Bibeli Gusunɔn Gari

The Holy Bible in the Baatonum language of Benin, also called the Bariba language

Bibeli Gusunɔn Gari

The Holy Bible in the Baatonum language of Benin, also called the Bariba language

copyright © 2013 SIM

Language: Bariba (Baatonum)

Translation by: SIM International

Bariba, Bibeli Gusunɔn Gari

This translation, published by the UEEB/SIM au Benin, was published in 1996.
If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM at SIM, BP 15, Parakou, Benin.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.
You do not sell this work for a profit.
You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-09-10

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 13 Jun 2025 from source files dated 29 Jan 2022
00601790-b883-5da1-83f2-d05a7fa289a8

Contents

Mɑteu 1
Mɑɑku 45
Luku 73
Yohɑnu 118
Gɔrobun Kookoosu . 152
Romu 194
Korinti I 212
Korinti II 229
Gɑlɑti 240
Efesu 247
Filipi 254
Kolose 259
Tɛsɑlonikɑ I 264
Tɛsɑlonikɑ II 268
Timɔte I 271
Timɔte II 277
Titu 281
Filemɔɔ 284
Heberu 286
Yɑkɔbu 300
Piɛɛ I 305
Piɛɛ II 310
Yohɑnu I 313
Yohɑnu II 318
Yohɑnu III 319
Yudu 320
Kãsiru 322
Womusu 343

LABAARI GEA NGE MƐ MATEU U YORUA

Mateun tireru ta sãawa Labaari gean tirenu nnɛ ye sa raa wan teeru. Tire nin baatere ta mɔ ye ta naa gire. Mateun tireru sɔɔ u sõɔsimɔ ma Yesu u sãawa Kirisi wi Gusunɔ u gɔsa yellun di. Ma ba win gari yorua Nɔɔ Mwɛɛ Gururu sɔɔ. Yuuba ba Kirisi wi mara u na u bu yakia Romugibun nɔman di. Yenin sõna Yesu u gerumɔ u siremɔ ma win banda kun sãa handunia migiru.

Mateun tireru ta sãawa tire te ta Nɔɔ Mwɛɛ Gururu ka Nɔɔ Mwɛɛ Kpaarun gari swɛɛnamɔ, ka sere Isireliba ka maa Yesun yigbɛru.

Tire ten kpunaa

1. Yesun bwese tõka ka win marubu, wiru 1n di sere wiru 2.
2. Yesun batɛmu ka win kɔkiribu, wiru 3n di sere wiru 4.
3. Yesun sõɔsinu guuru wɔllɔ, wiru 5n di sere wiru 7.
4. Barɔbun bɛkiabu ka gɔrobun gɔran daabu, wiru 8n di sere wiru 10.
5. Sõɔsi ni Yesu u kua, wiru 11n di sere wiru 12.
6. Mɔnnu ka sɔm maamaakiginu, wiru 13n di sere wiru 16.
7. Yesun wasin gɔsiabu ka win Yerusalɛmun daabu, wiru 17n di sere wiru 20.
8. Yesun sõɔsi dãakinu Yerusalɛmuɔ, wiru 21n di sere wiru 25.
9. Yesun siribu ka win gɔɔ ka win seebu gɔrin di, wiru 26n di sere wiru 28.

Yesu Kirisin bweserun tõka
(I maa mɛɛrio Luku 3:23-38)

1 Yesu Kirisin bweserun tõka wee, wi u sãa Dafidin sikadobu. Dafidi maa sãa Aburahamun sikadobu.

2 Aburahamu u Isaki mara, Isaki u Yakɔbu mara. Yakɔbu u Yuda mara ka win maabu ka wɔnɔbu.

3 Yuda ka Tamari ba Farɛsi ka Sara mara. Farɛsi u Esiromu mara. Esiromu u Aramu mara.

4 Aramu u Aminadabu mara. Aminadabu u Nasoni mara. Nasoni u Saamɔɔ mara.

5 Saamɔɔ ka Rahabu ba Boasi mara. Boasi ka Rutu ba Yobɛdi mara. Yobɛdi u Isai mara.

6 Isai u Dafidi mara.

Dafidi u kua sunɔ, ma wi ka wi u raa sãa Yurin kurɔ ba Salomɔɔ mara.

7 Salomɔɔ u Roboamu mara. Roboamu u Abia mara. Abia u Asafu mara.

8 Asafu u Yosafati mara. Yosafati u Yoramu mara. Yoramu u Osiasi mara.

9 Osiasi u Yotamu mara. Yotamu u Akasi mara. Akasi u Esekiasi mara.

10 Esekiasi u Manase mara. Manase u Amɔɔ mara. Amɔɔ u Yosiasi mara.

11 Yosiasi u Yekonia mara ka win wɔnɔbu sanam mɛ ba Isireliba gura ba ka da Babilonin temɔ.

12 Ben Babilonin daabun biru Yekonia u Salatiɛli mara. Salatiɛli u Sorobabɛli mara.

13 Sorobabɛli u Abiudu mara. Abiudu u Eliakimu mara. Eliakimu u Asoru mara.

14 Asoru u Sadɔku mara. Sadɔku u Asimu mara. Asimu u Eliudu mara.

15 Eliudu u Eleasaa mara. Eleasaa u Matani mara. Matani u Yakɔbu mara.

16 Yakɔbu u Yosɛfu mara wi u kua Maarin durɔ. Maari wiya, u Yesu mara, wi ba soka Kirisi.

17 Nge mɛya ben bwese te sɔɔ, saa Aburahamun min di n ka girari Dafidin mi, ba sãawa tɔnu wɔkura nnɛ. Saa maa Dafidin min di n ka girari saa ye ba ka bu yoru da Babilonin temɔ, ba sãawa tɔnu wɔkura nnɛ. Yen biru saa mìn di ba ka bu da Babilonin temɔ n ka Kirisin saa girari, be, ba maa sãawa tɔnu wɔkura nnɛ.

Yesu Kirisin marubu
(I maa mɛɛrio Luku 2:1-7)

18 Wee nge mɛ ba ka Yesu Kirisi mara. Win mɛro Maari u sãa Yosɛfun kurɔ kɛ̃ɛro, adama bu sere suana Maari u deema u gura mɔ saa Hunde Dɛɛron min di.

19 Win durɔ Yosɛfu wi, u sãa
geegii, u ɲ̀ kĩ u Maari sekuru doke
batuma sɔɔ. Yen sɔ̃na u gɔ̃ru doke u
nùn yina asiri sɔɔ.
20 Saa ye u ye bwisikumɔ saa yera
Yinnin gɔrado u nùn kure dosu sɔɔ
u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Yosɛfu, Dafidin
sikadobu a ku bɛrum ko a ka wunɛn
kurɔ kɛ̃ɛro Maari yɛnu doke, domi
gura ye u mɔ mi, saa Hunde Dɛɛron
min diya.
21 U koo bii tɔn durɔ ma, kpa a
nùn yĩsiru kɛ̃ Yesu *, domi u koo win
tɔmbu faaba ko saa ben durum di.
22 Yeni kpuro ya koora kpa Yin-
nin gari yi u gerua saa win sɔmɔn
nɔɔ sɔɔn di yi ka koora,
23 yi yi nɛɛ,
"Wɔndia goo u koo gura sua kpa u
bii tɔn durɔ ma,
kpa bu nùn yĩsiru kɛ̃ Emanuɛli."
Yĩsi ten tubusiana, Gusunɔ wãa ka
bɛsɛ.
24 Yen sɔ̃na ye Yosɛfu u yanda, u
kua ye Yinnin gɔrado u nùn sɔ̃ɔwa,
u Maari yɛnu doke.
25 Adama u ɲ̀ nùn yɛ̃ kurɔ sere u
ka win bii tɔn durɔ mara. Ma u nùn
yĩsiru kã Yesu.

2

Sɔbu saa sɔ̃ɔ yari yerun di

1 Ba Yesu marawa Bɛtelehɛmuɔ
Yudean temɔ, sina boko Herodun
waati. Sanam mɛ sɔɔ, kperin saria
yɛ̃robu gabu ba na Yerusalɛmuɔ saa
sɔ̃ɔ yari yerun di,
2 ma ba nɛɛ, mana Yuuban sunɔ
wi ba mara ʈɛ̃ u wãa. Domi sa win
kpera wa ya kura sɔ̃ɔ yari yerɔ, yera
sa na su nùn sã.
3 Ye sina boko Herodu u gari
yi nua, win bwɛ̃ra kun kpunɛ, ka
Yerusalɛmugibun tii kpuro.
4 U yãku kowo tɔnwerobu kpuro
mɛnna ka wooda yɛ̃robu ma u bu
bikia u nɛɛ, mana ba nɛɛ ba koo wi
Gusunɔ u gɔsa * ma.
5 Ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
Bɛtelehɛmuɔra Yudean tem sɔɔ,
domi Gusunɔn sɔmɔ u yorua u nɛɛ,
6 "Wunɛ, Bɛtelehɛmu, Yudean tem
sɔɔ,
n ɲ̀ mɔ wuna a piiburu bo Yudean
wuu bakasu sɔɔ.
Domi wunɛn min diya sunɔ u koo
yari
wi u koo nɛn tɔmbu Isireliba
kpara."
7 Yera Herodu u kperin saria yɛ̃ro
be sokusia asiri sɔɔ ma u bu bikia
saa ye kpera ye, ya kura mam mam.
8 Ma u dera ba da Bɛtelehɛmuɔ. U
bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bu doo bu bii win
gari bikia sãa sãa. Bà n nùn wa bu
gɔsirama bu nùn sɔ̃, kpa win tii u
maa da u nùn sã.
9 Ye ba win gari yi nua ba kpa,
yera ba swaa wɔri. Wee, kpera ye
ba raa wa sɔ̃ɔ yari yerɔ, ya kpam bu
swaa gbiiye sere yam mi bii wi, u
wãa, ma ya yɔ̃ra yam min wɔllɔ.
10 Ye ba kpera ye wa ben gɔ̃ru ga
dora n banda.
11 Ye ba dua diru mi, ba bii wi wa
ka win mɛro Maari. Yera ba yiira ba
nùn sãwa. Ma ba ben bɔɔnu kusia,
ba wura wuna ba nùn kã, ka turare
bwesenu yiru.
12 Ma Gusunɔ u bu sɔ̃ɔwa dosu sɔɔ
u nɛɛ, bu ku raa wure Herodun mi.
Ma ba sĩa ben wuuɔ ka swaa tuka.

Ba ka Yesu kpikiru da Egibitiɔ

13 Ye kperin saria yɛ̃ro be, ba biru
kisi ba doona, ma Yinnin gɔrado u
Yosɛfu kure dosu sɔɔ u nɛɛ, a seewo
a bii wi ka win mɛro sua kpa a ka
bu kpikiru su Egibiti gia, a sina mi
sere dɔma te kon maa nun sɔ̃ a sĩima,
domi Herodu u koo bii wi kasu u go.
14 Ma Yosɛfu u seewa wɔ̃kuru u
bii wi ka win mɛro sua ma u doona
Egibiti gia.
15 U sina mi sere Herodu u ka gu.
Yeni ya koora kpa Yinnin gari yi u
gerua saa win sɔmɔn nɔɔ sɔɔn di yi
ka koora ye u nɛɛ, "Egibitin diya na
nɛn bii sokuma."

Ba bii tɔn durɔ piiminu go

* **1:21** ***Yesu*** - Yĩsi ten tubusiana faaba kowo. sokumɔ Kirisi.

* **2:4** ***wi Gusunɔ u gɔsa*** - Ka Gɛrɛkim wiya ba

16 Ye Herodu u wa ma sɔɔ be ba na
saa sɔ̃ɔ yari yerun di ba nùn yaakoru
kua, u mɔru bɛsira. Ma u dera ba
bii tɔn durɔbu kpuro go be ba ɲ̀ wɔ̃ɔ
yiru kere Bɛtelehɛmuɔ ka yen baru
kpaanɔ kpuro. Domi u yen sanam
dooru kua mìn di sɔɔ be, ba nɛɛ ba
kpera ye wa.
17 Nge mɛya ye Gusunɔn sɔmɔ
Yeremi u gerua, ya koora, ye u nɛɛ,
18 "Ba swĩi gɛɛ nɔɔmɔ Ramaɔ.
Yɛ̃ro u sumɔ u weeweenu mɔ̀.
Ase Rasɛliwa u sumɔ win bibun sɔ̃.
Ma u yina bu nùn suuru kana
domi bii be kpurowa ba gu."

Ba ka Yesu wurama

Egibitin di

19 Herodu u gu. Win gɔɔn biru
Yinnin gɔrado u Yosɛfu kure dosu
sɔɔ Egibitiɔ.
20 U nɛɛ, a seewo a bii wi ka win
mɛro sua kpa i wura Isirelin temɔ,
domi be ba kĩ bu bii wi go, ba gu.
21 Ma Yosɛfu seewa u bii wi ka
win mɛro sua ba kpam wura Isire-
lin temɔ.
22 Adama ye u nua ma Aakelusi
u bandu di Yudean temɔ win baa
Herodun ayerɔ, u bɛrum kua u ka
sina mi. Ma u doona Galilen temɔ,
nge mɛ Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa dosu
sɔɔ.
23 Ma u da u sina wuu ge ba
sokumɔ Nasarɛtiɔ, kpa Gusunɔn
sɔmɔbun gari yi ka koora yi yi nɛɛ,
"Ba koo nùn sokuwa Nasarɛtigii."

3

Yohanu Batɛmu kowon waasu
(I maa mɛɛrio Maaku 1:1-8, Luku 3:1-18, Yohanu 1:19-28)

1 Sanam mɛ sɔɔ, Yohanu Batɛmu
kowo u na u waasu mɔ̀ Yudean
gbaburɔ.
2 U nɛɛ, i bɛɛn gɔ̃ru gɔsio domi
Gusunɔ u sisi u bandu swĩi.
3 Yohanu wiya wìn gari Gusunɔn
sɔmɔ Esai u mɔ̀ sanam mɛ u nɛɛ,
"Goo u gerumɔ ka dam gbaburɔ u
mɔ̀,
i Yinnin swaa sɔnwɔ,
kpa i n ye nɔɔ nɛrasiamɔ yu dɛnda."
4 Yohanu wi, u yooyoon sansun
yaberu sebua, ma u gɔnan kpaka
sɛ̃ke pɔraɔ. Win dĩana twee ka tim
bausu.
5 Tɔmba na win mi saa
Yerusalɛmun di ka Yudean tem
kpuro, ka tem kpuron di mɛ mu
daa te ba mɔ̀ Yuudɛni sikerenɛ.
6 Ba ben toranu tuuba kua ma
u bu batɛmu kua daa te ba mɔ̀
Yuudɛniɔ.
7 Ye Yohanu u wa ma Falisiba ka
Sadusiba dabinu ba na win mi u ka
bu batɛmu ko, u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛ
waa gɔsɔnu wara u maa bɛɛ sɔ̃ɔwa
i Gusunɔn mɔru duka suuri ye ya
wee.
8 I de bɛɛn kookoosu su sɔ̃ɔsi ma i
gɔ̃ru gɔsia.
9 I kun tamaa i ko gafara wa
Aburahamun sɔ̃ domi i gerumɔ i
mɔ̀ u sãa bɛɛn baaba. Na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ
Gusunɔ u koo kpĩ u kpee ni sua u ka
Aburahamu bibu kua.
10 Wee, ba gbãa wasi kɔ bu ka
dã̃a wukiri. Dãru baatere te ta ɲ̀
bii geenu marumɔ tera ba koo bura
kpa bu doke dɔ̃ɔ sɔɔ.
11 Nɛ na bɛɛ batɛmu mɔ̀ ka nim i ka
gɔ̃ru gɔsiabun seeda di, adama wi u
sisi nɛn biruɔ u koo bɛɛ batɛmu ko
ka Hunde Dɛɛro ka dɔ̃ɔ. U man dam
kere gem gem, sere na ɲ̀ mam tura
n ka win baranu sua n nɛnɛ.
12 U win saratia nɛni win nɔmaɔ, u
koo win alikama soo yeru kura kpa
u win alikama gura u doke biraru
sɔɔ. Adama u koo sakosu doke dɔ̃ɔ
sɔɔ wi u ku ra gbi.

Yesun batɛmu
(I maa mɛɛrio Maaku 1:9-11, Luku 3:21-22)

13 Sanam mɛya Yesu u na saa
Galilen di u da daa te ba mɔ̀
Yuudɛniɔ, Yohanu u ka nùn batɛmu
ko.
14 Adama Yohanu u kĩ u yina. U
nɛɛ, wuna n weenɛ a man batɛmu
ko, yera a maa na nɛn mi?
15 Adama Yesu u nùn wisa u nɛɛ,
a de n koora mɛ gina, domi nge
mɛya sa ko ka kpuro ko ye Gusunɔ
u bikiamɔ.
Ma Yohanu u wura.

16 Ye u Yesu batɛmu kua u kpa,
mii mii Yesu u yara nim sɔɔn
di. Yera wɔlla wukiara, ma u
Gusunɔn Hunde wa u saram wee
nge kparuko, u na u sina win wiru
wɔllɔ.
17 Ma nɔɔ gagu ga nɔɔra wɔllun di
ga nɛɛ, winiwa nɛn Bii kĩnasi wì sɔɔ
nɛn gɔ̃ru dobu kpuro wãa.

4

Setam u Yesu kɔkura
(I maa mɛɛrio Maaku 1:12-13, Luku 4:1-13)

1 Yen biru Hunde Dɛɛro u ka Yesu
da gbaburɔ Setam u ka nùn kɔkiri.
2 Ye Yesu u nɔɔ bɔkua sɔ̃ɔ sɔɔ
weeru ka wɔ̃kuru weeru, yen biru
gɔ̃ɔra nùn mɔ̀.
3 Ma Setam u na win mi u nɛɛ, à
n sãa Gusunɔn Biin na, a kpee nini
sɔ̃ɔwɔ nu gɔsio pɛ̃ɛ.
4 Yesu nùn wisa u nɛɛ, Gusunɔn
gari yi gerua yi nɛɛ, tɔnu kun ko n
wãa dĩanu tɔnan sɔ̃. U maa wãawa
Gusunɔn gere kpuron sɔ̃.
5 Ma Setam u ka nùn da
Yerusalɛmu wuu dɛɛrɔ gen mi, u
nùn sɔndi sãa yerun wii kpiirɔ.
6 Ma u nɛɛ, à n sãa Gusunɔn
Biin na, a yɔ̃ɔwɔ a sura temɔ domi
Gusunɔn gari yi gerua yi nɛɛ,
"Gusunɔ u koo win gɔradoba nɔɔ kɛ̃
wunɛn sɔ̃ bu nun nɛnɛ ka ben
nɔma,
kpa a ku ra ka wunɛn naasu kperu
sokura."
7 Yesu nùn wisa u nɛɛ, adama
Gusunɔn gari yi maa gerua yi nɛɛ,
"A ku ra Gusunɔ wunɛn Yinnin dam
mɛɛri a ka wa mɛ mu nɛ."
8 Yen biru Setam u ka Yesu da guu
bakaru garun wɔllɔ, u nùn dunian
tem kpuro sɔ̃ɔsi ka mɛn bɛɛrɛ mi
sinamba bandu dii.
9 Ma u nɛɛ, yeni kpurowa kon
nun wɛ̃ à n yiira a man sãwa.
10 Ma Yesu u wisa u nɛɛ, a doonɔ
min di Setam. Domi ba yorua ba
nɛɛ, "Kaa Gusunɔ wunɛn Yinni sã,
kpa a n wi turon wãaru wãa."
11 Yera Setam u doona win min di,
ma Gusunɔn gɔradoba ba na ba nùn
nɔɔri.

Yesu win sɔmburu torua Galileɔ
(I maa mɛɛrio Maaku 1:14-15, Luku 4:14-15)

12 Ye Yesu u nua ma ba Yohanu
mwa ba doke pirisɔm sɔɔ, yera u
doona Galileɔ.
13 U ṅ sinɛ Nasarɛtiɔ, u da u
sinawa Kapenamuɔ, ye ya wãa daa
burerun bɔkuɔ te ba ra soku Galile,
Nɛfitali ka Sabulonin temɔ.
14 Kpa ye Gusunɔn sɔmɔ Esai u raa
gerua yu ka koora, ye u nɛɛ,
15 "Sabulonin tem ka Nɛfitalin tem
mu wãa nim wɔ̃ku gia,
daa te ba mɔ̀ Yuudɛnin guruɔ
Galileɔ mi tɔn tukoba wãa.
16 Be ba sɔ̃ yam wɔ̃kuru sɔɔ mi,
ba koo yam bururam bakam
wa.
Be, be gɔɔn bɛrum wukiri nge yam
wɔ̃kuru,
bera yam bururam koo kurema."
17 Saa saa yen diya Yesu u win
waasu torua. U nɛɛ, i bɛɛn gɔ̃rusu
gɔsio, domi Gusunɔ u sisi u bandu
swĩi.

Yesu u susure kowobu nnɛ soka
(I maa mɛɛrio Maaku 1:16-20, Luku 5:1-11)

18 Nge mɛ Yesu u sĩimɔ Galilen daa
burerun bɔkuɔ u susure kowobu
yiru gabu wa, mɔɔ ka wɔnɔ, Simɔɔ
wi ba ra soku Piɛɛ ka win wɔnɔ An-
dere. Ba susure mɔ̀ daa bure te sɔɔ
ka yãakororu.
19 Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i man
swĩima, kon bɛɛ sɔ̃ɔsi nge mɛ i ko ka
tɔmbu kasu bu man swĩi.
20 Mii mii ba ben yãakoronu deri,
ma ba nùn swĩi.
21 Ye u susi wuswaaɔ u maa mɔɔ
ka wɔnɔ wa Yakɔbu ka Yohanu,
Sebeden bibu. Ba wãa ben goo
nimkuu sɔɔ ka ben tundo Sebede,
ba ben yãakoronu kɔrumɔ. Yesu u
bu soka.
22 Mii mii ba ben tundo deri goo
nimkuu sɔɔ, ma ba Yesu swĩi.
23 Yesu u bɔsu Galilen tem kpuro
sɔɔ u keu sɔ̃ɔsimɔ ben mɛnnɔ yenɔ
u ban te Gusunɔ u koo swĩin Labaari

gea waasu mɔ̀, ma u tɔmbu ben bara
bwese bweseka bɛkiammɛ.
24 Win baaru ya yɛ̃bi baama
kpuro Sirin tem sɔɔ sere tɔmba
ka ben barɔbu na win mi, be ba
bara bwese bweseka mɔ ka be ba
wuriri dabinun wahala mɔ̀ ka be
ba wɛrɛkunu mɔ, ka girikpakpa
wɔrobu ka bèn wasin bee tia gu gu.
Ma Yesu u be kpuro bɛkia.
25 Ma tɔn wɔru guni nùn swĩi
saa Galile ka bera ye ba mɔ̀ wusu
wɔkurun di, ka Yerusalɛmu ka
Yudea ka tem mɛ mu wãa daa te ba
mɔ̀ Yuudɛnin gurun di.

5

Yesun waasu guuru wɔllɔ

1 Yesu u tɔn wɔru ge wa ma u
yɔɔwa guuru garun wɔllɔ u sina.
Win bwãaba mɛnna win mi
2 ma u gari gerubu wɔri u bu gãa
dabinun keu sɔ̃ɔsi.

Doo nɔɔ geerun gari
(I maa mɛɛrio Luku 6:20-23)

3 Yesu u nɛɛ,
doo nɔɔrugiba bèn hunde ya
Gusunɔn bɛkɛ barɔ.
Beya ba ko n wãa mi Gusunɔ u
bandu swĩi.
4 Doo nɔɔrugiba be ba nukuru
sankire.
Gusunɔ u koo bu nukuru yɛmiasia.
5 Doo nɔɔrugiba bèn daa ya du.
Beya ba koo tem mɛ tubi di.
6 Doo nɔɔrugiba be ba kasu bu ko ye
Gusunɔ u bikiamɔ nge be ba
dĩanu ka nim kasu.
Ba koo debu.
7 Doo nɔɔrugiba be ba wɔnwɔndu
mɔ.
Gusunɔ u koo bu wɔnwɔndu kua.
8 Doo nɔɔrugiba bèn gɔ̃ru ga dɛɛre.
Ba koo Gusunɔ wa.
9 Doo nɔɔrugiba be ba ra yibɛrɛ tɛɛru
kpeesie.
Gusunɔ u koo bu soku win bibu.
10 Doo nɔɔrugiba be ba nɔni sɔ̃ɔwa
yèn sɔ̃ ba kua ye Gusunɔ u
bikia.
Beya ba ko n wãa mi Gusunɔ u
bandu swĩi.
11 Doo nɔɔrugiba bɛɛ, sanam mɛ
ba bɛɛ yaakoru mɔ̀ ma ba bɛɛ nɔni
sɔ̃ɔmɔ ma ba kɔ̃sa weesugia baayere
bɛɛ manimɔ nɛn sɔ̃.
12 I gɔ̃ru doro kpa i n nuku doo
bakabu mɔ yèn sɔ̃ ba bɛɛ are bɛkɛ
yiiye wɔllɔ. Domi nge mɛya ba
Gusunɔn sɔmɔbu nɔni sɔ̃ɔwa be ba
bɛɛ gbiiye.

Bɔru ka yam bururam
(I maa mɛɛrio Maaku 9:50, Luku 14:34-35)

13 Yesu maa nɛɛ, bɛɛya handunian
bɔru *, adama bɔru tà n nɔɔ gu mba
ba koo ka tu dorasia. Ta ɲ maa
gãanu ganu ma n kun mɔ bu yari
kpa tɔmbu ba n te taakumɔ ka ben
naasu.
14 Bɛɛya handunian yam bu-
ruram. Wuu ge ba swĩi guuru wɔllɔ,
ga ɲ beruramɔ.
15 Ba ku ra maa fitila mɛni, kpa bu
tongoro sua bu gu wukiri. Adama
ba ra gu sɔndiwa dabu wɔllɔ kpa gu
tɔmbu kpuro yam bururа be ba wãa
yɛnu sɔɔ.
16 Nge mɛya i de bɛɛn yam
bururam mu bururа tɔmbun
wuswaaɔ kpa ba n ka bɛɛn sɔm
geenu waamɔ, kpa bu wa bu bɛɛn
Baaba wɔrukoo bɛɛrɛ wɛ̃.

Woodan gari

17 Yesu maa nɛɛ, i kun tamaa na
nawa n ka Mɔwisin wooda kpeesia
ka Gusunɔn sɔmɔbun sɔ̃ɔsinu.
Aawo, na nawa n ka ye tãsisia.
18 Domi na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ka gem, sere
wɔllu ka tem mu ka kpe, baa wooda
yen yori tombu ga ɲ kam mɔ̀ sere ye
kpuro yu ka koora.
19 Yen sɔ̃na baawure wi u woodan
gari tia gaa sara, baa yen piibu, ma
u gabu sɔ̃ɔmɔ bu ko mɛ, wiya ba koo
soku piibu ban te Gusunɔ u koo swĩi
sɔɔ. Adama wi u mɔ̀ ye ya gerumɔ
ma u ye gabu sɔ̃ɔsimɔ, wiya ba koo
soku tɔn gisonko Gusunɔn ban te
sɔɔ.
20 Domi na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, ma n kun
mɔ i kua ye Gusunɔ u bikia n kere

* **5:13** ***bɔru*** - Bɔɔ te ba ka yã mini ta sãawa nge bɔɔ swãaru. Ta koo kpĩ tu nɔɔ gbi.

wooda yɛ̃robu ka Falisiba i ɲ̀ duɔ mi Gusunɔ u bandu swĩi.

Mɔrun gari

21 Yesu maa nɛɛ, i nua ma ba gasɔgibu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, i ku ra tɔnu go, baawure wi u tɔnu go, ba koo ka nùn da siri kowon mi.
22 Adama tɛ̃, nɛ na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, baawure wi u ka win tɔnusi mɔru mɔ̀ ba koo ka nùn da siri kowon mi, baawure wi u win tɔnusi nɛɛ, kambu, ba koo nùn siri tɔnwerobun wuswaaɔ, baawure wi u maa win tɔnusi mɔ̀ gari bɔkɔ u ɲ̀ koo dɔ̃ɔ wi u ku ra gbi sarari.
23 Yen sɔ̃na à n ka Gusunɔ kɛ̃ru naawa yãku yerɔ, ma a yaaya mi, ma wunɛn tɔnusi u gãanu nɛni win gɔ̃ruɔ wunɛn sɔ̃,
24 a wunɛn kɛ̃ɛ te derio mi, yãku yerun wuswaaɔ, kpa a yande da a gari yi kpeesia ka yɛ̃ro. Yen biru a wurama a Gusunɔ wunɛn kɛ̃ru kɛ̃.
25 Goo ù n ka nun dɔɔ siri yerɔ, a yɛ̃ro suuru kanɔ fuuku swaa sɔɔ, kpa u ku raa nun siri kowo nɔmu sɔndia, kpa siri kowo u ku nun sandamu nɔmu sɔndia, kpa sandamu u ku nun doke pirisɔm sɔɔ.
26 Na nun sɔ̃ɔmɔ ka gem, miya kaa sina sere a ka wunɛn wooda sarabun gobi kɔsia. Baa faram, a ɲ̀ buremɔ.

Sakararun gari

27 Ma Yesu maa nɛɛ, i nua ma ba gasɔgibu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, "I ku ra sakararu ko."
28 Adama tɛ̃ na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, tɔn durɔ ù n tɔn kurɔ mɛɛra, ma u nùn binɛ kua, u ka nùn sakararu kua kɔ win gɔ̃ruɔ.
29-30 Yen sɔ̃na wunɛn nɔm geun nɔnu gà n nun torasia, a gu wɔwo a kɔ̃. Wunɛn nɔm geu gà n maa nun torasia a gu buro a kɔ̃. N sanɔ a wunɛn wasin gam bia, ka sere ye wunɛn wasi kpuro koo doona dɔ̃ɔ sɔɔ wi u ku ra gbi.

Kurɔ yinabun gari

(I maa mɛɛrio Mateu 19:9, Maaku 10:11-12, Luku 16:18)

31 Ma Yesu nɛɛ, ba maa gasɔgibu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, "Durɔ wi u win kurɔ yina, u koo kurɔ wi yinanaan tireru wɛ̃."
32 Adama tɛ̃ na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, baawure wi u win kurɔ yina gãanun sɔ̃ ma n kun mɔ sakararu, durɔ wiya nùn sakararu koosia ù n durɔ kpao sua. Durɔ wi u maa goon kurɔ yinaro sua, win tii u sakararu kuawa.

Nɔɔ mwɛɛnun gari

33 Ma Yesu nɛɛ, i maa nua ma ba kpam gasɔgibu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, "A ku ra bɔ̃re ka gari weesugii, adama kaa nɔɔ mwɛɛnu yibia nì sɔɔ a bɔ̃rua Yinnin wuswaaɔ."
34 Adama tɛ̃ na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ì n nɔɔ mwɛɛnu mɔ̀ i ku ra bɔ̃re. I ku ka wɔllu bɔ̃re yèn sɔ̃ ta sãa Gusunɔn sina gɔna.
35 I ku ka tem bɔ̃re yèn sɔ̃ mu sãa Gusunɔn naa sɔnditiru. I ku maa ka Yerusalɛmu bɔ̃re yèn sɔ̃ ya sãa sina bokon wuu.
36 I ku maa ka bɛɛn wiru bɔ̃re yèn sɔ̃ i ɲ̀ kpɛ̃ i sera tia bururasia, i ɲ̀ maa kpɛ̃ i ye tĩrasia.
37 I de bɛɛn gere ya n sãa mɛya, ɲ̀ kun mɛ aawo, n ɲ̀ mɛ. Ye i sɔndimɔ mɛnin wɔllɔ kpuro, tɔn kɔ̃son min diya ya naamɔ.

Mɔru kɔsiarun gari

(I maa mɛɛrio Luku 6:29-30)

38 Ma Yesu nɛɛ, i nua ma ba raa gerua, "Wi u win winsim nɔnu wĩa, ba koo maa wiguu wĩa. Wi u maa win winsim dondu bua, ba koo maa wigiru buawa."
39 Adama nɛ na nɛɛ, a ku ka tɔn kɔ̃so sanna. Ʊ n wunɛn nɔm geun baaru so, a maa nùn nɔm dwarugiru tĩiyɔ.
40 Goo ù n maa ka nun da siri yerɔ u ka wunɛn yabe piibu mwa, a de u maa wunɛn yabe bakaru sua.
41 Goo ù n nun tilasi kua a ka nùn win sɔmunu daawa nge kilo tia, a ka nùn daawo kilo yiru.
42 Goo ù n nun gãanu kana, a nùn wɛ̃ɛyɔ. Goo ù n maa gãanu bɔkuram na wunɛn mi, a ku yina.

Kĩru yibɛrɛban sõ
(I maa mɛɛrio Luku 6:27-28, 32-36)

43 Ma Yesu maa nɛɛ, i nua ma ba
raa gerua, "A wunɛn beruse kĩɔ, kpa
a wunɛn yibɛrɛ tusi."
44 Adama nɛ na bɛɛ sõɔmɔ, i bɛɛn
yibɛrɛba kĩru sõɔsio, kpa i kanaru ko
be ba bɛɛ nɔni sõɔmɔn sõ.
45 Nge mɛya i ko ka sõɔsi ma
i sãa bɛɛn Baaba wɔrukoon bibu.
Domi u sõɔ yarisiamɔ tɔn kõsobu ka
tɔn geobun mi. U gura nɛɛsiamɔ
geegibu ka gee sarirugibun mi.
46 I n bu kĩru sõɔsimɔ be ba bɛɛ
kĩ tɔna, are yirà i ko n yĩiyɔ. Gbere
mwaɔbun tii ba ra ko mɛ.
47 I n maa bɛɛgibu tɔna tɔbura,
sanɔ yerà i gabu kere. Tɔn tukobun
tii mam, ba ra ko mɛ.
48 N n mɛn na, i de bɛɛn tɔn
giroru tu yibu nge mɛ bɛɛn Baaba
wɔrukoogira yiba.

6

Wɔnwɔndun kɛ̃run gari

1 Yesu u bu sõɔwa u nɛɛ, i laakari
koowo, i ku bɛɛn gean kobu sõɔsi
batuma sɔɔ, tɔmbu bu ka wan sõ. I n
kua mɛ, i ṅ are gɛɛ wasi bɛɛn Baaba
wɔrukoon min di.
2 Yen sõ, à n sãarobu gãanu kã, a
ku woo kana nge mɛ be ba yɛ̃ɛru
kasu ba ra ko mɛnnɔ yenɔ ka swɛɛɔ.
Ba ra ko mɛ, tɔmbu bu ka bu siaran
sõ. Na bɛɛ sõɔmɔ ka gem, ba ben are
kpuro wa kɔ.
3 N n mɛn na, à n sãaro goo gãanu
kɛ̃mɔ, a ku de wunɛn nɔm dwaru tu
gia ye wunɛn nɔm geu ga mɔ̀.
4 N weenɛ a gãa gee ni ko asiri sɔɔ,
kpa wunɛn Baaba wi u ra wa ye ya
koora asiri sɔɔ u nun are wɛ̃.

Kanarun gari
(I maa mɛɛrio Luku 11:2-4)

5 Yesu maa nɛɛ, ì n maa kanaru
mɔ̀, i ku ko nge be ba yɛ̃ɛru kasu. Ba
ra kã bu kanaru ko ba n yõ mɛnnɔ
yenɔ ka wuu suunun swaa kɛɛnanu
sɔɔ kpa tɔmbu kpuro bu ka bu wa.
Na bɛɛ sõɔmɔ ka gem, ba ben are
kpuro wa kɔ.
6 Adama à n kanaru mɔ̀ a doo
wunɛn dii sɔɔwɔ a gambo kɛnɛ, kpa
a wunɛn Baaba kana wi u wãa asiri
sɔɔ mi. Ma wunɛn Baaba wi, wi u
waamɔ ye a mɔ̀ asiri sɔɔ, u koo nun
are wɛ̃.
7 I ku bɛɛn kanaru gawa nge tɔn
tukobu be ba tamaa Gusunɔ u koo
ben kanaru nɔ ben gari gawabun sõ.
8 I ku bu saari. Bɛɛn Baaba u bɛɛn
bukata yɛ̃ i sere nùn kana.
9 Yen sõ, wee nge mɛ i ko i n da
kanaru ko. I n da nɛɛ,
bɛsɛn Baaba wi u wãa wɔllɔ, a de ba
n yɛ̃ ma wuna sãa Dɛɛro.
10 A na a bandu swĩi.
A de bu wunɛn kĩru ko tem sɔɔ mini,
nge mɛ ba mɔ̀ wɔllɔ.
11 A sun bɛsɛn gisɔn dĩanu kɛ̃.
12 A sun bɛsɛn toranu suuru kuo,
nge mɛ be ba ra sun tore, sa
bu suuru kuammɛ.
13 A ku ka sun da kɔkiribun bera gia.
Adama a sun wuna saa tɔn kõson
nɔmun di.
[Domi wuna a bandu ka dam ka yi-
iko mɔ sere ka baadommaɔ.
Ami.]
14 Domi ì n gabun toranu su-
uru kua, ni ba bɛɛ kua, bɛɛn Baaba
wɔllugii u koo maa bɛɛ suuru kua.
15 Adama ì kun gabu suuru kue,
bɛɛn Baaba u ṅ koo maa bɛɛ bɛɛn
toranu suuru kua.

Nɔɔ bɔkurun gari

16 Ma Yesu nɛɛ, ì n maa nɔɔ bɔkua i
ku de bɛɛn wuswaa yu bɛɛn wahala
sõɔsi nge be ba yɛ̃ɛru kasu. Ba ra ben
wuswɛɛ kɔsi kpa gabu bu wa ma ba
nɔɔ bɔkua. Na bɛɛ sõɔmɔ ka gem ba
ben are kpuro wa kɔ.
17 Adama à n nɔɔ bɔkua a wubuo
kpa a wunɛn wuswaa gum sawa,
18 kpa tɔmbu bu ku tubu ma a nɔɔ
bɔkua, ma n kun mɔ wunɛn Baaba
wi u kun waarɔ. Wunɛn Baaba wi,
wi u wãa asiri sɔɔ mi, u waamɔ ye a
mɔ̀. U koo nun are wɛ̃.

A dukia beruo wɔllɔ
(I maa mɛɛrio Luku 12:33-34)

19 Ma Yesu nɛɛ, i ku dukia bere
handunia sɔɔ mini, mi gɛmi yi ra di,

ka mi ya koo wururа nərurа, ka mi gbɛnəbu ba koo du ka dam bu gbɛni.
20 Adama i dukia beruo wəllə mi gɛmi ka wururа yen gaa kun kpɛ̃ yu ye sanku, mi gbɛnəbu ba ɲ̀ kpɛ̃ bu du bu gbɛni.
21 Domi mi wunɛn dukia wãa miya wunɛn gɔ̃ru ga ra n woo.

Wasin yam fitila
(I maa mɛɛrio Luku 11:34-36)

22 Ma Yesu nɛɛ, nəni yi sãawa nge wasin fitila. Wunɛn nəni yì n bwãa do, wasi kpurowa yi ko n yam bururam mə.
23 Adama wunɛn nəni yì n barə, wasi yi ɲ̀ yam bururam wasi. N n mɛn na, yam bururam mɛ mu wãa wunɛ səə mù n tĩra, anna a yam wɔ̃kurun kpãaru nə mi!

A ɲ̀ kpɛ̃ a yinnibu yiru sã
(I maa mɛɛrio Luku 16:13)

24 Yesu maa nɛɛ, goo kun kpɛ̃ u yinnibu yiru sã. U koo turo tusi kpa u turo kĩa, ɲ̀ kun mɛ, u koo turo tii wɛ̃ kpa u turo gɛm. I ɲ̀ kpɛ̃ i Gusunə ka dukia mɛnna i sã.

A Gusunə naanɛ koowo
(I maa mɛɛrio Luku 12:22-31)

25 Yesu maa nɛɛ, yen sɔ̃, i ku wurura ka dĩanun gari, ɲ̀ kun mɛ ye i ko nə i n ka wãa, ɲ̀ kun mɛ ye i ko bɛɛn wasi wukiri. Wãaru ta dĩanu kere, wasi maa yi yãnu kere.
26 I gunəsu mɛɛrio. Su ku ra duure su sere gɛ̃ su sere gãanu doke biraru səə. Ka mɛ, bɛɛn Baaba wəllugii u su diisiamə. Kaa sere gere bɛɛ? I ɲ̀ gunə si bɛɛrɛ kere?
27 Wara bɛɛ səə u koo kpĩ win wururabun saabu u win wãaru sosi baa gəm soo teeru.
28 Mban sɔ̃na i ra n wurure yãnun sɔ̃. I biibii mɛɛrio ye ya ra kpi gberə. Ya ku ra səmburu ko, ya ku ra maa tari.
29 Adama na bɛɛ sɔ̃əmə, baa Saloməə ka win yiiko baka u ɲ̀ buraru koore nge biibii yen tia.
30 Gusunəwa u yakasu buraru wɛ̃ɛmə gberə, si su wãa gisə adama sia ba koo su kpɛ̃ɛ dɔ̃ə səə. Yera u ɲ̀ koo bɛɛ yãnu wɛ̃ n kere yaka si? Anna a wa mɛ bɛɛn naanɛ dokebu piibu kua.
31 I ku maa wururа i gere, mba sa ko di, mba sa ko nə, ɲ̀ kun mɛ mba sa ko wukiri.
32 Gãa nini kpuron weeweena tən tukoba mɔ̀. Adama bɛɛn Baaba wəllugii u yɛ̃ ma i yeni kpuron bukata mə.
33 Yen sɔ̃, i gina hania koowo i ka du mi Gusunə u bandu swĩi kpa i n sãa win tən geobu. Yen biru u koo bɛɛ wɛ̃ ye ya tie.
34 Tɔ̃ə baateren wahala ya tu tura. Yen sɔ̃, i ku sian wururabu ko, domi sia ya maa yen wahala mə.

7

I kun da n təmbu sirimə
(I maa mɛɛrio Luku 6:37-38, 41-42)

1 Yesu u nɛɛ, i kun təmbu sirimə baadomma, Gusunə u ɲ̀ maa ka bɛɛ sirimə.
2 Domi nge mɛ i gabu sirimə, nge mɛya Gusunə u koo maa bɛɛ siri. Ma sakaku ge i ka gabu yĩiruammɛ, geya ba koo ka bɛɛ yĩirua.
3 Mban sɔ̃na a yakə mɛɛrimə wunɛn kpaasin nənu səə ma a ɲ̀ dãa bĩiru laakari mɔ̀ te ta wãa wunɛn tiin nənuə.
4 Amənа kaa ka kpĩ a wunɛn kpaasi sɔ̃ u de a yakə wuna win nənun di sanam mɛ a dãa bĩiru mə wunɛn tiin nənuə.
5 Murafiti wunɛ, a gbiiyo a dãa bĩi te wuna wunɛn tiin nənun di kpa a yam wa sãa sãa a ka yakə wuna wunɛn kpaasin nənun di.
6 I ku gãa dɛɛranu bɔ̃nu wɛ̃ nu ku ka gəsira nu bɛɛ mənsima. I ku maa bɛɛn goo gobiginu kɔ̃ kurusənun suunu səə. Su koo nu taaku.

Kanarun gari
(I maa mɛɛrio Luku 11:9-13)

7 Yesu u nɛɛ, i n da bikie, i ko wa i mwa. I n da kasu, i ko wa. I n da gambo so, ba koo bɛɛ kenia.
8 Domi baawure wi u bikiamə ba koo nùn wɛ̃. Wi u kasu u koo wa.

Wi u maa gambo soomə ba koo yɛ̃ro
kɛnia.
9 Durə wara bɛɛ sɔɔ, win bii ù n
nùn pɛ̃ɛ bikia u koo wura u nùn
kperu wɛ̃.
10 N kun mɛ ù n nùn swãa bikia u
koo nùn waa wɛ̃?
11 Bɛɛ be i sãa tən kɔ̃sobu ma i yɛ̃
ma ba ra bibu kɛ̃ɛ geenu wɛ̃, bɛɛn
Baaba wəllugii u ɲ koo be ba nùn
kanamə gãa geenu wɛ̃ n bɛɛ kere?
12 Yen sɔ̃na ye i kĩ təmbu bu bɛɛ
kua i bu kuo mɛ bɛɛn tii, domi
yeniwa Məwisin woodan tireru
ka Gusunən səməbun sɔ̃əsibun
tubusianu.

Kənnə ge ga ɲ yasu
(I maa mɛɛrio Luku 13:24)

13 Yesu u nɛɛ, i duo ka kənnə ge
ga ɲ yasu, domi swaa ye ya dəə
kam koo yerə ya ɲ baasinaa mə, yen
kənnə ga maa yasu ma tən dabinu
dumə mi.
14 Adama swaa ye ya dəə wãaru
səə ya sɛ̃, yen kənnə ga ɲ yasu. Ba ɲ
maa dabi be ba ge waamə.

Dãru ka ten binu
(I maa mɛɛrio Luku 6:43-44)

15 Yesu u maa nɛɛ, i laakari koowo
ka səmə weesugibu. Yãa gəna ba ra
n tii pote, bu ka na bɛɛn mi, adama
səəwə ba sãawa nge dɛmakunu ni
nu kasu nu go nu tem.
16 I ko bu gia saa ben kookoosun di
nge mɛ ba ra dãru gie saa ten binun
di. Ba ra berenu səri awĩi wəllə? Ba
koo gandun binu səri sãka wəllə?
17 Dãa geera ta ra bii geenu ma, kpa
dãa kɔ̃suru tu bii kɔ̃sunu ma.
18 Dãa geeru ta ɲ kpɛ̃ tu bii kɔ̃sunu
ma, mɛya maa dãa kɔ̃suru ta ɲ kpɛ̃
tu bii geenu ma.
19 Dãru baatere te ta ɲ bii geenu
marumə ba ra tu burewa bu kɔ̃ dɔ̃ə
səə.
20 Nge mɛya i ko ka səmə weesugii
be gia saa ben kookoosun di.

Na ɲ bɛɛ yɛ̃ gam
(I maa mɛɛrio Luku 13:25-27)

21 Yesu maa nɛɛ, n ɲ mə baawure
wi u man sokumə Yinni, Yinni,
wiya u koo du mi Gusunə u bandu
swĩi, ma n kun mə wi u nɛn Baaba
wi u wãa wəllən kĩru mɔ̀.
22 Tɔ̃ə te, tà n tunuma, tən dabira
ta koo man sɔ̃ tu nɛɛ, Yinni, Yinni
sa ɲ gari gerua ka wunɛn yĩsiru? Sa
ɲ wɛrɛkunu gire ka wunɛn yĩsiru?
Sa ɲ maa səm damgii dabinu kue ka
wunɛn yĩsiru?
23 Sanam mɛya kon bu sɔ̃ batuma
səə n nɛɛ, na ɲ bɛɛ yɛ̃ gam, i doonə
nɛn min di, bɛɛ be i kɔ̃sa mɔ̀.

Banəbu yiru
(I maa mɛɛrio Luku 6:47-49)

24 Yesu maa nɛɛ, yen sɔ̃, baawure
wi u nɛn gari yini nəəmə, ma u yi
mɛm nəəwammɛ, u ko n ka durə
bwisigii wini weenɛ wi u win diru
bana kpee saara wəllə.
25 Gura ya na, daanu yiba ma nim
tɛria ma woo ga dii te swee. Adama
ta ɲ wərumɛ yèn sɔ̃ ba te bana kpee
saara wəllə.
26 Adama baawure wi u nɛn
gari yini nəəmə ma u ɲ yi mɛm
nəəwammɛ, u ko n ka durə gari bəkə
wini weenɛ wi u win diru bana yani
sɛɛri wəllə.
27 Gura ya na, daanu nu yiba ma
nim tɛria ma woo ga dii te swee, ma
ta wəruma. Ma ten wərumaa kpɛ̃a.

Yesun yiiko

28 Ye Yesu u yeni gerua u kpa, tən
wəru ge, ga biti kua win sɔ̃əsibun sɔ̃.
29 Domi u bu sɔ̃əsiməwa nge wi
u yiiko mə, n ɲ mə nge ben wooda
yɛ̃robu.

8

Yesu u wi u bara disigiru barə bɛkia
(I maa mɛɛrio Maaku 1:40-45, Luku 5:12-16)

1 Ye Yesu u sara guu ten min di,
tən wərusu nùn swĩi.
2 Ma durə goo wi u bara disigiru
barə u na u kpuna win wuswaaə u
nɛɛ, tənwero, à n wura kaa kpĩ a
man bɛkia kpa n dɛɛra.
3 Yesu u win nəmu dɛmia u nùn
baba ma u nɛɛ, na wura, a bɛkuro
kpa a dɛɛra.

Mii mii u bɛkura u dɛɛra saa win bararun di.
4 Ma Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a nɔɔmɔ? A ku goo yeni sɔ̃, adama a
doo yãku kowon mi u nun mɛɛri, kpa a yãkuru ko te Mɔwisi u yiire.
Nge mɛya kaa ka baawure sɔ̃ɔsi ma
a dɛɛra.

Yesu u tabu sunɔ goon yoo bɛkia
(I maa mɛɛrio Luku 7:1-10)

5 Ye Yesu u dua wuu gagu sɔɔ ge ba
ra soku Kapenamu, tabu sunɔ goo
da u ka nùn yinna ma u nùn faaba
kana
6 u nɛɛ, tɔnwero, nɛn yoo u barɔ
yɛnuɔ, baa nɔma u ku ra kpĩ u yĩiya,
u nɔni sɔ̃ɔre gem gem.
7 Ma Yesu u nɛɛ, ya wã, kon da n
nùn bɛkia.
8 Tabu sunɔ wi, u wisa u nɛɛ, aawo
na ǹ tura a du nɛn yɛnuɔ. A gesi gari
geruo, nɛn yoo u koo bɛkura.
9 Nɛn tii na ra gabu wiru kpĩiyɛ,
ma na tabu kowobu mɔ be na kpare.
Nà n turo sɔ̃ɔwa u doo, u ra n dɔɔwa.
Nà n goo sɔ̃ɔwa u na, u ra n sisiwa.
Nà n maa nɛn yoo sɔ̃ɔwa u yeni
koowo, u ra n mɔ̀wa.
10 Ye Yesu u gari yini nua, u biti
kua ma u tɔmbu sɔ̃ɔwa be ba nùn
swĩi u nɛɛ, ka gem na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, na
ǹ goo waare baa Isireliba sɔɔ wi u
naanɛ doke binin bweseru mɔ.
11 Na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ma tɔn dabira koo
na saa sɔ̃ɔ yari yeru ka duu yerun
di kpa bu sina bu di mi Gusunɔ u
bandu swĩi ka Aburahamu ka Isaki
ka Yakɔbu sannu.
12 Adama be, be n weenɛ ba n wãa
mi, ba koo bu kõ tɔɔwɔ yam wɔ̃kuru
sɔɔ mi ba koo wiru nɔma sɔndi bu
swĩ.
13 Ma Yesu u tabu sunɔ wi sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, u doo yɛnuɔ. Ye u naanɛ doke
kpuro ya koo nùn koora.
Ma saa ye sɔɔ mii mii, tabu sunɔ
win yoo wi, u bɛkura.

Yesu u tɔn dabinu bɛkia
(I maa mɛɛrio Maaku 1:29-34, Luku 4:38-41)

14 Yesu u da Piɛɛn yɛnuɔ. Ma
u deema Piɛɛn kurɔn mɛro u wasi
sundu barɔ u kpĩ.
15 Yesu win nɔmu baba ma wasi
sun te, ta yarina. Ma u seewa u nùn
nɔɔri.
16 Dɔma ten yoka, ba ka tɔn
dabinu na be ba wɛrɛkunu mɔ. Yesu
u wɛrɛku ni gira ka gari gerubu
tɔna, ma u kpuro bɛkia be ba barɔ.
17 U yeni kua kpa Gusunɔn sɔmɔ
Esain gari yi ka koora, yi u nɛɛ, "Win
tii u bɛsɛn wasin dam sariru sua, ma
u ka bɛsɛn baranu doona."

Be ba kĩ bu Yesu swĩi
(I maa mɛɛrio Luku 9:57-62)

18 Ye Yesu u tɔn wɔrusu wa si su
nùn sikerenɛ, ma u nɛɛ, bu de bu da
daa burerun guruɔ.
19 Sanam mɛya wooda yɛ̃ro goo u
na win mi, u nɛɛ, yinni, kon nun
swĩi yam kpuro mi a dɔɔ.
20 Yesu u nùn wisa u nɛɛ, sɛmusu
bweusu mɔ, gunɔsu su maa sokunu
mɔ. Adama nɛ Tɔnun Bii na ǹ nɛn tii
ayeru garu mɔɔwɛ mi kon kpuna.
21 Yesun bɔ̃ɔ goo u maa gerua u
nɛɛ, yinni, a de n gina da n nɛn
tundo sike.
22 Yesu u nùn wisa u nɛɛ, a man
swĩiyɔ, kpa a de gɔribu bu ben
gɔribu sike.

Yesu u nim kurenu marisia
(I maa mɛɛrio Maaku 4:35-41, Luku 8:22-25)

23 Yesu u goo nimkuu dua ma win
bwãaba nùn swĩi ge sɔɔ.
24 Yande ma woo bɔkɔ ga seewa
daa bure te sɔɔ, sere nim kurenu nu
goo ge wukiri. Adama Yesu u do.
25 Bwãa be, ba da ba nùn yamia ba
nɛɛ, Yinni a sun faaba koowo sa kam
kobu dɔɔ.
26 Yesu u nɛɛ, mban sɔ̃na i bɛrum
mɔ̀, bɛɛ naanɛ doke piibugibu.
Ma u seewa u woo ka nim kure ni
yiire nu mari ma n mari sɔ̃ɔ sɔ̃ɔ.
27 Be kpuro ba biti kua ba nɛɛ,
durɔ weren bwesera wini. Baa woo
ka nim kurenu mam nu nùn mɛm
nɔɔwamme.

Yesu u wɛrɛkunugibu yiru bɛkia
(I maa mɛɛrio Maaku 5:1-20, Luku 8:26-39)

28 Yesu u tura Gadaran temɔ daa
bure ten guruɔ, ma durɔbu yiru

gaba ka nùn yinna be ba yarima sikan di. Durɔ be, ba wɛrɛkunu mɔ ba sɛ̃ gem gem sere goo ku ra kãku u swaa ye sĩ.
29 Ma ba yande gbãra ba nɛɛ, mba n sun mɛnnɛ bɛsɛ ka wunɛ Gusunɔn Bii. A naWa a ka sun tõya ko saa yu sere turi?
30 Ba kurusɔ wuu bakaru garu wɛndɛ sãa ta dimɔ.
31 Wɛrɛku ni, nu Yesu kana nu nɛɛ, à n kaa sun gira a de su du kurusɔ ni sɔɔ. Yera kurusɔ wuu te kpuro ta duki sarama guurun di ta wɔri daa bure te sɔɔ, ta nim diira.
33 Durɔ be ba raa kurusɔ ni kparamɔ, ba duki doona wuu sɔɔ. Ma ba tɔmbu gari yi kpuro sõɔwa ka ye n wɛrɛkunugii be yiru deema.
34 Ma wuu gen tɔmbu kpuro ba yara ba Yesu sennɔ da. Ye ba nùn wa ba nùn suuru kana ba nɛɛ, u yario ben tem di.

9

Yesu u durɔ goo bɛkia

wìn wasin bee tia gu

(I maa mɛɛrio Maaku 2:1-12, Luku 5:17-26)

1 Yesu u goo nimkuu dua ma u wure u daa bure te tɔbura, ma u tura win tiin wuuɔ.
2 Tɔmbu gabu ba ka nùn durɔ goo naawa wìn wasin bee tia ya gu. Durɔ wi, u kpĩ kpinu wɔllɔ. Ye Yesu u ben naanɛ dokebu wa, u barɔ wi sõɔwa u nɛɛ, bii durɔbu, a ku mwia kpana, a wunɛn durum suuru wa.
3 Ma wooda yɛ̃robu gaba bwisika ba tii sõɔwa ba nɛɛ, durɔ wini u Gusunɔ wɔmmɔwa.
4 Yesu u yɛ̃ ye ba bwisikumɔ ma u nɛɛ, mban sõna i kõsa bwisikumɔ bɛɛn gõruɔ.
5 Yerà ya sɛ̃sɔ bo, n tɔnu sõ u win durum suuru wa, ǹ kun mɛ n nùn sõ u seewo u sĩ.
6 Na kĩ i n yɛ̃ ma Tɔnun Bii u yiiko mɔ handunia sɔɔ u ka tɔnun durum suuru ko.

Yen sõna u barɔ wi sõɔwa u nɛɛ, a seewo a wunɛn kpinu sua kpa a we yɛnuɔ.
7 Durɔ wi, u seewa ma u sĩa win yɛnuɔ.
8 Ye tɔn be, ba yeni wa bɛrum bu mwa ma ba Gusunɔ siara yèn sõ u yiiko yen bweseru tɔnu wɛ̃.

Yesu u Mateu soka

(I maa mɛɛrio Maaku 2:13-17, Luku 5:27-32)

9 Yesu u doona min di. Ye u sĩimɔ swaaɔ u gbere mwaɔ goo wa wi ba ra soku Mateu u sõ gbere yerɔ. Ma u nùn sõɔwa u nɛɛ, a man swĩiyɔ.
Ma Mateu u seewa u nùn swĩi.
10 Ye Yesu u dimɔ durɔ win yɛnuɔ, gbere mwaɔbu ka kõsan kowobu dabinu ba na ba sina ka Yesu ka win bwãabu sannu.
11 Falisi gaba wa mɛ, ma ba win bwãabu bikia ba nɛɛ, mban sõna bɛɛn yinni u dimɔ ka gbere mwaɔbu ka kõsan kowobu.
12 Yesu u ben gari yi nua ma u nɛɛ, be ba bwãa do ba ǹ timgiin bukata mɔ ma n kun mɔ be ba barɔ.
13 I doo i Gusunɔn garin tubusianu kasu yi yi nɛɛ, “Wɔnwɔnda na kĩ, n ǹ mɔ yãkuru.” Domi na ǹ nɛ n ka geegibu soku ma n kun mɔ torobu.

Nɔɔ bɔkurun gari

(I maa mɛɛrio Maaku 2:18-22, Luku 5:33-39)

14 Ma Yohanu Batɛmu kowon bwãaba na Yesun mi ba bikia ba nɛɛ, mban sõna bɛsɛ ka Falisiba sa ra nɔɔ bɔke, adama wunɛ, wunɛn bwãabu ba ku ra nɔɔ bɔke.
15 Yesu u bu wisa u nɛɛ, be ba soka kurɔ kpaa yerɔ ba ko n nukuru sankire sanam mɛ kurɔ kpaon durɔ wãa ben suunu sɔɔ? Aawo, adama saa ya sisi yè sɔɔ ba koo kurɔ kpaon durɔ wɔra ben min di. Saa yera ba koo nɔɔ bɔke.
16 Goo ku ra yãa tɔkɔnu kɔre ka yasi kpaa ye ba ǹ nim doke. U n kua mɛ, yasi kpaa ye, ya koo gawana kpa yu yãa tɔkɔ ni gĩam sosi.
17 Goo ku ra maa tam kpam doke gɔnan bɔɔ tɔkɔnu sɔɔ. U n kua mɛ,

bɔɔ ni, nu koo kura kpa tam mɛ, mu yari kpa bɔɔnu nu sankira. Adama ba ra tam kpam wisiwa gɔnan bɔɔ kpaanu sɔɔ. Sanam mɛ, ye yiru yen gaa kun sankiramɔ.

Wirugii goon bii ka kurɔ wi u Yesun yaberu baban gari
(I maa mɛɛrio Maaku 5:21-43, Luku 8:40-56)

18 Sanam mɛ Yesu u bu yeni sɔ̃ɔmɔ wirugii goo u na u yiira win wuswaaɔ u nɛɛ, nɛn bii tɔn kurɔ u gu tɛ̃, adama a na a nùn nɔmu sɔndi kpa u se.
19 Ma Yesu u seewa ka win bwãabu ba durɔ wi swĩi.
20 Sanam mɛ ba dɔɔ, kurɔ goo wi u yɛm wĩibu barɔ saa wɔ̃ɔ wɔkura yirun di, u susi Yesun biruɔ u win yaberun swaa bua baba.
21 U gerua win tiin gɔ̃ruɔ u nɛɛ, ù n gesi win yaberu baba u koo bɛkura.
22 Yesu u sĩira u nùn wa ma u nɛɛ, kurɔ wunɛ, a ku mwia kpana, wunɛn naanɛ dokebu nun bɛkia.
Yande ma kurɔ wi, u bɛkura.
23 Ye Yesu u tura wirugii win dirɔ, yera u deema gaba guunu soomɔ ma be kpuro ba sirenɛ.
24 Ma u nɛɛ, i yario bɛɛ kpuro, wɔndia wi kun gu, u dowa.
Ma be kpuro ba nùn yaakoru wɔri.
25 Ye ba tɔmbu yara ba kpa Yesu u dua u wɔndia win nɔmu nɛnua, ma wɔndia wi, u seewa.
26 Yenin labaari ya kpararawa tem mɛ kpuro sɔɔ.

Yesu u wɔ̃kobu yiru bɛkia

27 Yesu u doona min di. Nge mɛ u win sanum dɔɔ, wɔ̃kobu yiru gaba nùn swĩi. Ba nɔɔgiru sue ba mɔ̀, Dafidin sikadobu, a bɛsɛn wɔnwɔndu waawo.
28 Ye Yesu u dua dirɔ wɔ̃ko be, ba na win mi, ma u bu bikia u nɛɛ, i naanɛ sãa ma kon kpĩ n yeni ko?
Ma ba nɛɛ, mɛya Yinni.
29 Sanam mɛya Yesu ben nɔni baba ma u nɛɛ, n bɛɛ kooro nge mɛ i naanɛ sãa.
30 Ma ba yam wa. Yera Yesu u bu sɔ̃ɔwa u sire u nɛɛ, bu ku raa goo yeni sɔ̃.
31 Adama ye ba doona min di kese ba win labaari kparam wɔri tem mɛ kpuro sɔɔ.

Yesu u soso bɛkia

32 Ye tɔn be, ba doona ma gaba ka durɔ goo na Yesun mi, wi u sãa soso yèn sɔ̃ u wɛrɛku gagu mɔ win wasi sɔɔ.
33 Sanam mɛ Yesu u wɛrɛku ge gira durɔ wi, u gari gerubu wɔri. Ma tɔmba biti kua ma ba nɛɛ, sa ǹ yenin bweseru waare Isireli sɔɔ.
34 Adama Falisiba nɛɛ, wɛrɛkunun wirugiiwa u nùn dam wɛ̃ u ka nu gira.

Yesu u tɔmbu wɔnwɔndu kua

35 Yesu u bɔsu wuu marosu kpuro sɔɔ ka baru kpaanɔ. U keu sɔ̃ɔsimɔ ben mɛnnɔ yenɔ u Gusunɔn bandun Labaari gea kparamɔ, ma u tɔmbu bɛkiamɔ saa bararu ka wasin dam sariru bwese bwesekan di.
36 Ye u tɔn wɔrusu wa ben wɔnwɔnda nùn mwa yèn sɔ̃ ba wurure ma ba yarinɛ nge yãa ni nu kun kparo mɔ.
37 Ma u win bwãabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ye ya ye bu ka gɛ̃ ya kpã, adama be ba gɛ̃ɛmɔ ba ǹ dabi.
38 Yen sɔ̃, i gbee yɛ̃ro kanɔ u kpam tɔmbu mɔrisiama bu ka gɛ̃.

10

Bwãabu wɔkura yiru yen yĩsa
(I maa mɛɛrio Maaku 3:13-19, Luku 6:12-26)

1 Yesu u win bwãabu wɔkura yiru mɛnna ma u bu yiiko wɛ̃ bu ka wɛrɛkunu gira, kpa bu bararu ka wasin dam sariru baatere bɛkia.
2 Bwãabu wɔkura yiru yen yĩsa wee. Gbiikoo Simɔɔ wi ba ra soku Piɛɛ ka win wɔnɔ Andere, ka Yakɔbu ka win wɔnɔ Yohanu, Sebeden bibu,
3 ka Filipu ka Baatelemi ka Tomaa ka Mateu wi u raa sãa gbere mwaɔ, ka Yakɔbu Alufen bii ka Tade,

4 ka Simɔɔ wi u win tem gari kĩ, ka
Yudasi Isikariɔtu wi u tɔmbu Yesu
nɔmu sɔndia.

Yesu u bwãabu wɔkura yiru gɔra
(I maa mɛɛrio Maaku 6:7-13, Luku 9:1-6)

5 Yesu u tɔmbu wɔkura yiru ye
gɔra ka wooda yeni u nɛɛ, i ku swaa
gaa swĩi ye ya dɔɔ tɔn tukobun tem
gia, i ku maa Samarigibun wuu gagu
du.
6 Adama i doo Isireliban mi, be ba
kɔ̃ɔra nge yãanu.
7 I doo i kpara i nɛɛ, Gusunɔ u sisi
u bandu swĩi.
8 I barɔbu bɛkio, i gɔribu seeyo,
i be ba bara disigiru mɔ bɛkio bu
dɛɛra, kpa i wɛrɛkunu gira tɔmbun
wasi sɔɔn di. Yèn sɔ̃ i wa kɔsiaru sari,
i maa wɛ̃ɛyɔ n kun ka kɔsiaru.
9 I ku dukia gaa sua i ka da, nge
wura ɲ kun mɛ sii geesu, ɲ kun mɛ
sii gandu bɛɛn bɔɔrɔ.
10 I ku ka yãa kureru da, ɲ kun mɛ
yaberu yiruse, ɲ kun mɛ baranu ɲ
kun mɛ dɛka. N weenɛ bu sɔm kowo
wɛ̃ yèn bukata u mɔ u n ka wãa.
11 I n tura wuu maroɔ ɲ kun mɛ
wuu piibu sɔɔ, i de i mɛɛri wi u
weenɛ u bɛɛ dam koosia, kpa i sina
win yɛnuɔ sere i ka sĩ wuu gen min
di.
12 I n yɛnu gagu dua i gen tɔmbu
tɔbirio kpa i nɛɛ, Gusunɔ u bɛɛ alafia
kɛ̃.
13 Yɛnu gegibu bà n ka alafia ye
weenɛ, i de ya n wãa be sɔɔ, adama
bà kun ka weenɛ, i de yu wurama
bɛɛn mi.
14 Wuu gagu ɲ kun mɛ yɛnu gagun
tɔmbu bà n maa yina bu bɛɛ dam
koosia, bu sere bɛɛn gari swaa daki,
i doonɔ min di kpa i bɛɛn naasun tua
bu kpare.
15 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, siri-
bun sanam Gusunɔ u koo Sodomu
ka Gomɔragibu wɔnwɔndu sɔ̃ɔsi n
kere wuu gen tɔmbu.

Nɔni swãaru te ta sisi
(I maa mɛɛrio Maaku 13:9-13, Luku 21:12-17)

16 Yesu maa nɛɛ, wee, na bɛɛ
gɔrimɔ nge yãanu dɛmakunun su-
unu sɔɔ. I de i n bwisi mɔ nge wɛɛ,
kpa i n ka kparukonu weenɛ taki
sariru sɔɔ.
17 I laakari koowo domi gaba koo
bɛɛ mwa bu ka da siri yerɔ, kpa bu
bɛɛ sɛni so ben mɛnnɔ yenɔ.
18 Ba koo bɛɛ siri tem yɛ̃robu ka
sinambun wuswaaɔ nɛn sɔ̃, kpa i ka
seeda di ben mi ka tɔn tukobun mi.
19 Bà n ka bɛɛ da siri yerɔ, i ku
wurura ka gari yi i ko gere. I ku maa
wurura nge mɛ i ko gerusina. Saa
ye, yà n tura, i ko wa gari yi i ko gere.
20 Domi gari yi i ko gere yi ɲ ko
n sãa bɛɛgii, yi koo nawa saa bɛɛn
Baaban Hunden min di wi u wãa
bɛɛ sɔɔ.
21 Gaba koo ben wɔnɔbu ɲ kun
mɛ ben maabu sɔ̃ɔsi bu ka bu go.
Baababa ba ko maa ko mɛ ben bibu
sɔɔ, ma bibu ba koo ben mɔwɔbu
kɔrumɔtɔnu kua bu ka bu go.
22 Baawure u koo bɛɛ tusi nɛn
yĩsirun sɔ̃. Adama wi u tɛmana sere
ka nɔrɔ u koo faaba wa.
23 Bà n bɛɛ nɔni sɔ̃ɔwa wuu teu
sɔɔ, i duki doonɔ wuu gagun mi. Na
bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ka gem, i ɲ ko i Isirelin
wusu kpuro sasiri i kpe, Tɔnun Bii
u ka tunuma.
24 Mɛɛro sari wi u win sɔ̃ɔsio kere.
Yoo maa sari wi u win yinni kere.
25 N n mɛn na, n tura mɛɛro u
ka win sɔ̃ɔsio weena kpa yoo u
ka win yinni weena. Bà n yɛnu
yɛ̃ro sokumɔ Beseburu, ba koo win
yɛnugibu yĩsi kɔ̃sunu kɛ̃ n kere wi.

Wìn bɛrum n weenɛ i ko
(I maa mɛɛrio Luku 12:2-7)

26 Yesu maa nɛɛ, yen sɔ̃, i ku ben
bɛrum ko, domi ye ya wukiri ya koo
tera, yen asirin gãanu maa sari ni ba
ɲ koo gia.
27 Ye na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ yam wɔ̃kuru
sɔɔ, i ye geruo yam bururam sɔɔ.
Ye i maa nua asiri sɔɔ, i yɔɔwo
gidambisa wɔllɔ i ka ye kpuro
kpara.
28 I ku bu nasia be ba koo wasi
tɔna go, be ba ɲ kpɛ̃ bu hunde go.
Adama i yɛ̃ro nasio wi u koo kpĩ u

wasi ka hunde go sannu dɔ̃ɔ wi u ku ra gbi sɔɔ.
29 I ɲ̀ ko kpĩ i gunɔminu yiru dwe
ka faram? Ka mɛ, baa nin teu, ga
ɲ̀ koo wɔruma temɔ ma n kun mɔ
bɛɛn Baaba u wura.
30 Bɛɛ maa, ba mam bɛɛn wirun
serin geeru yɛ̃.
31 Ɲ n mɛn na, i ku bɛrum ko,
i gunɔminu bɛɛrɛ kere sere mi n
toma.

Wi u Kirisi wura

tɔmbun wuswaaɔ
(I maa mɛɛrio Luku 12:8-9)

32 Yesu maa nɛɛ, baawure wi
u man wura tɔmbun wuswaaɔ,
kon maa yɛ̃ro wura nɛn Baaban
wuswaaɔ wi u wãa wɔllɔ.
33 Adama wi u man yina tɔmbun
wuswaaɔ, kon maa yɛ̃ro yina nɛn
Baaban wuswaaɔ wi u wãa wɔllɔ.

Alafia ka takobin gari

(I maa mɛɛrio Luku 12:51-53, 14:26-27)

34 Yesu maa nɛɛ, i kun tamaa
na nawa handuniaɔ n ka alafia wɛ̃,
aawo, takobiwa na ka na.
35 Na nawa n ka sannɔ doke bii
tɔn durɔ ka win tundon suunu sɔɔ,
ka maa bii tɔn kurɔ ka win mɛron
suunu sɔɔ, ka maa kurɔ mɔro ka win
dwaa mɛron suunu sɔɔ.
36 Tɔnun yɛnugibu beya ba ko n
sãa win yibɛrɛba.
37 Wi u win tundo ɲ̀ kun mɛ win
mɛro kĩ n man kere u ɲ̀ tura u n ka
sãa nɛgii. Nge mɛya wi u win bii kĩ
n man kere u ɲ̀ tura u n ka sãa nɛgii.
38 Ma wi u kun win dãa bunanaru
sue u n ka man swĩi u ɲ̀ tura u n ka
sãa nɛgii.
39 Wi u kĩ u win wãaru di ka win
gɔ̃ru kĩru u koo tu bia. Adama wi u
win wãaru yina nɛn sɔ̃ u koo tu wa
ka gem.

Aren gari

(I maa mɛɛrio Maaku 9:41)

40 Yesu maa nɛɛ, wi u bɛɛ dam
koosia nɛna u dam koosia. Wi u maa
man dam koosia, u wi u man gɔrima
dam koosiawa.
41 Wi u Gusunɔn sɔmɔ dam koosia
yèn sɔ̃ u sãa Gusunɔn sɔmɔ, u koo
are wa nge Gusunɔn sɔmɔgii. Wi u
maa tɔn geo dam koosia, yèn sɔ̃ u sãa
tɔn geo, u koo are wa nge tɔn geogii.
42 Wi u bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ benin turo
gãanu kã yèn sɔ̃ u sãa nɛn bɔ̃ɔ, baa ɲ̀
n nim nɔruram na, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ka
gem, yɛ̃ro kun win are biamɔ.

11

Yohanu Batɛmu kowon gɔrobu
(I maa mɛɛrio Luku 7:18-35)

1 Sanam mɛ Yesu u win bwãabu
wɔkura yiru ye bwisi yi kã u kpa,
u doona min di u da bera yen wuu
marosu gia u ka keu sɔ̃ɔsi kpa u maa
ka waasu ko.
2 Ɲ deema Yohanu Batɛmu kowo
u Yesu wi ba mɔ̀ Kirisin sɔman gari
nua sere pirisɔm diru mi u wãa.
Yera u nùn win bwãabun gabu gɔria
3 bu ka nùn bikia, wiya wi u koo
be na? Nge ba n kpao mara.
4 Yesu bu wisa u nɛɛ, i gɔsiro i
Yohanu tusia ye i nua ka ye i wa.
5 Wɔ̃koba yam waamɔ, yɛmɔba
sĩimɔ, ba be ba bara disigiru mɔ
bɛkiamɔ bu ka dɛɛra, sosoba gari
nɔɔmɔ, ba gɔribu seeyamɔ gɔrin di,
ma ba sãarobu Labaari gea waasu
kuammɛ.
6 Doo nɔɔrugiiwa wi nɛn gari kun
torasiamɔ.
7 Ye Yohanun bwãaba sĩa Yesu
u Yohanun gari tɔn dabiru sɔ̃ɔbu
wɔri u nɛɛ, mba i yara i mɛɛrim da
gbaburɔ. Yakɔ ge woo ga toorimɔ?
Aawo.
8 Ɲ n mɛn na, mba i mɛɛrim da.
Durɔ wi u yãa bɛɛrɛginu sebua? Na
bɛɛ sɔ̃ɔmɔ be ba yãa bɛɛrɛginu sebua
ba wãa sina kpaanɔ.
9 Mba i re kobu da. Gusunɔn
sɔmɔwa i mɛɛrim da? Mɛya na
bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, yɛ̃ro mam Gusunɔn sɔmɔ
kere sere mi n toma.
10 Domi Yohanu wiya wìn sɔ̃
Gusunɔn gari nɛɛ, “Ɲ wee na nɛn
sɔmɔ gɔriɔ wunɛn wuswaaɔ wi u
koo wunɛn swaa sɔmɛ.”
11 Ka gem na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, be tɔn
kurɔba mara sɔɔ goo kun Yohanu
Batɛmu kowo kere. Adama wi u

yãkabu bo ban te Gusunɔ u swĩi sɔɔ
u nùn kere.
12 Saa mìn di Yohanu wi u waasu
mɔ̀ sere ka tɛ̃ ba ban te kasuwa ka
dam, ma damgiba tu mwaamɔ.
13 Mɔwisi u ban ten gari gerua
win wooda sɔɔ. Gusunɔn sɔmɔbu
kpuro ba maa yi gerua sere ka
Yohanu Batɛmu kowon waati.
14 I n kĩ i tubu, wiya Eli wi, wi u
koo ra na.
15 Wi u swaa mɔ u ka nɔ, u nɔɔwɔ.
16 Mba kon ka tɛ̃n tɔmbu weesina.
Ba ka bibu weenɛ be ba sõ yaburɔ ba
sokunamɔ ba mɔ̀,
17 sa bɛɛ guuru soowa ma i ǹ
yawa, sa bɛɛ gɔɔ womu kua, i ǹ maa
swĩ.
18 Domi Yohanu Batɛmu kowo u
na u ǹ di u ǹ nɔra nge gabu, ma ba
nɛɛ u wɛrɛkunu mɔwa.
19 Tɔnun Bii maa na u dimɔ u
nɔrumɔ, ma ba gerumɔ ba mɔ̀ u sãa
dim kĩro ka tam nɔro, ka maa gbere
mwaɔbu ka kõsan kowobun bɔrɔ.
Ka mɛ, Gusunɔn bwisi yi ra sõɔsi ma
yi sãa gem yin kookoosun di.

Wuu sìn tɔmba yinamɔ

bu naanɛ doke
(I maa mɛɛrio Luku 10:13-15)

20 Ma Yesu u wuu si gerisim wɔri
mi u sɔm maamaakigii dabinu kua,
domi sin tɔmba kun bwisika ba ben
gɔ̃ru gɔsie.
21 U nɛɛ, nuku sankiranugiiwa
wunɛ Kɔrasɛni. Nuku sankiranugiiwa
wunɛ Bɛsaida, domi bà n sɔm
maamaakigia ye kua Tiri ka Sidoni
sɔɔ ye ba kua bɛɛn suunu sɔɔ, wuu
sin tɔmbu ba ko n daa gɔ̃ru gɔsie
saa tɛɛbun di ba n sõ torom sɔɔ ba n
saaki sebua nuku sankiranun sõ.
22 Yen sõ, na bɛɛ sõɔmɔ, siribun
sanam sɔɔ Tiri ka Sidonigia koo ko
kpakaka ka bɛɛ.
23 Wunɛ maa Kapenamu, a yĩiyɔ
kaa suara sere wɔllɔ? Aawo, ba koo
nun surewa sere gɔriɔ. Domi sɔm
maamaakigia ye ya koora wunɛ sɔɔ,
yà n koora Sodomuɔ, wuu ge, ga n
wãa ka gisɔ.
24 Yen sõna na bɛɛ sõɔmɔ, siribun
sanam Sodomugia koo ko kpakaka
ka wunɛ.

I na nɛn mi i wɛ̃rabu mwa
(I maa mɛɛrio Luku 10:21-22)

25 Saa ye sɔɔ, Yesu u nɛɛ, Baaba,
wɔllu ka tem Yinni, na nun siara
yèn sõ a yabu ye bibu sõɔsi baa mɛ
a ye bwisigibu ka yɛ̃rugibu berua.
26 N wã Baaba, domi mɛya n ka
nun naawa wunɛn kĩru sɔɔ.
27 Nɛn Baaba man baayere kpuro
wɛ̃. Goo sari wi u Bii wi yɛ̃ ma n
kun mɔ Baaba wi. Goo maa sari wi u
Baaba wi yɛ̃ ma n kun mɔ Bii ka maa
wi Bii u kĩ u nùn sõɔsi.
28 I na nɛn mi bɛɛ kpuro, bɛɛ be
i ka bɛɛn sɔmunu wasira, kon bɛɛ
wɛ̃rasia.
29 I wuro n bɛɛ kpara kpa i ko nɛn
bwãabu, domi nɛ tɔn duuduo ka tii
kawowa, mɛya kon de i n wãa bɔri
yɛndu sɔɔ.
30 Domi yoo te kon bɛɛ diisia ta
ǹ wahala mɔ, sɔmu ni kon maa bɛɛ
sɔbi nu ǹ bunu.

12

Tõɔ wɛ̃rarugirun gari
(I maa mɛɛrio Maaku 2:23-28, Luku 6:1-5)

1 Sõɔ mɛɛrun biru, tõɔ wɛ̃rarugiru
garu sɔɔ, Yesu ka win bwãabu ba
alikama gbaaru bukianɛ ba doonɔ.
N deema gõɔra win bwãabu mɔ̀ ma
ba alikama wɔka ba temmɔ.
2 Ye Falisiba ba wa mɛ, ba Yesu
sõɔwa ba nɛɛ, u mɛɛrio ye win
bwãaba mɔ̀ ye wooda ya nɛɛ bu ku
ko tõɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ.
3 Yesu bu sõɔwa u nɛɛ, i ǹ garire ye
Dafidi kua sanam mɛ gõɔra bu mɔ̀ wi
ka win tɔmbu?
4 U dua Gusunɔn dirɔ ma u pɛ̃ɛ sua
ye ba Gusunɔ yiiye ma wi ka win
tɔmbu ba di. N deema n ǹ weenɛ bu
pɛ̃ɛ ye di ma n kun mɔ yãku kowobu
tɔna.
5 Nge i ǹ garire Mɔwisin wooda
sɔɔ ma tõɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ, yãku
kowo be ba sɔmburu mɔ̀ sãa yerɔ,
ba ku ra tõɔ wɛ̃rarugiru mɛm nɔɔwɛ.
Ba ǹ maa sãa taarɛgibu.

6 Adama na bɛɛ sɔ̃əmə gãanu wãa
mini ni nu sãa yeru kpãaru kere.
7 I n daa tuba ye Gusunən gari
gerua yi yi nɛɛ, "Wənwənda na
kĩ, n ɲ mə yãkuru," i ɲ daa taarɛ
saririgibu taarɛ wɛ̃ɛmə.
8 I de i n yɛ̃ ma Tənu Biiwa u tɔ̃ə
wɛ̃rarugiru kua.

Durə wìn nəm teu ga gu
(I maa mɛɛrio Maaku 3:1-6, Luku 6:6-11)

9 Ma Yesu doona min di, u dua
ben mɛnnə yerə.
10 Durə goo wãa mi, wìn nəm teu
ga gu. Be ba wãa mi, ba Yesu bikia
ba nɛɛ, ɲ n man na, n weenɛ bu tənu
bɛkia tɔ̃ə wɛ̃rarugiru sɔə? Ba gerua
mɛ, bu ka wa bu nùn durum mani.
11 Ma Yesu maa bu bikia u nɛɛ,
bɛɛn goo ù n yãaru mə ma ta nùn
dəkə kpiriru wəriri tɔ̃ə wɛ̃rarugiru
sɔə, u ɲ koo da u tu gawa u yara?
12 Tənu kun yãaru kere mi n
toma? N n mɛn na, ya wã tənu u gea
ko tɔ̃ə wɛ̃rarugiru sɔə.
13 Yera u durə wi sɔ̃əwa u nɛɛ, u
win nəmu ge dɛmiə.
U ge dɛmia ma ga wɛ̃ra nge gen
teu.
14 Falisiba ba yara ba da ba
wesiana mɛ ba koo ko bu ka Yesu
go.

Səm kowo wi Gusunə u gəsa

15 Ye Yesu u gia ma ba kĩ bu nùn
gowa, u gɛɛra saa min di ma tən
dabira nùn swĩi. Ma u barəbu kpuro
bɛkia.
16 Adama u bu sɔ̃əwa u sire u nɛɛ,
bu ku raa goo sɔ̃ wi u sãa.
17 N koora nge mɛ, kpa gari yi
Gusunən səmə Esai u yorua yi ka
koora.
18 Gari yi sɔə, Gusunə u nɛɛ,
"Nɛn səm kowo wi na gəsa wee,
nɛn kĩnasi wì sɔə nɛn gɔ̃ru dobu
kpuro wãa.
Na kon nùn nɛn hunde wɛ̃,
kpa u nɛn gem kpara bwesenu
kpuron mi.
19 U ɲ ka goo sikirinamə u ɲ maa
gbãramə.
Mɛya maa goo kun win nəə nəəmə
wuun suunu sɔə.
20 U ɲ koo tən be ba sunkure nge
kaba dakura.
U ɲ koo maa bu go baa bà n sãa nge
fitila ge ga gəə dəə,
sere u ka de gem mu tabu di,
21 kpa bwesenu kpuro nu nin
yĩiyəbu doke win yĩsiru sɔə."

Yesu ka tii yinamə
(I maa mɛɛrio Maaku 3:22-30, Luku 11:14-23)

22 Ba ka Yesu durə goo naawa wi
wɛrɛkunu nu kua wɔ̃ko ka soso.
Yesu durə wi bɛkia. U yam wa ma
u gari gerubu wəri.
23 Ma tən wəru kpuro ga biti soora
ga nɛɛ, ɲ n man na ka gem n ɲ
Dafidin sikadobu mini re?
24 Adama ye Falisiba ba nua mɛ,
yera ba gerua ba nɛɛ, wɛrɛkunun
sunə Beseburun dama Yesu u ka
wɛrɛkunu giramə.
25 Nge mɛ Yesu ben bwisikunu yɛ̃,
u bu sɔ̃əwa u nɛɛ, bandu baatere tèn
təmbu ba tabu mɔ̀ ben tii tiinɛ sɔə
ta koo ko bansu. Mɛya maa wuu
baagere ɲ kun mɛ yɛnu baagere gèn
təmbu ba tabu mɔ̀ ben tii tiinɛ sɔə ga
ɲ koo tɛ.
26 N n mɛn na, Setam yà n Setam
giramə, ya ka yen tii tabu mɔ̀wa.
Amənа yen bandu ta koo ka tɛ.
27 N n sãa Beseburun dama na ka
wɛrɛkunu giramə, ka weren dama
bɛɛn bwãaba ka nu giramə. Yenin
sɔ̃na ben tii ba koo sɔ̃əsi ma i tore.
28 Adama ɲ n Gusunən Hunden
na, na ka wɛrɛkunu giramə, yeya ya
sɔ̃əsimə ma Gusunə u bandu swĩi
bɛɛn suunu sɔə.
29 Amənа tənu koo ka du damgiin
yɛnuə u ka win yãnu gura ma n kun
mə u gina gbia u damgii wi bəkua. U
n nùn bəkua, yera u koo kpĩ u win
yãnu gura.
30 Wi u kun sãa nɛgii u ka man
yibɛrɛ tɛɛru nɛniwa. Ma wi u ku ra
gãanu mɛnnɛ ka nɛ sannu u ra ni
yarinasiewa.
31 Yen sɔ̃na na bɛɛ sɔ̃əmə təmba
koo kpĩ bu toranu kpuro ka gari
kam gerubu kpuron suuru wa.

Adama wi u Hunde Dɛɛro gari kam gerusimɔ, u ṅ yen suuru wasi pai.
32 Baawure wi u nɛ Tɔnun Bii gari kam gerusi ba koo yɛ̃ro suuru kua. Adama baawure wi u Hunde Dɛɛro gari kam gerusimɔ, ba ṅ yɛ̃ro suuru kuammɛ saa gisɔn di sere ka sia mam.

Dãru ka ten binu
(I maa mɛɛrio Luku 6:43-45)

33 Ma Yesu maa nɛɛ, à n dãa geeru duura kaa bii geenu wa. À n maa dãa kɔ̃suru duura bii kɔ̃suna kaa sɔri. Domi dãrun binun diya ba ra tu tubu.
34 Waa gɔsɔrun bweseru bɛɛ! Amɔna i ko ka gari gee gere bɛɛ be i sãa tɔn kɔ̃sobu. Domi ye ya yiba gɔ̃ruɔ ya yarimɔ, yeya nɔɔ ga gerumɔ.
35 Tɔn geo u ra gãa geenu yarewa gãa geenu sɔɔn di ni nu berua win gɔ̃ruɔ. Tɔn kɔ̃so maa gãa kɔ̃sunu yaramɔ gãa kɔ̃sunu sɔɔn di ni nu berua win gɔ̃ruɔ.
36 Na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ gari kpuro yi tɔmba gerumɔ, yi sɔɔra ba koo bu siri siribun sanam.
37 Domi wunɛn garin diya ba koo nun gem wɛ̃. Yin min diya ba koo maa nun taarɛ wɛ̃.

Tɔmba yĩreru bikia
(I maa mɛɛrio Maaku 8:11-12, Luku 11:29-32)

38 Yera wooda yɛ̃robu ka Falisi gabu ba Yesu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, keu koosio, sa kĩ a yĩreru garu ko su wa.
39 U bu wisa u nɛɛ, tɛ̃n tɔn kɔ̃sobu be ba ṅ ka Gusunɔ turo yɔ̃ ba yĩreru bikiamɔ. Adama yĩreru garu maa sari te ba koo bu sɔ̃ɔsi ma n kun mɔ Gusunɔn sɔmɔ Yonasigiru.
40 Domi nge mɛ Yonasi kua sɔ̃ɔ sɔɔ ita ka wɔ̃kuru ita swãa bakan nukurɔ, nge mɛya maa nɛ Tɔnun Bii kon ko sɔ̃ɔ sɔɔ ita ka wɔ̃kuru ita tem nukurɔ.
41 Siribun sanam sɔɔ Ninifugibu ba koo tɛ̃n tɔmbu seesi bu bu taarɛ wɛ̃ domi ba ben wãaru gɔsia Yonasin waasun sɔ̃. Wee tɛ̃ gãanu wãa mini ni nu Yonasi kere.
42 Siribun sanam tɔn kurɔ sunɔ wi u na saa nim nɔɔn sɔ̃ɔ yɛ̃san di u koo tɛ̃n tɔmbu seesi u bu taarɛ wɛ̃ yèn sɔ̃ win tem tonde mìn di u na u ka Salomɔɔn bwisin gari nɔ. Wee tɛ̃ gãanu wãa mini ni nu Salomɔɔ kere.

Wɛrɛkunun wuramaru
(I maa mɛɛrio Luku 11:24-26)

43 Ma Yesu maa nɛɛ, wɛrɛkunu nù n doona tɔnun min di, nu ra n bɔsuwa mi gãanu ku ra kpi nu n wɛ̃ra yeru kasu nu n bie.
44 Yera nu ra nɛɛ, nu koo gɔsira nin wãa yerɔ mìn di nu raa doona. Nu ra wuramɛ kpa nu deema ta wãa diiru ta kurare ta sɔnde.
45 Kpa nu da nu ganu nɔɔba yiru kasuma ni nu ni kɔ̃suru kere kpa nu du yɛ̃ro sɔɔ nu n wãa mi. Ma durɔ win wãa gbiikiru ta koo sãaya ka sere dãakiru. Nge mɛya n ko n ko ka tɛ̃n tɔn kɔ̃so beni.

Berà ba sãa Yesun wɔnɔbu
ka win mɛro
(I maa mɛɛrio Maaku 3:31-35, Luku 8:19-21)

46 Sanam mɛ Yesu u ka tɔn wɔru gari mɔ̀, wee win mɛro ka win wɔnɔbu ba yɔ̃ tɔɔwɔ ba kĩ bu ka nùn gari ko.
47 Sanam mɛya goo nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wunɛn mɛro ka wunɛn wɔnɔbu ba yɔ̃ tɔɔwɔ ba kĩ bu ka nun gari ko.
48 Adama Yesu u yɛ̃ro bikia u nɛɛ, wara nɛn mɛro. Berà maa nɛn wɔnɔbu.
49 Ma u win bwãabu nɔmu tĩi u nɛɛ, beya mini be ba sãa nɛn mɛro ka nɛn wɔnɔbu.
50 Domi baawure wi u nɛn Baaba wɔrukoon kĩru mɔ̀, wiya nɛn wɔnɔ ka nɛn sesu ka nɛn mɛro.

13

Dĩa bwese yɛ̃kon gari
(I maa mɛɛrio Maaku 4:1-9, Luku 8:4-8)

1 Sɔ̃ɔ tee te sɔɔ, Yesu u yara yɛnun di u da u sina daa burerun goorɔ.
2 Ma tɔn wɔru ga nùn mɛnnɛ sere u dua goo nimkuu sɔɔ u sina. Ma tɔn be kpuro ba yɔ̃ daa bure ten goorɔ.

3 U bu gãa dabinu sõɔwa ka
mənnu u nɛɛ, durə goowa yara u
dĩa bweseru yɛ̃kam dəə.
4 Nge mɛ u yɛ̃kamə sukum wəri
swaa baarə, ma gunəsu na su di.
5 Ma sukum gam wəri kpee saara
wəllə mi tem kun duku. Ma mu kpia
mii mii yèn sõ tem kun duku mi.
6 Sanam mɛ sõɔ gura u kpii te
yania ta gbera yèn sõ ta ɲ gbini bɛkɛ
mə.
7 Sukum gam maa wəri sãkin su-
unu səə. Ma sãki ka mu kpɛ̃a sannu
ma yi mu sɛ̃kenɛ yi go.
8 Adama sukum gam wəri tem
gem səə ma mu binu mara, gam
gum wunəbu (100), gam gum wata,
gam gum tɛna.
9 Ma u nɛɛ, wi u swaa mə u ka nə,
u nəəwə.

Mənnun asansi
(I maa mɛɛrio Maaku 4:10-12, Luku 8:9-10)

10 Yera win bwãaba da ba nùn
deema ba bikia ba nɛɛ, mban sõna u
ra ka bu mənnu gari sõ.
11 Ma u bu wisa u nɛɛ, bɛɛya ba
Gusunən bandun asiri sõɔsi, adama
be ba tie, ba ɲ bu sõɔsi.
12 Domi wi u gãanu mə, wiya ba
koo sosia kpa win məru tu kpɛ̃a.
Adama wi u kun gãanu mə, fiiko ye
u mə, yera ba koo maa nùn wərari.
13 Yenin sõna na ka bu mənnu gari
sõɔmə. Domi ba mɛɛrimə adama ba
ɲ waamə. Ba swaa daki adama ba ɲ
nəəmə n sere bu yeeri.
14 Nge mɛya gari yi Esai u gerua
ben sõ yi sõɔsiramə, ye u nɛɛ,
"I ko n nəəmə ka gem, adama n ɲ
koo bɛɛ yeeri.
I ko n mɛɛrimə adama i ɲ ko i wa.
15 Domi tən benin gõru ga ɲ biti mə.
Ba ben tiin swaa kərua, ba nəni
yinwa.
Kpa bu ku wa ka ben nəni.
Kpa bu ku nə ka ben swaa.
Kpa bu ku gia ka ben bwisi.
Kpa bu ku raa ka gəsirama nɛn mi n
ka bu bɛkia."
16 Doo nəərugiba bɛɛ, yèn sõ bɛɛn
nəni waamə, bɛɛn swaa maa nəəmə.
17 Ka geema na bɛɛ sõɔmə, Gusunən
səməbu dabiru ka win tən geobu ba
kĩa bu wa ye i waamə tɛ̃, ba ɲ maa
ye wa. Mɛya ba maa kĩa bu nə ye i
nəəmə tɛ̃, ba ɲ maa nua.

Mən ten tubusianu
(I maa mɛɛrio Maaku 4:13-20, Luku 8:11-15)

18 Ma Yesu u nɛɛ, tɛ̃ i mən ten
tubusianu nəəwə tè ta ka bwese
yɛ̃ko yã mi.
19 Be ba Gusunən bandun gari
nəəmə ma yi ɲ bu yeeri, ba ka swaa
baaru weenɛ mi bwese te, ta wəri.
Tən kõso wi, u ra nɛ u wuna ye ba
duura ben gõruə.
20 Gaba maa ka kpee saaran tem
mɛ weenɛ mi bwese ten gara wəri.
Ba gari yi nəəmə, mii mii ba yi
mwaamə ka nuku dobu.
21 Adama ba ɲ derimə yi gbini ko
ben gõruə. Ma ba ɲ yõramə n ka tɛ.
Sanam mɛ wahala ɲ kun mɛ nəni
swãara tunuma gari yin sõ kpa bu
biru wura yande.
22 Gaba maa bwese te mwa nge
tem sãkunugum səə. Ba gari yi
nua adama handunian wãarun wu-
rurabu ka gobin nəni wõkubu bu
gari yi tɛɛsi, yi ɲ maa binu mara.
23 Gaba maa bwese te mwa nge
tem gem səə. Beya be ba gari yi
nəəmə ma yi bu yeerimə. Ma ba
binu marumə gabu wunəbu (100),
gabu wata, gabu tɛna.

Yaka kõsusun məndu

24 Yesu kpam bu məndu kua u
nɛɛ, n wee ye Gusunən bandun gari
yi ka weenɛ. Durə goowa u dĩa
bwese geeru duura win gbaarə.
25 Sanam mɛ baawure kpuro u
dweeya, durə win yibɛrɛ u na, u
yaka kõsusu duura alikama ye səə,
ma u doona.
26 Ma alikama ya kpia ya kpɛ̃a ya
marumə, ma yaka kõsu si, su maa
kpia ma ba kpɛ̃a sannu.
27 Gbaa yɛ̃ron səm kowoba na ba
nɛɛ, yinni, n ɲ dĩa bwese geera a
duura wunɛn gbaarə? Ma gian diya
yaka kõsu sini.

28 Ma u bu wisa u nɛɛ, yibɛrɛwa, u
kua mɛ. Sɔm kowo be, ba nùn bikia
ba nɛɛ, ǹ n mɛn na, a kĩ su da su yaka
kɔ̃su si wukiri?
29 Ma u nɛɛ, aawo domi ì n su
wukirimɔ tɛ̃, ka alikama sanna ko i
ra wukiri.
30 I de ye yiru kpuro yu kpɛ̃a
sannu sere gɛ̃ɛbun saa yà n tura.
Sanam mɛya kon sɔm kowobu sɔ̃ bu
gina yaka kɔ̃su si mɛnnɔ bu bɔkunu
ko bu dɔ̃ɔ doke, yen biru bu sere
alikama gɛ̃ bu mɛnna nɛn biraru sɔɔ.

Mutaadin biman gari
(I maa mɛɛrio Maaku 4:30-32, Luku 13:18-19)

31 Yesu kpam bu mɔndu garu kua
u nɛɛ, Gusunɔn banda ka mutaadin
bima weenɛ ye durɔ goo u sua u
duura win gbaarɔ.
32 Dãa binu kpuro sɔɔ yeya ya pi-
iburu bo. Adama yà n kpia ya kpa ya
gberun kiku baagere kpãaru kere.
Domi ya ra ko dãru sere gunɔsu
ra nɛ su sin sokunu ko ten kãasin
wɔllɔ.

Pɛ̃ɛ seeyatian gari
(I maa mɛɛrio Luku 13:20-21)

33 Yesu kpam bu mɔndu garu
kua u nɛɛ, Gusunɔn banda ka pɛ̃ɛ
seeyatia weenɛ ye kurɔ goo sua u
doke sakaku nɔɔ itan som sɔɔ, ma
mɛ kpuro mu seewa mu kukua.

Mɔndun yaasi
(I maa mɛɛrio Maaku 4:33-34)

34 Ka mɔnna Yesu u ra tɔn wɔru
gari yi kpuro sɔ̃, u ku ra bu gãanu sɔ̃
n kun ka mɔnnu.
35 Nge mɛya Gusunɔn sɔmɔn gari
yi koora yi yi nɛɛ,
"Mɔnna ko na n da ka bu gari sɔ̃. Na
kon maa ye gere batuma sɔɔ
ye ya kukua saa handunian
taka kobun di."

Yesu yaka kɔ̃susun gari tubusia

36 Sanam mɛya Yesu u seewa tɔn
wɔru gen min di u dua yɛnuɔ. Ma
win bwãaba da win mi ba nɛɛ, a sun
mɔn te tubusio te ta ka yaka kɔ̃su sin
gari yã mi.
37 Ma u bu wisa u nɛɛ, Tɔnun
Biiwa u dĩa bwese gee te duura.
38 Handunia yera ya sãa gbaaru.
Gusunɔn bandun biba ba sãa dĩa
bwese gee te. Tɔn kɔ̃so win biba ba
maa sãa yaka kɔ̃su si.
39 Setamwa maa sãa yibɛrɛ wi
u su duura. Gɛ̃ɛbun saa maa
sãa handunian kpeeru. Gusunɔn
gɔradobara ba maa sãa gbaa sɔm
kowobu.
40 Nge mɛ ba ra yaka kɔ̃susu wunɛ
bu dɔ̃ɔ doke, nge mɛya n ko n ko
handunian kpeeru sɔɔ.
41 Tɔnun Bii u koo win wɔllun
gɔradoba gɔrima, bu ka baayere
wuna ye ya tɔmbu torasiamɔ mi u
bandu dii, ka be ba kɔ̃sa mɔ̀.
42 U koo maa bu kpɛ̃ɛ dɔ̃ɔ wi u
ku ra gbi sɔɔ, mi ba koo wiru nɔma
sɔndi bu swĩ.
43 Sanam mɛ sɔɔra be ba kua ye
Gusunɔ u bikia ba ko n ballimɔ nge
sɔ̃ɔ mi ben Baaba u bandu swĩi. Wi
u swaa mɔ u ka nɔ, u nɔɔwɔ.

Dukia ye ya beruan gari

44 Yesu maa nɛɛ, Gusunɔn bandu
ta maa sãawa nge dukia ye ya berua
gbaaru sɔɔ. Ye durɔ goo ye kamɛ ma
u ye berum sɔnwa. Ma u da ka nuku
dobu u dɔra kpuro ye u mɔ, ma u
gɔsirama u gbaa te dwa.

Goo gobigirun gari

45 Yesu maa nɛɛ, Gusunɔn bandu
ta maa sãawa nge goo gobigii ni nu
wã, ni tenku goo u kasu.
46 Sanam mɛ u nin teeru wa te ta
gobi mɔ too, ma u da u win baayere
dɔra ye u mɔ, ma u tu dwa.

Yãakororun gari

47 Yesu maa nɛɛ, Gusunɔn bandu
ta kpam sãawa nge yãakororu te ba
ra kpɛ̃ɛ nim wɔ̃ku sɔɔ kpa tu swɛ̃ɛ
bwese bweseka mwa.
48 Tà n yiba ba ra gawamɛ guruɔ,
kpa bu sina bu gɔsi ye ya wã bu doke
bireru sɔɔ, kpa bu ye ya kun gea sãa
yari.
49 Nge mɛya n ko n sãa handunian
kpeeru sɔɔ. Wɔllun gɔradoba ba

koo na bu tɔn kɔ̃sobu ka geegibu wunana.
50 Kpa bu tɔn kɔ̃so be doke dɔ̃ɔ wi
u ku ra gbi sɔɔ. Miya ba koo nɔma
wiru sɔndi bu swĩ.

Dukia kpaa ka gura

51 Yesu u bu bikia u nɛɛ, yabu ye
kpuro ya bɛɛ yeeri?
Ma ba nɛɛ, oo.
52 Yera u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wooda
yɛ̃ro baawure wi u Gusunɔn
bandun gari gia, u ka yɛnu yɛ̃ro
weenɛ wi u gãa kpaanu ka gãa
gurunu wunamɔ win dukian di.

Nasarɛtigiba kun Yesu wure
(I maa mɛɛrio Maaku 6:1-6, Luku 4:16-30)

53 Ye Yesu u mɔn ni kpuro kua u
kpa, ma u doona min di.
54 U da win tiin wuuɔ ma u tɔmbu
keu sɔ̃ɔsim wɔri ben mɛnnɔ yerɔ
sere be kpuro ba biti soora. Ma ba
nɛɛ, man diya u bwisi yinin bwe-
seru waama. Amɔna u ka kpĩa u
sɔm maamaakigii nini mɔ̀.
55 N ṅ dãa dãkon bii wi mini? N
ṅ wiya wi Maari mara? N ṅ win
wɔnɔba Yakɔbu ka Yosɛfu ka Simɔɔ
ka Yudu?
56 N ṅ ka win sesubu kpuro sanna
sa wãa mini? N n mɛn na, man diya
u dam mɛ kpuro wa.
57 Yeni kpuro ya bu yinari bu nùn
naanɛ doke. Yera Yesu bu sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, gam sari mi Gusunɔn sɔmɔ ku
ra n bɛɛrɛ mɔ ma n kun mɔ win tiin
temɔ ka win yɛnuɔ.
58 U ṅ maa sɔm damgii dabinu
kue mi, ben naanɛ dokebu sarirun
sɔ̃.

14

Yohanu Batɛmu kowon gɔɔ
(I maa mɛɛrio Maaku 6:14-29, Luku 9:7-9)

1 Saa ye sɔɔra Herodu, Galilen
tem yɛ̃ro u Yesun baaru nua.
2 Ma u win sɔm kowobu sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, Yohanu Batɛmu kowowa u
seewa gɔrin di. Yen sɔ̃na u dam mɔ
u ka sɔm maamaakiginu mɔ̀.
3-4 N deema Yohanu Batɛmu
kowo raa Herodu sɔ̃ɔwa ma n ṅ
weenɛ u win wɔnɔ Filipun kurɔ
Herodia sua kurɔ. Yen sɔ̃na Herodu
u Yohanu Batɛmu kowo mwa ma u
dera ba nùn bɔkua ba doke pirisɔm
dirɔ Herodia win sɔ̃.
5 Ma u kĩ u nùn go, adama u
tɔmbun nɔnu nasie yèn sɔ̃ ba nùn
mɛɛra Gusunɔn sɔmɔ.
6 Adama dɔma te ba Herodun
maru tɔ̃ru yaayamɔ, Herodian bii
wɔndia u dweebu dua u yawa. N
Herodu dore,
7 sere u nùn nɔɔ mwɛɛru kua ka
bɔ̃ri u ka nùn wɛ̃ ye u koo nùn bikia
kpuro.
8 Ye u win mɛron gere nua u
Herodu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man Yohanu
Batɛmu kowon wiru wɛ̃ɛma mini
pɛrɛnti sɔɔ.
9 Sunɔ win nukura sankira,
adama u nɛɛ bu nùn tu wɛ̃ɛyɔ.
U gerua mɛ yèn sɔ̃ u bɔ̃rua win
tɔmbun wuswaaɔ.
10 Ma u gɔra ba Yohanu wiru bura
pirisɔm dirɔ.
11 Ba wii te kpɛ̃ɛma pɛrɛnti sɔɔ
ba bii wi wɛ̃ ma u ka win mɛro tu
daawa.
12 Ma Yohanun bwãaba na ba win
goru sua ba sikua ma ba da ba Yesu
sɔ̃ɔwa.

Yesu u tɔmbu nɔrɔbun
suba nɔɔbu diisia
(I maa mɛɛrio Maaku 6:30-44, Luku 9:10-17, Yohanu 6:1-14)

13 Ye Yesu u nua mɛ, u doona min
di. U goo nimkuu dua u da gbaburɔ
wi turo. Sanam mɛ tɔmba nua mɛ,
ba yara wusun di ma ba nùn naa
gira mi gia ka naasu.
14 Ye Yesu u yara goon di, u tɔn
wɔru guna wa. Ben wɔnwɔnda
nùn mwa ma u yande ben barɔbu
bɛkiam wɔri.
15 Sanam mɛ sɔ̃ɔ duɔ win bwãaba
na win mi ba nɛɛ, wee, gbaburu
sɔɔra sa wãa mini, sɔ̃ɔ maa kpa. A
tɔn be karo bu da baru kpaanɔ bu
ben tii dĩanu dwia.
16 Ma Yesu bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n ṅ
tilasi bu ka doona. Bɛɛn tii i bu
dĩanu wɛ̃ɛyɔ.

17 Yera ba nɛɛ, pɛ̃ɛ nɔɔbu tɔnawa
sa mɔ mini ka swɛ̃ɛ yiru.
18 Ma u nɛɛ, i man ye wɛ̃ɛma mini.
19 Yen biru u nɛɛ, tɔn wɔru ge,
gu yakasu yamɔ gu sina. Ma u pɛ̃ɛ
nɔɔbu ka swɛ̃ɛ yiru ye sua u wuswaa
seeya wɔllɔ u Gusunɔ siara. Ma u
pɛ̃ɛ ye murura u win bwãabu wɛ̃ ba
tɔn wɔru ge yabua.
20 Ben baawure di u deba. Ye ba
di n tiara ba gure birenu wɔkura
yiru sɔɔ ba ka doona.
21 Be ba di ben geera tura tɔnu
nɔrɔbun suba nɔɔbu (5.000), tɔn
kurɔbu ka bibu baasi.

Yesu u sĩimɔ nim wɔllɔ
(I maa mɛɛrio Maaku 6:45-52, Yohanu 6:15-21)

22 Yen biru mii mii Yesu dera
win bwãaba goo nimkuu dua ba
nùn gbiiyɔ bu ka tɔbura guru giɔ.
Sanam mɛya win tii u tɔn wɔru
yarinasiamɔ.
23 Ye u bu yarinasia u kpa u yɔɔwa
guuru wɔllɔ wi turo u ka kanaru ko.
Ma u wãa mi, wi tɔna, sere yam mu
ka tĩra.
24 N deema saa ye sɔɔ, goo
nimkuu ge, ga wãa nim suunu sɔɔ.
Nim kurenu gu bɔrikiamɔ yèn sõ
woo ga gu nɔm bira koosi.
25 Buru buru yam sãreru, yera
Yesu u sĩimɔ nim wɔllɔ u dɔɔ win
bwãabun bera gia.
26 Adama sanam mɛ ba nùn wa u
sĩimɔ nim wɔllɔ, ba bɛrum soora ba
nɛɛ siiniwa.
Ma ba kuuki wɔri bɛrum saabu.
27 Adama mii mii Yesu ka bu gari
kua u nɛɛ, i ku mwia kpana, nɛna, i
ku bɛrum ko.
28 Yera Piɛɛ nùn sõɔwa u nɛɛ,
Yinni, ṅ n wunɛn na, a man nɔɔ
kɛ̃ɛyɔ n na wunɛn mi nim wɔllɔ.
29 Ma Yesu nɛɛ, a na.
Yera Piɛɛ u yara goon di u nim nɔɔ
sɔndi u sĩimɔ u dɔɔ Yesun mi.
30 Adama ye u woo laakari kua
bɛrum nùn mwa. Ma nge mɛ u
nummɔ u wura kua u nɛɛ, Yinni, a
man faaba koowo.
31 Mii mii Yesu nɔma dɛmia u nùn
nɛnua ma u nɛɛ, naanɛ doke piibugii
wunɛ, mban sõna a sika kua.
32 Be yiru kpuro ba dua goo sɔɔ
ma woo ga mari.
33 Yera be ba wãa goo ge sɔɔ,
ba yiira Yesun wuswaaɔ ba nɛɛ, ka
geema wunɛ Gusunɔn Biiwa.

Yesu u barɔbu bɛkia Genɛsarɛtin temɔ
(I maa mɛɛrio Maaku 6:53-56)

34 Ba tɔbura ba kpa ba tura
Genɛsarɛtin temɔ.
35 Tem min tɔmba Yesu tuba ma
ba win labaari yɛ̃bi yam kpuro ma u
tunuma. Ma ba ka nùn ben barɔbu
kpuro naawa.
36 Ba nùn kana u gesi de bu win
yaberun swaa bua baba. Be ba maa
ye baba kpuro ba bɛkura.

15

Sikadoban deema
(I maa mɛɛrio Maaku 7:1-13)

1 Yera Falisiba ka wooda
yɛ̃robu gabu ba na Yesun mi saa
Yerusalɛmun di, ba nùn bikia ba
nɛɛ,
2 mban sõna wunɛn bwãabu ba
ṅ bɛsɛn sikadoban deema mɛm
nɔɔwamme. Domi ba ku ra niɛ bu
sere di.
3 Yesu bu wisa u nɛɛ, bɛɛ maa ni,
mban sõna i ra Gusunɔn wooda sare
ma i sere bɛɛn deema nɛni.
4 Domi Gusunɔ u nɛɛ, “A wunɛn
tundo ka wunɛn mɛro bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ.”
U maa nɛɛ, “Wi u win tundo ṅ kun
mɛ win mɛro kõsa gerusi ba koo nùn
gowa.”
5 Adama bɛɛ i gerumɔ ma goo ù
n win tundo ṅ kun mɛ win mɛro
sõɔwa u nɛɛ, win dukia ye u koo kpĩ
u ka nùn somi ya kua Gusunɔgia,
6 n ṅ maa weenɛ durɔ wi, u win
tundo ṅ kun mɛ win mɛro somi.
Nge mɛya i Gusunɔn gari tɛɛsimɔ ma
i bɛɛn deema swĩi.
7 Murafiti bɛɛ, ka geema bɛɛn sõna
Gusunɔ u gerua saa Esain nɔɔn di u
nɛɛ,
8 “Tɔn beni ba man bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ ka
nɔɔ.
Adama ben gõru ga ka man toma.

9 Kama ba man sãamɔ.
Domi tɔmbun woodawa ya kua ben
sɔ̃ɔsiru.”

Ye ya tɔnu mɔ̀ disigii
(I maa mɛɛrio Maaku 7:14-23)

10 Ma Yesu u tɔn wɔru soka u nɛɛ,
i nɔɔwɔ kpa i de n bɛɛ yeeri.
11 N ɲ̀ mɔ ye ya dumɔ tɔnun nɔɔ
sɔɔ yera ya nùn mɔ̀ disigii, ma n kun
mɔ ye ya yarimɔ saa win nɔɔn di,
yeya ya ra tɔnu ko disigii.
12 Yera win bwãaba na win mi ba
nɛɛ, n ɲ̀ a yɛ̃ ma gari yi a gerua mi, yi
Falisiba duawa mi ya.
13 U bu wisa u nɛɛ, dãru baatere te
nɛn Baaba wɔrukoo kun duure ba
koo tu wukawa.
14 I bu derio. Swaa gbio wɔ̃koba.
Wɔ̃ko ù n maa win wɔ̃kosi swaa
gbiiye be yiru kpurowa ba koo
tokoro wɔri.
15 Piɛɛ nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a sun mɔn
te tubusio.
16 Yesu u nɛɛ, n ɲ̀ bɛɛn tii yeeri ka
tɛ̃?
17 I ɲ̀ yɛ̃ ma ye ya dumɔ nɔɔ sɔɔ
kpuro nukurɔwa ya dɔɔ? Ma ɲ̀ n
sosi ya koo yari wasin di.
18 Adama ye ya yarimɔ nɔɔn di,
gɔ̃run diya ya wee. Yeya ya ra tɔnu
ko disigii.
19 Domi gɔ̃run diya bwisiku
kɔ̃sunu wee, ka tɔn goberu,
ka sakararu, ka kɔ̃ɔ mɛnnabu
tantanaru sɔɔ ka gbɛna ka weesu ka
tɔn sankubu.
20 Yeya mi, ye ya ra tɔnu ko disigii.
Adama nɔm kɛsɛnun dibu ku ra
tɔnu ko disigii.

Kurɔ sɔɔ goo u Yesu
naanɛ doke
(I maa mɛɛrio Maaku 7:24-30)

21 Yen biru Yesu doona min di u
da Tiri ka Sidonin bera gia.
22 Kurɔ Kananigii goo wi u wãa
bera mi, u na win mi, ma u nɔɔgiru
sua u nɛɛ, Yinni, Dafidin sikadobu, a
nɛn wɔnwɔndu waawo. Nɛn bii tɔn
kurɔ u wɛrɛkunu mɔ nu nùn nɔni
sɔ̃ɔwa too.
23 Ka mɛ, Yesu kun nùn gari gɛɛ
wisa. Ma win bwãaba na win mi, ba
nùn kana u de kurɔ wi, u doona min
di domi u kuuki mɔ̀ u ka bu swĩi
biruɔ.
24 U bu wisa u nɛɛ, Isireliba tɔnan
miya ba man gɔrima be, be ba kɔ̃ɔre
nge yãanu.
25 Adama kurɔ wi, u na Yesun
wuswaaɔ u yiira u nɛɛ, Yinni, a man
somiɔ.
26 Yesu nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n ɲ̀
weenɛ bu bibun dĩanu sua bu bɔ̃nu
kɔ̃ɔwa.
27 Kurɔ wi nɛɛ, geema, Yinni. Ka
mɛ, bɔ̃nu ra dĩa buri di yi yi wɔruma
nin yinnibun tabulun di.
28 Yera Yesu nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, kurɔ
wunɛ, wunɛn naanɛ dokebu kpã
too. N koo nun kua nge mɛ a kĩ.
Saa ye sɔɔ, ma kurɔ win bii wi, u
bɛkura.

Yesu u barɔ dabinu bɛkia

29 Yesu u doona min di u da
Galilen daa burerun goorɔ. Ma u
yɔɔwa guuru wɔllɔ u sina.
30 Yera tɔn wɔru guna na win mi.
Ba ka yɛmɔbu na ka wɔ̃kobu ka
alebugibu ka sosobu, ka kpam barɔ
dabinu ba yi Yesun wuswaaɔ, ma u
bu bɛkia.
31 Biti baka tɔn be mwa ye ba wa
sosoba gari mɔ̀, alebugiba bɛkura,
yɛmɔba sĩimɔ, wɔ̃koba yam waamɔ,
ma ba Gusunɔ Isireliban Yinni
siarabu wɔri.

Yesu u tɔmbu nɔrɔbun
suba nnɛ diisia
(I maa mɛɛrio Maaku 8:1-10)

32 Yesu u win bwãabu soka u nɛɛ,
tɔn benin wɔnwɔnda man mɔ̀. Yen
sɔ̃ɔ ita wee ye ba ka wãa nɛn mi,
gãanu kun maa bu tie ni ba koo di.
Na ɲ̀ maa kĩ n bu kara ka gɔ̃ɔru kpa
bu ku raa dam bia swaaɔ bu wɔri.
33 Win bwãaba nùn bikia ba nɛɛ,
mana sa ko sere dĩanu wa gbaburu
sɔɔ mini ni nu koo tɔn dabi teni
debu.
34 Yesu bu bikia u nɛɛ, pɛ̃ɛ nyewa
i sere mɔ.
Ma ba nɛɛ, wasi nɔɔba yiru ka
swɛ̃ɛ piiminu ganu.
35 Yesu u tɔn wɔru ge sinasia
temɔ.

36 Ma u pɛ̃ɛ nɔɔba yiru ye sua ka
swɛ̃ɛ yi, u Gusunɔ siara ma u mu-
rura u win bwãabu wɛ̃ ba tɔn wɔru
ge yabua.
37 Be kpuro ba di ba deba. Ye ba di
n tia ba gure birenu nɔɔba yiru sɔɔ
ba ka doona.
38 Be ba ye di ben geera tura
tɔnu nɔrɔbun suba nnɛ (4.000), tɔn
kurɔbu ka bibu baasi.
39 Ye u tɔn wɔru ge yarinasia
u kpa, u goo nimkuu dua u da
Magadan tem gia.

16

Falisiba ka Sadusiba

ba yĩreru bikia

(I maa mɛɛrio Maaku 8:11-13, Luku 12:54-56)

1 Falisiba ka Sadusiba ba na Yesun
mi, bu ka win laakari mɛɛri, ba nùn
bikia ba nɛɛ, u bu sɔ̃ɔsi ka yĩreru garu
ma win dam weewa saa Gusunɔn
min di.
2 Adama Yesu bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, saa
ye sɔ̃ɔ kpeeyɔ i ra nɛɛ, yam koo dora
gisɔ domi wɔlla sɔ̃ri.
3 N n bururun na, i ra nɛɛ, gura
koo nɛ gisɔ domi wɔlla swãa ka
wɔ̃ka tobe kua. I wɔllun yĩrenu
wunanamɔ, adama i ɲ̀ kpɛ̃ i saa
yenin yĩrenu tubu.
4 Tɛ̃n tɔn kɔ̃sobu be ba ɲ̀ ka
Gusunɔ turo yɔ̃ ba yĩrenu bikiamɔ.
Adama yĩreru garu maa sari te ba
koo bu sɔ̃ɔsi ma n kun mɔ Gusunɔn
sɔmɔ Yonasigiru.
Ma u bu deri u doona.

Falisiba ka Sadusiban

pɛ̃ɛ seeyatia

(I maa mɛɛrio Maaku 8:14-21)

5 Ye win bwãaba tɔburɔ guru giɔ,
ba duari bu pɛ̃ɛ kusenu ko.
6 Yera Yesu bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i kpurɛ
kpurɛ ko, i n tii sɛ ka Falisiba ka
Sadusiban pɛ̃ɛ seeyatia.
7 Bwãa be, ba wesiana ba nɛɛ, u
gerua mɛ yèn sɔ̃ ba ɲ̀ pɛ̃ɛ kusenu
kue.
8 Yesu ben bwisikunu gia ma u
bu bikia u nɛɛ, mban sɔ̃na i wesiana
i nɛɛ, yèn sɔ̃ i ɲ̀ pɛ̃ɛ kusenu kue,
yen sɔ̃na na gerua mɛ. Naanɛ doke
piibugii bɛɛ.
9 N ɲ̀ bɛɛ yeeri sere ka tɛ̃? I
ɲ̀ pɛ̃ɛ nɔɔbu ye yaaye ye na mu-
rura tɔmbu nɔrɔbun suba nɔɔbun
(5.000) sɔ̃? Ka sukum mɛ n tian
birenun geeru?
10 I ɲ̀ maa pɛ̃ɛ nɔɔba yiru ye yaaye
ye na murura tɔmbu nɔrɔbun suba
nnɛn (4.000) sɔ̃? Ka sukum mɛ n
tian birenun geeru?
11 Amɔna i ɲ̀ ka tuba ma na ɲ̀
ka pɛ̃ɛ yã. I n tii sɛ ka Falisiba ka
Sadusiban pɛ̃ɛ seeyatia.
12 Sanam mɛya bwãa be, ba tuba
ma u ɲ̀ ka pɛ̃ɛ seeyatia yã. Adama u
bu sɔ̃ɔmɔwa ba n tii sɛ ka Falisiba ka
Sadusiban sɔ̃ɔsinu.

Piɛɛ u nɛɛ, Yesu u sãawa

wi Gusunɔ u gɔsa

(I maa mɛɛrio Maaku 8:27-30, Luku 9:18-21)

13 Yesu u tura Sesare Filipin temɔ.
Ma u win bwãabu bikia u nɛɛ, wara
tɔmba gerumɔ Tɔnun Bii u sãa.
14 Ba nùn wisa ba nɛɛ, gaba
gerumɔ Yohanu Batɛmu kowowa
a sãa. Gaba maa mɔ̀ Eliwa. Gaba
maa kpam gerumɔ wunɛ Yeremiwa
ɲ̀ kun mɛ, Gusunɔn sɔmɔbun turo.
15 Yesu u nɛɛ, bɛɛ maa ni, wara i
gerumɔ na sãa.
16 Simɔɔ Piɛɛ nɛɛ, wuna mi, wi
Gusunɔ u gɔsa, wi, Yinni wason Bii.
17 Yera Yesu nùn wisa u nɛɛ, doo
nɔɔrugiiwa wunɛ Simɔɔ, Yohanun
Bii, domi n ɲ̀ mɔ tɔnu u nun yeni
sɔ̃ɔsi, ma n kun mɔ nɛn Baaba wi u
wãa wɔllɔ.
18 Nɛna na nun sɔ̃ɔmɔ ma na nun
soka kperu *. Kpee ten wɔllɔwa kon
nɛn yigbɛru swĩi. Baa gɔɔn tii u ɲ̀
kpɛ̃ u tu gãanu kua.
19 Wuna kon ban te Gusunɔ u
swĩin kɔkɔrɔba wɛ̃. Ye a yinamɔ
handuniaɔ ba koo ye yina wɔllɔ. Ye
a maa wura handuniaɔ ba koo ye
wura wɔllɔ.

* **16:18** ***kperu*** - Yĩsi te ba mɔ̀ Piɛɛ, ten tubusiana kperu.

20 Yera Yesu win bwãabu nɔɔ
goosi u nɛɛ, bu ku raa goo sõ ma
wiya wi Gusunɔ u gɔsa.

Yesu u win gɔɔ ka win seebun gari mɔ̀

(I maa mɛɛrio Maaku 8:31-9:1, Luku 9:22-27)

21 Saa saa yen min diya Yesu
Kirisi u win bwãabu gari sõɔmɔ
batuma sɔɔ u nɛɛ, u ɲ̀ koo ko u kun
Yerusalɛmu de, mi guro gurobu ka
yãku kowo tɔnwerobu ka wooda
yɛ̃roba koo nùn nɔni sõ. Ba koo nùn
go adama sõɔ itase u koo se.

22 Yera Piɛɛ ka nùn da bõɔrɔ u nùn
gerisim wɔri u nɛɛ, Gusunɔ u nun
bere Yinni, yenin bwesera kun nun
deemamɔ pai!

23 Adama Yesu sĩira u Piɛɛ sõɔwa
u nɛɛ, a gɛɛro nɛn birun di Setam.
A kasu a man torasiawa, domi a ɲ̀
bwisikumɔ nge Gusunɔ, ma n kun
mɔ nge tɔnu.

24 Yen biru Yesu win bwãabu
sõɔwa u nɛɛ, goo ù n kĩ u man swĩi
nge bɔ̀ɔ, u win gõru kĩru derio kpa
u win tiin dãa bunanaru sua u n ka
man swĩi.

25 Wi u kĩ u win wãaru di ka win
gõru kĩru u koo tu bia. Adama wi u
win wãaru yina nɛn sõ u koo ra tu
wa.

26 Nge arufaani yerà tɔnu mɔ ù n
handunian gãanu kpuro wa ma u
win wãaru bia. Nge mba n wãa ye
tɔnu u koo ka win wãaru kɔsina.

27 Tɔnun Bii u sisi kam kam ka
win Baaban yiiko ka win gɔradoba
sannu. Sanam mɛya u koo baawure
nùn win are kɔsia nge mɛ win
kookoosu nɛ.

28 Geema na bɛɛ sõɔmɔ tɔn be ba
wãa mini ben gaba kun gbimɔ bu ka
Tɔnun Bii wa u na nge sunɔ.

17

Yesun wasi gɔsia

(I maa mɛɛrio Maaku 9:2-13, Luku 9:28-36)

1 Sõɔ nɔɔba tian biru Yesu Piɛɛ
sua ka Yakɔbu ka Yohanu, Yakɔbun
wɔnɔ, u ka bu da guu bakaru garun
wɔllɔ be tɔna.

2 Win wasi gɔsia tuki ben nɔni sɔɔ,
ma win wuswaa ballimɔ nge sõɔ,
win yãnu maa bururа fem fem nge
suru.

3 Yen biru ba Mɔwisi ka Eli wa ba
ka Yesu gari mɔ̀.

4 Yera Piɛɛ u Yesu sõɔwa u nɛɛ,
Yinni, n wã sa n wãa mini. À
n kĩ, kon kunu ita ko, teeru
wunɛgiru, teeru Mɔwisigiru, teeru
maa Eligiru.

5 U ɲ̀ gari yi gerum kpa, bukɔ
kpiku ga ka bu wukiri. Ma ba nɔɔ
gagu nua saa bukɔ min di ga nɛɛ,
winiwa nɛn Bii kĩnasi wì sɔɔ nɛn
gõru dobu kpuro wãa. I wigii swaa
dakio.

6 Ye bwãa be, ba nɔɔ ge nua
bɛrum bu mwa sere ba wɔruma ba
wuswaa tem girari.

7 Yesu na ben mi u bu nɔma sɔndi
u nɛɛ, i seewo, i ku bɛrum ko.

8 Ye ba wuswaa seeya ba ɲ̀ maa
goo wa ma n kun mɔ Yesu turo.

9 Sanam mɛ ba saram wee guu ten
min di, Yesu bu sõɔwa u nɛɛ, bu ku
raa goo sõ ye ba wa mi, sere Tɔnun
Bii u ka se gɔrin di.

10 Bwãa be, ba nùn bikia ba nɛɛ,
mban sõna wooda yɛ̃roba ra gere
Eliwa koo gbi u na.

11 U bu wisa u nɛɛ, ka geema Eli
koo na kpa u yabu baayere wesia
yen ayerɔ.

12 Adama na bɛɛ sõɔmɔ, Eli u na kɔ,
ba ɲ̀ nùn tuba, ma ba nùn kua nge
mɛ ba kĩ. Nge mɛya ba koo Tɔnun
Biin tii nɔni sõ.

13 Yera n win bwãabu yeeri ma
Yohanu Batɛmu kowon gariya u mɔ̀.

Yesu u bii wi wɛrɛku ga wãasi bɛkia

(I maa mɛɛrio Maaku 9:14-29, Luku 9:37-43a)

14 Ye ba tunuma mi tɔn wɔru ga
wãa, durɔ goo u na u yiira Yesun
wuswaaɔ

15 u nɛɛ, Yinni, a nɛn biin
wɔnwɔndu waawo. U giri
kpakpanu barɔ nu nùn wahala mɔ̀
gem gem sere nu ra gasɔ nùn kpɛ̃ɛ
dõɔ sɔɔ ɲ̀ kun mɛ nim sɔɔ.

16 Na ka nùn wunɛn bwãabu naawa adama ba kpana bu nùn bɛkia.
17 Yesu u nɛɛ, bɛɛ tɔn kɔ̃so naanɛ doke sarirugibu, sere saa yerà ko na n ka bɛɛ wãa. Nge sere domma ko na n kpam ka bɛɛ tɛmanɛ. I ka man bii wi naawa mini.
18 Yesu u wɛrɛku ge gerusi ma ga bii wi doonari ma u bɛkura mii mii.
19 Yera Yesun bwãaba da win mi be tɔna ba nùn bikia ba nɛɛ, mban sɔ̃na ba kpana bu wɛrɛku ge gira.
20 Yesu bu wisa u nɛɛ, yèn sɔ̃ bɛɛn naanɛ dokebu kun kpã. Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, baa bɛɛn naanɛ dokebu bù n piibu sãa nge dĩa bima ye ya piiburu bo i ko guu teni sɔ̃ tu wukuro minin di tu da giɔ. Mɛya ta koo maa wukura. Gãanu maa sari ni i ko kpana i ko. [
21 Adama wɛrɛku genin bwesera ku ra doonɛ ma n kun ka kanaru ka nɔɔ bɔkuru.]

Yesu u kpam win gɔɔ

ka win seebun gari mɔ̀
(I maa mɛɛrio Maaku 9:30-32, Luku 9:43b-45)
22 Sɔ̃ɔ teeru nge mɛ bwãa be, ba mɛnnɛ sannu Galileɔ Yesu bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ba koo Tɔnun Bii tɔmbu nɔma bɛria
23 bu nùn go, adama sɔ̃ɔ itase u koo se gɔrin di.
Yera bwãa ben nukura sankira gem gem.

Sãa yerun wɔ̃ɔ gobin kɔsiabu
24 Sanam mɛ Yesu ka win bwãabu ba tura Kapenamuɔ, yera sãa yerun wɔ̃ɔ gobigiba na Piɛɛn mi ba nɛɛ, bɛɛn yinni u ku ra sãa yerun wɔ̃ɔ gobi kɔsie?
25 Piɛɛ nɛɛ, a, u ra kɔsie.
Ye Piɛɛ u duɔ dirɔ Yesu gbia u nùn bikia u nɛɛ, amɔna a wa Simɔɔ. Berà n weenɛ bu handunia min sinambu gbere gobi kɔsia. Sina bibu? Nge gabu.
26 Piɛɛ nɛɛ, gabu.
Ma Yesu nɛɛ, ǹ n mɛn na sina bibu ba ǹ kɔsiamɔ.
27 Ka mɛ, sa ǹ kĩ su tɔn be mɔru kɔsiki. Yen sɔ̃, a doo daarɔ a kɔkɔru kɔ̃. Swãa ye ya gbia ya tu mwɛ, a ye gawo a yen nɔɔ baaya. Kaa sii geesun gobi wa mi, yi yi koo nɛ ka wunɛn gobi turi. A yi suo a bu kɔsia.

18

Wara gisonkoru bo
(I maa mɛɛrio Maaku 9:33-37, Luku 9:46-48)
1 Saa ye sɔɔra Yesun bwãaba da win mi, ba nùn bikia ba nɛɛ, wara gisonkoru bo Gusunɔn bandu sɔɔ.
2 Yesu u bii piibu gagu soka u yɔ̃rasia ben wuswaaɔ.
3 Ma u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, ma n kun mɔ i tii gɔsia i kua nge bibu, i ǹ kpɛ̃ i n wãa ban te Gusunɔ u swĩi sɔɔ.
4 Wi u sãa gisonko ban te Gusunɔ u swĩi sɔɔ, wiya wi u tii kawa nge bii wini.
5 Wi u maa bii winin bweseru wura nɛn yĩsirun sɔ̃, nɛna u wura.

Torarun baberu
(I maa mɛɛrio Maaku 9:42-48, Luku 17:1-2)
6 Yesu maa nɛɛ, wi u dera bii pi-imii ni nu man naanɛ doke min turo wɔri toraru sɔɔ, n buram bo bu yɛ̃ro nɛɛ bakaru gbinisia win wĩirɔ kpa bu nùn kpɛ̃ɛ nim wɔ̃ku sɔɔ u nim diira.
7 Anna a handunian wahala wa ye gãanu ka wãa ni nu derimɔ tɔmba wɔrimɔ toraru sɔɔ. Gãa ninin bwesera ko n wãawa baadomma, adama nɔni swãarugiiwa wìn min di nu koo yari.
8 Wunɛn nɔmu ǹ kun mɛ wunɛn naasu, yen ye ya nun sure toraru sɔɔ, a ye buro a kɔ̃ n toma. Domi n sanɔ bo a ka nɔm teu ǹ kun mɛ naa teesu wãaru wa te ta ku ra kpe, n kere a n nɔma yiru ka naasu yiru mɔ kpa bu nun kpɛ̃ɛ dɔ̃ɔ wi u ku ra gbi sɔɔ.
9 N n maa wunɛn nɔnun na ga nun sure toraru sɔɔ a gu wɔwo a kɔ̃ n toma. Domi n sanɔ bo a ka nɔni tia wãaru wa te ta ku ra kpe n kere a n

nəni yiru mə kpa bu nun kpɛ̃ɛ dɔ̃ə wi u ku ra gbi səə.

Yãa te ta kɔ̃ɔra ta maa waara
(I maa mɛɛrio Luku 15:3-7)

10 Yesu maa nɛɛ, i ku ra de i bii piimii nin teu gɛm. Ka geema na bɛɛ sɔ̃əmə, ben gərado be ba wãa wəllə ba ra n yɔ̃wa baadomma nɛn Baaba wərukoon wuswaaə. [
11 Domi Tənun Bii u nawa u ka ye ya kɔ̃ɔra faaba ko.]
12 Mba i tamaa. Tənu ù n yãanu wunəbu (100) mə ma teera kɔ̃ɔra, u ɲ koo wunəbu tia sari deri guuru wəllə kpa u da u tee te ta kɔ̃ɔra kasu?
13 U n maa tu wa, ka geema na bɛɛ sɔ̃əmə, win nuku dobu ko n kpã yãa ten sɔ̃ n kere wunəbu tia sari ni nu ɲ kɔ̃ɔre.
14 Nge mɛya maa bɛɛn Baaba wi u wãa wəllə u ɲ kĩ baa bii piimii nin teu gu kɔ̃ɔra.

Naanɛ dokeo ù n tora

15 Yesu maa nɛɛ, naanɛ dokeo goo ù n tora a doo win mi wunɛ tənа a nùn win toraru tubusia. U n wunɛgii nua, a nùn faaba kua.
16 Adama ù n yina u nun swaa daki, a tən turo ɲ kun mɛ tənu yiru kasuo a ka da win mi, kpa tənu yiru ɲ kun mɛ ita ye, yu gari yi kpuron seeda di nge mɛ Gusunən gari gerumə.
17 U n maa kpam yina u bu swaa daki, a Yesun yigbɛru gari yi nəəsio. U n den yina u yigbɛrun gari nə, a nùn garisio tən tuko ɲ kun mɛ gbere mwãə.

Yinabu ka wurabu

18 Ma Yesu maa nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔ̃əmə, ye i yinamə handunia səə ba koo ye yina wəllə. Ye i maa wura handunia səə, ba koo ye wura wəllə.
19 Na kpam bɛɛ sɔ̃əmə ma bɛɛn təmbu yiru bà n nəə tia kua handunia mini ba gãanu bikia kanaru səə, nɛn Baaba wi u wãa wəllə u koo bu wɛ̃.
20 Domi mi təmbu yiru ɲ kun mɛ ita ba mɛnnɛ ka nɛn yĩsiru, na wãa ben suunu səə.

Səm kowon gari wi u yina u suuru wura

21 Yera Piɛɛ u da Yesun mi u nùn bikia u nɛɛ, nən nyewa kon nɛn beruse wi u man torari suuru kua. Nən nəəba yiru?
22 Yesu nùn wisa u nɛɛ, aawo n ɲ mə nən nəəba yiru təna, nən wata ka wəkurun nən nəəba yiruwa.
23 Yenin sɔ̃na Gusunən bandun gari ka sunə goon gari weenɛ wi u kĩ u win gobi dooru ko ka win səm kowobu.
24 Ye u win gobi dooru torua, yera ba ka durə goo na wi u win dibu nɛni fərətə dabi dabiru.
25 Wee, durə wi kun gãanu mə u ka dii bi kəsia. Ma win yinni nɛɛ bu nùn dəro ka win kurə ka win bibu ka ye u mə kpuro bu ka dii bi kəsia.
26 Yera səm kowo wi, u yiira win yinnin wuswaaə u nùn suuru kana u nɛɛ, a ka man tɛmanə, kon nun kəsia kpuro.
27 Ma win yinni u win wənwəndu wa u dii bi go u dera u doona.
28 Ye səm kowo wi, u yara min di, u ka win səm kowosi yinna wi u win dibu nɛni nge fərətə nəəbun saka. Yera u nùn sɛ̃re u wĩiru sɛ̃ka u nɛɛ, a nɛn dibu kəsiama bi a nɛni.
29 Yera win kpaasi u yiira win wuswaaə u nùn suuru kana u nɛɛ, a ka man tɛmanə, kon nun kəsia.
30 Adama u ɲ wure. U dera ba nùn doke pirisəm səə sere u ka dii bi kəsia u kpe.
31 Ye səm kowo be ba tie ba gari yi wa, ben nukura sankira ma ba da ba ben yinni ye kpuro sɔ̃əwa.
32 Yera yinni wi, u nùn sokusia u nɛɛ, səm kowo nuku kɔ̃surugii, na nun wunɛn dibu goowa yèn sɔ̃ a man suuru kana.
33 N daa weenɛwa wunɛn tii a maa wunɛn səm kowosi wi wənwəndu kua nge mɛ na nun kua.
34 Yinni wi, u məru bɛsira ma u səm kowo wi pirisəm kɔ̃sobu wɛ̃ sere u ka dii bi kpuro kəsia.
35 Ma Yesu nɛɛ, nge mɛya nɛn Baaba wi u wãa wəllə koo bɛɛ kua

bɛɛn wi u kun win winsim suuru kue win gɔ̃run di.

19

Yesu u yinanaan gari mɔ̀
(I maa mɛɛrio Maaku 10:1-12)

1 Ye Yesu u gari yi gerua u kpa u doona Galilen di u da Yudean bera gia ye ya wãa Yuudɛnin daarun guru giɔ.
2 Tɔn wɔru guna nùn swĩi mi, ma u ben barɔbu bɛkia.
3 Falisi gaba na win mi, bu ka win laakari mɛɛri ba nùn bikia ba nɛɛ, bɛsɛn wooda ya wura tɔnu u win kurɔ yina gari baayiren sɔ̃?
4 Yesu u nɛɛ, i ɲ̀ garire Gusunɔn gari sɔɔ ma "Toren di Taka kowo u bu kuawa durɔ ka kurɔ."
5 Ma yi kpam nɛɛ, "Yen sɔ̃na, durɔ u koo win tundo ka win mɛro deri kpa wi ka win kurɔ ba n maninɛ kpa be yiru kpuro bu ko wasi tee."
6 Nge mɛya ba ɲ̀ maa sãa tɔmbu yiru ma n kun mɔ tɔn turo. N n man na, tɔnu u ku karana ye Gusunɔ u mɛnna.
7 Falisiba ba nùn bikia ba nɛɛ, ɲ̀ n mɛn na, mban sɔ̃na Mɔwisi u wooda wɛ̃ u nɛɛ, durɔ u yinanaan tireru yore kpa u de win kurɔ u doona.
8 Yesu u bu wisa u nɛɛ, Mɔwisi dera i bɛɛn kurɔbu yinamɔ bɛɛn woo bɔbunun sɔ̃. Adama saa toren di gari yi, yi ɲ̀ sãa mɛ.
9 Na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, wi u win kurɔ yina ma n kun mɔ sakararun sɔ̃, ma u kurɔ kpao sua, u sakararu kuawa.
10 Win bwãaba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, ɲ̀ n mɛn na n sãa durɔ ka win kurɔn suunu sɔɔ, n buram bo bu ku suana.
11 Yesu u nɛɛ, tɔmbu kpuro ba ɲ̀ kpɛ̃ bu gari yi sua ma n kun mɔ be Gusunɔ u yen dam wɛ̃.
12 Domi gabun mi marumara, gabu maa tɔmba ba bu kua mɛ, gabu maa kpam, Gusunɔn bandun sɔ̃na ba ɲ̀ kurɔ suamɔ. Wi u koo kpĩ u gari yi sua, u suo.

Yesu u bibu kanaru kua
(I maa mɛɛrio Maaku 10:13-16, Luku 18:15-17)

13 Tɔmba ka bii piiminu na Yesun mi, u ka bu nɔma sɔndi kpa u bu kanaru kua, adama win bwãaba tɔn be gerusi.
14 Yera Yesu nɛɛ, i de bii piiminu nu na nɛn mi, i ku bu yinari. Domi Gusunɔ u bandu swĩi tɔmbun sɔ̃ be ba ka bu weenɛ.
15 U bu nɔma sɔndi ma u doona min di.

Gobigii goon gari
(I maa mɛɛrio Maaku 10:17-31, Luku 18:18-30)

16 Durɔ goo na Yesun mi, u nùn bikia u nɛɛ, yinni, gea mba kon ko n ka wãaru te ta ku ra kpe wa.
17 Yesu nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, mban sɔ̃na a man gean kobun gari bikiamɔ. Tɔn turowa sãa geo. À n kĩ a wãaru te ta ku ra kpe wa a woodaba swĩiyɔ.
18 U nɛɛ, yen yerà.

Yesu u nɛɛ, a ku tɔnu go, a ku sakararu ko, a ku gbɛni, a ku goo gari mani,
19 a wunɛn tundo ka wunɛn mɛro bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ, kpa a wunɛn tɔnusi kĩa nge wunɛn tii tii.
20 Aluwaasi wi, u nɛɛ, yeni kpurowa na swĩi. Mba n maa man tie.
21 Yesu nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, à n kĩ a yibu, a doo a dɔra kpuro ye a mɔ, kpa a yen gobi sãarobu bɔnu kua, kaa n dukia mɔ wɔllɔ, kpa a na a man swĩi.
22 Adama ye aluwaasi wi, u nua mɛ, u doona ka nuku sankiranu domi win dukia ya kpã.
23 Yera Yesu u win bwãabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, n sɛ̃ gem gem dukiagii u ka ban te Gusunɔ u swĩi wura.
24 Yen sɛ̃sɔ ga kpã n kere yooyoo gu du yaburan wɛ̃rɔ gu yari.
25 Ye bwãa be, ba gari yi nua, ba biti soora gem gem, ma ba nɛɛ, ɲ̀ n mɛn na, wara u koo den faaba wa.
26 Yesu bu mɛɛra ma u nɛɛ, tɔmbun miya n ɲ̀ koorɔ adama gãanu sari ni Gusunɔ u kpanɛ.

27 Yera Piee u nùn sɔ̃ɔwa u nee, n wee besɛ sa gãanu kpuro deri sa nun swĩi. Mba n ko n ko besegia.
28 Yesu bu sɔ̃ɔwa u nee, ka geema na bee sɔ̃ɔmɔ, sanam me Tɔnun Bii u ko n sɔ̃ win sina gɔni yiikogian wɔllɔ handunia kpaa sɔɔ, bee wɔkura yiru be i man swĩi been tii i ko n sɔ̃ sina gɔni wɔllɔ i ka Isireliban bwesenu wɔkura yiru siri.
29 Ma baawure wi u win yenu deri, ɩ̀ kun me wɔnɔbu, ɩ̀ kun me sesubu, ɩ̀ kun me tundo, ɩ̀ kun me mero, ɩ̀ kun me bibu, ɩ̀ kun me gbea nen yĩsirun sɔ̃, u koo yen kɔsire wa dabi dabinu, kpa u wãaru te ta ku ra kpe tubi di.
30 Adama dabiru be ba tɛ̃ sãa gbiikobu ba koo ko birukobu, ma dabiru be ba tɛ̃ sãa birukobu ba koo ko gbiikobu.

20

Sɔm kowo be ba wãa gbaarɔ

1 Ma Yesu u nee, n wee ye Gusunɔn bandu ta ka weene. Yenu yɛ̃ro goo u yara buru buru yellu u ka sɔm kowobu kasu bu da win gbaarɔ.
2 U wura u bu kɔsia nge me ba ra sɔm kowo kɔsie sɔ̃ɔ teeru, ma u nee bu doo bu sɔmburu ko win gbaarɔ.
3 Ye n kua bururun kɔba nɔɔba nne, u kpam yara ma u gabu deema ba sɔ̃ tengeɔ ba ɩ̀ garu mɔ̀.
4 U bu sɔ̃ɔwa u nee, been tii i doo i sɔmburu ko nen gbaarɔ. Kon bee yen gobi kɔsia nge me n weene.
5 Ma ba da mi. Yenu yɛ̃ro wi, u kpam yara sɔ̃ɔ wii wɔllu, ka maa yokan kɔba ita, ma u kua me.
6 Ye n da kua yokan kɔba nɔɔbu, u kpam yara u gabu wa be ba sɔ̃ mi. U bu bikia u nee, mban sɔ̃na i sɔ̃ mini saa bururun di i ɩ̀ garu mɔ̀.
7 Ba wisa ba nee, yèn sɔ̃ goo kun sun sɔmburu wɛ̃. Ma u nee, ɩ̀ n men na, i doo nen gbaarɔ i sɔmburu ko been tii.
8 Ye n kua yoka yenu yɛ̃ro wi, u win sɔm kowobun wirugii soka u nee, a sɔm kowobu sokuo a bu ben gobi kɔsia, saa birukobun min di sere ka gbiikobun mi.
9 Be ba sɔmburu torua yokan kɔba nɔɔbu ba na ma ba sɔ̃ɔ teerun sɔmburun gobi wa.
10 Ye gbiikoo be, ba na, ba tamaa begii koo kerawa me. Adama sɔ̃ɔ teerun sɔmburun gobiya ba maa ben tii kɔsia.
11 Ye ba gobi yi wa ba ka yenu yɛ̃ro wi wɔki.
12 Ba gerua, ba nee, be ba dãkuru na mi, kɔbi tia tɔnawa ba kua ma a bu kɔsia nge besɛ be sa sɔmburu kua bururun di ka sɔ̃ɔ boko.
13 Ma u ben turo wisa u nee, nen bɔrɔ, na ɩ̀ nun taki di. A wura ma kaa sɔ̃ɔ teerun sɔmburun gobi mwa, nge n ɩ̀ me.
14 N n men na, a wunen gobi mɔɔ a doona. Nà n kĩ n biruko wini kɔsia nge wune, mba n nun wa.
15 N ɩ̀ ye na kĩ yera kon ka nen ye na mɔ ko? Nge a nisinu mɔ̀wa yèn sɔ̃ na tɔn geeru kua.
16 Ma Yesu nee, nge meya birukobu ba koo ko gbiikobu, gbiikobu maa, ba koo ko birukobu.

Yesu u win gɔɔ ka win seebun gari mɔ̀ nɔn itase
(I maa meerio Maaku 10:32-34, Luku 18:31-34)

17 Nge me Yesu u dɔɔ Yerusalemu gia, swaaɔ u win bwãabu wɔkura yiru ye tɔna sɔ̃ɔwa u nee,
18 wee, sa dɔɔ Yerusalemuɔ mi ba koo Tɔnun Bii yãku kowo tɔnwerobu ka wooda yɛ̃robu nɔma beria. Ba koo nùn taare wɛ̃ bu go,
19 kpa bu nùn tɔn tukobu nɔmu sɔndia be ba koo nùn yaakoru ko, bu nùn seni so, yen biru bu nùn kpare dãa bunanarɔ. Sɔ̃ɔ itase u koo maa se gɔrin di.

Ye Yakɔbu ka Yohanun mero u bikia
(I maa meerio Maaku 10:35-45)

20 Yera Sebeden bibun mero u na Yesun mi ka win bibu sannu u yiira u ka gãanu kana.
21 Yesu u nùn bikia u nee, mba a kĩ.

U nɛɛ, a de nɛn bibu yiru yeni yu sina, turo wunɛn nɔm geuɔ, turo maa wunɛn nɔm dwarɔ sanam mɛ kaa bandu di.
22 Yesu u wisa u nɛɛ i ṅ yɛ̃ ye i bikiamɔ, i ko kpĩ i wahala sɔbe ye kon sɔbe?
Ma ba nɛɛ, sa ko kpĩ.
23 Yesu bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ka geema i ko wahala sɔbe nge nɛ. Adama n ṅ nɛn baa n ka gɔsi be ba koo sina nɛn nɔm geuɔ ka nɛn nɔm dwarɔ. Tɔn bèn sɔ̃ nɛn Baaba u aye ni sɔɔru kua beya ba koo nu wa.
24 Ye bwãabu wɔku te ta tie ta gari yi nua, ta ka yiru ye mɔru kua.
25 Yera Yesu bu soka u nɛɛ, bɛɛn tii i yɛ̃ nge mɛ tɔn tukobun tem yɛ̃robu ba ra n bu dam dɔremɔ. Kpa ben wirugibu ba n bu taaremɔ.
26 Adama n ṅ sãa mɛ bɛɛn mi. Bɛɛn goo ù n kĩ u ko wirugii, u de u ko bɛɛn sɔmɔ.
27 Mɛya maa bɛɛn wi u kĩ u ko gbiikoo u koowo bɛɛn yoo.
28 Nge mɛya Tɔnun Bii kua. U ṅ nɛ bu ka nùn sã ma n kun mɔ u ka gabu sã, kpa u win wãaru wɛ̃ u ka tɔn dabinu yakia.

Yesu wɔ̃kobu yiru bɛkia
(I maa mɛɛrio Maaku 10:46-52, Luku 18:35-43)

29 Sanam mɛ ba yara Yerikon di, tɔn wɔru guna Yesu swĩi.
30 Wɔ̃kobu yiru gaba sɔ̃ swaa baarɔ̰ ba nua ma Yesu sarɔ̰. Yera ba nɔɔgiru sua ba nɛɛ, Yinni, Dafidin sikadobu, a bɛsɛn wɔnwɔndu waawo.
31 Tɔn wɔru guna ye, ya bu wɔkisimɔ bu mario. Ka mɛ, ba gbãramɔ too too, ba mɔ̀, Yinni, Dafidin sikadobu, a bɛsɛn wɔnwɔndu waawo.
32 Yera Yesu u yɔ̃ra u bu soka ma u bu bikia u nɛɛ, mba i kĩ n bɛɛ kua.
33 Ba nùn wisa ba nɛɛ, Yinni, sa kĩ bɛsɛn nɔni yi yam wawa.
34 Yesu u ben wɔnwɔndu wa ma u ben nɔni baba. Yãatem mi, tɔnu yiru ye, ya yam wa ma ya nùn swĩi.

21

Yesu u Yerusalɛmu dua
(I maa mɛɛrio Maaku 11:1-11, Luku 19:28-40, Yohanu 12:12-19)

1 Ye ba Yerusalɛmu bɔku kua ba tura wuu ge ba ra soku Bɛtefagiɔ, Olifin guurɔ ma Yesu u win bwãabu yiru gɔra.
2 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i doo baru kpaa te i mɛɛra bɛɛn wuswaaɔ mi. Miya i ko yande kɛtɛku wa ka gen buu nu sɔri. I nu sɔsiama i ka man naawa.
3 Goo ù n bɛɛ gãanu bikia, i nɛɛ, Yinniwa u nin bukata mɔ. Mii mii ba koo de i ka nu na.
4 Yeni ya kua kpa Gusunɔn sɔmɔn gari yini yi ka koora yi yi nɛɛ,
5 "I Yerusalɛmugibu sɔ̃ɔwɔ i nɛɛ,
wee, ben sunɔ sisi ben mi.
Wi, tɔn duuduowa, u kɛtɛku sɔni,
kɛtɛku buu kpɛmbu."
6 Ma bwãa be, ba da ba kua ye Yesu u bu sɔ̃ɔwa.
7 Ba ka kɛtɛku ge ka gen buu na. Ba ben beka tɛria nin wɔllɔ ma ba dera Yesu u sɔni.
8 Ma tɔn wɔru ga gen beka tɛria swaa sɔɔ. Gaba bãa kako bekusu bɔɔra ba tɛria swaaɔ.
9 Tɔn be ba nùn gbiiye ka be ba nùn swĩi biruɔ, ba gbãramɔ ba mɔ̀, su Dafidin sikadobu wɔlle sua. U sãawa domarugii. U sisi ka Yinnin yĩsiru! Su Wɔrukoo wɔlle sua.
10 Ye u dua Yerusalɛmuɔ, wuugibu kpuro ba biti soora ba mɔ̀, wara wini.
11 Tɔn wɔru ga nɛɛ, Gusunɔn sɔmɔ Yesuwa, Galilen Nasarɛtigii.

Yesu u dua sãa yerɔ
(I maa mɛɛrio Maaku 11:15-19, Luku 19:45-48, Yohanu 2:13-22)

12 Yesu u dua sãa yerɔ ma u be ba kiaru dɔramɔ ka be ba dwemɔ gira min di. U be ba gobi kɔsimɔn tabuluba fukura, ka totobɛrɛ dɔrobun kitanu.
13 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Gusunɔn gari nɛɛ, "Nɛn dira ko n sãawa kanarun diru." Adama bɛɛ i tu gɔsia gbɛnɔbun wãa yeru.

14 Yera wɔ̃kobu ka yɛməba na win
mi sãa yeru mi ma u bu bɛkia.
15 Yãku kowo tənwerobu ka
wooda yɛ̃roba məru kua ye ba
maamaaki wa ye u kua, ka maa bii
be ba gbãramə sãa yerə ba mɔ̀, su
Dafidin sikadobu wəlle sua.
16 Ma ba Yesu sɔ̃əwa ba nɛɛ, a sere
nəəmə ye ba gerumə?
Ma Yesu nɛɛ, oo, i ɲ garire
Gusunən gari səə mi ba nɛɛ, "A dera
bii piiminu ka bii wɛ̃ɛnu nu nun
siaramə."
17 Yen biru u bu deri u doona
wuu min di u da Betaniə u kpuna
mi.

Yesu dãru garu bɔ̃rusi
(I maa mɛɛrio Maaku 11:12-14, 20-24)

18 Sisiru bururu nge mɛ Yesu
gəsirə wuu mi, gɔ̃ərа nùn mɔ̀.
19 U dãru garu wa swaa baarə te
ba ra soku figie. U tu susi, adama
wurusu tənawa u wa mi. Yera u tu
sɔ̃əwa u nɛɛ, a ɲ maa wãa a binu ma
sere ka baadommaə.
Ma yande, figie ye, ya gbera.
20 Win bwãaba yabu ye wa ma
biti bu mwa. Ba Yesu bikia ba nɛɛ,
amənа figie ye, ya ka gbera mɛ mii
mii.
21 Yesu bu wisa u nɛɛ, ka geema na
bɛɛ sɔ̃əmə, ì n naanɛ doke ma i ɲ sika
mɔ̀, i ko kpĩ i ko ye na figie ye kua. N
ɲ mam mɛ təna, i ko maa kpĩ i guu
teni sɔ̃ tu wukuro min di tu da tu
nim wɔ̃ku wəri. Ya koo maa koora
mɛ.
22 Ma i naanɛ doke, ye i bikia
kanaru səə ye kpurowa i ko wa i
mwa.

Man diya Yesu u yiiko wa
(I maa mɛɛrio Maaku 11:27-33, Luku 20:1-8)

23 Yesu dua sãa yerə u keu
sɔ̃əsimə. Yera yãku kowo
tənwerobu ka guro gurobu ba da
win mi ba nɛɛ, weren yiikowa a ka
yeni mɔ̀. Wara nun yiiko ye wɛ̃.
24 Yesu bu wisa u nɛɛ, nɛn tii kon
bɛɛ gari tia gaa bikia. I n man wisa,
nɛn tii kon bɛɛ sɔ̃ wìn yiiko na ka
yeni mɔ̀.
25 Wara u Yohanu gərima u ka
batɛmu ko. Gusunə? Nge tənu.
Ma ba gerumə ben tii tiinɛ səə ba
mɔ̀, sà n nɛɛ Gusunəwa, u koo sun
bikia mban sɔ̃na sa ɲ Yohanu naanɛ
doke.
26 Sà n maa nɛɛ, təmba, ye tən
wəru ga koo ko sa yen bɛrum mə,
domi be kpurowa ba Yohanu garisi
Gusunən səmə.
27 Yera ba Yesu wisa ba nɛɛ, sa ɲ
yɛ̃.
Ma Yesu u bu sɔ̃əwa u nɛɛ, to, ɲ n
mɛn na, nɛn tii na ɲ maa bɛɛ sɔ̃əmə
wìn yiiko na ka yeni mɔ̀.

Bibu yirun məndu

28 Yesu maa nɛɛ, amənа i wa. Durə
goo win bii tən durəbu yiru mə. Ma
u gbiikoo sɔ̃əwa u nɛɛ, bii wunɛ, a
doo a səmburu ko nɛn gbaarə gisə.
29 Ma u nɛɛ, na ɲ dəə. Adama ye n
sosi u bwisika ma u da.
30 Ma u maa da u win bii yiruse
wini sɔ̃əwa mɛ. Bii wi, u nùn wisa
u nɛɛ, too, baaba, kon da. Adama u
ɲ de.
31 Be yiru ye səə, wara u tundon
kĩru kua.
Ba nɛɛ, gbiikoo wi.
Yera Yesu bu sɔ̃əwa u nɛɛ, ka
geema na bɛɛ sɔ̃əmə, gbere mwaəbu
ka kurə tənəbu ba koo bɛɛ gbiiya bu
da mi Gusunə u bandu swĩi.
32 Domi Yohanu na u bɛɛ swaa
gea sɔ̃əsi, ma i ɲ nùn naanɛ doke.
Adama gbere mwaəbu ka kurə
tənəbu beya ba nùn naanɛ doke.
Wee bɛɛ, baa mɛ i ye wa i ɲ gɔ̃ru
gəsie i nùn naanɛ doke.

Gbaa wuko kɔ̃sobun gari
(I maa mɛɛrio Maaku 12:1-12, Luku 20:9-19)

33 Yesu maa nɛɛ, i kpam məndu
garu swaa dakio. Yɛnu yɛ̃ro goo u
dãa gbaaru kua ma u tu kara kua,
ma u dãa bii gama yeru kua ma u
gbaa kɔ̃sobun diru bana. Yen biru
u gbaa wukobu kasu u bu ye nəmu
bɛria ma u sanum da.
34 Sanam mɛ dãa binun səribu
tura u win səm kowobu gəra

gbaa wuko ben mi, bu win bɔnu
mwaama.
35 Adama gbaa wuko be, ba bu
kunisi ba turo so, ma ba turo go, ma
ba itase kpenu kasuka.
36 Yɛnu yɛ̃ro wi, u kpam bu gabu
gɔria be ba gbiikobu dabiru kere.
Daa tia yera ba ben tii kua.
37 Yen biru u bu win bii gɔria u
nɛɛ, ba koo nɛn bii bɛɛrɛ wɛ̃.
38 Adama saa ye gbaa wuko be,
ba bii wi wa ba geruna ba nɛɛ, i ɲ̀
nùn wa wi u koo ra gbaa te tubi di?
I de su nùn go kpa gbaa te, tu ko
bɛsɛgiru.
39 Ma ba nùn sɛ̃re ba yara gbaa ten
min di ba go.
40 Yesu u bu bikia u nɛɛ, sanam mɛ
gbaa yɛ̃ro win tii u koo na, mba u
koo gbaa wuko be kua.
41 Ba nùn wisa ba nɛɛ, nɔni
swãarun gɔɔwa u koo ka tɔn kɔ̃so
be go, kpa u gbaa wukobu gabu win
gbaaru nɔmu sɔndia, be ba ko n da
nùn win bɔnu wɛ̃ dãa binun sɔribun
saa sɔɔ.
42 Yesu bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i ɲ̀ garire
Gusunɔn gari sɔɔ mi ba nɛɛ,
“Kpee te banɔba yina, tera ta kua
gani gɔmburun dam.
Yinniwa ye kua, ma n kua
maamaaki bɛsɛn nɔni sɔɔ.”
43 Yen sɔ̃na na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, ba koo bɛɛ
Gusunɔn bandu wɔrari kpa bu tu
bweseru garu wɛ̃ te ta koo ban te
mɛm nɔɔwa. [
44 Baawure wi u koo kpee te wɔri
ta koo nùn bɔɔku, wi ta maa wɔri ta
koo nùn namwa munu munu.]
45 Ye yãku kowo tɔnwerobu ka
Falisiba ba Yesun mɔn ni nua, ba
tuba ma beya u ka yã.
46 Yera ba swaa kasu bu ka nùn
mwa. Adama ba tɔn wɔrun bɛrum
kua yèn sɔ̃ ga nùn garisi Gusunɔn
sɔmɔ.

22

Kurɔ kpaarun dim gari
(I maa mɛɛrio Luku 14:15-24)

1 Yesu kpam ka bu mɔndu gari
sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 n wee, ye Gusunɔn bandun gari
ka weenɛ. Sunɔ goo u win biin kurɔ
kpaarun sɔɔru kua.
3 U win sɔmɔbu gɔra bu da bu be
ba dim soka sokuma. Adama ba ɲ̀ kĩ
bu na.
4 Ma u kpam win sɔmɔbu gabu
gɔra u nɛɛ, i doo i be na dim soka sɔ̃
na sɔɔru kpa, na nɛn naa kinɛnu ka
yaa sabe gumginu go. Ye kpuro ya
sɔɔru kpeera, bu na kurɔ kpaa yerɔ.
5 Adama be ba dim soka mi, ba
ɲ̀ gari yi swaa sue ma baawure u
wigiru doona, wini win gberu da,
wini maa win tenkuru doona.
6 Ben gaba sɔmɔ be mwa ba nɔni
sɔ̃ɔwa ba go.
7 Sunɔ wi, u mɔru bɛsira u win
tabu kowobu gɔra bu ka tɔn gowo
be go kpa bu ben wuu dɔ̃ɔ sɔku.
8 Sanam mɛya u win sɔmɔbu
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, kurɔ kpaa dĩanu ye,
adama be na soka ba ɲ̀ maa ka nu
weenɛ.
9 N n mɛn na, i doo swaa swaabu i
be i waamɔ sokuma.
10 Ma sɔmɔ be, ba da swaa swaabu
ba be ba wa kpuro mɛnna kɔ̃sobu
ka geobu. Nge mɛya tɔmba ka yiba
kurɔ kpaa yee te sɔɔ.
11 Ye sunɔ wi, u dua u ka bu wa be
ba dim na, u durɔ goo wa wi u kun
kurɔ kpaa yãnu doke.
12 U nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɔrɔ, amɔna
a kua a ka duuma mini a ɲ̀ ka kurɔ
kpaa yãnu doke. Durɔ wi kun gɛɛ
wisa.
13 Yera sunɔ wi, u win sɔm
kowobu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i win nɔma ka
naasu bɔkuo kpa i nùn kasa ko yam
wɔ̃kuru sɔɔ tɔɔwɔ, mi u koo wiru
nɔma sɔndi u swĩ.
14 Ma Yesu u nɛɛ, dabira ba soka
adama fiikowa ba gɔsa.

Wɔ̃ɔ gobin kɔsiabun gari
(I maa mɛɛrio Maaku 12:13-17,
Luku 20:20-26)

15 Sanam mɛya Falisiba ba da ba
mɛnna bu ka kasu mɛ ba koo ko bu
ka Yesu garin yina bɛria.
16 Ma ba ben bwãabu gabu ka
Herodun tɔmbu gabu gɔra win mi.
Ba da ba nɛɛ, yinni, sa yɛ̃ ma a ra gem

gere, ma a tɔmbu Gusunɔn swaa sɔ̃ɔsimɔ dee dee, mɛya a ku ra goon nɔnu mɛɛri, domi a ku ra gari gere binɛ ka bɛrum sɔ̃.
17 N n mɛn na, a sun sɔ̃ɔwɔ, yen mɛ a wa. N weenɛ bu tem yɛ̃ro wɔ̃ɔ gobi kɔsia? Nge n ɲ weenɛ.
18 Adama Yesu u ben bwisi kɔ̃si yi yɛ̃ ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, murafiti bɛɛ! Mban sɔ̃na i kĩ i nɛn laakari mɛɛri.
19 I man gobi yi sɔ̃ɔsio yi i ra ka wɔ̃ɔ gobi kɔsie.
Ma ba nùn sii geesun gobi sɔ̃ɔsi.
20 Ma u bu bikia u nɛɛ, weren foto ka yĩrera mini.
21 Ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, tem yɛ̃rogia.
Yera u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i tem yɛ̃ro kɔsio ye ya sãa tem yɛ̃rogia, kpa i maa Gusunɔ kɔsia ye ya sãa Gusunɔgia.
22 Ye ba gari yi nua, ba biti soora, ma ba nùn deri ba doona.

Gɔribun seebun gari
(I maa mɛɛrio Maaku 12:18-27, Luku 20:27-40)

23 Sɔ̃ɔ tee te sɔɔ, Sadusi be ba ra nɛɛ gɔriba kun seemɔ, ben gaba na Yesun mi. Ma ba nùn bikia
24 ba nɛɛ, tɔnwero, Mɔwisi nɛɛ, durɔ goo ù n gu ù kun bii mara, win wɔnɔwa koo win gɔmini yɛnu doke kpa u ka win mɔɔ bweseru seeya.
25 N wee bɛsɛn suunu sɔɔ tundo turosibu nɔɔba yiru gaba raa wãa. Gbiikoo kurɔ sua ma u gu u ɲ bii mara, ma u win wɔnɔ gɔmini deria.
26 Ben yirusen tii mɛya, ka itase, sere ka nɔɔba yiruseɔ.
27 Be kpuron biru kurɔ win tii maa gu.
28 N n mɛn na, dɔma te gɔriba koo se, tɔmbu nɔɔba yiru ye sɔɔ, ben wara ko n kurɔ wi mɔ, domi be kpuro ba nùn yɛ̃wa kurɔ.
29 Yesu bu wisa u nɛɛ, i tore yèn sɔ̃ i ɲ Gusunɔn gari yɛ̃, mɛya i ɲ maa win dam yɛ̃.
30 Domi sanam mɛ gɔriba koo se, durɔbu ka kurɔbu ba ɲ maa suanamɔ, ba ko n sãawa nge Gusunɔ wɔllun gɔradoba.
31 Ye n maa sãa gɔribun seebun gari, i ɲ garire ye Gusunɔ u bɛɛ sɔ̃ɔwa? U nɛɛ,
32 nɛna Gusunɔ Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbun Yinni. Gusunɔ sãawa wasobun Yinni, u ɲ sãa gɔribun Yinni.
33 Tɔn wɔru ge ga gari yi nua ga biti kua win sɔ̃ɔsirun sɔ̃.

Wooda ye ya bo
(I maa mɛɛrio Maaku 12:28-34, Luku 10:25-28)

34 Ye Falisiba ba nua ma Yesu u Sadusiba nɔɔ mwaari, yera ba mɛnna.
35 Ben turo wi u sãa wooda yɛ̃ro u kĩ u Yesun laakari mɛɛri, ma u nùn bikia u nɛɛ,
36 tɔnwero, wooda yerà ya kpãaru bo woodaba sɔɔ.
37 Yesu nùn wisa u nɛɛ, "A Gusunɔ wunɛn Yinni kĩɔ ka wunɛn gɔ̃ru kpuro ka wunɛn bwɛ̃ra kpuro ka wunɛn bwisikunu kpuro."
38 Yeya ya sãa wooda gbiikaa, yera ya maa kpãaru bo.
39 Yen yiruse wee, ye ya ka ye weenɛ yera "A wunɛn tɔnusi kĩɔ nge wunɛn tii tii."
40 Wooda yiru ye sɔɔn diya Mɔwisin wooda ka Gusunɔn sɔmɔbun sɔ̃ɔsinu kpuro yari.

Dafidi ka wi Gusunɔ u gɔsa
(I maa mɛɛrio Maaku 12:35-37, Luku 20:41-44)

41 Ye Falisiba ba mɛnnɛ, Yesu u bu gari yini bikia.
42 U nɛɛ, amɔna i tamaa wi Gusunɔ u gɔsa u sãa. Weren bweserun diya u yari.
Ba nùn wisa ba nɛɛ, Dafidin bweserun diya.
43 Yesu bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, amɔna Dafidi ka nùn soka Yinni ka Hunde Dɛɛron sɔ̃ɔsiru. Domi Dafidi gerua u nɛɛ,
44 "Yinni Gusunɔ u nɛn Yinni sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
a sinɔ nɛn nɔm geuɔ
sere n ka nun wunɛn yibɛrɛba taarea."

45 N n mɛn na, Dafidi ù n nùn soka
Yinni, amɔna u ko n ka kpam sãa
win bii.
46 Baa ben turo kun maa kpĩa u
nùn gɛɛ wisi. Saa dɔma ten di goo
kun maa nùn gɛɛ bikiare.

23

I tii laakari koowo

ka wooda yɛ̃robu ka Falisiba

(I maa mɛɛrio Maaku 12:38-39, Luku 11:43, 46, 20:45-46)

1 Sanam mɛya Yesu u tɔn wɔru ka
win bwãabu sõɔwa u nɛɛ,
2 wooda yɛ̃robu ka Falisiba ba sõ
Mɔwisin ayerɔ.
3 N n man na, i bu mɛm nɔɔwɔ kpa
i ko ye ba bɛɛ sõɔmɔ adama i ku ben
kookoosu saari, domi ye ben tii ba
gerumɔ, ba ṅ ye mɔ̀.
4 Ba sɔmu ni nu bunu bɔkumɔ ba
tɔmbu sɔbimɔ adama ba ku ra wure
bu nu baba baa ka niki bii tia.
5 Ben kookoosu si ba mɔ̀ kpuro
ba mɔwa bu ka bu wan sõ. Nge
mɛya ba ra tii bɔki bɛkɛ gbinisi kpa
ba n gurumusu sari dɛndɛniginu
wukiri.
6 Ba maa sin yee bɛɛrɛginu kĩ dii
yenu ka mɛnnɔ yenɔ.
7 Ba ra kã tɔmba n bu tɔbirimɔ
yaburɔ ka bɛɛrɛ kpa ba n bu sokumɔ
yinni.
8 Adama bɛɛ, i ku kasu bu bɛɛ soku
yinni domi bɛɛ kpuro saara teera,
ma i yinni turo dege dege mɔ.
9 I ku maa goo soku baaba
handunia sɔɔ, domi i Baaba turo mɔ
wi u wãa wɔllɔ.
10 I ku maa kasu bu bɛɛ soku
wirugii, domi wirugii turo dege
dege tɔnawa i mɔ, wiya Kirisi.
11 Wi u sãa gisonko bɛɛ sɔɔ, wiya u
ko n sãa bɛɛn sɔmɔ.
12 Wi u tii sua ba koo nùn kawa,
wi u maa tii kawa ba koo nùn wɔlle
sua.

Yesu u wooda yɛ̃robu

ka Falisiba taarɛ wɛ̃

murafitirun sõ

(I maa mɛɛrio Maaku 12:40, Luku 11:39-42, 44, 52, 20:47)

13 Ma Yesu u nɛɛ, bɛɛ wooda
yɛ̃robu ka Falisiba murafiti bɛɛ, i
ko nɔni swãaru wa! Domi i ban
te Gusunɔ u swĩin gambo kɛnumɔ.
Bɛɛn tii, i ṅ tu wure. I ṅ maa wure
be ba tu kĩ, bu tu wura.

[

14 Bɛɛ wooda yɛ̃robu ka Falisiba
murafiti bɛɛ, i ko nɔni swãaru
wa! Domi i gɔminibu wɔrarimɔ
ye ba mɔ kpuro, mɛya i maa kana
dɛndɛnnu mɔ̀ i n ka sãare nge tɔn
geobu. Yen sõna bɛɛn taarɛ koo
kpɛ̃a.]

15 Bɛɛ wooda yɛ̃robu ka Falisiba
murafiti bɛɛ, i ko nɔni swãaru wa!
Domi i sirenɛ yam kpuro temɔ ka
nim wõkuɔ i kasu wi u koo bɛɛ swĩi.
Ma ì n nùn wa i ra nùn ko kam koore
wi u bɛɛ kere nɔn yiru.

16 I ko nɔni swãaru wa, bɛɛ swaa
gbio wõkobu. Domi i gerumɔ ma
goo ù n ka sãa yeru bõrua n ṅ sãa
gãanu, ù n maa ka ten wura bõrua
u kua dibugii.
17 Gari baka wõkobu! Mba n
kpãaru bo. Wura? Nge sãa yee ten
tii te ta wura ye dɛɛrasie.
18 I kpam gerumɔ ma goo ù n ka
yãku yeru bõrua, n ṅ sãa gãanu, ù n
maa ka yãkuru bõrua te ta wãa yãku
yeru wɔllɔ, u kua dibugii.
19 Wõkobu bɛɛ! Yen mba n kpãaru
bo. Yãkuru? Nge yãku yee ten tii te
ta yãkuru dɛɛrasie.
20 N n man na, wi u ka yãku yeru
bõrua, tera u ka bõrua ka maa kpuro
ye ya sɔndi ten wɔllɔ.
21 Wi u ka sãa yeru bõrua, tera u
ka bõrua ka maa Gusunɔ wi u wãa
te sɔɔ.
22 Wi u maa ka wɔllu bõrua,
Gusunɔn sina gɔna u ka bõrua ka
maa Gusunɔ wi u sõ mi.
23 Bɛɛ wooda yɛ̃robu ka Falisiba
murafiti bɛɛ, i ko nɔni swãaru wa!
Domi i Gusunɔ kpee yi ba mɔ̀ mantu
ka anɛti ka kumɛ, yin wɔkuru
baateren wɔllɔ tia wɛ̃ɛmɔ, adama
i duarimɔ ye ya kpãaru bo wooda
sɔɔ nge gem kobu ka tɔn geeru ka

naanɛ. Yeya n weenɛ i ko kpa i ku ye ya tie duari.
24 Swaa gbio wɔ̃ko bɛɛ, i ra bɛɛn gãa nɔruranu wɔre kɔkɔbun sɔ̃, adama i yooyoo mwɛɛmɔ.
25 Bɛɛ wooda yɛ̃robu ka Falisiba murafiti bɛɛ, i ko nɔni swãaru wa! Domi i nɔra ka gbɛ̃ɛrun biru teamɔ. Adama sɔɔwɔ bɛɛn aka dim ka gbɛna i yibie mi.
26 Falisi wɔ̃ko, a gina nɔra ka gbɛ̃ɛrun nukuru teo, birun tii ga koo maa dɛɛra.
27 Bɛɛ wooda yɛ̃robu ka Falisiba murafiti bɛɛ, i ko nɔni swãaru wa! Domi i ka sikinu weenɛ ni ba soo tɛɛni. Nin wɔlla wã adama sɔɔwɔ gonun kukuna nu yiba ka yabu baayere ye ya kɔ̃sa.
28 Bɛɛn tii, tɔɔwɔ i sãare nge tɔn geobu adama bɛɛn nukurɔ murafitiru ka kɔ̃sa ya yiba.

Yesu u nɔni swãarun gari mɔ̀
(I maa mɛɛrio Luku 11:47-51)

29 Ma Yesu maa nɛɛ, bɛɛ wooda yɛ̃robu ka Falisiba murafiti bɛɛ, i ko nɔni swãaru wa! Domi i gãa buranu banimɔ Gusunɔn sɔmɔbun sika wɔllɔ ma i gemgibun sika kisa kisa kuammɛ.
30 Ma i gerumɔ i mɔ̀, ì n daa wãa bɛɛn sikadoban waati, i ɲ̀ ko i n daa nɔma mɔ Gusunɔn sɔmɔbun goberu sɔɔ.
31 N n mɛn na, bɛɛn tii i wura ma i sãa be ba Gusunɔn sɔmɔbu gon bweseru.
32 I hania koowo, i bɛɛn sikadoban ye ba deri dakura.
33 Waa gɔsɔ wuuru bɛɛ! Amɔna i ko ka dɔ̃ɔ wi u ku ra gbin taarɛ suuri.
34 Yen sɔ̃, i swaa dakio, kon bɛɛ Gusunɔn sɔmɔbu ka bwisigibu ka tire yɛ̃robu gɔriama. I ko i ben gabu go, i ko i gabu dãa bunanaru kpare, i ko i maa gabu sɛni so bɛɛn mɛnnɔ yenɔ kpa i n bu naa swĩi i n nɔni sɔ̃ɔmɔ wusu ka wusɔ.
35 Nge mɛya bɛɛn wiru wɔlloɔwa be ba geegibu go kpuron nɔni swãara koo wɔri, saa Abɛli geegii win goberun di sere Sakari, Barakin biigiru wi i go sãa yeru ka yãku yerun baa sɔɔ.
36 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, yeni kpuro ya koo wɔriwa tɛ̃n tɔmbun wii wɔllɔ.

Yesu ka Yerusalɛmu
(I maa mɛɛrio Luku 13:34-35)

37 Ma Yesu u nɛɛ, Yerusalɛmu, Yerusalɛmu, wunɛ wi a ra Gusunɔn sɔmɔbu go kpa a be u nun gɔria kpenu kasuku. Nɔn nyewa na kĩa n wunɛn tɔmbu kpaasina nɛn bɔkuɔ nge mɛ goo mɛro ga ra gen binu mɛnnɛ gen kasa sɔɔ, adama i ɲ̀ wure.
38 N wee ba ko bɛɛ bɛɛn yɛnu deria gu ko bansu.
39 Domi na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ saa tɛ̃n di i ɲ̀ ko i maa man wa sere dɔma te i ko i nɛɛ, na sãa domarugii wi u sisi ka Yinnin yĩsiru.

24

Yesu u sãa yerun kɔrabun gari mɔ̀
(I maa mɛɛrio Maaku 13:1-2, Luku 21:5-6)

1 Yesu yara sãa yerun di. Sanam mɛ u doonɔ win bwãaba da win mi bu ka nùn sãa yerun bana sɔ̃ɔsi.
2 Yera u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i yabu ye kpuro wa? Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ba koo ye kpuro sura, baa kpee teeru ta ɲ̀ ko n sɔndi ten tensim wɔllɔ.

Wahala ye ya koo na handunia yu sere kpe
(I maa mɛɛrio Maaku 13:3-13, Luku 21:7-19)

3 Yesu u sɔ̃ guu te ba mɔ̀ Olifin wɔllɔ. Yera win bwãaba da win mi be tɔna ba nùn bikia ba nɛɛ, a sun sɔ̃ɔwɔ ɲ̀ n domman na yabu ye, ya koo koora ka yĩre te ta koo wunɛn naaru ka handunian kpeeru sɔ̃ɔsi.
4 Yesu bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i n tii sɛ kpa goo u ku raa bɛɛ nɔni wɔ̃ke.
5 Domi tɔn dabira koo na ka nɛn yĩsiru ba n mɔ̀, beya ba sãa wi Gusunɔ u gɔsa, kpa bu tɔn dabiru nɔni wɔ̃ke.
6 I ko i n tabun damu damusu nɔɔmɔ. I ku de n bɛɛ bɛrum ko. Yeni

ya ɲ koo ko ya kun koore, adama n ɲ gina handunian kpeeru mi.
7 Bwesenu koo seesina nu tabu ko, sinamba koo tabu seesina. Gɔ̃ɔru ka tem yĩiribu ko n wãa bera ka bera.
8 Ye kpuro ya ko n sãawa nge tɔn kurɔn nuku wuriribun tore.
9 Tɔmba koo bɛɛ gabu nɔmu sɔndia bu bɛɛ tɔ̃ya ko kpa bu bɛɛ go. Bwesenu kpuro nu koo bɛɛ tusi nɛn yĩsirun sɔ̃.
10 Sanam mɛ sɔɔ, tɔn dabira koo biru wura. Ba koo kɔrumɔtɔnu kuana kpa bu tusina.
11 Sɔmɔ weesugii dabira koo yarima bu tɔn dabinu nɔni wɔ̃ke.
12 Kɔ̃san kobu koo dabia sere tɔn dabi dabinun kĩra koo yɛmia.
13 Adama wi u tɛmana sere ka nɔrɔ, wiya u koo faaba wa.
14 Gusunɔn bandun Labaari gea yeni ya koo nɔɔra handunia kpuro sɔɔ, kpa yu ko seeda bwesenu kpuron mi. Sanam mɛ sɔɔra kpeerabu koo tunuma.

Gãa kɔ̃sunun gari
(I maa mɛɛrio Maaku 13:14-23, Luku 21:20-24)

15 Yesu maa nɛɛ, Gusunɔn sɔmɔ Daniɛli u raa "Kam koosion bwãaroku kɔ̃sun" gari kua. Geya i ko wa ga yɔ̃ yam dɛɛram sɔɔ. Wi u tire teni garimɔ, u tubuo sãa sãa.
16 Sanam mɛya n weenɛ be ba wãa Yudeaɔ bu duki su bu da guunu gia.
17 Wi u wãa dii tɛɛran wɔllɔ u ku raa sare u du dirɔ u yãnu gura.
18 Wi u maa woo gberɔ u ku gɔsira yɛnuɔ u ka win kumbooro sua.
19 Amɔna kurɔ ben wahala ko n nɛ sanam mɛ sɔɔ, be ba guri mɔ ka be ba bibu bɔm kɛ̃mɔ.
20 I Gusunɔ kanɔ kpa bɛɛn kpikirun sanam mu kun sãa woorun saa ɲ kun mɛ tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ.
21 Domi sanam mɛ sɔɔ, nɔni swãa bakara ko n wãa tèn bweseru ta ɲ koore saa handunian toren di sere ka gisɔ. Ten bwesera kun mam maa sisi.
22 Gusunɔ ù kun daa sanam mɛ kawe goo kun tiarɔ. Adama u mu kawawa be u gɔsan sɔ̃.
23 Saa ye sɔɔ, goo ù n bɛɛ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Kirisi wi, u wãa mini, ɲ kun mɛ u wãa giɔ, i ku ra naanɛ ko.
24 Domi Kirisi weesugibu ka Gusunɔn sɔmɔ weesugiba koo yari. Ba koo yĩre bakanu ka sɔm maamaakigia ko bu ka tɔmbu nɔni wɔ̃ke, ka mam be Gusunɔ u gɔsa, ɲ n ko n koora.
25 N wee, na bɛɛ ye sɔ̃ɔwa ya sere na.
26 Bà n maa bɛɛ sɔ̃ɔwa, wee u wãa gbaburɔ, i ku da mi. Nge bà n bɛɛ sɔ̃ɔwa, wee u wãa dii sɔɔwɔ, i ku ra naanɛ ko.
27 Nge mɛ guru maakinu ra balli wɔllɔ saa sɔ̃ɔ yari yerun di n ka da duu yerɔ, nge mɛya Tɔnun Biin naaru ta ko n maa sãa.
28 Yam mi gora wãa, miya yaberekunu koo mɛnna.

Tɔnun Biin naaru
(I maa mɛɛrio Maaku 13:24-27, Luku 21:25-28)

29 Ma Yesu maa nɛɛ, sanam mɛn nɔni swãarun biru, mii mii sɔ̃ɔ koo yam tĩra, suru kun maa win yam bururam sɔ̃ɔsimɔ, kperi koo wɔruma wɔllun di kpa wɔllun dam mu yĩiri.
30 Sanam mɛya Tɔnun Biin yĩrera koo kura wɔllɔ. Handunian bwesenu kpuro nu koo swĩ. Nu koo Tɔnun Bii wa u wee wɔllun di guru wiru sɔɔ ka dam bakam ka yiiko.
31 Kɔbi baka koo swĩ kpa u win wɔllun gɔradoba gɔri handunian goonu nnɛ sɔɔ. Ba koo be u gɔsa mɛnna handunia kpuron di.

Yĩre te dãa te ba mɔ̀ figie

ta sɔ̃ɔsimɔ
(I maa mɛɛrio Maaku 13:28-31, Luku 21:29-33)

32 Yesu maa nɛɛ, i de n bɛɛ yeeri ye dãa te ba mɔ̀ figie ta sɔ̃ɔsimɔ. Saa mìn di ten kãasi dwiiya ma ta kpararu toruma, i yɛ̃ ma tomburura ta turuku kua.

33 Nge mɛya bɛɛ maa, ì n yabu ye
kpuro wa, i n yɛ̃ ma saa ya sisi ya
turuku kooma.
34 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, tɔn be
ba wãa tɛ̃ ben kpuro kun gbimɔ
yabu ye kpuro yu ka tunuma.
35 Wɔllu ka tem baa ya koo doona,
adama nɛn gari kun dɔɔnɔ pai.

Gusunɔ turowa

handunian kpeerun saa yɛ̃
(I maa mɛɛrio Maaku 13:32-37,
Luku 17:26-30, 34-36)

36 Yesu maa nɛɛ, ye n sãa nɛn
naarun saa, goo sari wi u yen tõru
yɛ̃, baa gɔradoba be ba wãa wɔllɔ,
baa mam Biin tii, ma n kun mɔ
Baaba turo.
37 Nge mɛ n kua Nɔwɛn saa, mɛya
n ko n maa ko sanam mɛ Tɔnun Bii
u koo na.
38 Geema nim yibu baka te, tu
sere na, tɔmba dimɔ ba nɔrumɔ
ba kurɔ kpaanu mɔ̀, ba ben bibu
durɔbu kɛ̃mɔ sere dɔma te Nɔwɛ
dua goo sɔɔ.
39 Ba ɲ̀ gãanu bwisika sere nim
yibu baka te, ta ka tura ta ka bu
doona kpuro. Nge mɛya n ko n sãa
sanam mɛ Tɔnun Bii u koo na.
40 Sanam mɛya tɔmbu yiru ba ko
n wãa gberɔ. Ba koo turo sua bu
turo deri.
41 Tɔn kurɔbu yiru ba ko n
nammɔ. Ba koo turo sua bu turo
deri.
42 Yen sõ, i n swaa mɛɛra domi i ɲ̀
yɛ̃ tõɔ te bɛɛn Yinni u koo tunuma.
43 I de yeni yu bɛɛ yeeri. Yɛnu
yɛ̃ro ù n yɛ̃ wɔ̃kurun saa ye gbɛnɔ u
koo na, u koo dom se kpa u ku de u
du win yɛnuɔ.
44 Yen sõ, bɛɛn tii i n sɔɔru sãa
domi Tɔnun Bii u koo nawa saa ye
i ɲ̀ bwisika.

Yoo naanɛgii

ka naanɛ sarirugii
(I maa mɛɛrio Luku 12:41-48)

45 Ma Yesu nɛɛ, wara sãa yoo
laakarigii wi u naanɛ mɔ. Wiya wi
win yinni u win sɔm kowo be ba tie
nɔmu sɔndia, u ka bu nɔɔri saa ye n
weenɛ.
46 Doo nɔɔrugiiwa sɔm kowo wi,
win yinni ù n deema u mɔ̀ mɛ,
sanam mɛ u koo wurama.
47 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, yinni
wi, u koo win dukia kpuro sɔm
kowo wi nɔmu bɛria.
48 Adama ù n sãa sɔm kowo kam,
ma u bwisikumɔ u mɔ̀, win yinni
tɛɛmɔ,
49 ma u seemɔ u win sɔm
kowosibu soomɔ, ma u dimɔ u
nɔrumɔ ka tam nɔrobu sannu,
50 win yinni koo wurama dɔma te
u ɲ̀ nùn yĩiyɔ ka saa ye u ɲ̀ yɛ̃.
51 Kpa u nùn bɔɔri kpiri kpirika
kpa u da u ka murafitiba nɔni
swãaru bɔnu ko. Miya u koo wiru
nɔma sɔndi u swĩ.

25

Wɔndia wɔkurun gari

1 Yesu kpam nɛɛ, tõɔ te, tà n na,
Gusunɔn bandun gari yi ko n ka
wɔndia wɔkuru garun gari weenɛ
be ba ben fitilanu sua ba yara ba
kurɔ kpaon durɔ sennɔ da.
2 Ben nɔɔbu ba laakari mɔ, nɔɔbu
maa ba ɲ̀ laakari mɔ.
3 Nɔɔbu be ba ɲ̀ laakari mɔ ba ben
fitilanu sua ba ɲ̀ gum kusenu kue.
4 Adama be ba laakari mɔ mi, ba
fitilanu sua, ba maa gum kusenu
kua.
5 Nge mɛ kurɔ kpaon durɔ tɛɛmɔ,
wɔndia wɔku te, ta dom yĩbirimɔ ta
dweeyamɔ.
6 Wɔ̃kurun bɔnu goo u gbãra u
nɛɛ, kurɔ kpaon durɔ wee, i yarima
i wi sennɔ da.
7 Yera wɔndia wɔku te, ta seewa ta
ten fitilanu sɔnwa.
8 Be ba ɲ̀ laakari mɔ mi, ba beɔnɔ
sõɔwa ba nɛɛ, i sun gum kɛ̃ domi
bɛsɛn fitilanu gbiɔ.
9 Laakarigii be, ba wisa ba nɛɛ,
aawo domi n ɲ̀ koo bɛsɛ kpuro turi.
I yande doo i bɛɛgim dwe.
10 Saa ye ba dwem da ma kurɔ
kpaon durɔ u tunuma. Be ba sɔɔru
sãa siba dua kurɔ kpaa yerɔ ka wi
sannu ma ba gambo kɛnua.

11 Yen biruwa wəndia be ba tie ba
tunuma ba nəəgiru sua ba nɛɛ, yinni
a sun kɛniə.
12 Adama kurə kpaon durə nɛɛ, ka
geema na bɛɛ sõəmə, na ṅ bɛɛ yɛ̃.
13 Ma Yesu u nɛɛ, ṅ n mɛn na, i n
swaa mɛɛra, domi i ṅ tõə te ka saa ye
yɛ̃.

Yobu itan gari
(I maa mɛɛrio Luku 19:11-27)

14 Yesu maa nɛɛ, win naarun gari
yi ko n sãawa nge durə goon gari wi
u kĩ u wuu da. U win yobu soka u
bu win dukia nəmu səndia.
15 U turo gobi bɛkɛ gɛɛn suba
nəəbu wɛ̃, turo maa suba yiru, itase
sube teeru. U bu wɛ̃ wɛ̃ nge mɛ ben
baawuren dam nɛ, ma u doona.
16 Yoo wi ba suba nəəbu wɛ̃ mi, u
yande seewa u ka gobi yi tenkuru
kua, ma u maa nəəbu kpaa are wa.
17 Wi ba maa suba yiru wɛ̃ u kua
nge mɛ, ma u maa yiru kpaa are wa.
18 Adama wi ba sube teeru wɛ̃ mi,
u da u wəru gba u win yinnin gobi
yi sikua.
19 Sanam dəə sanam wee, yoo
ben yinni u wurama ma u ka ben
baawure win gobi dooru kua.
20 Yoo wi ba suba nəəbu wɛ̃ u na
ka suba nəəbu kpaa u nɛɛ, yinni,
gobi yin suba nəəbuwa a man wɛ̃. N
wee, nəəbu kpaa ye na are di.
21 Win yinni nùn sõəwa u nɛɛ,
na nun siara, wunɛ yoo geo ka
naanɛgiiwa. A kua naanɛgii gãa
piiminu səə, kon nun gãa bakanu
nəmu səndia. A na su yɛ̃ɛri.
22 Wi ba maa suba yiru wɛ̃ u na u
nɛɛ, yinni, gobi yin suba yiruwa a
man wɛ̃, n wee yiru kpaa ye na are
di.
23 Win yinni nɛɛ, na nun siara
wunɛ yoo geo ka naanɛgiiwa. A kua
naanɛgii gãa piiminu səə, kon nun
gãa bakanu nəmu səndia. A na su
yɛ̃ɛri.
24 Yen biru yoo wi ba sube teeru
wɛ̃ mi, u na u nɛɛ, yinni na yɛ̃ ma
wunɛ tən sɛ̃səgiiwa. Mi a ṅ duure
miya a ra gbe, mi a ṅ maa yɛ̃ke, miya
a ra gɛ̃.
25 Bɛrum man mwa ma na da na
wunɛn gobi berua temə. N wee
wunɛnyam.
26 Win yinni nùn sõəwa u nɛɛ,
wunɛ yoo kõso ka yikurowa. N ṅ a
yɛ̃ ma na ra gbe mi na ṅ duure? Kpa
n gɛ̃ mi na ṅ yɛ̃ke?
27 N n mɛn na, n daa weenɛwa a
nɛn gobi goo wɛ̃ ka nim kɛ̃ru, sanam
mɛ na wuma kpa n nɛnyam wa ka
are.
28 I nùn sube tee te mwaario kpa i
wəkurugii wi wɛ̃.
29 Domi wi u mə, win məru səəra
ba koo nùn sosia kpa u n mə n kpã,
adama wi u kun mə, fiiko ye u mam
mə ba koo nùn ye mwaari.
30 Yoo kam wi maa, i nùn kasa
koowo təəwə mi u koo wiru nəma
səndi yam wõkuru səə u swĩ.

Siri dãakibu

31 Ma Yesu nɛɛ, sanam mɛ Tənun
Bii u koo na ka win yiiko baka, ka
wəllun gəradoba kpuro, u koo sina
win sina gəni yiikogian wəllə.
32 Handunian bwesenu kpuro nu
ko n mɛnnɛ win wuswaaə, kpa u
təmbu wunana nge mɛ yãa kparo ra
yãanu ka bonu wunanɛ.
33 U koo yãanu yi win nəm geuə,
bonu maa win nəm dwarə.
34 Sanam mɛya sunə u koo be ba
wãa win nəm geuə sõ u nɛɛ, i na
bɛɛ be nɛn Baaba u domaru kua, i
bandu tubi dio te ba bɛɛ səəru kua
saa handunian toren di.
35 Domi gõərа man kua ma i man
dĩanu wɛ̃ na di. Nim nəru ga man
kua ma i man nim kã na nəra. Na sãa
səə ma i man dam koosia.
36 Na wãa tereru, ma i man biru
wukiri. Na barə ma i man nəəri. Na
wãa pirisəm səə ma i man beram da.
37 Saa ye səəra gemgii be, ba koo
nùn wisi bu nɛɛ, Yinni, domma sa
wa gõərа nun mò sere sa nun dĩanu
wɛ̃, ṅ kun mɛ nim nəru ga nun mò
ma sa nun nim kã.
38 Domma sa nun səru mwa ṅ kun
mɛ domma sa nun wa tereru ma sa
nun biru wukiri.

39 Domma sa nun wa a barɔ, ɲ kun
mɛ a wãa pirisɔm dirɔ, ma sa nun
beram da.
40 Sunɔ u koo bu wisi u nɛɛ,
ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, mɛn nɔ i
bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ benin turo ye kua nɛna i
kua.
41 Yen biru sunɔ u koo win nɔm
dwarugibu sɔ̃ u nɛɛ, i tii gawo nɛn
bɔkun di, bɛɛ be Gusunɔ u bɔ̃rusi.
I doo dɔ̃ɔ wi u ku ra gbi sɔɔ wi ba
sɔɔru kua Setam ka win gɔradoban
sɔ̃.
42 Domi gɔ̃ɔra man kua, i ɲ man
dĩanu wɛ̃ na di. Nim nɔru ga man
kua, i ɲ man nim kã na nɔra.
43 Na sãa sɔɔ, i ɲ man dam koosie.
Na wãa tereru, i ɲ man biru wukiri.
Na barɔ, na maa wãa pirisɔm dirɔ, i
ɲ man nɔɔri.
44 Sanam mɛya be, ba koo maa
nɛɛ, Yinni, domma sa nun wa gɔ̃ɔra
nun mɔ̀, ɲ kun mɛ nim nɔru ga nun
mɔ̀, ɲ kun mɛ a sãa sɔɔ, ɲ kun mɛ a
wãa tereru, ɲ kun mɛ a barɔ, ɲ kun
mɛ a wãa pirisɔm dirɔ, ma sa ɲ nun
somi.
45 Sunɔ u koo bu wisi u nɛɛ, ka
geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, mɛn nɔɔ i ɲ
bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ benin turo ye kue, nɛna
i ɲ ye kue.
46 Ma Yesu u nɛɛ, beniwa ba koo
da mi sɛɛyasia bi bu ku ra kpe bu
wãa, gemgibu maa, wãaru te ta ku
ra kpe sɔɔ.

26

Wirugiba wesianamɔ

bu ka Yesu go

(I maa mɛɛrio Maaku 14:1-2, Luku 22:1-2, Yohanu 11:45-53)

1 Ye Yesu u gari yi kpuro gerua u
kpa, u win bwãabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 i yɛ̃ ma n tie sɔ̃ɔ yiru bu ka Gɔɔ
sararibun tɔ̃ɔ bakaru ko. Ba koo
Tɔnun Bii tɔmbu nɔmu sɔndia bu
nùn go dãa bunanaru wɔllɔ.
3 Sanam mɛya yãku kowo
tɔnwerobu ka guro gurobu ba
mɛnna Kaifa yãku kowo tɔnweron
yɛnu yaaraɔ.
4 Ba nɔɔ tia kua bu ka Yesu mwa
goo u kun yɛ̃ kpa bu nùn go.
5 Adama ba nɛɛ, n ɲ mɔ tɔ̃ɔ
bakarun sanam, kpa n ku raa ko gidi
baka tɔmbun suunu sɔɔ.

Kurɔ goo turare yɛ̃ka

Yesun wirɔ

(I maa mɛɛrio Maaku 14:3-9, Yohanu 12:1-8)

6 Sanam mɛ Yesu wãa Betaniɔ
Simɔɔn yɛnuɔ wi u raa bara disigiru
mɔ,
7 kurɔ goo na win mi, u too
buraru nɛni te ta turare gobi
bɛkɛgia yiba. U too te wukia ma u
turare ye yɛ̃ka Yesun wirɔ sanam
mɛ u dimɔ.
8 Ye bwãa be, ba wa mɛ, ben nuki
gbisa ba nɛɛ, mban sɔ̃na u yeni kam
koosia.
9 Sa ko raa kpĩ su turare ye dɔra ka
gobi bɛkɛ kpa su sãarobu yen gobi
bɔnu kua.
10 Yesu gia ye ba gerumɔ, ma u bu
bikia u nɛɛ, mban sɔ̃na i ka kurɔ wi
wɔki. Gãa geena u man kua.
11 Domi baadommawa sãaroba
wãa ka bɛɛ, adama nɛna, na ɲ ko na
n wãa ka bɛɛ baadomma.
12 U nɛn wasi turare ye wisi u ka
nɛn sikubun sɔɔru ko.
13 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, baama
mi ba koo Labaari gea yeni kpara
handunia sɔɔ kpuro ba koo maa
gere ye kurɔ wi kua ba n ka nùn
yaaye.

Yudasi u kĩ u Yesu yãku kowo tɔnwerobu nɔmu sɔndia

(I maa mɛɛrio Maaku 14:10-11, Luku 22:3-6)

14 Sanam mɛya bwãabu wɔkura
yiru yen turo wi ba mɔ̀ Yudasi
Isikariɔtu, u da u yãku kowo
tɔnwerobu deema.
15 U bu bikia u nɛɛ, mba i ko i man
kɛ̃ nà n bɛɛ Yesu nɔmu sɔndia.
Ma ba sii geesun gobi tɛna gara ba
nùn wɛ̃.
16 Saa saa yen diya u swaa kasu u
ka nùn bu nɔmu sɔndia.

Yesu u Gɔɔ sararibun

yaa dibu dimɔ ka win bwãabu
(I maa mɛɛrio Maaku 14:12-21, Luku 22:7-14, 21-23, Yohanu 13:21-30)

17 Pɛ̃ɛ ye ba ɲ seeyatia doken tɔ̃ɔ
bakarun tɔ̃ɔ gbiikiru Yesun bwãaba
na win mi, ba bikia ba nɛɛ, mana a
kĩ su nun Gɔɔ sararibun yaa dibun
sɔɔru kua.
18 Yesu bu wisa u nɛɛ, i doo wuu
sɔɔ waanɛ kasan mi, kpa i nùn sɔ̃ na
nɛɛ, nɛn saa ya tura, win miya kon
Gɔɔ sararibun yaa dibu di ka nɛn
bwãabu sannu.
19 Bwãa be, ba kua nge mɛ Yesu bu
sɔ̃ɔwa ma ba Gɔɔ sararibun yaa dibu
sɔɔru kua.
20 Ye n kua yoka, Yesu ka win
bwãabu wɔkura yiru ye, ba mɛnna
bu ka di.
21 Nge mɛ ba dimɔ Yesu nɛɛ, ka
geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ bɛɛn turo koo
man dɔmɛ.
22 Bwãa ben nukura sankira ma
ba nùn bikiamɔ tia tia ba mɔ̀, asa n
ɲ nɛ Yinni.
23 Yesu u wisa u nɛɛ, nɛ ka wi sa
gbɛ̃ɛ teerɔ sɔ̃ramɔ, wiya wi u koo
man dɔmɛ.
24 Tɔnun Bii u koo gbi nge mɛ
Gusunɔn gari yi win gari mɔ̀, adama
nɔni swãarugiiwa wi u koo nùn
dɔmɛ. N buram bo ba kun daa yɛ̃ro
mara.
25 Yudasi wi u koo nùn dɔmɛ u
nɛɛ, asa n ɲ nɛ yinni.
Yesu nùn wisa u nɛɛ, wuna mi.

Yinnin dĩa domaruginu
(I maa mɛɛrio Maaku 14:22-26, Luku 22:15-20, Korinti I, 11:23-25)

26 Sanam mɛ ba dimɔ, Yesu pɛ̃ɛ
sua. Ye u Gusunɔ siara u kpa u ye
murura u win bwãabu wɛ̃ u nɛɛ, i
mɔɔ i di, yeniwa nɛn wasi.
27 Yen biru u tam nɔra sua. Ye u
Gusunɔ siara u kpa, u bu wɛ̃ u nɛɛ, i
nɔruo bɛɛ kpuro.
28 Domi yeniwa nɛn yɛm, mɛ̀ sɔɔ
Gusunɔ u win nɔɔ mwɛɛru sire,
mɛ mu yari tɔn dabirun sɔ̃ bu ka
torarun suuru wa.
29 Na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, saa tɛ̃n di na ɲ
maa tam mɛni nɔrumɔ sere dɔma te
nɛ ka bɛɛ sa ko tam kpam nɔ nɛn
Baaban bandu sɔɔ.
30 Yen biru ba womusu kua ma ba
yara ba da Olifin guuru wɔllɔ.

Yesu u nɛɛ, Piɛɛ koo nùn siki
(I maa mɛɛrio Maaku 14:27-31, Luku 22:31-34, Yohanu 13:36-38)

31 Yera Yesu u win bwãabu sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, gisɔn wɔ̃ku te, bɛɛ kpuro i ko
tora nɛn sɔ̃, domi ba yorua Gusunɔn
gari sɔɔ, "Kon yãa kparo go, kpa
yãanu nu yarina yam kpuro."
32 Adama nà n seewa gɔrin di kon
bɛɛ gbiiya Galileɔ.
33 Piɛɛ nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, baa be
kpuro bà n tora wunɛn sɔ̃, nɛna kun
toramɔ pai.
34 Yesu nùn wisa u nɛɛ, ka geema
na nun sɔ̃ɔmɔ, gisɔn wɔ̃ku te, goo
dɔɔ gu sere swĩ kaa man siki nɔn ita.
35 Piɛɛ nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, baa sà n
ko gbi sannu na ɲ nun sikimɔ.
Bwãa be ba tie mɛya ben tii ba
gerua.

Yesu u kanaru mɔ̀ Gɛsemanɛɔ
(I maa mɛɛrio Maaku 14:32-42, Luku 22:39-46)

36 Yera Yesu ka win bwãabu ba
tura yam mi ba mɔ̀ Gɛsemanɛ. Ma
u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i sinɔ mini kpa n
da n kanaru ko giɔ.
37 U Piɛɛ ka Sebeden bibu yiru
sua ba susi wuswaaɔ. Ma nuku
sankiranu nùn deema, win wasi
dwiiya.
38 Yera u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛn
nukura sankira sere n gɔɔ gum
girari. I yɔ̃ro mini i ka man dom se.
39 U ka bu tondina ma u kpuna
u kibari u kanaru kua u nɛɛ, nɛn
Baaba, ɲ n ko n koora, a de wahala
ye, yu man doonari. Adama n ɲ mɔ
nge mɛ na kĩ ma n kun mɔ nge mɛ a
kĩ.
40 Yen biru u wurama bwãabu ita
yen mi, u deema ba do ma u Piɛɛ
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ɲ n man na, i kpana i
ka man dom se baa kɔbi tia.
41 I n dom sera kpa i n kanaru mɔ̀
kpa i ku ra du kɔkiribu sɔɔ. Tɔnun
gɔ̃ru ga kĩ adama wasi yen dam bie.

42 U kpam ka bu tondina nɔn
yiruse u kanaru kua u nɛɛ, nɛn
Baaba, wahala yeni yà kun koo man
doonari na kun ye wa, a de wunɛn
kĩru tu koora.
43 U kpam wurama win bwãabun
mi ma u deema ba do, domi ben
nɔni bunia.
44 Yesu u kpam bu deri u doona u
kanaru kua nɔn itase ka gari tee yi.
45 Ma u kpam wurama win
bwãabun mi u nɛɛ, i do ka tɛ̃ i
wɛ̃ramɔ? Saa ya turuku kooma ye
ba koo Tɔnun Bii tɔn kɔ̃sobu nɔmu
sɔndia.
46 Wee wi u koo nùn dɔmɛ u sisi, i
seewo su ka bu yinna.

Yesun mwaabu
(I maa mɛɛrio Maaku 14:43-50, Luku 22:47-53, Yohanu 18:3-12)

47 Yesu kun gari yi gerum kpa
Yudasi ka tunuma, bwãabu wɔkura
yiru yen turo. Tɔn dabi dabira
nùn swĩi ba takobiba ka bokunu
nɛni. Yãku kowo tɔnwerobu ka
guro gurobа ba bu gɔra.
48 Yudasi wi u koo Yesu dɔmɛ u
raa bu yĩreru sɔ̃ɔsi u nɛɛ, wi kon nɛnɛ
n bɔkasi, wiya mi, i nùn mɔɔ.
49 Mii mii u susi Yesun mi u nɛɛ,
yinni a sɔ̃ɔ kpa n do?
Ma u nùn nɛnua u bɔkasi.
50 Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɔrɔ, ye
a kobu na a koowo.
Yera tɔn be, ba na ba Yesu sɛ̃re ba
mwa.
51 Yesun tɔmbun turo u win
takobi woma, u ka yãku kowo
tɔnweron yoon soo sɔ̃ra u bura.
52 Yera Yesu nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
a wunɛn takobi wesio yen kararɔ,
domi baawure wi u takobi nɛni,
takobiwa ya koo nùn go.
53 A ɲ̀ yɛ̃ ma kon kpĩ n nɛn Baaba
faaba kana kpa u yande man wɔllun
gɔradoban wuunu gɔriama n kere
wɔkura yiru?
54 Adama nà n kua mɛ, amɔna
Gusunɔn gari yi koo ka yibiara yi yi
gerumɔ ma mɛya kon ka gbi.
55 Ma Yesu u tɔn wɔru ge sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, n weenɛ i man mwaabu na ka
takobiba ka bokunu nge swaa dio?
Baadommawa na ra n sɔ̃ ka bɛɛ sãa
yerɔ na n keu sɔ̃ɔsimɔ, i ɲ̀ maa man
mwaare.
56 Adama ye kpuro ya koorawa
kpa Gusunɔn sɔmɔbun gari yi ka
koora yi yi wãa Gusunɔn gari sɔɔ.
Yera win bwãabu kpuro ba nùn
deri ba duki sua.

Ba Yesu sirimɔ Yuuban tɔnwerobun mɛnnɔ yerɔ
(I maa mɛɛrio Maaku 14:53-65, Luku 22:54-55, 63-71, Yohanu 18:13-14, 19-24)

57 Be ba Yesu mwa ba ka nùn
da Kaifa yãku kowo tɔnweron mi,
mi wooda yɛ̃robu ka guro guroba
mɛnnɛ.
58 Piɛɛ u Yesu swĩi dandankuru
sere ka yãku kowo tɔnweron yɛnu
yaaraɔ. U dua yɛnu yaaraɔ ma u sina
ka yɛnu kɔ̃sobu u ka wa nge mɛ gari
yi, yi koo ka wiru goora.
59 Yãku kowo tɔnwerobu ka guro
gurobun mɛnnɔ kpuro ba seeda
weesugia kasu bu Yesu mani bu wa
bu ka nùn go.
60 Adama ba ɲ̀ wa, baa mɛ seedagii
dabiru ta na ta weesu kua. Yen biru
tɔmbu yiru gaba na.
61 Ba nɛɛ, durɔ wini gerua u nɛɛ,
u koo kpĩ u Gusunɔn sãa yeru sura
kpa u tu bani sɔ̃ɔ itan baa sɔɔ.
62 Yãku kowo tɔnwero u seewa u
Yesu bikia u nɛɛ, a ɲ̀ gɛɛ wisimɔ?
Mban bwesera tɔn beni ba nun
manimɔ.
63 Adama Yesu u maari. Ma yãku
kowo tɔnwero nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
a bɔ̃ruo ka Gusunɔ Yinni wason
yĩsiru, a sun sɔ̃ɔwɔ ɲ̀ n wunɛn na
Gusunɔ u gɔsa, a sãa win Bii.
64 Yesu nùn wisa u nɛɛ, wunɛn tii
a gerua kɔ. Adama na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ
sɔ̃ɔ teeru i ko i Tɔnun Bii wa u sɔ̃
Gusunɔ Yinni damgiin nɔm geuɔ. I
ko maa nùn wa u wee guru wirun
di.
65 Yera yãku kowo tɔnwero u win
tiin yaberu nɛnua u karana mɔrun
sɔ̃ ma u nɛɛ, u Gusunɔ gari kam
gerusi, seedagii berà sa kpam mara.
I nua tɛ̃ gari kam ye u gerua.
66 Amɔna i wa.

Ba nɛɛ, n weenɛwa bu nùn go.
67 Yen biru ba nùn yãatam sie
nɔniɔ, ma ba nùn nɔm kusa so, gaba
nùn baari so.
68 Ba nɛɛ, Kirisi a de Gusunɔ u nun
sɔ̃, kpa a sun sɔ̃ wi u nun so.

Piɛɛ u Yesu siki
(I maa mɛɛrio Maaku 14:66-72, Luku 22:56-62, Yohanu 18:15-18, 25-27)

69 Piɛɛ u sɔ̃ yɛnu yaaraɔ. Wɔndia
goo u nùn susi u nɛɛ, wunɛn tii a raa
wãa ka Yesu Galilegii wi sannu.
70 Adama u siki baawuren nɔni
biru u nɛɛ na ɲ̀ yɛ̃ mba a gerumɔ.
71 Yen biru u seewa u da yɛnu
yaaran kɔnnɔwɔ. Wɔndia goo kpam
nùn wa ma u be ba wãa mi sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, durɔ wini u raa wãa ka Yesu
Nasarɛtigii wi.
72 Ma Piɛɛ kpam siki ka bɔ̃ri u nɛɛ,
na ɲ̀ durɔ wi yɛ̃.
73 Ye n tɛ fiiko be ba wãa mi, ba
susi Piɛɛn bɔkuɔ ba nɛɛ, ka gem, a
sãawa ben turo, wunɛn gari geru
gerusu nun terasia.
74 Yera u bɔ̃rua u sɔnna u nɛɛ, na
ɲ̀ durɔ wi yɛ̃.
Mii mii ma goo dɔɔ ga swĩ.
75 Ma Piɛɛ u Yesun gari yi yaaya yi
u raa gerua u nɛɛ, goo dɔɔ gu sere
swĩ kaa man siki nɔn ita. U yara
tɔɔwɔ u swĩ gem gem.

27

Ba ka Yesu da

Pilatin wuswaaɔ
(I maa mɛɛrio Maaku 15:1, Luku 23:1-2, Yohanu 18:28-32)

1 Ye n kua buru buru yellu yãku
kowo tɔnwerobu ka guro gurobu
ba nɔɔ tia kua bu ka Yesu go.
2 Ye ba nùn bɔkua ba kpa ba ka
nùn da ba Pilati tem yɛ̃ro nɔmu
bɛria.

Yudasin gɔɔ
(I maa mɛɛrio Gɔrobun Kookoosu 1:18-19)

3 Ye Yudasi wi u Yesu dɔmɛ u wa
ba Yesu taarɛ wɛ̃ bu go, win nuki
sankira ma u ka sii geesun gobi tɛna
ye wura yãku kowo tɔnwerobu ka
guro gurobun mi.
4 U nɛɛ, na durum kua ye na ka tɔn
dɛɛro gɔɔ bɔrie.
Ma ba nùn wisa ba nɛɛ, bɛsɛn
baaye, wunɛn gariya.
5 Yudasi gobi yi yari sãa yerɔ ma u
yara u da u tii soora doke.
6 Yãku kowo tɔnwerobu ba gobi
yi dɔbura ba nɛɛ, n ɲ̀ weenɛ su gobi
yi kpɛ̃ɛ sãa yerun gobi beru yerɔ,
domi tɔnun yɛm gobiya.
7 Ye ba wesiana ba kpa ba ka gobi
yi tem dwa mɔmɔn mi, mi ba ko n
da sɔbu sike.
8 Yen sɔ̃na ba tem mɛ sokumɔ tem
yɛmgim sere ka gisɔn gisɔ.
9 Yera Gusunɔn sɔmɔ Yeremin
gari yi koora yi yi nɛɛ, "Ba sii geesun
gobi tɛna ye sua, gobi yi Isireliba ba
wesiana ba wɛ̃ win sɔ̃,
10 ba ka tem dwa mɔmɔn mi, nge
mɛ Yinni u man yiire."

Pilati u Yesu gari bikiamɔ
(I maa mɛɛrio Maaku 15:2-5, Luku 23:3-5, Yohanu 18:33-38)

11 Yesu yɔ̃ tem yɛ̃ro Pilatin
wuswaaɔ ma tem yɛ̃ro wi, u nùn
bikia u nɛɛ, wuna Yuuban sunɔ?
Yesu nùn wisa u nɛɛ, wunɛn tii a
gerua kɔ.
12 Yen biru sanam mɛ yãku kowo
tɔnwerobu ka guro gurobu ba nùn
mɛm mani, u ɲ̀ gɛɛ wisa.
13 Yera Pilati nùn bikia u nɛɛ, a
ɲ̀ mɛm kpuro nɔɔmɔ mɛ ba nun
manimɔ?
14 Adama Yesu kun nùn wisa baa
nɔn teeru sere biti baka tem yɛ̃ro wi
mwa.

Ba Yesu taarɛ wɛ̃ bu go
(I maa mɛɛrio Maaku 15:6-15, Luku 23:13-25, Yohanu 18:39-19:16)

15 Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ bakaru
baatere tem yɛ̃ro ra pirisɔm turo
karewa wi tɔn wɔru ga kĩ.
16 N deema saa ye sɔɔ, pirisɔm
yĩsirugii goo wãa mi, wi ba sokumɔ
Baraba.
17 Yen sɔ̃na sanam mɛ ba mɛnnɛ,
Pilati u bu bikia u nɛɛ, wara i kĩ n

bɛɛ kara, Baraba? Nge Yesu wi ba
sokumə Kirisi.
18 Domi u yɛ̃ sãa sãa ma nisinun
sɔ̃na ba nùn Yesu nəmu bɛria.
19 Ye Pilati sɔ̃ win siri yerə win
kurə nùn tənu gəria u nɛɛ, a ku nəma
doke durə gemgii win gari səə domi
wɔ̃ku te, na wahala wa dosu səə
durə win sɔ̃.
20 Yãku kowo tənwerobu ka guro
gurobu ba tən wəru sɔ̃əmə gu de bu
Baraba kara kpa bu Yesu go.
21 Pilati u bu bikia u nɛɛ, be yiru
ye səə, ben wara i kĩ n bɛɛ kara.
Ba nɛɛ, Baraba.
22 Ma Pilati nɛɛ, ǹ n mɛn na, mba
kon ko ka Yesu wi ba mɔ̀ Kirisi.
Be kpuro ba nɛɛ, a nùn kpareo dãa
bunanarə.
23 Pilati u nɛɛ, kɔ̃sa yerà u kua.
Adama ba nəəgiru sua wəllə ba
nɛɛ, a nùn kpareo dãa bunanarə.
24 Ye Pilati wa ma ye u mɔ̀ kpuro
kama, wurenu sosiməwa, yera
u nim səka u nia tən wəru gen
wuswaaə u nɛɛ, durə gemgii win
yɛm yaribu kun man wa, bɛɛn
gariya.
25 Ma tən be kpuro ba nɛɛ, win
yɛm mu ko bɛsɛ ka bɛsɛn bibun
səmunu.
26 Yera Pilati bu Baraba kara, ma
u dera ba Yesu sɛni so. Yen biru u
nùn bu nəmu səndia bu nùn kpare
dãa bunanarə.

Tabu kowoba Yesu

yaakoru mɔ̀
(I maa mɛɛrio Maaku 15:16-20, Yohanu 19:2-3)

27 Pilatin tabu kowobu ba ka Yesu
da tem yɛ̃ron siri yerə, ma tabu
kowobu kpuro ba mɛnna mi.
28 Ba nùn win yãnu potari ma ba
nùn gurumusu swãabu sebusia.
29 Ma ba sã̰ki tundu bəkana ba
nùn dokea wirə, ma ba nùn dɛka
wɛ̃ win nəm geuə. Yen biru ba nùn
yiirammɛ ba yaakoru mɔ̀ ba mɔ̀,
Yuuban sunə, fəə baasira.
30 Ba nùn yãatam siriki ma ba
dɛka wɛ̃ɛna ba ka nùn soomə wirə.
31 Ye ba nùn yaakoru kua ba kpa,
ba nùn gurumusu te potari ba kpam
nùn win yãnu sebusia ma ba ka nùn
da bu dãa bunanaru kpare.

Ba Yesu kpare dãa bunanaru wəllə
(I maa mɛɛrio Maaku 15:21-32, Luku 23:26-43, Yohanu 19:17-27)

32 Ye ba yariə ba ka Sirɛnin durə
goo yinna wi ba mɔ̀ Siməə, ma ba
nùn Yesun dãa bunanaru səbi ka
tilasi.
33 Ye ba tura yam mi ba ra soku
Gəəgəta, yen tubusiana aye te ta ka
wii koko weenɛ,
34 miya ba Yesu tam wɛ̃ u nə ka
tim mɛ mu ra yɛm go. Ye u mu
denda u ǹ wure u mwɛ.
35 Ba nùn kpare dãa bunanaru səə,
ma ba win yãnu tɛtɛ toosi ba bənu
kua.
36 Ma ba sina ba nùn kɔ̃su.
37 Win wii wəllə ba yora gaa bwɛ̃
ye ya win taarɛ gerumə ya nɛɛ,
winiwa Yesu, Yuuban sunə.
38 Ba maa gbɛnəbu yiru kpare dãa
bunananə Yesun bəkuə, turo win
nəm geuə, turo maa nəm dwarə.
39 Be ba sarə bera mi, ba nùn wiru
diirisimə ba wəmmə.
40 Ba mɔ̀, wunɛ wi kaa sãa yeru
sura kpa a tu bani sɔ̃ə itan baa səə,
a tii faaba koowo. À n sãa Gusunən
Biin na, a sarama dãa bunanarun di.
41 Nge mɛya yãku kowo
tənwerobu ka wooda yɛ̃robu ka
guro gurobu ba nùn yaakoru mɔ̀ ba
nɛɛ,
42 u gabu faaba kua adama u
kpana u tii faaba ko. Isireliban
sunəwa. U den sarama dãa
bunanarun di kpa su nùn naanɛ
doke.
43 U Gusunə naanɛ sãa ma u nɛɛ,
wiya Gusunən Bii. N n mɛn na,
Gusunə u nùn faaba koowo ù n nùn
kĩ.
44 Mɛya maa gbɛnə be ba kpare ka
wi sannu, ben tii ba nùn wəmmə.

Yesun gəə
(I maa mɛɛrio Maaku 15:33-41, Luku 23:44-49, Yohanu 19:28-30)

45 Ye n kua sɔ̃ɔ wii wɔllu, yera yam
tĩra tem mɛ sɔɔ kpuro sere n ka tura
yokan kɔba ita.
46 Kɔba itan saka Yesu u nɔɔgiru
sua u nɛɛ, Eli, Eli, lema sabatani.
Yen tubusiana, Gusunɔ nɛn Yinni
mba n kua a ka man deri.
47 Tɔn be ba wãa mi, ye ben gaba
nua mɛ, ba nɛɛ, u Eli soku.
48 Yande ben turo u duka da u
swɛɛ dukɛ dukɛsu sua u kpɛ̃ɛ tam
mɔmmɔm sɔɔ u bɛri dɛkaɔ u ka nùn
tĩi u nɔ.
49 Adama be ba tie ba nɛɛ, a yɔ̃ro
gina, su wa nge Eli u koo na u nùn
faaba ko.
50 Yesu u kpam nɔɔgiru sua ma u
nɔɔ mari.
51 Saa ye sɔɔra, beku kare te ta
wãa sãa yerɔ ta gɛ̃ɛra saa wɔllun di
sere temɔ. Tem mu yĩira ma kpenu
bɛsikira.
52 Sikinu wukiara, ma Gusunɔgii
dabinu be ba raa gu ba seewa.
53 Ba yara sikan di Yesun seebun
biru, ba dua Yerusalɛmu Gusunɔn
wuuɔ, ba tii tɔn dabinu sɔ̃ɔsi.
54 Tabu sinambu ka be ba wãa ka
wi ba Yesu kɔ̃su, ba tem yĩiri bi wa
ka kpuro ye ya koora, ma bɛrum
bakam bu mwa ba nɛɛ, ka geema
Gusunɔn Biiwa.
55 Tɔn kurɔ dabinu nu yɔ̃ mi, nu
Yesu mɛɛra saa sarun di. Ba raa nùn
swĩimawa saa Galilen di bu ka nùn
nɔɔri.
56 Be sɔɔ, Maari Madalagii ka
Maari, Yakɔbu ka Yosɛfun mɛro, ka
Sebeden bibun mɛro, ba wãa mi.

Yesun sikubu
(I maa mɛɛrio Maaku 15:42-47, Luku 23:50-56, Yohanu 19:38-42)

57 Ye n kua yoka, durɔ gobigii goo
na, Arimategiiwa, win yĩsira Yosɛfu,
u maa sãa Yesun bɔ̃ɔ.
58 U da Pilatin mi, u nùn kana u
nùn Yesun goru wɛ̃. Yera Pilati nùn
tu yɔllaa kua, u dera ba nùn tu wɛ̃.
59 Yosɛfu wi, u goo te sua u beku
kpaaru tɛ̃kusi te ba wesa ka wɛ̃ɛ
damgii.
60 U tu kpĩ win tiin sikirɔ te u dera
ba nùn dãkua kperɔ. Yen biru u
kpee bakaru bimiama u ka siki ten
nɔɔ̀ kɔrua ma u doona.
61 Maari Madalagii ka Maari
wiɔnɔ ba sɔ̃ siki ten bɔkuɔ.

Sikirun kɔ̃subu

62 Ye n kua sisiru, tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru,
yãku kowo tɔnwerobu ka Falisiba
ba da Pilatin mi sannu.
63 Ba nɛɛ, yinni sa yaaye ye
weesugii wi, u raa gerure sanam
mɛ u wãa handunia sɔɔ. U nɛɛ, sɔ̃ɔ
itan biru u koo se gɔrin di.
64 Yen sɔ̃, a wooda wɛ̃ɛyɔ bu siki
te kɔ̃su sere sɔ̃ɔ ita, kpa win bwãabu
bu ku raa nɛ bu win goru gbɛni, kpa
bu tɔmbu sɔ̃ bu nɛɛ, u seewa gɔrin
di. Wee dãaki sini su koo gbiikisu
kpãaru kera.
65 Pilati u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i tabu
kowobu mɔ, i doo i tu kɔ̃su nge mɛ i
ko kpĩ.
66 Ba doona ma ba yĩreru kua siki
ten nɔɔwɔ bu ka tubu goo ù n wukia.
Ma ba tabu kowobu yi, ba tu kɔ̃su.

28

Yesun seebu gɔrin di
(I maa mɛɛrio Maaku 16:1-10, Luku 24:1-12, Yohanu 20:1-10)

1 Tɔ̃ɔ wɛ̃rarugirun biru, alusuma
buu sɔ̃nu buru buru yellu, Maari
Madalagii ka Maari wiɔnɔ ba siki te
tendem da.
2 Suaru sɔɔ tem yĩiri bakabu
seewa, ma Yinnin gɔrado u sarama
wɔllun di u na u kpee te bɔria u
sinari.
3 Win wuswaa ballimɔ nge guru
maakinu ma win yãnu buriri nge
suru.
4 Bɛrum bakam mu kɔ̃so be mwa
ba diira ma ba kua nge gonu.
5 Gɔrado wi, u kurɔ be sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, i ku bɛrum ko bɛɛ! Na yɛ̃ ma
Yesuwa i kasu, wi ba kpare dãa
bunanarɔ.
6 U ǹ wãa mini, u seewa nge mɛ u
raa gerua. I na i wa mi u raa kpĩ,
7 kpa i da fuuku fuuku i win
bwãabu sɔ̃ ma u seewa gɔrin di.
Wee, u bɛɛ gbiiyɔ u dɔɔ Galileɔ. Miya
i ko nùn wa. Yera na bɛɛ sɔ̃ɔbu na.

8 Ba gɔsira kpaaka sikiru min di
ka bɛrum ka nuku doo bakabu, ba
duki da bu bwãa be labaari ye sɔ̃.
9 Wee Yesu ka bu yinna ma u nɛɛ,
na bɛɛ tɔbura.
Ma ba na ba win naasu nɛnua ba
nùn sãwa.
10 Yera Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i ku
bɛrum ko, i doo i nɛgibu sɔ̃ bu doo
Galileɔ. Miya ba koo man wa.

Kɔ̃so ben gari

11 Nge mɛ ba dɔɔ, kɔ̃so ben
gaba dua wuu sɔɔ ba yãku kowo
tɔnwerobu sɔ̃ɔwa ye n koora kpuro.
12 Ma yãku kowo tɔnwero be, ba
mɛnna ka guro gurobu ba wesiana
ma ba tabu kowobu gobi bɛkɛ kã.
13 Ba bu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, i geruo ma
win bwãaba ba na wɔ̃kuru ba win
goru gbɛna sanam mɛ i do.
14 Tem yɛ̃ro ù n gari yi nua sa yɛ̃
mɛ sa ko nùn kua su ka bɛɛ yara
wahalan di.
15 Tabu kowo be, ba gobi yi mwa
ma ba kua nge mɛ ba bu yiire. Yeya
n dera Yuuba ba ra n gari yi gerumɔ
sere ka gisɔ.

Yesu u win bwãabu tii sɔ̃ɔsi

(I maa mɛɛrio Maaku 16:14-18, Luku 24:36-49, Yohanu 20:19-23, Gɔrobun Kookoosu 1:6-8)

16 Bwãabu wɔkura tia ye, ya da
Galileɔ guu ten mi, te Yesu raa bu
yĩreru kua.
17 Ye ba nùn wa, ba nùn sãwa.
Adama ben gaba gɔ̃rusu yiru mɔ̀.
18 Yesu bu susi u nɛɛ, wɔllu ka tem
yiiko kpurowa ba man wɛ̃.
19 Yen sɔ̃, i doo bwesenu kpuron
mi, kpa i bu ko nɛn bwãabu. I
bu batɛmu koowo ka Baan yĩsiru ka
Biigiru ka Hunde Dɛɛrogiru.
20 Kpa i de ye na bɛɛ sɔ̃ɔwa ba n ye
kpuro mɛm nɔɔwammɛ. N wee, ko
na n ka bɛɛ wãa baadomma sere ka
handunian kpeerɔ.

LABAARI GEA NGE MƐ MAAKU U YORUA

Durɔ wi u tire te yorua, win yĩsira Yohanu Maaku. U ɲ̀ sãa Yuu. U sãawa Baanabasin dusi.

Maaku u kĩ u tɔmbu Yesun Labaari gea sõ. U sõɔsi ma Yesu u bɔsu u tɔmbu gea kuammɛ, ma u be ba wãa Setam nɔmuɔ bɛkiamɔ. Domi Gusunɔ u wãa ka wi. Maakun tire ten gari mɛro ya wãawa Maaku 10:45 sɔɔ. Ya nɛɛ, Tɔnun Bii u nawa u ka gabu sã kpa u gbi u ka tɔn dabinu yakia.

Tire ten kpunaa

1. Yesun Labaari gea, wiru 1:1-13.
2. Yesun sɔmburun tore Galileɔ, wiru 1:14n di sere wiru 9:50.
3. Yesun daaru Yerusalɛmu gia, wiru 10.
4. Yesun wãaru Yerusalɛmuɔ, wiru 11n di sere wiru 13.
5. Yesun gɔɔ ka win seebu gɔrin di, wiru 14n di sere wiru 16.

Yohanu Batɛmu kowon waasu
(I maa mɛɛrio Mateu 3:1-12, Luku 3:1-18, Yohanu 1:19-28)

1 Yesu Kirisi, Gusunɔn Biin Labaari gean torubu wee.

2 Gusunɔn sɔmɔ Esai u yen gari yorua win tireru sɔɔ u nɛɛ, Gusunɔ u nɛɛ,

"N wee, na nɛn sɔmɔ gɔriɔ wunɛn wuswaaɔ u wunɛn swaa sɔmɛ.

3 Nɛn sɔmɔn nɔɔ ga gbãramɔ gbaburu sɔɔ ga gerumɔ ga mɔ̀,

i Yinnin swaa sɔnwɔ, kpa i n ye nɔɔ nɛrasiamɔ yu dɛnda."

4 Nge mɛya, Yohanu Batɛmu kowo u na gbaburu sɔɔ. U kparamɔ u mɔ̀, bu gɔ̃ru gɔsio ben toranun di kpa u bu batɛmu ko kpa Gusunɔ u bu ben toranu suuru kua.

5 Tɔmbu kpuro ba ra n daamɔ win mi saa Yudean tem di ka maa Yerusalɛmu maron di. Ba ben toranu tuuba mɔ̀, ma ba derimɔ u bu batɛmu mɔ̀ daa te ba mɔ̀ Yuudɛniɔ.

6 Yohanu wi, u yooyoon sansun yaberu sebua, ma u gɔna sɛ̃ke win pɔraɔ. Twee ka tim bausa u ra di.

7 Ma u waasu mɔ̀ u gerumɔ u mɔ̀, goo u sisi nɛn biruɔ wi u man yiiko kere. Nɛ na kun mam tura n yiira n yɛ̃ron baranun wɛ̃ɛ kusia.

8 Nɛ na bɛɛ batɛmu mɔ̀ ka nim, adama yɛ̃ro wi, u koo bɛɛ batɛmu kowa ka Hunde Dɛɛro.

Yesun batɛmu ka win kɔkiribu
(I maa mɛɛrio Mateu 3:13-4:11, Luku 3:21-22, 4:1-13)

9 Yen biru Yesu u na Nasarɛtin di ye ya wãa Galilen temɔ, ma Yohanu nùn batɛmu kua daa te ba mɔ̀ Yuudɛniɔ.

10 Sanam mɛ u yariɔ nim di, yera u wa wɔlla wukiara, ma u Hunde Dɛɛro wa nge kparuko u saram wee win wɔllɔ.

11 Ma u nɔɔ gagu nua wɔllun di ga nɛɛ, wuna nɛn Bii kĩnasi wì sɔɔ nɛn gõru dobu kpuro wãa.

12 Saa ye sɔɔra Hunde Dɛɛro u Yesu sure gbaburu sɔɔ.

13 Ma u wãa mi sõɔ weeru, Setam nùn kɔkirimɔ. Wi ka gbeeku yɛɛ sanna ba wãa mi, ma wɔllun gɔradoba ba na ba nùn nɔɔri.

Yesu u susure kowobu nnɛ soka
(I maa mɛɛrio Mateu 4:12-22, Luku 4:14-15, 5:1-11)

14 Ye ba Yohanu mwa ba pirisɔm doke ba kpa, yera Yesu u da Galilen temɔ u Gusunɔn Labaari gea kparamɔ.

15 U nɛɛ, saa ya tura, Gusunɔ u sisi u bandu swĩi. I gõru gɔsio bɛɛn toranun di kpa i Labaari gea ye naanɛ doke.

16 Sanam mɛ Yesu u sĩimɔ Galilen daa burerun goorɔ, u Simɔɔ wa ka win wɔnɔ Andere. Ba ben yãakororu kpɛ̃ɛmɔ daa bure te sɔɔ, domi swɛ̃ɛ gowoba ba sãa.

17 Yesu u bu sõɔwa u nɛɛ, i man swĩima, kon de i n da tɔmbu kasu bu man swĩi.

18 Yande ba ben yãakoronun baa deri, ma ba nùn swĩi.

19 Ye u susi wuswaaɔ fiiko, u
Yakɔbu wa ka win wɔnɔ Yohanu be
ba sãa Sebeden bibu. Ba wãa goo
nimkuu sɔɔ ba yãakoronu kɔrumɔ.
20 Mii mii u bu soka, ma ba nùn
swĩi. Ba ben tundo Sebede deri
ka sɔm kowobu sannu goo nimkuu
sɔɔ.

Durɔ wi wɛrɛku gagu ga wãasi
(I maa mɛɛrio Luku 4:31-37)

21 Ma ba da Kapenamuɔ. Ye n
kua tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru, ma Yesu u dua
mɛnnɔ yerɔ, u bu Gusunɔn garin
keu sɔ̃ɔsim wɔri.
22 Biti bu mwa win keu sɔ̃ɔsi bin
sɔ̃. U bu sɔ̃ɔsimɔwa ka yiiko, n ǹ mɔ
nge mɛ wooda yɛ̃roba ra sɔ̃ɔsi.
23 N deema saa ye sɔɔ,
wɛrɛkunugii goo u wãa ben mɛnnɔ
yee te sɔɔ. U gbãra u nɛɛ,
24 mba sa mɔɔsinɛ bɛsɛ ka wunɛ,
Yesu Nasarɛtigii. A nawa a ka sun
kam koosia? Na yɛ̃ wi a sãa. Wunɛ
Gusunɔn tɔn Dɛɛrowa.
25 Yesu u wɛrɛku ge gerusi u nɛɛ,
a mario, kpa a yari durɔ win min di.
26 Yera wɛrɛku ge, ga durɔ wi sura
nge giri kpakpanugii, ma ga kuuki
kua ga ka yara win min di.
27 Biti tɔn be kpuro mwa gem
gem sere ba sɔ̃ɔnamɔ ba mɔ̀, mban
bwesera yeni. Gari tukiya u
sɔ̃ɔsimɔ ka yiiko. Baa ka wɛrɛkunɔ u
nu wooda wɛ̃ɛmɔ, ma nu nùn mɛm
nɔɔwammɛ.
28 Ma win baaru yande kparara
Galilen tem kpuro sɔɔ.

Yesu u tɔn dabinu bɛkia
(I maa mɛɛrio Mateu 8:14-17, Luku 4:38-41)

29 Ye Yesu yara mɛnnɔ yerun di,
wi ka Yakɔbu ka Yohanu ba da
Simɔɔ ka Anderen yɛnuɔ.
30 N deema, Simɔɔn kurɔn mɛro u
wasi sundu barɔ u kpĩ. Ye ba yande
tura mi, ba win gari Yesu sɔ̃ɔwa.
31 Ma u da win mi, u nùn nɔmu
nɛnua u ka nùn seesia. Yande wasi
sun te, ta nùn doonari, ma u bu
nɔɔrim wɔri.
32 Ye n kua yoka, sanam mɛ sɔ̃ɔ
dua, tɔmba ka barɔbu kpuro ka
wɛrɛkunugibu na win mi.
33 Ma wuugibu kpuro ba mɛnna
dii tèn mi u wãan kɔnnɔwɔ.
34 U dabiru bɛkia saa ben bara
bwese bwesekan di, ma u maa
wɛrɛku dabinu gira. Adama u ǹ deri
wɛrɛku ni, nu gari gere domi nu
nùn yɛ̃.

Yesu u bɔsu Galilen temɔ
(I maa mɛɛrio Luku 4:42-44)

35 Yen sisiru buru buru yellu,
sanam mɛ yam kun dɛɛram kpa,
Yesu u seewa u yara. U doona mi n
dɛsire, u kanaru mɔ̀.
36 Ma Simɔɔ ka win kpaasibu ba
nùn kasu.
37 Sanam mɛ ba nùn wa ba nùn
sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, tɔmbu kpuro wɔɔ ba
nun kasu.
38 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n weenɛ su da
wusu gasu sɔɔ si su ka sun sikerenɛ,
kpa n maa waasu ko mi, domi yen
sɔ̃na na na.
39 Ma u bɔsu Galilen tem kpuro
sɔɔ u waasu mɔ̀ ben mɛnnɔ yenɔ, u
maa wɛrɛkunu giramɔ.

Yesu u wi u bara disigiru barɔ bɛkia
(I maa mɛɛrio Mateu 8:1-4, Luku 5:12-16)

40 N wee, goo u na Yesun mi, wi u
bara disigiru mɔ u yiira u nùn faaba
kana. U nɛɛ, à n wura kaa kpĩ a man
bɛkia kpa n dɛɛra.
41 Yera wɔnwɔnda Yesu mwa, ma
u win nɔmu dɛmia u nùn baba u nɛɛ,
na wura, a bɛkuro kpa a dɛɛra.
42 Yande bara disigii te, ta nùn
yɔ̃su, ma u bɛkura u dɛɛra.
43-44 Sanam mɛya Yesu u nùn
sɔ̃ɔwa ka dam u nɛɛ, a ku goo gɛɛ sɔ̃.
Adama a doo a tii yãku kowo tusia,
kpa a yãkuru ko te Mɔwisi raa bɛɛ
yiire, a ka baawure seeda sɔ̃ɔsi ma a
bɛkura a dɛɛra. Ma u dera u doona.
45 Adama durɔ wi, u doona ma u
da u gari yi kparam wɔri batuma
sɔɔ ye n koora wi sɔɔ. U gari yi
saarimɔ sere Yesu kun kpĩa u wuu
due, adama u yɔ̃ra wuun biruɔ mi n

dɛsire. Ma tɔmba naamɔ win mi saa baaman di.

2

Yesu u durɔ goo bɛkia wìn wasin bee tia gu

(I maa mɛɛrio Mateu 9:1-8, Luku 5:17-26)

1 Sɔ̃ɔ mɛɛrun biru, Yesu u wura Kapenamuɔ. Tɔmba nua ma u wãa yɛnuɔ.

2 Ma tɔn wɔru ga mɛnna sere ayeru maa sari baa kɔnnɔwɔ. Ma u bu Labaari gean gari nɔɔsiamɔ.

3 Ba ka nùn durɔ goo naawa wìn wasin bee tia gu. Tɔmbu nnɛwa ba nùn sɔɔwa.

4 Adama tɔn wɔru gen sɔ̃ ba kpana bu Yesu susi. Yen sɔ̃na ba diru mi u wãan wɔllɔ yaba win deedeeru. Ye ba yaba ba kpa, ma ba ka wɛ̃ɛ beku bɔɔ te sarasia tè sɔɔ durɔ wi, u kpĩ.

5 Ye Yesu u durɔ ben naanɛ dokebu wa bi ba mɔ wi sɔɔ, u barɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bii durɔbu, a wunɛn durum suuru wa.

6 Wooda yɛ̃robu gabu ba sɔ̃ mi, ma ba tii bikiamɔ gɔ̃ruɔ ba mɔ̀,

7 mban sɔ̃na durɔ wi, u gari gerumɔ mɛsum. U Gusunɔ wɔmmɔwa. Wara koo kpĩ u durum suuru ko Gusunɔ turo baasi.

8 Mii mii Yesu u gia ye ba bwisikumɔ. Ma u bu bikia u nɛɛ, mban sɔ̃na i gari yinin bweseru bwisikumɔ bɛɛn gɔ̃ruɔ.

9 Yerà ya sɛ̃sɔ bo, bu ka barɔ wi sɔ̃ u win durum suuru wa, ǹ kun mɛ bu nùn sɔ̃ u seewo u win kpin yeru kure, kpa u sĩ.

10 Adama na kĩ i n yɛ̃ ma Tɔnun Bii u yiiko mɔ handunia ye sɔɔ u ka durum suuru ko.

Yera u barɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,

11 na nun sɔ̃ɔmɔ, a seewo a wunɛn kpin yeru kure, kpa a we yɛnuɔ.

12 Nge mɛ tɔmbu kpuro ba nùn mɛɛra swee, durɔ wi, u seewa u win kpin yeru sua, u n yariɔ. Biti baka tɔn be mwa gem gem, ma ba Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ. Ba gerumɔ ba mɔ̀, ba ǹ yenin bweseru waare.

Yesu u Lefi soka

(I maa mɛɛrio Mateu 9:9-13, Luku 5:27-32)

13 Yera Yesu u kpam wura daa burerun goorɔ. Tɔmbu kpuro ba naamɔ win mi, ma u bu Gusunɔn garin keu sɔ̃ɔsimɔ.

14 Sanam mɛ u sarɔ u Lefi wa, Alufen bii, u sɔ̃ gbere yerɔ. U nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man swĩiyɔ.

Lefi seewa ma u nùn swĩi.

15 N deema sanam mɛ Yesu u dimɔ Lefin yɛnuɔ, gbere mwaɔbu ka kɔ̃san kowobu dabira sɔ̃ ka wi, ka win bwãabu sannu, domi ba dabi be ba nùn swĩi.

16 Ye Falisiban wooda yɛ̃robu ba Yesu wa u dimɔ ka gbere mwaɔbu ka kɔ̃san kowobu sannu, ba win bwãabu bikia ba nɛɛ, mban sɔ̃na u ka gbere mwaɔbu ka kɔ̃san kowobu dimɔ sannu.

17 Ye Yesu u ye nua, u wooda yɛ̃ro be sɔ̃ɔwa u nɛɛ, be ba bwãa do ba ǹ timgiin bukata mɔ ma n kun mɔ be ba barɔ. Na ǹ nɛ n ka gemgibu soku. Na nawa n ka torobu soku.

Nɔɔ bɔkurun gari

(I maa mɛɛrio Mateu 9:14-17, Luku 5:33-39)

18 Ye Yohanun bwãabu ka Falisibagibu ba nɔɔ bɔkua, tɔmba na ba Yesu bikia ba nɛɛ, mban sɔ̃na Yohanun bwãabu ka Falisibagibu ba nɔɔ bɔkua, ma wigiba kun bɔkua.

19 Yesu u bu bikia u nɛɛ, kurɔ kpaon durɔn bɔrɔba ba koo kpĩ bu nɔɔ bɔke sanam mè sɔɔ kurɔ kpaon durɔ wãa ka be? Aawo, baa ǹ n saa yeren na, ù n wãa ka be, ba ǹ kpɛ̃ bu nɔɔ bɔke.

20 Adama saa sisi yè sɔɔ ba koo bu kurɔ kpaon durɔ suari, sanam mɛya ba koo nɔɔ bɔke.

21 Ba ku ra yabe tɔkɔru kɔre ka kĩa kpaa si ba ǹ nim doke. Bà n kua mɛ, kĩa kpaa si, su koo gawana kpa su yabe tɔkɔrugisu gĩa kpa gɛ̃ɛrabu sosi.

22 Ba ku ra maa tam kpam wisi gɔnan bɔɔnu sɔɔ ni nu diira. Bà n kua mɛ, tam kpam mɛ, mu koo de bɔɔnu nu kura, kpa mu yari

kpa bɔɔ ni ka tam mɛ, n kam ko kpuro. Adama ba ra tam kpam wisiwa gɔnan bɔɔ kpaanu sɔɔ.

Tõɔ wɛ̃rarugirun gari
(I maa mɛɛrio Mateu 12:1-8, Luku 6:1-5)

23 Tõɔ wɛ̃rarugiru garu sɔɔ, n deema Yesu ka win bwãabu ba sĩimɔ swaa sɔɔ alikama gbaarun bɔkuɔ. Nge mɛ ba sĩimɔ, win bwãabu ba alikama wɔkamɔ.
24 Yera Falisiba ba Yesu sõɔwa ba nɛɛ, u mɛɛrio, mban sõna win bwãaba mɔ̀ ye wooda ya yina bu ko tõɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ.
25 Ma Yesu u bu bikia u nɛɛ, i ɲ garire ye Dafidi u kua sanam mɛ gõɔra bu mɔ̀ wi ka win bwãabu, ma ba ɲ gãanu mɔ ni ba koo di?
26 U dua Gusunɔn dirɔ Abiataa, yãku kowo tɔnweron waati, ma u pɛ̃ɛ di ye ba Gusunɔ yiiye, ye n ɲ weenɛ goo u di ma n kun mɔ yãku kowobu tɔna. Adama Dafidi u ye di, u maa win bwãabu wɛ̃.
27 Ma Yesu bu sõɔwa u nɛɛ, Gusunɔ u tõɔ wɛ̃rarugiru wunawa tɔnun arufaanin sõ. U ɲ tɔnu taka kue tõɔ wɛ̃rarugirun sõ.
28 I de i n yɛ̃ ma Tɔnun Biiwa u tõɔ wɛ̃rarugiru kua.

3

Durɔ wìn nɔm teu ga gu
(I maa mɛɛrio Mateu 12:9-14, Luku 6:6-11)

1 Ma Yesu u kpam dua mɛnnɔ yerɔ. Durɔ goo wãa mi, wìn nɔm teu ga gu.
2 Tɔmba Yesu mɛɛra bu wa ù n koo durɔ wi bɛkia tõɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ, kpa bu ka wa bu nùn durum mani.
3 Ma u durɔ wi sõɔwa wìn nɔmu ga gu mi, u nɛɛ, a seewo a yõra suunu sɔɔ.
4 Ma u tɔn be bikia u nɛɛ, mba n weenɛ bu tɔmbu kua tõɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ. Gea? Nge kõsa. N weenɛ bu tɔnu faaba ko? Nge bu nùn go.
Adama ba maari.
5 Yesu u bu mɛɛra ka mɔru u ka sikerena, ma win nukura sankira ben woo bɔbunun sõ. Yera u durɔ wi sõɔwa u nɛɛ, a wunɛn nɔmu dɛmiɔ.
U ge dɛmia ma ga wura nge mɛ ga raa sãa.
6 Yen sõna Falisiba ba yara ma ba yande mɛnna ka Herodun tɔmbu, ba wesiana nge mɛ ba koo ko bu ka Yesu go.

Tɔn wɔru guna ya na Yesun mi

7 Yesu ka win bwãabu ba tii gawa ba da Galilen daa bureru gia, ma tɔn wɔru guna nùn swĩi. Tɔn be, ba nawa Galilen di ka maa Yudean tem di,
8 ka Yerusalɛmun di, ka Idumɛn tem di, ka Yuudɛnin gurun di, ka Tiri ka Sidonin baru kpaanun di. Tɔn wɔru guna ye, ya na Yesun mi yèn sõ ba ye u mɔ̀ kpuron labaari nua.
9 Tɔn wɔru guna yen kpãarun saabu Yesu u win bwãabu sõɔwa u nɛɛ, bu nùn goo nimkuu sɔɔru kuo, kpa tɔn be, bu ku nùn baasi.
10 Yesu u raa tɔn dabinu bɛkia, yen sõna be ba barɔ ba bɔrikianamɔ bu wa bu ka nùn baba.
11 Wɛrɛkunu nù n nùn wa nu ra nùn kpunɛwa kpa nu n kuuki mɔ̀ nu n gerumɔ, wuna Gusunɔn Bii.
12 Adama Yesu u ra nu gerusi gem gem nu ku ka gere wi u sãa.

Yesu u bwãabu wɔkura yiru gɔsa
(I maa mɛɛrio Mateu 10:1-4, Luku 6:12-16)

13 Yen biru Yesu u da guuru wɔllɔ, ma u tɔmbu gabu soka be u kĩ. Ma ba da win mi.
14 Yera u ben wɔkura yiru gɔsa, [u bu yĩsiru kã gɔrobu], be ba ko n ka nùn wãa, kpa u bu gɔri bu Labaari gea kpara,
15 kpa u bu dam wɛ̃ bu ka wɛrɛkunu gira.
16 Tɔnu wɔkura yiru ye u gɔsa wee, Simɔɔ wi u yĩsiru kã Piɛɛ,
17 ka Yakɔbu ka win wɔnɔ Yohanu, Sebeden bibu be u yĩsiru kã Buanɛge, yen tubusiana guru kukirinugibu,

18 ka Andere, ka Filipu, ka
Baatelemi, ka Mateu, ka Tomaa,
ka Yakəbu Alufen bii, ka Tade, ka
Siməə wi u win tem gari kĩ,
19 ka sere Yudasi Isikariətu wi u
təmbu Yesu nəmu səndia.

Yesun təmbu ba kĩ

bu ka nùn doona
20 Ma ba wura yɛnuə. Tən wəru
ga wure ga mɛnna sere Yesu ka win
bwãabu ba fɛɛ bia bu di.
21 Sanam mɛ win dusiba ye nua,
ba da bu ka nùn doona min di, domi
ba gerumə u wiirawa.

Yesu u ka tii yinamə
(I maa mɛɛrio Mateu 12:22-32, Luku 11:14-23, 12:10)
22 Ma wooda yɛ̃ro be ba wee
saa Yerusalɛmun di ba gerumə
ba mò, Beseburu u nùn wãasiwa.
Wɛrɛkunun sunə wiya u nùn dam
wɛ̃ u ka wɛrɛkunu gira.
23 Yen sɔ̃na Yesu u təmbu soka ma
u bu bikia ka məndu u nɛɛ, aməna
Setam ya koo kpĩ yu yen tii gira.
24 Bandun təmbu bà n tabu mò
ben suunu səə, ban te, ta ǹ kpɛ̃ tu tɛ.
25 Yɛnu gèn təmba maa
sankinamə, ga ǹ kpɛ̃ gu tɛ.
26 Setam yà n maa ka yen tii tabu
mò, yen dam mù n bənu kua, ya ǹ
kpɛ̃ yu tɛ, yen dam mu koo nəru ko.
27 Goo kun kpɛ̃ u du damgiin
yɛnuə u ka win yãnu gura u kun
gina damgii wi bəkue u sere win
yãnu gura.
28 Ka geema, na bɛɛ sɔ̃əmə,
toraru ka gari kam kpuro ye təmba
gerumə, ba koo bu ye suuru kua.
29 Adama baawure wi u Hunde
Dɛɛro gari kam gerusimə, u ǹ suuru
wasi. Win torara ko n maa nùn
wãasiwa ka baadommaə.
30 Yesu u yeni geruawa yèn sɔ̃
gaba nɛɛ wɛrɛkuwa ga nùn wãasi.

Berà ba sãa Yesun wənəbu

ka win mɛro
(I maa mɛɛrio Mateu 12:46-50, Luku 8:19-21)
31 Sanam mɛya win wənəbu ka
win mɛro ba tunuma. Ba yɔ̃ra
təəwə, ba goo gəra u nùn sokuma.
32 Tən wəru ga sɔ̃ ga nùn sikerenɛ,
ma goo u nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, wee,
wunɛn mɛro ka wunɛn wənəbu ba
yɔ̃ təəwə ba nun soku.
33 Ma u nɛɛ, wara sãa nɛn mɛro.
Berà ba sãa nɛn wənəbu.
34 Ma u be ba nùn suunu bure
mɛɛra u ka sikerena, ma u nɛɛ, nɛn
mɛro ka nɛn wənəbu wee.
35 Baawure wi u Gusunən kĩru
mò, wiya nɛn wənə, ka nɛn sesu, ka
nɛn mɛro.

4

Dĩa bwese yɛ̃kon gari
(I maa mɛɛrio Mateu 13:1-9, Luku 8:4-8)
1 Yesu u kpam Gusunən garin keu
sɔ̃əsim wəri daa burerun goorə. Tən
wəru guna ya mɛnna ya nùn sik-
erena, yen sɔ̃na u bu deri goorə u
goo dua ge ga wãa nim səə, ma u
sina.
2 Ma u bu gãa dabinu sɔ̃əsim wəri
ka mənnu. Win sɔ̃əsibu səə u gerua
u nɛɛ,
3 i swaa dakio. Durə goo u yara u
ka dĩa bweseru yɛ̃ka.
4 Sanam mɛ u yɛ̃kamə, sukum
wəruma swaa səə. Gunəsu na su di.
5 Sukum gam maa wəri kpee
saara wəllə mi tem kun duku. Ma
mu kpia yande yèn sɔ̃ tem kun
duku.
6 Adama ye sɔ̃ə u bəbia mu dɔ̃ə
mwaara ma mu gbera yèn sɔ̃ mu ǹ
gbini mə.
7 Sukum gam maa kpam wəri sãki
səə. Sãki kpia fuuku ma yi yina mu
kpɛ̃a. Mu ǹ mara.
8 Adama sukum gam maa
wəruma tem gem səə. Mu kpia ma
mu kpɛ̃a ma mu mara sukum tɛn
tɛnibu, sukum wata wata, sukum
wunəm wunəm.
9 Ma u nɛɛ, wi u swaa mə u ka nə,
u nəəwə.

Mənnun asansi
(I maa mɛɛrio Mateu 13:10-17, Luku 8:9-10)

10 Sanam mɛ Yesu u tia wi turo, be
ba nùn swĩi ka bwãabu wɔkura yiru
ye sannu, ba nùn mɔnnun asansi
bikia.
11 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛya Gusunɔ
u win bandun asiri sɔ̃ɔsi, adama
be ba tie ba gari kpuro nɔɔmɔ ka
mɔnnu,
12 kpa
"Bu ka mɛɛri ba kun wa.
Bà n maa nua, kpa n ku bu yeeri,
kpa bu ku raa ka gɔ̃ru gɔsie,
Gusunɔ u sere bu suuru kua."

Mɔn ten tubusianu
(I maa mɛɛrio Mateu 13:18-23, Luku 8:11-15)

13 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, mɔn teni
ta ɲ̀ bɛɛ yeeri? N n mɛn na, amɔna
ni nu tie kpuro nu koo ka bɛɛ yeeri.
14 Durɔ wi, Gusunɔn gariya u
yɛ̃kamɔ.
15 Tɔn be ba ka swaa baaru weenɛ
mi ba gari yi yɛ̃ka, beya bà n gari
yi nua Setam da nɛ u yi wuna ben
gɔ̃run di.
16 Mɛya maa be ba ka kpee saaran
tem weenɛ, beya bà n gari yi nua
mii mii ba ra yi mwɛ ka nuku dobu.
17 Adama ba ku ra n gbini mɔ ben
tii sɔɔ, ba ku ra yɔ̃re n ka tɛ. Sanam
mɛ wahala ka nɔni swãara tunuma
gari yin sɔ̃, yande kpa bu biru wura.
18 Gaba maa sãa be ba ka tem
sãkunugum weenɛ. Beya ba ra gari
yi nɔ
19 adama ba ra n wurure ka ben
handunian wãaru kpa dukian kĩra
n bu taki dii. Ba gãa dabinun kɔdɛ
mɔ. Ye kpurowa ya ra gari yi tɛɛsi
kpa yi kpana yi binu ma.
20 Be ba maa ka tem gem weenɛ,
beya ba ra gari yi nɔ kpa bu yi mwa
kpa bu binu ma, gabu tɛna, gabu
wata, gabu wunɔbu (100).

Fitilan mɔndu
(I maa mɛɛrio Luku 8:16-18)

21 Yera Yesu u bu bikia u nɛɛ, ba ra
fitila ge ga sɔ̃re kaaru wukiri? Ba ra
gu doke kpinun kɔkɔrɔ? Ba ku ra gu
sɔndi dabu wɔllɔ?
22 Gãanu sari ni nu berua ma nu
ɲ̀ koo tera, asirin gãanu maa sari ni
nu ɲ̀ koo sɔ̃ɔsira.
23 Wi u swaa mɔ u ka nɔ, u nɔɔwɔ.
24 U maa bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i laakari
koowo ye i nɔɔmɔ. Sakaku ge i ka
yĩirumɔ, geya ba koo ka bɛɛ yĩirua,
kpa bu bɛɛ sosia.
25 Domi wi u mɔ, wiya ba koo
sosia. Adama wi u kun gãanu mɔ,
piiko ye u mam mɔ ba koo nùn ye
wɔrari.

Dĩa bwese te ba yɛ̃kan gari

26 Ma Yesu u nɛɛ, Gusunɔn banda
sãawa nge durɔ goo wi u bweseru
yɛ̃ka gberɔ.
27 U kpunamɔ wɔ̃kuru, u seemɔ
bururu. Saa ye kpurowa bwese te,
ta kpiimɔ ta kpɛ̃amɔ. U ɲ̀ yɛ̃ amɔna
n koosinamɔ.
28 Tema mu ka mɛn tii tu kpi-
isiamɔ, gbiikaa kpii nɔnu, yen biru
kɛri, dãkuru kpa tu bɛm doke.
29 Sanam mɛ bɛm mu ye, kpa bu
gɛ̃ ka kɔmbɔ domi gɛ̃ɛbun sanam
mu tura.

Mutaadin biman gari
(I maa mɛɛrio Mateu 13:31-32, 34, Luku 13:18-19)

30 Yesu u kpam wure u nɛɛ, mba
sa ko ka Gusunɔn bandu weesina.
Ka mɔn terà sa ko tu tubusia.
31 Ta ka mutaadin bima weenɛ.
Bà n ye duurumɔ gberɔ, handunian
gãa bweseru kpuro sɔɔ yeya ya pi-
iburu bo.
32 Adama bà n ye duura bà n kpa
ya ra kpɛ̃yɛ yu ko dãru, kpa yu kãasi
bɛkɛ ko sere gunɔsu su sokunu ko
yin kukɔsɔ.
33 Yesu u tɔn be Labaari gean gari
sɔ̃ɔwa ka mɔn dabinu nge nini, nge
mèn saka ba koo kpĩ bu nɔ.
34 U ɲ̀ ka bu gari diri kue ma n
kun mɔ ka mɔndu, adama ù n tia
ka win bwãabu tɔna, u ra bu kpuro
tubusiewa.

Yesu u nim kurenu marisia
(I maa mɛɛrio Mateu 8:23-27, Luku 8:22-25)

35 Tɔ̃ɔ ten yoka, u win bwãabu
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i de su tɔbura guru giɔ.

36 Ba tɔn wɔru deri, ma ba dua goo
ge sɔɔ, mi u sɔ̃, ba tɔburɔ sannu. Ma
goosu gasu bu swĩi.
37 Suaru sɔɔ woo bɔkɔ ga na ka
dam ma nim kurenu wisi goo sɔɔ
sere ga kĩ gu yande nim yibu.
38 Adama Yesu u dò goo sɔɔ biruɔ
u leferi wiru kpĩiri. Bwãa be, ba nùn
yamia ba nɛɛ, yinni n ɲ nun gam sãa
ye sa kam kobu dɔɔ?
39 Yera u yanda ma u woo gerusi
ka dam ma u nim kurenu sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, n tura mɛ, i mario sɛ̃ɛ.
Woo ga mari ma yande nim
kurenu kpa.
40 Yera u bu bikia u nɛɛ, mban
sɔ̃na i nanda nge mɛ. Amɔna i ɲ ka
man naanɛ sãa.
41 Ben yaro sua ma ba bikianamɔ,
tɔnu weren bwesera wini wi baa
woo ka nim kurenu nu mɛm
nɔɔwammɛ.

5

Yesu u wɛrɛkunugii bɛkia
(I maa mɛɛrio Mateu 8:28-34, Luku 8:26-39)

1 Ba tura daa bure ten guru giɔ
Gadaran temɔ.
2-3 Ye Yesu u yande sara goon di
yera durɔ wɛrɛkunugii goo u ka nùn
yinna, u wee sika gian di. Sika sɔɔra
u ra n wãa. Ba ku ra kpĩ bu nùn
bɔke, baa ka yɔni.
4 Domi nɔn dabira ba raa win
nɔma sunnu doke, ma ba win kɔ̃ri
bɔkua ka yɔni adama u ra yɔni
kasuku kpa u sun ni bɔɔku. Goo
maa sari wi u dam mɔ u ka nùn
dwiiyasia.
5 Saa baayere wɔ̃kuru ka sɔ̃ɔ sɔɔ,
u ra n wãawa sikan suunu sɔɔ ka
guunu wɔllɔ u n kuuki mɔ̀ kpa u n
tii muririmɔ ka kpenu.
6 Ye u Yesu wa sarun di u duka da
u kpuna win wuswaaɔ.
7 Ma u gbãra u nɛɛ, mba n sun
mɛnnɛ Yesu, Wɔrukoon Bii. Na nun
suuru kanamɔ ka Gusunɔn yĩsiru, a
ku man toori.
8 U yeni gerua yèn sɔ̃ Yesu u raa
nɛɛ, wɛrɛku ge, gu yario.
9 Ma Yesu nùn bikia u nɛɛ, amɔna
wunɛn yĩsiru.
U wisa u nɛɛ, nɛn yĩsira Nɔrɔbu
domi sa dabi.
10 Ma u Yesu suuru kana u nɛɛ, u
ku nu tem mɛ yara.
11 N deema kurusɔ wuu bakaru
gara wãa ta dimɔ guurɔ.
12 Ma wɛrɛku ni, nu Yesu kana u
de nu da kurusɔ nin mi, nu du ni
sɔɔ.
13 Ma Yesu u dera nu da. Ma
wɛrɛku ni, nu durɔ wi doonari nu
dua kurusɔ ni sɔɔ. Ma kurusɔ wuu
te, ta duki sure saa guuru wɔllun di
daa bure te sɔɔ. Kurusɔ nin geera
tura nge nɔrɔbun suba yiru (2.000)
ma ta nim diira.
14 Be ba kurusɔ ni kpare ba duki
sua, ba yen labaari kparamɔ wuu
maroɔ ka baru kpaanɔ. Tɔmba da
bu wa ye n koora.
15 Ba na Yesun mi, ma ba durɔ wi
wa wi u raa wɛrɛku dabinu mɔ mi
sere ba nu sokumɔ Nɔrɔbu. Win
laakari ya wurama, u sɔ̃ u yãnu
doke. Sanam mɛya be kpuro ba
nanda.
16 Be ba wa ye n durɔ wɛrɛkunugii
wi ka maa kurusɔ ni deema, beya ba
tɔn be nɔɔsia ye n koora.
17 Ma tɔn be, ba Yesu kana u
doona ben tem di.
18 Sanam mɛ Yesu u dumɔ goo sɔɔ,
wi wɛrɛkunu raa wãasi mi, u nùn
ayeru kana u ka nùn da sannu.
19 Adama Yesu nùn yinari. Ma
u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, u doo yɛnuɔ
wigibun mi kpa u bu nɔɔsia ye Yinni
nùn kua kpuro ka nge mɛ u nùn
wɔnwɔndu kua.
20 Durɔ wi, u doona ma u
kparamɔ tem mɛ ba ra soku Wusu
wɔkuru sɔɔ gãa baka ni Yesu nùn
kua. Ma n tɔmbu kpuro maamaaki
sãa.

Yarusin bii ka kurɔ wi u Yesun yaberu baban gari
(I maa mɛɛrio Mateu 9:18-26, Luku 8:40-56)

21 Ye Yesu u kpam gɔsirama guru
ge u raa wãa, tɔn wɔru guna maa
mɛnna win mi daa burerun goorɔ.

22 Durɔ goo wi ba ra soku Yarusi,
mɛnnɔ yerun wirugii, u na mi. Ye u
Yesu wa u kpuna win wuswaaɔ.
23 Ma u nùn kana gem gem u na
u win bii wɔndia nɔma sɔndi wi u
wasikiramɔ, kpa u bɛkura u n wãa.
24 Yesu ka nùn da. Ma tɔn wɔru
guna nùn swĩi, ya nùn baasi.
25 N deema, tɔn ben suunu sɔɔ
kurɔ goo wãa mi, wi u yɛm wĩibu
barɔ saa wõɔ wɔkura yirun di.
26 Timgii dabiru be ba nùn nɔɔri
ba nùn nɔni sõɔwa gem gem, ma ya
win ye u mɔ kpuro di ma n ɲ̀ sanɔ
kue adama n gɔɔgɔm mɔ̀wa n dɔɔ.
27 Ye u Yesun baaru nua u tɔn
wɔru ge bukiana u nùn susi biruɔ,
ma u win yaberu baba.
28 Domi u gerua win gõruɔ u nɛɛ,
baa win yaberu, wi, ù n baba u koo
bɛkura.
29 Yera win yɛm wĩi bi, bu yõra
migum migum, ma u gia win wasi
sɔɔ ma u bɛkurawa.
30 Ma Yesu tuba mii mii ma win
dam mu sɔmburu kua. Ma u sĩira
tɔn wɔrun suunu sɔɔ u nɛɛ, wara
nɛn yaberu baba.
31 Win bwãaba nùn wisa ba nɛɛ, a
tɔn wɔru mɛɛrio ge ga nun mɔnsi.
Miya a maa bikiamɔ wara nun
baba?
32 U mɛɛra u ka sikerena u ka wa
wi u ye kua.
33 Ma kurɔ wi, u diirimɔ ka
nandabu, ma u na u kpuna win
wuswaaɔ yèn sõ u yɛ̃ ye n koora wi
sɔɔ. Ma u nùn win garin dee dee
sõɔwa.
34 Ma Yesu nùn sõɔwa u nɛɛ, bii
kurɔbu, wunɛn naanɛ dokebu nun
bɛkia. A doo ka alafia, kpa a n bwãa
do.
35 Sanam mɛ Yesu u gari yi
gerumɔ gaba na saa Yarusi wirugii
win yɛnun di, ma ba wirugii wi
sõɔwa ma win bii u sariru kua.
Mban sõna u maa yinni baasimɔ.
36 Adama Yesu u ɲ̀ ben gari swaa
sue, ma u mɛnnɔ yerun wirugii wi
sõɔwa u nɛɛ, a ku bɛrum ko, a gesi
naanɛ dokeo.
37 U ɲ̀ dere goo u nùn yõsiri ma n
kun mɔ Piɛɛ ka Yakɔbu ka Yakɔbun
wɔnɔ Yohanu.
38 Ye ba tura mɛnnɔ yerun wirugii
win yɛnuɔ, Yesu u tɔn dabiru wa ba
wure bakanu mɔ̀, ba sumɔ ba kuuki
mɔ̀.
39 Sanam mɛ u dua dirɔ u bu bikia
u nɛɛ, mban sõna i sumɔ, i wure mɛ.
Wɔndia wi, u ɲ̀ gu u dòwa.
40 Ma ba nùn yaakoru mɔ̀. Adama
ye u be kpuro yara u kpa, u dera
wɔndia win tundo ka win mɛro ka
be ba wãa ka wi sannu ba dua ka wi,
mi wɔndia wi, u kpĩ.
41 U wɔndia win nɔmu nɛnua, ma
u nùn sõɔwa u nɛɛ, talita kum. Yen
tubusiana, wɔndia wunɛ, na nun
sõɔmɔ, a seewo.
42 Ma yande wɔndia wi, u seewa u
sĩimɔ, domi wõɔ wɔkura yirugiiwa.
Biti bu mwa sere n banda.
43 Yesu u bu sõɔwa u sire u nɛɛ,
bu ku raa de goo u nɔ. Ma u nɛɛ, bu
wɔndia wi dĩanu wɛ̃ɛyɔ u di.

6

Nasarɛtigiba kun Yesu wure
(I maa mɛɛrio Mateu 13:53-58, Luku 4:16-30)

1 Yesu u doona min di u da win
tiin wuuɔ, ma win bwãaba ka nùn
da.
2 Ye n kua tõɔ wɛ̃rarugiru u
Gusunɔn garin keu sõɔsim wɔri
mɛnnɔ yerɔ. Tɔn dabi te ta nùn
swaa daki, biti bu mwa. Ma ba
mɔ̀, man diya u yenin bweseru
waama. Bwisi yiràn bwesera ba
nùn kã. Amɔna u ka sɔm damgii
ninin bweseru mɔ̀.
3 N ɲ̀ dãa dãko wi mini? Maarin
bii? Yakɔbu ka Yosɛfu ka Yudu ka
Simɔɔban mɔɔ? N ɲ̀ bɛsɛ ka win
sesuba sa wãa mini sannu?
Yeniban sõna ba ɲ̀ nùn naanɛ
doke.
4 Ma Yesu u bu sõɔwa u nɛɛ, gam
sari mi Gusunɔn sɔmɔ ku ra n bɛɛrɛ
mɔ ma n kun mɔ win tiin temɔ
ka win tɔmbun suunu sɔɔ ka win
yɛnuɔ.
5 Yesu u ɲ̀ kpĩa u sɔm damgiru
garu kue mi, ma n kun mɔ ye u

barəbu gabu nəma səndi u ka bu bɛkia.
6 Ma u biti kua gem gem ben
naanɛ doke sarirun sɔ̃.

Yesu u bwãabu wəkura yiru gəra yiru yiru

(I maa mɛɛrio Mateu 10:5-15, Luku 9:1-6)

Yen biru Yesu u baru kpaanu
daamə, u Gusunən garin keu
sɔ̃əsimə.
7 Ma u wəkura yiru ye soka u
bu gərimə yiru yiru. U bu dam kã
wɛrɛkunun wəllə,
8 ma u bu yiire bu ku gãanu
kusenu ko sanum sɔ̃ ma n kun mə
dɛki. Bu ku dĩanu sua, ɲ̀ kun mɛ
bəəru, ɲ̀ kun mɛ gobi yansurəru səə.
9 U nɛɛ bu salubata dokeo adama
bu ku yaberu yiruse sua.
10 Ma u bu sɔ̃əwa u nɛɛ, ì n wuu
gagu dua, i koowo yɛnu teun səbu
sere i ka wuu ge yari.
11 Bà kun bɛɛ dam koosie gam,
ma ba kun bɛɛn gari swaa daki, ì n
doonə i bɛɛn naasun tua bu kpareo.
Yeniwa n ko n sãa seeda ye ya bu
taarɛ wɛ̃ɛmə.
12 Yera bwãa be, ba doona, ba
waasu mɔ̀ ba gerumə təmbu bu ben
gɔ̃rusu gəsio toranun di.
13 Ma ba wɛrɛku dabinu giramə,
ba maa barə dabinu gum tãremə ba
bu bɛkiamə.

Yohanu Batɛmu kowon gəə

(I maa mɛɛrio Mateu 14:1-12, Luku 9:7-9)

14 N wee, sunə Herodu u nua ye
gəro be, ba kua, domi Yesun yĩsira
yara. Ma ba nɛɛ, Yohanu Batɛmu
kowowa seewa gərin di. Yen sɔ̃na u
dam mə u ka maamaaki mɔ̀.
15 Gaba nɛɛ, Eliwa.
Ma gaba maa nɛɛ, u sãawa
Gusunən səmə nge win səmə
yerukobu.
16 Adama ye Herodu u ye nua, u
nɛɛ, Yohanuwa wìn wiru u dera ba
bura, wiya u seewa gərin di.
17-19 N deema Herodu wi, u raa
win wənə Filipun kurə Herodia sua
kurə, ma Yohanu u nùn sɔ̃əwa ma
n ɲ̀ ka nùn weenɛ u win wənən
kurə yɛnu doke. Yen sɔ̃na Herodia
u Yohanun məru nɛni, u kĩ u nùn go
ma u kpana. Adama Herodu u dera
ba Yohanu mwa ba pirisəm doke u
ka Herodian gɔ̃ru yɛmiasia.
20 Domi Herodu u Yohanun bɛɛrɛ
yɛ̃. U yɛ̃ ma Yohanu sãa tən geo wìn
wãaru ta dɛɛre, ma u nùn berua u ku
wahala wa. U ra kã u Yohanun gari
swaa daki baa mɛ gari yi u ra nə, yi
ra win laakari seeye.
21 Dəma te Herodu u dim bakam
kua u ka win maru tɔ̃ru yaaya,
u tənwerobu ka tabu wirugibu ka
Galilen gobigibu soka. Dəma teya
sanam Herodia naawa.
22 Ye win bii tən kurə yaabu dua u
yawa, n Herodu ka win səbu dore.
Ma Herodu u wəndia wi sɔ̃əwa u
nɛɛ, a man bikio ye a kĩ, kon nun ye
kɛ̃.
23 Yen biru u gerua ka bɔ̃ri u nɛɛ,
ye a bikia kpuro kon nun kɛ̃, baa ɲ̀
n nɛn tem bənun na.
24 Ma wəndia wi, u yara u da u
win mɛro bikia mba n weenɛ u sunə
bikia.
Ma mɛro u nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, u
Yohanu Batɛmu kowon wiru bikio.
25 Yande wəndia wi, u wura ka
sɛndaru sunən mi, ma u nùn sɔ̃əwa
u nɛɛ, na kĩ a man Yohanu Batɛmu
kowon wiru kɛ̃ tɛ̃n tɛ̃ pɛrɛnti səə.
26 Baa mɛ sunə win nukura
sankira gem gem, ka mɛ, win bɔ̃ri
ka win səbun sɔ̃, u ɲ̀ kĩ u nùn yinari.
27 Ma u win kiruku turo gəra ka
wooda u ka Yohanu Batɛmu kowon
wiru na. Ma kiruku u da u Yohanun
wiru bura pirisəm dirə,
28 ma u ka wii te na pɛrɛnti səə u
wəndia wi wɛ̃, ma wəndia maa sua
u win mɛro wɛ̃.
29 Ye Yohanun bwãaba gari yi
nua, ba da ba win goru sua ba sikua.

Yesu u təmbu nərəbun

suba nəəbu diisia

(I maa mɛɛrio Mateu 14:13-21, Luku 9:10-17, Yohanu 6:1-14)

30 Gəro be, ba wurama Yesun mi,
ma ba nùn saaria kpuro ye ba kua,
ka yèn keu ba sɔ̃əsi.

31 Ma tɔn dabira naamɔ ben mi ta
wemɔ sere wi ka win bwãaba fɛɛ bia
bu di. Yen sɔ̃na u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
i na su tii kara su da gbaburu gia i
wɛ̃ra fiiko.

32 Ma ba goo nimkuu dua ba
doona gbaburu gia, wi ka win
bwãabu.

33 Adama tɔn dabira wa ba doonɔ,
ma ba bu tuba. Yen sɔ̃na tɔmba gbia
ba duki da wusu kpuron di mi Yesu
ka win bwãaba dɔɔ.

34 Ye Yesu u yara goon di u tɔn
wɔru guna wa, ma u yen wɔnwɔndu
wa yèn sɔ̃ ba sãa nge yãanu ni nu
kun kparo mɔ. Ma u bu gãa dabinu
keu sɔ̃ɔsim wɔri.

35 Ye sɔ̃ɔ yãara win bwãaba nùn
susi ba nɛɛ, yam mi gbabura, sɔ̃ɔ
wee maa yãara.

36 A de tɔn be, bu da baru kpaanɔ
ka wuu si su wãa turuku bu dwe ye
ba koo di.

37 Adama u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i bu
dĩanu wɛ̃ɛyɔ bɛɛn tii.

Ba nùn bikia ba nɛɛ, a kĩ su sɔ̃ɔ
goobun (200) sɔmburun gobi sua su
da su ka pɛ̃ɛ dwe kpa su bu wɛ̃ bu di?

38 Ma Yesu u bu bikia u nɛɛ, pɛ̃ɛ
nyewa i mɔ. I doo i wa.

Ye ba wa ba nɛɛ, pɛ̃ɛ nɔɔbuwa ka
maa swɛ̃ɛ yiru.

39 Ma u win bwãabu yiire bu tɔn
be sinasia wuu wuuka yaka bekusu
sɔɔ.

40 Ma ba sina wuu wuuka gam
wunɔbu (100), gam weeraakuru.

41 Yera Yesu u pɛ̃ɛ nɔɔbu ye sua
ka swɛ̃ɛ yiru ye, ma u win nɔni sua
wɔllɔ u Gusunɔ siara. Ma u pɛ̃ɛ ye
murura u win bwãabu wɛ̃ɛmɔ bu
tɔn be yabua. U maa swɛ̃ɛ yi bɔnu
kua tɔmbu kpuro bu ka wa.

42 Ma be kpuro ba di ba deba.

43 Ma win bwãaba pɛ̃ɛ ka swɛ̃ɛn
sukum gura ye tɔmba di n tiara ma
n yiba birenu wɔkura yiru sɔɔ.

44 Be ba pɛ̃ɛ ye di sɔɔ, tɔn durɔbun
geera tura nɔrɔbun suba nɔɔbu
(5.000).

Yesu u sĩimɔ nim wɔllɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 14:22-33, Yohanu 6:15-21)

45 Ye ba kpa yande, Yesu u win
bwãabu sɔ̃ɔwa bu goo nimkuu duo
bu nùn gbiiya guru giɔ Bɛsaida gia
kpa win tii u n tɔn be yarinasiamɔ.

46 Ye u tɔn be nɔɔ kana u kpa, u
doona guurun bera gia u ka kanaru
ko.

47 Sanam mɛ yam tĩra bwãa be, ba
wãa goo nimkuu sɔɔ daa burerun
suunuɔ, ma Yesu tia wi turo guruɔ.

48 U wa ma ben sɛsɛra kun maa
nim muramɔ yèn sɔ̃ woo damguu
ga ka bu yinnamɔ. Sanam mɛ yam
sãram dɔɔ, ma u bu turuku kooma
u sĩimɔ nim wɔllɔ u kĩ u bu gbiiri.

49 Adama ye ba nùn wa u sĩimɔ
nim wɔllɔ ba tamaa siiniwa, ma ba
nɔɔgiru sua,

50 domi be kpuro ba nùn waamɔ
ma ba nanda. Ma yande Yesu ka
bu gari kua u nɛɛ, nɛna, i de bɛɛn
laakari yu wurama, i ku nanda.

51 Ma u dua ben goo sɔɔ ma woo
ga mari. Yera biti bu mwa n banda,

52 domi pɛ̃ɛ yen sɔm maamaakigira
kun bu yeeri ben laakari sarirun sɔ̃.

Yesu u barɔbu bɛkia Genɛsarɛtin temɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 14:34-36)

53 Sanam mɛ ba tɔbura ba kpa, ba
tura Genɛsarɛtin temɔ, ma ba gooru
girari.

54 Ye ba yara goon di, migum
migum tɔmba Yesu tuba.

55 Yera tem mɛn tɔmbu kpuro ba
duki daamɔ ma ba ka ben barɔbu
naamɔ baama kpuron di Yesun mi,
mi ba gesi nua u wãa.

56 Yam kpuro mi Yesu u da, baru
kpaanɔ ka wuu marosɔ ka gberu
kpaanɛba sɔɔ ba ra ka barɔbu nɛwa
ben yaaraɔ kpa bu nùn kana u de bu
gesi win yaberun swaa bua baba.
Be ba maa ye baba kpuro ba bɛkura.

7

Sikadoban deema
(I maa mɛɛrio Mateu 15:1-9)

1 N wee, Falisiba ka wooda
yɛ̃robu gabu be ba na Yerusalɛmun
di, ba mɛnna Yesun mi.
2 Ba wa win bwãabu gabu ba dimɔ
ka nɔm gbeba, ba ɲ̀ niɛ.
3 N deema Falisiba ka maa Yuuba
be ba tie ba ben sikadoban deema
swĩi. Bà kun niɛ wasa wasa ba ku ra
gãanu di.
4 Mɛya maa, bà n yara ba wurama
tɔɔwɔn di, bà kun wobura ba ku ra
di. Gãa dabina ba ra maa ko ni nu
sãa ben deema nge nɔrin teabu, ka
wekenu, ka maa gbɛ̃a ye ba kua ka
sii gandu.
5 Yen sɔ̃na Falisiba ka wooda
yɛ̃robu ba Yesu bikia ba nɛɛ,
mban sɔ̃na wunɛn bwãaba ku ra
sikadoban deema swĩi. Mban sɔ̃na
ba ra di ka nɔm gbeba.
6 Ma Yesu u bu wisa u nɛɛ, Esai u
raa Gusunɔn gari gerua sãa sãa bɛɛ
murafitiban sɔ̃ sanam mɛ u yorua,
"Gusunɔ u nɛɛ,
bwese teni ta man bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ ka
nɔɔ.
Adama ten gɔ̃ru ga ka man toma.
7 Kama ta man sãamɔ.
Domi tɔmbun woodawa ya kua ben
sɔ̃ɔsiru."
8 Ma Yesu u nɛɛ, i Gusunɔn wooda
derimɔ, ma i tɔmbun komanu swĩi.
9 U maa bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, anna a
bwisi wa, ma i Gusunɔn wooda yina
ma i bɛɛn deema swĩi.
10 Domi Mɔwisi u gerua u nɛɛ,
"A wunɛn tundo ka wunɛn mɛro
bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ." Ma u kpam nɛɛ, "Wi u
win tundo ɲ̀ kun mɛ win mɛro kɔ̃sa
gerusi, ba koo yɛ̃ro gowa."
11 Adama bɛɛ i gerumɔ ma goo ù
n win tundo ɲ̀ kun mɛ win mɛro
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, win dukia ye u koo
kpĩ u ka nùn somi, koobaniwa, yen
tubusiana ya kua Gusunɔgia,
12 n ɲ̀ maa weenɛ yɛ̃ro wi, u win
tundo ɲ̀ kun mɛ win mɛro somi.
13 Nge mɛya i Gusunɔn gari
tɛɛsimɔ ma i bɛɛn deema swĩi ye ba
bɛɛ deria. I maa gãa dabinu ganu mɔ̀
ni nu ka ye weenɛ.

Ye ya tɔnu mɔ̀ disigii
(I maa mɛɛrio Mateu 15:10-20)

14 Ma Yesu u kpam tɔn wɔru soka
win mi, ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i man
swaa dakio bɛɛ kpuro i nɔ.
15 Gãa tɔɔkinu sari ni nu dumɔ
tɔnu sɔɔ ni nu koo kpĩ nu nùn ko
disigii. Adama gãa ni nu yarimɔ
tɔnu sɔɔn di, niya nu nùn mɔ̀ disigii.
[
16 Goo ù n swaa mɔ u ka nɔ, u
nɔɔwɔ.]
17 Sanam mɛ u tɔn wɔru guna ye
deri u dua yɛnuɔ, win bwãaba nùn
mɔn ten tubusianu bikia.
18 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛn tii i maa
sãa bwisi sarirugibu? I ɲ̀ tuba ma
gãa tɔɔkinu ni nu dumɔ tɔnu sɔɔ nu
ɲ̀ kpɛ̃ nu nùn ko disigii?
19 Domi dĩanu kun dumɔ win
gɔ̃ru sɔɔ ma n kun mɔ win nukurɔ,
kpa nu kam ko.
Nge mɛya Yesu u bu sɔ̃ɔsimɔ ma
dĩanu kpurowa nu dɛɛre.
20-21 Ma u nɛɛ, gãa ni nu yarimɔ
tɔnun gɔ̃run di niya nu nùn mɔ̀
disigii. Niya bwisiku kɔ̃sunu ka kɔ̃ɔ
mɛnnabu tantanaru sɔɔ ka gbɛna ka
tɔn goobu (200)
22 ka sakararu ka kɔdɛ ka nuku
kɔ̃suru ka taki ka kom bɛrɛtɛkɛ ka
nɔnu ka tɔn sankubu ka tii suabu ka
atafiiru.
23 Gãa kɔ̃su ni kpuro nu
yarimɔwa tɔnu sɔɔn di ma nu yɛ̃ro
mɔ̀ disigii.

Kurɔ sɔɔ goo u Yesu naanɛ doke
(I maa mɛɛrio Mateu 15:21-28)

24 Ma Yesu u swaa wɔri u doona
Tirin tem gia. U dua yɛnu gagu sɔɔ,
u ɲ̀ kĩ goo u n yɛ̃ adama u ɲ̀ kpĩa u
kuke.
25 Ma kurɔ goo wìn bii tɔn kurɔ sãa
wɛrɛkunugii, u nua ba Yesun gari
mɔ̀, ma u na u kpuna win wuswaaɔ.
26 Kurɔ wi, u sãawa Gɛrɛki wi ba
mara Fenisiɔ, Sirin tem sɔɔ. U Yesu
kanamɔ u nùn win biin wɛrɛku gira.
27 Adama Yesu nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n
weenɛ bu gina bibu dĩanu wɛ̃, domi
n ɲ̀ wã bu bibun dĩanu sua bu bɔ̃nu
kɔ̃ɔwa.
28 Ma u Yesu wisa u nɛɛ, mɛya
Yinni, adama baa bɔ̃ɔ binu nu ra bi-
bun dĩa buri dɔbiri tabulun kɔkɔrɔ.

29 Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wisi
bin sɔ̃, a wio. Wɛrɛku ge, ga wunɛn
bii doonari.
30 Ye u tura yɛnuɔ u deema bii wi,
u kpĩ kpin yerɔ, wɛrɛku ge, ga nùn
doonari.

Yesu u durɔ soso goo bɛkia

31 Yen biru Yesu u gɔsirama Tirin
tem di u dɔɔ Galilen daa bureru gia.
Nge mɛ u dɔɔ u Sidonin tem ka tem
mɛ ba mɔ̀ Wusu wɔkuru bukiana.
32 Yera gaba ka soso goo na win
mi, wi u ku ra kpĩ u gari ko sãa sãa.
Ma ba Yesu kana u nùn nɔma sɔndi
u bɛkia.
33 U ka nùn da bee tia mi n ka
tɔn wɔru toma, ma u win niki binu
doke soso win swasu sɔɔ. Ma u
yãatam sia u ka win yara baba.
34 Ma Yesu u nɔni sua wɔllɔ, u
wom mwɛ, ma u nɛɛ, Efata, yen
tubusiana swasu su wukiaro.
35 Mii mii ma durɔ win swasu
wukiara, win yara dɛnda, ma u gari
kobu wɔri dee dee.
36 Yesu bu yiire bu ku raa goo sɔ̃
adama nge mɛ u bu sɔ̃ɔmɔ kpeetim
sari, mɛya ba maa gerumɔ kpeetim
sari.
37 Ma biti baka bu mwa n banda
ma ba gerumɔ ba mɔ̀, ye u mɔ̀ kpuro
gãa burana. U mam derimɔ sosoba
gari nɔɔmɔ. Be ba ku ra raa maa
gere, ba gerumɔ.

8

Yesu u tɔmbu nɔrɔbun

suba nnɛ diisia
(I maa mɛɛrio Mateu 15:32-39)

1 Sanam dɔɔ sanam wee, tɔn wɔru
guna ya kpam mɛnna win mi. N
deema ba ǹ mɔ ye ba koo di. Yera
Yesu u win bwãabu soka u nɛɛ,
2 tɔn wɔru gen wɔnwɔnda man
mɔ̀ domi yen sɔ̃ɔ ita wee mìn di ba
ka man wãa. Ba ǹ maa gãanu mɔ ni
ba koo di.
3 Nà n maa nɛɛ bu wio, ba kun
gãanu di ba koo wɔruku swaa sɔɔ,
domi mìn di ben gaba na, n toma.
4 Ma win bwãaba nùn bikia ba
nɛɛ, mana sa ko pɛ̃ɛ wa gbabu teni
sɔɔ ye ya koo tɔn beni debia.
5 Yesu bu bikia u nɛɛ, pɛ̃ɛ nyewa i
mɔ.
Ma ba nɛɛ, nɔɔba yiru.
6 Yera u tɔn wɔru ge sɔ̃ɔwa gu sinɔ
temɔ. Ma u pɛ̃ɛ nɔɔba yiru ye sua,
u Gusunɔ siara, ma u ye murura u
win bwãabu wɛ̃ bu tɔn be yabua.
Ma ba ye tɔn wɔru ge bɔnu kua.
7 Ba maa swɛ̃ɛ piiminu ganu mɔ.
Ma Yesu u Gusunɔ siara nin sɔ̃, ma
u win bwãabu sɔ̃ɔwa bu maa ni tɔn
be yabuo.
8 Ba di ba deba. Ma bwãaba
sukum mɛ n tie gura ma n yiba
birenu nɔɔba yiru sɔɔ.
9 Tɔn ben geera tura nge nɔrɔbun
suba nnɛ (4.000). Yen biru Yesu u
bu yarinasia.
10 Mii mii wi ka win bwãabu ba
goo nimkuu dua ba da tem gam gia
mɛ ba ra soku Damanuta.

Falisiba ba yĩreru bikiamɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 16:1-4)

11 Miya Falisi gaba na Yesun mi,
ma ba ka nùn sikirinɔ wɔri. Ba nùn
bikia u bu sɔ̃ɔsi ka yĩreru ma win
dam weewa wɔllun di. Ba gerua mɛ
bu ka win laakari mɛɛri.
12 Yera u wom mwɛ ma u bu bikia
u nɛɛ, mban sɔ̃na tɛ̃n tɔn beni ba
yĩreru bikiamɔ. Ka geema, na bɛɛ
sɔ̃ɔmɔ, yĩreru garu sari te ba koo bu
sɔ̃ɔsi.
13 Ma u bu deri, u kpam goo
nimkuu dua u ka tɔbura guru giɔ.

Falisiban pɛ̃ɛ seeyatia ka Herodugia
(I maa mɛɛrio Mateu 16:5-12)

14 Bwãa be, ba duari bu pɛ̃ɛ
kusenu ko. Tia tɔnawa ba mɔ goo
nimkuu sɔɔ.
15 Yesu bu yiire u nɛɛ, i bɛɛn tii
laakari koowo kpa i n Falisiban pɛ̃ɛ
seeyatia geri ka maa Herodugia.
16 Ma ba gerunamɔ ben tii tiinɛ
sɔɔ ba nɛɛ, yèn sɔ̃ ba ǹ pɛ̃ɛ mɔ yen
sɔ̃na u gerua mɛ.
17 Yesu u tuba ye ba gerunamɔ ma
u nɛɛ, mban sɔ̃na i gerumɔ i nɛɛ, yèn
sɔ̃ i ǹ pɛ̃ɛ mɔ yen sɔ̃na. I ǹ gie? N ǹ
bɛɛ yeeri gina? Bɛɛ swaa taoba rò?

18 I ɲ̀ nɔni mɔ rò? I ku ra yam wa?
I ɲ̀ swasu mɔ? I ku ra gari nɔ? I ɲ̀
yaaye
19 dɔma te na pɛ̃ɛ nɔɔbu mu-
rura tɔmbu nɔrɔbun suba nɔɔbun
(5.000) sɔ̃? Birenu nye sɔɔra i gure
ye ba di n tia.
Ba nùn wisa ba nɛɛ, wɔkura yiru.
20 Yesu u kpam bu bikia u nɛɛ, ye
na pɛ̃ɛ nɔɔba yiru murura tɔmbu
nɔrɔbun suba nnɛn (4.000) sɔ̃,
birenu nye sɔɔra i gure ye ba di n
tia.
Ba nɛɛ, nɔɔba yiru.
21 Ma u nɛɛ, n ɲ̀ bɛɛ yeeri ka tɛ̃?

Yesu u wɔ̃ko bɛkia Bɛsaidaɔ

22 Sanam mɛ ba tura wuu ge ba ra
soku Bɛsaidaɔ, tɔmbu gaba ka wɔ̃ko
goo na Yesun mi ma ba nùn kana u
nùn baba.
23 U wɔ̃ko win nɔma nɛnua u ka da
wuun biruɔ. Yen biru u yãatam sie
win nɔniɔ ma u yi nɔma sɔndi u nɛɛ,
a gãanu waamɔ?
24 Durɔ wi, u nɔni wukia u nɛɛ, na
tɔmbu waamɔ. Ba ka dãnu weenɛ
ba sĩimɔ.
25 Ma Yesu kpam win nɔma sɔndi
wɔ̃ko win nɔni wɔllɔ. Ye u yãatem
nɔni girari, u bɛkura ma u kpuro
waamɔ sãa sãa.
26 Yesu nùn sɔ̃ɔwa u wio, u ku maa
wura wuu nukurɔ.

Piɛɛ nɛɛ Yesu u sãawa wi Gusunɔ u gɔsa

(I maa mɛɛrio Mateu 16:13-20, Luku 9:18-21)

27 Sanam mɛya Yesu u doona ka
win bwãabu Sesareɔ, Filipin tem
gia. Ma swaa sɔɔ u win bwãabu
bikia u nɛɛ, na nɛɛ ya? Wara tɔmba
gerumɔ na sãa.
28 Ba nɛɛ, gaba gerumɔ Yohanu
Batɛmu kowowa, gaba maa gerumɔ
Eliwa, ma gaba kpam gerumɔ a
sãawa Gusunɔn sɔmɔbun turo.
29 Ma u bu bikia u nɛɛ, to, bɛɛ maa
ni, amɔna bɛɛn tii i gerumɔ.
Piɛɛ nùn wisa u nɛɛ, a sãawa Kirisi
wi.
30 Yera Yesu u bu gerusi u nɛɛ, bu
ku raa ye goo sɔ̃.

Yesu u win gɔɔ ka win seebun gari mɔ̀

(I maa mɛɛrio Mateu 16:21-28, Luku 9:22-27)

31 Ma u bwãa be sɔ̃ɔbu wɔri u nɛɛ,
Tɔnun Bii u ɲ̀ koo ko u kun nɔni
swãa bakaru wa kpa guro gurobu
ka yãku kowo tɔnwerobu ka wooda
yɛ̃robu bu nùn yina kpa bu nùn go,
adama u koo se gɔrin di sɔ̃ɔ itase.
32 U gari yi geruawa kpasasa. Yera
Piɛɛ ka nùn da bɔkuɔ ma u nùn
gerusibu wɔri.
33 Adama Yesu sĩira u win bwãabu
mɛɛra ma u Piɛɛ gerusi u nɛɛ,
a dɛsiro nɛn birun di Setam,
domi wunɛn bwisikunu kun sãa
Gusunɔginu, nu sãawa tɔnuginu.
34 Yen biru Yesu u tɔn wɔru soka
ka win bwãabu sannu, ma u nɛɛ,
goo ù n kĩ u nɛn yira swĩi nge bɔ̃ɔ̀,
u win gɔ̃ru kĩru derio kpa u win tiin
dãa bunanaru sua kpa u man swĩi.
35 Domi baawure wi u kĩ u win
wãaru di ka win gɔ̃ru kĩru, u koo
tu bia. Adama baawure wi u win
wãaru yina nɛn sɔ̃ ka nɛn Labaari
gean sɔ̃, wiya u koo tu wa ka gem.
36 Arufaani yerà tɔnu u mɔ, baa ù
n handunian gãanu kpuro wa, ma u
win wãaru bia.
37 Mba tɔnu u koo ka win wãaru
kɔsina.
38 N n mɛn na, baawure wi u
nɛn sekuru mɔ̀ ka maa nɛn gari tɛ̃n
tɔn kɔ̃sobun suunu sɔɔ, be ba ɲ̀ ka
Gusunɔ turo yɔ̃, Tɔnun Bii u koo
win sekuru ko ù n wurama win
Baaban yiiko sɔɔ ka Gusunɔn gɔrado
dɛɛrobu sannu.

9

1 U kpam bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ka
geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ gabu be ba yɔ̃
mini, ba koo wa Gusunɔ u bandu
swĩi ka ten yiiko bu sere gbi.

Yesun wasi gɔsia

(I maa mɛɛrio Mateu 17:1-13, Luku 9:28-36)

2 Sɔ̃ɔ nɔɔba tian biru, Yesu u ka
Piɛɛ ka Yakɔbu ka Yohanu da bee tia,
ma u bu kpara u ka da guu bakaru

garun wəllə be təna. Nge mɛ ba nùn mɛɛra ba wa win wasi gəsia tuki.
3 Win yãnu maa ballimə gem gem ma nu burura fem fem. Goo sari handunia mi, wi u koo kpĩ u bekuru tea tu burura nge mɛn bweseru.
4 Yen biru Eli ka Məwisi ba bu kurema ba ka Yesu gari mɔ̀.
5 Ma Piɛɛ u Yesu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Yinni, n wã sa n wãa mini. A de su kunu ita ko, teeru wunɛgiru, teeru Məwisigiru, teeru maa Eligiru.
6 U yeni gerua yèn sɔ̃ u ɲ̀ yɛ̃ ye u koo gere, domi ba nanda gem gem.
7 Ma guru wira na ta bu wukiri, ma ba nəə gagu nua guru wii ten min di ga nɛɛ, winiwa nɛn Bii kĩnasi, i wigii swaa dakio.
8 Mii mii ye bwãa be, ba mɛɛra ba ka sikerena, ba ɲ̀ maa goo wa ma n kun mə Yesu turo ka be.
9 Nge mɛ ba sarə guurun di, Yesu u bu yiire bu ku goo sɔ̃ ye ba wa sere Tənun Bii u ka se saa gərin di.
10 Ba kua ye u bu yiire adama ba bikianamə ben tii tiinɛ səə ba nɛɛ, mba seebu gərin din tubusianu.
11 Ma ba nùn bikia ba nɛɛ, mban sɔ̃na wooda yɛ̃roba gerumə ma Eliwa koo gbi u na.
12 U bu wisa u nɛɛ, mɛya Eliwa koo gbi u na u baayere kpuro wesia nge mɛ ya raa sãa. N n mɛn na, mban sɔ̃na Gusunən gari maa Tənun Biin gari gerumə yi nɛɛ, u ɲ̀ koo ko u kun nəni sɔ̃ɔre gem gem, kpa bu nùn gɛm.
13 Adama na bɛɛ sɔ̃ɔmə, Eli u na kɔ ma ba nùn kua nge mɛ ba kĩ, nge mɛ Gusunən gari yi win gari gerumə.

Yesu u bii wi wɛrɛku ga wãasi bɛkia
(I maa mɛɛrio Mateu 17:14-21, Luku 9:37-43a)

14 Sanam mɛ ba wurama bwãa be ba tien mi, ba tən wəru wa ga bu sikerenɛ, ma wooda yɛ̃roba ka bu sikirinamə.
15 Ye tən be kpuro ba Yesu wa, ba biti soora too too, ma ba duki daamə win mi bu ka nùn təbiri.
16 Ma u win bwãabu bikia u nɛɛ, mban sikirinəwa i mɔ̀ bɛɛ ka be.
17 Tən wəru ge səən di goo u nùn wisa u nɛɛ, yinni, na ka nun nɛn bii naawawa yèn sɔ̃ u wɛrɛku mə ge ga yinamə u gari gere.
18 Baama mi ga nùn seeri ga ra nùn surewa temə, kpa u yãatam pəkeru yari u n donnu temmə kpa u bemi. Na maa wunɛn bwãabu kana bu gu gira adama ba kpana.
19 Ma Yesu u bu wisa u nɛɛ, bɛɛ tən naanɛ doke sarirugibu, sere saa yerà ko na n ka bɛɛ wãa. Sere domma ko na n ka bɛɛ tɛmanɛ. I ka man bii wi naawa mini.
20 Ma ba ka nùn da win mi. Ye wɛrɛku ge, ga Yesu wa, yande, ga bii wi sura temə ka dam u bindimə ma u yãatam pəkeru yarimə.
21 Yesu bii win baa bikia u nɛɛ, saa domman diya yeni ya nùn deema.
Ma u nɛɛ, saa win birun diya.
22 Kiri kiri ga ra nùn sure dɔ̃ə səə, ɲ̀ kun mɛ nim səə, kpa ga n kĩ gu nùn kam koosia. Adama à n kaa kpĩ a gãanu ko, a bɛsɛn wənwəndu waawo, kpa a sun faaba ko.
23 Ma Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a nɛɛ, nà n kon kpĩ ro! Wi u naanɛ doke, kpuro n koo nùn koora.
24 Ma bii win baa u nəəgiru sua u nɛɛ, na naanɛ doke, a man somiə kpa nɛn naanɛ dokebu bu sosi.
25 Ye Yesu wa ma tən wəru ga duki naamə ga mɛnnamə u wɛrɛku ge gerusi u nɛɛ, wɛrɛku wunɛ, wunɛ wi a ra tənu ko soso kpa u kpana u gari gere, a bii wi doonario, a ku ra maa wuramɛ win mi.
26 Yera ga bii wi sura ka dam, ma ga kuuki mɔ̀ ga ka doonə. Ma bii wi, u kua nge goru sere tən dabira mɔ̀, u guwa.
27 Adama Yesu u win nəmu nɛnua u seeya, ma u yɔ̃ra.
28 Sanam mɛ Yesu u dua yɛnuə tən tuko goo kun maa ka bu wãa, win bwãaba nùn bikia ba nɛɛ, mban sɔ̃na be, ba kpana bu wɛrɛku ge gira.
29 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wɛrɛku genin bwesera ku ra doonɛ ma n kun mə ka kanaru.

Yesu u kpam win gɔɔ

ka win seebun gari mɔ̀

(I maa mɛɛrio Mateu 17:22-23, Luku 9:43b-45)

30 Yen biru ba doona min di, ma
ba Galilen tem bukiana. N deema u
ɲ̀ kĩ goo u n yɛ̃ mi u wãa,
31 domi u win bwãabu sɔ̃ɔmɔ u
mɔ̀, ba koo Tɔnun Bii tɔmbu nɔmu
sɔndia bu nùn go, adama sɔ̃ɔ itase u
koo se gɔrin di.
32 Ye u gerua mi, ya ɲ̀ bu yeeri.
Ma ba bɛrum mɔ̀ bu ka nùn yen
tubusianu bikia.

Wara gisonkoru bo

(I maa mɛɛrio Mateu 18:1-5, Luku 9:46-48)

33 Ma ba tura Kapenamuɔ. Saa ye
u wãa yɛnuɔ u bu bikia u nɛɛ, mba
ba sikirinɛmɔ swaa sɔɔ.
34 Adama ba mari sɔ̃ɔ yèn sɔ̃ swaa
sɔɔ ba sikirinamɔwa ba n ka yɛ̃ ben
suunu sɔɔ wi u bo.
35 Ma u sina u wɔkura yiru ye
soka u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, goo ù n kĩ u
ko be kpuron wirugii, u koowo be
kpuron biruko ka be kpuron sɔmɔ.
36 Yera u bii piibu gagu nɔmu
nɛnua u ka na ben suunu sɔɔ. U nùn
sua ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
37 baawure wi u bii winin bwe-
seru wura nɛn yĩsirun sɔ̃, nɛna u
wura. Baawure wi u maa man
wura, n ɲ̀ nɛ turo u wura, u maa wi
u man gɔrima wurawa.

Wi u kun ka sun yibɛrɛ tɛɛru nɛni, bɛsɛgiiwa

(I maa mɛɛrio Luku 9:49-50)

38 Yohanu nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Yinni
sa goo wa u wɛrɛkunu giramɔ ka
wunɛn yĩsiru, ma sa nùn yinari yèn
sɔ̃ u ɲ̀ nun swĩi ka bɛsɛ sannu.
39 Adama Yesu u nɛɛ, i ku yɛ̃ro
yinari, domi goo sari wi u koo
maamaaki ko ka nɛn yĩsiru, ù n kpa
u n yande nɛn kɔ̃sa gerumɔ.
40 Domi wi u kun ka sun yibɛrɛ
tɛɛru nɛni bɛsɛgiiwa.
41 Ka geema, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ,
baawure wi u bɛɛ nim kã i nɔra yèn
sɔ̃ i sãa Kirisigibu yɛ̃ro u koo win
are wa.

Torarun baberu

(I maa mɛɛrio Mateu 18:6-9, Luku 17:1-2)

42 Adama baawure wi u bii pi-
imii ni nu man naanɛ doke min
teu torasia, n sanɔ bu nùn nɛɛru
gbinisia win wĩirɔ, kpa bu nùn kpɛ̃ɛ
nim wɔ̃ku sɔɔ.
43-46 N n mɛn na, wunɛn nɔmu
ɲ̀ kun mɛ wunɛn nɔɔ teu gà n nun
torasia a gu buro. N sanɔ bo a ka
nɔm teu ɲ̀ kun mɛ naa teesu wãaru
wa te ta ku ra kpe, n kere a n nɔma
yiru ka naasu yiru mɔ kpa bu nun
kpɛ̃ɛ dɔ̃ɔ sɔɔ [mi kɔkɔ ni nu ko n ben
wasi dimɔ nu ɲ̀ gbimɔ, ka mi dɔ̃ɔ
kun gbimɔ.]
47 N n maa wunɛn nɔnun na, ga
nun torasia a gu wɔwo. N sanɔ a n
nɔnu teu mɔ a ka da mi Gusunɔ u
bandu swĩi ka sere a n nɔni yiru mɔ
kpa bu nun kpɛ̃ɛ dɔ̃ɔ sɔɔ,
48 mi kɔkɔ ni nu ko n ben wasi
dimɔ nu ɲ̀ gbimɔ ka mi dɔ̃ɔ kun
gbimɔ.
49 Domi ba koo baawure dɔ̃ɔ wisi
nge mɛ ba ra bɔru yɛ̃ke dĩanu wɔllɔ.
50 Bɔru * gãa geena, adama bɔru
tà n nɔɔ gu, ka mba ba koo kpam tu
dorasia. I n bɔru mɔ bɛɛn tii sɔɔ, kpa
i n nɔɔ nɛ bɛɛn tii tiinɛ sɔɔ.

10

Yesu u yinanaan gari mɔ̀

(I maa mɛɛrio Mateu 19:1-12, Luku 16:18)

1 Yen biru Yesu doona min di u da
Yudean temɔ ka Yuudɛnin guruɔ.
Tɔn wɔru guna kpam mɛnna win
mi. Nge mɛ win dɔɔnɛ u kpam bu
Gusunɔn garin keu sɔ̃ɔsimɔ.
2 Falisi gaba na win mi bu ka win
laakari mɛɛri. Ba nùn bikia ba nɛɛ,
wooda ya koo wura tɔnu u win kurɔ
yina?
3 U bu wisa u nɛɛ, wooda yerà
Mɔwisi u bɛɛ wɛ̃.

* **9:50** ***bɔru*** - Bɔɔ te ba ka yã mini ta ka bɔɔ swãaru weenɛ. Ta koo kpĩ tu nɔɔ gbi.

4 Ba nɛɛ, u nɛɛwa durɔ u yinanaan
tireru yore kpa u de win kurɔ u
doona.
5 Ma Yesu bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛn
woo bɔbunun sɔ̃na Mɔwisi u bɛɛ
wooda ye yorua.
6 Adama sanam mɛ Gusunɔ u
handunia taka kua u tɔmbu taka
kuawa durɔ ka kurɔ.
7 Yen sɔ̃na durɔ u koo win tundo
ka win mɛro deri kpa wi ka win
kurɔ ba n maninɛ,
8 kpa be yiru kpuro bu ko wasi
tee. Nge mɛya, ba ǹ maa sãa tɔmbu
yiru ma n kun mɔ tɔn turo.
9 N n mɛn na, tɔnu u ku maa
karana ye Gusunɔ u mɛnna.
10 Sanam mɛ Yesu ka win bwãabu
ba wura yɛnuɔ, ba nùn gari yin
tubusianu bikia.
11 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, baawure
wi u win kurɔ yina ma u kpao sua,
u sakararu kuawa.
12 Kurɔ goo ù n maa win durɔ yina
ma u kpao sua, sakarara u kua.

Yesu u bibu kanaru kua
(I maa mɛɛrio Mateu 19:13-15, Luku 18:15-17)

13 Yera tɔmba ka bibu na win mi u
ka bu baba. Adama win bwãaba bu
gerusi.
14 Ye Yesu wa ye ba mɔ̀ u mɔru
bara, ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i bibu
derio bu na nɛn mi, i ku bu yinari,
domi Gusunɔ u bandu swĩi tɔmbun
sɔ̃ be ba sãa nge bibu.
15 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ,
baawure wi u kun ban te Gusunɔ
u swĩi wure nge mɛ bii yãkabu ga ra
gen mɔwɔbu wure, u ǹ kpɛ̃ u n sãa
ban tegii.
16 Yera u bibu sua, u ben baawure
nɔma sɔndi, ma u bu domaru kua.

Gobigii goon gari
(I maa mɛɛrio Mateu 19:16-30, Luku 18:18-30)

17 N wee, ye Yesu u kpam swaa
wɔri u doonɔ, durɔ goo duka da
win mi u yiira win wuswaaɔ u nɛɛ,
yinni, a sãawa tɔn geo, mba kon ko
n ka wãaru te ta ku ra kpe wa.
18 Ma Yesu nùn bikia u nɛɛ, mban
sɔ̃na a man sokumɔ tɔn geo. Goo
sari wi u sãa geo, ma n kun Gusunɔ
turo.
19 N ǹ a wooda yɛ̃ rò ye ya gerumɔ,
"I ku tɔnu go. I ku sakararu ko. I ku
gbɛni. I ku goo gari mani. I ku goo
taki di. I bɛɛn tundo ka mɛro bɛɛrɛ
wɛ̃ɛyɔ."
20 Ma u nɛɛ, yinni, wooda yeni
kpurowa na swĩi nɛn birun di.
21 Yera Yesu u nùn mɛɛra u nùn
kĩa ma u nɛɛ, gãa teena nu nun tie. A
doo a dɔra kpuro ye a mɔ kpa a yen
gobi sãarobu bɔnu kua. À n kua mɛ,
kaa n dukia mɔ Gusunɔn mi. Yen
biru kpa a na a man swĩi.
22 Adama u mɔrua gari yinin sɔ̃,
ma u doona ka nuku sankiranu
domi dukia bakagiiwa.
23 Yesu u yam mɛɛra u ka sik-
erena, ma u win bwãabu sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, n sɛ̃ gem gem dukiagii u ka ban
te Gusunɔ u swĩi wura.
24 Ma biti baka bwãa be mwa win
gari yin saabu. Yesu u kpam nɛɛ,
bɔrɔba, n sɛ̃ gem gem be ba ben
naanɛ doke dukia sɔɔ bu ka ban te
Gusunɔ u swĩi wura.
25 Yen sɛ̃sɔ ga kpã n kere yooyoo
gu du yaburan wɛ̃rɔ gu yari.
26 Bwãa be, ba biti soora ma ba
bikianamɔ ba mɔ̀, ǹ n mɛn na, wara
koo den faaba wa.
27 Yesu bu mɛɛra tii, ma u nɛɛ,
tɔmbun miya ya ǹ koorɔ, adama
Gusunɔn mi ya koo koora, domi
Gusunɔ u ku ra gãanu ganu kpanɛ.
28 Ma Piɛɛ nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n wee,
sa kpuro deri sa nun swĩi.
29 Yesu nɛɛ, ka geema na bɛɛ
sɔ̃ɔmɔ, goo ù n win kpaaru deri nɛn
sɔ̃ ka Labaari gean sɔ̃, ǹ kun mɛ
win maabu ka win wɔnɔbu ka win
sesubu, ǹ kun mɛ win mɛro ka win
tundo, ǹ kun mɛ win bibu, ǹ kun
mɛ win gbea,
30 u koo kpam kpaanu wa wunɔm
wunɔm tɛ̃ saa yeni sɔɔ. U koo dinu
wa, ka maabu ka wɔnɔbu ka sesubu
ka mɛrobu ka bibu ka gbea, ka maa
nɔni swãaru. Sia u koo maa wãaru
te ta ku ra kpe wa.
31 Adama tɔn dabinu be ba tɛ̃ sãa
gbiikobu ba koo ra ko dãakobu, be

ba maa tɛ̃ sãa dãakobu, ba koo ra ko gbiikobu.

Yesu u win gɔɔ ka win seebun gari mɔ̀ nɔn itase
(I maa mɛɛrio Mateu 20:17-19, Luku 18:31-34)

32 Yesu u win bwãabu gbiiye ba swaa mɔ̀ ba dɔɔ Yerusalɛmuɔ. Biti win bwãabu mɔ̀, ma be ba bu swĩi ba nande. Ma Yesu kpam gɛra bee tia ka wɔkura yiru ye, u bu sɔ̃ɔbu wɔri ye n koo nùn deema.

33 U nɛɛ, n wee, sa Yerusalɛmu dɔɔ mi ba koo Tɔnun Bii yãku kowo tɔnwerobu ka wooda yɛ̃robu nɔmu sɔndia. Ba koo nùn taarɛ wɛ̃ bu ka nùn gɔ, kpa bu nùn tɔn tukobu nɔmu sɔndia.

34 Beya ba koo nùn yaakoru ko, bu nùn yãatam sie, bu nùn sɛni so. Yen biru kpa bu nùn gɔ. Sɔ̃ɔ itase kpa u se gɔrin di.

Yakɔbu ka Yohanun bikiabu
(I maa mɛɛrio Mateu 20:20-28)

35 Yera Yakɔbu ka Yohanu, Sebeden bibu, ba susi Yesun bɔkuɔ ma ba nɛɛ, yinni sa kĩ a sun kua ye sa ko nun bikia.

36 Ma u bu bikia, mba i kĩ n bɛɛ kua.

37 Ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, a de su sina, turo wunɛn nɔm geuɔ turo maa wunɛn nɔm dwarɔ, wunɛn yiiko sɔɔ.

38 Yesu u nɛɛ, i ɲ̀ yɛ̃ ye i bikiamɔ. I ko kpĩ i wahala sɔbe ye kon sɔbe? I ko batɛmu ye kpĩ yèn bweseru ba koo man ko?

39 Ba nɛɛ, sa ko kpĩ.

Ma Yesu bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, geema, i ko wahala wa ye kon wa, ba koo maa nɛn batɛmun bweseru bɛɛ ko,

40 adama n ɲ̀ nɛn baa n ka gɔsi be ba koo sina nɛn nɔm geuɔ ka nɛn nɔm dwarɔ. Tɔn bèn sɔ̃ aye ni, nu sɔɔru sãa, beya ba koo nu wa.

41 Ye bwãabu wɔku te ta tie ta gari yi nua, ta ka Yakɔbu ka Yohanu mɔru kua.

42 Ma Yesu u bu soka u nɛɛ, bɛɛn tii i yɛ̃ nge mɛ be tɔn tukoba ra garisi ben tem yɛ̃robu, ba ra n bu dam dɔremɔ kpa ben wirugibu ba n bu taare.

43 Adama n ɲ̀ sãa mɛ bɛɛn mi. Bɛɛn goo ù n kĩ u ko wirugii bɛɛn suunu sɔɔ, u koowo bɛɛn sɔmɔ.

44 Mɛya maa bɛɛn wi u kĩ u ko gbiikoo, u koowo bɛɛ kpuron yoo.

45 Domi baa Tɔnun Bii, u ɲ̀ nɛ bu ka nùn sã, u nawa u ka gabu sã, kpa u gbi u ka tɔn dabinu yakia.

Yesu u Baatimɛ wɔ̃ko wi bɛkia
(I maa mɛɛrio Mateu 20:29-34, Luku 18:35-43)

46 Yera ba Yeriko dua. Sanam mɛ Yesu u yariɔ ka win bwãabu ka tɔn wɔru guna sannu, bara kowo wɔ̃ko goo wi ba ra soku Baatimɛ, Timɛn bii, u sɔ̃ swaa baarɔ.

47 Ye u nua ma Yesu Nasarɛtigiiwa wãa mi, u nɔɔgiru sua u mɔ̀, Yesu, Dafidin sikadobu, a nɛn wɔnwɔndu waawo.

48 Ma tɔn dabira nùn gerusimɔ, ba nùn sɔ̃ɔmɔ u mario. Adama u gbãramɔ too too u mɔ̀, Dafidin sikadobu, a nɛn wɔnwɔndu waawo.

49 Yesu yɔ̃ra, ma u nɛɛ bu nùn sokuma.

Ba wɔ̃ko wi soka ba nùn sɔ̃ɔwa u ku mwia kpana, u seewo, Yesu u nùn soku.

50 Wɔ̃ko wi, u win gɔ̃gɔ kakia u kɔ̃ u seewa fuuku, ma u na Yesun mi.

51 Ma Yesu u nùn bikia u nɛɛ, mba a kĩ n nun kua.

Ma wɔ̃ko wi, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yinni na kĩ n yam wawa.

52 Ma Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a doo, wunɛn naanɛ dokebu nun bɛkia.

Mii mii u yam wa, ma u Yesu swĩi swaa yen min di.

11

Yesu u Yerusalɛmu dua
(I maa mɛɛrio Mateu 21:1-11, Luku 19:28-40, Yohanu 12:12-19)

1 Sanam mɛ ba Yerusalɛmu turuku kua Bɛtefagi ka Betanin bɔkuɔ, ba tura Olifin guurɔ. Yera Yesu u win bwãabu yiru gɔra.

2 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i doo baru kpaa te i mɛɛra bɛɛn wuswaaɔ mi. I

n dua mi, i ko kɛtɛku buu wa ga sɔri
ge goo kun sɔnire, i gu sɔsiama i ka
na.
3 Goo ù n bɛɛ bikia mban sɔ̃na i gu
sɔsiamɔ, i nɛɛ, Yinniwa u gen bukata
mɔ. Mii mii u koo de i ka gu na mini.
4 Ma ba doona ba tura mi ba
kɛtɛku buu ge wa ga sɔri yɛnu
kɔnnɔn gamboɔ swaa baarɔ. Ma ba
gu sɔsia.
5 Gabu be ba yɔ̃ mi, ba bu bikia,
amɔna! Mban sɔ̃na i kɛtɛku buu ge
sɔsiamɔ.
6 Ba bu sɔ̃ɔwa nge mɛ Yesu u nɛɛ
bu gere, ma ba bu deri ba ka doona.
7 Ba kɛtɛku buu ge gawa ba ka
Yesu daawa. Ma ba ben yabenu
potira ba tɛria gen wɔllɔ, ma Yesu u
nu sinari.
8 Tɔn dabinu nu nin yabenu tɛria
swaa sɔɔ, ma gaba maa bãa kakosu
bɔɔrimɔ ba tɛriamɔ swaa mi.
9 Be ba nùn gbiiye ka be ba nùn
swĩi biruɔ, ba gbãsukumɔ ba mɔ̀,
“Baruka! U sãawa domarugii wi u
sisi Yinnin yĩsiru sɔɔ.
10 Domarugira bɛsɛn baaba
Dafidin ban te ta sisi. Bu Gusunɔ
siaro wɔllɔ!”
11 Yera Yesu u Yerusalɛmu dua
u da sãa yerɔ, ma u gãanu kpuro
mɛɛra u ka sikerena. Adama ye u
wa yam tĩra u yara u da Betani gia
ka win bwãabu wɔkura yiru ye.

Yesu u dãru garu bɔ̃rusi
(I maa mɛɛrio Mateu 21:18-19)

12 Yen sisiru, ye ba doona Betanin
di, yera gɔ̃ɔra Yesu mɔ̀.
13 Ma u dãru garu wa sarun di te
ba mɔ̀ figie ta wurusu kpare. U da
mi, u ka wa nge ta mara. Adama ye
u tura mi, u ǹ gãanu ganu wa ma n
kun mɔ wurusu yèn sɔ̃ sanam mɛ,
mu ǹ sãa ten marubun saa.
14 Yesu tu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, goo
kun maa ten binu dimɔ sere ka
baadommaɔ.
Win bwãaba maa gari yi nua.

Yesu u dua sãa yerɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 21:12-17,
Luku 19:45-48, Yohanu 2:13-22)

15 Sanam mɛ ba tura Yerusalɛmuɔ
Yesu u da sãa yerɔ. Ma u be
ba kiaru dɔramɔ ka be ba dwemɔ
mi giram wɔri. U be ba gobi
kɔsimɔn tabuluba fukura, ka to-
tobɛrɛ dɔrobun kitanu.
16 U ǹ maa dere goo u ka gãanu
bukiana sãa yeru mi.
17 Yera u tɔn be sɔ̃ɔbu wɔri u nɛɛ,
ba yorua ma Gusunɔ u nɛɛ, “Win
diru ta ko n sãawa kanarun diru
tɔmbu kpuron sɔ̃.” Adama bɛɛ i tu
kua gbɛnɔbun wãa yeru.
18 Ye yãku kowo tɔnwerobu ka
wooda yɛ̃robu ba gari yi nua, yera
ba swaa kasu bu ka Yesu go. Adama
ba nùn bɛrum sãa domi tɔn wɔru ge,
ga biti soora win keu sɔ̃ɔsibun sɔ̃.
19 Ye sɔ̃ɔ kpa, Yesu ka win bwãabu
ba yara wuun di.

Yesu ka dãa te ta gberan gari
(I maa mɛɛrio Mateu 21:20-22)

20 Yen sisiru bururu, nge mɛ ba
sarɔ, ba dãa te Yesu u bɔ̃rusi mi
wa ta gbera mam mam sere ka ten
gbiniɔ.
21 Yera Piɛɛ u yaaya ye Yesu raa
gerua ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Yinni
a figie ye mɛɛrio ye a bɔ̃rusi, wee ya
gbera.
22 Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i de i n
Gusunɔ naanɛ sãa.
23 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ,
baawure wi u guu teni sɔ̃ɔmɔ tu
seewo tu tii sure nim wɔ̃ku sɔɔ, ma
u kun sika sika mɔ̀ win gɔ̃ruɔ kpa u
n naanɛ doke ye u gerumɔ sɔɔ mɛya
n koo maa nùn koora.
24 Yenin sɔ̃na na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, gãanu
baanire ni i bikiamɔ kanaru sɔɔ, i
naanɛ dokeo ma i nu wa i mwa kɔ,
mɛya n koo maa bɛɛ kua.
25 Sanam mɛ i yɔ̃ i kanaru mɔ̀, ì
n gãanu mɔɔsinɛ ka goo, i gina yɛ̃ro
suuru kuo, kpa bɛɛn Baaba wi u wãa
wɔllɔ u maa bɛɛ bɛɛn toranu suuru
kua. [
26 Adama bɛɛ, ì kun gabu suuru
kue, bɛɛn Baaba wi u wãa wɔllɔ, u
ǹ koo maa bɛɛ bɛɛn toranu suuru
kua.]

Man diya Yesu u yiiko wa
(I maa mɛɛrio Mateu 21:23-27, Luku 20:1-8)

27 N wee, ba kpam wura Yerusalɛmuɔ. Nge mɛ Yesu u bɔsu sãa yerɔ, yãku kowo tɔnwerobu ka wooda yɛ̃robu ka guro gurobu ba na win mi,
28 ba nùn bikia ba nɛɛ, weren yi-ikowa a ka yeni mɔ̀. Wara nun yiiko wɛ̃ a ka yenin bweseru ko.
29 Yesu bu wisa u nɛɛ, kon bɛɛ gari tia gaa bikia. I n kpĩa i man ye wisa, sanam mɛya kon bɛɛ sõ yiiko ye na ka yeni mɔ̀.
30 Batɛmu ye Yohanu u mɔ̀, weren yiikowa u ka mɔ̀. Gusunɔgia? Nge tɔnugia. I man wisio.
31 Ma ba wesiana ben tii tiinɛ sɔɔ ba nɛɛ, mba sa ko nùn wisi. Tɛ̃ nɔ? Sà n gerua sa nɛɛ Gusunɔn yiikowa, u koo nɛɛ, mban sõna sa ǹ Yohanu naanɛ doke.
32 Sà n maa gerua sa nɛɛ, tɔnugia, to.

N deema ba tɔmbun bɛrum mɔ domi tɔmbu kpurowa ba wura kam kam ma Yohanu u sãa Gusunɔn sɔmɔ.
33 Yen sõna ba Yesu sõɔwa ba nɛɛ, ba ǹ yɛ̃.

Ma Yesu maa bu sõɔwa u nɛɛ, nɛna kun maa bɛɛ sõɔmɔ wìn yiiko na ka yeni mɔ̀.

12

Gbaa wuko kɔ̃sobun gari
(I maa mɛɛrio Mateu 21:33-46, Luku 20:9-19)

1 Yen biru, Yesu u ka bu mɔndu gari sõɔwa. U nɛɛ, durɔ goo u gbaaru kua mi u dãa bii duronu duura ni ba ra soku resɛm, ma u kara kua u ka sikerena. U maa wɔru gba mi ba koo dãa bii ni gama ma u gbaa kɔ̃su yeru kua. Yera u gbaa wukobu kasu u bu ye nɔmu bɛria ma u wigiru doona.
2 Sanam mɛ dãa binun sɔribu tura, u win sɔm kowo gɔra gbaa wuko ben mi bu win bɔnu mwaama.
3 Yera gbaa wuko be, ba sɔm kowo wi mwa ba so ma ba nùn gɔsia nɔm dira.
4 Yera u kpam bu sɔm kowo goo gɔria ma gbaa wuko be, ba nùn so wirɔ ma ba nùn yaa kasiki.
5 Gbaa yɛ̃ro wi, u kpam maa bu sɔm kowo gɔria, ma ba nùn go. Mɛya ba ben dabinu kua, ba gabu so ba gabu go.
6 Tɛ̃, n tie gbaa yɛ̃ro win bii kĩnasin tii tii. Wiya u bu gɔria dãkuru u nɛɛ, ba koo win biin nɔnu nasia.
7 Adama gbaa wuko be, ba wesiana ba nɛɛ, winiwa gbaa ten tubi dio. I na su nùn go kpa gbaa te, tu ko bɛsɛgiru.
8 Yera ba aluwaasi wi mwa ba go. Ma ba win goru yara gbaarun di.
9 Yesu u nɛɛ, tɛ̃, amɔna gbaa yɛ̃ro wi, u koo ko. U koo da u gbaa wuko be go kpa u win gbaaru gabu nɔmu sɔndia.
10 Bɛɛ i ǹ gari yini gara Gusunɔn gari sɔɔ yi yi nɛɛ,
"Kpee te banɔba yina, tera ta kua
gani gɔmburun dam.
11 Yinniwa ye kua, ma n kua
maamaaki bɛsɛn nɔni sɔɔ."
12 Yera ba swaa kasu bu ka nùn mwa, domi ba tuba ma ben sõna u mɔn te kua. Adama ba tɔn wɔru nasia, ma ba nùn deri ba doona.

Wõɔ gobin kɔsiabun gari
(I maa mɛɛrio Mateu 22:15-22, Luku 20:20-26)

13 Ma ba Falisi gabu ka Herodun tɔmbu gabu gɔra Yesun mi, bu ka nùn garin yina bɛria.
14 Ye ba tura win mi, ba nɛɛ, yinni, sa yɛ̃ ma a ra gem gere. Mɛya a ku ra goon nɔnu mɛɛri, domi a ku ra gari gere binɛ ka bɛrum sõ, adama a tɔmbu Gusunɔn swaa sõɔsimɔwa dee dee. N weenɛ su tem yɛ̃ro wõɔ gobi kɔsia? Nge su ku kɔsia.
15 Adama Yesu u ben murafiti te tuba ma u nɛɛ, mban sõna i ka man garin yina bɛriammɛ. I man sii geesun gobi sõɔsima n wa.

16 Ba nùn sɔ̃ɔsi. Ma u bu bikia u
nɛɛ, weren foto ka yĩrera mini. Ba
nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, tem yɛ̃rogia.
17 Yera Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i
tem yɛ̃ro kɔsio ye ya sãa tem yɛ̃rogia
kpa i maa Gusunɔ kɔsia ye ya sãa
Gusunɔgia.

Yera biti baka bu mwa n banda
win sɔ̃.

Gɔribun seebun gari
(I maa mɛɛrio Mateu 22:23-33, Luku 20:27-40)

18 Yera Sadusi be ba ra nɛɛ, gɔriba
kun seemɔ, ba da Yesun mi, ba nùn
bikia ba nɛɛ,
19 yinni, Mɔwisi u sun wooda wɛ̃
u nɛɛ, goo ù n gu ma u kurɔ deri,
ma wi ka kurɔ wi, ba ṅ bii mɔ, n
weenɛ yɛ̃ro win wɔnɔ u kurɔ gɔmini
wi sua, kpa u ka mɔɔ bibu marua.
20 Wee, tundo turosibu nɔɔba
yiru gaba raa wãa. Ben gbiikoo u
kurɔ sua ma u gu, u ṅ ka kurɔ wi bii
mara.
21 Yera ben yiruse u kurɔ gɔmini
wi sua. Win tii maa gu, u ṅ ka kurɔ
wi bii mara. Nge mɛya ben itasen
tii,
22 sere n ka girari ben nɔɔba
yiruse, ba ṅ ka kurɔ wi bii mara. Be
kpuron biruwa kurɔ win tii maa gu.
23 Dɔma te gɔriba koo se, tɔn ben
wara ko n kurɔ wi mɔ. Domi be
nɔɔba yiru ye kpuro ba nùn yɛ̃wa
kurɔ.
24 Yesu bu wisa u nɛɛ, i ṅ Gusunɔn
gari ka win dam yɛ̃. N ṅ yen sɔ̃na i
tore?
25 Domi sanam mɛ gɔriba koo
se durɔbu ka kurɔbu ba ṅ maa
suanamɔ, ba ko n sãawa nge
Gusunɔn gɔradoba.
26 Ye n maa sãa gɔribun see-
bun gari, i ṅ garire Mɔwisin tireru
sɔɔ mi awĩi dɔ̃ɔgiin gari wãa nge
mɛ Gusunɔ u ka nùn gari kua u
nɛɛ, "Wiya Aburahamun Yinni, ka
Isakin Yinni, ka Yakɔbun Yinni."
27 Wee, Gusunɔ u ṅ sãa gɔribun
Yinni. U sãawa wasobugii. Yenin
sɔ̃na bɛɛn torara kpã.

Wooda ye ya bo
(I maa mɛɛrio Mateu 22:34-40, Luku 10:25-28)

28 N wee, wooda yɛ̃ro goo u ben
sikirinɔ ge nua. U wa ma Yesu
u Sadusi be gari gee wisa, ma u
da Yesun mi u nùn bikia u nɛɛ,
woodaba kpuro sɔɔ yerà ya kere.
29 Yesu u nɛɛ, wooda ye ya kere
wee. "Bɛɛ Isireliba, i swaa dakio,
Gusunɔ bɛsɛn Yinni, wi turowa
Yinni.
30 A Gusunɔ wunɛn Yinni kĩɔ ka
wunɛn gɔ̃ru kpuro ka wunɛn bwɛ̃ra
kpuro ka wunɛn bwisikunu kpuro
ka wunɛn dam kpuro."
31 Yen yiruse wee. "A wunɛn
tɔnusi kĩɔ nge wunɛn tii tii." Wooda
gaa maa sari ye ya yeni kere.
32 Ma wooda yɛ̃ro wi, u Yesu
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, to, n wã yinni. Gema a
gerua ye a nɛɛ Gusunɔ turowa wãa,
goo maa sari ma n kun mɔ wi.
33 Ma tɔnu ù n Gusunɔ kĩa ka
win gɔ̃ru kpuro ka win bwisikunu
kpuro ka win dam kpuro, ù n maa
win tɔnusi kĩa nge win tii tii, yeya
ya yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu ka yãku
ni nu tie kere.
34 Ye Yesu u wa ma u yeni
geruawa ka yɛ̃run baa, yera u nùn
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a turuku kooma a ka
du mi Gusunɔ u bandu swĩi.
Yenin biru goo kun maa kãka u
Yesu gãanu ganu bikie.

Dafidi ka wi Gusunɔ u gɔsa
(I maa mɛɛrio Mateu 22:41-46, Luku 20:41-44)

35 Yen biru, nge mɛ Yesu u
Gusunɔn garin keu sɔ̃ɔsimɔ sãa
yerɔ, u tɔmbu bikia u nɛɛ, amɔna
wooda yɛ̃roba koo kpĩ bu gere ma
Kirisi u sãawa Dafidin bii.
36 Dafidin tii, ka Hunde Dɛɛron
sɔ̃ɔsiru u nɛɛ,
"Yinni Gusunɔ u nɛn Yinni sɔ̃ɔwa u
nɛɛ,
a sinɔ nɛn nɔm geuɔ
sere n ka nun wunɛn yibɛrɛba
taarea."
37 Dafidin tii u nùn soka Yinni.
Amɔna u ko n maa ka sãa win bii.

I tii laakari koowo

ka wooda yɛ̃robu
(I maa mɛɛrio Mateu 23:1-36, Luku 20:45-47)

Ma tɔn wɔru ge, ga Yesun gari swaa daki ka nuku dobu.
38 Win keu sɔ̃ɔsibu sɔɔ u nɛɛ, i tii laakari koowo ka wooda yɛ̃robu be ba kĩ ba n bɔsu ka yabe dɛndɛnnu, ba maa tɔbirinaa kĩ batuma sɔɔ ka bɛɛrɛ.
39 Ma ba sin yee bɛɛrɛginu kĩ mɛnnɔ yenɔ ka maa aye bɛɛrɛginu tɔ̃ɔ baka yerɔ.
40 Ba gɔminibun yɛnusu dimɔ ka taki ma ba kana dɛndɛnnu mɔ̀ bu ka bu wan sɔ̃. Ba koo bu taarɛ wɛ̃ n kpã.

Gobi yi kurɔ gɔmini goo u kpɛ̃ɛ
(I maa mɛɛrio Luku 21:1-4)

41 Yera Yesu u da u sina sãa yerun kpakoro te ba ra gobi doken bɔkuɔ, ma u mɛɛra nge mɛ tɔmba gobi kpɛ̃ɛmɔ te sɔɔ. Gobigibu dabiru ba gobi bɛkɛ doke.
42 Yera gɔmini sãaro goo u na ma u gobi piiminu yiru doke mi, yìn geera sãa nge faram yirun saka.
43 Ma Yesu u win bwãabu soka u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, gɔmini sãaro wini, u gobi doke kpakoro teni sɔɔ n tɔmbu kpuro kere.
44 Domi be kpuro, ye n sɔndi ben mɔɔ bakaru sɔɔ, yera ba wuna ba doke, adama kurɔ wi, win yãaru sɔɔra u kpuro kpɛ̃ɛ ye u ka tii kɔ̃su.

13

Yesu u sãa yerun kɔrabun gari mɔ̀
(I maa mɛɛrio Mateu 24:1-2, Luku 21:5-6)

1 Nge mɛ Yesu u yariɔ sãa yerun di, win bɔ̃ɔ turo u nɛɛ, yinni, anna a dii bakanu wa ka nin kpee buranu!
2 Ma Yesu nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a dii baka ni wa? Baa kpee teeru ta ṅ ko n sɔndi ten tensim wɔllɔ. Ba koo ni kpuro surawa.

Wahala ye ya koo na handunia yu sere kpe
(I maa mɛɛrio Mateu 24:3-14, Luku 21:7-19)

3 Yen biru Yesu u da Olifin guurɔ u sina u wuswaa kisi sãa yeru gia. Yera Piɛɛ ka Yakɔbu ka Yohanu ka Andere ba da be tɔna ba nùn bikia ba nɛɛ,
4 a sun sɔ̃ɔwɔ, domma yabu ye, ya koo koora. Yĩre terà ta koo sun sɔ̃ɔsi ma yen saa ya tura.

5 Ma Yesu u bu sɔ̃ɔbu wɔri u nɛɛ, i tii laakari koowo, kpa goo ku raa bɛɛ nɔni wɔ̃ke.
6 Tɔn dabira koo na ka nɛn yĩsiru ba n mɔ̀, beya ba sãa Kirisi wi, kpa bu tɔn dabinu nɔni wɔ̃ke.
7 I n tabun damu damusu nɔɔmɔ, i ku de n bɛɛ bɛrum ko. Yeni ya ṅ koo ko ya kun koore, adama n ṅ gina handunian kpeeru mi.
8 Domi bwesenu koo seesina. Sinamba koo seesina. Tem yĩiribu ka gɔ̃ɔru ko n wãa gam ka gam. Ye kpuro n ko n sãawa nge tɔn kurɔn nuku wuriribun tore.

9 Adama bɛɛ, i n bɛɛn tii sɛ. Domi ba koo bɛɛ mwa kpa bu bɛɛ siri kowobu nɔmu sɔndia. Ba koo maa bɛɛ so mɛnnɔ yenɔ, kpa bu ka bɛɛ da tem yɛ̃robu ka sinambun wuswaaɔ nɛn sɔ̃ kpa i ka seeda di.
10 Yu sere koora mɛ ba koo gina bwesenu kpuro Labaari gea waasu kua.
11 Adama sanam mɛ ba bɛɛ gawe ba ka dɔɔ bu bɛɛ siri kowobu nɔmu bɛria, i ku gbi i wurura ka ye i ko gere. Saa ye, yà n tunuma, i geruo ye Gusunɔ u koo bɛɛ sɔ̃. Domi n ṅ bɛɛn tii i ko gere, ma n kun mɔ Hunde Dɛɛro.
12 Mɔɔ ka wɔnɔ ba koo kɔrumɔtɔnu kuana bu ka ben turo go, mɛya tundoba koo maa ben bibu kua. Bibu ba koo ben mɔwɔbu seesi kpa bu de bu bu go.
13 Tɔmbu kpurowa ba ko n bɛɛ tusa nɛn yĩsirun sɔ̃. Adama wi u tɛmana sere ka nɔrɔ, u koo faaba wa.

Gãa kɔ̃sunun gari
(I maa mɛɛrio Mateu 24:15-28, Luku 21:20-24)
14 Yesu maa nɛɛ, adama i ko kam
koosion bwãaroku kɔ̃su wa ga yɔ̃
mi n ɲ weenɛ ga n wãa. Wi u tire
teni garimɔ u tubuo sãa sãa. Sanam
mɛya n weenɛ be ba wãa Yudeaɔ bu
kpikiru su bu da guunɔ.
15 Kpa wi u wãa dii tɛɛra wɔllɔ u
ku sara u du dirɔ u gãanu sua.
16 Wi u maa woo gberɔ u ku gɔsira
yɛnuɔ u win yabe bakaru sua.
17 Anna kurɔ ben nɔni swãara ko
n nɛ sanam mɛ, be ba guri mɔ ka be
ba bibu bɔm kɛ̃mɔ.
18 I Gusunɔ kanɔ kpa saa ye, yu ku
raa ko woorun sanam.
19 Domi sanam mɛ sɔɔ, nɔni swãa
bakara ko n wãa tèn bweseru ta ɲ
koore saa handunian toren di sere
ka gisɔ. Ten bwesera kun mam maa
sisi.
20 Yinni ù kun daa tɔ̃ɔ te kawe, goo
kun tiarɔ. Adama wigii be u gɔsan
sɔ̃na u tɔ̃ɔ te kawa.
21 Saa ye sɔɔ, goo ù n bɛɛ sɔ̃ɔmɔ u
nɛɛ, Kirisi wi, u wãa mini, ɲ kun mɛ
u wãa miɔnɔ, i ku ra naanɛ ko.
22 Domi Kirisi weesugibu ka sɔmɔ
weesugiba koo yari. Ba koo yĩrenu
ka sɔm maamaakigia ko, bu ka be
Gusunɔ u gɔsa nɔni wɔ̃ke ɲ n ko n
koora.
23 Wee, na bɛɛ yeni kpuro sɔ̃ɔwa
kɔ yu sere koora. Yen sɔ̃, i n tii sɛ.

Tɔnun Biin naaru
(I maa mɛɛrio Mateu 24:29-31, Luku 21:25-28)
24 Yesu maa nɛɛ, adama saa ye sɔɔ,
nɔni swãarun biru, sɔ̃ɔ u koo yam
tĩra, suru kun maa waarɔ.
25 Wɔllun kperi yi koo wɔruma
temɔ, kpa wɔllun dam mu yĩiri.
26 Saa yera ba koo Tɔnun Bii wa
u kurama guru winu sɔɔ ka dam
bakam ka yiiko.
27 U koo win gɔradoba gɔri
handunian goonu nnɛ sɔɔ bu be u
gɔsa mɛnna saa handunian nɔrun
di sere ka wɔllɔ.

Yĩre te dãa te ba mɔ̀ figie
ta sɔ̃ɔsimɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 24:32-35, Luku 21:29-33)
28 Yesu maa nɛɛ, tɛ̃ i de dãa te ba
mɔ̀ figie tu bɛɛ gari gɛɛ sɔ̃ɔsi. Sanam
mɛ ta kpararu torua, i yɛ̃ ma tombu-
rura ta turuku kua.
29 Nge mɛya maa, ì n wa yeni
kpuro ya kooramɔ, i n yɛ̃ ma nɛ
Tɔnun Bii na turuku kuawa, na
mam wãa kɔnnɔwɔ.
30 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, tɛ̃n tɔn
beni ba ɲ gbimɔ ye kpuro yu ka
koora.
31 Wɔllu ka tem baa ya koo doona,
adama nɛn gari kun doonɔ pai.

Gusunɔ turowa

handunian kpeerun saa yɛ̃
(I maa mɛɛrio Mateu 24:36-44)
32 Yesu maa nɛɛ, ye n sãa nɛn
naarun saa, goo sari wi u yen tɔ̃ru
yɛ̃, baa Gusunɔn gɔradoba be ba
wãa wɔllɔ, baa mam Biin tii, ma n
kun mɔ Baaba turo.
33 I n tii sɛ kpa i n swaa mɛɛra,
domi i ɲ yɛ̃ dɔma te tɔ̃ɔ te, ta koo
tunuma.
34 N ko n sãawa nge durɔ goo
wi u sanum dɔɔ. U win yɛnu win
sɔm kowobu nɔmu sɔndia, u ben
baawure win sɔmburu wɛ̃, ma u
kɔnnɔ kɔ̃so sɔ̃ɔwa u n swaa mɛɛra.
35 N n mɛn na, i n swaa mɛɛra,
domi i ɲ yɛ̃ nge yɛnu yɛ̃ro u koo
tunuma yoka, ɲ kun mɛ wɔ̃ku su-
unu, ɲ kun mɛ saa ye gue sumɔ, ɲ
kun mɛ bururu.
36 U n tunuma suaru sɔɔ, kpa u ku
raa bɛɛ deema i dò.
37 Ye na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ yera na maa
baawure sɔ̃ɔmɔ, i n swaa mɛɛra.

14

Wirugiba wesianamɔ

bu ka Yesu go
(I maa mɛɛrio Mateu 26:1-5, Luku 22:1-2, Yohanu 11:45-53)
1 N wee, n tie sɔ̃ɔ yiru bu ka Gɔɔ
sararibu ka pɛ̃ɛ ye ba kun seeyatia
doken tɔ̃ɔ bakaru ko. Ma yãku
kowo tɔnwerobu ka wooda yɛ̃robu

ba swaa kasu bu ka Yesu mwa asiri
sɔɔ bu gɔ,
2 domi ba gerumɔ ba mɔ̀, n ǹ
weenɛ bu ko tɔ̃ɔ baka te sɔɔ, kpa n
ku raa ko gari baka tɔmbun suunu
sɔɔ.

Kurɔ goo turare yɛ̃ka

Yesun wirɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 26:6-13, Yohanu 12:1-8)

3 Sanam mɛ Yesu u wãa Betaniɔ
Simɔɔn yɛnuɔ wi u raa bara disigiru
mɔ, kurɔ goo u na win mi u too
buraru nɛni te ba kua ka abatiri, te
ta turare gobi bɛkɛgia yiba ye ba kua
ka naadin gum. U too te kɔra ma
u turare ye yɛ̃ka Yesun wirɔ sanam
mɛ u dimɔ.
4 Gabu ba sɔ̃ɔnamɔ ka mɔru ba
nɛɛ, mban sɔ̃na u turare ye kam
koosia.
5 Sa ko raa kpĩ su ye dɔra yu ko
sɔm kowon wɔ̃ɔ tian kɔsiarun saka,
kpa su gobi yi sãarobu bɔnu kua.
Ma ba kurɔ wi wɔkisi.
6 Adama Yesu u nɛɛ, i nùn derio.
Mba n kua i ka nùn wɔkisimɔ. Gãa
burana u man kua.
7 Baadommawa sãarobu ba wãa
bɛɛn suunu sɔɔ. Sanam baamɛre mɛ
i kĩ, i ko kpĩ i bu durom kua. Adama
nɛna na ǹ ko na n wãa ka bɛɛ ka
baadomma.
8 U kua nge mɛ win mɔra nɛ. U
nawa u ka nɛn wasin sikubun sɔɔru
ko bu sere yi sike.
9 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, baama
mi ba Labaari gea waasu mɔ̀
handunia kpuro sɔɔ, ba koo maa
kurɔ win gari gere ye u kua minin
sɔ̃, ba n ka nùn yaaye.

Yudasi u kĩ u Yesu yãku kowo

tɔnwerobu nɔmu sɔndia
(I maa mɛɛrio Mateu 26:14-16, Luku 22:3-6)

10 Yen biru Yudasi Isikariɔtu,
bwãabu wɔkura yiru yen turo, u
da yãku kowo tɔnwerobun mi u ka
bu Yesu nɔmu sɔndia.
11 Ben nukura dora gem gem ye
ba win gari nua ma ba nùn gobi nɔɔ
mwɛɛru kua yi ba koo nùn kɛ̃. Ma u
swaa kasu nge mɛ u koo ko u ka Yesu
bu nɔmu sɔndia ù n saa wa.

Yesu u Gɔɔ sararibun yaa dibu

dimɔ ka win bwãabu
(I maa mɛɛrio Mateu 26:17-25, Luku 22:7-14, 21-23, Yohanu 13:21-30)

12 Pɛ̃ɛ ye ba kun seeyatia doken
tɔ̃ɔ bakarun tɔ̃ɔ gbiikiru, tè sɔɔ ba
ra Gɔɔ sararibun yãanu gɔ, Yesun
bwãaba na win mi ba nɛɛ, mana a
kĩ su nun Gɔɔ sararibun yaa dibun
sɔɔru kua.
13 Yera Yesu u win bwãabun yiru
gɔra u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i doo wuu sɔɔ,
i ko ka durɔ goo yinna u nim tooru
sɔɔwa. I nùn swĩiyɔ.
14 Yɛnu mi u dua, i yɛnu gen yɛ̃ro
sɔ̃ɔwɔ i nɛɛ, yinni u nɛɛ, diru mana
wi ka win bwãabu ba koo be Gɔɔ
sararibun yaa dibu di.
15 Durɔ wi, u koo bɛɛ gidambisa
baka sɔ̃ɔsi ye ba sɔɔru kua ka gãa nìn
bukata sa mɔ kpuro. Miya i ko i sun
Gɔɔ sararibun sɔɔru kua.
16 Ma bwãa be, ba swaa wɔri ba
tura wuu gen mi, ba ye kpuro wa
nge mɛ Yesu u raa bu sɔ̃ɔwa. Ma ba
Gɔɔ sararibun yaa dibu sɔɔru kua.
17 Ye n kua yoka Yesu u da mi ka
win bwãabu wɔkura yiru ye.
18 Ye ba sɔ̃ ba dimɔ Yesu u nɛɛ, ka
geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, bɛɛn turo wi u
dimɔ ka nɛ sannu u koo man dɔmɛ.
19 Yeya bwãa be kpuron nuki
sankira, ma ba nùn bikiabu wɔri tia
tia ba mɔ̀, asa n ǹ nɛ.
20 Ma Yesu u bu wisa u nɛɛ, bɛɛ
wɔkura yiru ye sɔɔ, nɛ ka wi sa gbɛ̃ɛ
teeru sɔ̃ramɔ, wiya.
21 Ka geema, Tɔnun Bii u koo gbi
nge mɛ Gusunɔn gari gerumɔ win
sɔ̃. Adama nɔni swãarugiiwa wi u
koo nùn dɔmɛ. N sanɔ ba kun daa
yɛ̃ro mara.

Yinnin dĩa domaruginu
(I maa mɛɛrio Mateu 26:26-30, Luku 22:15-20, Korinti I, 11:23-25)

22 Mi ba dimɔ mi, Yesu u pɛ̃ɛ sua u
Gusunɔ siara ma u ye murura u win

bwãabu wɛ̃. U nɛɛ, i mɔɔ, yeniwa
nɛn wasi.
23 U maa nɔra sua u Gusunɔ siara
ma u bu wɛ̃, ma be kpuro ba nɔra.
24 Ma Yesu u nɛɛ, yeniwa nɛn yɛm
mɛ mu Gusunɔn nɔɔ mwɛɛ kpaaru
sire. Mu koo maa yari tɔn dabinun
sɔ̃.
25 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, na ɲ̀
maa tam mɛni nɔrumɔ sere n ka ko
sanam mɛ kon mɛn kpam nɔ ban te
Gusunɔ u koo swĩi sɔɔ.
26 Ye ba womusu kua ba kpa, yera
ba yara ba da Olifin guuru wɔllɔ.

Yesu u nɛɛ, Piɛɛ koo nùn siki
(I maa mɛɛrio Mateu 26:31-35, Luku 22:31-34, Yohanu 13:36-38)

27 Olifin guuru miya Yesu u bu
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛ kpurowa i ko i biru
wura. Domi ba yorua Gusunɔn gari
sɔɔ ba nɛɛ, "Ba koo yãa kparo go, kpa
yãanu nu yarina."
28 Adama nà n seewa gɔrin di kon
bɛɛ gbiiya Galileɔ.
29 Yera Piɛɛ nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, baa
tɔmbu kpuro bà n biru wuramɔ, n
ɲ̀ ka nɛ!
30 Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ka
geema na nun sɔ̃ɔmɔ, gisɔn wɔ̃ku te,
sere goo dɔɔ gu ka swĩ nɔn yiru, kaa
man siki nɔn ita.
31 Adama Piɛɛ u nɔɔ gɛ̃ɛ dim dim
u mɔ̀, na ɲ̀ nun sikimɔ pai. Baa ɲ̀ n
gɔɔn na, sanna sa ko gbi.

Mɛya maa bwãa be kpuro ba
gerua.

Yesu u kanaru mɔ̀ Gɛsemanɛɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 26:36-46, Luku 22:39-46)

32 Yen biru ba da gam gum mi ba
ra soku Gɛsemanɛ. Ma Yesu u win
bwãabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bu sinɔ mi, kpa
u da u kanaru ko.
33 Ma u Piɛɛ ka Yakɔbu ka Yohanu
soka ba da ka wi. Ma u nanda, win
wasi dwiiya.
34 Yera u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛn
nukura sankira sere n gɔɔ gum
girari. I yɔ̃ro mini kpa i n tii
kparenu sãa.
35 Yen biru u bu dɛsirari fiiko u
kpuna u kibari u kanaru kua, ɲ̀ n
koo koora, wahalan saa ye, yu nùn
dɛsirari.
36 Yera u gerua u nɛɛ, nɛn Baaba,
kaa kpĩ a gãanu kpuro ko. A de
wahala ye, yu man dɛsirari. Adama
a ku nɛn gɔ̃ru kĩru ko ma n kun mɔ
wunɛgiru.
37 Ma u wurama bwãabu ita ben
mi, u deema ba dò. Ma u Piɛɛ bikia
u nɛɛ, Simɔɔ a dòwa? A kpana a n
wasi baa kɔbi tia?
38 I n tii kparenu sãa i n kanaru
mɔ̀, kpa i ku ra du kɔkiribu sɔɔ. Ka
geema, tɔnun gɔ̃ru ga kĩ adama wasi
yen dam bie.
39 Ma u kpam wura u kanaru kua.
Gari tee yiya u gerumɔ.
40 Ye u kpam wurama u deema ba
do domi ben nɔni bunia. Ba ɲ̀ maa
yɛ̃ ye ba koo nùn sɔ̃.
41 Ye u wurama ben mi nɔn itase
u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i den dweeyo tɛ̃,
kpa i wɛ̃ra. N tura mɛ. Saa ye, ya
tunuma kɔ. N wee, ba Tɔnun Bii tɔn
kɔ̃sobu nɔmu sɔndiammɛ.
42 I seewo su doona. Wee, wi u
man dɔmɛmɔ u sisi.

Yesun mwaabu
(I maa mɛɛrio Mateu 26:47-56, Luku 22:47-53, Yohanu 18:3-12)

43 Yesu kun gari yi gerum kpa
Yudasi ka tunuma yande, bwãabu
wɔkura yiru yen turo. Tɔn dabira
nùn swĩi ba takobiba ka bokunu
nɛni. Yãku kowo tɔnwerobu ka
wooda yɛ̃robu ka guro guroba ba bu
gɔra.
44 N deema dɔmɛ wi, u raa tɔn be
sɔ̃ɔwa yĩre te u koo ko. U nɛɛ, durɔ
wi u koo nɛnɛ u bɔkasi, wiya mi, bu
nùn mɔɔ, bu nɛnɛ kem kem bu ka
doona.
45 Ye Yudasi tunuma, mii mii u da
Yesun mi, ma u nɛɛ, yinni.

Ma u nùn bɔkasi.
46 Yera tɔn be, ba nɔmu dɛmia ba
Yesu mwa.
47 Adama be ba yɔ̃ min turo u
win takobi woma, ma u yãku kowo
tɔnweron yoon soo sɔ̃ra u bura.
48 Yera Yesu bu bikia u nɛɛ, nɛna
bɛɛ i mwaabu na ka takobiba ka
bokunu nge swaa dio?

49 Baadommawa na ra n ka bɛɛ
wãa sãa yerɔ na n keu sɔ̃ɔsimɔ, ma
i ṅ man mwɛ. Adama Gusunɔn gari
yi ṅ koo ko yi kun koore.
50 Yera bwãa be kpuro ba yarina
ba nùn deri.
51 Aluwaasi goo maa Yesu swĩi
biruɔ u bekuru wukiri. Yera gaba kĩ
bu nùn mwa,
52 adama u duka tereru, u bu
bekuru deria.

Ba Yesu sirimɔ

Yuuban tɔnwerobun mɛnnɔ yerɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 26:57-68, Luku 22:54-55, 63-71, Yohanu 18:13-14, 19-24)

53 Sanam mɛya ba ka Yesu da yãku
kowo tɔnweron yɛnuɔ mi yãku
kowo tɔnwerobu ka guro gurobu
ka maa wooda yɛ̃robu ba mɛnnɛ.
54 Ma Piɛɛ u bu swĩi dandankuru
sere ka yãku kowo tɔnweron yɛnu
yaaraɔ. Miya u sina, wi ka tabu
kowobu sannu ba dɔ̃ɔ wɔ̃su.
55 Yãku kowo tɔnwerobu ka maa
guro gurobun mɛnnɔ ge kpuro ba
seeda kasu ye ba koo Yesu mani bu
ka nùn go. Adama ba ṅ wa.
56 Domi tɔn dabiru ta nùn seeda
weesugia diisimɔ adama seedagii
be, ba ṅ nɔɔ tia sãa.
57 Yera gaba seewa ba nùn weesu
mani ba nɛɛ,
58 bɛsɛ sa nua u nɛɛ u koo sãa yeru
sura te ba ka nɔma bana, kpa sɔ̃ɔ itan
baa sɔɔ u be ten kpaaru bani te ba ṅ
ka nɔma banɛ.
59 Ka mɛ, baa gari yinin tii sɔɔ ba ṅ
nɔɔ tia kue.
60 Ma yãku kowo tɔnwero u
seewa u yɔ̃ra be kpuron wuswaaɔ,
u Yesu bikia u nɛɛ, a ṅ gɛɛ wisimɔ?
Mba tɔn beni ba nun saarisimɔ.
61 Adama Yesu u maari piti, u ṅ
bu gãanu wisa. Yera yãku kowo
tɔnwero wi, u kpam nùn bikia u nɛɛ,
wuna Kirisi wi? Gusunɔ Yinni wi sa
siaramɔn Bii?
62 Ma Yesu u nɛɛ, oo, nɛna mi. Sɔ̃ɔ
teeru i ko Tɔnun Bii wa u sɔ̃ Dam
Kpurogiin nɔm geuɔ, u wee wɔllun
di guru winu sɔɔ.
63 Sanam mɛya yãku kowo
tɔnwero u win tiin yaberu nɛnua
u karana, ma u nɛɛ, ee, seeda yerà i
maa kasu.
64 Bɛɛ i nua gari kam yi u gerua.
Amɔna i wa durɔ wi sɔɔ.
Ma be kpuro ba nùn taarɛ wɛ̃ ba
nɛɛ, bu nùn go.
65 Yera ben gaba yande nùn
yãatam siem wɔri, ba win nɔni
wɔ̃kua, ma ba nùn nɔm kusa soomɔ,
ba nɛɛ u tubuo wi u nùn soomɔ.
Ma tabu kowobu ba nùn mwa ba
soomɔ.

Piɛɛ u Yesu siki
(I maa mɛɛrio Mateu 26:69-75, Luku 22:56-62, Yohanu 18:15-18, 25-27)

66 Sanam mɛ Piɛɛ u wãa yɛnu
yaaraɔ, yera wɔndia goo wi u
sɔmburu mɔ̀ yãku kowo tɔnweron
mi u na mi.
67 Ye u Piɛɛ wa u dɔ̃ɔ wɔ̃su, u nùn
mɛɛra tii. Yera u nɛɛ, wunɛ maa, a
raa wãa ka Yesu Nasarɛtigii sannu.
68 Adama Piɛɛ u gari yi siki, u nɛɛ,
na ṅ yɛ̃ fa, ya ṅ man yeeri ye a
gerumɔ.
Ma u yara u da gongoroso gia.
[Saa yera goo dɔɔ ga swĩ.]
69 Wɔndia sɔm kowo wi, u kpam
nùn wa mi, ma u be ba yɔ̃ mi sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, durɔ win tɔmbun turowa mini.
70 Adama Piɛɛ u kpam gari yi siki.
Ye n tɛ fiiko, be ba yɔ̃ mi ba Piɛɛ
sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, ka gem, wunɛ tɔn ben
turowa domi wunɛn tii Galilegiiwa.
71 Yera Piɛɛ u bɔ̃rua u sɔnna u nɛɛ,
na ṅ durɔ wi yɛ̃ wi bɛɛ i ka yã mini.
72 Mii mii ma goo dɔɔ ga swĩ nɔn
mɛɛruse. Yera u Yesun gari yaaya yi
u raa nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sere goo dɔɔ
gu ka swĩ nɔn yiru, u koo nùn siki
nɔn ita. Ma u swĩi wɔri.

15

Ba ka Yesu da

Pilatin wuswaaɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 27:1-2, 11-14, Luku 23:1-5, Yohanu 18:28-38)

1 Buru buru yellu yãku kowo
tɔnwerobu ka maa guro gurobu ka

wooda yɛ̃robu, ka be ba tie mɛnnə
ge sɔɔ, ba mɛnna bu ka gari yi
wesiana sannu. Ma ba Yesu bɔkua
ba ka da ba Pilati nɔmu sɔndia.
2 Yera Pilati nùn bikia u nɛɛ, wuna
Yuuban sunə?
Yesu nùn wisa u nɛɛ, mɛya nge mɛ
a gerua.
3 Ma yãku kowo tɔnwerobu ba
Yesu mɛm dabinu manimə.
4 Yera Pilati kpam nùn bikia u nɛɛ,
a ǹ gãanu wisimə? A ǹ nɔɔmə nge
mɛ ba nun mɛm dabinu manimə?
5 Adama Yesu kun yen gaa wisa
sere biti ya Pilati mwa.

Ba Yesu taarɛ wɛ̃ bu go
(I maa mɛɛrio Mateu 27:15-26, Luku 23:13-25, Yohanu 18:39-19:16)

6 N deema, Gɔɔ sararibun tõə
bakaru baatere Pilati u ra pirisəm
turo karewa wi tɔmba kĩ.
7 Sanam mɛya, tem gowobu gaba
wãa pirisəm sɔɔ be ba tɔmbu go tem
gooru garu sɔɔ. Ben turon yĩsira
Baraba.
8 Ma tɔn wɔru ga susi Pilatin mi
bu ka nùn kana u bu kua nge mɛ u
ra bu kue wõə baagere tõə te sɔɔ.
9 Ma Pilati u bu bikia u nɛɛ, i kĩ n
bɛɛ Yuuban sunə kara?
10 Domi win tii u yɛ̃ kam kam
ma nisinun sõna yãku kowo
tɔnwerobu ba nùn Yesu nɔmu
sɔndia.
11 Sanam mɛ sɔɔra yãku kowo
tɔnwero be, ba tɔn wɔru bɔrie gu ka
Pilati seesi kpa u bu Baraba kara.
12 Ma Pilati u kpam bu bikia u nɛɛ,
ǹ n mɛn na, mba i kĩ n ko ka durə wi
bɛɛ i sokumə Yuuban sunə.
13 Yera ba kpam gbãsukum wɔri
ba nɛɛ, a nùn kpareo dãa bunanaru
sɔɔ.
14 Pilati u bikia u nɛɛ, mban sõna.
Kõsa yerà u kua.
Adama tɔn be, ba gbãsukum sosi
ba nɛɛ, a nùn kpareo dãa bunanaru
sɔɔ.
15 Pilati u kĩ u ko ye n koo bu dore,
yen sõna u bu Baraba kara. Yen biru
u dera ba Yesu so ma u nùn tabu
kowobu nɔmu sɔndia bu nùn dãa
bunanaru kpare.

Tabu kowobu

ba Yesu yaakoru mɔ̀
(I maa mɛɛrio Mateu 27:27-31, Yohanu 19:2-3)

16 Sanam mɛya tabu kowobu ba
Yesu gawa ba ka nùn da tem yɛ̃ron
agbara sɔɔkaaə ma ba tabu kowobu
kpuro kpuro mɛnna mi.
17 Ba Yesu gurumusu swãabu se-
busia, ma ba sãki tundu bɔkana ba
doke win wirə nge furə.
18 Ma ba nùn tɔbirim wɔri ba mɔ̀,
Yuuban sunə, fɔə baasira.
19 Ma ba nùn gãa bõə soomə
wirə, ba nùn yãatam siemə, ba nùn
yiirammɛ.
20 Ye ba nùn yaakoru kua ba kpa,
ba nùn gurumusu swãabu ge potari
ba win tiin yãnu sua ba nùn sebusia.
Ma ba nùn gawa ba ka yara bu ka
nùn kpare dãa bunanaru sɔɔ.

Ba Yesu kpare

dãa bunanaru wɔllə
(I maa mɛɛrio Mateu 27:32-44, Luku 23:26-43, Yohanu 19:17-27)

21 Sanam mɛ ba ka nùn dɔə, n
wee durə goo u sarə mi, wi ba ra
soku Simɔə Sirɛnigii, u wee gberu
kpaanɛn di. N deema Simɔə wi, u
sãawa Alesandu ka Rufusin baaba.
Ma tabu kowobu ba nùn mwa ka
dam ba nùn Yesun dãa bunanaru
sɔbi.
22 Ba ka Yesu da mi ba ra soku
Gɔɔgɔta, yĩsi ten tubusiana, aye te ta
ka wii koko weenɛ.
23 Ma ba nùn tam wɛ̃ mɛ mu ka tim
mɛnna mɛ ba ra soku miru, adama u
yina u nə.
24 Yera ba nùn kpare dãa
bunanarə. Yen biru tabu kowo be,
ba win yãnu tɛtɛ toosi bu ka wa ye
ben baawure u koo sua. Nge mɛya
ba ka Yesun yãnu bɔnu koosina.
25 Bururun kɔba nɔɔba nnɛn
sakawa ba nùn kpare dãa bunanarə.
26 Tora te u kua ba ka nùn kpare,
tera ba yorua ba mani ba nɛɛ,
Yuuban sunə.
27 Ba maa gbɛnəbu yiru gabu dãa
bunananu kpare, turo Yesun nɔm
geuə, turo win nɔm dwarə. [

28 Nge mɛya Gusunɔn gari yi koora yi yi nɛɛ, “Ba nùn garisi kɔ̃san kowobu sɔɔ.”]
29 Tɔn be ba sarɔ ba nùn wiru diirisimɔ ba wɔnsimɔ ba nɛɛ, ahã to, n ǹ wuna ra nɛɛ kaa sãa yeru sura kpa a kpaaru bani sɔ̃ɔ itan baa sɔɔ?
30 Tɛ̃, a re tii faaba koowo a sara dãa ten min di.
31 Nge mɛya maa yãku kowo tɔnwerobu ka wooda yɛ̃robu ba nùn yaakoru mɔ̀. Ba sɔ̃ɔnamɔ ba mɔ̀, u gabu faaba kua adama u kpana u tii faaba ko.
32 Tɛ̃ i de Kirisi Isireliban sunɔ u sarama su wa saa dãa bunana ten min di kpa su nùn naanɛ doke.

Mɛya maa be yiru, be ba kpare dãa bunanaru sɔɔ ka wi sannu, ba maa nùn wɔmmɔ.

Yesun gɔɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 27:45-56, Luku 23:44-49, Yohanu 19:28-30)

33 Yera dɔma ten sɔ̃ɔ sɔɔ, yam wɔ̃kura tem mɛ kpuro wukiri sere n ka kua sɔ̃ɔ sɔɔn kɔba ita.
34 Kɔba ita yen sakawa Yesu u gbãra ka dam, u nɛɛ, “Eloi, Eloi, lema sabatani.” Yen tubusiana, Gusunɔ nɛn Yinni, mba n kua a ka man deri.
35 Be ba yɔ̃ min gabu ba gari yi nua ma ba nɛɛ, i ǹ nɔɔmɔ? U Eli soku.
36 Yera ben turo u duka na ka swɛ̃ɛ dukɛ dukɛsu si u wasa tam mɔmmɔm sɔɔ u bɛri dɛkaɔ. Ma u Yesu tĩi u nɔ, u nɛɛ, i de su wa Eli ù n koo na u nùn sarasia.
37 Yera Yesu u gbãra wɔllɔ too too, ma win hunde ya doona.
38 Ase saa yera maa beku kare te ta wãa sãa yeru sɔɔ ta gɛ̃ɛrama saa wɔllun di sere temɔ.
39 Tabu kowobun tɔnwero wi u yɔ̃ Yesun wuswaaɔ u wa nge mɛ u ka gu. Yera u nɛɛ, ka gem durɔ wi, Gusunɔn Biiwa.
40 Kurɔbu gaba maa wãa mi, ba mɛɛra sarun di. Be sɔɔra Maari Madalagii wãa, ka Salomɛ, ka Maari wi u sãa Yose ka Yakɔbu yãkabun mɛro.
41 N deema beya ba raa Yesu swĩi ba nùn nɔɔrimɔ sanam mɛ u wãa Galileɔ. Kurɔbu dabiru gara maa wãa mi, be ba ka nùn na Yerusalɛmuɔ sannu.

Yesun sikubu

(I maa mɛɛrio Mateu 27:57-61, Luku 23:50-56, Yohanu 19:38-42)

42-43 Ye n kua yoka, Yosɛfu Arimategii u tunuma mi, wi u sãa bɛɛrɛgii Yuuban guro gurobu sɔɔ, u maa mara Gusunɔ u bandu swĩi. Tɔ̃ɔ te, tɔ̃ɔ wɛ̃rarugirun sɔɔrun tɔ̃ra, tèn yokan di tɔ̃ɔ wɛ̃rarugira koo tore. Yen sɔ̃na Yosɛfu u da Pilatin mi ka toro sindu u ka Yesun goru kana.
44 Ma Pilati u biti kua too too ye u nua ma Yesu u gu kɔ. Yera u tabu sunɔ sokusia u ka nùn bikia Yesu ù n gu kɔ.
45 Ye tabu sunɔ wi, u nùn sɔ̃ɔwa ma Yesu u gu, u Yosɛfu nɔɔ kã u ka goo te sua.
46 Yosɛfu u da u beku te ba wesa ka wɛ̃ɛ damgii dwa, ma u goo te sarasia u tu beku te tɛ̃ke. Ma u tu kpɛ̃ɛ kpee wɔru ge ba dãka sɔɔ. Yen biru u kpee bakaru garu bimiama u ka wɔru gen nɔɔ kɔrua.
47 N deema, Maari Madalagii ka Maari Yosen mɛro, ba mɛɛra mi ba Yesun goru kpɛ̃ɛmɔ.

16

Yesun seebu gɔrin di

(I maa mɛɛrio Mateu 28:1-8, Luku 24:1-12 Yohanu 20:1-10)

1 Ye tɔ̃ɔ wɛ̃rarugira sara, Maari Madalagii ka Salomɛ ka Maari Yakɔbun mɛro, ba turare dwa bu ka Yesun goru yɛ̃ka.
2 Ye n kua alusuma buun buru buru yellu kurɔ be, ba da siki ten mi.
3 Swaaɔ ba bikianamɔ, wara u koo bu kpee te bimia siki ten nɔɔn di.
4 Ye ba mɛɛra ma ba wa, wee kpee te, ta bimiare baa mɛ ta kpã too.
5 Ye ba dua siki te sɔɔ ba aluwaasi goo wa u sɔ̃ ben nɔm geuɔ u yabe kpikiru sebua. Ma bɛrum bu mwa gèm gem.
6 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i ku bɛrum ko. Na yɛ̃ ma Yesu Nasarɛtigiiwa i

kasu wi ba kpare dãa bunanaru sɔɔ.
U seewa gɔrin di u ɲ̀ wãa mini. I
mɛɛrio mi ba raa nùn kpĩi.
7 N n mɛn na, i doo i win bwãabu
sõ ka Piɛɛn tii ma u koo bu gbiiya u
da Galileɔ. Miya ba koo nùn wa nge
mɛ u raa bu sõɔwa.
8 Yera ba yarima ba duki doona
sikiru min di ka diiribu domi
bɛrum bu mwa gem gem. Ba ɲ̀ maa
goo gãanu ganu sõɔwa bɛrum saabu.

Yesu u Maari Madalagii kure
(I maa mɛɛrio Mateu 28:9-10, Yohanu 20:11-18)

[
9 Ye Yesu u seewa gɔrin di
alusuma buun buru buru yellu,
Maari Madalagiiwa u gbia u tii sõɔsi,
wì sɔɔn di u wɛrɛkunu nɔɔba yiru
gira.
10 Ma kurɔ wi, u da u win
kpaasibu labaari ye sõɔwa be ba wãa
nuku sankiranu ka swĩi sɔɔ.
11 Sanam mɛ ba nua Yesu kua
waso, kurɔ wi maa nùn wa, ba ɲ̀ ye
wure.

Yesu u bwãabu yiru kure
(I maa mɛɛrio Luku 24:13-35)

12 Yenin biru, Yesu u wigibu yiru
gabu kure ye ba sĩimɔ swaaɔ ba baru
kpaaru garu dɔɔ adama u tii kɔsa
ben nɔni sɔɔ.
13 Ye ba wɔma wuu min di ba be
ba tie yen labaari sõɔwa, adama ba
ɲ̀ maa ye naanɛ kue.

Yesu u tii bwãabu

wɔkura tia ye sõɔsi
(I maa mɛɛrio Mateu 28:16-20, Luku 24:36-49, Yohanu 20:19-23, Gɔrobun Kookoosu 1:6-8)

14 Yen biru Yesu u bwãabu
wɔkura tia ye kurema ye ba dimɔ.
Ma u bu gerusi ben naanɛ dokebu
sarirun sõ ka maa ben degangam sõ,
domi ba ɲ̀ tɔn ben gari wure be ba
nùn wa u seewa gɔrin di.
15 Ma u bu sõɔwa u nɛɛ, i doo
handunian baama kpuro kpa i bwe-
seru baatere Labaari gea waasu
kua.
16 Baawure wi u ye naanɛ doke,
ma ba nùn batɛmu kua, u koo hun-
den faaba wa. Baawure wi u kun
maa ye naanɛ doke, u koo taarɛ wa.
17 Sɔm maamaakiginu wee ni
naanɛ dokeobu ba koo ko. Ba koo
wɛrɛkunu gira ka nɛn yĩsiru kpa bu
ka barum kpam gari gere.
18 Bà n waa gɔsɔnu sua nɔmaɔ, ɲ̀
kun mɛ bà n dɛ̃ɛ nɔra, ba ɲ̀ wahala
gaa wasi. Bà n maa barɔbu nɔmu
sɔndi, ba koo bɛkurawa.

Yesu u doonɔ Gusunɔn mi
(I maa mɛɛrio Luku 24:50-53, Gɔrobun Kookoosu 1:9-11)

19 Ye Yinni Yesu ka bu gari yi kua
u kpa, u suara wɔllɔ u da u sina
Gusunɔn nɔm geuɔ.
20 Ma bwãa be, ba da ba waasu
kua baama kpuro. Ma Yinni u ka
bu sɔmbu te mɔ̀, u sõɔsimɔ ka sɔm
maamaakiginu ma ben gari sãawa
gem.]

LABAARI GEA NGE MƐ LUKU U YORUA

Luku, wi u tire te yorua, u sãawa Gɛrɛki. U yɛ̃ru mɔ, u sãawa dokotoro, Kol 4:14. Teofiruwa u tire te yorua. Teofiru wi, u ṅ maa sãa Yuu. Yen sɔ̃na ye u Yesun bwese tɔ̃kan gari mɔ̀, u girariwa sere Adamun mi, wi u sãa tɔmbu kpuron baaba. Luku u kĩ u sɔ̃ɔsiwa ma Yesu u sãawa tɔmbu kpuron Faaba kowo, n ṅ mɔ Yuuba tɔnagii. U maa sɔ̃ɔsi ma Yesu u tɔmbu kpuro kĩ, bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu ka damgibu ka sãarobu ka gobigibu ka kurɔbu ka durɔbu ka bibu.

Tire ten gari mɛro ya wãawa ten wiru 19:10 sɔɔ ye ya nɛɛ, Tɔnun Bii u nawa u ka kasu be ba kɔ̃ɔra u bu faaba ko.

Tire ten kpunaa

1. Yohanu Batɛmu kowo ka Yesun marubu ka Yesun biru, wiru 1n di sere wiru 2.
2. Yohanu Batɛmu kowon waasu ka Yesun kɔkiribu, wiru 3n di sere wiru 4:13.
3. Yesun sɔmburu Galileɔ, wiru 4:14n di sere wiru 9:50.
4. Yesu u wãa Yerusalɛmun swaaɔ, wiru 9:51n di sere wiru 19:28.
5. Yesun sɔ̃ɔsi dãakinu batuma sɔɔ, wiru 19:29n di sere wiru 21:37.
6. Yesun sanam dãakim handunia sɔɔ, wiru 22n di sere wiru 24.

Nge mɛ ba kua

ba ka tire te yorua

1-4 Teofiru, bɛɛrɛ bakagii, n man wɛ̃re n nun tireru yorua n nun sɔ̃ dee dee ye n koora bɛsɛn suunu sɔɔ. Be ba ye wa toren di ba kua yen labaarin sɔm kowobu ma ba sun ye sɔ̃ɔwa. Dabiru be ba ye nua ba kookari kua bu ka ye yore dee dee. Nɛn tii na gari yi kpuro wɛ̃ɛra yin toren di. N maa man wɛ̃re n nun ye yorua a n ka yen gem yɛ̃ ye ba nun sɔ̃ɔsi.

Gusunɔn gɔrado u Yohanu Batɛmu kowon marubun gari nɔɔsia

5 To, Herodu Yudean tem yɛ̃ron waati, yãku kowo goo wãa yãku kowobun wuuru sɔɔ te ba mɔ̀ Abia, win yĩsira Sakari. Win kurɔ maa sãawa Aronin bweseru, win yĩsira Elisabɛti.

6 Be yiru kpuro geegiba Gusunɔn wuswaaɔ. Ba sĩimɔ Yinni Gusunɔn wooda ka win sɔ̃ɔsibu kpuro sɔɔ dee dee.

7 Adama ba ṅ bii mɔ yèn sɔ̃ Elisabɛti sãa wĩro, be yiru kpuro ba maa tɔkɔnu kua.

8 N wee sanam mɛ n ben wuuru girari, Sakari win yãku kobun sɔmburu mɔ̀ Gusunɔn wuswaaɔ.

9 Ma tubu tubu ya nùn mwa nge mɛ yãku kowobun komaru, u ka du Yinni Gusunɔn sãa yerɔ u turare dɔ̃ɔ doke.

10 Tɔn wɔru kpuro ga kanaru mɔ̀ tɔɔwɔ sanam mɛ u turare dɔ̃ɔ dokemɔ.

11 Ma Yinnin gɔrado u nùn kure u yɔ̃ mi ba ra turare dɔ̃ɔ doken nɔm geuɔ.

12 Ye Sakari u nùn wa, u wom torura ma bɛrum nùn mwa.

13 Ma gɔrado wi, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku bɛrum ko Sakari, domi ba wunɛn kanaru mwa. Wunɛn kurɔ Elisabɛti u koo nun bii tɔn durɔ marua, kpa a nùn yĩsiru kɛ̃ Yohanu.

14 Kaa nuku doo bakabu wa, tɔn dabira koo maa yɛ̃ɛri win marubun sɔ̃.

15 Domi u koo ko tɔn boko Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. U ṅ tam nɔrumɔ. U ko n maa Hunde Dɛɛro yiba win mɛron nukurun di.

16 U koo de Isirelibą dabiru bu wura Gusunɔ ben Yinnin mi gia.

17 U koo nùn swaa gbiiya kpa u n sãa nge Gusunɔn sɔmɔ Eli, u n dam mɔ u ka baababa ka ben bibu dorasia, kpa u maa ka mɛm nɔɔ sariba wura geegibun swaa sɔɔ, kpa u maa tɔmbun gɔ̃rusu sɔɔru koosia mam mam Yinnin sɔ̃.

18 Sakari u gərado wi bikia u nɛɛ,
amənа ko na n ka yɛ̃ ma gari yi gema.
Domi nɛ durə təkəra, nɛn kurən tii
maa təkəru kua.
19 Ma gərado wi, u nùn wisa u
nɛɛ, nɛna Gabiriɛ, nɛ wi na ra n
yɔ̃ Gusunən wuswaaə. Ba man
gərimawa n ka nun gari ko kpa n ka
nun labaari gea ye nəəsia.
20 Adama a ɲ̀ nɛn gari naanɛ doke
yi yi koo koora yin saa səə. Yen sɔ̃na,
a ɲ̀ maa kpɛ̃ a gari gere sere dəma te
yabu ye, ya koora.
21 Təmba Sakari mara, ma biti ya
bu mwa ye u ka tɛ mɛ sãa yerə.
22 Ye u yara, u ɲ̀ kpĩa u ka bu gari
kue, ma ba gia ma u kãsiru wawa
sãa yeru mi. U ka bu nəma gari
sɔ̃əmə, u ɲ̀ nəə wukie.
23 Ye win yãku kowo səmbura
kpa, u sĩa win yɛnuə.
24 Yen biru win kurə Elisabɛti u
gura sua, ma u tii berua suru nəəbu.
U nɛɛ,
25 n wee ye Yinni Gusunə u man
kua. U ka man nənu geu mɛɛra u
man sekuru yara təmbun wuswaaə.

Wəllun gərado

u Yesun marubun gari nəəsia

26-27 Elisabɛtin guran suru nəəba
tiase, Gusunə u win gərado Gabiriɛ
gəra Nasarɛtiə, Galilen tem səə
wəndia goon mi, wi u kun durə yɛ̃.
Wəndia win durə kɛ̃ɛro Yosɛfu u
sãawa Dafidi sina bokon bweseru.
Wəndia win tiin yĩsira Maari.
28 Gərado wi, u da win mi ma u
nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, na nun təbura,
Gusunə u nun durom kua, u maa
wãa ka wunɛ.
29 Maarin laakari ya burisina ka
gari yi, ma u tii bikia u nɛɛ, təbiri
teren bwesera mini.
30 Gərado u nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, a
ku bɛrum ko Maari domi Gusunə u
nun durom kua.
31 Wee kaa gura sua a bii tən durə
ma kpa a nùn yĩsiru kɛ̃ Yesu.
32 U koo ko tən boko. Ba ko n
da nùn soku Wərukoon Bii. Yinni
Gusunə u koo nùn win sikado
Dafidin bandu wɛ̃.
33 U ko n bandu dii Yakəbun
yɛnuə sere ka baadommaə. Win
bandu ta ɲ̀ ko n nəru mə.
34 Ma Maari u gərado bikia u nɛɛ,
amənа yeni ya koo ka koora domi
na ɲ̀ durə yɛ̃.
35 Gərado u nùn wisa u nɛɛ,
Hunde Dɛɛro u koo nun deema, kpa
Wərukoon dam mu nun wukiri.
Yen sɔ̃na ba koo bii dɛɛro wi kaa ma
mi soku Gusunən Bii.
36 Wee wunɛn mɛro bisi Elisabɛti
wi ba raa sokumə wĩro, win tii u bii
tən durən gura mə win təkəru səə. U
wãa win suru nəəba tiase səə tɛ̃.
37 Domi gãanu sari ni Gusunə
kpanɛ.
38 Maari nɛɛ, nɛna Yinnin yoo. N
man kuo nge mɛ a gerua. Ma gərado
wi, u doona.

Maari u Elisabɛti beram da

39 Sɔ̃ə mɛɛ te səə, Maari u seewa
kpaaka u da Yudean wuu gagu səə
ge ga wãa guunun bera gia.
40 U dua Sakarin yɛnuə ma u
Elisabɛti təbura.
41 Ye Elisabɛti u Maarin təbiribu
nua, yera bii wi u wãa win nukurə
u diira ma Elisabɛti u Hunde Dɛɛro
yiba.
42 Ma u gbãra u nɛɛ, domarugiiwa
wunɛ tən kurəbu səə, domarugiiwa
maa bii wi kaa ma.
43 Wara ra n nɛ, nɛn Yinnin mɛro
u ka man beram na.
44 Domi wee, ye wunɛn təbiribun
nəə ga nɛn swaa wəri, bii wi u wãa
nɛn nukurə u diira ka nuku dobu.
45 Doo nəərugiiwa wunɛ ye a ka
naanɛ doke ma ye kpuro ya koo
koora ye Gusunə u nun sɔ̃əwa.

Maarin womu

46 Maari u womu kua u nɛɛ,
nɛn gɔ̃ru ga Yinni saabu mɔ̀.
47 Nɛn hunde yɛ̃ɛrimə Gusunə nɛn
Faaba kowon sɔ̃,
48 yèn sɔ̃ u ka man nənu geu
mɛɛra, nɛ wi na sãa win yoo
bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ.
Wee, saa tɛ̃n di saa baayeren
təmbu ba koo man soku doo
nəərugii

49 yèn sɔ̃ Gusunɔ dam kpurogii u
man gãa bakanu kua.
Win yĩsira Dɛɛro.
50 U ra be ba nùn nasie durom kue
saa baayere.
51 U win dam sɔ̃ɔsi,
ma u be ba tii suabun bwisikunu
mɔ yarinasia.
52 U sinambu bandu yara.
Ma u bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu wɔlle sua.
53 U gɔ̃ɔrobu debia ka gãa geenu.
Ma u gobigibu gira nɔm dira.
54 U win sɔmɔ Isireli somi
yèn sɔ̃ u win durom yaaya
55 mɛ u Aburahamu ka win bibu
kuammɛ sere ka baadomma
nge mɛ u bɛsɛn baababa nɔɔ
mwɛɛru kua.
56 Maari u ka Elisabɛti sina nge
suru ita, yen biru u gɔsira win
kpaarɔ.

Yohanu Batɛmu kowon marubu

57 Elisabɛtin marubun sanam
yiba, ma u bii tɔn durɔ mara.
58 Win berusebu ka win dusibu
ba nua ma Yinni u nùn durom
bakam kua, ma ba ka nùn nuku
dobu mɔ̀ sannu.
59 Ma n kua sɔ̃ɔ nɔɔba itase ba
mɛnna bu ka bii wi bango ko, ma ba
kĩ bu nùn yĩsiru kɛ̃ Sakari nge win
tundon yĩsiru.
60 Adama win mɛro u gerua u nɛɛ,
aawo, Yohanuwa ba koo nùn soku.
61 Ma ba nɛɛ, wunɛn bweseru sɔɔ,
goo sari wi u yĩsi te mɔ.
62 Yera ba win tundo gari bikia ka
yĩreru bu ka gia mɛ u kĩ bu nùn soku.
63 Ma u bu gãanu bikia nì sɔɔ u koo
yore ma u yorua, Yohanuwa win
yĩsiru. Ma biti ya tɔn be kpuro mwa.
64 Yande win nɔɔ ga wukiara, win
yara dɛnda, u gari mɔ̀ ma u Gusunɔ
siaramɔ.
65 Bɛrum be kpuro mwa be ba
wãa bera mi, ma ba gari yi kpuro
sɔ̃ɔna ba ka sikerena Yudean tem
wusu sɔɔ si su wãa guunun bera gia.
66 Ma be ba gari yi nua kpuro, ba
yi berua ben gɔ̃rusɔ, ba bikianamɔ
ba mɔ̀, ɲ̀ n mɛn na, amɔna bii wi, u
koo ra ko.

Domi ba wa Yinnin nɔmu ga wãa
ka wi.

Sakari u Gusunɔn gari gerua

67 Ma bii win tundo Sakari, u
Hunde Dɛɛro yiba ma u gerua u nɛɛ,
68 su Gusunɔ Isireliban Yinni siara
ye u ka win tɔmbu naawa
ma u bu yakia.
69 Ma u ka sun Faaba kowo damgii
naawa
wi u sãa Dafidi win sɔm kowon
sikadobu.
70-71 Wiya u koo sun faaba ko saa
bɛsɛn yibɛrɛban min di,
ka be ba sun tusa kpuron nɔman di,
nge mɛ u raa gerua
saa win sɔmɔ dɛɛrobun nɔsun di
be ba wãa yellu.
72 Mɛya u ka bɛsɛn baababa durom
kua,
ma u maa win nɔɔ mwɛɛ dɛɛraru
yaaya.
73 Nge mɛ u raa bɔ̃rua
Aburahamu bɛsɛn baaban
wuswaaɔ
74 u ka sun wɔra saa bɛsɛn yibɛrɛban
nɔman di,
kpa u sun ayeru wɛ̃ su ka nùn sã
bɛrum sariru sɔɔ,
75 kpa su ko dɛɛrobu ka gemgibu
win wuswaaɔ
bɛsɛn wãarun sanam kpuro sɔɔ.
76 Wunɛ maa nɛn bii,
ba koo nun sokuwa Wɔrukoon
sɔmɔ
domi kaa Yinni gbiiya a ka win swɛɛ
sɔmɛ,
77 kpa a maa win tɔmbu sɔ̃ ma ba
koo faaba
wa bà n bu ben toranu suuru kua
78 bɛsɛn Yinnin wɔnwɔndun sɔ̃ te ta
kpã.
Wɔnwɔn ten saabuwa
yam bururam ko n sun naawa
wɔllun di
nge buruku sɔ̃ɔ yana,
79 u ka bu yam dɛɛrasia
be ba wãa yam wɔ̃kuru sɔɔ
ka be gɔɔn bɛrum wukiri nge yam
wɔ̃kuru.
Kpa u ka bɛsɛn naasu kpara alafian
swaa sɔɔ.

80 Ma bii wi, u kpɛ̃amɔ u bwisi mɔ̀,
ma u da u wãa gbaburɔ sere n ka kua
tɔ̃ɔ te u tii sɔ̃ɔsi Isireliban wuswaaɔ.

2

Yesun marubu
(I maa mɛɛrio Mateu 1:18-25)

1 Sanam mɛ sɔɔ, tem yɛ̃ro Ogusitu
u wooda yara bu tem baama
kpuron tɔmbu gari.
2 Gari gari gbiikaa ye, ba ye kuawa
Kirinusi Sirin tem yɛ̃ron waati.
3 Ma baawure u da win wuuɔ bu
ka nùn tireru doke.
4 Yosɛfu u maa seewa Galilen wuu
gagun di ge ba ra soku Nasarɛti, u
da Yudean temɔ sere Dafidin wuuɔ
ge ba ra nɛɛ Bɛtelehɛmu yèn sɔ̃ u sãa
Dafidin sikadobu,
5 kpa bu ka bu tireru doke, wi ka
win kurɔ kɛ̃ɛro Maari. Maari wi, u
gura mɔ.
6 Ye ba wãa mi, win sanam yiba ye
u koo ka ma.
7 Ma u win bii gbiikoo mara tɔn
durɔ, ma u nùn sɛ̃katia tɛ̃kusi u nùn
kpĩ yãanun yakasu wɔllɔ, yèn sɔ̃ ba
ǹ ayeru wa sɔbun sɔbia yerɔ.

Gusunɔn gɔrado

u yãa kparobu kure

8 N deema yãa kparoba wãa bera
mi yakasɔ, ba ben yãanu kɔ̃su
wɔ̃kuru.
9 Yera Gusunɔn gɔrado u bu kure
ma Gusunɔn yiikon girima ya bu
burure ya ka sikerena ma bɛrum bu
mwa gem gem.
10 Ma gɔrado u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i ku
nanda domi na ka bɛɛ Labaari gea
naawawa ye ya koo tɔmbu kpuro
nuku doo bakabu wɛ̃.
11 Gisɔ Dafidin wuuɔ ba bɛɛ Faaba
kowo marua wi u sãa Kirisi Yinni.
12 Wee, nge mɛ i ko ka nùn tubu, i
ko bii wɛ̃ɛru wa ba sɛ̃katia tɛ̃kusi, u
kpĩ yãanun yakasu wɔllɔ.
13 Suaru sɔɔ wɔllun tabu kowobu
dabi dabiru ba kurama gɔrado
win bɔkuɔ ba Gusunɔ siaramɔ ba
gerumɔ,
14 bu Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ wɔllɔ.
Bɔri yɛnda n wãa handunia sɔɔ
be ba Gusunɔn nukuru
dorasiamɔn suunu sɔɔ.

Yãa kparoba dɔɔ Bɛtelehɛmuɔ

15 Sanam mɛ wɔllun gɔrado be, ba
bu doonari ba wura Gusunɔ wɔllɔ,
yãa kparo be, ba geruna ba nɛɛ, ǹ
n mɛn na, su da Bɛtelehɛmuɔ su wa
ye ya koora ye Yinni Gusunɔ u sun
sɔ̃ɔsi.
16 Ba da ka sɛndaru ma ba Maari
ka Yosɛfu wa ka bii wɛ̃ɛ te, ta kpĩ
yãanun yakasu wɔllɔ.
17 Ye ba nùn wa ba kpa ba saara
ye gɔrado wi, u raa bu sɔ̃ɔwa bii win
wɔllɔ.
18 Ma be kpuro be ba gari yi nua
ba biti soora ka ye yãa kparoba bu
sɔ̃ɔwa.
19 Adama Maari u gari yi kpuro
doke gɔ̃ruɔ u yi lasabu mɔ̀.
20 Ma yãa kparo be, ba gɔsira
ba Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ, ba nùn
siaramɔ yabu ye kpuron sɔ̃ ye ba
nua ka ye ba wa, nge mɛ gɔrado wi,
u raa bu sɔ̃ɔwa.

Ba Yesu yĩsiru kã

21 Ye sɔ̃ɔ nɔɔba ita ya yiba ba bii wi
bango kua, ma ba nùn yĩsiru kã Yesu,
yĩsi te Gusunɔn gɔrado u nùn kã ba
sere win gura sua.

Ba Yesu Gusunɔ tusia sãa yerɔ

22-23 Amɛniwa ba yorua Yinnin
wooda sɔɔ ba nɛɛ, “Bii tɔn durɔ
gbiikoo baawure wi ba mara, ba
koo nùn wunawa nɛnɛm Yinni
Gusunɔn sɔ̃.” Yen sɔ̃na ye sanam
yiba bu ka tii sãrasia nge mɛ
Mɔwisin wooda ya gerua, Maari ka
Yosɛfu ba ka bii wi da Yerusalɛmuɔ
bu nùn Yinni tusia,
24 kpa bu ka yãkuru ko nge mɛ
ba gerua Yinnin wooda sɔɔ ba nɛɛ,
“Kparukonu yiru, ǹ kun mɛ to-
tobɛrɛ binu yiru.”
25 Durɔ goo wãa Yerusalɛmuɔ,
win yĩsira Simɛɔ. Durɔ wi, u sãawa
geegii wi u Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃. U wi
u koo Isireliban nukuru yɛmiasia
swaa daki ma Hunde Dɛɛro nùn
wãasi.

26 Hunde Dɛɛro wi, u maa nùn
sɔ̃ɔsi ma u koo Kirisi, wi Yinni u gɔsa
wa u sere gbi.
27 U da sãa yerɔ ka Hunde Dɛɛron
kparabu. Ye Yesun dusiba ka nùn
dua bu nùn kua nge mɛ wooda ya
gerua,
28 Simɛɔ u nùn mwa win nɔmaɔ
ma u Gusunɔ saabu kua u nɛɛ,
29 Yinni, tɛ̃ kaa de nɛ wunɛn sɔm
kowo, n handunia deri ka
alafia
nge mɛ a man sɔ̃ɔwa.
30 Domi nɛn nɔni yi wunɛn faaba wa
31 ye a sɔɔru kua bwesenu kpuron
wuswaaɔ.
32 Yeya yam bururam mɛ mu koo
tɔn tukobu wunɛn swaa
sɔ̃ɔsi.
Mu koo maa wunɛn tɔmbu Isireliba
bɛɛrɛ doke.

Simɛɔ u Gusunɔn gari gerua

33 Ye ba gerua bii win sɔ̃ ya win
baa ka win mɛro biti kua.
34 Simɛɔ u bu domaru kua ma u
Maari, bii win mɛro sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
ba bii wini gɔsa ba yi u ka tɔn
dabiru wɔrumasia Isireliba sɔɔ, kpa
u tɔn dabinu seesia. U koo maa ko
yĩreru Gusunɔn min di te tɔmba kun
wuramɔ
35 kpa dabirun gɔ̃run bwisikunu
nu sɔ̃ɔsira. Wunɛn tii, nuku
sankiranu nu koo nun sɔku gɔ̃ruɔ
nge takobi.

Ana, Gusunɔn sɔmɔ tɔn kurɔ

36 Gusunɔn sɔmɔ tɔn kurɔ goo
maa wãa, win yĩsira Ana, Fanuɛlin
bii Asɛɛn bweseru sɔɔ. U tɔkɔ̨ru kua
gem gem. U raa sina ka win durɔ
wɔ̃ɔ nɔɔba yiru saa win wɔndiarun
di.
37 Ma u gɔminiru sina wɔ̃ɔ wɛnɛ
ka nnɛ. U ku ra kpe sãa yerɔ, u ra
n Gusunɔ sãamɔ bururu ka yoka ka
nɔɔ̨ bɔkuru ka kanaru.
38 U besirama saa ye sɔɔ, u Gusunɔ
saabu mɔ̀, ma u bii win gari tɔmbu
kpuro sɔ̃ɔmɔ be ba mara Gusunɔ u
Yerusalɛmu yakia.

Ben wuramaru Nasarɛtiɔ

39 Sanam mɛ ba baayere kua ba
kpa nge mɛ Yinni Gusunɔn wooda,
ba gɔsira Nasarɛti ben wuuɔ Galilen
temɔ.
40 Ma bii wi, u kpɛ̃amɔ ma u dam
sosimɔ ma bwisi gee yiba wi sɔɔ.
Gusunɔn durom maa wãa ka wi.

Yesu da sãa yerɔ win birun saa

41 Wɔ̃ɔ baagere Yesun dusibu ba
ra Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ bakaru dewa
Yerusalɛmuɔ.
42 Sanam mɛ Yesu u wɔ̃ɔ wɔkura
yiru mɔ ba tɔ̃ɔ baka te da nge mɛ ben
komaru.
43 Ye tɔ̃ɔ baka ten sanam kpa
sanam mɛ ba wiɔ, bii wi, Yesu u sina
Yerusalɛmuɔ, win dusiba kun yɛ̃.
44 Ba tamaa sãa u wãawa ben wu-
uru sɔɔ. Ye ba sĩa tɔ̃ɔ giriru ba nùn
kasu ben dusibu ka ben bɔrɔba sɔɔ.
45 Adama ba ǹ nùn wa ma ba
gɔsira Yerusalɛmuɔ ba nùn kasu.
46 Yen sɔ̃ɔ itase ba nùn wa sãa yerɔ
u sɔ̃ wooda yɛ̃robun suunu sɔɔ u bu
swaa daki u maa bu gari bikiamɔ.
47 Be ba nùn swaa daki kpuro ba
biti kua win bwisi ka win gari wisi-
bun sɔ̃.
48 Sanam mɛ win dusiba nùn wa
biti ya bu mwa ma win mɛro u nùn
bikia u nɛɛ, nɛn bii amɔna a ka sun
kua mɛ. Nɛ ka wunɛn baa wee, sa
nun kasu ka nuku sankiranu.
49 Ma u bu bikia u nɛɛ, mba n kua
i ka man kasu. I ǹ yɛ̃ ma na ǹ kon ko
na kun nɛn baaban wunanɔsu kue?
50 Adama gari yi u bu sɔ̃ɔwa mi, yi
ǹ bu yeeri.
51 U ka bu sĩa Nasarɛtiɔ ma u bu
mɛm nɔɔwa. Win mɛro u gari yi
kpuro berua win gɔ̃ruɔ.
52 Ma Yesu u kpɛ̃amɔ bwisi sɔɔ ka
wasi sɔɔ, ma Gusunɔ u ka nùn nɔnu
geu mɛɛra, ma u sãa tɔn geo tɔmbu
sɔɔ.

3

Yohanu Batɛmu kowon waasu
(I maa mɛɛrio Mateu 3:1-12, Maaku 1:1-8, Yohanu 1:19-28)

1 Ye tem yɛ̃ro Tiberi kua wɔ̃ɔ
wɔkura nɔɔbu win bandu sɔɔ,
sanam mɛ, Pɔnsu Pilatiwa sãa
Yudean tem yɛ̃ro, ma Herodu u sãa
Galilen wirugii, ma Filipu win wɔnɔ

u sãa Iture ka Takonitin wirugii, ma
Lisania u sãa Abilɛnin wirugii.
2 Ya maa sãawa Ani ka Kaifa yãku
kowo tɔnwerobun waati. Sanam
mɛya Gusunɔ u ka Yohanu Sakarin
bii gari kua gbaburɔ.
3 Ma u da Yuudɛnin baru kpaanɔ
kpuro u kparamɔ u mɔ̀, bu gɔ̃ru
gɔsio bu batɛmu ko, kpa Gusunɔ u
bu ben toranu suuru kua.
4 Nge mɛya ye Gusunɔn sɔmɔ Esai
u yorua win tirerɔ ya koora ye u nɛɛ,
“goo u gbãramɔ gbaburɔ u mɔ̀, i
Yinnin swaa sɔnwɔ.
Kpa i n ye nɔɔ nɛrasiamɔ yu dɛnda.
5 I yen wɔwi kpuro kɔruo,
i maa yen guunu kpuron gunum
kawo
kpa i yen gungunu nɔɔ nɛrasia nu
ko tem tɛɛra,
kpa i yen mi n kɔ̃kure kpuro dɛmia,
kpa i yen wɔrusu kpuro kɔre.
6 Tɔmbu kpurowa ba koo Gusunɔn
faaba wa.”
7 Tɔn wɔrusu su daamɔ win mi u
ka bu batɛmu ko. Ma u bu sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, bɛɛ waa gɔsɔnun bweseru,
wara bɛɛ kirɔ kua i ka mɔru ye ya
sisi suuri.
8 N n mɛn na, i koowo ye ya koo
bɛɛn gɔ̃ru gɔsiabu sɔ̃ɔsi, kpa i ku
gere bɛɛn tii sɔɔ ma Aburahamuwa
bɛɛn baaba. Domi na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ
Gusunɔ u koo kpĩ u Aburahamu
bibu seeya saa kpee nini sɔɔn di.
9 Ba gbãa sue kɔ bu ka dãnu bɔɔri
nin nuurun di. Yen sɔ̃, dãru baatere
te ta ɲ bii geenu marumɔ, ba koo tu
burawa bu dɔ̃ɔ kpɛ̃ɛ.
10 Ma tɔn wɔrusu nùn bikiamɔ, ɲ
n mɛn na, amɔna be, ba koo ko.
11 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wi u
yabenu yiru mɔ u teeru goo wɛ̃ɛyɔ
wi u kun mɔ, mɛya maa wi u dĩanu
mɔ, u ka gabu bɔnu koowo.
12 Gbere mwaɔba maa da u ka bu
batɛmu ko, ma ba nùn bikia ba nɛɛ,
yinni, mba sa ko ko.
13 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i ku ra
mwɛ n kere ye ba bɛɛ yiire.
14 Tabu kowobu gaba maa nùn
bikia ba nɛɛ, bɛsɛ maa ni, mba sa ko
ko.

Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i ku ra goo
gobi mwaari ka dam, i ku maa goo
gari mani, kpa i ku ra bɛɛn kɔsiaru
gɛm.
15 Tɔn be, ba swaa daki ma be
kpuro ba bikianamɔ ba mɔ̀, Yohanu
sãawa Kirisi wi?
16 Ye Yohanu u nua mɛ, u be
kpuro sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛ na bɛɛ batɛmu
mɔ̀ ka nim, adama wi u man dam
kere u sisi. Na ɲ tura n win baranun
wɛ̃ɛ kusia. Wiya u koo bɛɛ batɛmu
ko ka Hunde Dɛɛro ka dɔ̃ɔ.
17 U saratia nɛni win nɔmaɔ, u ka
win alikama sara, kpa u ye doke
biraru sɔɔ. Adama sako si su tie u
koo su doke dɔ̃ɔ sɔɔ wi u ku ra gbi.
18 Ka maa gari dabinu gana
Yohanu u tɔmbu labaari gean
waasu kuammɛ.
19 Adama u Herodu wirugii wi
gerusi Herodia, win wɔnɔ Filipun
kurɔn sɔ̃, ka daa kɔ̃sa kpuro ye u raa
kua.
20 Ma Herodu u kpam daa kɔ̃sa ye
sɔɔ daa kɔ̃sa sosi, u dera ba Yohanu
pirisɔm doke.

Yesun batɛmu
(I maa mɛɛrio Mateu 3:13-17, Maaku 1:9-11)

21 Ye ba tɔmbu kpuro batɛmu kua,
ba maa Yesu batɛmu kua. Saa yè sɔɔ
u kanaru mɔ̀ ma wɔlla wukiara,
22 ma Hunde Dɛɛro u sarama win
wɔllɔ ka wasi gɛɛ nge kparuko. Ma
nɔɔ gaga nɔɔra saa wɔllun di ga nɛɛ,
wuna nɛn bii kĩnasi, wì sɔɔ nɛn gɔ̃ru
dobu kpuro wãa.

Yesun sikadoba
(I maa mɛɛrio Mateu 1:1-17)

23 Yesu u wɔ̃ɔ tɛnan saka tura
u sere win sɔmburu torua. Ba
tamaa u sãawa Yosɛfun bii. Yosɛfun
baababa ba maa sãa Heli
24 ka Matati ka Lefi ka Mɛliki ka
Yanai ka Yosɛfu,
25 ka Matatia ka Amɔsi, ka
Nahumu ka Esili ka Naga,
26 ka Maatu ka Matatia ka Semɛni
ka Yosɛki ka Yoda,
27 ka Yoanani ka Lesa ka
Sorobabɛli ka Salatiɛli ka Nɛri,
28 ka Mɛliki ka Adi ka Kosamu ka
Elimadamu ka Eri,

29 ka Yosue ka Eliseri ka Yorimu
ka Matati ka Lefi,
30 ka Simɛɔ ka Yuda ka Yosɛfu ka
Yonamu ka Eliakimu,
31 ka Mɛlea ka Mɛna ka Matata ka
Natani ka Dafidi,
32 ka Isai ka Yobɛdi ka Boasi ka
Sala ka Nasoni
33 ka Aminadabu ka Adimi ka
Arani ka Esiromu ka Farɛsi ka Yuda,
34 ka Yakɔbu ka Isaki ka
Aburahamu ka Tera ka Nakoru,
35 ka Seruku ka Raga ka Falɛki ka
Ebɛɛ ka Sala,
36 ka Kainamu ka Aafasadi ka
Sɛmu ka Nɔwɛ ka Lamɛki,
37 ka Matusala ka Enɔku ka Yarɛdi
ka Maleleli ka Kainani,
38 ka Enɔsi ka Sɛti ka Adamu ka
Gusunɔ.

4

Setam u Yesu kɔkura
(I maa mɛɛrio Mateu 4:1-11, Maaku 1:12-13)

1 Yesu u Hunde Dɛɛro yiba ma u
wurama Yuudɛnin di. Ma Hunde
wi, u nùn sure gbaburu sɔɔ.
2 Miya Setam maa nùn kɔkura sɔ̃ɔ
weeru. U ǹ maa gãanu ganu di
sanam mɛ sɔɔ. Ye saa yen baa ya kpa,
gɔ̃ɔra nùn mwa.
3 Ma Setam nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, à n
Gusunɔn Biin na, a kpee teni sɔ̃ɔwɔ
tu gɔsira pɛ̃ɛ.
4 Ma Yesu nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ba
yorua Gusunɔn gari sɔɔ ba nɛɛ,
"Tɔnu kun ko n wãa dĩanu tɔnan sɔ̃."
5 Ma Setam u ka nùn da guuru
wɔllɔ u nùn handunian tem kpuro
sɔ̃ɔsi nɔni kpaki teeru mi sinamba
bandu dii.
6 Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nin dam
ka nin yiiko kpurowa kon nun wɛ̃
domi ba man wɛ̃. Wi na kĩ, wiya kon
maa wɛ̃.
7 N n mɛn na, à n yiira a man sãwa
ye kpurowa ya koo ko wunɛgia.
8 Ma Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
Gusunɔn gari nɛɛ, "Gusunɔ wunɛn
Yinniwa kaa n sãamɔ, kpa a n wi
turon wãaru wãa."
9 Ma u ka nùn da Yerusalɛmuɔ, u
nùn sɔndi sãa yerun wii kpiirɔ, ma
u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, à n Gusunɔn Biin
na, a suro saa minin di,
10 domi Gusunɔn gari nɛɛ, "U koo
win gɔradoba nɔɔ kɛ̃wa wunɛn sɔ̃ bu
ka nun kɔ̃su."
11 "Ba koo nun nɛnɛ ben nɔma
sɔɔ, kpa wunɛn naasu ku raa kperu
sokura."
12 Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
Gusunɔn gari maa nɛɛ, "A ku ra
Gusunɔ wunɛn Yinnin dam mɛɛri
a ka wa mɛ mu nɛ."
13 Ye Setam u nùn kɔkiri bi kpuro
kua u kpa, u nùn deri u doona sere
saa gaa gina.

Yesu win sɔmburu torua Galileɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 4:12-17, Maaku 1:14-15)

14 Yesu u wura Galileɔ ka
Gusunɔn Hunden dam, ma win
labaari ya nɔɔra n ka sikerena bera
ye sɔɔ kpuro.
15 U Gusunɔn garin keu sɔ̃ɔsimɔ
ben mɛnnɔ yenu sɔɔ, ma tɔmbu
kpuro ba nùn bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.

Ba Yesu yina Nasarɛtiɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 13:53-58, Maaku 6:1-6)

16 Yesu u da Nasarɛtiɔ mi u biru
di. Nge mɛ win dɔɔnɛ u mɛnnɔ yeru
dua tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ, ma u seewa
u ka tireru gari.
17 Ba nùn Gusunɔn sɔmɔ Esain
tireru wɛ̃. Ye u tu wukia u wa mi ba
yorua ba nɛɛ,
18 "Yinni Gusunɔn Hunde ka man
wãa.
U man gɔsa n ka dam sarirugibu
Labaari gea nɔɔsia.
U man gɔrima n ka yobu sɔ̃ ma ba
koo yakiara,
n ka wɔ̃kobu sɔ̃ ma ba koo yam wa,
n ka maa takasigibu yɔ̃su bu doona,
19 kpa n maa ka kpara ma saa ya
wee yè sɔɔ Yinni u koo tɔmbu
durom kua."
20 U tire te wukiri u mɛnnɔ yerun
sɔmɔ wesia ma u sina. Be ba mɛnnɛ
mɛnnɔ yee te sɔɔ, ba nùn nɔni girari
be kpuro.
21 Ma u win gari torua u bu sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, gisɔra Gusunɔn gari yini yi
koora yi i nua mi.

22 Be kpuro ba nùn seeda gea
diiya, ma biti ya bu mwa gari dure
yin sɔ̃ yi yi yarimə win nəən di. Ma
ba mɔ̀, n ɲ̀ Yosɛfun bii wi mi?
23 U bu sɔ̃əwa u nɛɛ, ka gem, i ko
kpĩ i man mən te kua i nɛɛ, "Timgii,
a wunɛn tii bɛkio," kpa i gere n
koowo nɛn tem səə mini ye i nua na
kua kpuro Kapenamuə.
24 U maa nɛɛ, ka gem, na bɛɛ
sɔ̃əmə, Gusunən səmə goo sari wi u
bɛɛrɛ mə win tiin temə.
25 Na maa bɛɛ gem sɔ̃əmə, kurə
gəmini dabira ta raa wãa Isirelin
temə Elin waati, ye gura kun na wɔ̃ə
ita ka suru nəəba tia, ma gɔ̃ə bakaru
ta kua tem kpuro.
26 Ka mɛ, ba ɲ̀ Eli gəre ben goon
mi ma n kun mə gəmini turo wi u
wãa Sarepataə Sidonin temə.
27 Dabiru be ba bara disigiru
mə ba raa maa wãa Isirelin temə
Gusunən səmə Eliseen waati. Ka
mɛ, ba ɲ̀ ben goo bɛkie, ma n kun
mə Namani Sirigii.
28 Ye ba gari yi nua mɛnnə yee te
səə, ba məru bɛsira be kpuro.
29 N deema ben wuu ga wãawa
guuru wəllə. Yera ba seewa ba nùn
bərikia ba ka da wuun biruə bu ka
nùn sure wəwa səə.
30 Adama u bu bukiana ma u
doona.

Durə wi wɛrɛku gagu ga wãasi
(I maa mɛɛrio Maaku 1:21-28)

31 Yesu u sara u da Kapenamuə,
Galilen wuu gagə, ma u təmbu
Gusunən garin keu sɔ̃əsimə tɔ̃ə
wɛ̃rarugiru səə.
32 Ma win sɔ̃əsira bu biti kua domi
u gari geruməwa ka yiiko.
33 N deema durə goo wãa mɛnnə
yeru səə wì səə wɛrɛku ga wãa ma u
wura kua wəllə u nɛɛ,
34 man diya bɛsɛ ka wunɛ, Yesu
Nasarɛtigii. A na a sun kam
koosiawa? Na yɛ̃ wi a sãa, wunɛ
Gusunən tən Dɛɛrowa.
35 Ma Yesu u gu gerusi u nɛɛ, a
mario, kpa a doona win min di.

Ye wɛrɛku ge, ga durə wi tem
kparana ben suunu səə, ma ga
doona, ga ɲ̀ maa nùn mɛɛra kue.
36 Ma biti ya bu mwa kpuro
ba bikianamə ba mɔ̀, gari yiren
bwesera yini. Domi u wɛrɛkunu
wooda wɛ̃ɛmə ka yiiko ka dam, ma
nu doonamə.
37 Ma win labaari ya nəəra n ka
sikerena bera ye səə kpuro.

Yesu u tən dabinu bɛkia
(I maa mɛɛrio Mateu 8:14-17,
Maaku 1:29-34)

38 Ye Yesu u yara mɛnnə yee ten
min di u dua Siməən yɛnuə. N
deema Siməən kurən mɛro u wasi
sundu barə ta bəəbu, ma ba nùn
suuru kana win sɔ̃.
39 U kurə wi tuke u wasi sun te
gerusi ma ta nùn deri. U seewa
yande u bu nəərimə.
40 Ye sɔ̃ə duə, bèn təmba bara
bwese bweseka mə kpuro ba ka bu
na win mi, ma u ben baawure nəma
səndi u bu bɛkia.
41 Wɛrɛkunu maa doona tən
dabirun min di, nu wuri mɔ̀ nu mɔ̀,
wuna Gusunən Bii. Adama u nu
gerusi, u ɲ̀ maa dere nu gari gere
yèn sɔ̃ nu yɛ̃ ma Kirisiwa u sãa.

Yesun waasu Yudeaə
(I maa mɛɛrio Maaku 1:35-39)

42 Ye yam sãra Yesu u seewa u
wuu yara u da gbaburə. Adama tən
wəru ga nùn kasu. Ye ba tura win
mi, ba nùn suuru kana u ku bu deri.
43 Adama u bu sɔ̃əwa u nɛɛ, u ɲ̀
koo ko u kun maa Gusunən bandun
Labaari gea waasu kue wusu gasu
səə, domi yen sɔ̃na ba nùn gərima.
44 Ma u waasu mɔ̀ Galilen mɛnnə
yenu səə.

5

Yesun bwãa gbiikobun sokubu
(I maa mɛɛrio Mateu 4:18-22,
Maaku 1:16-20)

1 Ye Yesu u yɔ̃ra daa burerun
bəkuə te ba ra soku Genɛsarɛti, tən
wəru ga nùn mɛnnɛ gu ka Gusunən
gari nə.

2 Ma u goosu yiru wa daa bure ten
goorɔ sìn min di swɛ̃ɛ gowobu ba
sara ba ben yãakoronu teɔ da.
3 Ma u dua goo sin teu sɔɔ ge ga
sãa Simɔɔguu, ma u nùn kana u ka
gu gooru tondasia fiiko. Yen biru
u sina u tɔn wɔrusu Gusunɔn gari
sɔ̃ɔsimɔ gen min di.
4 Ye u win gari gerubu mari,
u Simɔɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a wunɛn
goo bɔrieyo bwerɔ kpa i bɛɛn
yãakoronu kpɛ̃ɛ i ka swɛ̃ɛ mwa.
5 Simɔɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yinni
wɔ̃ku girira sa sɔmburu kua, sa
ǹ maa gãanu wa sa mwɛ, adama
wunɛn garin sɔ̃ kon yãakoro te kpɛ̃ɛ.
6 Ye ba kua mɛ, ba swɛ̃ɛ dabi
dabiru gura sere ben yãakorora
gɛ̃ɛrɔ.
7 Ma ba ka yĩreru ben berusebu
soka be ba wãa goo yiruse sɔɔ bu na
bu bu somi. Ba na ma ba goosu yiru
ye swɛ̃ɛ yibia sere su kĩ su num.
8 Ye Simɔɔ Piɛɛ u yeni wa u kpuna
Yesun wuswaaɔ u nɛɛ, Yinni, a
tii gawo nɛn bɔkun di, domi nɛ
torowa.
9 Domi wi ka win berusebu
kpuro ba biti kua swɛ̃ɛ dabi ten sɔ̃
te ba gura.
10 Mɛya maa biti ya Simɔɔn
berusebu Yakɔbu ka Yohanu,
Sebeden bibu mwa. Yesu u Simɔɔ
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku bɛrum ko, saa tɛ̃n
di tɔmba kaa n kasu bu man swĩi.
11 Sanam mɛ ba ka ben goosu da
goorɔ, ma ba si kpuro deri ba nùn
swĩi.

Yesu u wi u bara disigiru barɔ

bɛkia
(I maa mɛɛrio Mateu 8:1-4, Maaku 1:40-45)

12 Sanam mɛ Yesu u wãa wuu
gagu sɔɔ durɔ goo wi u bara disigiru
barɔ u nùn wa, ma u yiira win
wuswaaɔ u nùn suuru kana u nɛɛ,
Yinni à n wura, na yɛ̃ ma kaa kpĩ a
man bɛkia kpa n dɛɛra.
13 Ma Yesu u win nɔmu dɛmia u
nùn baba u nɛɛ, na wura, a bɛkuro
kpa a dɛɛra.

Mii mii bara disigii te, ta nùn
doonari.
14 Yesu u nùn yiire u nɛɛ, u ku
raa goo gãanu ganu sɔ̃, adama u doo
u win tii yãku kowo tusia, kpa u
yãkuru ko win dɛɛrasiabun sɔ̃ nge
mɛ Mɔwisin wooda ya gerua, kpa tu
ka ko seeda tɔmbun wuswaaɔ.
15 Ka mɛ, win labaari ya yabi, ma
tɔn dabira mɛnnamɔ bu ka win gari
nɔ, kpa bu ka bɛkura ben baranu
sɔɔn di.
16 Adama Yesu u ra dewa gbaburɔ
wi turo u n kanaru mɔ̀.

Yesu u durɔ goo bɛkia

wìn wasin bee tia gu
(I maa mɛɛrio Mateu 9:1-8, Maaku 2:1-12)

17 Sɔ̃ɔ teeru Yesu u Gusunɔn garin
keu sɔ̃ɔsimɔ ma Falisiba ka wooda
yɛ̃robu ba sɔ̃ mi, be ba na saa Galile
ka Yudean wuu baageren di, ka maa
Yerusalɛmun di, ma Yinnin dam
mu dera u barɔbu bɛkiamɔ.
18 Saa ye yande, tɔmbu gaba durɔ
goo sɔɔwa ka kpinu wìn wasin bee
tia ya gu. Ba kasu mɛ ba koo ka du
kpa bu nùn yi Yesun wuswaaɔ.
19 Ye ba kun wa mi ba koo ka
nùn duusia tɔn wɔrun sɔ̃, yera
ba yɔɔwa diru mi u wãan wɔllɔ,
ma ba tu yaba ba nùn sarasia ka
win kpinu tɔn wɔru gen suunu sɔɔ
Yesun wuswaaɔ.
20 Ye u ben naanɛ dokebu wa,
yera u durɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a wunɛn
durum suuru wa.
21 Wooda yɛ̃robu ka Falisiba ba
bwisikum wɔri ba tii bikiamɔ, wara
wini wi u Gusunɔ wɔmmɔ. Wara
koo kpĩ u tɔnu win durum suuru
kua ma n kun mɔ Gusunɔ turo.
22 Adama Yesu u ben bwisikunu
gia ma u bu bikia u nɛɛ, mban sɔ̃na i
bwisikumɔ mɛ bɛɛn gɔ̃ruɔ.
23 Yen yerà ya sɛ̃sɔ bo, bu nɛɛ, ba
tɔnu nùn win durum suuru kua, ǹ
kun mɛ bu nɛɛ, u seewo u sĩ.
24 N n mɛn na, kon bɛɛ sɔ̃ɔsi ma
Tɔnun Bii, u yiiko mɔ handunia mi,
u ka durum suuru ko.

Ma u barɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na nun sɔ̃ɔmɔ, a seewo a wunɛn kpinu sua kpa a we yɛnuɔ.

25 Ma u seewa mii mii ben wuswaaɔ u sua ye u raa kpunari, ma u Gusunɔ siaramɔ u ka dɔɔ yɛnuɔ.

26 Yera biti ya be kpuro mwa ma ba Gusunɔ siaramɔ. Bɛrum maa bu mwa ma ba mɔ̀, sa gãa maamaakiginu wa gisɔ.

Yesu u Lefi soka

(I maa mɛɛrio Mateu 9:9-13, Maaku 2:13-17)

27 Yeniban biru Yesu u yara ma u gbere mwaɔ goo wa wi ba ra soku Lefi u sɔ̃ gbere yerɔ, ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man swĩiyɔ.

28 Lefi u seewa u ye kpuro deri ma u nùn swĩi.

29 Yen biru u Yesu tɔ̃ɔ baka dim kua win yɛnuɔ. Gbere mwaɔ dabinu ka maa gabu ba ka bu dimɔ.

30 Falisiba ka ben wooda yɛ̃robu gabu ba win bwãabu wɔkisi ba bikia ba nɛɛ, mban sɔ̃na i dimɔ i nɔrumɔ ka gbere mwaɔbu ka kɔ̃san kowobu.

31 Yesu u bu wisa u nɛɛ, be ba bwãa do ba ɲ timgiin bukata mɔ ma n kun mɔ be ba barɔ.

32 Na ɲ nɛ n ka geegibu soku. Na naWa n ka kɔ̃sạn kowobu soku bu ka ben gɔ̃ru gɔsia.

Nɔɔ bɔkurun gari

(I maa mɛɛrio Mateu 9:14-17, Maaku 2:18-22)

33 Ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, Yohanun bwãabu ka Falisibagibu ba ra nɔɔ bɔke kiri kiri, ba ra maa kanaru ko, adama wunɛgiba dimɔ ba nɔrumɔ.

34 Ma u nɛɛ, i ko i kpĩ i kurɔ kpaon durɔn bɔrɔba nɔɔ bɔkusia sanam mɛ u wãa ka be?

35 Adama sanam wee mɛ ba koo kurɔ kpaon durɔ wɔra ben nɔman di. Sanam mɛ sɔɔra ba koo nɔɔ bɔke.

36 U maa bu mɔndu kua u nɛɛ, ba ku ra yabe kpaaru gĩɛ bu ka yabe tɔkɔru kɔre. Bà n kua mɛ, ba koo kpaaru gĩa, kpaarun yasa maa ya ko n sãa nɛnɛm yabe tɔkɔru sɔɔ.

37 Goo ku ra maa tam kpam doke gɔnan bɔɔ tɔkɔnu sɔɔ. U n kua mɛ, tam kpam mɛ, mu koo bɔɔnu kurasia kpa mu yari, kpa bɔɔnu nu sankira.

38 Adama ba ɲ koo ko ba kun tam kpam doke bɔɔ kpaanu sɔɔ.

39 Goo sari wi u ko n tam kpam kĩ, sanam mɛ u tam gurum nɔra, domi u koo gere u nɛɛ, gurum ka nùn nɛrena.

6

Tɔ̃ɔ wɛ̃rarugirun gari

(I maa mɛɛrio Mateu 12:1-8, Maaku 2:23-28)

1 Tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru garu sɔɔ Yesu u alikama gbaaru garu sarɔ, ma win bwãaba alikama wɔkamɔ, ba sunkumɔ ka nɔma, ba temmɔ.

2 Falisi gabu ba bu bikia ba nɛɛ, mban sɔ̃na i mɔ̀ ye wooda ya nɛɛ bu ku ko tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ.

3 Yesu u bu bikia u nɛɛ, i ɲ gara tirerɔ ye Dafidi u kua sanam mɛ gɔ̃ɔra wi ka win bwãabu mɔ̀?

4 U Gusunɔn diru dua ma u pɛ̃ɛ sua ye ba Gusunɔ yiiye, u ye di ma u win bwãabu wɛ̃. Adama bɛsɛn wooda ya yina goo u ye di ma n kun mɔ yãku kowobu.

5 Ma u nɛɛ, i de i n yɛ̃ ma Tɔnun Biiwa u tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru kua.

Durɔ wìn nɔm geu ga gu

(I maa mɛɛrio Mateu 12:9-14, Maaku 3:1-6)

6 Ye n kpam kua tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru garu, u dua mɛnnɔ yerɔ u Gusunɔn garin keu sɔ̃ɔsimɔ. N deema durɔ goo wãa mi wìn nɔm geu ga gu.

7 Wooda yɛ̃robu ka Falisiba ba swaa kasu bu ka Yesu durum mạni. Yen sɔ̃na ba nùn mɛɛra bu ka wa ù n koo goo bɛkia tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ.

8 Adama u ben bwisikunu yɛ̃, ma u durɔ wi sɔ̃ɔwa wìn nɔmu ga gu mi u nɛɛ, a seewo a yɔ̃ra bu nun wa.

Ma u seewa u yɔ̃ra.

9 Ma Yesu u nɛɛ, na bɛɛ bikiamɔ, gea ka kɔ̃sa, yen yerà n weenɛ bu ko

tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ. Bu tɔnu faaba ko? Nge bu nùn go.
10 Yera u be kpuro mɛɛra u ka sikerena, ma u durɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a wunɛn nɔmu dɛmiɔ.
Ye u gu dɛmia, ma ga bɛkura.
11 Ma ba mɔru bɛsira ma ba wesianamɔ ye ba koo Yesu kua.

Yesu u bwãabu wɔkura yiru gɔsa
(I maa mɛɛrio Mateu 10:1-4, Maaku 3:13-19)

12 Sɔ̃ɔ mɛɛ te sɔɔ, Yesu u da guuru wɔllɔ u ka kanaru ko. Ma u Gusunɔ kana wɔ̃ku giriru.
13 Ye yam sãra u win bwãabu mɛnna, ma u tɔnu wɔkura yiru gɔsa be sɔɔ, u bu yĩsiru kã gɔrobu.
14 Tɔn ben yĩsa wee, Simɔɔ wi u yĩsiru kã Piɛɛ, ka Andere win wɔnɔ, ka Yakɔbu ka Yohanu ka Filipu ka Baatelemi
15 ka Mateu ka Tomaa ka Yakɔbu Alufen bii, ka Simɔɔ wi u win tem gari kĩ,
16 ka Yudasi Yakɔbun bii, ka Yudasi Isikariɔtu wi u tɔmbu Yesu nɔmu sɔndia.

Bɛkiabu ka keu sɔ̃ɔsibu
(I maa mɛɛrio Mateu 4:23-25)

17 Ma u sara ka be, u yɔ̃ra tem tɛɛra gaa sɔɔ mi win bwãa dabiru ka tɔn wɔru guna wãa, be ba na saa Yudean di kpuro ka Yerusalɛmun di, ka Tiri ka Sidonin di, wuu si su wãa nim wɔ̃kun bera gia.
18 Ba na win mi bu ka win gari nɔ kpa u ka bu bɛkia ben baranu sɔɔn di. Be ba wɛrɛkunu mɔ nu bu toorimɔ, ba maa bɛkura.
19 Tɔn be kpuro ba kĩ bu nùn baba domi win dam mu sɔmburu mɔ̀, mu bu bɛkiamɔ kpuro.

Doo nɔɔru ka nɔni swãaru
(I maa mɛɛrio Mateu 5:1-12)

20 Yera Yesu u win nɔni sua u win bwãabu mɛɛra u nɛɛ,
Doo nɔɔrugiba bɛɛ sãarobu domi bɛɛya i ko n wãa mi Gusunɔ u bandu swĩi.
21 Doo nɔɔrugiba bɛɛ be gɔ̃ɔra mɔ̀ tɛ̃, domi i ko ra debu.
Doo nɔɔrugiba bɛɛ be i sumɔ tɛ̃, domi i ko ra yɛ̃ɛ.
22 Doo nɔɔrugiba bɛɛ, tɔmbu bà n bɛɛ tusa, ma ba bɛɛ gira ben min di, ma ba bɛɛ wɔmmɔ, ma ba bɛɛn yĩsiru gɔsia gãa kɔ̃sunu Tɔnun Biin sɔ̃.
23 Nge mɛya ben baababa ba Gusunɔn sɔmɔbu kua. Adama bɛɛ, i gɔ̃ru doro dɔma te, i yɔ̃ɔkuo ka nuku dobu, domi ka gem ba bɛɛ are yiiye yi kpã Gusunɔ wɔllɔ.
24 Nɔni swãarugiba bɛɛ maa gobigibu, domi i bɛɛn nuku yɛmiabu wa kɔ.
25 Nɔni swãarugiba bɛɛ be i deba tɛ̃, domi gɔ̃ɔru ta koo bɛɛ ko.
Nɔni swãarugiba bɛɛ be i yɛ̃ɛmɔ tɛ̃, domi i ko ra nukuru sankira kpa i swĩ.
26 Nɔni swãarugiba bɛɛ, tɔmbu kpuro bà n bɛɛn gea gerumɔ. Domi mɛya ben baababa ba sɔmɔ weesugibu kua.

Kĩru yibɛrɛban sɔ̃
(I maa mɛɛrio Mateu 5:38-48, 7:12a)

27 Adama nɛ na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, bɛɛ be i man swaa daki, i bɛɛn yibɛrɛba kĩru sɔ̃ɔsio, i bu gea kuo be ba bɛɛ tusa.
28 I bu domaru kuo be ba bɛɛ bɔ̃rusimɔ, i bu kanaru kuo be ba bɛɛ kɔ̃sa kuammɛ.
29 Goo ù n nun baa teeru so, a maa nùn tensim tĩiyɔ, wi u maa wunɛn yabe bakaru sua, a ku nùn yinari u kpam wunɛn yabe piibu sua.
30 Wi u nun gãanu kana, a nùn kɛ̃ɛyɔ, goo ù n maa nun wunɛn gãanu suari, a ku maa nu bikia.
31 Ye i kĩ tɔmbu bu bɛɛ kua, i bu ye kuo bɛɛn tii.
32 I n bu kĩ be ba bɛɛ kĩ, siara birà i mɔ. Baa kɔ̃san kowobun tii ba ra n ben kĩnasibu kĩ.
33 I n maa bu gea kua be ba bɛɛ gea kua, siara birà i mɔ. Mɛya kɔ̃san kowobun tii ba ra ko.
34 I n bu bɔkura bèn mi i kɔsire yĩiyɔ, siara birà i mɔ. Kɔ̃san kowobun tii ba ra bɔkuranɛwa, bu ka kɔsiana.

35 Adama i bɛɛn yibɛrɛba kĩru
sɔ̃ɔsio, i bu gea kuo, i maa bu bɔkuro
i kun kɔsire yĩiyɔ, bɛɛn are yi ko n
kpã, i ko n maa sãa Wɔrukoon bibu,
domi win tii u ra guturuba ka tɔn
kɔ̃sobu durom sɔ̃ɔsi.
36 I de i n wɔnwɔndu mɔ nge mɛ
bɛɛn Baaba u wɔnwɔndu mɔ.

I kun da n tɔmbu sirimɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 7:1-5)

37 I kun da n tɔmbu sirimɔ,
Gusunɔ u ɲ maa ka bɛɛ sirimɔ. I kun
da n tɔmbu taarɛ wɛ̃ɛmɔ, Gusunɔ
u ɲ maa bɛɛ taarɛ wɛ̃ɛmɔ. I suuru
koowo, Gusunɔ koo maa bɛɛ suuru
kua.
38 I kɛ̃ɛyɔ, Gusunɔ koo maa bɛɛ
kɛ̃. Yĩirutii bakaru sɔɔra u koo bɛɛ
kɛ̃ru kɛ̃, te u taasi u sire u yibia ka
nɔɔwɔ, kpa u bɛɛ wisia bɛɛn bɔɔrɔ.
Domi yĩirutii te i ka gabu yĩirua, teya
Gusunɔ koo ka bɛɛ yĩirua.
39 U maa bu mɔndu garu kua u
nɛɛ, wɔ̃ko u koo kpĩ u wɔ̃kosi swaa
gbiiya? Be yiru sannu ba ɲ koo
wɔru wɔri?
40 Bɔ̃ɔ u ku ra win yinni kere,
adama bɔ̃ɔ baawure wi u sɔ̃ɔsiru gia
u kpa, u koo ka win yinni weena.
41 Mban sɔ̃na a yakɔ mɛɛrimɔ
wunɛn kpaasin nɔnu sɔɔ, ma a ɲ dãa
bĩiru laakari mɔ̀ te ta wãa wunɛn tiin
nɔnuɔ.
42 Amɔna kaa ka kpĩ a wunɛn
kpaasi sɔ̃ u de a nùn yakɔ wuna ge
ga wãa win nɔnu sɔɔ, ma a ɲ dãa
bĩiru waamɔ te ta wãa wunɛn tiin
nɔnuɔ. Murafiti wunɛ, a gina dãa
bĩiru wunɔ te ta wãa wunɛn nɔnuɔ
yen biru kaa yam wa a ka yakɔ wuna
ge ga wãa wunɛn kpaasin nɔnu sɔɔ.

Dãru ka ten binu
(I maa mɛɛrio Mateu 7:16-20, 12:33-35)

43 Dãa geeru ta ku ra bii kɔ̃sunu
ma. Mɛya maa dãa kɔ̃suru ta ɲ bii
geenu marumɔ.
44 Domi dãru baatere, ten binun
diya ba ra tu gie. Ba ku ra gandun
binu sɔri sãka wɔllɔ, mɛya maa ba
ku ra bereru sɔri awĩi wɔllɔ.
45 Tɔn geo u ra gãa geenu yarewa
gãa geenu sɔɔn di ni nu berua win
gɔ̃ruɔ. Tɔn kɔ̃so maa gãa kɔ̃sunu
yaramɔ gãa kɔ̃sunu sɔɔn di ni nu
berua win gɔ̃ruɔ. Domi ye ya yiba
tɔnun gɔ̃ruɔ ya yarimɔ, yeya nɔɔ ga
ra gere.

Dinu yiru
(I maa mɛɛrio Mateu 7:24-27)

46 Mban sɔ̃na i man sokumɔ Yinni
Yinni, ma i kun mɔ̀ ye na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ.
47 Baawure wi u na nɛn mi ma
u nɛn gari nɔɔmɔ ma u yi mɛm
nɔɔwammɛ, kon bɛɛ sɔ̃ɔsi wi u ka
weenɛ.
48 U ka durɔ goo weenɛ wi u diru
banimɔ, ma u gba n duku u kperu
girari u sere kpɛɛkpɛɛku sura. Ma
nim yibura na, ma nim tora ya dii
te swee, adama ya ɲ kpĩa ya dii te
wuke yèn sɔ̃ ta bana wã.
49 Adama wi u nua, ma u kun kue,
u sãawa nge durɔ goo wi u diru
banimɔ tem dira wɔllɔ, ma u kun
kpɛɛkpɛɛku sure. Nim tora ya dii
te swee. Yande ta wɔra, ma ten
wɔrumaa kpɛ̃a.

7

Yesu u tabu sunɔ goon yoo

bɛkia
(I maa mɛɛrio Mateu 8:5-13)

1 Ye Yesu u gari yi kpuro tɔmbu
sɔ̃ɔwa u kpa, u da Kapenamuɔ.
2 Tabu sunɔ goo wãa mi u yoo mɔ,
wi u kĩ gem gem. Yoo wiya u barɔ
sere u wasikira.
3 Ye tɔnwero wi, u Yesun labaari
nua, yeya u nùn Yuuban guro
gurobu gabu gɔria bu nùn suuru
kana u na u win yoo bɛkia.
4 Ye ba tura Yesun mi ba nùn su-
uru kana gem gem ba nɛɛ, n tura a
durɔ wi ye kua
5 domi u bɛsɛn bweseru kĩ. Wiya
maa sun bɛsɛn mɛnnɔ yeru bania.
6 Ma Yesu u ka bu swaa wɔri. Ye u
yɛnu ge turuku kua yera tabu sunɔ
wi, u win bɔrɔba gɔra bu Yesu sɔ̃ u
ku tii gɔngɛrɛ ko, domi wi kun be
tura u du win yɛnuɔ.
7 Yen sɔ̃na u ɲ tii garisi goo wi u
koo ka tii da Yesun mi. Adama u

be gesi gari geruo, win yoo u koo
bɛkura.
8 Domi wi, u gabu wiru kpĩiyɛ, u
maa tabu kowobu mə be u kpare. U
n turo sɔ̃əwa u doo, u ra n dəəwa.
U n maa ben goo sɔ̃əwa u na, u ra
n sisiwa. U n win yoo sɔ̃əwa u yeni
koowo, u ra n maa ye mɔ̀wa.
9 Ye Yesu u gari yi nua biti ya nùn
mwa, ma u sĩira u təmbu sɔ̃əwa be
ba nùn swĩi u nɛɛ, na ǹ gina naanɛ
doke baka binin bweseru waare,
baa Isireliba səə.
10 Ye gəro be, ba gəsira yɛnuə ba
deema yoo wi, u bwãa dora.

Yesu u gəmini goon bii seesia

11 Yen sisiru Yesu da wuu gagun
mi, ge ba ra soku Nayini. Win
bwãabu ka maa tən wəru guna nùn
swĩi.
12 Saa ye u wuu gen gbãrarun
kənnə turuku kua, u wa ba aluwaasi
goon goru səəwa ba ka yariə bu sike.
U sãawa win mɛron bii teere te
u mə. Win mɛro maa, gəminiwa.
Wuugibu dabira wãa ka wi.
13 Ye Yinni u kurə wi wa win
wənwənda nùn mwa, ma u nùn
sɔ̃əwa u nɛɛ, a ku swĩ.
14 Yera u susi u goo ten kpakororu
baba. Be ba tu səəwa ba yɔ̃ra. Ma u
nɛɛ, aluwaasi wunɛ, na nun sɔ̃əmə, a
seewo.
15 Ma goo te, ta seewa ta sina
ta gari gerumə. Ma Yesu nùn win
mɛro wesia.
16 Bɛrum be kpuro mwa, ma
ba Gusunə siaramə ba gerumə ba
mɔ̀, Gusunən səmə damgiiwa u bu
kurema. Gusunəwa u win təmbu
naawa.
17 Yesun labaari ye, ya yabi Yudea
kpuro səə ka maa yen beri kpuro.

Yohanu Batɛmu kowon

gərobu

(I maa mɛɛrio Mateu 11:2-19)

18 Yohanun bwãaba nùn ye
kpuron labaari sɔ̃əwa. Ma u win
bwãa ben yiru soka,
19 u bu gəra Yesun mi bu nùn
bikia, wiya wi u sisi? Nge ba n kpao
mara.
20 Ye durə be, ba tura win mi, ba
nɛɛ, Yohanu Batɛmu kowowa sun
gərima wunɛn mi su bikia, wuna wi
u sisi? Nge sa n kpao mara.
21 Saa ye səə, u tən dabirun
baranu ka ben alebu bɛkia, ma u
ben wɛrɛkunu gira, u maa wɔ̃ko
dabinu yam waasia.
22 Ma u bu wisa u nɛɛ, i doo
i Yohanu tusia ye i wa ka ye i
nua. Wɔ̃koba yam waamə, yɛməba
sĩimə, be ba bara disigiru barə ba
bɛkuramə ba dɛɛramə, sosobu ba
gari nəəmə, ba gəribu seeyamə, ma
ba sãarobu Labaari gean waasu mɔ̀.
23 Doo nəərugiiwa baawure wìn
naanɛ ya yɔ̃ dim dim nɛ səə.
24 Ye Yohanun gəroba sĩa, ma
u tən dabinu Yohanun gari sɔ̃əbu
wəri. U bu bikia u nɛɛ, mba i
mɛɛrim da gbaburə. Yakə ge woo ga
toorimə?
25 Durə wi u yãa bɛɛrɛginu sebua?
Wee, be ba yãa gobiginu sebua ma
ba wãaru dimə dukia səə, beya ba
wãa sina kpaanə.
26 N n mɛn na, mba i mɛɛrim
da. Gusunən səmə goo? Mɛya na
bɛɛ sɔ̃əmə yɛ̃ro mam Gusunən səmə
kere mi n toma.
27 Domi Yohanu wiya wìn gari ba
yorua ba nɛɛ,
"N wee, na nɛn gəro gəra wunɛn
wuswaaə wi u koo nun
gbiiya u wunɛn swaa səmɛ."
28 Na bɛɛ sɔ̃əmə ma be tən kurəba
mara səə, goo kun Yohanu kere,
adama wi u yãkabu bo Gusunən
bandu səə, u Yohanu kere.
29 Ye ba ye nua, təmbu kpuro ka
gbere mwaəbu sannu ba Gusunə
gem wɛ̃, domi beya Yohanu u raa
batɛmu kua.
30 Adama Falisiba ka wooda
yɛ̃robu ba ǹ daa wure Yohanu u bu
batɛmu ko. Nge mɛya ba ka yina ye
Gusunə u gɔ̃ru doke u bu kua.
31 Ma Yinni u bikia u nɛɛ, mba kon
ka tɛ̃n təmbu weesina. Mba ba ka
weenɛ.
32 Ba sãawa nge bibu be ba sɔ̃
yaburə, ba sokunamə ba mɔ̀, sa bɛɛ

guuru soowa ma i ɲ yawa. Sa bɛɛ gɔɔ
womu kua, i ɲ maa swĩ.
33 Domi Yohanu Batɛmu kowo u
na, u ɲ dĩanu dimɔ, u ɲ maa tam
nɔrumɔ, ma i nɛɛ, u wɛrɛkunu mɔ.
34 Tɔnun Bii u na, u dimɔ u
nɔrumɔ, ma i gerumɔ u sãa dim
kĩro ka tam nɔro, gbere mwaɔbu ka
kõsan kowobun bɔrɔ.
35 Ka mɛ, Gusunɔn bwisi yi ra tii
sõɔsi bwisi gee be ba yi wuran mi.

Yesu dimɔ Falisi goon yɛnuɔ

36 Falisi goo wi ba mɔ̀ Simɔɔ u
Yesu dim soka. Ma Yesu u dua win
dirɔ u sina u ka di.
37 Kurɔ tanɔ goo wãa wuu mi. Ye
u nua ma Yesu u dimɔ Falisi win
yɛnuɔ, yera u ka too buraru na te ta
turare yiba.
38 U yõra Yesun biruɔ win naasu
gia u sumɔ. Ma win yĩresu naa si
waaya, ma u su sunkumɔ ka win
seri, u su sõsumɔ, ma u su turare ye
wisi.
39 Falisi wi u Yesu dim soka, ye
u wa mɛ, u geruɔ win gõruɔ u nɛɛ,
durɔ wi, ù n Gusunɔn sɔmɔn na, u
ko n yɛ̃ kurɔ weren bwesera wi u
nùn babamɔ, domi kurɔ tanɔwa.
40 Ma Yesu u nɛɛ, Simɔɔ, na gari
gɛɛ mɔ yi kon nun sõ.
Ma Simɔɔ u nɛɛ, yinni, a geruo.
41 Ma Yesu u nɛɛ, durɔ goo wãa
wìn dibu tɔmbu yiru ba nɛni. Turo
nɛni sii geesun gobi nɛɛra wunɔbu
(500), turo maa weeraakuru.
42 Ye ba ɲ gãanu wa bu kɔsia, ma u
be yiru kpuro suuru kua. Tɛ̃ be yiru
ye sɔɔ, wara koo nùn kĩa n kere.
43 Simɔɔ u nɛɛ, na tamaa wi ba
suuru kua n kere.
Ma Yesu u nùn sõɔwa u nɛɛ, gema
a geruɔ.
44 Yera u sĩira kurɔ win mi gia ma
u Simɔɔ bikia u nɛɛ, a kurɔ wi wa?
Ye na dua wunɛn yɛnuɔ a ɲ man
nim kã n ka nɛn kõri kpakia, adama
kurɔ wini u nɛn naasu waaya ka win
yĩresu, ma u su sunka ka win seri.
45 A ɲ man tɔbura ka sõsubu,
adama kurɔ wini, mìn di na dua, u
ɲ nɛn naasu sõsum deri.
46 A ɲ gum wisi nɛn wiru wɔllɔ,
adama kurɔ wini u turare wisi nɛn
naasɔ.
47 Yen sõ, na nun sõɔmɔ ma kurɔ
win durum baka ye, ba nùn ye su-
uru kua. Yeya n dera win kĩra kpɛ̃a.
Adama wi ba fiiko suuru kua, u ra n
kĩwa fiiko.
48 Ma u kurɔ wi sõɔwa u nɛɛ, ba
nun wunɛn durum suuru kua.
49 Be ba sõ ba dimɔ ka wi, ba
bikianamɔ, wara wini wi baa
tɔmbun durum u mam suuru mɔ̀.
50 Ma u kurɔ wi sõɔwa u nɛɛ,
wunɛn naanɛ dokebu nun faaba
kua. A doo ka alafia.

8

Tɔn kurɔ be ba Yesu swĩi

1 Yen biru Yesu u wuu marosu
ka baru kpaanu da da, u waasu
mɔ̀ u Gusunɔn bandun labaari gea
kparamɔ. Ma bwãabu wɔkura yiru
ye, ya wãa ka wi,
2 ka maa kurɔbu gabu bèn
wɛrɛkunu ba gira, ka gabu be ba
bɛkia ben baranu sɔɔn di. Beya
Maari wi ba sokumɔ Madalagii, wìn
min di wɛrɛkunu nɔɔba yiru nu
doona,
3 ka Yoana wi u sãa Kusa, Hero-
dun sɔm kowobun wirugiin kurɔ,
ka Susana ka sere gabu dabiru.
Kurɔ beya ba bu nɔɔrimɔ ka ben tiin
ye ba mɔ.

Dĩa bwese yɛ̃kon gari

(I maa mɛɛrio Mateu 13:1-9, Maaku 4:1-9)

4 Tɔn dabinu na saa wusu
dabinun di ba mɛnna Yesun mi.
Yera u bu mɔndu kua u nɛɛ,
5 durɔ goo yara u ka dĩa bweseru
yɛ̃ka. Nge mɛ u yɛ̃kamɔ sukum wɔri
swaa baarɔ, ma ba taaka, ma gunɔsu
gɔsa su di.
6 Sukum gam maa wɔri kpee
saara wɔllɔ. Sanam mɛ mu kpiima,
mu gbera yèn sõ tem yɛndu sari mi.
7 Sukum gam kpam wɔri sãkin su-
unu sɔɔ, ma sãki ka mu kpɛ̃a sannu,
ma yi mu sɛ̃kenɛ yi go.
8 Sukum gam maa kpam wɔri tem
gem sɔɔ, ma mu kpia mu binu mara

wunɔm wunɔm. Ye u gerua mɛ u kpa, u nɔɔgiru sua u nɛɛ, wi u swaa mɔ u ka nɔ, u nɔɔwɔ.

Mɔnnun asansi
(I maa mɛɛrio Mateu 13:10-17, Maaku 4:10-12)

9 Ma win bwãaba nùn bikia ba nɛɛ, mba mɔn ten tubusianu.
10 U nɛɛ, bɛɛya ba wɛ̃ i ka Gusunɔn bandun asiri gia, adama ba gabu gari yi sɔ̃ɔmɔ ka mɔnnu, "kpa bu ka mɛɛri ba kun wa, bà n maa nua, kpa n ku bu yeeri."

Mɔn ten tubusianu
(I maa mɛɛrio Mateu 13:18-23, Maaku 4:13-20)

11 Yesu u nɛɛ, yeniwa mɔn ten tubusianu. Gusunɔn gariya ba yɛ̃kamɔ.
12 Swaa baaru ta sãawa nge tɔn be ba ra yi nɔ, kpa Setam yu na yu yi wuna ben gɔ̃run di bu ku raa ka naanɛ doke kpa bu faaba wa.
13 Kpee saara ya sãawa nge tɔn be ba ra gari yi mwɛ ka nuku dobu sanam mɛ ba yi nɔɔmɔ, adama ba ǹ gbini mɔ. Ba ra naanɛ dokewa saa fiiko sɔɔ, kpa bu biru wura laakari mɛɛribun sanam.
14 Tem mi sãki wãa mu sãawa nge tɔn be ba ra yi nɔ, adama nge mɛ ba dɔɔ, wururabu ka dukia ka handunian dobu ra yi sɛ̃ke yi go, ben binu ku ra ye.
15 Tem gem mu maa sãawa nge tɔn be ba ra gari yi ba nua nɛnɛ ben gɔ̃ru geu sɔɔ ka nuku tia, ma ba binu marumɔ ka tɛmanabu.

Fitilan mɔndu
(I maa mɛɛrio Maaku 4:21-25)

16 Yesu kpam nɛɛ, goo sari wi u ra fitila mɛni kpa u gu wekeru wukiri, ǹ kun mɛ u gu doke kpin yerun kɔkɔrɔ. Adama u ra gu sɔndiwa dabu wɔllɔ, kpa be ba dumɔ ba n ka yam bururam waamɔ.
17 Domi gãanu sari ni ba berua ma nu ǹ koo tera, mɛya gãanu maa sari ni ba kua asiri sɔɔ ma nu ǹ koo giara kpa nu sɔ̃ɔsira batuma sɔɔ.
18 Yen sɔ̃, i n laakari sãa nge mɛ i nɔɔmɔ. Domi baawure wi u mɔ, wiya ba koo wɛ̃. Baawure wi u kun maa mɔ, ba koo nùn mwaari ye u tamaa u mɔ.

Berà ba sãa Yesun wɔnɔbu
ka win mɛro
(I maa mɛɛrio Mateu 12:46-50, Maaku 3:31-35)

19 Yesun wɔnɔbu ka win mɛro ba na win mi, adama ba kpana bu nùn susi tɔn dabinun sɔ̃.
20 Ba nùn sɔ̃ɔwa ma win wɔnɔbu ka win mɛro ba yɔ̃ tɔɔwɔ ba kĩ bu nùn wa.
21 Adama u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, be ba Gusunɔn gari swaa daki, ma ba yi mɛm nɔɔwammɛ beya ba sãa win wɔnɔbu ka win mɛro.

Yesu u nim kurenu marisia
(I maa mɛɛrio Mateu 8:23-27, Maaku 4:35-41)

22 Sɔ̃ɔ teeru Yesu dua goo nimkuu sɔɔ ka win bwãabu, ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i de su tɔbura daa burerun guru giɔ.
Ma ba goo wuka ba doona.
23 Sanam mɛ ba dɔɔ, u dweeya. Yera woo bɔkɔ ga seewa daa bure te sɔɔ, ma goo ga nim yibuɔ. Ba wãa kari sɔɔ.
24 Ba nùn susi ma ba nùn yamia ba nɛɛ, Yinni, Yinni, sa kam kobu dɔɔ.
Ye u yanda u woo ka nim kurenu gerusi. Ma n sure ma n mari sɔ̃ɔ sɔ̃ɔ.
25 Ma Yesu u bu bikia u nɛɛ, ma sɔɔra i bɛɛn naanɛ doke.
Bɛrum bu mwa ka biti, ma ba bikianamɔ, durɔ weren bwesera wini wi baa woo ka nim ù n wooda wɛ̃, n da nùn mɛm nɔɔwɛ.

Yesu u wɛrɛkunugii bɛkia
(I maa mɛɛrio Mateu 8:28-34, Maaku 5:1-20)

26 Ma ba Gadaran tem tura mɛ n ka Galile wuswaa kisinɛ.
27-29 Ye u sara temɔ u durɔ goo wa u wee wuu gian di u ka nùn yinna. Durɔ wi, u wɛrɛkunu mɔ. Nɔn dabira nu ra nùn seeri. Ba ra nùn bɔke ka yɔni nɔma ka naasɔ kpa ba n nùn kɔ̃su. Adama u ra bɔkubu kpuro kasuku kpa wɛrɛku ni, nu ka

nùn da gbaburɔ. Tererɑ u rɑ n wãɑ
sɑɑ tɛɛbun di, u ku rɑ sinɛ yɛnuɔ, mɑ
n kun sikɑɔ. Yerɑ Yesu u wɛrɛku ni
woodɑ wɛ̃ nu doonɑ durɔ win min
di.

Ye durɔ wi, u Yesu wɑ u wurɑ
tɑkɑnɑ u wɔrumɑ win wuswɑɑɔ mɑ
u nɔɔgiru sɑ wɔllɔ u nɛɛ, mbɑ n sun
mɛnnɛ nɛ kɑ wunɛ Yesu Wɔrukoon
Bii. Nɑ nun kɑnɑmɔ ɑ ku mɑn tõyɑ
ko.

30 Mɑ Yesu u nùn bikiɑ u nɛɛ,
ɑmɔnɑ wunɛn yĩsiru. Mɑ u wisɑ u
nɛɛ, Nɔrɔbu, domi u wɛrɛku dɑbinu
mɔ.

31 Mɑ wɛrɛku ni, nu Yesu suuru
kɑnɑ nu nɛɛ, u ku de nu dɑ wɔru
bɔkɔ * sɔɔ.

32 N deemɑ kurusɔ wuu bɑkɑru
gɑrɑ wãɑ tɑ dimɔ guuru wɔllɔ. Mɑ
wɛrɛku ni, nu Yesu suuru kɑnɑ nu
nɛɛ, u de nu dɑ kurusɔ ni sɔɔ. Mɑ u
nu yɔllɑɑ kuɑ.

33 Mɑ nu durɔ wi doonɑri, nu dɑ
kurusɔ nin mi. Mɑ kurusɔ wuu te,
tɑ duki sure dɑɑ bureru sɔɔ tɑ nim
diirɑ.

34 Sɑnɑm mɛ be bɑ nu kpɑre bɑ wɑ
ye n koorɑ, bɑ duki suɑ. Bɑ dɑ bɑ
lɑbɑɑri ye yɛ̃bi wuu mɑroɔ kɑ bɑru
kpɑɑnɔ.

35 Tɔmbɑ yɑrɑ bu kɑ wɑ ye n
koorɑ. Bɑ dɑ Yesun mi mɑ bɑ durɔ
wi deemɑ wìn min di wɛrɛkunu
doonɑ, u sõ Yesun bɔkuɔ u bekuru
wukiri u wurɑ win lɑɑkɑri sɔɔ, mɑ
bɛrum bu mwɑ.

36 Bèn nɔni biru yɑ koorɑ
bɑ tɔmbu sõɔwɑ nge mɛ n kuɑ
wɛrɛkunugii wi, u kɑ bɛkurɑ.

37 Gɑdɑrɑn tem girum tɔn be
kpuro bɑ Yesu suuru kɑnɑ bɑ nɛɛ,
u bu dɛsirɑrio, domi bɛrum bɑkɑm
bu mwɑ. Mɑ u goo nimkuu duɑ u
gɔsirɑ.

38 Durɔ wi, wìn min di wɛrɛkunu
doonɑ, u Yesu suuru kɑnɑ u nɛɛ, u
de bu dɑ sɑnnu. Adɑmɑ Yesu u nùn
gɔsiɑ u nɛɛ,

39 u gɔsiro win yɛnuɔ, kpɑ u kpɑrɑ
kpuro ye Gusunɔ u nùn kuɑ.

Mɑ u doonɑ u dɑ u kpɑrɑ wuu ge
sɔɔ kpuro ye Yesu nùn kuɑ.

Yɑrusin bii kɑ kurɔ

wi u Yesun yɑberu bɑbɑn gɑri
(I mɑɑ mɛɛrio Mɑteu 9:18-26, Mɑɑku 5:21-43)

40 Ye Yesu u wurɑmɑ mɑ tɔn wɔru
gɑ nùn dɑm koosiɑ, domi bɑ rɑɑ nùn
mɑrɑwɑ be kpuro.

41 Wee durɔ goo wi bɑ rɑ soku
Yɑrusi, mɛnnɔ yerun wirugii, u dɑ
u yiirɑ Yesun wuswɑɑɔ u nùn suuru
kɑnɑ u nɑ win yɛnuɔ.

42 Domi win bii teere te u mɑrɑ, tɑ
wɑsikirɑmɔ. Bii wi, u sãɑwɑ wɔndiɑ
wi u wõɔ wɔkurɑ yiru mɔ.

Ye u dɔɔ mi, tɔn wɔru gɑ nùn
mɔnsi.

43 N wee, kurɔ goo u wãɑ mi, wi
u yɛm wĩibu bɑrɔ sɑɑ wõɔ wɔkurɑ
yirun di. [U win gobi di kpuro
tim nɛmɔbun mi,] ben goo kun mɑɑ
kpĩɑ u nùn bɛkie.

44 U Yesu susi biruɔ mɑ u win
yɑberun swɑɑ buɑ bɑbɑ. Yɑnde win
yɛm wĩi bi, bu yõrɑ.

45 Mɑ Yesu u bikiɑ u nɛɛ, wɑrɑ
mɑn bɑbɑ.

Ye be kpuro bɑ sikimɔ, Piɛɛ kɑ be
bɑ wãɑ kɑ wi, bɑ nɛɛ, Yinni, n ǹ tɔn
wɔruwɑ gɑ nun sɛ̃ke gɑ kɑ sikerenɛ?
[Mɑ ɑ bikiɑmɔ wɑrɑ nun bɑbɑ?]

46 Adɑmɑ Yesu u nɛɛ, goo u mɑn
bɑbɑ, domi nɑ giɑ mɑ nɛn dɑm mu
sɔmburu kuɑ.

47 Ye kurɔ wi, u giɑ mɑ bɑ nùn
tuburi, yerɑ u nɑ u yiirɑ kɑ diiribu
Yesun wuswɑɑɔ. Tɔmbu kpuron
nɔni biru u gerɑ yèn sõ u nùn bɑbɑ,
kɑ mɑɑ mɛ u bɛkurɑ yɑnde.

48 Mɑ Yesu nùn sõɔwɑ u nɛɛ, bii
kurɔbu, wunɛn nɑɑnɛ dokebu nun
bɛkiɑ, ɑ doo kɑ ɑlɑfiɑ.

49 Sɑnɑm mɛ u gɑri mɔ̀, goo u nɑ u
mɛnnɔ yerun wirugii wi sõɔwɑ mɑ
win bii u gu kɔ, u ku mɑɑ keu koosio
gɔngɛrɛ ko.

50 Yesu u ye nuɑ, mɑ u nùn sõɔwɑ
u nɛɛ, ɑ ku bɛrum ko, ɑ gesi nɑɑnɛ
dokeo, u koo bɛkurɑ.

51 Ye u turɑ yɛnu mi, u ǹ dere goo
u kɑ nùn due mɑ n kun mɔ Piɛɛ kɑ

* **8:31** ***wɔru bɔkɔ*** - Wɔru bɔkɔ ge, gɑ sãɑwɑ Setɑm wãɑ yeru te tɑ ǹ nɔru mɔ.

Yohanu ka Yakəbu ka bii win tundo
ka win mɛro.
52 Be ba wãa mi kpuro ba suməwa
ba tii soomə bii win sõ. Adama Yesu
u nɛɛ, i ku swĩ, u ṅ gu, u dòwa.
53 Ba nùn yaakoru wəri, domi ba
yẽ ma u guwa.
54 Ma Yesu u bii win nəma nɛnua
ma u gerua ka dam, wəndia a
seewo.
55 Wəndia win hunde ya wurama,
ma u seewa mii mii. Ma Yesu u bu
sõəwa u nɛɛ, bu nùn dĩanu wẽɛyə.
56 Ma biti ya win məwəbu mwa,
adama Yesu u bu yiire u nɛɛ, bu ku
raa goo sõ ye n koora.

9

Yesu u bwãabu wəkura yiru gəra
(I maa mɛɛrio Mateu 10:5-15, Maaku 6:7-13)

1 Ma Yesu u win bwãabu wəkura
yiru soka u mɛnna u bu dam kã ka
yiiko bu ka wɛrɛkunu kpuro gira,
bu ka maa baranu bɛkia.
2 Ma u bu gəra bu ka ban te
Gusunə u koo swĩin waasu ko kpa
bu barəbu bɛkia.
3 Ma u bu sõəwa u nɛɛ, i ku gãanu
kusenu ko sanum mɛ səə, baa dɛka
ṅ kun mɛ bəəru ṅ kun mɛ dĩanu ṅ
kun mɛ gobi, kpa i ku maa yaberu
yiruse nɛnɛ.
4 Yɛnu gèn mi i səbia, i sinə mi
sere i ka doona wuu gen min di.
5 Wuu mi ba ṅ bɛɛ dam koosie, i
yario wuu gen min di, kpa i bɛɛn
naasun tua bu kpare nge yĩreru te ta
bu ben taarɛ sõəsimə.
6 Ba seewa ba doona baru kpaa
kpaaka, ba Labaari gea kparamə ma
ba barəbu bɛkiamə yam kpuro.

Herodun laakari seewa
(I maa mɛɛrio Mateu 14:1-12, Maaku 6:14-29)

7 Herodu sunə u nua kpuro ye
Yesu u mò, ma ya win laakari
burisina. Domi gaba gerumə
Yohanuwa wurama gərin di.
8 Gaba maa gerumə Eliwa
kurama.
Ma gaba gerumə Gusunən səmə
yerukobun turowa wurama saa
gərin di.
9 Ma Herodu u nɛɛ, na dera ba
Yohanu wiru bura. Adama wara
wini wìn gari na nəəmə mɛnin bwe-
seru.
Ma u kasu u nùn wa.

Yesu u təmbu nərəbun
suba nəəbu diisia
(I maa mɛɛrio Mateu 14:13-21, Maaku 6:30-44, Yohanu 6:1-14)

10 Yesun bwãa be, ba gəra ye
wəma ba nùn saaria kpuro ye ba
kua. Ma u bu sua ba tii mɛna ba da
wuu gagun bera gia ge ba ra soku
Bɛsaida.
11 Tən wəru ga gia gee u wãa, ma
ga nùn swĩi. U bu dam koosia ma
u bu ban te Gusunə u koo swĩin
gari sõəmə, u maa bu bɛkiamə be ba
barə.
12 Ye sõə kpeeyə be wəkura yiru
ye, ba nùn susi ma ba nɛɛ, a tən be
karo bu da wusə ka baru kpaanə
bu kpin yeru kasu ka ye ba koo di,
domi gbaburu səəra sa wãa mini.
13 Yera Yesu u bu sõəwa u nɛɛ, i bu
dĩanu wẽɛyə bɛɛn tii bu di.
Adama ba nɛɛ, pẽɛ nəəbu ka swẽɛ
yiru tənawa sa mə, ma n kun mə à
n kĩ bɛsɛn tii su da su dĩanu kasuma
tən be kpuron sõ baasi ya.
14 Tən be səə, tən durəbun geera
tura nge tənu nərəbun suba nəəbu
(5.000). Ma Yesu u win bwãa
be sõəwa u nɛɛ, i bu sinasio wuu
wuuka, weeraakuukuubu.
15 Ma ba kua mɛ ba be kpuro
sinasia.
16 Yesu u pẽɛ nəəbu ye sua ka swẽɛ
yiru ye, ma u nəni seeya wəllə u
Gusunən domaru bikia, ma u ye
murura u bwãa be wẽ bu tən dabi te
yabua.
17 Be kpuro ba di ba deba. Ma ba
sukum gure birenu wəkura yiru səə
ye ba di n tiara.

Piɛɛ nɛɛ, Yesu u sãawa
wi Gusunə u gəsa
(I maa mɛɛrio Mateu 16:13-19, Maaku 8:27-29)

18 Sɔ̃ɔ teeru sanam mɛ Yesu u
kanaru mɔ̀ bee tia, ka win bwãabu
sannu, u bu bikia u nɛɛ, wara tɔmba
gerumɔ na sãa.
19 Ba nɛɛ, Yohanu Batɛmu
kowowa. Gaba ra gere, Eliwa,
gaba ra maa nɛɛ, Gusunɔn sɔmɔ
yerukobun turowa u wurama gɔrin
di.
20 Ma u bu bikia u nɛɛ, bɛɛn tii maa
ni, wara i gerumɔ na sãa.
Piɛɛ u nɛɛ, wuna Kirisi wi Gusunɔ
u gɔrima.
21 Ma u bu nɔɔ goosi bu ku raa goo
sɔ̃.

Yesu u win gɔɔ ka win seebun

gari mɔ̀
(I maa mɛɛrio Mateu 16:20-28, Maaku 8:30-9:1)

22 Yesu u kpam nɛɛ, Tɔnun Bii
u ɲ koo ko u kun nɔni sɔ̃ɔre gem
gem, kpa guro gurobu bu nùn yina
ka yãku kowo tɔnwerobu ka wooda
yɛ̃robu, kpa bu nùn go kpa u sikura
sɔ̃ɔ itase.
23 Ma u be kpuro sɔ̃ɔwa u nɛɛ, goo
ù n kĩ u man swĩi nge bɔ̀ɔ, u win
gɔ̃ru kĩru derio, kpa u win tiin dãa
bunanaru sua baadomma, kpa u n
man swĩi.
24 Domi baawure wi u kĩ u win
wãaru di ka win gɔ̃ru kĩru, u koo
tu bia. Adama baawure wi u win
wãaru yina nɛn sɔ̃, wiya u koo tu wa
ka gem.
25 Arufaani yerà tɔnu u mɔ, baa ù
n handunian gãanu kpuro wa, ma
u tii kam koosia ɲ kun mɛ u win
wãaru bia.
26 Domi baawure wi u nɛn sekuru
mɔ̀ ka maa nɛn gari, Tɔnun Bii u
koo maa win sekuru ko ù n wurama
ka win yiiko ka Baabagia ka wɔllun
gɔrado dɛɛrobugia.
27 Na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ka gem, gabu ba yɔ̃
mini be ba ɲ gbimɔ bu ka ban te wa
te Gusunɔ u koo swĩi.

Yesun wasi gɔsia
(I maa mɛɛrio Mateu 17:1-8, Maaku 9:2-8)

28 Ye u gari yi gerua u kpa, yen
sɔ̃ɔ nɔɔba itase u Piɛɛ ka Yohanu ka
Yakɔbu sua u yɔɔwa guuru wɔllɔ u
wa u ka kanaru ko.
29 Nge mɛ u kanaru mɔ̀ win
wuswaa gɔsia tuka, ma win yãnu
burura fem fem.
30-31 N wee tɔmbu yiru, Mɔwisi ka
Eli, ba kurama ka wɔllun girima ba
ka nùn win doonarun gari mɔ̀ te u
koo doona Yerusalɛmun di.
32 Piɛɛ ka win kpaasibu ben wasi
bunia ka dom, adama ba dom
kparura ma ba Yesun yiikon girima
wa ka tɔn be yiru be ba yɔ̃ ka wi.
33 Nge mɛ tɔn be, ba Yesu
dɛsirarimɔ, Piɛɛ nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
yinni, n wã sa n wãa mini. Su
kunu ita ko, teeru wunɛgiru, teeru
Mɔwisigiru, teeru maa Eligiru.
Domi u ɲ yɛ̃ ye u gerumɔ.
34 Nge mɛ u gari mɔ̀ mɛsum, bukɔ
ga na ga bu wukiri, ma bɛrum bwãa
be mwa ye ba wa mɛsum.
35 Ma nɔɔ gagu ga nɔɔra bukɔ gen
min di ga nɛɛ, winiwa nɛn Bii wi na
tii gɔsia, i wigia nɔɔwɔ.
36 Gari yin biru, Yesu tia wi turo.
Bwãa be, ba ye ba wa mi tii marisi,
ba ɲ goo gɛɛ sɔ̃ɔwa sɔ̃ɔ mɛɛ te sɔɔ.

Yesu u bii wi wɛrɛku ga wãasi

bɛkia
(I maa mɛɛrio Mateu 17:14-18, Maaku 9:14-27)

37 Yen sisiru, sanam mɛ ba sara
guuru wɔllun di, tɔn wɔru guna ya
Yesu sennɔ na.
38 Yera tɔn wɔru gen suunu sɔɔn
di durɔ goo u gbãra u nɛɛ, yinni, na
nun kanamɔ, a nɛn bii durɔbu ge
mɛɛrio, domi u sãa bii teere te na
mɔ.
39 Wɛrɛku ga ra nùn sɛ̃rewa kpa
u gbãra suaru sɔɔ, kpa gu nùn be-
misia, kpa gu de u n yãatam pɔkeru
mɔ̀ kpa u tii mɛɛra ko, yen biru kpa
gu nùn doonari.
40 Na wunɛn bwãabu kana bu gu
gira, adama ba ɲ kpĩa.
41 Yesu nɛɛ, tɔn kɔ̃so naanɛ doke
sarirugibu, sere saa yerà ko na n ka
bɛɛ wãa. Sere domma ko na n ka bɛɛ

tɛmanɛ. Ma u durɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
ka wunɛn bii wi na mini.
42 Sanam mɛ u ka bii wi susiɔ,
wɛrɛku ge, ga nùn tem kparana ma
ga nùn bemisia. Adama Yesu u gu
gerusi u bii wi bɛkia, ma u nùn win
tundo wesia.
43 Ma Gusunɔn sina te, ta tɔn be
kpuro maamaaki kua.

Yesu kpam win gɔɔ

ka win seebun gari mɔ̀
(I maa mɛɛrio Mateu 17:22-23, Maaku 9:30-32)

Sanam mɛ baawure u kãsa ka ye
Yesu u mɔ̀, u win bwãabu sɔ̃ɔwa u
nɛɛ,
44 bɛɛ i gari yini swaa dakio sãa
sãa. Ba koo Tɔnun Bii tɔmbu nɔmu
sɔndia.
45 Adama win bwãaba kun gari yi
tuba, domi ba bu yi berue gina, bu
ku ka gia. Ma ba bɛrum mɔ̀ bu ka
nùn gari yin yaasi bikia.

Wara gisonkoru bo
(I maa mɛɛrio Mateu 18:1-5, Maaku 9:33-37)

46 Sikirinɔ ga dua bwãa ben su-
unu sɔɔ domi ba kĩ bu gia be sɔɔ wi
u bo.
47 Yesu u ben gɔ̃run bwisikunu
yɛ̃. Yera u bii yãkabu sua u yɔ̃rasia
win bɔkuɔ,
48 ma u nɛɛ, baawure wi u bii
yãkabu geni wura nɛn yĩsirun sɔ̃,
nɛn tiiwa u wura, baawure wi u
maa man wura, u wi u man gɔrima
wurawa. Domi wi u sãa yãkabu
bɛɛn suunu sɔɔ, wiya kpuro kere.

Wi u kun ka bɛɛ

yibɛrɛ tɛɛru nɛni, bɛɛgiiwa
(I maa mɛɛrio Maaku 9:38-40)

49 Yohanu u nɛɛ, yinni, sa goo wa
wi u wɛrɛkunu giramɔ ka wunɛn
yĩsiru, ma sa nùn yinari yèn sɔ̃ u ɲ̀
nun swĩi ka bɛsɛ sannu.
50 Yesu nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i ku yɛ̃ro
yinari, domi wi u kun ka bɛɛ yibɛrɛ
tɛɛru nɛni, bɛɛgiiwa.

Samarin wuu gagugiba yina

bu Yesu dam koosia

51 Sanam mɛ saa ya turuku kooma
bu ka nùn sua u da wɔllɔ, u gɔ̃ru
doke dim dim u Yerusalɛmu da.
52 Ma u sɔmɔbu gabu gbiisia ba da
ba dua Samarigibun wuu gagu sɔɔ
bu ka nùn ayeru sɔɔru kua.
53 Adama wuu migibu ba ɲ̀ nùn
dam koosie yèn sɔ̃ ba wa n sãare nge
u dɔɔ Yerusalɛmu gia.
54 Ye win bwãa beni Yakɔbu ka
Yohanu ba wa mɛ, ba bikia ba nɛɛ,
Yinni, a kĩ su de dɔ̃ɔ u sarama
wɔllun di u tɔn be wɔri?
55 U bu sĩire ma u bu gerusi ka
dam. [U nɛɛ, i ɲ̀ yɛ̃ ye i bwisikumɔ.
56 Domi Tɔnun Bii u ɲ̀ nɛ u ka
tɔnun hunde kam koosia. U nawa u
ka ye faaba ko.] Ma ba da wuu gam
gia.

Be ba kĩ bu Yesu swĩi
(I maa mɛɛrio Mateu 8:19-22)

57 Sanam mɛ ba sĩimɔ swaa sɔɔ
goo u nùn sɔ̃ɔwa ma u koo nùn swĩi
baama mi u dɔɔ.
58 Yesu nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sɛmusu
bweusu mɔ, gunɔsu maa sokunu
mɔ, adama Tɔnun Bii u ɲ̀ ayeru mɔ
mi u koo kpuna.
59 U kpam goo sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man
swĩiyɔ.
Adama yɛ̃ro u nɛɛ, a de n gina da
n nɛn tundo sike.
60 Yera Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
a derio gɔribu bu ben gɔribu sike,
adama wunɛ a doo a Gusunɔn
bandun Labaari gea nɔɔsia baama.
61 Ma goo u kpam nùn sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, Yinni, kon nun swĩi adama a de
n gina da n nɛgibu nɔɔ kana.
62 Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
baawure wi u tebo nɔmu sɔndi, ma
u biru sĩira, u ɲ̀ maa arufaani gaa
mɔ ban te Gusunɔ u koo swĩi sɔɔ.

10

Yesu u bwãabu wata

ka wɔkuru gɔra

1 Yen biru Yinni u kpam gabu
wata ka wɔkuru gɔsa, ma u bu gɔra
yiru yiru win wuswaaɔ wuu maro
baagere sɔɔ ka baama mi win tii u
gɔ̃ru doke u ra da.

2 U nɛɛ, ye ya ye bu ka gɛ̃ ya kpã,
adama be ba gɛ̃ɛmə ba ɲ̀ dabi. Yen
sõ, i gbee yɛ̃ro kanə u kpam təmbu
mərisiama bu ka gɛ̃.
3 N wee na bɛɛ gəriə nge yãa binu
dɛmakunun suunu səə. I seewo i da.
4 I ku ka yansurəru da ka bəəru ka
baranu, i ku maa goo təbiri swaaə.
5 Yɛnu gè səə i dua, i gbiiyo i bu sõ
i nɛɛ, Gusunə u bɛɛ alafia kɛ̃.
6 Alafiagii ù n wãa mi, bɛɛn alafia
ya ko n wãa ka yɛ̃ro. U kun maa wãa
mi, ya koo wurama bɛɛ səə.
7 I koowo yɛnu gen səbu kpa i n
dimə i n nərumə ye ba bɛɛ wɛ̃, domi
n weenɛ bu səm kowo win kəsiaru
wɛ̃. I ku ko yɛnu dabinun səbu.
8 Wuu gè səə i dua, ma ba bɛɛ dam
koosia, i dio ye ba bɛɛ wɛ̃,
9 i barəbu bɛkio be ba wãa mi, kpa
i bu sõ ma Gusunə u sisi u bandu
swĩi.
10 Adama wuu gè səə i dua ma
ba kun bɛɛ dam koosie, i doo gen
yaaraə, kpa i nɛɛ,
11 baa ben wuun tua ye ya mani
bɛɛn naasə, i bu kparemə, kpa bu ka
gia ma Gusunə u sisi u bandu swĩi.
12 Na bɛɛ sõəmə, tõə te səə,
Sodomugia koo ko kpakaka ka sere
wuu ge.

Wuu sìn təmba yinamə

bu naanɛ doke
(I maa mɛɛrio Mateu 11:20-24)

13 Yesu maa nɛɛ, nəni swãarugiiwa
wunɛ Kərasɛni, nəni swãarugiiwa
wunɛ Bɛsaida, domi bà n səm
maamaakigia ye kua Tiri ka Sidoni
səə, ye ba kua bɛɛn suunu səə, wuu
sin təmbu ba ko n daa gõru gəsie saa
tɛɛbun di, ba n sõ torom səə ba n
saaki sebua nuku sankiranun sõ.
14 Yen sõ, siribun sanam səə, Tiri
ka Sidonigia koo ko kpakaka ka sere
bɛɛ.
15 Wunɛ maa Kapenamu, a yĩiyə
kaa suara sere wəllə? Aawo, ba koo
nun surewa sere gəriə.
16 Ma u win bwãabu sõəwa u nɛɛ,
wi u bɛɛ swaa daki, nɛna u swaa
daki, wi u maa bɛɛ yina, nɛna u yina,
wi u maa man yina u maa wi u man
gərima yinawa.

Wata ka wəku ten wuramaru

17 Be wata ka wəku te, ba wurama
ka nuku dobu, ma ba nɛɛ, Yinni,
sere ka wɛrɛkunə, nu sun wiru
kpĩiyawa wunɛn yĩsirun sõ.
18 Ma u bu sõəwa u nɛɛ, na Setam
wa ya wərumamə wəllun di nge
guru maakinu.
19 N wee, na bɛɛ yiiko wɛ̃ i ka wɛɛ
ka nii ka wɛrən dam kpuro taaku,
gãanu ganu kun maa kpɛ̃ nu bɛɛ
mɛɛra ko.
20 Adama, i ku gõru dora yèn sõ
wɛrɛkunu nu bɛɛ wiru kpĩiya, i gõru
doro yèn sõ ba bɛɛn yĩsinu yorua
wəllə.

Yesun gõru ga dora
(I maa mɛɛrio Mateu 11:25-27, 13:16-17)

21 Saa tia ye səə, Yesun gõru ga
dora too ka Hunde Dɛɛron dam, ma
u nɛɛ, Baaba, wəllu ka tem Yinni
na nun siara yèn sõ a ka yabu ye
yɛ̃rugibu ka bwisigibu berua ma a
ye bibu sõəsi. N wã Baaba, domi
mɛya n ka nun naawa wunɛn kĩru
səə.
22 Nɛn Baaba u man baayere wɛ̃.
Goo sari wi u Bii yɛ̃ ma n kun mə
Baaba wi. Goo maa sari wi u Baaba
wi yɛ̃ ma n kun mə Bii wi, ka maa wi
Bii wi, u kĩ u Baaba sõəsi.
23 Ma u sĩira win bwãabun bera
gia u bu sõəwa be təna u nɛɛ, doo
nəərugiiwa wìn nəni waamə ye i
waamə.
24 Domi na bɛɛ sõəmə Gusunən
səməbu ka sinambu dabira ba kĩa
bu wa ye i waamə tɛ̃, ba ɲ̀ maa wa.
Ba kĩa bu nə ye i nəəmə tɛ̃, ba ɲ̀ maa
nua.

Samarigii wi u tən geeru kua

25 N wee, wooda yɛ̃ro goo u seewa
u ka Yesun laakari mɛɛri ma u nɛɛ,
yinni, mba kon ko n ka wãaru te ta
ku ra kpe tubi di.
26 Yesu nùn bikia u nɛɛ, mba ba
yorua wooda səə. Mba a ra gari mi.
27 U wisa u nɛɛ, “Kaa Gusunə
wunɛn Yinni kĩa ka wunɛn gõru

kpuro, ka wunɛn bwɛ̃ra kpuro,
ka wunɛn dam kpuro, ka wunɛn
bwisikunu kpuro, kpa a wunɛn
tɔnusi kĩa nge wunɛn tii tii."
28 Yesu nɛɛ, a wisa n dɛnde, a
koowo mɛ, kaa n wãaru mɔ.
29 Adama durɔ wi, u kĩ u tii gem
wɛ̃ ma u bikia u nɛɛ, wara nɛn
tɔnusi.
30 Yesu u nɛɛ, a swaa dakio a nɔ,
durɔ goowa u wee Yerusalɛmun di
u dɔɔ Yerikoɔ, ma u wɔri gbɛnɔbun
nɔma sɔɔ. Gbɛnɔ be, ba nùn swaa di,
ba nùn so, ma ba doona ba nùn deri
u wasikiramɔ.
31 N deema ka saabu, yãku kowo
goo sarɔ ka swaa ye. U durɔ wi wa
ma u sɛ̃ɛna u doona.
32 Mɛna maa Lefi goo u tura yam
mi. U nùn wa ma u sɛ̃ɛna u doona.
33 Adama Samarigii goo u wuu
dɔɔ u tura win bɔkuɔ. Ye u durɔ wi
wa win wɔnwɔnda nùn mwa.
34 U susi ma u gum ka tam wisi
win mɛɛran bosu sɔɔ ma u su bɔkua.
Yen biru u nùn sɔndi ye u sɔnin
wɔllɔ u ka nùn da sɔbun sɔbia yerɔ
ma u nùn nɔɔri.
35 Yen sisiru, u gobi sua yi yi ka
sɔm kowon sõɔ yirun gobi nɛ, u yi
sɔbia yerun wirugii wɛ̃ ma u nɛɛ, a
durɔ wi nɔɔrio. À n maa di n mɛni
kera win sõ, kon nun kɔsia nà n
wurama.
36 Ma Yesu nɛɛ, tɔmbu ita ye sɔɔ,
ben wara a tamaa u sãa durɔ win
tɔnusi wi u wɔri gbɛnɔbun nɔma sɔɔ
mi.
37 U nɛɛ, wi u nùn wɔnwɔndu kua,
wiya.
Ma Yesu u nɛɛ, ɲ̀ n mɛn na, a doo
kpa a n mɔ̀ mɛ.

Yesu da Maata ka Maarin mi

38 Sanam mɛ ba wãa swaaɔ u wuu
gagu dua ma kurɔ goo wi ba ra soku
Maata u dera u sɔbia win yɛnuɔ.
39 Kurɔ wi, u wɔnɔ mɔ wi ba ra
soku Maari. Wɔnɔ wi, u sõ Yinnin
bɔkuɔ u win gari swaa daki.
40 Adama Maata u ka doo kobu
wasire, ma u na u nɛɛ, Yinni n ɲ̀ nun
gam sãa ye nɛn wɔnɔ u man sɔma ye
derie nɛ turo? A ɲ̀ kaa de u na u man
somi?
41 Yinni u nùn wisa u nɛɛ, Maata,
Maata, a tii gɔngɛrɛ mɔ̀ a tii baasi gãa
dabinun sõ.
42 Gãa teenun bukatawa tɔnu u
mɔ. Gãa geena Maari u gɔsa ni ba ɲ̀
nùn mwaarimɔ.

11

Kanarun gari

(I maa mɛɛrio Mateu 6:9-13, 7:7-11)

1 Sõɔ teeru Yesu u kanaru mɔ̀ gam
gum. Saa ye u kpa win bwãabun
turo u nɛɛ, Yinni kpa a sun sõɔsi mɛ
ba ra kanaru ko, nge mɛ Yohanu u
win bwãabu sõɔsi.
2 Yesu u bu sõɔwa bà n kanaru mɔ̀
ba n da nɛɛ,
Baaba, a de ba n yɛ̃ ma wuna sãa
Dɛɛro.
A na a bandu swĩi.
3 A sun bɛsɛn dĩanu kɛ̃ tõru baatere.
4 A sun bɛsɛn toranu suuru kuo
domi bɛsɛn tii sa ra wi u sun torari
suuru kue.
A ku ka sun da kɔkiribun bera gia.
5 U kpam bu sõɔwa u nɛɛ, nge mɛ
n tɛ̃ wãa, bɛɛn turo u n bɔrɔ mɔ, kpa
u da win mi wõku suunu sɔɔ u nɛɛ u
nùn pɛ̃ɛ ita bɔkuro,
6 domi win kpaasibun turowa
gam wee, wi kun maa gãanu mɔ u
nùn wɛ̃.
7 Saa sɔɔn di kpa bɔrɔ wi, u nɛɛ, u
ku nùn baasi, u kɔnnɔ kɛnua kɔ, wi
ka win bibu ba kpĩ. U ɲ̀ maa kpɛ̃ u
se u sere nùn pɛ̃ɛ wɛ̃.
8 Yesu u nɛɛ, na bɛɛ sõɔmɔ, baa ù
kun seewe u nùn wɛ̃ bɔrɔnun sõ, u
koo se u nùn wɛ̃ yèn bukata u mɔ
kpuro win baasibun sõ.
9 Na maa bɛɛ sõɔmɔ, i n da bikie,
ba koo bɛɛ wɛ̃. I n da kasu, i ko wa. I
n da gambo so, ba koo bɛɛ kɛnia.
10 Domi baawure wi u bikiamɔ ba
koo nùn wɛ̃. Wi u kasu u koo wa.
Wi u maa gambo soomɔ, ba koo yɛ̃ro
kɛnia.
11 Bɛɛ sɔɔ, [goon bii ù n nùn pɛ̃ɛ
bikia, u koo wura u nùn kperu wɛ̃?]
N kun mɛ ù n swãa bikia, u koo nùn
waa wɛ̃?
12 N kun mɛ ù n sɛ̃ɛru bikia, u koo
nùn nia wɛ̃?

13 Bɛɛ be i sãa tɔn kɔ̃sobu, ma i
yɛ̃ nge mɛ ba ra bibu kɛ̃ɛ geenu wɛ̃,
bɛɛn Baaba wɔllugii u ǹ koo be ba
nùn kanamɔ Hunde Dɛɛro wɛ̃?

Yesu ka tii yinamɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 12:22-30, Maaku 3:20-27)

14 Yesu u wɛrɛku gira ge ga tɔnu
goo soso kua. Sanam mɛ wɛrɛku
ge, ga doona, soso wi, u gari gerubu
wɔri, ma tɔn wɔru ga biti soora.
15 Adama gaba nɛɛ, wɛrɛkunun
sunɔ Beseburu, win dama u ka
wɛrɛkunu giramɔ.
16 Gaba kĩ bu win laakari
mɛɛri, ma ba nùn bikia u sɔm
maamaakigiru ko u ka sɔ̃ɔsi ma win
yiiko ya weewa wɔllun di.
17 Yesu u ben bwisikunu yɛ̃, yera
u nɛɛ, bandu baatere tèn tɔmbu ba
tabu mɔ̀ ben tii tiinɛ sɔɔ, ban te, ta
koo kowa bansu kpa ten yɛnusu su
wɔruku.
18 Mɛya maa Setam yà n ka yen tii
tabu mɔ̀, amɔna yen banda koo ka
yɔ̃ra. Domi i nɛɛ, Beseburun dama
na ka wɛrɛkunu giramɔ.
19 Nɛ, nà n wɛrɛkunu giramɔ ka
Beseburun dam, waran dama bɛɛn
bwãabu ba ka ni giramɔ. Ben tiiwa
ba koo sɔ̃ɔsi ma i tora.
20 Adama ǹ n ka Gusunɔn dam na,
na wɛrɛkunu giramɔ, ka gem ban te
Gusunɔ u swĩi, ta bɛɛ naawa.
21 Sanam mɛ durɔ damgii wi u
tabu yãnu mɔ u win yɛnu kɔ̃su win
dukia ko n wãawa alafia sɔɔ.
22 Adama goo wi u nùn dam kere,
ù n na u nùn wɔri u kamia, u koo
win tabu yãnu kpuro gura ni u
naanɛ sãa kpa u win dukia gabu
bɔnu kua.
23 Wi u kun sãa nɛgii u ka man
yibɛrɛ tɛɛru nɛniwa, wi u ku ra maa
gãanu mɛnnɛ ka nɛ sannu, u ra ni
yarinasiewa.

Wɛrɛkunun wuramaru
(I maa mɛɛrio Mateu 12:43-45)

24 Yesu maa nɛɛ, wɛrɛkunu nù n
doona tɔnun min di, nu ra n bɔsuwa
mi gãanu ku ra kpi nu n wɛ̃ra yeru
kasu nu n bie. Yera nu ra nɛɛ, nu
koo gɔsira nin wãa yerɔ mìn di nu
raa doona.
25 Nu ra wuramɛ kpa nu deema ta
kurare ta sɔnde.
26 Kpa nu da nu ganu nɔɔba yiru
kasuma ni nu ni kɔ̃suru kere, kpa
nu du yɛ̃ro sɔɔ nu n wãa mi. Saa ye,
yɛ̃ro win wãa gbiikiru ta koo sãaya
ka sere dãakiru.

Nuku doo geebu

27 Sanam mɛ Yesu u gari gerumɔ
mɛsum, tɔn wɔrun suunu sɔɔn di
kurɔ goo u nɔɔgiru sua u nɛɛ, doo
nɔɔrugiiwa wi u wunɛn gura sua,
ma a win bwãa nɔra.
28 Ma Yesu u nɛɛ, n sanɔ a gere,
doo nɔɔrugiba be ba Gusunɔn gari
swaa dakimɔ, ma ba yi nɛnumɔ.

Tɔmba yĩreru bikia
(I maa mɛɛrio Mateu 12:38-42)

29 Sanam mɛ tɔn wɔru ga
mɛnnamɔ yera Yesu u nɛɛ, tɛ̃n
tɔmbu tɔn kɔ̃soba. Ba yĩreru
bikiamɔ adama yĩreru garu maa sari
te ba koo bu sɔ̃ɔsi ma n kun mɔ
Gusunɔn sɔmɔ Yonasigiru.
30 Domi nge mɛ Yonasi u kua
yĩreru Ninifugibun sɔ̃, mɛya maa
Tɔnun Bii, u koo ko yĩreru tɛ̃n
tɔmbun sɔ̃.
31 Siribun sanam sɔɔ Seban tem
tɔn kurɔ sunɔ u koo tɛ̃n tɔmbu seesi
u bu taarɛ wɛ̃, yèn sɔ̃ u na saa tem
nɔrun di u ka Salomɔɔn bwisin gari
nɔ. Tɛ̃ n wee, gãanu wãa mini ni nu
Salomɔɔ kere.
32 Siribun sanam sɔɔ Ninifugibu
ba koo tɛ̃n tɔmbu seesi bu bu taarɛ
wɛ̃ ye ba ka gɔ̃ru gɔsia Yonasin
waasun sɔ̃. Ma tɛ̃ n wee, gãanu wãa
mini ni nu Yonasi kere.

Wasin fitila
(I maa mɛɛrio Mateu 5:15, 6:22-23)

33 Yesu maa nɛɛ, goo ku ra fi-
tila mɛni kpa u gu bere, ǹ kun
mɛ u kaaru wukiri, adama ba ra
gu sɔndiwa dabu wɔllɔ, kpa be ba
dumɔ ba n ka yam bururam waamɔ.
34 Wunɛn nɔniya yi wunɛn wasin
fitila. Wunɛn nɔni yì n alafia mɔ,

wunɛn wasi kpurowa yi yam bururam mɔ. Adama yì kun bwãa do, wunɛn wasi yi ɩ̀ yam bururam wasi.
35 Yen sɔ̃, a laakari koowo yam bururam mɛ mu wãa wunɛ sɔɔ mu ku raa ko yam wɔ̃kuru.
36 Wunɛn wasi kpuro yì n yam dɛɛram mɔ, ma yin gam kun wãa yam wɔ̃kuru sɔɔ, yi kpurowa yi ko n dɛɛre nge sanam mɛ fitila ga nun yam bururasie ga ballimɔ.

Yesu u Falisiba ka wooda yɛ̃robu ben toranu sɔ̃ɔwa
(I maa mɛɛrio Mateu 23:1-36, Maaku 12:38-40)

37 Sanam mɛ Yesu u gari gerua u kpa, Falisi goo na u nùn kana u da u yaa dibu di win yɛnuɔ. Ma u da mi, u sina u ka di.
38 Falisi wi, u nùn mɛɛra ka biti ye u ɩ̀ ka niɛ nge mɛ ben komaru u sere di.
39 Adama Yinni u nɛɛ, bɛɛ Falisiba i ra nɔra ka gbɛ̃ɛrun biru dɛɛrasie adama bɛɛn sɔɔwɔ i taki ka nuku kɔ̃suru yiba.
40 Gari bakasu bɛɛ! Wi u wasin tɔɔ kua, n ɩ̀ wiya u maa yin sɔɔ kua?
41 I sãarobu wɛ̃ɛyɔ ye ya wãa gbɛ̃ɛrun sɔɔwɔ, kpa ye ya tie yu bɛɛ dɛɛra.
42 Bɛɛ Falisiba, i ko nɔni swãaru wa yèn sɔ̃ i ra bɛɛn karan kpee yi ba ra soku mantu ka duu, yin wɔkuru baateren wɔllɔ tia wɛ̃. Ka mɛ, i ra gean kobu nɔni sarari, i ɩ̀ maa Gusunɔ kɩ̃ru sɔ̃ɔsimɔ. Yeniwa n weenɛ i ko, kpa i ku ye ya tie deri.
43 Bɛɛ Falisiba, i ko nɔni swãaru wa yèn sɔ̃ i ra sin yee gbiikinu kã mɛnnɔ yenɔ, ka tɔbirinaa tɔn dabinun wuswaaɔ.
44 I ko nɔni swãaru wa, bɛɛ, yèn sɔ̃ i ka sikinu weenɛ ni goo kun waamɔ, nìn wɔllɔ ba ra sɩ̃ ba kun ka baaru.
45 Wooda yɛ̃ro goo u nɛɛ, yinni à n gerumɔ mɛ, ka maa bɛsɛra a wɔmmɔ.
46 Ma Yesu u nùn wisa u nɛɛ, bɛɛ maa wooda yɛ̃robu i ko nɔni swãaru wa, domi i tɔmbu sɔmunu sɔbimɔ ni nu suabu sɛ̃, ma bɛɛn tii i ku ra ni ture baa ka bɛɛn niki bia.
47 I ko nɔni swãaru wa bɛɛ, yèn sɔ̃ i Gusunɔn sɔmɔbun sika banimɔ, be bɛɛn baababa ba go.
48 Nge mɛya i sɔ̃ɔsimɔ ye ba kua, i ɩ̀ maa bu taarɛ wɛ̃. Domi beya ba Gusunɔn sɔmɔbu go, ma bɛɛ i ben sika banimɔ.
49 Yeya Gusunɔ u yɛ̃ u ka nɛɛ, wi, u koo bu Gusunɔn sɔmɔbu ka gɔrobu gɔria. Ba koo gabu go, ba koo maa gabu nɔni sɔ̃,
50 kpa bu tɛ̃n tɔmbu Gusunɔn sɔmɔ be kpuron yɛm bikia mɛ mu yari handunian toren di,
51 saa Abɛlin yɛm di sere ka Sakarin yɛm wi ba go yãku yeru ka sãa yerun baa sɔɔ. Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, ba koo mu tɛ̃n tɔmbu bikia.
52 I ko nɔni swãaru wa, bɛɛ wooda yɛ̃robu, yèn sɔ̃ i yɛ̃run gambo kɛnua. Bɛɛn tii i ɩ̀ due, i maa yina gabu bu du be ba kɩ̃.
53 Ye u yara min di, wooda yɛ̃robu ka Falisiba ba nùn gari dabinu bikikia ka yibɛrɛ tɛɛru.
54 Ba nùn yɛ̃ri bɛriammɛ gari sɔɔ, kpa gɛɛ yi ka nùn samba ko.

12

I tii laakari ko ka murafitiru
(I maa mɛɛrio Mateu 10:26-27)

1 Saa ye sɔɔ, tɔn wɔru guna ya mɛnna sere ba bɔrikianamɔ ma Yesu u gbia u win bwãabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i tii laakari ko ka Falisiban pɛ̃ɛ seeyatia ye ya sãa murafitiru.
2 Gãanu sari ni nu wukiri ma nu ɩ̀ koo tera. Asirin gãanu maa sari ni ba ɩ̀ koo gia.
3 Yen sɔ̃na ye i gerua kpuro yam wɔ̃kurɔ ya koo nɔɔra yam bururam sɔɔ. Ye i maa gerua dia sɔɔ soon bɔkuɔ ya koo kpararа gidambisa wɔllun di.

Wi i ko nasia
(I maa mɛɛrio Mateu 10:28-31)

4 Yesu maa nɛɛ, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, bɛɛ be i sãa nɛn bɔrɔba, i ku bu nasia be ba koo wasi go, ma yen biru ba ɩ̀ kpɛ̃ bu maa gãanu ganu ko.

5 Na kon bɛɛ sɔ̃ wi n weenɛ i nasia.
I nùn nasio wi u yiiko mɔ u ka kpɛ̃ɛ
dɔ̃ɔ sɔɔ wi u ku ra gbi, ù n go ù n kpa.
Mɛya na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, wiya n weenɛ i
nasia.
6 Nge ba ku ra gunɔminu nɔɔbu
dɔre faram yiru ro? Ka mɛ, baa nin
teu, Gusunɔ u ku ra duari.
7 Baa mam bɛɛn wirun seri u yin
geeru yɛ̃. Yen sɔ̃, i ku gãanu nasia
domi i gunɔmii dabinu bɛɛrɛ kere.

Wi u Kirisi wura

tɔmbun wuswaaɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 10:32-33, 12:32, 10:19-20)

8 Yesu maa nɛɛ, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ,
baawure wi u man wura tɔmbun
wuswaaɔ, Tɔnun Bii u koo nùn
wura wɔllun gɔradoban wuswaaɔ.
9 Adama wi u man yina tɔmbun
wuswaaɔ, Tɔnun Bii u koo maa nùn
yina wɔllun gɔradoban wuswaaɔ.
10 Baawure wi u Tɔnun Biin
kɔ̃sa gerua, ba koo nùn suuru kua,
adama wi u Hunde Dɛɛro gari kam
gerusi, u ǹ suuru kobu wasi.
11 Bà n ka bɛɛ da mɛnnɔ yenɔ,
wirugibu ka damgibun mi, i ku wu-
rura i n kasu nge mɛ i ko ka tii yina,
ǹ kun mɛ ye i ko gere.
12 Domi Hunde Dɛɛro u koo bɛɛ
sɔ̃ɔsi saa ye, ye n weenɛ i gere.

Gobigii gari bɔkɔ goon gari

13 Goo tɔn wɔru sɔɔn di u Yesu
kana u nɛɛ, u nùn win mɔɔ sɔ̃ɔwɔ u
de bu ben tubi bɔnu ko.
14 Yesu u yɛ̃ro wisa u nɛɛ, wara
man kua siri kowo bɛɛn suunu sɔɔ
ǹ kun mɛ bɛɛn tubi bɔnu kowo.
15 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ba n
ben tii laakari sãa gem gem ka binɛ
baayere, domi dukian kpãara kun
tɔnun wãarun wiru.
16 Ma u bu mɔndu garu kua u nɛɛ,
durɔ gobigii goon gbera dĩanu kua
gem gem.
17 U bwisika u nɛɛ, mba u koo ko
domi u ǹ ayeru mɔ mi u koo win
dĩanu doke.
18 U nɛɛ, ye u koo ko wee. U koo
win biranu sura, kpa u kpaanu bani
ni nu ni kere, kpa u win alikama
kpuro gure mi ka win dĩa ni nu tie.
19 Kpa u win tii sɔ̃ u nɛɛ, wi, u
gãa bakanu mɔ ni nu berua wɔ̃ɔ
dabinun sɔ̃. U koo wɛ̃ra kpa u n
dimɔ u n nɔrumɔ kpa u n yɛ̃ɛrimɔ.
20 Adama Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, gari bɔkɔ, wɔ̃ku teni ba koo nun
wunɛn hunde bikia. Ye u sɔɔru kua
mi, weregia ya ko n sãa.
21 Ma Yesu u nɛɛ, mɛya n ko n sãa
ka wi u dukia taasinamɔ win tiin sɔ̃
ma u ǹ dukia mɔ Gusunɔn mi.

A Gusunɔ naanɛ koowo
(I maa mɛɛrio Mateu 6:25-34)

22 Yen biru Yesu u win bwãabu
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yenin sɔ̃na na bɛɛ
sɔ̃ɔmɔ i ku wurura bɛɛn wãarun sɔ̃
ye i ko i di, ǹ kun mɛ bɛɛn wasin sɔ̃
ye i ko ka yi wukiri.
23 Domi wãaru ta dĩanu kere,
wasi maa yãnu kere.
24 I gbanamgbaanu lasabu
koowo. Nu ku ra duure, nu ku ra
maa gɛ̃, nu ǹ beru yeru mɔ, mɛya
nu ǹ maa biraru mɔ, Gusunɔ maa
nu diisiamɔ. I ǹ gunɔsu bɛɛrɛ kere
sere mi n toma?
25 Wara bɛɛ sɔɔ, win wururabun
saabu, u koo kpĩ u win wãarun
dɛ̃ɛbu sosi, baa gɔm soo teeru.
26 I kun kpɛ̃ i gãa piimii nini ko,
mban sɔ̃na i wurure ka ye n tie.
27 I biibii mɛɛrio. Ya ku ra
sɔmburu ko, mɛya ya ku ra maa tari.
Ka mɛ, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, baa Salomɔɔ ka
win yiiko baka, u ǹ buraru koore
nge biibii yen tia.
28 Gusunɔ ù n gberun yakasu
buraru wɛ̃ nge mɛ, si su wãa gisɔ,
ma sia su koo dɔ̃ɔ mwaara, u ǹ koo
bɛɛ yãnu sebusia n kere mɛ? Naanɛ
doke piibugibu bɛɛ.
29 I kun ye i ko di, ka ye i ko nɔ
tɔnan kaso mɔ̀, kpa i n wurure yen
sɔ̃.
30 Handunian tɔmba ba yeni
kpuro kasu, adama bɛɛn Baaba u
yɛ̃ ma i yen bukata mɔ.
31 I kasuo i ka du mi Gusunɔ u
bandu swĩi, yen biru u koo bɛɛ wɛ̃
ye ya tie.

A dukia beruo wɔllɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 6:19-21)

32 Yesu maa nɛɛ, a ku nanda yãa
gɔ̃ɔ piibu, domi n bɛɛn Baaban gɔ̃ru
dua u ka bɛɛ doke ban te u swĩi sɔɔ.
33 I dɔro ye i mɔ kpa i yen gobi
sãarobu kɛ̃. I tii yansurɔnu kuo
ni nu ku ra tɔkɔ ko, ka beru yeru
Gusunɔ wɔllɔ tè sɔɔ dukia ku ra kpe,
mi gbɛnɔ sari wi u koo susi, mi gɛma
maa sari ye ya koo sanku.
34 Domi mi bɛɛn dukia berua,
miya bɛɛn gɔ̃ru ga ra n woo.

Sɔm kowo be ba swaa mɛɛra

35 Ma Yesu kpam nɛɛ, i de i n sɔɔru
sãa i n kpaka sɛ̃ke pɔraɔ kpa i de
bɛɛn fitilanu nu n sɔ̃re.
36 I de i n ka tɔmbu weenɛ be ba
ben yinnin wuramaru mara kurɔ
kpaa yerun di, kpa bu ka nùn kɛnia
mii mii sanam mɛ u tunuma u
gambo so.
37-38 Doo nɔɔrugiba sɔm kowo be,
bèn yinni u koo deema ba swaa
mɛɛra ù n tunuma, baa ɲ̀ n wɔ̃ku
suunun na, ɲ̀ kun mɛ goo gbiikaa yà
n sumɔ. Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, u
koo sɔɔru ko kpa u bu sinasia u bu
nɔɔri.
39 I de i n yɛ̃ sãa sãa ma yɛnu yɛ̃ro
ù n yɛ̃ saa ye gbɛnɔ u koo na, u koo
dom se, u ɲ̀ koo de bu win diru kɔra.
40 Bɛɛ maa, i n sɔɔru sãa domi
Tɔnun Bii, u koo nawa saa ye i ɲ̀ ka
nùn yĩiyɔ.

Yoo naanɛgii

ka naanɛ sarirugii
(I maa mɛɛrio Mateu 24:45-51)

41 Piɛɛ nɛɛ, Yinni bɛsɛra a mɔn te
kua? Nge tɔmbu kpuro.
42 Ma Yinni u nɛɛ, wara yoo
laakarigii wi u naanɛ mɔ. Wiya wi
yɛnu yɛ̃ro u koo ko yobun wirugii u
ka bu dĩanu yabua saa ye n weenɛ.
43 Doo nɔɔrugiiwa yoo wi, win
yinni ù n deema u mɔ̀ mɛ, sanam mɛ
u tunuma.
44 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, yinni
wi, u koo nùn win dukia kpuro
nɔmu bɛria.
45 Adama yoo wi, ù n bwisikumɔ
ma win yinni u tɛɛmɔ kpa u se u yoo
tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu soberu
wɔri, kpa u n dimɔ u n nɔrumɔ, tam
mu n nùn goomɔ,
46 win yinni u koo tunuma dɔma
te yoo wi, u ɲ̀ ka nùn yĩiyɔ, ka saa
ye u ɲ̀ yɛ̃. U koo nùn bɔɔri kpiri
kpirika kpa u de u bɔnu wa ka naanɛ
sarirugibu sannu.
47 Yoo wi u win yinnin kĩru gia,
ma u ɲ̀ gãanu sɔɔru kue, ma u ɲ̀ win
kĩru kue, win sobera ta koo kpɛ̃a.
48 Adama wi u kun gie, ma u
kookoosu kua si su ka sɛɛyasiabu
nɛ, win sobera kun kpɛ̃amɔ. Wi
ba gãa dabinu wɛ̃, ba koo nùn gãa
dabinu bikia. Wi ba maa gãa dabinu
nɔmu sɔndia, wiya ba koo bikia n
kere.

Yesu ka karanabu na
(I maa mɛɛrio Mateu 10:34-36)

49 Ma Yesu maa nɛɛ, dɔ̃ɔwa na
yɛ̃kam na handuniaɔ, na kĩwa u n
daa yabure.
50 Batɛmu gaa wãa ye na ɲ̀ kon ko
na kun kue. Nɛn bwɛ̃ra kun kpĩ yèn
sɔ̃ ya ɲ̀ gina koore.
51 I tamaa na nawa n ka alafia wɛ̃
tem mɛ sɔɔ? Aawo, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ,
karanaba na ka na.
52 Domi saa tɛ̃n di tɔmbu nɔɔbu
bà n wãa yɛnu teu sɔɔ, ba koo bɔnu
ko. Nɔɔsinaa sarira ko n wãa ita ka
yirun suunu sɔɔ, ɲ̀ kun mɛ yiru ka
itan suunu sɔɔ.
53 Baa ka bii ba ɲ̀ nɔɔsinamɔ, mɛro
ka bii wɔndia ba ɲ̀ nɔɔsinamɔ, mɛya
maa dwaa mɛro ka biin kurɔ ba ɲ̀
nɔɔsinamɔ.

Saan yĩrenu
(I maa mɛɛrio Mateu 16:2-3)

54 U kpam tɔn wɔru sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
ì n guru wiru wa ta seemɔ sɔ̃ɔ duu
yerun di, i ra gere yande i nɛɛ, gura
wee, mɛya n da maa ko.
55 I n maa wa woo ga mɔ̀ saa sɔ̃ɔ
yɛ̃san nɔm dwarun di, i ra nɛɛ, yam
mu koo swĩa. Mɛya n da maa ko.
56 Murafiti bɛɛ, i wɔllu ka tem
yĩrenun tubusianu yɛ̃. Amɔna i ɲ̀ ka
saa yenin tubusianu yɛ̃.

Garin wii goberu
(I maa mɛɛrio Mateu 5:25-26)

57 Ma Yesu kpam nɛɛ, mban sɔ̃na i
ku ra bɛɛn tii bwisikue i ka wa ye n
dɛnde.
58 Sanam mɛ wunɛn yibɛrɛ u ka
nun dɔɔ siri yerɔ, a nùn suuru kanɔ
swaa mi, kpa a wa a yari, kpa u
ku ka nun da siri kowon mi, kpa
siri kowo u ku nun sandamu nɔmu
sɔndia, kpa sandamu u ku nun doke
pirisɔm sɔɔ.
59 Na nun sɔ̃ɔmɔ a ɲ̀ yarimɔ a kun
kɔsie ye ba nun bure. Baa yen
faram, a ɲ̀ derimɔ.

13

À kun gɔ̃ru gɔsie kaa gbi

1 Saa ye sɔɔ, tɔmbu gaba na ba
Yesu saaria ye n daa Galilegibu
deema be Pilati u dera ba gɔ sanam
mɛ ba Gusunɔ yãkuru kuammɛ.
2 Yesu u bu wisa u nɛɛ, i tamaa
Galilegii beni ba toranu mɔ n kere
Galilegii be ba tie yèn sɔ̃ ba wahala
wa mɛn bweseru?
3 Aawo, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, bɛɛn tii ì
kun gɔ̃ru gɔsie, bɛɛ kpurowa i ko gbi
nge be.
4 Nge tɔmbu wɔkura nɔɔbu ka ita
ye, be Siloen dii wɔrukira wɔri ta
gɔ, i tamaa ba Yerusalɛmun tɔn be
ba tie kpuro taarɛ kerewa?
5 Aawo, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, bɛɛn tii ì
kun gɔ̃ru gɔsie, bɛɛ kpurowa i ko gbi
nge be.

Figien dãru te ta ku ra binu ma

6 U maa bu mɔn teni kua u nɛɛ,
durɔ goo u dãru mɔ te ba ra soku
figie te ba duura win dãa gbaarɔ. U
na u ka ten binu kasu u sɔri, ma u ɲ̀
wa.
7 U win sɔm kowo sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n
wee yen wɔ̃ɔ itawa mi, nà n dãa ten
marum kasum na, na ku ra wa. A
te buro. Mban sɔ̃na ta ayeru dimɔ
kam.
8 Sɔm kowo wi, u win yinni wisa u
nɛɛ, a te derio gina wɔ̃ɔ geni sɔɔ, kon
ten nuurɔ gbe n ka sikerena, kpa n
taaki doke.
9 Sɔrɔkudo gasɔku ta koo binu ma.
Tà kun mara, kpa a sere tu bura.

Yesu kurɔ goo bɛkia

tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ

10 Tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru garu sɔɔ Yesu u
Gusunɔn garin keu sɔ̃ɔsimɔ mɛnnɔ
yeru garu sɔɔ.
11 N wee kurɔ goo maa wãa mi,
wi wɛrɛkunu nu kua barɔ saa wɔ̃ɔ
wɔkura nɔɔbu ka itan di. U ra n
yãarewa, u ku ra kpĩ u tii dɛmia baa
fiiko.
12 Ye Yesu u nùn wa ma u nùn soka
u nɛɛ, kurɔ wunɛ a bɛkurawa mi.
13 Ma u nùn nɔma sɔndi. Yande u
tii dɛmia ma u Gusunɔ siaram wɔri.
14 Adama mɛnnɔ yerun wirugii u
mɔru bara yèn sɔ̃ Yesu u goo bɛkia
tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ, ma u tɔn wɔru
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sɔ̃ɔ nɔɔba tia wãa yè sɔɔ
i ko sɔmburu ko. I na ye sɔɔ, bu ka
bɛɛ bɛkia, n ɲ̀ mɔ tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ.
15 Yesu u nùn wisa u nɛɛ, murafiti
bɛɛ, bɛɛn baawure u ku ra win naa
ɲ̀ kun mɛ win kɛtɛku sɔsie gu da gu
nim nɔ tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ?
16 Kurɔ wi maa Aburahamun
bwesera. Wee, Setam nùn bɔkua
saa wɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbu ka itan
di. N ɲ̀ weenɛ bu nùn kusia tɔ̃ɔ
wɛ̃rarugiru sɔ̃ɔ?
17 Sanam mɛ u yeni gerumɔ,
sekura win wɛrɔbu kpuro mwa,
ma tɔn wɔru ga nuku dobu mɔ̀ sɔm
maamaakiginu kpuron sɔ̃ ni u mɔ̀.

Mutaadin biman gari
(I maa mɛɛrio Mateu 13:31-32, Maaku 4:30-32)

18 U kpam nɛɛ, mba Gusunɔn
bandu ta ka weenɛ. Mba na kon ka
tu weesina.
19 Ta ka mutaadin bima weenɛ, ye
goo u sua u kɔ̃ win gbaaru sɔɔ. Ma ya
kpia ya kua dãru, ma gunɔsu su sina
ten kãasi wɔllɔ.

Pɛ̃ɛ seeyatian gari
(I maa mɛɛrio Mateu 13:33)

20 U kpam nɛɛ, mba na kon ka
Gusunɔn bandu weesina.
21 Ta ka pɛ̃ɛ seeyatia weenɛ ye
kurɔ goo u sua u doke sakaku nɔɔ

itan som sɔɔ ma mɛ kpuro mu seewa mu kukua.

Kɔnnɔ ge ga ɲ̀ yasu
(I maa mɛɛrio Mateu 7:13-14, 21-23)

22 Yesu u wuu marosu ka baru kpaanu bukianamɔ ma u Gusunɔn garin keu sɔ̃ɔsimɔ u ka dɔɔ Yerusalɛmu gia.
23 Goo u nùn bikia u nɛɛ, yinni, tɔmbu fiiko tɔnawa ba koo faaba wa?
U bu wisa u nɛɛ,
24 i kookari koowo i ka du saa kɔnnɔ ge ga ɲ̀ yasun di. Domi na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, dabira ta koo swaa kasu tu ka du, ta ɲ̀ maa kpɛ̃.
25 Sanam mɛ yɛnu yɛ̃ro u koo ra se u win yɛnu kɛnɛ, kpa bɛɛ be i wãa tɔɔwɔ i n gambo soomɔ i n nùn kanamɔ u bɛɛ kɛnia, u koo nɛɛ, u ɲ̀ yɛ̃ mìn di i na.
26 Saa yera i ko i nɛɛ, i di i nɔra win wuswaaɔ, u maa Gusunɔn garin keu sɔ̃ɔsi bɛɛn wuun swɛɛɔ.
27 Sanam mɛya u koo bɛɛ sɔ̃ u nɛɛ, u ɲ̀ yɛ̃ mìn di i na, i doonɔ win min di, bɛɛ kpuro bɛɛ be i kɔ̃sa mɔ̀.
28 Miya i ko swĩ kpa i nɔma wiru sɔndi sanam mɛ i ko Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbu ka Gusunɔn sɔmɔbu kpuro wa win bandu sɔɔ, kpa bɛɛ i deema ba bɛɛ kɔ̃ɔ tɔɔwɔ.
29 Gaba koo na sɔ̃ɔ yari yeru ka sɔ̃ɔ duu yerun di, sɔ̃ɔ yɛ̃sa ka sɔ̃ɔ yɛ̃san di, kpa bu sina bu di win bandu sɔɔ.
30 Wee dãakoba wãa be ba koo ko gbiikobu, gbiikoba maa wãa be ba koo ko dãakobu.

Yesu ka Yerusalɛmu
(I maa mɛɛrio Mateu 23:37-39)

31 Saa ye sɔɔ, Falisi gabu ba na ba nɛɛ, a doonɔ minin di domi Herodu u kĩ u nun go.
32 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i doo i sɛmu ge sɔ̃, n wee na wɛrɛkunu giramɔ, na tɔmbu bɛkiamɔ gisɔ ka sia, sɔ̃ɔ itaseru na kon nɛn sɔmburu dakura.
33 Adama na ɲ̀ kon ko na kun wãa sanum sɔɔ gisɔ ka sia ka sin teeru, domi n ɲ̀ koorɔ Gusunɔn sɔmɔ u kam ko gam gum, ma n kun mɔ Yerusalɛmuɔ.
34 Yen biru u nɛɛ, Yerusalɛmu Yerusalɛmu, wunɛ wi a ra Gusunɔn sɔmɔbu go, kpa a bu kpenu kasuku be ba nun gɔriama, nɔn nyewa na kĩa n wunɛn bibu mɛnna nge mɛ goo mɛro ya ra yen binu mɛnnɛ yen kasa sɔɔ, ma a ɲ̀ wure.
35 N wee, ba koo nun wunɛn yɛnu deria, adama na nun sɔ̃ɔmɔ, a ɲ̀ maa man wasi sere a ka nɛɛ, na sãawa domarugii wi u sisi ka Yinnin yĩsiru.

14

Yesu u barɔ goo bɛkia

1 Tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru garu sɔɔ Yesu dua Falisiban wirugii goon yɛnuɔ u ka di. Ma ba nùn laakari sãa.
2 N wee durɔ goo wìn wasi yi mɔsa u yɔ̃ Yesun wuswaaɔ.
3 Ma Yesu u wooda yɛ̃robu ka Falisiba bikia u nɛɛ, n weenɛ bu tɔnu bɛkia tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ? Nge n ɲ̀ weenɛ.
4 Ba maari. Yera u barɔ wi tii gawe u nùn bɛkia ma u dera u doona.
5 Ma u bu bikia u nɛɛ, bɛɛn wara, win bii ɲ̀ kun mɛ win naa yà n dɔkɔ wɔri tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ, u ɲ̀ koo ye wuna fuuku.
6 Yera ba kpana bu gari yi wisi.

Mi n weenɛ a sina

dim soku yerɔ

7 Ye u laakari kua ma be ba dim soka nge maa wi, ba sin yee bɛɛrɛginu gɔsimɔ, u bu mɔndu kua u nɛɛ,
8 sanam mɛ ba nun soka kurɔ kpaa yerɔ, a ku sina sin yee bɛɛrɛgirɔ. Sɔrɔkudo ba koo ra goo soku wi u nun bɛɛrɛ kere.
9 Ma wi u bɛɛ kpuro soka u koo na u nɛɛ, a durɔ wi sin yee te wɛ̃ɛyɔ. Saa yera sekura koo nun mwa a ka da a sina sin yee birukirɔ.
10 Adama sanam mɛ ba nun dim soka, a doo a sina sin yee birukirɔ, kpa wi u nun soka ù n tunuma u nɛɛ, a seewo nɛn bɔrɔ a na wuswaaɔ. Saa ye, n ko n sãa bɛɛrɛ baka wunɛ sɔɔ be

kpuron wuswaaɔ be ba sɔ̃ ka wunɛ sannu.
11 Ka geema baawure wi u tii sua
wɔllɔ, ba koo nùn kawa. Baawure
wi u maa tii kawa, ba koo nùn sua
wɔllɔ.
12 U maa wi u nùn dim soka
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sanam mɛ a tɔmbu yaa
dibu ɲ̀ kun mɛ tɔ̃ɔ bakaru soka, a
ku wunɛn bɔrɔba soku, ɲ̀ kun mɛ
wunɛn maabu, ɲ̀ kun mɛ wunɛn
dusibu, ɲ̀ kun mɛ wunɛn beruse
gobigibu, kpa ben tii bu ku raa nun
soku bu ka nun kɔsia.
13 Adama sanam mɛ a tɔmbu dim
kana, a sãarobu sokuo ka alebugibu
ka kɔ̃ri barɔbu ka wɔ̃kobu.
14 Kaa ko doo nɔɔrugii yèn sɔ̃ ba
ɲ̀ mɔ bu ka nun kɔsia. Kaa wunɛn
kɔsiaru wa Gusunɔn min di sanam
mɛ ba koo geegibu seeya gɔrin di.

Dim bakam gari
(I maa mɛɛrio Mateu 22:1-10)

15 Ye be ba dimɔ ka Yesu sannu,
ben turo u gari yi nua ma u nɛɛ,
doo nɔɔrugiiwa wi u koo di ban te
Gusunɔ u swĩi sɔɔ.
16 Ma Yesu nùn wisa u nɛɛ, durɔ
goo u dim bakam sɔɔru kua ma u tɔn
dabiru soka.
17 Ye dim saa ya tura u win sɔm
kowo gɔra tɔn ben baawuren mi
bu na domi yaa dibu kpuro sɔɔru
kpeera.
18 Adama be kpuro ba suuru kana
ba nɛɛ, ba ɲ̀ fɛɛ wasi bu na. Gbiikoo
nɛɛ, wi, u gberu dwa, tilasiwa u ka
da u te wa.
19 Kpao maa nɛɛ, wi, u nɛɛ dwa
wasi yiru yiru yen nɔɔbu, ma u koo
den ka yi sɔmburu ko u wa.
20 Kpao kpam nɛɛ, tɛ̃ gera wi, u
kurɔ sua. Yen sɔ̃na wi, u ɲ̀ kpɛ̃ u na.
21 Sɔm kowo wi, u gɔsira u ka
be kpuron suuru kana bi da u win
yinni sɔ̃ɔwa. Yera yinni win mɔru
seewa ma u win sɔm kowo sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, a doo fuuku wuun batuma
ka gen swɛɛ sɔɔ a ka sãarobu na
ka alebugibu ka wɔ̃kobu ka kɔ̃ri
barɔbu.
22 Ma sɔm kowo wi, u nɛɛ, yinni,
ye a man yiire mi, na ye kua. Wee,
ayera maa tie.
23 Ma yinni wi, u nɛɛ, a swɛɛ
swĩiyɔ ka karan goonu a tɔmbu du-
usiama ka kankansi, kpa nɛn yɛnu
gu yibu.
24 Domi geema na gerumɔ, baa
tɔn ben turo kun maa nɛn dĩanu
dendamɔ, be, be na gbia na soka.

Ye tɔnu koo ko

u ka ko Yesun bɔ̃ɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 10:37-38)

25 Tɔn wɔru guna ya swaa mɔ̀ ba
sĩimɔ ka Yesu sannu, ma u sĩira u bu
sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
26 goo ù n kĩ u man swĩi, ma u ɲ̀
man kĩɛ n kere win baa ka win mɛro
ka win kurɔ ka win bibu ka win
maabu ka wɔnɔbu ka win sesubu ka
mam win tiin wãaru, u ɲ̀ kpɛ̃ u ko
nɛn bɔ̃ɔ.
27 Baawure wi u kun win tiin dãa
bunanaru sue, u ka nɛn yira swĩi, u
ɲ̀ kpɛ̃ u ko nɛn bɔ̃ɔ.
28 Nge wara bɛɛ sɔɔ ù n kĩ u diru
bani, u ɲ̀ koo gina sina u dooru ko u
wa win gobi yì n tura u ka tu wiru
go.
29 Ma n kun mɛ, ù n kpɛɛkpɛɛku
sura, ma u kpana u dakura, be ba gu
waamɔ kpuro ba koo nùn yaakoru
ko,
30 kpa bu nɛɛ, durɔ wi, u bana
torua, ma u kpana u ye dakura.
31 Nge sunɔ wara ù n seewa
ka tabu kowobu nɔrɔbun suba
wɔkuru (10.000) u ka tabu ko ka
win sunɔsi goo wi u tabu kowobu
mɔ nɔrɔbun suba yɛndu (20.000),
u ɲ̀ koo gina sina u mɛɛri u wa ù n
dam mɔ u ka taa bi ko?
32 U n wa u ɲ̀ kpɛ̃, sanam mɛ
wini kun tunumam kpa, u koo nùn
sɔmɔbu gɔria bu nùn bikia ye u koo
mɔɔru mwa bu ku maa ka tabu ko.
33 Yen sɔ̃na bɛɛn baawure wi u
kun deri kpuro ye u mɔ, u ɲ̀ kpɛ̃ u
ko nɛn bɔ̃ɔ.

Bɔru te ta nɔɔ gu
(I maa mɛɛrio Mateu 5:13, Maaku 9:50)

34 Ma Yesu maa nɛɛ, bɔru * gãa
geena, adama bɔru tà n nɔɔ gu, mba
ba koo maa ka tu dorasia.
35 Ba ǹ maa ka tu bukata gaa mɔ̀
gberɔ baa taaki wɔllɔ bu ka tem
kɔ̃sisia. Ba ra kubewa tɔɔwɔ. Wi u
swaa mɔ u ka nɔ, u nɔɔwɔ.

15

Yãa te ta kɔ̃ɔra ta maa waara
(I maa mɛɛrio Mateu 18:12-14)

1 Gbere mwaɔbu ka kɔ̃san
kowobu kpuro ba susi Yesun mi bu
ka win gari nɔ.
2 Ma Falisiba ka wooda yɛ̃robu ba
wɔkinu wɔri ba nɛɛ, durɔ wini u ka
kɔ̃san kowobu mɛnnamɔ ma u ka
bu dimɔ sannu.
3 Yera u bu mɔn teni kua u nɛɛ,
4 wara bɛɛ sɔɔ, ù n yãanu wunɔbu
(100) mɔ, ma teera nùn kɔ̃ɔrari, u
ǹ koo wunɔbu tia sari yeni deri
gbaburɔ kpa u tu kasum da sere u
ka tu dɔba.
5 Saa ye u tu dɔba, u koo tu seru
sɔndi ka nuku dobu.
6 U n tunuma yɛnuɔ u koo win
bɔrɔba ka win berusebu soku kpa
u nɛɛ, i ka man nuku dobu koowo,
domi na nɛn yãaru dɔba te ta raa
kɔ̃ɔra.
7 Na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, mɛya wɔrukobun
nuku dobu bu ko n kpã toro turon
sɔ̃ wi u gɔ̃ru gɔsia n kere geegibu
wunɔbu tia sari be ba kun gɔ̃ru
gɔsiabun bukata mɔ.

Gobi yi yi kɔ̃ɔra yi maa waara

8 Yesu maa nɛɛ, nge kurɔ wara, ù n
sii geesun gobi wasi wɔkuru mɔ, ma
yin tia kɔ̃ɔra, u ǹ koo fitila mɛni kpa
u diru kura u ka ye kasu ka laakari
sere u ka wa.
9 U n wa, u koo win bɔrɔba ka
win berusebu soku kpa u nɛɛ, i ka
man nuku dobu koowo, domi na
nɛn gobi yi yi raa kɔ̃ɔra wa.
10 Nge mɛya na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, nuku
dobu wãa Gusunɔn gɔradoban
wuswaaɔ toro turon sɔ̃ wi u gɔ̃ru
gɔsia.

Bii wi u kɔ̃ɔra u maa waara

11 U kpam nɛɛ, durɔ goo wãa u bii
tɔn durɔbu yiru mɔ.
12 Wi u yãkabu bo u ben tundo
sɔ̃ɔwa u nɛɛ u nùn win dukian bɔnu
wɛ̃ ye ya ko n sãa wigia. Ma ben baa
u bu win dukia bɔnu kua.
13 Sɔ̃ɔ mɛɛrun biru yãkabu wi, u
mɛnna kpuro ye u mɔ, ma u ka wuu
doona ge ga toma. Miya u win dukia
ye kpuro di ka daa bɛrɛtɛkɛ.
14 Sanam mɛ u kpuro di ye u mɔ,
gɔ̃ɔ bakara dua tem mɛ sɔɔ, ma u
wɔri yãaru sɔɔ.
15 U da u win tii wuu migii goo wɛ̃
ma yɛ̃ro ka nùn da gberɔ u ka win
kurusɔnu kɔ̃su.
16 U kĩa u tii debia ka dĩa kokosu si
kurusɔnu dimɔ, adama goo kun nùn
wɛ̃.
17 Sanam mɛ win laakari wurama
u nɛɛ, nɛn baaban sɔm kowobu
kpuro ba dĩanu mɔ nu yiba, ma nɛ
wee mini na gbimɔ ka gɔ̃ɔru.
18 Na kon se kpa n da nɛn baaban
mi n nùn sɔ̃ n nɛɛ, na nùn torari, na
maa Gusunɔ torari.
19 Yen sɔ̃, u ku man soku win bii.
U man koowo win sɔm kowo.
20 U seewa ma u doona win baan
mi gia.

Saa yèn di u toma, win baa nùn wa
ma wɔnwɔnda nùn mwa. U duka
da u nùn gaba ka nuku dobu, u nùn
tɔbura ka kĩru.
21 Bii wi, u nɛɛ, baaba, na nun
torari, na maa Gusunɔ torari. Yen
sɔ̃, a ku maa man soku wunɛn bii.
22 Adama tundo wi, u win yobu
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i kumbooro tama
fuuku ge ga buram bo, kpa i nùn
sebusia. I nùn taabu wɛ̃ɛyɔ u doke,
ka maa baranu.
23 I doo i naa kpɛma ye suama, ye
ya gum mɔ, kpa i ye go. Su di kpa su
tɔ̃ɔ bakaru ko ka nuku dobu.
24 Domi nɛn bii wi, n sãare u raa
gu, ma u wurama wãaru sɔ̃ɔ. U
raa kɔ̃ɔra ma u waara. Ma ba nuku
dobu wɔri.
25 N deema bii yeruma u woo

* **14:34** ***bɔru*** - Bɔɔ te ba ka yã mini, ta sãawa nge bɔɔ swãaru. Ta koo kpĩ tu nɔɔ gbi.

gberɔ. Saa ye u wee, ye u yɛnu turuku kua, u gãasu ka yaabu nɔɔmɔ.
26 U yobun turo soka u bikia mba n kua.
27 Yoo wi, u nɛɛ, wunɛn wɔnɔwa u wɔma, yera bɛɛn tundo u naa kpɛma ye go ye ya gum mɔ yèn sõ u nùn wa alafia sɔɔ.
28 Ma yeruma wi, u mɔru bara sere u ɲ̀ kĩ u du yɛnuɔ. Ma tundo u yarima u ka nùn kɔkiri.
29 Yera u tundo wisa u nɛɛ, a mɛɛrio wõɔ dabi tèn di na nun sãamɔ. Na ɲ̀ wunɛn wooda gaa sarare, ma baa boo buu, a ɲ̀ man kɛ̃ɛre n ka nuku dobu ko ka nɛn bɔrɔba.
30 Adama sanam mɛ wunɛn bii wi, u tunuma, wi u wunɛn dukia di ka kurɔ tanɔbu, win sõna a naa kpɛma ye go.
31 Yera tundo nɛɛ, wunɛ nɛn bii baadommawa a ka man wãa, ye na maa mɔ kpuro, wunɛgia.
32 Adama n weenɛ su nuku dobu ko kpa su yɛ̃ɛri yèn sõ wunɛn wɔnɔ wini n sãare u raa gu, ma u wurama wãaru sɔɔ. U raa kɔ̃ɔra, u maa waara.

16

Sɔm kowo gem sarirugii

1 Yesu u bwãa be sõɔwa u nɛɛ, durɔ gobigii goo wãa. U sɔm kowo mɔ wi u win yɛnu nɔmu sɔndia. Yera ba sɔm kowo wi kɔrumɔtɔnu kua ba nɛɛ u win yinnin dukia sankumɔ.
2 Ma yinni wi, u nùn soka u nɛɛ, mba na nɔɔmɔ ba gerumɔ wunɛn sõ. A man sõɔwɔ nge mɛ a wunɛn sɔmburu koosina, domi a ɲ̀ maa kpɛ̃ a ko nɛn sɔm kowo.
3 Sɔm kowo wi, u tii bikia u nɛɛ, mba u koo ko. Wee, win yinni u nùn yaramɔ win yɛnun sɔmburun di. U ɲ̀ dam mɔ u ka wuku, u ɲ̀ maa sekuru kpɛ̃ u bara ko.
4 Wee ye u koo ko, kpa gabu bu ka nùn mwa ben yɛnuɔ sanam mɛ ba nùn sɔmburu yara.
5 Yera u win yinnin dibugii baawure sokusia ma u gbiikoo bikia u nɛɛ, nyewa a nɛn yinnin dibu nɛni.
6 U wisa u nɛɛ, gum yĩirutiru wunɔbu (100). U nùn sõɔwa u nɛɛ, u win tireru suo u sina fuuku kpa u yore weeraakuru.
7 Ma u kpam goo bikia u nɛɛ, wunɛ, nyewa a nɛni. U wisa u nɛɛ, alikama sakaku wunɔbu. Ma u nùn sõɔwa u win tireru suo kpa u yore wɛnɛ.
8 Sɔm kowo naanɛ sarirugii win yinni u nɛɛ, bwisigiin tiiwa. Ma Yesu u nɛɛ, handuniagibu ba bwisi mɔ ben wãasinaa sɔɔ n kere yam bururamgibu.
9 Na maa bɛɛ sõɔmɔ, i bɔrɔba kasuo ka handunian dukia, kpa bu ra bɛɛ mwa wãa yenu sɔɔ ni nu ku ra kpe, sanam mɛ dukia ye, ya kpa.
10 Wi u naanɛ mɔ gãa piiminu sɔɔ, u maa naanɛ mɔ gãa bakanu sɔɔ. Wi u kõsa mɔ̀ gãa piiminu sɔɔ, u maa kõsa mɔ̀ gãa bakanu sɔɔ.
11 Yen sõ, ì kun naanɛ mɔ handunia yen dukia sɔɔ, wara koo bɛɛ dukia gea nɔmu sɔndia.
12 I kun maa naanɛ mɔ goon gãanu sɔɔ, wara koo bɛɛ wɛ̃ ye n sãa bɛɛgia.
13 Sɔm kowo kun kpɛ̃ u yinnibu yiru sã. Domi u koo turo tusi kpa u turo kĩa, ɲ̀ kun mɛ, u koo turo tii wɛ̃, kpa u turo gɛm. I ɲ̀ kpɛ̃ i Gusunɔ ka dukia mɛnna i sã sannu.

Gari bwese bweseka

yi Yesu u gerua

(I maa mɛɛrio Mateu 11:12-13, 5:31-32, Maaku 10:11-12)

14 Falisiba be ba gobin kĩru mɔ, ba ye kpuro swaa daki ma ba Yesu nɔɔ swiikinu mɔ̀.
15 U bu sõɔwa u nɛɛ, bɛɛ i sãawa be ba tii gem wɛ̃ɛmɔ tɔmbun wuswaaɔ, adama Gusunɔ u bɛɛn gɔ̃rusu yɛ̃. Domi ye ba siaramɔ tɔmbun mi gãa kõsuna Gusunɔn wuswaaɔ.
16 Sere ka Yohanun saa, wooda ka Gusunɔn sɔmɔbu ba wãa. Saa sanam mɛn di, ba bandun gari kparamɔ te Gusunɔ u swĩi, ma baawure u kookari mɔ̀ u ka du ka dam.

17 Woodan gari piikon sankirabu sɛ̃, n kere wɔllu ka tem kpeebu.

18 Baawure wi u win kurɔ yina, ma u kpao sua, u sakararu kuawa. Baawure wi u maa kurɔ sua wìn durɔ nùn yina, yɛ̃ro sakararu kuawa.

Gobigii ka Lasaa

19 Ma Yesu kpam nɛɛ, durɔ dukiagii goo raa wãa, wi u ra n yabe nɔnigiru sebua te ta wesibu wã, ma baadomma win mi, tɔ̃ɔ bakara.

20 Sãaro goo raa maa wãa, wi ba sokumɔ Lasaa. U booboosu barɔ, u ra n kpĩwa dukiagii win yɛnu kɔnnɔwɔ.

21 Domi u kĩ u tii debia ka dĩa buri yi yi wɔrumamɔ saa gobigii win tabulu wɔllun di. Bɔ̃nu ra mam nɛ nu n win booboo si dabirimɔ.

22 Sãaro wi, u gu ma wɔllun gɔradoba ba nùn sua ba ka da gɔriɔ mi Aburahamu u wãa. Dukiagii wi, u maa gu, ma ba nùn sika.

23 U wãa nɔni swãaru sɔɔ gɔriɔ, ma u nɔni sua wɔllɔ u Lasaa wa Aburahamun bɔkuɔ.

24 U nɔɔgiru sua u nɛɛ, baaba Aburahamu, a nɛn wɔnwɔndu waawo, a Lasaa gɔrima u win niki bian sɛ̃ru doke nim sɔɔ, kpa u nɛn yara yɛmiasia, domi na nɔni swãa bakaru waamɔ dɔ̃ɔ yara yeni sɔɔ.

25 Aburahamu u nɛɛ, nɛn bii, a yaayo ma a wunɛn gãa geenu wa wunɛn wãarun sanam, mɛya maa Lasaa u gãa kɔ̃sunu wa. Tɛ̃ mini win nukura yɛm, wunɛ maa a nɔni swãaru waamɔ.

26 Ye kpuron biru bankokoro bɔkɔwa ga wãa bɛsɛ ka bɛɛn baa sɔɔ. Be ba kĩ bu sara minin di bu da bɛɛn mi gia, ba ɲ kpɛ̃. Mɛya goo kun maa kpɛ̃ u na mini bɛɛn min di.

27 Dukiagii wi, u nɛɛ, ɲ n mɛn na, na nun kanamɔ, baaba, a Lasaa gɔrio nɛn baan yɛnuɔ,

28 domi na wɔnɔbu nɔɔbu mɔ mi, kpa u bu yenin seeda diiya bu ku raa ka nɛ aye tɔ̃yagii te sɔɔ.

29 Aburahamu u nɛɛ, ba Mɔwisi ka Gusunɔn sɔmɔbun tirenu mɔ, bu nigia nɔɔwɔ.

30 Ma u nɛɛ, aawo baaba Aburahamu, goo ù n da ben mi gɔrin di, ba koo gɔ̃ru gɔsia.

31 Ma Aburahamu nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bà kun Mɔwisi ka Gusunɔn sɔmɔbugia nua, ba ɲ naanɛ dokemɔ baa goo ù n seewa gɔrin di.

17

Torarun gari

(I maa mɛɛrio Mateu 18:6-7, 21-22, Maaku 9:42)

1 Yesu u win bwãabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n ɲ koo ko kɔ̃san yɛ̃ri yi kun due, adama nɔni swãarugiiwa wìn min di yi dua.

2 N sanɔ bu nùn nɛɛru (400) gbinisi win wĩirɔ, kpa bu nùn kpɛ̃ɛ nim wɔ̃ku sɔɔ, n kere ù n be ba gɛma minin turo kɔ̃san yina bɛria.

3 I tii laakari ko.

Wunɛn tɔnusi ù n tora, a nùn gerusio. Yen biru ù n gɔ̃ru gɔsia, a nùn suuru kuo.

4 Baa ù n nun tora nɔn nɔɔba yiru sɔ̃ɔ teeru, ma nɔn nɔɔba yiru ye, u naamɔ u tuuba mɔ̀, a nùn suuru kuo.

Naanɛ dokebu

5 Gɔrobu ba Yinni sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, a bɛsɛn naanɛ dokebu sosio.

6 Ma Yinni u nɛɛ, baa bɛɛn naanɛ dokebu bù n nɛ nge dĩa bima, ma i dãa teni sɔ̃ɔwa tu wukuro tu tii gira nim wɔ̃ku sɔɔ, ta koo maa bɛɛ mɛm nɔɔwa.

Sɔm kowon wii kpĩibu

7 Yesu maa nɛɛ, bɛɛn goo ù n yoo mɔ wi u wukumɔ, ɲ kun mɛ u nɛɛ kparamɔ, u koo nùn sɔ̃ ù n wuma yɛnuɔ u nɛɛ, u na tɛ̃ u sina u di?

8 Aawo, u koo nùn sɔ̃wa u nɛɛ, u nùn dĩanu sɔɔru kuo, u win yaberu sebe kpa u nùn nɔɔri, sere u ka di u nɔ. Yen biruwa yoo win tii u koo maa di kpa u nɔ.

9 U koo yoo wi siara yèn sɔ̃ u kua ye u nùn yiire?

10 Aawo, mɛya maa bɛɛ ì n kpuro
kua ye ba bɛɛ yiire, i yande nɛɛ, i
sãawa yobu. I gesi kua ye n weenɛ
i ko.

Yesu tɔmbu wɔkuru bɛkia

11 Sanam mɛ Yesu u dɔɔ
Yerusalɛmu gia, u kpa Samari ka
Galilen baa sɔɔ.
12 Sanam mɛ u duɔ wuu gagu sɔɔ,
tɔmbu wɔkuru be ba bara disigiru
mɔ ba nùn sennɔ da ma ba yɔ̃ra n
dɛsire.
13 Ba nɔɔgiru sua ba nɛɛ, yinni
Yesu, a bɛsɛn wɔnwɔndu waawo.
14 Ye u bu wa yera u nɛɛ, bu doo
bu ben tii yãku kowobu sɔ̃ɔsi.
Sanam mɛ ba dɔɔ, n wee ba
bɛkura ba dɛɛra.
15 Ben turo, ye u wa ma u bɛkura,
u gɔsirama u Gusunɔ siara ka
nɔɔgiru.
16 U kpuna Yesun wuswaaɔ u nùn
siara. Samarigiiwa durɔ wi.
17 Yesu nɛɛ, n ṅ be wɔku te
kpurowa ba bɛkura? Nɔɔba nnɛ be
ba tie, mana ba wãa.
18 Sɔɔ wini turowa u wurama u ka
Gusunɔ siara?
19 Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a seewo
a doona, wunɛn naanɛ dokebu nun
bɛkia.

Ban te Gusunɔ u koo swĩi
(I maa mɛɛrio Mateu 24:23-28, 37-41)

20 Falisiba ba nùn bikia dɔma te
Gusunɔ u koo bandu swĩi kpa ba
n ka yɛ̃. Yera u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
Gusunɔn bandu ta ṅ sisi nge mɛ ba
koo ka tu wa.
21 Ba ṅ gerumɔ bu nɛɛ, i wa te
wee mini, nge te wee miɔnɔ. Domi
n wee, Gusunɔ u bandu swĩi bɛɛn
suunu sɔɔ.
22 Ma u bwãa be sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
sanam sisi mè sɔɔ i ko n kĩ i Tɔnun
Biin tɔ̃ɔ teeru wa, adama i ṅ tu wasi.
23 Ba koo bɛɛ sɔ̃, i mɛɛrio mini ṅ
kun mɛ miɔnɔ. I ku ka duki da mi.
24 Ka geema nge mɛ guru
maakinu ra balli wɔllun goo teerun
di sere ka tensim mi, nge mɛya
Tɔnun Bii u ko n sãa win tɔ̃ɔ te sɔɔ.
25 Adama gbiikaa, u ṅ koo ko u
kun nɔni sɔ̃ɔre gem gem kpa tɛ̃n
tɔmbu bu nùn yina.
26 Ye n kua Nɔwɛn sanam sɔɔ, n
koo maa ko Tɔnun Biin sanam sɔɔ.
27 Tɔmba dimɔ, ba nɔrumɔ, ba
suanamɔ, ba durɔbu ka kurɔbu
kɛ̃ɛnamɔ sere n ka girari dɔma te
Nɔwɛ u goo dua. Ma nim yibura na
ta be kpuro kam koosia.
28 Mɛya n koo maa ko nge Lɔtun
saa. Tɔmba dimɔ, ba nɔrumɔ ba
dwemɔ ba dɔramɔ, ba dĩanu duu-
rumɔ, ba dia banimɔ.
29 Adama dɔma te Lɔtu u yara
Sodomun di, guri dɔ̃ɔgia ka sɔ̃ɔ bisu
ya na wɔllun di ya be kpuro kam
koosia.
30 Mɛya n ko n maa sãa tɔ̃ɔ te
Tɔnun Bii u koo kurama.
31 Tɔ̃ɔ te sɔɔ, wi u wãa win dii tɛɛra
wɔllɔ ma win yãnu wãa dirɔ, u ku
raa du u nu sua. Wi u maa wãa
gberɔ, u ku raa gɔsirama yɛnuɔ.
32 I Lɔtun kurɔ yaayo.
33 Wi u kĩ u win wãaru di ka win
gɔ̃ru kĩru, u koo tu bia, adama wi u
win wãaru yina, wiya u ko n tu mɔ.
34 Ka geema, wɔ̃ku te, tɔmbu yiru
ba ko n kpĩ kpin yee teeru sɔɔ, ba
koo turo sua kpa bu turo deri.
35 Kurɔbu yiru ba ko n nammɔ
sannu, ba koo turo sua kpa bu turo
deri. [
36 Durɔbu yiru ba ko n wãa gberɔ,
ba koo turo sua kpa bu turo deri.]
37 Bwãa be, ba nùn bikia ba nɛɛ,
ma giara Yinni. Ma u nɛɛ, mi
gora wãa miya yaberekunu nu koo
mɛnna.

18

Gɔmini ka siri kowon gari

1 Yesu u bu mɔn teni kua u ka bu
sɔ̃ɔsi ma n weenɛ ba n da n kanaru
mɔ̀ wɛ̃rabu sari.
2 U nɛɛ, siri kowo goo wãa wuu
maro gagu sɔɔ, wi u ṅ Gusunɔ nasie,
u ṅ maa goon bɛɛrɛ yɛ̃.
3 Wuu teu ge sɔɔ, gɔmini goo maa
wãa mi. U ra nɛ win mi, u nɛɛ, u bu
sirio wi ka win yibɛrɛ.

4 U yina n tɛ. Adama yen biru u
bwisika u nɛɛ, baa mɛ na ɲ̀ Gusunɔ
nasie, ma na ɲ̀ goon bɛɛrɛ yɛ̃,
5 ka mɛ, yèn sɔ̃ gɔmini wini u man
bande, kon bu siria ka win yibɛrɛ,
kpa u ku maa man baasi.
6 Yinni u nɛɛ, i nɔɔwɔ ye siri kowo
kɔ̃so wi, u gerua.
7 Kaa sere gere Gusunɔ? U ɲ̀ koo
win tiin tɔmbu siria be ba nùn wuri
koosimɔ bururu ka yoka? U koo tɛ
u sere bu nɔɔri?
8 Na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ u koo bu siria ka
sɛndaru. Ka mɛ, sanam mɛ Tɔnun
Bii u koo na u koo naanɛ dokebu
deema tem mɛ sɔɔ?

Falisi ka gbere mwaɔn kanaru

9 U kpam mɔn teni kua tɔmbu
gabun sɔ̃ be ba tii mɛɛra geegibu, ma
ba gabu gɛma.
10 U nɛɛ, tɔmbu yiru ba dua sãa
yerɔ bu ka kanaru ko. Turo sãawa
Falisi, turo maa gbere mwaɔ.
11 Falisi wi, u yɔ̃ u kanaru mɔ̀ u
win tiin gari mɔ̀ u nɛɛ, Gusunɔ na
nun siara yèn sɔ̃ na ɲ̀ sãa nge be ba
tie, be ba sãa taki diobu ka kɔ̃san
kowobu ka sakara kowobu ka mam
gbere mwaɔ nge durɔ wini.
12 Na ra nɔɔ bɔke nɔn yiru
alusuma tia sɔɔ. Na ra maa nɛn
mɔru kpuron wɔkuru baateren
wɔllɔ tia wɛ̃.
13 Gbere mwaɔ wi, u yɔ̃ra n dɛsire,
u ɲ̀ kãka u win nɔni sue wɔllɔ, ma
u tii bɔkua u nɛɛ, Gusunɔ, na sãawa
toro, a nɛn wɔnwɔndu waawo.
14 Na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ gbere mwaɔ wiya
u gem wa Gusunɔn wuswaaɔ u ka
wa yɛnuɔ n kere win beruse. Domi
baawure wi u tii sua wɔllɔ ba koo
nùn kawa. Wi u maa tii kawa ba koo
nùn sua wɔllɔ.

Yesu bibu kanaru kua
(I maa mɛɛrio Mateu 19:13-15, Maaku 10:13-16)

15 Ba ka bibu naamɔ Yesun mi baa
ka bii wɛ̃ɛnɔ u ka nu nɔmu sɔndi.
Adama ye win bwãabu ba ye wa ba
bu gerusi.
16 Ma Yesu u bibu soka win mi u
nɛɛ, i de bibu bu na nɛn mi, i ku bu
yinari, domi Gusunɔ u bandu swĩi
tɔmbun sɔ̃ be ba ka bu weenɛ.
17 Ka geema, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ,
baawure wi u kun ban te Gusunɔ
u swĩi wure nge mɛ bii u ra win
mɔwɔbu wure, u ɲ̀ kpɛ̃ u n sãa ban
tegii.

Gobigii goon gari
(I maa mɛɛrio Mateu 19:16-30, Maaku 10:17-31)

18 Wirugii goo u Yesu bikia u nɛɛ,
yinni, a sãawa tɔn geo. Mba na kon
ko n ka wãaru te ta ku ra kpe wa.
19 Yesu nɛɛ, mban sɔ̃na a man
sokumɔ geo. Goo sari wi u sãa geo
ma n kun mɔ Gusunɔ turo.
20 A wooda yɛ̃ ye ya gerumɔ ya
nɛɛ, “i ku sakararu ko, i ku tɔnu go,
i ku gbɛni, i ku seeda weesugia di, i
bɛɛn tundo ka mɛro bɛɛrɛ wɛ̃.”
21 Ma durɔ wi, u nɛɛ, yeni
kpurowa na wiru kpĩiyɛ saa nɛn
aluwaasirun di.
22 Ye Yesu u yeni nua u kpa, u
kpam nɛɛ, gãa teena nu nun tie. A
dɔro kpuro ye a mɔ, kpa a sãarobu
yen gobi bɔnu kua, kaa n dukia mɔ
wɔllɔ. Yen biru a na a man swĩi.
23 Ye durɔ wi, u yeni nua
win nukura sankira, domi dukia
bakagiiwa.
24 Ye Yesu u nùn mɛɛra u nɛɛ, ka
geema n ka dukiagibu sɛ̃wa bu ka
ban te Gusunɔ u swĩi wura.
25 Domi dukiagii u ka ban te
wura, yen sɛ̃sɔ ga kpã ga kere
yooyoo gu du yaburan wɛ̃rɔ gu yari.
26 Be ba nùn swaa daki ba nɛɛ, ɲ̀ n
mɛn na, wara koo kpĩ u faaba wa.
27 Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ye tɔnu
kpanɛ, Gusunɔ kun ye kpanɛ.
28 Piɛɛ u nɛɛ, n wee sa deri kpuro
ye sa mɔ, sa nun swĩi.
29 Ma Yesu u nɛɛ, ka geema, na bɛɛ
sɔ̃ɔmɔ, goo sari wi u win yɛnu deri
ban te Gusunɔ u swĩin sɔ̃ ɲ̀ kun mɛ
win kurɔ ɲ̀ kun mɛ win maabu ka
win wɔnɔbu ɲ̀ kun mɛ win mɛro ka
win tundo ɲ̀ kun mɛ win bibu,
30 kpa u kun wa u mwɛ saa yeni
sɔɔ n kere ye u deri, ka kpam wãaru
te ta ku ra kpe sia.

Yesu u win gəə ka win seebun

gari mɔ̀ nɔn itase
(I maa mɛɛrio Mateu 20:17-19, Maaku 10:32-34)

31 Yesu u wɔkura yiru ye soka win
mi ma u nɛɛ, n wee sa Yerusalɛmu
dɔɔ. Ye Gusunɔn sɔmɔba yorua
Tɔnun Biin sɔ̃ kpuro, ya koo koora.
32 Domi ba koo nùn tɔn tukobu
nɔmu sɔndia bu nùn yaakoru ko, bu
nùn nɔni sɔ̃, kpa bu nùn yãatam sie.
33 Bà n maa nùn so ba kpa ba koo
nùn go, kpa u se gɔrin di sɔ̃ɔ itase.
34 Adama bwãa be, ba ǹ gãanu
tuba gari yi sɔɔ. N bu wini ye u ka
yã. Gari yi kun bu yeeri.

Yesu u wɔ̃ko bɛkia
(I maa mɛɛrio Mateu 20:29-34, Maaku 10:46-52)

35 Nge mɛ Yesu u Yeriko duɔ,
wɔ̃ko goo u sɔ̃ swaa nɔɔwɔ u bara
mɔ̀.
36 Ye u tɔn wɔrun damu nua ga
sarɔ, yera u bikia mba n kua.
37 Ma ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, Yesu
Nasarɛtigiiwa u sarɔ.
38 Ma u nɔɔgiru sua u nɛɛ, Yesu
Dafidin sikadobu, a nɛn wɔnwɔndu
waawo.
39 Be ba sĩimɔ wuswaaɔ ba nùn
gerusi bu ka nùn marisia. Adama
u wure u gbãra n kere yellu u nɛɛ,
Dafidin sikadobu, a nɛn wɔnwɔndu
waawo.
40 Yesu u yɔ̃ra ma u nɛɛ, bu ka nùn
na. Ye wɔ̃ko wi, u tunuma Yesu nùn
bikia u nɛɛ,
41 mba a kĩ n nun kua.
U nɛɛ, Yinni, na kĩ n yam wawa.
42 Ma Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
yam waawo, wunɛn naanɛ dokebu
nun bɛkia.
43 Yande u yam wa, ma u Yesu
swĩi u Gusunɔ siaramɔ. Sanam mɛ
tɔn wɔru ge kpuro, ba ye wa ma ba
Gusunɔ saabu kua.

19

Yesu ka Sakeu

1 Yesu u dua wuu ge ba mɔ̀
Yerikoɔ, u gu bukianɛ.
2 Miya durɔ gobigii goo u wãa
wi ba mɔ̀ Sakeu wi u sãa gbere
mwaɔbun wirugii.
3 U kĩ u Yesu wa, adama u ǹ
kpĩa tɔn wɔrun sɔ̃ yèn sɔ̃ wi, tɔn
kpiribuwa.
4 Yera u duka da wuswaaɔ ma u
yɔɔwa dãa te ba mɔ̀ sikamɔren wɔllɔ
u ka nùn wan sɔ̃, domi u yɛ̃ ma miya
u koo ka doona.
5 Saa ye Yesu u tura yam mi,
u nɔni seeya ma u nùn sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, Sakeu a sarama kpaaka, domi
wunɛn yɛnuɔra na kon sɔbia gisɔ.
6 Sakeu sarama ka sɛndaru ma u
Yesu dam koosia ka nuku dobu.
7 Ye tɔmba ye wa, be kpuro ba
wɔki ba nɛɛ, u da u sɔbia kɔ̃san
kowon yɛnuɔ.
8 Sakeu u seewa u yɔ̃ra Yinnin
wuswaaɔ u nɛɛ, n wee Yinni na nɛn
dukian bɔnu sãarobu wɛ̃ɛmɔ. Nà
n maa goo gãanu wɔrari ka taki na
nùn yen nɔn nnɛ wesiamɔ.
9 Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, gisɔ
faaba dua yɛnu ge sɔɔ yèn sɔ̃ winin
tii maa sãa Aburahamun bweseru.
10 Domi Tɔnun Bii u nawa u ka
kasu be ba kɔ̃ɔra u bu faaba ko.

Nge mɛ sɔm kowoba ka gobi

mɛro kua
(I maa mɛɛrio Mateu 25:14-30)

11 Sanam mɛ tɔmba yeni swaa
daki, u kpam mɔndu kua yèn sɔ̃
u Yerusalɛmu turuku kua ma ba
tamaa Gusunɔ u koo bandu swĩiwa
yande.
12 Yera u nɛɛ, sina bii goo u bandu
dibu da n toma tem gam gia, kpa u
wurama yen biru.
13 U sere doona u wɔkuru soka
win yobu sɔɔ, ma u ben baawure
gobi bɛkɛ gɛɛ wɛ̃ u nɛɛ, bu de gobi yi,
yi ma sere u ka wurama.
14 Win temgibu ba nùn tusa ma ba
nɔɔ tia kua ba tɔmbu gɔra bu nɛɛ, ba
ǹ kĩ durɔ wi, u bandu di ben temɔ.
15 Sanam mɛ u wuma ye u ban te
diima, u yoo be soka win mi be u
raa gobi wɛ̃, kpa u ka wa nge mɛ
baawuren gobi nùn marua.

16 Gbiikoo na u nɛɛ, yinni wunɛn gobi yi, yi mara wɔkuru.
17 U nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ya wã yoo geo. Yèn sɔ̃ a kua naanɛgii gãa piiminu sɔɔ, na nun kua wuu marosu wɔkurun wirugii.
18 Yiruse na u nɛɛ, yinni wunɛn gobi yi, yi mara nɔɔbu.
19 U nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wunɛ maa, na nun kua wuu marosu nɔɔbun wirugii.
20 Kpao na u nɛɛ, yinni wunɛn gobi wee yi na berua kĩasu sɔɔ.
21 Domi na wunɛn bɛrum mɔ yèn sɔ̃ a sãa tɔn sɛ̃sɔgii. A ra suewa ye a kun yii, kpa a gɛ̃ mi a kun duure.
22 U nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na kon nun siriwa wunɛn gari sɔɔn di, yoo kam. A yɛ̃ ma na sãa tɔn sɛ̃sɔgii, na ra sue ye na kun yii, kpa n gɛ̃ mi na kun duure.
23 N n mɛn na, mban sɔ̃na a ṅ goo nɛn gobi yi wɛ̃ u ka gobi mɛro ko, kpa n nɛnyam mwa ka are sanam mɛ na wɔma.
24 Ma be ba wãa mi, u bu sɔ̃ɔwa bu gobi yi mɔɔ bu wɔkurugii wi wɛ̃.
25 Ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, yinni, u wɔkuru mɔ kɔ.
26 U nɛɛ, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, wi u mɔ, win mɔru sɔɔra ba koo nùn sosia. Wi u kun maa mɔ, fiiko ye u mam mɔ ba koo nùn mwaari.
27 Yen biru i ka nɛn yibɛrɛba na mini be ba kun kĩ n bandu di kpa i bu sakiri nɛn wuswaaɔ.

Yesu u Yerusalɛmu dua
(I maa mɛɛrio Mateu 21:1-11, Maaku 11:1-11, Yohanu 12:12-19)

28 Ye Yesu yeni geruа u kpa, u win swaa mwa u bu gbiiya Yerusalɛmu gia.
29 Sanam mɛ u Bɛtefagi ka Betani turuku kua, guurun bera gia te ba ra soku Olifin guuru, u tɔmbu yiru gɔra win bwãabu sɔɔ
30 u nɛɛ, bu doo wuu ge ga wãa ben wuswaaɔ mi. Bà n dua ba koo kɛtɛku buu wa ga sɔri ge goo kun sɔnire. U nɛɛ, bu gu sɔsiama bu ka na.
31 Goo ù n bu bikia mban sɔ̃na ba gu sɔsiamɔ, bu nɛɛ, Yinniwa u gen bukata mɔ.
32 Be u gɔra ba doona, ma ba yabu baayere deema nge mɛ u bu sɔ̃ɔwa.
33 Ye ba kɛtɛku buu ge sɔsiamɔ, gen yinniba nɛɛ, mban sɔ̃na i kɛtɛku buu ge sɔsiamɔ.
34 Ba nɛɛ, Yinniwa u gen bukata mɔ.
35 Ma ba ka Yesu kɛtɛku buu ge naawa. Ba ben yãnu tɛria gen wɔllɔ ma ba Yesu sɔndi.
36 Ye u dɔɔ, mɛya tɔmba ben yãnu tɛriamɔ swaa sɔɔ.
37 Sanam mɛ u Yerusalɛmu turuku kua Olifin guurun swaan bɔkuɔ, win bwãabu kpuro ba nɔɔgiru sua ba Gusunɔ siaramɔ ka nuku dobu sɔm maamaakiginu kpuron sɔ̃ ye ba wa.
38 Ba nɛɛ, Gusunɔ u sunɔ wi u sisi ka win yĩsiru domaru kuo, alafia ya n wãa wɔllɔ, kpa yiiko ya n wãa wɔwɔlleɔ.
39 Falisi gabu saa tɔn wɔrun suunu sɔɔn di ba Yesu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, yinni a wunɛn bwãa be marisio.
40 U bu wisa u nɛɛ, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, baa beni bà n mari, kpenu koo gbãra.

Yesu Yerusalɛmu swĩiya

41 Sanam mɛ Yesu u Yerusalɛmu turuku kua, ye u ye wa yera u swĩi wɔri yen sɔ̃,
42 u nɛɛ, wunɛ Yerusalɛmu à n daa tɛ̃ yɛ̃ ye ya koo ka nun alafia naawa ni, baa gisɔ! Adama wee, ya nun kukue.
43 Sanam koo nun naawa mè sɔɔ wunɛn yibɛrɛba ba koo nun tarusi, kpa bu nun kooro bure bu nun sɛ̃kenɛ beri berika kpuron di.
44 Ba koo nun nam, wunɛ ka wunɛn bibu be ba wãa wunɛn suunu sɔɔ. Ba ṅ derimɔ kpenu nu sɔnna wunɛ sɔɔ, yèn sɔ̃ a ṅ tuba saa ye Gusunɔ u nun naawa.

Yesu u dua sãa yerɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 21:12-17, Maaku 11:15-19, Yohanu 2:13-22)

45 Yesu dua sãa yerɔ ma u kia
dɔrobu giram wɔri.
46 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ba yorua,
“Nɛn diru ta ko n sãawa kanarun
diru.” Adama bɛɛ i tu kua gbɛnɔbun
wãa yeru.
47 Baadomma u ra n Gusunɔn
garin keu sɔ̃ɔsimɔ sãa yerɔ. Yera
yãku kowo tɔnwerobu ka wooda
yɛ̃robu ka Yuuban wirugibu ba kĩ
bu nùn go.
48 Adama ba ṅ yɛ̃ nge mɛ ba koo
koosina, domi tɔmbu kpurowa ba
nùn swaa daki ma n bu maamaaki
sãa.

20

Man diya Yesu u yiiko wa
(I maa mɛɛrio Mateu 21:23-27, Maaku 11:27-33)

1 Sɔ̃ɔ teeru nge mɛ Yesu u
Gusunɔn garin keu sɔ̃ɔsimɔ sãa
yerɔ, ma u Labaari gean waasu mɔ̀,
yãku kowo tɔnwerobu ka wooda
yɛ̃robu ka Yuuban guro gurobu ba
kurama.
2 Ba nɛɛ, a sun sɔ̃ɔwɔ wooda yerà
a ka yeni mɔ̀. Wara u nun yen yiiko
wɛ̃.
3 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛ maa, na kon
bɛɛ gari gɛɛ bikia, kpa i man sɔ̃.
4 Man diya Yohanu u wooda wa u
ka tɔmbu batɛmu kua. Tɔnun min
di? Nge wɔllun di.
5 Adama ba geruna ba nɛɛ, sà n
gerua wɔllun diya, u koo nɛɛ, mban
sɔ̃na sa ṅ nùn naanɛ doke.
6 Sà n maa nɛɛ, tɔnun min di,
tɔmbu kpuro ba koo sun kpenu
kasuku domi baawure u Yohanu
garisi Gusunɔn sɔmɔ.
7 Yera ba wisa ba nɛɛ, sa ṅ yɛ̃ man
diya.
8 Ma Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛ
maa, na ṅ bɛɛ sɔ̃ɔmɔ yiiko ye na ka
yeni mɔ̀.

Gbaa wuko kɔ̃sobun gari
(I maa mɛɛrio Mateu 21:33-46, Maaku 12:1-12)

9 Yen biru u tɔmbu mɔn teni kua u
nɛɛ, durɔ goo u resɛm gbaaru kua u
dãnu duura ma u kɔ̃sobu kasu u bu
ye nɔmu bɛria, ma u wuu da n ka tɛ.
10 Sanam mɛ saa ya tura u sɔmɔ
gɔra kɔ̃so ben mi, bu ka nùn wɛ̃ɛma
ye n sãa wigia. Kɔ̃so be, ba nùn so,
ba nùn gira nɔm dira.
11 U kpam kpao gɔra. Ba nùn so,
ba nùn yaa kasiki, ba gira nɔm dira.
12 U kpam itase gɔra. Ba nùn
mɛɛra kua ma ba nùn gira.
13 Gbaa yɛ̃ro wi, u nɛɛ, mba kon
ko tɛ̃. Kon den nɛn tiin bii kĩnasi bu
gɔriawa. Sɔrɔkudo ba koo nùn bɛɛrɛ
wɛ̃.
14 Adama ye kɔ̃so be, ba nùn wa,
ba geruna ba nɛɛ, wiya sãa tubi
dio, su nùn go, kpa gbaa te, tu ko
bɛsɛgiru.
15 Ma ba nùn yara gbaa ten biruɔ,
ba nùn go.
Tɛ̃ mba gbaa yɛ̃ro wi, u koo bu
kua.
16 U koo na u bu kpeerasia, kpa
u win gbaa te kɔ̃so kpaobu nɔmu
bɛria.
Sanam mɛ tɔn be ba nùn swaa
daki ba ye nua, yera ba nɛɛ, su ku wa
mɛ.
17 Adama Yesu u bu nɔni kɔ̃ u ka
da ma u nɛɛ, mba gari yin tubusianu
yi ba yorua ba nɛɛ, “Kpee te banɔba
yina, tera ta kua gani gɔmburun
dam.”
18 Baawure wi u kpee te wɔri, ta
koo nùn bɔɔku, wi ta maa wɔri, ta
koo nùn namwa muku muku.

Wɔ̃ɔ gobin kɔsiabun gari
(I maa mɛɛrio Mateu 22:15-22, Maaku 12:13-17)

19 Saa tia ye sɔɔ, yãku kowo
tɔnwerobu ka wooda yɛ̃robu ba
kasu bu Yesu mwa, domi ba tuba
ma ben sɔ̃na u mɔn te kua. Adama
ba tɔn wɔru nasie.
20 Ba Yesun laakari mɔ kpuro sɔɔ.
Ma ba tɔn samba kowobu gɔra win
mi, be ba sãare geegibu bu ka nùn
mwa win gari gɛɛ sɔɔ, kpa bu nùn
tem yɛ̃ro nɔmu beria.
21 Tɔn be, ba nùn bikia ba nɛɛ,
yinni sa yɛ̃ ma wunɛn gari ka wunɛn
sɔ̃ɔsira sãa dee dee, a ku ra maa kĩru

gem wɛ̃, a Gusunɔn swaa sɔ̃ɔsimɔwa gem sɔɔ.
22 N weenɛ su tem yɛ̃ro wɔ̃ɔ gobi wɛ̃? Nge su ku wɛ̃.
23 Ye Yesu u ben bwisiku kɔ̃sunu wa, yera u nɛɛ,
24 i man gobi sɔ̃ɔsima. Ma ba nùn yi wɛ̃. Ma u nɛɛ, waran foto ka yĩrera mi.
Ba nɛɛ, tem yɛ̃rogia.
25 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ɲ n mɛn na, i tem yɛ̃ro wɛ̃ɛyɔ ye n sãa tem yɛ̃rogia, kpa i Gusunɔ wɛ̃ ye n sãa Gusunɔgia.
26 Ma ba kpana bu nùn nɔma turi win gari sɔɔn di tɔmbun wuswaaɔ. Yera ba ka win wisibu biti kua, ma ba ben nɔɔ mari.

Gɔribun seebun gari
(I maa mɛɛrio Mateu 22:23-33, Maaku 12:18-27)

27 Sadusiba be ba ra nɛɛ gɔriba kun seemɔ, ben gabu ba nùn susi ma ba bikia ba nɛɛ,
28 yinni, n wee ye Mɔwisi u sun yorua. U nɛɛ, "Goon bɛɛrɛ̀ ù n gu u kurɔ deri, ma u kun ka kurɔ wi bii mara, u koo kpĩ u nùn tubi di, kpa u ka win bɛɛrɛ̀ bweseru waawa."
29 Nge mɛna, tundo turosibu nɔɔba yiru gaba raa wãa. Gbiikoo u kurɔ sua ma u gu, u ɲ ka kurɔ wi bii mɔ.
30-31 Yiruse ka itase ba nùn sua gɔminiru. Mɛya n kua sere be nɔɔba yiru ye, ba ka gu. Ba ɲ bii mara.
32 Kurɔ wi, u ra gu.
33 Gɔribun seebun sanam ben weren kurɔwa u ko n sãa. Domi be nɔɔba yiru ye kpurowa ba nùn gia kurɔ.
34 Yesu u bu wisa u nɛɛ, handunia yen tɔmba ba kurɔbu ka durɔbu suamɔ,
35 adama sibu be ba ko n bɔnu mɔ sian wãaru ka gɔribun seebu sɔɔ, ba ɲ kurɔbu ka durɔbu suamɔ.
36 Ba ko n ka wɔllun gɔradoba weenɛwa ba ɲ maa gbimɔ. Ba ko n sãa Gusunɔn bibu domi ba bu seeya gɔrin di.
37 Mɔwisin tii u sɔ̃ɔsi sãa sãa ma gɔriba koo se, ye u Gusunɔ soka u nɛɛwa, "Gusunɔ Aburahamun Yinni, ka Isakin Yinni, ka Yakɔbun Yinni" awĩi dɔ̃ɔgii yin gari sɔɔ.
38 Gusunɔ kun sãa gɔribun Yinni. U sãawa wasobugii, domi win mi kpuro ba sãawa wasobu.
39 Gabu wooda yɛ̃robu sɔɔ ba nɛɛ, yinni, wunɛn gari yi, yi dɛnde.
40 Ba ɲ maa kãka ba nùn gãanu ganu bikie.

Dafidi ka wi Gusunɔ u gɔsa
(I maa mɛɛrio Mateu 22:41-46, Maaku 12:35-37)

41 Ma Yesu u bu bikia u nɛɛ, amɔna ba koo ka kpĩ bu nɛɛ, Kirisi sãawa Dafidin bii.
42 Domi Dafidin tii u gerua Womusun tireru sɔɔ u nɛɛ,
"Yinni Gusunɔ u nɛn Yinni sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a sinɔ nɛn nɔm geuɔ,
43 sere n ka nun wunɛn yibɛrɛba taarea."
44 Dafidi ù n nùn soka Yinni, amɔna u ko n maa ka sãa win bii.

I tii laakari koowo
ka wooda yɛ̃robu
(I maa mɛɛrio Mateu 23:1-36, Maaku 12:38-40)

45 Sanam mɛ tɔn dabira nùn swaa daki, u win bwãabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
46 i tii laakari ko ka wooda yɛ̃robu be ba kĩ ba n bɔsu ka yabe dɛndɛnnu, ba tɔbirinaa kĩ batuma sɔɔ, ba sin yee gbiikinu kasu mɛnnɔ yenɔ ka aye bɛɛrɛginu dim soku yerɔ.
47 Ba gɔminibun yɛnusu dimɔ, ma ba kana dɛndɛnnu mɔ̀ bu ka bu wan sɔ̃. Ba koo bu taarɛ wɛ̃ n kpã.

21

Gobi yi kurɔ gɔmini goo u kpɛ̃ɛ
(I maa mɛɛrio Maaku 12:41-44)

1 Yesu u nɔni seeya ma u dukiagibu wa ba gobi kpɛ̃ɛmɔ sãa yerun kpakororu sɔɔ mi ba ra gobi doke.
2 U maa kurɔ gɔmini sãaro goo wa u gobi piiminu yiru kpɛ̃ɛmɔ mi.
3 Ma u nɛɛ, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ka gem, gɔmini sãaro wi, u kpɛ̃ɛ n be kpuro kere be ba tie.

4 Domi ye n sɔndi ben mɔɔ bakaru
sɔɔ yera ba wuna ba doke, adama
win yãaru sɔɔ u kpuro kpɛ̃ɛ ye u ka
tii kɔ̃su.

Yesu u sãa yerun

kɔrabun gari mɔ̀
(I maa mɛɛrio Mateu 24:1-2, Maaku 13:1-2)

5 Gaba gerumɔ ma sãa yeru ta
buraru mɔ ta wã ten kpee buranu
ka kɛ̃ɛ ni ba Gusunɔ wɛ̃n sɔ̃. Yera
Yesu u nɛɛ,
6 sanam sisi mɛ̀ sɔɔ ye i waamɔ
mini kpuro yen gaan kpera kun ko
n wãa ten tensim wɔllɔ. Ni kpurowa
nu koo wɔri.

Wahala ye ya koo na

handunia yu sere kpe
(I maa mɛɛrio Mateu 24:3-14, Maaku 13:3-13)

7 Ba nùn bikia ba nɛɛ, yinni, ɲ̀
n mɛn na, domma yeni ya koo
tunuma. Yĩre terà ta koo gbi tu
kookoo si sɔ̃si.
8 Yesu u nɛɛ, i laakari koowo, i
ku de bu bɛɛ nɔni wɔ̃ke. Domi
dabira koo na ka nɛn yĩsiru, kpa ba n
gerumɔ ba n mɔ̀, saa ya turuku kua,
beya ba sãa Kirisi wi. Adama i ku bu
swĩi.
9 I n tabun damu nɔɔmɔ ka
nɔɔsinaa sariru, i ku nanda. Domi
yera n ko n gbi n tunuma, adama n
ɲ̀ kpee te mi gina.
10 Yera u kpam bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
bwesenu koo seesina, sinamba koo
maa seesina.
11 Tem yĩiri bakabu ko n wãa
ka baranu ka gɔ̃ɔru, gam ka gam.
Maamaaki bɛrumgii ka yĩre bakanu
nu ko n wãa wɔllɔ.
12 Adama yabu ye kpuro yu sere
koora ba koo bɛɛ mwa bu bɛɛ nɔni
sɔ̃. Ba koo bɛɛ siri kowobu nɔmu
sɔndia mɛnnɔ yenɔ, ba koo bɛɛ
pirisɔm doke, kpa bu ka bɛɛ da sina
bokobu ka tem yɛ̃robun kɔnnɔsɔ
nɛn yĩsirun sɔ̃.
13 Yera n koo bɛɛ ayeru wɛ̃ i ka
seeda di.
14 I de i n yɛ̃ ma n ɲ̀ bɛɛn
bwisikunu i ko ka tii yina.
15 Domi kon de i gari gere ka
bwisi yi bɛɛn yibɛrɛba kpuro ba ɲ̀
kpɛ̃ bu yina, ɲ̀ kun mɛ bu siki.
16 Bɛɛn mɔwɔbu mam, ka bɛɛn
maabu ka bɛɛn wɔnɔbu ka bɛɛn
dusibu ka bɛɛn bɔrɔba, ba koo bɛɛ
bu nɔmu sɔndia kpa bu dabiru go
bɛɛ sɔɔ.
17 Baawure koo bɛɛ tusi nɛn
yĩsirun sɔ̃.
18 Adama baa bɛɛn wirun sera
kun borimɔ.
19 Bɛɛn tɛmanabun saabu bɛɛn
hunde ya koo faaba wa.

Yerusalɛmun kpeerabun gari
(I maa mɛɛrio Mateu 24:15-21, Maaku 13:14-19)

20 Ma Yesu maa nɛɛ, dɔma te i wa
tabu kowoba Yerusalɛmu tarusi, i
n yɛ̃ ma yen kpeerasiabu turuku
kuawa.
21 Sanam mɛ, be ba wãa Yudeaɔ,
bu suuwo guunu wɔllu gia. Be ba
maa wãa Yerusalɛmun suunu sɔɔ bu
yario, be ba maa wãa gberɔ bu ku
wura wuuɔ.
22 Domi saa yeya mɔru kɔsiarun
sanam, kpuro yu ka koora ye ba
yorua Gusunɔn gari sɔɔ.
23 Gurigibu ka tɔn kurɔ be ba bibu
bɔm kɛ̃mɔ saa ye sɔɔ, ba koo nɔni
swãaru wa. Domi nuku sankira
bakanu ko n wãa tem sɔɔ, ka maa
mɔru baka bu ka tɔn be sɛɛyasia.
24 Ba koo bu sɔ̃siri ka takobi, kpa
bu bu yoru mwa tem baama. Bwese
tukunu koo maa Yerusalɛmu taaku
sere nin saa yu ka turi.

Tɔnun Biin naaru
(I maa mɛɛrio Mateu 24:29-31, Maaku 13:24-27)

25 Yesu kpam nɛɛ, yĩrenu ko nu n
wãa sɔ̃ɔ ka suru ka kperi sɔɔ. Tem
sɔɔ, nɔni swãa bakara koo bwesenu
deema kpa nu biti soora nim wɔ̃ku
ka nim kurenun wurenun sɔ̃.
26 Nandabu koo tɔmbu wasikira
bà n mara ye n koo koora handunia
sɔɔ, domi wɔllun dam mu koo yĩiri.
27 Saa yera ba koo Tɔnun Bii wa
u kurama guru wiru sɔɔ, ka dam
bakam ka yiiko.

28 Yeni yà n naabu torua, i yõrə
sənwə kpa i bεεn wiru seeya yèn sõ
bεεn yakiabu turuku kua.

Yĩre te dãa te ba mò figie

ta sõəsimə
(I maa mεεrio Mateu 24:32-35, Maaku 13:28-31)

29 Ma u bu garin weenasii kua u
nεε, i dãa te ba mò figie mεεrio ka
dãnu kpuro.
30 Nù n kpararu torua, bεεn tii ì n
mεεra, i yɛ̃ ma yande tomburura ta
turuku kooma.
31 Nge mεya bεε maa, ì n yabu
ye wa ya wee, i n yɛ̃ ma n turuku
kuawa Gusunə u ka bandu swĩi.
32 Ka geema na bεε sõəmə, saa
yenin təmbu gabu ba ǹ gbimə yabu
ye kpuro yu ka koora.
33 Wəllu ka tem mu koo doona,
adama nεn gari kun doonə.

I tii laakari ko

34 Ma Yesu kpam nεε, i n bεεn tii
sε, kpa i ku ra ko laakari sariba dibu
ka nərubun sõ ka handunian wu-
rurabu, kpa tõə te, tu ku bεε suaru
wəri nge yina.
35 Domi ta koo baawure deema wi
u wãa tem mε kpuro səə.
36 Yen sõ, i n swaa mεεra kpa i n
kanaru mò saa baayere, kpa i dam
wa i ka kisira kpuro ye n koo nan
di, kpa i ka kpĩ i yõra Tənun Biin
wusWaaə.
37 Bururu baatere Yesu ra
Gusunən garin keu sõəsiwa sãa
yerə, yoka kpa u da u kpuna Olifin
guuru wəllə.
38 N n kua bururu təmbu kpuro
ba ra nεwa win mi sãa yerə bu ka
win gari swaa daki.

22

Wirugiba wesianamə

bu ka Yesu go
(I maa mεεrio Mateu 26:1-5, Maaku 14:1-2, Yohanu 11:45-53)

1 Pɛ̃ɛ ye ba kun seeyatia doken tõə
bakaru, te ba ra soku Gəə sararibu
ta turuku kua.
2 Yãku kowo tənwerobu ka
wooda yɛ̃robu ba bwisi bεrinamə
bu ka Yesu go domi ba tən wərun
bεrum mə.

Yudasi u kĩ u Yesu

wirugibu nəmu səndia
(I maa mεεrio Mateu 26:14-16, Maaku 14:10-11)

3 Yera Setam ya dua Yudasin
gõruə wi ba sokumə Isikariətu. U
sãawa bwãabu wəkura yiru yen
turo.
4 Ma u da u nəə tia kua ka yãku
kowo tənwerobu ka sãa yerun
kõsobun wirugibu u ka bu Yesu
nəmu səndia.
5 Ben nukura dora ma ba wesiana
bu ka nùn gobi kɛ̃.
6 U wura, ma u swaa kasu u ka bu
Yesu nəmu səndia saa ye n weenε
kpa tən wəru ga kun yɛ̃.

Yesun səəru

Gəə sararibun yaa dibun sõ
(I maa mεεrio Mateu 26:17-25, Maaku 14:12-21, Yohanu 13:21-30)

7 Pɛ̃ɛ ye ba kun seeyatia doken
tõru tè səə ba ra Gəə sararibun
yãanu go, ta tunuma.
8 Ma Yesu u Piεε ka Yohanu gəra
u nεε, i doo i Gəə sararibun tõə
bakarun səəru ko su ka te di.
9 Ba nùn bikia ba nεε, mana u kĩ
bu ten səəru ko.
10 U bu wisa u nεε, n wee, ì n wuu
dua i kpa i ko ka durə goo yinna u
nim tooru səəwa. I nùn swĩiyə yεnu
mi u dua,
11 kpa i yεnu gen yɛ̃ro sõ i nεε,
yinni nεε, diru mana u koo be
Gəə sararibun tõə bakaru di ka win
bwãabu.
12 Yɛ̃ro u koo bεε gidambisa baka
sõəsi ye ba sənwa. Miya i ko səəru
ko.
13 Ba doona ma ba baayere deema
nge mε u raa bu sõəwa, ma ba Gəə
sararibun tõə bakarun səəru kua.

Yinnin dĩa domaruginu
(I maa mεεrio Mateu 26:26-30, Maaku 14:22-26, Korinti I, 11:23-25)

14 Saa ya tura, ma Yesu u sina u ka
di ka win gərobu sannu.

15 Ma u nɛɛ, na kĩa gem gem n
Gɔɔ sararibun tõɔ baka teni di ka bɛɛ
sannu n sere nɔni sõɔra.
16 Na bɛɛ sõɔmɔ ma na ǹ maa
te dimɔ sere tu ka koora ban te
Gusunɔ u swĩi sɔɔ.
17 Yera u nɔra sua u Gusunɔ siara
ma u nɛɛ, i tam nɔra ye mɔɔ i nɔ bɛɛ
kpuro.
18 Na bɛɛ sõɔmɔ, saa tẽn di na ǹ
maa tam mɛni nɔrumɔ sere Gusunɔ
u ka bandu swĩi.
19 Yen biru u pẽɛ sua. Ye u Gusunɔ
siara u kpa, u ye murura u bu wẽ u
nɛɛ, yeniwa nɛn wasi [yi ba wẽ bɛɛn
sõ. I n da yeni ko i n ka man yaaye.
20 Ye ba dim kpa, u maa nɔra sua u
bu wẽ u nɛɛ, nɔra yeniwa nɔɔ mwɛɛ
kpaaru te ba sire ka nɛn yɛm mɛ mu
yari bɛɛn sõ.]
21 Adama n wee, wi u koo man
dɔmɛ, win nɔmu ga wãa gbẽɛrɔ ka
nɛguu sannu.
22 Tɔnun Bii u doonɔ nge
mɛ Gusunɔ u yi, adama nɔni
swãarugiiwa wi u koo nùn dɔmɛ.
23 Ma ba bikianaa torua, wara u
koo yen bweseru ko ben suunu sɔɔ.

Tɔnwerorun sikirinɔ

24 Ma sikirinɔ ga kpam seewa
Yesun bwãabun suunu sɔɔ, ba
bikianamɔ ben wi u koo ko
tɔnwero.
25 Yesu u bu sõɔwa u nɛɛ,
handunia min sinamba ba ben
tɔmbu dam dɔremɔ, ka mɛ, ba bu
sokumɔ gean kowobu.
26 Adama i ku de n sãa mɛ bɛɛn
mi. I de bɛɛ kpuron tɔnwero u n
sãa nge bɛɛ kpuron yãkabu, kpa wi
u sãa wirugii u n sãa nge sɔmɔ.
27 Wara kere, wi u dimɔ? Nge wi
u ka dĩanu naamɔ. N ǹ wi u dimɔ?
Wee, na wãa bɛɛn suunu sɔɔ nge
sɔmɔ.
28 Bɛɛ i ka man tɛmana nɛn laakari
mɛɛribun saa sɔɔ.
29 Yen sõna nge mɛ nɛn Baaba u
man bandu yiiya, mɛya na maa bɛɛ
ayeru yiiye,
30 i ka di i nɔ ka nɛ sannu nɛn
bandu sɔɔ, kpa i n sõ sina kitanu
wɔllɔ i ka Isireliban bwesenu
wɔkura yiru siri.

Yesu u nɛɛ, Piɛɛ koo nùn siki
(I maa mɛɛrio Mateu 26:31-35, Maaku 14:27-31, Yohanu 13:36-38)

31 Ma Yinni u nɛɛ, Simɔɔ Simɔɔ,
Setam ya saa wa yu ka bɛɛ sara nge
alikama.
32 Adama na kanaru kua wunɛn sõ
kpa wunɛn naanɛ dokebu bu ku ka
kpe. Sanam mɛ a gɔsirama nɛn mi, a
wunɛn berusebu dam kẽɛyɔ.
33 Piɛɛ nɛɛ, Yinni na sɔɔru kpa n ka
nun da pirisɔm sɔɔ ka gɔɔ sɔɔ.
34 Ma Yesu u nɛɛ, Piɛɛ na nun
sõɔmɔ, gisɔ goo dɔɔ gu sere swĩ kaa
man siki nɔn ita a nɛɛ, a ǹ man yẽ.

Yansurɔru ka bɔɔ

wuu daatiru ka takobi

35 U kpam bu sõɔwa u nɛɛ, sanam
mɛ na bɛɛ gɔra yansurɔru ka bɔɔ
wuu daatiru ka baranu sari, i gãanu
bia? Ba nɛɛ, aawo, sa ǹ gãanu bie.
36 Ma u nɛɛ, to tẽ, wi u yansurɔru
mɔ u tu suo, mɛya maa wi u bɔɔ wuu
daatiru mɔ. Wi u kun maa takobi
mɔ, u win yaberu dɔro u ka ye dwe.
37 Domi na bɛɛ sõɔmɔ, nge mɛ ba
yorua, "Ba nùn garisi tɔn kõso." Ya
ǹ koo ko ya kun man koore mɛ. Ye
n maa sãa nɛn gari ya wiru goorɔ.
38 Ba nɛɛ, Yinni, takobi yiru wee.
Ma u nɛɛ, su yen baa deri.

Yesu u kanaru mɔ̀

Olifin guuru wɔllɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 26:36-46, Maaku 14:32-42)

39 Ye Yesu u yara u da Olifin guurɔ
nge mɛ win dɔɔnɛ. Ma win bwãaba
nùn swĩi.
40 Ye ba tura yam mi, u bu sõɔwa
u nɛɛ, i kanaru koowo kpa i ku du
kɔkiribu sɔɔ.
41 Yen biru u ka bu dɛsira fiiko
nge mɛ tɔnu u koo kpĩ u kperu
kara tu yõran saka ma u yiira mi, u
kanaru kua.
42 U nɛɛ, Baaba à n kĩ, a de wahala
ye, yu man dɛsirari. Adama a de
wunɛn kĩru tu koora, n ǹ mɔ nɛgiru.
[
43 Yera Gusunɔn gɔrado u nùn
kurema wɔllun di u ka nùn dam kẽ.

44 Nuku sankira bakanu sɔɔ
u kanaru mɔ̀ ka dam, ma win
wɛnyanu kua nge yɛm nu dãakumɔ
temɔ.]
45 Ye u kanaru kua u kpa, u da win
bwãabun mi gia. U bu deema ba do
ka nuku sankiranu.
46 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, mban sɔ̃na
i do. I seewo i kanaru ko kpa i ku du
kɔkiribu sɔɔ.

Yesun mwaabu
(I maa mɛɛrio Mateu 26:47-56, Maaku 14:43-50, Yohanu 18:3-11)

47 Sanam mɛ Yesu u gari yi mɔ̀,
yera tɔn wɔru ga tunuma, ma wi
ba sokumɔ Yudasi, wɔkura yiru yen
turo, u bu gbiiye. U Yesu susi u ka
nùn nɛnɛ u bɔkasi.
48 Ma Yesu nɛɛ, Yudasi, ka tɔbiri
tenin bwesera kaa ka Tɔnun Bii
yibɛrɛba nɔmu sɔndia?
49 Be ba wãa ka Yesu sannu, ye ba
wa ye n koo ko, ba nɛɛ, Yinni, su ka
bu takobi sɔ̃ro?
50 Ma ben turo u yãku kowo
tɔnweron sɔmɔ sɔ̃ra u win nɔm
geun soo bura.
51 Ma Yesu nɛɛ, i den derio mɛ.
Ma u durɔ win soo ge baba u gu
bɛkia.
52 Yen biru Yesu u yãku kowo
tɔnwerobu ka sãa yerun kɔ̃sobun
wirugibu ka Yuuban guro gurobu
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛna bɛɛ i mwaabu na
ka takobi ka bokunu nge swaa dio?
53 Baadommawa na wãa ka bɛɛ
sãa yerɔ, ma i ɲ̀ man mwɛ. Tɛ̃ bɛɛya
i saa yeni mɔ, bɛɛ ka yam wɔ̃kurun
damgii.

Piɛɛ u Yesu siki
(I maa mɛɛrio Mateu 26:57-58, 69-75, Maaku 14:53-54, 66-72, Yohanu 18:12-18, 25-27)

54 Ye ba Yesu mwa ba kpa, ba ka
nùn da yãku kowo tɔnweron yɛnuɔ.
Piɛɛ bu swĩi dandankuru.
55 Ba dɔ̃ɔ sɔ̃rua yɛnu yaaraɔ, ma
gaba sɔ̃ mi. Piɛɛ u maa sina ka be.
56 Sɔm kowo tɔn kurɔ goo u nùn
wa u sɔ̃ dɔ̃ɔn bɔkuɔ, ma u nùn nɔni
girari u nɛɛ, durɔ wini maa, u raa
wãa ka wi.
57 Adama u siki u nɛɛ, kurɔ wunɛ
na ɲ̀ nùn yɛ̃.
58 N tɛ fiiko, goo kpam nùn wa ma
u nɛɛ, wunɛ a maa sãawa tɔn begii.
Ma Piɛɛ u durɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
aawo, na ɲ̀ sãa begii.
59 Yen biru n kua kɔba tian saka,
goo u maa wure u nɛɛ, ka geema
durɔ wini maa, u raa wãa ka wi,
domi Galilegiiwa.
60 Piɛɛ u nɛɛ, wunɛ, na ɲ̀ yɛ̃ ye a kĩ
a gere.
Yande nge mɛ u gari yi mɔ̀, goo
dɔɔ ga swĩ.
61 Ma Yinni u sĩira u Piɛɛ mɛɛra.
Yera Piɛɛ u gari yi yaaya yi Yinni u
raa nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, gisɔ goo dɔɔ gu
sere swĩ, kaa man siki nɔn ita.
62 U yara tɔɔwɔ u swĩ ka nuku
sankiranu.

Ba Yesu yaakoru mɔ̀
(I maa mɛɛrio Mateu 26:67-68, Maaku 14:65)

63 Tɔn be ba Yesu nɛni ba nùn gari
bɔkɔ mɔ̀ ba nùn soomɔ.
64 Ba nùn wuswaa wɔ̃kua ma ba
nùn sɔ̃ɔmɔ u tubuo wi u nùn so.
65 Ma ba nùn wɔm dabinu ganu
wɔmmɔ.

Ba Yesu sirimɔ Yuuban
tɔnwerobun mɛnnɔ yerɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 26:59-66, Maaku 14:55-64, Yohanu 18:19-24)

66 Ye yam sãra, Yuuban guro
gurobu ka yãku kowo tɔnwerobu
ka wooda yɛ̃robu ba mɛnna ma ba
dera ba ka Yesu da ben siri yerɔ.
67 Ba nɛɛ, a sun sɔ̃ɔwɔ à n sãan na
Kirisi wi.
Yesu bu wisa u nɛɛ, baa nà n bɛɛ
sɔ̃ɔwa i ɲ̀ naanɛ dokemɔ.
68 Mɛya nà n maa bɛɛ gãanu bikia,
i ɲ̀ man wisimɔ.
69 Saa tɛ̃n di, Tɔnun Bii u koo sina
Gusunɔ damgiin nɔm geuɔ.
70 Be kpuro ba nɛɛ, ɲ̀ n man na
wunɛ Gusunɔn Biiwa?
Ma u bu wisa u nɛɛ, oo, nɛ
Gusunɔn Biiwa, nge mɛ i gerua.
71 Yera ba nɛɛ, mban seedawa sa
maa kasu. Bɛsɛn tii sa ye nua saa
win nɔɔn di.

23

Ba ka Yesu da Pilatin wuswaaə
(I maa mɛɛrio Mateu 27:1-2, 11-14, Maaku 15:1-5, Yohanu 18:28-38)

1 Ma ba seewa be kpuro sannu ba
ka Yesu da Pilatin kənnəwə.
2 Ba nùn durum manibu wəri ba
nɛɛ, sa wini deema u təmbu bwisi
kɛ̃mə bu ka bandu kɔ̃ri bwia, u maa
yinamə bu tem yɛ̃ro wɔ̃ə gobi kəsia.
U tii sokumə Kirisi, sina boko.
3 Pilati u nùn bikia u nɛɛ, wunɛ
Yuuban sina bokowa?
Yesu u nɛɛ, oo, nge mɛ a gerua.
4 Pilati u yãku kowo təwerobu
ka tən wəru sɔ̃əwa u nɛɛ, na ǹ taarɛ
gaa wa durə wi səə.
5 Adama ba nəə girari ba nɛɛ, u
təmbu bwisi kɛ̃məwa bu ka sanna, u
bu yen keu sɔ̃əsimə. U torua Galilen
di ma u da Yudean tem kpuro səə.
Wee, u maa na mini tɛ̃.

Ba ka Yesu da

Herodun wuswaaə
6 Ye Pilati u yeni nua, u bikia durə
wi, ù n Galilegiin na.
7 Ye u gia ma u weewa Herodun
bandun tem di, u nùn gəsia win mi.
Herodu maa wãa Yerusalɛmuə saa
ye səə.
8 Sanam mɛ Herodu u Yesu wa,
win nukura dora gem gem. Saa
tɛɛbun diya u kasu u nùn wa, win
labaari ye u nəəmə ba gerumən
sɔ̃. Domi u yĩiyə u Yesun səm
maamaakigiru wa dəma te u koo
nùn wa.
9 U nùn gari bikia n ka tɛ adama
Yesu kun nùn gɛɛ wisa.
10 Yãku kowo təwerobu ka
wooda yɛ̃roba wãa mi, ba nùn
durum manimə ka dam.
11 Herodu ka win tabu kowobu
ba nùn yaakoru kua ma ba nùn gari
bəkə kua. Ye ba nùn yabe buraru
sebusia ba kpa ba nùn gəsia Pilatin
mi.
12 Yen dəma tera Pilati ka Herodu
ba dora, be, be ba raa yibɛrɛ tɛɛru
məəsinɛ.

Ba Yesu taarɛ wɛ̃ bu go
(I maa mɛɛrio Mateu 27:15-26, Maaku 15:6-15, Yohanu 18:39-19:16)

13 Pilati u yãku kowo təwerobu
ka Yuuban wirugibu ka tən wəru
sokusia.
14 U bu sɔ̃əwa u nɛɛ, i ka man durə
wini naawa nge wi u təmbu bwisi
kɛ̃mə bu ka bandu kɔ̃ri bwia. N
wee, na gari yin asansi bikia bɛɛn
wuswaaə, na ǹ maa gãanu wa durə
wi səə, ni nu sɔ̃əsimə ma geema ye i
gerua win sɔ̃.
15 Mɛya maa Herodun tii, domi
u sun nùn wesiama. Durə wi kun
gãanu kue ye n ka gəə nɛ.
16 Yen sɔ̃, na kon nùn kara nà n
nùn sɛɛyasia na kpa.
[
17 N deema tɔ̃ə bakaru baatere
tilasiwa Pilati u ka pirisəm turo
kara.]
18 Ba nəəgiru sua be kpuro sannu
ba nɛɛ, a wini goowo, kpa a sun
Baraba kara!
19 Ba raa Baraba wi doke pirisəm
səə yèn sɔ̃ u təmbu sannə bərie wuu
səə, u maa tənu go.
20 Pilati u kpam ka bu gari kua yèn
sɔ̃ u gɔ̃ru doke u Yesu kara.
21 Adama ba wurenu seewa ba
nɛɛ, a kpareo, a nùn dãa bunanaru
kpareo!
22 Pilati u kpam bu sɔ̃əwa nən
itase u nɛɛ, kɔ̃sa yerà u kua. Na ǹ
gãanu wa wi səə ye n ka gəə nɛ. Yen
sɔ̃, nà n nùn sɛɛyasia na kpa, kon
nùn kara.
23 Adama ba wure ba nəəgiru sua
ba nɛɛ, bu nùn kpareo. Ma ben
wurenu nu nùn kamia.
24 Ma Pilati u wooda yi nge mɛ ba
bikia.
25 U wi ba bikia yɔ̃su wi ba
pirisəm doke sannə ka tən goobun
(200) sɔ̃, ma u bu Yesu deria ben
gɔ̃ru kĩru səə.

Ba Yesu kpare

dãa bunanaru wəllə
(I maa mɛɛrio Mateu 27:32-44, Maaku 15:21-32, Yohanu 19:17-27)

26 Sanam mɛ ba ka Yesu dɔɔ, ba
goo mwa wi ba mɔ̀ Simɔɔ Sirɛnigii,
wi u win gberu wee, ma ba nùn dãa
bunanaru sɔbi u ka Yesu swĩi.
27 Tɔn wɔru guna ya nùn swĩi. Ye
sɔɔ, tɔn kurɔbu gaba wãa be ba sumɔ
ba kpasa wɔri mɔ̀ win sõ.
28 Yesu u sĩira ben mi gia ma u
nɛɛ, Yerusalɛmun tɔn kurɔbu, i ku
swĩ nɛn sõ, adama i swĩiyɔ bɛɛn sõ ka
bɛɛn bibun sõ.
29 Domi n wee, sanam sisi ye ba
koo nɛɛ, doo nɔɔrugiba wĩrobu ka
bèn nukura kun marure, ka bèn
bwãa kun bii bɔm kɛ̃ɛre.
30 Saa yera ba koo guunu sõ bu
nɛɛ, i sun sɛ̃sikio, kpa bu gungunu
sõ bu nɛɛ, i sun wukirio.
31 Domi bà n yenin bweseru dãa
bekuru kua, amɔna n ko n sãa dãa
gbeburun mi.
32 Saa ye sɔɔ, ba maa kõsan
kowobu yiru gabu ka da be ba koo
go ka Yesu sannu.
33 Sanam mɛ ba tura yam mi n
ka wii koko weenɛ, ba nùn dãa
bunanaru kpare ka kõsan kowobu
yiru ye, turo nɔm geuɔ, turo nɔm
dwarɔ.
34 Yesu u nɛɛ, Baaba a bu suuru
kuo domi ba ń yɛ̃ ye ba mɔ̀.

Ba win yãnu tɛtɛ toosi ba bɔnu
kua.
35 Tɔn wɔru ga wãa mi, ga nùn
mɛɛra. Ka wirugibɔ, ba Yesu
yaakoru mɔ̀ ba mɔ̀, u gabu faaba
kua. U n sãan na Kirisi wi Gusunɔ u
gɔsa, u maa win tii faaba koowo.
36 Tabu kowobu ba maa susi bu
ka nùn yaakoru ko, kpa bu nùn tam
mɔmmɔm wɛ̃.
37 Ma ba nɛɛ, à n sãan na Yuuban
sina boko, a tii faaba koowo wunɛn
tii.
38 Dãa tè sɔɔ ba nùn kparen wɔllɔ,
yora gaa wãa ye ya gerumɔ winiwa
Yuuban sina boko.
39 Kõsan kowo ben turo be ba
dãa bunanaru kpare mi, u Yesu gari
kam gerusimɔ u mɔ̀, n ń wunɛ a sãa
Kirisi wi? A tii faaba koowo, kpa a
maa sun faaba ko.
40 Adama win turo u nùn gerusi u
nɛɛ, a ń Gusunɔ nasie? Wunɛ wi ba
taarɛ wɛ̃ nge wi?
41 Bɛsɛn mi, n ka sun dɛnde
domi bɛsɛn kookoosun areya sa
mwaamɔ, adama sii wini u ń gãa
kõsunu ganu kue.
42 Ma u nɛɛ, Yesu, dɔma te a sina
wunɛn bandu sɔɔ, a man yaayo.
43 Yesu u nùn wisa u nɛɛ, ka
geema na nun sõɔmɔ, gisɔ kaa n wãa
ka nɛ gɔribun wãa yee geeru sɔɔ.

Yesun gɔɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 27:45-56, Maaku 15:33-41, Yohanu 19:28-30)

44 Saa ye, sõɔ wii wɔlla, ma yam
mu tĩra handunia kpuro sɔɔ sere sõɔ
ka yãara. Yen tɛɛbu ka kɔba ita nɛ.
45 Sõɔ yam tĩra ma beku kare te ta
wãa sãa yeru sɔɔ ta gɛ̃ɛra ta bɔnu kua
yiru.
46 Yesu u gbãra ka dam u nɛɛ,
Baaba, na nun nɛn hunde nɔmu
sɔndia.
Ye u gari yi gerua u kpa, ma u
sariru kua.
47 Ye tabu kowobun tɔnwero u wa
ye ya koora, u Gusunɔ siara u nɛɛ, ka
geema, durɔ wini geegiiwa.
48 Yen biru tɔn wɔru ge ga wãa mi,
ye ga wa ye ya koora, ga gɔsira ka
biti baka.
49 Be ba Yesu yɛ̃ kpuro ka tɔn kurɔ
be ba nùn swĩima Galilen di, ba yõ n
dɛsire ba ka mɛɛra ye n kooramɔ.

Yesun sikubu
(I maa mɛɛrio Mateu 27:57-61, Maaku 15:42-47, Yohanu 19:38-42)

50-51 Durɔ goo wãa wi ba sokumɔ
Yosɛfu. U na saa Yuuban wuu gagun
di ge ba mɔ̀ Arimate. U sãa geegii
ka tɔn geo ma u mara Gusunɔ u
na u win bandu swĩi. U wãa siri
kowobun wuuru sɔɔ, adama u ń daa
ben gere ka ben kookoosu wure.
52 Wiya u da Pilatin mi, u Yesun
goru kana.
53 U tu sarasia dãa bunanarun di
ma u ka tu bekuru tɛ̃kua, u tu kpĩ
siki kpee wɔrugirɔ, mi ba ń goo
dokere.

54 Tɔ̃ɔ te, tɔ̃ɔ wɛ̃ɛrugirun sɔɔrun
tɔ̃ra, tèn yokan di tɔ̃ɔ wɛ̃ɛrugira
koo tore.
55 Kurɔ be ba raa Yesu swĩima
Galilen di, ba Yosɛfu yɔ̃siri ma ba
siki te wa, ka nge mɛ ba Yesun goru
kpĩisina.
56 Ma ba gɔsira ba gum mɛ mu
nuburu do ka turaren sɔɔru kobu
da.
Tɔ̃ɔ wɛ̃ɛrugiru sɔ̃nu ba wɛ̃ɛra nge
mɛ wooda ya gerua.

24

Yesun seebu gɔrin di
(I maa mɛɛrio Mateu 28:1-10
Maaku 16:1-8, Yohanu 20:1-10)

1 Ye n kua alusuma buun buru
buru yellu, kurɔ be, ba da sikiru
mi ka gum nuburugim mɛ ba sɔɔru
kua.
2 Ba deema kpera bimiare sikirun
nɔɔn di.
3 Ba dua adama ba ɲ̀ Yinni Yesun
goru deemɛ.
4 Nge mɛ ba ka yen biti yɔ̃, n
wee tɔmbu yiru gaba bu kurema ba
yãnu sebua ni nu ballimɔ.
5 Kurɔ be, ba nanda ma ba tuka
ma durɔ be, ba nɛɛ, mban sɔ̃na i
waso kasu gɔribun suunu sɔɔ.
6 U ɲ̀ wãa mini, u seewa gɔrin di. I
yaayo ye u raa bɛɛ sɔ̃ɔwa sanam mɛ
u wãa Galileɔ.
7 U nɛɛ, ba ɲ̀ koo ko ba kun Tɔnun
Bii tɔn kɔ̃sobu nɔmu sɔndie, kpa
bu nùn dãa bunanaru kpare, kpa u
kpam se sɔ̃ɔ itase.
8 Ma kurɔ be, ba Yesun gari yi
yaaya.
9 Ba gɔsira sikiru min di ba da ba
ye kpuro bwãabu wɔkura tia ye ka
be ba tie kpuro nɔɔsia.
10 Maari Madalagii ka Yoana ka
Maari, Yakɔbun mɛro ka kurɔbu
gabu, beya ba ye gɔro be sɔ̃ɔwa.
11 Adama gari yi, yi bu sãare
sukuru, ba ɲ̀ kurɔ ben gere naanɛ
kue. [
12 Ma Piɛɛ u seewa u duka da
sikiru mi. Ye u yãara, u ɲ̀ gãanu wa
ma n kun mɔ beku te ba raa ka goo
te tɛ̃kua ta suba temɔ. Ma u gɔsira
win yɛnuɔ ka biti.]

Emayusin daabu
(I maa mɛɛrio Maaku 16:12-13)

13 Yera sɔ̃ɔ tee te sɔɔ, gɔro ben yiru
ya wuu dɔɔ ge ba sokumɔ Emayusi.
Ga ka Yerusalɛmu toma nge kilo
wɔkura tian saka.
14 Ye n koora kpuro, ba yen faagi
mɔ̀.
15 Sanam mɛ ba gari yin faagi
mɔ̀ ba sikirinɛmɔ, Yesu u susi ben
bɔkuɔ u swaa mɔ̀ ka be sannu.
16 Ba nùn wa adama gãanu yina
bu nùn tubu.
17 U bu bikia u nɛɛ, gari yirà i mɔ̀
mɛ, i ka sĩimɔ.
Ma ba yɔ̃ra ba wuswaa burisinɛ
ka nuku sankiranu.
18 Ben turo, wi ba sokumɔ
Keleopa, u nɛɛ, ma n kun wunɛ turo
baasi, wara wãa Yerusalɛmuɔ wi u
kun yɛ̃ ye n koora sɔ̃ɔ mɛɛ te sɔɔ.
19 Ma u bikia u nɛɛ, mban
bwesera n kua.
Ba nɛɛ, ye ba Yesu Nasarɛtigii
kuan gariya sa mɔ̀. Durɔ wi, u
sãa Gusunɔn sɔmɔ wi u ra sɔm
maamaakiginu ko kpa u gari gere
ka yiiko Gusunɔ ka tɔmbu kpuron
wuswaaɔ.
20 Bɛsɛn yãku kowo tɔnwerobu
ka wuun wirugibu ba nùn tɔmbu
nɔmu sɔndia bu ka nùn taarɛ wɛ̃ bu
go ma ba nùn dãa bunanaru kpare.
21 Sa raa yĩiyɔ wiya u koo Isireliba
yakia, adama yen sɔ̃ɔ itase wee, ye
yeni kpuro ya ka koora.
22 Yen biruwa kurɔbu gabu bɛsɛ
sɔɔn di ba sun gidi swee. Ba da
sikiru mi buru buru yellu,
23 ba ɲ̀ Yesun goru deemɛ. Ma ba
na ba nɛɛ, wɔllun gɔradoba ba bu
kure ma ba bu sɔ̃ɔwa u be wasi.
24 Gabu bɛsɛn wuuru sɔɔ ba da
siki ten mi ma ba baayere deema
nge mɛ kurɔ be, ba bu sɔ̃ɔwa, adama
ba ɲ̀ win tii wa.
25 Yera Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, tɔn
bwisi sari bɛɛ, ka be ba ku ra naanɛ
doke fuuku ye Gusunɔn sɔmɔbu ba
bu sɔ̃ɔwa,

26 Kirisi u koo ko u kun nəni sõəre
u sere du win yiiko səə?
27 Ma u toruɑ Məwisin min di kɑ
Gusunən səməbu kpuro, u bu win
gɑri tubusiɑ yi yi wãɑ Gusunən gɑri
kpuro səə.
28 Sɑnɑm mɛ bɑ wuu turuku kuɑ
ge bɑ dəə, u kuɑ nge u kĩ u dɑ
wuswɑɑə.
29 Mɑ bɑ nùn suuru kɑnɑ bɑ nɛɛ,
u sinə kɑ be domi yokɑ kuɑ kə, sõə
mɑɑ kpɑ. Mɑ u wurɑ u kɑ bu sinɑ.
30 Sɑnɑm mɛ u dimə kɑ be, u pɛ̃ɛ
suɑ u ye domɑru koosi, mɑ u ye
murure u bu wɛ̃.
31 Sɑɑ yerɑ ben nəni wukiɑrɑ bɑ
nùn tubɑ, yɑnde mɑ bɑ nùn biɑ.
32 Mɑ bɑ sõənɑmə bɑ nɛɛ, bɛsɛn
gõru gɑ ɲ kɑ sun gɑri kue swɑɑ səə ye
u kɑ sun gɑri mɔ̀ mɑ u sun Gusunən
gɑri tubusiɑmə?
33 Mɑ bɑ yɑnde seewɑ bɑ gəsirɑ
Yerusɑlɛmuə. Bɑ deemɑ wəkurɑ tiɑ
ye kɑ gɑbu bɑ mɛnnɛ.
34 Be bɑ mɛnnɛ mi, bɑ tənu yiru
ye sõəwɑ bɑ nɛɛ, Yinni u seewɑwɑ
gərin di kɑ gem, u tii Siməə sõəsi.
35 Mɑ tənu yiru ye, yɑ mɑɑ gerue
ye n bu deemɑ swɑɑ səə kɑ nge mɛ
bɑ nùn tubɑ sɑnɑm mɛ u pɛ̃ɛ ye
murure u bu wɛ̃.

Yesu u win bwãɑbu tii sõəsi
(I mɑɑ mɛɛrio Mɑteu 28:16-20, Mɑɑku 16:14-18, Yohɑnu 20:19-23, Gərobun Kookoosu 1:6-8)

36 Sɑnɑm mɛ bɑ gɑri yi mɔ̀, win
tii u kurɑmɑ ben suunu səə [u nɛɛ,
Gusunə u bɛɛ ɑlɑfiɑ kɛ̃].
37 Bɑ nɑndɑ, bɛrum bu mwɑ. Bɑ
tɑmɑɑ siiniwɑ.
38 Adɑmɑ u bu sõəwɑ u nɛɛ, mbɑn
sõnɑ bɛɛn lɑɑkɑri burisirɑ. Mbɑn
sõnɑ bwisiku ninin bwesere wãɑ
bɛɛn gõrusə.
39 I nɛn nəmɑ kɑ nɛn nɑɑsu
mɛɛrio. Nɛnɑ. I mɑn bɑbo i wɑ. Siini
yɑ ku rɑ n wɑsi kɑ kukunu mə, nge
mɛ i wɑ nɑ mə.
[
40 Sɑnɑm mɛ u ye gerumə u bu
win nəmɑ kɑ win nɑɑsu sõəsi.]
41 Ben nuku dobu səə, bɑ ɲ ginɑ
nɑɑnɛ doke, mɑ bɑ sɑɑron sãɑ. Yen
sõnɑ u bu bikiɑ u nɛɛ, i gãɑnu mə n
di?
42 Bɑ nùn swãɑ kuseru wɛ̃ te bɑ
sɛ̃ɛwɑ.
43 U tu suɑ u temɑ ben wuswɑɑə.
44 Mɑ u bu sõəwɑ u nɛɛ, yeyɑ nɑ
rɑɑ bɛɛ sõəwɑ sɑnɑm mɛ nɑ wãɑ
kɑ bɛɛ nɑ nɛɛ, kpuro ye bɑ yoruɑ
nɛn sõ Məwisin woodɑn tireru
səə kɑ Gusunən səməbuginu kɑ
yerukobun womusu səə, yɑ ɲ koo
ko yɑ kun koore.
45 Yerɑ u ben bwisi wukiɑ
Gusunən gɑri yi kɑ bu yeeri.
46 Mɑ u bu sõəwɑ u nɛɛ, nge mɛyɑ
bɑ yoruɑ, Kirisi u koo nəni swãɑru
wɑ, kpɑ u se gərin di sõə itɑse.
47 Kpɑ bu tem kpuron təmbu sõ kɑ
win yĩsiru bu nɛɛ, bu gõru gəsio bu
kɑ ben torɑnun suuru wɑ. Bɑ koo
torewɑ Yerusɑlɛmun di.
48 Bɛɛyɑ mɑɑ yen seedɑ diobu.
49 Wee, kon bɛɛ mərisiɑmɑ yèn
nəə mwɛɛru nɛn Bɑɑbɑ u kuɑ.
Adɑmɑ i n wãɑ wuu ge səə sere
wəllun dɑm mu kɑ bɛɛ wukiri.

Yesu u doonɑ wəllə
(I mɑɑ mɛɛrio Mɑɑku 16:19-20, Gərobun Kookoosu 1:9-11)

50 U kɑ bu dɑ sere Betɑni giɑ, mɑ
u win nəmɑ suɑ wəllə u bu domɑru
kuɑ.
51 Sɑnɑm mɛ u bu domɑ te
kuɑmmɛ, u dɛsirɑ ben bəkun di [mɑ
u suɑrɑ wəllə].
52 Bɑ nùn sãwɑ mɑ bɑ gəsirɑ
Yerusɑlɛmuə kɑ nuku doo bɑkɑbu.
53 Sãɑ yerəwɑ bɑ rɑ n wãɑ bɑ n
Gusunə siɑrɑmə.

LABAARI GEA NGE MƐ YOHANU U YORUA

Yohanu u kĩ u tɔmbu sõɔsi win tire te sɔɔ ma Yesu u sãawa Gusunɔn Bii. Wi u nùn naanɛ doke kpa yɛ̃ro u n wãaru mɔ sere ka baadommaɔ, wiru 20:30-31. Yohanu u ǹ mɔn dabinu yorua nge mɛ Mateu ka be ba tie ba yorua. Adama u garin weenasii sua u ka sõɔsi mɛ Yesu u sãa. U marubu nɔm mɛɛrusen gari yorua, wiru 3, ka nim wãarugim gari, wiru 4, ka dĩa wãaruginun gari, wiru 6, ka handunian yam bururam gari, wiru 8. U maa sun Yesun sɔmburun tore sõɔmɔ ka win dim dãakim mɛ ba di ka win bwãabu, wiru 13, ka gari dãaki yi u bu sõɔwa u ka bu nukuru yɛmiasia, wiru 14-16, ka sere maa kana te u kua win tɔmbu kpuron sõ, wiru 17.

U maa nɛɛ, Yesu u sãawa Gusunɔn gari, ka dĩa wãaruginu ka handunian yam bururam ka swaa ye ya dɔɔ Gusunɔn mi, ka gem, ka wãaru, ka tõki mɛro.

Tire te sɔɔ, Yohanu u maamaaki nɔɔba tia sia ye Yesu u kua ye Mateu ka Maaku ka Luku ba ǹ yorua. Adama u ǹ Yesun marubu ka win sɔmburu te u kua Galileɔ yorua ka sere kɔkiri bi Yesu u wa ka Yinnin dĩa domaruginun gari. Domi tɔn dabira ta yeni kpuro yɛ̃ kɔ win waati ye sɔɔ.

Tire ten kpunaa

1. Yam bururam ka wãarun gari, wiru 1:1-18.
2. Yesu u tii tɔmbu sõɔsi, wiru 1:19n di sere wiru 12:50.
3. Yesu Kirisin gari dãaki yi u ka win bwãabu nukuru yɛmiasia, wiru 13n di sere wiru 17.
4. Yesun sanam dãakim handunia sɔɔ, wiru 18n di sere wiru 21.

Yam bururam ka wãarun gari

1 Saa yee yellun di Gari wãa. Gari yi wãa ka Gusunɔ. Gari yi, yi maa sãawa Gusunɔ.
2 Yi maa wãa saa yellun di ka Gusunɔ sannu.
3 Saa yin min diya baayere ya taka koora, ba ǹ gãanu ganu taka kue yin biru.
4 Gari yi sɔɔra wãara wãa, wãa teya ta ka tɔmbu yam bururam naawa.
5 Yam bururam mɛ, mu ballimɔ yam wɔ̃kurɔ. Yam wɔ̃ku te, ta ǹ maa yam bururam mɛ go.
6-7 Durɔ goo raa wãa wi ba ra soku Yohanu, wi Gusunɔ u gɔsa u ka tɔmbu yam bururam mɛn areru diiya, kpa ben baawure u ka naanɛ doke saa win min di.
8 N ǹ mɔ wiya yam bururam mɛ, adama ba nùn gɔrimawa u ka yam bururam mɛ areru diiya.
9 Yam bururam mɛ tɔnawa mu sãa yam bururam gem mɛ mu na handuniaɔ mu tɔmbu kpuro yam dɛɛrasiammɛ.
10 Wi u sãa Gari yi, u na u wãa handunia ye sɔɔ. Win min diya handunia ya taka koora. Ka mɛ, handuniagiba kun nùn tuba.
11 U na wigibun mi, ma wigiba kun nùn wure.
12 Adama gaba nùn wura ma ba win yĩsiru naanɛ doke ma u bu dam kã bu ka ko Gusunɔn bibu.
13 N ǹ mɔ ba kua Gusunɔn bibu ka tɔnun marubu ǹ kun mɛ ka tɔnun yɛm ǹ kun mɛ ka wasin kĩru, adama ba marurawa saa Gusunɔn min di.
14 Tɛ̃, Gari yi, yi kua tɔnu wi u durom ka gem yiba, ma u ka sun sina. Sa win yiikon girima mɛɛra, yiiko yèn bweseru Gusunɔ Baaba u win Bii teereru wɛ̃.
15 Yohanu u win areru di u gbãra u nɛɛ, wiya mi, wìn gari na raa gerua, wi u sisi nɛn biruɔ, adama u man kere domi u wãa ba sere man mara.
16 Win durom bakam sɔɔn diya bɛsɛn baawure u win baa mwa, ma sa durom wa durom mɛnsim wɔllɔ.
17 Gusunɔ u sun wooda wɛ̃ saa Mɔwisin min di, adama durom ka

gem mu nawa saa Yesu Kirisin min di.
18 Goo sari wi u Gusunɔ waare. Adama sa win Bii teereru wa wi u wãa Baaban mi. Tẽ wiya u sun Baaba sõɔsi.

Yohanu Batɛmu kowon waasu
(I maa mɛɛrio Mateu 3:1-12, Maaku 1:1-8, Luku 3:1-18)

19 Yeniwa Yohanu u gerua sanam mɛ Yuu be ba wãa Yerusalɛmuɔ ba yãku kowobu ka Lefiba gɔrima win mi bu ka nùn bikia, wiya were.
20 Yohanu u bu wurari, u ǹ wisibu yinɛ, u gerua batuma sɔɔ u nɛɛ, u ǹ sãa Kirisi wi.
21 Ba nɛɛ, ǹ n mɛn na, wuna were. Wuna Eli?
Ma u bu wisa u nɛɛ, aawo.
Ba kpam nùn bikia ba nɛɛ, wuna Gusunɔn sɔmɔ wi?
Ma u nɛɛ, aawo.
22 Ba maa wure ba bikia ba nɛɛ, wuna were, a sun sõɔwɔ kpa su wa ye sa ko bu tusia be ba sun gɔrima. Seeda yerà a tii diisimɔ.
23 Yohanu u nɛɛ,
"nɛna nɔɔ ge ga gbãramɔ gbaburɔ
ga mɔ̀, i Yinni swaa dɛndasio,"
nge mɛ Gusunɔn sɔmɔ Esai u raa gerua.
24 N deema gɔro ben gaba sãawa Falisiba.
25 Ba Yohanu bikia ba nɛɛ, mban sõna a tɔmbu batɛmu mɔ̀, ma a kun sãa Kirisi wi, ǹ kun mɛ Eli, ǹ kun mɛ sɔmɔ wi.
26 Yohanu u bu wisa u nɛɛ, nɛ na ka nim batɛmu mɔ̀, adama goo u yõ bɛɛn suunu sɔɔ wi bɛɛ i ǹ yẽ.
27 Wiya u sisi nɛn biruɔ, adama u man kere, na ǹ mam tura n yẽro win baranun wẽɛ kusia.
28 Yeni kpurowa ya koora Betaniɔ, wuu ge ga wãa Yuudɛnin guruɔ mi Yohanu u batɛmu mɔ̀.

Yesu,

Gusunɔn Yãa kinɛ kpɛndu

29 Yen sisiru Yohanu u Yesu wa u sisi win mi ma u nɛɛ, i Gusunɔn Yãa kinɛ kpɛndu * mɛɛrio te ta handuniagibun durum wuuwa ta ka doonɔ.
30 Win gariya na raa gerua sanam mɛ na nɛɛ, durɔ goo u sisi nɛn biruɔ u man kere, domi u wãa ba sere mam mara.
31 Adama na ǹ daa nùn tuba. N deema nɛ, na nawa n ka tɔmbu batɛmu ko nim sɔɔ, kpa n nùn Isireliba giasia.
32 Yohanu u maa are teni di u nɛɛ, na Hunde wa u saram wee saa Gusunɔ wɔllun di nge kparuko, ma u sina durɔ win wii wɔllɔ.
33 Na ǹ nùn tuba, adama Gusunɔ wi u man gɔra n ka tɔmbu batɛmu ko nim sɔɔ, win tiiwa u man sõɔwa ma wìn wirɔ na wa wi Gusunɔn Hunde u sarama u sõ, wiya u koo tɔmbu batɛmu ko ka Hunde Dɛɛro.
34 Na maa ye wa, ma na areru di ma durɔ wi, Gusunɔn Biiwa.

Yesun bwãa gbiikobu

35 Yen sisiru Yohanu u kpam wãa mi, u yõ ka win bwãabu yiru.
36 Sanam mɛ u Yesu wa u sarɔ, u nɛɛ, Gusunɔn Yãa kinɛ kpɛndu wee.
37 Ye bwãabu yiru be, ba gari yi nua yera ba Yesu swĩi.
38 Yesu u sĩira u bu wa ba nùn swĩi, ma u bu bikia u nɛɛ, mba i kasu.
Ba nɛɛ, wɔɔru mana a wãa, Rabi. Yĩsi ten tubusiana, keu sõɔsio.
39 U bu sõɔwa u nɛɛ, i na i wa. Ma ba ka nùn da ba wa mi u wãa, ma ba sõɔ sura win mi. Saa ye, ya sãawa yokan kɔba nnɛ.
40 Andere, Simɔɔ Piɛɛn wɔnɔ, u sãa tɔmbu yiru yen turo be ba Yohanun gari yi swaa daki dɔma te, ma ba Yesu swĩi.
41 U gina gbia u da u win mɔɔ Simɔɔ sokuma ma u nùn sõɔwa u nɛɛ, sa Mɛsi wa, wi ba sokumɔ Kirisi ka Gɛrɛkim.
42 Ma u ka Simɔɔ da Yesun mi. Yesu nùn mɛɛra ma u nɛɛ, wuna Simɔɔ, Yohanun bii. Sefawa ba ko n da nun soku. Yĩsi te, ka te ba mɔ̀ Piɛɛ, ye kpuron tubusiana, kperu.

Yesu u Filipu ka Nataniɛli soka

* **1:29** ***Yãa kinɛ kpɛndu*** Yesuwa ba ka yã wi u tii wẽ nge yãku yãaru.

43 Yen sisiru Yesu u gɔ̃ru doke u
da Galilen temɔ. Ma u ka Filipu
yinna, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man
swĩima.
44 Filipu u sãawa Bɛsaidagii, wi ka
Andere ka Piɛɛ, wuu teugiba.
45 Filipu u da u Nataniɛli kasuma
ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sa yɛ̃ro
wi wa wìn gari ba yorua Mɔwisi,
ka Gusunɔn sɔmɔbun tirenɔ. Yɛ̃ro
wiya, Yesu Nasarɛtigii, Yosɛfun bii.
46 Nataniɛli u nùn bikia u nɛɛ, gãa
geenu koo kpĩ nu yari saa Nasarɛtin
di?
Filipu u nɛɛ, u na u wa.
47 Ye Yesu u Nataniɛli wa u sisi
win mi, u wi tusia batuma sɔɔ u nɛɛ,
i mɛɛrio, Isirelin biin tii tiiwa u wee
mini, wìn nukurɔ taki sari.
48 Nataniɛli u nùn bikia u nɛɛ,
man diya a man yɛ̃.
Ma Yesu u nɛɛ, na nun wa dãrun
nuurɔ Filipu u sere nun soka.
49 Nataniɛli u nɛɛ, yinni, wunɛ
Gusunɔn Biiwa! Wunɛ Isireliban
sina bokowa!
50 Yesu u nùn bikia u nɛɛ, a naanɛ
doke yèn sɔ̃ na nɛɛ, na nun wa dãrun
nuurɔ? Kaa maa gãanu wa ni nu
nini kpãaru kere.
51 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ka geema,
na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, i ko wɔllu wa ta
wukiara, kpa Gusunɔn gɔradoba ba
n yɔ̃ɔmɔ ba n saramamɔ Tɔnun Biin
wii wɔllɔ.

2

Kurɔ kpaaru Kanaɔ

1 Sɔ̃ɔ itase ba kurɔ kpaaru mɔ̀
Kanaɔ, Galilen temɔ. N deema
Yesun mɛro u wãa mi.
2 Ba maa Yesu ka win bwãabu
sokusia kurɔ kpaa yeru mi.
3 Ye ben tam mu kɔmia, yera
Yesun mɛro u Yesu sɔ̃ɔwa ma ba ǹ
maa tam mɔ.
4 Ma Yesu u nɛɛ, na nɛɛ ya? A ku
man sɔ̃ ye kon ko, nɛn saa kun tura
gina.
5 Ma win mɛro u sɔm kowobu
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bu koowo kpuro ye
Yesu u gerua.
6 N deema boosu nɔɔba tia su wãa
mi, mì sɔɔ Yuuba ba ra nim doke
wasin sãrasiabun sɔ̃. Gen baagere
ga koo ditiri wunɔbun (100) saka
mwa.
7 Yesu u sɔm kowo be sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
bu nim yibio boo si sɔɔ.
Ma ba yibia ka nɔɔwɔ.
8 U maa nɛɛ, bu sɔko yande bu ka
da kurɔ kpaa ten tɔnweron mi.
Ma ba sɔka ba ka da.
9 Ma tɔnwero wi, u tam mɛ denda,
mɛ Yesu u gɔsia mi. Adama u ǹ
yɛ̃ man diya mu na, sɔm kowo be
ba nim mɛ taka beya ba yɛ̃. Yera
tɔnwero wi, u kurɔ kpaon durɔ soka
10 u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sii baawure
u ra ka tam durom nɛwa gina, yen
biru kpa u ka na mɛ mu ǹ mɛɔnɔ
dobu tura, sanam mɛ tɔmba durom
mɛ nɔra ba tonda. Adama wunɛ a
raa tam durom mɛni berua sere ka
tɛ̃.
11 Maamaaki yeni ye Yesu u kua
Kanaɔ, Galilen temɔ mi, yeya ya
sãa gbiikaa win maamaaki be u kua
sɔɔ. Miya u win yiiko sɔ̃ɔsi, ma win
bwãaba nùn naanɛ doke.
12 Yen biru u sara u da
Kapenamuɔ ka win mɛro ka win
wɔnɔbu ka win bwãabu adama ba
ǹ tɛ mi.

Yesu u dua sãa yerɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 21:12-13, Maaku 11:15-17, Luku 19:45-46)

13 Yuuban tɔ̃ɔ bakaru te ba ra
soku Gɔɔ sararibu, ta turuku kua.
Ma Yesu u da Yerusalɛmuɔ.
14 Ma u yãanu ka nɛɛ ka totobɛrɛ
dɔrobu deema sãa yerun yaaraɔ, ka
maa be ba sɔ̃ ba gobi kɔsimɔ.
15 Ma u wɛ̃ɛn koromgba kua u bu
gira be kpuro sãa yerun yaaran di,
ka maa yãanu ka nɛɛ. Ma u be ba
gobi kɔsimɔn gobi yari ye u ben
tabulu fukamɔ.
16 Ma u totobɛrɛ dɔrobu sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, i ka yabu ye kpuro yario min di,
i ku nɛn Baaban yɛnu gɔsia yaburu.
17 Yera win bwãaba yaaya ye ba
yorua Gusunɔn gari sɔɔ ba nɛɛ,
“Wunɛn dirun kĩra man mɛnimɔ
nge dɔ̃ɔ.”

18 Yera Yuuba ba nùn bikia, yĩre
terà kaa kpĩ a sun sõɔsi su ka gia ma
a kookoo sin yiiko mɔ.
19 Yesu u bu wisa u nɛɛ, i sãa yee
te suro, sõɔ itan baa sɔɔ kon maa tu
seesia.
20 Ma Yuuba ba nɛɛ, wõɔ weeru ka
nɔɔba tia ba kua sãa yee ten bana
sɔɔ, amɔna kaa koosina a ka tu seeya
sõɔ ita sɔɔ.
21 Adama sãa yee tèn gari u mɔ̀,
win wasiya.
22 Sanam mɛ Yesu u seewa
gɔrin di, win bwãaba gari yini
kpuro yaaya yi u raa gerua, ma ba
Gusunɔn gari naanɛ doke ka sere
maa gari yi Yesun tii u raa bu sõɔwa.

Yesu u tɔmbu kpuro yɛ̃

23 Sanam mɛ Yesu u wãa
Yerusalɛmuɔ Gɔɔ sararibun tõɔ
bakaru sɔɔ, tɔn dabira nùn naanɛ
doke, ye ba win sɔm maamaakiginu
wa ni u kua.
24 Adama u ǹ win tii bu wɛ̃ yèn sõ
u be kpuron gõrusu yɛ̃.
25 N ǹ maa tilasi goo u ka nùn
tɔnun daa tusia, domi u yɛ̃ sãa sãa ye
ya wãa tɔnun nukurɔ.

3

Yesu ka Nikodɛmu

1 Durɔ goo wãa Falisiba sɔɔ wi ba
ra nɛɛ Nikodɛmu, u sãawa Yuuban
tɔnwero.
2 Durɔ wi, u da Yesun mi sõɔ teeru
wɔ̃kuru, ma u nɛɛ, yinni, sa yɛ̃ ma
Gusunɔwa nun gɔrima a ka sun keu
sõɔsi, domi goo sari wi u koo kpĩ u
sɔm maamaakigii nini ko nìn bwe-
seru a ra ko, ma n kun mɔ Gusunɔ
wãa ka yɛ̃ro.
3 Ma Yesu u nɛɛ, ka geema, na nun
sõɔmɔ, ma n kun mɔ ba tɔnu mara
nɔn mɛɛruse, u ǹ kpɛ̃ u ko ban te
Gusunɔ u swĩigii.
4 Nikodɛmu u nùn bikia u nɛɛ,
amɔna ba koo tɔnu ma kpam sanam
mɛ u bukura. U koo kpĩ u wura win
mɛron nukurɔ bu sere nùn ma nɔn
mɛɛruse?
5 Yesu u nùn wisa u nɛɛ, geema na
nun sõɔmɔ, goo sari wi u koo kpĩ u
ko ban te Gusunɔ u swĩigii ma n kun
mɔ ba nùn mara ka nim ka Gusunɔn
Hunde.
6 Tɔnuwa tɔnu u ra ma, Gusunɔn
Hunde maa, hundewa u ra ma.
7 A ku biti ko yèn sõ na nun sõɔmɔ
ma ba ǹ koo ko ba kun tɔnu mara
nɔn mɛɛruse.
8 Woo ga mɔ̀ mi ga kĩ, ma a gen
damu nɔɔmɔ, adama a ǹ yɛ̃ mìn di
ga na ka mi ga dɔɔ. Mɛya n sãa
ka baawure wi Gusunɔn Hunde u
mara.
9 Ma Nikodɛmu nùn bikia u nɛɛ,
amɔna yabu ye, ya koo ka koora mɛ.
10 Yesu u nɛɛ, wunɛ wi a keu
sõɔsimɔ Isirelibɔn mi, ma a kun
yabu yeni yɛ̃?
11 Ka geema na nun sõɔmɔ, bɛsɛ sa
gerumɔwa ye sa yɛ̃, ma sa yen areru
dimɔ ye sa wa. Ka mɛ, i ǹ kĩ i bɛsɛn
areru wura.
12 I ǹ man naanɛ doke sanam mɛ
na bɛɛ handunia yen gari sõɔmɔ.
Amɔna i ko ka naanɛ doke nà n bɛɛ
Gusunɔ wɔllun gari sõɔwa.
13 Goo sari wi u yɔɔwa Gusunɔ
wɔllɔ ma n kun mɔ Tɔnun Bii, wi u
sarama saa Gusunɔ wɔllun di.
14 Nge mɛ Mɔwisi u waa sua wɔllɔ
gbaburu sɔɔ, nge mɛya Tɔnun Bii
wi, u ǹ koo ko u kun suare tem di,
15 kpa baawure wi u nùn naanɛ
doke u n wãaru mɔ te ta ku ra kpe.
16 Domi Gusunɔ u handuniagibun
kĩru mɔ, sere u win Bii tɔn durɔ
teereru bu wɛ̃, kpa baawure wi
u nùn naanɛ doke, u ku kam ko,
adama u n wãaru mɔ te ta ku ra kpe.
17 Gusunɔ u ǹ win Bii gɔrimɛ
handuniaɔ u ka handunia taarɛ
wɛ̃, adama handunia yu ka faaba
waarawa saa win min di.
18 Baawure wi u nùn naanɛ doke,
ba ǹ nùn taarɛ wɛ̃ɛmɔ, adama wi u
kun nùn naanɛ doke ba yɛ̃ro taarɛ
wɛ̃ kɔ, yèn sõ u ǹ Gusunɔn Bii
teereru naanɛ doke.
19 N wee mìn di taarɛ wɛ̃ɛbu na.
Yam bururam mu na handuniaɔ,
adama tɔmba yam wɔ̃kuru kĩa n
yam bururam kere yèn sõ ben
kookoosu kun wã si ba mɔ̀.

20 Domi baawure wi u daa kɔ̃sa
mɔ̀, u ra n yam bururam tusawa. U
ku ra maa nɛ yam bururam sɔɔ, kpa
win kookoosu su ku raa sɔ̃ɔsire.
21 Adama wi u gea mɔ̀, wiya ra
nɛ yam bururam sɔɔ kpa bu ka wa
ma win kookoosu su kooramɔwa
Gusunɔn min di.

Yesu ka Yohanu

22 Amɛn biru Yesu ka win
bwãabu ba da Yudean temɔ. Miya
u ka bu sina, ma u dera ba tɔmbu
batɛmu mɔ̀.
23 Yohanun tii u tɔmbu batɛmu
mɔ̀ Enɔnuɔ, Salimun bɔkuɔ, yèn sɔ̃
nim yiba mi. Ma tɔmba daamɔ win
mi, u bu batɛmu mɔ̀.
24 Saa ye, ba ǹ gina Yohanu
pirisɔm diru dokem kpa.
25 Sanam mɛya sikirinɔ ga seewa
Yohanun bwãabu ka Yuu goon su-
unu sɔɔ sãrasiabun garin sɔ̃.
26 Ma ba da Yohanun mi, ba nɛɛ,
yinni a durɔ wi yaaye? Wi u raa wãa
ka wunɛ sannu Yuudɛnin guruɔ,
wìn seeda a di? N wee, u maa dera
ba tɔmbu batɛmu mɔ̀ ni. Tɔmbu
kpuro ba maa daamɔ win mi.
27 Yohanu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, goo
sari wi u koo gãanu wa ma n kun mɔ
ni Gusunɔ u nùn wɛ̃.
28 Bɛɛn tii i sãa nɛn seedagibu ye
na gerua ma n ǹ nɛ, Kirisi wi, adama
ba man gɔrimawa n ka nùn swaa
gbiiya.
29 I ǹ yɛ̃ ma wi u kurɔ kpao mɔ,
wiya kurɔ kpaon durɔ? Durɔ win
bɔrɔ wi u nùn yɔ̃re u win nɔɔ nɔɔmɔ,
wiya nuku dobu mɔ. Yen sɔ̃na nɛn
tiin nuku dobu yiba.
30 Yesun bɛɛrɛ ya koo sosiwa, kpa
nɛgia yu kaara.

Wi u na saa Gusunɔ wɔllun di

31 Wi u na saa wɔllun di u
kpuro kere. Wi u wãa handuniaɔ,
handuniagiiwa u sãa, handuniagia
u ra n gerumɔ. Wi u maa na saa
wɔllun di u kpuro kere.
32 Ye u wa ka ye u nua, yen arera
u dimɔ. Adama goo sari wi u win
areru wura.
33 Baawure wi u win areru wura,
u seeda diwa ma Gusunɔ sãa geegii.
34 Wi Gusunɔ u gɔrima, wiya
u Gusunɔn gari gerumɔ, domi
Gusunɔn Hunde yibawa wi sɔɔ.
35 Baaba u win Bii kĩ, ma u nùn
yabu kpuro nɔmu sɔndia.
36 Wi u Bii naanɛ doke u wãaru
mɔ te ta ku ra kpe. Wi u kun maa
Bii wi mɛm nɔɔwɛ, u ǹ wãa te wasi,
adama Gusunɔn mɔru wãa yɛ̃ron
wirɔ.

4

Yesu ka kurɔ Samarigii

1 Falisiba ba nua ma Yinni Yesu
u bwãabu waamɔ u batɛmu mɔ̀ n
Yohanu kere.
2 N sere deema n ǹ Yesun tii u ra
batɛmu ye ko, win bwãaba ba mɔ̀.
3 Sanam mɛ Yesu u nua ye ba
gerumɔ, u yara Yudean di ma u
gɔsira u da Galile gia.
4 Ye u dɔɔ mi, tilasiwa u ka Samari
sara.
5 Ma u tura Samarin wuu gagu sɔɔ
ge ba ra nɛɛ Sikari, ge ga wãa tem
mɛn bɔkuɔ mɛ Yakɔbu u Yosɛfu win
bii kã.
6 Miya Yakɔbun dɔkɔ ya wãa. Yesu
u wasira win sanum sɔɔ, ma u sina
dɔkɔ yen bɔkuɔ. N deema saa ye, sɔ̃ɔ
wii wɔlla.
7 N wee kurɔ Samarigii goo u nim
takam na mi, ma Yesu u nùn nim
kana u nɔ.
8 Saa ye, win bwãaba kusenu
dwem da wuu sɔɔ.
9 Ma kurɔ Samarigii wi, u nùn
bikia u nɛɛ, amɔna wunɛ wi a sãa
Yuu, a ka man nim kanamɔ a nɔ, nɛ
wi na sãa Samarigii.

N deema Yuuba ka Samarigibu ba
ku ra tɔbirinɛ.
10 Yesu u nùn wisa u nɛɛ, à n daa
Gusunɔn kɛ̃ru yɛ̃, ma a maa nùn yɛ̃
wi u nun nim bikiamɔ, kaa raa man
bikiawa kpa n nun nim wãarugim
kɛ̃.
11 Ma kurɔ wi, u nɛɛ, tɔnwero, ma
a kun maa dɔkɔ kaaru mɔ ni, dɔkɔ ye
wee ya maa duku, ma giara kaa nim
wãarugim mɛ wa.

12 Bɛsɛn sikado Yakɔbu wiya u
sun dɔkɔ yeni gbeeya. Wi ka win
bibu ka win yaa sabenu kpuro ba
maa nɔra mi. Wunɛ a Yakɔbu bɛsɛn
sikado wi kerewa?
13 Yesu u nùn wisa u nɛɛ, baawure
wi u nim mɛ nɔrumɔ, nim nɔru ga
koo maa nùn ko.
14 Adama baawure wi u koo nim
nɔ, mɛ kon nùn kɛ̃, nim nɔru ga ǹ
maa yɛ̃ro mɔ̀ ka baadommaɔ. Domi
nim mɛ na kon nùn kɛ̃ mu koo ko
bwia yɛ̃ro sɔɔ, ye ya ko n nim sumɔ,
mɛ mu tɔnu wãaru te ta ku ra kpe
wɛ̃ɛmɔ.
15 Ma kurɔ wi, u nɛɛ, tɔnwero, a
man nim mɛ kɛ̃ɛyɔ kpa nim nɔru gu
ku maa man ko n sere nɛɛ, kon nim
takam na mini.
16 Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a doo a
wunɛn durɔ sokuma i na mini.
17 Ma kurɔ wi, u nɛɛ, na ǹ durɔ mɔ.
Ma Yesu u nɛɛ, gema a gerua ma a
kun durɔ mɔ,
18 domi durɔbu nɔɔbuwa a raa
mɔ. Wi a maa mɔ tɛ̃, u ǹ sãa wunɛn
durɔ. Gema a man sɔ̃ɔwa.
19 Ma kurɔ wi, u nɛɛ, tɔnwero, na
wa ma wunɛ Gusunɔn sɔmɔwa.
20 Bɛsɛ Samarigibu, bɛsɛn
sikadoba ba ra raa Gusunɔ sãwa
guu tenin wɔllɔ, ma bɛɛ Yuuba i
nɛɛ, Yerusalɛmuɔra n weenɛ ba n
da Gusunɔ sã.
21 Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, kurɔ
wunɛ, a nɛn gari naanɛ koowo yi na
nun sɔ̃ɔmɔ. Saa ya sisi yè sɔɔ ba ǹ
maa Gusunɔ Baaba sãamɔ guu tenin
wɔllɔ, ǹ kun mɛ Yerusalɛmuɔ.
22 Bɛɛ Samarigibu, i ǹ yɛ̃ wi i
sãamɔ. Bɛsɛ Yuuba sa yɛ̃ wi sa sãamɔ
domi faaba ya weewa saa Yuuban
min di.
23 Adama saa ya sisi, ya mam
tunuma kɔ, yè sɔɔ sãɔ geobu ba ko n
Gusunɔ Baaba sãamɔ hunde sɔɔ ka
gem sɔɔ. Benin bwesera u kasu bu
nùn sã.
24 Gusunɔ u sãawa hunde, be ba
maa nùn sãamɔ, ba koo nùn sãwa
hunde sɔɔ ka gem sɔɔ.
25 Ma kurɔ wi, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
na yɛ̃ ma Mɛsi wi, wi ba ra maa soku
Kirisi, u sisi. Wiya ù n tunuma u
koo sun baayere nɔɔsia.
26 Ma Yesu u nɛɛ, nɛna mi, nɛ wi
na ka nun gari mɔ̀.
27 Sanam mɛ sɔɔra Yesun bwãaba
tunuma. N bu biti kua too too ye
ba wa u ka tɔn kurɔ gari mɔ̀. Ka
mɛ, ben suunu sɔɔ goo kun kurɔ wi
bikie mba u kĩ. Ba ǹ maa Yesu bikie,
mba n kua u ka kurɔ wi gari mɔ̀.
28 Sanam mɛya kurɔ wi, u win
tooru deri, ma u gɔsira u da wuuɔ.
29 U wuugibu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i na i
durɔ goo wa wi u man sɔ̃ɔwa ye na
raa kua kpuro. Ǹ n man na, n ǹ
Kirisi wi mi re?
30 Ba yarima wuun di ma ba da
win mi gia.
31 Saa ye sɔɔra win bwãaba nùn
suuru kana ba nɛɛ, yinni a den
gãanu dio.
32 Adama u nɛɛ, na dĩanu ganu mɔ
ni bɛɛ i ǹ yɛ̃.
33 Yen sɔ̃na bwãa be, ba
bikianamɔ nge goo u ko n ka nùn
dĩanu naawɛwa u di?
34 Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛn
dĩana n wi u man gɔriman gɔ̃ru kĩru
ko kpa n win sɔmburu wiru go.
35 Bɛɛ i ra gere i nɛɛ, n tie suru
nnɛ gɛ̃ɛbun saa yu ka turi. Adama
na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, i gbea mɛɛrio i wa nge
mɛ baayeren sɔmbu tura.
36 Wi u gɛ̃ɛmɔ u win kɔsiaru
mwaamɔ kɔ, u maa guramɔ ye ya
ko n wãa sere ka baadommaɔ, kpa
wi ka duuro ba n nuku dobu mɔ
sannu.
37 Mɔn teni, ta sãa gem te ta
gerumɔ ta nɛɛ, goo u duurumɔ, goo
maa gɛ̃ɛmɔ.
38 Na bɛɛ gɔra i ka gɛ̃ mi i ǹ daa
duure. Gaba ba duura, wee bɛɛ i
yen are dimɔ.
39 Samarigibu dabiru wuu ge
sɔɔ, ba Yesu naanɛ doke kurɔ win
seedan sɔ̃, ye u gerua ma Yesu u nùn
sɔ̃ɔwa yabu ye u raa kua kpuro.
40 Yen sɔ̃na ye Samarigibu ba da
ba nùn deema, ba nùn suuru kana u
ka bu sina. Ma u ka bu sina sɔ̃ɔ yiru.
41 Be ba maa nùn naanɛ doke win
tiin garin sɔ̃, beya ba dabiru bo.

42 Ma ba kurɔ wi sɔ̃ɔwa ba nɛɛ
n ǹ mɔ win gere tɔnan sɔ̃ be, ba
Yesu naanɛ doke. Ba maa nùn naanɛ
dokewa win tiin gari yi ba nuan sɔ̃,
ma ba gia ka gem ma wiya Kirisi,
handunian Faaba kowo.

Yesu u wirugii goon bii bɛkia

43 Sɔ̃ɔ yiru yen biru Yesu u doona
min di, ma u da Galilen temɔ.
44 Domi win tii u gerua u nɛɛ,
sɔmɔ ku ra n bɛɛrɛ mɔ win tiin temɔ.
45 Sanam mɛ u tura Galileɔ, ma
Galilegibu ba nùn dam koosia ka
nuku dobu domi ben tii ba raa
tɔ̃ɔ bakaru da Yerusalɛmuɔ, ba maa
baayere wa ye u kua tɔ̃ɔ baka te sɔɔ.
46 Ma Yesu u kpam wura Kanaɔ
Galilen temɔ, mi u nim gɔsia
tam. Durɔ goo maa wãa mi,
sunɔn asakpɔbu sɔɔ wìn bii u barɔ
Kapenamuɔ.
47 Ye asakpɔ wi nua ma Yesu u
yara Yudean di u na Galileɔ, yera u
da win mi, ma u nùn suuru kana u
na Kapenamuɔ u nùn win bii bɛkia,
wi u wasikiramɔ.
48 Yera Yesu nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ma
n kun mɔ bɛɛ i yĩreru wa ka sɔm
maamaakiginu, i ǹ naanɛ dokemɔ.
49 Ma asakpɔ wi, u nɛɛ, Yinni a
gem mɔ, a na a bii wi wa u sere gbi.
50 Ma Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, u
doo, win bii u bɛkura.
Ma durɔ wi, u Yesun gari naanɛ
doke yi u nùn sɔ̃ɔwa ma u doona.
51 Sanam mɛ u dɔɔ yɛnuɔ, u ka
win sɔm kowobu yinna swaaɔ ma
ba nùn sɔ̃ɔwa ma win bii u bɛkura.
52 Ma u bu bikia saa yerà u
bɛkura. Ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, gĩa sɔ̃ɔ
sɔɔn kɔba tia dee deewa bara te, ta
nùn deri.
53 Sanam mɛya bii win baaba u
yaaya ma saa yera mam mam Yesu u
nùn sɔ̃ɔwa ma win bii u bɛkura. Ma
asakpɔ wi ka win yɛnugibu kpuro
ba Yesu naanɛ doke.
54 Yeniwa maamaaki yiruse ye
Yesu u kua, sanam mɛ u yara saa
Yudean di u da Galileɔ.

5

Yesu u barɔ goo bɛkia

1 Yen biru Yuuban tɔ̃ɔ bakaru gara
tura, ma Yesu u da Yerusalɛmuɔ.
2 Yɛru gaga wãa wuu ge sɔɔ,
yãanun duu yerun bɔkuɔ, ga
kɔnnɔsu nɔɔbu mɔ. Gen yĩsira
Bɛtisata ka Heberum.
3 Kɔnnɔ si sɔɔra barɔ dabira ra nɛ
ta n kpĩ, wɔ̃kobu ka yɛmɔbu ka bèn
wasin bee tia ya gu. [Miya ba ra n
kpĩ ba nim buriru mara.
4 Domi gasɔ ka gasɔ Yinnin gɔrado
u ra saramɛ u du yɛru ge sɔɔ, kpa u
nim mɛ buri. Nim mɛ, mù n burira
mu kpa, wi u gbia u dua mɛ sɔɔ u
ra bɛkurewa baa ǹ n bara teren na
yɛ̃ro u mɔ.]
5 Durɔ goo maa wãa mi, wi u barɔ
saa wɔ̃ɔ weeru yiru sarin di.
6 Yesu u nùn wa u kpĩ mi. Ye u
maa gia ma u wãa mi n tɛ, u nùn
bikia u nɛɛ, a kĩ a bɛkura?
7 Barɔ wi, u nùn wisa u nɛɛ, Yinni,
na ǹ goo mɔ wi u koo man sua u
kpɛ̃ɛ yɛru ge sɔɔ, sanam mɛ nim mu
burira. Nà n tatirimɔ n ka du mi,
goo u ra man kãsiwa.
8 Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a seewo
a wunɛn kɔ̃ɔ sua kpa a n sĩimɔ.
9 Mii mii durɔ wi, u bɛkura ma u
win kɔ̃ɔ sua u sĩimɔ.
N deema tɔ̃ɔ te, ta sãawa tɔ̃ɔ
wɛ̃rarugiru.
10 Yen sɔ̃na Yuuba ba durɔ wi
sɔ̃ɔwa wi ba bɛkia mi, ba nɛɛ, tɔ̃ɔ
wɛ̃rarugira gisɔ, wooda ya maa yina
goo u kɔ̃ɔ sɔbe.
11 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wi u man
bɛkia, wiya u nɛɛ n nɛn kɔ̃ɔ suo na n
sĩimɔ.
12 Ba nùn bikia ba nɛɛ, wara nun
sɔ̃ɔwa a wunɛn kɔ̃ɔ suo a n sĩimɔ.
13 N deema durɔ wi ba bɛkia mi,
u ǹ yɛ̃ro yɛ̃, domi Yesu u doona min
di, tɔn wɔru ge ga wãa min sɔ̃.
14 Yen biru Yesu u nùn wa sãa yerɔ
ma u nɛɛ, n wee a bɛkura, a ku ra
maa durum ko, kpa kɔ̃sa ye ya yeni
kere yu ku raa maa nun deema.

15 Ma durɔ wi, u wura Yuu ben
mi gia u bu sɔ̃ɔwa ma Yesuwa u nùn
bɛkia.
16 Yenin saabuwa Yuuba ba Yesu
nɔni sɔ̃ɔru torua yèn sɔ̃ u yabu yen
bweseru kua tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ.
17 Adama Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
nge mɛ nɛn Baaba u sɔmburu mɔ̀
sere ka tɛ̃, mɛya nɛn tii na maa mɔ̀.
18 Gari yin sɔ̃na Yuuba ba kpam
hania sosi bu ka nùn go, n ǹ mɔ
yèn sɔ̃ u tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sanka
tɔna, adama yèn sɔ̃ u maa nɛɛ win
Baabawa Gusunɔ. Mɛsuma u ka win
tii Gusunɔ nɛrasinamɔ.

Gusunɔn Biin yiiko

19 Yera Yesu u nɛɛ, ka geema na
bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, nɛ Bii na ǹ kpɛ̃ n gãanu
ganu ko ka nɛn tii ma n kun mɔ gãa
ni na wa nɛn Baaba u mɔ̀. Baayere
ye Baaba u mɔ̀, yera nɛ Bii na maa
mɔ̀.
20 Domi Baaba u win Bii kĩ, ma u
nùn yabu baayere sɔ̃ɔsimɔ ye u mɔ̀.
U koo nùn sɔmburu sɔ̃ɔsi te ta teni
kere, kpa bɛɛ kpuro i ka biti ko.
21 Nge mɛ Baaba u ra gɔribu seeye
kpa u bu ko wasobu, nge mɛya maa,
be Bii u kĩ u wãaru wɛ̃, u bu tu
wɛ̃ɛmɔ.
22 Baaban tii u ku ra maa goo siri,
adama u siribu kpuro win Bii nɔmu
sɔndia,
23 kpa tɔmbu kpuro bu ka Bii
bɛɛrɛ wɛ̃ nge mɛ ba Baaba bɛɛrɛ
wɛ̃ɛmɔ. Wi u kun Bii bɛɛrɛ wɛ̃,
Baabawa u ǹ bɛɛrɛ wɛ̃, wi u nùn
gɔrima.
24 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ,
baawure wi u nɛn gari swaa daki,
ma u wi u man gɔrima naanɛ doke,
yɛ̃ro wãaru mɔ te ta ku ra kpe. U ǹ
maa sisi siri yerɔ, adama u gɔɔ sarari
u dua wãaru sɔɔ.
25 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, saa ya
sisi ya mam tunuma kɔ, ye gɔribu ba
koo Gusunɔn Biin nɔɔ nɔ. Be ba koo
maa gu nɔ ba ko n wãaru mɔ.
26 Nge mɛ Baaba win tii u sãa
wãarun nuuru, nge mɛya u maa
win Bii kua wãarun nuuru.
27 Ma u nùn yiiko wɛ̃ u ka siribu
ko yèn sɔ̃ wiya Tɔnun Bii wi.
28 I ku biti ko yenin sɔ̃, domi saa
ya sisi yè sɔɔ be ba wãa sikirɔ ba koo
win nɔɔ nɔ
29 kpa bu yari. Be ba gea kua ba
koo sikura bu ka wãaru di. Be ba
maa kɔ̃sa kua kpa bu sikura bu ka
bu siri.

Yesun yiikon areru

30 Yesu maa nɛɛ, na ǹ kpɛ̃ n gãanu
ganu ko ka nɛn tii. Nge mɛ Baaba
man sɔ̃ɔsimɔ, nge mɛya na ra ka
siri, kpa nɛn siribu bu n ka sãa dee
dee, domi n ǹ mɔ nɛn tiin gɔ̃ru kĩra
na kasu, ma n kun mɔ wi u man
gɔrimagiru.
31 Nà n nɛn tii areru diiyammɛ,
are te, ta ǹ naanɛ mɔ.
32 Adama goo wãa wi u man areru
diiyammɛ, na maa yɛ̃ ma ye u man
geruammɛ ya sãawa gem.
33 Bɛɛ i bɛɛn sɔmɔbu gɔra
Yohanun mi, ma u gem areru di.
34 N ǹ mɔ tilasi tɔnu u man areru
diiya, na gesi yeni gerumɔwa kpa i
ka faaba waara.
35 Yohanu u sãawa nge fitila ge ga
mɛni ga yam bururasie. Bɛɛ i kĩa i
n nuku dobu mɔ win yam bururam
mɛ sɔɔ saa fiiko.
36 Adama na areru mɔ te ta
Yohanugiru kpãaru kere. Yera
sɔma ye na mɔ̀, ye Baaba man
nɔmu sɔndia. Yeya ya sɔ̃ɔsimɔ ma
Baabawa u man gɔrima.
37 Baaba wi u maa man gɔrima
win tii u man areru diiya. Bɛɛ i ǹ
win nɔɔ nɔɔre baa nɔn teeru, i ǹ maa
ka nùn nɔnu waare.
38 I ǹ win gari wure yèn sɔ̃ i ǹ yɛ̃ro
naanɛ doke wi u gɔrima.
39 Bɛɛ i ra n mɛɛrimɔ Gusunɔn gari
sɔɔ yèn sɔ̃ i tamaa i ko wãaru te ta ku
ra kpe wa mi sɔɔ. N deema gari yiya
yi man areru diiyammɛ.
40 Ka mɛ, i yina i na nɛn mi kpa i n
ka wãaru mɔ.
41 Na ǹ bɛɛrɛ kasu tɔmbun mi.
42 Adama na bɛɛ yɛ̃. Na yɛ̃ ma bɛɛn
tii i ǹ Gusunɔn kĩru mɔ bɛɛn nukurɔ.

43 Na nawa ka nɛn Baaban yĩsiru,
ma i ǹ man wure. Adama goo ù n na
ka win tiin yĩsiru, wiya i ko wura.
44 Bɛɛ i ra kã i bɛɛrɛ kuana, adama
i ku ra Gusunɔ turon bɛɛrɛ kasu. Ǹ
n mɛn na, amɔna i ko ka naanɛ doke.
45 Ka mɛ, i ku bwisiku ma nɛna
kon bɛɛ durum mani Baaban mi.
Mɔwisiwa koo bɛɛ durum mani,
wìn gari i naanɛ sãa.
46 Bɛɛ ì n daa Mɔwisi naanɛ doke
ka gem, i ko raa maa nɛn tii naanɛ
doke, domi nɛn gariya Mɔwisi u
yorua.
47 Adama i ǹ win gari naanɛ doke.
Ǹ n mɛn na, amɔna i ko ka nɛn gari
naanɛ doke.

6

Yesu u tɔmbu nɔrɔbun

suba nɔɔbu diisia
(I maa mɛɛrio Mateu 14:13-21, Maaku 6:30-44, Luku 9:10-17)

1 Amɛn biru Yesu u daa bure te
tɔbura te ba ra soku Galilen daa bu-
reru, tera ba ra maa soku Tiberia.
2 Miya tɔn wɔru guna ya nùn swĩi
yèn sõ ba win sɔm maamaakiginu
wa ni u kua barɔbu sɔɔ.
3-4 Ye Yuuban tõɔ baka te ba ra
soku Gɔɔ sararibu ta turuku kua,
Yesu u yɔɔwa guuru wɔllɔ u sina ka
win bwãabu sannu.
5 Ye u win nɔni sua wɔllɔ ma u
tɔn dabiru wa ta sisi win mi, ma
u Filipu bikia u nɛɛ, ma gia sa ko
dĩanu wa su dwe tɔn beni bu ka di.
6 U yeni geruawa u ka Filipun
laakari mɛɛri, domi win tii u yɛ̃ kɔ
ye u koo ko.
7 Ma Filipu u nùn wisa u nɛɛ, baa
sɔm kowon sõɔ goobun (200) gobi
kun tura su ka dĩanu dwe tɔn beni
bu ka di, baa ǹ n fiiko fiikon na.
8 Win bwãabun turo, wi ba ra
soku Andere, Simɔɔ Piɛɛn wɔnɔ, u
nùn sõɔwa u nɛɛ,
9 bii tɔn durɔ goo wãa mini wi u
pɛ̃ɛ nɔɔbu mɔ ka swɛ̃ɛ piiminu yiru.
Adama mba yeni ya koo ko tɔn dabi
teni sɔɔ.
10 Ma Yesu u nɛɛ, i de tɔn be, bu
sina.

N deema yaka kpɛnsu yiba mi,
ma tɔn be, ba sina si sɔɔ. Tɔn
durɔbun geera tura nɔrɔbun suba
nɔɔbu (5.000).
11 Ma Yesu u pɛ̃ɛ ye sua u Gusunɔ
siara. Ye u kpa u dera ba tɔn be
yabua be ba sõ mi, mɛya maa ka
swɛ̃ɛ yi. Ma tɔn be kpuro ba di nge
mèn nɔru ba kĩ.
12 Ye ba deba ba kpa u win
bwãabu sõɔwa bu guro ye n tie kpa
n ku raa kam ko.
13 Ma ba pɛ̃ɛ nɔɔbu yen ye ba di n
tiara gure birenu wɔkura yiru sɔɔ.
14 Sanam mɛ tɔn be, ba sɔm
maamaakigiru wa te Yesu u kua
ba gerua ba nɛɛ, ka geema, wiya
Gusunɔn sɔmɔ wi u sisi handuniaɔ.
15 Ye Yesu u gia ma ba
wesianamɔwa bu ka nùn mwa bu
sunɔ ko, yera u gɔsira u da guuru
wɔllɔ wi turo.

Yesu u sĩimɔ nim wɔllɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 14:22-33, Maaku 6:45-52)

16 Ye n kua yoka ma win bwãabu
ba da Galilen daa burerun goorɔ.
17 Ba dua goo nimkuu sɔɔ ma
ba daa bureru tɔburɔ ba dɔɔ
Kapenamu gia. Saa ye, yam tĩra kɔ,
ma Yesu kun bu deemam kpa.
18 Wee daa bureru ta burinamɔ
yèn sõ woo damguu ga mɔ̀.
19 Ye ba ka sɛsɛru nim mura nge
kilo nɔɔba tian saka, ba Yesu wa u
sĩimɔ nim wɔllɔ u wee goo nimkuu
gia, ma bɛrum bu mwa.
20 Adama Yesu u nɛɛ, nɛna, i ku
bɛrum ko.
21 Sanam mɛya ba ka nùn nuku
dobu mwa goo nimkuu sɔɔ. Mii mii
goo nimkuu ge, ga tura mi ba dɔɔ.

Tɔn dabinu Yesu kasu

22 Yen sisiru tɔn be ba gina wãa
daa bure ten guru mi, ba yaaya ma
goo nimkuu teuwa ga raa wãa mi.
Ba maa yɛ̃ ma Yesu kun due goo
ge sɔɔ ka win bwãabu sannu, be
tɔnawa ba doona.
23 Wee, goosu gasu maa na yam
min bɔkuɔ mi ba pɛ̃ɛ di saa ye Yinni
u Gusunɔ siara u kpa.

24 Yen sɔ̃na ye ba wa ma Yesu ka
win bwãabun goo kun wãa mi, ba
goo si dua ba da Kapenamuɔ ba Yesu
kasu.

Yesuwa dĩa wãaruginu

25 Ye tɔn be, ba Yesu wa daa bure
ten gooru giɔ, ba nùn bikia ba nɛɛ,
yinni, domma a na gee?

26 Yesu u bu wisa u nɛɛ, ka geema
na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, bɛɛ i man kasuwa yèn
sɔ̃ i pɛ̃ɛ di i deba, n ǹ mɔ yèn sɔ̃ i nɛn
sɔm maamaakiginu wa.

27 I ku dĩa ni nu ra kɔ̃si tɔnan
sɔmburu ko, adama i dĩa ni nu
wãaru te ta ku ra kpe wɛ̃ɛmɔn
sɔmburu koowo. Dĩa niya Tɔnun
Bii u koo bɛɛ wɛ̃ yèn sɔ̃ wiya Gusunɔ
Baaba u win yiikon yĩreru dokea.

28 Sanam mɛya ba nùn bikia ba
nɛɛ, mba sa ko ko su ka sɔma ko ye
Gusunɔ u kĩ.

29 Yesu u bu wisa u nɛɛ, sɔmbu te
Gusunɔ u kĩ, tera i win gɔro naanɛ
doke.

30 Ba nùn bikia ba nɛɛ, yĩre terà
kaa sun sɔ̃ɔsi kpa su ka nun naanɛ
doke. Nge sɔmbu terà kaa ko.

31 Bɛsɛn sikadoba ba dĩa ni ba ra
soku manna di gbaburu sɔɔ, nge
mɛ ba yorua ba nɛɛ, "Saa Gusunɔ
wɔllun diya u bu dĩanu kã ba di."

32 Yesu nɛɛ, ka geema na bɛɛ
sɔ̃ɔmɔ, n ǹ mɔ Mɔwisiwa u bɛɛ dĩanu
wɛ̃ saa wɔllun di, adama nɛn tiin
Baabawa u bɛɛ dĩa geenu wɛ̃ɛmɔ saa
wɔllun di.

33 Domi dĩa ni Gusunɔ u wɛ̃ɛmɔ,
niya wi u sarama saa Gusunɔ
wɔllun di ma u handuniagibu
wãaru wɛ̃ɛmɔ.

34 Ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, Yinni, a n
sun dĩa ni wɛ̃ɛmɔ baadomma.

35 Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛna dĩa
wãaruginu. Baawure wi u na nɛn
mi, gɔ̃ɔra kun maa nùn goomɔ. Wi u
maa man naanɛ doke, nim nɔru ga ǹ
nùn goomɔ ka baadommaɔ.

36 Adama, nge mɛ na raa bɛɛ
sɔ̃ɔwa, i man wa kɔ, i ǹ maa man
naanɛ doke.

37 Baawure wi Baaba man wɛ̃ u
koo na nɛn mi. Wi u maa na nɛn mi,
na ǹ nùn yinamɔ, baa ǹ n kua amɔ.

38 Domi na saramawa saa Gusunɔ
wɔllun di n ǹ mɔ n ka nɛn tiin gɔ̃ru
kĩru ko ma n kun mɔ wi u man
gɔrimagiru.

39 Wi u man gɔriman gɔ̃ru kĩi te
wee, n ku ra goo kɔ̃ baa tɔn turo be
u man wɛ̃ sɔɔ, adama n ka be kpuro
seeyawa gɔrin di sanam dãakim sɔɔ.

40 Nɛn Baaban gɔ̃ru kĩi tera,
baawure wi u Bii wa, ma u nùn
naanɛ doke, u n wãaru mɔ te ta ku
ra kpe. Kon maa yɛ̃ro seeya gɔrin di
sanam dãakim sɔɔ.

41 Sanam mɛya Yuuba ba wɔki,
yèn sɔ̃ u gerua ma wiya dĩa ni nu
sarama saa Gusunɔ wɔllun di.

42 Ma ba bikiana ba nɛɛ, n ǹ Yesu
wi mini? N ǹ Yosɛfun bii wìn baaba
ka mɛro sa yɛ̃? Amɔna u ka gerumɔ
ma wiya sarama saa wɔllun di.

43 Yesu u bu wisa u nɛɛ, i ku maa
wɔki.

44 Goo sari wi u koo kpĩ u na
nɛn mi ma n kun mɔ Baaba wi u
man gɔrima u yɛ̃ro gawama. Nɛna
kon maa nùn seeya gɔrin di sanam
dãakim sɔɔ.

45 Gusunɔn sɔmɔbu ba yorua ba
nɛɛ, "Gusunɔn tii u koo baawure
keu sɔ̃ɔsi." Ǹ n mɛn na, baawure wi
u Baaban nɔɔ nua, ma u win sɔ̃ɔsiru
mwa, yɛ̃ro u koo na nɛn mi.

46 N ǹ mɔ goo u Baaba waare ma
n kun mɔ wi u na saa Gusunɔn min
di, wiya u Baaba wa.

47 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, wi u
man naanɛ doke, u wãaru mɔ te ta
ku ra kpe.

48 Nɛna dĩa wãaruginu.

49 Bɛɛn sikadoba ba manna di
gbaburu sɔɔ ma ba gu.

50 Adama nɛ na ka dĩanu yã ni
nu sarama saa Gusunɔ wɔllun di, ni
tɔnu u koo di u kun ka gu.

51 Nɛna dĩa wãaruginu ni nu
sarama Gusunɔ wɔllun di. Baawure
wi u nu di u wãaru mɔ sere ka
baadommaɔ. Dĩa ni kon yɛ̃ro
wɛ̃, nɛn wasiya yi na wɛ̃ɛmɔ
handuniagibu ba n ka wãaru mɔ.

52 Gari yi, yi dera sikirinɔ ga dua
Yuuba sɔɔ. Ba nɛɛ, amɔna durɔ wi, u
koo ka sun win wasi wɛ̃ su tem.
53 Yesu u nɛɛ, ka geema na bɛɛ
sɔ̃ɔmɔ, ma n kun mɔ i Tɔnun Biin
yaa tema, kpa i win yɛm nɔ, wãaru
sari bɛɛ sɔɔ.
54 Domi baawure wi u nɛn yaa
tema, ma u nɛn yɛm nɔra, u wãaru
mɔ te ta ku ra kpe. Kon maa nùn
seeya gɔrin di sanam dãakim sɔɔ.
55 Ka gem nɛn wasi dĩana, nɛn
yɛm maa gãa nɔrurana.
56 Domi wi u nɛn yaa tema ma u
nɛn yɛm nɔra, u ko n wãawa nɛ sɔɔ,
ma nɛn tii ko na n maa wãa yɛ̃ro sɔɔ.
57 Baaba wasowa u man gɔrima,
win saabuwa na maa wãa. Mɛya
baawure wi u man tema, yɛ̃ro u
wãaru mɔ nɛn sõ.
58 Na ka dĩanu yã ni nu sarama
saa Gusunɔ wɔllun di. Nu ǹ sãa nge
dĩa ni ba sokumɔ manna ni bɛɛn
sikadoba ba di, domi ba di, ba maa
gu. Adama wi u nini di u ko n
wãawa ka baadommaɔ.
59 Yeniwa Yesu u gerua mɛnnɔ
yeru mi u bu keu sõɔsimɔ
Kapenamuɔ.

Wãaru te ta ku ra kpen gari

60 Sanam mɛ win bwãa dabira
gari yi nua ba nɛɛ, gari yi, gari
sɛ̃sɔgiiya, wara u koo kpĩ u yi nɔ.
61 Yesu u gia win tii sɔɔ ma win
bwãabu ba wɔki gari yin sõ. Yen
sõna u bu bikia u nɛɛ, gari yi, yi bɛɛ
torasiamɔwa?
62 Bɛɛ ì n maa wa Tɔnun Bii u
yɔɔmɔ u wurɔ mi u raa wãa maa ni?
63 Hundewa ya ra tɔnu ko waso,
wasi kun are gɛɛ mɔ. Gari yi na bɛɛ
sõɔwa, hundewa, wãara maa.
64 Ka mɛ, gaba wãa bɛɛ sɔɔ be ba
kun naanɛ doke. Domi Yesu u yɛ̃ saa
yellun di be ba kun nùn naanɛ doke,
ka wi u koo nùn dɔmɛ.
65 U maa nɛɛ, yenin sõna na bɛɛ
sõɔwa ma goo sari wi u koo kpĩ u na
nɛn mi, n kun ka Baaban kɛ̃ru.
66 Saa dɔma ten diya win bwãa
dabira nùn suuri, ba ǹ maa ka nùn
sĩimɔ.
67 Yen sõna u win bwãabu wɔkura
yiru ye bikia u nɛɛ, bɛɛn tii maa ni?
I kĩ i doona?
68 Simɔɔ Piɛɛ u nùn wisa u nɛɛ,
Yinni, weren miya sa ko da. Wuna
a wãaru te ta ku ra kpen gari mɔ.
69 Tɛ̃ sa naanɛ doke, sa maa yɛ̃ kam
kam ma wuna Gusunɔn Bii Dɛɛro.
70 Yesu u bu bikia u nɛɛ, n ǹ nɛna
na bɛɛ wɔkura yiru ye gɔsa? Ka mɛ,
bɛɛn turo u sãa Setamgii.
71 Yudasiwa u ka yã, Simɔɔ
Isikariɔtun bii. Domi baa ù n wãa
be wɔkura yiru ye sɔɔ, wiya u koo
Yesu dɔmɛ.

7

Yesun wɔnɔbu

ba ǹ nùn naanɛ doke

1 Amɛn biru Yesu u sĩimɔ Galilen
tem sɔɔ. U ǹ kĩ u da Yudean tem
gia yèn sõ Yuuba ba swaa kasu bu ka
nùn go.
2 Ma Yuuban tõɔ bakara turuku
kooma te ba ra soku Kunun tõɔ
bakaru.
3 Yen sõna Yesun wɔnɔbu ba nùn
sõɔwa u doonɔ min di, u da Yudeaɔ,
kpa win bwãabu bu ka maa win
sɔmburu wa te u mɔ̀.
4 Domi goo ku ra gãanu ko asiri
sɔɔ sanam mɛ u kasu bu nùn gia
batuma sɔɔ. Ù n yabu yen bweseru
mɔ̀, u win tii handunia sõɔsio.
5 Baa win wɔnɔbun tii, ba ǹ nùn
naanɛ doke.
6 Yesu u bu sõɔwa u nɛɛ, nɛn
saa kun turim kpa, adama bɛɛn saa
sɔɔra i wãa mi bɛɛ.
7 Handuniagiba kun kpɛ̃ bu bɛɛ
tusi, adama ba man tusa nɛ, yèn sõ
na nɛɛ, ben kookoosu kun wã.
8 Bɛɛ, i tõɔ baka te doo. Nɛ na ǹ tu
dɔɔ, domi nɛn saa kun tura gina.
9 Ye u bu yeni sõɔwa u kpa, ma u
sina Galile mi.

Yesu u tõɔ bakaru da

10 Adama ye wi, Yesun wɔnɔ be,
ba tõɔ baka te doona, yera win tii u
maa seewa u da mi, asiri sɔɔ.
11 Yuuba ba nùn kasu tõɔ baka te
sɔɔ, ba bikiamɔ ba mɔ̀, mana u wãa.

12 Dabira tɔn wɔru ge sɔɔ, ba
sikirinamɔ teeru teeru win sɔ̃. Gabu
ba neɛ, wi tɔn geowa. Ma gaba neɛ, u
tɔmbu nɔni wɔ̃kumɔwa.
13 Adama goo sari wi u Yesun gari
gerua batuma sɔɔ Yuuban berum sɔ̃.
14 Sanam mɛ n kua tɔ̃ɔ baka ten
bɔnu, Yesu u da sãa yerɔ ma u bu
keu sɔ̃ɔsim wɔri.
15 Ma biti Yuuba kua. Ba bikia ba
neɛ, amɔna durɔ wi, u ka tireru yɛ̃,
wi, wi u kun keu kue.
16 Yesu u bu wisa u neɛ,
nɛn sɔ̃ɔsira kun sãa nɛn tiigiru.
Gusunɔgira, wi u man gɔrima.
17 Goo ù n kĩ u Gusunɔn kĩru ko,
u koo gia nge mɛ nɛn sɔ̃ɔsira sãa,
ǹ n Gusunɔgirun na, ǹ n maa nɛn
tiigirun na.
18 Goo wi u gari gerumɔ ka win
tiin yiiko, u win tiin beerɛ kasuwa.
Adama wi u beerɛ kasu ye ya sãa wi
u nùn gɔrimagia, siiwa gemgii, taki
sari wi sɔɔ.
19 Mɔwisi kun bee wooda wɛ̃ ro?
Ka mɛ, goo sari bee sɔɔ wi u wooda
ye mem nɔɔwɛ. Ǹ n mɛn na, mban
sɔ̃na i swaa kasu i ka man go.
20 Tɔn wɔru ga nùn wisa ga neɛ,
werekunu nu nun wãasi. Wara
swaa kasu u ka nun go.
21 Yesu u bu wisa u neɛ, sɔm
maamaakigii teeru tɔnawa na kua,
ma bee kpuro i biti kua.
22 Adama i bwisikuo. Bango ya
weewa saa sikadoban min di, n
ǹ mɔ Mɔwisin min di, adama yèn
sɔ̃ Mɔwisiwa u bee yen wooda wɛ̃,
yen sɔ̃na i ra bango ko baa tɔ̃ɔ
wɛ̃rarugiru sɔɔ.
23 Ǹ n mɛn na, ì n bii bango mɔ̀ tɔ̃ɔ
wɛ̃rarugiru sɔɔ kpa i ku ka Mɔwisin
wooda sara, mba n kua i ka man
mɔru mɔ̀ sanam mɛ na tɔnun wasi
kpuro bɛkia tɔ̃ɔ wɛ̃rarugii te sɔɔ.
24 I ku maa gãanu siri nge mɛ i
ka nu waamɔ, adama i siri geebu
koowo.

Yesuwa Kirisi wi Gusunɔ

u gɔsa

25 Sanam mɛ sɔɔra Yerusalɛmugibu
gaba bikia ba neɛ, n ǹ wi ba kasu bu
go wiya mi?
26 N wee, u gari mɔ̀ batuma
sɔɔ, ma goo kun gee gerua. Nge
tɔnweroba tubawa ma wiya Kirisi
ka gem de?
27 Wee bɛsɛ kpuro sa yɛ̃ mìn di
durɔ wi, u yari. Adama sanam mɛ
Kirisi koo na goo kun ko n yɛ̃ mìn di
u wee.
28 Sanam mɛ Yesu u keu sɔ̃ɔsimɔ
sãa yerɔ ma u gbãra u neɛ, bee i man
tuba. I maa yɛ̃ mìn di na yarima.
Ka mɛ, na ǹ nɛ ka nɛn tiin yiiko.
Gemgiiwa u man gɔrima, wi bee
kun yɛ̃.
29 Nɛ, na nùn yɛ̃ domi saa win min
diya na na, wiya maa man gɔrima.
30 Yenin sɔ̃na ba gɔ̃ru doke bu ka
nùn mwa, adama goo sari wi u nùn
nɔmu sɔndi, domi win saa ya ǹ gina
turim kpa.
31 Dabiru tɔn wɔru sɔɔ ba maa
nùn naanɛ doke. Ma ba neɛ,
sanam mɛ Kirisi koo na, u koo sɔm
maamaakiginu ko n kere ni durɔ
wini u kua?

Ba sãa yerun kɔ̃sobu

Yesu gɔria bu nùn mwa

32 Falisiba ba nua ma tɔn dabiru
ba yabu yeni gerumɔ gbɛnum, yen
sɔ̃na be ka yãku kowo tɔnwerobu
ba sãa yerun kɔ̃sobu gɔra bu ka Yesu
mwa.
33 Ma Yesu u bu sɔ̃ɔwa u neɛ, saa
fiikowa ya tie ye ko na n ka bee
wãa. Yen biru kon doona wi u man
gɔriman mi.
34 Bee i ko man kasu adama i ǹ
man wasi. Mi ko na n wãa bee i ǹ kpɛ̃
i na mi.
35 Yuuba ba bikianamɔ ba mɔ̀, ma
giara durɔ wini u koo da sa kun ka
nùn wa. U koo dawa Yuuban mi be
ba yarina Gerekiban suunu sɔɔ, kpa
u n Gerekiba keu sɔ̃ɔsimɔ?
36 Mba gari yinin bweserun
tubusianu yi u gerua, sa ko be nùn
kasu adama sa ǹ nùn wasi, ma mi u
be wãa, sa ǹ kpɛ̃ su da mi.

Nim wãarugim

37 Tɔ̃ɔ baka ten tɔ̃ɔ dãakiru tera
ta bɛɛrɛ kera. Tɔ̃ɔ te sɔɔra Yesu u
seewa u nɔɔgiru sua wɔllɔ u nɛɛ,
baawure wi nim nɔru ga goomɔ u
na nɛn mi u nɔ.
38 Nge mɛ ba yorua Gusunɔn gari
sɔɔ ba nɛɛ, baawure wi u man
naanɛ doke, wãarun bwii yi ko n
kokumɔwa saa yɛ̃ron nukurun di.
39 Gusunɔn Hunden gariya Yesu u
ka yã mi, wi be ba nùn naanɛ doke
ba koo mwa. Domi ba ǹ gina Hunde
Dɛɛro wɛ̃ yèn sɔ̃ Yesu kun gina wure
win yiiko sɔɔ.

Tɔmba sikirina Yesun sɔ̃

40 Gabu tɔn wɔru ge sɔɔ, be ba gari
yi nua ba nɛɛ, durɔ wini sɔmɔ wiya
ka gem.
41 Ma gaba maa gerua ma wiya
Kirisi wi.
Adama gaba nɛɛ, ma gian diya!
N ko n koora Kirisi u yarima saa
Galilen di?
42 Gusunɔn gari yi ǹ gerumɔ ma
Kirisi koo yarimawa saa Dafidin
bweserun di? U ǹ koo na saa
Bɛtelehɛmu Dafidin wuun di?
43 Win sɔ̃na sikirinɔ ga dua tɔn
wɔru ge sɔɔ.
44 Gabu ba kĩ bu nùn mwa adama
goo kun nùn nɔmu sɔndi.

Yuuban tɔnwerobun

naanɛ doke sariru

45 Ma sãa yerun kɔ̃sobu ba gɔsira
yãku kowo tɔnwerobu ka Falisiban
mi. Ma ba bu bikia ba nɛɛ, mba n
kua ba ǹ ka Yesu mwaamɛ?
46 Ma kɔ̃so be, ba bu wisa ba nɛɛ,
goo sari wi u gari gerure nge durɔ
wi.
47 Falisiba ba bu bikia ba nɛɛ, to,
i dera durɔ wi, u maa bɛɛn tii nɔni
wɔ̃kua ya.
48 I sere nɔɔre wirugii goo ǹ kun
mɛ bɛsɛ Falisiban goo u nùn naanɛ
doke?
49 I ǹ yɛ̃ ma tɔn wɔru ge, bɔ̃rigiba?
Ba ǹ Mɔwisin wooda yɛ̃.
50 Nikodɛmu, Falisi ben turo, wi u
raa gasɔ daare Yesun mi wɔ̃kuru, u
bu bikia u nɛɛ,
51 bɛsɛn wooda ya sun yɔllaa kua
su tɔnu siri sa kun win gari nua, kpa
sa kun maa gie ye u kua?
52 Ba nùn bikia ba nɛɛ, ase wunɛn
tii a maa sãawa Galilegii? A wɛ̃ɛrio
sãa sãa Gusunɔn gari sɔɔ, kaa wa ma
sɔmɔ goo sari wi u koo yarima saa
Galilen di.
[
53 Ma baawure u wa win yɛnuɔ.

8

Kurɔ sakara kowo goo

1 Ye ba doona Yesu u da guuru
wɔllɔ te ba ra soku Olifi.
2 Yen sisiru buru buru yellu u
gɔsira sãa yerɔ. Ma tɔmbu kpuro
ba da win mi, ma u sina u bu keu
sɔ̃ɔsim wɔri.
3 Ma wooda yɛ̃robu ka Falisiba
ba ka kurɔ goo na win mi, wi
ba mwaama sakararu sɔɔ, ba nùn
yɔ̃rasia be kpuron wuswaaɔ.
4 Ma ba Yesu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, yinni,
sa kurɔ wi mwawa sakararu sɔɔ.
5 N wee, Mɔwisi u sun sɔ̃ɔwa
wooda sɔɔ ma ba ra kurɔ winin
bweseru kpenu kasukuwa bu go.
Wunɛ maa ni? Amɔna a wa.
6 Ba yeni geruawa bu ka win
laakari mɛɛri kpa bu fɛɛ wa bu nùn
durum mani. Adama Yesu u tuka,
ma u ka win niki bia yorumɔ temɔ.
7 Ye ba nùn bikiamɔ ba baasi, ma
u tii dɛmia u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wi u
kun torare bɛɛ sɔɔ, u gbiiyo u kurɔ
wi kperu kara.
8 Ma u kpam tuka u yorumɔ temɔ.
9 Ye ba yeni nua ma ba yara tia tia
saa bukurobun min di sere ka bibɔ.
Ma Yesu tia wi turo ka sere kurɔ wi.
10 Yesu u tii dɛmia ma u nùn bikia
u nɛɛ, kurɔ wunɛ, be ba nun taarɛ
wɛ̃ɛmɔ mana ba wãa. Ben goo kun
maa tie?
11 Kurɔ wi, u nɛɛ, goo sari Yinni.
Ma Yesu u nɛɛ, a doonɔ, nɛn tii, na
ǹ maa nun taarɛ wɛ̃ɛmɔ, adama a ku
maa tora.]

Yesu,

handunian yam bururam

12 Yen biru Yesu u kpam ka tɔmbu
gari kua u nɛɛ, nɛna handunian yam
bururam. Wi u man swĩi, u ko n
yam bururam mɔ mɛ mu sãa wãaru,
u ǹ maa wãa u sĩ yam wɔ̃kuru sɔɔ.
13 Falisiba ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
wee tɛ̃, a wunɛn tii areru diiyammɛ.
Ǹ n mɛn na, wunɛn arera kun sun
sɔ̃ɔsimɔ ma gari yi, gema.
14 Ma Yesu u nɛɛ, mɛya, baa nà
n nɛn tii areru diiyammɛ, ye na
gerumɔ, gema. Na yɛ̃ mìn di na wee
ka mi na dɔɔ. Adama bɛɛ i ǹ yɛ̃ mìn
di na wee ka mi na dɔɔ.
15 Mɛ i tɔnu waamɔ, mɛya i ra ka
nùn siri, nɛ na ku ra goo siri.
16 Baa nà n goo siri, nɛn siribu
geema, domi n ǹ nɛ turo kon yɛ̃ro
siri. Ka nɛn Baaba wi u man
gɔrimawa.
17 Ba yorua bɛɛn wooda sɔɔ ma
tɔnu yirun areru geema.
18 Na nɛn tii areru diiyammɛ, ma
Baaba wi u man gɔrima u maa man
areru diiyammɛ.
19 Ba nùn bikia ba nɛɛ, mana
wunɛn Baaba wi, u wãa.
Ma Yesu u bu wisa u nɛɛ i ǹ man
yɛ̃, mɛya i ǹ maa nɛn Baaba yɛ̃. Ǹ n
sãan na i man yɛ̃, i ko n daa maa nɛn
Baaba yɛ̃.
20 Gari yiya Yesu u gerua sanam
mɛ u keu sɔ̃ɔsimɔ sãa yerɔ, ten bera
mi ba ra arumani bere. Goo sari wi
u maa nùn nɔmu sɔndi yèn sɔ̃ win
saa kun turim kpa.

Ba ǹ kpɛ̃ bu da mi Yesu u dɔɔ

21 Yesu kpam bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na
doonɔ. Mi na dɔɔ bɛɛ i ǹ kpɛ̃ i da mi.
I ko maa man kasu, adama i ko gbi
bɛɛn toranu sɔɔ.
22 Yèn sɔ̃ u nɛɛ, mi u dɔɔ ba ǹ kpɛ̃
bu da mi, yen sɔ̃na ba bikianamɔ ba
mɔ̀, u koo tii gowa?
23 Ma Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
bɛɛ i sãawa temkobu, nɛ maa,
wɔrukoowa. Bɛɛ handunia migiba,
nɛ na kun sãa handunia migii.
24 Yen sɔ̃na na bɛɛ sɔ̃ɔwa na nɛɛ, i
ko gbi bɛɛn toranu sɔɔ. Ì kun naanɛ
doke ma nɛna yɛ̃ro wi, ka geema i ko
gbiwa bɛɛn toranu sɔɔ.
25 Ma ba nùn bikia ba nɛɛ, wuna
were.
Yesu u nɛɛ, na raa bɛɛ sɔ̃ɔwa kɔ.
26 Na gari dabinu mɔ yi kon kpĩ
n gere n wunana bɛɛn sɔ̃. Adama
geegiiwa wi u man gɔrima, ye na
maa nua saa win min di yeya na
handuniagibu sɔ̃ɔmɔ.
27 N ǹ maa bu yeeri ma Baaban
gariya u bu sɔ̃ɔmɔ.
28 Yen sɔ̃na Yesu u nɛɛ, sanam mɛ
i Tɔnun Bii sua tem di i bwɛ̃, sanam
mɛya i ko gia ma nɛna yɛ̃ro wi. I ko
maa gia ma na ǹ maa gãanu ganu mɔ̀
ka nɛn tii. Ye Baaba man sɔ̃ɔsi, yeya
na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ.
29 Baaba wiya u man gɔrima. U
maa wãa ka nɛ. U ǹ man deri nɛ turo
yèn sɔ̃ na ra ko ye n da nùn dore.
30 Ma tɔn dabiru be ba Yesun gari
yi nua ba nùn naanɛ doke.

Tii mɔwɔbu ka yobu

31 Yesu u Yuu be ba nùn naanɛ
doke sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ì n nɛn sɔ̃ɔsiru
mɛm nɔɔwa, i sãawa nɛn bwãabu ka
gem.
32 I ko gem gia. Gem mɛ, mu koo
maa bɛɛ yakia yorun di.
33 Ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, bɛsɛ
Aburahamun bwesera, sa ǹ maa
koore goon yobu. Amɔna a ka nɛɛ
sa ko yakiara yorun di.
34 Yesu u nɛɛ, geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ,
baawure wi u durum mɔ̀, wiya du-
rum yoo.
35 Yoo ku ra n wãa win yinnin
yɛnuɔ ka baadomma, adama biiwa
ra n wãa mi ka baadommaɔ.
36 Yen sɔ̃na nɛ Gusunɔn Bii nà n
bɛɛ yakia, i kuawa tii mɔwɔbu ka
gem.
37 Na yɛ̃ ma Aburahamun
bwesera i sãa. Ka mɛ, i swaa kasu i
ka man go, yèn sɔ̃ i ǹ nɛn gari wure.
38 Na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ye na wa nɛn
Baaban mi, adama bɛɛ i mɔ̀ ye i gia
bɛɛn baaban mi.
39 Ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
Aburahamuwa bɛsɛn baaba.

Ma Yesu u bu wisa u nɛɛ, ì n daa sãan na Aburahamun bibu, i ko n daa Aburahamun kookoosu mɔ̀.
40 Adama tɛ̃ bɛɛ i swaa kasu i ka man go, nɛ wi na bɛɛ gem sɔ̃ɔmɔ mɛ na nua Gusunɔn min di. Aburahamu kun yenin bweseru koore.
41 Bɛɛ i bɛɛn tundon kookoosu mɔ̀.
Ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, sa ǹ sãa seegeba. Baaba turowa sa mɔ, wiya Gusunɔ.
42 Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Gusunɔ ù n daa sãan na bɛɛn baaba ka gem, i ko n daa man kĩ domi Gusunɔn min diya na yarima na ka wãa mi. Mɛya na ǹ ka nɛn tii nɛ, adama wiya man gɔrima.
43 Mban sɔ̃na nɛn barum kun ka bɛɛ yeeri. Mu ǹ bɛɛ yeeri yèn sɔ̃ i ǹ kpɛ̃ i nɛn gari nɔ.
44 Setamwa bɛɛn tundo, i maa kĩ i bɛɛn tundon kĩru ko. Tɔn gowowa saa toren di, u ǹ maa gem swĩi, domi gem sari wi sɔɔ. Sanam mɛ u weesu gerumɔ, u ra n gerumɔwa ka win tiin daa, yèn sɔ̃ weesugiiwa ka maa weesu kpuron baaba.
45 Adama gema na ra n gerumɔ. Yen sɔ̃na i ǹ man naanɛ doke.
46 Wara bɛɛ sɔɔ u koo kpĩ u nɛɛ, na tore. Sari. Ǹ n mɛn na, ma gema na gerumɔ, mban sɔ̃na i ǹ man naanɛ doke.
47 Wi u sãa Gusunɔgii, wiya ra Gusunɔn gari wure. Adama bɛɛ i ǹ sãa Gusunɔgibu. Yen sɔ̃na i ǹ win gari wuramɔ.

Yesu ka Aburahamu

48 Ma Yuuba ba nùn bikia ba nɛɛ, bɛsɛ sa ǹ gem mɔ ye sa nɛɛ wunɛ Samarigiiwa ka maa wɛrɛkunugii?
49 Yesu u bu wisa u nɛɛ, na ǹ wɛrɛkunu mɔ. Nɛn Baabawa na bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ adama bɛɛ i ǹ man bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.
50 Na ǹ nɛn tiin bɛɛrɛ kasu. Goo u wãa wi u man ye kasuammɛ, wiya maa sãa siri kowo.
51 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, baawure wi u nɛn gari mɛm nɔɔwa, yɛ̃ro u ǹ gɔɔ wasi pai.
52 Ma Yuuba ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, tɛ̃ sa gia ma a wɛrɛkunu mɔwa ka gem. Aburahamu u gu, Gusunɔn sɔmɔbu ba maa gu. Ka mɛ, a gerumɔ a mɔ̀ baawure wi u wunɛn gari mɛm nɔɔwa u ǹ gɔɔ wasi.
53 Bɛsɛn baaba Aburahamu u gu. A nùn kerewa? Sɔmɔbu ba maa gu. Wara a tamaa a sãa.
54 Yesu u nɛɛ, nà n nɛn tii bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ, nɛn bɛɛrɛ kun gãanu sãa. Nɛn Baabawa u man bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ, wi bɛɛ i sokumɔ bɛɛn Yinni.
55 Ka mɛ, i ǹ nùn yɛ̃, adama nɛ, na nùn yɛ̃. Nà n nɛɛ, na ǹ nùn yɛ̃, ko na n sãawa weesugii nge bɛɛ. Adama na nùn yɛ̃, na maa win gari mɛm nɔɔwɛ.
56 Bɛsɛn baaba Aburahamu u yɛ̃ɛra ka gɔ̃ru dobu ye u koo ka nɛn tɔ̃ru wa. U maa tu wa ma win nukura dora.
57 Yuuba ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, a ǹ gina wɔ̃ɔ weeraakuru tura. Mana a ka Aburahamu waare.
58 Yesu u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, na gbia na wãa ba sere Aburahamu mara.
59 Ma ba kpenu sua bu ka nùn kasuku, adama u kukura u yara sãa yerun di.

9

Yesu goo yam waasia

wi ba mara ka wɔ̃koru

1 Nge mɛ Yesu u bɔsu, u durɔ goo wa wi ba mara ka wɔ̃koru.
2 Win bwãaba nùn bikia ba nɛɛ, yinni, weren torarun sɔ̃na ba ka durɔ wi wɔ̃koru mara. Win tiigira? Nge win tundo ka win mɛrogira.
3 Yesu u bu wisa u nɛɛ, n ǹ mɔ durɔ wi, ǹ kun mɛ win tundo ka win mɛro ba tora, adama ba nùn marawa ka wɔ̃koru kpa Gusunɔn sɔmburu tu ka sɔ̃ɔsira wi sɔɔ.
4 Sa ǹ ko ko sa kun wi u man gɔriman sɔmburu kue sanam mɛ sɔ̃ɔ wãa. Wɔ̃kura sisi tè sɔɔ goo kun kpɛ̃ u sɔmburu ko.
5 Sanam mɛ na wãa handuniaɔ nɛna na yen yam bururam.

6 Ye u yeni gerua u kpa, u yãatam
sia temɔ, ma u ka yãatam mɛ tem
kɔka, ma u tem mɛ wɔ̃ko win nɔni
tɛɛni.
7 Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, u doo u
wubu yɛru ge ba mɔ̀ Siloeɔ. Yĩsi ten
tubusiana, gɔra.
Ma durɔ wi, u win swaa sua u da u
wuba, ma u wurama ka nɔni sannu.
8 Ma win wɔɔ beragibu ka be ba
ra raa nùn wa u n bara mɔ̀, ba
bikianamɔ, wi u ra raa sinɛ mini u
n bara mɔ̀, n ǹ wiya mini?
9 Ma gaba nɛɛ, wiya.
Gaba maa nɛɛ, n ǹ wi mi, u ka nùn
weenɛwa.
Ma win tii u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛna
mi ni.
10 Ba nùn bikia, amɔna n kua
wunɛn nɔni ka wukiara.
11 Ma u bu wisa u nɛɛ, durɔ goo wi
ba ra soku Yesu, wiya u tem kɔka ma
u nɛn nɔni tɛɛni, ma u man sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, n doo Siloeɔ n wubu. Na da na
wuba ma na yam wa.
12 Ba nùn bikia ba nɛɛ, mana durɔ
wi, u wãa.
Ma u nɛɛ, na ǹ yɛ̃.

Falisiba ba durɔ bɛkuro

gari bikiamɔ

13 Ma ba ka durɔ wi da Falisiban
mi, wi u raa sãa wɔ̃ko mi.
14 N deema tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔra
Yesu u tem kɔka u ka nùn yam
waasia.
15 Ma Falisiba ba kpam nùn bikia
ba nɛɛ, amɔna u kua u ka yam wa. U
bu wisa u nɛɛ, durɔ wiya u nùn tem
tɛɛnia win nɔniɔ, ma u wuba ma u
yam wa.
16 Gabu Falisiba sɔɔ ba nɛɛ, durɔ
wi u yeni kua u ǹ nɛ saa Gusunɔn
min di, yèn sɔ̃ u ǹ tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru
gara.
Gaba maa bikia ba nɛɛ, amɔna
durumgii u koo ka kpĩ u sɔm
maamaakigii nini ko. Ma sikirinɔ
ga dua ben suunu sɔɔ.
17 Ba kpam wɔ̃ko wi bikia ba nɛɛ,
wunɛ maa ni? Wunɛ wi durɔ wi, u
yam waasia, amɔna a wi garisi.
Ma u nɛɛ, Gusunɔn sɔmɔwa u sãa.
18 Adama Yuuba ba ǹ naanɛ sãa
ma durɔ wi, u raa wɔ̃ko sãa ma u
kpam yam wa, sere ye ba win tundo
ka win mɛro soka.
19 Ma ba bu bikia ba nɛɛ, bɛɛn
biiwa mini? Wi i nɛɛ i mara ka
wɔ̃koru? Amɔna u ka yam waamɔ
tɛ̃.
20 Ma win tundo ka win mɛro
ba bu wisa ba nɛɛ, sa yɛ̃ kam kam
ma bɛsɛn biiwa mi, wi sa mara ka
wɔ̃koru.
21 Adama mɛ u kua u ka yam wa,
bɛsɛ sa ǹ yɛ̃, wi u maa nùn yam
waasia, sa ǹ yɛ̃ro yɛ̃. U bwisi mɔ win
tii, i nùn bikio, u koo bɛɛ sɔ̃.
22 Ba yeni geruawa Yuuban
bɛrum sɔ̃. Domi Yuuba ba nɔɔ tia
kua kɔ ma baawure wi u wura ma
Yesu sãawa Kirisi wi, ba koo yɛ̃ro
girawa ben mɛnnɔ yerun di.
23 Yen sɔ̃na ba gerua ba nɛɛ, u
bwisi mɔ win tii, bu nùn bikio.
24 Ma Falisiba ba durɔ wi u raa
wɔ̃ko sãa soka nɔn mɛɛruse, ma ba
nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, u Gusunɔ bɛɛrɛ
wɛ̃ɛyɔ, be, ba yɛ̃ ma Yesu wi, du-
rumgiiwa.
25 U bu wisa u nɛɛ, ù n durumgiin
na, nɛ na kun yɛ̃. Gãa teena na yɛ̃,
na raa wɔ̃ko sãa, adama tɛ̃ na yam
waamɔ.
26 Ba nùn bikia ba nɛɛ, amɔna u
nun kua. Amɔna u koosina wunɛn
nɔni ka wukiara.
27 Ma u nɛɛ, na raa bɛɛ sɔ̃ɔwa, i ǹ
maa man swaa daki. Mban sɔ̃na i kĩ
i kpam nɔ. Nge bɛɛn tii i kĩ i maa
kowa win bwãabu.
28 Ma ba nùn yaakoru wɔri ba nɛɛ,
wuna a sãa siin bɔ̃ɔ mi, adama bɛsɛ
Mɔwisin bwãaba sa sãa.
29 Bɛsɛ sa yɛ̃ ma Gusunɔ u ka
Mɔwisi gari kua, adama wini, sa ǹ
mam yɛ̃ mìn di u na.
30 Ma durɔ wi, u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
geema, bitin gariya ye i ǹ ka yɛ̃ mìn
di u na. Ka mɛ, sii man yam waasia.
31 Sa yɛ̃ ma Gusunɔ u ku ra toron
gari nɔ, adama tɔn be ba nùn nasie,
ma ba mɔ̀ ye u kĩ, beya u ra swaa
daki.

32 Saa toren di goo kun nɔɔre ba
tɔnun nɔni wukia wi ba mara ka
wɔ̃koru.
33 Durɔ wi, ù kun wee saa
Gusunɔn min di, u ǹ kpɛ̃ u gãanu
ganu ko.
34 Ma ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, toraru
sɔɔra ba nun mara mam mam. Yera
a tamaa kaa sun keu koosia?
Ma ba nùn gira mɛnnɔ yerun di.

Hunden wɔ̃koru

35 Yesu u nua ma ba durɔ wi gira.
Ye u nùn wa u nùn bikia u nɛɛ, a
Tɔnun Bii naanɛ doke?
36 Durɔ wi, u nɛɛ, tɔnwero, a man
sɔ̃ɔwɔ wara Tɔnun Bii wi, kpa n wa
n ka nùn naanɛ doke.
37 Yesu u nùn wisa u nɛɛ, a nùn wa
kɔ, wiya ka nun gari mɔ̀ mi.
38 Durɔ wi, u nɛɛ, Yinni, na
nun naanɛ doke. Ma u yiira Yesu
wuswaaɔ.
39 Yesu u nɛɛ, siribun sɔ̃na na na
handuniaɔ, be ba kun yam waamɔ
kpa bu ka yam wa, be ba maa yam
waamɔ bu ka ko wɔ̃kobu.
40 Falisi gabu be ba wãa ka wi
sannu ba gari yi nua. Ba nùn bikia
ba nɛɛ, bɛsɛn tii maa wɔ̃koba?
41 Ma Yesu u nɛɛ, ì n sãan na
wɔ̃kobu, i ǹ ko i n daa toraru
mɔ. Adama yèn sɔ̃ i gerumɔ i yam
waamɔ, yen sɔ̃na i wãa toraru sɔɔ ka
tɛ̃.

10

Yãanu ka nin kparon mɔndu

1 Yen biru Yesu u nɛɛ, ka geema
na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, goo wi u kun dumɔ
yãa gɔ̃rɔ saa kɔnnɔn di ma u yɔɔmɔ
u suremɔ gam di, wiya sãa gbɛnɔ ka
wɔro.
2 Adama wi u kɔnnɔn di dumɔ
wiya yãanun kparo.
3 Kɔnnɔ kɔ̃so u ra nùn kɛniɛ,
yãanu ra n maa win nɔɔ nɔɔmɔ. U
ra win yãanu soku baatere ka ten
yĩsiru kpa u nu yara tɔɔwɔ.
4 Sanam mɛ u nu yara tɔɔwɔ
kpuro, u ra nu gbiiye kpa nu n nùn
swĩi yèn sɔ̃ nu win nɔɔ yɛ̃.
5 Nu ǹ wuramɔ nu tɔn tuko swĩi,
adama nu koo duka suwa n toma
saa win min di yèn sɔ̃ nu ǹ win nɔɔ
yɛ̃.
6 Yesu u bu mɔn te kua adama ba
ǹ tuba ye u ka yã.

Yesuwa yãa kparo geo

7 Yen sɔ̃na Yesu u kpam nɛɛ, ka
geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, nɛna na yãa
gɔ̃run kɔnnɔ.
8 Be ba man gbiiye mi kpuro,
gbɛnɔbu ka wɔroba ba sãa. Yãanu
kun ben gari swaa daki.
9 Nɛn tiiwa kɔnnɔ ge. Baawure wi
u dumɔ saa nɛn min di wiya ba koo
faaba ko. U koo du, u koo maa yari,
u koo maa dii yeru wa.
10 Gbɛnɔ u ra nɛwa u ka gbɛni u
go kpa u sanku. Adama nɛ na nawa
yãanu nu n ka wãaru mɔ, kpa nu n
tu mɔ mam mam.
11 Nɛn tiiwa yãa kparo geo. Yãa
kparo geo u ra win wãaru wɛ̃wa
win yãanun sɔ̃.
12 Adama sɔm kowo wi u kun
sãa kparo ma yãanu kun sãa win
tiiginu, ù n dɛmaku waama ga sisi,
u koo yãanu deri u yakurawa. Kpa
dɛmaku gu yãanu mwa gu ni nu tie
yarinasia.
13 Durɔ wi, u koo yakura yèn sɔ̃
gobin sɔmbura u mɔ̀, u ǹ maa yãa
nin wɔnwɔndu mɔ.
14-15 Nɛna yãa kparo geo. Nge mɛ
Baaba man yɛ̃ ma na maa Baaba yɛ̃,
nge mɛya na nɛn yãanu yɛ̃, nu maa
man yɛ̃. Na maa nɛn wãaru wɛ̃ɛmɔ
yãa nin sɔ̃.
16 Na maa yãanu ganu mɔ ni nu
kun wãa yãa gɔ̃ɔ teni sɔɔ. Niya na ǹ
kon ko na kun maa ka nɛ. Nu koo
maa nɛn nɔɔ nɔ, kpa nu ko gɔ̃ɔ teeru,
kpa nu n kparo turo mɔ.
17 Yen sɔ̃na Baaba u man kĩ yèn
sɔ̃ na nɛn wãaru wɛ̃ɛmɔ kpa n kpam
wa n tu mwa.
18 Goo kun kpɛ̃ u tu wɔra nɛn
nɔmun di. Na tu wɛ̃ɛmɔ ka nɛn tii.
Na yiiko mɔ n ka tu wɛ̃, na maa yiiko
mɔ n ka tu mwa. Wooda yera na
mwa saa nɛn Baaban min di.
19 Ye Yuuba ba yeni nua, sikirinɔ
ga kpam dua ben suunu sɔɔ gari yin
sɔ̃.

20 Tɔn dabiru be sɔɔ, ba gerua ba
nɛɛ, wiirowa, wɛrɛkunu maa nùn
wãasi. Mba n kua ba ka nùn swaa
daki.
21 Adama gaba nɛɛ, n ǹ
wɛrɛkunugiin gari mi. Wɛrɛkunu
koo kpĩ nu wɔ̃ko yam waasia?

Yuuba ba Yesu yina

22 Saa ya tura ye ba koo ka tɔ̃ɔ
bakaru garu ko Yerusalɛmuɔ te ba
ra soku sãa yerun dɛɛrasiabu *. Saa
ye, ya sãawa woorun sanam.
23 Ma Yesu u maa wãa sãa yerɔ
u sĩimɔ ten bee tiaɔ ye ba ra soku
Salomɔɔn kɔbɛ.
24 Ma Yuuba ba nùn sikerena ba
nùn bikia ba nɛɛ, sere saa yerà kaa
n bɛsɛn laakari doke sika sɔɔ. À n
sãan na Kirisi wi, a sun sɔ̃ɔwɔ kpasa
kpasa.
25 Ma Yesu u bu wisa u nɛɛ, na
raa bɛɛ sɔ̃ɔwa, adama i ǹ man naanɛ
doke. Sɔma ye na mɔ̀ ka nɛn
Baaban yĩsiru, yeya ya man areru
diiyammɛ.
26 Adama i ǹ naanɛ doke yèn sɔ̃ i ǹ
sãa nɛn yãanu.
27 Nɛn yãanu nu nɛn nɔɔ nɔɔmɔ,
na nu yɛ̃, nu maa man swĩi.
28 Na nu wã̃aru wɛ̃ɛmɔ te ta ku
ra kpe, nu ǹ maa kam mɔ̀ ka
baadommaɔ, goo maa sari wi u koo
nu mwa nɛn nɔmun di.
29 Nɛn Baaba wi u man nu wɛ̃, u
kpã u kpuro kere, goo maa sari wi u
koo nu mwa saa nɛn Baaban nɔmun
di.
30 Nɛ ka Baaba sa sãawa tia.
31 Ma Yuuba ba kpam kpenu
dɔbura bu ka nùn kasuku.
32 Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na sɔm
gee dabiru kua bɛɛn wuswaaɔ ka
Baaban yiiko. Sɔmbu ni sɔɔ, teren
sɔ̃na i kĩ i man kasuku.
33 Yuuba ba nùn wisa ba nɛɛ, sa
ǹ nun kasukumɔ sɔm geerun sɔ̃,
adama yèn sɔ̃ a Gusunɔ wɔmmɔ, yen
sɔ̃na. Wunɛ tɔnuwa, ma a kĩ a n tii
mɔ̀ Gusunɔ.
34 Yesu u nɛɛ, ba ǹ yorua bɛɛn
tiin wooda sɔɔ ma Gusunɔ u nɛɛ, "I
sã̃awa Wɔrukoon bibu?"
35 Sa yɛ̃ ye Gusunɔn gari gerumɔ n
sãawa gem ka baadommaɔ. Ma win
tii u nɛɛ, ba sã̃awa Wɔrukoon bibu
be ba win gari mwa.
36 Tɛ̃ nɛn tii maa, Baaba u man
gɔsa ma u man gɔrima handuniaɔ.
Amɔna i ka nɛɛ na Gusunɔ wɔmmɔ
yèn sɔ̃ na gerua ma nɛna na win Bii.
37 Nà kun nɛn Baaban sɔmburu
mɔ̀, i ku man naanɛ doke.
38 Adama nà n tu mɔ̀, baa ì kun
man naanɛ doke, i sɔmbu te naanɛ
dokeo kpa i n ka yɛ̃ saa tɛ̃n di sere
ka baadomma ma Baaba wãa nɛ sɔɔ,
nɛ na maa wãa wi sɔɔ.
39 Ma ba kpam swaa kasu bu ka
nùn mwa, adama u bu kisirari.
40 Yesu u kpam Yuudɛnin daaru
tɔbura u da mi Yohanu u gbia u
batɛmu kua, miya u sina.
41 Ma tɔn dabiru ba na win mi, ba
nɛɛ, Yohanu u ǹ sɔm maamaakigiru
koore, adama ye u gerua durɔ wini
sɔɔ, ye kpuro geema.
42 Ma tɔn dabira nùn naanɛ doke
mi.

11

Lasaan gɔɔ

1 N wee durɔ goo wi ba ra soku
Lasaa wi u wãa Betaniɔ u bara.
Betani sã̃awa Maari ka win mɔɔ
Maatan wuu.
2 Maari wiya u gasɔ Yinnin naasu
turare wisi, ma u ka win wirun seri
su sunka. Win sesu Lasaawa bara.
3 Ma wi ka win mɔɔ Maata ba Yesu
nɔɔ mɔrisia ba nɛɛ, Yinni, wunɛn
bɔrɔ kĩnasi u barɔ.
4 Ye Yesu u yeni nua u nɛɛ, bara te,
ta ǹ gɔɔgiru adama ta koo Gusunɔn
yiiko sɔ̃ɔsi, kpa bu ka Gusunɔn Bii
bɛɛrɛ wɛ̃.
5 N deema Yesu u sãawa Maata ka
win wɔnɔ ka ben sesu Lasaan bɔrɔ
kĩnasi.
6 Ye u nua ma Lasaa u barɔ, u gina
sina wuu mi u wãa mi sɔ̃ɔ yiru.

* **10:22** ***sãa yerun dɛɛrasiabun tɔ̃ɔ bakaru*** Ta sãawa te Yuuba ba ra di wɔ̃ɔ ka wɔ̃ɔ bu ka yaaya dɔma te ba bũu sãaru kpeesia sãa yerɔ ma ba tu dɛɛrasia ba Gusunɔ sãaru wesia mi.

7 Yen biru u win bwãabu sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, su kpam wura Yudeaɔ.
8 Win bwãaba nɛɛ, yinni, sɔ̃ɔ mɛɛ
tera Yuuba ba kĩ bu nun kpenu
kasuku, ma a kpam kĩ a wura mi?
9 Yesu u bu bikia u nɛɛ, n ǹ saa
wɔkura yiruwa sɔ̃ɔ ra n wãa sɔ̃ɔ
teeru sɔɔ? Goo ù n sĩimɔ sɔ̃ɔ sɔɔ, u ǹ
sokuramɔ yèn sɔ̃ u handunian yam
bururam waamɔ.
10 Adama wi u sĩimɔ wɔ̃kuru sɔɔ u
koo sokura domi yam bururam sari
yɛ̃ro sɔɔ.
11 Yeniban biru u kpam nɛɛ, Lasaa
bɛsɛn bɔrɔ u dòwa adama na dɔɔ n
nùn yamia.
12 Bwãa be, ba nɛɛ, Yinni, ù n dòn
na, u koo bɛkura.
13 Adama Yesu u bu Lasaan gɔɔ
sɔ̃ɔmɔwa. Be, ba tamaa dom dirun
gariya u bu sɔ̃ɔmɔ.
14 Yen sɔ̃na Yesu u bu sɔ̃ɔwa
kpasasa u nɛɛ, Lasaa u guwa,
15 adama bɛɛn sɔ̃na nɛn nukura
do ye na ǹ ka wãa mi, kpa i ka naanɛ
doke. I na su da win mi.
16 Tomaa wi ba ra maa soku Sika,
u win bwãasibu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i de su
da, kpa su ka yinni gbi sannu.

Yesuwa seeyo ka wãaru

17 Ye Yesu u tura mi, u deema
Lasaa kua sɔ̃ɔ nnɛ sikiru sɔɔ kɔ.
18 Betani ka Yerusalɛmun tondam
kun kere kilo ita.
19 Ma Yuu dabiru ba yarima ben
wuun di ba na Maata ka Maarin
mi bu ka bu nukuru yɛmiasia ben
sesun gɔɔn sɔ̃.
20 Sanam mɛ Maata u nua ma Yesu
u sisi, ma u nùn sennɔ da. Adama
Maari u sɔ̃ yɛnuɔ.
21 Ma Maata u Yesu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
Yinni à n daa wãa mini nɛn sesu kun
gbimɔ.
22 Adama baa tɛ̃, na yɛ̃ ma yabu
baayere ye kaa bikia Gusunɔn
nɔmuɔ u koo nun wɛ̃.
23 Ma Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
wunɛn sesu u koo se gɔrin di.
24 Ma Maata u nɛɛ, geema, na yɛ̃
ma u koo kpam se, gɔribu bà n
seemɔ sanam dãakim sɔɔ.
25 Ma Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
nɛna na ra gɔribu seeye, nɛna na
ra wãaru wɛ̃. Baawure wi u man
naanɛ doke u ko n wãawa wãaru sɔɔ
baa ù n gu.
26 Baawure wi u maa wasi ma
u man naanɛ doke, u ǹ gbimɔ ka
baadommaɔ. A naanɛ doke nge mɛ?
27 Maata u Yinni wisa u nɛɛ, mɛya
na naanɛ doke ma wuna Kirisi wi,
Gusunɔn Bii, wi u sisi handuniaɔ.

Yesun swĩi

28 Sanam mɛ Maata u yeni gerua
u kpa, u win wɔnɔ Maari sokum da,
ma u nùn sɔ̃ɔwa tɛɛru ma yinni u
tunuma u nùn soku.
29 Ye Maari u yeni nua u seewa ka
sɛndaru ma u da win mi.
30 N deema Yesu kun gina wuu
dum kpa, u wãawa yam mi Maata ka
nùn yinna.
31 Yuu be ba Maari nukuru
yɛmiasiamɔ dirɔ, ye ba wa u seewa
ka sɛndaru u yara tɔɔwɔ, ba nùn
swĩi. Ba tamaa u dɔɔwa sikirɔ u swĩ.
32 Sanam mɛ Maari u tura mi Yesu
u wãa, ye u nùn wa u yiira u nɛɛ,
Yinni à n daa wãa mini nɛn sesu kun
gbimɔ.
33 Ye Yesu u wa u sumɔ, ma Yuu
be ba ka nùn na, ben tii ba sumɔ,
yera u diira ka nuku sankiranu.
34 U bu bikia u nɛɛ, mana i nùn
sika.
Ma ba nɛɛ, Yinni a na a wa.
35 Ma Yesu u swĩ.
36 Yen sɔ̃na Yuuba ba nɛɛ, i mɛɛrio
i wa nge mɛ u nùn kĩ n nɛ.
37 Adama ben gabu ba nɛɛ, durɔ
wini u wɔ̃ko yam waasia. Mban
sɔ̃na u dera Lasaa u gu.

Lasaan seebu gɔrin di

38 Yesu u kpam diira, ma u da
sikirɔ. Siki te, kpee wɔruwa, ma ba
gen nɔɔ kɔrua ka kperu.
39 Ma Yesu u wooda wɛ̃ u nɛɛ, bu
kpee te bɔrio min di.
Ma Maata, wi u gun sesu, u nùn
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Yinni, u numia kɔ, yen
sɔ̃ɔ nnɛ wee gisɔ ye u ka gu.
40 Ma Yesu u nùn bikia u nɛɛ, na
ǹ daa nun sɔ̃ɔwa na nɛɛ, à n naanɛ
doke, kaa Gusunɔn yiiko wa?

41 Ma ba kpee te bimia min di. Ma
Yesu u win nəni sua wəllə u nɛɛ, nɛn
Baaba, na nun siara yèn sõ a nɛn gari
swaa daki.
42 Na yɛ̃ ma a ra nɛn gari
nə baadomma, adama na yeni
geruməwa tən benin sõ be ba yõ mi,
kpa bu ka naanɛ doke ma wuna a
man gərima.
43 Sanam mɛ u yeni gerua u kpa,
ma u gbãra ka dam u nɛɛ, Lasaa, a
yarima!
44 Wi u raa gu mi, u yarima
sikirun di ka win gorun bekuru te
ba win nəma ka naasu tɛ̃kua ka maa
wirə. Ma Yesu u bu sõəwa u nɛɛ, bu
nùn kusio u sĩ.

Ba wesianamə bu ka Yesu go
(I maa mɛɛrio Mateu 26:1-5, Maaku 14:1-2, Luku 22:1-2)

45 N wee Yuu dabiru be ba Maari
swĩima mi, ma ba wa ye Yesu u kua,
ba nùn naanɛ doke.
46 Adama ben gabu ba gəsira ba da
Falisiban mi, ba bu sõəwa ye Yesu u
kua.
47 Sanam mɛya yãku kowo
tənwerobu ka Falisiba ba guro
gurobu mɛnna ma ba bikianamə ba
mò, amənа sa ko ko. Durə wi wee, u
səm maamaakigii dabinu mò.
48 Sà n nùn deri mɛ, təmbu
kpurowa ba koo nùn naanɛ doke.
Romugibu ba koo maa na bu
bɛsɛn sãa yeru wəra kpa bu bɛsɛn
bweseru gura.
49 Adama ben turo wi ba ra nɛɛ
Kaifa, wi u sãa yãku kowo tənwero
wõə ge səə, u bu sõəwa u nɛɛ, bɛɛ i ǹ
gãanu ganu yɛ̃ baa fiiko.
50 Mɛya, n ǹ maa bɛɛ yeeri ma
bɛɛn arufaaniwa tən turo u ka gbi
tən dabirun sõ, kpa bɛsɛn bweseru
kpuro tu ku ka kam ko.
51 N ǹ mə ka win tiin yɛ̃ra u yeni
gerua. U ye geruawa yèn sõ wiya u
sãa yãku kowo tənwero wõə ge səə,
yen sõna u gerua u nɛɛ, Yesu koo gbi
Yuuban bweserun sõ.
52 N ǹ maa mə be tənan sõ, adama
u ka maa Gusunən bibu kpuro
kowa tən teebu be ba wãa baama.
53 Yen sõna saa dəma ten di, ba
wesiana bu ka Yesu go.
54 Yenin sõna u ǹ maa sĩimə
batuma səə Yuuban suunuə, adama
u doona min di tem gam gia
gbaburu səə, mi u wuu gagu dua
ge ba ra soku Efaraimu. Miya u sina
ka win bwãabu.
55 Yuuban tõə bakaru te ba ra
soku Gəə sararibu ta turuku kua,
ma tən dabiru saa baru kpaanun di
ba da Yerusalɛmuə bu ka tii sãrasia
tõə baka te, tu sere turi.
56 Ma ba Yesu kasu. Ba yõ sãa
yerə ba bikianamə, ba mò amənа i
bwisikumə. U ǹ tõə bakaru sisiwa?
57 Yãku kowo tənwerobu ka
Falisiba ba raa wooda wɛ̃ ba nɛɛ, goo
ù n yɛ̃ mi Yesu u wãa u bu sõəwə kpa
be, bu nùn mwa.

12

Maari u Yesun naasu turare wisi
(I maa mɛɛrio Mateu 26:6-13, Maaku 14:3-9)

1 Ye n tie sõə nəəba tia tõə bakaru
tu sere turi te ba ra soku Gəə
sararibu, yera Yesu u da Betaniə mi
Lasaa u wãa wi u seeya gərin di.
2 Miya ba nùn yaa dibu kua ma
Maata u bu nəərimə, adama Lasaa u
sõ ka Yesu səbun suunu səə.
3 Wee, Maari u turare gobi
bɛkɛgia mə litirin bənu, ye ba kua
ka naadin gum tii tii, ma u ye sua
u Yesun naasu wisi, ma u su sunka
ka win seri. Yera dii te kpuro ta
turaren nuburu yiba.
4 Yesun bõə turo, wi ba ra nɛɛ
Yudasi Isikariətu, wi u koo yãku
kowo tənwerobu ka Falisiba nùn
nəmu səndia, u bikia u nɛɛ,
5 mba n kua ba ǹ ka turare ye dəre
səm kowon wõə tian kəsiarun saka,
kpa bu sãarobu bənu kua.
6 U ǹ yeni gerumə sãarobun
wənwəndun sõ, adama yèn sõ u
sãawa gbɛnə. Wiya u ra n maa gobin
bəəru nɛni, kpa u n yi gbɛnimə.
7 Adama Yesu u nɛɛ, a kurə wi
derio. U yeni beruawa u ka nɛn gəə
sikuru mara.

8 Baadommawa sãarobu ba wãa
bɛɛn suunu sɔɔ adama nɛna na ǹ ko
na n wãa ka bɛɛ baadomma.

Ba wesianamɔ bu ka Lasaa go

9 Yuuba dabira ta nua ma Yesu u
wãa Betaniɔ ma ba da mi, n ǹ mɔ bu
ka Yesu wa tɔna, adama bu maa ka
Lasaa wawa wi Yesu u seeya gɔrin
di.
10 Yera yãku kowo tɔnweroba
wesiana bu maa Lasaa go.
11 Domi win sõna Yuuba dabira
yarimɔ ben min di ba Yesu naanɛ
dokemɔ.

Yesu u Yerusalɛmu dua
(I maa mɛɛrio Mateu 21:1-11,
Maaku 11:1-11, Luku 19:28-40)

12 Yen sisiru tɔn wɔru ge ga tõɔ
bakaru da ga nua ma Yesu u sisi
Yerusalɛmuɔ.
13 Ma ba bãa kako bekusu sua ba
ka nùn sennɔ da. Ba gbãsukumɔ ba
mɔ̀, sa Gusunɔ siara! Domarugiiwa
wi u sisi ka Gusunɔn yĩsiru!
Domarugiiwa Isireliban sunɔ!
14 Ma Yesu u kɛtɛku kpɛmbu gagu
wa u sɔni nge mɛ ba yorua Gusunɔn
gari sɔɔ ba nɛɛ,
15 "I ku bɛrum ko, Yerusalɛmugibu.
N wee bɛɛn sunɔ u sisi.
U kɛtɛku kpɛmbu sɔni."
16 Yabu yeni ya ǹ win bwãabu yeeri
saa ye sɔɔ, adama ye Yesu u wura
win yiiko sɔɔ Gusunɔ wɔllɔ, saa ye
sɔɔra ba yaaya ma ba yeni kpuro
yorua Gusunɔn gari sɔɔ win sõ, ba
maa nùn ye kpuro kua.
17 Tɔn dabiru te ta raa wãa ka Yesu
sannu sanam mɛ u Lasaa soka u
yara sikirun di, ye u nùn seeya gɔrin
di, ta ra n yen areru dimɔ.
18 Ma tɔn wɔru ge, ga nùn
sennɔ da yèn sõ ba nua ma u sɔm
maamaakigii te kua.
19 Yen sõna Falisiba ba geruna ba
nɛɛ, i ǹ wa ma sa nùn kpanawa mam
mam. Domi wee handunia kpuro
ya nùn swĩi.

Gɛrɛki gaba Yesu kasu

20 Gɛrɛki gaba wãa be sɔɔ be ba
sãaru da Yerusalɛmuɔ tõɔ bakarun
sanam.
21 Ba da Filipun mi, Galilen
Bɛsaidagii, ma ba nɛɛ, tɔnwero, sa
kĩ su Yesu wa.
22 Filipu u da u Andere sõɔwa,
ma Andere ka Filipu ba da ba Yesu
sõɔwa.
23 Yesu u bu sõɔwa u nɛɛ, saa ya
tura ye ba koo ka Tɔnu Bii wɔlle sua.
24 Ka geema na bɛɛ sõɔmɔ, dĩa
bima yà kun wɔrumɛ tem sɔɔ ya gu,
ya wãawa ye tia. Adama yà n gu, ya
koo bii dabinu ma.
25 Baawure wi u win wãaru dimɔ
ka win tiin gõru kĩru u koo tu bia.
Baawure wi u kun maa win wãaru
garisi gãanu handunia yeni sɔɔ, u tu
beruawa wãaru te ta ku ra kpen sõ.
26 Goo ù n nɛn wãaru wãa, yɛ̃ro u
man swĩiyɔ. Mi na wãa kpa u n maa
wãa mi. Goo ù n nɛn wãaru wãa,
nɛn Baaba koo yɛ̃ro bɛɛrɛ wɛ̃.

Yesu u win gɔɔn gari gerumɔ

27 Yesu maa nɛɛ, tɛ̃ nɛn gõru ga
sankira too too. Na ǹ yɛ̃ ye kon gere.
Nge kon nɛn Baaba kanawa u man
wɔra ye ya man deema mini sɔɔn
di? Aawo, domi yenin sõna na na.
28 Baaba, a wunɛn yĩsiru wɔlle
suo.
Yera nɔɔ gagu ga gerua saa wɔllun
di ga nɛɛ, na tu wɔlle sua kɔ, kon maa
wure n tu wɔlle sua nɔn mɛɛruse.
29 Tɔn wɔru ge ga wãa mi, ba nɔɔ
ge nua ma ba nɛɛ, gura ya kukura.
Ma gaba nɛɛ, wɔllun gɔradowa ka
nùn gari kua.
30 Adama Yesu u bu sõɔwa u nɛɛ,
n ǹ mɔ nɛn sõna i nɔɔ ge nua, bɛɛn
sõna.
31 Tɛ̃ gera handunia yenin siribu
tunuma. Tɛ̃ gera ba koo handunia
yen wirugii gira.
32 Sanam mɛ ba koo man sua tem
di bu bwɛ̃, sanam mɛya kon tɔmbu
kpuro tii gawe.
33 U yeni geruawa u ka sõɔsi gɔɔ
wìn bweseru u koo gbi.
34 Tɔn wɔru ge, ga nùn sõɔwa ga
nɛɛ, sa nua bɛsɛn woodan tireru sɔɔ
ma Kirisi u ko n wãawa sere ka
baadommaɔ. Amɔna a ka gerumɔ

ma ba ɲ̀ koo ko ba kun Tɔnun Bii sue tem di. Wara Tɔnu Bii wi.
35 Yesu u bu wisa u nɛɛ, saa fiiko sɔɔra yam bururam mu wãa bɛɛn suunu sɔɔ. I n sĩimɔ saa ye i yam bururam mɔ kpa yam mu ku raa bɛɛ tĩre. Domi wi u sĩimɔ yam wɔ̃kuru sɔɔ u ku ra n yɛ̃ mi u dɔɔ.
36 Yen sɔ̃, i yam bururam mɛ naanɛ dokeo saa ye i mɛ mɔ kpa i ka ko yam bururam bibu.

Yuuba ba ɲ̀ Yesu naanɛ doke

Ye Yesu u yeni gerua u kpa, u doona ben suunu sɔɔn di, u kukua.
37 Baa ye u ka maamaaki dabinu kua ben wuswaaɔ, ka mɛ, ba ɲ̀ nùn naanɛ doke.
38 Kpa gari yi Gusunɔn sɔmɔ Esai u gerua yi ka koora, yi u nɛɛ,
"Yinni wara u naanɛ doke ye sa nɔɔsia.
Wara Yinni Gusunɔ u win dam sɔ̃ɔsi."
39 Yenin sɔ̃na ba ɲ̀ kpĩa ba naanɛ doke domi Gusunɔn sɔmɔ Esai u kpam gerua u nɛɛ,
40 "Gusunɔ u bu kua wɔ̃kobu
ma u ben bwisi kawa.
Kpa bu ku raa ka ben nɔni yam wa.
Kpa bu ku gia ka ben bwisi.
Bu ku raa gɔ̃ru gɔsia, kpa n bu bɛkia."
41 Yeniwa Esai u gerua yèn sɔ̃ u Kirisin yiiko wa ma u win gari gerua.
42 Ka mɛ, Yuuban tɔnwero dabiru ba Yesu naanɛ doke, adama Falisiban sɔ̃ ba ɲ̀ wure batuma sɔɔ bu ku raa ka bu gire mɛnnɔ yerun din sɔ̃.
43 Domi ba tɔnun siarabu kĩ n kere Gusunɔn siarabu.

Yesun gari yi koo tɔmbu taarɛ wɛ̃

44 Ma Yesu u gbãra u nɛɛ, baawure wi u man naanɛ doke, n ɲ̀ mɔ nɛna u naanɛ doke, wi u man gɔrimawa u naanɛ doke.
45 Wi u man waamɔ u wi u man gɔrima waamɔwa mi.
46 Nɛ na na handuniaɔ nge yam bururam, kpa baawure wi u man naanɛ doke u kun ka wãa yam wɔ̃kuru sɔɔ.
47 Baawure wi u nɛn gari nɔɔmɔ, ma u kun yi wure, n ɲ̀ mɔ nɛna kon yɛ̃ro taarɛ wɛ̃. Na nawa n ka handunia faaba ko, n ɲ̀ mɔ n ka handunia taarɛ wɛ̃.
48 Baawure wi u man yina, ma u ɲ̀ nɛn gari wure, yɛ̃ro u mɔ ye n koo nùn taarɛ wɛ̃. Gari yi na gerua yiya yi koo yɛ̃ro taarɛ wɛ̃ sanam dãakim sɔɔ.
49 Domi na ɲ̀ gari gerua ka nɛn tiin yiiko, adama Baaba wi u man gɔrima, wiya u man wooda wɛ̃ ye kon gere ka ye kon sɔ̃ɔsi.
50 Na yɛ̃ ma win woodan kɔkɔrɔwa wãaru te ta ku ra kpe, yen sɔ̃na ye na gerumɔ, na ye gerumɔwa nge mɛ Baaba u man sɔ̃ɔwa.

13

Yesu u win bwãabun naasu tea

1 Yesu u ra n wigibu kĩ be ba wãa handuniaɔ, yen sɔ̃, bu sere tɔ̃ɔ baka te ko te ba ra nɛɛ Gɔɔ sararibu, u bu win kĩi bakaru sɔ̃ɔsi. Domi u yɛ̃ ma win saa ya tura u ka doona handunian di u da win Baaban mi.
2 Wi ka win bwãabu ba yaa dibu dimɔ sannu. N deema Setam u raa Yudasi Isikariɔtu, Simɔɔn bii bɔrie u ka Yesu yãku kowo tɔnwerobu ka Falisiba nɔmu sɔndia.
3 Yesun tii u yɛ̃ ma Baaba u nùn gãanu kpuro nɔmu sɔndia, u maa yɛ̃ ma u nawa saa Gusunɔn min di ma u maa wurɔ win mi.
4 Yera u seewa dii yerun di u win yaberu pweta u yi, ma u yasa sua u tii sɛ̃ka.
5 U nim sɔke gbɛ̃ɛru sɔɔ, u ka win bwãabun naasu teamɔ, ma u si sunkumɔ ka yasa ye u sɛ̃ke.
6 Ye u girari Simɔɔ Piɛɛn mi, ma Piɛɛ nùn bikia u nɛɛ, Yinni wuna kaa maa nɛn naasu tea?
7 Yesu u nùn wisa u nɛɛ, a ɲ̀ gina tuba ye na mɔ̀ tɛ̃, adama amɛn biru n ko n nun yeeri.
8 Piɛɛ u nɛɛ, nɛ na kun wuramɔ a nɛn naasu tea fa!
Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nà kun wunɛn naasu tee, a ɲ̀ maa bɔnu gaa wasi nɛn mi.

9 Simɔɔ Piɛɛ u nɛɛ, ǹ n mɛn na
Yinni, n ǹ maa mɔ nɛn naasu tɔnawa
kaa tea, a maa nɛn nɔma ka nɛn wiru
teo.
10 Yesu u nɛɛ, wi u wobura, mba
n maa yɛ̃ro tie, ma n kun mɔ u
win naasu tea u wa u ka dɛɛra mam
mam. Bɛɛ i dɛɛre, adama n ǹ mɔ bɛɛ
kpuro.
11 N deema Yesu u win dɔmɛ yɛ̃ kɔ,
yen sɔ̃na u gerua u nɛɛ, n ǹ mɔ be
kpurowa ba dɛɛre.
12 Sanam mɛ u ben naasu tea u
kpa u win yaberu sua u sebua ma u
kpam sina win sin yerɔ u nɛɛ, i yɛ̃ ye
na bɛɛ kua mi?
13 Bɛɛ i man sokumɔ keu koosio
ka Yinni. Geema i gerumɔ, mɛya na
sãa.
14 Ǹ n mɛn na, nɛ wi na sãa bɛɛn
Yinni ka bɛɛn keu koosio, nà n bɛɛn
naasu tea, n weenɛ bɛɛn tii i naasu
teana.
15 Wee na bɛɛ kom gem sɔ̃ɔsi kpa i
n da maa kuanɛ nge mɛ.
16 Ka geema, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, yoo ku
ra n win yinni kere, mɛya gɔro ku ra
n wi u nùn gɔra kere.
17 Tɛ̃ wee, i sɔ̃ɔsi teni gia. Doo
nɔɔrugiba bɛɛ, ì n tu swĩi.
18 N ǹ mɔ bɛɛ kpuron gariya na
mɔ̀. Na yɛ̃ be na gɔsa. Adama
Gusunɔn gari yi ǹ koo ko yì kun
koore yi yi nɛɛ, "Wi u ka man dimɔ
sannu, u gɔsira nɛn yibɛrɛ."
19 Na bɛɛ yabu yeni sɔ̃ɔmɔwa saa
tɛ̃n di yu sere koora. Yà n koora kpa
i ka naanɛ doke ma nɛna yɛ̃ro wi.
20 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ,
baawure wi u yɛ̃ro wura wi na
gɔra, nɛna u wura. Baawure wi u
maa man wura, u wi u man gɔrima
wurawa.

Yesu u Yudasi terasia
(I maa mɛɛrio Mateu 26:20-25, Maaku 14:17-21, Luku 22:21-23)

21 Ye Yesu u yeni gerua u kpa, win
gɔ̃ru ga sankira too too, ma u bu
sɔ̃ɔwa kpasasa u nɛɛ, ka geema na
bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, goo wãa bɛɛ sɔɔ wi u koo
man dɔmɛ.
22 Ma win bwãabu ba nɔni gia
mɛɛrina. Ba ǹ yɛ̃ ben wara u ka yã.
23 Yesun bɔ̃ɔ turo, wi u kĩ, u sɔ̃ win
nɔm geuɔ.
24 Ma Simɔɔ Piɛɛ u yĩreru kua ka
nɔmu durɔ wi, u Yesu bikio u nɛɛ,
wara u ka yã.
25 Ma bɔ̃ɔ wi, u Yesu gballi u nùn
bikia u nɛɛ, Yinni wara a ka yã.
26 Yesu u nùn wisa u nɛɛ, wi na
kon dɔka wɛ̃ ye na ka kpee sɔ̃ra,
wiya mi.
Ma u dɔka ka kpee sɔ̃ra u Yudasi
Isikariɔtu, Simɔɔn bii wɛ̃.
27 Ye Yudasi u dɔka ye mwa u kpa,
mii mii ma Setam dua win gɔ̃ruɔ.
Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ye kaa ko,
a koowo kpaaka.
28 Adama ben suunu sɔɔ goo sari
wi u yɛ̃ yèn sɔ̃ u nùn sɔ̃ɔwa mɛ.
29 Gaba tamaa yèn sɔ̃ Yudasiwa
u gobin bɔɔru nɛni, yen sɔ̃na Yesu
u nùn sɔ̃ɔmɔ u gãanu dweeyo nìn
bukata ba mɔ tɔ̃ɔ bakarun sɔ̃, ǹ kun
mɛ u nùn sɔ̃ɔmɔ u sãarobu gãanu kɛ̃.
30 Ye Yudasi u dɔka ye mwɛ ma u
yara ka sɛndaru. N deema yam tĩra.

Wooda kpaa

31 Sanam mɛ Yudasi u yara u kpa,
Yesu u nɛɛ, tɛ̃ra Tɔnun Bii u den
wɔlle suara, ma Gusunɔ maa wɔlle
suara win min di.
32 Gusunɔ ù n wɔlle suara win
min di, Gusunɔn tii u koo maa
Tɔnun Bii wi wɔlle sua, n ǹ maa
tɛɛmɔ.
33 Nɛn bibu, saa fiiko sɔɔra ko na n
wãa ka bɛɛ, yen biru i ko man kasu.
Adama na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ tɛ̃ nge mɛ na raa
Yuuba sɔ̃ɔwa, mi na dɔɔ i ǹ kpɛ̃ i da
mi.
34 Wooda kpaa na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ, i
kĩanɔ. I de i kĩru sɔ̃ɔsina nge mɛ na
bɛɛ kĩru sɔ̃ɔsi.
35 Ì n kĩanɛ, baawure u ko n yɛ̃ ma
i sãawa nɛn bwãabu.

Yesu u nɛɛ, Piɛɛ koo nùn siki
(I maa mɛɛrio Mateu 26:31-35, Maaku 14:27-31, Luku 22:31-34)

36 Simɔɔ Piɛɛ u nùn bikia u nɛɛ,
Yinni, mana a dɔɔ.
Yesu u nùn wisa u nɛɛ, mi na dɔɔ
a ǹ kpɛ̃ a man swĩima tɛ̃, adama ǹ n
sosi kaa man swĩima mi.

37 Piɛɛ u nùn bikia u nɛɛ, Yinni,
mban sɔ̃na na ǹ kpɛ̃ n nun swĩi mi
tɛ̃. Domi na sɔɔru sãa n ka nɛn
wãaru wɛ̃ wunɛn sɔ̃.
38 Yesu u nùn bikia u nɛɛ, a sɔɔru
sãa a ka wunɛn wãaru wɛ̃ nɛn sɔ̃?
Ka gem na nun sɔ̃ɔmɔ, goo dɔɔ gu ka
sere swĩ kaa man siki nɔn ita.

14

Yesuwa swaa ye ya dɔɔ

Baaban mi

1 Yesu bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i ku wu-
rura. I Gusunɔ naanɛ dokeo kpa i
maa man naanɛ doke.
2 Wãa yee dabina nu wãa nɛn
Baaban yɛnuɔ. N wee na dɔɔ mi, n
bɛɛ wãa yerun sɔɔru kua. Ǹ kun sãa
mɛ, na ǹ daa bɛɛ sɔ̃ɔmɔ.
3 Nà n wãa yee ten sɔɔru kua na
kpa, kon kpam wurama n bɛɛ sua n
ka da nɛn tiin mi. Mi na wãa kpa sa
n wãa mi sannu.
4 I ru swaa yɛ̃ kɔ mi na dɔɔ.
5 Tomaa u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Yinni,
sa ǹ yɛ̃ mi a dɔɔ. Amɔna sa ko n ka
min swaa yɛ̃.
6 Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛna na
swaa, nɛna na gem, nɛna na wãaru,
goo sari wi u koo da Baaban mi ma
n kun mɔ saa nɛn min di.
7 Bɛɛ ì n daa man yɛ̃, i ko n maa nɛn
Baaba yɛ̃. Saa tɛ̃n di i nùn gia, i maa
nùn wa.
8 Filipu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Yinni a
sun Baaba wi sɔ̃ɔsio, n den tura mɛ.
9 Yesu u nɛɛ, mìn di na ka bɛɛ wãa
n tɛ, ka mɛ, a ǹ man gie Filipu?
Baawure wi u gesi man wa u maa
Baaba wawa. Amɔna a ka gerua a
nɛɛ, n bɛɛ Baaba sɔ̃ɔsio.
10 A ǹ naanɛ doke ma na wãa
Baaba sɔɔ, Baaba maa wãa nɛ sɔ̃ɔ?
Gari yi na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, na ǹ gerumɔ
ka nɛn tiin yiiko. Baaba wi u wãa nɛ
sɔɔ, wiya u win sɔmburu mɔ̀.
11 I gesi naanɛ dokeo ma na wãa
Baaba sɔɔ, ma Baaba maa wãa nɛ sɔɔ.
Ǹ kun mɛ, i naanɛ dokeo sɔma ye na
kuan sɔ̃.
12 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ,
baawure wi u man naanɛ doke,
sɔma ye na mɔ̀, yeya yɛ̃ro koo maa
ko. U koo mam sɔma ko ye ya yeni
kere domi na dɔɔ nɛn Baaban mi.
13 Na kon maa bɛɛ gãanu baanire
kua ni i gesi kana ka nɛn yĩsiru, kpa
bu ka Baaba wɔlle sua saa Biin min
di.
14 Ì n gãanu kana ka nɛn yĩsiru,
kon bɛɛ ni kua.

Hunde Dɛɛron naarun

nɔɔ mwɛɛru

15 Yesu u nɛɛ, ì n man kĩ i nɛn
wooda mɛm nɔɔwɔ.
16 Kon Baaba kana, u koo bɛɛ
Dam Kɛ̃ɔ kpao wɛ̃ wi u ko n ka bɛɛ
wãa sere ka baadommaɔ. Wiya sãa
Hunde gemgii.
17 Handuniagibu ba ǹ kpɛ̃ bu nùn
mwa yèn sɔ̃ ba ǹ nùn waamɔ, mɛya
ba ǹ maa nùn yɛ̃. Adama bɛɛ i nùn
yɛ̃, domi u wãa ka bɛɛ, u kon maa
wãa bɛɛn baawure sɔɔ.
18 Na ǹ bɛɛ derimɔ goberu. Kon
kpam wurama bɛɛn mi.
19 N tie fiiko ye handuniagibu ba
ǹ maa ka man wasi, adama bɛɛ i ko
man wa. Yèn sɔ̃ na wasi, bɛɛ i ko n
maa wasi.
20 Dɔma teya i ko n yɛ̃ ma na wãa
nɛn Baaba sɔɔ ma bɛɛ i wãa nɛ sɔɔ,
ma na maa wãa bɛɛ sɔɔ.
21 Wi u nɛn wooda mwa, ma u ye
mɛm nɔɔwa, wiya u man kĩ. Wi u
man kĩ, nɛn Baaba koo nùn kĩa. Nɛn
tii kon maa yɛ̃ro kĩa, kpa n nùn tii
sɔ̃ɔsi.
22 Yudasi, n ǹ mɔ wi ba ra nɛɛ
Isikariɔtu, u bikia u nɛɛ, Yinni,
amɔna kaa sun wunɛn tii sɔ̃ɔsisina
handuniagibu ba kun ka nun wa.
23 Ma Yesu u nùn wisa u nɛɛ,
baawure wi u man kĩ u koo nɛn gari
mɛm nɔɔwa. Nɛn Baaba u koo nùn
kĩa, nɛ ka nɛn Baaba sa ko maa na
yɛ̃ron mi kpa su bɛsɛn wãa yeru ko
wi sɔɔ.
24 Wi u kun man kĩ, u ǹ maa nɛn
gari mɛm nɔɔwamme. Gari yi i nua,
n ǹ nɛgii, yi sãawa Baabagii wi u
man gɔrima.
25 Na bɛɛ yeni kpuro sɔ̃ɔmɔ tɛ̃ ye
na ka bɛɛ wãa.

26 Adama Hunde Dɛɛro, Dam kɛ̃ɔ
wi, wi Baaba koo gɔrima ka nɛn
yĩsiru, wiya u koo bɛɛ baayere keu
sɔ̃ɔsi, u koo maa bɛɛ ye kpuro
yaayasia ye na bɛɛ sɔ̃ɔwa.
27 Bɔri yɛnda na bɛɛ deria, nɛn
bɔri yɛnda na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ. Na ǹ bɛɛ tu
wɛ̃ɛmɔ nge mɛ handunia ya ra wɛ̃. I
ku wurura, i ku maa nanda.
28 Bɛɛ i nua nge mɛ na bɛɛ sɔ̃ɔwa
ma na doonɔ, adama kon kpam
wurama bɛɛn mi. Ì n daa man kĩ
i ko n nuku dobu mɔ ye na ka dɔɔ
Baaban mi, domi nɛn Baaba u yiiko
mɔ u man kere.
29 Na bɛɛ gãa ninin gari sɔ̃ɔmɔ tɛ̃,
nu sere koora. Nù n koora kpa i ka
man naanɛ doke.
30 Na ǹ maa kpɛ̃ n ka bɛɛ gari
dabinu ko domi handunian wirugii
u sisi. U ǹ dam mɔ nɛ sɔɔ,
31 adama kpa handuniagibu ba n
ka yɛ̃ ma na Baaba kĩ, na maa kpuro
mɔ̀ nge mɛ Baaba u man yen wooda
wɛ̃. I seewo su doona.

15

Yesuwa resɛm dãa gea

1 Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛna
resɛm dãa mɛro, nɛn Baabawa gbaa
yɛ̃ro.
2 Nɛn kãasa baayere ye ya ku ra
binu ma, yera u ra bure u kɔ̃. Kãasa
baayere ye ya ra binu ma, u ra ye
sɔmɛwa kpa yen marum mu ka sosi.
3 Bɛɛ i dɛɛra kɔ gari yin saabu yi na
bɛɛ sɔ̃ɔwa.
4 I de i n ka man maninɛ, na kon
maa ka bɛɛ manina. Nge mɛ kãasa
ya ǹ kpɛ̃ yu ka tii binu ma, ma n kun
mɔ ya ka dãa mɛro maninɛ, mɛya
maa bɛɛn tii, i ǹ kpɛ̃ i binu ma, ì kun
ka man maninɛ.
5 Nɛna resɛm dãa mɛro, bɛɛya yen
kãasi. Wi u ka man maninɛ ma na ka
nùn maninɛ, wiya u koo bii dabinu
ma, domi nɛn sariru i ǹ kpɛ̃ i gãanu
ganu ko.
6 Baawure wi u kun ka man
maninɛ, ba koo nùn wunawa bu kɔ̃
nge kãasi kpa u dɛrura. Yen biru ba
koo kãasi yi mɛnna bu dɔ̃ɔ doke, kpa
yi dɔ̃ɔ mwa.
7 Bɛɛ ì n ka man maninɛ ma nɛn
gari yi wãa bɛɛ sɔɔ, i bikio ye i kĩ, na
kon bɛɛ kua.
8 Ì n bii dabinu mara ya koo nɛn
Baaba bɛɛrɛ wɛ̃. Nge mɛya i ko maa
sɔ̃ɔsi ma nɛn bwãaba i sãa.
9 Nge mɛ Baaba man kĩ, nge mɛya
na maa bɛɛ kĩ. I yɔ̃ro nɛn kĩru sɔɔ.
10 Nge mɛ na nɛn Baaban wooda
mɛm nɔɔwa ma na wãa win kĩru
sɔɔ, nge mɛya ì n nɛn wooda mɛm
nɔɔwa, i ko n wãa nɛn kĩru sɔɔ.
11 Na bɛɛ yeni sɔ̃ɔwa kpa nɛn
nuku dobu bu n ka wãa bɛɛ sɔɔ, kpa
bɛɛn nuku dobu bu ka yibu.
12 Nɛn wooda wee, i kĩanɔ nge mɛ
na bɛɛ kĩ.
13 Goo ù n win wãaru wɛ̃ win
bɔrɔban sɔ̃ kĩrun saabu, kĩi te, ta ǹ
saara mɔ.
14 Nɛn bɔrɔbara bɛɛ i sãa ì n mɔ̀ ye
na bɛɛ yiire.
15 Na ǹ maa bɛɛ sokumɔ yobu yèn
sɔ̃ yoo ku ra n yɛ̃ ye win yinni u
mɔ̀. Adama na bɛɛ sokumɔ bɔrɔba,
yèn sɔ̃ gãanu baanire ni na nua nɛn
Baaban min di niya na bɛɛ sɔ̃ɔwa.
16 N ǹ mɔ bɛɛya i man gɔsa, nɛna
na bɛɛ gɔsa. Na maa bɛɛ wuna
nɛnɛm kpa i da i binu ma ni nu koo
tɛ. Kpa gãanu baanire ni bɛɛ i kana
nɛn Baaban mi ka nɛn yĩsiru, u bɛɛ
wɛ̃.
17 Ye na bɛɛ yiiremɔ wee, i kĩanɔ.

Handunia ya Yesu ka wigibu tusa

18 Yesu maa nɛɛ, handuniagibu bà
n bɛɛ tusa, i n yɛ̃ ma nɛna ba gbia ba
tusa.
19 Bɛɛ ì n daa sãan na
handuniagibu, handunia ya ko n
bɛɛ kĩwa nge yegibu. Adama na bɛɛ
gɔsa handunia ye sɔɔn di, i ǹ maa
sãa yegibu, yen sɔ̃na handuniagiba
bɛɛ tusa.
20 I gari yi yaayo yi na raa bɛɛ
sɔ̃ɔwa na nɛɛ, yoo ku ra win yinni
kere. Bà n man nɔni sɔ̃ɔwa ba koo
maa bɛɛ nɔni sɔ̃. Bà n nɛn gari
mɛm nɔɔwa ba koo maa bɛɛgii mɛm
nɔɔwa.

21 Adama yeni kpurowa ba koo
bɛɛ kua nɛn yĩsirun sõ, domi ba ǹ
yɛ̃ro yɛ̃ wi u man gɔrima.
22 Nà kun daa nɛ, na ka bu gari
kue, ba ǹ daa taarɛ mɔ. Adama tɛ̃ ba
ǹ maa gafara mɔ.
23 Wi u man tusa u maa nɛn Baaba
tusawa.
24 Nà kun daa sɔma kue ben su-
unu sɔɔ ye goo kun koore, ba ǹ daa
taarɛ mɔ. Adama tɛ̃, ba sɔma ye wa
kɔ, ma ba sun tusa nɛ ka nɛn Baaba.
25 Nge mɛya n sãa kpa gari yi ba
yorua woodan tirerɔ yi ka koora, yi
yi nɛɛ, "Ba man tusa, ba ǹ ten wiru
ka naasu yɛ̃."
26 Adama Dam Kɛ̃ɔ, Hunde gemgii
wi, u sisi saa nɛn Baaban min di.
Kon bɛɛ nùn gɔriama ka Baaba win
yĩsiru, kpa u bɛɛ nɛn areru diiya.
27 Bɛɛ i ko maa nɛn areru di, domi
i wãa ka nɛ sannu saa toren di.

16

1 Yeni kpurowa na bɛɛ sõɔwa kpa
i ku ra ka biru wura.
2 Ba koo bɛɛ gira saa mɛnnɔ yerun
di. Saa ya mam sisi ye baawure wi
u bɛɛ goomɔ u ko n tamaa u Gusunɔ
sɔmburu kuammɛwa.
3 Ba koo bɛɛ yabu yeni kua yèn sõ
ba ǹ Baaba gie, ba ǹ maa man gie.
4 Adama na bɛɛ gãa nini sõɔmɔwa,
dɔma te nin saa ya tura kpa i ka
yaaya ma na raa bɛɛ nu sõɔre.

Hunde Dɛɛron sɔmburu

Yesu maa nɛɛ, na ǹ daa bɛɛ gãa
nini sõɔwa saa yellun di yèn sõ na
wã̃a ka bɛɛ sannu.
5 Adama tɛ̃ na dɔɔ wi u man
gɔriman mi. Goo maa sari bɛɛ sɔɔ wi
u man bikia mi na dɔɔ.
6 Adama yèn sõ na bɛɛ yeni sõɔwa,
bɛɛn gõru ga sankira too.
7 Ka mɛ, na bɛɛ gem sõɔmɔ, bɛɛn
arufaaniwa nà n da, domi nà kun
de, Dam Kɛ̃ɔ wi, u ǹ sisi bɛɛn mi.
Adama nà n da kon bɛɛ nùn gɔriama.
8 Ù n tunuma, wiya u koo de
handuniagibu bu tubu ye n sãa
toraru ka ye n sãa gem ka maa
Gusunɔn siribu.
9 U koo bu taarɛ wɛ̃ yèn sõ ba ǹ
man naanɛ doke.
10 U koo bu sõɔsi ma gem wãa nɛ
sɔɔ ye na ka dɔɔ Baaban mi, ma ba ǹ
maa man wasi.
11 U koo maa de bu siribu tubu
yèn sõ Gusunɔ u handunia yenin
wirugii siri kɔ.
12 Na maa gãa dabinu mɔ n ka bɛɛ
sõ, adama nu bɛɛ kere gina.
13 Sanam mɛ Hunde gemgii wi, u
tunuma wiya u koo bɛɛ kpara i ka
gem kpuro gia. U ǹ koo gari gere ka
win tiin yiiko. Ye u nua, yeya u koo
gere, u koo maa bɛɛ sõ ye ya sisi.
14 Wiya u koo man bɛɛrɛ wɛ̃, domi
u koo nɛgia nɔ, kpa u bɛɛ ye nɔɔsia.
15 Kpuro ye Baaba u mɔ nɛgia.
Yen sõna na gerua ma Hunde u koo
nɛgia nɔ, kpa u bɛɛ ye nɔɔsia.

Nuku sankiranu koo ko

nuku dobu

16 Yesu bu sõɔwa u nɛɛ, ǹ n sosi
fiiko i ǹ maa man wasi. Ǹ n maa
kpam sosi fiiko, i ko man wa.
17 Ma win bwãabu gabu ba
bikianamɔ, mba yen tubusianu ye
u sun sõɔmɔ, ǹ n sosi fiiko sa ǹ maa
nùn wasi, ǹ n maa kpam sosi fiiko sa
ko nùn wa. Mba maa yen tubusianu
ye u nɛɛ u dɔɔ win Baaban mi.
18 Ba bikianamɔ mba ǹ n sosi fi-
ikon tubusianu. Ba nɛɛ, sa ǹ yɛ̃ yèn
gari u mɔ̀.
19 Yesu u gia ma ba kĩ bu nùn
gãanu bikia. Yen sõna u bu sõɔwa u
nɛɛ, na nɛɛ yaa, ǹ n sosi fiiko i ǹ man
wasi, ǹ n maa kpam sosi fiiko i ko
man wa. Gari yiniwa i bikianamɔ
bɛɛn suunu sɔɔ ro?
20 Ka geema na bɛɛ sõɔmɔ, i ko
swĩ, i ko kpasa wɔri ko, adama
handuniagibu ba koo yɛ̃ɛri. Bɛɛn
nukura koo sankira, adama bɛɛn
nuku sankiranu koo gɔsira nuku
dobu.
21 Sanam mɛ tɔn kurɔ u yiire u
ra n nɔni swãaru mɔ domi win saa
ya tura. Adama sanam mɛ u win
bii mara, u ku ra maa nɔni swãa te

yaaye nuku dobun sɔ̃ ye u ka tɔnu
mara handunia sɔɔ.
22 Mɛya n maa sãa bɛɛn mi. Tɛ̃, bɛɛ
i nuku sankiranu mɔ, adama kon
kpam bɛɛ wa, ma bɛɛn nukura koo
dora. Goo maa sari wi u koo kpĩ u
bɛɛ nuku doo bi mwaari.
23 Saa ye, yà n tunuma, i ǹ ko man
gãanu ganu bikia. Ka geema na bɛɛ
sɔ̃ɔmɔ, baayere ye i Baaba kana ka
nɛn yĩsiru, u koo bɛɛ kɛ̃.
24 Sere ka tɛ̃ i ǹ gãanu ganu kanɛ
ka nɛn yĩsiru. I bikio, i ko wa, kpa
bɛɛn nuku dobu bu ka yibu.

Yesu u handunia kamia

25 Yesu maa bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yeni
kpurowa na bɛɛ sɔ̃ɔwa ka mɔndu.
Adama saa ya sisi ye na ǹ maa
bɛɛ gari sɔ̃ɔmɔ ka mɔndu, kon bɛɛ
Baaban gari sɔ̃wa kpasasa.
26 Saa ye, yà n tunuma, i ko
Baaba kana ka nɛn yĩsiru. Na ǹ maa
gerumɔ ma kon nùn kana bɛɛn sɔ̃,
27 domi Baaban tii u bɛɛ kĩ. U bɛɛ
kĩ yèn sɔ̃ i man kĩ, i maa naanɛ doke
ma na weewa Gusunɔn min di.
28 Na yarimawa saa Baaban
min di, na na handuniaɔ. Tɛ̃
na handunia derimɔ na dɔɔ nɛn
Baaban mi.
29 Win bwãaba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
tɛ̃ra a re sun gari sɔ̃ɔwa kpasasa, n ǹ
ka mɔndu.
30 Tɛ̃ sa gia ma a baayere kpuro
yɛ̃, n ǹ maa mɔ goo u nun gãanu
bikia. Yenin sɔ̃na sa naanɛ doke ma
Gusunɔn min diya a yarima.
31 Ma Yesu u bu bikia u nɛɛ, tɛ̃ i
naanɛ doke?
32 I laakari koowo, saa ya sisi ya
mam tunuma kɔ ye ba koo ka bɛɛ
kpuro yarinasia, baawure u ka da
win yɛnuɔ. I ko man deri nɛ turo,
adama na ǹ wãa nɛ turo yèn sɔ̃
Baaba u wãa ka nɛ.
33 Yabu yeniwa na raa bɛɛ sɔ̃ɔwa
kpa i n ka bɔri yɛndu mɔ nɛ sɔɔ.
Handunia ye sɔɔra i ko nɔni swãaru
wa, adama i ku mwia kpana, na
handunia kamia kɔ.

17

Yesu u kanaru mɔ̀

win bwãabun sɔ̃

1 Ye Yesu u gari yi gerua u kpa, u
win nɔni seeya wɔllɔ u nɛɛ, Baaba,
saa ya tura. A nɛ wunɛn Bii wɔlle
suo, kpa n maa nun wɔlle sua.
2 Domi a man yiiko wɛ̃ tɔmbu
kpuron wɔllɔ, kpa n ka be a man wɛ̃
kpuro wãaru wɛ̃ te ta ku ra kpe.
3 Wãaru te ta ku ra kpe tera mini,
tɔmbu bu ka nun gia, wunɛ Gusunɔ
turo, kpa bu maa man gia nɛ Yesu
Kirisi wi a gɔrima.
4 Na nun wɔlle sua tem mɛ sɔɔ,
na maa sɔmbu te wiru go te a man
yiire.
5 Baaba, na nun kanamɔ, a de na
n yiiko mɔ tɛ̃ wunɛn bɔkuɔ, nge mɛ
na raa mɔ ka wunɛ sannu ba sere
handunia taka kua.
6 Na tɔn be wunɛn yĩsiru giasia
be a man wɛ̃ handunia ye sɔɔ.
Wunɛgiba ba raa sãa, ma a man bu
wɛ̃. Ba maa wunɛn gari mɛm nɔɔwa.
7 Tɛ̃ ba yɛ̃ ma gãanu kpuro ni a
man wɛ̃, saa wunɛn min diya nu na.
8 Domi na bu gari yi wɛ̃ yi a man
sɔ̃ɔwa, ba maa yi mwa. Ma ba gia sãa
sãa ma saa wunɛn min diya na yara,
ba maa naanɛ doke ma wuna a man
gɔrima.
9 Na bu kanaru kuammɛ n ǹ mɔ
handuniagibu. Tɔn be a man wɛ̃,
beya na kanaru kuammɛ yèn sɔ̃
wunɛgiba ba sãa.
10 Nɛgibu kpuro ba sãawa
wunɛgibu ma wunɛgibu kpuro ba
maa sãa nɛgibu, nɛn yiiko maa
sɔ̃ɔsira be sɔɔ.
11 Tɛ̃ na sisi wunɛn mi. Na ǹ ko
na n maa wãa handunia sɔɔ, adama
beya ba ko n wãa handunia ye sɔɔ.
Baaba Dɛɛro, a bu beruo ka wunɛn
yĩsi te a man wɛ̃n dam, kpa ba n ka
sãa tia, nge mɛ nɛ ka wunɛ sa sãa tia.
12 Sanam mɛ na wãa ka be, na bu
berua ka wunɛn yĩsi te a man wɛ̃n
dam. Na bu kɔ̃su, ma be sɔɔ baa tɔn
turo goo kun kam kue ma n kun mɔ

kam kooren bii, kpa Gusunɔn gari
yi ka koora.
13 Tɛ̃ na sisi wunɛn mi. Yeniwa na
gerumɔ handunia ye sɔɔ, kpa ba n
ka nuku dobu yiba nɛn sõ.
14 Na bu wunɛn gari wɛ̃, ma
handuniagiba bu tusa yèn sõ ba ǹ
sãa handuniagibu, nge mɛ nɛn tii na
ǹ sãa handuniagii.
15 Na ǹ nun kanamɔ a ka bu wuna
handunia sɔɔn di, adama na nun
kanamɔwa a bu kõsuo tɔn kõso win
sõ.
16 Ba ǹ sãa handuniagibu nge mɛ
nɛn tii na ǹ sãa handuniagii.
17 A tii bu wunɔ nɛnɛm ka wunɛn
gem gari. Wunɛn gari gema.
18 Nge mɛ a man gɔrima
handuniaɔ, mɛya na maa bu gɔra
handunia sɔɔ.
19 Ben sõna na nun nɛn tii wɛ̃ kpa
ben tii bu maa ka ko wunɛgibu ka
gem.
20 N ǹ mɔ beni tɔnawa na kanaru
kuammɛ, adama ka maa be ba koo
naanɛ doke ben garin saabu.
21 Na kanamɔwa be kpuro ba n
ka sãa tia. Nge mɛ wunɛ Baaba a
wãa nɛ sɔɔ, ma na maa wãa wunɛ
sɔɔ, a de bu ko tia bɛsɛ sɔɔ. Kpa
handuniagibu bu ka naanɛ doke ma
wuna a man gɔrima.
22 Yiiko ye a man wɛ̃, yeya na maa
bu wɛ̃, kpa ba n ka sãa tia nge mɛ nɛ
ka wunɛ sa sãa tia.
23 Nɛ na wãa be sɔɔ, wuna a maa
wãa nɛ sɔɔ, kpa bu ka ko tia mam
mam. Kpa handunia yu ka gia ma
wuna a man gɔrima, a maa bu kĩ nge
mɛ a man kĩ.
24 Baaba, na kĩ be a man wɛ̃ ba n
wãa nɛn mi, mi na wãa, kpa ba n
nɛn yiiko mɛɛra ye a man wɛ̃, domi
a man kĩ ba sere handunia taka kua.
25 Baaba gemgii, handuniagiba
kun nun yɛ̃, adama nɛ na nun yɛ̃,
ma beni ba tuba ma wuna a man
gɔrima.
26 Na bu wunɛn yĩsiru giasia, mɛya
kon kpam bu tu giasiam sosi, kĩi te
a man kĩa ta n ka wãa be sɔɔ, kpa na
n maa wãa be sɔɔ.

18

Yesun mwaabu
(I maa mɛɛrio Mateu 26:47-56, Maaku 14:43-50, Luku 22:47-53)

1 Sanam mɛ Yesu u kana te kua u
kpa, u yara ka win bwãabu sannu
ba da daa tora gaan guruɔ ye ba ra
soku Sedoroni. Batuma gaa wãa mi,
yè sɔɔ u dua ka win bwãabu.
2 Yudasi, win dɔmɛ, u yam mi yɛ̃
domi Yesu ka win bwãabu ba ra raa
mɛnnɛ mi nɔn dabiru.
3 Yen sõna Yudasi u da mi ka tabu
kowobu ka sãa yerun kõsobu be
yãku kowo tɔnwerobu ka Falisiba
ba nùn wɛ̃. Ba ben tabu yãnu nɛni,
ka fitilakunu ka wĩi bɔnnun dõɔ.
4 N deema Yesu u yɛ̃ kɔ ye n koo
nùn ko kpuro, yen sõna u susi u bu
bikia u nɛɛ, wara i kasu.
5 Ma ba nùn wisa ba nɛɛ, Yesu
Nasarɛtigiiwa sa kasu.
Yesu u nɛɛ, nɛna mi.
Yudasi, win dɔmɛ, u yõ mi, ka be
sannu.
6 Ye Yesu u nɛɛ, nɛna mi, ma ba
dɛsira ba wɔruka.
7 Yesu u kpam bu bikia u nɛɛ,
wara i kasu.
Ma ba nɛɛ, Yesu Nasarɛtigiiwa sa
kasu.
8 Yesu u nɛɛ, na raa bɛɛ sõɔwa kɔ
ma nɛna mini. Ǹ n nɛn na i kasu, i
de beni bu doona.
9 U yeni gerua kpa gari yi u raa
gerua yi ka koora ye u nɛɛ, baa tɔn
turo kun kam kue be Baaba u nùn
wɛ̃ sɔɔ.
10 Sanam mɛ, Simɔɔ Piɛɛ u win
takobi nɛni ma u ye woma u ka yãku
kowo tɔnweron yoo sõra u win soo
nɔm geuguu bura. Yoo win yĩsira
Maliku.
11 Ma Yesu u Piɛɛ sõɔwa u nɛɛ, a
wunɛn takobi wesio yen kararɔ. Na
ǹ kon ka nɔni swãaru tɛmana te nɛn
Baaba u man yiire?

Ba ka Yesu da Anin wuswaaɔ

12 Sanam mɛya tabu kowobu ka
ben wirugii ka Yuuban sãa yerun
kõsobu ba Yesu mwa ba nùn bɔkua
13 ma ba gbia ba ka nùn da Anin
mi. Ani u sãawa Kaifan dokiri, Kaifa

wiya u maa sãa yãku kowo tɔnwero wɔ̃ɔ ge sɔɔ.
14 Kaifa wiya u raa Yuuba bwisi kã ma n arufaani mɔ tɔn turo u ka tɔmbu gbiiya.

Piɛɛ u Yesu siki
(I maa mɛɛrio Mateu 26:69-70, Maaku 14:66-68, Luku 22:55-57)

15 Simɔɔ Piɛɛ ka bɔ̃ɔ goo ba Yesu swĩi. N deema yãku kowo tɔnwero wi, u bɔ̃ɔ wi yɛ̃ sãa sãa, ma bɔ̃ɔ wi, u ka Yesu dua sannu yãku kowo tɔnweron yɛnun yaaraɔ.
16 Adama Piɛɛ u yɔ̃ra tɔɔwɔ yɛnu kɔnnɔwɔ. Ma bɔ̃ɔ wi yãku kowo tɔnwero u yɛ̃ mi, u yarima u ka wɔndia kɔnnɔ kɔ̃so geruna, ma u Piɛɛ duusia.
17 Ma wɔndia wi u kɔnnɔ kɔ̃su mi, u Piɛɛ bikia u nɛɛ, wunɛ, a ǹ maa sãa durɔ win bwãabun turo?
Piɛɛ u nɛɛ, aawo.
18 Ma yobu ka sãa yerun kɔ̃sobu ba yɔ̃ dɔ̃ɔ gɛ̃ɛn bɔkuɔ yi ba sɔ̃rua woorun sɔ̃ ba wɔ̃su. Piɛɛ u da u maa yɔ̃ mi, ba wɔ̃su sannu.

Yãku kowo tɔnwero

u Yesu gari bikiamɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 26:59-66, Maaku 14:55-64, Luku 22:66-71)

19 Ma yãku kowo tɔnwero u Yesu win bwãabun gari bikia, ka ye u tɔmbu sɔ̃ɔsimɔ.
20 Ma Yesu u nùn wisa u nɛɛ, na ka baawure gari kua batuma sɔɔ. Na nɛn keu sɔ̃ɔsiru kpuro kuawa mɛnnɔ yenu sɔɔ ka maa sãa yerɔ, mi Yuuba kpuro ba ra mɛnnɛ. Na ǹ gãanu ganu gerua asiri sɔɔ.
21 Ǹ n mɛn na, mban sɔ̃na a man gari bikiamɔ. Be ba nɛn gari nua, a ben tii bikio ye na bu sɔ̃ɔwa. Beya ba yɛ̃ ye na gerua.
22 Ye Yesu u yeni gerua u kpa, yera sãa yerun kɔ̃so turo wi u nùn yɔ̃re, u Yesu baara so, ma u nɛɛ, yãku kowo tɔnwerowa a kãka a gari wisimɔ mɛ?
23 Ma Yesu u nùn wisa u nɛɛ, ǹ n gari kɔ̃sin na na gerua, a yi geruo baawure u nɔ. Ǹ n maa gem na na gerua, mban sɔ̃na a man soomɔ.
24 Ma Ani u dera ba nùn bɔkua ba ka da Kaifa, yãku kowo tɔnweron mi.

Piɛɛ u kpam Yesu siki
(I maa mɛɛrio Mateu 26:71-75, Maaku 14:69-72, Luku 22:58-62)

25 Saa ye sɔɔ, Simɔɔ Piɛɛ u yɔ̃ mi, u dɔ̃ɔ wɔ̃su. Ma ba nùn bikia ba nɛɛ, wunɛ maa, a ǹ sãa durɔ win bwãabun turo?
Adama Piɛɛ u gari yi siki u nɛɛ, aawo fa.
26 Yãku kowo tɔnweron yoo turo, wìn soo teu Piɛɛ u buran dusi, u nùn bikia u nɛɛ, na ǹ daa nun wa ka wi batuma ye sɔɔ?
27 Piɛɛ u kpam siki u nɛɛ, aawo. Yera yande goo dɔɔ ga swĩ.

Ba ka Yesu da Pilatin wuswaaɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 27:1-2, 11-14, Maaku 15:1-5, Luku 23:1-5)

28 Saa Kaifan min di ba ka Yesu da tem yɛ̃ron siri yerɔ. N deema buru buru yam sãrera. Be ba sãa Yuuba ba ǹ wure bu du siri yeru mi, kpa bu ku raa ko disigibu. Domi ba kĩ bu Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ baka ten yaa dibu di.
29 Yen sɔ̃na Pilati u yarima u bu deema, ma u bu bikia u nɛɛ, tora teren bwesera i durɔ wi waasi.
30 Ba nɛɛ, ù kun kɔ̃sa kue, sa ǹ daa ka nùn sisi su nun nɔma bɛria.
31 Pilati u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛn tii i nùn mɔɔ, kpa i nùn siri ka bɛɛn tiin wooda.
Ma Yuuba ba nɛɛ, sa ǹ yen dam mɔ su ka tɔnu go.
32 Nge mɛya Yesun gari yi koora yì sɔɔ u sɔ̃ɔsi gɔɔ wìn bweseru u koo gbi.
33 Pilati u kpam dua siri yerɔ, ma u Yesu soka u nùn bikia u nɛɛ, wuna Yuuban sunɔ?
34 Ma Yesu u nùn bikia u nɛɛ, wuna a ka tii yeni bikiamɔ? Nge gaba nun nɛn gari sɔ̃ɔwawa.
35 Pilati u nɛɛ, nɛ Yuuwa? Wunɛn bweseru ka yãku kowo tɔnweroba ba man nun nɔmu sɔndia. Mba a kua.

36 Yesu u nɛɛ, nɛn bandu ta ɲ sãa
handunia migiru. Tà n sãan na
handunia migiru, nɛn bwãabu ba
koo sanna kpa bu ku Yuuba man
nɔmu sɔndia. Adama nɛn banda
kun sãa handunia migiru.
37 Ma Pilati nùn bikia u nɛɛ, ɲ n
man na, a sãawa sunɔ.
Yesu u nùn wisa u nɛɛ, wunɛn tii
a mam gerumɔ ma na sãa sunɔ. Na
na handunia sɔɔ, ba man marawa n
ka gem areru di. Baawure wi u sãa
gemgii, wiya nɛn gari nɔɔmɔ.
38 Pilati u nùn bikia u nɛɛ, mba ba
ra soku gem.

Ba Yesu taarɛ wɛ̃ bu go
(I maa mɛɛrio Mateu 27:15-31, Maaku 15:6-20, Luku 23:13-25)

Gari yin biru Pilati u kpam
yarima u da Yuuban mi, ma u bu
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛna kun toraru garu
wa durɔ wi sɔɔ.
39 Adama i komaru garu mɔ te
kon ka bɛɛ pirisɔm turo kara Gɔɔ
sararibun tɔ̃ɔ bakaru sɔɔ. I kĩ n bɛɛ
Yuuban sunɔ kara?
40 Ma be kpuro ba gbãsukumɔ ka
dam ba mɔ̀, aawo sa ɲ durɔ wi kĩ,
Barabawa sa kĩ.
N deema gbɛnɔwa Baraba wi, u
sãa.

19

1 Sanam mɛya Pilati u Yesu mwa,
ma u dera ba nùn so ka som kpaka.
2 Ma tabu kowobu ba sãki tundu
bɔkana ba ka nùn sina furɔ kua
ba doke win wirɔ. Ba maa nùn
gurumusu swãabu sebusia.
3 Kiri kiri kpa bu nùn susi bu nɛɛ,
Yuuban sunɔ, fɔɔ baasira.
Ma ba nùn baari soomɔ.
4 Ma Pilati u kpam maa yarima
u tɔn wɔru ge sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i swaa
dakio. Wee, kon bɛɛ durɔ wi
yarama kpa i ka gia ma na ɲ toraru
garu wa wi sɔɔ.
5 Yesu u yarima u sãkin furɔ, ka
maa gurumusu swãabu ge doke.
Pilati u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, durɔ wi wee.
6 Sanam mɛ yãku kowo
tɔnweroba ka sãa yerun kɔ̃sobu ba
nùn wa, ma ba gbãsukum wɔri ba
nɛɛ, a nùn kpareo, a nùn kpareo dãa
bunanaru sɔɔ.
Pilati u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛn tii
i nùn mɔɔ kpa i nùn kpare dãa
bunanaru wɔllɔ ka bɛɛn tii. Domi nɛ
na kun toraru garu wa wi sɔɔ.
7 Ma Yuuba ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
sa wooda gaa mɔ ye ya gerumɔ bu
nùn go yèn sɔ̃ u win tii nɛɛ Gusunɔn
Bii.
8 Ye Pilati u gari yi nua, win
bɛrum sosi.
9 Ma u kpam ka Yesu wura siri
yerɔ, u nùn bikia u nɛɛ, man diya a
na.
Adama Yesu kun nùn wisa baa
nɔn teeru.
10 Ma Pilati u nùn bikia u nɛɛ, nɛna
a ɲ ka sere gari mɔ̀? A ɲ yɛ̃ ma na
dam mɔ n ka nun kara, na maa dam
mɔ n ka nun kpare dãa bunanaru
sɔɔ?
11 Ma Yesu u nùn wisa u nɛɛ, a
ɲ dam gam mɔ nɛ sɔɔ bà kun nun
mɛ wɛ̃ wɔllun di. Yen sɔ̃na wi u
man nun nɔmu sɔndia, win taarɛ ya
wunɛgia kere.
12 Ye Pilati u yeni nua yera u
hania sosi u ka Yesu kara. Adama
Yuuba ba gbãsukunu bɔbia ba nɛɛ,
à n durɔ wi kara, a ɲ maa tem yɛ̃ro
kĩ. Domi baawure wi u win tii kua
sunɔ u sãawa tem yɛ̃ron yibɛrɛ.
13 Ye Pilati u gari yi nua, u ka Yesu
yarima, ma u sina siri kowon sin
yerɔ te ta wãa yam mɛ sɔɔ, mɛ ba
sokumɔ Kpee turaru. Miya ba maa
sokumɔ Gabata ka Heberum.
14 N tie sɔ̃ɔ teeru bu sere Gɔɔ
sararibun tɔ̃ɔ bakaru ko, nge sɔ̃ɔ
wii wɔllun saka. Ma Pilati u Yuuba
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛn sunɔ wee.
15 Ma Yuuba ba gbãsuka wɔllɔ, i ka
nùn doo, i ka nùn doo, i nùn kpareo
dãa bunanaru wɔllɔ.
Ma Pilati u bu bikia u nɛɛ, amɔ ro!
I kĩ n bɛɛn sunɔ kpare dãa bunanaru
wɔllɔ?
Ma yãku kowo tɔnweroba nùn
wisa ba nɛɛ, bɛsɛ sa ɲ sunɔ goo mɔ
ma n kun mɔ tem yɛ̃ro.
16 Sanam mɛya Pilati u bu Yesu
nɔmu sɔndia bu ka nùn kpare dãa
bunanaru wɔllɔ.

Ba Yesu kpare dãa bunanaru wəllə
(I maa mɛɛrio Mateu 27:32-44, Maaku 15:21-32, Luku 23:26-43)

Ma ba Yesu mwa ba ka doona.
17 Ma Yesu u win tiin dãa
bunanaru sua u ka da sere aye ten
mi, te ta ka wii koko weenɛ, adama
ka Heberum ba ra yam mi sokuwa
Gəəgəta.
18 Miya ba nùn kpare dãa
bunanaru wəllə. Ba maa tən durəbu
yiru gabu kpare turo nəm dwarə,
turo nəm geuə, ma Yesu wãa ben
suunu səə.
19 Ma Pilati u yorua u mani dãa
bunana ten wəllə. Yora ye, ya nɛɛ,
Yesu Nasarɛtigii, Yuuban sunə.
20 Yuuba dabira ba yora ye gara
domi mi ba Yesu kpare n ǹ ka wuu
toma. Ma ba ye yorua ka Heberum,
ka Gɛrɛkim, ka maa Latɛm.
21 Ma Yuuban yãku kowo
tənwerobu ba Pilati sõəwa ba nɛɛ,
a ku yore Yuuban sunə, adama a
yoruo, u nɛɛ wiya Yuuban sunə.
22 Ma Pilati u nɛɛ, ye na yorua na
yoruawa.
23 Sanam mɛ tabu kowobu ba
Yesu kpare ba kpa, ba win yãnu
bənu kua suba nnɛ, tabu kowo ben
baawure sube teeru, ba maa win
yabe bakaru sua. Yabe te, ta ǹ yina
mə, ba tu wesawa yaberu.
24 Ma tabu kowo be, ba geruna ba
nɛɛ, bu ku raa te gĩa, adama bu de bu
tu tɛtɛ toosi kpa bu wa wigiru ta koo
ko.
Nge mɛya Gusunən gari yi koora
yi yi nɛɛ,
"Ba nɛn yãnu bənu kua ben tii tiinɛ
səə.
Ma ba nɛn yaberu tɛtɛ toosi."
Nge mɛya tabu kowo be, ba kua.
25 N wee, Yesun mɛro, ka win
mɛron wənə, ka Maari Kopan kurə,
ka sere Maari Madalagii, ba yõ
Yesun dãa bunanarun bəkuə.
26 Yesu u win mɛro wa mi, ka
bõə wi u kĩ ba yõ ba karinɛ, ma u
win mɛro sõəwa u nɛɛ, kurə wunɛ,
wunɛn bii wee mi.
27 U maa bõə wi sõəwa u nɛɛ,
wunɛn mɛro wee mi.
Saa dəma ten diya bõə wi, u ka
nùn wa win tiin yɛnuə.

Yesun gəə
(I maa mɛɛrio Mateu 27:45-56, Maaku 15:33-41, Luku 23:44-49)

28 Yen biru, sanam mɛ Yesu u gia
ma gari yi kpuro yi wiru goora yi
kpa, Gusunən gari yi ka koora, u
nɛɛ, nim nəru ga man mò.
29 Wekeru gara wãa mi, te ta
tam məmməm yiba. Ma ba swɛɛsu
wasa tam məmməm mɛ səə, ba bɛri
isəpun dɛkaə ba ka susi win nəəwə.
30 Sanam mɛ Yesu u tam
məmməm mɛ denda u nɛɛ, n kpa.
Yera u tuka, u win tii yõsu, ma u
sariru kua.

Ba Yesu səka yɛ̃saə

31 Dəma teya Yuuba ba Pilati bikia
u de bu durə ben kõri bəəku be ba
go mi, kpa bu goo ni sarasia dãa
bunanarun di. Ba yeni bikia yèn
sõ n tie sõə teeru bu ka ben tõə
wɛ̃rarugiru di, ba ǹ maa kĩ goo ni,
nu n wãa dãa bunanaru wəllə tõə
wɛ̃rarugii te səə, domi tõə bakarun
tii tiiwa.
32 Yen sõna tabu kowobu ba da
ba gbiikoon kõri bəəka ka maa
yirusegii be ba kpare ka Yesu
sannu.
33 Adama sanam mɛ ba tura Yesun
mi, ba deema u gu kə, ba ǹ maa win
kõri bəəka.
34 Adama tabu kowobun turo
u Yesu yaasa səka win yɛ̃saə, ma
yande yɛm ka nim mu yara.
35 Wi u ye wa, u yen seeda di, win
seeda ye, gema. U yɛ̃ kam kam ma
geeya u gerumə, kpa bɛɛ i maa ka
naanɛ doke.
36 Yeniwa ya kua kpa Gusunən
gari yi ka koora yi yi nɛɛ, "Baa win
kuku teeru, ta ǹ kəsiramə."
37 Gusunən gari maa nɛɛ, "Ba koo
nùn mɛɛri wi ba səka."

Yesun sikubu
(I maa mɛɛrio Mateu 27:57-61, Maaku 15:42-47, Luku 23:50-56)

38 Yen biru Yosɛfu Arimategii u
Pilati Yesun goru kana. Yosɛfu wi, u
sãawa Yesun bõə, adama asiri səəwa

yèn sɔ̃ u Yuuban bɛrum mɔ. Ma Pilati u wura. Yen sɔ̃na Yosɛfu u da u Yesun goru sua u ka doona.

39 Nikodɛmu wi u raa da Yesun mi wɔ̃kuru u Yosɛfu yɔ̃siri. Ma u turare bwesenu yiru, miru ka aloɛsi nɛni ye ya tura kilo tɛnan saka.

40 Durɔ be yiru ba Yesun goru sua ma ba tu bekuru wukiri ka turare sannu. Domi nge mɛya Yuuba ba ra ka ben goru sike.

41 N deema batuma gaa ya wãa mi ba Yesu kparen bɔkuɔ. Siki wɔru kperuguu gaga wãa mi, batuma ye sɔɔ, gè sɔɔ ba ǹ goo sikure.

42 Miya ba Yesu kpĩ domi yen sisira sãawa tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru. Siki te, ta maa wãa turuku mi.

20

Siki diiru
(I maa mɛɛrio Mateu 28:1-8, Maaku 16:1-8, Luku 24:1-12)

1 Alusuma buu sɔ̃nu buru buru yellu, sanam mɛ yam kun sãram kpa, Maari Madalagii u da sikiru mi. Ma u wa ba kpee te sua saa siki ten kɔnnɔn di.

2 Ma u duka da Simɔɔ Piɛɛn mi, ka bɔ̃ɔ win mi, wi Yesu u kĩ, u bu sɔ̃ɔwa ma ba Yinni sua saa sikiru min di, u ǹ maa yɛ̃ mi ba nùn kpĩ.

3 Sanam mɛya Piɛɛ ka bɔ̃ɔ wi, ba yara ba da sikiru mi.

4 Ma be yiru ba duki da sannu, adama bɔ̃ɔ wi, u duka u Piɛɛ gbiiri, ma u gbia u tura sikiru mi.

5 U yãara u tende siki te sɔɔ, ma u bekuru wa ta yii, adama u ǹ due.

6 Yera Simɔɔ Piɛɛ wi u sisi biruɔ u tura mi ma u dua siki te sɔɔ. U maa beku te wa ta yii,

7 ka yasa ye ba raa ka win wiru bɔkua. Adama yasa ye, ya ǹ yii ka beku te sannu, ya kuruawa bee tia.

8 Sanam mɛya bɔ̃ɔ wi u raa gbia u tura sikiru mi, u maa dua. U wa, ma u naanɛ doke.

9 Gusunɔn gari kun daa bu yeeri gina yi yi gerua ma u koo se gɔrin di.

10 Ma bwãa be, ba gɔsira ba da ben yɛnuɔ.

Yesu u Maari Madalagii kure
(I maa mɛɛrio Mateu 28:9-10, Maaku 16:9-11)

11 Adama Maari u yɔ̃ tɔɔwɔ siki ten bɔkuɔ u sumɔ. Sanam mɛ u sumɔ u yãara u tende siki ten sɔɔwɔ.

12 Ma u wɔllun gɔradoba yiru wa ba yãa kpikinu doke ba sɔ̃ mi Yesun goru ta raa kpĩ, ben turo wiru gia, turo maa naasu gia.

13 Ma ba nùn bikia ba nɛɛ, kurɔ wunɛ, mba n kua a ka sumɔ.

Ma u bu wisa u nɛɛ, ba nɛn Yinni suawa saa minin di, na ǹ maa yɛ̃ mi ba nùn kpĩ.

14 Sanam mɛ u yeni gerua u kpa, u sĩira ma u Yesu wa u yɔ̃ mi. Adama u ǹ gie ma Yesuwa.

15 Yesu u nùn bikia u nɛɛ, kurɔ wunɛ, mba n kua a ka sumɔ. Wara a kasu.

Kurɔ wi, u tamaa yam min kɔ̃sowa. Yera u nɛɛ, tɔnwero, ǹ n wunɛn na a nùn sua, a man sɔ̃ɔwɔ mi a nùn kpĩi, kpa n da n nùn sua min di.

16 Ma Yesu u nɛɛ, Maari.

Yera u sĩira, ma u gerua ka Heberum u nɛɛ, Raboni. Yen tubusiana, keu sɔ̃ɔsio.

17 Ma Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku man baba, domi na ǹ gina de nɛn Baaban mi wɔllɔ. Adama a doo nɛn bwãabun mi, a bu sɔ̃ ma na dɔɔ Gusunɔn mi, wi u sãa nɛ ka bɛɛn Baaba, u maa sãa nɛ ka bɛɛn Yinni.

18 Ma Maari Madalagii u da u bwãa be sɔ̃ɔwa ma u Yinni wa, sere Yinni u nùn gari yini sɔ̃ɔwa.

Yesu u win bwãabu tii sɔ̃ɔsi
(I maa mɛɛrio Mateu 28:16-20, Maaku 16:14-18, Luku 24:36-49)

19 Alusuma buu gen yoka, bwãa be, ba mɛnna ma ba gamboba bɛri Yuuban bɛrum sɔ̃. Miya Yesu u da u bu yɔ̃re ben suunu sɔɔ. Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, alafia ya n wãa ka bɛɛ.

20 Ye u yeni gerua u kpa, u bu win nɔma ka win yɛ̃sa sɔ̃ɔsi. Bwãa ben nukura dora ye ba Yinni wa.

21 Ma Yesu u kpam bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, alafia ya n wãa ka bɛɛ. Nge mɛ Baaba

u man gərima nge mɛya nɛ na maa bɛɛ gəra.
22 Ye u yeni geruɑ u kpɑ, yera u bu
wɛ̃sie mɑ u nɛɛ, i Hunde Dɛɛro məə.
23 Ì n goo nùn win toraru suuru
kuɑ u koo ten suuru wɑ. Ì n maa
goon toraru suuru kobu yina ta ko
n yɛ̃ro wãasiwɑ.

Yesu kɑ Tomaa

24 Tomaa, bwãabu wəkura yiru
yen turo, wi ba ra maa nɛɛ Sika, u ǹ
daa wãa ka be sanam mɛ Yesu u na
ben mi.
25 Bwãa be ba tie ba nùn sõəwa ma
ba Yinni wa.
Tomaa u bu wisa u nɛɛ, ma n
kun mə u kurum bora wa Yinnin
nəma səə, ma u kun win niki bia
doke mi kurum daa wãa, kpa u win
nəmu doke Yinnin yɛ̃saə, u ǹ naanɛ
dokemə.
26 Sõə nəəba itan biru bwãa be, ba
maa mɛnnɛ sannu dirə. Tomaa wãa
be səə. Ba gamboba bɛri adama Yesu
u na u bu yõre ben suunu səə ma u
nɛɛ, alafia ya n wãa ka bɛɛ.
27 Sanam mɛya u Tomaa sõəwa u
nɛɛ, a nɛn nəma mɛɛrio kpa a wunɛn
niki bia doke ye səə. A wunɛn nəmu
dɛmiama a doke nɛn yɛ̃saə. A naanɛ
dokeo a ku maa ko gõrusu yirugii.
28 Tomaa u nùn sõəwa u nɛɛ,
Gusunə nɛn Yinni.
29 Yesu u nùn bikia u nɛɛ, a naanɛ
doke yèn sõ a man waamə? Doo
nəərugiba be ba kun man wa, ba ka
naanɛ doke.

Yèn sõ ba tire teni yorua

30 Səm maamaakigii dabina Yesu
maa kua win bwãabun nəni biru ni
ba kun yorua tire teni səə.
31 Adama gari yiniwa ba yorua
kpa i ka naanɛ doke ma Yesuwa
Kirisi wi, Gusunən Bii, kpa naanɛ
doke binin saabu i n wãaru mə te ta
ku ra kpe win yĩsirun sõ.

21

Yesu u bwãabu nəəba yiru kure

1 Yen biru Yesu u kpam win
bwãabu tii sõəsi Tiberian daa bure-
run bəkuə. Wee nge mɛ u tii sõəsi.
2 Siməə Piɛɛ ka Tomaa wi ba ra nɛɛ
Sika, ka Nataniɛli Galilen Kanagii,
ka Sebeden bibu, ka win bwãabu
gabu yiru, be kpurowa ba wãa
sannu.
3 Siməə Piɛɛ u be ba tie sõəwa u
nɛɛ, u susure dəə.

Ma ba nɛɛ, ben tii ba koo ka nùn
da.

Ma ba yara yande ba goo dua ba
doona. Adama ba ǹ gãanu ganu
mwɛ wõku te səə.
4 Ye yam sãrə Yesu u yõ daarun
goorə, adama bwãa be, ba ǹ yɛ̃
Yesuwa.
5 Ma Yesu u bu bikia u nɛɛ,
aluwaasi bɛɛ, i ǹ gãanu mwɛ baa
fiiko?

Ma ba nɛɛ, aawo.

6 Ma u bu sõəwa u nɛɛ, i bɛɛn
yãakororu kõəwə goo gen nəm geuə,
i ko gãanu wa mi.

Ba kua mɛ, ma ba kpana bu tu
gawa swɛ̃ɛ dabirun sõ.
7 Ma bõə wi Yesu u kĩ, u Piɛɛ sõəwa
u nɛɛ, Yinniwa.

Ye Siməə Piɛɛ u nua ma Yinniwa,
yera u win yaberu pəra sie domi
basiwa u raa wãa mi. Ma u sure nim
səə goon di.
8 Adama bwãa be ba tie ba ka goo
na daarun bõəwə ba ben yãakororu
gawe, ta swɛ̃ɛ yiba. Be ka daarun
bõən tondam kun kere gəm soonu
goobu (200).
9 Ye ba sara temə ma ba dõə gɛ̃ɛ wa,
swɛ̃ɛ wãa yin wəllə, ka maa pɛ̃ɛ.
10 Ma Yesu u bu sõəwa u nɛɛ, bu
swɛ̃ɛ gɛɛ tama yi ba go tɛ̃ ge.

11 Siməə Piɛɛ u goo dua ma u
yãakoro te gawa temə te ta swɛ̃ɛ
bɛkɛ yiba. Yin geera sãa wunaa
weeru ka wəkura ita. Baa mɛ yi ka
dabi mɛ, yãakoro te, ta ǹ gɛ̃ɛre.
12 Yesu u bu sõəwa u nɛɛ, i na i
səndu wuna.

Baa bwãa ben turo kun kãka u
nùn bikie wara u sãa, domi ba yɛ̃ ma
Yinniwa.
13 Yesu u da u pɛ̃ɛ sua ma u bu wɛ̃.
Mɛya u maa kua ka swɛ̃ɛ yi.

14 Yeniwa nɔn itase ye Yesu u
tii win bwãabu sõɔsi saa mìn di u
seewa gɔrin di.

Yesu ka Piɛɛ

15 Ye ba sɔndu wuna ba kpa, Yesu
u Simɔɔ Piɛɛ bikia u nɛɛ, Simɔɔ,
Yohanun bii, a man kĩ n beni
kpurogiru kere?
Ma u nɛɛ, Yinni, a yẽ ma na nun kĩ.
Ma Yesu u nùn sõɔwa u nɛɛ, a nɛn
yãa binu nɔɔrio.
16 Yesu u kpam nùn bikia nɔn
mɛɛruse, Simɔɔ, Yohanun bii, a man
kĩ?
Ma u nɛɛ, Yinni, a yẽ ma na nun kĩ.
Ma Yesu u nùn sõɔwa u nɛɛ, a nɛn
yãanu kparo.
17 Yesu kpam wure u nùn bikia
nɔn itase, Simɔɔ, Yohanun bii, a
man kĩ?
Ma Piɛɛn nukura sankira yèn sõ u
nùn bikia nɔn itase u nùn kĩ. Ma u
nùn sõɔwa u nɛɛ, Yinni, a baayere
yẽ, a yẽ kam kam ma na nun kĩ.
Ma Yesu u nùn sõɔwa u nɛɛ, a nɛn
yãanu nɔɔrio.
18 Geema na nun sõɔmɔ, sanam
mɛ a sãa aluwaasi, a ra raa ka wunɛn
tii kpaka sẽke, kpa a da mi a kĩ.
Adama sanam mɛ a tɔkɔ kua kaa
wunɛn nɔma dɛmiawa kpa goo u
nun wunɛn kpaka sẽka u ka nun da
mi a ǹ kĩ.
19 Ka gari yiya Yesu u sõɔsi gɔɔ wìn
bweseru Piɛɛ u koo ka Gusunɔ bɛɛrɛ
wẽ. Ye u yeni gerua u kpa ma u nɛɛ,
a man swĩiyɔ.

Yesu ka Yohanu

20 Yen biru Piɛɛ u sĩira ma u wa
ben biruɔ bõɔ wi Yesu u kĩ, u wee.
Bõɔ wiya, u raa Yinni gballi yaa di-
bun sanam ma u nùn bikia wara
koo nùn dɔmɛ.
21 Sanam mɛ Piɛɛ u bõɔ wi wa u
Yesu bikia u nɛɛ, Yinni, durɔ wini
maa ni?
22 Yesu u nùn wisa u nɛɛ, nà n kĩ n
de u n wãa sere n kpam ka wurama,
mba n nun wa. Wunɛ, a gesi man
swĩiyɔ.
23 Yen sõna gari yi, yi nɔɔra naanɛ
dokeobu sɔɔ ma bõɔ wi, u ǹ gbimɔ.
Adama Yesu u ǹ gerua ma u ǹ
gbimɔ, u gesi geruawa ù n kĩ u de u
n wãa sere u kpam ka wurama, mba
n nùn wa.
24 Bõɔ wiya u yenin areru dimɔ,
wiya u maa tire teni yorua, sa maa
yẽ ma win areru geema.

Garin wii goberu

25 Gãa dabinu ganu maa wãa ni
Yesu u kua. Bà n ni kpuro yorua tia
tia, na ǹ tamaa handunia kpuro sɔɔ
bu yen ayeru wa mi ba koo tire ni
kpuro doke ni ba koo ra yore.

GƆROBUN **KOOKOOSU**

Tire te, ta sãawa Lukun garin sukum mɛ u maa Teofiru yorua. Ye u sɔ̃ɔsimɔ tire te sɔɔ, yera nge mɛ Hunde Dɛɛro u Yesun bwãabu kpara, ka nge mɛ Labaari Gea ya ka nɔɔra Yerusalɛmuɔ n ka da Yudeaɔ ka Samariɔ ka tem kpuro sɔɔ mɛ Romugiba mɔ waati ye sɔɔ, ka sere Gɛrɛkiban tem sɔɔ.

Tire te, ta maa sun sɔ̃ɔsimɔ nge mɛ Piɛɛ ka Pɔlu ba sɔmburu kua. Ta maa sun sɔ̃ɔsimɔ ma Yesun gari yi ɲ̀ nɛ yi ka tem yɛ̃robu seesi kpa yi ben woodaba go. Aawo, yi nawa yi ka Gusunɔn kĩru yibia, wiru 13:7-12 ka wiru 16:35-40 ka wiru 19:31. Ye ya maa sãa gãa girinu tire te sɔɔ, yera Hunde Dɛɛron naaru tɔmbu sɔɔ Pantikotin tɔ̃ru sɔɔ. Saa dɔma ten diya Hunde Dɛɛro wi, u naanɛ dokeobu kpare ma u Yesun yigbɛru tãsisiamɔ.

Tire ten kpunaa

1. Seeda dibun sɔɔru, wiru 1:1-26.
2. Seeda dibu Yerusalɛmuɔ, wiru 2n di sere wiru 8:3.
3. Seeda dibu Yudeaɔ ka Samariɔ, wiru 8:4n di sere wiru 12:25.
4. Pɔlun waasu daabu, wiru 13n di sere wiru 20.
5. Pɔlun siribu, wiru 21n di sere wiru 28.

Ba gɔrobu Hunde Dɛɛro

nɔɔ mwɛɛru kua

1 Teofiru nɛgii, nɛn tire gbiikiru sɔɔ na kpuro yorua ye Yesu u kua ka ye u keu koosia saa mìn di u win sɔmburu torua

2 sere u ka wura Gusunɔ wɔllɔ, ye u win gɔro be u gɔsa wooda wɛ̃ u kpa ka Hunde Dɛɛron dam.

3 Sɔ̃ɔ weeru win tiin gɔɔn biru, u win tii bu sɔ̃ɔsi nɔn dabiru. Sɔ̃ɔsi bi, bu sãa seeda ye ya kun sika mɔ ma u wasi. Ba nùn wa, u maa bu Gusunɔn bandun gari tubusia.

4 Sɔ̃ɔ teeru, sanam mɛ Yesu u ka bu dimɔ sannu, u bu sɔ̃ɔwa bu ku raa doona Yerusalɛmun di, adama bu sina bu win Baaban nɔɔ mwɛɛru ma, tèn gari u raa bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,

5 Yohanu u raa tɔmbu batɛmu kua ka nim, adama sɔ̃ɔ mɛɛ te sɔɔ, Hunde Dɛɛrowa ba koo ka bɛɛ batɛmu ko.

Yesu u da Gusunɔ wɔllɔ

6 Ma be ba mɛnnɛ mi, ba nùn bikia ba nɛɛ, Yinni saa yeni sɔɔra kaa wunɛn bandu swĩi Isireliɔ?

7 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n ɲ̀ bɛɛn baa i n ka tɔ̃ru yɛ̃ ɲ̀ kun mɛ saa ye Gusunɔ Baaba u yii ka win tiin yiiko.

8 Adama i ko i dam mwa sanam mɛ Hunde Dɛɛro u dua bɛɛ sɔɔ. I ko n sãa nɛn seeda diobu Yerusalɛmuɔ, ka Yudea kpuro sɔɔ, ka maa Samariɔ, ka sere sere tem nɔrɔ.

9 Ye Yesu u gari yi gerua u kpa, ba nùn mɛɛra u suara wɔllɔ, ma guru wira nùn berua ben wuswaaɔ.

10 Nge mɛ ba nùn mɛɛra swee u doonɔ wɔllɔ, yera suaru sɔɔ tɔn durɔbu yiru gabu be ba yabe kpikinu sebua, ba bu kure.

11 Ba nɛɛ, bɛɛ Galilegibu mban sɔ̃na i yɔ̃ i wɔllu mɛɛra. Yesu wi, wi u suara wɔllɔ bɛɛn min di, u koo kpam wurama nge mɛ i wa u dɔɔ wɔllɔ.

Yudasin kɔsire

12 Sanam mɛya gɔro be, ba gɔsirama Yerusalɛmuɔ saa guu ten wɔllun di te ba ra soku Olifi, te ta wãa kilo tian saka wuu bɔkɔ gen min di.

13 Ye ba Yerusalɛmu dua, ba da gidambisa yen wɔllɔ, mi ba raa wãa. Piɛɛ wãa mi, ka Yohanu ka Yakɔbu ka Andere ka Filipu ka Tomaa ka Baatelemi ka Mateu ka Yakɔbu Alufen bii ka Simɔɔ wi u win tem gari kĩ ka Yudu Yakɔbun bii.

14 Ka gɔ̃ru teuwa tɔn be kpuro ba ra n mɛnnɛ ba n kanaru mɔ̀ ka tɛmanabu ka kurɔbu gabu ka Maari Yesun mɛro ka maa Yesun wɔnɔbu.

15 Sɔ̃ɔ mɛɛrun biru naanɛ dokeoba kpam mɛnna. Ben geera dɔɔ nge wunaa teeru, ma Piɛɛ u seewa u yɔ̃ra ben suunu sɔɔ u nɛɛ,

16 nɛgibu, Gusunɔn gari yi ɲ̀ koo ko yi kun koore, yi Hunde Dɛɛro u gerua saa Dafidin nɔɔ sɔɔn di

Yudasin sɔ̃, wi u kua durə ben swaa gbio be ba Yesu mwa.
17 Yudasi wi, u raa sãa bɛsɛn turo,
u raa maa nəmu mə bɛsɛn səmburu
səə.
18 Gobi yi u wa win kom kɔ̃sum sɔ̃
mi, u ka yi tem dwa, ma u wəruma
u kibari u kura, ma win nuki kpuro
yara.
19 Təmbu kpuro be ba wãa
Yerusalɛmuə ba gari yi nua. Yen
sɔ̃, ben barum səə ba tem mɛ soka
Akedama. Yĩsi ten tubusiana, tem
yɛmgim.
20 Domi ba yorua Dafidin
womusun tirerə ba nɛɛ,
“A de win wãa yeru tu ko bansu.
Goo u ku maa sina mi.”
Ba maa yorua,
“A de goo u ko win kəsire səmburu
səə.”
21-22 N n mɛn na, n weenɛ su
Yudasin kəsire gəsi, u n sãa Yinni
Yesun seebu gərin din seeda dio ka
bɛsɛ sannu. N weenɛ yɛ̃ro wi, u n
sãa ben turo be ba sun swĩi sanam
mɛ Yesu u ka sun wãa, saa mìn di
Yohanu u nùn batɛmu kua sere u ka
wura wəllə.
23 Ma ba durəbu yiru gabu gəsa,
ben turon yĩsira Yosɛfu, wi ba mɔ̀
Baasaba, ɲ kun mɛ Yusitu, yirusen
yĩsira Matiasi.
24-25 Ma ba kanaru kua ba nɛɛ,
Yinni wunɛ wi a təmbu kpuron
gɔ̃rusu yɛ̃, a sun sɔ̃əsio wi a gəsa
wunɛn gəro be yiru ye səə u ka
səmbu te sua te Yudasi u deri u
wigiru doona.
26 Ma ba tɛtɛ toba ma Matiasi u tɛtɛ
di ma ba nùn doke gərobu wəkura
tia yen wuuru səə.

2

Hunde Dɛɛron naaru

1 Yen biru, sanam mɛ Pantikotin
tɔ̃ra tura, naanɛ dokeobu kpuro ba
mɛnnɛ sannu yãatem.
2 Suaru səə ba kukiribu nua bi bu
na saa wəllun di nge woo damguu,
ma bu dii te kpuro yiba mi ba sɔ̃.
3 Bin biru ba gãanu wa nge dɔ̃ə
yari yi tɛria, ma yi sina baawuren
wirə.
4 Be kpuro be ba wãa mi, ba
Hunde Dɛɛro yiba, ma ba ka barum
tukum gari mɔ̀, nge mɛ Hunde
Dɛɛro bu nəə kã.
5 Sanam mɛ, Yuu gabu be
ba Gusunən bɛɛrɛ yɛ̃ ba wãa
Yerusalɛmuə. Ba nawa tem
baamɛren di.
6 Ye ba kukiri bi nua, tən dabira
mɛnna. Ma ba biti soora gem
gem, yèn sɔ̃ ben baawure u win
tiin barum nua saa naanɛ dokeobun
nəən di.
7 Biti bu mwa n banda, ma ba nɛɛ,
nɛɛ yaa, tən be ba gari mɔ̀ mi, be
kpuro ba ɲ sãa Galilegibu ro?
8 Amənа n ka kua bɛsɛn baawure
u ka nəəmə ba ka win barum gari
mɔ̀.
9 Sa na saa Paatin di ka Mɛdi ka
Elamu, saa Mɛsopotami ka Yudea ka
Kapadosin di ka Pontu ka Asi,
10 saa Firigin di ka maa Panfili, saa
Egibitin di ka maa Libin beran di
ye ya wãa Sirɛnin bəkuə, bɛsɛn gaba
maa na saa Romun di. Gabu Yuuba,
gabu maa be ba gəsira Yuuba,
11 gaba na saa Keretin di ka maa
Daarububan tem. Ka mɛ, bɛsɛ
kpuro sa nəəmə ba gerumə ka bɛsɛn
tiin barum gãa baka ni Gusunə u
kua.
12 Ma ba biti soora n sara,
ba bikiana ba nɛɛ, mba yenin
tubusianu.
13 Adama gabu ba bu yaakoru mɔ̀
ba nɛɛ, tama tən be, ba nəra.

Piɛɛn waasu

14 Yera Piɛɛ u seewa ka gərobu
wəkura tia ye sannu u gbãra tən
wəru ge səə u nɛɛ, bɛɛ Yudeagibu ka
bɛɛ kpuro, bɛɛ be i wãa Yerusalɛmuə
i man swaa dakio, kpa i n yɛ̃ ma
15 tən beni ba ɲ tam nəra nge mɛ i
gerumə. Domi bururun kəba nəəba
nnɛwa sa wãa mi.
16 Adama ye i waamə buru teni,
yera ye Gusunən səmə Yoɛli u raa
gerua.
17 U nɛɛ,

"Gusunə u nɛɛ, yeniwa kon ko
sanam dãakim səə.
Kon nɛn Hunde doke təmbu kpuro
səə.
Bɛɛn bii tən durəbu ka tən kurəbu,
ba koo Gusunən gari gere.
Bɛɛn aluwaasiba ba ko n kãsinu
waamə,
kpa bɛɛn durə təkənu nu n dosusu
mə̀.
18 Sanam mɛ səə, kon nɛn Hunde
doke nɛn
səm kowobu səə tən durəbu ka tən
kurəbə,
kpa bu Gusunən gari gere.
19 Kon gãa maamaakiginu sõəsi
wəllə,
ka maa yĩrenu temə,
nge yɛm ka dõə ka dõə wiisu.
20 Sõə koo tĩra kpa suru u swɛ̃ra nge
yɛm,
sere Yinnin tõə te, tu ka na,
tõə nanumgii te.
21 Adama baawure wi u Yinnin
yĩsiru soka dəma te,
u koo faaba wa."
22 I gari yi swaa dakio, bɛɛ Isire-
liba. Yesu Nasarɛtigiin gariya na bɛɛ
sõəmə, wi Gusunə u bɛɛ giasia səm
damginu səə, ka səm maamaakigia
ye u kua bɛɛn suunu səə, saa win
min di nge mɛ bɛɛn tii i yɛ̃.
23 Durə wi, wi ba bɛɛ nəmu səndia,
nge mɛ Gusunə u bwisika u himba
kua, i dera tən kõsoba nùn dãa
bunanaru kpare ba go.
24 Adama Gusunə u nùn wərа
gəən wahalan nəmun di ye u ka nùn
seeya gərin di. Gəə kun kpĩa u nùn
nɛnua win dam səə.
25 Win gari wee yi Dafidi u yorua.
U nɛɛ,
"Na Yinni Gusunə waamə
baadomma.
U wãa nɛn nəm geuə kpa n ku ka
wururа.
26 Yen sõna nɛn gõru ga do.
Ma na gari gerumə ka nuku dobu.
Mɛya maa nɛn wasi koo wɛ̃ra bəri
yɛndu səə.
27 Domi a ǹ nɛn hunde derimə
gəribun wãa yerə.
Mɛya maa a ǹ derimə wunɛgii wi u
naanɛ mən wasi yi kõsi.
28 A man wãarun swɛɛ sõəsi.
Nà n maa wãa ka wunɛ,
ko na n nuku dobu yiba."
29 Nɛgibu, i de n bɛɛ sõ nəni ka
nəni ma Dafidi bɛsɛn baaba u gu, ma
ba nùn sikua. Win sikira maa wãa
bɛsɛn suunu səə sere ka gisən gisə.
30 Adama yèn sõ u sãa Gusunən
səmə ma u yɛ̃ ma Gusunə u nùn nəə
mwɛɛru kua ka bõri u nɛɛ, u koo ra
win sikadobu gagu, Kirisi, sinasia
win sina kitarə,
31 yen sõ, Kirisi win seebu gərin
diwa u ka yã ye u nɛɛ, ba ǹ nùn
derimə gəribun wãa yerə, win wasi
kun maa kõsimə.
32 Kirisi wiya Gusunə u seeya
gərin di. Bɛsɛ kpurowa sa sãa yen
seeda diobu.
33 Ba nùn sua u da Gusunən
nəm geuə, ma u Hunde Dɛɛro mwa
Gusunə Baaban mi wìn nəə mwɛɛru
ba kua. Ma u sun nùn wɛ̃. Yera ye i
waamə ka ye i nəəmə tɛ̃.
34 Domi Dafidin tii u ǹ de Gusunə
wəllə, adama u nɛɛ,
"Yinni Gusunə u nɛn Yinni sõəwa u
nɛɛ,
a sinə nɛn nəm geuə,
35 sere n ka nun wunɛn yibɛrɛba
taarea."
36 Yen sõna n weenɛ Isireliba ba
n yɛ̃ kam kam ma Yesu wi, wi bɛɛ i
kpare dãa bunanaru wəllə, Gusunə
u nùn kua Yinni ka maa Kirisi.
37 Ye tən be, ba yeni nua, ben
gõrusu bu taarɛ wɛ̃, ma ba Piɛɛ ka
gəro be ba tie bikia ba nɛɛ, bɛsɛgibu,
mba sa ko ko.
38 Piɛɛ u bu sõəwa u nɛɛ, bɛɛ
kpuro, i bɛɛn gõru gəsio, i batɛmu
ko ka Yesu Kirisin yĩsiru, i ka bɛɛn
toranun suuru wa. I ko maa
Gusunən kɛ̃ru mwa te ta sãa Hunde
Dɛɛro wi.
39 Domi nəə mwɛɛ te, ta sãawa bɛɛ
ka bɛɛn bibugiru ka be kpurogiru
be ba wãa n toma, be Gusunə bɛsɛn
Yinni u koo soku win mi.
40 Ka kpam gari dabina Piɛɛ u bu
seeda diiya ma u bu dam kã u nɛɛ, i
tii wunə tɛ̃n tən kõsobun min di kpa
i faaba wa.

41 Be ba win gari wura ba bu batɛmu kua. Ma təmbu nərəbun
suba itan (3.000) saka sosi naanɛ
dokeobun wuurə dəma te.
42 Ma ba ra n gərobun keu swaa
daki, ba nəə tia sãa, ba ra n mɛnnɛ,
ba yaa dibu dimə ka maa Yinnin dĩa
domaruginu, ba ra n maa kanaru
mò sannu.

Naanɛ dokeobun wãasinaa

43 Bɛrum baawure mò, domi gəro
be, ba maamaaki dabinu ka səm
damginu mò.
44 Naanɛ dokeobu kpuro ba wãa
sannu yãatem ma ba ben gãa məru
kua tia.
45 Ba ben tem ka ben dukia
dərikiramə, ma ba yen gobi bənu
mò nge mɛ n ka baawure weenɛ.
46 Tõə baatere ba ra mɛnnɛ sãa
yerə. Ba ra n maa Yinnin dĩa
domaruginu ka maa yaa dibu dimə
sannu yɛnu ka yɛnu ka nuku dobu,
murafiti sariru səə.
47 Ba ra n Gusunə siaramə, ma
təmbu kpuro ba ka bu nənu geu
mɛɛra. Tõə baatere Yinni u ra n
be ba faaba wa sosiməwa naanɛ
dokeobu səə.

3

Ba yɛmə bɛkia

1 Sõə teeru, Piɛɛ ka Yohanu ba dəə
sãa yerə yokan kəba ita, kanarun
saa.
2 N deema ba maa ka durə goo dəə
mi, wi ba mara ka yɛməru. Ba ra
nùn yiwa sãa yerun kənnəwə ge ba
mò Burə, u n ka bara mò sanam mɛ
təmba duə.
3 Ye u Piɛɛ ka Yohanu wa ba duə
sãa yerə u bu bara koosi.
4 Piɛɛ ka Yohanu ba nùn nəni
girari, ma Piɛɛ nɛɛ, a sun mɛɛrio.
5 Ma u bu mɛɛra tii yèn sõ u gãanu
yĩiyə ben mi.
6 Piɛɛ nùn sõəwa u nɛɛ, na ṅ gobi
mə, adama kon nun wɛ̃ ye na mə.
Ka Yesu Kirisi Nasarɛtigiin yĩsira na
nun sõəmə, a seewo a sĩ.
7 Ma u durə win nəm geu nɛnua,
u ka nùn seeya. Mii mii durə win
naasu ka win naa wĩinu dam kua.
8 U yõəwa u sura ma u sanum wəri
u sãa yeru dua ka be sannu, u sĩimə
u yõəkumə u Gusunə siaramə.
9 Təmbu kpuro ba nùn wa u sĩimə
u Gusunə siaramə.
10 Ye ba tuba ma bara kowo wi u
raa sõ sãa yerun kənnəwə ge ba mò
Burə, wiya mi, ba biti soora n sara
ye n nùn kooran sõ.

Piɛɛn waasu sãa yerə

11 Təmbu kpuro ba duki da ka biti
sãa yerun bee tiaə ye ba ra soku
Salomənn kəbɛ, mi yɛmə wi, u wãa
u Piɛɛ ka Yohanu nɛni.
12 Ye Piɛɛ bu wa, u bu sõəwa u nɛɛ,
bɛɛ Isireliba, mban sõna i biti soore
i sun mɛɛra mɛ. I tamaa sãa bɛsɛn
tiin dam, ṅ kun mɛ bɛsɛn daa gea ya
dera durə wi, u sĩimə?
13 Aburahamu ka Isaki ka Yakəbu
be ba sãa bɛsɛn sikadoba, Gusunə
ben Yinni u win səmə Yesu kua
yiikogii, wi i tem yɛ̃robu nəmu
səndia, ma i nùn yina Pilatin
wuswaaə, baa mɛ Pilati u raa gõru
doke u nùn yõsu.
14 Adama bɛɛ i nùn yina wi, wi u
sãa tən dɛɛro ka gemgii, ma i Pilati
bikia u bɛɛ tən gowo kara.
15 I wãarun yɛ̃ro go, adama
Gusunə u nùn seeya gərin di, ma
bɛsɛ sa sãa yen seeda diobu.
16 Yesu win yĩsiru ka naanɛ
dokebu yĩsi te səə, yera n durə wi
bɛkia wi i wa, i tuba mi. Geema,
naanɛ dokebu Kirisi səə biya bu
durə wi bwãa dobu wɛ̃ bɛɛ kpuron
wuswaaə.
17 Tɛ̃, nɛgibu na yɛ̃ ma ye bɛɛ i kua
mi, i ye kuawa yɛ̃ru sariru səə, mɛya
maa bɛɛn wirugibu.
18 Nge mɛya gari yi, yi koora
yi Gusunə u kpara yellun di win
səməbu kpuron nəə səən di u nɛɛ,
ma win wi u gəsa u ṅ koo ko u kun
nəni sõəre.
19 Yen sõ, i gõru gəsio i gəsira
Gusunən mi, u ka bɛɛn toranu
wuna,
20 kpa Yinni u sun wɛ̃ra geebu wɛ̃
saa win min di, kpa u kpam Yesu
gərima wi ba kua bɛɛn Mɛsi.

21 Tilasiwa Yesu wi, u n wãa wəllə
sere saa yu ka turi gãanu kpuro
nu ka wurama nge yellu, nge mɛ
Gusunə u gerua yellun di win səmə
dɛɛrobun min di.
22 Domi Məwisi u nɛɛ, "Yinni
Gusunə u koo bɛɛ səmə goo seeya
bɛɛn bweserə nge wi. Ye u koo bɛɛ
sõ kpuro i ye swaa dakio.
23 Baawure wi u kun səmə win
gari swaa daki, ba koo nùn wuna
Gusunən təmbun suunu səən di bu
nùn kpeerasia."
24 Mɛya maa Samuɛli ka Gusunən
səmə be ba na win biruə, be
kpurowa ba saa yenin gari gerua.
25 Bɛɛya Gusunən səməbun tubi
diobu, i maa bənu mə nəə mwɛɛ
te səə, te Gusunə u bɛɛn sikadoba
kua, ye u Aburahamu sõəwa u
nɛɛ, "Handunian bwesenu kpuro
nu koo domaru wa saa wunɛn bwe-
serun di."
26 Bɛɛya Gusunə u gbia u win səm
kowo seeya, ma u nùn gəra, u ka
bɛɛn baawure gəsia win kom kõsum
di, kpa u bɛɛ domaru kua.

4

Piɛɛ ka Yohanu wuun wirugibun wuswaaə

1 Nge mɛ Piɛɛ ka Yohanu ba ka
tən be gari mò, yãku kowobu ba
tunuma ka sãa yerun kõsobun
tənwero ka maa Sadusiba.
2 Ba məru bara yèn sõ gəro be, ba
təmbu keu sõəsimə ba Yesun seebu
gərin di kparamə bi bu sõəsimə ma
təmba koo se gərin di.
3 Yen sõna ba bu mwa ba bɛrisi
pirisəm səə sere sisiru, domi yoka
kua kə.
4 Adama tən dabinu be ba gari yi
nua ba naanɛ doke. Ma ben geera
sosi sere ba kua tənu nərəbun suba
nəəbun (5.000) saka.
5 Yen sisiru wuun wirugibu ka
guro gurobu ka maa wooda yɛ̃robu
ba mɛnna Yerusalɛmuə.
6 Ba mɛnna ka yãku kowo
tənwero wi ba ra nɛɛ Ani ka maa
Kaifa ka Yohanu ka Alesandu ka
be kpuro be ba sãa yãku kowo
tənwerobun bweseru.
7 Ba gəro be yõrasia ben wuswaaə
ma ba bu bikiam wəri ba nɛɛ, ka
weren yiikowa nge ka yĩsi terà i ka
yeni kua.
8 Sanam mɛya Piɛɛ wi u Hunde
Dɛɛro yiba u bu wisa u nɛɛ, bɛɛ
wirugibu ka guro gurobu,
9 ì n səm geerun gari bikiamə te sa
yɛmə kua ka nge mɛ u ka bɛkura,
10 n weenɛ bɛɛ kpuro ka maa
Isireliba kpuro i n yɛ̃ ma durə wi
i waamə u yõ bɛɛn wuswaaə, u
bɛkurawa mam mam ka Yesu Kirisi
Nasarɛtigiin yĩsirun dam, wi i kpare
dãa bunanaru wəllə ma Gusunə nùn
seeya gərin di.
11 Yesu wiya, kpee te bɛɛ banəbu
i yina, ma ta kua gani gəmburun
dam.
12 Faabagii goo sari ma n kun mə
wi. Domi Gusunə kun maa təmbu
yĩsiru garu wɛ̃ handunia səə te ba
koo soku bu ka faaba wa.
13 Sanam mɛ ba gia ma Piɛɛ ka
Yohanu ba sãawa bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu, ba ǹ
maa keu kue, ben wərugəra bu biti
kua, ma ba tuba ma ba raa wãa ka
Yesu sannu.
14 Ye ba durə wi u bɛkura wa u yõ
ka Piɛɛ ka Yohanu sannu, ba ǹ fɛɛ wa
bu gari gɛɛ gere.
15 Yen sõna ba bu sõəwa ba nɛɛ, bu
yario mɛnnə yee ten min di. Ye ba
yara, be ba wãa mi, ba wesiana
16 ba nɛɛ, mba sa ko ka durə be ko.
Domi Yerusalɛmugibu kpuro ba yɛ̃
ma ba səm damgii bakaru kua, sa ǹ
kpɛ̃ su ye siki.
17 Adama su bu gerusi su nɛɛ, bu
ku raa maa goo gãanu sõ ka yĩsi
te, kpa gari yi, yi ku maa kpararа
təmbun suunu səə.
18 Yera ba kpam bu soka ma ba bu
yinari bu maa gari gere ǹ kun mɛ bu
waasu ko ka Yesun yĩsiru.
19 Adama Piɛɛ ka Yohanu ba bu
sõəwa ba nɛɛ, bɛɛn tii i bwisikuo i
wa ǹ n koo Gusunə wɛ̃re su bɛɛ mɛm
nəəwa, kpa su nùn deri.
20 Domi bɛsɛ sa ǹ kpɛ̃ sa kun gerua
ye sa wa ka ye sa nua.

21 Ba kpam bu gerusi gem gem,
ma ba bu yɔ̃su. Ba ɳ̀ swaa wa ye
ba koo ka bu sɛɛyasia yèn sɔ̃ təmbu
kpurowa ba Gusunə siaramə ye ya
kooran sɔ̃.
22 Domi durə wi ba bɛkia ka
maamaaki mi, u wɔ̃ə weeru kere.

Naanɛ dokeoba wərugəru kanamə

23 Ye ba Piɛɛ ka Yohanu yɔ̃su ba
kpa, ba wura ben berusebun mi,
ma ba bu kpuro saaria ye yãku
kowo tənwerobu ka guro guroba
bu sɔ̃əwa.
24 Sanam mɛ ba gari yi nua, be
kpuro ba ka nəə tia Gusunə kana, ba
nɛɛ, Yinni, wuna a wəllu ka tem ka
nim wɔ̃ku taka kua ka ye ya wãa mi
səə kpuro.
25 Wuna a maa gerua ka Hunde
Dɛɛron baa saa bɛsɛn sikado Dafidi
wunɛn səm kowon nəən di a nɛɛ,
“Mban sɔ̃na tən tukobu ba məru
bara.
Mban sɔ̃na təmba bwisikumə ye ya
ɳ̀ koorə.
26 Handunian sinamba seewa.
Ma wirugiba mɛnna bu ka Yinni
Gusunə ka win Kirisi tabu
ko.”
27 Geema, wuu geni səəra Herodu
ka Pənsu Pilati ka tən tukobu ka maa
Isireliba, be kpuro ba mɛnna ba ka
Yesu wunɛn səmə dɛɛro wi a kua
Kirisi tabu kua.
28 Mɛya ba yabu baayere kua ye a
raa yi wunɛn dam ka wunɛn himba
səə.
29 Yen sɔ̃ tɛ̃, Yinni a ben gerusibu
laakari koowo, kpa a de bɛsɛ wunɛn
səm kowobu su wunɛn gari yi kpara
ka wərugəru.
30 A wunɛn nəmu dɛmiə gu
təmbu bɛkia, a de yĩrenu ka səm
maamaakiginu nu koora ka wunɛn
səmə dɛɛro Yesu win yĩsiru.
31 Ye ba kanaru kua ba kpa yam
mi ba mɛnnɛ mi, mu yĩira diki diki.
Be kpuro ba Hunde Dɛɛro yiba,
ma ba Gusunən gari waasu wəri ka
wərugəru.

Naanɛ dokeobun məə teeru

32 Naanɛ dokeo be kpuro ba wãa
nəə tia səə mam mam. Goo sari wi
u gerua gãa ni u mə wigina, ba ye
kpuro mɛnnawa ba mə sannu.
33 Ka yiiko baka gəro be, ba ka
Yinni Yesun seebu gərin din seeda
dimə, ma Gusunən durom bakam
wãa be kpuro səə.
34 Goo sari be səə wi u sãaru mə.
Domi be ba gbenu mə ɳ̀ kun mɛ
yɛnusu, ba ye kpuro dərikirawa ma
ba ka yen gobi na
35 ba gərobu wɛ̃, ma ba gobi yi
bənu kua nge mɛ baawuren bukata
nɛ.
36 Nge mɛya Yosɛfu Lefi kua wi
ba mara Sipuə, wi gəroba maa mɔ̀
Baanabasi, yĩsi ten tubusiana dam
kɛ̃ə.
37 U tem mə ma u mu dəra u ka
mɛn gobi na u gərobu wɛ̃.

5

Anania ka Safira

1 Adama durə goo maa wãa wi ba
ra nɛɛ Anania, ka win kurə Safira.
Durə wi, u win tem gam dəra,
2 ma u mɛn gobin sukum tii yiiya,
ka win kurən yɛ̃ru, ma u sukum mɛ
n tie gərobu wɛ̃.
3 Yera Piɛɛ u nɛɛ, Anania, mban
sɔ̃na a dera Setam dua wunɛn gɔ̃ruə
ma a Hunde Dɛɛro weesu kua, ma a
tem mɛn gobin sukum tii yiiya.
4 A sere tem mɛ dəra, n ɳ̀ wuna a
mu mə ro? Ye a mu dəra a kpa, mɛn
gobi kun sãa wunɛgii? N n mɛn na,
mban sɔ̃na a gɔ̃ru doke a ka yenin
bweseru ko. N ɳ̀ təmbu a weesu
kua, Gusunəwa a kua.
5 Ye Anania u gari yi nua, mii mii
u wəruma u gu. Ma bɛrum bakam
tən be kpuro mwa be ba gari yi nua.
6 Aluwaasiba ba seewa ba win
goru bəkua ba ka yara ba sikua.
7 Yen biru n kua nge kəba ita, ma
win kurə Safira u duuma. N deema
u ɳ̀ yɛ̃ ye n win durə kua.
8 Piɛɛ nùn bikia u nɛɛ, a man
sɔ̃əwə, amɛ kasawa i tem mɛ dəra?
Ma u wisa u nɛɛ, oo, mɛya mi.
9 Piɛɛ nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, mban
sɔ̃na bɛɛ yiru kpuro i gɔ̃ru doke i
ka Gusunən Hunden laakari mɛɛri

mɛsum. Wee be ba wunɛn durə
sikua ba wãa dii kənnəwə, ba koo
maa ka nun yari.
10 Mii mii u wəruma Piɛɛn
wuswaaə u gu. Ma aluwaasi be, ba
dua ba deema u gu, ba maa win tii
sua ba ka yara ba da ba sikua win
durən sikirun bəkuə.
11 Bɛrum bakam Yesun yigbɛru
kpuro mwa, ka maa baawure wi u
gari yi nua.

Səm maamaakigii dabinu

12 Gəro be, ba maamaaki ka səm
damgii dabinu mɔ̀ təmbun suunu
səə. Ma naanɛ dokeobu kpuro ba
mɛnnɛ sannu Saloməən kəbɛə.
13 Tən tuko goo kun kãka u ka bu
mɛnnɛ, adama təmba bu bɛɛrɛ wɛ̃
gem gem.
14 Ma naanɛ dokeo ben geera
sosimə ta dəə, durəbu ka kurəbu
dabinu, be ba Yinni naanɛ doke.
15 Ma ba barəbu yara swɛɛə ba bu
kpĩ kpin yenu ka kãasu wəllə, n wa
Piɛɛ ù n sarə, win tiro gu ka ben
gabu wukiri.
16 Tən dabinu maa naamə saa
Yerusalɛmun baru kpaanun di ka
ben barəbu, ka be ba wɛrɛkunu mə.
Ma be kpuro ba bɛkuramə.

Gərobun nəni swãaru

17 Adama yãku kowo tənwero, ka
win təmbu be ba sãa Sadusiba ba ka
gərobu nisinu seewa.
18 Ba gəro be mwa, ma ba bu
pirisəm doke.
19 Adama yen wɔ̃kuru Yinnin
gərado u na u pirisəm gamboba
kɛnia, u bu yara. U bu sɔ̃əwa
20 bu doo bu yɔ̃ra sãa yerə kpa bu
təmbu wãa ten gari kpuro nəəsia.
21 Ye gəro be, ba yeni nua ba
kpa, ba dua sãa yerə yam sãreru, ba
waasu wəri yande.
Ye yãku kowo tənwero ka
win təmbu ba mɛnna ba wuun
wirugibu ka Isireliban guro gurobu
kpuro soka, ma ba gəra pirisəm mi,
ba nɛɛ, bu ka gəro be na.
22 Adama ye sãa yerun kɔ̃soba
tura mi, ba ǹ gəro be wa pirisəm səə.
Ma ba wura mɛnnə yerə
23 ba nɛɛ, ye sa tura mi, sa deema
pirisəm dira bɛri mam mam, sa
maa kɔ̃sobu deema ba yɔ̃ kənnəwə.
Adama ye sa gamboba bɛsia, sa ǹ
goo wa dii te səə.
24 Ye sãa yerun kɔ̃sobun tənwero
ka maa yãku kowo tənwerobu ba
gari yi nua, ba biti soora, ba ǹ gari
yin wii goberu yɛ̃.
25 Yera durə goo u na u nɛɛ, ase
tən be i pirisəm doke mi, ba wãa sãa
yerə ba təmbu keu sɔ̃əsimə!
26 Ma kɔ̃sobun tənwero wi, ka
win təmbu gabu ba da ba ka bu na
mɛnnə yerə. Adama n ǹ ka dam, yèn
sɔ̃ ba təmbun bɛrum mə bu ku raa
bu kpenu kasuku.
27 Ye ba ka bu na, ba bu yɔ̃rasia
Yuuban guro gurobun wuswaaə.
Yãku kowo tənwero wi, u bu gari
bikia
28 u nɛɛ, sa bɛɛ yinari mam
mam sa nɛɛ, i ku maa waasu ko
ka durə win yĩsiru. Adama wee,
i bɛɛn sɔ̃əsiru kpara i keu sɔ̃əsi
Yerusalɛmu kpuro səə, ma i kĩ i sun
durə win gəən taarɛ wɛ̃.
29 Yera Piɛɛ ka gəro be ba tie ba
nɛɛ, tilasiwa su ka Gusunə mɛm
nəəwa, n ǹ mə təmbu.
30 Gusunə bɛsɛn sikadoban Yin-
niwa u Yesu seeya gərin di, wi i raa
dãa bunanaru kpare i go.
31 Wiya Gusunə u sua wəllə u
sinasia win nəm geuə, u n sãa sunə
ka Faaba kowo u ka de Isireliba bu
gɔ̃ru gəsia, kpa bu ben toranun su-
uru wa.
32 Bɛsɛra sa sãa yen seeda diobu,
bɛsɛ ka Hunde Dɛɛro wi Gusunə u
təmbu kã be ba nùn mɛm nəəwa.
33 Ye ba gari yi nua, ba məru bara
too too sere ba kĩ bu gəro be go.
34 Adama Falisi turo be səə wi ba
ra nɛɛ Gamaliɛli, wi u sãa woodan
keu koosio, u bɛɛrɛ mə gem gem
təmbu kpuro səə, u seewa u yɔ̃ra
mɛnnən wuswaaə, u nɛɛ, bu gina
gəro be yaro.

35 Ma u bu sõəwa u nɛɛ, bɛɛ Isireliba, i laakari koowo ye i kĩ i durə beni kua.
36 Gasə, durə goo u kurama wi ba sokumə Tedasi wi u tii bɛɛrɛ wɛ̃ gem gem, ma təmbu nge nɛɛru (400) ba nùn swĩi. Adama ba nùn go, win bwãaba yarina baama kpuro, ma ba win gari duari.
37 Win biru gari garin sanam, durə goo wi ba mɔ̀ Yudasi Galilegii, u kurama. U maa tən dabinu wa be ba nùn swĩi. Adama ba maa durə wi go ma win təmba yarina.
38 Yen sõ, na bɛɛ bwisi kɛ̃mə gari yini sɔɔ, i durə beni derio i de bu doona. N n tənun sõəsirun na, ɲ̀ kun mɛ tənun səmburu, n koo nəru ko.
39 Adama ɲ̀ n Gusunən səmburun na, i ɲ̀ kpɛ̃ i bu kamia. I ku tii kari bərie i ka Gusunə sanna.
Ma ba win gari wura.
40 Ba gəro be soka ba sɛni so, ma ba bu yinari bu maa ka Yesun yĩsiru gari ko pai. Ma ba bu yɔ̃su.
41 Ma gəro be, ba doona mɛnnə yeru min di ka nuku doo bakabu yèn sõ Gusunə u bu garisi be ba tura bu yaa kasiki Yesun yĩsirun sõ.
42 Tõru baatere, sãa yerə ka yɛnusə, ba ra n Labaari gea waasu mɔ̀ kpa ba n keu sõəsimə ma Yesuwa Kirisi wi.

6

Ba səm kowobu nəəba yiru gəsa

1 Sõə mɛɛ te sɔɔ, nge mɛ naanɛ dokeoba sosimə, Yuu be ba Gɛrɛkim təna gerumə ba ka be ba tie wəki yèn sõ ba ben gəminibu duarimə tõə baateren dĩanun bənu sɔɔ.
2 Ma gərobu wəkura yiru ye, ba naanɛ dokeobu kpuro mɛnna ba nɛɛ, n ɲ̀ weenɛ su Gusunən garin waasu deri kpa sa n dĩanun gari mɔ̀.
3 Yen sõ, bɛsɛgibu i tən durəbu nəəba yiru gəsio bɛɛn suunu sɔɔ be ba seeda gea diiyammɛ, be ba Hunde Dɛɛro yiba kpa ba n bwisi mə, kpa su bu səmbu te nəmu səndia.
4 Kpa bɛsɛn tii sa n kanaru ka Gusunən garin waasu mɔ̀ sa n dəə.
5 Tən be kpuro ba gari yi wura ka nuku dobu. Ma ba Etiɛni gəsa wi u Hunde Dɛɛro yiba, win naanɛ dokebu bu maa kpã, ka maa Filipu ka Pokori ka Nikanəri ka Timəə ka Paamɛnasi ka sere Nikola Antiəsigii wi u gəsira Yuu.
6 Ba ka bu da gərobun mi, ma gəroba bu kanaru kua ba bu nəma səndi wirə.
7 Nge mɛya Gusunən gari yi ka kpararamə baama. Ma naanɛ dokeobun geera sosimə ta dəə Yerusalɛmuə, ma yãku kowo dabira maa naanɛ doke.

Ba Etiɛni mwa

8 Etiɛni wi, Gusunə u nùn durom bakam kua u nùn dam kã, ma u səm maamaakiginu ka yĩrenu kua təmbun suunu sɔɔ.
9 Adama durəbu gabu saa Yuuban mɛnnə yerun di te ba ra soku tii məwəbugiru, ka Sirɛnin Yuu gabu ka Alesandirigibu ka gabu saa Silisi ka Asin di ba seewa ba ka Etiɛni sikirinamə.
10 Adama ba kpana bu nùn kamia yèn sõ u gari gerumə ka Hunde Dɛɛron dam ka bwisi.
11 Yera ba durəbu gabu gobi kã asiri sɔɔ bu ka gere ma ba nua u Məwisi ka Gusunə gari kam gerusi.
12 Mɛya ba ka təmbun məru seesia, ka guro gurobu ka wooda yɛ̃robu. Ba da Etiɛnin mi ba nùn mwa ma ba ka nùn da Yuuban guro gurobun mɛnnən wuswaaə.
13 Yen biru ba ka durəbu gabu na be ba nùn seeda weesugia diisi ba nɛɛ, durə wini u ra n bɛsɛn sãa yee dɛɛraru ka Məwisin wooda sankuməwa.
14 Domi sa nua u gerua ma Yesu Nasarɛtigii wi, u koo sãa yee teni sura, kpa u bɛsɛn deema kpuro kəsi ye Məwisi u sun wɛ̃.
15 Be kpuro be ba sõ mɛnnə ge sɔɔ, ba Etiɛni nəni girari, ma ba wa win wuswaa ballimə nge Gusunən gəradogia.

7

Etiɛnin waasu

1 Yera yãku kowo tɔnwero u Etiɛni bikia u nɛɛ, gari yi, geema?

2 Etiɛni u wisa u nɛɛ, nɛn bisibu ka nɛn baababa i man swaa dakio. Gusunɔ yiikogii u bɛsɛn baaba Aburahamu kure sanam mɛ u wãa Mɛsopotamin tem sɔɔ u sere sina Haraniɔ,

3 u nùn sõɔwa u nɛɛ, u win dusibu ka win tem derio kpa u da tem gam mɛ u koo nùn sõɔsi.

4 Yen sõna Aburahamu u Kaladegibun tem yara, ma u da u sina Haraniɔ. Ye win baa u gu u kpa, Gusunɔ u nùn seeyama min di, u na tem mɛ sɔɔ, mi bɛɛ i wãa tẽ.

5 Sanam mɛ, u ṅ nùn ayeru garu kã tem mɛ sɔɔ, baa naa dabusa teeru, adama baa mɛ Aburahamu kun gina bii mara Gusunɔ u nùn nɔɔ mwɛɛru kua ma u koo nùn tem mɛ wẽ, kpa mu n sãa wi ka maa win bibugim.

6 Ye wee ye Gusunɔ u Aburahamu sõɔwa. U nɛɛ, win biba koo sɔru di tem tukumɔ mi ba ko n sãa yobu, kpa bu nɔni swãaru wa sere wõɔ nɛɛru (400).

7 Gusunɔ u maa nɛɛ, win tii koo ka bwese te siri te ta koo bu ko yobu. Yen biru ba koo yari tem min di bu na tem mɛ sɔɔ mi ba koo nùn sã.

8 Saa ye sɔɔ, Gusunɔ maa Aburahamu bango kobun wooda wẽ. Ma Aburahamu u win bii Isaki bango kua ye ba wi mara u kua sõɔ nɔɔba ita. Nge mɛya Isaki u maa Yakɔbu kua, ma Yakɔbu u maa win bibu wɔkura yiru kua nge mɛ. Bera ba kua Yuuban bwesenu wɔkura yirun baababa.

9 Yakɔbun bii be, ba ka Yosɛfu nisinu kua, ma ba nùn Egibitigibu dɔre ba ka doona. Adama Gusunɔ u wãa ka wi,

10 ma u nùn yakia saa win wahala kpuron di. U maa nùn bwisi kã ma u durom wa, Egibitin sina bokon mi, ma u nùn kua Egibitin tem yẽro ka maa win yɛnu yẽro.

11 Gõɔra tunuma Egibiti ka Kananin tem sɔɔ ta bu nɔni sõɔwa too too. Bɛsɛn sikadoba ba ṅ gãanu wa bu di.

12 Ye Yakɔbu u nua ma dĩanu wãa Egibitiɔ, u bɛsɛn sikado be gɔra mi, nɔn gbiikiru.

13 Ye ba da mi nɔn mɛɛruse, Yosɛfu u tii win maabu tubusia, ma Egibitin sunɔ u maa Yosɛfun dusibu gia.

14 Ma Yosɛfu u Yakɔbu win tundo sokusia ka win dusibu kpuro bu na win mi. Ben geera sãa tɔmbu wata ka wɔkura nɔɔbu.

15 Nge mɛya Yakɔbu u ka da Egibitiɔ. Miya u gu, miya maa bɛsɛn sikado be, ba gu.

16 Ma ba ka be kpuron gonu wura Sikɛmuɔ ba nu kpẽɛ siki kpee wɔrugiru sɔɔ te Aburahamu dwa Hamɔrin bibun mi Sikɛmuɔ.

17 Ye saa ya turuku kua ye Gusunɔ u koo ka win nɔɔ mwɛɛru yibia te u Aburahamu kua, bɛsɛn tɔmba sosimɔ ba dabiamɔ Egibitiɔ

18 sere n ka kua sina boko goon waati wi u kun Yosɛfun gari yẽ.

19 Sina boko wi, u bɛsɛn tɔmbu nɔni wõkua u ka bu kõsa kua, u bu tilasi kua bu ka ben bii wẽɛnu kõ kpa nu gbi.

20 Saa ye sɔɔra ba Mɔwisi mara. Bii burɔwa wi u Gusunɔ wẽremɔ. Ba nùn nɔɔri suru ita win tundon yɛnuɔ.

21 Ye ba ka nùn da ba kõ, Egibitin sunɔn bii tɔn kurɔ u nùn sua u kua nge win tiin bii.

22 Ba nùn Egibitigibun keu kpuro sõɔsi ma u kua tɔn boko gari gerubu ka kookoosu sɔɔ.

23 Sanam mɛ u wõɔ weeru tura, u gõru doke u win tɔmbu Isireliba beram da.

24 U wa Egibitigii goo u ben turo nɔni sõɔmɔ. U wigii faaba da, ma u Egibitigii wi so u go.

25 U tamaa sãa win tɔmba koo tubuwa ma Gusunɔwa nùn gɔra u ka bu yakia, adama ba ṅ tuba.

26 Yen sisiru u deema ben gaba sannamɔ. Ma u kĩ u bu yakiana

u nɛɛ, i nɛn gari swaa dakio. Bɛɛ,
be i sãa dusinu, mban sɔ̃na i mɛɛra
koonamə.
27 Adama durə wi u win beruse
nəni sɔ̃əmə mi, u Məwisi bəria u nɛɛ,
wara nun kua bɛsɛn wirugii ka siri
kowo.
28 A kĩ a maa man gowa nge mɛ a
Egibitigii wi go gĩa?
29 Ye Məwisi u gari yi nua, u
kpikiru sua Madianin tem gia. Miya
u bii tən durəbu yiru mara.
30 Wɔ̃ə weerun biru, Gusunən
gərado u Məwisi kurema awĩi gɛɛ
sɔə, yi yi sãare yi dɔ̃ə mwaaramə,
gbaburu sɔə mi guuru gara wãa te
ba ra soku Sinai.
31 Məwisi u biti soora ye u yi wa,
ma u yi susi u mɛɛra tii. Sanam
mɛya u Yinni Gusunən nəə nua ga
gerua ga nɛɛ,
32 wiya Gusunə win sikadoban
Yinni, wiya Aburahamu ka Isaki ka
Yakəbun Yinni. Ye Məwisi u nua
mɛ, yera u diira, u ɲ maa kãka u yam
mi mɛɛra.
33 Yinni Gusunə nùn sɔ̃əwa u nɛɛ,
u win salubata pweto, domi yam mi
u yɔ̃ mi, yam dɛɛrama.
34 N wee, u win təmbun nəni
swãaru wa te ba waamə Egibitiə. U
ben weeweenu nua, yera u sarama
u ka bu faaba ko. Tɛ̃, u na u nùn gəri
Egibitiə.
35 Məwisi wi ba yina mi, ba nɛɛ,
wara nùn kua ben wirugii ka siri
kowo, wiya Gusunə u gəra u kua
ben wirugii ka faaba kowo, ka
Gusunən gərado win somiru wi u
nùn kure awĩi səə.
36 Durə wiya u bu yara saa
Egibitin di. U maamaaki ka səm
damginu kua Egibitiə ka nim wɔ̃ku
səə ge ba mɔ̀ Naa yari ka maa
gbaburu səə mi ba kua wɔ̃ə weeru.
37 Məwisi wiya u Isireliba sɔ̃əwa u
nɛɛ, Gusunə koo bu səmə goo seeya
ben bweserə, nge wi.
38 Məwisi wiya u wãa gbaburə
Isireliban suunu səə, ka bɛsɛn
baababa sannu, ka maa Gusunən
gərado wi u ka nùn gari kua guuru
wəllə te ba ra soku Sinai. Ma u
Gusunən gari wãarugii mwa, u ka
sun yi wɛ̃.
39 Adama bɛsɛn baaba be, ba yina
bu nùn mɛm nəəwa. Ba nùn yina ba
kĩ bu kpam wura Egibitiə.
40 Yen sɔ̃na ba Aroni sɔ̃əwa ba nɛɛ,
u bu bũnu kuo ni nu koo bu swaa
gbiiya. Domi Məwisi wi, wi u bu
yarama saa Egibitin tem di, ba ɲ yɛ̃
ye n nùn deema.
41 Dəma tera ba bwãaroku kua
ge ga ka naa buu weenɛ, ma ba gu
yãkuru koosi. Ma ben nukura dora
ben nəman səmburun sɔ̃.
42 Adama Gusunə u tii gawa ben
min di, ma u dera ba sɔ̃ə ka suru
ka kperi sãwa, nge mɛ u gerua win
səməbun tireru səə u nɛɛ,
"Bɛɛ Isireliba i ka kua wɔ̃ə weeru
gbaburu səə i man yãkunu ka
kɛ̃nu kuare?
43 Bwãarokuna i səəwa ni i kua i ka
bũnu sã,
nge Mələkun kuu bekurugiru ka
Refanin kpera.
Yen sɔ̃na na kon bɛɛ bərie sere
Babilonin bera giə."
44 Bɛsɛn baababa ba raa Gusunən
kuu bekurugiru mə te ta sãa seeda
ma u wãa ka be. Məwisi u tu kua
nge mɛ wi u ka nùn gari kua, u nùn
sɔ̃əwa. U tu kuawa mam mam nge
te u wa.
45 Ma bɛsɛn baababa be ba tu tubi
di, be ka Yosue ben gbiikoo, ba ka
tu dua tən tukobun tem səə mɛ ba
mwa sanam mɛ Gusunə u tən tuko
be gira. Ma ta wãa mi sere Dafidin
waati.
46 Gusunə u ka Dafidi nənu geu
mɛɛra, ma u kanaru kua u ka kpĩ u
wi Yakəbun Yinni diru bania.
47 Adama Salomɔəwa u nùn dii te
bania.
48 Ka yen de kpuro Wərukoon
wãa yera kun wãa dinu səə ni tənu
u bana. Nge mɛ Gusunən səmə goo
u yorua,
49 "Yinni Gusunə u nɛɛ,
wəlla nɛn sina gəna.
Ma tem mu sãa nɛn naa sənditia.
N n mɛn na, dii teren bwesera i ko i
man bania.

Nge wãa yee terà ta ko n sãa nɛn
wɛ̃ra yeru.
50 N ǹ nɛn nəma ya ye kpuro taka
kua?”
51 Etiɛni u maa bu sɔ̃əwa u nɛɛ,
bɛɛ degangamgibu! Bɛɛn gɔ̃rusu
ka bɛɛn swasu su sãa nge be ba
ǹ Gusunə nasiegisu, i ra n Hunde
Dɛɛro yinamə, i mɔ̀wa nge bɛɛn
baababa.
52 Gusunən səmə wara bɛɛn
baababa ba ǹ nəni sɔ̃əwa. Ba bu go
be ba Geegiin naarun gari kua, ma
tɛ̃, bɛɛn tii i Geegii wi kərumətənu
kua i nùn go.
53 Bɛɛya i Gusunən wooda mwa
ye ba bɛɛ wɛ̃ Gusunən gəradoban
min di. Adama i ǹ ye mɛm nəəwɛ.

Etiɛnin gəə

54 Ye ba Etiɛnin gari yi nua, ba
məru bɛsira sere ba ben nikibii
dwɛ̃ɛmə.
55 Adama Etiɛni u Hunde Dɛɛro
yiba, ma u wəllu nəni girari u
Gusunən yiiko wa, u maa Yesu wa u
yɔ̃ Gusunən nəm geuə.
56 Ma u nɛɛ, wee, na wa wəlla
wukiare, ma Tənun Bii u yɔ̃
Gusunən nəm geuə.
57 Sanam mɛya ba ben swasu
kərua ka nəma, ba kuuki kua, ma ba
duki da sannu ba nùn kunisi.
58 Ba nùn gawa ba yara wuun di,
ma ba nùn kpenu kasukum wəri.
Tən be, ba ben kumboorosu pweta
ba yi aluwaasi goon mi wi ba ra nɛɛ
Səəlu.
59 Sanam mɛ ba Etiɛni kpenu
kasukumə u kanaru kua u nɛɛ,
Yinni Yesu, a nɛn hunde məə.
60 U yiira u gbãra wəllə u nɛɛ,
Yinni a ku bu tora teni garisi.
Ye u yeni gerua u kpa, ma u gu.

8

1 Saa ye, Səəlu u ka be ba Etiɛni go
nəə tia sãa.

Səəlu u Yesun yigbɛru nəni sɔ̃əwa

Saa dəma ten diya ba Yesun yigbɛ
te ta wãa Yerusalɛmuə nəni sɔ̃ə
bakabu torua. Naanɛ dokeobu
kpuro ma n kun mə gərobu, ba
yarina ba da Yudean temə ka
Samarin temə.
2 Ma durəbu gabu be ba Gusunən
bɛɛrɛ yɛ̃, ba Etiɛni sikua ka nuku
sankira bakanu.
3 Adama Səəlu u kookari mɔ̀ u
ka Yesun yigbɛru kam koosia. U
yɛnusu duurimə u tən durəbu ka
tən kurəbu gawamə u bu kpɛ̃ɛmə
pirisəm səə.

Filipu u Labaari gea waasu mɔ̀ Samariə

4 Be ba yarina ba da baama kpuro
ba Labaari gea waasu mɔ̀.
5 Filipu u da Samari maroə ma
u wuu gen təmbu Kirisi win gari
waasu kua.
6 Tən wərusu su win gari nua ma
su səm maamaakiginu wa ni u kua,
ma be kpuro ba win gari swaa daki
mam mam.
7 Filipu u wɛrɛkunu gira tən
dabinun wasin di, ma nu yarimə
ka wuri bɛkɛ. U maa yɛmə dabinu
bɛkia, ka bèn wasin bee tia gu.
8 Ma nuku doo bakabu wãa wuu
ge səə.
9 Durə goo wãa wuu ge səə, wi ba
ra nɛɛ Siməə. U ra n ka dobo dobo
maamaaki dabiru mɔ̀ Samarigibun
wuswaaə, u maa tii garisi tən boko.
10 Təmbu kpuro bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu
sere ka damgibu, ba ra n win gari
swaa daki gem gem kpa ba n mɔ̀,
wiya Gusunən dam bakam mə.
11 Ba ra nùn swaa daki yèn sɔ̃ saa
tɛɛbun di win dobo dobo ya ra n bu
biti sãa.
12 Adama ye təmba Labaari gea
naanɛ doke ye Filipu u bu waasu
kua, ye ya ka Gusunən bandu ka
Yesu Kirisin yĩsiru yã, ba bu batɛmu
kua tən durəbu ka tən kurəbu.
13 Simən tii maa naanɛ doke ma
ba nùn batɛmu kua. U Filipu swĩi
baama kpuro ma u biti kua too ye
u səm damginu ka maamaaki wa ye
ya kooramə.
14 Ye gəro be ba wãa Yerusalɛmuə
ba nua ma Samarigibu ba Gusunən
gari naanɛ doke ba bu Piɛɛ ka
Yohanu gəria.

15 Ye ba tura mi, ba kanaru kua
naanɛ dokeo ben sɔ̃ Hunde Dɛɛro u
ka du be sɔɔ.
16 Domi Hunde Dɛɛro kun gina
saramɛ ben goon mi, ba gesi bu
batɛmu kuawa ka Yinni Yesun
yĩsiru.
17 Yera Piɛɛ ka Yohanu ba bu nəma
səndi wirə, ma Hunde Dɛɛro dua be
sɔɔ.
18 Ye Simɔɔ u wa ma Hunde Dɛɛro
dua be sɔɔ sanam mɛ gəro be, ba bu
nəma səndi wirə, yera u kĩ u bu gobi
kɛ̃.
19 U nɛɛ bu maa nùn yiiko ye
wɛ̃ɛyə, kpa baawure wi u nəmu
səndi wirə Hunde Dɛɛro u n da du
yɛ̃ro sɔɔ.
20 Adama Piɛɛ nùn sɔ̃wa u nɛɛ,
wunɛ kaa kam ko ka wunɛn gobi
sannu yèn sɔ̃ a tamaa kaa kpĩ a
Gusunən kɛ̃ru ka gobi dwe.
21 A ɲ̀ kpɛ̃ a n nəma mə sombu te
sɔɔ, domi wunɛn gɔ̃ru ga ɲ̀ dee dee
sãa Gusunən wuswaaə.
22 Yen sɔ̃, a gɔ̃ru gəsio wunɛn kom
kɔ̃sum di, kpa a Yinni kana u nun
wunɛn bwisiku kɔ̃sunu suuru kua
ɲ̀ n koo koora.
23 Domi na wa ma wunɛn daa ya
sosu, ma toraru ta nun bəkua.
24 Simɔɔ u bu wisa u nɛɛ, bɛɛn tii
i man kanaru kuo Yinnin mi kpa
gãa ni i man sɔ̃wa mi, nu ku man
deema.
25 Ye ba seeda ye di ma ba Yinnin
garin waasu kua ba kpa, ba gəsira
ba Yerusalɛmun swaa wəri. Nge mɛ
ba dɔɔ ba Labaari gean waasu mɔ̀
Samarin baru kpaa dabinu sɔɔ.

Filipu ka Etiopin wirugii goo

26 Adama Yinnin gərado goo u ka
Filipu gari kua u nɛɛ, u seewo u da
sɔ̃ɔ yɛ̃san nəm dwaru gia u swaa ye
swĩi ye ya dɔɔ saa Yerusalɛmun di
sere ka Gasa. Swaa ye, swaa təkəra.
27 Ma u seewa u da. Miya u
Etiopin tən kurə sunən dukian
wunanəsun wirugii wa wi ba
maatam kua. Durə wi, u da
Yerusalɛmuə u ka Gusunə sã.
28 Yera u wiə u sɔ̃ win dumin kɛkɛ
sɔɔ u Gusunən səmə Esain tireru
garimə.
29 Hunde Dɛɛro u Filipu sɔ̃əwa u
doo kɛkɛ yen bəkuə.
30 Filipu u duka da kɛkɛ yen
mi, ma u nua durə wi, u garimə
Gusunən səmə Esain tireru sɔɔ. U
nùn bikia u nɛɛ, n nun yeeri ye a
garimə mi?
31 Wirugii wi, u wisa u nɛɛ, amənа
n ko n ka man yeeri ma n kun mə
goo u man yi tubusia.
Ma u Filipu kana u kɛkɛ ye yəəma
bu sina sannu.
32 Ye wee ye durə wi, u garimə saa
Gusunən garin di.
"Ba ka nùn da nge yãa te ba koo saka.
Nge yãa buu ge ga maari sɛ̃ɛ sanam
mɛ ba gen sansu buramə,
nge mɛya u ɲ̀ win nəə baaye.
33 Ba nùn kawa, ma ba yina bu nùn
siria dee dee.
Wara koo kpĩ u saa yen təmbun gari
gere.
Domi ba nùn wãaru wunari, u ɲ̀
maa wãa tem mɛ sɔɔ."
34 Durə wi, u Filipu bikia u nɛɛ,
na nun kanamə, a man sɔ̃əwə waran
sɔ̃na Gusunən səmə wi, u yeni
yorua. Win tiin sɔ̃na? Nge goon sɔ̃.
35 Yera Filipu u waasu wəri. U
torua ka səmən gari yi, ma u nùn
Yesun Labaari gea tubusia.
36 Nge mɛ ba dəə sannu swaa ye
sɔɔ, ba tura daaru garun mi, mi nim
wãa. Ma durə wi, u nɛɛ, nim wee,
mba n man tie na ɲ̀ kon ka batɛmu
ko. [
37 Filipu u nùn wisa u nɛɛ, kaa
kpĩ a batɛmu ko à n naanɛ doke ka
wunɛn gɔ̃ru kpuro.
Durə wi, u nɛɛ, mɛya na naanɛ
doke ma Yesu Kirisi sãawa Gusunən
Bii.]
38 Ma wirugii wi, u dera ba win
kɛkɛ yɔ̃rasia. Wi ka Filipu ba sara ba
da daaru mi, ma u nùn batɛmu kua.
39 Ye ba yara min di, Yinnin
Hunde u ka Filipu doona. Wirugii
wi, u ɲ̀ maa nùn wa, adama u win
swaa wəri u doona ka nuku dobu.

40 Filipu maa deema u wãa wuu gagu sɔɔ ge ba ra soku Asɔtu. U Labaari gean waasu kua mi, ka maa wuu si su wãa swaa ye sɔɔ kpuro sere u ka tura Sesareɔ.

9

Sɔɔlun gɔ̃ru gəsiabu
(I maa mɛɛrio Gərobun Kookoosu 22:6-16, 26:12-18)

1 Sanam mɛ sɔɔra Sɔɔlu u yɔ̃rari dim dim u Yinnin bwãabu nəni sɔ̃ u bu go. Ma u da yãku kowo tənweron mi,
2 u nùn bikia u Yuuban mɛnnə yenugibu tirenu kua be ba wãa Damasiə kpa ù n gabu wa be ba swaa ye swĩi, ǹ n tən durəbun na, ǹ kun mɛ tən kurəbu, u ka kpĩ u bu mwa u bəke u ka da Yerusalɛmuə.
3 Sanam mɛ Sɔɔlu u dɔɔ, ye u Damasi turuku kua, suaru sɔɔ yam nùn burure wəllun di.
4 Yera u wəruma temə, ma u nɔɔ gagu nua ga nɛɛ, Sɔɔlu, Sɔɔlu, mban sɔ̃na a man nəni sɔ̃əmə.
5 Sɔɔlu u bikia u nɛɛ, Yinni wuna were.
Ma Yinni nɛɛ, nɛna Yesu wi a nəni sɔ̃əmə.
6 A seewo a du wuu ge sɔɔ, ba koo nun sɔ̃ ye kaa ko.
7 Durə be ba sanum mɛ dɔɔ ka wi, ba yɔ̃ra ba mari sɔ̃ə sɔ̃ə. Ba nɔɔ ge nua, adama ba ǹ goo wa.
8 Sɔɔlu u seewa tem di, adama baa mɛ u win nəni wukia u ǹ yam wa. Ba win nəmu nɛnuawa ba ka dua Damasiə.
9 U wɔ̃ko kua sɔ̃ə ita. U ǹ di saa ye sɔɔ, u ǹ maa nəra.
10 N deema naanɛ dokeo goo wãa Damasiə wi ba ra nɛɛ Anania. Yinni u ka nùn gari kua kãsiru sɔɔ u nɛɛ, Anania.
Ma Anania u nɛɛ, nɛ wee Yinni.
11 Yinni nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, a seewo a da swaaə ye ba ra nɛɛ Dɛndaru, Yudasin dirə, a bikia mi durə goo wãa wi ba ra soku Sɔɔlu Taasigii. Wee, u kanaru mɔ̀.
12 Kãsiru sɔɔ u durə goo wa wi ba ra nɛɛ Anania, wi u dua mi u wãa ma u nùn nəma səndi wirə u ka kpam yam wa.
13 Anania u nɛɛ, Yinni tən dabina nu man durə win labaari sɔ̃əwa, ka kɔ̃sa kpuro ye u wunɛn təmbu kua Yerusalɛmuə.
14 Ma sa nua yãku kowo tənweroba nùn nəə kã u ka təmbu kpuro mwa be ba wunɛn yĩsiru sokumə mini.
15 Adama Yinni nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, a doo domi na durə wi gəsa nɛn səmə u ka nɛn yĩsiru kpara tən tukobun mi, ka sinambu ka maa Isireliban suunu sɔɔ.
16 Kon maa nùn sɔ̃əsi nge mɛ u koo nəni swãaru wa nɛn yĩsirun sɔ̃.
17 Ma Anania u seewa u da u dua diru mi, u Sɔɔlun wiru nəma səndi u nɛɛ, Sɔɔlu nɛn beruse, Yinni Yesu wi u nun kure swaaə sanam mɛ a sisi, wiya man gərima a ka yam wa kpa a Hunde Dɛɛro yibu.
18 Mii mii gãanu wəruma win nənin di nge swãan kokosu, ma u kpam yam wa. U seewa, ma ba nùn batɛmu kua.
19 Ye u di u kpa ma win dam mu wurama.

Sɔɔlu u waasu mɔ̀ Damasiə

Ma Sɔɔlu u sina sɔ̃ə yiru ka naanɛ dokeobu Damasiə.
20 Yande u da Yuuban mɛnnə yenə u waasu mɔ̀ u gerumə ma Yesu sãawa Gusunən Bii.
21 Be kpuro be ba gari yi nua, ba biti kua ba bikiana ba nɛɛ, n ǹ durə wiya mi, wi u raa be ba Yesun yĩsiru sokumə goomə Yerusalɛmuə, ma u na mini u ka bu mwa u bəke u ka da yãku kowo tənwerobun mi?
22 Sɔɔlun waasu ya dam sosimə, u bu sɔ̃əsimə kam kam ma Yesu u sãawa Kirisi wi Gusunə u gəsa, sere Yuu be ba wãa Damasiə ba kpana bu wi gari wisi.
23 Sɔ̃ə mɛɛrun biru Yuuba ba wesiana bu Sɔɔlu go,
24 ma Sɔɔlu u gari yi nua. Ma ba wuu gen gbãrarun kənnəsu kɔ̃sum wəri sɔ̃ə sɔɔ ka wɔ̃kuru bu ka nùn wa bu gon sɔ̃.

25 Adama wɔ̃kuru sɔɔ, Sɔɔlun
bwãabu ba nùn sarasia ka bireru
saa gbãrarun fɛnɛnti gaan di.

Sɔɔlu wãa Yerusalɛmuə

26 Ye Sɔɔlu u wurama Yerusalɛmuə
u kĩ u ka naanɛ dokeobu mɛnna, adama be kpurowa ba nùn bɛrum
sãa, ba ɳ̀ tamaa u kua naanɛ dokeo.
27 Yera Baanabasi u ka nùn da
gərobun mi, ma u bu sɔ̃əwa nge
mɛ Sɔɔlu u Yinni wa Damasin
swaaə, ma Yinni u ka nùn gari kua.
U maa bu tubusia nge mɛ Sɔɔlu
u ka Yesun yĩsiru waasu kua ka
wərugəru Damasiə.
28 Gari yin biru Sɔɔlu u wãa
ka be sannu, u bəsu Yerusalɛmuə,
u waasu mɔ̀ ka wərugəru Yinnin
yĩsiru sɔə.
29 U maa ka Yuu be ba Gɛrɛkim
tɔna gerumə, gari kua gasə ka
sikirinə, adama ba swaa kasu bu ka
nùn go.
30 Sanam mɛ wigibu ba gari yi nua
ba ka nùn da Sesareə ma ba dera u
doona Taasiə.
31 Nge mɛya Yesun yigbɛru
Yudeaə ka Galileə, ka Samariə, ta ka
alafia wa, ta dam mɔ̀, ma ta sosimə
ta dəə Yinni Gusunən nasiaru sɔə ka
Hunde Dɛɛron dam kɛ̃ru.

Enɛn bɛkiabu

32 Piɛɛ u maa bəsu baama kpuro.
Yera sɔ̃ə teeru u naanɛ dokeobu
beram da be ba wãa Lidaə.
33 Miya u durə goo wa, win yĩsira
Enɛ. U sãawa yɛmə, u ɳ̀ seere win
kpin yerun di saa wɔ̃ə nəəba itan di.
34 Piɛɛ u nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, Enɛ,
Yesu Kirisiwa nun bɛkiamə, a
seewo a wunɛn kpin yeru sɔmɛ.
Mii mii u seewa.
35 Tɔmbu kpuro be ba wãa Lidaə
ka Saronin baru kpaanu sɔə ba nùn
wa, ma ba gɔ̃ru gəsia ba Yinni naanɛ
doke.

Dəəkasi u wurama gərin di

36 N deema, Yopeə tɔn kurə naanɛ
dokeo goo wãa mi, win yĩsira Tabita.
Teya ba maa mɔ̀ Dəəkasi ka Gɛrɛkim.
Kurə wi, u ra n sɔm geenu mɔ̀ kpa u
n sãarobu somimə.
37 Yera u bara u gu. Ba win goru
disi wəka ba ka da ba kpĩ gidambisa
wəllə.
38 Yope ka Lida kun tondinɛ, yen
sɔ̃na, ye naanɛ dokeo be ba wãa
Yopeə ba nua ma Piɛɛ u wãa Lidaə,
ba nùn tɔmbu yiru gəria bu nùn sɔ̃
u na ben mi fuuku fuuku.
39 Ma Piɛɛ u seewa u ka bu da. Ye
u tura mi, ba ka nùn da gidambisa
yen wəllə. Gəminibu kpuro ba yɔ̃
win bəkuə ba sumə ba nùn yabenu
ka yãnu ganu sɔ̃əsimə ni Dəəkasi u
kua sanam mɛ u wãa ka be.
40 Piɛɛ u be kpuro yara dii ten min
di ma u yiira u kanaru kua. Yen biru
u sĩira goo ten bera gia u nɛɛ, Tabita
a seewo.
Yera kurə wi, u nəni wukia. Ye u
Piɛɛ wa u seewa u sina.
41 Ma Piɛɛ u nùn nəmu nɛnua
u seeya u yɔ̃rasia. Ma u naanɛ
dokeobu ka gəmini be soka u bu
Dəəkasi sɔ̃əsi wasiru.
42 Yenin labaari ya nəəra Yopeə
kpuro, ma tɔn dabinu nu Yinni
naanɛ doke.
43 Piɛɛ u sɔ̃ə mɛɛru kua Yopeə,
yana kowo goon mi, wi ba ra soku
Siməə.

10

Piɛɛ ka Kəənɛru

1 Tabu sunə goo u wãa Sesareə
tabu kowobun wuuru səə te ba ra
nɛɛ Italigiru, win yĩsira Kəənɛru.
2 Durə wi, u Gusunə nasie too, wi
ka win yɛnugibu kpuro ba Gusunə
sãamə. U ra kanaru ko, u ra maa
Yuuban sãarobu somi gem gem.
3 Sɔ̃ə teeru, kəba itan saka, u
Gusunən gərado wa kãsiru səə, u na
win mi u nùn soka u nɛɛ, Kəənɛru.
4 U gərado wi nəni girari tii tii ka
bɛrum u nɛɛ, mba n kua yinni.
Gərado nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, Gusunə
u wunɛn kanaru mwa, u maa
wunɛn sɔm geenu wa ma u nun
yaaya.
5 Tɛ̃, a gabu gərio Yopeə bu durə
goo sokuma wi ba ra nɛɛ Siməə, wi
ba maa mɔ̀ Piɛɛ.

6 U sãawa sɔɔ yana kowo goon
yɛnuɔ wi ba mɔ̀ Simɔɔ. Win dira
wãa nim wɔ̃kun bɔkuɔ.
7 Ye wɔllun gərado wi, u ka nùn
gari kua u doona u kpa, Kɔɔnɛru u
win sɔm kowobu yiru soka ka tabu
kowo be ba ra n wãa win bɔkuɔn
turo wi u Gusunɔ nasie.
8 U bu ye kpuro tubusia, ma u bu
gəra Yopeɔ.
9 Yen sisiru saa ye ba wãa swaaɔ
ma ba Yope turuku kooma, Piɛɛ u
yɔɔwa dii tɛɛra wɔllɔ sɔ̃ɔ sɔɔn saka u
ka kanaru ko.
10 N deema gɔ̃ɔra wi mɔ̀ ma u kĩ u
di. Ye ba nùn doo kuammɛ yera u
kãsa.
11 U wa Gusunɔ wɔlla wukiara ma
beku te ta sãare gɔ̃gɔ bɔkɔ ta sarama,
ba ten goonu nnɛ dɛria.
12 Te sɔɔ, yɛɛ bwese bwesekawa
wãa mi, yi yi naasu nnɛ mɔ ka yi yi
kabirimɔ ka gunɔsu.
13 Ma Piɛɛ u nɔɔ gagu nua ga nɛɛ,
Piɛɛ a seewo a ye go a tem.
14 Adama Piɛɛ u nɛɛ, aawo pai
Yinni, na ɩ̀ yaa seserugia diire.
15 Nɔɔ ge, ga kpam gerua ga nɛɛ, ye
Gusunɔ u sokumɔ diira a ku maa ye
garisi seseru.
16 Nge mɛya n kua sere nɔn ita.
Yande beku te, ta wura wɔllɔ.
17 Ma Piɛɛ u biti soora u tii bikia,
mba kãsi ten tubusianu. Saa yera
Kɔɔnɛrun gəro be ba raa Simɔɔn
yɛnu bikiamɔ, ba gu kamɛ ba yɔ̃ gen
kɔnnɔwɔ.
18 Ba yɛnugibu nɔɔ kɔ̃ ba bikia sɔɔ
goo ù n wãa mi, wi ba ra soku Simɔɔ
Piɛɛ.
19 Sanam mɛ Piɛɛ u kãsi te
bwisikumɔ, Hunde Dɛɛro nùn
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n wee, tɔmbu ita gaba
nun bikiamɔ.
20 A seewo a sara a bu yɔ̃siri a ku
diriri domi nɛna na bu gərima.
21 Ma Piɛɛ u sara u da ben mi u nɛɛ,
nɛna durɔ wi i kasu. Mba i kasum
na.
22 Ba nɛɛ, Kɔɔnɛru tabu sunɔwa
nun kasu, wi u sãa geegii u Gusunɔ
sãamɔ ma Yuuba kpuro ba win
seeda gea dimɔ. Wɔllun gərado
dɛɛro goowa nùn sɔ̃ɔwa u nun
kasusio kpa u wunɛn nɔɔn gari nɔ.
23 Yera Piɛɛ u durɔ be duusia
yɛnuɔ u bu yaarɛ kua.
Yen sisiru u ka bu swaa wɔri,
ma Yopen naanɛ dokeobu gaba maa
nùn yɔ̃siri.
24 Yen sɔ̃ɔ itaseru ba Sesare tura,
ba deema Kɔɔnɛru u win dusibu ka
win bɔrɔba mɛnnɛ u ka bu mara.
25 Saa ye Piɛɛ u yɛnu ge duɔ,
Kɔɔnɛru u ka nùn yinnɔ da u nùn
kpuna.
26 Adama Piɛɛ u nùn seesia u nɛɛ,
a seewo, domi nɛn tii tɔnuwa.
27 Saa ye u ka Kɔɔnɛru gari mɔ̀,
u dua dirɔ u wa wee tɔn dabinu
mɛnnɛ.
28 Ma u nɛɛ, bɛɛn tii i yɛ̃ ma
Yuuban wooda ya yina Yuu u ka
tɔn tuko mɛnna ɩ̀ kun mɛ u da win
yɛnuɔ. Adama Gusunɔ u man sɔ̃ɔsi
ma n ɩ̀ weenɛ n goo soku disigii.
29 Yen sɔ̃na na ɩ̀ gafara kasu na
na yande ye i man soka. Tɛ̃, na bɛɛ
kanamɔ, i man sɔ̃ɔwɔ mban sɔ̃na i
man kasusia.
30 Kɔɔnɛru u nɛɛ, gisɔ sɔ̃ɔ nnɛn
amadaare, na kɔba itan kanaru mɔ̀
nɛn dirɔ. Suaru sɔɔ durɔ goo u
yɔ̃ra nɛn wuswaaɔ u yaberu sebua
ta ballimɔ.
31 Ma u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛ,
Gusunɔ u nɛn kanaru nua, u
maa nɛn kɛ̃nu yaaya ni na ra
bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu kɛ̃.
32 N goo gərio Yopeɔ u man Simɔɔ
Piɛɛ sokuama wi u sãa sɔɔ yana
kowo goo wi ba mɔ̀ Simɔɔn yɛnuɔ
nim wɔ̃kun bɔkuɔ.
33 Yen sɔ̃na na nun gəria yande,
a maa kua ye a ka na fuuku. Tɛ̃
bɛsɛ kpuro sa wãa mini Gusunɔn
wuswaaɔ su ka nɔ ye Yinni u nun
sɔ̃ɔwa a sun sɔ̃.

Piɛɛn waasu Kɔɔnɛrun yɛnuɔ

34 Ma Piɛɛ u gari sua u nɛɛ, tɛ̃ na gia
ka gem ma Gusunɔ u tɔmbu kpuro
garisi tia.
35 Baawure wi u nùn nasie ma u
mɔ̀ dee dee, u ra yɛ̃ro wure baa ɩ̀ n
bwese teren na.

36 Bɛɛ i Labaari gea yɛ̃ ye u dera ba
Isireliba waasu kua, ye n sãa alafian
gari saa Yesu Kirisin min di wi u sãa
tɔmbu kpuron Yinni.
37 I maa yɛ̃ ye ya koora Yudea
kpuro sɔɔ, ye ya torua Galileɔ,
sanam mɛ Yohanu u win batɛmun
gari waasu kua u kpa.
38 I Yesu Nasarɛtigiin baaru yɛ̃ nge
mɛ Gusunɔ u nùn Hunde Dɛɛro ka
dam wɛ̃. U da baama kpuro u sɔm
geenu kua u tɔmbu bɛkia be Setam
u dam dɔre, domi Gusunɔ wãa ka
wi.
39 Bɛsɛ sa sãa yen seeda diobu
ye u kua Yuuban baru kpaanɔ ka
Yerusalɛmuɔ. Ba maa nùn kpare
dãa bunanaru wɔllɔ ba go.
40 Adama sõɔ itase Gusunɔ u nùn
seeya gɔrin di, ma u dera u tii sõɔsi.
41 N ǹ maa mɔ tɔmbu kpurowa
ba nùn wa ma n kun mɔ bɛsɛ seeda
diobu tɔna be Gusunɔ u gɔsa yellun
di, bɛsɛ be sa di sa nɔra ka wi win
seebu gɔrin din biru.
42 Ma u sun yiire su win gari
tɔmbu waasu kua kpa su seeda di
ma wiya Gusunɔ u kua wasobu ka
gɔribun siri kowo.
43 Gusunɔn sɔmɔbu kpuron gari
yi win seeda dimɔ ma baawure wi u
nùn naanɛ doke u koo win toranun
suuru wa win yĩsirun sõ.

Tɔn tukobu ba Hunde Dɛɛro mwa

44 Saa ye Piɛɛ u gari mɔ̀, Hunde
Dɛɛro u sarama ben baawure sɔɔ be
ba gari yi swaa daki.
45 Yuuban naanɛ dokeo be ba da
mi ka Piɛɛ sannu, ba biti soora yèn
sõ Gusunɔ u maa win Hunde Dɛɛro
tɔn tukobu wɛ̃.
46 Domi ba nua tɔn be, ba ka
barum tukum gari mɔ̀ ba Gusunɔ
siaramɔ. Piɛɛ u bikia u nɛɛ,
47 goo koo kpĩ u yina bu ka bu
nim batɛmu ko bè sɔɔ Hunde Dɛɛro
u dua nge bɛsɛ?
48 U yiire bu bu batɛmu ko Yesu
Kirisin yĩsiru sɔɔ. Yen biru ba nùn
kana u ka bu sina sõɔ yiru.

11

Piɛɛ u Yesun yigbɛru

win gari tubusia Yerusalɛmuɔ

1 Gɔrobu ka naanɛ dokeobu gabu
Yudean tem kpuro sɔɔ ba nua ma
tɔn tukobu ba maa Gusunɔn gari
nua ba yi wura.
2 Sanam mɛ Piɛɛ u wura
Yerusalɛmuɔ, Yuuban naanɛ
dokeobu ba nùn taarɛ wɛ̃.
3 Ba nɛɛ u dua tɔn tukobun yɛnuɔ
be ba ǹ bango kue, ma u yaa dibu di
ka be sannu.
4 Yen sõna Piɛɛ u bu gari yi tubusia
saa yin toren di sere ka yin nɔrɔ.
5 U nɛɛ, sanam mɛ na wãa Yope
maroɔ, ye na kanaru mɔ̀ sõɔ teeru
na kãsiru wa. Na bekuru wa te ta
sãa nge gõgɔ bɔkɔ ta sarama Gusunɔ
wɔllun di, ba ten goonu nnɛ dɛrie
ma ta yõra nɛn bɔkuɔ.
6 Ye na tu nɔni girari na mɛɛra na
yɛɛ naasu nnɛgii wa, ka gberun yɛɛ
ka yɛɛ yi yi ra kabiri ka maa gunɔsu.
7 Ma na nɔɔ gagu nua ga man soka
ga nɛɛ, n seewo n go kpa n tem.
8 Adama na nɛɛ, aawo pai Yinni,
na ǹ yaa seserugia diire.
9 Na kpam nɔɔ ge nua saa wɔllun
di ga nɛɛ, n ku gãanu soku seseru ni
Gusunɔ u sokumɔ diira.
10 Yabu yeni ya kooraWa nɔn ita,
yen biru ya kpam wura wɔllɔ.
11 Saa ye sɔɔ mii mii, durɔbu ita
be ba man gɔriama saa Sesaren di ba
tunuma yɛnu mi na wãa.
12 Hunde Dɛɛro u man sõɔwa
u nɛɛ, n ka bu doo, n ku diriri.
Bɛsɛgibu nɔɔba tia beni ba man
yõsiri ma sa dua durɔ win yɛnuɔ.
13 U sun sõɔwa nge mɛ u wɔllun
gɔrado wa u yõ win dirɔ u nɛɛ, u goo
gɔrio Yopeɔ u ka Simɔɔ sokuma wi
ba maa mɔ̀ Piɛɛ.
14 Wiya u koo nùn gari sõ yi yi koo
de wi ka win yɛnugibu bu faaba wa.
15 Ye na nɛn waasu torua Hunde
Dɛɛro u sarama be sɔɔ nge mɛ u kua
bɛsɛ sɔɔ dɔma te.
16 Yera na Yinnin gari yaaya yi u
nɛɛ, Yohanu u ka nim batɛmu kua,

adama ba koo bɛɛ batɛmu ko ka Hunde Dɛɛro.
17 N n mɛn na, Gusunə ù n bu kɛ̃ru kã tèn bweseru u sun kã sanam mɛ sa Yinni Yesu Kirisi naanɛ doke, wara nɛ n ka Gusunə swaa ganɛ.
18 Ye ba gari yi nua, ba ben sikirinə mari, ma ba Gusunə siara ba nɛɛ, Gusunə maa tən tukobu ayeru wɛ̃ bu ka gõru gəsia, kpa ba n wãaru mə.

Yesun yigbɛru Antiəsiə

19 Naanɛ dokeobu be ba raa yarina baama kpuro nəni swãarun sõ te ta seewa sanam mɛ ba Etiɛni go, ben gaba da sere tem mɛ ba sokumə Fɛnisi ka maa tem bureru garu səə te ba sokumə Sipu, ka maa wuu gagun mi ge ba sokumə Antiəsi, ba Labaari gea kparamə, Yuuba tənawa ba sõəmə.
20 Adama naanɛ dokeobu gabu be ba Antiəsi da saa Sipu ka Sirɛnin di, ba maa tən tukobu Yinni Yesun Labaari gea ye waasu kua.
21 Yinni Gusunən dam mu wãa ka be, ma tən dabinu nu gari yi naanɛ doke ma nu gõru gəsia nu wura Yinnin mi.
22 Yen labaari ya Yesun yigbɛru deema te ta wãa Yerusalɛmuə, ma ba Baanabasi gəra Antiəsi mi.
23 Sanam mɛ u tura mi, ye u wa nge mɛ Gusunə u tən be durom kua, win nukura dora. Ma u bu dam kã ba n ka Yinni maninɛ ka ben gõrusu kpuro,
24 domi u sãa tən geo u Hunde Dɛɛro yiba ma win naanɛ dokebu kpã. Ma tən dabinu tii Yinni wɛ̃.
25 Yen biru u Taasi da u ka Səəlu kasu.
26 Ye u nùn wa u ka nùn da Antiəsi mi. Be yiru ba sina mi wõə gira ba mɛnna ka Yesun yigbɛrugibu ma ba tən dabinu Gusunən garin keu sõəsi. Antiəsi miya ba gbia ba naanɛ dokeobu soka Kirisigibu.
27 Saa ye səəra Gusunən səməbu gaba Antiəsi da saa Yerusalɛmun di.
28 Ben turo, wi ba sokumə Agabusi, u seewa u yõra mɛnnə səə, ma u Gusunən gari gerua ka Hunde Dɛɛron somiru u nɛɛ, gõə bakara koo ko handunia kpuro səə. Nge mɛya ta maa kua tem yɛ̃ro Kolodun waati.
29 Yera naanɛ dokeobu ba gõru doke bu kɛ̃ru mərisia nge mɛ ben baawuren məra nɛ, bu ka naanɛ dokeobu somi be ba wãa Yudeaə.
30 Ma ba kua mɛ, ba dera Baanabasi ka Səəlu ba ka tu da guro gurobun mi.

12

Ba Yakəbu go ma ba Piɛɛ pirisəm doke

1 Sanam mɛ səəra sina boko wi ba sokumə Herodu, u Yesun yigbɛrun təmbu gabu nəma doke u ka bu nəni sõ.
2 Wiya dera ba Yakəbu, Yohanun məə mwa ba go ka takobi.
3 Ye u wa ma n Yuuba dore, u maa Piɛɛ mwa. N wee saa ye, pɛ̃ɛ ye ba ǹ seeyatia doken tõə bakara.
4 Ye ba nùn mwa ba kpa, ba nùn pirisəm doke ma tabu kowobu wəkura nəəbu ka tia ba nùn kõsu. Ba bu yi nnɛ nnɛ. Herodu u gõru doke u nùn siri təmbun wuswaaə Gəə sararibun tõə bakarun biru.
5 Ba Piɛɛ nɛni pirisəm səə, adama Yesun yigbɛrugibu ba kanaru mò gem gem win sõ Gusunən mi.

Ba Piɛɛ yakia

6 Tõə te Herodu u kĩ u nùn yara pirisəm di u ka da təmbun mi, ten wõkuru Piɛɛ u dweeya tabu kowobu yirun suunu səə. Ba nùn bəkua ka yəni yiru, ma kõsobu gaba maa wãa pirisəm kənnəwə.
7 Suaru səə Yinnin gərado u kurama ma pirisəm dii te, ta yam bururа. Gərado wi, u Piɛɛ so yɛ̃saə u nùn yamia u nɛɛ, u seewo fuuku fuuku.
Mii mii yəni yi, yi wəruma win nəman di.
8 Ma gərado u nɛɛ, a wunɛn yaberu sebuo kpa a wunɛn salubata doke.
Piɛɛ u kua mɛ, ma gərado u kpam nɛɛ, a wunɛn gõgə wukirio kpa a man swĩi.

9 Piɛɛ u yara u nùn swĩi, adama u
tamaa u dosimɔwa, u ǹ yɛ̃ ye gərado
u mɔ̀ n sãawa gem.
10 Ba pirisɔm kɔ̃so gbiikobu sarari
ka yiruse, ma ba gambo sisugia tura
ye ya wãa wuun bera gia. Yeya ya
kɛniara ka tii ma ba yara ba swaa
doo kamɛ, ba gu swĩi. Ma gərado wi,
u Piɛɛ deri suaru sɔɔ.
11 Sanam mɛ sɔɔra Piɛɛ u tuba
ye n nùn deema. Ma u tii sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, tɛ̃ na gia ma geema. Yinni
Gusunɔwa u win gərado gərima u
ka man yakia Herodun nɔman di,
ka maa ye kpuron di ye Yuuba ba kĩ
bu man kua.
12 Ye gari yi, yi nùn yeeri yi kpa,
u da Maarin yɛnuɔ wi u sãa Yohanu
Maakun mɛro. Tɔn dabinu mɛnnɛ
mi, ba kanaru mɔ̀.
13 Piɛɛ u gambo so yɛnu kɔnnɔwɔ
ma kurɔ sɔm kowo goo wi ba ra
soku Roda, u da u swaa daki.
14 Ye u Piɛɛn nɔɔ tuba nuku dobu
kun dere u gambo kɛniɛ, ma u duka
gəsira dirɔ u bu sɔ̃ɔwa ma Piɛɛwa
wãa kɔnnɔwɔ.
15 Ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, a
wiiramɔwa.
Adama u mɔ̀, ka geema ni.
Ma ba mɔ̀, win yarowa.
16 N deema Piɛɛ u yɔ̃ mi, u gambo
soomɔ. Ye ba ye kɛnia, ba nùn tuba,
ma ba biti soora.
17 U bu marisia ka nɔmu, ma u bu
tubusia nge mɛ Yinni Gusunɔ u ka
nùn yara pirisɔm di. U nɛɛ, bu gari
yi Yakɔbu sɔ̃ ka maa naanɛ dokeo be
ba tie.
Yen biru u doona u da gam gia.
18 Yen sisiru bururu nanda
bakabu wãa tabu kowobun suunu
sɔɔ. Ba wɔki ba mɔ̀, mana Piɛɛ u
doona.
19 Herodu u yiire bu nùn kasu,
adama ba ǹ nùn wa. Yen sɔ̃na u
pirisɔm kɔ̃sobu win gari bikia ma u
wooda wɛ̃ bu ka bu da bu go. Yen
biru Herodu u seewa Yudean di u
da u sina sɔ̃ɔ mɛɛru Sesareɔ.

Herodun gəə

20 N wee Herodu u ka Tirigibu
ka Sidonigibu məru bara gem gem.
Yen sɔ̃na tɔn be, ba kparana ba da
win mi sannu. Gbiikaa ba ka Balatu
bərɔnu kua wi u sãa sina bokon
yɛnun sɔm kowobun wirugii. Yen
biru ba da Herodun mi bu ka nùn
suuru kana, domi ben temgibu ba
ben dĩanu waamɔwa saa Herodun
tem di.
21 Herodu u tɔ̃ru yi te u koo
bu wa. Ye tɔ̃ɔ te, ta tura, u win
gurumusuru sebua u sina win sina
turaru wɔllɔ ma u gari gerubu wəri.
22 Tɔn be, ba nɛɛ, Gusunɔn nɔɔwa
mini, n ǹ tɔnuguu.
23 Mii mii Yinnin gərado u na u
Herodu so ma kɔkɔnu na nu win
wasi di ma u gu yèn sɔ̃ wi tɔnu, u
Gusunɔn yiiko mwa.
24 Saa ye sɔɔ, ma Gusunɔn gari yi
kpararamɔ yi sosimɔ.
25 Ye Baanabasi ka Sɔɔlu ba ben
sɔmburu kua ba kpa, ba wura
Yerusalɛmuɔ. Ma ba Yohanu Maaku
sua, u ka bu da.

13

Ba Baanabasi ka Sɔɔlu gəsa ba gəra

1 Gusunɔn sɔmɔbu ka keu
koosiobu gaba wãa Antiɔsin Yesun
yigbɛru sɔɔ. Ben yĩsa wee.
Baanabasi ka Simɛɔ wi ba sokumɔ
tɔn wɔ̃ko, ka Lusiu Sirɛnigii, ka
Manahɛni wi ba nɛnua yɛnu teu ka
Herodu sina boko, ka maa Sɔɔlu.
2 Sɔ̃ɔ teeru durɔ be, ba Yinni
Gusunɔ sãamɔ ka nɔɔ bɔkuru
sannu, yera Hunde Dɛɛro u bu
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bu Baanabasi ka Sɔɔlu
wunɔ nɛnɛm bu ka sɔmburu garu
ko tèn sɔ̃ u bu soka.
3 Yen biru ye ba nɔɔ bɔkuru ka
kanaru kpa, durɔ be, ba Baanabasi
ka Sɔɔlu nɔma sɔndi wirɔ, ma ba
dera ba doona.

Baanabasi ka Sɔɔlu ba Sipu da

4 Sanam mɛ Hunde Dɛɛro u bu
gəriɔ, Baanabasi ka Sɔɔlu ba tura
wuu gagun mi ge ba ra soku Sɛlɛsi.
Min diya ba goo nimkuu dua, ba ka
tem bureru garu da te ba ra soku
Sipu.
5 Sanam mɛ ba tura Sipun wuu
gagu sɔɔ ge ba ra soku Salamini, ba

Gusunən gari waasu kua Yuuban mɛnnə yenə. Yohanu Maaku u bu yõsiri u ka bu somi.

6 Ma ba tem bure baka te kpuro sarari ba tura sere wuuə ge ba ra soku Pafəsi. Miya ba Yuu dobo dobogii goo wa wi u sãa səmə weesugii. Win yĩsira Bariyesu.

7 U wãa ka Seegiu Pəlusi, Sipun tem yẽro. Tem yẽro wi, u sãawa bwisigii, yera u Baanabasi ka Səəlu soka yèn sõ u kĩ u Gusunən gari nə.

8 Adama dobo dobogii wi, wi ba ra maa soku Elimasi ka Gɛrɛkim u bu yinari. U kookari mò u ka tem yẽro wi gəsia naanɛ dokebun swaan di.

9 Sanam mɛya Səəlu wi ba maa sokumə Pəlu, wi u Hunde Dɛɛro yiba, u dobo dobogii wi nəni girari

10 u nɛɛ, wunɛ wi a taki dibu ka daa kõsa yiba, wunɛ Setam bii ka gãa geenu kpuron wɛrə, sere domma kaa n kasu a Gusunən gem gəsia weesu.

11 Tẽ, wee, Gusunə u koo nun nəmu tĩi, kaa wõko ko, a ǹ maa yam wasi sõə mɛɛru.

Mii mii wõkora durə wi wəri, u yam bia, ma u sĩimə u babi u goo kasu wi u koo nùn nəmu nɛnɛ.

12 Ye tem yẽro wi, u wa ye n koora, u Yesu naanɛ doke. U biti soora Yinnin swaan garin sõ.

Pəlu ka Baanabasi ba wãa Pisidin tem səə

13 Yen biru Pəlu ka win kpaasibu ba goo nimkuu dua Pafəsin di, ma ba wuu gagu tura ge ba ra soku Periga, Panfilin temə. Miya Yohanu u bu deri, u wura Yerusalɛmuə.

14 Saa Perigan di ba da Antiəsiə, Pisidin temə. Tõə wẽrarugiru səə ba da Yuuban mɛnnə yerə, ba sina.

15 Ye ba Məwisin woodan tirerun gam ka maa Gusunən səməbuginun gam gara ba kpa, mɛnnə gen wirugibu ba bu gəria ba nɛɛ mɛro bisibu, ì n gari gɛɛ mə yi yi koo təmbu dam kẽ i geruo.

16 Pəlu u seewa u yõra u ka bu nəmu marisia. U nɛɛ, bɛɛ Isireliba, ka bɛɛ be i Gusunə nasie, i swaa dakio.

17 Gusunə bɛsɛ Isireliban Yinni u bɛsɛn sikadoba gəsa ma u dera ba kua bwese bakaru sanam mɛ ba wãa Egibitin temə. Yen biru u bu yara min di ka win dam bakam,

18 ma u ka bu tɛmana wõə weeru gbaburə.

19 U maa bwesenu nəəba yiru kpeerasia Kananin tem səə, ma u nin tem win təmbu wẽ mu n sãa begim.

20 Ye kpuro ya kua wõə nɛɛru ka weeraakuru (450).

Yen biru Gusunə u bu kparobu wẽ n ka girari Gusunən səmə Samuɛlin waati.

21 Yera ba sunə bikia ma Gusunə u bu Səəlu Kisin bii wẽ, saa Bɛnyamɛɛn bweserun di, ma u bandu di wõə weeru.

22 Ma Gusunə u nùn bandu yara u Dafidi kəsire kua, wìn sõ u seeda di u nɛɛ, u wa ma Dafidi, Isain bii u sãa tənu wìn bweseru u kĩ, wi u koo win kĩru kpuro ko.

23 Dafidi win bweserun diya, Yesu u yara wi Gusunə u kua Isireliban Faaba kowo nge mɛ u nəə mwɛɛru kua.

24 Yesu u sere na, Yohanu u Isireliba kpuro waasu kua u bu sõəwa bu gõru gəsia bu batɛmu ko.

25 Sanam mɛ Yohanu u win səmburu kpeema, u ra nɛɛ, u ǹ sãa wi ba mara, adama yẽro u koo na win biru wìn baranu u ǹ tura u pota.

26 Tẽ, mɛro bisibu, bɛɛ Aburahamun bweserun bibu, ka bɛɛ be i Gusunə nasie, bɛsɛra ba faaba yen gari gəriama.

27 Domi Yerusalɛmugibu ka ben wirugibu, ba ǹ Yesu wi tuba, ba ǹ maa Gusunən səməbun gari tuba yi ba garimə tõə wẽrarugiru baatere. Adama ba yi yibia sanam mɛ ba Yesu taarɛ wẽ.

28 Ba ǹ gãanu wa wi səə, ni nu ka gəə weenɛ, adama ka mɛ, ba nɛɛ, Pilati u nùn goowo.

29 Ye ba kpuro kua ba kpa ye ba
yorua win sõ, ba nùn sarasia dãa
bunanaru wəllun di, ba kpɛ̃ɛ sikiru
sɔɔ.
30 Adama Gusunə u nùn seeya
gərin di.
31 Sõə dabinun baa sɔə u tii təmbu
sõəsi be ba nùn swĩima Galilen di ba
ka na Yerusalɛmuə. Tən beya ba tɛ̃
sãa win seeda diobu Isireliban mi.
32 Sa maa bɛɛ Labaari gea
nɔɔsiamə ye ya ka Gusunən nɔɔ
mwɛɛru yã te u bɛsɛn sikadoba kua.
33 Ye kpurowa u sun kua bɛsɛ
be sa sãa ben bibu sanam mɛ u
Yesu seeya gərin di, nge mɛ ba
yorua Dafidin womu yiruse sɔɔ, mi
Gusunə u nɛɛ,
"Wuna a sãa nɛn Bii.
Gisərа na kua wunɛn tundo."
34 Gusunə u raa gerua u koo nùn
seeya gərin di kpa u ku maa kõsi.
Yeya u gerua u nɛɛ,
"Kon bɛɛ domaru kua te ta dɛɛre ta
ɲ sika mə,
tèn nɔɔ mwɛɛru na Dafidi kua."
35 Yen sõna u kpam gerua Dafidin
womu gagu sɔə u nɛɛ,
"A ɲ derimə wunɛgii wi u naanɛ
mən wasi yi kõsi."
36 Domi Dafidi u kua ye Gusunə u
himba kua u ko win tiin waati sɔə.
Yen biru u kpuna u gu ma ba nùn
sikua ka win sikadoba sannu ma
win wasi kõsa.
37 Adama, wi Gusunə u seeya gərin
di, win wasi kun kõsa.
38 N n mɛn na nɛgibu, i de i n yɛ̃
ma saa win min diya sa bɛɛ toranun
suurun gari nɔɔsiamə.
39 Wiya maa baawure wi u nùn
naanɛ doke yakia kpuron di, ye
Məwisin wooda kun kpɛ̃ yu ko.
40 Yen sõ, i tii laakari koowo, kpa
ye Gusunən səməba gerua n ku bɛɛ
deema, ye ba nɛɛ,
41 "I mɛɛrio, bɛɛ tən yaako kowobu,
i biti sooro kpa i kam ko.
Domi kon gãanu ko bɛɛn nəni biru
ni i ɲ naanɛ mɔ̀ baa goo ù n
bɛɛ nu tusia."
42 Sanam mɛ Pəlu ka Baanabasi ba
yara mɛnnə yerun di, tən be, ba bu
kanamə bu kpam bu gari yi sõ tõə
wɛ̃rarugii kpaaru sɔə.
43 Ye təmba yara mɛnnə yerun di,
Yuuba dabiru ka maa tən tukobu
be ba gəsira Yuuba, ba Pəlu ka
Baanabasi swĩi. Gəro be, ba ka bu
gari kua ba bu dam kã ba n ka wãa
Gusunən durom sɔə.
44 Tõə wɛ̃rarugii kpaa te sɔə, kaa
nɛɛ wuu gen təmbu kpurowa ba
mɛnna bu ka Yinnin gari nə.
45 Sanam mɛ Yuuba ba tən wəru
ge wa, ba nisinu kua. Ba Pəlun gari
siki, ba gari kõsi gerumə.
46 Adama Pəlu ka Baanabasi ba
gerua ka wərugəru ba nɛɛ, tilasiwa
bu bɛɛ Yuuba Gusunən gari sõ
gbiikaa. Adama yèn sõ i yi yina, ma
i ɲ tii garisi be ba ka wãaru te ta ku
ra kpe weenɛ, n wee, sa ko bɛɛ deri,
kpa su da tən tukobun mi.
47 N wee ye Yinni Gusunə sun
yiire su ko. U nɛɛ,
"Na bɛɛ kua tən tukobun yam bu-
ruram, kpa i ka faaba da
handunian goonu nnɛ kpuro
sɔə."
48 Sanam mɛ tən tuko be, ba gari
yi nua, ben nukura dora, ma ba
Yinnin gari siara. Ma be Gusunə u
raa gəsa wãaru te ta ku ra kpen sõ,
ba naanɛ doke.
49 Ma gari yi, yi nɔərа bera mi
kpuro.
50 Adama Yuu be, ba wuun
wirugibu ka kurə yĩsirugibu be ba
Gusunə sãamə məru seeya, ma ba
bu kpare bu Pəlu ka Baanabasi nəni
sõ, ma ba bu gira bera min di.
51 Gəro be, ba bu ben naasun tua
kpare, ma ba doona Ikonimuə.
52 Ka mɛ, naanɛ dokeobu ba nuku
dobu mə, ba Hunde Dɛɛro yiba.

14

Pəlu ka Baanabasi Ikonimuə

1 Ikonimuə Pəlu ka Baanabasi ba
dua Yuuban mɛnnə yerə ma ba
waasu kua sere tən dabinu naanɛ
doke, Yuuba ka maa Gɛrɛkiba.
2 Adama Yuu be ba yina bu naanɛ
doke, ba tən tukobu məru seeya

bu ka wa bu naanɛ dokeobu kɔ̃sa
bwisikusi.
3 Gəro be, ba sina mi sɔ̃ə mɛɛru,
ba waasu mɔ̀ ka wərugəru ba Yinni
naanɛ sã̃a. U bu dam wɛ̃ ba ka
maamaaki ka səm damginu mɔ̀. Ng̀e mɛya Yinni u ka sɔ̃əsi ma win
durom mu sãawa gem.
4 Adama wuu gen təmbu ba bənu
kua yiru. Gaba yɔ̃ra ka Yuuba
sannu. Gaba maa yɔ̃ra ka gəro be.
5 Sanam mɛya tən tukobu ka Yuu
gabu, ka ben wirugibu sannu ba nəə
tia kua bu ka gəro be wahala ko, bu
be kpenu kasuku.
6 Ye Pəlu ka Baanabasi ba gia
mɛ, yera ba kpikiru sua Likonin
temə Lisiti ka Dɛɛbeə, ka yen baru
kpaanə.
7 Miya ba Labaari gea waasu mɔ̀.

Pəlu ka Baanabasi

ba Lisiti da

8 Lisitiə Pəlu ka Baanabasi ba durə
goo wa wìn naasu gu u sɔ̃. U ǹ maa
sĩire mɛya ba ka nùn mara.
9 U Pəlun gari swaa daki. Yera
Pəlu u durə wi nəni girari ma u
wa ma win naanɛ dokebu tura u ka
bɛkura,
10 ma u gbãra u nɛɛ, a seewo a yɔ̃ra
ka wunɛn naasu.
Durə wi, u seewa fia ma u sanum
wəri.
11 Sanam mɛ tən wəru ge, ga wa ye
Pəlu kua ga nəəgiru sua ka Likonin
barum ga nɛɛ, bɛsɛn bũna nu təmbu
kəsa ma nu na bɛsɛn mi.
12 Ba Baanabasi soka Susi, Pəlu
maa Herimɛsi *, yèn sɔ̃ wiya u
waasu kua.
13 Ma yãku kowo goo wi u sãa
Susin bũu kɔ̃so, wìn bũu dira wãa
wuun bəkuə, u ka naa kinɛnu na, ka
maa biibii wuu gen kənnəwə. Wi
ka tən be kpuro ba kĩ bu gəro be
yãkuru koosi.
14 Sanam mɛ gəro be, ba ye nua,
ba ben yabenu gɛ̃ɛka ma ba duki
da tən wəru gen suunu səə ba
gbãsukumə ba nɛɛ,
15 durə bɛɛ, mban sɔ̃na i yeni mɔ̀.
Bɛsɛn tii təmba nge bɛɛ. Sa bɛɛ
Labaari gea tubusiaməwa, kpa i ka
gɔ̃ru gəsia sãa kamgirun di i wura
Gusunə Yinni wason mi, wi u wəllu
ka tem ka nim wɔ̃ku taka kua, ka
yabu kpuro ye ya wãa ye səə.
16 Yellu u dera təmbu kpuro ba
ben gɔ̃ru kĩru kua.
17 Adama u ǹ tii deri seeda sari, u
gea kua, u bɛɛ gura nɛɛsiammɛ i ka
dĩanu wa gbeaə nin saa səə, kpa i n
ka nuku dobu mə.
18 Baa mɛ ba gari yi gerua, ka nəni
swãa bakara ba tən be yinari bu bu
yãkuru koosi.
19 Adama Yuu gaba na Antiəsi ka
Ikonimun di ba tən wəru ge swaa
nim wia, ma ba Pəlu kpenu kasuka
ba nùn gawa ba ka da wuun biruə
domi ba tamaa u guwa.
20 Adama sanam mɛ naanɛ
dokeoba na ba yɔ̃ ba nùn sikerenɛ,
u seewa ma u wura wuu səə. Yen
sisiru wi ka Baanabasi ba doona
Dɛɛbe gia.

Pəlu ka Baanabasi

ba wura Sirin Antiəsiə

21 Pəlu ka Baanabasi ba Labaari
gean waasu kua Dɛɛbeə, ma tən
dabinu kua Yesun bwãabu mi. Yen
biru ba kpam wura Lisitiə ka Ikon-
imuə ka maa Antiəsi ye ya wãa Pi-
sidiə.
22 Ba naanɛ dokeobu tãsisia ba bu
dam kã bu ka yɔ̃ra dim dim naanɛ
dokebu səə. Ba bu sɔ̃əwa ma ba ǹ
koo ko ba kun wahala dabinu wa bu
sere du mi Gusunə u bandu swĩi.
23 Ma ba Yesun yigbɛru baatere
səə guro gurobu kua. Ye ba kanaru
kua ka nəə bəkuru ba kpa, ba bu
Yinni nəmu səndia wi ba naanɛ
doke.
24 Yen biru ba Pisidin tem sara ba
tura Panfilin tem səə.
25 Ye ba waasu kua Perigaə ma ba
sara ba da Ataliaə.
26 Min di, ba goo nimkuu dua
bu ka kpam wura Antiəsiə, Sirin
wuu mi, mi ba raa bu Gusunə nəmu

* **14:12** ***Herimɛsi*** - Herimɛsi u sãawa bũu wi u ra bũu ni nu tien gari tusie.

səndia u ka bu durom kẽ səmbu ten
sõ te ba kua ba kpa.
27 Sanam mɛ ba tura Antiəsiə, ba
Yesun yigbɛru mɛnna, ma ba saara
ye Gusunə ka bu kua kpuro, nge mɛ
u swaa kua tən tukobu bu ka naanɛ
doke.
28 Ma ba tɛ mi, ka naanɛ dokeo be
sannu.

15

Ba mɛnnə kua Yerusalɛmuə

1 Saa ye Pəlu ka Baanabasi ba
wãa Antiəsiə, durəbu gaba na saa
Yudean di, ma ba naanɛ dokeobu
sõəmə ba mò, ba ṅ faaba wasi ma n
kun mə ba dera ba bu bango kua
nge mɛ Məwisin wooda ya gerua.
2 Pəlu ka Baanabasi ba ka bu
sikirina gem gem gari yin sõ.
Ma naanɛ dokeoba gõru doke bu
Pəlu ka Baanabasi ka maa gabu
gəri Yerusalɛmuə gərobu ka guro
gurobun mi gari yin sõ.
3 Yera Yesun yigbɛru ta bu səəru
kua ba swaa wəri, ma ba Fɛnisi
ka Samarin tem sara ba naanɛ
dokeobu sõəmə nge mɛ tən tukobu
ba maa Yesu naanɛ doke. Yen baaru
ya bu nuku dobu wẽ gem gem.
4 Ye ba tura Yerusalɛmuə, Yesun
yigbɛru ka gərobu ka maa guro
gurobu ba bu dam koosia. Ma
Pəlu ka Baanabasi ba bu saaria ye
Gusunə u ka bu kua kpuro.
5 Adama Falisi gabu be ba naanɛ
doke, ba seewa ba nɛɛ, tilasiwa bu
naanɛ dokeo tən tuko be bango kua,
kpa bu be sõ bu Məwisin wooda
swĩi.
6 Ma gərobu ka guro gurobu ba
mɛnna bu ka gari yi wesiana.
7 Ye ba gari yi gawamə, Piɛɛ u
seewa u yõra u nɛɛ, nɛgibu i yẽ ma
Gusunə u man wuna bɛɛn suunu
səən di n tɛ, n ka tən tukobu Labaari
gea nəəsia kpa bu naanɛ doke.
8 Ma Gusunə wi u təmbu kpuron
gõrusu yẽ, u tən tuko be seeda diiya
ye u bu Hunde Dɛɛro kã nge mɛ u
sun kã.
9 U ṅ gãanu wunanɛ bɛsɛ ka ben
suunu səə. U maa ben gõrusu
dɛɛrasia naanɛ dokebun sõ nge mɛ u
sun kua.
10 N n mɛn na, mban sõna i
Gusunən laakari mɛɛrimə tẽ ye i ka
naanɛ dokeo be səmunu səbimə ni
bɛsɛn sikadoba ka maa bɛsɛn tii sa
kpana su səbe.
11 Sa naanɛ sãa ma sa faaba wa
Yinni Yesun durom sõ nge mɛ ben
tii ba wa.
12 Ma tən wəru ge kpuro ga mari
ga Baanabasi ka Pəlu swaa daki.
Ba bu saaria nge mɛ Gusunə u
ka bu denda bu ka yĩrenu ka səm
maamaakiginu ko tən tukobun su-
unu səə.
13 Ye ba kpa, Yakəbu u seewa u
nɛɛ, nɛgibu i man swaa dakio.
14 Siməə u bɛɛ tubusia nge mɛ
Gusunə u gbia u kua u ka tii tən
tukobu gabu gəsia be ba koo soku
wigibu.
15 Gari yi, yi sãa tia ka gari yi
Gusunən səməba yorua Gusunən
gari səə, ba nɛɛ,
16 “Yinni Gusunə u nɛɛ,
saa yera na kon wurama
kpa n Dafidin diru seeya te ta
wəruma.
Kon ten bansu seeya
kon kpam tu bani.
17 Kpa tən be ba tie bu nɛ Yinni
Gusunə kasu,
ka maa tən tuko be ba sãa nɛgibu.
18 Nɛ Yinni Gusunəwa na yeni gerua
nɛ wi na gãa ni sõəsi yellun di.”
19 Yen sõna nɛn bwisikunu səə, n ṅ
weenɛ su gãa sẽsəginu doke tən tuko
ben swaa səə be ba gõru gəsiamə ba
wurama Gusunən mi.
20 Adama su bu tireru kua su nɛɛ
bu ku bũu sãa dĩanu di, bu ku kõə
mɛnna tantanaru səə, bu ku yaa tem
ye ba wĩiru tɛma ba ka go, bu ku maa
yaa yɛm di.
21 Domi tɛɛbun di wuu baagere səə
ba ra Məwisin tirenu gari Yuuban
mɛnnə yenə tõə wẽrarugiru baatere,
kpa bu win gari waasu ko.

*Ba tən tuko naanɛ dokeobu tireru
məristia*

22 Ma n gərobu ka guro gurobu ka
maa Yesun yigbɛru kpuro wẽre bu

gabu gəsi ben suunu səə, kpa bu be
gəri Antiəsiə ka Pəlu ka Baanabasi
sannu. Ba Silasi gəsa ka Yudu wi
ba maa sokumə Baasaba, be ba bɛɛrɛ
mə naanɛ dokeobun suunu səə.
23 Ma durə be, ba da ka tire te, te ta
nɛɛ, bɛsɛ gərobu ka naanɛ dokeobun
guro gurobu sa bɛɛ təbura, bɛɛ
naanɛ dokeobu Antiəsiə ka bɛɛ be i
wãa Siri ka Silisin temə, bɛɛ be ba
mara tən tukobu.
24 Sa nua ma bɛsɛn gabu ba da
bɛɛn mi ba bɛɛ burisina ba maa
bɛɛn bwisikunu gəsikia ka ben gari.
Adama sa ɲ bu sõəwa bu ko mɛ.
25 Yera sa wesiana su gabu gəsi
su bu bɛɛ gəria ka bɛsɛn kĩnasibu
Baanabasi ka Pəlu sannu,
26 durə be ba ben wãaru kari
bərie Yinni Yesu Kirisin yĩsirun sõ.
27 Yen sõna sa bɛɛ Yudu ka Silasi
gəria be ba koo bɛɛ gari yi sõ nəə ka
nəə.
28 Domi bɛʂɛ ka Hunde Dɛɛro n
sun wɛ̃re su ku bɛɛ səmunu ganu
səbi ma n kun mə nini.
29 I ku bũu sãa dĩanu di, i ku yaa
yɛm di, i ku yaa tem ye ba wĩiru
tɛma ba ka go, i ku maa kõə mɛnna
tantanaru səə. I n tii nɛnua yabu
yeni kpuron di n ko n wɛ̃ra. N kua
tɛɛru.
30 Yera ba swaa wəri ba doona
Antiəsiə. Ye ba tura mi, ba naanɛ
dokeobu mɛnna, ba bu tire te wɛ̃.
31 Ye ba tire te gara ta bu dam kã
ma ben nukura dora.
32 Yudu ka Silasi be ba maa
sãa Gusunən səməbu, ba naanɛ
dokeobu dam kã ba maa bu tãsisia
ka gari dabiru.
33 Ye ba sõə yiru kua mi, naanɛ
dokeoba bu nəə kana, ba nɛɛ, bu
gəsira ka alafia be ba bu gəran mi.[
34 Adama n Silasi wɛ̃re u ka gina
bu sina.]
35 Pəlu ka Baanabasi ba sina
Antiəsiə. Be ka maa tən dabinu
sannu ba Yinnin gari keu sõəsi, ba
maa yi waasu kua.

Pəlu ka Baanabasi ba karana

36 Sõə mɛɛrun biru Pəlu u
Baanabasi sõəwa bu kpam wura bu
naanɛ dokeobu bera wuu baagere
səə mi ba raa Yinnin gari waasu kua,
kpa bu wa nge mɛ ba ka wãa.
37 Baanabasi u kĩ Yohanu Maaku
u ka bu da sannu.
38 Adama Pəlu u geruа u nɛɛ, n
ɲ weenɛ bu ka nùn da domi u ɲ
daa bu yõsiri ben səmburu səə, u bu
deriwa u gəsira Panfilin di.
39 Yera ba sikirina too sere ba
karana. Baanabasi u Maaku sua ma
ba goo nimkuu dua ba da Sipuə.
40 Pəlu u Silasi gəsa, ma naanɛ
dokeobu ba bu kanaru kua ba nɛɛ,
Gusunən durom mu n ka bu wãa.
Ma ba ben sanum wəri.
41 Ba da Siri ka Silisin temə ba
Yesun yigbɛnu tãsisiamə.

16

Timəte u Pəlu ka Silasi yõsiri

1 Pəlu u da Dɛɛbeə ka Lisitiə.
Naanɛ dokeo goo wãa Lisiti mi, wi
ba mò Timəte. Win mɛro sãawa
Yuu naanɛ dokeo, ma win tundo sãa
Gɛrɛki.
2 Naanɛ dokeo be ba wãa Lisiti ka
Ikonimuə, ba win seeda gea dimə.
3 Pəlu u kĩ Timəte u nùn yõsiri, ma
u nùn bango kua Yuuban sõ be ba
wãa bera mi, domi be kpuro ba yɛ̃
ma win tundo Gɛrɛkiwa.
4 Ma ba da da wuu ka wuu ba
naanɛ dokeobu sõəwa ye gərobu
ka yigbɛ guro guro be ba wãa
Yerusalɛmuə ba wesiana ba yi, kpa
bu ye mɛm nəəwa.
5 Nge mɛya Yesun yigbɛnu nu tãsa
naanɛ dokebu səə, ma nu dabiru
sosimə tõru baatere.

Pəlu u kãsiru wa Torasiə

6 Hunde Dɛɛro u ɲ dere bu
Labaari gean waasu ko Asin temə.
Yeya n dera ba Firigi ka Galatin tem
bukiana.
7 Ye ba tura Misin temə, ba kĩa
bu Bitinin tem du, adama Yesun
Hunde bu yinari.
8 Yeya n dera ba Misin tem
bukiana ba da yen wuu ge ba mò
Torasiə.
9 Pəlu u kãsiru wa wõkuru. Kãsi
te səə, u Masedənigii goo wa u yõ u
nùn kanamə u na Masedəniə u ka bu
somi.

10 Ye u kãsi te wa, mii mii sa səəru
kua su ka da Masedəniə, domi sa
tuba ma Gusunəwa u sun soku su ka
bu Labaari gean waasu kua.

Lidia u naanɛ doke Filipiə

11 Torasiəwa sa goo nimkuu dua,
ma sa da Samətasin deedeeru, yen
sisiru sa da Nɛapolisiə.
12 Saa min diya sa da sa sõə yiru
kua wuu ge ba mɔ̀ Filipiə. Wuu
gera, sa gbia sa girari Masedənin
tem səə. N deema Romugiba ba
wuu ge mə.
13 Tõə wɛ̃rarugiru səə, sa yara wuu
min di sa da daru bõə gagun mi, mi
sa yĩiyə kana yera ko n wãa. Sa sina
sa ka kurəbu gabu gari kua be ba
mɛnnɛ mi.
14 Kurə goo wãa mi, wi ba mɔ̀
Lidia Tiatiragii, wi u ra beku
gobiginu dəre ni ba wɔ̃kua. U maa
Gusunən bɛɛrɛ yɛ̃. U swaa daki ma
Yinni Gusunə u win gɔ̃ru wukia u
ka Pəlun gari naanɛ doke.
15 Kurə wi ka win yɛnugibu ba
batɛmu kua. Ma u sun kana su da
su sina win yɛnuə, sà n nùn garisi
naanɛ dokeo Yinni səə ka gem.
U sun kəkura sere sa wura sa da.

Pirisəm səə Filipiə

16 Sõə teeru nge mɛ sa dəə kana
yerə, sa ka wəndia yoo goo yinna
wi u wɛrɛku mə. Wɛrɛku ge, gà n
seewa u ra n geruməwa ye n ko n
koora. Win yinniba maa gobi bɛkɛ
waamə win sõ.
17 U sun swĩi bɛsɛ ka Pəlu ma
u gbãramə u mɔ̀, durə beni Yinni
Wərukoon səm kowoba, ba nawa
bu ka bɛɛ faaban swaa sõəsi.
18 Mɛya u ra n gerumə yam sãreru
baatere sere Pəlu u gari yi tusa. Ma
u sĩira u wɛrɛku ge sõəwa u nɛɛ, ka
Yesu Kirisin yĩsira na nun sõəmə, a
yario saa win min di.
Mii mii ma wɛrɛku ge, ga yara.
19 Ye win yinniba gia ma ba ǹ maa
gobi wasi win min di, ba Pəlu ka
Silasi mwa ba bu bərikia ba ka bu
da siri kowobun mi, mi təmbu ba ra
mɛnnɛ.
20 Ba ka bu da Romun wirugibun
wuswaaə ba nɛɛ, durə beni ba bɛsɛn
wuu burisiməwa. Be Yuubara
21 ba maa komanu ganu sõəsimə
ni bɛsɛn woodaba ba yina su swĩi
bɛsɛ Romugibu.
22 Ma tən wəru ga bu məru seesi,
ma wirugibu ba Pəlu ka Silasin
yabenu kasuka, ma ba wooda wɛ̃ bu
be dãa so.
23 Ye ba bu dãa kpasira ba kpa, ba
bu kare pirisəm dirə, ma ba pirisəm
dirun kõso wooda wɛ̃ u bu nəni
dokeo gem gem.
24 Pirisəm kõso wi, u wooda ye
mɛm nəəwa ma u Pəlu ka Silasi kpɛ̃ɛ
sere dii səəwə ma u ben naasu gan
dãru doke.
25 Ye n kua wɔ̃ku suunun bənun
saka, Pəlu ka Silasi ba kanaru mɔ̀
ba womusu mɔ̀ ba Gusunə siaramə.
Ma pirisəm be ba wãa mi, ba bu
swaa daki.
26 Suaru səə tem yĩira ka dam
ma pirisəm dira diira sere ka ten
kpɛɛkpɛɛkuə. Mii mii ten gamboba
kpuro ba kɛnikiara, ma pirisəm
baawuren yəni kusira yi wəruma.
27 Ye pirisəm kõso u yanda, u
wa pirisəm dirun gamboba ba
wukiare, u tamaa pirisəmba kpuro
ba yakurawa. Yera u win takobi
woma u kĩ u tii go.
28 Adama Pəlu u gbãra too too u
nɛɛ, a ku tii kõsa kua, bɛsɛ kpurowa
sa wãa mi.
29 Yera pirisəm kõso wi, u fitila
bikia ma u ka duka dua pirisəm dirə
ma u yiira ka diiribu Pəlu ka Silasin
wuswaaə.
30 U bu yarama təəwə ma u nɛɛ,
tənwerobu, amənа kon ko n ka
faaba waara.
31 Ba nɛɛ, a Yinni Yesu naanɛ
dokeo, kaa faaba wa wunɛ ka
wunɛn yɛnugibu.
32 Ma ba nùn Yinnin gari waasu
kua, ka sere be kpuro be ba wãa win
yɛnuə.
33 Saa tia ye, wɔ̃ku te səə, pirisəm
kõso wi, u ben bosu tea. Ma wi ka
win yɛnugibu kpuro ba batɛmu kua
yande.

34 U ka Pəlu ka Silasi da win dirə,
ma u bu dĩanu wɛ̃ ba di. Wi ka win
yɛnugibu, ben nukura dora gem
gem yèn sɔ̃ ba Gusunə naanɛ doke.
35 Ye yam mu sãra Romun
wirugibu ba polisiba gəra bu da bu
gere bu be durə be karo.
36 Ma pirisəm kɔ̃so wi, u gari yi
Pəlu sɔ̃əwa u nɛɛ, wirugiba wooda
wɛ̃ n ka bɛɛ kara wunɛ ka Silasi. Yen
sɔ̃ tɛ̃, i dəənə sɛ̃ɛ.
37 Adama Pəlu u polisi be sɔ̃əwa
u nɛɛ, aawo, ba sun so batuma səə,
ba ɲ̀ sun siri, ma bɛsɛn tii sa maa
sãawa Romugibu. Yen biru ba sun
kasa kua pirisəm dirə. Wee tɛ̃ ba kĩ
bu sun yara asiri səə? Aawo, sere bu
na ben tii bu sun yara.
38 Polisiba ba ka gari yi da ba Ro-
mun wirugibu sɔ̃əwa. Ye wirugii
be, ba nua ma Pəlu ka Silasi ba
sãawa Romugibu, yera ba nanda.
39 Ma ba da ba bu suuru kana ba
bu yara pirisəm di, ma ba bu sɔ̃əwa
bu wuu ge yario.
40 Pəlu ka Silasi ba yara pirisəm
diru min di ba da Lidian yɛnuə. Ye
ba naanɛ dokeobu wa ba bu dam kã,
yera ba doona.

17

Pəlu ka Silasi ba Tɛsalonika da

1 Nge mɛ ba dəə ba wusu yiru sara
si ba sokumə Anfipolisi ka Apoloni,
ma ba tura Tɛsalonikaə mi Yuuba ba
mɛnnə yeru mə.
2 Nge mɛ Pəlun dəənɛ u da
mɛnnə yeru mi. Ma alusuma itan
tɔ̃ə wɛ̃rarugiru baatere u ka bu
wesiana Gusunən gari səə.
3 U bu tubusia ma u bu sɔ̃əsi gari
yi səə ma Kirisi wi kun koo ko u kun
nəni swãaru wa kpa u se gərin di.
U maa bu sɔ̃əwa ma Yesu wìn gari u
kparamə wiya Kirisi wi.
4 Be ba nùn swaa daki səə, gaba
gari yi wura, ma ba ka nùn nəə tia
kua wi ka Silasi. Mɛya maa tən tuko
dabinu ba kua be ba Gusunən bɛɛrɛ
yɛ̃, ka maa tən kurə dabinu be ba sãa
tən girobu wuu ge səə.
5 Adama Yuuba ba nisinu seewa
ma ba tən bɛrɛtɛkɛba mɛnna wuu
səə ba wuu kpuro burina, ma be
kpuro ba da Yasonin yɛnuə bu wa
bu Pəlu ka Silasi yarama tən wərun
wuswaaə.
6 Ye ba kun bu wa, ba Yasoni
ka naanɛ dokeobu gabu gawa ba
ka bu da wuun wirugibun mi. Ba
gbãsukumə ba mɔ̀, tən be, be ba
handunia kpuro gəsikiamə, ba maa
na mini,
7 ma Yasoni u dera ba səbia win
yɛnuə. Be kpuro ba tem yɛ̃ron
wooda sankumə, ba nɛɛ sina boko
goo maa wãa wi ba mɔ̀ Yesu.
8 Yuuban gari yi, yi dera tən wəru
ge ka wuun wirugii be ba gari yi nua
ba burisina.
9 Ma ba Yasoni ka naanɛ dokeo be
karabun gobi bikia, ma ba dera ba
doona.

Ba da Bereə

10 Mii mii naanɛ dokeoba dera
Pəlu ka Silasi ba doona Bereə
wɔ̃kuru. Ye ba tura mi, ba da
Yuuban mɛnnə yerə.
11 Tən be ba wãa mi, ba laakari mə
n kere tən be ba wãa Tɛsalonikaə.
Ba gari yi mwa ka nuku dobu. Ba ra
Gusunən gari wɛ̃ɛri tɔ̃ru baatere bu
ka wa ye Pəlu bu sɔ̃əmə ɲ̀ n gem na.
12 Yen saabuwa ben dabira naanɛ
doke, ma Gɛrɛki tən kurəbu gabu
be ba yĩsinu yara ba naanɛ doke, ka
sere maa tən durə dabinu.
13 Adama sanam mɛ Yuu be ba
wãa Tɛsalonikaə ba nua ma Pəlu u
maa Gusunən gari waasu mɔ̀ Bereə,
ba da mi, ma ba tən wəru məru
seeya ba burisina.
14 Mii mii naanɛ dokeo be, ba dera
Pəlu da nim wɔ̃kun bera gia, adama
Silasi ka Timəte ba sina Bereə.
15 Be ba Pəlu yɔ̃siri, ba ka nùn
dawa sere Atɛniə. Yen biru ye ba
kpam gəsirə Bereə, Pəlu u bu nəə
mərisia u nɛɛ, bu Silasi ka Timəte sɔ̃
bu nùn naamwɛma fuuku.

Pəlu wãa Atɛniə

16 Sanam mɛ Pəlu u bu mara
Atɛniə, win bwɛ̃ra kun kpunɛ domi
u wa bũu turanu yiba wuu mi.

17 U ra Yuuban mɛnnə yeru de u
ka bu wesiana, be ka Gɛrɛki be ba
Gusunən bɛɛrɛ yɛ̃. U ra maa təmbu
waasu kue tɔ̃ru baatere batuma mi
wuugiba ra mɛnnɛ.
18 Sanam mɛ u ka bu gari mɔ̀
keu koosiobu gabu be ba sãa
Epikurigibu * ka Sitosiba † ba da
win mi, ba ka nùn sikirinamə. Ben
gaba nɛɛ, mba durəsi gari bɛkɛgii
wini u gerumə.

Ma gaba maa nɛɛ, bũu tukoba u
ka yã. Ba yeni gerua yèn sɔ̃ Pəlu u
Yesun gari ka win seebu gərin din
waasu mɔ̀.
19 Ma ba ka nùn da Arepaguə ‡,
wəə bera mi wirugibu ba ra mɛnnɛ,
ma ba nɛɛ, sa kĩ su sɔ̃əsi kpaa te nəwa
te a kparamə mi.
20 Domi a sun gãa kpaanun gari
sɔ̃əmə, sa maa kĩ su nin tubusianu
gia.
21 N deema Atɛnigibu kpuro ka
sere səə be ba ra nɛ mi, ba ra ben
wɛ̃rabun saa kpuro deriwa bu ka
gãa kpaanun baaru nə, ɲ̀ kun mɛ bu
ka gere.
22 Pəlu u yɔ̃ra mɛnnə yee ten su-
unu səə u nɛɛ, bɛɛ Atɛnigibu, na wa
i sãawa be ba sãaru kĩ gem gem.
23 Domi sanam mɛ na bəsu bɛɛn
wuu mi, na gãa dabinu mɛɛrimə
ni i sãamə, na turaru garu wa tèn
mi ba yorua, Gusunə wi sa kun
yɛ̃. Tɛ̃ Gusunə wi, wi bɛɛ i sãamə
yɛ̃ru sariru səə mi, wiya na bɛɛ
tubusiamə.
24 Wiya wi u handunia taka kua,
ka yabu baayere ye ya wãa ye səə, u
sãawa wəllu ka tem Yinni, u ku ra
sinɛ dinu səə ni ba ka nəma bana.
25 Təmbun nəma kun kpɛ̃ yu nùn
nəəri, domi u ɲ̀ gãanu ganun bukata
mə. Win tii tiiwa u yabu baayere
wãaru ka wɛ̃siaru ka bukata kpuro
wɛ̃ɛmə.
26 Tən turon min diya u bwesenu
kpuro taka kua ba ka tɛrie handunia
kpuro səə. Saa yellun di u saaba yi
yi, ma u təmbun wãa yenu nəə bura
yenu kua.
27 Gusunə u yeni kpuro kua bu ka
babi bu nùn kasu kpa bu nùn wa baa
mɛ u ɲ̀ ka bɛsɛn baawure toma.
28 Domi wi səəra sa wãaru mə,
wiya dera bɛsɛn wasi suaramə, wi
səəra sa wãa, nge mɛ gabu bɛɛn
tire yorobu səə ba nɛɛ, sa maa sãa
Gusunən bibu.
29 N n mɛn na, sà n sãa Gusunən
bibu, n ɲ̀ weenɛ su bwisiku ma
Gusunə u sãa nge bwãaroku ge tənu
u bwisika u ka nəma kua ka wura
ɲ̀ kun mɛ ka sii geesu, ɲ̀ kun mɛ ka
kperu.
30 Gusunə u ɲ̀ təmbun yellun yɛ̃ru
sariru garisi, adama tɛ̃ u baama
kpuron təmbu wooda wɛ̃ɛmə bu ka
gəsira ben kom kɔ̃sum di.
31 Domi u tɔ̃ru yi tè səə u koo
handuniagibu kpuro siri dee dee ka
durə win saabu wi u gəsa, ma u nùn
baawure sɔ̃əsi ye u nùn seeya gərin
di.
32 Ye ba nua Pəlu u seebu gərin
din gari gerua, gaba nùn yaakoru
kua, adama gaba nɛɛ ba kĩ bu ra
kpam gari yi nə.
33 Sanam mɛya Pəlu u doona ben
suunu səən di.
34 Ka mɛ, durə ben gaba naanɛ
doke ma ba nùn swĩi. Ben suunu səə
durə goo wãa wi ba mɔ̀ Deni, wi u
sãa Arepagun siri kowo goo, ka maa
kurə goo wi ba mɔ̀ Damarisi, ka maa
gabu.

18

Pəlu u Korinti da

1 Yenin biru Pəlu u doona Atɛni
min di, u wuu gagu da ge ba ra soku
Korinti.
2 Miya u Yuu goo deema wi ba mɔ̀
Akilasi, wi ba mara Pontuə. N ɲ̀ tɛ
ye u ka na saa Italin tem di ka win
kurə Pirisila sannu yèn sɔ̃ tem yɛ̃ro
Kolodu u wooda yara Yuuba kpuro

* **17:18** ***Epikurigibu*** - Ben yinni Epikuri u nɛɛ, doo nəərа ta kpuro kere tənun wãaru səə. † **17:18** ***Sitosiba*** - Ba durə wi ba mɔ̀ Siməən sɔ̃əsiru swĩi wi u nɛɛ, n weenɛ tənu u n dɛɛre, u win tənusi kĩa, kpa u Gusunə bɛɛrɛ wɛ̃. ‡ **17:19** ***Arepagua*** - Ya sãawa guuru Atɛniə mi wuun wirugiba ra mɛnnɛ.

bu yari Romun di. Ma Pəlu u ka bu
bərənu kua,
3 u sina ka be domi səm bwese
teera ba ra ko. Kuu bekurugina be
kpuro ba ra ko.
4 Tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru baatere u ra
Yuuban mɛnnə yeru de u ka bu
wesiana. U ra bu kəkiri be ka
Gɛrɛkiba bu ka Yesu naanɛ doke.
5 Sanam mɛ Silasi ka Timəte ba
tunuma saa Masedənin di, Pəlu u
win tii wɛ̃ u ka waasu ko saa kpuro,
u Yuuba sɔ̃əmə ma Yesu sãawa
Kirisi wi ka gem.
6 Adama ye ba nùn siki ba nùn
gari kɔ̃si gerusi, Pəlu u bu win
yaberun tua kpare u nɛɛ, bà n kam
kua ben tiin taarɛwa, n ǹ wi Pəlu
wa. U maa nɛɛ, saa gisən di wi, u koo
da u tən tukobu waasu kua.
7 Ye u yara min di, ma u da u sina
tən tuko goon yɛnuə wi ba mɔ̀ Titu
Yusitu, wi u Gusunə nasie. Durə
win dira wãa mɛnnə yerun bəkuə.
8 Adama Kirisipu wi u sãa mɛnnə
yerun wirugii, u Yinni naanɛ doke
ka win yɛnugibu kpuro. Kor-
intigibu dabiru ba Labaari gea nua,
ba maa Yesu naanɛ doke, ma ba bu
batɛmu kua.
9 Gusunə u Pəlu sɔ̃əwa wɔ̃kuru
kãsiru səə u nɛɛ, a ku bɛrum ko, a n
gari yi gerumə, a ku mari,
10 na wãa ka wunɛ, goo kun kpɛ̃
u nun nəma doke u sere nun gãa
kɔ̃sunu kua. Domi tən dabina nu
wãa wuu ge səə ni nu sãa nɛgibu.
11 Pəlu u sina wuu ge səə wɔ̃ə tia
ka suru nəəba tia u bu Gusunən gari
sɔ̃əsimə.
12 Sanam mɛ Galioni u sãa tem
yɛ̃ro Gɛrɛkiban tem səə, Yuuba ba
nəə tia kua ba Pəlu seesi ba ka nùn
da siri yerə.
13 Ba nɛɛ, durə wini u təmbu
bərieməwa bu Gusunə sã ka swaa
gaa ye wooda ya yina.
14 Ye Pəlu kĩ u gari gere, yera
Galioni u Yuu be sɔ̃əwa u nɛɛ, ǹ n
sãan na torarun gari, ǹ kun mɛ kɔ̃sa
gaa ye u kua, kon daa wura n bɛɛ
Yuuba swaa daki.
15 Adama ǹ n garin sikirinəsun
na, ka yĩsa ka bɛɛn tiin wooda, bɛɛn
gariya. Na ǹ kpɛ̃ n ko gari yin siri
kowo.
16 Ma u bu kpara yãa yãa siri
yerun di.
17 Saa yera tən be kpuro ba
Səsitɛni mwa, wi u sãa Yuuban
mɛnnə yerun wirugii, ba nùn
soberu wəri siri yerun wuswaaə.
Adama gari yi kun Galioni gãanu
sãa.

Pəlu wura Antiəsiə

18 Pəlu u kpam sina Korinti mi sɔ̃ə
mɛɛru. Yen biru u naanɛ dokeobu
nəə kana u da u kəna Sankereə domi
u raa Gusunə nəə mwɛɛru * kua.
Ma u goo nimkuu dua ka Pirisila ka
Akilasi sannu ba doona Siri gia.
19 Ma ba tura Efesuə miya Pəlu
u Pirisila ka Akilasi deri. Ma u
dua Yuuban mɛnnə yerə, u ka bu
wesiana.
20 Ba nùn kana u sɔ̃ə yiru ko ka be,
adama u ǹ wure.
21 Sanam mɛ u doonə, u bu sɔ̃əwa
u nɛɛ, ǹ n Gusunən kĩrun na u koo
kpam wurama ben mi.
Ma u goo nimkuu dua u doona
saa Efesun di.
22 Ye u tura Sesareə u Yerusalɛmu
da u Yesun yigbɛru təbura. Yen biru
ma u da Antiəsiə.
23 Ye u sɔ̃ə mɛɛru kua mi, u kpam
swaa wəri u bəsu Galati ka Firigin
tem səə u naanɛ dokeobu kpuro
dam kɛ̃mə.

Apolo u Efesu ka Korinti da

24 Yuu goo wi ba mɔ̀ Apolo, wi ba
mara Alesandiriə, u Efesu da. U gari
gerubun kɛ̃ru mə n banda, u maa
Gusunən gari yɛ̃ sãa sãa.
25 N deema ba raa nùn Yinnin
swaa sɔ̃əsi ma u ye waasu mɔ̀ ka
kĩru, u ra maa Yesun gari tubusie
dee dee, adama Yohanun batɛmu
kobu tənawa u yɛ̃.
26 U waasu kua ka toro sindu
Yuuban mɛnnə yerə. Sanam mɛ

* **18:18** ***nəə mwɛɛru*** - Nəə mwɛɛ te, ta sãawa te Yuuba bà n Gusunə kua ba ku ra tam bəmbəm nə, ba ku ra maa kɔ̃ni sere bà n nəə mwɛɛ te yibia.

Pirisila ka Akilasi ba win waasu
nua, ba ka nùn da bee tia, ba nùn
Gusunɔn swaa tubusia dee dee.
27 Ye Apolo u gɔ̃ru doke u
Gɛrɛkiban tem da, naanɛ dokeoba
nùn yen dam kã ma ba ben
berusebu tireru kua be ba wãa
Gɛrɛkiban temɔ bu ka nùn dam
koosia. Sanam mɛ u tura mi, u
bu somi gem gem be ba sãa naanɛ
dokeobu Gusunɔn durom sõ.
28 Domi ka gari damgiiya u ka
Yuuban sikirinɔ kamia batuma sɔɔ,
u bu sõɔsi saa Gusunɔn garin di ma
Yesu sãawa wi Gusunɔ u gɔsa.

19

Pɔlu u Efesu da

1 Sanam mɛ Apolo wãa Korintiɔ,
Pɔlu u kpa ka guunun bera ma u
tura Efesuɔ. Miya u naanɛ dokeobu
gabu deema
2 u bu bikia u nɛɛ, Hunde Dɛɛro u
dua bɛɛ sɔɔ sanam mɛ i naanɛ doke?
Ba nùn wisa ba nɛɛ, aawo sa ǹ
mam nɔɔre ma Hunde Dɛɛro wãa.
3 Ma u nɛɛ, batɛmu yerà i kua.
Ba nɛɛ, Yohanun batɛmu.
4 Ma Pɔlu u nɛɛ, Yohanu u
tɔmbu batɛmu kua be ba gɔ̃ru gɔsia
toranun di ma u bu sõɔwa u nɛɛ,
durɔ goo u sisi win biruɔ, wiya Yesu
wiya ba koo naanɛ doke.
5 Ye ba Pɔlun gari yi nua, ma ba
batɛmu kua Yinni Yesun yĩsiru sɔɔ.
6 Pɔlu u bu nɔma sɔndi winɔ ma
Hunde Dɛɛro u dua be sɔɔ, ma ba ka
barum tukum gari mɔ̀, ba maa gari
gerumɔ yi yi wee Gusunɔn min di.
7 Durɔ be kpuron geera tura tɔnu
wɔkura yirun saka.
8 Ma Pɔlu u Yuuban mɛnnɔ yeru
dua u ban te Gusunɔ u swĩin waasu
mɔ̀ ka toro sindu sere suru ita u ka
bu wesianamɔ u bu kɔkirimɔ.
9 Adama ben gabu ba bɔbia ba
yina bu Yesu naanɛ doke, ba maa
gari kõsi gerua win swaa yen sõ tɔn
wɔru gen wuswaaɔ. Yen sõna Pɔlu
u bu deri, wi ka naanɛ dokeobu ba
doona min di. Ba ra de bu wesianɛ
tõru baatere mɛnnɔ yeru garu sɔɔ te
ta sãa Tiranusigiru.
10 Nge mɛya ba kua wõɔ yiru, ma
tɔmbu kpuro be ba wãa Asiɔ, Yuuba
ka maa Gɛrɛkiba, ba ka Yinnin gari
nua.

Sekefan bii tɔn durɔbu

11 Gusunɔ u Pɔlu dam wẽ u ka sɔm
maamaaki damginu ko
12 sere baa bà n win wɛnya
wokatii ǹ kun mɛ win sɔm koo
yabenu sua ba sɔndi barɔbu wɔllɔ,
ba ra bɛkurewa kpa wɛrɛkunu nu
yari ben wasin di.
13 Yuu be ba bɔsu baama kpuro
ba wɛrɛkunu yaramɔ, ben gaba maa
kĩ bu Yinni Yesun yĩsiru soku be ba
wɛrɛkunu mɔn sõ bu nɛɛ, na nun
wooda wẽɛmɔ ka Yesun yĩsiru, wi
Pɔlu u ka waasu mɔ̀, a yario.
14 Yuuban yãku kowo tɔnwero
wi ba sokumɔ Sekefa, win bii tɔn
durɔbu nɔɔba yiru, ba ra maa ko mɛ.
15 Yera wɛrɛku gagu ga nɛɛ, na
Yesu yẽ, na maa Pɔlu yẽ, adama wara
bɛɛ i sãa.
16 Ma durɔ wì sɔɔ wɛrɛku ge, ga
wãa u yõɔwa u tɔn be sẽre ma u
bu so gem gem sere u bu kamia.
Be kpuro ba yakura win yɛnun di
tereru ka bosu.
17 Yuuba ka Gɛrɛkiba kpuro be
ba wãa Efesuɔ ba gari yi nua, ma
bɛrum bu mwa be kpuro. Ma Yinni
Yesun yĩsira bɛɛrɛ wa gem gem.
18 Dabiru be ba naanɛ doke ba na
ba gerua batuma sɔɔ ye ba ra raa ko,
ma ba tuuba kua.
19 Dabiru be ba ra raa dobo dobo
ko, ba ka ben tirenu na ma ba nu
dõɔ mɛni baawuren wuswaaɔ. Goo
u tire nin gobi dooru kua, nin geera
kua fɔrɔtɔ dabi dabiru.
20 Nge mɛya Yinni Gusunɔn gari
yi kpararamɔ ka dam yi tãsimɔ.

Sannɔ Efesuɔ

21 Yeniban biru, Pɔlu u gɔ̃ru doke
u bɔsu Masedɔni ka Gɛrɛkiban tem
sɔɔ. Min di kpa u Yerusalɛmu da. U
nɛɛ, ù n da mi, u ǹ koo ko u kun tura
Romuɔ.
22 Ma u win sɔmɔbu yiru, Timɔte
ka Erasutu gɔra Masedɔniɔ, adama
win tii u sõɔ yiru kua Asiɔ.

23 N deema saa ye, wahala baka
gaa seewa Yesun swaan sɔ̃.
24 Sii geesun seko goo wi ba
ra soku Demɛtiru u ra bũu wi
ba sokumə Aritemin * dirun
weenasiru ko. Sɔmbu te, ta sɔm
kowobu are bɛkɛ wɛ̃ɛmə.
25 Demɛtiru u win sɔm kowobu
mɛnna ka maa sekobu gabu ma u
nɛɛ, durə bɛɛ i yɛ̃ ma sɔmbu ten sɔ̃na
sa kuuramə.
26 Bɛɛn tii i waamə, i maa nɔɔmə
ma Pəlu wi, u tən dabinu kəkura
u maa bu swaa nim wia, n ɲ mə
Efesu mi təna, ka maa Asin tem wuu
dabinu sɔɔra, u mɔ̀, bũu ni təmba ka
nəma kua nu ɲ sãa Gusunə.
27 N n mɛn na, bɛsɛn sɔmbura koo
funɛ wɛnna. N ɲ mam te təna, ba
ɲ koo maa bɛsɛn bũu Aritemin diru
garisi gãanu ganu. Bũu win bɛɛrɛ
baka koo maa kpe, wi Asigibu ka
maa tem baaman təmbu kpuro ba
ra sã.
28 Sanam mɛ tən be, ba gari yi
nua, ba məru bɛsira, ba gbãsukumə
ba mɔ̀, bɛɛrɛ bakagiiwa, Efesugibun
Aritemi.
29 Ma wuugibu kpuro ba
burinamə. Tən wəru ga duki daamə
diru mi ba ra dwee. Ma ba Pəlun
kpaasibu yiru gawa ba ka da mi.
Beya Gayusi ka Aritaaki be ba sãa
Masedənigibu.
30 Pəlu u kĩ u da tən wəru gen mi,
adama naanɛ dokeoba yina.
31 Tem mɛn wirugibu gabu be ba
sãa win kpaasibu, ba maa nùn nəə
mərisia ba nɛɛ, u ku tii sɔ̃əsi dii te
sɔɔ.
32 Dii te sɔɔra təmbu kpuro ba
gbãsukumə. Gabu ba gari tee
gerumə, gabu maa gari gɛɛ. Ben
dabira kun mam yɛ̃ yèn sɔ̃ ba mɛnnɛ
mi.
33 Yuu gaba Alesandu bərie tən
wəru gen wuswaaə, ma təmbu gabu
ba tamaa wiya u dera wahala kpuro
ya seewa. Alesandu wi, u tən be ka
nəmu marisia, ma u kĩ u bu gari yin
asansi sɔ̃.
34 Adama sanam mɛ ba tuba ma
u sãawa Yuu, tən be kpuro ba
gbãsukumə sere kəba yirun saka,
ba mɔ̀, bɛɛrɛ bakagiiwa Efesugibun
Aritemi.
35 Amɛn biru, wuun guro guro
u bu marisia u nɛɛ, bɛɛ Efesugibu,
baawure u yɛ̃ ma bɛsɛn wuu
Efesuəwa Aritemi bɛɛrɛgiin dira
wãa sa te kɔ̃su, ka maa win weenasii
wi u surama saa wəllun di.
36 Goo kun kpɛ̃ u gari yi siki. Yen
sɔ̃, i tii nɛnuə sɛ̃ɛ, i ku gãanu ko ka
sɛndaru.
37 I ka durə beni na mini baa mɛ
ba ɲ gãanu gbɛnɛ bɛsɛn bũun dirun
di, ba ɲ maa bɛsɛn bũu gari kɔ̃si gɛɛ
gerusi.
38 Demɛtiru ka win sɔm kowobu
bà n gari gɛɛ mə ka goo, sa siribun
tɔ̃ru mə ka maa siri kowobu, i de bu
ben gari ko mi.
39 I n maa gari gɛɛ mə yi yi yini
kere, i ko kpĩ i ka yi da wuun
wirugibun mi.
40 Domi ba koo kpĩ bu sun taarɛ
wɛ̃ gisən gari yinin sɔ̃ yèn sɔ̃ yi ɲ
wiru ka naasu mə. Bà n maa sun yin
asansi bikia, sa ɲ yɛ̃ ye sa ko gere.
41 Ye u yeni gerua u kpa, u bu
yarinasia.

20

Pəlu u Masedəni

ka Gɛrɛkiban tem da

1 Sanam mɛ ba wəki ni kpa, Pəlu
u naanɛ dokeobu mɛnna. Ye u bu
dam kã, u bu nəə kana u doona
Masedəni gia.
2 Ye u bəsu tem mɛ kpuro səə, u
naanɛ dokeobu dam kã gem gem,
ma u tura Gɛrɛkiban temə
3 u sina mi suru ita. Sanam mɛ
u kĩ u goo nimkuu du u Siri da, u
deema Yuuba nəə tia kua bu ka nùn
go. Ma u gɔ̃ru doke u kpam kpe ka
Masedəniə.
4 Sopateri, Pirusin bii wi u na
saa Beren di, u Pəlu yɔ̃siri, ka maa
Aritaaki ka Sikundusi be ba na saa
Tɛsalonikan di, ka Gayusi Dɛɛbegii

* **19:24** ***Aritemin*** - Bũu wìn mi ba ra bii nəna de.

ka Timɔte ka maa Tisiki ka Torofimu be ba na saa Asin di.
5 Beya ba gbia ba da ba sun mara Torasiɔ.
6 Ye ba pɛ̃ɛ ye ba ɲ seeyatia doken tɔ̃ɔ bakaru kua ba kpa, sa da sa goo nimkuu dua Filipiɔ. Ma sɔ̃ɔ nɔɔbun biru sa bu deema Torasiɔ mi sa alusuma tia kua.

Pɔlun bera dãakibu Torasiɔ

7 Alusuma buu, sa mɛnnɛ su ka yaa dibu ka maa Yinnin dĩa domaruginu di sannu, ma Pɔlu u waasu wɔri. Yèn sɔ̃ u kĩ u doona yen sisiru, u win waasu dɛnyasia ya tura sere wɔ̃kurun bɔnu.
8 Fitilaku dabira wãa gidambisa ye sɔɔ, mi sa mɛnnɛ.
9 Aluwaasi goo wi ba mɔ̀ Etiki, u sɔ̃ fɛnɛntiɔ. Nge mɛ Pɔlu u win gari dɛnyasiamɔ, aluwaasi wi, u dom yĩbura sere u dweeya, ma u wɔruma temɔ gidambisa itasen fɛnɛntin di. Ba nùn sua ba deema gora.
10 Adama Pɔlu u sarama ma u yãara u nùn sua u nɛɛ, i ku nanda, win hunde ya wãa.
11 Ye Pɔlu u kpam wura gidambisa yen wɔllɔ, u pɛ̃ɛ sua u murura ma sa di, ma u waasu kua sere yam ka sãra, yen biru u doona.
12 Ba ka aluwaasi wi wura yɛnuɔ wasiru, ma ben nukura yɛmia gem gem.

Pɔlu u Miletu da saa Torasin di

13 Sa goo nimkuu dua, sa Pɔlu gbiiya sa da Asosiɔ, mìn di u koo ka sun goo du. Domi mɛya sa wesiana yèn sɔ̃ u kĩ u da mi ka naasu.
14 Ye sa ka nùn yinna Asosiɔ, min diya u ka sun goo dua sa ka da Mitilɛniɔ.
15 Min di, sa kpam goo nimkuu dua ma sa tura Kioɔ yen sisiru. Sisi kpaaru sa tura Samɔsiɔ, yen sɔ̃ɔ itasewa sa Miletu dua.
16 Domi Pɔlu u gɔ̃ru doke u ku yɔ̃ra Efesuɔ, kpa u ku win saa kɔ̃ Asin tem sɔɔ yèn sɔ̃ u sɛnde u turi Yerusalɛmuɔ Pantikotin tɔ̃ru ɲ n koo koora.

Pɔlu u ka yigbɛ guro gurobu gari mɔ̀

17 Pɔlu u nɔɔ mɔrisia Efesuɔ saa Miletun di, u Yesun yigbɛ guro gurobu sokusia bu na bu ka nùn yinna mi.
18 Ye ba tunuma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛn tii i yɛ̃ nge mɛ na sĩisina bɛɛn suunu sɔɔ saa tɔ̃ɔ tèn di na dua Asin tem sɔɔ.
19 Na Gusunɔn sɔmburu kua tii kawabu sɔɔ ka yĩresu sannu. Na maa wahala dabiru wa yèn sɔ̃ Yuuba swaa kasu bu nɛn wãaru kpeerasia.
20 I maa yɛ̃ ma na ɲ bɛɛ arufaanin gãanu berue, na bɛɛ gem kpuro sɔ̃ɔwawa batuma sɔɔ ka maa yɛnusɔ.
21 Na Yuuba ka maa Gɛrɛkiba sɔ̃ɔwa na nɛɛ, bu yario toranun di bu wura Gusunɔn mi kpa bu bɛsɛn Yinni Yesu Kirisi naanɛ doke.
22 Wee tɛ̃ na Yerusalɛmu dɔɔ nge mɛ Hunde Dɛɛro u man yiire, na ɲ maa yɛ̃ yè n koo man deema mi,
23 adama u man sɔ̃ɔmɔ mi kon da kpuro pirisɔm ka wahala man mara.
24 Ka mɛ, na ɲ nɛn wãaru garisi gãanu n gesi nɛn sɔmburu dakura te Yinni Yesu u man yiire n ko. Sɔmbu tera n Gusunɔn durom Labaari gea kpara.
25 Na bɔsu bɛɛn suunu sɔɔ na ban te Gusunɔ u swĩin waasu kua. Tɛ̃ na yɛ̃ ma goo sari bɛɛn suunu sɔɔ wi u koo man wa kpam.
26 Yen sɔ̃na na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ batuma sɔɔ gisɔ, goo ù n kam kua bɛɛ sɔɔ, na ɲ taarɛ mɔ.
27 Domi na ɲ gãanu ganu berua, na bɛɛ Gusunɔn himba kpuro nɔɔsia.
28 I n tii sɛ, i maa gɔ̃ɔ kpuro kɔ̃suo ge Hunde Dɛɛro u bɛɛ nɔmu sɔndia, ge ga sãa Yinni Yesun yigbɛru. I tu kparo te u yakia ka win tiin yɛm.
29 Na yɛ̃ ma nà n bɛɛ derin biru gaba koo du bɛɛn suunu sɔɔ nge mɛ dɛmakunu ra du yãanun suunu sɔɔ, ba ɲ ko n wɔnwɔndu mɔ.
30 Saa mam bɛɛn suunu sɔɔn di gaba koo gem gɔsia weesu kpa bu naanɛ dokeobu swaa nim wia bu ka ko ben bwãabu.

31 N n mɛn na, i n tii sɛ. I yaayo
ma wɔ̃ɔ itawa, na bɛɛn baawure kirɔ
kua bururu ka yoka ka yĩresu.
32 Tɛ̃ na bɛɛ Gusunɔ nɔmu sɔndia
na maa bɛɛ win durom gari nɔmu
sɔndia. Gari yi, yi koo kpĩ yi bɛɛ
tãsisia kpa yi bɛɛ faaba ko ka be
kpuro be Gusunɔ u gɔsa u kua
wigibu.
33 Na ɲ̀ goon sii geesu ɲ̀ kun mɛ
win wura ɲ̀ kun mɛ win yaberu
binɛ koore.
34 Bɛɛn tii i yɛ̃ ma ka nɛn tiin nɔma
na sɔmburu kua na ka tii diisia ka
maa be ba ka man wãa.
35 Na bɛɛ sɔ̃ɔsi yabu kpuro sɔɔ ma
n weenɛ i sɔmburu ko gem gem nge
mɛsum, kpa i dam sarirugibu somi,
kpa i Yinni Yesun tiin gari yaaya ye
u nɛɛ, kɛ̃run wɛ̃ɛbu bu nuku dobu
mɔ n kere kɛ̃run mwaabu.
36 Sanam mɛ Pɔlu u gari yi gerua u
kpa, u yiira ma u kanaru kua ka be
kpuro sannu.
37 Be kpuro ba swĩ. Ye ba nùn
bɔkasi, ba nùn nɔɔ kana ka kĩru,
38 ben nukura sankira n banda
yèn sõ u bu sõɔwa ma ba ɲ̀ maa
waanamɔ. Ma ba nùn yɔ̃siri sere
goo nimkuu mi.

21

Pɔlu u Yerusalɛmu dɔɔ

1 Ye sa nɔɔ kanana ka be sa kpa,
sa goo nimkuu dua sa doona sɔru
sɔrum mɛ Kɔsiɔ. Yen sisiru sa da
Roduɔ. Saa min di, sa maa da
Pataraɔ.
2 Miya sa goo nimkuu wa ge ga
dɔɔ Fɛnisi gia, ma sa gu dua sa swaa
wɔri.
3 Sa tem bureru garu wa te ba mɔ̀
Sipu, sa tu sɛ̃ɛna bɛsɛn nɔm dwarɔ
ma sa da Sirin tem gia. Sa Tiri
dua, mi goo nimkuu ga koo sɔmunu
sarasia.
4 Sa naanɛ dokeobu kasu ma sa ka
bu sina alusuma bɔ̃ɔ teeru. Hunde
Dɛɛro dera ba Pɔlu sɔ̃ɔmɔ u ku
Yerusalɛmu da.
5 Adama ye bɛsɛn saa tura sa
kpam wura goo nimkuu mi. Be
kpuro ka ben kurɔbu ka bibu ba
sun yɔ̃siri saa wuun di. Bɛsɛ kpuro
sa yiira nim wɔ̃kun goorɔ ma sa
kanaru kua.
6 Ye sa nɔɔ kanana sa kpa sa
goo nimkuu dua ma ba wura ben
yɛnusɔ.
7 Saa Tirin di sa kpam swaa wɔri
ma sa tura Tolemaisiɔ. Miya sa sara
goo nimkuun di ma sa da sa naanɛ
dokeobu tɔbura ma sa kpuna mi
nɔn teeru.
8 Yen sisiru sa kpam swaa wɔri ma
sa tura Sesareɔ, ma sa da sa sɔbia
Filipun yɛnuɔ wi u sãa waasu kowo.
N deema u sãa tɔnu nɔɔba yiru yen
turo be ba gasɔ gɔsa Yerusalɛmuɔ.
9 Durɔ wi, u bii wɔndiaba nnɛ mɔ
be ba sãa Gusunɔn sɔmɔbu.
10 Ye sa sɔ̃ɔ mɛɛru kua mi,
Gusunɔn sɔmɔ goo wi ba ra nɛɛ
Agabusi, u na mi saa Yudean di.
11 U na bɛsɛn mi ma u Pɔlun kpaka
sua u win tiin naasu ka nɔma bɔkua
u nɛɛ, n wee ye Hunde Dɛɛro u
gerumɔ. Wi u kpaka yeni mɔ, Yuu
be ba wãa Yerusalɛmuɔ ba koo nùn
bɔke mɛsum kpa bu nùn tɔn tukobu
nɔmu sɔndia.
12 Ye sa gari yi nua, bɛsɛ ka tɔn
be ba wãa mi, sa Pɔlu suuru kanam
wɔri u ku Yerusalɛmu ye da.
13 Adama u nɛɛ, mban sɔ̃na i
sumɔ mɛsum ma i nɛn wɔrugɔru
kpeesiamɔ. Na mam sɔɔru sãa
n ka gbi Yinni Yesun yĩsirun sõ
Yerusalɛmuɔ, n ɲ̀ mɔ bɔkubu tɔna.
14 Ye sa deema u ɲ̀ bɛsɛn gari
wure, sa mari ma sa nɛɛ, Gusunɔn
kĩru tu koora.
15 Amɛn biru sa bɛsɛn sɔɔru kua
ma sa doona Yerusalɛmu gia.
16 Naanɛ dokeobu gabu saa
Sesaren di ba sun yɔ̃siri ba ka sun
da Nasoni Sipugiin wɔɔrɔ mi sa ko
sɔbia. Durɔ wi, u naanɛ doke n tɛ.

Pɔlu u Yakɔbu beram da

17 Sanam mɛ sa tura Yerusalɛmuɔ,
naanɛ dokeoba sun dam koosia ka
nuku dobu.
18 Yen sisiru Pɔlu u ka sun Yakɔbu
beram da ma Yesun yigbɛ guro
gurobu kpuro ba mɛnna mi.

19 Ye Pəlu u bu təburɑ u kpɑ u bu
sɑɑriɑ tiɑ tiɑ səmbu te Gusunə u kuɑ
tən tukobun suunu səə win wɑɑsun
sõ.
20 Ye bɑ win gɑri nuɑ, be kpuro bɑ
Gusunə siɑrɑ. Mɑ bɑ nùn sõəwɑ bɑ
nɛɛ, kĩnɑsi ɑ wɑ? Yuuba nye nyewɑ
bɑ nɑɑnɛ doke, mɑ be kpuro bɑ
kpɑm kɑ tii Məwisin woodɑ bəkuɑ.
21 Bɑ bu wunɛn gɑri sõəwɑ mɑ
ɑ Yuu be bɑ wãɑ tən tukobun mi
sõəmə bu Məwisin gɑri deri, bu ku
deemɑ swĩi, bu ku mɑɑ ben bibu
bɑngo ko.
22 N n mɛn nɑ, mbɑ sɑ ko ko. Kɑ
gem bɑ koo nə mɑ ɑ tunumɑ wuu
mi.
23 Yen sõ, ɑ koowo ye sɑ ko nun sõ.
Durəbu nnɛ gɑbɑ wãɑ mi, be bɑ rɑɑ
nəə mwɛɛru kuɑ.
24 A kɑ bu doo kpɑ i tii dɛɛrɑsiɑ
sɑnnu kpɑ ɑ ben kənɑn gobi kəsiɑ.
Nge mɛyɑ bɑɑwure u ko n kɑ yẽ
mɑ ye bɑ nuɑ wunɛn sõ, n ǹ gem,
sɑnɑm mɛ, bɑ koo wɑ mɑ wunɛn tii
ɑ Məwisin woodɑ swĩi.
25 Adɑmɑ ye n sãɑ tən tuko nɑɑnɛ
dokeobugiɑ sɑ bu woodɑ yiiyɑ mɑ
sɑ bu yen tireru mərisiɑ sɑ nɛɛ, bu
ku bũu sãɑ dĩɑnu di, bu ku yɑɑ yɛm
di, bu ku yɑɑ tem ye bɑ wĩiru tɛmɑ
bɑ kɑ go, bu ku mɑɑ kõə mɛnnɑ
tɑntɑnɑru səə.
26 Mɑ Pəlu u kɑ durə be dɑ. Yen
sisiru bɑ tii dɛɛrɑsiɑ, mɑ u sãɑ yeru
duɑ u bu sõəwɑ sɑɑ ye dɛɛrɑsiɑ
bin sɑnɑm koo kpe, kpɑ bu ben
bɑɑwure yãkuru kuɑ dəmɑ te.

Bɑ Pəlu mwɑ sãɑ yerə

27 Ye sõə nəəbɑ yiru ye, yɑ kpeeyə,
Yuu be bɑ nɑ Asin di bɑ Pəlu wɑ sãɑ
yerə. Bɑ tən wəru burinɑsiɑ, mɑ bɑ
Pəlu mwɑ.
28 Bɑ gbãsukumə bɑ mò, bɛɛ Isire-
libɑ, fɑɑbɑ woo! Durə wiyɑ u rɑ
de bɑɑmɑ kpuro u n Isirelibɑn kõsɑ
gerumə, kɑ ye n sãɑ Məwisin woodɑ
kɑ mɑɑ sãɑ yee teni. Wee, u mɑm
kɑ tən tukobu gɑbu nɑ sãɑ yee dɛɛrɑ
tenin mi mɑ u tu disi doke.
29 Bɑ yeni gerɑ yèn sõ bɑ rɑɑ
Torofimu Efesugii wɑ kɑ Pəlu sɑnnu
wuu səə, yerɑ bɑ tɑmɑɑ Pəlu u kɑ
nùn dɑwɑ sãɑ yeru mi.
30 Mɑ wuu gɑ buuburu yõrɑ
kpuro, təmbɑ duki nɑɑmə bɑɑmɑn
di mɑ bɑ Pəlu mwɑ bɑ gɑwɑ bɑ kɑ
yɑrɑ sãɑ yerun di. Mii mii mɑ bɑ
ten gɑmbobɑ kɛnuɑ.
31 Sɑnɑm mɛ bɑ kĩ bu nùn go,
yerɑ Romun tɑbu sunə u nuɑ mɑ
Yerusɑlɛmu kpuro yɑ burinɑmə.
32 Mii mii u tɑbu wirugibu gɑbu
suɑ kɑ tɑbu kowobu, mɑ u kɑ bu
dukɑ dɑ tən wəru gen mi. Sɑnɑm
mɛ tən wəru ge, gɑ nùn wɑ kɑ
tɑbu kowobu sɑnnu, bɑ Pəlu soberu
deri.
33 Tɑbu sunə wi, u dɑ Pəlun mi, u
nùn mwɑ mɑ u woodɑ wẽ bu nùn
bəke kɑ yəni yiru. Mɑ u bu bikiɑ,
wɑrɑ durə wi. Mbɑ u kuɑ.
34 Gɑbu tən wəru ge səə, bɑ gɑri
tee gbãsukumə, gɑbu mɑɑ gɑri gɛɛ,
sere tɑbu sunə u kpɑnɑ u gɑri yin
gem giɑ wure bɑkɑnun sõ. Yen sõnɑ
u woodɑ wẽ bu kɑ Pəlu dɑ sɑnsɑni
gbãrɑrugiɑn mi.
35 Ye bɑ gbãrɑ ten yəətiru turɑ
tɑbu kowobɑ Pəlu suɑ bɑ səndi ben
senu wəllə, tən wəru gen mərun sõ.
36 Mɑ tən be kpuro bɑ bu nɑɑ
kətinu dimə bɑ gbãsukumə, bɑ mò i
nùn goowo!

Pəlu u tii tubusiɑ

37 Sɑnɑm mɛ bɑ kĩ bu Pəlu duusiɑ
sɑnsɑni gbãrɑrugiɑ mi, u tɑbu sunə
bikiɑ u nɛɛ, kon kpĩ n kɑ nun gɑri
ko?
Tɑbu sunə u nùn bikiɑ u nɛɛ, ɑ
Gɛrɛkim nəəmə ro?
38 N n mɛn nɑ, ɑ ǹ sãɑ Egibitigii
wi? Wi u gɑsə derɑ təmbɑ tem
yẽrobu seesi, wi u təmbu nərəbun
subɑ nnɛ mɛnnɑ (4.000) swɑɑ
diobun yigbɛrun di, mɑ u kɑ bu dɑ
gbɑburə?
39 Pəlu nùn wisɑ u nɛɛ, nɛ Yuuwɑ,
bɑ mɑn mɑrɑwɑ Tɑɑsiə, Silisin tem
səə. Nɑ sãɑ kpɑɑ yẽro wuu ge səə, ge
gɑ yĩsiru yɑrɑ. Nɑ nun kɑnɑmə, ɑ de
n kɑ tən be gɑri ko.
40 Tɑbu sunə wi, u nùn ɑyeru wẽ.
Mɑ Pəlu u yəəwɑ yəətiru wəllə u tən

be ka nəmu marisia. Ye ba mari, u bu sõəwa ka Heberum u nɛɛ,

22

1 Bɛɛ, nɛn bisibu ka baababa, i swaa dakio ye kon bɛɛ sõ n ka tii tubusia.
2 Ye ba nua ma u ka Heberum gari mò, ba mari sõə sõə. Ma u nɛɛ,
3 nɛ Yuuwa wi ba mara Taasiə, Silisin temə adama wuu geni səərа na biru di. Gamaliɛlin miya na keu kua, na bɛsɛn sikadoban wooda gia sãa sãa, ma na Gusunən bɛɛrɛ yɛ̃ nge mɛ bɛɛ kpuro i sãa gisə.
4 Na maa swaa yen təmbu nəni sõəwa goo gookum, na yen tən durəbu ka tən kurəbu mwɛɛra na bəkua na pirisəm doke.
5 Yãku kowo tənwero ka Yuuban guro gurobu kpuro ba koo kpĩ bu man yen seeda diiya. Na tirenu mwa ben nəman di ni ba Yuuba yorua be ba wãa Damasiə. Ma na da mi n ka swaa yen təmbu mwa n bəke be ba wãa mi, kpa n ka bu na Yerusalɛmuə n sɛɛyasia.

Pəlu u bu

win gõru gəsiabun gari sõəwa
(I maa mɛɛrio Gərobun Kookoosu 9:1-19, 26:12-18)

6 Sanam mɛ na dəə na Damasi turuku kua sõə wii wəllun saka, suaru səə yam bururam na bai wəllun di mu man wukiri.
7 Na wəruma temə, ma na nəə gagu nua ga nɛɛ, Səəlu, Səəlu mban sõna a man nəni sõəmə.
8 Na bikia na nɛɛ, wuna were Yinni. U man sõəwa u nɛɛ, nɛna Yesu Nasarɛtigii wi a nəni sõəmə.
9 Durə be ba man yõsiriə ba yam bururam mɛ wa, adama ba ṅ tuba ye yɛ̃ro gerua wi u ka man gari kua.
10 Na bikia na nɛɛ, mba kon ko Yinni. Ma u man sõəwa u nɛɛ, n seewo n du Damasiə. Miya ba koo man sõ kpuro ye Gusunə u himba sãa n ko.
11 Yam bururam mɛn kpãara dera na wõko kua. Yen sõna nɛn kpaasiba man nəmu nɛnua sa ka dua Damasiə.
12 N deema durə goo wãa mi, wi ba ra nɛɛ Anania, u Gusunən bɛɛrɛ yɛ̃, u Məwisin woodaba swĩi. Yuu be ba wãa wuu ge səə kpuro ba win seeda gea dimə.
13 U na nɛn mi, u yõra nɛn bəkuə ma u nɛɛ, Səəlu nɛn beruse, a yam waawo. Mii mii nɛn nəni wukiara ma na nùn wa.
14 U man sõəwa u nɛɛ, Gusunə bɛsɛn sikadoban Yinni u man gəsa n ka win kĩru gia, n ka Geegii wa, kpa n maa ka win nəən gari nə.
15 Domi kon ko win seeda dio, kpa n ka təmbu kpuro sõ ye na wa ka ye na nua.
16 Tɛ̃, mba n maa tie. N seewo bu man batɛmu ko, kpa n wobe n dɛɛra nɛn toranun di na n Yinnin yĩsiru sokumə.

Nge mɛ Yinni u Pəlu gəsa

u ka tən tukobu waasu ko

17 Ye na wura Yerusalɛmuə, sõə teeru sanam mɛ na kanaru mò sãa yerə, na kãsa.
18 Kãsi te səə, na Yinni wa, u man sõəwa u nɛɛ, n koowo kpaaka kpa n yari Yerusalɛmun di mii mii. Domi wuu min təmbu ba ṅ koo win gari wura yìn seeda na dimə.
19 Na nɛɛ, Yinni ba yɛ̃ sãa sãa ma na Yuuban mɛnnə yenu da da, na təmbu mwɛɛra na bu so be ba nun naanɛ doke.
20 Dəma te ba wunɛn seeda dio Etiɛni go, nɛn tii na wãa mi, na win gəə wura. Nɛna na win gowobun yãnu kõsu ni ba suba.
21 Ma Yinni u man sõəwa u nɛɛ, n doo, domi u koo man gəri n toma tən tukobun mi.

Pəlu ka Romun tabu sunə

22 Tən be, ba Pəlun gari swaa daki sere u ka yeni gerua u kpa. Sanam mɛya be kpuro ba gbãsukum wəri ba nɛɛ, i nùn goowo, n ṅ weenɛ win bweseru ta n wãa.
23 Ba kuuki mò, ba ben yabenu yəwemə, ba tua seeyamə wəllə.
24 Romun tabu sunə wi, u wooda wɛ̃ bu ka Pəlu da sansani gbãrarugia səə bu nùn sɛni so sere u ka gem

gere. Domi u kĩ u gia mban
saabuwa ba nùn wuremə mɛ.
25 Ye ba Pəlu bəkua bu ka nùn so,
u tabu sunə bikia wi u nùn yõre, u
nɛɛ, n weenɛ i Romugii so i sere nùn
siri?
26 Ye tənwero wi, u gari yi nua,
u da win tabu sunən mi, ma u nùn
bikia u nɛɛ, mba a kĩ a ko mi. Durə
wi, Romugiiwa.
27 Ma tabu sunə u da u Pəlu
bikia u nɛɛ, a man sõəwə, wunɛ
Romugiiwa?
Pəlu u nɛɛ, mɛya.
28 Tabu sunə wi, u nɛɛ, gobi
bɛkɛya na kəsia na ka sere kua
Romugii.
Pəlu u nɛɛ, mɛya ba nɛ marawa.
29 Yen sõna tabu kowo be ba səəru
sãa bu ka nùn sɛni so u ka gem gere,
ba nùn deri mii mii. Ma bɛrum
tabu sunə wi mwa ye u nua ma Pəlu
sãawa Romugii domi u dera ba nùn
bəkua.

Ba ka Pəlu da Yuuban

guro gurobun wuswaaə

30 Tabu sunə wi, u kĩ u gia kam
kam yèn saabu wahala ye, ya seewa.
Yen sõna sisiru u dera ba Pəlu kusia,
ma u nɛɛ yãku kowo tənwerobu ka
Yuuban guro gurobu bu mɛnnama.
Ma u ka Pəlu da ben wuswaaə.

23

1 Pəlu u be ba mɛnnɛ nəni girari,
ma u nɛɛ, mɛro bisibu, nɛn gõru
ga ɲ man taarɛ wɛ̃ɛmə domi na
nɛn wãaru diwa dee dee Gusunən
wuswaaə, sere ka gisən gisə.
2 Yãku kowo tənwero wi ba ra
soku Anania u be ba yõ Pəlun bəkuə
sõəwa bu nùn soowo win nəəwə.
3 Pəlu u nɛɛ, Gusunə koo nun so,
gani kpika wunɛ! A sõwa a ka man
siri Məwisin wooda səə, ma a maa
kpam wooda sara a nɛɛ, bu man
soowo.
4 Be ba yõ win bəkuə ba nɛɛ,
Gusunən yãku kowo tənwerowa a
kãka a wəmmə mɛ?
5 Pəlu u nɛɛ, mɛro bisibu na ɲ
yɛ̃ yãku kowo tənwerowa. Domi
Gusunən gari yi nɛɛ, "I ku bɛɛn
təmbun wirugiin kõsa gere."
6 Ye Pəlu u tuba mɛnnə ge səə,
ma gaba sãawa Sadusiba, gabu
maa Falisiba, yera u nəəgiru sua
mɛnnə ge səə u nɛɛ, mɛro bisibu, nɛ
Falisiwa wi Falisiba ba mara. I man
siriməwa yèn sõ na yĩiyə ma gəriba
koo se gərin di.
7 Ye u yeni gerua u kpa, Falisiba
ka Sadusiba ba sikirinə wəri ma
mɛnnə ge, ga bənu kua yiru.
8 Domi Sadusiba ba ra nɛɛ gəriba
kun seemə gərin di, hunde ka
wəllun gərado maa sari adama
Falisiba ba wura ma yabu ita ye
kpuro ya wãa.
9 Ma wure bakanu tunuma ben
suunu səə ba sikirinamə ka dam, ma
wooda yɛ̃robu gaba seewa Falisiba
səə ba nɛɛ, sa ɲ taarɛ gaa wa durə wi
səə. Wara yɛ̃ nge hundewa ɲ kun
mɛ wəllun gərado goowa u ka nùn
gari kua.
10 Sikirinə ge, ga kpɛ̃a gem gem
sere tabu sunə wi, u bɛrum kua bu
ku raa Pəlu karana. Ma u win tabu
kowobu wooda wɛ̃ u nɛɛ, bu doo
bu Pəlu wərama kpa bu ka nùn da
sansani gbãrarugian mi.
11 Tõə ten wõkuru səə, Yinni
Gusunə u Pəlu yõre ma u nɛɛ, a ku
mwia kpana. Nge mɛ a man seeda
diiya Yerusalɛmu mi, mɛya kaa maa
man seeda diiya Romuə.

Ba Pəlun wãaru kasu

12 Yen sisiru Yuuba ba mɛnna ba
nəə tia kua ba bõrua ba nɛɛ ba ɲ
gãanu dimə, baa nim ba ɲ nərumə
ma n kun mə ba Pəlu go.
13 Tən be, ba tənu weeru kere be
ba nəə tia ye kua.
14 Ma ba da ba yãku kowo
tənwerobu ka guro gurobu deema
ba nɛɛ, sa bõrua sannu ma sa ɲ
gãanu dimə sere su ka Pəlu go.
15 N n mɛn na, sa kĩ bɛɛ ka guro
gurobu i tabu sunə sõ u ka Pəlu na
bɛɛn mɛnnə səə kpam, kpa n sãare
nge i kĩ i kpam win gari mɛɛrim
səmɛ. Bɛsɛ sa ko n səəru sãa su ka
nùn go u sere tunuma.

16 Adama Pəlun sesun bii tən durə
u yina yen gari nua. U da u dua
sansani gbãrarugia yen mi, ma u
Pəlu gari yi sõəwa.
17 Ma Pəlu u tabu kowobun
tənwero turo soka, u nùn sõəwa u
ka aluwaasi wi doo tabu sunən mi
domi u gari mə u kĩ u nùn sõ.
18 Tabu kowobun tənwero wi, u
ka nùn da tabu sunən mi, ma u nɛɛ,
Pəlu pirisəm wi, u man soka ma
u man kana n ka aluwaasi wi na
wunɛn mi domi u kĩ u nun gãanu sõ.
19 Tabu sunə u aluwaasi win
nəmu nɛnua u ka nùn da bõərə u
nùn bikia u nɛɛ, mba a kĩ a man sõ.
20 U nɛɛ, Yuuba ba nəə tia kua bu
ka nun bikia sia a ka Pəlu da guro
gurobun mɛnnəwə, kpa n sãare nge
ba kĩ bu win gari mɛɛrim səmɛwa.
21 Adama a ku ben gari nə, domi
ba tənu weeru kere be ba koo kuke
swaaə bu ka nùn mwa. Be kpuro
ba bõrua ma ba ɲ dimə, ba ɲ maa
nərumə ma n kun mə ba nùn go. Baa
tẽ ba səəru sãa bu ka ye ko. Wunɛn
woodawa ba swaa daki.
22 Ma tabu sunə wi, u nɛɛ, a ku goo
sõ ma a man gari yini dəmɛa. Ma u
dera aluwaasi wi, u doona.

Ba ka Pəlu da Felisin mi

23 Ma tabu sunə wi, u tabu
kowobun wirugibu yiru soka u
nɛɛ, i tabu kowo goobu (200) səəru
koosio bu Sesare da, ka maasəbu
wata ka wəkuru, ka sere yaasigibu
goobu, ba n səəru sãa bu swaa wəri
kəba nəəba nnɛ wõku te.
24 I maa dumi gaari bəkuo kpa i ka
Pəlu da sina wuu yɛ̃ro wi ba ra soku
Felisin mi, i turi ka alafia.
25 Yen biru tabu sunə u tireru
yorua tè səə u nɛɛ,
26 nɛ Kolodu Lisiasi, na nun
təbura tem yɛ̃ro Felisi bɛɛrɛgii.
27 Yuuba ba durə wi mwawa, ba
kĩ bu nùn go. Ye na gia ma u sãa
Romugii, yeya na da ka nɛn tabu
kowobu na nùn wəra. Yen biru
na ka nùn da ben guro gurobun
wuswaaə.
28 Domi na kĩ na n yɛ̃ yèn sõ ba nùn
taarɛ wɛ̃ɛmə.
29 Miya na gia ma u ɲ gãanu ganu
kue ni nu ka gəə weenɛ, baa mam
pirisəm. Na deema ba nùn taarɛ
wɛ̃ɛməwa ben woodan garin sõ.
30 Sanam mɛ ba man sõəwa ma
Yuuba ba nəə tia kua bu ka nùn
go, yande na dera ba ka nun nùn
naawa. Na win taarɛ wɛ̃əbu sõəwa
bu na bu ben gari gere wunɛn
wuswaaə.
31 Yera tabu kowo be, ba win
wooda kpuro swĩi. Ba Pəlu sua
wõku te, ma ba ka nùn da sere An-
tipatiriə.
32 Yen sisiru tabu kowo be, ba
wura ben sansaniə ma dumigibu ba
ka nùn da wuswaaə.
33 Ye ba tura Sesareə ba tem yɛ̃ro
tire te wɛ̃, ba maa nùn Pəlu tusia.
34 Ye tem yɛ̃ro u tire te gara u kpa,
u Pəlu bikia bera mìn di u na. Pəlu
nɛɛ, Silisin di.
35 Tem yɛ̃ro u nɛɛ u koo win gari
nə sanam mɛ win taarɛ wɛ̃əbu ba
tunuma.
Ma u wooda wɛ̃ bu Pəlu kõsu
Herodun sina kpaarə.

24

Yuuba ba Pəlu gari mani

1 Sõə nəəbun biru, Anania yãku
kowo tənwero u da Sesareə wi ka
guro gurobu gabu sannu ka sere
wooda yɛ̃ro goo wi ba mò Terituru.
Ba da tem yɛ̃ron mi, ma ba Pəlun
taarɛ gerumə.
2 Ba Pəlu soka, ma Terituru u
nùn gari manibu wəri u nɛɛ, Felisi
bɛɛrɛgii, sa alafia mə gem gem ka
wunɛn baruka. Wunɛn yam waa
geebu bu dera a wooda dabiru kəsa
bɛsɛn tem arufaanin sõ.
3 Sa ye kpuro wura baama kpuro
saa baayere səə, ka siarabu.
4 Adama na ɲ kĩ n wunɛn saa
kpuro di. Yen sõ, na nun kanamə a
ka sun tɛmanə gari piiko ye sa mə
səə.
5 Sa wa ma durə wini
naanaanugiiwa, u ra sannəsu
seeyewa Yuuban suunu səə
handunia kpuro səə. U maa sãa

wuuru garun wirugibun turo te ba
ra soku Nasarenɛgibu *.
6 U mam swaa kasu u ka sãa
yeru disi doke. Sanam mɛya sa wi
mwa. [Sa raa kĩ su nùn siri ka bɛsɛn
wooda,
7 adama tabu sunə Lisiasi u na, u
sun nùn wərari ka dam.
8 Ma u wooda wẽ win taarɛ wẽəbu
bu na wunɛn wuswaaə.] Wunɛn tii
à n nùn gari bikia, kaa kpĩ a gãa ni
kpuron gem wa nì səə sa nùn taarɛ
wẽɛmə.
9 Ma Yuuba ba gari yi kpuro wura
ba nɛɛ, geema.

Pəlu u win gari tubusia Felisin wuswaaə

10 Yera tem yẽro u Pəlu gari wẽ ka
yĩreru, ma Pəlu seewa u nɛɛ, na yẽ
ma a sãa siri kowo tem mɛ səə saa
wõə dabirun di. Yen sõ, kon gari
gere n ka tii yina ka toro sindu.
11 À n bikia ba koo nun sõ, n ǹ
mə n sõə wəkura yiru kere ye na ka
Yerusalɛmu da n sãaru ko mi.
12 Ba ǹ man wa na ka goo
sikirinamə ǹ kun mɛ na təmbu
sannə nəə kuurimə sãa yerə ǹ kun
mɛ ben mɛnnə yeru səə, ǹ kun mɛ
wuu suunu səə.
13 Gari yi ba man manimə tẽ, ba ǹ
maa yin seeda gaa mə.
14 Adama gãa teena na wura
wunɛn wuswaaə, na Gusunə bɛsɛn
sikadoban Yinni sãamə ka swaa ye
beni ba sokumə weesugia. Na maa
Məwisin wooda kpuro naanɛ doke
ka maa Gusunən səməbun tirenu.
15 Na yĩiyə bini mə Gusunə səə
bi durə beni ba maa mə ma təmbu
kpuro, tən geegibu ka tən kõsobu,
ba koo se gərin di.
16 Yen sõna na hania mò
baadomma, kpa nɛn gõru gu ku
man taarɛ wẽ Gusunən wuswaaə ka
maa təmbun wuswaaə.
17 Wõə dabirun biru na tẽ wura
Yerusalɛmuə n ka nɛn təmbu
somiru naawa kpa n maa Gusunə
kẽnu kẽ.
18 Mi səərə ba man deema sãa
yerə, na tii dɛɛrasia. Tən wəru sari
mi, sannə nəə kuribu maa sari mi.
19 Adama Asin Yuu gaba wãa
mi. N weenɛ ben tii bu na wunɛn
wuswaaə bu seeda di bà n gãanu wa
nɛ səə,
20 ǹ kun mɛ, a de durə beni bu
gere taarɛ ye ba wa nɛ səə dəma
te na yõra guro gurobun mɛnnən
wuswaaə.
21 Ma n kun mə gãa tee nì səə na
gbãra ye na yõ ben suunu səə na nɛɛ,
bɛɛ i man siriməwa gisə yèn sõ na
naanɛ doke ma gəriba koo se.
22 N deema Felisi u naanɛ doke-
bun swaa yẽ, yera u Yuu be sõəwa
bu de tabu sunə Lisiasi ù n tunuma.
Dəma teya u koo ben gari yi wẽɛri.
23 U maa tabu kowobun tənwero
wooda wẽ u n gina Pəlu doke
pirisəm səə, adama u de u n tii mə
mi, u maa de win kpaasibu bu nùn
beram na bu ka nùn nəəri.

Pəlu u da Felisi ka Durusilan wuswaaə

24 Sõə mɛɛrun biru Felisi u na ka
win kurə Durusila, wi u sãa Yuu.
Ma u Pəlu sokusia. Ye u tunuma ma
ba nùn swaa daki sanam mɛ u naanɛ
dokebu Kirisi Yesu səən gari mò.
25 Adama sanam mɛ Pəlu u bu
gem kobu ka gaya ka maa siri bi
bu ween gari tubusiamə, Felisi u
nanda, ma u nɛɛ, a doonə gina. Kon
kpam nun soku nà n fɛɛ wa.
26 U raa maa yĩiyə u koo gobi
wawa Pəlun min di. Yenin saabuwa
u ra nùn sokusie kiri kiri u ka nùn
gari ko.
27 Wõə yirun biru Pəəsiyu Fesitu
u kua Felisin kəsire. N deema Felisi
u Pəlu deri pirisəm səə yèn sõ u kĩ u
n bɛɛrɛ mə Yuuban mi.

25

Pəlu u kĩ u da tem yẽron mi

1 Ye Fesitu u tunuma Sesareə u
ka səmburu sua, yen sõə nnɛse u
Yerusalɛmu da.

* **24:5** ***Nasarenɛgibu*** - Tən be ba na Nasarɛtin di. Ba maa naanɛ dokeo gbiikobu soka mɛ yèn sõ Yesu u na Nasarɛtin di.

2 Miya yãku kowo tənwerobu ka
Yuuban guro gurobu ba Pəlu du-
rum mani, ba maa Fesitu suuru
kana
3 u ka Pəlu na Yerusalɛmuə, domi
ba gãru doke bu nùn go swaaə.
4 Fesitu u bu sõəwa u nɛɛ, Pəlu
wãa pirisəm səə Sesareə, nɛn tii na
ɲ maa tɛɛmə n ka wura mi.
5 Yen sõ, i de su da mi ka bɛɛn
wirugibu gabu sannu kpa bu gere
tora te u kua.
6 Fesitu kun sõə nəəba ita ɲ kun
mɛ sõə wəkuru kere ben mi, u ka
wura Sesareə. Ye u tura mi, sisiru
u da u sina siri yerə ma u wooda wɛ̃
bu ka Pəlu na win wuswaaə.
7 Ye Pəlu u tunuma, Yuu be ba na
Yerusalɛmun di ba nùn suunu bure
ma ba nùn kõsan taarɛ manimə yèn
seeda ba ɲ mə.
8 Adama Pəlu u ka tii yina u nɛɛ,
na ɲ Yuuban wooda torari, ɲ kun
mɛ sãa yeru, ɲ kun mɛ Romun tem
yɛ̃ro.
9 Fesitu wi, u kĩ u n bɛɛrɛ mə
Yuuban mi, yera u Pəlu sõəwa u nɛɛ,
a kĩ a da Yerusalɛmuə bu nun siri
gari yin sõ nɛn wuswaaə?
10 Pəlu nɛɛ, aawo. Tem yɛ̃ron
woodan siri yerəwa na yõ, miya n
weenɛ bu man siri. Na ɲ Yuuba
torari nge mɛ wunɛn tii a yɛ̃ sãa sãa.
11 Nà n wooda sara, ɲ kun mɛ nà n
gãanu ganu kua ni nu ka gəə weenɛ,
na ɲ yinamə bu man go. Adama
mɛm mɛ ba man manimə səə, gem
mù kun wãa, goo sari wi u koo kpĩ
u man bu nəmu səndia. Yen sõ, tɛ̃ na
ka nɛn siribu dəəwa tem yɛ̃ron mi.
12 Ye Fesitu u ka wigibu wesiana
u kpa, u Pəlu sõəwa u nɛɛ, yèn
sõ a wunɛn siribu tem yɛ̃ro nəmu
səndia, win miya kaa da.

Ba ka Pəlu da Agiripa ka Berenisin wuswaaə

13 Sõə mɛɛrun biru, sina boko
Agiripa ka win sesu Berenisi ba
Sesare da bu ka Fesitu təbiri.
14 Ye ba sõə yiru mò mi, Fesitu u
sina boko wi Pəlun gari sõəwa u nɛɛ,
durə goo wãa pirisəm səə wuu mi,
wi Felisi u deri.
15 Sanam mɛ na Yerusalɛmu da,
Yuuban yãku kowo tənwerobu ka
guro gurobu ba man win toranu
tubusia. Ma ba man bikia n nùn
taarɛ wɛ̃ bu go.
16 Adama na bu sõəwa Romugibu
ba ku ra de bu goo go ma n kun mə
ba yɛ̃ro siri. Ba ra dewa wi ka win
taarɛ wɛ̃əbu bu gari ko nəə ka nəə.
17 Sanam mɛ be kpuro ba na wuu
mi, na ɲ dirira, adama yen sisira
na bu sokusia siri yerə, ma na maa
wooda wɛ̃ bu ka Pəlu na.
18 Win taarɛ wɛ̃əbu ba seewa,
adama ba ɲ nùn gãa kõsunun taarɛ
wɛ̃ ni na raa tamaa.
19 Ben tiin sãarun gariya ba ka
nùn sikirinamə, ka maa durə goon
gari wi ba sokumə Yesu wi u gu.
Adama Pəlu u gerumə kam kam
durə wi, u wasi.
20 Na biti kua amənа kon gari yin
bweseru sirisina. Yen sõna na Pəlu
bikia ù n kĩ bu nùn gari yin siribu
kua Yerusalɛmuə.
21 Adama u win siribu tem yɛ̃ro
nəma səndia. Yera na wooda wɛ̃ bu
kpam nùn doke pirisəm səə sere n
ka nùn daasia mi.
22 Agiripa u Fesitu sõəwa u nɛɛ,
nɛn tii na kĩ n durə win nəən gari nə.
Fesitu nɛɛ, sia kaa nə.
23 Yen sõna sisiru Agiripa ka
Berenisi ba tunuma siri yerə ka
bɛɛrɛ baka, ma tabu sinambu ka
wuun wirugibu ba bu swĩi. Ma
Fesitu u wooda wɛ̃ bu ka Pəlu na.
24 Fesitu nɛɛ, sina boko Agiripa ka
bɛɛ kpuro be i wãa mi ka bɛsɛ sannu,
durə wi wee, wìn gari Yuuba kpuro
ba ka na nɛn mi, be ba wãa wuu mi
ka be ba maa wãa Yerusalɛmuə. Ba
gbãsukumə ba mò, n ɲ weenɛ u n
maa wãa.
25 Nɛn tii na ɲ gãanu wa wi səə,
ni nu ka gəə weenɛ. Adama yèn sõ
win tii u win siribu tem yɛ̃ro nəmu
səndia, na gãru doke n nùn daasia
win mi.
26 Ka mɛ, na ɲ gãanu wa ni kon
nɛnusi win gari səə n ka nɛn yinni
tireru kua. Yen sõna na ka nùn na
bɛɛ kpuron wuswaaə, n mam nɛɛre

wunɛ sina boko Agiripa, i ka win gari wɛ̃ɛri kpa n ka wa ye kon yore.
27 Domi n ṅ man dee dee sãawɛ n
ka pirisɔm goo mɔrisia kpa na kun
gerua mban sɔ̃na.

26

Pɔlu u tii tubusia

Agiripan wuswaaɔ

1 Agiripa u Pɔlu sɔ̃ɔwa u ayeru mɔ
u ka win gari tubusia.
Yera Pɔlu u tɔmbu marisia ka
nɔmu, ma u tii tubusia u nɛɛ,
2 sina boko Agiripa, nɛn nukura
dora gisɔ yèn sɔ̃ kon kpĩ n tii tubusia
wunɛn wuswaaɔ gari yi kpuro sɔɔ yi
Yuuba ba man manimɔ.
3 Domi na yɛ̃ ma a Yuuban
komaru yɛ̃ sãa sãa ka ben
sikirinɔsun gari. N n mɛn na, na
nun kanamɔ a tɛmanɔ a nɛn gari
swaa daki.
4 Yuuba kpuro ba nɛn wãaru yɛ̃
saa nɛn aluwaasirun di. Ba yɛ̃ ma
Yerusalɛmuɔra na biru di nɛn bwe-
seru sɔɔ.
5 Ba man yɛ̃ n tɛ. Yen sɔ̃, bà n
kĩ ba koo kpĩ bu man seeda diiya
ma Falisiban swaa sɔɔra na kpɛ̃a, ye
ya Yuuban sãarun komaru nɛni n
kpuro kere.
6 Ma tɛ̃, ba man siri mini yèn sɔ̃ na
nɔɔ mwɛɛ te yĩiyɔ te Gusunɔ u bɛsɛn
sikadoba kua.
7 Nɔɔ mwɛɛ teya bɛsɛn bwesenu
wɔkura yiru nu ka Gusunɔ sãamɔ
gem ka tia bururu ka yoka. Sina
boko, yĩiyɔ bin sɔ̃na Yuuba ba man
mɛm manimɔ.
8 Mban sɔ̃na bɛɛ Yuuba i ṅ kpɛ̃
i naanɛ doke ma Gusunɔ u gɔribu
seeyamɔ.
9 Nɛn tii na raa tamaa n weenɛ
n Yesu Nasarɛtigiin yĩsiru sanku ka
swaa dabinu.
10 Mɛya na kua Yerusalɛmuɔ.
Na wooda mwa saa yãku kowo
tɔnweroban min di, ma na naanɛ
dokeobu dabiru doke pirisɔm sɔɔ.
Bà n maa kĩ bu ben gabu go nɛn
nɔmu ga ra n wãa sɔɔ.
11 Nɔn dabira na ra bu so Yuuban
mɛnnɔ yenu kpuro sɔɔ, kpa n bu
tilasi ko bu ka Gusunɔ gari kam
gerusi. Na ka bu mɔru bɛsira too
sere na mam bu naa swĩi wuu
tukusɔ.

Pɔlu u win gɔ̃ru gɔsiabun gari mɔ̀
(I maa mɛɛrio Gɔrobun Kookoosu 9:1-19, 22:6-16)

12 Ma Pɔlu maa nɛɛ, yãku kowo
tɔnweroba man yɔllaa kua na dɔɔ
Damasiɔ ka ben yiiko.
13 Sina boko, sɔ̃ɔ wii wɔllun saka
swaa ye sɔɔ, na yam bururam wa
mu na wɔllun di mu sun wukiri nɛ
ka be ba man yɔ̃siriɔ. Yam bururam
mɛ, mu sɔ̃ɔgim ballim kere.
14 Bɛsɛ kpuro sa wɔruma temɔ,
ma na nɔɔ gagu nua, ga ka man
gari mɔ̀ ka Heberum ga nɛɛ, Sɔɔlu
Sɔɔlu, mban sɔ̃na a man nɔni sɔ̃ɔmɔ.
Mɛɛrawa a tii mɔ̀ nge naa kinɛ te ta
ten yinnin dɛki nɔɔ sɛmgia tɛsumɔ.
15 Ma na bikia na nɛɛ, wuna were
Yinni. Ma Yinni nɛɛ, nɛna Yesu wi a
nɔni sɔ̃ɔmɔ.
16 Tɛ̃, a seewo a yɔ̃ra. Na nun
kuremawa n ka nun gɔsi a ko nɛn
sɔmɔ, kpa a ka gãa nin seeda di ni a
wa kɔ ka maa ni kaa wa sanam mɛ
kon kpam nun kure.
17 Kon nun yakia saa Isireliban
nɔmun di, ka maa tɔn tukobun min
di bèn mi kon nun gɔri,
18 a ka ben nɔni wukia bu ka
gɔsira yam wɔ̃kurun di bu du yam
bururam sɔɔ, kpa bu gɔsira Setam
dam di bu na Gusunɔn mi, kpa bu
ben toranun suuru wa bu ayeru
tubi di ka be sannu be Gusunɔ u
gɔsa u kua wigibu yèn sɔ̃ ba man
naanɛ doke.

Pɔlu u win sɔmburun gari mɔ̀

19 Pɔlu maa nɛɛ, sina boko
Agiripa, yen sɔ̃na na wɔllun kãsi te
mɛm nɔɔwa.
20 Na waasu kua, gbiikaa Damasiɔ
ka maa Yerusalɛmuɔ, yen biru
Yudean tem kpuro sɔɔ, ka maa tɔn
tukobun mi. Na bu sɔ̃ɔwa bu ben
gɔ̃ru gɔsio bu toranu deri bu wura

Gusunən mi, kpa bu gɔ̃ru gəsiabun kookoosu sɔ̃əsi.
21 Yenin saabuwa Yuu gaba man mwa sãa yerə ba ka swaa kasu bu man go.
22 Adama sere ka gisən gisə Gusunə u man kɔ̃su, na ka wãa na seeda dimə təmbu kpuron wuswaaə, baka ka buu. Na ɲ gãanu gerumə, ma n kun mə ye Gusunən səməbu ka Məwisi ba gerua ben tireru səə ba nɛɛ ya koo koora.
23 Yeya, Kirisi u ɲ koo ko u kun nəni sɔ̃ɔre, kpa u n sãa gbiikoo wi u koo se gərin di u ka yam bururam gari kpara Yuuban mi ka maa tən tukobun mi.

Pəlu u kĩ Agiripa u ko Kirisigii

24 Sanam mɛ Pəlu u tii tubusia mɛsum, Fesitu u gbãra u nɛɛ, Pəlu, a wiiraməwa! Wunɛn keu baka ya nun wiiro kua.
25 Pəlu nɛɛ, Yinni Fesitu na ɲ wiiramə. Gari yi na gerumə yi sãawa gem, yi maa swaa swĩi.
26 Domi sina boko Agiripa u gari yin asansi yɛ̃. Na maa ka nùn gari mɔ̀ ka toro sindu yèn sɔ̃ na yɛ̃ ma yen gɛɛ kun nùn berue, domi gari yi, yi ɲ koore gbɛnum.
27 Sina boko Agiripa, a Gusunən səməbun gari naanɛ doke ro? Na yɛ̃ sãa sãa ma a yi naanɛ doke.
28 Agiripa u Pəlu sɔ̃əwa u nɛɛ, ɲ n sosi fiiko kaa n kĩ a de n ko Kirisigii.
29 Pəlu u nɛɛ, baa ɲ n domman na, Gusunə u de a ko Kirisigii n kun mam wunɛ təna, n koora mɛ ka be ba nɛn gari nəəmə mini kpuro gisə, kpa i n sãa nge nɛ, yəni yi ba man doke baasi.
30 Sanam mɛya sina boko ka tem yɛ̃ro ka Berenisi, ka be ba sɔ̃ mi, ba seewa.
31 Ye ba yariə, ba sɔ̃ənamə ba mɔ̀, durə wi, u ɲ gãanu kue ni nu ka gəə weenɛ, baa mam pirisəm.
32 Ma Agiripa u Fesitu sɔ̃əwa u nɛɛ, durə wi, ù kun win siribu tem yɛ̃ro nəmu səndie, sa ko raa kpĩ su nùn kara.

27

Ba ka Pəlu Romu dəə

1 Sanam mɛ ba gɔ̃ru doke su ka Italin tem da ka goo nimkuu, ba Pəlu ka pirisəm gabu Yuliu nəmu səndia wi u sãa Romun tabu kowo wuuru garun tənwero te ba sokumə tem yɛ̃rogiru.
2 Sa goo nimkuu dua ge ga na saa Adamitin di ga dəə ga n Asin tem bɛwe. Ma sa swaa wəri. N deema Aritaaki, Masedənigii wi u na saa Tɛsalonikan di, u wãa ka bɛsɛ.
3 Yen sisiru sa tura Sidoniə. Yuliu u Pəlu tən geeru kua, u dera u da u win kpaasibu bera bu ka nùn wɛ̃ yèn bukata u mə.
4 Ye sa doona wuswaaə woo bəkə ga sun sweemə. Yen sɔ̃na sa da sa Sipun tem bɛwa mi woo ga ka nɛ.
5 Ye sa Silisi ka Panfilin tem bɛwa, sa tura Miraə Lisin temə.
6 Miya bɛsɛn tabu kowo tənwero u goo nimkuu gagu wa ge ga na saa Alesandirin di ga dəə Itali gia, ma u sun ge duusia.
7 Sɔ̃ə dabira sa da tɛɛru tɛɛru ka wahala sa sere da Sinidin bəkuə. Ye woo bəkə ga yina su da wuswaaə, sa gɛra sa da sa Keretin tem bɛwa sa kpa ka Saaməɲɛn bəkuə.
8 Ma sa ye sara ka wahala baka sa tura yam gam mɛ ba mɔ̀ Alafian Wɛ̃ra yeru, mɛ mu wãa wuu gen bəkuə ge ba mɔ̀ Lase.
9 Sa sina mi sɔ̃ə mɛɛru sere ba ka nəə kusia, ma bɛsɛn wuswaa daabu kua kari baka domi saa ye, ya ka goo nimkuu sɛ̃. Yen sɔ̃na Pəlu u bu kirə kua u nɛɛ,
10 durə bɛɛ, na wa ma bɛsɛn wuswaa daabu kun koorə n kun ka kari ka munusɛ. N ɲ səmunu təna nu koo kam koo ka goon tiiwa ka sere bɛsɛn tiin wãaru.
11 Adama tabu kowo tənwero u goo temə ka goo yɛ̃ron gari swaa daki n kere Pəlugii.
12 Goo yɔ̃ra yee te, ta ɲ weenɛ bu yɔ̃ra mi woorun sanam. Yen sɔ̃na ben dabira nɛɛ, bu doona min di, kpa bu kookari ko bu ka turi Fenikiə mi Keretin tem goo yɔ̃ra

yeru gara wãa, te ta mɛɛra sɔ̃ɔ duu yerun yɛ̃sa ka yɛ̃sa. Miya ba kĩ ba n wãa woorun sanam.

Woo bɔkɔ ga seewa

nim wɔ̃ku wɔllɔ

13 Woo fɛrɛ fɛrɛbu ga seema nim wɔ̃ku gian di, ma durɔ be, ba tamaa ben daabu koo kooraWa nge mɛ ba kĩ. Yera ba goo yɔ̃ratia gaWama nim di, ba goo wuka ba Keretin tem bɛwe turuku turuku.

14 Adama ye n sosi fiiko, woo bɔkɔ ge ba ra soku Erakilɔm ga seewa saa tem burerun beran di.

15 Ga goo nimkuu swee ma yèn sɔ̃ sa ǹ kpĩa su goo ge sĩisia woo gen deedeeru, sa ǹ maa kookari gaa kue, sa dera woo ge, ga ka goo ge da mi ga kĩ.

16 Ma sa da sa tem bure piibu bɛwa ge ba mɔ̀ Koloda mi woo ga ka nɛ. Miya sa kpĩa sa goo nimkuun goo piibu gawa ka wahala baka sa ka gu duusia.

17 Ye sa gu duusia sa kpa, ba goo nimkuu ka wɛ̃ɛ gɛɛ bɔkua ka dam. Yera ba gen beka ka wɛ̃ɛ kusia, ma ba dera woo ga ka gu da mi ga kĩ yèn sɔ̃ ba bɛrum kua bu ku raa de Sirituɔ bu yani sɛɛri kuru kara.

18 Yen sisiru, nge mɛ woo ge, ga sun sweemɔ ka dam, ba goo nimkuun sɔmunu wiabu wɔri ba sure nim sɔɔ.

19 Yen sisi kpaaru, ba goo nimkuun dendi yãnu wia ba sure nimɔ ka ben tiin nɔma.

20 Sɔ̃ɔ dabira sa ǹ sɔ̃ɔ ka kperi wa, ma woo damguu ga mɔ̀, sa ǹ de maa tamaa sa ko yari baani.

21 Ye goo kun gãanu di saa tɛɛbun di, yera Pɔlu u yɔ̃ra ben suunu sɔɔ u nɛɛ, durɔ bɛɛ, ì n daa nɛn gari wura, sà kun daa dɔɔnɛ Keretin di, i ǹ daa kari ka munusɛ yeni wasi.

22 Adama tɛ̃, na bɛɛ kanamɔ, i de bɛɛn bwɛ̃ra kpuna. Goo sari wi u koo kam ko bɛɛ sɔɔ ma n kun mɔ goo nimkuu tɔna.

23 Domi gĩa wɔ̃kuru Gusunɔ wìgii na sãa, wi na sãamɔ, win gɔrado u na nɛn mi

24 u nɛɛ, nɛ Pɔlu n ku bɛrum ko. Na ǹ kon ko na kun yɔ̃re tem yɛ̃ron wuswaaɔ. N wee, Gusunɔ u maa man be kpuro yɔllaa kua be ba wãa ka nɛ sannu goo sɔɔ.

25 Yen sɔ̃, durɔ bɛɛ, i bɛɛn wasi kusio. Domi na naanɛ sãa ma Gusunɔ u koo ko nge mɛ u man sɔ̃ɔWa.

26 Adama goo ga koo kɔsikira tem bureru garun gãarɔ.

27 N wee, n kua sɔ̃ɔ wɔkura nnɛsen wɔ̃kuru ma woo damguu ga sun bɔrikiamɔ nim wɔ̃ku wɔllɔ ge ba ra soku Mɛditeranɛ. Wɔ̃ku ten suunu sɔɔn saka, goo nimkuun sɔm kowoba tamaa sa tem turuku kuaWa.

28 Ma ba sisu wɛ̃ɛ gbinisi ba kpɛ̃ɛ nim sɔɔ. Ba wa ma nim mɛn dukum mu tura mɛtiri tɛna ka nɔɔba yiru. Ye n tɛ fiiko ba kpam yĩira ma ba wa nim mɛn dukum tura mɛtiri yɛnda nɔɔbu ka ita.

29 Ba nande bu ku raa kpenu kuru kara, yen sɔ̃na ba goo yɔ̃ratinu nnɛ sãarusia gen biruɔ, ma ba kanamɔ yam mu fuuku sãra.

30 Yera goon sɔm kowobu gaba gɔ̃ru doke bu gbɛnum sara, ma ba goo piibu sarasia nimɔ nge ba kĩ bu goo yɔ̃ratinu ka da gen wuswaaɔ.

31 Adama Pɔlu u tabu kowo tɔnwero ka tabu kowobu sɔ̃ɔWa u nɛɛ, ma n kun mɔ sɔm kowo beni ba sina sɛ̃ɛ goo nimkuu sɔɔ, i ǹ faaba wasi.

32 Yera tabu kowoba wɛ̃ɛ bura yi yi goo piibu ge nɛni ma ba dera ga wɔri nim sɔɔ.

33 Sanam mɛ ba yam sãreru mara Pɔlu u be kpuro kana bu di. U nɛɛ, saa sɔ̃ɔ wɔkura nnɛn diya i faaba swaa daki, i ǹ maa gãanu ganu di.

34 Na bɛɛ kanamɔ, i dio bɛɛn faaban sɔ̃. Domi baa bɛɛn wirun seri tia kun borimɔ.

35 Ye Pɔlu u yeni gerua u kpa, u pɛ̃ɛ sua u Gusunɔ siara be kpuron wuswaaɔ u ye mura ma u dim wɔri.

36 Ma be kpuro ba wasi kusia, ba
dĩanu di ben tii.
37 Bɛsɛ be sa wãa goo nimkuu ge
sɔɔ, bɛsɛn geera tura tənu goobu ka
wata ka wəkura nɔɔbu ka tia (276).
38 Ye baawure u di u deba, ba
alikama sure nim wõku sɔɔ, goo
nimkuun bunum mu ka kaara.

Goo nimkuu ga kəsikira

39 Ye yam sãra, ba ṅ tem mɛ tuba,
adama ba daa gəmburu garu wa te
ta yani sɛɛri mə, ma ba gõru doke bu
goo nimkuu bərie mi, bà n kpĩa.
40 Yera ba goo yõratinun wɛ̃ɛ
kusia ba dera nu nim wəri, ka sere
maa sɛsɛnun wɛ̃ɛ yi ba ka yi səri. Ma
ba beka seesia wəllə goo nimkuu
gen wuswaaɔ kpa woo gu ka goo
bərie daa gəmbu ten mi gia.
41 Adama ba tura mi nim kurenu
yinnamə ka dam ma ba tem kuru
kara. Ma goo nimkuun wuswaa
ya tem gira, ba kpana bu ge wuka.
Sanam mɛya nim kure bakanu maa
gen biru swee ka dam, ma ga
kəsikira.
42 Yera tabu kowobu ba gõru doke
bu pirisəm be kpuro go, kpa bu ku
raa kɛ̃ɛri bu yakara.
43 Adama tabu kowo tənwero wi,
u kĩ u Pəlu faaba ko, yen sõna u bu
yinari. U wooda wɛ̃ be ba kɛ̃ɛri yɛ̃
bu gbi bu sure nim sɔɔ bu təbura
guruɔ.
44 Kpa be ba tie bu goo nimkuun
kpatakunu yə bu ka təbura ṅ kun
mɛ gen tiin bɛsi. Nge mɛya təmbu
kpuro ba ka tura guruɔ ka alafia.

28

Ba wãa Malituɔ

1 Sanam mɛ sa tura tem bure ten
mi ka alafia sa gia ma teya ba mò
Malitu.
2 Yam min təmba sun nɛnua ka
kĩru. Gura nɛmə, ma woora mò. Yen
sõna ba dõə sõrua, ba ka sun dam
koosia.
3 Ye Pəlu u dãa buri mɛnnamə u
dokemə dõə sɔɔ, sanam mɛya waa
gəsəra yarima min di yam susurun
sõ ma ta win nəmu tɛ̃ke.
4 Yam min təmba waa ye wa Pəlun
nəmuɔ, ma ba gerua ba nɛɛ, kam
kam durə wi, tən gowowa. Baa mɛ
u nim wahalan di yara, bũu u ṅ koo
de u n wãa.
5 Adama Pəlu u waa ye kpare dõə
sɔɔ, ya ṅ maa nùn wahala gaa kue.
6 Ba mara bu wa win wasi məsi, ṅ
kun mɛ u wəruma suaru sɔə u gbi.
Ye ba nùn mɛɛra tii tii n ka tɛ, ba
wa gãanu ganu kun nùn kue, ba nɔɔ
kəbia ba nɛɛ, bũuwa u sãa.
7 Yam min bəkuəra durə goon
yɛnu ga wãa, wi u sãa tem bure ten
sunə, win yĩsira Pubilusi. U sun
dam koosia, ma u sun nɛnua ka kĩru
sõə ita win yɛnuə.
8 N deema Pubilusin tundo u
wasi sundu ka bandubandu barə
u kpĩ. Ma Pəlu u dua win dirə u
kanaru kua u nùn nəma səndi, ma u
nùn bɛkia.
9 Yen biru tem mɛn barəbu kpuro
ba naamə win mi, ma u bu bɛkiamə.
10 Ba sun bɛɛrɛ kua ka gãa dabinu.
Sanam mɛ sa goo nimkuu duə sa
doonə, ba sun kpuro wɛ̃ yèn bukata
sa mə.

Pəlu tura Romuə

11 Suru itan biru sa goo nimkuu
gagu dua ge ga na saa Alesandirin
di, ge ga raa yõ tem bure ten mi
woorun saa. Goo nimkuu gen
yĩrera sãa bũu sikaba.
12 Sa tura wuu gagun mi, ge ba mò
Sirakusi, ma sa sõə ita kua mi.
13 Sa kpam goo wuka min di sa
da Regioə. Yen sisiru woo ga seewa
nim wõku gian di ma sõə yiruse sa
tura Pusoliə.
14 Sa naanɛ dokeobu gabu deema
mi, ma ba sun kana su ka bu sina
alusuma bõə teeru. Nge mɛya bɛsɛn
sanum koosina sa ka tura Romuə.
15 Naanɛ dokeo be ba wãa mi, ba
nua ma sa wee, ma ba sun sennə
na sere Apiyusin yaburə. Gaba maa
ka sun yinna mi ba mò səbun səbia
yenu ita. Ye Pəlu u bu wa u Gusunə
siara, ma win bwɛ̃ra kpuna.

16 Sanam mɛ sa Romu dua, ba
dera Pəlu u win diru mə win baa.
Ma tabu kowo goo u nùn kɔ̃su.

Pəlu waasu kua Romuə

17 Sɔ̃ɔ itan biru, Pəlu u wuu gen
Yuuban wirugibu sokusia. Ye ba
mɛnna ba kpa u nɛɛ, bɛɛ nɛn mɛro
bisibu, Yuu be ba wãa Yerusalɛmuə
ba man mwa, ma ba man Romugibu
nəmu səndia, baa mɛ na ɲ̀ bɛsɛn
təmbu gãanu ganu kue, na ɲ̀ maa
bɛsɛn sikadoban komaru torari.

18 Romugiba man siri ma ba kĩ bu
man kara yèn sɔ̃ ba ɲ̀ taarɛ gaa wa nɛ
səə ye ya ka gəə weenɛ.

19 Adama Yuu be, ba ɲ̀ gari yi
wure, yera na nɛn siribu tem yɛ̃ro
nəmu səndia, baa mɛ na ɲ̀ nɛn
təmbu gari gɛɛ mani.

20 Yenin sɔ̃na na bɛɛ bikia i ka na
gisə n ka bɛɛ gari ko. Domi ba man
yəni yi dokewa wi Isireliba ba mara
u nan sɔ̃.

21 Ba nùn sɔ̃əwa ba nɛɛ, sa ɲ̀ tirenu
wa saa Yudean di wunɛn garin sɔ̃,
mɛya maa sa ɲ̀ baaru kɔ̃sa gaa nua
saa bɛsɛn mɛro bisibun nəən di be
ba na saa mi gian di.

22 Adama bɛsɛn tii sa kĩ su nə ye
a naanɛ doke, domi sa yɛ̃ ma baama
kpurowa ba swaa yen kɔ̃sa gerumə.

23 Yen sɔ̃na ba tɔ̃ru yi te ba koo
na win mi, ma tən dabinu na tɔ̃ə te,
diru mi u wãa. U bu gari yi kpuro
tubusiabu wəri, u bu ban te Gusunə
u swĩin gari seeda diiya. U bu Yesun
gari sɔ̃əsimə saa Məwisin wooda ka
Gusunən səməbun tirenun di. U bu
yen keu sɔ̃əsi saa bururun di sere
sɔ̃ə ka kpa.

24 Gabu be səə ba gari yi naanɛ
doke, adama gabu ba ɲ̀ wure.

25 Ba gari yi sikirinɛmə, ba ka
doona. Adama bu sere doona
Pəlu u gari tee sosi win gari səə u
nɛɛ, geema, Hunde Dɛɛro u bɛɛn
sikadoba sɔ̃əwa saa Gusunən səmə
Esain nəə səən di,

26 u nɛɛ,
“A doo tən ben mi, a nɛɛ,
ba ko n nəəmə ka gem,
adama n ɲ̀ koo bu yeeri.
Ba ko n mɛɛrimə,
adama ba ɲ̀ koo wa.

27 Domi tən benin gɔ̃ru ga ɲ̀ biti mə.
Ba ben tiin swaa kərua.
Ba nəni yinwa
kpa bu ku wa ka ben nəni,
kpa bu ku nə ka ben swaa,
kpa bu ku gia ka ben gɔ̃ru,
kpa bu ku raa ka gəsirama nɛn mi n
ka bu bɛkia.”

28 Pəlu u maa nɛɛ, ɲ̀ n mɛn na, i n yɛ̃
ma Gusunə u dera win faaba ye, ya
da tən tukobun mi. Beya ba koo ye
swaa daki. [

29 Ye Pəlu u yeni gerua u kpa, Yuu
be, ba seewa ba sikirinamə gem
gem ba ka doonə.]

30 Wɔ̃ə gira yiruwa Pəlu u wãa
diru garu səə te u haya sãa. Be ba
nùn beram da mi kpuro u ka bu
faagi kua ka nuku dobu.

31 U ban te Gusunə u swĩin garin
waasu mɔ̀ ma u Yinni Yesu Kirisin
gari tubusiamə ka toro sin bakaru.
Goo sari wi u nùn yinari.

TIRE TE PƆLU U ROMUGIBU KUA

Pɔlu u tire te Romugibu yoruawa saa Korintin di sanam mɛ u sɔɔru mɔ̀ u ka da Romu mi, u Yesun yigbɛru dam kɛ̃. Domi u kĩ u sɔmburu ko Romun Yesun yigbɛrugibun suunu sɔɔ saa fiiko kpa bu nùn somi u ka da Ɛsipanin temɔ.

Pɔlu u sɔ̃ɔsimɔ win tire te sɔɔ ye ya sãa naanɛ dokebu ka nge mɛ naanɛ doke bi, bu ra tɔnun wãaru kɔsi. Tire ten gari mɛro ya sãawa naanɛ dokebu bu ra de tɔnu u faaba wa, n ǹ mɔ wooda n nɛnubu. Handuniagibu kpurowa ta gari yi sɔ̃ɔmɔ. Domi Gusunɔn mi, goo kun goo.

Tire ten kpunaa

1. Tire ten gari mɛro, wiru 1:1-17.
2. Tɔmbu kpurowa ba tore, wiru 1:18n di sere wiru 3:20.
3. Swaa ye Gusunɔ u ra ka tɔmbu faaba ko, wiru 3:21n di sere wiru 4:25.
4. Wãa kpaaru Kirisi sɔɔ, wiru 5n di sere wiru 8.
5. Gusunɔn himba Isireliban sɔ̃, wiru 9n di sere wiru 11.
6. Nge mɛ naanɛ dokeo u koo win wãaru diisina, wiru 12n di sere wiru 15:13.
7. Tɔbiribu, wiru 15:14n di sere wiru 16:27.

Tɔbiribu

1 Nɛna Pɔlu, Kirisi Yesun yoo, nɛ wi Gusunɔ u soka n ka ko win gɔro ma u man wuna nɛnɛm n ka win Labaari gean waasu ko.

2 Labaari gea ye, Gusunɔ u raa yen nɔɔ mwɛɛru kua yellun di saa win sɔmɔbun min di, ma ba ye yorua win garin tireru sɔɔ.

3 Win Biiwa ya ka yã, Yesu Kirisi bɛsɛn Yinni wi ba mara nge tɔnu Dafidi sina bokon bweseru sɔɔ.

4 Adama Hunde Dɛɛro u sɔ̃ɔsi ka dam ma Gusunɔn Biiwa u sãa sanam mɛ u seewa gɔrin di.

5 Wiya man durom wɛ̃ ma u man gɔra bwesenu kpuron mi win yĩsirun sɔ̃, bwese ni, nu ka nùn naanɛ doke kpa nu nùn mɛm nɔɔwa.

6 Bɛɛ Romugibu, bɛɛ be Yesu Kirisi u soka, i maa wãa be sɔɔ.

7 Na bɛɛ kpuro tire teni yoruammɛ bɛɛ be i wãa Romuɔ, bɛɛ be Gusunɔ u kĩ ma u bɛɛ soka i ka ko wigibu. Gusunɔ, bɛsɛn Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bɛɛ durom ka alafia kɛ̃.

Pɔlu u kĩ u naanɛ dokeobu beram da Romuɔ

8 Gbiikaa na Gusunɔ nɛn Yinni siaramɔ Yesu Kirisin min di bɛɛ kpuron sɔ̃ yèn sɔ̃ ba bɛɛn naanɛ dokebun gari mɔ̀ handunia kpuro sɔɔ.

9 Gusunɔ wi na sãamɔ ka nɛn gɔ̃ru kpuro na ka win Biin Labaari gea kparamɔ, wiya sãa nɛn seeda ma na ra n bɛɛn gari mɔ̀ kpeetim sari

10 nɛn kanaru sɔɔ. Na ra n bikiamɔ, Gusunɔ ù n kĩ u den man swaa kɛ̃ tɛ̃, n ka na bɛɛn mi.

11 Domi na gɔ̃ru doke gem gem n bɛɛ wa n ka bɛɛ hunden kɛ̃ru garu kɛ̃ kpa i ka tãsi.

12 Kpa sa n dam kɛ̃ɛnamɔ bɛsɛn naanɛ dokebu sɔɔ nɛ ka bɛɛ sanam mɛ ko na n wãa bɛɛn mi.

13 Nɛgibu, na kĩ i n yɛ̃ ma na gɔ̃ru doke nɔn dabiru n ka na n bɛɛ wa kpa nɛn sɔmburu tu binu ma bɛɛn suunu sɔɔ, nge mɛ ta mara tɔn tukobu gabun mi, adama sere ka gisɔ na ǹ fɛɛ wa.

14 Na waasun dibu nɛni wuu marosugibun mi ka maa baru kpaanugibun mi, yɛ̃rugibun mi ka maa yɛ̃ru sarirugibun mi.

15 Yen sɔ̃na na kĩ gem gem n maa bɛɛ Labaari gea nɔɔsia bɛɛ be i wãa Romuɔ.

Labaari gean dam

16 Domi na ǹ Labaari gean sekuru mɔ̀. Gusunɔn dama mɛ mu ra baawure faaba ko wi u naanɛ doke, gbiikaa Yuuba, yen biru tɔn tukobu.

17 Labaari gea ye, ya sɔ̃ɔsimɔ nge mɛ Gusunɔ u ra tɔnu gem wɛ̃. Gem

mɛn torubu ka mɛn nɔru, naanɛ dokeba. Nge mɛ ba yorua, “Wi u kua gemgii naanɛ dokebu sɔɔ, u ko n wãawa.”

Tɔmbun taarɛ

18 Ka geema, Gusunɔ u win mɔru sõɔsimɔ saa wɔllun di kõsa kpuron sõ ye tɔmba kua, ka win bɛɛrɛ yɛ̃ru sariru. Ben kom kõsum mɛn saabu ba ɲ dere gem mu sɔmburu ko.

19 Gusunɔ u mɔru mɔ̀ domi ye ya weenɛ tɔnu u tubu Gusunɔ sɔɔ ya bu bururɔ. Gusunɔ win tiiwa u bu ye sõɔsi kpasasa.

20 Ka gem, u ɲ waarɔ ka nɔni, adama saa tem toren di u tii sõɔsi ma u sãa Gusunɔ, u maa win sinaru sõɔsi win sɔma ye u kua sɔɔ. N n mɛn na, ba ɲ gafara wasi.

21 Ba Gusunɔ yɛ̃ adama ba ɲ nùn win sinandun bɛɛrɛ wɛ̃ bu sere nùn siara. Ma ben wira gu ma yam wɔ̃kura yiba ben gõru bwisi sarirugisu sɔɔ.

22 Ba gerumɔ ba bwisi mɔ adama ba sãawa gari bakasu.

23 Ma ba Gusunɔ wi u ku ra gbin yiiko kɔsina ka bwãarokunu ni nu ka tɔnu weenɛ wi u ra gbi, ka gunɔsu, ka yɛɛ yi yi ra sĩ, ka yi yi ra kabiri.

24 Yen sõna Gusunɔ u bu daa disinugia sure ben tii tiinɛ sɔɔ nge mɛ ben gõru ga kĩ, kpa ben wasi yi ka ko bɛɛrɛ sarirugii.

25 Ba Gusunɔn gem ka weesu kɔsina. Taka koora ba sãwa ma ba yen wãaru wãa, n ɲ mɔ taka kowon tii wi n weenɛ bu siara ka baadommaɔ. Ami.

26 Yen sõna Gusunɔ u bu kɔdɛ bɛɛrɛ sarirugia kpɛ̃ɛ. Ben tɔn kurɔbu ba kõɔ mɛnnabu yina ka tɔn durɔbu ma ba kookoo si su ɲ dɛnde kɔsire kua.

27 Mɛya maa tɔn durɔbu ba kõɔ mɛnnabu yina ka tɔn kurɔbu, ma ben kĩrun kɔdɛ banda ben tii tiinɛ sɔɔ. Ba sekuru sariru mɔ̀, tɔn durɔ ka tɔn durɔ, ma ba are mwaamɔ ben tii sɔɔ yi yi ka ben toraru nɛ.

28 Gusunɔ u bu deri ben bwisiku kõsunu sɔɔ bu ka ko ye n kun weenɛ yèn sõ ba ɲ wure bu nùn gia.

29 Ma ba kõsa baayere yiba ka nuku kõsuru ka binɛ ka tusiru ka nisinu ka tɔn goobu ka sannɔ ka taki ka bwisi kõsi. Ba ra wĩinɛ,

30 ba ra tɔnu yaa kasiki, ba Gusunɔ tusa, ba ra tii wa, ba yɛ̃kɔ mɔ, ba ra woo kanɛ, ba kõsan kobun bwisi mɔ, ba ɲ ben tundobu ka ben mɛrobu bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.

31 Ba ɲ bwisi mɔ, ba ɲ naanɛ mɔ, ba ɲ kĩru mɔ, ba ɲ maa wɔnwɔndu mɔ.

32 Ba yɛ̃ ma Gusunɔn wooda ya gerumɔ ma be ba yenin bweseru mɔ̀, gɔɔwa ben kɔkɔrɔ. Ka mɛ, ba ra ko. N ɲ mɔ mɛ tɔna, ba maa gabu siaramɔ be ba mɔ̀ mɛ.

2

Gusunɔn siribu

1 N n mɛn na, wunɛ wi a gabun taarɛ waamɔ, a ɲ gafara wasi baa à n weren na, domi sanam mɛ a gabun taarɛ waamɔ ma a maa mɔ̀ nge be, a tii taarɛ wɛ̃ɛmɔwa.

2 Sa yɛ̃ ma Gusunɔ u gem mɔ ù n bu taarɛ wɛ̃ɛmɔ be ba mɛn bweseru mɔ̀.

3 N n mɛn na, a tamaa kaa yari Gusunɔn siribun di wunɛ wi a gabun taarɛ waamɔ ma a mɔ̀ nge be?

4 Nge a win tɔn geeru ka win tɛmanabu ka win suurun kpãaru gɛmawa? A ɲ yɛ̃ ma Gusunɔ u tɔn geeru mɔ̀wa u ka nun gõru gɔsiasia?

5 Adama yèn sõ wunɛn gõru ga bɔɔbu ga degangam yiba, a wunɛn tii mɔru mɛnnammɛwa Gusunɔn mɔrun tõrun sõ tè sɔɔ u koo tɔmbu siri dee dee

6 u ka baawure kɔsia nge mɛ win kookoosu sãa.

7 Be ba gea mɔ̀ ka tɛmanabu ba ka yiiko ka bɛɛrɛ ka wãaru kasu, beya Gusunɔ u koo wãaru te ta ku ra kpe wɛ̃.

8 Adama be ba ben tiin gõru kĩru mɔ̀, ma ba ku ra gem mɛm nɔɔwɛ ma n kun mɔ kõsa, beya ba koo mɔru ka nuku gbisibu wa.

9 Tɔnu baawure wi u ra kɔ̃sa ko u
koo tɔ̃ya ka nɔni swãaru wa, gbiikaa
Yuuba, yen biru tɔn tukobu.
10 Baawure wi u ra maa gea ko u
koo yiiko ka bɛɛrɛ ka bɔri yɛndu wa,
gbiikaa Yuuba, yen biru tɔn tukobu.
11 Domi Gusunɔn mi, goo kun
goo.
12 Be ba tora, ba koo kam ko ba
kun bu siri ka wooda. Be ba maa
wooda yɛ̃ ma ba tora, wooda yera ba
koo ka bu siri.
13 Domi n ɲ̀ mɔ be ba woodan
garibu swaa daki beya ba gem mɔ
Gusunɔn wuswaaɔ, ma n kun mɔ be
ba mɔ̀ ye wooda ya yiiremɔ.
14 Tɔn tukobu ba ɲ̀ Mɔwisin
wooda mɔ, adama sanam mɛ ba
mɔ̀ ka tii ye wooda ya gerumɔ, ba
sɔ̃ɔsimɔ ma ba yɛ̃ ye n weenɛ bu ko,
baa bà kun Mɔwisin wooda mɔ.
15 Ben daa ya sɔ̃ɔsimɔ ma woodan
kookoosu su yorua ben gɔ̃rusu sɔɔ.
Ben gɔ̃ru ga maa yen seeda dimɔ,
domi ben bwisikunu nu bu ben
toranu sɔ̃ɔsimɔ, ɲ̀ kun mɛ, nu ka bu
yinamɔ.
16 Mɛya n ko n sãa tɔ̃ɔ te Gusunɔ
u koo tɔmbun bwisiku asiriginu
kpuro siri Kirisi Yesun min di, nge
mɛ nɛn Labaari gea ya gerumɔ.

Yuuba ka wooda

17 Wunɛ maa ni. A tii sokumɔ
Yuu, a wooda naanɛ sãa, a
woo kanamɔ wunɛ ka Gusunɔn
wãasinaan sɔ̃.
18 A yɛ̃ ye Gusunɔ u kĩ a ko, ma
a gãa geenun wunanabu gia wooda
sɔɔ.
19 A yĩiyɔ ma kaa kpĩ a wɔ̃kobu
swaa gbiiya, kpa a tɔmbu yam
dɛɛrasia be ba wãa wɔ̃kuru sɔɔ.
20 A tamaa ma kaa kpĩ a bwisi
sarirugibu bwisi kɛ̃, kpa a bibu keu
sɔ̃ɔsi. A yɛ̃ ma a yɛ̃ru ka gem nuuru
mɔ wooda sɔɔ.
21 Wunɛ wi a gabu keu sɔ̃ɔsimɔ,
mban sɔ̃na a ɲ̀ tii sɔ̃ɔsimɔ. Wunɛ
wi a gabu sɔ̃ɔmɔ bu ku gbɛni, mban
sɔ̃na a gbɛnimɔ.
22 Wunɛ wi a gerumɔ bu ku
sakararu ko, mban sɔ̃na a mɔ̀.
Wunɛ wi a bũnu tusa, mban sɔ̃na
a gbɛnimɔ nin dinɔ.
23 Wunɛ wi a woo kanamɔ
woodan sɔ̃, mban sɔ̃na a Gusunɔ
funɛ wunamɔ ka woodan sarabu.
24 Domi Gusunɔn gari sɔɔ ba
yorua ba nɛɛ, "Bɛɛn saabuwa tɔn
tukobu ba Gusunɔn yĩsiru gari kam
gerusimɔ."
25 À n wooda swĩi bango ya
arufaani mɔ ka gem, adama à n
wooda saramɔ wunɛn bango ya sãa
kam.
26 N n mɛn na, tɔn tuko wi ba
ɲ̀ bango kue, ù n woodan gari
mɛm nɔɔwa, Gusunɔ u ɲ̀ nùn mɛɛra
bangogii?
27 Tɔn tuko wi u wooda mɛm
nɔɔwa baa mɛ ba ɲ̀ nùn bango kue
u koo bɛɛ Yuuba taarɛ wɛ̃, domi i
wooda saramɔ baa mɛ i ye mɔ ma ba
bɛɛ bango kua.
28 N ɲ̀ mɔ wi u sãa Yuu wasi sɔɔ,
wiya u sãa Yuu ka gem.
29 Adama wi u sãa Yuu ka gem,
wiya wi u sãa Yuu win gɔ̃ruɔ. Domi
bango ya ɲ̀ sãa ye ba kua wasi sɔɔ.
Ye ya sãa bango ka gem, yera gɔ̃ru
gɔsiabu. Hunde Dɛɛron sɔmbura,
n ɲ̀ mɔ woodagiru. Gusunɔwa koo
Yuu wi siara, n ɲ̀ mɔ tɔmbu.

3

1 Tɛ̃, arufaani yerà Yuu u mɔ. Nge
are yirà bango ya mɔ.
2 N arufaani baka mɔ swɛɛ kpuro
sɔɔ. Gbiikaa Gusunɔ u win gere
Yuuba nɔmu sɔndia.
3 Mba ya koo ko ben gabu bà n
kua naanɛ sarirugibu. Ben naanɛ
sarirun sɔ̃ Gusunɔ u koo maa ko
naanɛ sarirugii?
4 Aawo, n ɲ̀ mɛ. Baa bà n tɔnu
baawure soka weesugii, ba n yɛ̃
ma Gusunɔ sãawa geegii. Nge mɛ
Gusunɔn gari gerumɔ,
"Ba koo nun gem wɛ̃wa wunɛn gari
gerubu sɔɔ kpa a siribu di."
5 Adama kɔ̃sa ye sa mɔ̀ yà n
sɔ̃ɔsimɔ ma Gusunɔ sãa gemgii, mba
sa ko gere. Gusunɔ ù n tɔnu
sɛɛyasiamɔ, u sãa gem sarirugii?

Aawo, na gari gerumə ka təndun baa.
6 Domi Gusunə ù kun sãa gemgii,
amənа u koo ka handunia siri.
7 Adama nɛn weesu sù n Gusunən
gem sɔ̃əsimə kpasasa, win yiiko yu
ka sosi, mban sɔ̃na ba koo kpam
man taarɛ wɛ̃ nge toro.
8 Mban sɔ̃na sa ɲ̀ ko nɛɛ, su kɔ̃sa
ko kpa yu gea ma. Gabu bu ka wa
bu nɛn yĩsiru sanku ba nɛɛ, mɛya na
gerumə. Tən be, ba koo taarɛ wa nge
mɛ n weenɛ.

Goo sari wi u sãa gemgii

9 N n mɛn na, bɛsɛ Yuuba sa
gabu sanə kerewa? Aawo, baa fiiko.
Domi sa sɔ̃əsi kə ma bɛsɛ Yuuba ka
tən tukobu bɛsɛ kpuro sa wãawa
torarun dam nəmaə.
10 Nge mɛ ba yorua,
"Gemgii sari, baa turo.
11 Goo sari wi u bwisi mə.
Goo sari wi u Gusunə kasu.
12 Be kpurowa ba kɔ̃ɔre.
Be kpurowa ba sankire.
Be kpurowa ba kɔ̃sa mɔ̀.
Baa ben turo kun gea mɔ̀.
13 Ben yara ba ka sibu taki dimə.
Ben nəə ga dɛ̃ɛ məwa nge surəkəru.
Ben nəəwa ba ra ka tənu go.
14 Ben nəə ga bɔ̃ri yiba, ka gari yi yi
sosu.
15 Ben naasu su sãu su ka tənun yɛm
yari.
16 Kpeerabu ka nuku sankirana nu
ra n wãa ben swaa səə.
17 Ba ɲ̀ alafian swaa yɛ̃.
18 Ba ɲ̀ Gusunə nasie."
19 Tɛ̃ sa yɛ̃ ma kpuro ye wooda ya
gerumə, ya ye geruməwa be ba wãa
yen nəmuən sɔ̃, kpa nəə baagere gu
ka mari, kpa baawure u win daa
tusia Gusunən wuswaaə.
20 Domi goo sari wi u koo gem
wa Gusunən wuswaaə wooda
nɛnubun sɔ̃, yèn sɔ̃ wooda ya ra
tənun toraru sɔ̃əsi.

Nge mɛ Gusunə

u ra tənu gem wɛ̃

21 Adama tɛ̃ Gusunə u sɔ̃əsi nge mɛ
u ra tənu gem wɛ̃, n ɲ̀ mə ka woodan
gari. Məwisin wooda ka Gusunən
səməbu ba yen seeda di.
22 Kpuro be ba Yesu Kirisi naanɛ
doke, Gusunə u bu gem wɛ̃ɛmə ben
naanɛ dokebun sɔ̃, domi goo kun
goo.
23 Təmbu kpurowa ba tora ma ba
Gusunən yiiko bia.
24 Adama Gusunə u bu gem
wɛ̃ɛmə n kun ka kəsiaru win durom
sɔ̃ saa Yesu Kirisin min di wi u bu
yakiamə.
25 Gusunə u nùn kua abəru
batuma səə u ka təmbu toranun
suuru waawa ka win yɛm be ba
nùn naanɛ doke. Gusunə u kua mɛ,
u ka sɔ̃əsi ma u sãa gemgii. Yellu
win suurun saa səə u raa tɛmana ka
təmbun toranu.
26 Adama tɛ̃, saa yeni səə u kĩ u
sɔ̃əsi ma u sãa gemgii ma u maa bu
gem wɛ̃ɛmə be ba Yesu naanɛ doke.
27 N n mɛn na, mba tənu u koo
ka woo kana. Sari. Mban sɔ̃na.
Woodan mɛm nəəbun sɔ̃? Aawo.
Naanɛ dokebun sɔ̃na.
28 Domi sa wa ma tənu koo gem
wa Gusunən wuswaaə ka naanɛ
dokebu təna, n ɲ̀ mə ka woodan
mɛm nəəbu.
29 Gusunə u sãawa Yuuba tənan
Yinni? U ɲ̀ maa sãa tən tukobugii?
U maa sãa tən tukobugii mɛ.
30 Domi Gusunə turowa wãa.
Wiya u koo bangogibu gem wɛ̃ ben
naanɛ dokebun sɔ̃ ka maa bango
sarirugibun tii ben naanɛ dokebun
sɔ̃.
31 Sa wooda goomə ka naanɛ
dokebu nge mɛ? Aawo, sa mam yen
dam sireməwa.

4

Aburahamun gari

1 N n mɛn na, mba sa ko gere
Aburahamu bɛsɛn sikadon sɔ̃. Mba
u nəma tura.
2 Mɛya bà n Aburahamu gem wɛ̃
ye u kuan sɔ̃ u koo kpĩ u woo kana,
adama n ɲ̀ mə Gusunən wuswaaə.
3 Domi mba ba yorua Gusunən
gari səə. Ba nɛɛ, "Aburahamu u
Gusunə naanɛ kua, yen sɔ̃na u nùn
garisi gemgii."

4 Tɛ̃, goo ù n sɔmburu kua, ba ku
ra win kɔsiaru garisi durom, win
areya.
5 Adama baa ù kun sɔmburu
kue, ma u gesi Gusunɔ naanɛ doke,
Gusunɔ u koo win naanɛ dokebu
garisiwa gem. Domi wiya u koo kpĩ
u taarɛgii gem wɛ̃.
6 Nge mɛya Dafidi u yɛ̃ron doo
nɔɔrun gari mɔ̀ wi Gusunɔ u gem
wɛ̃ɛmɔ n kun ka sɔman baa.
7 U nɛɛ,
“Doo nɔɔrugiiwa wìn toranu ba su-
uru kua,
ma ba win kõsa go.
8 Doo nɔɔrugiiwa wìn kõsa Yinni
Gusunɔ kun garisi.”
9 Tɛ̃, doo nɔɔ te, bangogibugira?
Nge ka maa bango sarirugibu.
Domi sa gerumɔ ma ba Aburahamu
garisi gemgii win naanɛ dokebun
sõ.
10 Amɔna u sãa sanam mɛ. U
bango kua? Nge u ṅ kue. U ṅ sanam
mɛ gina bango kue. U sãawa bango
sarirugii.
11 Yen biruwa ba nùn bango kua
ye ya sãa yĩreru ma Gusunɔ u nùn
gem wɛ̃. Ba nùn gem mɛ wɛ̃ naanɛ
dokebun sõ sanam mɛ u ṅ gina
bango kue. Nge mɛya u ka kua
bango sarirugibu kpuron baaba be
ba naanɛ doke, ma ba bu gem wɛ̃.
12 Ma u maa sãa bangogibun
baaba be n ṅ mɔ bango tɔna ba mɔ,
adama ba maa win naanɛ dokebun
yira swĩi, bi u mɔ sanam mɛ u ṅ gina
bango kue.

Ba ra nɔɔ mwɛɛru wure ka naanɛ dokebu

13 Ba Aburahamu ka win bwe-
seru nɔɔ mwɛɛru kua ma ba koo
handunia gira tubi di. Ba ṅ nùn
nɔɔ mwɛɛ te kue ka woodan baa, ma
n kun mɔ yèn sõ u gem wa naanɛ
dokebun sõ.
14 N n sãan na be ba wooda mɛm
nɔɔwa beya ba koo ko tubi diobu,
naanɛ dokebu kua kam, nɔɔ mwɛɛ
te, ta maa tɛɛsira.
15 Domi woodawa ya ka Gusunɔn
mɔru naamɔ. Adama mi wooda
sari, wooda sarabu maa sari.
16 Yen sõ, ka naanɛ dokebun
baawa ba koo nɔɔ mwɛɛ te wura
tu ka ko durom, kpa Aburahamun
bweseru kpuro tu ka kpĩ tu tu
wura. N ṅ mɔ be ba wooda mɔ
tɔna adama ka maa be ba naanɛ
dokewa nge Aburahamu wi u sãa
bɛsɛ kpuron baaba.
17 Nge mɛ Gusunɔn gari gerumɔ,
“Na nun kua bwese dabinun
baaba.” U sãa bɛsɛn baaba, Gusunɔ
wi u naanɛ doken wuswaaɔ.
Gusunɔ wiya u ra gɔribu seeye, u
ra maa taka ko ye ya ṅ daa wãa.
18 Aburahamu u Gusunɔ naanɛ
doke ka yĩiyɔbu, baa mɛ u ṅ ka
yen swaa wa ye u yĩiyɔ. Yen sõna
u kua “bwese dabinun baaba” nge
mɛ Gusunɔ u raa gerua u nɛɛ, “nge
mɛya wunɛn bwesera koo dabia.”
19 Saa ye, u wõɔ wunɔbun (100)
saka tura adama win naanɛ dokebu
kun kaare sanam mɛ u win wasi
laakari kua yi yi sãare yi gu, ka maa
Saaraan nukuru te ta ṅ wãa tu bii
ma.
20 U ṅ naanɛ dokebu deri, u ṅ maa
Gusunɔn nɔɔ mwɛɛ te sika koosi.
Adama win naanɛ dokebu nùn dam
wɛ̃, ma u Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃.
21 Domi u yɛ̃ kam kam ma Gusunɔ
u dam mɔ u ka ko yèn nɔɔ mwɛɛru u
kua.
22 Yen sõna win naanɛ dokebun
saabu Gusunɔ u nùn garisi gemgii.
23 Adama ye ba yorua ba nɛɛ, “ba
nùn garisi gemgii,” ba ṅ yi yorua wi
turon sõ.
24 Ba maa yi yoruawa bɛsɛn sõ,
bɛsɛ be ba koo maa garisi gemgibu,
bɛsɛ be sa Gusunɔ naanɛ doke wi u
bɛsɛn Yinni Yesu seeya gɔrin di.
25 U dera ba nùn go bɛsɛn toranun
sõ, u maa nùn seeya u ka sun ko
gemgibu.

5

Nɔɔsinaa ka Gusunɔ

1 Tɛ̃ ye Gusunɔ u sun gem wɛ̃
naanɛ dokebun sõ, sa dora ka wi, saa
Yesu Kirisi bɛsɛn Yinnin min di.
2 Win min diya naanɛ dokebun
saabu sa durom mɛ wa mɛ̀ sɔɔ sa yõ
dim dim, ma sa nuku dobu mɔ yèn

sɔ̃ sa yĩiyɔ sa ko bɔnu wa Gusunɔn yiiko sɔɔ.
3 N ɲ̀ mɛ tɔna, sa maa nuku dobu mɔ bɛsɛn nɔni swãaru sɔɔ, domi sa yɛ̃ ma nɔni swãaru ta ra tɛmanabu ma.
4 Tɛmanabu bu ra de tɔnu u laakari mɛɛribu kamia, kpa u n yĩiyɔbu mɔ.
5 Tɛ̃, yĩiyɔ bi, bu ku ra sun dukiri kue, domi Gusunɔ u win kĩru yibia bɛsɛn gɔ̃ruɔ saa Hunde Dɛɛron min di wi u sun kã.
6 Sanam mɛ sa ɲ̀ gina dam mɔ, saa ye Gusunɔ u yi, Kirisi u gu be ba ɲ̀ Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃n sɔ̃.
7 Geema n sɛ̃ tɔnu u ka geegii gbiiya. Sɔrɔkudo wɔrugɔ goo koo gbi gean kowo goon sɔ̃.
8 Adama Gusunɔ u sun win kĩrun kpãaru sɔ̃ɔsi, ye u dera Kirisi u gu bɛsɛn sɔ̃ sanam mɛ sa sãa torobu.
9 Tɛ̃, win yɛm sɔ̃na sa kua gemgibu. N n mɛn na, sika sari u koo maa sun faaba ko Gusunɔn mɔrun di.
10 Sanam mɛ sa sãa Gusunɔn yibɛrɛba, u ka sun dora win Biin gɔɔn sɔ̃. N n mɛn na tɛ̃, ye u ka sun dora u kpa, sika sari u koo maa sun faaba ko ka Bii win wãaru.
11 N ɲ̀ mɛ tɔna, sa maa nuku dobu mɔ Gusunɔ sɔɔ saa bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin min di wi u dera sa dora ka Gusunɔ.

Adamu ka Kirisi

12 Toraru ta dua handunia sɔɔ saa tɔn turon min di, ma win tora te, ta ka gɔɔ na. Gɔɔ wi, u tɔmbu kpuro girari domi kpurowa ba tora.
13 Geema toraru ta wãa handunia sɔɔ wooda ya sere na, adama ba ku ra toraru garisi toraru mi wooda sari.
14 Ka mɛ, saa Adamun waatin di sere ka Mɔwisigia, gɔɔ u bandu dii tɔmbu kpuron suunu sɔɔ, ka mam be ba ɲ̀ Gusunɔ mɛm nɔɔwɛ nge mɛ Adamu u kua.
Adamu u sãawa wi u koo ra nan weenasii.
15 Adama durom mɛ, mu kpã n tora te kere. Geema tɔn dabiru ta gu tɔn turo win torarun sɔ̃, adama Gusunɔn durom mu kere. Durom mɛn kɛ̃ru ta maa kere te u tɔn dabiru kã saa Yesu Kirisi turo win min di.
16 Gusunɔn kɛ̃ru ka tɔn turon tora te, ya wunanɛ. Gbiikaa, siribu na tɔn turon torarun sɔ̃, ma bin kɔkɔrɔ kua taarɛ wɛ̃ɛbu. Adama durom maa na tɔn dabinun toranun sɔ̃, ma mɛn kɔkɔrɔ kua gem wɛ̃ɛbu.
17 Geema, tɔn turon torarun sɔ̃na gɔɔ u bandu di. N n mɛn na, sika sari be ba Gusunɔn durom bakam mwa ka win gem kɛ̃ru, ba koo maa bandu di wãaru sɔɔ tɔn turon min di. Wiya Kirisi.
18 N n mɛn na, nge mɛ tɔn turon toraru ta tɔmbu kpuro taarɛ wɛ̃, mɛya tɔn turon gean kobu bu tɔmbu kpuro gem wɛ̃ɛmɔ bu ka wãaru wa.
19 Nge mɛ tɔn turon mɛm nɔɔbu sarirun sɔ̃ tɔn dabiru ba kua torobu, nge mɛya maa Gusunɔ u koo tɔn dabiru gem wɛ̃ tɔn turon mɛm nɔɔbun sɔ̃.
20 Wooda ya dua kpa toraru tu ka sosi, adama mi torara sosi, miya Gusunɔn durom mu maa sosi mu banda.
21 Nge mɛ torara bandu di ma ta ka gɔɔ na, mɛya maa Gusunɔn durom mu bandu dii gem sɔ̃ mu ka sun wãaru wɛ̃ te ta ku ra kpe saa bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin min di.

6

Sa kua gonu torarun wuswaaɔ,

adama wasobu Kirisi sɔɔ

1 N n mɛn na, mba sa ko gere. Sa ko n da n toramɔwa durom mu ka sosi?
2 Aawo, n ɲ̀ mɛ. Bɛsɛ bè sɔɔ torara kun maa dam mɔ, amɔna sa ko n maa ka wãa ten dam nɔmuɔ.
3 I ɲ̀ yeni yɛ̃? Sanam mɛ ba sun batɛmu kua su ka gbinna ka Yesu Kirisi, win gɔɔ sɔɔra sa ka nùn gbinna.
4 Batɛmu ye sɔɔ, ba sun sika ka wi sannu, ma sa win gɔɔ bɔnu kua, kpa nge mɛ Kirisi u seewa gɔrin di ka Baaban yiiko, bɛsɛ maa sa n sĩimɔ ka wãa kpaaru.

5 Domi sà n gbinna ka wi sanam
mɛ sa win gɔɔ bɔnu kua, sika sari sa
ko maa win seebu gɔrin di bɔnu ko
kpa su gbinna ka wi.
6 Sa yɛ̃ ma ba bɛsɛn daa gura kpare
dãa bunanaru sɔɔ ka wi sannu,
kpa bɛsɛn wasi torarugii yi ko
dam sarirugii kpa sa kun maa sãa
torarun yobu.
7 Domi wi u gu u yakiara torarun
nɔman di.
8 Tɛ̃, nge mɛ sa gu ka Kirisi sannu,
sa maa naanɛ sãa ma sa ko maa
wãaru di ka wi sannu.
9 Domi sa yɛ̃ ma Kirisi u seewa saa
gɔrin di u ɲ maa gbimɔ, gɔɔ kun maa
dam mɔ wi sɔɔ.
10 Domi gɔɔ wi u gu min sõ, torara
kun maa dam mɔ win wɔllɔ, adama
wãa te u dimɔ tɛ̃, u tu dimɔwa
Gusunɔn wuswaaɔ.
11 Mɛya maa bɛɛn tii i tii garisio
gonu torarun wuswaaɔ, kpa i n sãa
wasobu Gusunɔn wuswaaɔ Kirisi
Yesu sɔɔ.
12 N n mɛn na, i ku maa de toraru
ta n bandu dii bɛɛn wasi yi yi koo gbi
sɔɔ. I ku yin binɛ mɛm nɔɔwa.
13 I ku ra bɛɛn wasin doo dooka
toraru nɔmu sɔndia tu ka kõsa
ko, adama i bɛɛn tii Gusunɔ nɔmu
sɔndio nge wasobu be ba wurama
gɔrin di, kpa i bɛɛn wasin doo dooka
Gusunɔ nɔmu sɔndia yu ka gea ko.
14 Toraru ta ɲ ko n yiiko mɔ bɛɛ
sɔɔ, domi i ɲ wãa woodan nɔma sɔɔ
ma n kun mɔ durom nɔmaɔ.

Gem yobu

15 N n mɛn na, amɔna sa ko ko. Sa
ko n toramɔ yèn sõ sa wãa durom
nɔma sɔɔ, n ɲ mɔ woodan nɔma sɔɔ?
Aawo, n ɲ mɛ.
16 I yɛ̃ sãa sãa ma ì n tii goo
nɔmu sɔndia nge yobu i ka nùn
mɛm nɔɔwa, win yoba i sãa. N n
torarun na, tera ta ka gɔɔ naamɔ. N
n maa mɛm nɔɔbun na, biya bu ka
gem wɛ̃ɛbu naamɔ.
17 Adama su Gusunɔ siara, domi
i raa sãa torarun yobu, adama tɛ̃ i
sõɔsi te mɛm nɔɔwammɛ ka gõru tia
te ba bɛɛ nɔmu sɔndia.
18 Ye i maa yakiara torarun di i
kpa, i kua gem yobu.
19 Na gari mɔ̀ nge tɔn diro yèn sõ
i sãa dam sarirugibu. Nge mɛ gasɔ
i bɛɛn wasin doo dooka disinu ka
kõsa nɔmu sɔndia nge yobu i ka kõsa
ko, tɛ̃, i bɛɛn wasin doo dooka gem
nɔmu sɔndio nge yobu kpa bɛɛn daa
yu dɛɛra.
20 Domi sanam mɛ i raa sãa
torarun yobu, gem kun dam mɔ bɛɛ
sɔɔ.
21 Are yirà i raa wa yè sɔɔ sekura
bɛɛ mɔ̀ tɛ̃. Yen wii goberu maa
gɔɔwa.
22 Adama tɛ̃ ye i yakiara torarun
di i kua Gusunɔn yobu, bɛɛn are sãa
daa dɛɛra, bɛɛn wii goberu ta maa
sãa wãaru te ta ku ra kpe.
23 Domi gɔɔwa torarun are,
adama Gusunɔn kɛ̃ra wãaru te ta
ku ra kpe Yesu Kirisi bɛsɛn Yinnin
min di.

7

Ye suanabu sõɔsimɔ

1 Be ba yɛ̃ ye wooda ya sãa, beya
na ka yã. Nɛgibu, i ɲ yɛ̃ ma mèn
nɔɔ tɔnu u wãa wãaru sɔɔ u wãawa
woodan nɔma sɔɔ?
2 Nge mɛya tɔn kurɔ ka win durɔ
ba ko n wãasinɛ woodan saabu sere
durɔ win wãarun nɔrɔ, adama win
durɔ ù n gu, u yakiara saa suanaan
woodan dam di.
3 Yen sõ, sanam mɛ win durɔ
u wasi ma u durɔ kpao sua, ba
koo nùn sokuwa sakara, adama win
durɔ ù n gu, u yakiara woodan di.
Sanam mɛ, ù n durɔ kpao sua u ɲ sãa
sakara.
4 Nge mɛya maa bɛɛ nɛgibu,
wooda ya ɲ maa dam mɔ bɛɛn wɔllɔ,
yèn sõ i gu ka Kirisi sannu, kpa i ka
ko googibu. Tɛ̃, i sãa wi ba seeya
gɔrin digibu, kpa sa n ka Gusunɔ
binu maruammɛ.
5 Domi sanam mɛ sa wãa bɛsɛn
tiin daan nɔma sɔɔ, kankam kĩi
torarugiru te wooda ya seeya ta
sɔmburu mɔ̀ bɛsɛn wasin doo
dooka sɔɔ ma ta ka sun dɔɔ gɔɔ gia.

6 Adama tɛ̃, sa yakiara woodan di ye ya raa sun nɛni nge dɛsobu domi ya ɲ maa dam mɔ bɛsɛn wɔllɔ. Nge mɛya sa ko kpĩ su Gusunɔ sã ka bwisiku kpaanu ni nu wee Hunden di, n ɲ maa mɔ ka bwisiku guru ni nu wee woodan di.

Wooda ka toraru

7 N n mɛn na, mba sa ko gere. Wooda ya sãa toraru? Aawo. Woodan saabuwa na mam toraru gia. Domi na ɲ daa binɛ giamɔ wooda yà kun nɛɛ, "I ku ra binɛ ko."

8 Ma toraru ta wooda tãsa ta ka binɛ baayere mara nɛ sɔɔ. Domi mi wooda kun wãa, toraru maa sari.

9 Gasɔ, sanam mɛ wooda sari, na raa wãa, adama ye wooda ya na torara seewa

10 ma nɛn tii na gu. Nge mɛya wooda ye ya weenɛ yu wãaru wɛ̃, yeya na deema ya ka man gɔɔ naawa.

11 Domi toraru ta wooda tãsa ta ka man nɔni wɔ̃kua, ma ta man go.

12 N n mɛn na, wooda ya dɛɛre, yen gari maa dɛɛre, yi dɛnde, yi maa wã.

13 N n mɛn na, ye n gea sãa yera ya ka man gɔɔ naawa? Aawo, torara ta man go kpa tu ka sɔ̃si ma te torara. Domi ta gãa geenu denda ta ka man go kpa tu ka sɛ̃sia n banda saa woodan di.

Wi toraru ta taare

14 Geema, sa yɛ̃ ma wooda ya sãa Hundegia adama nɛ na sãawa wasigii wi ba toraru dɔre.

15 Domi ye na ra n mɔ̀ na ku ra tubu. Ye na kĩ na ku ra ye ko, adama ye na tusa yeya na ra ko.

16 Nà n da ko ye na kun kĩ na wura ma wooda ya wã.

17 Mɛya n ɲ maa mɔ nɛn tiiwa na mɔ̀ ma n kun mɔ tora te ta man wãasi.

18 Na yɛ̃ sãa sãa ma gãa geenu sari nɛ sɔɔ, nɛn daawa na ka yã, domi baadomma gean kĩra wãa nɛ sɔɔ, adama yen koba na ku ra kpĩ.

19 Na ɲ gea ye mɔ̀ ye na kĩ mi, kɔ̃sa ye na tusa yeya na ra ko.

20 Adama nà n mɔ̀ ye na kun kĩ, n ɲ maa nɛ na mɔ̀. Tora te ta man wãasi, tera ta ye mɔ̀.

21 Wooda yeniwa na wa nɛ sɔɔ. Sanam mɛ na kĩ n gea ko, kɔ̃sa ya ra n man wãasi.

22 Na nuku dobu mɔ Gusunɔn wooda sɔɔ nɛn gɔ̃ruɔ,

23 adama nɛn wasin doo dooka sɔɔ na wooda tuka waamɔ ye ya sannamɔ ka nɛn bwisikunu. Ma ya man mɔ̀ tora ten dɛso te ta wãa nɛn wasin doo dooka sɔɔ.

24 Gɔ̃ru garin barɔwa nɛ! Wara koo man wɔra wasi yinin nɔman di, yi yi ka man gɔɔ dɔɔ.

25 Na Gusunɔ siara Yesu Kirisi bɛsɛn Yinnin saabu.

N n mɛn na, na sãa Gusunɔn woodan yoo nɛn bwisikunu sɔɔ, adama nɛn daa sɔɔ na sãawa torarun yoo.

8

Wãa te Gusunɔn Hunde

u wɛ̃ɛmɔ

1 Yen sɔ̃ tɛ̃, ba ɲ bu taarɛ wɛ̃ɛmɔ be ba gbinnɛ ka Kirisi Yesu.

2 Domi Gusunɔn Hunden wooda ye ya wãaru wɛ̃ɛmɔ Kirisi Yesu sɔɔ ya sun yakia saa toraru ka gɔɔn nɔman di.

3 Ye wooda kun kpĩa ya kue yèn sɔ̃ tɔnun daa ya yen dam kpeesia, Gusunɔ u ye kua. U toraru taarɛ wɛ̃ te ta wãa tɔnun daa sɔɔ sanam mɛ u win tiin Bii gɔrima ka wasi yi yi ka tɔnun wasi torarugii weenɛ, u ka ko abɔru torarun sɔ̃.

4 U yeni kuawa kpa su ka gea ko ye wooda ya yiiremɔ, bɛsɛ be sa sĩimɔ win Hunden dam sɔɔ, n ɲ mɔ bɛsɛn daan dam sɔɔ.

5 Domi be ba sĩimɔ ben daan dam sɔɔ, beya ba ben daagia bwisikumɔ. Adama be ba sĩimɔ Gusunɔn Hunden dam sɔɔ, beya ba Hundegia bwisikumɔ.

6 À n wunɛn daagia bwisikumɔ, gɔɔwa yen kɔkɔrɔ. À n maa Hundegia bwisikumɔ, wãaru ka alafiawa wunɛgia.

7 Domi be ba ben daagia
bwisikumə ba kua Gusunən
yibɛrɛba. Ba ɲ̀ Gusunən wooda
mɛm nəəwammɛ, ba ɲ̀ mam kpɛ̃.
8 Be ba ben daan wãaru wãa, ya ɲ̀
koorə bu Gusunə wɛ̃re.
9 Adama bɛɛ, i ɲ̀ maa bɛɛn daan
wãaru wãa ma n kun mə Gusunən
Hundegiru yèn sõ win Hunde u wãa
bɛɛ səə. Wunɛ wi a kun Kirisin
Hunde mə, a ɲ̀ sãa wigii.
10 N n mɛn na, Kirisi ù n wãa bɛɛ
səə, baa bɛɛn wasi yì n gu tora run sõ,
bɛɛn hunde ya wasi yèn sõ i gem wa
Gusunən mi.
11 Gusunə wi u Yesu seeya gərin
di, win Hundewa wãa bɛɛ səə. Yen
sõna wi u Yesu Kirisi seeya gərin di
u koo maa bɛɛn wasi gəəgii wãaru
wɛ̃ saa win Hunden min di, wi u
wãa bɛɛ səə.
12 N n mɛn na, nɛgibu, sa dibu
nɛni, adama n ɲ̀ mə daagibu sa n ka
bɛsɛn daan kĩru mɛm nəəwammɛ.
13 Domi ì n bɛɛn wasin kĩru mɔ̀ i
ko gbi, adama ì n bɛɛn wasin kĩrun
kookoosu deri ka Hunde Dɛɛron
somiru i ko n wãa.
14 Domi be Gusunən Hunde u
kparamə, beya ba Gusunən bibu.
15 Domi ba ɲ̀ bɛɛ hunde kã ye ya
koo bɛɛ ko yobu kpa i n ka kpam
nande. Adama ba bɛɛ Hunde kãwa
wi u bɛɛ kua Gusunən bibu, ma ka
win dam sa Gusunə sokumə Baaba.
16 Gusunən Hunden tii u bɛsɛn
hunde sõəmə ma sa sãa win bibu.
17 Tɛ̃ yèn sõ sa sãa win bibu sa maa
sãa tubi diobu, ma sa ko win tubi
bənu ko ka Kirisi sannu, domi sà n
Kirisin nəni swãaru bənu kua, sa ko
maa win yiiko bənu ko.

Yiiko ye ya sisi

18 Na ɲ̀ saa yenin nəni swãaru
garisi gãanu yiiko ye sa ko ra wan sõ.
19 Taka koora kpuro ya diira saa
yu na yè səə Gusunə u koo win bibu
terasia.
20 Domi u taka koora kpɛ̃ɛ kam
kobun swaa səə, n ɲ̀ mə yen tiin
gõru kĩrun sõ, win kĩrun sõna.
Adama yĩiyə bini bu wãa,
21 ma ba koo ra taka kooran tii
yakia saa kam kobun yorun di, kpa
yu ka Gusunən bibun tii məə yi-
ikogiru bənu ko.
22 Sa yɛ̃ ma sere ka tɛ̃ taka koora
kpuro ya kpasa wəri mɔ̀wa ka
wuriribu nge marubun wuriribu.
23 Adama n ɲ̀ mə taka koora təna,
bɛsɛn tii bɛsɛ be Gusunə u suna
bura sanam mɛ u sun Hunde Dɛɛro
kã, sa maa kpasa wəri mɔ̀ bɛsɛn tii
səə sa n ka mara sere Gusunə ù n
bɛsɛn wasi yakia mam mam, u ka
sõəsi ma sa kua win bibu.
24 Domi faaba ya sãa bɛsɛgia,
adama sa gina wãa yen yĩiyəbu səə.
Sà n waamə ye sa yĩiyə, yĩiyəbu kun
maa wãa. Ye tənu waamə u ko n maa
ye yĩiyə?
25 Adama sà n gãanu yĩiyə ni sa
ɲ̀ waamə, sa ko n nu maraWa ka
tɛmanabu.
26 Nge mɛya maa Hunde Dɛɛro u
ra sun somi bɛsɛn dam sariru səə,
domi sa ɲ̀ yɛ̃ ye n weenɛ su Gusunə
kana. Adama Hunde wi, u ra nùn
kanɛ bɛsɛn sõ ka kpasa wəri ye ya ɲ̀
ka nəə gerurə.
27 Gusunə wi u ra təmbun gõrusu
tubu, u maa yɛ̃ ye Hunde wi, u
bwisikumə yèn sõ ka win kĩra
Hunde wi, u ra n nùn kanamə naanɛ
dokeobun sõ.
28 Domi sa yɛ̃ ma baayere kpuro
səə ye ya ra tənu deemɛ, Gusunə u
səmburu mɔ̀ u ka bu gea kua be u
soka win himba səə, ma ba nùn kĩ.
29 Domi be u yɛ̃ yellun di u maa
bu gəsa u yi bu ka ko win Biin
weenasibu, kpa win Bii u ka ko
yeruma wənə dabirugii.
30 Nge mɛya be u gəsa u yi, u maa
bu soka. Be u soka mi, u maa bu
gem wɛ̃. Be u gem wɛ̃ u maa ka bu
win yiiko bənu kua.

Gusunən kĩrun kpãaru

31 N n mɛn na, mba sa ko gere ka
gari yi. Gusunə ù n sãa bɛsɛgii, wara
koo ka sun yibɛrɛ tɛɛru ko.
32 Gusunə wi u kun win tiin Bii tii
yiiye, adama u nùn wɛ̃ bɛsɛ kpuron
sõ, u ɲ̀ koo maa sun kpuro kɛ̃ ka Bii
wi sannu kəsiaru sari?

33 Wara koo tɔmbu durum mani
be Gusunɔ u gɔsa. Sari, domi
Gusunɔn tiiwa u ra tɔnu gem wɛ̃.
34 Wara koo bu taarɛ wɛ̃. Sari,
domi Kirisi Yesu u gu u maa seewa
gɔrin di u wãa Gusunɔn nɔm geuɔ.
Wiya u ra maa Gusunɔ kanɛ bɛsɛn
sɔ̃.
35 Wara u koo kpĩ u sun karana ka
Kirisin kĩru. Tɔ̃ya? Wahala? Nɔni
swãaru? Gɔ̃ɔru? Tereru? Kari?
Takobi?
36 Nge mɛ ba yorua,
"Wunɛn sɔ̃na ba sun goomɔ tɔ̃ru
baatere.
Ba sun mɛɛra nge yãa ni ba koo
saka."
37 Adama ye kpuro sɔɔra sa nasara
wa mam mam saa win min di wi u
sun kĩa.
38 Domi na yɛ̃ kam kam ma gɔɔ
ka wãaru ka wɔllun gɔradoba ka
wɛrɛkunu ka saa yeni, ka saa ye ya
sisi, ka wɔllun yiikogibu,
39 ka ye ya wãa wɔllɔ, ka ye ya
wãa tem sɔɔwɔ, ka taka koora gaa,
yen gaa kun kpɛ̃ yu sun karana
ka Gusunɔn kĩru te ta sɔ̃ɔsira Yesu
Kirisi bɛsɛn Yinni sɔɔ.

9

Gusunɔ ka Isireliba

1 Nɛ Kirisigiiwa na gem gerumɔ,
na ɲ weesu mɔ̀. Nɛn gɔ̃ru ga man
yen seeda diiyammɛ saa Hunde
Dɛɛron min di.
2 Nɛn bweserun wɔnwɔndu ta
man mɔ̀ baadomma. Yen sɔ̃na nɛn
gɔ̃ru ga sankire gem gem.
3 N n ko n kooran na, kon daa de
bu man bɔ̃rusi kpa bu man karana
ka Kirisi ben sɔ̃.
4 Ba sãa Isireliba, be Gusunɔ u
gɔsa bu ka ko win bibu. Beya u
win yiikon girima sɔ̃ɔsi. Beya u ka
arukawaniba bɔkua. U bu wooda
wɛ̃. Bera u sɔ̃ɔsi mɛ ba koo nùn
sãasina. U maa bu nɔɔ mwɛɛnu kua.
5 Ba sãa be Gusunɔ u gɔsa yellun
di. Ben bweseru sɔɔn diya Kirisi
wi u kpuro kere u yara nge tɔnu.
U maa sãa Gusunɔ wi n weenɛ bu
siara ka baadommaɔ. Ami.

6 Na ɲ gerumɔ ma Gusunɔn gari
yi kam wɔruma. Domi be ba mara
Isireliba n ɲ mɔ be kpuro ba sãa
Isireliba Gusunɔn mi.
7 N ɲ maa mɔ be kpuro be ba
marura Aburahamun min di beya
ba sãa win bibu Gusunɔn mi. Domi
Gusunɔ u Aburahamu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
"Isakin biba ba koo soku wunɛn
bweseru."
8 Yen tubusiana, n ɲ mɔ be
ba mara ka wasin baa beya
Gusunɔgibu, adama bii bèn nɔɔ
mwɛɛru Gusunɔ u kua beya u garisi
Aburahamun bweseru.
9 Gari yi wee, yi Gusunɔ u ka
nɔɔ mwɛɛ te kua. U nɛɛ, "Gasɔkun
amadaare kon wurama, yen biru
Saaraa koo bii tɔn durɔ ma."

10 N ɲ mɛ tɔna, Rebekan bibu
yiru ba tundo turo mɔ, wiya bɛsɛn
sikado Isaki.
11-12 Adama Gusunɔ u ra tɔmbu
gɔsiwa win himba sɔɔ, n ɲ mɔ
ben kookoosun sɔ̃, adama ka win
sokura. U ka sɔ̃ɔsi ma u win himba
ye swĩi, u Rebeka sɔ̃ɔwa u nɛɛ, "Mɔɔ
u koo win wɔnɔ wiru kpĩiya." U ye
gerua Rebeka u sere win bibu mara
sanam mɛ ba ɲ gea ɲ kun mɛ kɔ̃sa
koore.
13 Nge mɛ ba yorua Gusunɔn gari
sɔɔ, "Na Yakɔbu kĩa adama na Esau
yina."

14 N n mɛn na, mba sa ko gere.
Gusunɔ u sãawa gem sarirugii?
Aawo, baa fiiko.
15 Domi u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
"Wìn wɔnwɔndu na mɔ, wiya kon
wɔnwɔndu kua. Wi na maa ka du-
ure, wiya na kon ka duura."
16 Nge mɛya n ɲ sãa goon kĩrun
baa, n ɲ maa goon sɔmburun
baa, adama Gusunɔn wɔnwɔndun
baawa.
17 Domi ba yorua ma Gusunɔ u
Egibitin sunɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, "Yenin
sɔ̃na na nun seeya, kpa n ka nɛn
dam sɔ̃ɔsi wunɛ sɔɔ, kpa nɛn yĩsiru
tu ka nɔɔra handunia kpuro sɔɔ."
18 Nge mɛya wi u kĩ u wɔnwɔndu
kua u ra nùn wɔnwɔndu kue, wi u

maa kĩ u gɔ̃ru bəbiasia u ra nùn gɔ̃ru
bəbiasie.

Gusunən məru

ka win wənwəndu

19 N n mɛn na, kaa man bikia a nɛɛ,
mban sɔ̃na u maa taarɛ waamə tənu
səə. Wara koo kpĩ u win kĩru yina.
20 Adama wara ra n wunɛ tənu, a
sere ka Gusunɔ sikirina. Məndu ta
koo məmə bikia tu nɛɛ, mban sɔ̃na
u tu kua mɛ?
21 Məmə kun dam mə səndun
wəllə? Ka sən tee te, u ɲ kpɛ̃ u tooru
ko ka maa weke te ba ra swɛ̃?
22 Mba i yɛ̃ i ko gere Gusunən sɔ̃.
U kĩ u win dam ka win məru sɔ̃əsi.
Yen sɔ̃na u ka bu tɛmana be ba koo
kam ko win mərun sɔ̃.
23 U kua mɛ u ka sun win yiikon
kpãaru sɔ̃əsi, bɛsɛ be u wənwəndu
kua, bɛsɛ be u səəru kua yellun di su
ka win yiiko wa,
24 bɛsɛ be u soka n ɲ mə Yuuban
suunu səən di təna, ka maa tən
tukobun suunu səən di.
25 Yeniwa Gusunə u gerua win
səmə Oseen tireru səə. U nɛɛ,
"Tən be ba ɲ daa sãa nɛgibu,
kon bu soku nɛn təmbu.
Bwese te na ɲ daa kĩɛ,
kon tu soku nɛn kĩnasiru.
26 Yam mi ba raa maa bu sɔ̃əwa ba
nɛɛ,
ba ɲ sãa nɛn təmbu,
miya ba koo bu soku
Gusunə Yinni wason bibu."
27 Ma Gusunən səmə Esai u nəəgiru
sua u gerua Isireliban sɔ̃ u nɛɛ,
"Baa Isireliba bà n dabia, nge nim
wɔ̃kun yanim, ben sukum tənawa
koo faaba wa.
28 Domi Gusunə koo yande win gere
yibia mam mam handunia səə ye u
raa gɔ̃ru doke."
29 N sãawa nge mɛ Esai u raa gerua
u nɛɛ,
"Gusunə, wəllu ka tem Yinni ù kun
daa sun bweseru tie,
sa ko raa kowa nge Sodomu.
Sa ko raa ka Gomərа weena."

Isireliba ka Labaari gea

30 N n mɛn na, mba sa ko gere.
Tən tuko be ba ɲ daa kasu bu gem
wa Gusunən mi, ba gem wa naanɛ
dokebun saabu.
31 Adama Isireliba be ba kasu bu
wooda swĩi bu ka gem wa Gusunən
mi, ba ɲ mu wa.
32 Mban sɔ̃na. Yèn sɔ̃ ba ɲ mu kasu
ka naanɛ dokebu, ma n kun mə ka
səma. Ba sokura kpee sokuratii te
səə,
33 tèn gari ba yorua ba nɛɛ,
"N wee, na kpee sokuratiru dokemə
Siəniə,
kpee te ta ra torasie.
Adama wi u nùn naanɛ doke u ɲ
sekuru wasi."

10

1 Nɛgibu, ye na kĩ ka nɛn gɔ̃ru
kpuro ka ye na ra n Gusunə
kanamə, yeya nɛn bweseru tu faaba
wa.
2 Domi na bu seeda yeni
diiyammɛ, ba hania mə Gusunən
sɔ̃, adama yɛ̃ru sari.
3 Ba ɲ swaa yɛ̃ ye Gusunə u ra ka
tənu gem wɛ̃, ma ba swaa kasu bu
ka ben tiin gem yara. Yen sɔ̃na ba
ɲ Gusunən gem swaa wiru kpĩiyɛ.
4 Domi Kirisiwa sãa woodan
kəkərə kpa baawure wi u nùn naanɛ
doke u gem wa Gusunən mi.

Faaba sãa baawuregia

wi u Yinni naanɛ doke

5 Domi Məwisi u yorua u nɛɛ,
"tənu wi u gea mɔ̀ ye wooda ya
yiiremə, gea yen min diya u koo
wãaru wa".
6 Adama nge mɛ ba koo tənu
gem wɛ̃ naanɛ dokebun sɔ̃, yen gari
wee, "A ku gere wunɛn gɔ̃ruə a nɛɛ,
wara u koo yə Gusunə wəllə." Yen
tubusiana, u ka Kirisi sarasiama.
7 A ku maa gere, "Wara u koo du
tem səəwə." Yen tubusiana, u ka
Kirisi seesia gərin di.
8 Adama mba gari yi, yi gerua.
Yi nɛɛwa, "Gusunən gari yi, yi wãa
wunɛn turuku, yi mam wãa wunɛn
nəəwə ka wunɛn gɔ̃ruə." Yi sãawa
naanɛ dokebun gari yi sa waasu mɔ̀,
yi yi nɛɛ,

9 à n ka wunɛn nɔɔ wura ma
Yesu sãawa Yinni, ma a naanɛ doke
wunɛn gõruɔ ma Gusunɔ u nùn
seeya gɔrin di, kaa faaba wa.
10 Domi gõru sɔɔra tɔnu u ra naanɛ
doke, u ka gem wa Gusunɔn mi,
nɔɔwa ba ra maa ka seeda di bu ka
faaba wa.
11 Nge mɛ ba yorua Gusunɔn gari
sɔɔ ba nɛɛ, "Baawure wi u nùn naanɛ
doke, u ɲ̀ sekuru wasi."
12 Domi wunanabu sari Yuuba ka
tɔn tukobu sɔɔ. Be kpuro Yinni
turowa ba mɔ. Win dukia maa sãa
be ba nùn sokumɔ kpurogia.
13 Domi ba yorua ba nɛɛ,
"Baawure wi u Yinnin yĩsiru soka,
u koo faaba wa."
14 Adama amɔna ba koo ka nùn
soku, bà kun nùn naanɛ doke.
Amɔna ba koo maa ka naanɛ doke
bà kun win gari nɔɔre. Amɔna ba
koo maa nɔ goo ù kun gari yi waasu
koore.
15 Amɔna ba koo ka gari yi waasu
ko goo ù kun bu gɔre. Nge mɛ ba
yorua, "Anna a ben naarun dobu nɔ
be ba Labaari gea kparamɔ."
16 Adama n ɲ̀ be kpuro ba Labaari
gea wura, domi Gusunɔn sɔmɔ Esai
u nɛɛ, "Yinni, wara u naanɛ doke ye
sa nɔɔsia."
17 Nge mɛya naanɛ dokebu bu
wee ye tɔnu nɔɔmɔn di. Ye tɔnu
nɔɔmɔ, ya maa sãawa Kirisin gari.
18 Adama na bikiamɔ, ka geema
ba ɲ̀ nɔɔre ro? Ba nua. Domi ba
yorua,
"Nɔɔ ge, ga nɔɔra tem kpuro sɔɔ,
ma gari yi, yi tura sere handunian
nɔrɔ."
19 Na bikiamɔ kpam, Isireliba ba ɲ̀
yẽ ro? Gbiikaa, Mɔwisi u yorua, ma
Gusunɔ u nɛɛ,
"Na kon bɛɛn nisinu seeya ka bwese
te i ɲ̀ garisi gãanu.
Kon maa bɛɛn mɔru seeya ka bwese
bwisi sarirugiru."
20 Yen biru Esai u yorua ka toro
sindu ma Gusunɔ u nɛɛ,
"Be ba ɲ̀ man kasu ba man wa.
Na maa bu nɛn tii sõɔsi be ba ɲ̀ man
bikiamɔ."
21 Adama u maa yorua Isireliban
sõ ma Gusunɔ u nɛɛ, "Na tɔn be ba
ra n man seesimɔ nɔma gãri tõru
kpuro."

11

Gusunɔ u ɲ̀ Isireliba yinɛ

1 N n mɛn na, na bikiamɔ, Gusunɔ
u win tɔmbu yinawa? Aawo. Su
ku wa mɛ. Domi nɛn tii na sãa
Isirelin bii, Aburahamun sikadobu
Bɛnyamɛɛn bweseru sɔɔ.
2 Gusunɔ u ɲ̀ win tɔmbu yinɛ be u
gia yellun di. Nge i ɲ̀ yẽ ye ba yorua
Gusunɔn gari sɔɔ sanam mɛ Eli u ka
Isireliban taarɛ da Gusunɔn mi? U
nɛɛ,
3 "Yinni, ba wunɛn sɔmɔbu go
ba wunɛn yãku yenu surura. Nɛ
turowa na tie, ba maa kasu bu man
hunde wuna."
4 Adama mba Gusunɔ u wisa. U
nɛɛ, "Na nɛn tii tɔmbu nɔrɔbun suba
nɔɔba yiru (7.000) derie, be ba kun
yiirare bũu wi ba mò Baalin nuurɔ."
5 Mɛya n maa sãa saa yeni sɔɔ. Ben
sukum wãa be Gusunɔ u gɔsa win
durom sõ.
6 U bu gɔsawa durom sõ, n ɲ̀ mɔ
ben sɔman sõ. Ma n kun mɛ, durom
kun maa sãa durom.
7 N n mɛn na, mba sa ko gere.
Isireliba wee, ba ɲ̀ wa ye ba kasu.
Ben be Gusunɔ u gɔsa, beya ba wa.
Be ba tie ba gõru bɔbia.
8 Nge mɛ ba yorua, "Gusunɔ u ben
laakari sikarisia. U bu nɔni wẽ yi
ba ɲ̀ kpẽ bu ka yam wa. U maa bu
swasu wẽ si ba ɲ̀ kpẽ bu ka gari nɔ
sere ka gisɔ."
9 Ma Dafidi u nɛɛ,
"Kpa ben tõɔ baka dim mu de bu
tora
kpa bu yina mwaara,
kpa bu sɛɛyasiabu wa bi bu ka bu
dɛnde.
10 A de ben nɔni yi wukiri bu ku ka
wa.
Kpa a de ba n bu taare ka
baadommaɔ."
11 Yen sõna na bikiamɔ, sanam mɛ
Isireliba ba sokura, ba wɔrumawa
mam mam? Su ku wa mɛ. Ben

torarun saabuwa tən tukobu ba
faaba wa, kpa ben nisinu nu ka se.
12 Tɛ̃ Isireliban toraru tà n
ka handuniagibu hunden dukia
naawa, ben kaarabu bù n maa tən
tukobu kua gãa məwəbu, anna yen
domarun kpãaru ta ko n nɛ bà n
wura nge mɛ ba raa sãa.

Tən tukobun faaba

13 Na ka bɛɛ gari mò, bɛɛ tən
tukobu. Nɛ wi na sãa gəro tən
tukobun mi, na nɛn səmburu bɛɛrɛ
wɛ̃ɛmə
14 n ka nisinu seeya ǹ n koo koora
nɛn bweserun suunu səə kpa n ben
gabu faaba ko.
15 Geema sanam mɛ Gusunə u bu
deri ya dera u ka handuniagibu nəə
tia kua. Tɛ̃, mba n ko n sãa ù n wure
u kpam bu mwa. N ǹ wãaru gəribun
sõ?
16 I yɛ̃ ma bà n pɛ̃ɛ kuse teeru
Gusunə wɛ̃, pɛ̃ɛ ye ya tie ya kua
Gusunəgia. Dãrun gbina yà n sãa
Gusunəgia, mɛya maa ka ten kãasiə.
17 Adama bà n kãasi gɛɛ bəəra
olifin dãa gbaarugirun di, ma ba
wunɛ wi a sãa yakasun dãrun kãasa
gɛrɛfe kua yin ayerə, ma a ka olifin
dãa ten gbinan dam bənu mò,
18 a ku kãasi yi woo kanɛ. À n
woo kanamə, a yaayo ma n ǹ wunɛ
a gbina səəwa, gbina ya nun səəwa.
19 Kaa nɛɛ, ba kãasi yi bəərawa bu
ka nun gɛrɛfe ko.
20 Geema, ba yi bəəra naanɛ
dokebu saririun sõ, ma a yõ naanɛ
dokebun sõ. A ku woo kana, adama
a bɛrum koowo.
21 Gusunə ù kun kãasi gbiikii deri,
wuna u koo sere deri?
22 N n mɛn na, a Gusunən tən
geeru ka maa win sɛ̃sə mɛɛrio. U sɛ̃
ka be ba wəruma, adama u sãa tən
geo wunɛn mi, à n gesi yõ dim dim
win tən geeru səə. Ma n kun mɛ, ba
koo maa wunɛn tii bura.
23 Be maa, bà n ben naanɛ dokebu
sariru deri, ba koo bu gɛrɛfe ko mi
ba raa wãa domi Gusunə u koo kpĩ
u kpam bu gɛrɛfe ko.
24 Bà n nun bura saa olifin dãa
yakasugirun di, ma ba nun gɛrɛfe
kua ka olifin dãa gbaarugiru, ye n
kun ka nun weenɛ, ǹ n mɛn na, n
ǹ sɛ̃ bu ka kãasi yi gɛrɛfe ko yin tiin
dãru səə.

Isireliba ba koo faaba wa

25 Nɛgibu, asiri gaa wãa ye na kĩ i
n yɛ̃, kpa i ku ka tii garisi bwisigibu.
Asiri ye wee. Isireliba gabu ba
gina gõrusu bəbia sere tən tukobun
geeru tu ka yibu faaba səə.
26 Nge mɛya Isireliba kpuro ba
koo faaba wa, nge mɛ ba yorua,
"Yakio u koo na saa Siənin di.
Kpa u Gusunən bɛɛrɛ yɛ̃ru sariru
wuna
saa Yakəbun bweserun di.
27 Yeniwa arukawani ye kon ka bu
bəke
sanam mɛ kon ben toraru wuna."
28 Sà n Labaari gean gari laakari
kua, ba sãa Gusunən yibɛrɛba bɛɛn
sõ. Adama sà n Gusunən gəsiru
laakari kua, ba sãa win kĩnasibu ben
sikadoban sõ.
29 Domi Gusunə ù n tənu soka, u
nùn sokawa. U n nùn kɛ̃ru wɛ̃, u nùn
wɛ̃wa. U ku ra gõru gəsie.
30 Nge mɛ bɛɛ, i ǹ daa Gusunə
mɛm nəəwɛ, adama tɛ̃ ba bɛɛ
wənwəndu kua ben mɛm nəəbu
sarirun sõ.
31 Nge mɛya maa ben tii, ba
ǹ mɛm nəəmə tɛ̃, kpa bu ka
wənwəndu wa nge mɛ bɛɛ i
wənwəndu wa.
32 Domi Gusunə u təmbu kpuro
kɛnisi mɛm nəəbu sariru səə, kpa u
ka be kpuro wənwəndu kua.

Gusunən kpãaru

33 Anna a Gusunən dukia ka win
bwisi ka win yɛ̃run dukum wa! Goo
kun kpɛ̃ u win himba tubu. Goo
kun maa kpɛ̃ u win swɛɛ gia.
34 Ka geema ba yorua,
"Wara u Yinnin bwisikunu yɛ̃.
Wara u nùn bwisi kɛ̃ɛre.
35 Wara u gbia u nùn gãanu kɛ̃ɛre,
u n ka sere nin kəsire yĩiyə."
36 Domi wiya kpuron wiru, win
min diya kpuro naamə, ma kpuro

wãa win sõ. Wigia yiiko sere ka baadommaɔ. Ami.

12

Wãa kpaa

te ta Gusunɔn wãaru wãa

1 Yen sõ, nɛgibu na bɛɛ kanamɔ wɔnwɔn te Gusunɔ u bɛɛ kuan saabu, i bɛɛn wasi nùn yiiyo nge yãku wasiru te ta kun serere gaa mɔ, te ta koo nùn wɛ̃re. Yeya ya sãa bɛɛn sãa geeru.

2 I ku maa ka tɛ̃n tɔmbu weena, adama i kɔsio ka bwisiku kpaanu kpa i ka wunana ye n sãa Gusunɔn kĩru. Yeya ya gea sãa, ya maa wã, ma ya yiba.

3 Durom mɛn saabu mɛ ba man wɛ̃ na bɛɛn baawure sõɔmɔ, u ku tii garisi n kere nge mɛ n weenɛ u tii garisi, adama bɛɛn baawure u tii garisio dee dee nge mɛ Gusunɔ u nùn naanɛ dokebu kã bu nɛ.

4 Domi wasi tee yi doo dooka dabinu mɔ, ma yen baayere ya yen sɔmburu mɔ nɛnnɛnka.

5 Nge mɛya, baa sà n dabi, sa sãa wasi tee Kirisi sɔɔ, ma sa gbinnɛ nge wasi teen doo dooka.

6 Sa kɛ̃ɛ nɛnnɛnka mɔ ni nu weenɛ su dendi nge mɛ Gusunɔ u sun kã win durom sɔɔ. N n Gusunɔn gari gerubun kɛ̃run na, su ka tu dendi nge mɛ bɛsɛn naanɛ dokebu nɛ.

7 N n nɔɔribun na, su ko ka nuku tia. Wi u sãa sõɔsio, u win sõɔsibu yibio.

8 Wi u tɔmbu dam kɛ̃mɔ, u ku wɛ̃ra. Wi u kɛ̃nu wɛ̃ɛmɔ, u wɛ̃ɛyɔ ka gõru tia. Wirugii u win sɔmburu ko ka hania. Wi u wɔnwɔndu mɔ̀, u koowo ka nuku dobu.

9 I ku de bɛɛn kĩru ta n murafitiru mɔ. I kõsa desirario, kpa i gea mani dim dim.

10 I n kĩanɛ nge wɔnɔ ka mɔɔ. I n kookari mɔ̀ i ka bɛɛrɛ wɛ̃ɛna.

11 I ku de bɛɛn hania yu kaara. I n Yinni sãamɔ ka kĩru.

12 I yɛ̃ɛrio bɛɛn yĩiyɔbun sõ. I tɛmanɔ nɔni swãaru sɔɔ. I ku wasira ka kanaru.

13 I naanɛ dokeobu wɛ̃ɛyɔ yèn bukata ba mɔ. I n da sɔbu yaarɛ ko.

14 I bu domaru kuo be ba bɛɛ nɔni sõɔmɔ. I ku bu bõrusi.

15 I ka bu nuku dobu koowo be ba nuku dobu mɔ̀, kpa i ka bu swĩ be ba sumɔ.

16 I n wãa nɔɔ tia sɔɔ sannu. I ku de tii suabun bwisikunu nu n bɛɛ wãasi adama i koosio tii kawabun bera gia. I ku tii garisi bwisigibu.

17 I ku goo kõsa kɔsie. I gea kasuo tɔmbu kpuron nɔni sɔɔ.

18 N n koo koora, i de i n nɔɔ nɛ ka tɔnu baawure nge mɛ̀n nɔru i ko kpĩ.

19 Kĩnasibu, i ku maa mɔru kɔsia bɛɛn tii, adama i de Gusunɔ u bɛɛ mɔru kɔsia, domi ba yorua, Gusunɔ u nɛɛ, “Wiya u koo bu mɔru kɔsie. Kpa u bu sɛɛyasia.”

20 Ba maa yorua, “Gõɔru tà n wunɛn yibɛrɛ mɔ̀, a nùn dĩanu kɛ̃ɛyɔ u di. Nim nɔru gà n nùn mɔ̀, a nùn nim kɛ̃ɛyɔ u nɔ. Domi à n kua mɛ, a nùn dõɔ sɔbiwa mi.”

21 A ku de kõsa yu nun kamia, adama a kõsa kamiɔ ka gean kobu.

13

Bɛsɛn wii kpĩibu

tem yɛ̃robun mi

1 Kpa baawure u n tem yɛ̃robu wiru kpĩiyɛ domi tem yɛ̃ro sari wi u kun wãa ka Gusunɔn yɛ̃ru. Tem yɛ̃ro be ba maa wãa, Gusunɔwa u bu kua.

2 Yen sõna, wi u tem yɛ̃ron gari yina, u yinawa ye Gusunɔ u yiire. Be ba maa yinamɔ, ba ben tii taarɛ kasuammɛwa.

3 Domi tɔnu ù n gea mɔ̀, u ṅ ko n tem yɛ̃ron bɛrum mɔ, ma n kun mɔ ù n kõsa mɔ̀. À kun kĩ a n tem yɛ̃ron bɛrum mɔ, a gea koowo, kaa win nɔnu geu wa.

4 Tem yɛ̃ro u Gusunɔn sɔmburu mɔ̀wa wunɛn gean sõ. Adama à n kõsa mɔ̀, a bɛrum koowo yèn sõ u ṅ takobi nɛni kam. U sãawa Gusunɔn sɔm kowo u ka be ba kõsa mɔ̀ mɔru kɔsie.

5 Yen sɔ̃na tilasi tɔnu u wiru kpĩ,
n ɲ̀ mɔ sɛɛyasiabu tɔnan sɔ̃, adama
yèn sɔ̃ win gɔ̃ru ga koo nùn taarɛ wɛ̃.
6 Yen sɔ̃na i maa wɔ̃ɔ gobi kɔsiamɔ.
Domi be ba tem nɛni, Gusunɔn sɔm
kowoba ba sãa ba maa tu tii wɛ̃ mam
mam.
7 I baawure kɔsio ye n ka nùn
weenɛ. I bu wɔ̃ɔ gobi kɔsio be n
weenɛ i kɔsia. I bu gbererun gobi
kɔsio be n weenɛ i kɔsia. I bu nasio
be n weenɛ i nasia. I bu bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ
be n weenɛ i bɛɛrɛ wɛ̃.

A wunɛn tɔnusi kĩɔ

8 I kun goon dibu nɛni ma n kun
mɔ i n kĩanɛ, domi wi u win tɔnusi
kĩ u wooda yibiawa.
9 Domi wooda yeniba be ba nɛɛ, "I
ku ra sakararu ko, i ku ra tɔnu go,
i ku ra gbɛni, i ku ra binɛ ko," ka
wooda kpuro ye ya tie, ya wãa gari
yini sɔɔ mi ba nɛɛ, "A wunɛn tɔnusi
kĩɔ nge wunɛn tii tii."
10 Kĩru ta ku ra de goo u win tɔnusi
kɔ̃sa kue. Yen sɔ̃na kĩru ta wooda
yibiamɔ.

Sa n Kirisin naaru mara

11 N weenɛ i ko mɛ yèn sɔ̃ i yɛ̃ saa
yè sɔɔ sa wãa mini. N den tura i
yanda, domi bɛsɛn faaba ya turuku
sãa tɛ̃, n kere dɔma te sa gbia sa
naanɛ doke.
12 Wɔ̃kura tonda, yam sãrera tu-
ruku kua. Yen sɔ̃, su wɔ̃kurun
kookoosu deri kpa su yam bu-
ruram tabu yãnu sebe.
13 Su sĩ dee dee nge mɛ ba ra sĩ
sɔ̃ɔ sɔɔ, sa kun akanu mɔ dibu ka
nɔrubu sɔɔ, sa kun kurɔ damaru
ka binɛ baka mɔ, kpa su ku nɔɔ
gɔmunu ka nisinu ko.
14 Adama i Yinni Yesu Kirisin
daa sebuo, kpa i ku bɛɛn tiin daan
bwisikunu ko i ka yen binɛ wuna.

14

A ku wunɛn naanɛ dokeosi siri

1 I de u du bɛɛ sɔɔ wi u kun dam
mɔ naanɛ dokebu sɔɔ. I ku win
bwisikunu sikirinɛ.
2 Wini yĩiyɔ ma u koo kpĩ u kpuro
di. Wiɔnɔ wi u kun dam mɔ naanɛ
dokebu sɔɔ, u ku ra yaa tem.
3 Wi u dimɔ u ku wi u kun dimɔ
gɛm, kpa wi u kun dimɔ u ku wi u
dimɔ taarɛ wɛ̃, domi Gusunɔ u yɛ̃ro
wura.
4 Wara wunɛ a ka goon sɔm kowo
taarɛ wɛ̃ɛmɔ. Ũ n yɔ̃ nge ù n
wɔruma, win yinnin gariya. Adama
u koo yɔ̃ra domi Yinni u dam mɔ u
ka nùn yɔ̃rasia.
5 Wini u tɔ̃ɔ teeru garisi n kere ni
nu tie, wiɔnɔ u ni kpuro garisi nu
nɛ. I de baawure u n yɛ̃ kam kam ye
u mɔ̀.
6 Wi u tɔ̃ru lasabu mɔ̀ u tu lasabu
mɔ̀ Yinnin sɔ̃. Wi u dimɔ, Yin-
nin sɔ̃na u dimɔ, yèn sɔ̃ u Gusunɔ
siaramɔ. Wi u kun maa dimɔ, Yin-
nin sɔ̃na u ɲ̀ dimɔ, u maa Gusunɔ
siaramɔ.
7 Geema, sari bɛsɛ sɔɔ wi u wãa
win tiin sɔ̃, goo maa sari wi u gbimɔ
win tiin sɔ̃. Domi sà n wãa sa wãawa
Yinnin sɔ̃.
8 Sà n maa gu, sa guwa Yinnin sɔ̃.
N n mɛn na, sà n wasi, ɲ̀ kun mɛ sà
n gu, sa sãawa Yinnigibu.
9 Domi Kirisi u gu ma u seewa
gɔrin di u ka ko gɔribu ka wasobun
Yinni.
10 N n mɛn na wunɛ, mban sɔ̃na a
wunɛn wɔnɔ taarɛ wɛ̃ɛmɔ. Wunɛ
maa, mban sɔ̃na a wunɛn mɔɔ
gɛmmɔ. Bɛsɛ kpurowa sa ko yɔ̃ra
Gusunɔn siri yerɔ.
11 Domi ba yorua,
"Yinni Gusunɔ u nɛɛ, sere ka nɛn
wãaru,
dũuru baatere ta koo yiira nɛn
wuswaaɔ.
Nɔɔ baagere ga koo maa man bɛɛrɛ
wɛ̃."
12 Nge mɛya bɛsɛn baawure u koo
wigia gere Gusunɔn wuswaaɔ.

A ku wunɛn naanɛ dokeosi
torasia

13 Yen sɔ̃, su ku maa sirina, adama
i bwisikuo nge mɛ i ko ko, kpa i ku
gãanu ko ni nu koo bɛɛgii torasia, ɲ̀
kun mɛ ni nu koo nùn sura.
14 Na yɛ̃ kam kam saa Yinni Yesun
min di ma gãanu sari ni nu kun

dɛɛre nin tii, adama goo ù n gãanu garisi nge ni nu kun dɛɛre, yɛ̃ro sɔɔra nu ɩ̀ dɛɛre.
15 À n gãanu di, ma ya wunɛgii bwisikunu kpɛ̃ɛ, a ɩ̀ maa sĩimɔ kĩru sɔɔ. A ku de dĩa ni a dimɔ nu tɔnu kam koosia wìn sõ Kirisi u gu.
16 Ye ya sãa bura bɛɛ sɔɔ, i ku de bu yen kɔ̃sa gere.
17 Domi Gusunɔn bandu ta ɩ̀ sãa dim ka nɔrubu ma n kun mɔ gem ka bɔri yɛndu ka nuku dobu saa Hunde Dɛɛron min di.
18 Wi u Kirisin wãaru wãa nge mɛ, u koo Gusunɔ wɛ̃re, tɔmba koo maa nùn siara.
19 Yen sõ, su kasu ye n ka alafia naamɔ ka ye sa ko ka tãsisiana.
20 A ku Gusunɔn sɔmburu kpeerasia dĩanun sõ. Geema, kpuro n dɛɛre, adama n ɩ̀ wã tɔnu u gãanu di ni nu koo de goo u tora.
21 N wã a ku yaa tem kpa a ku tam nɔ, kpa a ku gãanu ko ni nu koo kpĩ nu wunɛgii torasia.
22 Ye a naanɛ doke, a ye nɛnuɔ wunɛn tiin sõ Gusunɔn wuswaaɔ. Doo nɔɔrugiiwa wi u ɩ̀ tii taarɛ wɛ̃ɛmɔ ye u bwisika u ko sɔɔ.
23 Adama wi u sika mɔ̀ ye u dimɔn sõ, u taarɛ mɔ, yèn sõ u ɩ̀ dimɔ ka naanɛ. Kpuro ye tɔnu maa mɔ̀ naanɛ sariru sɔɔ, torara.

15

A koowo ye n koo gabu dore

1 Tɛ̃ bɛsɛ be sa dam mɔ, n weenɛ su be ba kun dam mɔn dam sariru sɔbe, kpa su ku gɔsi ye n ko n sun dore bɛsɛ tɔna.
2 Bɛsɛn baawure u de u ko ye n koo win beruse dore, ye n koo maa nùn gea kua, kpa u ka tãsi.
3 Domi baa Kirisin tii u ɩ̀ gɔsa ye n da nùn dore, adama nge mɛ ba yorua, u Gusunɔ sɔ̃wa u nɛɛ, “Be ba nun wɔmmɔ, ben wɔma wɔri nɛ sɔɔ.”
4 Kpuro ye ba yorua yellu, ba yoruawa bu ka sun bwisi kɛ̃, kpa sa n ka yĩiyɔbu mɔ saa Gusunɔn garin di yi yi sun tɛmanabu ka dam kɛ̃mɔ.
5 Gusunɔ wi u tɛmanabu ka dam kɛ̃nu wɛ̃ɛmɔ, u de i n nɔɔ nɛ bɛɛn tii tiinɛ sɔɔ nge mɛ i wa Kirisi u kua.
6 Kpa bɛɛ kpuro i nɔɔ tia ko i ka nùn bɛɛrɛ wɛ̃ sannu sannu wi u sãa bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin Baaba, ka maa win Yinni.

Labaari gea

bwesenu kpuron sõ

7 Yen sõ, i n wuranamɔ nge mɛ Kirisi u bɛɛ wura kpa i ka Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃.
8 Na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ma Kirisi u kua Yuuban sɔm kowo u ka nɔɔ mwɛɛnu yibia ni ba baababa kua, kpa u sɔ̃ɔsi ma Gusunɔ u sãa gemgii.
9 Kpa tɔn tukobu bu nùn bɛɛrɛ wɛ̃ win wɔnwɔndun sõ nge mɛ win gari gerua yi nɛɛ,
“Yen sɔ̃na, kon nun siara bwesenun suunu sɔɔ.
Kpa n womu ko n ka wunɛn yĩsiru bɛɛrɛ wɛ̃.”
10 Yi kpam nɛɛ,
“Bɛɛ tɔn tukobu,
i nuku dobu koowo ka win tɔmbu sannu.”
11 Ma yi maa nɛɛ,
“Bɛɛ bwesenu kpuro,
i Yinni Gusunɔ siaro.
Bɛɛ handuniagibu kpuro,
i nùn bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ.”
12 Gusunɔn sɔmɔ Esai maa nɛɛ,
“Isain bweserun di,
goo u koo se nge dãa kpii pɔtura.
Kpa u ko tɔn tukobun sunɔ.
Kpa ba n yĩiyɔbu mɔ wi sɔɔ.”
13 Kpa Gusunɔ wi u sun yĩiyɔbu wɛ̃ɛmɔ u bɛɛ nuku dobu kpuro ka bɔri yɛndu kpuro yibia bɛɛn naanɛ dokebun sõ kpa i n yĩiyɔbu mɔ n bande saa Hunde Dɛɛron dam di.

Pɔlu u yorua ka toro sindu

14 Nɛgibu, ɩ̀ n bɛɛn sɔ̃n na, na yɛ̃ kam kam nɛn tii ma i tɔn geeru ka yɛ̃ru mɔ ta kpã, i ko maa kpĩ i bwisi kɛ̃ɛna.
15 Ka mɛ, ka toro sinda na bɛɛ tire ten gam ka gam yorua, n ka bɛɛ gari yaayasia durom saabu mɛ Gusunɔ u man kua

16 na ka sãa Kirisi Yesun sɔm
kowo tɔn tukobun sõ. Na Gusunɔn
Labaari gean waasu mɔ̀ nge yãku
kowo, kpa tɔn tukobu ba n ka sãa
yãku te ta koo nùn wɛ̃re, te Hunde
Dɛɛro u dɛɛrasia u yi.
17 Yen sõ, nge mɛ na gbinnɛ ka
Yesu Kirisi, n ka man nɛ n tii siara
nɛn sɔmburun sõ te na Gusunɔ
kuammɛ.
18 Domi na ɲ̀ kãkɔ n gãanun gari
gere ma n kun mɔ ye Kirisi u kua
nɛn gari gerubu ka nɛn kookoosun
di tɔn tukobu bu ka Gusunɔ mɛm
nɔɔwa.
19 U ye kua ka yĩrenu ka sɔm
maamaakiginun dam saa Hunde
Dɛɛron dam di. Nge mɛya saa
Yerusalɛmun di sere n ka da Iliri
gia, na Kirisin Labaari gean waasu
kua na ka sikerena.
20 Ma na kookari kua n ka Labaari
gea nɔɔsia mi ba ɲ̀ daa Kirisin yĩsiru
sokure, kpa n ku ka bani gabun
kpɛɛkpɛɛku wɔllɔ.
21 Adama nge mɛ ba yorua,
“Bèn mi ba ɲ̀ daa win gari gerure,
ba koo yam wa.
Be ba kun daa maa win baaru nɔɔre,
n ko n bu yeeri.”

Pɔlu u Romu daarun gari mɔ̀

22 Yeya ya man nɔn dabinu yinari
na ɲ̀ ka nɛ bɛɛn mi.
23 Adama tɛ̃ na ɲ̀ maa ayeru mɔ
tem mì sɔɔ n ka waasu ko, na maa
kĩ n na bɛɛn mi saa wɔ̃ɔ dabinun di
24 nà n dɔɔ Ɛsipani gia. Nà n sarɔ
na yĩiyɔ kon bɛɛ wa kpa n sɔ̃ɔ mɛɛru
ko bɛɛn mi. Yen biru kpa i man
nɔma kɛ̃ n ka da tem mi.
25 Tɛ̃ na dɔɔ Yerusalɛmuɔ n ka
naanɛ dokeobu nɔɔri.
26 Domi Masedɔnigibu ka
Gɛrɛkiba ba gobi sɔkua ka kĩru,
sãarobun sõ be ba wãa naanɛ
dokeobun suunu sɔɔ Yerusalɛmuɔ.
27 Ba kua ka kĩru, ya maa sãa ben
dibu. Domi Yuuba bà n ben hun-
den dukia bɔnu kua ka tɔn tukobu,
n weenɛ tɔn tukobun tii bu maa be
nɔɔri ka ben handunian dukia.
28 Nà n yeni kpa, nà n bu wɛ̃ ye ba
sɔkua, kon na bɛɛn mi na n ka sarɔ
Ɛsipani gia.
29 Na yɛ̃ ma nà n na bɛɛn mi, ka
Kirisin doma bakara kon ka na.
30 Nɛgibu, na bɛɛ hania koosiamɔ
bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin sõ ka
Hunde Dɛɛron kĩrun sõ, i n ka man
tabu mɔ̀ ka kanaru.
31 I Gusunɔ kanɔ u man wɔra
saa naanɛ doke sarirugibun nɔman
di be ba wãa Yudeaɔ, kpa naanɛ
dokeobu bu kɛ̃ɛ te mwa ka nuku
dobu te na ka dɔɔ Yerusalɛmuɔ.
32 Nge mɛya na kon turi bɛɛn mi
ka nuku dobu yà n sãa Gusunɔn
kĩru, kpa n wɛ̃ra fiiko bɛɛn suunu
sɔɔ.
33 Gusunɔ wi u alafia wɛ̃ɛmɔ, u n
ka bɛɛ kpuro wãa. Ami.

16

Pɔlu u tɔmbu tɔbirimɔ

1 Na bɛɛ bɛsɛgii Fɛbe tusiamɔ wi
u sãa Sankeren Yesun yigbɛrugibun
sɔm kowo.
2 I kurɔ wi mɔɔ Yinnin yĩsirun sõ
nge mɛ n weenɛ naanɛ dokeobun
suunu sɔɔ. Kpa i n nùn somimɔ
ka bukata kpuro ye u mɔ bɛɛn mi.
Domi u tɔn dabiru somi, ka maa nɛn
tii.
3 I Pirisila ka Akilasi tɔbiri, be ba
sãa nɛn sɔm kowosibu Yesu Kirisi
sɔɔ.
4 Ba ben wãaru wɛ̃ bu ka nɛn
wãaru wɔra. N ɲ̀ nɛ turo na
bu siaramɔ, ka maa tɔn tuko
Yesun yigbɛnugibu kpurowa ba bu
siaramɔ.
5 I maa Yesun yigbɛru te ta ra
mɛnnɛ ben yɛnuɔ tɔbiri. I nɛn kĩnasi
Epanɛti tɔbiri wi u gbia u gɔ̃ru gɔsia
Kirisin mi Asin tem sɔɔ.
6 I Maari tɔbiri wi u sɔmburu kua
gem gem bɛɛn sõ.
7 I maa nɛn temgibu Andoniku ka
Yunia tɔbiri ka be sa pirisɔm kua
sannu. Ba bɛɛrɛ baka mɔ gɔrobun
suunu sɔɔ. Ba mam gbia ba kua
Yesugibu na sere kua Yesugii.
8 I Ampilatu tɔbiri wi u sãa nɛn
kĩnasi Yinni sɔɔ.
9 I bɛsɛn sɔm kowosi Kirisi sɔɔ
Urubɛni tɔbiri, ka Sataki nɛn kĩnasi.

10 I Apelɛsi tɔbiri wi u tii sɔ̃ɔsi
naanɛ dokeo geo laakari mɛɛribun
saa sɔɔ. I Aritobun yɛnugibu tɔbiri.
11 I nɛn temgii Herodio tɔbiri. I
Naasisin yɛnugibu tɔbiri be ba sãa
Yinnigibu.
12 I Tirifɛni ka Tirifosi tɔbiri, kurɔ
be ba sãa Yinnin sɔm kowobu.
I Pɛɛsidi bɛsɛn kĩnasi tɔbiri wi u
sɔmburu kua gem gem Yinnin sɔ̃.
13 I maa Rufusi tɔbiri wi u sãa
naanɛ dokeo geo, ka win mɛro wi na
garisi nɛn mɛro.
14 I Asɛnkiti tɔbiri ka Felegoni, ka
Herimɛsi ka Patobasi, ka Herimasi
ka bɛsɛgibu be ba wãa ka be.
15 I Filoloɔgu ka Yuli tɔbiri ka Nɛre,
ka win sesu, ka Olimpa, ka naanɛ
dokeobu kpuro be ba ka bu wãa.
16 I tɔbirinɔ ka kĩru. Kirisin
yigbɛnu kpuro nu bɛɛ tɔbura.

Kirɔ dãaka

17 Nɛgibu, na bɛɛ kanamɔ i n da n
tii sɛ ka be ba karanaa dokemɔ, ka ye
n koo bɛɛ wɔrumasia. I dɛsiro ben
min di, domi ba sɔ̃ɔsiru sikimɔwa te
i nua kɔ.
18 Domi tɔn ben bweseru ba ṅ
sãa be ba Kirisi bɛsɛn Yinnin wãaru
wãa, ben nukurugia ba mɔ̀. Ka
gari dori ka kɔkiriba, ba ka taki
sarirugibu swaa nim wiamɔ.
19 N n bɛɛn sɔ̃n na, tɔmbu kpuro
ba bɛɛn mɛm nɔɔbu yɛ̃ kɔ. Yen sɔ̃na
nɛn nukura do ka bɛɛ. Adama na kĩ
i n sãa bwisigibu gean kobu sɔɔ, kpa
i n sãa be ba kun kɔ̃san kobu yɛ̃.
20 Gusunɔ wi u alafia wɛ̃ɛmɔ, u
koo bɛɛ Setam dam kɔra ṅ n sosi
bɛɛn naasun temɔ.
Bɛsɛn Yinni Yesun durom mu n
wãa ka bɛɛ.
21 Timɔte, nɛn sɔm kowosi, u bɛɛ
tɔbura, ka maa nɛn temgibu Lusiu
ka Yasoni, ka Sosipati.
22 Na bɛɛ tɔbura Yinni sɔɔ, nɛ Ter-
itiu, nɛ wi na tire te yorumɔ.
23 Gayusi nɛn kpaa yɛ̃ro ka
yigbɛru kpuron kpaa yɛ̃ro, u bɛɛ
tɔbura. Erasutu wi u ra wuun gobi
bere, u bɛɛ tɔbura, ka maa bɛsɛgii
Kaatusi.
[
24 Kpa bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin
durom mu n wãa ka bɛɛ kpuro.
Ami.]

Siara dãakibu

25 Su Gusunɔ siara wi u dam mɔ
u ka bɛɛ tãsisia ka nɛn Labaari gea
ye na waasu mɔ̀ na ka Yesu Kirisin
gari kparamɔ, yi yi asiri sɔ̃ɔsimɔ ye
ya raa wukiri saa toren di.
26 Adama tɛ̃ ya tera saa Gusunɔn
sɔmɔbun yorin di, nge mɛ Gusunɔ
u yiire, wi, wi u ko n wãa sere
ka baadommaɔ. Ma ba bwesenu
kpuro ye giasia nu ka naanɛ doke
kpa nu ka gari yi mɛm nɔɔwa.
27 Yen sɔ̃, bu Gusunɔ wi u sãa
bwisigii wi turo, bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ
saa Yesu Kirisin min di sere ka
baadommaɔ. Ami.

TIRE GBIIKIRU TE PƆLU U KORINTIGIBU KUA

Korintigiba Pəlu u tire te yorua u ka ben bikia dabinu wisi. Waati ye səə, Korinti ya sãawa wuu maro bakə Gɛrɛkiban tem səə. Romugiba ba tem mɛ mə, ma ba Korinti ye kua ben bera ye ba sokumə Akain wuu maro mi yen wirugii u wãa. Korintigibu ba sãawa tenkuba, ma ba tii sue yɛ̃ru ka deema ye ba mə ben wuu ge səən sõ. Yen biru, bũu sãaru ka sakararu nu dam mə wuu ge səə.

Tire ten kpunaa

1. Təbiribu ka kɛ̃ɛ ni ba mwa Kirisi səə, wiru 1:1-9.
2. Karanabu Yesun yigbɛru səə, wiru 1:10n di sere wiru 4:21.
3. Kõə mɛnnabu ka suanabun gari, wiru 5:1n di sere wiru 7:40.
4. Naanɛ dokeon tii məru, wiru 8:1n di sere wiru 11:1.
5. Nge mɛ ba koo ka sãaru ko Yesun yigbɛru səə, wiru 11:2n di sere wiru 14:40.
6. Seebu gərin din gari, wiru 15.
7. Kirəba, wiru 16.

Təbiribu

1-2 Bɛɛ Gusunən yigbɛrugibu, bɛɛ be i wãa Korintiə, bɛɛ be u soka i ka ko wigibu, ma u bɛɛ gəsa u yii i n ka gbinnɛ ka Kirisi Yesu, nɛ Pəluwa, wi Gusunə u soka win kĩru səə n ka ko Yesu Kirisin gəro, ka Səsitɛni, bɛsɛgii, sa bɛɛ təbura. Sa maa be kpuro təbura be ba Yinni Yesu Kirisin yĩsiru sokumə baama, wi u sãa ben Yinni ka bɛsɛn Yinni.

3 Gusunə bɛsɛn Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bɛɛ durom kua kpa bu bɛɛ alafia wɛ̃.

Kɛ̃ɛ ni ba mwa Kirisi səə

4 Baadomma na ra n Gusunə siaramə bɛɛn sõ, win durom saabu mɛ ba bɛɛ wɛ̃ bɛɛ ka Kirisi Yesun gbinnaa səə.

5 Ba bɛɛ kua dukiagibu baayere səə, ka garin gerubu, ka yɛ̃ru kpuro, saa win min di.

6 Ya sõəsimə ma seeda ye na Kirisi diiya bɛɛn suunu səə ya ǹ kam kue.

7 I ǹ Hunden kɛ̃ru garu bie i n ka mara sere bɛsɛn Yinni Yesu Kirisi u kurama.

8 Wiya u koo bɛɛ yõre sere ka nərə, kpa i ka yõra taarɛ sariru səə tõə tè səə u koo na.

9 Gusunə naanɛgiiwa, wi u bɛɛ soka i n ka nəə tia sãa ka win Bii Yesu Kirisi bɛsɛn Yinni.

Karanabu Yesun yigbɛru səə

10 Na bɛɛ yiiremə nɛgibu, ka bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin yĩsiru, i de i n gari tee gerunamə, kpa karanabu bu ku raa du bɛɛn suunu səə. I de i n bwisiku teenu mə.

11 Domi Kolowen təmbu ba man sõəwa ma sikirinəsu wãa bɛɛn suunu səə nɛgibu.

12 Yeniwa na nua ma wini gerumə wiya Pəlugii, kpa wini nɛɛ, wiya Apologii, kpa wini maa nɛɛ, wiya Sefagii, kpa goo u n mɔ̀, wiya Kirisigii.

13 Kirisi u sãa yiru ro? Ba Pəlu go dãa bunanaru wəllə bɛɛn sõ? Nge ka Pəlun yĩsira ba bɛɛ batɛmu kua?

14 Aawo, na Gusunə saabu kua ye na ǹ ka bɛɛn goo batɛmu kue ma n kun mə Kirisipu ka Gayusi.

15 Nge mɛya goo kun kpɛ̃ u gere ma ba bɛɛ batɛmu kua ka nɛn yĩsiru.

16 Geema, na maa Setefanin yɛnugibu batɛmu kua. Be baasi na ǹ yɛ̃ nà n goo batɛmu koore.

17 Domi Kirisi kun man gəre n ka batɛmu ko ma n kun mə n ka Labaari gean waasu ko, n ǹ maa mə ka gari yɛ̃ru, kpa Kirisin gəə dãa bunanaru wəllən dam mu ku raa ko kam.

Kirisi sãa Gusunən dam

ka Gusunən bwisi

18 Domi Kirisin gəə dãa bunanaru wəllən gari, wiirara be ba kam mɔ̀n mi, adama bɛsɛ be sa faaba waamən mi, Gusunən dama.

19 Domi ba yorua ma Gusunɔ u nɛɛ,
“Kon laakarigibun laakari kam koosia,
kpa n bwisigibun bwisi kpeerasia.”
20 Mana bwisigii wãa. Mana wooda yɛ̃ro wãa. Mana saa yenin sikirinɔsugiba wãa. Gusunɔ u ɲ̀ handunian bwisi kue wiiraru?
21 Domi Gusunɔn bwisi sɔɔ u ɲ̀ dere handuniagibu ba nùn gie ka ben tiin bwisi. Yen sɔ̃na n nùn wɛ̃re u ka tɔmbu faaba ko be ba nùn naanɛ doke, ka win garin waasu yi ba tamaa wiiraru.
22 Geema, Yuuba ba yĩrenu bikiamɔ, Gɛrɛkiba ba maa bwisi kasu.
23 Adama bɛsɛ sa Kirisin waasu mɔ̀ wi ba kpare dãa bunanaru wɔllɔ, ye n kua wiiraru tɔn tukobun mi ma ya dera Yuuba ba ɲ̀ naanɛ doke.
24 Adama be ba sokan mi, bà n sãan na Yuuba ɲ̀ kun mɛ tɔn tukobu, Kirisi kua Gusunɔn dam ka Gusunɔn bwisi.
25 Domi Gusunɔn wiiraru ta tɔmbun bwisi kere, Gusunɔn dam sariru ta maa tɔmbun dam kere.
26 Nɛgibu i mɛɛrio nge mɛ ba ka bɛɛ soka. N ɲ̀ mɔ ma bɛɛn dabinu sãa handunian bwisigibu ɲ̀ kun mɛ yen damgibu ɲ̀ kun mɛ sina bibu.
27 Adama Gusunɔ u bu gɔsa be handuniagiba mɛɛra nge gari bakasu u ka bwisigibu sekuru doke, u maa handunian dam sarirugibu gɔsa u ka damgibu sekuru doke.
28 Gusunɔ u maa bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu gɔsa ka be ba gɛma ka be ba ɲ̀ sãa gãanu handunia ye sɔɔ u ka bu kawa mam mam be ba mɛɛra gãanu.
29 Kpa goo u ku raa ka woo kanɛ Gusunɔn wuswaaɔ, baa turo.
30 Adama u dera i gbinnɛ ka Yesu Kirisi ma u nùn kua bɛsɛn bwisi ka bɛsɛn gem. Wi sɔɔra sa maa dɛɛraru ka yakiabu wa.
31 Yen sɔ̃, “Wi u woo kanamɔ, u woo kanɔ Yinnin sɔ̃,” nge mɛ ba yorua.

2

Ba Kirisin gari kparamɔ

wi ba kpare dãa bunanarɔ

1 Nɛgibu, sanam mɛ na na bɛɛn mi na ɲ̀ Gusunɔn gari kpare ka bwisi bɛkɛ gɛɛ ɲ̀ kun mɛ ka nɔɔ dobu gabu.
2 Domi na ɲ̀ gɔ̃ru doke na n gãa tukunu yɛ̃ bɛɛn suunu sɔɔ ma n kun mɔ Yesu Kirisi wi ba kpare dãa bunanaru wɔllɔ.
3 Na da bɛɛn mi ka dam sariru ka bɛrum ka diiri bakabu.
4 Nɛn gari ka nɛn waasu kun sãa nɛn tiin bwisi ɲ̀ kun mɛ nɛn nɔɔ dobu, adama n sãawa Hunden dam ka win sɔ̃ɔsiru.
5 Kpa bɛɛn naanɛ dokebu bu ku ka yɔ̃ra tɔnun bwisi sɔɔ ma n kun mɔ Gusunɔn dam sɔɔ.

Gusunɔn bwisin gari

6 Ka mɛ, bɛsɛ sa bwisi gɛɛn gari kparamɔ tɔn girobun suunu sɔɔ, yi yi kun sãa saa yenin bwisi, ɲ̀ kun mɛ saa yenin wirugibun bwisi be ba kam kobu dɔɔ.
7 Adama Gusunɔn bwisi asirigiiya sa kparamɔ yi yi berua, yìn sɔɔru Gusunɔ u kua saa toren di, su ka ko yiikogibu.
8 Saa yenin wirugibu ba ɲ̀ yi tuba baa tɔn turo, domi bà n daa yi tuban na, ba ɲ̀ daa Yinni yiikogii kparemɔ dãa bunanarɔ.
9 Adama nge mɛ ba yorua,
“Ye nɔni kun waare, ye swaa kun nɔɔre,
ye ya ɲ̀ maa duure tɔnun gɔ̃ru sɔɔ,
yeya Gusunɔ u bu sɔɔru kua be ba nùn kĩ.”
10 Ma u sun ye sɔ̃ɔsi saa win Hunden min di. Domi Hunde wi, u ra n kpuro mɛɛra u n ka yɛ̃, baa ye n wãa Gusunɔn tii sɔɔ.
11 Nge wara u tɔnun bwisikunu yɛ̃ ma n kun mɔ win tiin hunde ye ya wãa wi sɔɔ. Nge mɛya maa goo kun Gusunɔn bwisikunu yɛ̃ ma n kun mɔ win Hunde.
12 Win Hunde wiya sa mwa, n ɲ̀ mɔ handunian hunde, kpa sa n ka yɛ̃ ye Gusunɔ u sun kã win durom sɔɔ.
13 Sa ɲ̀ maa asiri ye tubusiamɔ ka gari yi yi wee tɔnun bwisin di, ma n kun mɔ saa Gusunɔn Hunden min

di, sa n ka hunden gari bu sɔ̃ɔsimɔ
be ba Hunde wi mɔ.
14 Handuniagii u ɲ̀ Gusunɔn Hun-
den gari wuramɔ, domi wiirara yi
sãa win mi. Yi ɲ̀ kpɛ̃ yi nùn yeeri,
domi Hunden tiiwa u yi tubusiamɔ.
15 Wi u wãa ka Hunden baa, wiya
gãanu kpuro ra yeeri, adama goo
sari wi win gari ra yeeri.
16 “Domi wara u Yinnin bwisikunu
yɛ̃.
Wara u nùn bwisi kɛ̃ɛre.”
Goo sari. Adama bɛsɛra sa Kirisin
bwisikunu yɛ̃.

3

Gusunɔn sɔm kowobu

1 Nɛgibu na ɲ̀ kpĩa na ka bɛɛ gari
kue nge mɛ na ra ko ka be ba wãa
ka Hunden baa. Adama na ka bɛɛ
kuawa nge be ba wãa ka wasin baa,
be ba sãa bii wɛ̃ɛnu Kirisi sɔɔ.
2 Boma na bɛɛ wɛ̃, n ɲ̀ mɔ dĩa dɔka,
domi i ɲ̀ tura be ba koo dĩa dɔka
mwɛ, i ɲ̀ mam tura ka tɛ̃
3 yèn sɔ̃ i wãa ka wasin baa
gina. Domi sanam mɛ nisinu ka
sikirinɔsu wãa bɛɛn suunu sɔɔ, i
ɲ̀ sɔ̃ɔsimɔ ma i wãa ka wasin baa?
Bɛɛn sanu sanusu kun sãa nge
handuniagisu?
4 Domi bɛɛn goo ù n gerumɔ wiya
Pɔlugii, kpa goo u nɛɛ wiya Apologii,
i ɲ̀ sãa nge tɔn be ba tie?
5 Wara ra n Apolo. Nge wara ra
n Pɔlu. Ba sãawa sɔm kowobu bèn
min di i naanɛ doke nge mɛ Yinni u
ben baawure win sɔmburu wɛ̃.
6 Nɛna na duura, ma Apolo u
nim yɛ̃ka, adama Gusunɔwa u
kpɛ̃asiamɔ.
7 N n mɛn na, wi u duurumɔ ka wi
u nim yɛ̃kamɔ ba ɲ̀ sãa gãanu, ma n
kun mɔ Gusunɔ wi u kpɛ̃asiamɔ.
8 Duuro ka wi u nim yɛ̃kamɔ ba
sãawa tia, ben baawure koo win are
mwa nge mɛ win sɔmbura nɛ.
9 Domi bɛsɛ Gusunɔwa sa
sɔmburu kuammɛ sannu. Bɛɛ maa i
sãawa win gberu.
I maa sãa win gani beki.
10 Durom mɛ Gusunɔ u man wɛ̃n
saabu, nɛna na kpɛɛkpɛɛku sura
nge bani yɛ̃ro, ma gaba banimɔ
gen wɔllɔ. Adama i de baawure u
laakari ko nge mɛ u banisinamɔ.
11 Domi goo kun kpɛ̃ u maa
kpɛɛkpɛɛku gagu sura ma n kun mɔ
ge ba sure, geya ga sãa Yesu Kirisi.
12 Wi u bana kpɛɛkpɛɛku gen
wɔllɔ ka wura ka sii geesu, ka kpee
kpikinu, wi u maa bana ka dãa ka
taka nɔɔ ka wĩi,
13 baawuren sɔmbura koo sɔ̃ɔsira
domi siribun tɔ̃ru ta koo tu terasia,
yèn sɔ̃ dɔ̃ɔwa ta koo ka na kpa dɔ̃ɔ wi,
u baawuren sɔmburun dam mɛɛri.
14 Wi u bana kpɛɛkpɛɛku gen
wɔllɔ ma win bana kun dɔ̃ɔ mwaare,
u koo are wa.
15 Wìn sɔmbura maa dɔ̃ɔ mwaara,
wiya u gbisira. Win tii u koo faaba
wa, adama u ko n sãawa nge wi u
dɔ̃ɔ soora u yara.
16 I ɲ̀ yɛ̃ ma i sãawa Gusunɔn wãa
yeru? I ɲ̀ yɛ̃ ma win Hunde wãa bɛɛ
sɔɔ?
17 Yen sɔ̃, goo ù n Gusunɔn wãa
yeru sanka, Gusunɔ u koo yɛ̃ro
sanku. Domi Gusunɔn wãa yera
dɛɛre ta ka yii win sɔ̃, bɛɛya maa wãa
yee te.
18 I ku de goo u win tii nɔni
wɔ̃ke. Bɛɛn wi u tamaa u bwisi mɔ
handunia ye sɔɔ, u de u ko gari bɔkɔ
kpa u bwisi gee wa u mwa.
19 Domi handunian bwisi sãawa
wiiraru Gusunɔn nɔni sɔɔ. Ba
yorua, “U ra dewa bwisigibun tiin
bwisi yi bu yina mwa.”
20 Ba kpam yorua ba nɛɛ, “Yinni
Gusunɔ u tɔmbun bwisikunu yɛ̃, u
yɛ̃ ma nu sãawa kam dirum.”
21 N n mɛn na, goo u ku woo kana
tɔnun sɔ̃ domi gãanu kpuro bɛɛgina.
22 Pɔlu ka Apolo ka Sefa ka
handunia ka wãaru ka gɔɔ ka ye n
wãa gisɔ ka ye n sisi sia, ye kpuro ya
sãawa bɛɛgia.
23 Bɛɛ maa Kirisigiba, Kirisi maa
sãa Gusunɔgii.

4

Kirisin gɔrobu

1 I de bu sun garisi Kirisin sɔm
kowobu be Gusunɔ u win asirin
gari nɔmu sɔndia.
2 Be ba maa gãanu nɔmu sɔndia n
weenɛwa ba n sãa naanɛgibu.
3 Adama gãa piimuna nɛn mi, bɛɛ
ì n man siri, ɲ̀ kun mɛ bà n man siri
tɔmbun wuswaaɔ. Ka gem na ɲ̀ nɛn
tii siri.
4 Na ɲ̀ gãanu yɛ̃ nɛ sɔɔ ye ya man
taarɛ wɛ̃ɛmɔ, adama n ɲ̀ mɔ ba man
gem wɛ̃ yen sɔ̃. Domi Yinniwa sãa
nɛn siri kowo.
5 Yen sɔ̃, i ku ra maa gãanun siribu
ko tɔ̃ɔ te, tu sere na sere Yinni ù n
tunuma. Wiya u koo kpuro yarama
batumaɔ ye ya berua wɔ̃kuru sɔɔ,
kpa u tɔmbun gɔ̃rusun bwisikunu
sɔ̃ɔsi. Sanam mɛ sɔɔra baawure u
koo win siarabu nɔ Gusunɔn mi.
6 Bɛɛn sɔ̃na, nɛgibu, na gari yi
kpuro weesina nge nɛ ka Apolo, kpa
i ka gia bɛsɛn min di nge mɛ i ɲ̀ ko
wooda sara ye ba yorua, bɛɛn goo u
ku ka tii sua bɛsɛn turon sɔ̃ kpa u n
turo gema.
7 A tamaa goo nun mɛɛra a gabu
sanɔ kere? Mba a mɔ ye ba ɲ̀ nun
kã. Mà a yɛ̃ ba nun kãwa, mba n kua
a ka woo kanamɔ nge wi u ka tii wa.
8 I deba kɔ. I kua dukiagibu. I
tamaa i bandu dii bɛsɛn sariru. N
ko n daa wɛ̃ra ì n bandu dii ka gem,
kpa bɛsɛ ka bɛɛ sa n sãa ban diobu
sannu.
9 Domi na lasabu kua ma Gusunɔ
u sun aye dãakiru wɛ̃, bɛsɛ gɔrobu,
nge be ba taarɛ wɛ̃ bu go. Baawure
handunia sɔɔ, wɔllun gɔradoba ka
tɔmbu kpuro ba sun mɛɛra nge be
ba dweebu dua.
10 Bɛsɛ sa sãa gari bakasu Kirisin
sɔ̃, adama bɛɛ i sãa bwisigibu Kirisi
sɔɔ. Bɛsɛ sa ɲ̀ dam mɔ, bɛɛya i dam
mɔ. I kua atasiriba ma bɛsɛ sa kua
bɛɛrɛ sariba.
11 Sere n ka kua saa yeni sɔɔ gɔ̃ɔra
sun goowa ma nim nɔru ga sun mɔ̀,
sa wãa tereru, ba sun soomɔ, sa ɲ̀
maa wãa yeru garu mɔ.
12 Ma sa hania mɔ̀ sa ka bɛsɛn
nɔma sɔmburu mɔ̀. Bà n sun
faara sɔ̃ɔmɔ, sa ra n bu domaru
kuammɛwa. Bà n maa sun nɔni
sɔ̃ɔmɔ, sa ra n tɛmanɛwa.
13 Bà n sun mɛm manimɔ, sa ra
n suuru kanamɔwa. Sere ka tɛ̃ ba
sun mɛɛra nge weke gɔ̃ɔri ka gãanu
kpuron kubanu.
14 Na ɲ̀ yeni yorumɔ n ka bɛɛ
sekuru doke adama n ka bɛɛ
gerisiwa nge nɛn bii kĩnasibu.
15 Baa ì n baaba nɛruro dabinu
mɔ Kirisi sɔɔ, i ɲ̀ tundo dabinu mɔ,
domi nɛna na kua bɛɛn tundo Yesu
Kirisi sɔɔ Labaari gean saabu.
16 N n mɛn na, na bɛɛ yiiremɔ i n
da man saari.
17 Yen sɔ̃na na bɛɛ nɛn bii kĩnasi
Timɔte gɔria wi na naanɛ sãa Yinni
sɔɔ. Wiya u koo bɛɛ yaayasia nge
mɛ nɛn wãara sãa Kirisi sɔɔ, nge mɛ
na ra sɔ̃ɔsi baama Yesun yigbɛnu
kpuro sɔɔ.
18 Tɛ̃ wee, gaba tii suamɔ nge na ɲ̀
maa sisi bɛɛn mi.
19 Adama ɲ̀ n sosi kon na bɛɛn mi
ɲ̀ n sãa Yinnin kĩru. Kon maa be ba
tii suamɔ min dam gia, n ɲ̀ mɔ ben
gari tɔna.
20 Domi Gusunɔn bandu ta ɲ̀
sɔ̃ɔsiramɔ gari gerubu sɔɔ, ma n kun
mɔ dam sɔɔ mɛ mu sɔmburu mɔ̀.
21 Mba i kĩ. N na ka bokuru? Nge
ka kĩru ka daa tɛɛrugia.

5

Sekuru sariru Yesun yigbɛru sɔɔ

1 Sa labaari gaa nua ba nɛɛ, sekuru
sari kɔ̃suru gara wãa bɛɛn suunu sɔɔ
tèn bweseru tɔn tukobun tii ba ɲ̀
kãkɔ bu ko. Ba nɛɛ bɛɛn turo u win
tundon kurɔ kĩ.
2 Ma i woo kanamɔ. N weenɛ i n
nuki sankire, kpa i yɛ̃ro wuna bɛɛn
suunu sɔɔn di wi u daa ye kua.
3 Baa ì kun man waamɔ bɛɛn su-
unu sɔɔ, nɛn hunde wãa mi. Na maa
durɔ wi siri kɔ, wi u yenin bweseru
kua, nge mɛ kon daa nùn siri nà n
wãa mi.
4 I n mɛnna ka nɛn hunde sannu,
ka Yinni Yesun yĩsiru ka win dam,
5 i durɔ wi Setam nɔmu sɔndio,
win wasi yi ka kam ko kpa win
hunde yu faaba wa Yinni Yesun tɔ̃ɔ
te sɔɔ.

6 Bɛɛn woo kana bin bwesera kun
wã. I ɩ̀ yɛ̃ ma pɛ̃ɛ seeyatia fiiko yeya
ya ra pɛ̃ɛ kpuro kukusie?
7 Tɛ̃, n weenɛ i pɛ̃ɛ seeyatia tɔkɔru
wuna kpa i ko nge pɛ̃ɛ kpaa ye ya
kun seeyatia mɔ, nge mɛ i sãa. Domi
ba Kirisi go kɔ wi u sãa bɛsɛn Gɔɔ
sararibun abɔru.
8 N n mɛn na, su tɔ̃ɔ bakaru di, n
kun ka pɛ̃ɛ seeyatia tɔkɔru ye n sãa
kɔ̃sa ka nuku kɔ̃suru, adama ka pɛ̃ɛ
ye ba kun kukusie, ye n sãa gem ka
murafiti sariru.
9 Na bɛɛ tireru yorua na nɛɛ, i ku
ka kurɔ dama kowobu mɛnna.
10 Na ɩ̀ ka handunia yen kurɔ
dama kowobu yã, ka yen binɛgibu
ka yen gbɛnɔbu ka be ba bũu sãamɔ.
Domi nà n ka be yã tilasi i ka yari
handunian di.
11 Na nɛɛwa i ku ka goo mɛnna wi
ba sokumɔ kĩnasi Yesu sɔɔ ù n sãa
kurɔ dama kowo, ɩ̀ kun mɛ binɛgii,
ɩ̀ kun mɛ bũu sãɔ, ɩ̀ kun mɛ atama
gero, ɩ̀ kun mɛ tam nɔro, ɩ̀ kun
mɛ taki dio. I ku mam dĩa gbɛ̃ɛru
mɛnna ka ben bweseru.
12-13 Domi Yesun yigbɛrugiba n
weenɛ i siri. I tɔn kɔ̃so wi wunɔ bɛɛn
suunu sɔɔn di. N ɩ̀ nɛn baa n ka bu
siri be ba ɩ̀ wãa Yesun yigbɛru sɔɔ.
Gusunɔwa ben siribu mɔ̀.

6

Naanɛ dokeobun sirinaa

1 Bɛɛn goo ù n gari mɔ ka win
winsim, u koo kãku u siribu da gem
sarirugibun wuswaaɔ? Kpa n kun
maa mɔ naanɛ dokeobun mi?
2 Bɛɛ i ɩ̀ yɛ̃ ma naanɛ dokeoba ba
koo handunian tɔmbu siri? N n
bɛɛn na i ko handunia siri, yera i ɩ̀
kpɛ̃ i gari piimunu siri?
3 I ɩ̀ yɛ̃ ma bɛsɛra sa ko wɔllun
gɔradoban siribu ko? Kaa ra sere
gere handunia yenin gari?
4 N n mɛn na, ì n gari yin bweseru
mɔ, i de be ba ɩ̀ gãanu ganu tura
Yesun yigbɛru sɔɔ bu ko bɛɛn siri
kowobu.
5 Na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ bɛɛn sekura. Ka
geema i ɩ̀ goo mɔ bɛɛn suunu sɔɔ
wìn bwisi tura u ka win wɔnɔbun
siribu ko?
6 Adama i mam siribu sokunamɔ
gem sarirugibun wuswaaɔ.
7 I n gari mɔ bɛɛn suunu sɔɔ,
munusɛwa mam mam. Mban sɔ̃na
i ɩ̀ toraru wuramɔ. Mban sɔ̃na i ɩ̀
derimɔ bu bɛɛ taki di.
8 Adama bɛɛ i ra gabu tore, i ra
gabu taki di, be ba mam sãa bɛɛn
naanɛ dokeosibu.
9 Bɛɛ, i ɩ̀ yɛ̃ ma gem sarirugiba
kun kpɛ̃ bu ayeru wa ban te Gusunɔ
u swĩi sɔɔ? I ku de bu bɛɛ nɔni wɔ̃ke.
Kurɔ dama kowobu ka bũugibu, ka
sakara kowobu ka be ba ka ben tɔn
durɔsibu kpunamɔ
10 ka gbɛnɔbu ka binɛgibu ka tam
nɔrobu ka tɔn yaako kowobu ka taki
diobu ba ɩ̀ ayeru wasi ban te sɔɔ.
11 Mɛya bɛɛn suunu sɔɔ gaba raa
sãa. Adama ba bɛɛ wobura, ba bɛɛ
dɛɛrasia ba yii, ba bɛɛ gem wɛ̃ Yinni
Yesu Kirisin yĩsirun sɔ̃, ka maa bɛsɛn
Gusunɔn Hunden sɔ̃.

I Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ

ka bɛɛn wasi

12 Ba ɩ̀ man yinarimɔ n gãanu
kpuro ko. Adama n ɩ̀ mɔ ni kpuro
nu are mɔ. Ba ɩ̀ man yinarimɔ
n gãanu kpuro ko adama na ɩ̀
wuramɔ n ko gãanu ganun yoo.
13 Dĩanu wãawa nukurun sɔ̃,
nukura maa wãa dĩanun sɔ̃, ma
Gusunɔ u koo ye yiru kpeesia.
Adama wasi kun wãa kurɔ
damarun sɔ̃. Yi wãawa Yinnin sɔ̃
ma Yinni maa wãa yin sɔ̃.
14 Gusunɔ wi u Yinni seesia, u koo
maa sun seesia ka win dam.
15 Bɛɛ i ɩ̀ yɛ̃ ma bɛɛn wasi yi sãawa
Kirisin wasin kãasi? N n mɛn na,
kon Kirisin wasin kãasi sua kpa n ka
ko kurɔ tanɔn wasin kãasi? Su ku
wa mɛ!
16 I ɩ̀ yɛ̃ ma wi u ka kurɔ tanɔ
mɛnna, u kua wasi tee ka wi? Domi
ba yorua, “Be yiru ba koo ko wasi
tee.”
17 Adama wi u ka Yinni manina, u
kua hunde tia ka wi.
18 I kurɔ damaru suurio. Toranu
kpuro ni tɔnu u mɔ̀ nu wãawa
wasin tɔɔwɔ, adama wi u kurɔ

damaru mɔ̀ win wasiya u toraru koosimɔ.
19 Nge i ɲ̀ yɛ̃ ma bɛɛn wasi sãawa
Hunde Dɛɛron wãa yeru wi u wãa
bɛɛ sɔɔ, wi Gusunɔ u bɛɛ kã? I ɲ̀ tii
mɔ.
20 Domi ba bɛɛ dwawa geeru nɔru
sari. Yen sɔ̃, i Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ ka
bɛɛn wasi.

7

Suanabun gari

1 Tɛ̃ gari yìn tireru i man yorua,
yiya na bɛɛ wisimɔ. N wã tɔn durɔ
u ku kurɔ baba.
2 Adama kurɔ damarun sɔ̃ n
weenɛ baawure u n win tiin kurɔ
mɔ, kpa kurɔ baawure u n win tiin
durɔ mɔ.
3 Kpa durɔ ka win kurɔ ba n
wãasinɛ nge mɛ n weenɛ.
4 Domi kurɔn wasi yi ɲ̀ sãa win
tiigii ma n kun mɔ win durɔgii. Nge
mɛya maa durɔn wasi yi ɲ̀ sãa win
tiigii ma n kun mɔ win kurɔgii.
5 I ku n da mɛnanɛ ma n kun
mɔ saa fiiko sɔɔ ye i ko wuna bɛɛn
laakari yu ka wura kanaru sɔɔ mam
mam. Adama yen biru i maa wureo
i mɛnna, kpa Setam u ku raa bɛɛ
kɔkiri bɛɛn tii nɛnubu sarirun sɔ̃.
6 Na ɲ̀ yeni gerumɔ nge tilasin
baa, na gesi kanamɔwa.
7 N ko n man wɛ̃re tɔmbu
kpuro bà n sãa nge nɛn tii, adama
baawurewa u win kɛ̃run baa mɔ
saa Gusunɔn min di, winigirun baa,
wiɔnɔgirun baa.
8 Adama na tantanɔbu ka
gɔminibu sɔ̃ɔmɔ n ko n wɛ̃ra bà n
wãa nge mɛ na ka wãa.
9 Adama bà kun kpɛ̃ bu tii nɛnɛ,
bu de bu kasuna bu ka suana, domi
n buram bo bu suana n kere ba n kĩi
kamgiru wãasi.
10-11 Tɛ̃, be ba suana kɔ, beya na
wooda yeni sɔ̃ɔmɔ. Kurɔ u ku raa
win durɔ yina. Adama ù n yina, u
sinɔ, u ku maa durɔ kpao sua, ɲ̀ kun
mɛ u wuro win durɔ yinaro win mi.
N ɲ̀ maa weenɛ durɔ u win kurɔ
yina. Adama n ɲ̀ nɛ na bu wooda
dokeammɛ, ma n kun mɔ Yinni.
12 Be ba tie, beya na maa yeni
sɔ̃ɔmɔ, n ɲ̀ mɔ Yinniwa u gerua.
Naanɛ dokeo goo ù n kurɔ mɔ ma
kurɔ wi, u ɲ̀ sãa naanɛ dokeo ma n
kurɔ wi wɛ̃re ba n ka wãasinɛ, u ku
raa nùn yina.
13 Kurɔ goo ù n maa durɔ mɔ ma
durɔ wi, u ɲ̀ sãa naanɛ dokeo ma n
durɔ wi wɛ̃re ba n ka wãasinɛ, u ku
raa nùn yina.
14 Domi durɔ naanɛ doke
sarirugii wi, ba nùn yii nɛnɛm win
kurɔn sɔ̃. Mɛya ba maa kurɔ naanɛ
doke sarirugii wi yii nɛnɛm win
durɔn sɔ̃, ben bibu ba n ka yii
nɛnɛm. Ma n kun mɛ, ba ko n sãa
nge naanɛ doke sariba.
15 Adama naanɛ doke sarirugii wi,
ù n doona, i nùn derio. N n sãa
mɛ, n ɲ̀ tilasi ba n ka wãasinɛ domi
Gusunɔ u sun sokawa sa n ka wãa
alafia sɔɔ.
16 Domi wunɛ kurɔ n ɲ̀ wunɛ kaa
n yɛ̃ wunɛn durɔ ù n koo faaba wa.
Wunɛ durɔ, n ɲ̀ wunɛ kaa n maa yɛ̃
wunɛn kurɔ ù n koo faaba wa.

Wãa tèn sɔ̃ Yinni u bɛɛ soka

17 N n mɛn na, i de baawure u win
wãaru di nge mɛ Gusunɔ u ka nùn
soka ka durom mɛ Yinni u nùn kua.
Yeniwa na Yesun yigbɛnu kpuro yi-
iremɔ.
18 Ba goo bango kuawa Yinni u
sere yɛ̃ro soka? I ku yɛ̃ron bango ye
go. Ba ɲ̀ gina nùn bango kue Yinni
ka nùn soka? I ku ra maa nùn bango
kua.
19 Bango nge bango sariru, yen
gaa kun sãa gãanu ganu, adama
Gusunɔn garin mɛm nɔɔba bu sãa
gãanu.
20 Kpa tɔnu baawure u wa u yɔ̃ra
nge mɛ u sãa ba ka nùn soka.
21 À n sãan na yoo ba ka nun soka,
a ku yeni garisi. Adama bà n nun tii
mɔru wɛ̃ a mɔɔ.
22 Domi yoo wi ba soka, u kua tii
mɔwɔ Yinni sɔɔ. Nge mɛya maa tii
mɔwɔ wi ba soka, yɛ̃ro kua Kirisin
yoo.
23 Ba bɛɛ dwa geeru nɔru sari. Yen
sɔ̃, i ku de i n maa sãa tɔmbun yobu.

24 N n mɛn na nɛgibu, i de
baawure u yɔ̃ra Gusunɔ sɔɔ nge mɛ
u sãa ba ka sere nùn soka.

Wɔndiaba ka gɔminibun gari

25 Tɛ̃ ye n sãa wɔndiabagia, na
ɲ̀ gari gɛɛ mɔ ye n sãa Yinnin
wooda. Adama nge mɛ Yinni u man
wɔnwɔndu kua na ka kua naanɛgii,
na bɛɛ nɛn laakari sɔ̃ɔmɔ.
26 Na tamaa, saa yenin wahalan sɔ̃
ma n ko n wɛ̃ra tɔn durɔ baawure u
n wãa nge mɛ u sãa.
27 À n kurɔ mɔ, a ku ra swaa kasu
i ka karana. À n maa wãa tantanaru
sɔɔ, a ku kurɔ kasu.
28 Adama à n kurɔ sua, a ɲ̀ tore.
Wɔndia ù n maa durɔ sua, u ɲ̀ tore.
Adama be ba suana, ba ko n nɔni
swãaru mɔ ben wãaru sɔɔ. Na ɲ̀ maa
kĩ n sãa mɛ bɛɛn mi.
29 Nɛgibu, ye na gerumɔ wee, saa
kun maa dɛ̃u. Yen sɔ̃, saa tɛ̃n di wi
u kurɔ mɔ, n weenɛ u n sãa nge u ɲ̀
kurɔ mɔ.
30 Kpa wi u nuku sankiranu mɔ u
ko nge u ɲ̀ mɔ. Wi u maa nuku dobu
mɔ u koowo nge u ɲ̀ nuku dobu mɔ.
Wi u maa dwemɔ, u koowo nge u ɲ̀
gãanu mɔ.
31 Wi u maa ka handunian dukia
bukata mɔ̀ u ku win laakari kpuro
doke ye sɔɔ. Domi handunia yeni ya
doonɔwa mi.
32 Na ɲ̀ kĩ i n wurure. Wi u kun
kurɔ mɔ, wiya ra n Yinnin gãanu
kasu, ye n koo Yinni dore.
33 Adama wi u kurɔ mɔ wiya ra n
hania mɔ̀ handunian gãanu sɔɔ u n
kasu ye n koo win kurɔ dore.
34 Win laakari ra n bɔnu sãawa.
Kurɔ be ba ɲ̀ durɔbu mɔ ka
wɔndiaba ba ra n Yinnin gãanu
kasu ba n ka sãa dɛɛrobu wasi sɔɔ
ka hunde sɔɔ. Adama wi u durɔ mɔ
wiya ra n handunian gãanu kasu ye
n koo win durɔ dore.
35 Na yeni gerumɔwa bɛɛn alafian
sɔ̃, n ɲ̀ mɔ n ka bɛɛn wãaru sɛ̃siasia,
adama n ka bɛɛ sɔ̃ɔsiwa ye n weenɛ i
ko, kpa i ka tii Yinni wɛ̃ mam mam.
36 Goo ù n bwisika u wa ma ye u
win bii wɔndia kuammɛ ya ɲ̀ bɛɛrɛ
mɔ, ma wɔndia wi, u ye, u de u
ko nge mɛ u kĩ, u de bu nùn kurɔ
kpaaru sua. N ɲ̀ toraru.
37 Adama wi u yɔ̃ra sim sim ma
u ɲ̀ wãa tilasi sɔɔ ma u dam mɔ
win gɔ̃ru kĩru wɔllɔ ù n nɛɛ, win
bii wɔndia u ku durɔ sua, gea u
bwisika.
38 Nge mɛya wi u dera ba win bii
wɔndia kurɔ kpaaru sua u gea kua,
adama wi u ɲ̀ dere ba nùn sue, wiya
kua n kere.
39 Tɔn kurɔ u ko n ka win durɔ
gbinnɛwa win durɔn wãarun tɔ̃ru
kpuro sɔɔ, adama durɔ wi, ù n gu,
kurɔ wi, u tii mɔ u ka durɔ kpao sua
wi u kĩ, yɛ̃ro u n gesi sãa Yinnigii.
40 Adama nɛn laakari sɔɔ kurɔ
wi, ù n tii deri gɔmini te sɔɔ win
nuku dobu koo kpɛ̃a n kere. Na
maa tamaa Gusunɔn Hundewa man
yeni sɔ̃ɔwa.

8

Dĩa ni ba ka bũu yãkuru kua

1 Tɛ̃, gãa ni ba ka bũu yãkuru kua,
nin gari sɔɔra na wura.
Geema, bɛsɛ kpuro sa yɛ̃ru mɔ.
Yɛ̃ra tii suabu mɔ, adama kĩra ta ra
tɔnu tãsisie.
2 Goo ù n tamaa u gãanu yɛ̃, u ɲ̀ yɛ̃
gina nge mɛ n weenɛ u n yɛ̃.
3 Adama wi u Gusunɔ kĩ, Gusunɔ
u yɛ̃ro yɛ̃.
4 Tɛ̃ dĩa ni ba ka bũu yãkuru kua,
amɛniwa nin dibun gari sãa. Sa yɛ̃
ma bũu kun gãanu handunia sɔɔ. Sa
maa yɛ̃ ma Gusunɔ turowa wãa.
5 Domi baa bà n gerumɔ bũnu wãa
wɔllɔ ka temɔ, nge mɛ sa yɛ̃ ma bũu
dabinu ka yinni dabinu nu wãa,
6 ka mɛ, bɛsɛn mi, Gusunɔ turowa
wãa. Wiya sãa Baaba wìn min di
gãanu kpuro nu naamɔ. Win sɔ̃na
sa maa wãa. Yinni turowa maa wãa.
Wiya Yesu Kirisi wìn min di gãanu
kpuro nu koora. Win saabuwa sa
maa wãaru mɔ.
7 Adama n ɲ̀ tɔmbu kpuro ba yeni
yɛ̃. Gabu be ba gina bũu sãarun
dɔɔnɛ mɔ, ba yaa ye temmɔ nge
bũu sãa dĩanu, ma ben gɔ̃ru dam
sariruguu ga bu taarɛ wɛ̃ɛmɔ.

8 N ɩ̀ mɔ dĩana nu koo ka sun
susi Gusunɔn mi. Sà kun di, n ɩ̀
kɔmiaru, sà n maa di, n ɩ̀ turiru.
9 Adama i tii laakari koowo bɛɛn
tii mɔɔ te, tu ku raa de be ba ɩ̀ dam
mɔ bu tora.
10 Domi wunɛ wi a yɛ̃ru mɔ, ma
a sɔ̃ a dimɔ bũu dirɔ, gɔ̃ru dam
sarirugii ù n nun wa mi, u ɩ̀ koo
wɔrugɔru ko u ka bũu sãa dĩanu di?
11 Kpa kĩnasi wi, wìn sɔ̃ Kirisi u gu,
u kam ko wunɛn yɛ̃run saabu.
12 Nge mɛya ì n bɛɛn berusebu
torari ma i ben gɔ̃ru dam sariruguu
ge mɛɛra mɔ̀, Kirisiwa i torari.
13 Yen sɔ̃, dĩanu nù n koo nɛn
beruse torasia, na ɩ̀ maa yaa temmɔ
sere ka baadommaɔ, n ku ka nɛn
beruse torasian sɔ̃.

9

Gɔron yiiko ka win sɔmburu

1 Na ɩ̀ tii mɔ rò? Na ɩ̀ sãa gɔro? Na
ɩ̀ Yesu bɛsɛn Yinni wa ro? Bɛɛ i ɩ̀ sãa
nɛn nɔman sɔmburu Yinni sɔɔ?
2 Baa nà kun sãa gɔro gabun mi,
na sãa mɛ bɛɛn mi, domi bɛɛya i
sɔ̃ɔsimɔ ma nɛ Yinnin gɔrowa.
3 Be ba kĩ bu man gari wɛ̃ɛrisia, ye
kon bu wisi wee.
4 Sa ɩ̀ yiiko mɔ su ka di su maa ka
nɔ?
5 Sa ɩ̀ yiiko mɔ sa n ka kurɔ naanɛ
dokeo mɔ wi u koo sun yɔ̃siri nge
mɛ gɔrobu gabu ba mɔ ka Yinnin
wɔnɔbu, ka Sefa?
6 Nge nɛ ka Baanabasi tɔnawa sa
ɩ̀ yiiko mɔ su ka nɔman sɔmburu
deri?
7 Wara dɔɔ tabu gberɔ ka win tiin
gobi. Wara dãa duurumɔ gberɔ kpa
yɛ̃ro kun sere nin binu dimɔ. Nge
wara u naa gɔ̃ɔ kparamɔ ma u ɩ̀ gen
bom nɔrumɔ.
8 Na ɩ̀ yeni gerumɔ ka tɔnun yi-
iko tɔna. N ɩ̀ gari tee yi wooda ya
gerumɔ?
9 Domi Mɔwisin wooda sɔɔ ba
yorua, “I ku bɛɛn naa kinɛrun nɔɔ
bɔke saa ye ta sɔmburu mɔ̀ dĩanu
sɔɔ.” Naan sɔ̃na Gusunɔ u yeni
gerua?
10 Nge bɛsɛn tiin sɔ̃na u gari yi
mɔ̀. Mɛya bɛsɛn sɔ̃na ba yorua domi
n weenɛ wuko u wuku ka yĩiyɔbu,
kpa gɛ̃ɔ u gɛ̃ u n bɔnu yĩiyɔ.
11 Sà n hunden gãanu duura bɛɛn
suunu sɔɔ, ɩ̀ n mɛn na gãa bakana sà
n wasin gãanu gã bɛɛn mi?
12 Gabu bà n yen yiiko mɔ bɛɛn
mi, bɛsɛ maa ni. Sa ɩ̀ bu kere?
Adama sa ɩ̀ yiiko ye denda bɛɛ
sɔɔ. Ye kpuro sɔɔra sa tɛmanɛ, kpa
su ku ra ka Kirisin Labaari gea swaa
ganɛ.
13 I ɩ̀ yɛ̃ ma be ba sɔmburu mɔ̀ sãa
yerɔ ba ben dĩanu waamɔ min di?
Be ba maa yãku yeru kɔ̃su, ba ben
bɔnu mɔ te sɔɔ.
14 Nge mɛya maa Yinni u yiire be
ba Labaari gean waasu mɔ̀ bu ben
dĩanu wa ye sɔɔ.
15 Adama na ɩ̀ yen gaa denda gãa
ni sɔɔ. Mɛya na ɩ̀ maa yeni yorumɔ
bu ka man ye kuan sɔ̃. Na kĩru bo n
gbi. Goo sari wi u koo man yinari n
woo kana gari yinin sɔ̃.
16 Domi n ɩ̀ weenɛ n woo kana
Labaari gean kparabun sɔ̃. Tilasiwa
ye, ya man sãawɛ. Nà kun yen
waasu kue, wahala baka.
17 Nà n ye kua ka kĩru kon are
mwa. Nà kun maa kĩ na ka mɔ̀, ka
mɛ, kon ye kowa domi ba man yè
nɔmu sɔndiawa.
18 N n mɛn na, mba nɛn are.
Nɛn areya n ka Kirisin Labaari gea
waasu ko n kun ka gobin baa kpa n
ku nɛn yiiko kpuro dendi ye na mɔ
Labaari gean kparabun sɔ̃.
19 Baa nà n tii mɔ tɔmbu kpuron
wuswaaɔ na tii kua baawuren yoo
kpa n ka tɔn dabiru gawama.
20 Yuuban mi na kua nge Yuu n ka
Yuuba gawama. Be ba maa wooda
nasie, na kua ben turo, kpa n ka
bu gawama baa mɛ nɛn tii na ɩ̀ wãa
woodan nɔmaɔ.
21 Be ba kun wooda mɔn mi,
na maa kua ben turo kpa n ka
bu gawama. N ɩ̀ mɔ ma na ɩ̀
Gusunɔn wooda nasie, na Kirisin
wooda nasie.

22 Dam sarirugibun mi na kua
wi u kun dam mɔ kpa n ka dam
sarirugii be gawama. Na kua nge mɛ
baawure u sãa ben gabu bu ka faaba
waara, baa ɲ̀ n mɛren na.
23 Ye kpurowa na mɔ̀ Labaari
gean sɔ̃ kpa na n ka bɔnu mɔ ye sɔɔ.
24 I yɛ̃ ma dukan garasa sɔɔ tɔmbu
kpuro ba duki mɔ̀wa adama tɔn
turowa u koo yen are wa. Yen sɔ̃, i
dukio nge mɛ i ko ka are wa.
25 Wasi kasanugii baawure u ra n
tii nɛniwa kpuro sɔɔ. Ba mɔ̀ mɛ bu
ka are wa yi yi sãa wurusun furɔ *
ge ga koo gbera gu dɛrura. Adama
bɛsɛ sa mɔ̀ su ka mwa ge ga kun
kpeemɔ.
26 Yen sɔ̃na na duka mɔ̀ dee dee na
ɲ̀ gɛririmɔ. Na sannamɔ, adama n ɲ̀
mɔ nge wi u wom soomɔ.
27 Na nɛn wasi nɔwia mɔ̀ gem gem
n ka yi kamia, kpa n ku ra ko wi ba
koo gira nɔm dira nɛn tii sanam mɛ
na sibu gabu waasu kua.

10

Bũu sãarun kirɔ

1 Nɛgibu na kĩ i n yɛ̃ ma bɛsɛn
sikadoba kpuro ba wãa guru wii ten
* tɔbuɔ ma be kpuro ba sĩa nim
wɔ̃ku gen † suunu sɔɔ ka naasu.
2 Ma be kpuro ba kua Mɔwisin
bwãabu ka batɛmu gaa guru wii te
sɔɔ ka nim wɔ̃ku ge sɔɔ.
3 Ma be kpuro ba dĩa teenu di ni
nu na saa wɔllun di,
4 ma ba nim nɔruram tem nɔra
mɛ Gusunɔ u bu wɛ̃, domi ba nim
nɔrumɔwa saa kpee Hundegirun
min di te ta bu swĩi biruɔ. Kirisiwa
sãa kpee te.
5 Adama Gusunɔ u ben dabiru go
gbaburu sɔɔ yèn sɔ̃ ben daa ya ɲ̀ nùn
wɛ̃re.
6 Tɛ̃, yeya ya sãa yĩreru bɛsɛn sɔ̃
kpa sa kun maa sãa kɔ̃san kĩrobu nge
be.
7 Kpa i ku ra maa bũu sã nge
mɛ beɔnɔn gabu ba kua. Domi ba
yorua, "Tɔn be, ba sina ba di, ba
nɔra, ma ba seewa ba kom bɛrɛtɛkɛ
mɔ̀."
8 Su ku ra maa kurɔ damaru ko
nge mɛ ben gabu ba kua, ma ben
nɔrɔbun suba yɛnda ita (23.000) ba
kam kua sɔ̃ɔ teerun sɔ̃ɔ.
9 Su ku ra maa Yinni mɛɛri nge mɛ
u nɛ, nge mɛ ben gabu ba kua, ma
wɛɛ bu go go.
10 Su ku maa wɔki nge mɛ ben
gabu ba kua, ma gɔɔn gɔrado u bu
go.
11 Yeya ya bu deema nge yĩreru,
ma ba ye yorua bu ka sun kirɔ ko,
bɛsɛ be sa wãa handunian tɔ̃ɔ dãaki
teni sɔɔ.
12 Yen sɔ̃, wi u tamaa u yɔ̃ sim sim,
u de u n tii sɛ kpa u ku raa wɔrumɛ.
13 I ɲ̀ laakari mɛɛribu gabu waare
ma n kun mɔ bi tɔmbu kpuro ba
ra wa. Gusunɔ wi u sãa naanɛgii,
u ɲ̀ derimɔ bu bɛɛn laakari mɛɛri
n kere ye i ko kpĩ i ka tɛmana.
Adama laakari mɛɛribu baabire sɔɔ
u ra maa yari yeru ko kpa i ka kpĩ i
tɛmana bi sɔɔ.
14 Yen sɔ̃, kĩnasibu, i bũu sãaru
suurio.
15 Na ka bɛɛ gari mɔ̀wa nge
laakarigibu. I de i lasabu ko ye na
gerumɔ.
16 Sà n bɔnu mɔ nɔri domarugia
ye sɔɔ, ye sa ka Gusunɔ siaramɔ, sa
ɲ̀ bɔnu mɔ Kirisin yɛm sɔɔ? Sà n pɛ̃ɛ
ye yabua, sa ɲ̀ bɔnu mɔ Kirisin wasi
sɔɔ?
17 Pɛ̃ɛ tia ya wãa. Baa sà n dabi,
sa sãa wasi tee, domi bɛsɛ kpuro sa
bɔnu mɔ pɛ̃ɛ tia ye sɔɔ.
18 I bu mɛɛrio be ba mara Isire-
liba. Be ba yãkunu dimɔ, ba ɲ̀ bɔnu
mɔ yãku yee te sɔɔ?
19 N n mɛn na, mba na gerumɔ. Na
gerumɔ ma yaa ye ba ka bũu yãkuru
kua ya sãa gãanu? Bũuwa sãa gãanu?

* **9:25** ***wurusun furɔ*** - Gera ba ra raa doke goon wirɔ yellu wi u garasa gaa sɔɔ wiru gbia. * **10:1** ***guru wii te*** - Ta sãawa te ta Isireliba gbiiye sanam mɛ ba wãa gbaburɔ. † **10:1** ***nim wɔ̃ku ge*** - Ga sãawa nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Naa yari ge ga burana ba tɔbura ye ba yara Egibitin di.

20 Aawo. Adama na gerumɔ ma
ye ba ka yãkuru kua, bũna ba ka
yãkuru kua, n ɲ mɔ Gusunɔ. Na ɲ
maa kĩ i n bɔnu mɔ ka bũnu.
21 I ɲ kpɛ̃ i nɔ Yinnin nɔra sɔɔ kpa
i maa nɔ bũnun nɔra sɔɔ. I ɲ kpɛ̃ i
di ye ya wãa Yinnin tabulu wɔllɔ,
kpa i maa di ye ya wãa bũnun tabulu
wɔllɔ.
22 Sa kĩ su Yinnin nisinu
seeyawa? Sa nùn dam kere?

I kpuro koowo

i ka Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃

23 Ba ɲ tɔnu yinarimɔ u gãanu
kpuro ko, adama n ɲ mɔ ni kpuro
nu arufaani mɔ. Ba ɲ tɔnu yinarimɔ
u gãanu kpuro ko adama n ɲ mɔ ni
kpuro nu tɔnu tãsisiamɔ.
24 N ɲ weenɛ goo u win tiin
arufaani kasu, ma n kun mɔ win
winsimgia.
25 Ye ba gesi dɔramɔ yaburɔ i dio,
i ku gãanu bikia tii taarɛ wɛ̃ɛbun sõ.
26 Domi tem sãawa Yinni
Gusunɔgim, ka gãanu kpuro ni nu
wãa mɛ sɔɔ.
27 Naanɛ doke sarirugii ù n bɛɛ
dim soka, ma i gɔ̃ru doke i ka da,
gãanu kpuro ye ba bɛɛ wɛ̃, i dio, i ku
ra gãanu bikie tii taarɛ wɛ̃ɛbun sõ.
28-29 Adama goo ù n bɛɛ sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, yeniwa ba ka yãkuru kua i ku
di yɛ̃ron gɔ̃run sõ wi u bɛɛ sɔ̃ɔwa, n
ɲ mɔ bɛɛn tiin gɔ̃run sõ.

Domi mban sõna kon de bu nɛn tii
mɔru siri goon gɔ̃run sõ.
30 Nà n Gusunɔ siara ye na dimɔn
sõ, mban sõna na kon de bu maa nɛn
kõsa gere ye sɔɔ.
31 N n mɛn na, ì n dimɔ ì n nɔrumɔ,
ɲ kun mɛ ì n gãanu ganu mɔ̀, i ye
kpuro koowo i n ka Gusunɔ bɛɛrɛ
wɛ̃ɛmɔ.
32 I ku ra Yuuba torasie ɲ kun mɛ
Gɛrɛkiba ɲ kun mɛ Yesun yigbɛru te
ta maa sãa Gusunɔgiru.
33 Nɛn tii na kookari mɔ̀ n ka
kpuro ko ye ya koo tɔmbu kpuro
dore, na kun nɛn tiin arufaani kasu
ma n kun mɔ tɔn dabirugia, kpa bu
ka faaba waara.

11

1 I man saario nge mɛ nɛn tii na
Kirisi saarimɔ.

Tɔn kurɔn wii kpĩibu

2 Na bɛɛ siara ye i ra ka man yaaye
kpuro sɔɔ, ye i maa ka sɔ̃ɔsi te nɛni
sim sim te na mwa na bɛɛ wɛ̃.
3 Adama na kĩ i n yɛ̃ ma Kirisiwa
tɔn durɔ baawuren wirugii, tɔn
durɔ maa sãa tɔn kurɔ baawuren
wirugii, Gusunɔwa maa Kirisin
wirugii.
4 Tɔn durɔ baawure wi u kanaru
mɔ̀, ɲ kun mɛ u Gusunɔn gari
gerumɔ, ù n win wiru wukiri, u ɲ
win wirugii bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.
5 Ma tɔn kurɔ baawure wi u
kanaru mɔ̀, ɲ kun mɛ u Gusunɔn
gari gerumɔ, ù kun win wiru
wukiri, u ɲ win wirugii bɛɛrɛ
wɛ̃ɛmɔ. N sãawa nge ù n pɔɔru
woka.
6 Tɔn kurɔ ù kun kĩ u yasa bɔke, n
weenɛ u seri bura. Adama ɲ n sãan
na sekuru u ka seri bura ɲ kun mɛ
u ka pɔɔru woka, u de u yasa bɔke.
7 N ɲ weenɛ tɔn durɔ u win wiru
wukiri domi u sãawa Gusunɔn
weenasii, u maa Gusunɔ bɛɛrɛ
wɛ̃ɛmɔ, adama tɔn kurɔ u tɔn durɔ
bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.
8 Domi tɔn durɔ kun yari tɔn
kurɔn min di, tɔn kurɔwa yari tɔn
durɔn min di.
9 Mɛya maa ba ɲ tɔn durɔ taka kue
tɔn kurɔn sõ, tɔn kurɔwa ba kua tɔn
durɔn sõ.
10 N n mɛn na, wɔllun gɔradoban
sõ n weenɛ tɔn kurɔ u yasa bɔke u n
ka sõɔsimɔ ma u goo wiru kpĩiyɛ.
11 Adama Yinni sɔɔ, n ɲ koorɔ tɔn
kurɔ u n wãa n kun ka tɔn durɔn
baa. Mɛya maa tɔn durɔ u ɲ kpɛ̃ u
n wãa n kun ka tɔn kurɔn baa.
12 Domi nge mɛ tɔn kurɔ u yari
tɔn durɔn min di, nge mɛya tɔn
durɔ maa marura tɔn kurɔn min di,
adama ye kpuro n kooramɔwa saa
Gusunɔn min di.
13 I lasabu koowo bɛɛn tii. N
weenɛ tɔn kurɔ u Gusunɔ kana u
kun yasa bɔkua?
14 I ɲ yɛ̃ bɛɛn tii ma sekura tɔn
durɔn seri yì n dɛ̃u?

15 Adama tɔn kurɔn seri yì n dɛ̃u,
burara. Ba nùn win seri wɛ̃wa u ka
yi dendi nge win sɔnditia.
16 Adama goo ù n kĩ u ka sun
sikirina, na gesi gerumɔ ma bɛsɛ sɔɔ
ka Gusunɔn yigbɛnu sɔɔ sa ɲ̀ maa
komaru garu mɔ.

Yinnin dĩa domaruginu
(I maa mɛɛrio Mateu 26:26-29, Maaku 14:22-25, Luku 22:15-20)

17 Gari yi na kĩ n bɛɛ yiire mini
tɛ̃, na ɲ̀ bɛɛ siaramɔ yi sɔɔ, domi ì n
mɛnnɛ, n ku ra sanɔ gaa ko, n da n
gɔɔgɔm mɔ̀wa.
18 Gbiikaa ba man sɔ̃ɔwa ma, ì n
mɛnnɛ, wuunu ganu wãa bɛɛn su-
unu sɔɔ ni nu ɲ̀ nɔɔ tia sãa. Na mi
gia wura ma geema.
19 Domi n ɲ̀ koo ko karanaa ya
kun wãa bɛɛn suunu sɔɔ, kpa be ba
sãa geegibu bu ka sɔ̃ɔsira.
20 Wee, ì n mɛnnɛ i ka dĩanu dimɔ,
n ɲ̀ ka Yinnin domaruginu weenɛ.
21 Domi ì n mɛnna i ka di,
baawure ra n sɛndewa u ka win tiin
dĩanu di, kpa gɔ̃ɔra n gabu mɔ̀, kpa
tam mu n gabu goomɔ.
22 I ɲ̀ bɛɛn tiin yɛnusu mɔ mi
i ko di kpa i nɔ? Nge i kĩ i
n Yesun yigbɛru gɛmawa, kpa i
sãarobu sekuru doke? Mba kon
gere. Kon bɛɛ siara? Aawo, na ɲ̀ bɛɛ
siaramɔ ye sɔɔ.
23 Domi Yinnin min diya na
sɔ̃ɔsiru mwa te na bɛɛ wɛ̃. Na nɛɛ,
wɔ̃ku tè sɔɔ ba Yinni Yesu tɔmbu
nɔmu sɔndia u pɛ̃ɛ sua,
24 u Gusunɔ siara ma u ye mu-
rura. Ma u nɛɛ, yeniwa nɛn wasi yi
ba go bɛɛn sɔ̃. I n da yeni ko i n ka
man yaaye.
25 Mɛya u maa nɔra sua ye ba dim
kpa u nɛɛ, nɔra yeniwa Gusunɔn
nɔɔ mwɛɛ kpaa te u sire ka nɛn
yɛm. Sanam baamɛre sɔɔ mɛ i ka ye
nɔrumɔ, i n da ko i n ka man yaaye.
26 Domi sanam baamɛre sɔɔ mɛ i
pɛ̃ɛ ye dimɔ ma i ka nɔra ye nɔrumɔ,
Yinnin gɔɔwa i kparamɔ sere u ka
wurama.
27 Yen sɔ̃na wi u Yinnin pɛ̃ɛ di, ɲ̀
kun mɛ ù n ka win nɔra nɔra, ma u ɲ̀
kue nge mɛ n weenɛ u ko, u Yinnin
wasi ka win yɛm torariwa.
28 N n mɛn na, baawure u tii wɛ̃ɛri
u sere pɛ̃ɛ ye di u maa ka sere nɔra
ye nɔ.
29 Domi ù n dimɔ ù n nɔrumɔ ù
kun tuba ye n sãa Yinnin wasi, u tii
taarɛ suammɛwa win dibu ka nɔru
bi sɔɔ.
30 Yen sɔ̃na bɛɛn dabira barɔ, ma
dabira kua kpanɔbu, gaba maa gu.
31 Sà n tii siri ka gem, ba ɲ̀ maa
sun sirimɔ.
32 Adama Yinni ù n sun siri, u ra
sun sɛɛyasiewa, kpa su ku ra maa
taarɛ wa ka handuniagibu sannu.
33 Yen sɔ̃ nɛgibu, ì n mɛnna i ka di,
i de i maruna.
34 Gɔ̃ɔru tà n goo mɔ̀, u de u gina
dĩanu di yɛnuɔ, kpa bɛɛn mɛnnɔ sɔɔ
i ku ra taarɛ sua. Gari yi yi tie, kon
bɛɛ yin asansi sɔ̃ nà n tunuma.

12

Hunde Dɛɛron kɛ̃nu

1 Tɛ̃ ye n sãa Hunde Dɛɛron kɛ̃nun
gari, nɛgibu na kĩ i n yin gem yɛ̃.
2 I yɛ̃ ma sanam mɛ i ɲ̀ Gusunɔ yɛ̃,
ba ra n bɛɛ gawewa bũnun yiraɔ, ni
nu ku ra gari gere.
3 Yen sɔ̃na na kĩ i tubu ma goo wi
u gari mɔ̀ saa Gusunɔn Hunden min
di, u ɲ̀ gerumɔ ba Yesu bɔ̃rusi. Goo
kun maa kpɛ̃ u nɛɛ Yesu sãa Yinni,
ma n kun mɔ saa Hunde Dɛɛron min
di.
4 Hunden kɛ̃ɛ bwese bwesekawa
wãa, adama Hunde turo wiya nu
wɛ̃ɛmɔ.
5 Sɔm bwese bwesekawa wãa,
adama Yinni turo wiya sa ko ye kua.
6 Dam bwese bwesekawa maa
wãa mɛ tɔnu koo kpĩ u ka sɔmburu
ko, adama Gusunɔ turo wiya mu
tɔmbu kpuro wɛ̃ɛmɔ sɔmburu
baateren sɔ̃.
7 Ba baawure kɛ̃ru wɛ̃ te ta
sɔ̃ɔsimɔ ma u Hunde Dɛɛro mɔ
kpa u ka tu dendi tɔmbu kpuron
arufaanin sɔ̃.
8 Hunde u ra goo kɛ̃ru wɛ̃ u ka
tɔmbu bwisi kɛ̃, kpa u goo kɛ̃ru wɛ̃
u ka gari gere ka yɛ̃ru.

9 Hunde turo wi, u ra goo naanɛ
dokebu wɛ̃, kpa u goo dam wɛ̃ u ka
barɔbu bɛkia.
10 Mɛya Hunde turo wiya ra maa
goo sɔm maamaakiginun dam wɛ̃,
kpa u goo kɛ̃ru wɛ̃ u ka tɔmbu
Gusunɔn gari tusia, kpa u maa goo
bwisi wɛ̃ u ka Hunden kɛ̃nu ka kɛ̃ɛ
ni nu tie wunana. U ra goo bwisi
wɛ̃ u ka Hunden barum bwese bwe-
sekan gari gere, kpa u goo bwisi wɛ̃
u ka gari yi tusia.
11 Hunde turo wiya u ye kpuro
mɔ̀. U baawure kɛ̃ɛ bwese bweseka
wɛ̃ɛmɔ nge mɛ u kĩ.

Naanɛ dokeobu kpuro

ba sãa wasi teen doo dooka

12 Domi Kirisi sãawa nge wasi tee
ka yin doo dooka dabiru. Wasi yi,
yi sãawa tee baa mɛ yi doo dooka
dabiru mɔ.
13 Domi ba sun batɛmu kuawa
ka Hunde turo kpa Yuuba ka tɔn
tukobu, yobu ka tii mɔwɔbu, bɛsɛ
kpuro su ka ko wasi tee. Sa maa
gbinnɛ ka Hunde turo wi, bɛsɛ
kpuro.
14 Wasi sãawa doo dooka dabiru
n ɲ mɔ tia.
15 Baa naasu sù n nɛɛ, su ɲ sãa
nɔmu, ka mɛ, su ɲ wãa wasi sɔɔ? Su
wãawa wasi sɔɔ.
16 Baa swaa yà n maa nɛɛ, ya ɲ sãa
nɔnu, ka mɛ, ya ɲ wãa wasi sɔɔ? Ya
wãawa wasi sɔɔ.
17 Wasi kpuro yì n sãa nɔni,
amɔna yi koo ka gari nɔ. N kun mɛ,
yi kpuro yì n sãa swaa, amɔna yi koo
ka nuburu nɔ.
18 Adama nge mɛ n sãa Gusunɔ u
doo dooka baayere dokewa wasi sɔɔ
nge mɛ u kĩ.
19 Ya ɲ koorɔ wasi yi kun doo
dooka mɔ.
20 Tɛ, wasi sãa tee adama yi doo
dooka dabiru mɔ.
21 Yen sɔ̃na nɔni kun kpɛ̃ yi nɔmu
sɔ̃ yi ɲ gen bukata mɔ. Wira kun
maa kpɛ̃ tu naasu sɔ̃ ta ɲ sin bukata
mɔ.
22 Adama baa wasin doo dooka
ye ya sãare ya ɲ dam mɔ, wasi yen
bukata mɔ too.
23 Ye ya maa sun sãawɛ nge ya ɲ
bɛɛrɛ mɔ, sa ye bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ. Ye sa ɲ
maa kpɛ̃ su sɔ̃ɔsi sa ye wukirimɔ.
24 Adama yen ye ya waabu wã, ya
ɲ wukiribun bukata mɔ. Gusunɔ
u bɛsɛn wasi swɛɛna u ka yin gam
bɛɛrɛ wɛ̃ mi n bɛɛrɛ bia.
25 U kuawa kpa wasi yi kun ka
karanɛ, adama doo dooka baayere
ya n ka yen yensian laakari mɔ.
26 Wasin gam mù n nɔni swãaru
wa, ka mi n tie sanna ba bɔnu mɔ̀.
Mɛya bà n maa yin gam siara, ka mi
n tie sanna ba nuku dobu bɔnu mɔ̀.
27 Tɛ̃ bɛɛ kpuro i sãawa Kirisin
wasi, ma bɛɛn baawure sãa yin doo
dooka.
28 Gbiikaa Gusunɔ u gbia u gɔrobu
gɔsa Yesun yigbɛru sɔɔ, yiruse win
sɔmɔbu, itase keu sɔ̃ɔsiobu, yen
biru be ba sɔm maamaakiginun
dam mɔ, ka maa be ba dam mɔ
bu ka barɔbu bɛkia, ka be ba gabu
somimɔ, ka be ba tɔmbu kparamɔ,
ka be ba ka Hunden barum bwese
bweseka gari mɔ̀.
29 N ɲ mɔ be kpuro ba sãa gɔrobu,
ɲ kun mɛ Gusunɔn sɔmɔbu, ɲ kun
mɛ keu sɔ̃ɔsiobu. N ɲ maa mɔ
be kpuro ba dam mɔ bu ka sɔm
maamaakiginu ko,
30 ɲ kun mɛ bu ka barɔbu bɛkia,
ɲ kun mɛ bu ka Hunden barum
bwese bweseka gari ko, ɲ kun mɛ
bu ka gari yi tusia.
31 N n mɛn na, i Hunden kɛ̃nu
kasuo ni nu bɛɛrɛ kere.

Kon maa bɛɛ swaa sɔ̃ɔsi ye ya
kpuro kere.

13

Kĩru

1 Baa nà n ka barum bwese
bweseka gari mɔ̀ ka mam wɔllun
gɔradoban barum ma na kun tɔnu
kĩ, na sãawa nge yankokoru ɲ kun
mɛ yangireru te ba soomɔ.
2 Baa nà n Gusunɔn gari gerubun
dam mɔ, ma na asiri kpuro tuba ka
yɛ̃ru kpuro, ma na Gusunɔ naanɛ
doke sere kon kpĩ n guunu sɔ̃ nu

swɛnyɔ, nà kun tɔnun kĩru mɔ na ṅ sãa gãanu.
3 Baa nà n nɛn dukia kpuro sãarobu wɛ̃, baa nà n dera ba nɛn wasi wɔ̃ɔwa, nà kun tɔnun kĩru mɔ na ṅ are wasi.
4 Wi u tɔnu kĩ u ra tɛmanɛ, u ra n maa tɔn geeru mɔ̀, u ku ra n nisinu mɔ, u ku ra woo kanɛ, u ku ra maa tii sue.
5 Wi u tɔnu kĩ u ra n tɔmbun bɛɛrɛ yɛ̃, u ku ra win tii tɔnan arufaani kasu, u ku ra mɔru ko fuuku, u ku ra maa torarun gari yi win nukurɔ.
6 Wi u tɔnu kĩ u ku ra yɛ̃ɛri kɔ̃san sɔ̃ ma n kun mɔ gem sɔ̃.
7 Wi u tɔnu kĩ u ra ka kpuro tɛmanɛ. Win naanɛ dokebu ka win yĩiyɔbu ka win tɛmanabu bu ku ra kpe.
8 Wi u tɔnu kĩ win kĩra ku ra n nɔru mɔ. Gusunɔn gari gerubu bu nɔru mɔ, Hunden barum bwese bwesekan gerubu koo kpe, yɛ̃ru ta koo maa kpe.
9 Domi bɛsɛn yɛ̃ru ka bɛsɛn Gusunɔn gari gerubu, yen gaa kun yiba.
10 Adama sanam mɛ ye ya yiba ya koo na, sanam mɛya ye ya kun yiba, ya koo doona.
11 Sanam mɛ na sãa bii, na ra gari gere nge bii, na ra laakari ko nge bii, na ra maa bwisiku nge bii, adama tɛ̃ ye na guro guro kua, na biin daa deri.
12 Ye sa waamɔ tɛ̃ ya sãare ye sa waamɔ bari bari tasa sɔɔ, adama sɔ̃ɔ teeru sa ko ra wa nɔni ka nɔni. Ye na yɛ̃ tɛ̃ ya ṅ yiba, adama sɔ̃ɔ teeru kon da tubu sãa sãa nge mɛ Gusunɔ u man tuba.
13 Tɛ̃ gãanu ita yeniwa ya wãa, yeya naanɛ dokebu, ka yĩiyɔbu, ka kĩru. Adama kĩra ta kere.

14

Hunde Dɛɛron kɛ̃nun gari

1 N n mɛn na, kĩra n weenɛ i n kasu. I maa Hunden kɛ̃nu kasuo, n mam nɛɛre Gusunɔn garin gerubun kɛ̃ru.
2 Wi u ka Hunden barum gari gerumɔ, n ṅ tɔnu u ka gari mɔ̀, Gusunɔwa u ka gari mɔ̀, domi goo kun yɛ̃ron gari nɔɔmɔ. Gem asirigima u gerumɔ ka Hunde Dɛɛron dam.
3 Adama tɔmba, Gusunɔn sɔmɔ u ra ka gari ko. U ra bu tãsisie, kpa u bu dam kɛ̃, kpa u bu nukuru yɛmiasia.
4 Wi u ka Hunden barum gari mɔ̀, u win tii tãsisiamɔwa. Adama Gusunɔn sɔmɔ, Yesun yigbɛra u tãsisiamɔ.
5 N ko n man dore bɛɛ kpuro ì n ka Hunden barum gari mɔ̀, adama ye na kĩ n kere, yera i n Gusunɔn gari gerumɔ. Domi wi u Gusunɔn gari gerumɔ u kere wi u Hunden barum bwese bweseka gerumɔ, ma n kun mɔ ù n win gari tusia, kpa u ka Yesun yigbɛru tãsisia.
6 Tɛ̃, nɛgibu arufaani yerà i ko wa nà n na bɛɛn mi ka Hunden barum bwese bwesekan gerubu, ma na kun ka sɔ̃ɔsiru nɛ, ṅ kun mɛ yɛ̃ru, ṅ kun mɛ Gusunɔn garin gerubu ṅ kun mɛ keu gaa.
7 Baa gãa ni nu kun wãaru mɔ nge guuru ka mɔrɔku bà n nu soomɔ, bà kun nu gɔsikiamɔ, amɔna gaba koo ka gia ye nu gerumɔ.
8 Wi u maa kɔba soomɔ, ù kun soomɔ dee dee, wara u koo tabun sɔɔru ko.
9 Nge mɛya bɛɛn gari yì kun dɛɛre, yi koo kowa kam.
10 Barum bwese bweseka dabina nu wãa handunia sɔɔ, sari maa mɛ goo kun nɔɔmɔ.
11 N n mɛn na, nà kun barum nɔɔmɔ mɛ ba ka gari mɔ̀, wi u mu gerumɔ u ko n sãawa tɔn tuko nɛn mi, kpa nɛ n maa ko tɔn tuko yɛ̃ron mi.
12 Nge mɛya bɛɛ, yèn sɔ̃ i Hunden kɛ̃nu kasu, i kookari koowo i ka nu wa nu n kpã ni nu koo Yesun yigbɛru tãsisia.
13 Yen sɔ̃, n weenɛ wi u ka Hunden barum gari gerumɔ u Gusunɔ kɛ̃ru kana te u koo ka gari yi tusia.

14 Domi nà n kanaru mɔ̀ ka Hunden barum nɛn hundewa ya kanaru
mɔ̀, adama nɛn bwisikunu kun wãa
te sɔɔ.
15 Tɛ̃, amɔna kon ko. Kon kanaru
ko ka nɛn hunde, kon maa ko ka
nɛn bwisikunu. Kon womu ko ka
nɛn hunde, kon maa ko ka nɛn
bwisikunu.
16 À n Gusunɔ siara ka hunde
tɔna, amɔna naanɛ dokeo diro u koo
ka kpĩ u nɛɛ, ami, wunɛn siarabun
sɔ̃. U ǹ yɛ̃ ye a gerumɔ.
17 Baa wunɛn siarabu bù n wã, bu
ǹ yɛ̃ro tãsisiamɔ.
18 Na Gusunɔ siara yèn sɔ̃ na ra
ka Hunden barum bwese bweseka
gari ko n bɛɛ kpuro kere.
19 Adama Yesun yigbɛru sɔɔ na
kĩru bo n gari nɔɔbu gere ka nɛn
bwisikunu n ka gabu keu sɔ̃ɔsi,
n kere gari nɔrɔbun suba wɔkuru
(10.000) ka Hunden barum.
20 Nɛgibu i ku maa bwisiku nge
bibu. Daa kɔ̃sa sɔɔra n weenɛ i n sãa
nge bii wɛ̃ɛnu, adama bwisikunu
sɔɔ i n sãa tɔn girobu.
21 Gusunɔn woodan tireru sɔɔ ba
yorua,
“Yinni u nɛɛ, kon de bu nɛn gari nɔ
be ba barum tukum gerumɔn nɔɔn
di,
ka maa sɔbun nɔɔ sɔɔn di.
Adama ka mɛ, ba ǹ nɛn gari swaa
dakimɔ.”
22 N n mɛn na, Hunden barum
bwese bwesekan kɛ̃ru ta sãawa
yĩreru be ba kun naanɛ doken mi, n
ǹ mɔ be ba naanɛ doken mi. Adama
Gusunɔn gari gerubun kɛ̃ra ta sãa
yĩreru be ba naanɛ doken mi, n ǹ mɔ
be ba kun naanɛ doken mi.
23 N n mɛn na, Yesun yigbɛru
kpuro tà n mɛnna, kpa baawure u n
Hunden barum gerubu wɔri, naanɛ
dokeo dirobu ǹ kun mɛ naanɛ doke
sarirugibu bà n duuma, ba ǹ koo
gere bu nɛɛ i wiirawa?
24 Adama baawure ù n Gusunɔn
gari gerumɔ, sanam mɛ naanɛ doke
sarirugii ǹ kun mɛ naanɛ dokeo
diro goo u duuma, win gɔ̃ru ga koo
nùn so, kpa gari yi, yi nùn siri yi
tɔmbu kpuro ba gerumɔ.
25 Win bwisiku asiriginu nu koo
maa sɔ̃ɔsira batuma sɔɔ, kpa u yiira
u Gusunɔ sã u nɛɛ, geema, Gusunɔ u
wãawa bɛɛn suunu sɔɔ.

Yesun yigbɛrun sãarun wooda

26 Nɛgibu, bɛɛn baawurewa
u kɛ̃ru mɔ, googiru womu,
googiru tubusianu, googiru sɔ̃ɔsiru
Gusunɔn min di, googiru Hunden
barum bwese bwesekan gerubu,
googiru maa mɛn tusiabu. I n
mɛnna, i de i n ye kpuro mɔ̀ i ka
tãsisiana.
27 Gabu bà n koo ka Hunden
barum bwese bweseka gari ko, n
weenɛ ba n sãa tɔmbu yiru ǹ kun
mɛ ita tɔna kpa bu ko tia tia, kpa goo
u maa ben gari yi tusia.
28 Adama goo ù kun wãa mi wi u
koo kpĩ u gari yi tusia, i de bu mari
mɛnnɔ sɔɔ, kpa bu yi ko ka Gusunɔ
tɔna.
29 Ye ya maa sãa Gusunɔn
sɔmɔbun gari wee. I de ben yiru
ǹ kun mɛ ita bu gari ko, kpa be ba
tie bu ben gari yi yĩiya.
30 Gusunɔ ù n goo wi u sɔ̃ mɛnnɔ
sɔɔ gãanu sɔ̃ɔsi u ka gere, i de wi u
gari mɔ̀ u mari.
31 Domi bɛɛ kpuro i ko kpĩ i
Gusunɔn gari gere tia tia, kpa bɛɛ
kpuro i ka gãanu gia kpa i ka dam
kɛ̃ru wa.
32 Gusunɔn sɔmɔbu bu de ba n tii
kpĩa ben kɛ̃ru sɔɔ.
33 Domi Gusunɔ kun bɛrɛtɛkɛ kĩ
ma n kun mɔ alafia.
Nge mɛ n sãa naanɛ dokeobun
yigbɛnu kpuro sɔɔ,
34 n weenɛ tɔn kurɔbu bu mari
mɛnnɔ sɔɔ. N ǹ weenɛ bu gari
gere, adama bu wiru kpĩiyɔ nge mɛ
Gusunɔn wooda ya gerumɔ.
35 Bà n kĩ bu gãanu gia i de bu
ben durɔbu bikia yɛnuɔ, domi bɛɛn
sekura tɔn kurɔ ù n gari mɔ̀ mɛnnɔ
sɔɔ.
36 Amɔna. Bɛɛn min diya
Gusunɔn gari yi gbia yi torua? Nge
bɛɛ tɔnan miya yi tura?
37 Goo ù n tamaa u sãa Gusunɔn
sɔmɔ, ǹ kun mɛ u yĩiyɔ u Hunden

kɛ̃nu mɔ, n weenɛ u wura ma ye na yorumɔ, Yinnin yiireba.
38 Goo wi u kun yeni wure, i ku ra
yɛ̃ro wura.
39 Yen sõ, nɛgibu i kasuo i ka
Gusunɔn gari gere, kpa i ku yina bu
ka Hunden barum bwese bweseka
gari ko.
40 Adama i kpuro koowo dee dee
ka bɛɛrɛ.

15

Kirisin seebu gɔrin di

1 Nɛgibu na bɛɛ Labaari gea ye
yaayasiamɔ ye na raa bɛɛ nɔɔsia ma
i ye mwa, i maa yõ ye sɔɔ.
2 Yen min diya i faaba waamɔ i n
gari yi nɛni dim dim yi na bɛɛ waasu
kua. Ma n kun mɛ, kama i naanɛ
doke.
3 Domi gari yi yi kpuro kere yiya
na bɛɛ nɔmu sɔndia yi nɛn tii na
mwa. Yiya mini. Kirisi u gu bɛsɛn
toranun sõ nge mɛ Gusunɔn gari
gerumɔ.
4 Ba nùn sika ma u seewa gɔrin
di sõɔ itase nge mɛ Gusunɔn gari
gerumɔ.
5 U win tii Sefa sõɔsi, yen biru
wɔkura yiru ye.
6 Yen biru u kura mi win bwãaba
mɛnnɛ bèn geera nɛɛra wunɔbu
(100) kere. Ben dabira wasi ka tɛ̃,
adama gaba gu.
7 Ma u maa win tii Yakɔbu sõɔsi,
yen biru gɔrobu kpuro.
8 Dãkuru u maa man kure, nɛ wi
na sãa nge wi ba mara suru kun
yiba.
9 Domi nɛna na piiburu bo gɔrobu
sɔɔ. Na ṅ weenɛ bu man soku
gɔro, domi na Gusunɔn yigbɛru
nɔni sõɔwa.
10 Adama ka Gusunɔn duroma na
ka sãa mɛ na sãa tɛ̃, ma durom mɛ u
man kua mu ṅ kue kam. Na kookari
kua n gɔro be kpuro kere, adama
n ṅ mɔ nɛn tiiwa na kua ma n kun
mɔ Gusunɔn durom mɛ mu ka man
wãa.
11 N n mɛn na, gari tee yiya sa
waasu mɔ̀ nɛ ka be, tee yiya i maa
naanɛ doke.

Bɛsɛn seebu gɔrin di

12 Tɛ̃, bà n Kirisin gari waasu kua
ma u seewa gɔrin di, amɔna bɛɛn
gaba ka mɔ̀ gɔriba kun seemɔ.
13 Gɔribu bà kun seemɔ, Kirisi
kun maa seewe.
14 Kirisi ù kun seewen na, bɛsɛn
waasu kama, bɛɛn naanɛ dokebu
maa kama.
15 Sa maa Gusunɔ seeda weesugia
diiya sanam mɛ sa gerua ma u Kirisi
seeya gɔrin di, domi ṅ n sãa gem
ma gɔriba kun seemɔ, ṅ n mɛn na,
Gusunɔ kun maa Kirisi seeye.
16 Domi gɔribu bà kun seemɔ
Kirisi kun maa seewe.
17 Bà kun maa Kirisi seeye bɛɛn
naanɛ dokebu kama, i maa wãa bɛɛn
toranu sɔɔ gina.
18 Be ba maa Kirisi naanɛ doke ba
ka gu ba kam kuawa.
19 N n wãa teni tɔnan sõn na sa
Kirisi yĩiyɔ, sa sãawa wɔnwɔndobu
n tɔmbu kpuro kere.
20 Adama tɛ̃, Kirisi u seewa gɔrin
di u kua gbiikoo be ba koo sen su-
unu sɔɔ.
21 Domi nge mɛ gɔɔ na saa tɔnun
min di, nge mɛya gɔribun seebu
maa naamɔ saa tɔnun min di.
22 Nge mɛ tɔmbu kpuro ba gbimɔ
yèn sõ ba gbinnɛ ka Adamu, nge
mɛya ba koo kpuro seeya yèn sõ ba
gbinna ka Kirisi.
23 Adama baawure ka win wuura.
Gbiikaa Kirisi, yen biru be ba sãa
wigibu win naarun sanam.
24 Yen biruwa handunian kpeera
koo na. Sanam mɛya Kirisi u koo
wirugiru ka yiiko ka dam kpuro
kam koosia kpa u Gusunɔ Baaba
bandu nɔmu sɔndia.
25 Domi Kirisi u ṅ koo ko u kun
bandu di sere Gusunɔ u ka nùn win
yibɛrɛba kpuro taarea.
26 Gɔɔwa sãa wɛrɔ dãako wi ba koo
kam koosia.
27 Domi ba yorua ba nɛɛ, “Ba
dera u kua gãanu kpuron wirugii.”
Adama sanam mɛ u gerua ba dera
u kua gãanu kpuron wirugii, n sun
yeeri ma wi u dera u kua yen
wirugii, u ṅ wãasi sɔɔ.

28 Adama bà n gãanu kpuro Kirisi
nəmu səndia, yera wi, Bii, u koo
maa tii Gusunə nəmu səndia, kpa
Gusunə wi u nùn gãanu kpuro
nəmu səndia, u bandu di kpuron
wəllə mam mam.
29 Be ba batɛmu mò gəribun sõ
maa ni. Arufaani yerà ya wãa
mi. N n sãa gem ma gəriba kun
seemə, mban sõna ba bu batɛmu mò
gəribun sõ.
30 Bɛsɛn tii maa, mban sõna sa ra
n yõ kari səə saa baayere.
31 Nɛgibu, baadommawa na ra n
wãa gəən yira səə. Na yeni gerumə
yèn sõ na woo kanamə bɛɛn saabu
bɛsɛn Yinni Yesu Kirisi səə.
32 Nà n sanna ka gberun yɛɛ Efesu
mini nɛn təndun yiikon sõ, arufaani
yerà na mə. Gəribu bà kun seemə, ǹ
n mɛn na, su di kpa su nə domi sia
sa ko gbi.
33 I ku de bu bɛɛ nəni wɔ̃ke.
Kpaasi kõsoba ba ra daa gea sanku.
34 I de bɛɛn laakari gea yu
wurama nge mɛ n weenɛ, kpa i
kookoo kõsusu deri. Bɛɛn gabu ba
ǹ Gusunə yɛ̃. Na yeni gerumə ma
bɛɛn sekura.

Seebun wasi kpɛɛ

35 Goo koo bikia u nɛɛ, amənа ba
koo ka gəribu seeya. Wasi yiren
bwesera ba ko n mə.
36 Bwisi sarirugii! À n gãanun bia
duura temə ya ǹ kpiimə ma n kun
mə ya gu.
37 Ye a duurumə temə, bia tənawa,
nge alikama bima, ǹ kun mɛ gãanu
ganun bima, n ǹ mə kpii pətura.
38 Gusunə u bia ye kpii pətura
wɛ̃ɛmə nge mɛ u kĩ. Bia baayere ya
yen kpii pətura mə.
39 Gãa wasinu kpuron yaa kun
maa tia. Təmbugia nɛnɛm, yɛɛgia
nɛnɛm, gunəsugia nɛnɛm, swɛ̃ɛgia
maa nɛnɛm.
40 Wəllun wasi yi wãa,
handuniagii maa wãa. Wəllun wasi
yi yin buram mə, handuniagii maa
yin buram mə.
41 Sõə u win buram baa mə,
suru maa wigim mə ka maa kperi.
Kperin tiin buram wunanɛ.
42 Mɛya n ko n sãa sanam mɛ ba
koo gəribu seeya. Bà n wasi sika
gəəgiiya mi, adama bà n yi seeya yi
ǹ maa gbimə.
43 Bà n yi sika yi ku ra n bɛɛrɛ
mə, adama bà n yi seeya girima
bakagiiya. Bà n yi sika, dam
sarirugiiya, adama bà n yi seeya yi
dam mə.
44 Bà n yi sika wasi bentekera,
adama bà n yi seeya yi sãawa
hundegii. Domi wasi bentekeru tà
n wãa, wasi hundegii maa wãa.
45 Nge mɛya maa ba yorua ba
nɛɛ, tən gbiikoo Adamu, u kua
waso, adama Adamu dãako u sãawa
hunde wi u wãaru wɛ̃ɛmə.
46 N ǹ mə hundegiiya yi gbia yi na.
Wasi bentekera ta gbia ta na, yen
biru hundegii.
47 Ba tən gbiikoo məma ka tem,
ma u kua temgii. Tənu yiruse u
nawa wəllun di.
48 Nge mɛ temgii gbiikoo u sãa,
mɛya maa temgibu kpuro ba sãa.
Nge mɛ wəllugii u maa sãa mɛya
maa wəllugibu kpuro ba sãa.
49 Nge mɛ sa ka temgii weenɛ, nge
mɛya sa ko maa ka wəllugii weena.
50 Nɛgibu yeniwa na gerumə, ma
ye ya yaa ka yɛm mə, ya ǹ kpɛ̃ yu
bənu wa mi Gusunə u bandu swĩi.
Ye ya maa sãa gəəgia ya ǹ kpɛ̃ ya n
wãaru te ta ku ra kpe mə.
51 Asirin gari wee, na bɛɛ sõəmə. N
ǹ mə bɛsɛ kpurowa sa ko gbi, adama
ba koo bɛsɛ kpuro kəsi
52 yande, nəni kpaki teeru səə
sanam mɛ kəbi dãaka ya koo swĩ.
Domi ya koo swĩ kpa bu gəribu
seeya bu ku maa ka gbi, kpa bɛsɛ su
maa kəsi.
53 Domi wasi yi yi ra sankire, yi
ǹ koo ko yi kun kəsa yi yi ku ra
sankire. Yi yi maa sãa gəəgii, yi ǹ
koo ko yi kun kəsa yi yi ku ra gbi.
54 Tɛ̃ yi yi ra sankire yì n kəsa yi yi
ku ra sankire, gəəgii yì n maa kəsa yi

yi ku ra gbi, yera ye ba yorua ya koo
koora ye ba nɛɛ, “U dera gɔɔ kpa, ma
nasara sina.”
55 “Gɔɔ, mana wunɛn nasara wãa.
Gɔɔ, mana wunɛn sɔsɔ dɛ̃ɛgira wãa.”
56 Gɔɔn sɔsɔ dɛ̃ɛgira toraru, torarun
dam maa sãawa wooda.
57 Yen sõ, su Gusunɔ siara wi u sun
nasara wɛ̃ɛmɔ saa Yesu Kirisi bɛsɛn
Yinnin min di.
58 N n mɛn na kĩnasibu, i yõro
dim dim ka tɛmanabu, i n hania mɔ̀
Yinnin sɔmburu sɔɔ baadomma kpa
i n yɛ̃ ma sɔmbu te i Yinni kuammɛ
ta ǹ kam mɔ̀.

16

Gobi sɔkubu

naanɛ dokeobun sõ

1 Tɛ̃, gobin gari yi ba sɔkumɔ
naanɛ dokeobun sõ. N weenɛ i
ko nge mɛ na Yesun yigbɛnu sõɔwa
Galatiɔ.
2 Alusuma baayeren tõɔ gbiikiru i
de baawure u gobi gɛɛ yi nɛnɛm, nge
mɛ win waara nɛ, kpa i ku de sanam
mɛ na tunuma i sere gobi sɔke.
3 Nà n na kon tɔn be i gɔsa gɔri
Yerusalɛmuɔ ka bɛɛn kɛ̃ru ka tire ni
nu koo bu tusia.
4 N n maa kua n ka da nɛn tii, kon
ka bu da.

Ye Pɔlu kĩ u ko

5 Nà n Masedɔni beram da, kon na
bɛɛn mi, domi na ǹ kon ko na kun
Masedɔni de.
6 Kon sõɔ mɛɛru ko bɛɛn mi, a ku
tuba, kpuran sanam kpuro. Yen
biru kpa i man nɔma kɛ̃ nɛn sanum
sɔɔ mi na dɔɔ kpuro.
7 Na ǹ kĩ n bɛɛ wa barara tɛ̃ nà n
sarɔ, adama Yinni ù n wura, na yĩiyɔ
kon na n ka bɛɛ sina sõɔ mɛɛru.
8 Adama ko na n wãa Efesu mini
gina sere Pantikotin tõru.
9 Domi na ayeru mɔ mini n ka
sɔm bakaru ko te ta koo arufaani ko.
Yibɛrɛba ba maa dabi.
10 Timɔte ù n na bɛɛn mi i de i nùn
dam koosia ka bɛɛrɛ, domi u Yinnin
sɔmburu mɔ̀wa nge mɛ na mɔ̀.
11 Yen sõ, i ku de goo u nùn gɛm,
adama i nùn somiɔ win sanum sɔɔ u
ka na nɛn mi ka alafia, domi sa nùn
mara nɛ ka bɛsɛgibu sannu.
12 Adama ye n sãa bɛsɛgii Apolon
gari, nɔn dabira na ra nùn dam kɛ̃
u ka na u bɛɛ bera ka bɛsɛgibu gabu
sannu, adama u ǹ kĩ u na gina. U n
ayeru wa, u koo na.

Yiire dãakibu ka tɔbiribu

13 I n tii sɛ, i yõro dim dim naanɛ
dokebu sɔɔ. I n wɔrugɔru sãa kpa i
n dam mɔ.
14 Kpuro ye i mɔ̀, i ye koowo ka
kĩru.
15 I Setefani yɛ̃ ka win yɛnugibu,
ma beya ba sãa tɔn gbiikobu Gɛrɛsi
sɔɔ be ba naanɛ doke, ba maa tii wɛ̃
bu ka naanɛ dokeobu nɔɔri. Nɛgibu
na bɛɛ kanamɔ,
16 i tɔn ben bweseru wiru kpĩiyɔ
ka baawure wi u sɔmbu te mɔ̀ ka
hania.
17 Na nuku dobu mɔ Setefani ka
Fɔɔtunatu ka Akaikun naarun sõ,
domi bɛɛn sariru ba man kua ye i ko
raa ko.
18 Ba maa nɛn nukuru yɛmiasia ka
bɛɛgiru sannu. N weenɛ i tɔn ben
bweseru takaru ko.
19 Yesun yigbɛnu Asi sɔɔ nu bɛɛ
tɔbura. Akilasi ka Pirisila ka maa
Yesun yigbɛru te ta ra mɛnnɛ ben
yɛnuɔ, ba bɛɛ tɔbura gem gem Yinni
sɔɔ.
20 Naanɛ dokeobu kpuro ba bɛɛ
tɔbura.
I tɔbirinɔ ka kĩru.
21 Nɛ Pɔlu, na bɛɛ tɔbura ka nɛn
tiin yora.
22 Baawure wi u kun Yinni kĩ, u
bõri wa.
Maranata. Yen tubusiana, Yinni,
a na.
23 Yinni Yesun durom mu n wãa
ka bɛɛ.
24 Nɛn kĩru ta wãa ka bɛɛ kpuro
Kirisi Yesu sɔɔ. Ami.

TIRERU YIRUSE TE PƆLU U KORINTIGIBU KUA

Pɔlu u Korintigibu tireru yorua nɔn yiruse sanam mɛ wi ka be, ba ɲ nɔɔsinamɔ. Win tire gbiikiru sɔɔ, u ben wahala dabi ni ba raa mɔn wɛ̃ɛ nɔɔ wa. Adama ka mɛ, be sɔɔ gaba wãa be ba tamaa Pɔlu u ɲ sãa Gusunɔn sɔm kowo. Yen sɔ̃na u wure u bu tire teni yorua u ka tii yina.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu ka siarabu, wiru 1:1-11.
2. Pɔlu ka Korintigibun wãasinaa, wiru 1:12n di sere wiru 7:16.
3. Kɛ̃nu Yudeagibun sɔ̃, wiru 8n di sere wiru 9.
4. Pɔlu u ka tii yinamɔ, wiru 10:1n di sere wiru 12:10.
5. Yiire dãakibu ka tɔbiribu, wiru 12:11n di sere wiru 13:13.

Tɔbiribu

1 Bɛɛ Gusunɔn yigbɛrugibu, bɛɛ be i wãa Korintiɔ, ka naanɛ dokeobu kpuro be ba wãa Gɛrɛkiban tem girum sɔɔ, nɛ Pɔlu Yesu Kirisin gɔro Gusunɔn kĩru sɔɔ, ka Timɔte bɛsɛgii, bɛsɛra sa bɛɛ tɔbura.

2 Gusunɔ bɛsɛn Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bɛɛ durom kua kpa bu bɛɛ alafia wɛ̃.

Pɔlu u Gusunɔ siaramɔ

3 Su Gusunɔ siara, bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin Baaba wi u ra tɔmbu wɔnwɔndu kue, kpa u bu dam kɛ̃ saa baayere.

4 U sun dam kɛ̃mɔ bɛsɛn nuku sankiranu kpuro sɔɔ, kpa bɛsɛn tii su ka kpĩ su be ba nuki sankire dam kɛ̃ mɛ bɛsɛn tii sa wa Gusunɔn min di.

5 Nge mɛ bɛsɛn tii sa Kirisin nuku sankiranu sɔɔ bɔnu mɔ n kpã, mɛya maa sa dam kɛ̃ru waamɔ n kpã Kirisin min di.

6 Sà n nuki sankire bɛɛn sɔ̃na, kpa i ka dam kɛ̃ru ka faaba wa. Sà n maa dam wa bɛɛn sɔ̃na, i ka maa dam wa mɛ mu koo de i ka nɔni swãaru tɛmana te ta sãa tia ka te sa waamɔ.

7 Sa ɲ sika mɔ bɛɛ sɔɔ domi sa yɛ̃ nge mɛ i bɔnu mɔ bɛsɛn nɔni swãaru sɔɔ, mɛya i maa bɔnu mɔ bɛsɛn dam sɔɔ mɛ ba sun kã.

8 Nɛgibu sa ɲ kĩ i kun yɛ̃ nɔni swãa te sa wa Asin temɔ. Ten kpãara banda ta bɛsɛn dam kera sere sa ɲ maa yĩiyɔ sa ko n hunde mɔ.

9 Sa raa tamaa ba sun taarɛ wɛ̃wa bu ka sun go. Adama yenin bwesera sun deemawa kpa sa n ka yɛ̃ ma n ɲ weenɛ sa n bɛsɛn tii naanɛ sãa ma n kun mɔ Gusunɔ turo wi u ra gɔribu seeye.

10 Wiya sun wɔra wahala gɔɔgia yen bweserun di, u koo maa sun wɔra. Geema wiya sa yĩiyɔ u koo wure u sun wɔra.

11 Domi bɛɛn tii ì n sun somimɔ ka bɛɛn kanaru, Gusunɔ u koo kanaru mwa te tɔn dabira kua bɛsɛn sɔ̃, kpa u sun durom kua tɔn dabiru tu ka nùn siara bɛsɛn sɔ̃.

Pɔlu u win wuu daabu kɔbia

12 Yenin sɔ̃na sekura kun sun mɔ̀, domi bɛsɛn gɔ̃ru ga sun seeda diiyammɛ ma bɛsɛn wãaru handunia sɔɔ, su mam gere bɛɛn mi, ta dɛɛre. Gusunɔ u dera ta ɲ murafitiru mani. Win duroma mu sun kpara, n ɲ mɔ tɔnun bwisi.

13 Mɛya tire ni sa bɛɛ kua sɔɔ sa ɲ bɛɛ gãa tukunu ganu yorue ma n kun mɔ ye i gara n bɛɛ yeeri mi. Na maa yĩiyɔ ma yeni ya koo bɛɛ yeeri sãa sãa,

14 nge mɛ bɛsɛn gari yi bɛɛ yeerima ma Yinni Yesun tɔ̃ru sɔɔ i ko kpĩ i woo kana bɛsɛn sɔ̃, nge mɛ bɛsɛn tii sa ko ko bɛɛn sɔ̃.

15 Yĩiyɔ bin saabuwa na gbia na gɔ̃ru doke n da bɛɛn mi kpa i ka domaru wa nɔn yiruse.

16 Na raa bwisika n gera n bɛɛ wa nà n dɔɔ Masedɔni gia, kpa n kpam bɛɛ wa nà n wee. Nge mɛya i ko raa ka man nɔmu kɛ̃ nɛn sanum sɔɔ n ka da Yudea gia.

17 Nge mɛ na gari yi bwisika na gɔ̃rusu yiru kua ro? Nà n

bwisikumɔ ye kon ko, na ra ko nge
handuniagii na n sika mɔ̀?
18 Nge mɛ Gusunɔ sãa naanɛgii, ye
na bɛɛ sɔ̃ɔwa, ya ɲ̀ sika mɔ.
19 Domi Yesu Kirisi Gusunɔn Bii,
wìn gari Silasi ka Timɔte ka sere nɛn
tii sa bɛɛ waasu kua, win gari kun
sika mɔ. Adama u sãawa wi Gusunɔ
u wura.
20 Ka geema, Gusunɔn wura bi,
bu win nɔɔ mwɛɛnu kpuro sire. Yen
sɔ̃na saa win min di sa mɔ̀ ami, sa ka
Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.
21 Gusunɔ win tiiwa u sun tãsisia
ka bɛɛ sannu Kirisi sɔɔ. Wiya u maa
sun gɔsa nɛnɛm.
22 Wiya u sun win yĩreru koosi,
wiya maa Hunde Dɛɛro doke bɛsɛn
gɔ̃rusu sɔɔ nge sian wãarun suna.
23 Gusunɔwa sãa nɛn seedagii, na
ɲ̀ kĩwa n ka bɛɛ gari sɛ̃sɔgii ko. Yen
sɔ̃na na ɲ̀ wure Korintiɔ.
24 Sa ɲ̀ kĩ su bɛɛ dam dɔre bɛɛn
naanɛ dokebu sɔɔ, sa kĩwa su
sɔmburu ko ka bɛɛ sannu bɛɛn
nuku dobun sɔ̃. Domi i yɔ̃ dim dim
bɛɛn naanɛ dokebu sɔɔ.

2

1 Yen sɔ̃na na gɔ̃ru doke n ku ka da
bɛɛn mi kpam ka nuku sankiranu.
2 Domi nà n bɛɛ nukuru sanka,
wara koo maa man nukuru dorasia
ma n kun mɔ bɛɛ be na nuki sanka.
3 Yenin sɔ̃na na bɛɛ tireru yorua
nge mɛ na kua. Na ɲ̀ kĩ n turi bɛɛn
mi kpa bu man nuki sanku be n
weenɛ bu man nuku dobu wɛ̃. Na
bɛɛ kpuro naanɛ sãa ma nɛn nukuru
tà n dora, bɛɛ kpuron nuku doba.
4 Mɛya na bɛɛ tireru yorua ka nɔni
swãaru ka nuku sankiranu ka maa
yĩresu, n ɲ̀ mɔ n ka bɛɛ nuki sanku.
Na kĩwa i gia nge mɛ na bɛɛ kĩ n nɛ.

Bu toro suuru kuo

5 Goo ù n ka nuku sankiranu na,
n ɲ̀ mɔ nɛna u nuki sanka, bɛɛ
kpurowa, ɲ̀ kun mɛ bɛɛn gabu, kpa
n ku gere n ka tonda.
6 Sɛɛyasia bi bɛɛn dabinu durɔ wi
sɛɛyasia, bu nùn nua.
7 Yen sɔ̃ tɛ̃, n weenɛ i nùn suuru
kua i nùn dam kɛ̃ kpa nuku sankira
bakanu nu ku raa de u kom yaa bia.
8 Yen saabu na bɛɛ kanamɔ, i nùn
kuo mɛ u ko n ka yɛ̃ ma i nùn kĩ.
9 Domi na maa bɛɛ tireru yorua n
ka bɛɛn laakari mɛɛri n wa ì n sãa
mɛm nɔwɔbu kpuro sɔɔ.
10 I n goo nùn win toraru suuru
kua, na maa yɛ̃ro suuru kua. Gãanu
nù n wãa ni na suuru kua, bɛɛn sɔ̃na
na kua Kirisin wuswaaɔ.
11 Kpa Setam u ku ka sun kamia
domi sa win bwisikunu yɛ̃ sãa sãa.

Pɔlun laakari seebu Torasiɔ

12 Ye na tura Torasiɔ n ka Kirisin
Labaari Gea kpara, na wa ka Yinnin
durom ma swaa man kusiara n ka
sɔmburu ko mi.
13 Adama nɛn laakari kun kpunɛ
sɛ̃ɛ yèn sɔ̃ na ɲ̀ nɛgii Titu wa. Yen
saabuwa na Torasigibu nɔɔ kana ma
na doona Masedɔni gia.

Nasara Yesu Kirisi sɔɔ

14 Su Gusunɔ siara. Domi u ra
n sun gbiiye ka nasara yèn sɔ̃ sa
gbinnɛ ka Kirisi. U sun dendimɔ u
ka tɔmbu Kirisi giasia yam kpuro
nge turare yèn nuburu ta pusa
baama.
15 Geema, bɛsɛ sa sãawa nge
turare nubu durorugia ye Kirisi
u Gusunɔ wɛ̃ɛmɔ. Ma ya pusa be
ba faaba waamɔn mi, ka maa be ba
kam kobu dɔɔn mi.
16 Be ba kam kobu dɔɔn mi, nubu
gɔɔgira te ta gɔɔ marumɔ. Be ba maa
faaba waamɔn mi, nubu wãarugira
te ta wãaru wɛ̃ɛmɔ. Wara tura u ka
sɔmbu ten bweseru ko.
17 Sa ɲ̀ sãa nge gabu be ba ka
Gusunɔn gari tenkuru mɔ̀. Adama,
yèn sɔ̃ Gusunɔwa u sun gɔrima, yen
sɔ̃na sa gari gerumɔ ka murafiti
sariru win wuswaaɔ nge Kirisin
sɔmɔbu.

Nɔɔ mwɛɛ kpaarun sɔm kowobu

3

1 Gari yi, yi sɔ̃ɔsimɔ ma sa kpam
woo kanamɔwa? Sa ko ka tirenu na
bɛɛn mi ni nu sun tusiamɔ nge mɛ

gaba ra ko? N kun mɛ, sa ko bɛɛ
bikia i sun tire nin bweseru kua?
2 Bɛɛn tiiwa i sãa bɛsɛn tireru te ba
yorua bɛsɛn gɔ̃ruɔ te tɔmbu kpuro
ba tuba ma ba gara.
3 Ya sɔ̃ɔsira ma i sãa tire te Kirisi
u yorua bɛsɛn sɔmburun sɔ̃. Ba ɲ̀
tu yorua ka ankiri, ma n kun ka
Gusunɔ Yinni wason Hunde. Ba ɲ̀
maa tu yorusi kpee bɛsi sɔɔ, ma n
kun mɔ tɔmbun gɔ̃rusu sɔɔ.
4 Toro sin teya sa mɔ Gusunɔn
wuswaaɔ saa Kirisin min di.
5 Geema, n ɲ̀ mɔ sa tii tura su ka
gere sa gãanu kua ka tii. Ye sa ko kpĩ
su ko kpuro, ya weewa Gusunɔn
min di.
6 Domi wiya u sun dam wɛ̃ su ka
ko nɔɔ mwɛɛ kpaarun sɔm kowobu.
Nɔɔ mwɛɛ te, ta ɲ̀ wooda dendimɔ
ye ba yorua, ma n kun mɔ Gusunɔn
Hunde. Wooda, gɔɔwa ya ka naamɔ,
adama Gusunɔn Hunde wãara u ka
naamɔ.
7 Sanam mɛ ba wooda yorua yoru
bii tia tia kpee bɛsi wɔllɔ, Gusunɔn
yiiko ya sɔ̃ɔsira. Ma Mɔwisin
wuswaa ya balla sere Isireliba ba
kpana bu nùn mɛɛri baa mɛ balli
bi, bu koo doona. Wooda ye, yèn
sɔmbura ka gɔɔ naamɔ, yà n sɔ̃ɔsira
ka yiiko yen bweseru,
8 anna a maa yiikon kpãaru wa ye
Hunden sɔmbura ka sɔ̃ɔsira.
9 Sɔmbu te ta ra tɔmbu taarɛ wɛ̃ tà
n yiiko mɔ, anna a maa sɔmburun
yiiko wa te ta ra tɔmbu gem wɛ̃
Gusunɔn wuswaaɔ.
10 Sa ko mam kpĩ su gere yiiko ye
ya gasɔ balla ya ɲ̀ gãanu tura ka sere
tɛ̃gia domi tɛ̃gia ye, ya kpãaru bo.
11 Geema, ye ya kun tɛ yà n kua
yiikogia, anna a maa ye ya ko n wãa
ka baadommaɔn yiiko wa.
12 Yèn sɔ̃ sa yĩiyɔ bini mɔ, yen sɔ̃na
sa gari gerumɔ ka toro sindu.
13 Sa ɲ̀ sãa nge Mɔwisi wi u win
wuswaa sɔnditia wukiri kpa Isire-
liba bu ku ka balli kpiribu ge mɛɛri
sere ka gen nɔrɔ.
14 Ben wira gu. Wee, sere ka
gisɔ, bà n nɔɔ mwɛɛ gururun tirenu
garimɔ, sɔnditia ye, ya ben bwisi
berumɔ ya ɲ̀ wunare. Domi ya ɲ̀
wunarɔ ma n kun wi u ka Kirisi
gbinnɛn mi.
15 Sere ka gisɔ mam, bà n Mɔwisin
tirenu garimɔ, sɔnditia ye, ya ra n
ben bwisi berumɔwa.
16 Adama nge mɛ Gusunɔn gari
gerumɔ, “Sanam mɛ tɔnu u Yinni
wuswaa kisi, sɔnditia ye, ya ra
wunarewa.”
17 N sere deema, Yinni wi, u
sãawa Hunde. Mi maa Yinnin
Hunde wãa, miya tii mɔra ra n wãa.
18 Bɛsɛ kpuro, bɛsɛ bèn wuswaa
gbabiara, sa Yinnin yiiko mɛɛra.
Nge mɛya sa ka kɔsimɔ su ka Yinni
wi weena. Win yiiko maa sosimɔ
bɛsɛ sɔɔ. Ka gem, Yinnin Hundewa
u sɔmbu te mɔ̀.

Hunden dukia tem mɔndu sɔɔ

4

1 Gusunɔwa u sun sɔmbu te nɔmu
bɛria win durom sɔ̃. Yen sɔ̃na sa ɲ̀
mwia kpanɛ.
2 Sa daa sekurugia ye ya berua
pota sa kɔ̃. Sa ɲ̀ wãa ka bwisi
kɔ̃sin baa, sa ɲ̀ maa Gusunɔn
gari sĩikiamɔ. Adama sa gem
terasiamɔwa kpasasa, kpa baawure
u n ka yɛ̃ win gɔ̃ruɔ ma geegiba sa
sãa Gusunɔn wuswaaɔ.
3 Labaari gea ye sa nɔɔsiamɔ yà n
berua, kam koorebara ya berue.
4 Ba ɲ̀ naanɛ doke yèn sɔ̃
handunia yen yinni u ben wiru
go. U bu yam ganua bu ku ka
Labaari gean yam bururam wa mɛ
mu Kirisin yiiko sɔ̃ɔsimɔ. Labaari
gea ye, Kirisigia wi u sãa Gusunɔ,
wasi sɔɔ.
5 Ka gem, n ɲ̀ bɛsɛn tiin gari sa
waasu mɔ̀. Sa gerumɔwa ma Yesu
Kirisiwa sãa Yinni ma bɛsɛ sa sãa
bɛɛn yobu Yesun sɔ̃.
6 Gusunɔ wi u nɛɛ, yam bururam
mu ballio yam wɔ̃kurɔ, wiya maa
win yam bururam ballisia bɛsɛn
gɔ̃ruɔ, su ka win yiiko gia ye ya
ballimɔ Kirisin wuswaan di.
7 Adama bɛsɛ be sa hunden dukia
ye mɔ, sa ye mɔ bɛsɛn wasi sɔɔ yi yi

sãa nge tem mɔndu kpa dam bakam mɛ, mu n ka sãa Gusunɔgim, n ɲ mɔ bɛsɛn tiigim.

8 Sa wahala bwese bweseka waamɔ adama sa ɲ wɔkɔnu wɔra. Sa wurure adama sa ɲ kom yaa bie.

9 Ba sun nɔni sɔ̃ɔmɔ adama Gusunɔ kun sun deri. Ba sun sura adama ba ɲ sun go.

10 Baadommawa sa ra n Yesun gɔɔ sɔɔwa bɛsɛn wasi sɔɔ kpa win wãaru tu maa ka sɔ̃ɔsira bɛsɛn wasi sɔɔ.

11 Bɛsɛn wãaru sɔɔ baadomma sa wãawa gɔɔ sɔɔ Yesun sɔ̃ kpa win wãaru tu maa ka sɔ̃ɔsira bɛsɛn wasi gɔɔgii sɔɔ.

12 Nge mɛya gɔɔ u sɔmburu mɔ̀ bɛsɛ sɔɔ, adama wãara bɛɛn mi.

13 Bɛsɛn naanɛ dokebu bu sãa nge yɛ̃rogibu wi u yorua u nɛɛ, "Na naanɛ doke, yen sɔ̃na na gari gerua." N n mɛn na, bɛsɛ maa sa naanɛ doke, yen sɔ̃na sa gari gerumɔ.

14 Sa yɛ̃ ka gem ma wi u Yinni Yesu seeya gɔrin di, u koo maa sun seeya ka Yesu sannu kpa u de bɛsɛ ka bɛɛ su yinna win wuswaaɔ.

15 Bɛɛn sɔ̃na gãa ni kpuro nu kooramɔ, kpa tɔn dabiru tu durom wa, kpa tu Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ ka siara bakabu.

Wãaru ka naanɛ dokebun baa

16 Yen sɔ̃na sa ɲ mwia kpanamɔ. Baa mɛ bɛsɛn wasin wãaru ta kpeemɔ bɛsɛn hunden wãaru ta ra n kpaaru mɔ̀wa baadomma.

17 Bɛsɛn nɔni swãa kpiriru te ta ɲ kpã, ta sun yiiko ye ya ku ra kpe sɔɔru kuammɛwa, ye ya nɔni swãa te kpãaru kere.

18 Domi bɛsɛn laakari kun wãa ye nɔni waamɔ sɔɔ ma n kun mɔ ye ya ɲ waarɔ. Ye nɔni waamɔ ya ku ra tɛ, adama ye ya ɲ waarɔ ya ko n wãawa ka baadomma.

5

1 Sa yɛ̃ ka gem ma bɛsɛn kuru te ta sãa bɛsɛn wãa yeru tem mɛ sɔɔ, tà n wɔruma, Gusunɔ u sun wãa yeru yiiye wɔllɔ te win tii u kua, te ta ko n wãa ka baadomma. Ba ɲ tu kue ka nɔma.

2 Ma sa kpasa wɔri mɔ̀ tɛ̃ kuu teni sɔɔ, domi sa kĩ gem ka gem su bɛsɛn wɔllun wãa yee te du.

3 Geema, sà n dua te sɔɔ, ba ɲ koo sun deema yara.

4 Domi saa yè kpuro sa wãa kuu temkii teni sɔɔ sa kpasa wɔri mɔ̀ nge wi u sɔmunu sɔɔwa. N ɲ mɔ sa kĩ bu sun bɛsɛn wasi temkii wunari, adama sa kĩwa bu sun wɔllun wasi sebusia, kpa yi yi sãa gɔɔgii, wãaru tu yi mwɛ.

5 Gusunɔwa u sun kua su ka ye wa ma u sun win Hunde wɛ̃ nge yen suna.

6 Yen sɔ̃na sa wɔrugɔru mɔ baadomma. Sa maa yɛ̃ ma sanam mɛ sa wãa wasi yini sɔɔ sa ka Yinnin wãa yeru toma.

7 Domi sa sĩimɔwa ka naanɛ dokebu, n ɲ mɔ ka ye sa waamɔ.

8 Sa wɔrugɔru mɔ, sa maa kĩru bo su wasi yini deri kpa su da sa n wãa Yinnin mi.

9 Sa wasi yini deriwa? Aawo, sa wãawa yi sɔɔ? Sa kĩwa sa n wã win nɔnuɔ.

10 Domi sa ɲ ko ko sa kun yɔ̃re Kirisin wuswaaɔ u ka sun siri bɛsɛ kpuro, kpa u ka baawure kɔsia nge mɛ win kookoosu nɛ si u kua win wãaru sɔɔ, ɲ n kɔ̃san na, ɲ n maa gean na.

Kirisi sun dorasia bɛsɛ ka Gusunɔ

11 Sa Yinnin bɛɛrɛ yɛ̃. Yen sɔ̃na sa tɔmbu kɔkirimɔ. Adama Gusunɔ u sun yɛ̃ sãa sãa, na maa yĩiyɔ ma bɛɛn tii i sun yɛ̃ bɛɛn gɔ̃rusɔ.

12 Sa ɲ bɛsɛn tii gem wɛ̃ɛmɔ kpam bɛɛn mi. Sa bɛɛ ayeru wɛ̃ɛmɔwa i ka woo kana bɛsɛn sɔ̃, kpa i ka kpĩ i tɔn be wisi be ba woo kanamɔ wasin sɔ̃, n ɲ mɔ ye ya wãa gɔ̃ruɔn sɔ̃.

13 Sà n laakari bia, Gusunɔn sɔ̃na sa sãa mɛ. Sà n maa sãa laakarigibu, bɛɛn sɔ̃na.

14 Domi Kirisin kĩra sun nɛni, bɛsɛ be sa tuba ma tɔn turo ù n gu tɔmbu kpuron ayerɔ, tɔmbu kpurowa ba gu.

15 U guwa tɔmbu kpuron ayerɔ
kpa be ba wasi ba kun maa ka wãa
ben tiin sõ ma n kun mɔ win sõ wi u
gu u seewa ben sõ.
16 Yen sõna sa ɲ maa tɔnu mɛɛrimɔ
ka nɔni tɔna. Baa mɛ sa gasɔ Kirisi
mɛɛra ka nɔni tɔna, tẽ sa ɲ maa nùn
mɛɛrimɔ nge mɛ.
17 Goo ù n gbinnɛ ka Kirisi u kua
tɔn kpao. Gasɔn gãanu doona, wee
gãa kpaanu tunuma.
18 Ye kpuro Gusunɔn min diya ya
wee wi u ka win tii sun dorasia
Kirisin min di, ma u sun gɔra su ka
de gabu bu dora ka wi.
19 Domi saa Kirisin min di
Gusunɔ u tɔmbu kpuro ka tii
dorasia, u ɲ ben swaa sarabu garisi,
ma u sun dorasia bin gari nɔmu
sɔndia su ka nɔɔsia.
20 N n mɛn na, sa sãawa Kirisin
sɔmɔbu. N sãare Gusunɔ win tii u
bɛɛ sokumɔ bɛsɛn min di. Yen sõ, sa
bɛɛ kanamɔ ka Kirisin yĩsiru, i de i
dora ka Gusunɔ.
21 Kirisi wi, wi u kun durum
koore, wiya Gusunɔ u durum sɔbi
bɛsɛn sõ kpa su ka gem wa wi
Gusunɔn mi yèn sõ sa ka Kirisi
gbinnɛ.

6

1 Bɛsɛ be sa sɔmburu mɔ̀ ka
Gusunɔ sannu, sa bɛɛ kanamɔ i ku
de durom mɛ i mwa win mi, mu
kam ko.
2 Domi Gusunɔ u nɛɛ,
"Na nun swaa daki sanam mɛ na
tɔmbu durom kuammɛ.
Na nun somi faaban tõru."
Wee, tẽra n weenɛ i Gusunɔn
durom mwa, gisɔra faaban tõru.
3 Sa ɲ kĩ goo u bɛsɛn sɔmburu
taarɛ wẽ. Yen sõna sa ɲ gãanu mɔ̀ ni
nu koo tɔnu torasia.
4 Adama bɛsɛn kookoosu kpuro
sɔɔ sa tii sõɔsimɔ geegibu nge mɛ n
ka Gusunɔn sɔm kowobu weenɛ. Sa
tɛmana gem gem nɔni swãaru sɔɔ ka
yãaru sɔɔ ka wahala sɔɔ.
5 Ba sun sɛni so ba kpẽɛ pirisɔm
sɔɔ. Tɔn dabinu sun seesi. Sa sɔma
kua sere sa wasira. Sa dom sera. Sa
nɔɔ bɔkua.
6 Sa sõɔsimɔ ma sa sãa Gusunɔn
sɔm kowobu ka bɛsɛn wãa dɛɛraru
ka bɛsɛn yẽru ka bɛsɛn suuru ka
bɛsɛn tɔn geeru ka Hunde Dɛɛro, ka
kĩru te ta ɲ murafitiru mɔ,
7 ka gem gari ka maa Gusunɔn
dam. Gem mu sãa bɛsɛn tabu yãnu
su ka sanna, su maa ka tii yina.
8 Gaba sun bɛɛrɛ wẽɛmɔ, gaba
maa sun funɛ wunamɔ. Gaba bɛsɛn
gea gerumɔ, gaba maa bɛsɛn kõsa
gerumɔ. Ba sun mɛɛra nge wee
kowobu baa mɛ sa gem gerumɔ.
9 Ba sun mɛɛra nge be goo kun
yẽ, adama Gusunɔ u sun yẽ sãa sãa.
Ba sun mɛɛra nge be ba wasikiramɔ,
adama wee sa wãa sa wasi. Ba sun
mɛɛra nge be ba sɛɛyasia, adama sa
ɲ gu.
10 Ba sun mɛɛra nge nuku
sankirobu, adama sa ra n nuku
dobu mɔ. Sa sãa nge sãarobu,
adama sa tɔn dabinu dukia wẽɛmɔ.
N sãare nge sa ɲ gãanu mɔ, adama
sa kpuro mɔ.
11 Sa bɛɛ gari bururasia, bɛɛ Kor-
intigibu. Bɛsɛn gõru ga bɛɛn kĩru mɔ.
12 Sa ɲ bɛɛ bɛsɛn kĩru berue, bɛɛya
i sun bɛɛgiru berua.
13 N n mɛn na, na ka bɛɛ gari mɔ̀
nge nɛn bibu, i sun kuo nge mɛ sa
bɛɛ kua. I de bɛɛn gõru ga n bɛsɛn
kĩru mɔ.

Kirɔ bũu sãɔbun sõ

14 I ku tii gbinna ka naanɛ doke
sarirugibu domi i ɲ ka bu weenɛ.
Amɔna gea ka kõsa ya ko n wãasinɛ.
Nge amɔna yam bururam ka yam
wõkura ko n mɛnnɛ.
15 Amɔna Kirisi ka Setam ba koo
ka nɔɔsina. Nge mba naanɛ dokeo
ka naanɛ doke sarirugii ba mɔɔsinɛ.
16 Amɔna Gusunɔn sãa yeru ka
bũnu ko n ka nɔɔ tia sãa. Domi
bɛsɛra sa sãa Gusunɔ, Yinni wason
wãa yeru nge mɛ win tii u gerua,
"Kon sina na n wãa ben suunu sɔɔ.
Kon ko ben Yinni, kpa bu ko nɛn
tɔmbu."
17 Yen sõna Yinni u nɛɛ,
"I yario bwese tukunun suunu sɔɔn
di.
I ku gãanu baba ni nu disi mɔ.

Kon bɛɛ wura.
18 Kon ko bɛɛn Baaba.
Bɛɛ maa kpa i ko nɛn bii tɔn durɔbu
ka tɔn kurɔbu.
Yeya Yinni dam kpurogii u gerua."

7

1 Nɔɔ mwɛɛ ni kpuro nu sãawa bɛsɛginu, kĩnasibu. Yen sõ, su tii sãrasia saa gãanu kpuron di ni nu wasi ka hunde disinu tɛɛnimɔ, kpa sa n dɛɛraru sosimɔ Gusunɔn nasiaru sɔɔ.

Pɔlun nuku dobu

2 I sun ayeru kɛ̃ɛyɔ bɛɛn gɔ̃ruɔ. Sa ɲ goo torari, sa ɲ goo kam koosie, sa ɲ maa goo taki di.

3 Na ɲ yeni gerumɔ n ka bɛɛ taarɛ wɛ̃, domi na gerua kɔ ma sa bɛɛn kĩru mɔ bɛsɛn gɔ̃ruɔ sa n ka wãa sannu, ɲ kun mɛ su ka gbi sannu.

4 Na tororu soomɔ bɛɛn sõ, na maa bɛɛn sõ woo kanamɔ. Bɛsɛn nɔni swãaru kpuro sɔɔ na dam kɛ̃ru wa, nɛn gɔ̃ru ga maa do n sara.

5 Saa mìn di sa tura Masedɔniɔ sa ɲ wɛ̃re. Sa nɔni swãaru wa baama, gabun mi sannɔsa, bɛsɛn tiin gɔ̃ruɔ bɛruma.

6 Adama Gusunɔ wi u bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu dam kɛ̃mɔ, u dera Titun naara sun dam kã.

7 N ɲ mɔ win naaru tɔna ta sun dam kã, adama ye u maa gerua ma i nùn dam kã win tii. U maa sun sõɔwa nge mɛ nɛn waara bɛɛ nɛni, ka nge mɛ i nuki sankire, ka nge mɛ i ka man suna. Yen sõna tɛ̃ nɛn nuku dobu sosi.

8 Geema, baa mɛ tire te na bɛɛ yorua ta bɛɛ nuki sanka, na ɲ gɔ̃rusu yiru mɔ̀ tɛ̃. Na raa kua sanam mɛ na wa ma ta bɛɛ nuki sanka saa fiiko sɔɔ.

9 Adama tɛ̃ nɛn nukura do. N ɲ mɔ yèn sõ na bɛɛ nuki sanka, adama yèn sõ bɛɛn nuku sankiranu dera i daa kɔsa. Gusunɔ u bɛɛn nuku sankiranu denda kpa nu kun sãa kõsa.

10 Domi nuku sankira ni Gusunɔ u dendimɔ nu ra dewa tɔnu u daa kɔsi kpa u faaba wa. Ma nin bwesera ku ra n nà n daa yɛ̃ mɔ. Adama handunian nuku sankirana nu ra gɔɔ ma.

11 Gusunɔ u bɛɛn nuku sankiranu denda. Tɛ̃ i mɛɛrio nge mɛ nuku sankira ni, nu dera i laakari kua ma i ka tii yina, nge mɛ bɛɛn nukura kun do ma i bɛrum kua, nge mɛ i kĩ i man wa kpa i man wura, nge mɛ i hania mɔ̀ i ka kõsan kowobu sɛɛyasia. Kpuro sɔɔ i sõɔsi ma i dɛɛre gari yi sɔɔ.

12 N n mɛn na, sanam mɛ na bɛɛ tireru yorua, na ɲ tu yorua wi u kõsa kuan sõ, ɲ kun mɛ wi ya deeman sõ tɔna, adama na tu kuawa n ka sõɔsira Gusunɔn wuswaaɔ nge mɛ bɛɛn kĩra nɛ bɛsɛ sɔɔ.

13 Yen sõna sa dam kua. N ɲ maa mɔ dam kɛ̃ru tɔna sa wa, sa maa nuku dobu sosi sanam mɛ sa Titun nuku dobu wa domi bɛɛ kpuro i win gɔ̃ru yɛmiasia.

14 Baa mɛ na nùn woo kanɛ fiiko bɛɛn sõ, i ɲ man sekuru doke. Nge mɛ sa ra bɛɛ gem sõ, nge mɛya bɛsɛn woo kanabu Titun mi bu sõɔsira gem.

15 Mɛya maa bɛɛn kĩra sosimɔ wi sɔɔ ye u ka yaaye ma bɛɛ kpuro i nùn mɛm nɔɔwa ma i nùn dam koosia ka bɛrum ka diiribu.

16 Nɛn gɔ̃ru ga do yèn sõ na bɛɛ naanɛ sãa kpuro sɔɔ.

Kɛ̃ru ka nuku tia

8

1 Nɛgibu sa kĩ i gia nge mɛ Gusunɔn durom mu sõɔsira Yesun yigbɛnu sɔɔ Masedɔniɔ.

2 Ba laakari mɛɛribu wa nɔni swãaru sɔɔ. Adama ben nuku doo bakabu dera ba kɛ̃ru wɛ̃ ka nuku tia, baa mɛ ben sãara kpã.

3 Na bu seeda diiya ma ba wɛ̃ ka ben gɔ̃ru kĩru mèn nɔru ba koo kpĩ, ba mam wɛ̃ n kere mɛ.

4 Ba sun suuru kana gem gem su ka de ba n bɔnu mɔ sɔmbu teni sɔɔ naanɛ dokeobun sõ.

5 N koora n kere ye sa raa yĩiyɔ. Ba gina ben tii Yinni wɛ̃, ba sun wiru kpĩiya ka Gusunɔn kĩru.

6 Yen sɔ̃na sa Titu kana u da bɛɛn
mi u durom mɛn sɔmburu dakura
nge mɛ u raa gbia u tu torua.
7 I dam mɔ kpuro sɔɔ, naanɛ
dokebu ka gari gerubu ka yɛ̃ru ka
hania baka ka bɛsɛn kĩru te i mɔ. Yen
sɔ̃na sa kĩ i n maa dam mɔ durom
sɔmbu te sɔɔ.
8 Na ɲ̀ bɛɛ yiiremɔ, adama gabun
haniawa na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ kpa i ka bɛɛn
kĩrun gem mɛɛri nge mɛ mu nɛ.
9 Domi i bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin
durom yɛ̃, wi u sãa dukiagii ma u tii
kua sãaro bɛɛn sɔ̃ kpa win sãa te, tu
ka bɛɛ ko dukiagibu.
10 Yen sɔ̃, na bɛɛ nɛn bwisikunu
sɔ̃ɔmɔ gari yi sɔɔ. N wã i da wuswaaɔ
ka ye i ginakuu torua, bɛɛ be i gabu
gbiiya sɔmbu te sɔɔ, n ɲ̀ mɔ ten kobu
tɔna adama ka maa ten kĩrɔ.
11 N n mɛn na, i sɔmbu te dakuro
tɛ̃. Nge mɛ i gɔ̃ru doke i ko ka kĩru,
i maa dakuro ka kĩru nge mɛ bɛɛn
mɔra nɛ.
12 Domi à n ka kĩru wɛ̃, wunɛn tiin
mɔra Gusunɔ ra mɛɛri u ka mwa, n
ɲ̀ mɔ goon mɔru.
13 Na ɲ̀ kĩ i wɔri yãaru sɔɔ gabun
alafian sɔ̃, adama n weenɛwa mɔru
ta n nɛ.
14 Saa yeni sɔɔ bɛɛn mɔra kpã. Yen
sɔ̃, i ko kpĩ i bu somi be ba yãaru
mɔ, kpa bɛɛ ì n da maa yãaru barɔ,
ben mɔru tà n kpã, bu ka kpĩ bu bɛɛ
somi. Nge mɛya mɔru ta ko n ka nɛ.
15 Nge mɛ Gusunɔn gari gerua,
“Wi u gura n kpã u ɲ̀ saka sare.
Wi u maa gura fiiko u ɲ̀ saka kɔmiɛ.”

Titu ka win kpaasibu

16 Su Gusunɔ siara wi u dera Titu
u bɛɛn kĩru mɔ nge mɛ bɛsɛn tii sa
mɔ.
17 Domi u bɛsɛn yiirebu wura,
win hania ya mam kpã sere u gɔ̃ru
doke win tii u da bɛɛn mi.
18 Sa maa bɛsɛgii goo gɔrimɔ ka
wi sannu wi Yesun yigbɛnu kpuro
nu siaramɔ Labaari gean sɔmburun
saabu.
19 Yen biru Yesun yigbɛnu nu
maa nùn gɔsa u ka sun yɔ̃siri bɛsɛn
sanum mɛ sɔɔ, su ka durom sɔmbu
te ko kpa Yinnin tiin yiiko ka bɛsɛn
kĩru tu sɔ̃ɔsira.
20 Sa kookari mɔ̀ kpa goo u ku raa
sun taarɛ wɛ̃ gobi bɛkɛ yin nɛnubun
sɔ̃ yi ba sun nɔmu bɛrie.
21 Sa kĩ su gãa geenu ko, n ɲ̀ mɔ
Yinnin nɔni sɔɔ tɔna adama ka maa
tɔmbun mi.
22 Sa bu gɔriɔ ka bɛsɛgii goo kpam
wìn laakari sa mɛɛra nɔn dabinu, sa
maa wa u sãa haniagii. Adama tɛ̃
win hania ya sosi yèn sɔ̃ u bɛɛ naanɛ
sãa gem gem.
23 N n Titun sɔ̃n na, u sãa nɛn
beruse wi u ka man sɔmburu mɔ̀
bɛɛn suunu sɔɔ. N n maa be ba
nùn yɔ̃siriɔn sɔ̃n na, ba sãa Yesun
yigbɛnun gɔrobu be ba Kirisi bɛɛrɛ
wɛ̃ɛmɔ.
24 Yen sɔ̃, i bu sɔ̃ɔsio ma i bu kĩ ka
gem, kpa Yesun yigbɛnu nu n yɛ̃ ma
sa gem mɔ su ka woo kana bɛɛn sɔ̃.

Somiru naanɛ dokeobun sɔ̃

9

1 N ɲ̀ maa sãa tilasi n ka bɛɛ
tireru yorua somirun sɔ̃ te ba naanɛ
dokeobu mɔrisiammɛ.
2 Domi na bɛɛn kĩru yɛ̃, na maa
Masedɔnigibu woo kanɛ bɛɛn sɔ̃
na nɛɛ, naanɛ dokeo be ba wãa
Gɛrɛkiban temɔ ba somirun sɔɔru
kpa saa ginakun di. Bɛɛn hania ya
ben dabiru kookari koosia.
3 Ka mɛ, na bɛɛ bɛsɛgii beni
gɔriammɛ kpa bɛsɛn woo kanabu
bɛɛn sɔ̃ gari yini sɔɔ bu ku ko kam.
Na kĩ i n sɔɔru sãa nge mɛ na gerua.
4 N kun mɛ, Masedɔnigibu gabu
bà n man yɔ̃sirima, ma ba deema
i ɲ̀ sɔɔru sãa, sekura koo sun mwa
bɛsɛn toro sin ten sɔ̃. Kaa maa sere
gere bɛɛ?
5 Yen sɔ̃na n man wɛ̃re n bɛsɛgii
beni kana bu man gbiiya bɛɛn mi
bu ka kɛ̃ɛ geeru sɔɔru ko tèn nɔɔ
mwɛɛru i kua kɔ. Nge mɛya ta ko ta
n yii kpa tu sɔ̃ɔsi ma i wɛ̃ɛmɔ ka kĩru,
n ɲ̀ mɔ ka gɔ̃ru swiini.
6 I n yɛ̃ ma wi u duura fiiko, fi-
ikowa u koo gɛ̃. Wi u maa duura n
kpã, u koo gɛ̃ mu n kpã.

7 N n mɛn na, n weenɛ baawure
u wɛ̃ nge mɛ u gɔ̃ru doke, n ɲ̀
mɔ ka gɔ̃ru swiini, ɲ̀ kun mɛ, ka
tilasi. Domi wi u wɛ̃ɛmɔ ka nuku tia,
Gusunɔ u yɛ̃ro kĩ.
8 U koo maa kpĩ u bɛɛ durom
bwese bweseka kpuro wɛ̃ n banda
kpa i n ka baayere kpuro mɔ
baadomma yèn bukata i mɔ, kpa n
maa bɛɛ tia n kpã i ka sɔm geenu
kpuro ko.
9 Nge mɛ Gusunɔn gari yi gerumɔ,
"U win dukia tɔmbu yabua.
U sãarobu kɛ̃nu wɛ̃ ka nuku tia.
Win gem mu ko n wãawa ka
baadommaɔ."
10 Gusunɔ wi u wuko bweseru
wɛ̃ɛmɔ u duure, ka dĩanu u ka di,
wiya u koo bɛɛ bweseru kpuro wɛ̃
tèn bukata i mɔ, kpa u tu kpiisia, kpa
bɛɛn gem mu bii dabinu ma.
11 U ko n da bɛɛ dukia wɛ̃ ye ya
koo turi i ka kɛ̃ru wɛ̃ baadomma
ka nuku tia. Tɔn dabinu koo maa
Gusunɔ siara bɛɛn kɛ̃nun sõ.
12 Domi sɔmbu te i mɔ̀ ta naanɛ
dokeobun bukata yibiamɔ. N ɲ̀ ye
tɔna, ta maa derimɔ tɔn dabinu nu
Gusunɔ siaramɔ.
13 Sɔmbu tera ta koo sõɔsi nge mɛ i
sãa kpa dabiru bu ka Gusunɔ bɛɛrɛ
wɛ̃ bɛɛn mɛm nɔɔbun sõ bi i ka
Kirisin Labaari gea naanɛ doke. Ba
koo maa nùn bɛɛrɛ wɛ̃ yèn sõ i bɛɛn
mɔru bɔnu kua ka nuku tia ka be, ka
maa tɔmbu kpuro.
14 Ba koo bɛɛ kanaru kua ka kĩi
bakaru durom bakam mɛn sõ mɛ
Gusunɔ u bɛɛ kua.
15 Su Gusunɔ siara win kɛ̃run sõ te
ta ɲ̀ ka nɔɔ gerurɔ.

Pɔlu ka tii yinamɔ

win sɔmburun sõ

10

1 Nɛ Pɔlu nɛn tiiwa na ka bɛɛ yã,
nɛ wi ba nɛɛ na ra tii kawe nà n wãa
bɛɛn mi, kpa na n ka bɛɛ wɔrugɔ gari
mɔ̀ nà n ka bɛɛ toma. Na bɛɛ kanamɔ
ka Kirisin daa laakari tɛɛrugia ka
win tɔn geeru,
2 i ku de n ka bɛɛ wɔrugɔ gari
ko sanam mɛ ko na n wãa bɛɛn
mi. Domi na yɛ̃ ma kon kpĩ n
bu wɔrugɔru sõɔsi be ba gerumɔ sa
sĩimɔwa ka wasin baa.
3 Geema sa wãa wasi sɔɔ, adama sa
ɲ̀ tabu mɔ̀ ka wasin tabu yãnu.
4 Domi tabu yãa ni sa ka tabu mɔ̀,
nu ɲ̀ sãa handuniaginu, nu sãawa
Gusunɔn tabu yãa damginu ni nu ra
gbãranu suriri. Sa tɔnun bwisiku
torarugіnu kpeerasiamɔ,
5 ka tii suabu kpuro bi tɔmba mɔ̀
bu ku ka Gusunɔ gia. Sa tɔmbun
bwisikunu kpuro dɔɔrɛ mɔ̀ nu ka
wa nu Kirisi mɛm nɔɔwa.
6 Sa maa sɔɔru sãa su ka mɛm nɔɔ
sarirugii baawure sɛɛyasia sanam
mɛ bɛɛ kpuro i mɛm nua.
7 I ku yam mɛɛri wɔru wɔrukum.
Goo ù n tii garisi Kirisigii, u maa
yeni bwisikuo win tii sɔɔ. Nge mɛ
wi, u sãa Kirisigii, mɛya bɛsɛn tii sa
maa sãa Kirisigibu.
8 Domi na ɲ̀ sekuru wasi, baa
nɛn woo kanabu bù n kpɛ̃a fiiko
woodan sõ ye Yinni u sun wɛ̃ su ka
bɛɛ tãsisia, n ɲ̀ mɔ su ka bɛɛ sura.
9 Na ɲ̀ kĩ n sãare nge na bɛɛ
narumɔ ka nɛn tirenu.
10 Domi ba nɛɛ, nɛn tirenu bɔɔbu,
nu maa sɛ̃, adama nà n wãa bɛɛn
suunu sɔɔ na ɲ̀ dam mɔ, nɛn gari
geru gerusu kun maa bɛɛrɛ mɔ.
11 Wi u yeni gerumɔ u n yɛ̃ ma
ye sa yorumɔ tirenu sɔɔ sanam mɛ
sa toma, tia yera mi ka ye sa ko ko
sanam mɛ sa wãa mi.
12 Geema, sa ɲ̀ kãkɔ su ka bu
tii yĩisina, ɲ̀ kun mɛ su ka bu tii
weesina be ba ben tiin gea gerumɔ.
Ba ɲ̀ bwisi mɔ domi ba ben tiin
yĩirutia kua bu ka tii yĩire, ba maa
ben tii tiinɛ weesinamɔ.
13 Sa ɲ̀ woo kanamɔ gãanun sõ ni
nu kun wãa bɛsɛn sɔmburun ayerɔ,
adama sa ko kpĩ su woo kana bɛsɛn
sɔmburun swaa sɔɔ ye Gusunɔ u
sun sure ye ya ka sun da sere bɛɛn
mi.
14 Sa ɲ̀ bɛsɛn sɔmburun swaa
sare, yèn sõ sa tura sere bɛɛn mi.
Domi ka gem sa tura bɛɛn mi sa ka
bɛɛ Kirisin Labaari gea naawa.

15 Nge mɛya sa ɲ̀ bɛsɛn sɔmburun
swaa saramɔ, sa ɲ̀ maa woo kanamɔ
gabun sɔmburun sɔ̃. Adama sa yĩiyɔ
ma bɛɛn naanɛ dokebu koo sosi kpa
su kpĩ su sɔmburu ko te ta teni dam
kere bɛɛn suunu sɔɔ sa kun swaa
sare ye Gusunɔ u sun sure.
16 Yen biru sa ko kpĩ su ka Labaari
gea sara bɛɛn wuswaaɔ kpa sa kun
woo kanamɔ gabun sɔmburun sɔ̃ te
siba kua ben tiin ayerɔ.
17 Nge mɛ Gusunɔn gari gerumɔ,
"Wi u woo kanamɔ u woo kanɔ Yin-
nin sɔ̃."
18 Domi n ɲ̀ mɔ wi u win tiin gea
gerumɔwa, ba koo siara sere wìn
gea Yinni u gerumɔ.

Pɔlu ka gɔro weesugibu

11

1 Na kĩ i ka man tɛmana nɛn
wiiraru sɔɔ fiiko. Geema, i ka man
tɛmanɛ.
2 Na nisinu mɔ bɛɛn sɔ̃ ni nu wee
Gusunɔn min di, domi i sãa nge
wɔndia wi u kun durɔ yɛ̃, wi na durɔ
turo kã. Durɔ wiya Kirisi.
3 Adama nge mɛ waa ya Efa
torasia ka yen bwisi weesugii, na
wurure bɛɛn bwisikunu nu ku raa
ko kɔ̃sunu kpa nu gɔsira nu doona
saa naanɛn di ye i mɔ bɛɛ ka Kirisin
gbinnaa sɔɔ.
4 Domi i ku ra yinɛ goo ù n na u bɛɛ
Yesu tukon gari sɔ̃ɔmɔ. I maa sɔɔru
sãa i ka hunde tuka mwa ye i ɲ̀ daa
mwɛ. I kpam kĩ i labaari tuka wura
ye i ɲ̀ daa wure.
5 Na tamaa gãanu sari nì sɔɔ bɛɛn
gɔro gisonko be, ba man kere.
6 Baa mɛ gari geru gerusu ka man
sɛ̃, n ɲ̀ mɔ na yɛ̃ru bie nge mɛ sa bɛɛ
sɔ̃ɔsi kpasasa kpuro sɔɔ.
7 Ye na bɛɛ Gusunɔn Labaari gea
nɔɔsia na ɲ̀ kɔsiaru garu mwɛ. Na tii
kawa n ka bɛɛ sua wɔllɔ. Ye na kua
mɛ na torawa?
8 Na dera Yesun yigbɛnu ganu
man gobi kɔsia. Na sibu begia
mwaari n ka bɛɛ somi.
9 Sanam mɛ na wãa bɛɛn mi, nà
n gãanun bukata mɔ, n ku ra ka ko
bɛɛn goon sɔmunu, domi bɛsɛgii be
ba na Masedɔnin di ba ka man ye
kpuro naawa yèn bukata na mɔ. Na
tii nɛnua kpuro sɔɔ kpa na kun sãa
bɛɛn sɔmunu. Mɛya ko na n maa tii
nɛni.
10 Ka Kirisin gem mɛ mu wãa nɛ
sɔɔ, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ma goo sari wi
u koo man yinari n woo kana gari
yinin sɔ̃ Gɛrɛkiban tem kpuro sɔɔ.
11 Mban sɔ̃na. I tamaa na ɲ̀ bɛɛ kĩ?
Gusunɔwa yɛ̃.
12 Nge mɛ na mɔ̀ tɛ̃, mɛya ko na n
mɔ̀ kpa n bu swaa ganɛ be ba kasu
bu woo kana bu nɛɛ, bɛsɛ ka be, sa
sãawa tia.
13 Domi tɔn be, ba sãa gɔro
weesugibu, be ba ra gabu nɔni
wɔ̃ke, ma ba tii sokumɔ Kirisin
gɔrobu.
14 Gãanu sari mi, ni nu biti mɔ
domi Setam tii koo kpĩ u tii ko nge
yam bururam gɔrado.
15 N n mɛn na, biti gaa sari win
sɔm kowobu bà n tii kua nge gem
sɔm kowobu. Adama ba koo ben
are wa nge mɛ ben kookoosu sãa.

Nɔni swãa te Pɔlu wa

win gɔra sɔɔ

16 Na kpam gerumɔ goo u ku man
mɛɛri nge wiiro. Adama ì n man
mɛɛra wiiro, i man wuro nge mɛ,
kpa nɛ maa n woo kana fiiko.
17 Ye kon gere tɛ̃, ya ɲ̀ wee Yinnin
min di. Adama na ye gerumɔwa ka
toro sindu domi na yɛ̃ ma kon kpĩ
n woo kana. Na gari gerumɔ nge
wiiro.
18 Yèn sɔ̃ gabu dabinu ba wasin sɔ̃
woo kanamɔ, nɛn tii kon maa woo
kana.
19 Bɛɛ be i bwisi mɔ, i ra ka wi-
irobu tɛmanɛ.
20 I maari ba bɛɛ kuammɛ nge
yobu, ma ba bɛɛ gbɛnimɔ ma ba bɛɛ
taki dimɔ ma ba bɛɛ gɛmmɔ ma ba
bɛɛ baari soomɔ.
21 Sekura man mɔ̀ n ka bɛɛ sɔ̃ ma
dama nɛ na kun mɔ n ka bɛɛ kua mɛ.
Ka mɛ, goo ù n toro sindu mɔ na
maa mɔ nɛn tii. Na gari saarimɔ nge
wiiro.

22 Ba sãa Yuuba? Mɛya maa nɛn
tii. Ba sãa Isireliba? Mɛya maa nɛn
tii. Ba sãa Aburahamun bweseru?
Mɛya maa nɛn tii.
23 Ba sãa Kirisin sɔm kowobu? Na
bu kere te sɔɔ. Nɛn gari yi, wiira
gariya. Na sɔmburu kua na bu kere,
ba man pirisɔm doke n bu kere, ba
man sɛni so na ɲ yen geeru yɛ̃. Nɔn
dabinu na gɔɔ turuku kua.
24 Nɔn nɔɔbuwa Yuuba ba man
sɛni nɔɔ weeru tia sari so.
25 Ba man dãa so tia tian nɔn ita.
Ba man kpenu kasukure nɔn teeru.
Nɔn itawa bɛsɛn goo ga nim diira,
ma nɔn teeru na wɔri nim sɔɔ na
wãa mi bururun di sere sisiru bu-
ruru.
26 Nɛn sanum dabinu sɔɔ na ra n
wãa kari sɔɔ daa bakanun sõ ka swaa
diobun sõ, gasɔ nɛn tiin bweseru
sɔɔ, gasɔ tɔn tukobun mi, gasɔ wuu
sɔɔ, gasɔ gbaburɔ, gasɔ nim wɔ̃ku
sɔɔ, gasɔ maa be ba sãare naanɛ
dokeobun mi.
27 Na sɔm damginu kua, na maa
wahala wa. Na dom sera nɔn
dabinu. Na gɔ̃ɔru ka nim nɔru wa.
Na dĩanu bia nɔn dabinu. Wooru ka
terera man deema.
28 Ye ya tie na ɲ yen gari mɔ̀
ma n kun mɔ gari yi na sɔɔwa
baadomma, yiya Yesun yigbɛnu
kpuron bwisikunu.
29 Goo ù n dam bie na ra n maa
dam biewa. Bà n goo sokurasia, n
da man mɛniwa.
30 Yà n kua tilasi n ka woo kana,
nɛn dam sarirun sõna kon woo
kana.
31 Gusunɔ, Yinni Yesun Baaba, wi
n weenɛ bu siara ka baadommaɔ, u
yɛ̃ ma na ɲ weesu mɔ̀.
32 Sanam mɛ na wãa Damasiɔ,
wuu yɛ̃ro wi sina boko Aretasi u yi,
u dera ba wuun kɔnnɔsu kɛnua bu
ka man mwa.
33 Adama ba man yara saa
gbãrarun fɛnɛntin di ka bireru. Nge
mɛya na ka nùn kisirari.

Kãsinu ka sõɔsi ni Pɔlu wa

12

1 Na ɲ kon ko na kun woo kanɛ
baa mɛ n ɲ wã. Tɛ̃ kon kãsinu ka
sõɔsinun gari ko ni Yinni u man
sõɔsi.
2 Na Kirisigii goo yɛ̃ wi ba suare
sere Gusunɔ wɔllɔ n wõɔ wɔkura
nnɛ tura gisɔ. Ba tɛ̃ wi suawa
ka gem? Nge u kãsawa. Gusunɔ
turowa yɛ̃.
3 Mɛya na yɛ̃ ma ba durɔ wi sua
sere Gusunɔn mi. Na maa wure na
gerumɔ, ba nùn suawa ka gem? Nge
u kãsawa. Gusunɔ turowa yɛ̃.
4 Miya u gari nua yi yi ɲ weenɛ
tɔnu u gere, yi u ɲ mam kpɛ̃ u gere.
5 Kon durɔ win sõ woo kana.
Adama na ɲ nɛn tiin sõ woo kanamɔ,
ma n kun mɔ nɛn dam sarirun sõ.
6 Baa nà n woo kanabu kĩ, na ɲ
kon ko wiiro domi geeya kon gere.
Adama na ɲ wuramɔ n woo kana
kpa goo u ku raa man mɛɛri n kere
nge mɛ u man waamɔ, ɲ kun mɛ,
nge mɛ u nɔɔmɔ nɛn nɔɔn di.
7 Adama n ku ka tii sua sõɔsi nin
kpãarun sõ, bararu gara man wɔri
nge sãka nɛn wasi sɔɔ. Ta na nge
Setam sɔmɔ tu ka man so kpa tu
man yinari n tii sua.
8 Na Yinni kana tia tian nɔn ita
bara ten sõ u ka man tu wunari.
9 U man wisa u nɛɛ, win durom
mu man tura domi win dam mu ra
sõɔsire sanam mɛ na ɲ dam mɔ. N
n mɛn na, na kĩru bo n ka nɛn dam
sariru woo kana kpa Kirisin dam
mu n man wãasi.
10 Yen sõna na nuku dobu mɔ
dam sariru sɔɔ ka wɔma ka nuku
sankiranu ka nɔni swãaru, ka maa
wururabu ye na sɔɔwa Kirisin sõ.
Domi sanam mɛ na ɲ dam mɔ,
sanam mɛya na sãa damgii.

Pɔlu u ka Korintigibu wurure

11 Na gari mɔ̀ nge wiiro, adama
tilasiwa i man kua. Bɛɛya n weenɛ
i nɛn gea gere. Domi baa nà kun sãa
gãanu, bɛɛn gɔro gisonko be, ba ɲ
man kere.
12 Kookoo si su sõɔsimɔ ma na
sãa gɔro, su koora bɛɛn suunu sɔɔ
ka suuru baka. Siya yĩrenu ka sɔm
maamaakigia ka sɔm damginu.
13 Mba sɔɔra i ɲ somiru wa ta
tura nge Yesun yigbɛnu ganu ma n

kun mɔ ye na kun kue bɛɛn sɔmunu
baasi. I man tora te suuru kuo.
14 Wee na sɔɔru kpa n ka kpam
na bɛɛn mi nɔn itase, na ɩ̀ kon maa
ko bɛɛn sɔmunu. Bɛɛya na kĩ, n ɩ̀
mɔ bɛɛn gobi. Domi n ɩ̀ bibun baa
bu ka gobi kasu yi ba koo ka ben
mɔwɔbu nɔɔri, mɔwɔbun baawa bu
ka ben bibu nɔɔri.
15 Nɛn nuku doba n ka nɛn mɔru
kpuro di kpa n ka nɛn tii tii dendi
bɛɛn hunden sõ. Nà n bɛɛ kĩa n kpɛ̃a,
kĩi te i man kĩ ta koo kaarawa?
16 I wura ka gem ma na ɩ̀ kue bɛɛn
sɔmunu adama gaba nɛɛ na bwisi
mɔ, na bɛɛ taki di.
17 Nge na bɛɛ diwa saa be na bɛɛ
gɔrian turon min di?
18 Nɛna na Titu kana u da bɛɛn mi.
Ka bɛsɛgii wi sanna, na bu gɔra. Titu
u bɛɛ taki di? N ɩ̀ gãa teena sa naa
gire nɛ ka wi? Sa ɩ̀ kookoo teesu
kue?
19 I tamaa tɛɛbun di sa ka tii
yinamɔwa bɛɛn wuswaaɔ? Aawo,
n ɩ̀ mɛ, nɛn kĩnasibu. Gusunɔn
wuswaaɔwa sa gari gerumɔ nge mɛ
Kirisi u kĩ kpa i ka tãsi.
20 Na wurure sanam mɛ kon turi
bɛɛn mi, kpa na kun bɛɛ deemɛ nge
mɛ na kĩ, bɛɛ maa, kpa i kun man wa
nge mɛ i kĩ. Na wurure sannɔsun
sõ ka nisinu ka mɔru ka kinɛnu ka
wɔnnaa ka tɔn wĩinu ka tii suabu ka
nɔɔ nɛɛ sariru.
21 Na wurure Gusunɔ u ku raa
man kawe bɛɛn wuswaaɔ sanam mɛ
kon kpam na bɛɛn mi, kpa n ku
ra swĩ tɔn dabirun sõ be ba raa
tora ma ba ɩ̀ gõru gɔsie saa ben
daa disinugian di, ka kõɔ mɛnnabu
tantanaru sɔɔ, ka daa bɛrɛtɛkɛ ye ba
ra raa ko.

Kirɔ dãaka ka tɔbiribu

13

1 Nɔn itasewa na sisi bɛɛn mi. Nge
mɛ Gusunɔn gari gerumɔ, "Mɛm mɛ
ba koo tɔnu sie kpuro, n weenɛ tɔnu
yiru ɩ̀ kun mɛ tɔnu ita bu mɛn seeda
di."
2 Kon bu kirɔ ko be ba raa tora ka
be ba tie kpuro. Na mam bu koore
kɔ sanam mɛ na wãa bɛɛn mi nɔn
mɛɛruse. Na maa wure na mɔ̀ ye na
wãa n toma. Sanam mɛ kon kpam
na bɛɛn mi kon sɛ̃sia.
3 I kĩ n bɛɛ sõɔsi ma Kirisi gari
gerumɔ nɛn min di. N n mɛn na, i ko
i wa. N ɩ̀ mɔ Kirisi sãa dam sarirugii
bɛɛn mi, u win dam sõɔsimɔwa bɛɛn
suunu sɔɔ.
4 Geema, ba nùn kpare dãa
bunanaru sɔɔ win dam sarirun sõ,
adama u wasi Gusunɔn dam saabu.
Sa maa sãa dam sarirugibu bɛsɛ ka
win gbinnaa sɔɔ, adama sà n na
bɛɛn mi, i ko wa ma sa wasi ka wi
Gusunɔn dam saabu.
5 I laakari koowo kpa i tii wɛ̃ɛri i
wa ì n naanɛ doke ka gem. I ɩ̀ tuba
ma Yesu Kirisi wãa bɛɛ sɔɔ? Nge i wa
ma i ɩ̀ tura mɛ.
6 Ka mɛ, na yĩiyɔ i ko tubu ma bɛsɛ
sa tura ka gem.
7 Sa Gusunɔ kanamɔ i ku ka kõsa
gaa ko. N ɩ̀ mɔ sa kĩ su sõɔsi ma sa
tura, adama gea sa kĩ i n da ko, baa ɩ̀
n sãare nge bɛsɛ sa kpana.
8 Domi sa ɩ̀ dam mɔ su ka gem
kõsa kua, ma n kun mɔ su mu gea
kua.
9 Bɛsɛn nukura ra n do sà n kua
dam sarirugibu sanam mɛ i sãa
damgibu. Mɛya maa sa bikiamɔ
bɛsɛn kanaru sɔɔ i ko tɔn yebunu.
10 Yen sõna na bɛɛ yoruammɛ mìn
di na toma, kpa nà n tunuma, n ku
ka bɛɛ sɛ̃sia ka wooda ye Yinni u
man wɛ̃ n ka bɛɛ tãsisia, n ɩ̀ mɔ n ka
bɛɛ sura.
11 Tɛ̃ nɛgibu, i n nuku dobu mɔ. I
kookari koowo i ka ko tɔn yebunu i
n dam kɛ̃ɛnamɔ. I nɔɔ tia koowo, i n
wãa alafia sɔɔ. Gusunɔ u ko n wãa ka
bɛɛ, wi, wi u sãa kĩrugii ka alafiagii.
12 I tɔbirinɔ ka kĩru.
Naanɛ dokeobu kpuro ba bɛɛ
tɔbura.
13 Yinni Yesu Kirisin durom ka
Gusunɔn kĩru ka Hunde Dɛɛron
mɛnnabu n ka bɛɛ kpuro wãa.

TIRE TE PƆLU U GALATIGIBU KUA

Galatigiba Pəlu u tire te kua. Galatin tem mu kpã. Gisə, tem mɛya ba sokumə Turuki. Pəluwa u gbia u waasu da tem mi, Gərobun Kookoosu wiru 13 ka 14. Yen biru, Yuu gaba na ba bu sɔ̃əsi tukunu sɔ̃əsimə ni nu sãa Yuuban deemaa. Niya, bango kobu ka woodan mɛm nəəbu. N deema Pəlu u raa Galatigibu sɔ̃əwa tokereke ma goo sari wi u koo win toranun suuru wa Gusunən mi ma n kun mə yɛ̃ro u gɔ̃ru gəsia ma u Yesu naanɛ doke. Ye Pəlu u nua ma naanɛ dokeobu ba wuramə Yuuban sɔ̃əsi ni səə, yera biti nùn mwa too, wiru 1:6 ka 4:20. Yen sɔ̃na u tire teni yorua ka məru u ka bu kirə ko Yuuban sɔ̃əsi nin sɔ̃. Domi sɔ̃əsi nin bweseru nu ǹ sãa Gusunəginu.

Tire ten kpunaa

1. Təbiribu, wiru 1:1-5.
2. Labaari Gea ya sãawa tia, wiru 1:6-10.
3. Pəlu u ka tii yinamə, wiru 1:11n di sere wiru 2:21.
4. Naanɛ dokebu ka Gusunən durom sɔ̃na tənu u koo gem wa, wiru 3n di sere wiru 4.
5. Naanɛ dokeon tii məru, wiru 5:1n di sere wiru 6:10.
6. Kirə dãaka ka təbiribu, wiru 6:11-18.

Təbiribu

1-5 Bɛɛ Yesun yigbɛnugibu, bɛɛ be i wãa Galatin temə, nɛ ka bɛsɛgibu kpuro be sa wãa sannu, sa bɛɛ təbura. Gusunə Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bɛɛ durom kua kpa bu bɛɛ alafia kɛ̃. Yesu Kirisi wi, u tii wɛ̃ bɛsɛn toranun sɔ̃ u ka sun wəra saa handunia kɔ̃sa yen nəman di, Gusunə bɛsɛn Baaban kĩru səə. Wiya u yiiko mə sere ka baadommaə. Ami.

Nɛna Pəlu. Yesu Kirisiwa u man soka n ka ko win gəro, wi ka Gusunə Baaba, wi u nùn seeya gərin di. N ǹ mə təmba ba man soka, nɛn sokura kun nɛ saa tənu goon min di.

Labaari gea gaa maa sari

6 N man biti kua, wee, i yɛ̃ro derimə fuuku fuuku wi u bɛɛ soka ka Kirisin durom, ma i kĩ i Labaari gea gaa swĩi.

7 Sà n gem gerumə, Labaari gea gaa maa sari. Gaba gesi bɛɛn laakari burisinaməwa, ma ba kĩ bu Kirisin Labaari gea gəsia.

8 Adama baa bɛsɛn tii, ǹ kun mɛ gərado wi u na wəllun di, ù n bɛɛ Labaari gea tuka waasu kua, ye ya ǹ sãa ye sa bɛɛ sɔ̃əwa bu nùn bɔ̃rusio.

9 Sa raa gerua, na maa wure na gerumə, goo ù n bɛɛ gari tuki waasu kua yi yi ǹ sãa yi i mwa kə, bu nùn bɔ̃rusio.

10 Na tənun siarabu kasu ka gari yini? Aawo, Gusunən siaraba na kĩ. Na kookari mə̀ n ka ko ye n koo təmbu dore ro? Aawo. Nà n kĩ n ko sere ka tɛ̃ ye n təmbu doremə, na ǹ ko na n sãa Kirisin yoo.

Nge mɛ Pəlu u ka kua gəro

11 Nɛgibu, na bɛɛ sɔ̃əmə ma Labaari gea ye na kparamə ya ǹ sãa tənugia.

12 Na ǹ ye mwɛ tənun min di, goo kun maa man ye keu kue, Yesu Kirisiwa u man ye sɔ̃əsi.

13 I nua nge mɛ nɛn wãara raa sãa sanam mɛ na Gusunə sãamə nge mɛ Yuuba ba ra ko. Na ra n Gusunən yigbɛru nəni sɔ̃əmə n banda n ka tu kam koosia.

14 Nɛn sikadoban komarun kĩrun sɔ̃na na nɛn Yuusi dabiru gbiiri Yuuban sãaru səə be ba sãa nɛn saaraba.

15 Adama Gusunə u man gəsa ba sere man mara ma u man soka win durom səə.

16 Ma sanam mɛ u gɔ̃ru doke u man win Bii sɔ̃əsi kpa n ka tən tukobu win Labaari gea waasu kua, na ǹ de təmbu gabun mi bu ka man bwisi kɛ̃.

17 Na ǹ maa de Yerusalɛmuə n ka bu wa be ba gbia ba kua Yesun gərobu na sere kua gəro. Adama na

yande dawa Daarububan tem sɔɔ. Min diya na maa wura Damasiɔ.
18 N tɛ n kua wɔ̃ɔ ita na sere Yerusalɛmu da n ka Piɛɛ gia, ma na sina win mi sɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbu.
19 Na ɲ̀ maa gɔro goo wa mi, ma n kun mɔ Yakɔbu, Yinnin wɔnɔ.
20 Ye na yorumɔ, gema. Gusunɔwa sãa nɛn seedagii nà n weesu mɔ̀.
21 Yen biru na Sirin tem da ka Silisin tem.
22 Sanam mɛ, Kirisin yigbɛ ni nu wãa Yudeaɔ nu ɲ̀ gina man waare.
23 Ba gesi nua ma wi u raa bu nɔni sɔ̃ɔmɔ, u tɛ̃ Yesun faaban gari waasu mɔ̀, yi u raa kĩ u kam koosia.
24 Ma ba Gusunɔ siara nɛn sɔ̃.

Pɔlu ka gɔro be ba tie

2

1 Wɔ̃ɔ wɔkura nnɛn biru ma sa kpam wura Yerusalɛmuɔ, nɛ ka Baanabasi. Sa maa Titu sua u ka sun da.
2 Na da yèn sɔ̃ Gusunɔ u man sɔ̃ɔsi ma n weenɛ n da. Nɛ ka wirugibu tɔnawa sa mɛnna, ma na bu Labaari gean gari tubusia yi na ra tɔn tukobu waasu kue, domi na ɲ̀ kĩ nɛn sɔmburu te na raa kua, ɲ̀ kun mɛ te na mɔ̀ tɛ̃, tu kam ko.
3 Baa mɛ Titu nɛn kpaasi u sãa Gɛrɛki, ba ɲ̀ nùn tilasi kue u ka bango ko.
4 Adama tɔmbu gabu be ba ɲ̀ sãa begibu ka gem, ba dua bɛsɛn wuurɔ ma ba kĩ bu nùn bango ko. Ba na gbɛnum nge kɔrumɔtɔ kowobu bu ka bɛsɛn tii mɔru mɛɛri te Kirisi Yesu u sun wɛ̃. Ba kĩwa su wure su ko yobu.
5 Adama sa ɲ̀ ben gari wure baa fiiko yèn sɔ̃ sa kĩ Labaari gean gem mu n wãa bɛɛn suunu sɔɔ.
6 Ma be ba sãare wirugibu, n ɲ̀ man gãanu sãa ye ba sãa domi Gusunɔ kun tɔnun wuswaa mɛɛra. Wirugii be, ba ɲ̀ man gari gɛɛ sosie.
7 Adama ba wa ma Gusunɔ u man Labaari gea nɔmu sɔndia tɔn tukobun sɔ̃ nge mɛ u Piɛɛ ye nɔmu sɔndia Yuuban sɔ̃.
8 Domi wi u Piɛɛ dam wɛ̃ u ka ko gɔro Yuuban sɔ̃, wiya maa man dam wɛ̃ n ka ko gɔro tɔn tukobun sɔ̃.
9 Ma sanam mɛ Yakɔbu ka Piɛɛ ka Yohanu, be ba sãa nge yigbɛrun gbereba, ba nɛn kɛ̃ru tuba te ba man wɛ̃, ba wura ma nɛ ka Baanabasi, sa kua begibu. Ba maa wura su da tɔn tukobun mi, kpa be, bu maa da Yuuban mi.
10 Adama ba sun kana su ben sãarobu yaaya. Na maa kookari kua na ka kua mɛ.

Pɔlu u Piɛɛ gerusi Antiɔsiɔ

11 Sanam mɛ Piɛɛ u na Antiɔsiɔ na nùn gerusi nɔni ka nɔni yèn sɔ̃ u taarɛ mɔ.
12 Gabu be Yakɔbu u gɔra mi, bu sere tunuma, Piɛɛ u ra raa di ka tɔn tuko naanɛ dokeobu sannu. Adama ye tɔn be, ba tunuma ba kpa, u tii gawa ma u ɲ̀ maa dimɔ ka be bangon woodan sɔ̃.
13 Ma Yuu gaba maa murafitiru kua ka wi sannu sere ba Baanabasin tii gawe ben murafiti te sɔɔ.
14 Ye na wa ma ba ɲ̀ sĩimɔ ka gɔ̃ru tia Labaari gean gem sɔɔ, na Piɛɛ sɔ̃ɔwa be kpuron wuswaaɔ na nɛɛ, wunɛ Yuuwa ma a mɔ̀ nge tɔn tuko, n ɲ̀ mɔ nge Yuu. N n mɛn na, amɔna a ka tɔn tukobu gawamɔ bu ko nge Yuuba.

Yuuba ka tɔn tukobu

ba faaba mɔ naanɛ dokebun sɔ̃

15 Ka geema, bɛsɛ Yuubara, n ɲ̀ mɔ tɔn tuko be ba sãa durumgibu, domi Yuubara ba sun mara.
16 Ka mɛ, sa yɛ̃ ma tɔnu u koo gem wa Gusunɔn wuswaaɔ ù n Yesu Kirisi naanɛ doke, n ɲ̀ mɔ ka wooda nɛnubu. Bɛsɛ maa, sa Yesu Kirisi naanɛ doke su ka gem wa Gusunɔn wuswaaɔ, n ɲ̀ mɔ ka wooda nɛnubu. Domi goo sari wi Gusunɔ koo gem wɛ̃ yèn sɔ̃ u wooda mɛm nɔɔwa.
17 Tɛ̃ bɛsɛn tii sà n sɔ̃ɔsira torobu nge mɛ tɔn tukobu ba sãa yèn sɔ̃ sa gem kasu saa Kirisin min di, ɲ̀ n mɛn na, Kirisin sɔmbura ta toraru sosimɔ? Su ku wa mɛ.

18 Domi nà n ye na raa sura bana,
na tii sɔ̃ɔsimɔ toro.
19 Adama ǹ n woodan sɔ̃n na, ya
ǹ maa dam mɔ nɛn wɔllɔ, yen tiiwa
ya man go kpa na n ka wãaru mɔ
Gusunɔn wuswaaɔ. Ba man kpare
dãru sɔɔ ka Kirisi sannu.
20 Yen sɔ̃na n ǹ maa mɔ nɛna na
wasi, Kirisiwa u wãaru dimɔ nɛ sɔɔ.
Ma wãa te na dimɔ tɛ̃, na tu dimɔwa
ka naanɛ dokebu Gusunɔn Bii sɔɔ wi
u man kĩa ma u win wãaru wɛ̃ nɛn
sɔ̃.
21 Na ǹ Gusunɔn durom kam
koosiamɔ. Domi tɔnu ù n gem
waamɔ Gusunɔn mi saa woodan di,
Kirisin gɔɔ kua kam.

Wooda ka naanɛ dokebu

3

1 Bɛɛ Galatigibu laakari sariba!
Bɛɛ be ba sɔ̃ɔwa kpasasa nge mɛ ba
Yesu Kirisi kpare dãru sɔɔ, wara u
bɛɛ dobua.
2 I man gãa tee nini sɔ̃ɔwɔ.
I Gusunɔn Hunde mwa wooda
nɛnubun sɔ̃? Nge Labaari gean sɔ̃
ye i nua ma i naanɛ doke.
3 Amɔna i ka laakari bia mɛ. I
torua ka Gusunɔn Hunde. Ma i kĩ i
dakura ka bɛɛn tiin dam?
4 I nɔni swãa te kpuro wawa kam?
Aawo, n ǹ kam.
5 Ye Gusunɔ u bɛɛ win Hunde wɛ̃,
ma u sɔm maamaakiginu mɔ̀ bɛɛn
suunu sɔɔ, u mɔ̀ yèn sɔ̃ i wooda mɛm
nɔɔwa? Nge yèn sɔ̃ i Labaari gea nua
ma i ye naanɛ doke.
6 Nge mɛ ba yorua, "Aburahamu
u Gusunɔ naanɛ doke, yen sɔ̃na
Gusunɔ u nùn garisi gemgii."
7 Yen sɔ̃, i de i n yɛ̃ ma be ba
Gusunɔ naanɛ doke beya ba sãa
Aburahamun bibu.
8 Gusunɔn gari yi raa gerua ma
Gusunɔ u koo tɔn tukobu gem wɛ̃
naanɛ dokebun sɔ̃. Yen sɔ̃na yi
Aburahamu Labaari gea waasu
kua yellun di yi nɛɛ, "Wunɛn min
diya Gusunɔ u koo bwesenu kpuro
domaru kua."
9 Aburahamu u Gusunɔ naanɛ
doke ma u domaru wa. Nge mɛya
be ba maa Gusunɔ naanɛ doke, ba
koo domaru wa ka wi sannu.
10 Be ba woodan mɛm nɔɔbu
gballi ba bu bɔ̃rusi. Domi ba yorua
ba nɛɛ, "Bɔ̃rurowa wi u yina u
woodan gari kpuro mɛm nɔɔwa yi
ba yorua."
11 Tɛ̃ ya sɔ̃ɔsira kpasasa ma goo
kun gem waamɔ Gusunɔn wuswaaɔ
ka woodan mɛm nɔɔbu, domi ba
yorua ba nɛɛ, "Wi Gusunɔ u gem
wɛ̃ naanɛ dokebun sɔ̃, wiya u ko n
wãa."
12 Tɛ̃, wooda ya ǹ ka naanɛ
dokebu dendimɔ. Domi ba yorua
ba nɛɛ, "Wi u ye kpuro mɛm nɔɔwa,
wiya u ko n wãa yen sɔ̃."
13 Adama Kirisi u sun yakia saa
woodan bɔ̃rin di sanam mɛ u kua wi
ba bɔ̃rusi bɛsɛn sɔ̃. Nge mɛ Gusunɔn
gari yi gerumɔ, "Baawure wi ba bwɛ̃
dãru sɔɔ, u kua bɔ̃ruro."
14 Kirisi u kua mɛ kpa
Aburahamun domaru tu maa ka ko
tɔn tukobugiru saa Yesu Kirisi win
min di, kpa su ka Hunde mwa naanɛ
dokebun saabu wìn nɔɔ mwɛɛru
Gusunɔ u sun kua.

Wooda ka nɔɔ mwɛɛru

15 Nɛgibu, kon gari yi weesina ka
ye tɔmba yɛ̃. Tɔnu ù n nɔɔ mwɛɛru
kua u sire, goo kun kpɛ̃ u tu seeya,
goo kun maa tu sosimɔ.
16 Tɛ̃, Aburahamu ka win
sikadobuwa Gusunɔ u nɔɔ mwɛɛru
kua. Ba ǹ gerua sikadominu nge ba
ka tɔn dabinu yã. Adama ba gerua
sikadobu, yen tubusiana tɔn turo
tɔna, wi u sãa Kirisi wi.
17 Amɛniwa na kĩ n gere. Gusunɔ
u nɔɔ mwɛɛru kua ma u tu sire. Tɛ̃,
wooda ye ya na wɔ̃ɔ nɛɛru ka tɛnan
(430) biru, ya ǹ kpɛ̃ yu nɔɔ mwɛɛ te
seeya, kpa Gusunɔn sire bi, bu ko
kam.
18 Domi bà n tubi dimɔ wooda
nɛnubun sɔ̃, ba ǹ dimɔ nɔɔ
mwɛɛrun sɔ̃. Adama Gusunɔ
u Aburahamu ye wɛ̃wa ka nɔɔ
mwɛɛru.
19 N n mɛn na, mban sɔ̃na ba
wooda wɛ̃. Ba ye wɛ̃wa kpa kookoo
si su kun sãa Gusunɔn kĩru su n ka

sɔ̃ɔsire sere Aburahamun sikadobu
ge, gu ka na gèn sɔ̃ ba nɔɔ mwɛɛru
kua. Wɔllun gɔradobara ba wooda
ye tɔmbu nɔɔsia saa sɔmɔ goon min
di.
20 Adama tɔn turo ù n gãanu mɔ̀
u ǹ sɔmɔ goon bukata mɔ. Wee
Gusunɔ turowa u nɔɔ mwɛɛ te kua.

Woodan yaasi

21 N n mɛn na, wooda ya ka
Gusunɔn nɔɔ mwɛɛru sikirinamɔ?
Su ku wa mɛ. Domi bà n daa wooda
wɛ̃ ye ya koo kpĩ yu tɔnu wãaru wɛ̃,
Gusunɔ u koo raa tɔnu gem wɛ̃ saa
woodan di.
22 Adama Gusunɔn gari gerumɔ
ma tɔmbu kpuro ba wãa durum
dam nɔmaɔ, kpa kɛ̃ɛ tèn nɔɔ mwɛɛru
Gusunɔ u kua ta n ka sãa be ba naanɛ
dokegiru yèn sɔ̃ ba Yesu Kirisi naanɛ
doke.
23 Naanɛ dokebun saa yu sere na,
wooda ya sun dɔɔrɛ sãawa ya nɛni
sere naanɛ doke bi, bu ka sɔ̃ɔsira.
24 Wooda ye, ya sun nɛnua sere
Kirisi u ka tunuma, kpa Gusunɔ u
sun gem wɛ̃ naanɛ dokebun sɔ̃.
25 Tɛ̃ ye naanɛ dokebun saa ya
tura, sa ǹ maa wãa dɔɔrɛ sɔɔ.
26 Domi Yesu Kirisi sɔɔ bɛɛ kpuro
i kua Gusunɔn bibu naanɛ dokebun
sɔ̃.
27 Mɛya bɛɛ kpuro bɛɛ be i kua
Kirisigibu batɛmu sɔɔ i Kirisin daa
sebua.
28 Yen sɔ̃na goo kun goo, Yuuba ka
tɔn tukobu, yobu ka tii mɔwɔbu, tɔn
kurɔbu ka tɔn durɔbu. Bɛɛ kpuro i
sãa tia yèn sɔ̃ i gbinnɛ ka Yesu Kirisi.
29 I n sãa Kirisigibu, i maa sãa
Aburahamun sikadominu, i ko maa
tubi di yèn nɔɔ mwɛɛru Gusunɔ u
kua.

4

1 Ye na gerumɔ wee. Bii wi u koo
win baan tubi di, sanam mɛ u gina
sãa bii, u ǹ yoo sanɔ gaa kere, baa mɛ
kpuro sãa wigia.
2 Saa ye u sãa bii, tɔmba wãa be ba
nùn nɛni, ba maa win wunanɔsu mɔ̀
sere saa ye win baaba u nùn yiiya.
3 Nge mɛya n sãa ka bɛsɛ. Sa raa
sãa handunian bũnun yobu.
4 Adama sanam mɛ saa ya tura,
Gusunɔ u win bii gɔrima. Tɔn
kurɔwa nùn mara, u maa nùn
marawa woodan nɔma sɔɔ,
5 kpa u ka bu yakia be ba wãa
woodan nɔmaɔ kpa su ko Gusunɔn
bibu.
6 Gusunɔ u win Biin Hunde
gɔrima bɛsɛn gɔ̃rusu sɔɔ u ka sɔ̃ɔsi
ma win biba bɛsɛ sa sãa. Hunde win
saabuwa sa nùn sokumɔ, baaba.
7 N n mɛn na, a ǹ maa sãa yoo, a
kua bii. Tɛ̃ ye a ka sãa bii, Gusunɔ u
maa nun kua tubi dio.

Galatigibun gari Pɔlu nɛni

8 Yellu i ǹ Gusunɔ yɛ̃, ma i sãa
gãanun yobu ni nu ǹ sãa Gusunɔ.
9 Adama tɛ̃ nge mɛ i Gusunɔ
wura, nge n mam nɛɛre, Gusunɔ
u bɛɛ wura, amɔna i ka kĩ i gɔsira
handunian bũnun mi, ni nu ǹ dam
ka bɛɛrɛ mɔ. Mban sɔ̃na i kĩ i maa ko
nin yobu.
10 I tɔ̃nu ganun saria swĩi, ka suru
ka tɔ̃ɔ bakanu ka wɔ̃su.
11 Tɛ̃ bɛrum man mɔ̀ nɛn sɔmburu
kpuro tu ku raa ko kam te na kua
bɛɛn sɔ̃.
12 Na bɛɛ kanamɔ nɛgibu, i bɛɛn
tii dokeo nɛn ayerɔ, domi na nɛn
tii doke bɛɛn ayerɔ. I ǹ man gãanu
tore.
13 Nge mɛ i yɛ̃, ka wasin barara
na bɛɛ Labaari gea waasu kua nɔn
gbiikiru.
14 Adama i ǹ man gɛma, i ǹ maa
man yinɛ, baa mɛ nɛn bararu ta bɛɛ
waabu tusa. I man mwawa nge mɛ i
ko Gusunɔn gɔrado mwa, ǹ kun mɛ
Yesu Kirisi win tii.
15 I raa nuku dobu mɔ. Tɛ̃, mba
n bɛɛ kua. Na kon kpĩ n bɛɛ seeda
diiya ma, ǹ n koo raa koora i ko i
bɛɛn nɔni wuka i man kɛ̃.
16 Na kua bɛɛn yibɛrɛ yèn sɔ̃ na bɛɛ
gem sɔ̃ɔwa?
17 Tɔn be, ba bɛɛn kĩru kasu,
adama n ǹ ka yaasi gea. Ba kĩ bu bɛɛ
gɔwa bɛsɛn min di, kpa i n ben kĩru
kasu.

18 Tɔnu ù n bɛɛn kĩru kasu ka yaasi
gea, gãa geena baadomma, n ǹ mɔ
sanam mɛ na wãa ka bɛɛ tɔna.
19 Nɛn bii kĩnasibu, na kpam
maa wahala mɔ̀ nge tɔn kurɔ wi
u marumɔ, sere Kirisin daa yu ka
koora bɛɛ sɔɔ.
20 Na kĩ na n wãa ka bɛɛ tɛ̃ kpa
n nɛn gere kɔsi. Na wãa bitani sɔɔ
bɛɛn sɔ̃.

Agaa ka Saaraa

ba sãa gari yin weesinaa

21 I de n bɛɛ bikia, bɛɛ be i kĩ i
n wãa woodan nɔmaɔ, i ǹ nua ye
wooda ya gerumɔ?
22 Ba yorua ma Aburahamu u bii
tɔn durɔbu yiru mara, turo ka kurɔ
wi u sãa yoo, turo ka kurɔ wi u sãa
tii mɔwɔ.
23 Yoo wi, u win bii mara nge
mɛ tɔmbu kpuro ba ra ma, adama
tii mɔwɔ wi, u win bii marawa ka
Gusunɔn nɔɔ mwɛɛru.
24 Gari yini yi kua weesinaa.
Kurɔ be yiru ba ka nɔɔ mwɛɛnu
yiru weenɛ. Teeru, te ta bibu
marumɔ yoru sɔɔ, ta naamɔ saa
Sinain guurun di, teya ta ka Agaa
weenɛ.
25 Agaa wi, u sãare nge Sinain
guuru, Daarububan tem sɔɔ. U maa
sãa nge Yerusalɛmu ye ya wãa tɛ̃,
domi ya wãa yoru sɔɔ ka yen tɔmbu
kpuro.
26 Adama Yerusalɛmu ye ya wãa
wɔllɔ, ya tii mɔ, ya maa sãa bɛsɛn
mɛro.
27 Domi ba yorua,
"A gɔ̃ru doro, kurɔ wunɛ wi a ǹ
marure.
A gbãro a kuuka ko ka nuku dobu,
wunɛ wi a ǹ marubun wahala
koore.
Domi kurɔ wi ba raa deri,
u koo bibu ma n kere kurɔ wi u wãa
ka durɔ."
28 Tɛ̃ bɛɛ nɛgibu, i sãa Gusunɔn nɔɔ
mwɛɛrun bibu nge mɛ Isaki u sãa.
29 Sanam mɛya bii wi ba mara nge
baawure, u wi ba mara ka Gusunɔn
Hunden dam nɔni sɔ̃ɔwa. Mɛya maa
n sãa tɛ̃.
30 Adama mba Gusunɔn gari yi
gerumɔ. Yi nɛɛwa, "A yoo wi giro ka
win bii sannu, domi win bii wi, u ǹ
tubi dimɔ ka tii mɔwɔn bii sannu."
31 Nge mɛya nɛgibu, sa ǹ sãa yoon
bibu. Sa sãawa tii mɔwɔn bibu.

I bɛɛn tii mɔru nɛnuɔ

5

1 Sa n ka tii mɔn sɔ̃na Kirisi u sun
yara yorun di. Yen sɔ̃, i yɔ̃ro sim sim
kpa i ku de bu bɛɛ duusia yoru sɔɔ
kpam.
2 I swaa dakio i nɔ. Nɛ Pɔluwa na
bɛɛ yeni sɔ̃ɔmɔ, ì n dera ba bɛɛ bango
kua, i ǹ arufaani gaa wasi Kirisin
mi.
3 Nɛn seeda wee ye na dimɔ
kpam. Baawure wi u dera ba nùn
bango kua, na yɛ̃ro sɔ̃ɔmɔ u koo
wooda kpuro mɛm nɔɔwawa.
4 Bɛɛ be i kĩ i gem wa Gusunɔn
wuswaaɔ ka woodan nɛnubu, i tii
kara kɔ Kirisin min di ma i kisira
durom nɔman di.
5 Domi sa yĩiyɔ ma Gusunɔ u koo
sun gem wɛ̃ ma sa mɛ swaa daki ka
win Hunden dam ka naanɛ dokebu.
6 Sà n gbinnɛ ka Yesu Kirisi, bango
ǹ kun mɛ bango sariru ya ǹ gãanu.
Ye n sãa gãanu yeya naanɛ dokebu
bi bu sɔmburu mɔ̀ ka kĩru.
7 I raa duki mɔ̀ bura buram tɔna.
Wara u bɛɛ swaa bunana i ǹ maa ka
gem mɛm nɔɔwammɛ.
8 Kɔkiri bi, bu ǹ nɛ saa Gusunɔn
min di wi u bɛɛ soku.
9 Nge mɛ ba ra nɛɛ, pɛ̃ɛ seeyatia
fiiko, yeya ya ra pɛ̃ɛ kpuro kukusie.
10 Adama Yinni u dera na bɛɛ
naanɛ sãa. Na yɛ̃ ma i ǹ ko gãa
tukunun bwisikunu ko. Wi u maa
bɛɛ bitani dokemɔ, Gusunɔ u koo
nùn taarɛ wɛ̃ baa ǹ n weren na.
11 Nɛgibu, nɛn tii nà n kparamɔ
sere ka tɛ̃ ma n weenɛ bu bango ko,
mban sɔ̃na ba man nɔni sɔ̃ɔmɔ. Nà n
mɔ̀ mɛ, Yesun dãa bunanarun gɔɔn
gari yi ǹ maa tɔmbu torasiamɔ.
12 Be ba bɛɛ bitani dokemɔ mi, bu
doo bu tii maatam ko.
13 Nɛgibu, ba bɛɛ sokawa i ka ko
tii mɔwɔbu. Ka mɛ, i ku de bɛɛn tii

məru tu de i n sĩimə ka wasin baa.
Adama i n sominamə ka kĩru.
14 Domi wooda kpuron wira
wãawa yiire tee bini səə bi bu nɛɛ,
“A wunɛn tənusi kĩə nge wunɛn tii
tii.”
15 Adama ì n sankinamə nge
gbeeku yɛɛ, i mɛɛra koonamə, i n
yɛ̃ ma i ko kam koosiana.

Gusunən Hunde ka tənun daa

16 Ye na gerumə wee, i de
Gusunən Hunde u bɛɛ kpara. N n
koora mɛ, i ɲ̀ ko maa bɛɛn tii tiin
kĩru kankam ko.
17 Domi ye bɛsɛn tii tiin daa ya
kĩ, ya ɲ̀ ka Gusunən Hunden kĩru
nəə tia sãa. Ma Hunden kĩru ta ɲ̀ ka
bɛsɛn tii tiin kĩru nəə tia sãa. Kĩru
yiru ye, ya sannamə sere i ɲ̀ kpɛ̃ i ko
ye i kĩ.
18 Adama Gusunən Hunde ù n bɛɛ
kparamə i ɲ̀ wãa woodan nəmaə.
19 Tənun tii tiin daa ya ra sõəsire
kpasasa. Yeya kõə mɛnnabu
tantanaru səə, ka daa disinugia ka
daa bɛrɛtɛkɛ,
20 ka bũu sãaru ka tim kankam, ka
yibɛrɛ tɛɛru, ka sannə, ka nisinu, ka
məru, ka nəə gəmunu, ka sikirinə,
ka karanabu,
21 ka kinɛnu, ka tam nərubu, ka
aka dibu, yen bweseru kpuro gesi.
Na bɛɛ kirə mə̀ nge mɛ na raa kua
na nɛɛ, be ba yenin bweseru mə̀, ba
ɲ̀ kpɛ̃ ba n wãa mi Gusunə u bandu
swĩi.
22 Adama Gusunən Hunden
maruma, kĩru, ka nuku dobu, ka
bəri yendu, ka tɛmanabu, ka tən
geeru, ka nuku tia, ka naanɛ,
23 ka daa duudwia, ka gaya.
Wooda sari ye ya yeni taarɛ wɛ̃ɛmə.
24 Ma be ba sãa Yesu Kirisigibu
ba ben tii tiin daa kpeerasia dãa
bunanarə, ka yen binɛ ka yen kĩru
kpuro.
25 Gusunən Hundewa u sun
wãaru wɛ̃. N n mɛn na, su maa de u
n sun kpare.
26 Su ku tii sua kpa sa n sannə
seeyamə bɛsɛn suunu səə, kpa sa n
nisinu kuanammɛ bɛsɛn tii tiinɛ.

I səmunu dɛranə

6

1 Nɛgibu, ì n goo mwa toraru
garu səə, bɛɛ be Gusunən Hunde
u kparamə, i yɛ̃ro swaa gea sureo
kpam ka tii kawabu, kpa i n tii yɛ̃ bu
ku raa ka bɛɛn tii kəkirin sõ.
2 I n səmunu dɛranamə kpa i ka
Kirisin wooda mɛm nəəwa.
3 Goo ù n tii mɛɛra goo ma u ɲ̀ sãa
gãanu, u tii nəni wõkuməwa.
4 I de baawure u win tiin
kookoosu yĩiya kpa u wa si səə, ye u
koo ka woo kana, adama u ku woo
kana ma u goo keren sõ.
5 Domi baawurewa u koo win tii
tiin səmunu səbe.
6 Wi ba Gusunən gari sõəsimə, i de
yɛ̃ro u win gãa gee ni u mə bənu ko
ka wi u nùn sõəsimə.
7 I ku tii torasia. Ba ku ra Gusunə
yaakoru ko. Domi ye tənu u duu-
rumə, yeya u koo gɛ̃.
8 U n duurumə ye win tii tiin daa
ya kĩ, kam koba ya koo nùn marua.
U n maa duurumə ye Gusunən
Hunde u kĩ, wãaru te ta ku ra kpewa
Gusunən Hunde koo nùn marua.
9 N n mɛn na, su ku wasira gean
kobu səə, domi sà kun kpanɛ, sa ko
wa su gɛ̃ sanam mɛ saa ya tura.
10 Nge mɛya saa baayere ye sa
ayeru mə, su baawure durom kua,
n mam nɛɛre be ba Yesu naanɛ
doke.

Kirə dãaka ka təbiribu

11 Tɛ̃, i nɛn yori baka mɛɛrio ye na
bɛɛ yoruammɛ ka nɛn tiin nəma.
12 Be ba kĩ bu woo kana wasin
sõ, beya ba kĩ bu bɛɛ tilasi ko i ka
bango ko. Adama ba ye mə̀ kpa bu
ku ka nəni swãaru wa Kirisin dãa
bunanarun garin sõ.
13 Baa be ba bango kua mi, ben tii
ba ɲ̀ wooda mɛm nəəwammɛ. Ma ba
kĩ bu bɛɛ bango ko bu ka woo kana.
14 Adama nɛ na kun woo kanamə
ma n kun mə bɛsɛn Yinni Yesu
Kirisin dãa bunanarun garin sõ,
domi win dãa bunanarun sõna
handunian gãanu kpuro kun maa
man sãawɛ gãanu, mɛya nu ɲ̀ maa
man gawamə.

15 Bango ka bango sariru yen gaa
kun sãa gãanu. Ye n sãa gãanu, yeya
a n sãa taka koora kpaa.
16 Be ba taka koora kpaan wooda
yeni swĩi, alafia ka durom mu n ka
bu wãa ka Gusunɔn tɔmbu kpuro.
17 Saa gisɔn di goo u ku maa man
wahala ko domi na boo bori mɔ nɛn
wasi sɔɔ, yi na wa Yesun sõ.
18 Nɛgibu, bɛsɛn Yinni Yesu
Kirisin durom mu n wãa ka bɛɛ.
Ami.

TIRE TE PƆLU U EFESUGIBU KUA

Pəlu u wãawa pirisəm səə Romuə u ka tire te Efesugibu yorua. Ye u tu yorua u kpa, Tisikiwa u gəra u ka tu da. N sãare Efesun bera min Yesun yigbɛnu kpurowa u tire te yorua, n ñ mə teeru təna.

Gbiikaa, u bu sɔ̃əsimə nge mɛ Yesun yigbɛrugibu ba kua wasi tee Yesu səə. U sɔ̃əsimə swaa ye Gusunə u kpa u ka win təmbu gəsa ma u ben toranu suuru kua, ma u bu win Hunde Dɛɛro wɛ̃.

Yiruse, u bu kirə mɔ̀ bu ka ben wãaru di nəə tia səə ye ya koo sɔ̃əsi ma Kirisi u wãa ben wãaru səə ka gem.

Pəlu u garin weenasii dabinu sua u ka Yesun yigbɛrun nəə tian gari bu yeerisia. U nɛɛ, Yesun yigbɛru ta sãawa nge wasi, ma Yesu wi, u sãa yin wiru. Yigbɛ te, ta maa sãa nge diru, ma Yesu wi, u sãa ten gani gəmburun dam. Yigbɛ te, ta maa sãa nge kurə, ma Yesu wi, u sãa ten durə.

Tire ten kpunaa

1. Təbiribu, wiru 1:1-2.
2. Kirisi ka win yigbɛru, wiru 1:3n di sere wiru 3:21.
3. Wãa kpaaru Kirisi səə, wiru 4:1n di sere wiru 6:20.
4. Nəə kana təbiribu, wiru 6:21-24.

Təbiribu

1 Bɛɛ naanɛ dokeobu, bɛɛ be i wãa Efesuə ma i ka Yesu Kirisi yɔ̃ra dim dim, nɛ Pəlu, nɛ wi na sãa Yesu Kirisin gəro Gusunən kĩru səə, na bɛɛ təbura.

2 Gusunə bɛsɛn Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bɛɛ durom kua kpa bu bɛɛ alafia kɛ̃.

Durom mɛ Gusunə sun kua bɛsɛ ka Kirisin gbinnaan saabu

3 I de su Gusunə siara bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin Baaba. Bɛsɛ ka Kirisin gbinnaan saabu u sun wəllun doma bwese bweseka kua saa win Hunden min di.

4 Bu sere handunia taka ko, Gusunə u sun gəsa kə sa n ka sãa wigibu Kirisi səə, kpa sa n sãa dɛɛrobu ka taarɛ sarirugibu win mi. Win kĩru səə

5 u himba kua yellun di u sun ko win tiin bibu saa Yesu Kirisin min di. Win tən geerun sɔ̃na u kua mɛ,

6 kpa su ka win durom yiikogim siara mɛ u sun kua bɛsɛ ka win Bii kĩnasin gbinnaa səə.

7 Domi Kirisin yɛm saabuwa sa yakiara ma ba sun bɛsɛn durum suuru kua. Nge mɛya Gusunə u sun win durom bakam sɔ̃əsi,

8 mɛ u sun kua n banda ye u sun bwisi bɛkɛ ka laakari yabua.

9 Ma u sun win asiri giasia ye win tii u gɔ̃ru doke u ko yellun di saa Yesu Kirisin min di.

10 Gusunən himba ye, ye u koo yibia dəma te saa ya tura, yera u taka koora kpuro mɛnna sannu, ye kpuro ye ya wãa wəllə ka ye ya wãa temə, kpa Kirisi u n sãa yen wirugii.

11 Domi gãanu kpuro nu kooraməwa nge mɛ Gusunən himba ka win kĩru. Ma bɛsɛ ka Kirisin gbinnaan sɔ̃ sa kua tubi diobu Gusunən mi ka win tiin himba ye u gɔ̃ru doke yellun di.

12 N n mɛn na, i de su Gusunə bɛɛrɛ wɛ̃, bɛsɛ be sa gbia sa yĩiyəbu mə Kirisin mi.

13 Mɛya maa sanam mɛ i gem gari nua yi yi sãa Labaari Gea ye ya ka bɛɛ faaba naawa, sanam mɛya i Kirisi naanɛ doke. Ma Gusunə u win tiin yĩreru doke bɛɛ səə ye u bɛɛ Hunde Dɛɛro kã wìn nəə mwɛɛru u raa kua.

14 Hunde Dɛɛro wiya u sãa nge bɛsɛn tubin suna ye Gusunə u win təmbu nəə mwɛɛru kua. Ma u sun sɔ̃əmə kam kam ma sa ko tubi ye di sanam mɛ Gusunə u koo wigibu yakia mam mam. Kpa bu win yiiko siara.

Pəlun kanaru

15 Yenin saabuwa saa dəma tèn di na bɛɛn naanɛ dokebu Yinni Yesu

sɔɔn baaru nua ka nge mɛ i naanɛ
dokeobu kpuro kĩ,
16 na ɲ̀ wasirare na kun ka
Gusunɔ siare bɛɛn sɔ̃. Na bɛɛ
yaayamɔ nɛn kanaru sɔɔ,
17 ma na bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin
Yinni, wi u sãa Baaba yiikogii kana
u bɛɛ ko laakarigibu kpa u bɛɛ yam
bururasia i ka nùn gia.
18 Na maa nùn bikiamɔ u bɛɛn
gɔ̃run nɔni wukia kpa i ka win yam
bururam wa, kpa i n ka yɛ̃ ye i yĩiyɔ
yèn sɔ̃ u bɛɛ soka, ka nge mɛ win tubi
gean kpãara nɛ ye u naanɛ dokeobu
yiiye,
19-20 ka nge mɛ win dam bakam
mu sɔmburu mɔ̀ bɛsɛ be sa nùn
naanɛ doke sɔɔ. Dam mɛ, mu sãa
tem ka dam bakam mɛ u denda u
ka Kirisi seeya gɔrin di ma u nùn
sinasia win nɔm geuɔ wɔllɔ.
21 Miya Kirisi u wãa u wɔllun
wirugibu kpuro kere ka min yi-
ikogibu ka damgibu ka yinnibu
kpuro ka yĩsiru baatere te ba koo kpĩ
bu soku saa yeni sɔɔ ka maa saa ye
ya sisi sɔɔ.
22 Ma Gusunɔ u dera u kua gãanu
kpuron wirugii, ma u nùn wuna u
ka ko wigibun yigbɛrun Yinni boko.
23 Yigbɛ te, ta sãa win wasi. Te
sɔɔra win tii u wãa u yiba ma u yabu
baayere yibiamɔ baama.

2

Gɔɔn suuribu

1 Gasɔ, i raa sãa nge be ba gu bɛɛn
toranu ka bɛɛn mɛm nɔɔ sarirun sɔ̃.
2 I ra raa handunian kom kɔ̃sum
kpuro ko, ma i hunde kɔ̃si yi yi
wãa wɔllɔn wirugii wiru kpĩiya wi u
sãa hunde ye ya sɔmburu mɔ̀ sere
ka tɛ̃ tɔn be ba kun Gusunɔ mɛm
nɔɔwammɛn gɔ̃ruɔ.
3 Geema, bɛsɛ kpuro sa raa sãawa
nge be. Bɛsɛn gɔ̃ru kĩru sɔɔra sa ra
n sĩimɔ ma sa baayere kua ye bɛsɛn
wasi kĩ ka ye sa bwisika. Bɛsɛn
marumara ta dera sa raa sãa be ba
koo Gusunɔn mɔru wa nge be ba tie.
4 Adama Gusunɔn wɔnwɔndu ta
kpã win kĩi bakarun sɔ̃ te u sun kĩa.
5 Sanam mɛ sa sãa nge gɔribu
bɛsɛn toranun sɔ̃, u sun kua wasobu
ka Kirisi sannu. N n mɛn na, win
durom sɔ̃na i faaba wa.
6 Gusunɔ u sun seeya gɔrin di ka
Kirisi sannu kpa su bandu di ka wi
sannu wɔllɔ.
7 U sun win tɔn geeru sɔ̃ɔsi saa
Yesu Kirisin min di, kpa su ka win
durom bakam wa mɛ mu ɲ̀ nɔru mɔ
sere ka baadommaɔ.
8 Domi Gusunɔn duroma ba ka
bɛɛ faaba kua naanɛ dokebun sɔ̃. N
ɲ̀ mɔ ka bɛɛn hania, Gusunɔn kɛ̃ra.
9 Ya ɲ̀ sãa bɛɛn sɔmburun are. Yen
sɔ̃na goo kun kpɛ̃ u woo kana.
10 Domi sa sãawa Gusunɔn nɔman
sɔmburu. U sun taka kuawa bɛsɛ ka
Yesu Kirisin gbinnaa sɔɔ su ka sɔm
geenu ko nìn sɔɔru u kua saa yellun
di.

Bwesenu kpuro kua tia

Kirisi sɔɔ

11 Yen sɔ̃, i ku duari ma ba bɛɛ
marawa tɔn tukobu. Yera n dera
be ba sokumɔ bangogibu, be ba ben
tiin wasi bango kua, ba ra ka bɛɛ
soku bango sarirugibu.
12 I yaayo ma sanam mɛ, i ka Kirisi
toma, i sãa tɔn tukobu Isirelibɔn
mi, i ɲ̀ bɔnu mɔ nɔɔ mwɛɛnu sɔɔ,
ni Gusunɔ u win tɔmbu kua. I wãa
handunia yeni sɔɔ n ɲ̀ ka yĩiyɔbu, n
ɲ̀ maa ka Gusunɔ.
13 Adama tɛ̃ ye i ka Yesu Kirisi
gbinnɛ, bɛɛ be i raa ka Gusunɔ toma,
tɛ̃ i wãa win bɔkuɔ Kirisin yɛm
saabu.
14 Domi Kirisin tiiwa u ka sun
bɔri yɛndu naawa ye u ka bwesenu
yiru kua bwese teeru, ma u tusiru
wuna te ta sãa nge gana ye ya raa bu
buranɛ.
15 Ka win gɔɔwa u wooda kpeesia
ka yen yiirebu ka yen sesenu, kpa u
ka kpĩ u bwesenu yiru ye ko bwese
kpaa teeru dege dege win tii sɔɔ.
Nge mɛya u ka bɔri yɛndu doke ben
suunu sɔɔ.
16 Kirisi u tusi te kpeesia ka win
gɔɔ dãa bunanaru wɔllɔ. Gɔɔ win
saabuwa u bwesenu yiru ye kua
teeru, ma u bu dorasia ka Gusunɔ.

Be kpuro sannu ba kua nge wasi tee.
17 Nge mɛya Kirisi na u ka bəri yɛndun labaari nəəsia bɛɛn mi, bɛɛ be i raa ka Gusunə toma, ka be ba wãa win bəkuə.
18 Ka geema, Kirisin min diya bɛsɛ kpuro, sa ko kpĩ su da Baaban wuswaaə ka Hunde turo win somiru.
19 N n mɛn na, i ɲ maa sãa tən tukobu ɲ kun mɛ səbu, tẽ i kuawa wuu teugibu ka naanɛ dokeobu kpuro, i maa kua Gusunən yɛnugibu.
20 Bɛɛ maa i sãa nge gani yi ba bana kpɛɛkpɛɛku gen wəllə ge gərobu ka Gusunən səməbu ba sura, Yesu Kirisin tiiwa sãa gen gəmburun dam.
21 Wi səərа dii te, ta swɛɛnɛ ma ta guniamə tu ka ko Gusunən wãa yeru.
22 Bɛɛ ka Kirisin gbinnaan sõ ba bɛɛ banisi dii te səə, ka be ba tie sannu i ka ko Gusunən Hunden wãa yeru.

3

Pəlun səmburu

tən tukobun suunu səə

1 Yenin saabuwa nɛ Pəlu na kanaru mɔ̀, nɛ wi Kirisi Yesu u dera na wãa pirisəm səə bɛɛ tən tukobun sõ.
2 Na yĩiyə kam kam ma i nua kə nge mɛ Gusunə u man durom kua n ka səmbu teni ko bɛɛn arufaanin sõ,
3 ka nge mɛ win tii u man win asirin gari giasia. N wee na gari yin fiiko yorua kə.
4 I n gari yi gara i ko i tubu nge mɛ na Kirisin asirin gari yɛ̃.
5 Ba ɲ gasəgibu asiri ye sõəsi, adama tẽ saa win Hunden min di Gusunə u ye win gəro be u gəsa ka win səməbu sõəsi.
6 Asiri ye wee, Labaari Gean saabuwa tən tukoba kua tubi diobu ka Yuuba sannu. Be ka Yuuba ba kua wasi tee yin doo dooka, ba maa bənu mə nəə mwɛɛ te səə, te Gusunə u kua Yesu Kirisin min di.
7 Na kua Labaari Gean səmə durom mɛn saabu mɛ Gusunə u man kua ka win dam.
8 Nɛ wi na sãa naanɛ dokeobu kpuron yãkabu, nɛna Gusunə u durom mɛni kua n ka gãa geenu nəru sari ni nu wãa Kirisi səən labaari kpara tən tukobun mi.
9 Kpa n ka təmbu kpuro giasia nge mɛ Gusunən himba asirigia ya koo ka koora. Gusunə wi u sãa gãanu kpuron Taka Kowo, u asiri ye berua saa yellun di,
10 kpa wəllun wirugibu ka yi-ikogibu bu ka win bwisin asansi gia saa Yesun yigbɛrun di saa yeni səə.
11 U kua nge mɛ, win himban sõ ye u mə u sere handunia taka kua, ma ya wiru goora Yesu Kirisi bɛsɛn Yinni səə.
12 Ye sa ka nùn gbinnɛn saabu ma sa nùn naanɛ sãa, yen sõna sa ko kãku su da Gusunən wuswaaə ka toro sindu.
13 N n mɛn na, na bɛɛ kanamə i ku wurura nɛn nəni swãarun sõ te na waamə bɛɛn saabu. Tera ta sãa bɛɛn bɛɛrɛ.

Kirisin kĩrun kpãaru

14 To, gari yin saabuwa na yiire Gusunə Baaban wuswaaə,
15 wìn min di bweseru baatere ta yara te ta wãa wəllə ka te ta wãa temə.
16 Na nùn kanamə u de win Hunde u bɛɛ dam kẽ̃ bɛɛn gõruə nge mɛ win yiikon kpãara nɛ,
17 kpa Kirisi u win wãa yeru ko bɛɛn gõrusu səə bɛɛn naanɛ dokebun saabu. Na maa kanamə u de i n nuuru mə kpa i n yõ dim dim kĩru səə.
18 Kpa bɛɛ ka naanɛ dokeobu kpuro sannu i ka kpĩ i Kirisin kĩrun yasum ka ten dɛ̃ɛbu ka ten gunum ka ten dukum gia,
19 kpa tu bɛɛ yeeri, baa mɛ ta tənun yɛ̃ru kere, kpa Gusunən daa ya n yiba bɛɛ səə mam mam.
20 Gusunə u yiiko mə u ka ko n kere ye sa bikiamə, ɲ kun mɛ ye sa mam bwisikumə win dam saabu mɛ mu səmburu mɔ̀ bɛsɛ səə.

21 Yen sɔ̃, su nùn bɛɛrɛ wɛ̃ Yesun
yigbɛru sɔɔ saa Yesu Kirisin min
di saa baayere kpuro sere ka
baadommaɔ. Ami.

4

Kirisin wasin nɔɔ tia

1 N n mɛn na, i n sĩimɔ nge mɛ n
weenɛ be Gusunɔ u soka ba n sĩimɔ.
Nɛ Pɔlu, nɛ wi na wãa pirisɔm sɔɔ
yèn sɔ̃ na Yinnin wãaru wãa, nɛna
na bɛɛ yeni kanamɔ.
2 I de i n sĩimɔ ka tii kawabu, ka
daa duudwia, ka suuru, kpa i n kĩru
sɔ̃ɔsinamɔ ka tɛmanabu.
3 I hania koowo i n ka nɔɔ tia sãa
ye ya wee Hunde Dɛɛron min di kpa
i n gbinnɛ bɔri yɛndu sɔɔ.
4 Sa Hunde turo mwa ma sa kua
wasi tee. Nge mɛya maa yĩiyɔ teeba
sa mɔ yèn sɔ̃ Gusunɔ u sun soka.
5 Yinni turowa sa mɔ ka naanɛ
doke teebu ka maa batɛmu tia.
6 Gusunɔ turowa wãa wi u sãa
baawure kpuron Baaba. Wiya
kpuron sunɔ, wiya sɔmburu mɔ̀
tɔmbu kpuron min di, u maa wãa
baawure kpuro sɔɔ.
7 Bɛsɛn baawure u kɛ̃ru mwa nge
mɛ Kirisi u kĩ,
8 nge mɛ Gusunɔn gari yi gerumɔ
yi nɛɛ,
"Sanam mɛ u yɔɔwa wɔllɔ, u ka yobu
da.
Ma u tɔmbu kɛ̃nu bɔnu kua."
9 Tɛ̃, mba "u yɔɔwa wɔllɔn"
tubusianu. Yen tubusiana, u raa
sarama wɔllun di u dua sere tem
sɔɔwɔ.
10 N n mɛn na, wi u sarama wiya
maa yɔɔwa sere Gusunɔ wɔllɔ kpa u
n wãa baama.
11 Wiya u gabu gɔsa bu ka ko gɔrobu,
gabu sɔmɔbu, gabu waasu kowobu,
gabu Yesun yigbɛrun wirugibu,
gabu keu koosiobu.
12 U bu gɔsa bu ka naanɛ dokeobu
sɔɔru ko win sɔmburun sɔ̃, kpa bu
ka Yesun yigbɛru te ta sãa win wasi
tãsisia.
13 Nge mɛya bɛsɛ kpuro sa ko ka gia
ma gãa teena sa naanɛ doke, sa maa
gãa teenu gia Gusunɔn Bii sɔɔ, kpa
su ko tɔn girobu nge mɛ Kirisin tɔn
girora nɛ.
14 Sa ṅ ko sa n maa sãa nge bibu
be ba koo ka sɔ̃ɔsi kpaaru baatere
bɔrikia nge woo guna, ṅ kun mɛ be
ba nɔni wɔ̃kumɔ ma ba bu swaa nim
wiamɔ ka bwisi.
15 Adama sa n gem kparamɔ ka kĩru
kpa su kpɛ̃a gãanu kpuro sɔɔ su ka
Kirisi kpãaru turi wi u sãa wiru.
16 Win miya bɛsɛ be sa sãa win
wasin doo dooka kpuro sa sɔrisinɛ,
ma wasi kpuro yi swɛɛnɛ ka yin
gbin gbinka. Tɛ̃, gbindu baatere tà n
sɔmburu mɔ̀ nge mɛ n weenɛ, wasi
kpuro ra n kpɛ̃amɔwa yi n sosimɔ ka
kĩru.

Wãa kpaaru Kirisi sɔɔ

17 Wee ye na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ka Yinnin
yĩsiru. I ku maa de i n sĩimɔ nge tɔn
tukobu be ba ben bwisiku kamginu
swĩi.
18 Ba yam bia ben laakari sɔɔ. Ba ṅ
wãa te Gusunɔ u wɛ̃ɛmɔ yɛ̃, ben yɛ̃ru
sariru ka ben gɔ̃ru bɔbunun sɔ̃.
19 Ba ṅ maa sekuru garu mɔ, ba
ben tii yɔ̃susiwa toraru sɔɔ mam
mam bu ka daa disinugia kpuro ko
ka binɛ.
20 Adama bɛɛ, n ṅ mɛ, i gia Kirisin
min di.
21 Geema, i win gari nɔɔre kam
kam, ma ba bɛɛ gem giasia mɛ mu
wãa Yesu sɔɔ.
22 Ye i gia, yera i bɛɛn daa gura
pweto ye ya sãa bɛɛn gasɔn wãaru,
ye binɛ kankam ya nɔni wɔ̃kua ya ka
kam kobu dɔɔ.
23 Kpa i n gɔ̃ru kpaasu ka bwisiku
kpaanu mɔ mam mam,
24 kpa i daa kpaa sebe ye ya ka
Gusunɔgia weenɛ ma ya sɔ̃ɔsiramɔ
wãa geeru sɔɔ te ta dɛɛre ma ta wee
saa gem garin min di.
25 Yen sɔ̃, i ku maa weesu ko. I de
baawure u n da win winsim gem sɔ̃
domi sa sãawa wasi teen doo dooka.
26 Baa ì n mɔru bara, i ku de yu bɛɛ
torasia, i ku maa de ya n bɛɛ wãasi
sere sɔ̃ɔ u ka du.
27 I ku ra de Setam u naa swee
yeru wa.

28 Wi u ra raa gbɛni u ku maa
gbɛni adama u doo u ka win nɔma
sɔm geeru ko kpa u n gãanu mɔ u ka
sãarobu somi.
29 I ku de gari kɔ̃si yi yari bɛɛn nɔɔ
sɔɔn di, ma n kun mɔ gari gee yi yi
somiru mɔ kpa yi n sãa arufaanigii
be ba swaa dakin mi.
30 I ku Gusunɔn Hunde Dɛɛro
nuki sanku, domi Hunde wi, u
sãawa Gusunɔn yĩreru bɛɛ sɔɔ te ta
sɔ̃ɔsimɔ ma Gusunɔ u koo sun yakia
mam mam.
31 I ku yibɛrɛ tɛɛru yi gɔ̃ruɔ, ka
maa mɔru ka nuku gbisibu. I ku
maa wɔkisina ɲ̀ kun mɛ i wɔnna, i
nuku kɔ̃su kom baamɛre derio.
32 I durom kuanɔ kpa i n
wɔnwɔndu mɔɔsinɛ. I suuru kuanɔ
nge mɛ Gusunɔ u bɛɛ suuru kua
Kirisin sɔ̃.

5

Wãaru yam bururam sɔɔ

1 Tɛ̃, yèn sɔ̃ i sãa bii be Gusunɔ u
kĩ, i hania koowo i n ka mɔ̀ nge wi.
2 I de bɛɛn wãarun kookoosu su
n kĩru mɔ nge mɛ Kirisi u sun kĩa
ma u win wãaru wɛ̃ bɛsɛn sɔ̃ nge
yãku nubu durorugiru te ta Gusunɔ
dore.
3 Yèn sɔ̃ i sãa naanɛ dokeobu i
ku de kɔ̃ɔ mɛnnabu tantanaru sɔɔ
ɲ̀ kun mɛ daa disinugia ɲ̀ kun mɛ
binɛ, yen gaa yu nɔɔra bɛɛn suunu
sɔɔ.
4 I ku maa de sekurun gari ɲ̀ kun
mɛ wiira gari ɲ̀ kun mɛ gari kankam
yu yari bɛɛn nɔɔ sɔɔn di domi n ɲ̀ ka
bɛɛ weenɛ, adama i de i n Gusunɔ
takaru mɔ̀.
5 I de i n yɛ̃ kam kam ma be ba
kɔ̃ɔ mɛnnamɔ tantanaru sɔɔ, ɲ̀ kun
mɛ daa disinugiagibu, ben goo kun
bɔnu wasi Gusunɔ ka Kirisin bandu
sɔɔ. Mɛya maa binɛgii, domi binɛgii
sãawa nge bũu sãɔ.
6 I ku ra de goo u ka bɛɛ gari
diri swaa nim wia, domi yenin sɔ̃na
Gusunɔn mɔru wee ben wirɔ be ba
ɲ̀ nùn mɛm nɔɔwamme.
7 Yen sɔ̃, i ku de i n gãanu mɔɔsinɛ
bɛɛ ka tɔn ben bweseru.
8 Yellu bɛɛn tii i raa wãawa yam
wɔ̃kuru sɔɔ. Adama tɛ̃, bɛɛ ka Yin-
nin gbinnaan sɔ̃, i wãa yam bu-
ruram sɔɔ. N n mɛn na, i de i n sĩimɔ
nge yam bururamgibu.
9 Domi wi u sĩimɔ yam bururam
sɔɔ wiya ra n tɔn geerun kom bwese
bweseka mɔ̀ ka gean kobu ka maa
gem gerubu.
10 I kookari koowo i ka gia ye ya
koo Yinni wɛ̃re.
11 I ku tii kpɛ̃ɛ kookoo kamgisu
sɔɔ si tɔmba mɔ̀ yam wɔ̃kuru sɔɔ.
Adama i su terasio yam bururam
sɔɔ.
12 Seku bakara ì n nua ye tɔn be,
ba mɔ̀ asiri sɔɔ.
13 Adama kookoo si, sù n tera
yam bururam sɔɔ, su koo sɔ̃ɔsira
kpasasa.
14 Geema gãanu baanire ni nu
sɔ̃ɔsira kpasasa, nu ra kowa yam
bururam. Yen sɔ̃na Gusunɔn gari
nɛɛ,
“A yando wunɛ wi a do.
A seewo gɔrin di.
Kpa Kirisi u nun yam bururasia.”
15 N n mɛn na, i bɛɛn sanu sanusu
laakari koowo. I ku de i n sĩimɔ nge
be ba ku ra bwisiku, adama i n sĩimɔ
ka laakari.
16 Saa ye i mɔ kpuro, i ye dendio
ka laakari domi saa yeni, saa kɔ̃sa.
17 Yen sɔ̃ tɛ̃, i ku de i n sãa be ba ku
ra bwisiku, adama i hania koowo i
ka gia ye Yinni u kĩ i ko.
18 I ku de tam mu bɛɛ go, domi mi
sɔɔra daa bɛrɛtɛkɛ wãa, adama i de
Hunde Dɛɛro u n bɛɛ yiba.
19 I de womu si i ka Gusunɔ
siaramɔ su n wãa bɛɛn faagi sɔɔ, i n
Yinni tɔmamɔ ka siarabun womusu
bɛɛn gɔ̃ruɔ.
20 I n Gusunɔ Baaba takaru mɔ̀ saa
baayere gãanu kpuron sɔ̃ ka bɛsɛn
Yinni Yesu Kirisin yĩsiru.

Durɔbu ka ben kurɔbun

wãasinaa

21 I wiru kpĩiyanɔ yèn sɔ̃ i Kirisi
bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.
22 Bɛɛ kurɔbu, i bɛɛn durɔbu wiru
kpĩiyɔ nge mɛ i ko Yinni kua.

23 Domi durɔwa sãa win kurɔn
wirugii nge mɛ Kirisi u sãa win
yigbɛrun wirugii. Yigbɛ te, ta sãa
win wasi, wiya maa sãa ten Faaba
kowo.
24 Nge mɛ yigbɛ te, ta Kirisi wiru
kpĩiyɛ, nge mɛya n weenɛ kurɔbu
ba n ben durɔbu wiru kpĩiyɛ gãanu
baanire sɔɔ.
25 Bɛɛ maa durɔbu i bɛɛn kurɔbu
kĩɔ, nge mɛ Kirisi u win yigbɛru kĩa
ma u win wãaru wɛ̃ ten sõ.
26 U kua mɛ, u ka tu dɛɛrasia ka
win gari yi yi sãa nge nim, kpa u ka
tu tii yiiya.
27 Domi u kĩ tu na win wuswaaɔ
ka ten bɛɛrɛ kpuro, ta kun disinu
ganu mɔ, ɲ̀ kun mɛ suriki surikinu,
ɲ̀ kun mɛ serere gaa. U kĩwa ta n
dɛɛre kpa ta kun taarɛ gaa mɔ.
28 Mɛya n weenɛ durɔbu bu ben
kurɔbu kĩa nge mɛ ba ben tiin wasi
kĩ. Wi u win kurɔ kĩ, u win tii kĩwa.
29 Goo sari wi u win tiin wasi tusa,
u ra yi diisiewa kpa u yi nɔɔri nge
mɛ Kirisi u mɔ̀ win yigbɛrun sõ.
30 Domi sa sãawa win wasin doo
dooka.
31 Nge mɛ Gusunɔn gari yi
gerumɔ yi nɛɛ, “Yen sõna durɔ u koo
win tundo ka win mɛro deri, kpa
wi ka win kurɔ ba n maninɛ kpa be
yiru kpuro bu ko wasi tee.”
32 Gari yi, yi sãawa gari giri yi
yi raa berua, adama Kirisi ka win
yigbɛrun wãasinaawa na ka yã.
33 Ka mɛ, i de durɔ baawure u n
win kurɔ kĩ nge win tii, kpa kurɔ
baawure u n win durɔn bɛɛrɛ yɛ̃.

6

Bibu ka ben mɔwɔbu

1 Bɛɛ bibu i bɛɛn mɔwɔbu mɛm
nɔɔwɔ nge mɛ Yinni u kĩ domi yeya
ya wã.
2 Wooda gbiikaa ye ya nɔɔ
mwɛɛru mɔ wee. “A wunɛn tundo
ka wunɛn mɛro bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ,
3 kpa a n ka nuku dobu mɔ,
kpa wunɛn hunde yu dakaa da
handunia mi.”
4 Bɛɛ tundobu i ku bɛɛn bibu
mɔru barasia, adama i bu nɛnuɔ ka
nɔni dokebu kpa i bu Yinnin gari
keu ko.

Yobu ka ben yinnibu

5 Bɛɛ yobu i bɛɛn yinnibu mɛm
nɔɔwɔ handunia mi, ka nasiaru ka
diiribu n kun ka murafitiru, kpa n
sãa nge Kirisiwa i sãamɔ.
6 N ɲ̀ mɔ sanam mɛ ba bɛɛ yõre
tɔna, i ka bu tɔn geeru sõɔsi. I
Gusunɔn kĩru koowo ka bɛɛn gõru
kpuro nge Kirisin yobu.
7 I bu sãawɔ ka hania kpa n sãa
nge Yinniwa i kuammɛ, n ɲ̀ mɔ tɔnu
tɔna.
8 I n yɛ̃ ma Yinni u koo baawure
win sɔm gee ni u kuan are kɔsia, baa
ɲ̀ n yoon na, ɲ̀ kun mɛ tii mɔwɔ.
9 Yen sõ, bɛɛ yinnibu i maa bɛɛn
yobu kuo nge mɛ, i ku bu dam dɔre.
I n yɛ̃ ma bɛɛ ka be, Yinni turowa i
mɔ wɔllɔ wìn mi goo kun goo.

Naanɛ dokeon tabu yãnu

10 Ye ya tie na kĩ n bɛɛ sõ wee. Bɛɛ
ka Yinnin gbinnaa sɔɔ i de win dam
bakam mu bɛɛ dam kɛ̃.
11 I tabu yãnu kpuro sebuo ni
Gusunɔ u bɛɛ wɛ̃ɛmɔ, kpa i ka kpĩ i
yõra dim dim i Setam bwisi yina.
12 Domi n ɲ̀ mɔ tɔmba sa ka
gabirinamɔ, ma n kun mɔ ka wɔllun
wirugibu ka yiikogibu, ka yam
wõkurun sina bibu, ka maa wom
dirum siini kõsi.
13 Yen sõ, i Gusunɔn tabu yãnu
kpuro suo i sebe kpa i ka kpĩ i ka
tii yina wahalan tõru sɔɔ, kpa i yõra
dim dim ye kpuron biru.
14 N n mɛn na, i seewo i yõra dim
dim kpa i n gem sɛ̃ke bɛɛn pɔraɔ nge
kpaka, kpa i n kookoo geesu sebua
nge tarakpe.
15 I de alafian Labaari Gea ya n sãa
nge bɛɛn baranu ni i ko ka tãsi.
16 Yeni kpuron biru i naanɛ
dokebu nɛnuɔ nge tɛrɛru kpa i ka
kpĩ i tɔn kõson sɛ̃ɛ dõɔginu gbara.
17 I faaba mɔɔ nge sii furɔ kɔkɔru,
ka maa Gusunɔn gari nge takobi ye
Hunde u bɛɛ wɛ̃ɛmɔ.
18 I n kanaru mɔ̀ saa baayere kpa i
n Gusunɔn somiru bikiamɔ nge mɛ

Hunde Dɛɛro u bɛɛ sɔ̃ɔsimɔ. I seewo
i yɔ̃ra kpa i n tɛmanɛ, kpa i n kanaru
mɔ̀ naanɛ dokeobu kpuron sɔ̃.
19 I maa kanaru koowo nɛn sɔ̃, nà
n nɔɔ wukia, n gari wa n gere n ka
Labaari Gean gari yi yi raa berua
nɔɔsia ka toro sindu.
20 Na sãawa gari yin gɔro baa mɛ
na tɛ̃ wãa pirisɔm sɔɔ. Yen sɔ̃, i
kanaru koowo kpa n kpĩ n gari
yi kpara ka toro sindu nge mɛ n
weenɛ.

Nɔɔ kana tɔbiribu

21 Bɛsɛn kĩnasi Tisiki wi u sãa sɔm
kowo naanɛgii Yinnin sɔmburu sɔɔ,
u koo bɛɛ nɛn labaari kpuro sɔ̃ kpa i
n ka yɛ̃ nge mɛ na ka wãa.
22 Yen sɔ̃na na bɛɛ nùn gɔriammɛ
u ka bɛɛ sɔ̃ nge mɛ sa ka wãa u ka
bɛɛn gɔ̃rusu yɛmiasia.
23 Kpa Gusunɔ Baaba ka Yinni
Yesu Kirisi bu bɛsɛgibu alafia ka
kĩru wɛ̃ ka naanɛ dokebu sannu.
24 Kpa Gusunɔn durom mu n ka
be kpuro wãa be ba bɛsɛn Yinni
Yesu Kirisi kĩ ka kĩi te ta ɲ̀ nɔru mɔ.

TIRE TE PƆLU U FILIPIGIBU KUA

Pəluwa u gbia u Filipigibu waasu kua ba ka Yesu naanɛ doke, Gərobun Kookoosu 16:12-40. Yen biru, Lukuwa u Pəlu kəsire kua Filipi mi. U Labaari gea kparamə ge səə, u ka Yesun yigbɛru tãsisiamə. Saa ye Pəlu u tire te yorua, u wãawa pirisəm səə. Min diya u Epafoditi gəra Filipiə ka tire teni, wiru 2:25-30. Tire te səə, u Filipigibu siara kɛ̃ɛ ni ba mərisian sõ, wiru 4:10-19, ma u bu sõəwa ye ya kooramə mi u wãa, wiru 1:12-26 ka wiru 2:17-24. U maa bu yoruawa u ka bu dam kɛ̃ kpa ben nuku dobu bu n ka wãa Yesu səə baadomma.

Tire ten kpunaa

1. Təbiribu, wiru 1:1-2.
2. Pəlu u Filipigibu kanaru kuammɛ, wiru 1:3-11.
3. Pəlun tiin wãaru, wiru 1:12-26.
4. Filipigibun sanu sanusu Kirisi səə, wiru 1:27n di sere wiru 2:18.
5. Timəte ka Epafoditi, wiru 2:19-30.
6. Kirəba ka dam kɛ̃ru, wiru 3:1n di sere wiru 4:9.
7. Siarabu ka təbiribu, wiru 4:10-23.

Təbiribu

1 Bɛɛ Yesu Kirisigibu bɛɛ be i wãa Filipiə, ka sere bɛɛn yigbɛ tənwerobu ka bɛɛn yigbɛ səm kowobu, nɛ Pəlu ka Timəte, bɛsɛ Yesu Kirisin yobu, sa bɛɛ təbura.

2 Gusunə bɛsɛn Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bɛɛ durom kua kpa bu bɛɛ alafia kɛ̃.

Pəlu u Filipigibu

kanaru kuammɛ

3 Nɛ Pəlu, na ra Gusunə nɛn Yinni siare mèn nəə na bɛɛ yaaya.

4 Saa baayere nà n kanaru mò bɛɛ kpuron sõ, na ra tu kowa ka nuku dobu,

5 yèn sõ i man somi na ka Labaari gea nəəsia saa tõə gbiikirun di sere ka gisə.

6 Na yeni yɛ̃ kam kam, Gusunə wi u səm gee te torua bɛɛ səə u ko n tu mò sere u ka tu dakura Yesu Kirisin tõru səə.

7 N ka man dɛnde na n bɛɛn laakari mə mɛsum bɛɛ be i bənu mə durom mɛ səə mɛ Gusunə u man kua. Domi bɛɛ kpuron kĩra man nɛni, baa nà n wãa pirisəm səə ǹ kun mɛ nà n tii mə na ka Labaari gea yinamə na ye tãsisiamə.

8 Gusunəwa sãa nɛn seedagii ma na bɛɛ kpuro kĩwa nge mɛ Yesu Kirisin kĩra sãa.

9 Ye na bikiamə nɛn kanaru səə, yera bɛɛn kĩru ta n sosimə ta n dəə, kpa i n Gusunə giamə kpa i n sãa bwisi geegibu,

10 i ka kpĩ i gãa geenu tubu. Nge mɛya i ko n dɛɛre, kpa i kun taarɛ gaa mə dəma te Kirisi koo wurama.

11 Kookoo gee si su wee saa Yesu Kirisin min di, siya su ko n maa yiba bɛɛn wãaru səə, kpa su Gusunə bɛɛrɛ wɛ̃ kpa su de bu nùn siara.

Kirisiwa wãaru

12 Nɛgibu, na kĩ i n yɛ̃ ma ye n man deema n gəsiawa Labaari gean wuswaa daabu.

13 Nge mɛya sina kpaa kõsobu ka be ba tie kpuro ba yɛ̃ ma Kirisin sõna na wãa pirisəm səə.

14 Bɛsɛgibu dabiru, ye ba man wa pirisəm səə ba Yinni naanɛ kua ma ba wərugəru sosi ba Gusunən gari nəəsiamə ka toro sindu.

15 Geema, gaba Kirisin gari waasu mò nisinu ka kinɛnun sõ, adama gaba mò kĩrun sõ.

16 Beni ba mò ka kĩru domi ba yɛ̃ ma nɛn səmbura n ka Labaari gea suna.

17 Beənə ba Kirisin gari waasu mò, n ǹ mə ka nuku tia, adama ka kinɛna. Ba tamaa ba koo man nuku sankiranu sosiawa pirisəm səə.

18 Ya ǹ taarɛ ben bwisikunu nù n sãa kõsunu ǹ kun mɛ geenu. Baa ǹ n mɛren na, Kirisin gari yi gesi

kpara. Nɛn nukura yen dobu do,
ta ko n maa doramɔwa ta n dɔɔ.
19 Domi na yɛ̃ ma yenin wii
gobera sãawa nɛn faaba bɛɛn
kanarun saabu, ka maa Yesu Kirisin
Hunden somiru.
20 Domi na mara na maa yĩiyɔ
kam kam ma na ɲ̀ gãanun sekuru
wasi. Nà n wãa hunde sɔɔ, ɲ̀ kun
mɛ nà n gu na toro sindu mɔ ma nɛn
kookoosu su koo Kirisi bɛɛrɛ wɛ̃ nge
baadomma.
21 Domi nɛn mi, nà n wãa, Kirisin
wãara na wãa, nà n maa gu, gɔɔ man
sãawɛ are.
22 Nà n wãa wãaru sɔɔ kon kpĩ n
sɔm geeru ko. Yen sõ, na ɲ̀ yɛ̃ ye kon
gɔsi.
23 Ba man gawe bera yiru kpuro.
Na kĩ n doona kpa na n wãa Kirisin
mi, domi mi n buram bo.
24 Adama bɛɛn arufaanin sõ n
weenɛ na n wãa wãaru sɔɔ.
25 Yera na gia, yen sõna na yɛ̃ ma
kon sina kpa na n wãa ka bɛɛ kpuro
kpa i wuswaa da ka nuku dobu
naanɛ dokebu sɔɔ.
26 Nge mɛya sanam mɛ ko na n
kpam wãa bɛɛn suunu sɔɔ i ko i kpĩ i
woo kana saa nɛn min di bɛɛ ka Yesu
Kirisin wãasinaan sõ.
27 I gesi de bɛɛn sanu sanusu su n
ka Kirisin Labaari gea weenɛ. Nge
mɛya, nà n na bɛɛn mi, ɲ̀ kun mɛ
nà kun nɛ, kon bɛɛn baaru nɔ ma i
yõ dim dim i nɔɔ nɛ, ma i sunamɔ
sannu ka gõru teu naanɛ dokebun sõ
bi bu wee Labaari gean di.
28 I ku de bɛɛn yibɛrɛba bu ka bɛɛ
gãanu nare. Yeya ya koo bu sõɔsi ma
ba kam kobu dɔɔwa, ya koo maa bɛɛ
sõɔsi ma i wãa faaban swaa sɔɔ. Ye
kpurowa ya wee saa Gusunɔn min
di.
29 Domi Gusunɔ u bɛɛ durom kua
i n ka Kirisi naanɛ sãa. N ɲ̀ mɛ tɔna,
u maa bɛɛ durom kuawa i n ka nɔni
swãaru waamɔ win sõ,
30 kpa i n ka man taa tee bi mɔ̀ bi
i gasɔ wa na mɔ̀. Sere ka tɛ̃, biya na
mɔ̀, nge mɛ i yɛ̃.

2

Kirisin tii kawabu

ka win kpãaru

1 Kirisi u tɔnu tãsisiamɔ. Win
kĩru ta ra n tɔnu dam kɛ̃mɔ. Hunde
Dɛɛro u ra maa tɔnu kpare kpa
Kirisi u de tɔmbu bu wɔnwɔndu ka
tɔn geeru sõɔsina.
2 N n mɛn na, na bɛɛ kanamɔ, i de i
man nukuru dorasia ka bɛɛn nɔɔ tia
ka bɛɛn kĩi teeru ka bɛɛn gõru teu ka
bɛɛn bwisiku teenu.
3 I ku gãanu ko kinɛnun sõ, ɲ̀ kun
mɛ tii suabun sõ, adama i tii kawo
kpa i wura ma gaba bɛɛ kere.
4 Kpa bɛɛn baawure u ku win tii
tɔnagia bwisiku, adama u de u maa
gabugia bwisiku.
5 I de i n bwisiku tee ni mɔ ni Yesu
Kirisi u raa mɔ.
6 U ka Gusunɔ nɛ. Adama u ɲ̀ ka
nùn kinɛnu kue.
7 U kpuro deriwa ye u raa mɔ ma
u gɔsira nge yoo.
U ka tɔnu weena.
Ye u kua tɔnu u kpa,
8 u tii kawa ma u wiru kpĩ sere ka
gɔɔwɔ wi u mam sãa dãa bunanarun
gɔɔ.
9 Yen saabuwa Gusunɔ u nùn sua
wɔllɔ gem gem ma u nùn yĩsiru kã te
ta yĩsa kpuro bɛɛrɛ kere.
10 Kpa dũuru baatere tu yiira tu
Yesun yĩsiru bɛɛrɛ wɛ̃ wɔllɔ ka temɔ
ka tem sɔɔwɔ.
11 Kpa nɔɔ baagere gu Gusunɔ
Baaba bɛɛrɛ wɛ̃ kpa gu tuuba ko gu
nɛɛ, Yesu Kirisi sãawa Yinni.

Fitila ni nu ballimɔ

handunia sɔɔ

12 Yen sõna nɛn kĩnasibu, nge mɛ i
ra raa mɛm nɔ sanam mɛ na wãa ka
bɛɛ, tɛ̃ ye na ka bɛɛ toma, i kookari
koowo n kere ka bɛrum ka diiribu
bɛɛn faaba yu ka yibu.
13 Domi Gusunɔwa u sɔmburu mɔ̀
bɛɛ sɔɔ kpa i n ka gõru kĩru mɔ te ta
koo ko ye n koo nùn dore.
14 I kpuro koowo n kun ka
wɔkinu ɲ̀ kun mɛ sikirinɔsu,
15 kpa i n dɛɛre i kun taarɛ gaa
mɔ tɔmbun nɔni sɔɔ, kpa i n sãa nge
Gusunɔn bibu be ba ɲ̀ serere mɔ
handunian tɔn kõsobun suunu sɔɔ

be ba swaa sare. I n ballimə ben
suunu sɔɔ nge fitilanu,
16 i n ka bu wãarun gari nɔɔsiamə.
I n mɔ̀ mɛ, kon kpĩ n woo kana
Kirisin tõru sɔɔ, yèn sõ nɛn hania ka
nɛn sɔmbura kun kam kue.
17 Bɛɛn sãa te i mɔ̀ ka naanɛ
dokebu ta sãa nge yãkuru. Baa
bà n man go ba nɛn yɛm wisi nge
doma tam bɛɛn yãku ten wɔllə, nɛn
nukura koo dora, kon maa ka bɛɛ
nuku dobu bɔnu ko.
18 Nge mɛya n maa weenɛ bɛɛ i n
nuku dobu mə kpa i ka man bɛɛn
nuku dobu bɔnu ko.

Timɔte ka Epafoditi

19 Yinni Yesu ù n wura na yĩiyɔ n
bɛɛ Timɔte gɔriama ǹ n sosi, kpa nɛn
tii n ka dam wa nà n bɛɛn labaari
nua.
20 Domi wi turon bwisikuna nu
kua teenu ka nɛginu, u maa bɛɛn
wɔnwɔndu mə ka gem.
21 Be ba tie kpuro ben tii tɔnan
bwisikuna ba mɔ̀, n ǹ ka Yesu
Kirisiginu.
22 Bɛɛn tii i yɛ̃ nge mɛ Timɔte u tii
sɔ̃ɔsi naanɛgii ma u ka man Labaari
gean sɔmburu kua nge bii ka win
baaba.
23 Yen sõna na yĩiyɔ n bɛɛ nùn
gɔriama sanam mɛ kon gia mì sɔɔ na
wãa.
24 Na naanɛ sãa ma Yinni u koo de
n na bɛɛn mi nɛn tii ǹ n sosi.
25 I raa man bɛsɛgii Epafoditi
gɔriama ka somiru tèn bukata
na mə, wi, wi u sãa nɛn beruse
sɔmburu sɔɔ ka tabu sɔɔ. Tɛ̃ na wa
ma n weenɛ n nùn gɔsiama bɛɛn mi.
26 Domi bɛɛ kpuron waabu nùn
nɛni gem gem, win laakari maa
seewa yèn sõ i raa nua ma u barɔ.
27 U bara ka gem sere u gɔɔ
turuku kua, adama Gusunə u
win wɔnwɔndu wa. N ǹ mə wi
tɔnagiru, ka nɛn tiigira, kpa nɛn
nuku sankiranu nu ku kpɛ̃a n
banda.
28 Yen sõna na sɛnde n ka bɛɛ nùn
gɔsiama kpa bɛɛn nukuru tu ka dora
ì n nùn wa, kpa nɛn nuku sankiranu
nu maa ka kaara nɛn tii.
29 N n mɛn na, i nùn dam koosio
nge bɛɛgii Yinni sɔɔ ka nuku doo
bakabu kpa i tɔnu win bweseru
bɛɛrɛ wɛ̃.
30 Domi u gɔɔ turuku kua Kirisin
sɔmburun sõ. U win tii kari bɔrie u
ka man somiru naawa te i ǹ fɛɛ wa
bɛɛn tii i ka man naawɛ.

3

Nge mɛ ba ra gem wa

Gusunɔn wuswaaɔ

1 Tɛ̃, nɛgibu, i de i n nukuru do
ye i ka sãa Yinnigibu. Nɛn mi, na
ǹ wasiramə n ka bɛɛ yaayasia ye na
raa yorua kɔ, bɛɛn mi maa, somira.
2 I n tii sɛ ka kõsan kowobu be ba
sãa nge bõnu, ma ba wasin bango
naanɛ sãa.
3 Bɛsɛra sa sãa bangogii geebu, n
ǹ mə be, domi sa Gusunə sãamə ka
win Hunde, sa woo kanamə Yesu
Kirisin sõ, sa ǹ maa bɛsɛn naanɛ
doke wasin komanu sɔɔ.
4 Ka mɛ, nɛn tii kon kpĩ n nɛn
naanɛ doke wasin komanu sɔɔ.
Gabu bà n tamaa ba koo kpĩ bu ko
mɛ, kaa ra gere nɛ?
5 Ba man marawa Isirelin bii,
Bɛnyamɛɛn bweseru sɔɔ. Na sãawa
Yuu wi Yuuba ba mara. Ma ba man
bango kua sõɔ nɔɔba itase. N n maa
woodan sõn na, na kua Falisi.
6 Na raa mam hania mə sere na
Yesun yigbɛru nɔni sõɔmə. N n gem
kason na, woodan mɛm nɔɔbu sɔɔ,
goo kun kpɛ̃ u man taarɛ wɛ̃.
7 Adama ye na raa mɛɛra are, tɛ̃ na
ye kpuro garisi wom dirum Kirisin
sõ.
8 Na mam kpuro garisi wom
dirum domi gãa bakana nà n nɛn
Yinni Yesu Kirisi gia. Win sõna
na kpuro deri, na maa ye mɛɛra
kubanu na n ka Kirisi mən sõ,
9 kpa na n ka nùn gbinnɛ. Na ǹ
maa yĩiyɔ ma kon gem wa woodan
mɛm nɔɔbun sõ, adama kon gem wa
yèn sõ na Kirisi naanɛ doke. Gem
mɛ, mu weewa saa Gusunɔn min di
naanɛ doke bin saabu.
10 Ye na kĩ, yeya n Kirisi gia, ka
maa dam mɛ u ka seewa gɔrin di kpa

na n bɔnu mɔ win wahala sɔɔ, kpa n
ka nùn weena win gɔɔ sɔɔ,
11 kpa na n yĩiyɔ nɛn tii ma kon se
gɔrin di.

Aren naa girabu

12 N ǹ mɔ na are nɔma tura gina, n
ǹ maa mɔ na yiba. Adama na yi naa
gire yi ka ko nɛgii yèn sɔ̃ Yesu Kirisi
u man kua wigii.
13 Nɛgibu, na ǹ tamaa na gina
yi nɔma tura, adama gãa teena na
mɔ̀, na gãa birukinu duari, ma na
wuswaaginu naa gire.
14 Nge mɛya na ye na naa gire
duka swĩi n ka are yi wa yi Gusunɔ
u sun sokue wɔllɔ saa Yesu Kirisin
min di.
15 Bɛsɛ kpuro, bɛsɛ be sa sãa tɔn
girobu, su bwisiku nge mɛ. Adama
bɛɛ ì n bwisiku tukunu ganu mɔ,
Gusunɔ u koo bɛɛ gem sɔ̃ɔsi.
16 Ka mɛ, baa ǹ n man na sa tura,
su gesi da wuswaaɔ swaa tia sɔɔ.
17 Nɛgibu, i man saario bɛɛ kpuro.
Sa bɛɛ kom gem sɔ̃ɔsi. N n mɛn na,
i bu nɔni girario be ba kom gem mɛ
swĩi.
18 Na bɛɛ sɔ̃ɔwa kɔ nɔn dabiru,
na kpam wure na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ tɛ̃ ka
yĩresu, tɔn dabira wãa be ba sĩimɔ
nge Kirisin dãa bunanarun garin
yibɛrɛba.
19 Kam koba ba koo ka wiru go,
domi ben nukura ta sãa ben yinni.
Ye n weenɛ n bu sekuru ko yera
ba ka woo kanamɔ. Handunia yen
gãanu tɔnawa ba bwisikumɔ.
20 Adama bɛsɛ, Gusunɔn wɔlla ta
sãa bɛsɛn wuu. Min diya sa bɛsɛn
Faabagii Yinni Yesu Kirisi mara u
na.
21 Wiya koo bɛsɛn wasi yiiko
sarirugii kɔsi ka win dam mɛ mu
koo de kpuro nùn wiru kpĩiya, kpa
yi ka win wasi yiikogii weena.

4

Yiirebu

1 Yen sɔ̃na nɛn kĩnasibu, bɛɛ bèn
waara man nɛni, bɛɛ be i man nuku
dobu wɛ̃ɛmɔ, ma na woo kanamɔ
bɛɛn sɔ̃, i de i n yɔ̃ mɛ dim dim Yinni
sɔɔ, nɛn kĩnasibu.
2 Na Efodi ka Sɛntisi kanamɔ bu
de ba n nɔɔ nɛ Yinni sɔɔ.
3 Wunɛ maa, nɛn sɔm kowosi
naanɛgii, na nun kanamɔ a kurɔ be
somiɔ. Ba suna Labaari gean sɔ̃ ka
nɛ sannu, ka maa Kelema ka sere
nɛn sɔm kowosi be ba tie, bèn yĩsa
yorua wãarun tireru sɔɔ.
4 I de bɛɛn nukura n do Yinni
sɔɔ baadomma. Na kpam wure na
gerumɔ, i de bɛɛn nukura n do.
5 I de tɔmbu kpuro bu bɛɛn tɔn
geeru wa, domi Yinnin naaru ta tu-
ruku kooma.
6 I ku wururа gãanun sɔ̃, adama
baayere sɔɔ i n da Gusunɔ kanɛ ka
siarabu kpa i nùn bikia yèn bukata
i mɔ.
7 Ma bɔri yɛndu te Gusunɔ u
wɛ̃ɛmɔ, te ta tɔnun yɛ̃ru kpuro kere,
ta koo bɛɛn gɔ̃ru ka bɛɛn bwisikunu
kɔ̃su bɛɛ ka Yesu Kirisin gbinnaa
sɔɔ.
8 Ye ya tie nɛgibu, i bwisikuo ye
ya wã ye ba koo siara. Yeya ye ya
sãa gem kpuro, ka ye ya bɛɛrɛ mɔ
kpuro, ka ye ya swaa swĩi kpuro,
ka ye ya dɛɛre kpuro, ka ye ya do
kpuro, ka ye n weenɛ tɔmbu siara
kpuro.
9 I n da ko ye i gia ka ye i mwa ka
ye i nua nɛn min di, ka ye i wa na
kua. Sanam mɛya Gusunɔ wi u bɔri
yɛndu wɛ̃ɛmɔ u ko n wãa ka bɛɛ.

Pɔlu Filipigibu siaramɔ

ben kɛ̃run sɔ̃

10 Nɛn nukura do gem gem Yinni
sɔɔ ye na ka wa ma i kpam nɛn
bwisikunu mɔ̀. Na ǹ gerumɔ ma i
ku ra raa nɛn bwisikunu ko, adama
ayera i raa bie.
11 Na ǹ gerumɔ mɛ, yèn sɔ̃ na wãa
yãaru sɔɔ, domi na gia mɛ ko na n ka
bɔri yɛndu mɔ baa ǹ n mɛren na.
12 Na yãarun dɔɔnɛ mɔ, na maa
mɔɔ bakarun dɔɔnɛ mɔ. Yam kpuro
ka ye n man deema kpuro sɔɔ, na gia
mɛ kon ko deburun saa ka gɔ̃ɔrun

saa. Na maa yɛ̃ mɛ kon ko mɔɔ
bakaru sɔɔ ka yãaru sɔɔ.
13 Kon ye kpuro kpĩ saa Kirisin
min di wi u man dam kɛ̃mɔ.
14 Ka mɛ, i kua n wã ye i ka man
nɔni swãaru bɔnu kua.
15 Bɛɛ Filipigibu bɛɛn tii i yɛ̃ sãa
sãa ma Labaari gean kparabun
torubu sɔɔ, sanam mɛ na sĩa
Masedɔnin di, Yesun yigbɛru garu
sari te ta man somi ma n kun bɛɛ
tɔna. Nɛ ka bɛɛ tɔnawa sa kɛ̃ɛna.
16 Domi ye na wãa Tɛsalonikaɔ, i
man somi kɔ nɛn bukata sɔɔ, n ǹ
mam mɔ nɔn teeru.
17 N ǹ mɔ kɛ̃ra na kasu, na kĩwa
sosiru tu sosi bɛɛn are sɔɔ.
18 Na ye kpuro wa ye i man
mɔrisiama. Ya maa tura ya tia. Tɛ̃ ye
Epafoditi ka man bɛɛn kɛ̃nu naawa
nu ka man saka kua, nu sãawa nge
yãku nubu durorugiru te ta Gusunɔ
wɛ̃re ma u tu mwa.
19 Gusunɔ nɛn Yinni u koo bɛɛ
kpuro wɛ̃ yèn bukata i mɔ nge mɛ
win dukia yiikogia nɛ, Yesu Kirisin
min di.
20 Su Gusunɔ bɛsɛn Baaba bɛɛrɛ
wɛ̃ sere ka baadommaɔ. Ami.

Tɔbiri dãakibu

21 I Yesu Kirisigibu kpuro tɔbirio.
Nɛ ka bɛsɛgii be sa wãa sannu sa bɛɛ
tɔbura.
22 Naanɛ dokeobu kpuro be
ba wãa mini, n ku mam ko sina
kpaarugibu ba bɛɛ tɔbura.
23 Kpa Yinni Yesu Kirisin durom
mu n ka bɛɛn baawure wãa.

TIRE TE PƆLU U KOLOSEGIBU KUA

Kolose ya sãawa wuu maro burə ge ga wãa Efesun sõə yari yeru gia, Turukin temə. Goo kun yẽ sãa sãa nge mɛ Yesun yigbɛru ta ka torua Koloseə. Adama Epafasi ka Filemɔɔwa ba ka Labaari gea da mi. Sərəkudo be, ba maa ye nuawa Pəlun min di sanam mɛ u sina Efesuə wõə ita, wiru 1:6-7 ka wiru 4:12-13 ka Filemɔɔ 1:2-5. Pəlu kun Kolosegibu berام daare, adama u ben labaari nua ya do. Yen sõna u tireru yorua u Tisiki ka Onɛsimu wẽ bu ka da. Ye ya sãa Kolosegibun yigbɛrun wahala yera ba sãa dabinu mɛnna teeru. Ba gabun bwisikunu ka Gusunən gari garisi tia. Yigbɛ te sɔə, Gɛrɛkiba ba wãa ka Yuuba ka sere tem min təmbu be ba mò Firisiba. Be kpurowa ba kasu bu ben deemaan gari sosi Yesun gari sɔə kpa yi n sãa tia. Yen sõna Pəlu u Kolosegibu yorua ye n weenɛ bu ko, yera bu tii Yesu wẽ mam mam.

Tire ten kpunaa

1. Təbiribu, wiru 1:1-2.
2. Siarabu ka kanaru, wiru 1:3-14.
3. Kirisin asansi ka win sɔmburu, wiru 1:15-23.
4. Sɔmbu te ba Pəlu nəmu sɔndia, wiru 1:24n di sere wiru 2:5.
5. Bɛsɛn gbinnaa ka Kirisi, wiru 2:6-19.
6. Wãa kpaaru Kirisi sɔə, wiru 2:20n di sere wiru 4:1.
7. Kirəba ka təbiribu, wiru 4:2-18.

Təbiribu

1-2 Bɛɛ naanɛ dokeobu Koloseə, bɛɛ be i sãa bɛsɛn kĩnasi bərəkiniba Kirisi sɔə, nɛ Pəlu, Kirisi Yesun gəro Gusunən kĩrun sõ ka bɛsɛgii Timəte, sa bɛɛ təbura. Gusunə bɛsɛn Baaba u bɛɛ durom kua kpa u bɛɛ alafia kẽ.

Siarabu kanaru sɔə

3 Sa ra Gusunə bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin Baaba siare bɛɛn sõ baadomma bɛsɛn kanaru sɔə,

4 yèn sõ sa nua nge mɛ i Yesu Kirisi naanɛ doke ka nge mɛ i naanɛ dokeobu kpuron kĩru mə.

5 Sanam mɛ Labaari gea ye ya sãa gem gari ya gbia ya tura bɛɛn mi, i nua ma i yĩiyəbu mə ma ba bɛɛ gãanu yiiye wəllə. Yĩiyə bin sõna i naanɛ dokebu ka kĩru mə.

6 Labaari gea ye, ya tɛriamə ya ka domaru naamə handunia kpuro sɔə nge mɛ ya kua bɛɛn mi saa mìn di i Gusunən durom gari nua ma i tuba ma yi sãawa gem.

7 Epafasi bɛsɛn kĩnasi sɔm kowosi, wi u sãa Kirisin sɔm kowo naanɛgii ma u kua bɛsɛn kəsire bɛɛn mi, wiya u bɛɛ ye giasia.

8 U maa sun kĩi te Hunde Dɛɛro bɛɛ kãn baaru sõəwa.

9 Yen sõna sa ra n kanaru mò bɛɛn sõ kpeetim sari saa mìn di sa bɛɛn gari nua. Sa Gusunə kanamə u de i gia mam mam ye u kĩ, kpa u de win Hunde u bɛɛ bwisi ka laakari kẽ.

10 Saa yera bɛɛn sanu sanusu su ko n ka Yinnigiigisu weenɛ, kpa i n da ko ye n koo nùn wẽre. Bɛɛn wãara koo maa kookoo geesu bwese bweseka sõəsi nge dãa te ta bii geenu marumə, kpa i Gusunə giam sosi.

11 Sa Gusunə kanamə u bɛɛ tãsisia kpuro sɔə ka win dam yiikogim, kpa i kpĩ i n ka yabu baayere tɛmanɛ ka suuru nuku dobu sɔə.

12 I n Baaba siaramə wi u dera i bənu mə tubi sɔə ye Gusunə u naanɛ dokeobu yiiye yam bururam sɔə.

13 Geema u sun wəra saa yam wõkurun dam di ma u sun sinasia mi win Bii kĩnasi u bandu dii.

14 Domi win saabuwa sa yakiara ma ba bɛsɛn durum suuru kua.

Kirisin tiin asansi

ka win sɔmburu

15 Gusunə u ɲ̀ waarə adama Kirisi u sun nùn sõəsi mam mam win wasi sɔə. U sãa win Bii yeruma wi u wãa ba sere gãanu kpuro taka kua.

16 Domi win min diya Gusunə u baayere taka kua ye ya wãa wəllə ka temə, ye sa ka nəni waamə ka ye

sa ɲ̀ waamə, nge wəllun sinambu
ka wirugibu ka yiikogibu ka sere
damgibu. Gusunə u kpuro taka kua
saa win min di, u maa ye kua win sɔ̃.
17 U wãa ba sere gãanu kpuro
taka kua. Win dam saabuwa gãanu
kpuro nu ka wãa nin ayerə.
18 Win yigbɛru ta sãawa nge wasi,
wiya maa sãa nge yin wiru. Wiya
wãarun nuuru, wiya maa gbia u
seewa gərin di, u ka ko kpuron
gbiikoo.
19 Domi Gusunən gɔ̃ru kĩra win
daa kpuro ya n ka wãa win Bii sɔɔ.
20 Ma n nùn wɛ̃re u wi ka təmbun
sannə kpeesia ka win Biin yɛm dãa
bunanaru wəllə kpa u ka tii gãanu
kpuro dorasia saa win min di ni nu
wãa temə ka ni nu wãa wəllə.
21 Bɛɛ maa, i raa gasə ka Gusunə
toma, i raa sãa win yibɛrɛba
bɛɛn bwisikunu sɔɔ bɛɛn kookoo
kɔ̃susun sɔ̃.
22 Adama tɛ̃, Gusunə u ka tii bɛɛ
dorasia sanam mɛ win Bii u gu nge
tənu, kpa i ka yɔ̃ra win wuswaaə i n
dɛɛre, i n wãa disinu ka taarɛ sariru
sɔɔ
23 i n tɛmanɛ i n tãsa naanɛ
dokebu sɔɔ dim dim, kpa i ku ra
bɛɛn yĩiyəbu deri bi i mə saa mìn
di i Labaari gea nua, ye ba tənu
baawure nəəsia wi u wãa handunia
sɔɔ. Nɛ Pəlu na maa kua yen səmə.

Səmbu te ba Pəlu

nəmu səndia Yesun yigbɛrun sɔ̃

24 Tɛ̃ nɛn nukura do yèn sɔ̃ na nəni
swãaru waamə bɛɛn sɔ̃. Ma na nəni
swãa te yibiamə te Kirisi u koo ra wa
win yigbɛrun sɔ̃ te ta sãa win wasi.
25 Ma Gusunə u man kua yigbɛ ten
səm kowo nge mɛ u man yiire bɛɛn
sɔ̃, kpa n ka win gari kpuro nəəsia.
26 Gari yi, yi sãa asiri ye u raa
təmbu kpuro berue saa yellun di,
adama tɛ̃ u wigibu ye sɔ̃əsi.
27 Domi u kĩ u bu giasia ma win
asiri ya bɛɛrɛ ka yiiko mə bwese
tukunun suunu sɔɔ. Asiri ye wee,
Kirisi wãa bɛɛ sɔɔ, yeya ya gerumə
ma i ko Gusunən yiiko bənu ko.
28 Kirisi win gariya sa kparamə,
ma sa tənu baawure kirə mɔ̀, sa maa
bu keu sɔ̃əsimə ka bwisi gee, kpa bu
ko tən girobu be ka Kirisin gbinnaa
sɔɔ su sere bu tusia Gusunən
wuswaaə.
29 Yen sɔ̃na na səmburu mɔ̀
na sunamə ka win dam mɛ mu
səmburu mɔ̀ nɛ sɔɔ gem ka tia.

2

1 I de n bɛɛ sɔ̃ nge mɛ nɛn hanian
kpãara nɛ bɛɛn sɔ̃ ka Lodisegibun sɔ̃
ka maa be kpuron sɔ̃ be ba ɲ̀ ka man
nəni waare.
2 Na mɔ̀ mɛ, n ka bu dam kɛ̃ n kpã,
kpa ben tii ba n gbinnɛ ka kĩru, kpa
ben yɛ̃ru ta n sosimə sika sariru sɔɔ.
Nge mɛya ba koo ka Gusunən asiri
gia ye ya sãa Kirisin tii.
3 Wi səəra bwisi ka yɛ̃run dukia
kpuro berua.
4 Na bɛɛ yeni sɔ̃əməwa kpa goo u
ku raa bɛɛ nəni wɔ̃ke ka nəə dobu.
5 Domi baa nɛn wasin kuseru tà
kun wãa bɛɛn mi, ka mɛ, nɛn hunde
ya ka bɛɛ wãa. Na maa nuku dobu
mə yèn sɔ̃ i wãa nəə tia sɔɔ, ma bɛɛn
naanɛ dokebu yɔ̃ dim dim Kirisi sɔɔ.

Wãa te ta yiba Kirisi sɔɔ

6 N n mɛn na, nge mɛ i Yinni Yesu
Kirisi wura, i n bɛɛn wãaru dimə i n
gbinnɛ ka wi.
7 I de bɛɛn gbini yi n duku wi
sɔɔ, kpa i n tii nəərimə i n kpɛ̃amə
saa win min di, kpa i n tãsa naanɛ
dokebu sɔɔ nge mɛ ba bɛɛ sɔ̃əsi, kpa
siarabu bu n yiba bɛɛn nəə sɔɔ.
8 I n tii sɛ kpa goo u ku raa
bɛɛ yina mwa ka win yɛ̃ru garu ka
taki dibu. Sɔ̃əsi ten bweseru ta
naaməwa saa təmbun deemaan di
ka maa handunian bũnu, n ɲ̀ mə
Kirisin min di.
9 Domi mèn nəru Gusunə nɛ, ya
sɔ̃əsira Kirisin wasi tənugii sɔɔ.
10 Ma i kpuro mə wi sɔɔ bɛɛ ka
win gbinnaa sɔɔ wi u sãa wəllun
wirugibu ka yiikogibun sina boko.
11 Bɛɛ ka win gbinnaa ye sɔɔ, i maa
bango wa, adama n ɲ̀ mə bango ye
tənu ra ko. Yeni ya weewa Kirisin

min di. Ya sãawa yakiabu saa wasi durumgiin dam di.

12 Geema, sanam mɛ ba bɛɛ batɛmu kua n sãare ba bɛɛ sikuawa ka Kirisi ma ba bɛɛ seeya ka wi, yèn sõ i Gusunɔn dam bakam naanɛ sãa wi u nùn seeya gɔrin di.

13 Gasɔ, i raa sãa gɔribu bɛɛn toranun sõ ka maa yèn sõ i sãa be ba kun bango kue. Adama tẽ Gusunɔ u bɛɛ kua wasobu ka Kirisi sannu sanam mɛ u sun bɛsɛn toranu kpuro suuru kua.

14 Kirisi u yora ye wɔka ye ya sun taarɛ wẽ bɛsɛn wooda sarabun sõ, u maa ye kpare dãa bunanaru wɔllɔ u ka ye kpeesia.

15 Sanam mɛ u gu dãa bunanaru wɔllɔ u wɔllun wirugibu ka yi-ikogibu kamia u bu sekuru doke batuma sɔɔ u maa ben dam kpeesia.

16 N n mɛn na, i ku de goo u bɛɛ taarɛ wẽ dim ka nɔrubu sɔɔ, ǹ kun mɛ tõɔ bakanu ganun dibu sɔɔ, ǹ kun mɛ suru kpaon yaribu ka tõɔ wɛ̃raruginun kookoosu sɔɔ.

17 Yeni kpuro ya sãawa gãa ni nu sisin yaayaasu. Kirisin tiiwa gãa ni.

18 Goo wi u sãare u tii kawamɔ, ma u wɔllun gɔradoba sãamɔ, i ku de u bɛɛ bɛɛn sian are wɔrari. Domi tɔnu win bweseru u tii suamɔ kãsinun sõ, u maa tii gãamɔ kam win bwisiku tɔnuginun sõ.

19 U ǹ Kirisi nɛni kem kem wi u sãa wiru, tèn min di wasi kpuro yi mɛnnɛ ka yin gbin gbinka ka sĩinu, yi ka dam waamɔ yi kpɛ̃amɔ nge mɛ Gusunɔ u yi sosimɔ.

Gɔɔ ka wãaru Kirisi sɔɔ

20 Mà i gu ka Kirisi sannu i kisira handunian komanun di, mban sõna i wãaru dimɔ nge handunia yenigibu. Mban sõna i derimɔ ba bɛɛ woodaba sɔbimɔ be ba nɛɛ,

21 a ku yeni bɛsu, a ku yeni denda, a ku yeɔnɔ baba.

22 Yeni kpuro ya koo kam kowa bà n ye dendimɔ. Tɔmbun wooda ka ben sõɔsinu tɔnawa i swĩi.

23 Geema, wooda be, ba ka bwisin gãanu weenɛ à n bu mɛɛra, ka ben sãaru te ta wee saa tɔnun gõru kĩrun di, ka ben tii kawa weesugibu, ka maa ben wasin seserun serusiabu. Adama baa wooda ben tia kun dam gam mɔ yu ka wasin kĩru kankam taare.

3

1 Ba bɛɛ seeya ka Kirisi sannu gɔrin di. N n mɛn na, i wɔllun gãanu kasuo mi Kirisi u sõ Gusunɔn nɔm geuɔ.

2 I wɔllun gãanun bwisikunu koowo, n ǹ mɔ temginu.

3 Domi i gu, bɛɛn wãa geera maa berua ka Kirisi sannu Gusunɔn mi.

4 Kirisi wi, u sãawa bɛɛn wãaru. Sanam mɛ u koo kurama, bɛɛn tii maa i ko i tera ka wi sannu win yiiko sɔɔ.

Wãa gururu ka wãa kpaaru

5 N n mɛn na, i handunian kĩrun gãanu kpuro goowo ni nu sɔmburu mɔ̀ bɛɛ sɔɔ, niya kõɔ mɛnnabu tantanaru sɔɔ, ka daa disinugia, ka wasin binɛ, ka kĩru kankam, ka kɔdɛ, domi kɔdɛ ya sãawa nge bũu sãaru.

6 Gãa ni kpuron sõna Gusunɔn mɔru wee ben mi, be ba ǹ nùn mɛm nɔɔwammɛ.

7 Geema, i raa gasɔ mɔ̀ nge be, sanam mɛ tora nin bwesera bɛɛ wã̃asi.

8 Adama tẽ, i ye kpuro kõɔwɔ ye n sãa mɔru ka nuku gbisibu ka maa nuku kõsuru. I ku de wɔmburu ǹ kun mɛ gari swininu nu yari bɛɛn nɔɔ sɔɔn di pai.

9 I ku weesu kuana domi i daa gura ka yen kookoosu pota kɔ,

10 ma i daa kpaa sebua. Gusunɔwa u bɛɛ daa kpaa ye wẽ i n ka nùn giamɔ kpa i n ka nùn weenamɔ.

11 Nge mɛya bɛɛ sɔɔ goo kun goo, tɔn tuko ka Yuu, wi u bango kua ka wi u ǹ bango kue, baru kpaarugii, nɔni wõkunugii, yoo ka tii mɔwɔ, adama Kirisi tɔnawa sãa gãanu, u maa wãa tɔmbu kpuron suunu sɔɔ.

12 N n mɛn na, yèn sõ Gusunɔ u bɛɛ kĩa ma u bɛɛ gɔsa i ka ko wigibu, wee ye n weenɛ i sebe, wɔnwɔndu ka tɔn

geeru ka tii kawabu ka daa duudwia
ka suuru.
13 I n tɛmanasinɛ kpa i n suuru
kuanammɛ gari gɛɛ yì n dua bɛɛn su-
unu sɔɔ. Nge mɛ Yinni u bɛɛ suuru
kua, i n suuru kuanammɛ nge mɛ.
14 Yeni kpuron wɔllɔ i kĩru sebuo
te ta koo de i n nɔɔ nɛ mam mam.
15 Kpa i de Kirisin bɔri yɛndu ta
n bɛɛn gõrusu kpare, kpa i n takaru
mɔ̀. Ba bɛɛ sokawa i n ka sãa wasi
tee, kpa i n bɔri yɛndu mɔ.
16 I de Kirisin gari yi n yiba bɛɛn
gõruɔ nge dukia. I gari bia kuanɔ
kpa i dam kɛ̃ɛna ka bwisi gee kpa i
n womusu mɔ̀ i n Gusunɔ tɔmamɔ.
I nùn takarun womusu kuo bɛɛn
gõrusɔ.
17 Bɛɛn kookoosu ka bɛɛn gere sɔɔ,
i ye kpuro koowo i ka Yinni Yesun
yĩsiru bɛɛrɛ wɛ̃ kpa i Gusunɔ Baaba
takaru ko win min di.

Tɔmbun nɔɔsinaa

wãa kpaaru sɔɔ

18 Bɛɛ kurɔbu i bɛɛn durɔbu wiru
kpĩiyɔ nge mɛ n weenɛ Yinnigii u ko.
19 Bɛɛ durɔbu i bɛɛn kurɔbu kĩɔ, i
ku de i n sɛ̃ be sɔɔ.
20 Bɛɛ bibu i bɛɛn mɔwɔbu mɛm
nɔɔwɔ gãanu baanire sɔɔ, domi
mɛya Yinni u kĩ.
21 Bɛɛ maa tundobu i ku bɛɛn bibu
mɔrun kookoosu kua kpa ben nuki
yi sankira.
22 Bɛɛ yobu i bɛɛn yinnibu mɛm
nɔɔwɔ kpuro sɔɔ handunia mi, n ǹ
mɔ sanam mɛ ba bɛɛ yõre tɔna, i ka
bu tɔn geeru sõɔsi, adama i bu mɛm
nɔɔwɔ n kun ka murafitiru yèn sõ i
Yinni nasie.
23 Ye i mɔ̀ kpuro i ye koowo
ka kĩru, kpa n sãa nge Yinniwa i
kuammɛ, n ǹ mɔ tɔmbu.
24 I n yɛ̃ ma Yinniwa u koo bɛɛ are
kɔsia yi yi sãa tubi ye u win tɔmbu
yiiye, domi Kirisiwa bɛɛn Yinni wìn
wãaru i wãa.
25 Adama wi u tora, u koo win
are wa nge mɛ win torara nɛ, domi
Gusunɔn mi, goo kun goo.

4

1 Bɛɛ yinnibu i bɛɛn yobu kuo dee
dee nge mɛ n weenɛ. I yaayo ma
bɛɛn tii i maa Yinni mɔ wɔllɔ.

Yiirebu

2 I tɛmanɔ kanaru sɔɔ kpa i n ka
swaa mɛɛra i n Gusunɔ takaru mɔ̀.
3 I maa sun kanaru kuo kpa
Gusunɔ u sun swaa kua su ka win
gari waasu ko, su ka kpĩ su Kirisin
asiri tubusia. Asiri yen sõna na wãa
pirisɔm sɔɔ tɛ̃.
4 N n mɛn na, i kanaru koowo kpa
n ka kpĩ n ye sõɔsi nge mɛ n weenɛ
n gere.
5 I tii kparo ka bwisi be ba kun
naanɛ doken mi. I saa baayere den-
dio yu ka arufaani ko.
6 I de bɛɛn gari yi n nɔɔbu do kpa
yi n swaa swĩi, kpa i n ka yɛ̃ nge mɛ
n weenɛ i baawure wisi.

Tɔbiribu ka nɔɔ kanabu

7 Bɛsɛn kĩnasi Tisiki, wi u sãa
sɔm kowo naanɛgii ka nɛn beruse
Yinnin sɔmburu sɔɔ u koo bɛɛ nɛn
labaari kpuro sõ.
8 Na bɛɛ nùn gɔriammɛwa u ka bɛɛ
sõ nge mɛ sa ka wãa, kpa u ka bɛɛ
gõru yɛmiasia.
9 Onɛsimu, bɛsɛn kĩnasi bɔrɔkini,
wi u sãa bɛɛn migii, u koo nùn
yõsirima. Bera ba koo bɛɛ sõ ye ya
sun deema mini kpuro.
10 Aritaaki, nɛ ka wì sa wãa
pirisɔm sɔɔ u bɛɛ tɔbura. Maaku
maa bɛɛ tɔbura wi u sãa Baanabasin
dusi. Na raa bɛɛ Maaku win gari
sõɔwa, ù n na bɛɛn mi, i nùn dam
koosio ka bɛɛrɛ.
11 Yosue wi ba mɔ̀ Yusitu, u maa
bɛɛ tɔbura. Be ita ye tɔnawa ba sãa
Yuu be ba naanɛ doke ma ba ka man
sɔmburu mɔ̀ Gusunɔn bandun sõ.
Ba man dam kã gem gem.
12 Epafasi, Yesu Kirisin sɔmɔ wi
u maa sãa bɛɛn migii, u bɛɛ tɔbura.
U ra kanaru ko gem gem bɛɛn sõ, u
Gusunɔ kanamɔ i ka kpĩ i yõra dim
dim ka tɔn giroru kpa i n sɔɔru sãa i
ka Gusunɔn kĩru kpuro ko.
13 Na kon kpĩ n nùn seeda diiya
ma u bɛɛn bwisikunu mɔ̀ gem

gem, ka maa be ba wãa Lodiseɔ ka
Herapolisiɔ.
14 Luku bɛsɛn kĩnasi dokotoro, wi
ka Demasi ba bɛɛ təbura.
15 I bɛsɛgibu təbirio be ba wãa
Lodiseɔ ka kurɔ wi ba mɔ̀ Ninfa ka
maa Yesun yigbɛ te ta ra mɛnnɛ win
yɛnuɔ.
16 I n tire teni gara i kpa i maa
tu Yesun yigbɛru wɛ̃ɛyɔ Lodiseɔ bu
gari. Kpa bɛɛn tii i maa garu gari te
ta wee Lodisegibun min di.
17 I maa Aasipu sɔ̃ɔwɔ u sɔmbu te
nɔ̀ni dokeo te ba nùn nɔmu sɔndia
Yinnin sɔma sɔɔ u ka kpĩ u tu
dakura.
18 Wee na yorumɔ ka nɛn tiin
nɔma, nɛ Pɔlu na bɛɛ təbura. I ku
duari ma na wãa pirisɔm sɔɔ.
Kpa Gusunɔn durom mu n ka bɛɛ
wãa.

TIRE GBIIKII TE PƆLU U TƐSALONIKAGIBU KUA

Sanam mɛ Pɔlu u tire te yorua, Tɛsalonika ya sãawa bera ye ba mɔ̀ Masedɔnin wuu maro ge Romugibu ba mɔ. Gisɔ Tɛsalonika ye, ya sãawa Gɛrɛkiban wuu maro yiruse sõɔ yɛ̃san nɔm geuɔ. Miya goo nimkusu su ra yõre. Pɔluwa u ka Labaari gea da mi, Gɔrobun Kookoosu 17:10-11. Amɛn biru Yuuba ba nisinu seewa ye ba wa tɔn tukobu ba naanɛ dokemɔ. Yen wahala ya dera Pɔlu u doona Tɛsalonikan di u da Bereɔ. Yen biruwa u Tɛsalonikagibun labaari nua saa win bõɔ Timɔten min di, yera u tire te yorua u ka bu tãsisia.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, wiru 1:1.
2. Siarabu, wiru 1:2-10.
3. Pɔlun sɔmburu Tɛsalonikaɔ, wiru 2:1n di sere wiru 3:13.
4. Kirɔba, wiru 4:1-12.
5. Yesun wuramarun gari, wiru 4:13n di sere wiru 5:11.
6. Tɔbiribu ka kirɔ dãaki, wiru 5:12-28.

Tɔbiribu

1 Bɛɛ Yesun yigbɛrugibu, bɛɛ be i wãa Tɛsalonikaɔ, bɛɛ be i sãa Gusunɔ Baaba ka Yinni Yesu Kirisigibu, nɛ Pɔlu ka Silasi ka Timɔte sa bɛɛ tɔbura. Durom ka alafia ya n ka bɛɛ wãa.

Tɛsalonikagibun wãaru

ka ben naanɛ dokebu

2 Sa ra n Gusunɔ siaramɔ bɛɛ kpuron sõ, sa ra n maa bɛɛ yaaye baadomma kanaru sɔɔ.

3 Sa yaaya Gusunɔ bɛsɛn Baaban wuswaaɔ nge mɛ i ka bɛɛn naanɛ dokebu hania mɔ̀, ka nge mɛ bɛɛn kĩra sõɔsiramɔ bɛɛn sɔm damginu sɔɔ, ka nge mɛ bɛɛn yĩiyɔbu bɛsɛn Yinni Yesu Kirisi sɔɔ bu yõ dim dim.

4 Bɛsɛgibu, bɛɛ be Gusunɔ u kĩ, sa yɛ̃ ma u bɛɛ gɔsa wigibu.

5 Domi bɛsɛn Labaari gea ya ɲ̀ nɛ bɛɛn mi ka gari tɔna, ka maa yen dama ya ka na ka Hunde Dɛɛro sannu ka maa sika sariru. Bɛɛn tii i yɛ̃ nge mɛ sa sĩisina bɛɛn suunu sɔɔ bɛɛn arufaanin sõ.

6 Ma i kua be ba bɛsɛn daa ka Yinnigia saarimɔ, domi i bɛsɛn Labaari gea mwa ka nuku doo bi Hunde Dɛɛro bɛɛ wɛ̃, baa mɛ ya ka bɛɛ nɔni swãaru naawa.

7 Yen biru bɛɛn tii i kua bèn daa Masedɔnin naanɛ dokeobu ka Gɛrɛkiba ba saarimɔ.

8 Domi Yinnin gari yi, yi nɔɔra saa bɛɛn min di, n ɲ̀ mɔ Masedɔni ka Gɛrɛkiban tem sɔɔ tɔna, adama bɛɛn naanɛ dokebu Gusunɔ sɔɔ bu sõɔsira yam kpuro sere n ɲ̀ maa tilasi su bin gari gere.

9 Ba gerumɔ nge mɛ i sun nɛnusina ye sa da bɛɛn mi, ka nge mɛ i gõru gɔsia i bũu sãaru deri i wura Gusunɔn mi i ka nùn sã, wi u sãa Yinni waso ka gemgii,

10 ka maa nge mɛ i win Bii wi u seeya gɔrin di swaa daki u na wɔllun di. Wiya Yesu, wi u sun yakia saa Gusunɔn mɔru ye ya sisin di.

2

Sɔmbu te Pɔlu kua

Tɛsalonikaɔ

1 Nɛgibu, bɛɛn tii i yɛ̃ ma bɛsɛn naaru bɛɛn mi ta ɲ̀ kue kam.

2 I yɛ̃ ma ba sun nɔni sõɔwa ba sun tõya kua Filipiɔ sa sere na bɛɛn mi. Ka mɛ, Gusunɔ sun wɔrugɔru wɛ̃ sa ka win Labaari gea kpara bɛɛn suunu sɔɔ, baa mɛ tɔn dabira sun yinari.

3 Bɛsɛn waasu ya ɲ̀ sãa torarun gari, ya ɲ̀ maa mɛnnɛ ka bwisiku kõsunu ganu ɲ̀ kun mɛ ka taki.

4 Adama, nge mɛ Gusunɔ sun naanɛ kua u ka sun Labaari gea nɔmu sɔndia, nge mɛya sa ka ye kparamɔ. Sa ɲ̀ ye mɔ̀ nge mɛ ya koo ka tɔmbu dore ma n kun mɔ Gusunɔ wi u bɛsɛn gõrusu wɛ̃ɛrimɔ.

5 Domi bɛɛn tii i yɛ̃ sãa sãa ma sa
ɲ̀ bɛɛ kɔkura ka gari dure, sa ɲ̀ maa
waasu kue su ka bɛɛn gobi wan sõ.
Gusunɔwa sãa bɛsɛn seeda.
6 Sa ɲ̀ maa bɛɛrɛ kasu bɛɛn mi ɲ̀
kun mɛ gabun mi,
7 baa mɛ sa ko raa kpĩ su bɛɛ
bɛsɛn dam sõɔsi yèn sõ sa sãa Kirisin
gɔrobu. Adama sa kuawa kpurɛ
kpurɛ bɛɛn suunu sɔɔ nge mɛ bii
mɛro ra win bibu nɔɔri.
8 Yèn sõ sa bɛɛ kĩ gem gem sa raa
sɔɔru sãa, n ɲ̀ mɔ su ka bɛɛ Gusunɔn
Labaari gea wɛ̃ tɔna, adama ka maa
bɛsɛn tiin wãaru, domi bɛɛn kĩra
sun nɛni.
9 Bɛsɛgibu, i bɛsɛn sɔmburu ka
bɛsɛn wahala yaaye ye sa wa. Sa
sɔmburu kua sõɔ sɔɔ ka wõkuru yèn
sõ sa ɲ̀ kĩ su bɛɛn goo gɔngɛrɛ ko
sanam mɛ sa Gusunɔn Labaari gea
kparamɔ bɛɛn suunu sɔɔ.

10 Bɛɛya i sãa bɛsɛn seedagibu
ka maa Gusunɔn tii, ma bɛsɛn
daa ya dɛɛre bɛɛ naanɛ dokeobun
wuswaaɔ, ya maa sãa dee dee, ya ɲ̀
taarɛ gaa mɔ.
11 I maa yɛ̃ ma sa ka bɛɛ kuawa nge
mɛ tundo u ra ka win bibu ko.
12 Sa bɛɛ dam kã, sa maa bɛɛn
gõrusu yɛmiasia, sa maa bɛɛ su-
uru kana i n ka sĩimɔ nge mɛ n
weenɛ Gusunɔn wuswaaɔ, wi u bɛɛ
sokumɔ i n ka bɔnu mɔ win yiiko sɔɔ
mi u bandu swĩi.
13 Sa ra maa Gusunɔ siare
baadomma yèn sõ sanam mɛ sa bɛɛ
waasu kua i ɲ̀ gari yi garisi tɔnugii,
i yi wurawa ma yi sãa Gusunɔgii.
Mɛya yi sãa ka gem, ma yi sɔmburu
mɔ̀ bɛɛ naanɛ dokeobu sɔɔ.
14 Nɛgibu, i ka Yesu Kirisin
yigbɛnu weena ni nu sãa
Gusunɔginu Yudeaɔ, domi i nɔni
swãaru wa saa bɛɛn temgibun min
di nge mɛ tɔn ben tii ba wa Yuuban
min di.
15 Yuu beya ba Yinni Yesu ka
Gusunɔn sɔmɔbu go, ba maa sun
nɔni sõɔwa. Ben daa kun Gusunɔ
wɛ̃re, ba maa ka tɔmbu kpuro
yibɛrɛ tɛɛru nɛni.

16 Ba mam yinamɔ su tɔn tukobu
waasu kua bu ka faaba wa. Nge
mɛya ben durum ya sosimɔ ya
bandamɔ. Adama Gusunɔn mɔru ya
den sakɛ fuke ben wirɔ.

Pɔlu u kĩ u kpam

Tɛsalonikagibu wa

17 Nɛgibu, nge mɛ sa bɛɛ bia sõɔ
yiru wasi sɔɔ, n ɲ̀ mɔ gõru sɔɔ, sa
bɛɛn bɛkɛ mɔ̀ gem gem sa sɛnde su
ka bɛɛ wa.
18 Sa kĩa su wurama bɛɛn mi. Nɛ
Pɔlu na kasu nge nɔn yiru n ka na,
adama Setam sun swaa ganua.
19 Dɔma te Yinni Yesu koo
wurama, mba n ko n sãa bɛsɛn
yĩiyɔbu ka bɛsɛn nuku dobu, mba sa
ko maa ka woo kana win wuswaaɔ
ma n kun bɛɛ.
20 Geema, bɛɛn sõna sa woo
kanamɔ, sa maa nuku dobu mɔ.

3

1 Yen sõ, sanam mɛ bɛsɛn bwɛ̃ra
yina yu kpuna, sa gõru doke ma nɛ
na kon sina Atɛniɔ nɛ turo.
2 Ma na bɛsɛgii Timɔte gɔra wi
u sãa Gusunɔn sɔm kowo Kirisin
Labaari gean sõ. Na nùn gɔra bɛɛn
mi u ka bɛɛ tãsisia, kpa u bɛɛ dam kɛ̃
bɛɛn naanɛ dokebu sɔɔ,
3 kpa baa bɛɛn turo u ku de nɔni
swãa teni tu nùn nanda. Domi bɛɛn
tii i yɛ̃ ma yeni ya ɲ̀ koo ko ya kun
sun deemɛ.
4 Baa sanam mɛ sa raa wãa ka bɛɛ,
sa bɛɛ sõɔwa kɔ ma ba koo sun nɔni
sõ. Mɛya n maa koora nge mɛ i yɛ̃ sãa
sãa.
5 Yen sõna, sanam mɛ nɛn bwɛ̃ra
yina yu kpuna, na Timɔte gɔra bɛɛn
mi kpa n ka gia mɛ bɛɛn naanɛ
dokebu sãa. Na bɛrum kua kɔkuro
kun da bɛɛ kɔkura i ka durum ko,
kpa bɛsɛn sɔmburu ta n kue kam.
6 Adama tɛ̃, ye Timɔte u wurama
bɛɛn min di, u sun bɛɛn naanɛ
dokebu ka bɛɛn kĩrun baaru gea
sõɔwa. U sun sõɔwa ma i ra n sun
yaaye ka kĩru ma i kĩ i sun wa gem
gem nge mɛ bɛsɛn tii sa kĩ su bɛɛ wa.
7 Yen sõna nɛgibu, baa mɛ sa nɔni
swãaru wa ka wahala kpuro, bɛsɛn

nukura yɛmia ka bɛɛ bɛɛn naanɛ dokebun sɔ̃.
8 Tɛ̃, bɛsɛn hunde ya wurama yèn
sɔ̃ i yɔ̃ dim dim Yinni sɔɔ.
9 Amɔna sa ko Gusunɔ siara n
nɛ bɛɛn sɔ̃, ka nuku doo baka bi
i sun wɛ̃ɛmɔ Gusunɔ bɛsɛn Yinnin
wuswaaɔ.
10 Bururu ka yoka sa nùn kanamɔ
gem gem u de su bɛɛ wa kpam ka
nɔni, kpa su sosi ye n kɔmia bɛɛn
naanɛ dokebu sɔɔ.
11 Kpa Gusunɔ bɛsɛn Baaban tii ka
bɛsɛn Yinni Yesu Kirisi bu sun swaa
kua su ka na bɛɛn mi.
12 Kpa wi, Yinni u bɛɛn kĩru sosi tu
kpɛ̃a bɛɛn tii tiinɛ sɔɔ ka maa tɔmbu
kpuron mi nge mɛ bɛsɛn kĩra sãa bɛɛ
sɔɔ.
13 Kpa u bɛɛn gɔ̃rusu tãsisia su ka
dɛɛra su ko taarɛ sarirugisu Gusunɔ
bɛsɛn Baaban wuswaaɔ, sanam mɛ
bɛsɛn Yinni Yesu koo wurama ka
wigibu kpuro.

4

Kookoo si su Gusunɔ wɛ̃re

1 Ye n tie nɛgibu, i gia bɛsɛn min
di mɛ n weenɛ i n sĩimɔ n ka Gusunɔ
wɛ̃re, i maa mɔ̀ mɛ kɔ. Tɛ̃ sa yiire sa
bɛɛ kanamɔ ka Yinni Yesun yĩsiru, i
n mɔ̀ mɛ i n dɔɔ.
2 Domi i yɛ̃ yiire bi sa bɛɛ wɛ̃ ka
Yinni Yesun yiiko.
3 Wee, ye Gusunɔ u kĩ bɛɛ sɔɔ, yera
i n dɛɛre kpa i tii kpĩ mam mam
sakararun kobu sɔɔ.
4 Kpa durɔ baawure u n yɛ̃ nge
mɛ wi ka win kurɔ ba ko n wãasinɛ
dɛɛraru ka bɛɛrɛ sɔɔ,
5 n ṅ maa mɔ ka wasin binɛn kĩru
nge mɛ tɔn tukobu ba mɔ̀ be ba kun
Gusunɔ yɛ̃.
6 Gari yini sɔɔ, n ṅ weenɛ goo u
win kpaasi torari ṅ kun mɛ u nùn
taki di. Sa bɛɛ yenin kirɔ kua kɔ,
sa bɛɛ sɔ̃ɔwa ma Yinniwa u koo yen
mɔru kɔsia.
7 Domi Gusunɔ kun sun soka su
ka daa disinugia ko ma n kun mɔ sa
n dɛɛre.
8 Yen sɔ̃, baawure wi u sɔ̃ɔsi
te yina, n ṅ tɔnun gere u yina,
Gusunɔn gerewa u yina wi u bɛɛ
win Hunde Dɛɛro kã.
9 Ye n sãa naanɛ dokeobun kĩanaa,
n ṅ tilasi n ka bɛɛ ye yorua. Domi
Gusunɔ u bɛɛ sɔ̃ɔsi nge mɛ n weenɛ
i n kĩanɛ bɛɛn tii tiinɛ sɔɔ.
10 Geema, i mɔ̀ mɛ ka naanɛ
dokeobu kpuro be ba wãa
Masedɔniɔ. Adama nɛgibu, sa bɛɛ
kanamɔ, i n mɔ̀ mɛ i n dɔɔ.
11 I kookari koowo i n ka nɔɔ tia
sãa, kpa i n bɛɛn tiin wunanɔsu mɔ̀,
i n sɔmburu mɔ̀ nge mɛ sa raa bɛɛ
yiire.
12 Nge mɛya bɛɛn kookoosu su ko
n wã be ba kun naanɛ doken mi, kpa
i kun maa gãanu ganun yãaru mɔ.

Yinnin naaru

13 Nɛgibu, sa kĩ i gem gia be ba gun
sɔ̃, kpa i kun nuki sankire nge be ba
tie be ba kun yĩiyɔbu mɔ.
14 Sa naanɛ doke ma Yesu u gu,
ma u kpam seewa gɔrin di. Yen sɔ̃,
sa naanɛ sãa ma, be ba Yesu naanɛ
doke ba ka gu, Gusunɔ u koo ka bu
wurama ka wi sannu.
15 Yeniwa Yinnin sɔ̃ɔsi bi sa bɛɛ
sɔ̃ɔmɔ. Bɛsɛ be sa ko n wãa dɔma
te Yinni u koo na, sa ṅ ko gɔribu
gbiiya.
16 Domi u koo de gbãrabu bu
nɔɔra ka Gusunɔn gɔrado wirugiin
nɔɔgiru ka win kɔban wurenu, kpa
Yinnin tii u sarama saa wɔllun di.
Wigii be ba gu ba koo gbi bu se.
17 Yen biru bɛsɛ be sa tie sa wasi,
ba koo sun sua ka be sannu guru
winu sɔɔ, kpa su ka nùn yinna wom
dirum sɔɔ. Mɛya sa ko n wãa ka wi
sannu ka baadomma.
18 Yen sɔ̃, i de i dam kɛ̃ɛna ka gari
yini.

5

1 Nɛgibu, n ṅ tilasi su ka bɛɛ tɔ̃ru
ka sanam yorua mɛ̀ sɔɔ yabu yeni ya
koo koora.
2 Domi bɛɛn tii i yɛ̃ gem ka gem ma
Yinnin tɔ̃ru ta koo nawa nge gbɛnɔ
wi u sisi wɔ̃kuru.
3 Sanam mɛ tɔmba kun ka gɛɛ
nande ba mɔ̀, alafia wãa, saa yera
kpeerasiabu koo tunuma suaru

sɔɔ nge mɛ maru wuriribu bu ra
guragii deemɛ, ba ɲ̀ maa kpiki yeru
wasi.
4 Adama bɛɛ nɛgibu, i ɲ̀ wãa yam
wɔ̃kuru sɔɔ, n ɲ̀ maa weenɛ sanam
mɛ, mu bɛɛ biti mwa nge gbɛnɔn
naaru.
5 Bɛɛ kpurowa i sãa yam bururam
tɔmbu ka maa sõɔ sɔɔgibu. Sa ɲ̀ sãa
wɔ̃kurugibu be ba wãa yam wɔ̃kuru
sɔɔ.
6 Yen sõ, su ku dweeya nge be ba
tie, adama n weenɛ su se su yɔ̃ra sa
n ka tii sɛ.
7 Wɔ̃kura tɔmbu ba ra dweeye,
wɔ̃kura tam nɔrobu ba ra maa tam
nɔ.
8 Adama bɛsɛ be sa sãa sõɔ sɔɔgibu,
n weenɛ sa n tii sɛ. Su naanɛ dokebu
ka kĩru sebe nge tarakpe, su maa
faaban yĩiyɔbu doke nge sii furɔ
kɔkɔru.
9 Domi Gusunɔ u ɲ̀ sun soka su
ka win mɔru wa, u sun sokawa su
ka faaba wa saa bɛsɛn Yinni Yesu
Kirisin min di
10 wi u gu bɛsɛn sõ, kpa sa n wãaru
dimɔ ka wi sannu, sà n wãa hunde
sɔɔ ɲ̀ kun mɛ baa sà n gu.
11 Yen sõ, i n dam kɛ̃ɛnamɔ kpa i n
tãsisianamɔ nge mɛ i mɔ̀ tɛ̃.

Tɔbiribu ka kirɔ dãaki

12 Sa maa bɛɛ kanamɔ nɛgibu, i
bu bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ be ba sɔmburu mɔ̀
gem gem bɛɛn suunu sɔɔ, be Yinni u
dera ba bɛɛ kparamɔ ma ba bɛɛ swaa
sõɔsimɔ.
13 I n ben kĩru mɔ ta n kpã ka bɛɛrɛ
ben sɔmburun sõ. I de i n nɔɔ tia sãa
bɛɛn tii tiinɛ sɔɔ.
14 Sa bɛɛ kanamɔ nɛgibu, i mɛm
nɔɔ sarirugibu kirɔ koowo. I bu
dam kɛ̃ɛyɔ be ba mwia kpanɛ. I dam
sarirugibu somiɔ. I ka tɔmbu kpuro
tɛmanɔ.
15 I laakari koowo i ku de goo u
win beruse kɔ̃sa kɔsia, adama i n gea
kuanammɛ ka maa be ba tie kpuro.
16 I n nuku dobu mɔ sanam
baamɛre sɔɔ.
17 I n da n kanaru mɔ̀ saa baayere.
18 I n siaramɔ baa ɲ̀ n mɛren na.
Yeniwa Gusunɔ u kĩ i ko bɛɛ ka Yesu
Kirisin wãasinaa sɔɔ.
19 I ku Hunde Dɛɛro yinari u
sɔmburu ko bɛɛ sɔɔ.
20 I ku Gusunɔn sɔmɔbun gari
gɛm.
21 Adama i gãanu kpuro wɛ̃ɛrio
kpa i nɛnɛ ni nu sãa gem.
22 I tii nɛnuɔ kɔ̃sa baayeren di.
23 Kpa Gusunɔ, Yinni wi u ra
alafia wɛ̃, u bɛɛ wuna i ka ko wigibu
mam mam, kpa u bɛɛn hunde ka
bɛɛn bwɛ̃ra ka bɛɛn wasi kpuro bere
taarɛ sariru sɔɔ sere ka bɛsɛn Yinni
Yesu Kirisin wuramarɔ.
24 Gusunɔ wi u bɛɛ soka u naanɛ
mɔ, u koo maa ye kpuro ko.
25 Nɛgibu, i n sun kanaru
kuammɛ.
26 I bɛsɛgibu kpuro tɔbirio ka kĩru.
27 Na bɛɛ yiiremɔ ka Yinnin yĩsiru,
i bɛsɛgibu kpuro tire teni gario.
28 Kpa Yinni Yesu Kirisin durom
mu n wãa ka bɛɛ.

TIRERU YIRUSE TE PƆLU U TƐSALONIKAGIBU KUA

Pɔlu u Tɛsalonikagibu tireru yiruse teni yorua domi u nua ma gaba burisinɛ ben suunu sɔɔ Yesun wuramarun sõ. Gaba tamaa Yesun wurama te, ta turuku kua. Yera ba ben sɔmburu deri. Ba ǹ maa garu mɔ̀ ma mɛro bisibu gabu ba sere bu nɔɔrimɔ. Gaba maa burisinɛ yèn sõ ba tamaa Yesu u wurama kɔ, ma u bu deri, ma n sãare nɔni swãa te ba wa Yesun sõ ta kua kam. Yen sõna Pɔlu u bu sõɔsiru wɛ̃ te ta gerumɔ mɛ Yesun wuramaru ta ko n sãa. Ma u garu koo sari be gerusi bu ka sɔmburu ko. Mɛya u maa be ba nɔni sõɔmɔ dam kã bu ka tɛmana. Domi Yesu u koo baawure siriawa dee dee u sere nùn win are wɛ̃.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu ka nuku yɛmiasiabu, wiru 1.
2. Kõsan kowon kuramaru ka Yesun wuramaru, wiru 2:1-12.
3. Kirɔba, wiru 2:13n di sere wiru 3:15.
4. Tɔbiri dãakibu, wiru 3:16-18.

Tɔbiribu

1 Bɛɛ Yesun yigbɛrugibu, bɛɛ be i wãa Tɛsalonikaɔ bɛɛ be i sãa Gusunɔ bɛsɛn Baaba ka Yinni Yesu Kirisigibu bɛsɛ Pɔlu ka Silasi ka Timɔte, sa bɛɛ tɔbura.

2 Gusunɔ Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bɛɛ durom kua kpa bu bɛɛ alafia kɛ̃.

Siribu ko n wãa

Kirisin naarun tõru sɔɔ

3 Bɛsɛgibu, n weenɛ sa n Gusunɔ siaramɔ saa baayere bɛɛn sõ. N wã sa n mɔ̀ mɛ yèn sõ bɛɛn naanɛ dokebu bu sosimɔ gem gem, ma kĩi te i mɔ bɛɛn tii tiinɛ sɔɔ ta maa kpɛ̃amɔ ta sosimɔ.

4 Yen sõna bɛsɛn tii sa Yesun yigbɛnu woo kanɛ bɛɛn sõ, domi i tɛmana i yõ naanɛ dokebu sɔɔ nɔni swãaru ka tõyan saa.

5 Yeniwa ya sõɔsimɔ kam kam ma Gusunɔ u ra siri dee dee, kpa bu ka bɛɛ garisi be ba tura ba n ka wãa mi Gusunɔ u bandu swĩi tèn sõ i wahala waamɔ.

6 Domi Gusunɔ u koo ko ye n sãa dee dee, u koo bu nɔni sõ be ba bɛɛ nɔni sõɔmɔ.

7 Ma bɛɛ be i nɔni swãaru waamɔ, u koo bɛɛ wɛ̃rabu wɛ̃ ka maa bɛsɛn tii, sanam mɛ Yinni Yesu koo kurama wɔllun di ka dõɔ yari ka win gɔrado damgibu.

8 Yesu wiya u koo bu sɛɛyasia be ba kun Gusunɔ yɛ̃, ka be ba kun wi, Yinni Yesun Labaari gea wure.

9 Ben dii kɔsiaru ta ko n sãawa kam koo bi bu kun nɔru mɔ sere ka baadomma. Ba ko n karanɛwa ka Yinni ka maa win yiiko damgia,

10 sanam mɛ u koo na kpa win bɛɛrɛ yu sõɔsira wigibu sɔɔ, kpa naanɛ dokeobu kpuro ba n nùn kãsa tõɔ te sɔɔ. Bɛɛn tii i ko n maa wãa mi, domi i bɛsɛn seeda naanɛ doke ye sa di.

11 Yen sõna sa kanaru mɔ̀ baadomma bɛɛn sõ, Gusunɔ bɛsɛn Yinni u ka kpĩ u bɛɛn kookoosu siara wãa te u bɛɛ sokua sɔɔ kpa win dam mu de i gea ko ye i gõru doke kpa mu maa de bɛɛn naanɛ dokebun kookoosu su n yiba.

12 Nge mɛya bɛsɛn Yinni Yesun yĩsira koo ka bɛɛrɛ wa bɛɛn min di, kpa bɛɛ i maa bɛɛrɛ wa win min di Gusunɔ ka Yinni Yesu Kirisin durom saabu.

2

Kõsan kowo

1-2 Nɛgibu, na bɛɛ kanamɔ i ku de bɛɛn laakari yu burisina, bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin wuramarun garin sõ ka maa bɛsɛn mɛnnabu win mi, i ku maa de sɔmɔbun gari gɛɛ ǹ kun mɛ waasu gaa ǹ kun mɛ tire te ba nɛɛ na yorua, yen gaa yu bɛɛ biti ko yà n gerua ma Yinnin tõra tunuma kɔ.

3 I ku de bu bɛɛ nɔni wɔ̃ke baa
fiiko. Yinnin tɔ̃ɔ te, tu sere na tɔn
dabira koo Gusunɔ seesi, yen biru
kɔ̃san kowo wi, u koo kurama wi u
sãa kam kooren bii.
4 U koo tii sua n kpuro kere kpa u
ye kpuro seesi ye ba sokumɔ Yinni
ka ye ba sãamɔ. U koo mam da u
sina Gusunɔn sãa yerɔ kpa u tii soku
Gusunɔ.
5 I ɲ̀ yaaye ma na bɛɛ yeni sɔ̃ɔwa
sanam mɛ na wãa bɛɛn mi?
6 Tɛ̃, i yɛ̃ sãa sãa ye ya nùn nɛnusi
sere win saa yu ka turi.
7 Domi kɔ̃sa ya sɔmburu mɔ̀ kɔ
asiri sɔɔ. Adama wi u gina ye
yinasiamɔ u ko n ye yinasiamɔwa
sere bà n ka nùn doona.
8 Saa yera kɔ̃san kowo wi, u koo
kurama kpa Yinni Yesu u nùn wom
wure u go, kpa u nùn kpeerasia ka
win naarun yiiko.
9 Kɔ̃san kowo wi, u koo na ka
Setam dam, kpa u sɔm maamaakigii
bwese bweseka ko ye ya sãa
weesugia.
10 U koo maa bu nɔni wɔ̃ke bu ka
kom kɔ̃sum ko, be ba koo kam ko
yèn sɔ̃ ba yina bu gem kĩa mɛ mu
koo bu faaba ko.
11 Yenin sɔ̃na Gusunɔ u koo de gãa
damginu ganu nu bu torasia bu ka
weesu naanɛ ko.
12 Nge mɛya, be ba ɲ̀ gem naanɛ
doke ma ba kom kɔ̃sum kua ka
nuku dobu, ba koo taarɛ sua.

Ba bɛɛ gɔsa i ka faaba wa

13 Nɛgibu, bɛɛ be Yinni u kĩ, sa ɲ̀
ko ko sa kun Gusunɔ siare bɛɛn sɔ̃
saa baayere. Domi Gusunɔ u bɛɛ
gɔsa saa toren di i ka faaba wa ka
Hunde Dɛɛron dam wi u bɛɛ kua
Gusunɔgibu, ka maa bɛɛn naanɛ ye
i mɔ gem sɔɔ.
14 Yenin saabuwa Gusunɔ u
bɛɛ soka ka bɛsɛn Labaari gean
kparabu, i n ka bɔnu mɔ bɛsɛn Yinni
Yesu Kirisin yiiko sɔɔ.
15 N n mɛn na nɛgibu, i yɔ̃ro dim
dim i n sɔ̃ɔsi ni nɛni ni sa bɛɛ sɔ̃ɔsi
nɔɔ ka nɔɔ ka maa tireru sɔɔ.
16 Gusunɔ bɛsɛn Baaba wi u sun
kĩa, ma win durom saabu u sun
dam kã mɛ mu kun nɔru mɔ ka maa
yĩiyɔ geebu, wi ka bɛsɛn Yinni Yesu
Kirisin tii
17 bu bɛɛn gɔ̃rusu dam kɛ̃, kpa bu
bɛɛ tãsisia i ka sɔm geenu ka gari gee
kpuro ko.

3

I sun kanaru kuo

1 Ye n tie nɛgibu, i sun kanaru kuo
kpa Yinnin gari yi wa yi kparara
fuuku, kpa yi n yiiko mɔ nge mɛ yi
kua bɛɛn suunu sɔɔ.
2 I maa kanaru koowo kpa
Gusunɔ u sun wɔra tɔn kɔ̃so wiru
sariban nɔman di, domi n ɲ̀ tɔmbu
kpuro ba gari yi naanɛ dokemɔ.
3 Adama Yinni u sãa bɔrɔkini. U
koo bɛɛ tãsisia kpa u bɛɛ kɔ̃su tɔn
kɔ̃so win sɔ̃.
4 Yinni u dera sa bɛɛ naanɛ sãa. Sa
yɛ̃ ma i mɔ̀ ye sa bɛɛ yiire, mɛya i ko
n maa mɔ̀ i n dɔɔ.
5 Kpa Yinni u de bɛɛn bwisikunu
nu n woo Gusunɔn kĩru gia ka maa
Kirisin tɛmanabu sɔɔ.

N weenɛ tɔnu u sɔmburu ko

6 Nɛgibu, ka Yinni Yesu Kirisin
yĩsiru sa bɛɛ yiiremɔ, i naanɛ dokeo
baawure gɔwo wi u sãa garu koo
sari ma u ɲ̀ sɔ̃ɔsinu swĩi ni sa bɛɛ wɛ̃.
7 Bɛɛn tii i yɛ̃ mɛ n weenɛ i bɛsɛn
daa saari. Domi sa ɲ̀ kue garu koo
sariba bɛɛn suunu sɔɔ.
8 Sa ɲ̀ goon dĩanu di sa kun nin
gobi kɔsie, adama sa sɔm sɛ̃sɔgiru
kua bururu ka yoka sere sa wasira
kpa su ku ka ko goon sɔmunu.
9 N ɲ̀ mɔ sa ɲ̀ yen yiiko mɔ, adama
sa kĩwa bɛsɛn tii su bɛɛ kom gem
sɔ̃ɔsi mɛ i ko saari.
10 Sanam mɛ sa wãa bɛɛn mi sa bɛɛ
yiire sa nɛɛ, wi u kun kĩ u sɔmburu
ko, n ɲ̀ maa weenɛ yɛ̃ro u di.
11 Wee, sa nua ma bɛɛn gabu ba
sãa yikurobu be ba kun garu mɔ̀ ma
n kun mɔ gari wɔbia wɔribu.
12 Sa tɔn ben bweseru yiiremɔ
sa bu suuru kanamɔ Yinni Yesu
Kirisin sɔ̃, bu de bu sɔmburu ko
laakari sɔɔ kpa bu ben tii diisia.
13 Adama bɛɛ nɛgibu, i ku wasira
ka gean kobu.

14 Goo ù n yina u gari yi mɛm
nɔɔwa yi sa yorua tire teni sɔɔ, i n
nùn laakari sãa kpa i kun maa gãanu
mɔɔsinɛ ka wi, n wa sekuru tu nùn
mwa.
15 I ku nùn garisi nge yibɛrɛ,
adama i nùn swaa sɔ̃sio mɛro bisi
bisikum.

Domaru ka tɔbiribu

16 Yinni wi u ra alafia wɛ̃ u bɛɛ
alafia kɛ̃ saa baayere ye n bɛɛ deema
kpuro sɔɔ kpa u n ka bɛɛ kpuro wãa.
17 Ka nɛn tiin nɔmuwa na yeni
yorua. Nɛ Pɔlu na bɛɛ tɔbura. Yera n
sãa nɛn yĩreru nɛn tirenu kpuro sɔɔ.
18 Nɛn yora mi. Kpa bɛsɛn Yinni
Yesu Kirisin durom mu n ka bɛɛ
kpuro wãa.

TIRE GBIIKII TE PƆLU U TIMƆTE KUA

Timɔte u Yesu naanɛ dokewa win aluwaasirun di, sanam mɛ Pɔlu u da Lisitiɔ nɔn gbiikiru. Win daaru yiruse sɔɔra u Timɔte gɔsa u ka nùn yɔ̃siri bu Labaari gea kparam da, Gɔrobun Kookoosu wiru 16:1-3. Timɔten tundo u sãawa Gɛrɛki, ma win mɛro u sãa Yuu wi u Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃ too, wiru 1:1-5. Pɔlu u tire te yoruawa win tɔkɔru sɔɔ. U Timɔte sɔ̃ɔwa u nɛɛ u de u n tãsa win naanɛ dokebu sɔɔ, kpa u Yesun Labaari gean taa geebu ko, kpa win sanu sanusu su n dɛɛre Yesugibun suunu sɔɔ, wiru 3:15. U maa nùn ka swaa sɔ̃ɔsi ye ya weenɛ Yesun yigbɛ kparobu ka Gusunɔn sɔm kowobu kpuro bu swĩi. Mɛya u maa nùn sɔ̃ɔmɔ nge mɛ Yesugibu ba ko n wãasinɛ. U maa nùn kirɔ mɔ̀ u ka sɔ̃ɔsi geenu sɔ̃ɔsi ni nu dɛɛre keu koosio weesugibun sɔ̃.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, wiru 1:1-2.
2. Sɔ̃ɔsi te Pɔlu u Timɔte wɛ̃ Yesun yigbɛru ka ten sɔm kowobun sɔ̃, wiru 1:3n di sere wiru 3:16.
3. Sɔ̃ɔsi te Pɔlu u Timɔte wɛ̃ win sɔmburu sɔ̃, wiru 4n di sere wiru 6.

Tɔbiribu

1-2 Timɔte, wunɛ wi a kua nɛn bii yèn sɔ̃ a Yesu naanɛ doke, Gusunɔ Baaba ka Yesu Kirisi bɛsɛn Yinni bu nun durom ka wɔnwɔndu kua kpa bu nun alafia kɛ̃. Nɛ Pɔlu, Yesu Kirisin gɔro nge mɛ Gusunɔ bɛsɛn Faaba kowo ka Yesu Kirisi wi u sãa bɛsɛn yĩiyɔbu, ba man yiire, na nun tire teni kuammɛ.

Sɔ̃ɔsi weesugirun kirɔ

3 Tɛ̃, na kĩ a sina Efesuɔ nge mɛ na nun yiire sanam mɛ na dɔɔ Masedɔni gia kpa a bu yinari be ba sɔ̃ɔsi tukunu sɔ̃ɔsimɔ.

4 A bu sɔ̃ɔwɔ bu ku raa ben laakari doke gari yi tɔmba seka sɔɔ, ka maa sikadoban yĩsa sɔɔ. Yeya ya sikirinɔsu seeyamɔ, ya ṅ maa Gusunɔn himba wuswaa daasiamɔ ye tɔnu ra gie ka naanɛ dokebu.

5 Adama na yiire bi mɔ̀wa n ka bɛɛn kĩru seeya te ta wee saa gɔ̃ru ge ga dɛɛren di ka laakari taarɛ sarirugian di ka maa naanɛ doke kpikibun di.

6 Wee, gaba gɛra saa gari yin min di ma ba kɔ̃ɔra sikirinɔ kamgisu sɔɔ.

7 Ba kĩ ba n sãa Gusunɔn woodan keu sɔ̃ɔsiobu, adama ba ṅ ben tiin garin tubusianu yɛ̃ baa yi ba gerumɔ ka naanɛ baka.

8 Ka mɛ, sa yɛ̃ ma wooda ya wã tɔnu ù n ye dendimɔ nge mɛ n weenɛ.

9 Kpa u n yɛ̃ ma ba ṅ wooda kue gemgibun sɔ̃. Ba ye kuawa wooda sarobu ka mɛm nɔɔ sarirugibun sɔ̃, ka be ba ṅ Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃, ka durumgibu, ka maa tɔn be ba ṅ Gusunɔ ka gãa dɛɛranun bɛɛrɛ yɛ̃, ka sere be ba ben tundobu ṅ kun mɛ ben mɛrobu goomɔ, ka maa tɔn gowobu gabu,

10 ka maa sakara kowobu, ka tɔn durɔ be ba kɔ̃ɔ mɛnnamɔ ben tii tiinɛ, ka be ba tɔmbu gbɛnimɔ ba dɔramɔ, ka weesugibu, ka be ba weesu sɔɔ bɔ̃rumɔn sɔ̃, baayere kpuro gesi ye ya kun sãa sɔ̃ɔsi geeru.

11 Sɔ̃ɔsi te, ta wãawa Labaari gea ye ba man nɔma bɛria sɔɔ. Gusunɔwa ya ka yã. Wiya u yiiko mɔ, u maa sãa domarun nuuru.

Siarabu

Gusunɔn wɔnwɔndun sɔ̃

12 Na Yesu Kirisi bɛsɛn Yinni siara wi u man dam kã n ka nɛn sɔmburu ko. Na saabu kua yèn sɔ̃ u man garisi naanɛgii ma u man gɔsa win sɔmburu sɔɔ,

13 baa mɛ na ra raa nùn gari kam gerusi ma na nùn nɔni sɔ̃ɔwa ma nɛn mɔru ku ra n toma. Ka mɛ, u man wɔnwɔndu kua yèn sɔ̃ na ṅ yɛ̃ ye na mɔ̀, domi na ṅ daa naanɛ doke.

14 Ma bɛsɛn Yinnin durom mu
banda nɛ sɔɔ. U man naanɛ dokebu
ka kĩru wɛ̃.
15 Gari naanɛgii yi yi weenɛ i
nɔma gãri i mwa mam mam yiya,
Yesu Kirisi u na handunia sɔɔ u ka
durumgibu faaba ko bè sɔɔ na sãa
ben kpoko.
16 Adama yenin sɔ̃na Gusunɔ
u man wɔnwɔndu kua, kpa Yesu
Kirisi u ka kpĩ u win suuru nɔru
sarirugia sɔ̃ɔsi nɛ sɔɔ nɛ wi na sãa
kpoko, kpa na n ka sãa yĩreru ben
sõ be ba koo nùn naanɛ doke bu ka
wãaru te ta ku ra kpe wa.
17 Tɛ̃, Gusunɔ turo wi, sina boko
wi u ko n wãa ka baadommaɔ,
wi u kun gbimɔ, wi ba ɲ̀ ka nɔni
waare, wigia bɛɛrɛ ka yiiko sere ka
baadommaɔ. Ami.
18 Timɔte nɛn bii, na nun yiire
bini mɔ̀ nge mɛ Gusunɔn sɔmɔbu ba
raa gerua wunɛn sõ. A de sɔmɔ ben
gari yi, yi n sãa wunɛn tabu yãnu
kpa a ka taa geebu ko
19 a n naanɛ doke kpa wunɛn gɔ̃ru
ga kun nun taarɛ wɛ̃ɛmɔ. Adama
sibu gabu ba ɲ̀ gɔ̃ru gen bweseru
swaa sue, ma ba ben naanɛ dokebu
kam koosia nge goo nimkuu ge ga
nim diira.
20 Tɔn be sɔɔra Himɛnɛ ka
Alesandu ba wãa be na Setam nɔmu
sɔndia bu ka gia ma n ɲ̀ weenɛ bu
Gusunɔ gari kam gerusi.

2

Kanarun gari

1 Yen sɔ̃na na bɛɛ kanamɔ gbiikaa,
i n kanaru mɔ̀ tɔmbu kpuron sõ i n
bikiamɔ ka tii kawabu, kpa i n da
maa Gusunɔ siare.
2 Nge mɛya i maa kanaru koowo
tem yɛ̃robun sõ ka sere be ba wãa
aye damginu sɔɔ kpuro, kpa su wa
su bɛsɛn handunian wãaru di ka
bɔri yɛndu ka alafia, sa n Gusunɔ
bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ kpa sa n daa gea mɔ̀.
3 Kana ten bwesera ta wã ta
ra maa Gusunɔ bɛsɛn Faaba kowo
wɛ̃re
4 wi u kĩ tɔmbu kpuro bu faaba
wa, kpa bu wa bu gem tubu.
5 Domi Gusunɔ turowa wãa,
sannɔ yakianɔ turowa maa wãa
bɛsɛ ka Gusunɔn baa sɔɔ, wiya Yesu
Kirisi wi u kua tɔnu,
6 ma u tii wɛ̃ u kua baawuren
abɔru. Seeda yera ya sɔ̃ɔsira sanam
mɛ yen saa ya tura.
7 Yenin sɔ̃na ba man gɔsa waasu
kowo ka gɔro, kpa n ka tɔn tukobu
naanɛ dokebu ka gem keu sɔ̃ɔsi.
Geema na gerumɔ na ɲ̀ weesu mɔ̀.
8 Yen sɔ̃na na kĩ baama mi ba
kanaru mɔ̀ tɔn durɔbu bu tu ko ba
n nɔma ye ya dɛɛre sue wɔllɔ n kun
ka mɔru n kun ka sikirinɔ.
9 Mɛya maa na kĩ tɔn kurɔbu bu
tii sɔmɛ saka sɔɔ ka girima kpa ben
buraru ta kun sãa tara gidigia ɲ̀ kun
mɛ wura ɲ̀ kun mɛ goonu, bu ku
maa yãa gobi bɛkɛginu doke.
10 Adama ben bura yãnu nu n
sãa kookoo burasu nge mɛ n weenɛ
kurɔ be ba tii garisi Gusunɔ sãɔbu
bu ko.
11 A de tɔn kurɔ u gia laakari sɔɔ ka
wii kpĩibu mam mam.
12 Na ɲ̀ wure tɔn kurɔ u keu sɔ̃ɔsi,
ɲ̀ kun mɛ u n sãa tɔn durɔn wirugii
adama u n da n maari.
13 Domi Adamuwa Gusunɔ u gbia
u taka kua, yen biru Efa.
14 Mɛya n ɲ̀ mɔ Adamu Setam u
nɔni wɔ̃kua, win kurɔwa, u nɔni
wɔ̃kua ma u wooda sara.
15 Adama tɔn kurɔ u koo faaba wa
ù n bibu marumɔ ù n gesi wãa naanɛ
dokebu ka kĩru ka wãa dɛɛraru sɔɔ
ka tii yɛ̃ru sannu.

3

Yesun yigbɛ kparobu

1 Gari naanɛgii wee. Goo ù n kĩ u
n sãa Yesun yigbɛ kparo, sɔm geera
u kĩ.
2 N weenɛwa yɛ̃ro u n sãa taarɛ
sarirugii kpa u n kurɔ turo dege
dege mɔ, yen biru u n maa sãa
gayagii kpa u n tii yɛ̃ u kun sãa tɔn
bɛrɛtɛkɛ, adama u n sãa sɔbun yaarɛ
kowo ka maa wi u koo keu sɔ̃ɔsibu
kpĩ.

3 Kpa u kun sãa tam nɔro ɲ̀ kun
mɛ sannɔ kĩro adama u n sãa su-
urugii wi u alafia kĩ, kpa u kun sãa
gobin kĩro.
4 Kpa u n sãa wi u win yɛnu nɔma
sikerenɛ mam mam, kpa u win bibu
mɛm nɔɔbu ka tɔnun bɛɛrɛ wɛ̃ɛbu
kpuro sɔ̃ɔsi.
5 Domi tɔnu ù kun yɛ̃ mɛ u koo
ko u ka win tiin yɛnu nɔma sik-
erena, amɔna yɛ̃ro wi, u koo ka kpĩ
u Gusunɔn yigbɛru nɛnɛ.
6 N ɲ̀ maa weenɛ yɛ̃ro u n sãa
naanɛ dokeo kpao, ye n koo de u
n tii gãamɔ kpa u taarɛ wa nge mɛ
Setam u wa.
7 Yen biru n weenɛ be ba ɲ̀ naanɛ
doke ba n yɛ̃ro win seeda gea dimɔ,
kpa bu ku nùn gɛm, kpa u ku raa
maa Setam yina wɔri.

Yesun yigbɛ sɔm kowobu

8 Mɛya maa n ɲ̀ weenɛ Yesun
yigbɛ sɔm kowobu ba n sãa be ba ɲ̀
bɛɛrɛ mɔ nge nɔsu yirugibu ɲ̀ kun
mɛ tam yobu ɲ̀ kun mɛ be ba ka
bwisi kankam gobi kasu,
9 adama ba n naanɛ dokebun gem
mɛ mu tera nɛni ka gõru dɛɛrɔ.
10 N weenɛ bu maa gina ben
laakari mɛɛri. Bà n wa ba ɲ̀ taarɛ gaa
mɔ kpa bu sere ben sɔmburu wɔri.
11 Nge mɛya n maa weenɛ
kurɔbun tii ba n sãa be ba koo bɛɛrɛ
wɛ̃, kpa ba kun sãa tɔn wĩɔbu ma n
kun mɔ gayagibu be ba naanɛ mɔ
kpuro sɔɔ.
12 Kurɔ tia tiawa yigbɛ sɔm
kowobu ba ko n mɔ, kpa ba n sãa
be ba ben bibu ka ben tiin yɛnusu
nɔma sikerenɛ mam mam.
13 Sɔm kowo be ba ben sɔmburu
mɔ̀ ka nuku tia ba koo ten baruka di
ben wãaru sɔɔ, kpa ba n toro sindu
mɔ ben naanɛ dokebu sɔɔ bi Yesu
Kirisi sun wɛ̃ɛmɔ.

Asiri baka

14 Na yĩiyɔ n na n nun wa, adama
na nun tire teni yoruammɛwa,
15 baa nà n tɛɛmɔ, amɛn biru a n
ka yɛ̃ nge mɛ n weenɛ a n tii kpare
Gusunɔn tɔmbun suunu sɔɔ be ba
sãa Gusunɔ Yinni wason yigbɛru.
Yigbɛ tera ta sãa gem gbere ka mɛn
maro.
16 Ka gem, goo sari wi u koo kpĩ u
bɛsɛn sãarun asiri yen kpãaru siki.
Gusunɔ u sɔ̃ɔsira tɔnun wasi sɔɔ.
Hunde Dɛɛro nùn gem wɛ̃.
Wɔllun gɔradoba ba maa nùn wa.
Ba win gari bweseru baatere waasu
kua.
Ma ba yi naanɛ doke handunia sɔɔ.
Ma ba kpam nùn sua wɔllɔ u wura
win yiiko sɔɔ.

4

Keu koosio weesugibu

1 Adama Gusunɔn Hunde gerumɔ
kpasasa ma sanam gam sisi mɛ̀ sɔɔ
gaba koo naanɛ dokebun swaa deri
bu hunde koni weesugibu mɛm
nɔɔwa, kpa bu maa wɛrɛkunun
sɔ̃ɔsiru swĩi.
2 Sɔ̃ɔsi te, ta weewa saa wee
kowobun min di be ba tii mɛɛra
gabu. Tɔn ben gõru ga gu nge ge ba
sii sunsu mani.
3 Tɔn ben bwesera ba gerumɔ ma
n ɲ̀ wã tɔmbu bu suana, yen biru
n ɲ̀ maa weenɛ bu dĩanu kpuro
di. Adama Gusunɔ u ye kpuro taka
kuawa naanɛ dokeobu be ba gem
gia bu ka di ka siarabu sannu.
4 Domi gãanu baanire ni Gusunɔ
u taka kua gãa geena, gãanu sari ni
sɔɔ, ni ba koo kõ, adama bu gesi ni
kpuro mɔɔ ka siarabu.
5 Domi Gusunɔn gari ka kanara ni
kpuro dɛɛrasiamɔ.

Yesu Kirisin sɔm kowo geo

6 Wee, à n naanɛ dokeobu bwisi
yini kɛ̃mɔ kaa n sãawa Yesu Kirisin
sɔm kowo geo, kaa n maa wunɛn
tiin hunde diisiamɔ ka naanɛ
dokebu ka sɔ̃ɔsi geerun gari yi a
swĩi.
7 Adama a wiira gari yinɔ yi tɔmba
seka kpa a n wunɛn hunde dendimɔ
Gusunɔn bɛɛrɛ wɛ̃ɛbu sɔɔ.
8 Geema, wasin dendibu arufaani
gaa mɔ, adama Gusunɔn bɛɛrɛ
wɛ̃ɛbu bu arufaani kpuro mɔ yèn
sõ bu gisɔn wãaru ka maa siagirun
nɔɔ mwɛɛru mɔ.

9 Gari naanɛgiiya mi. N wã bu yi
nɔma gãri mam mam bu mwa.
10 Yen sɔ̃na sa sunamɔ sa sɔmburu
mɔ̀, domi sa bɛsɛn yĩiyɔbu doke
Gusunɔ Yinni waso sɔɔ wi u sãa
tɔmbu kpuron Faaba kowo, su
mam nɛɛre be ba naanɛ doke.
11 A n bu sõɔsi te yiiremɔ kpa a n
bu tu sõɔsimɔ.
12 A ku de ba n wunɛn aluwaasiru
gema, adama a de a n naanɛ
dokeobu kom gen sõɔsimɔ wunɛn
gari gerubu sɔɔ, ka wunɛn wãarun
kookoosu sɔɔ, ka wunɛn kĩru sɔɔ,
kpa a n naanɛ mɔ ka maa gɔ̃ru kpiku.
13 Sere n ka tunuma, a n tɔmbu
Gusunɔn gari gariammɛ kpa a n bu
dam kɛ̃mɔ kpa a n bu keu sõɔsimɔ.
14 A ku hunden kɛ̃ru atafiiru ko
te ta wãa wunɛ sɔɔ, te ba nun nɔmu
bɛria Gusunɔn sɔmɔbun gari sɔɔ
sanam mɛ yigbɛ guro guroba nun
nɔma sɔndi wirɔ.
15 A gari yini nɔni dokeo, a maa
yi tii wɛ̃ɛyɔ mam mam, kpa tɔmbu
kpuro bu wunɛn wuswaa daabu
wa.
16 A n tii sɛ, a maa wunɛn sõɔsiru
laakari dokeo kpa a n tɛmanɛ gãa
nini sɔɔ. Domi à n mɔ̀ mɛ, kaa tii
faaba ko ka maa be ba nun swaa
daki.

5

Dobonia naanɛ dokeobun sõ

1 A ku durɔ bukuro gerusi ka
dam, adama a tɛmanɔ a nùn dam kɛ̃
nge wunɛn tiin tundo. Mɛya maa
aluwaasiban tii, a bu koowo nge
wunɛn maabu ka wɔnɔbu.
2 N n maa kurɔ tɔkɔnun na, a
nin baawure koowo nge wunɛn tiin
mɛro, a maa kurɔ mɔro kpɛmminu
ko nge wunɛn sesubu daa dɛɛra sɔɔ.
3 A gɔminibu bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ be ba
sãa gɔminibu ka gem.
4 Adama gɔmini goo ù n bibu mɔ
ɲ̀ kun mɛ nikurɔminu, n weenɛ bu
gbi bu gia bu gea ko ben tii tiin
mɛro bisibu sɔɔ kpa bu wa bu ben
mɔwɔbu gea dibu kɔsia, domi yeni
ya wã Gusunɔn mi.
5 Kurɔ wi u sãa gɔmini ka gem
wiya wi u ɲ̀ goo mɔ wi u koo nùn
nɔɔri. Win yĩiyɔbu wãawa Gusunɔ
sɔɔ kpa u n kanaru mɔ̀ u n win
somiru bikiamɔ bururu ka yoka.
6 Adama gɔmini wi u win wãarun
yɛ̃ɛritia tɔna kasu u kua gɔri kɔ baa
mɛ u wasi.
7 A n bu gãa ni kpuro sõɔmɔ kpa
goo u ku raa ka bu taarɛ wɛ̃.
8 Wi u kun win dusibu nɔɔri n
ku mam ko win yɛnugibu, wiya
u naanɛ dokebu yina, ma u naanɛ
doke sarirugii dukuram kera.
9 A ku gɔmini goo sosi gɔminibun
wuuru sɔɔ ma n kun mɔ yɛ̃ro u wõɔ
wata mɔ, kpa u n sãa wi u ka durɔ
turo yõra,
10 ma ba win sɔm geerun seeda
dimɔ. U n sãa kurɔ wi u bibu nɛnum
yɛ̃, kpa u n daa sãa sɔbun yaarɛ
kowo ka maa wi u naanɛ dokeobu
nɔɔrire ka tii kawabu, kpa u n daa
wahalagibu somire, kpa u n sãa wi u
ra n sɔm geenu baanire mɔ̀ ka kĩru.
11 Adama a ku gɔmini kpɛmminu
sosi gɔminibun wuuru sɔɔ, domi
sanam mɛ ben kĩra koo bu bɔria bu
ka Kirisi atafiiru ko, ba koo kĩa bu
durɔbu sua
12 kpa bu ben tii taarɛ wɛ̃ yèn sõ ba
ben nɔɔ mwɛɛ gbiikiru kua kam.
13 Yèn sõ ba ɲ̀ garu mɔ̀ ba koo se
ba n yɛnusu duurimɔ. N ɲ̀ mam ye
tɔna, adama ba ko n da tɔmbu wĩ
kpa bu gari wɔbia wɔri kpa ba n gari
swinimɔ.
14 Yenin sõna na kĩ gɔmini
kpɛmminu nu durɔbu sua kpa bu
bibu ma, kpa bu ben yɛnu nɔni
doke kpa bu ku raa bɛsɛn yibɛrɛba
ayeru deria bu ka bɛsɛn kõsa gere.
15 Domi gɔmini ben gaba gɛra kɔ
ba Setam swĩi.
16 Adama naanɛ dokeo goo ù n
gɔminibu mɔ win dusibu sɔɔ, a de u
bu somi. A ku de u Yesun yigbɛru
sɔmu ni sɔbi kpa tu ka kpĩ tu gɔmini
be ba kun goo mɔ somi.
17 Yen biru yigbɛrun guro guro
be ba hania mɔ̀ ben sɔmburu sɔɔ, n
weenɛ bu bɛɛrɛ bakan arufaani di, n

ku mam ko be ba ra sunɛ gem gem waasu ka keu sɔ̃ɔsibu sɔɔ.
18 Domi Gusunɔn gari yi gerumɔ yi nɛɛ, “I ku bɛɛn naa kinɛnu nɔɔ bɔke saa ye nu sɔmburu mɔ̀ dĩanu sɔɔ.” Yi maa gerumɔ, “N weenɛ sɔm kowo u win kɔsiaru wa.”
19 Bà n ka nun yigbɛ guro guro goon taarɛ naawa, a ku gari yi wura ma n kun mɔ tɔnu yiru ɲ̀ kun mɛ ita ba yen seeda di.
20 A be ba tora gerusio yigbɛrugibu kpuron nɔni biru kpa be ba tie bu bɛrum duura.
21 Na wure na nun sɔ̃ɔmɔ Gusunɔ ka Yesu Kirisi ka win gɔrado be u gɔsan wuswaaɔ, a sɔ̃ɔsi nini mɛm nɔɔwɔ n kun ka goon nɔnu nasiaru. A ku maa gãanu ko kpaasirun kĩrun sɔ̃.
22 A ku maa sɛnda a ka goo nɔma sɔndi. Mɛya, a ku maa de a n bɔnu mɔ gabun toranu sɔɔ. A tii nɛnuɔ dɛɛraru sɔɔ.
23 Wee, a kun da maa nim tɔna nɔ, adama a n da tam nɔ fiiko wunɛn nukurun alafian sɔ̃ yèn sɔ̃ a ra bare kiri kiri.
24 Gabun toranu nu ra sɔ̃ɔsire batuma sɔɔ bu sere bu siri. Adama gabuginu ra sɔ̃ɔsirewa amɛn biru.
25 Nge mɛya maa sɔm geenun tii, nu ra sɔ̃ɔsire kpasasa. Baa ni nu kun tere sãa sãa nu ɲ̀ berurɔ ka baadomma.

6

1 Be ba yoru dimɔ n weenɛ bu ben tiin yinnibu bɛɛrɛ wɛ̃ gãanu kpuro sɔɔ, kpa goo u ku raa ka fɛɛ wa u Gusunɔn yĩsiru ka bɛsɛn sɔ̃ɔsinu gari kam gerusi.
2 Yoo be ba maa yinni naanɛ dokeobu mɔ, bu ku raa bu gɛm bu nɛɛ, ba sãa dusinu Yinni sɔɔ. Adama bu de bu yinni be sã ka girima kpa bu ben sɔman arufaani di n kpã yèn sɔ̃ ba sãa naanɛ dokeobu ka maa kĩnasibu Yesu sɔɔ.

Sɔ̃ɔsi weesuginu

ka arumani gea

Yeya n weenɛ a waasu ka keu ko.
3 Baawure wi u sɔ̃ɔsi tukuru garu sɔ̃ɔsimɔ ma u yina u bɛsɛn Yinni Yesun Kirisin gari gemgii nɛnɛ, ka maa sɔ̃ɔsi te ta Gusunɔn bɛɛrɛ wɛ̃ɛbu sɔ̃ɔsimɔ,
4 yɛ̃ro u tii suewa, u ɲ̀ maa gãanu yɛ̃. Adama sikirinɔsu ka gari wɛ̃ɛrinun kĩra u barɔ. Min diya nisinu ka sannɔsu ka yaa kasikibu ka tɔn naanɛ sarira wee.
5 Tɔn ben wira sĩira ba ɲ̀ maa gem yɛ̃ ma ba sikirinamɔ nɔru sari. Ba tamaa ma Gusunɔn sãaru ta koo bu ko arumanigibu.
6 Geema, Gusunɔn sãaru ta sãawa arumani baka, ye tɔnu u mɔ yà n ka nùn nɛrena.
7 Domi sa ɲ̀ ka gãanu ganu nɛ handunia ye sɔɔ, mɛya sa ɲ̀ maa ka gãanu wiɔ.
8 N n mɛn na, sà n dĩanu ka yãnu mɔ n ko n sun turia.
9 Adama be ba kĩ ba n sãa arumanigibu, beya ba ra wɔri kɔkiribu sɔɔ, kpa wiirarun kĩru ka kĩi gɔburu tu bu yina mwa ba n ka dɔɔ kam kobu ka kpeerasiabu sɔɔ.
10 Domi gobin kĩra sãawa kom kɔ̃sum kpuron nuu teeru. Sibu gaba tu naa gira sere ba naanɛ dokebu gɛɛrari ba tii kpɛ̃ɛ nuku sankira dabinu sɔɔ.

Ye Pɔlu u Timɔte yiire

11 Adama wunɛ Gusunɔgii, a yeni kpuro duka suurio kpa a gem naa gira ka maa Gusunɔn bɛɛrɛ wɛ̃ɛbu ka naanɛ dokebu ka kĩru ka tɛmanabu ka sere daa duudwia.
12 A naanɛ dokebun taa geebu koowo kpa a wãaru te ta ku ra kpe are di. Domi wãa te sɔɔra Gusunɔ nun soka, ten sɔ̃na a maa naanɛ dokebun seeda gea di seedagii dabinun nɔni biru.
13 Na nun yiiremɔ Gusunɔn wuswaaɔ wi u ra yabu kpuro wãaru wɛ̃, ka maa Yesu Kirisin wuswaaɔ wi u seeda gea di Pɔnsu Pilatin wuswaaɔ,
14 a wooda ye nɛnuɔ kpa a n wãa dɛɛraru ka taarɛ sariru sɔɔ sere tɔ̃ɔ te bɛsɛn Yinni Yesu Kirisi u koo kurama.

15 Gusunɔ, wi u koo de tɔ̃ɔ te, tu
sɔ̃ɔsira ten saa sɔɔ, wi turo dege
degewa sãa domarugii ka yiikogii
ka sina boko ka yinnibun Yinni.
16 Wi turowa sãa wi u kun gbimɔ.
U wãa yam bururam sɔɔ mɛ goo kun
kpɛ̃ u susi. Goo kun nùn waare, goo
u ǹ kpɛ̃ u mam nùn wa. Wigia bɛɛrɛ
ka sinaru te ta ku ra kpe. Ami.
17 A tem mɛn arumanigibun
laakari seeyo bu ku woo kana bu
ku raa maa ben yĩiyɔbu yi dukia ye
ya koo kpe sɔɔ. Adama bu bu yiiyo
Gusunɔ sɔɔ wi u sun kpuro wɛ̃ɛmɔ
ka nuku tia bɛsɛn nuku dobun sɔ̃.
18 A bu sɔ̃ɔwɔ bu gea ko bu ko
arumanigibu sɔm geenu sɔɔ, kpa ba
n nuku tia mɔ ba n sɔɔru sãa bu ka
ben mɔru gabu bɔnu ko.
19 Nge mɛya ba koo tii arumani
gea berua ye ya ǹ sankiramɔ sian
sɔ̃. Sanam mɛya ba koo kpĩ bu wãa
geeru naamwɛ.
20 Timɔte, a ye ba nun nɔmu
sɔndia nɛnuɔ n wã. A dɛsiro saa
handunian gari kankamgiin di. A
ku maa sikirina ka be ba tamaa ba
yɛ̃ru mɔ.
21 Ben yɛ̃ɛ te, ta dera ben gaba
kɔ̃ɔra naanɛ dokebun swaan di.
Gusunɔn durom mu n ka bɛɛ wãa.

TIRERU YIRUSE TE PƆLU U TIMƆTE KUA

Sanam mɛ Pɔlu u Timɔte tireru yiruse te yorua u wãawa pirisɔm sɔɔ Romuɔ, u ka gɔɔ mara, wiru 4:6-8. U Timɔte kana u nùn naamwɛma kpa u ka nùn win puran yaberu naawa ka sere maa win tirenu ganu mì sɔɔ Gusunɔn gari yorua. U maa Timɔte yiiremɔ u de u n sãa naanɛgii Yesun mi ka sere Labaari gean kparabu sɔɔ. U maa nùn kirɔ mɔ̀ daa kɔ̃si yi tɔmba koo ra ko sanam dãakim sɔɔn sɔ̃.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, wiru 1:1-2.
2. Pɔlu u Timɔte kirɔ mɔ̀ u n ka sãa naanɛgii, wiru 1:3n di sere wiru 2:26.
3. Tɔmba koo Gusunɔn gari siki, wiru 3:1-9.
4. Pɔlun wãaru, wiru 3:10n di sere wiru 4:8.
5. Gari dãaki, wiru 4:9-22.

Tɔbiribu

1-2 Na nun tire teni kuammɛ Timɔte, nɛn bii kĩnasi. Gusunɔ Baaba ka Yesu Kirisi bɛsɛn Yinni bu nun durom ka wɔnwɔndu kua kpa bu nun alafia kɛ̃. Nɛna Pɔlu, wi Yesu Kirisi kua win gɔro Gusunɔn kĩru sɔɔ, n ka wãa te sa mɔ Yesu Kirisin min din nɔɔ mwɛɛru kpara.

Siarabu ka dam kɛ̃ru

3 Na Gusunɔ saabu kua wi na sãamɔ ka laakari taarɛ sarirugia nge mɛ nɛn sikadoba ba raa kua. Na ra n maa nun yaayamɔ nɛn kanaru sɔɔ bururu ka yoka.

4 Na wunɛn yĩresu yaaye ma na kĩ n nun wa gem gem kpa nɛn gɔ̃ru dobu bu ka yibu.

5 Na wunɛn naanɛ dokebu yaaye bi bu ń murafitiru mɔ. Bin bwesera wunɛn nikurɔ Loisi ka wunɛn mɛro Enisi ba raa mɔ. Na yɛ̃ kam kam ma a maa bu mɔ.

6 Yenin sɔ̃na na nun yaayasiamɔ, a kɛ̃ɛ te dɔ̃ɔ yabio te Gusunɔ u nun wɛ̃ sanam mɛ na nun nɔma sɔndi.

7 Domi hunde ye Gusunɔ u sun wɛ̃ ya ń koo de su bɛrum ko, ya koo dewa sa n dam ka kĩru ka gaya mɔ.

8 Yen sɔ̃, a ku bɛsɛn Yinnin seeda dibun sekuru ko, a ku maa nɛn tiin sekuru ko nɛ wi na wãa pirisɔm dirɔ win sɔ̃. Adama a de sa n bɔnu mɔ sannu nɔni swãaru sɔɔ Labaari gean sɔ̃ nge mɛ Gusunɔ u nun yen dam wɛ̃ɛmɔ.

9 Wiya u sun faaba kua ma u sun soka sa n ka sãa win tiin tɔmbu, n ń mɔ ye bɛsɛn tii sa kuan sɔ̃ ma n kun mɔ win himba ka win durom sɔ̃ mɛ u sun kua Yesu Kirisin min di saa toren di.

10 Tɛ̃, bɛsɛn Faaba kowo Yesu Kirisin naara sun durom mɛ sɔ̃ɔsi. Domi u gɔɔn dam kpeesia ma u wãaru te ta ku ra kam ko sɔ̃ɔsi Labaari gean min di.

11 Gusunɔ u man kua gɔro ka keu sɔ̃ɔsio n ka Labaari gea ye kpara.

12 Yen saabun sɔ̃na na nɔni swãa teni waamɔ. Adama sekura kun man mɔ̀, domi na yɛ̃ wi na naanɛ doke, na maa yɛ̃ kam kam u koo kpĩ u ye u man kerea kɔ̃su sere tɔ̃ɔ te, tu ka turi.

13 A nɛn sɔ̃ɔsiru nɛnuɔ ka naanɛ dokebu Yesu Kirisi sɔɔ ka kĩi te a mɔ win min di. Sɔ̃ɔsi te, ta sãa gari gee yi na nun nɔɔsia.

14 Gãa gee ni ba nun nɔma bɛria a nu nɛnuɔ ka Hunde Dɛɛron dam wi u wãa bɛsɛ sɔɔ.

15 Wunɛn tii a nua kɔ ma be ba wãa Asin tem sɔɔ, be kpurowa ba man deri bè sɔɔ Figɛli ka Hɛɛmɔgɛni ba wãa.

16 Kpa Yinni u Onɛsifun yɛnugibu wɔnwɔndu kua domi u man dam kã nɔn dabinu. U ń maa nɛn pirisɔm sekuru kue.

17 Ye u mam tunuma Romuɔ u man kasuwa ka nuku tia ma u man wa.

18 Kpa Yinni u de Gusunɔ u nùn wɔnwɔndu kua tɔ̃ɔ te sɔɔ. Wunɛn tii a yɛ̃ sãa sãa sɔma ye u kua nɛn sɔ̃ Efesuɔ.

2

Yesu Kirisin tabu kowo geo

1 Wunɛ maa nɛn bii, a n tãsa durom mɛ sɔɔ, mɛ sa mɔ Yesu Kirisin min di.
2 Gãa ni a nua nɛn min di seedagii dabinun wuswaaɔ, a nu gabu nɔmu bɛrio be a naanɛ sãa be ba koo maa kpĩ bu nu gabu sõɔsi.
3 A wuro a ko nge Yesu Kirisin tabu kowo geo nɔni swãaru sɔɔ.
4 Tabu kowo wi u wãa tabu gberɔ, u ku ra maa win wãarun wunanɔ ko yèn sõ u kĩ u win tabu sunɔn kĩru ko.
5 Wasi kasanugii ù n dukan garasa mɔ̀, u ǹ kpɛ̃ u yen are wa ma n kun mɔ u yen wooda swĩi.
6 Mɛya maa gbee wuko wi u sɔmburu kua ka wahala, wiya u gina weenɛ u gberun marum sɔri.
7 A nɛn gari yi kpuro bwisikuo yi na nun sõɔmɔ mi, domi Yinni u koo nun somi a ka kpuro tubu.
8 A Yesu Kirisi yaayo wi u yari Dafidin bweserun di, ma u sikura gɔrin di. Win gari yi wãa Labaari gea sɔɔ ye na waasu mɔ̀.
9 Labaari gea yen sõna na nɔni swãaru waamɔ sere ba ka man yɔni sɔri nge tɔn kõso. Adama ba ǹ Gusunɔn gari sɔri.
10 Yenin sõna na kpuro kpĩa be ba gɔsan arufaanin sõ, kpa ben tii bu maa faaba wa Yesu Kirisin mi ka yiiko ye ya ku ra kpe.
11 Gari naanɛgii wee.
Sà n gu ka wi sannu, sa ko n maa wãa ka wi.
12 Sà n tɛmana ka suuru, sa ko bandu di ka wi sannu.
Sà n maa nùn yina, win tii u koo sun yina.
13 Sà n sãa naanɛ sarirugibu, ka mɛ, u sãa naanɛgii.
Domi u ǹ kpɛ̃ u win tii yina.

Sɔm kowo wi u tii sõɔsi gemgii

14 Yeni kpurowa kaa wunɛn tɔmbu yaayasia kpa a maa bu kirɔ ko Gusunɔn wuswaaɔ bu ku sikirina gari wɛ̃ɛrinun sõ. Domi yenin bwesera kun arufaani gaa mɔ ma n kun mɔ yu tɔmbu kam koosia be ba swaa daki.
15 A hania koowo a n mɔ̀ ye kaa ka siarabu wa Gusunɔn wuswaaɔ, nge sɔm kowo wi sekura kun mɔ̀ win sɔmburu sɔɔ, wi u ra n gem gari sõɔsimɔ dee dee.
16 Adama a handunian gari kankamgii suurio, domi yi ra tɔmbu dɛsirasiewa n toma Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃run di.
17 Ye tɔn ben bwesera sõɔsimɔ, ya sãawa nge boo kõso wi u wasi kõsisiamɔ. Be sɔɔra Himɛnɛ ka Filɛtu ba wãa.
18 Ba gem swaa deri ma ba gabun naanɛ dokebu suramɔ, domi ba nɛɛ, gɔribun seebu sara kɔ.
19 Adama kpɛɛkpɛɛku damguu ge Gusunɔ u sura ga ǹ yĩirurɔ. Gari wee yi ba yorua gen wɔllɔ. Yinni u wigibu yɛ̃. Yen biru maa, baawure wi u Yinnin yĩsiru soku, u kom kõsum kpuro derio.
20 Dii buraru sɔɔ gbɛ̃ɛ bwese bwesekawa ra n wãa. Ba nin ganu kua ka sii geesu ka wura ni ba ra dendi bu ka gãa bɛɛrɛginu ko. Ba maa nin ganu kua ka dãa kaaru ka sɔndu ni ba ra dendi bu ka ko ye ba tura.
21 Baawure wi u tii sãrasiamɔ kom kõsum di, ba koo nùn dendi bu ka gãa bɛɛrɛginu ko. Domi u sãa wi ba wuna nɛnɛm wi Yinni u koo ka dendi, u maa sɔɔru sãa u ka sɔm geeru baatere ko.
22 A aluwaasirun kĩru kankam suurio kpa a gem ka naanɛ dokebu ka kĩru ka alafia naa gira, wunɛ ka be sannu be ba Yinnin yĩsiru sokumɔ ka gõru dɛɛrɔ.
23 Adama a tii gawo saa wiira gari ka sikirinɔ yɛ̃ru sarirugisun di. A yɛ̃ kam kam ma siya su ra sannɔ ma.
24 Wee n ǹ weenɛ Yinnin sɔm kowo u n sãa nɔɔ gɔmunugii, adama u tɔmbu kpuro daa gea kuo, u n sãa wi u koo keu sõɔsibu kpĩ kpa u n da tɛmanɛ.
25 N weenɛ u be ba kun ka nùn nɔɔ tia sãa gerusi tɛɛru. Sɔrɔkudo Gusunɔ u koo de bu ben gõru gɔsia kpa bu gem gia.

26 Sanam mɛya ben laakari koo
wuramа kpa bu kisira Setam yinan
di wi u raa bu nɛni u toorimɔ win
gɔ̃ru kĩru sɔɔ.

3

Sanam dãakim

1 A n yɛ̃ ma sanam dãakim sɔɔ
wãara koo sɛ̃sia.
2 Tɔmbu ba ko n ben tii tɔnan
arufaani kasu, gobin kĩra ko n bu
nɛni, ba ko n sãa woo kanɔbu ka
tii suobu kpa ba n Gusunɔ gari
kam gerusimɔ. Bibu ba ɲ koo
ben mɔwɔbu mɛm nɔɔwa, tɔmba ko
n sãa guturuba ka Gusunɔn bɛɛrɛ
yɛ̃ru sarirugibu.
3 Ba ko n sãa kĩru ka wanum
sarirugibu. Ba koo tɔmbu
mɛm mani kpa ba n sãa mɔru
kankamgibu be ba nɔni tau. Ba ko
ba n gean kowobu tusa.
4 Ba ko n sãa kɔrumɔtɔnugibu ka
lasabu sarirugibu ka be ba tii sue ba
gãamɔ. Ba ko n handunian dobun
kĩru mɔ n kere Gusunɔn kĩru.
5 Ba ko n sãa bèn Gusunɔ sãara
sakua, ba ɲ koo ten dam wura. A tɔn
ben bweseru suurio.
6 Ben gaba ko n yɛnusu duurimɔ
kpa bu ka ben gari tɔn kurɔ dam
sarirugibu kamia, bèn durum ya
dera ba kom yaa bie ma ba kĩru
baatere diiriammɛ.
7 Baadomma kurɔ be, ba kasu bu
gãanu gia adama ba ɲ kpɛ̃ bu gem
gia.
8 Nge mɛ Yanɛsi ka Yambɛsi ba ka
Mɔwisi kinɛnu kua, nge mɛya tɔn
be, ba maa ka gem kinɛnu mɔ̀, ba ɲ
maa biti mɔ kɔ̃san bwisikunun sɔ̃.
Ba ɲ garu koorɔ naanɛ dokebu sɔɔ.
9 Adama ben hania kun ka bu
gam dɔɔ, domi baawure u koo ben
wiiraru wa nge mɛ n Yanɛsi ka
Yambɛsi deema.

Yiire dãakibu

10 Adama wunɛ Timɔte, a nɛn
sɔ̃ɔsiru ka nɛn kookoosu wa, ka nɛn
himba handunian wãaru sɔɔ ka nɛn
naanɛ dokebu ka nɛn suuru ka nɛn
kĩru ka maa nɛn tɛmanabu,
11 ka bɔnɛ ye ba man dɔre ka nɛn
nɔni swãa te ta man deema Antiɔsiɔ
ka Ikonimuɔ ka Lisitiɔ. Bɔnɛ gaa sari
ye na kun wa mi. Adama Yinni u
man yakia saa ye kpuron di.
12 Ka gem, baawure wi u kĩ u
Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ wi ka Yesu Kirisin
wãasinaa sɔɔ, u ɲ koo ko u kun nɔni
swãaru wa.
13 Adama tɔn kɔ̃sobu ka wee
kowobu ben kɔ̃suru ta ko ta n
sosimɔwa. Nge mɛ ba gabu nɔni
wɔ̃kumɔ, mɛya ba maa tii nɔni
wɔ̃kumɔ.
14 Adama wunɛ, a n gãa ni nɛni
ni ba nun sɔ̃ɔsi ni a naanɛ doke. A
yaayo tɔn bèn min di wunɛn yɛ̃ru ta
wee.
15 Saa wunɛn birun diya a
Gusunɔn gari yɛ̃ yi yi koo kpĩ yi nun
bwisi kɛ̃ a ka Yesu Kirisi naanɛ doke
kpa a faaba wa.
16 Gusunɔn gari kpuro yi weewa
saa Gusunɔn min di. Yi maa
arufaani mɔ yi ka gem sɔ̃ɔsi, kpa yi
ka tɔnu win toranu sɔ̃ɔsi, kpa yi ka
nùn sɛɛyasia, kpa yi maa nùn sɔ̃ɔsi
nge mɛ u ko n ka wãa gem sɔɔ.
17 Kpa Gusunɔgii u ka ko tɔn giro
wi u sɔɔru sãa u ka sɔm geeru
baatere ko.

4

1 Na nun yiiremɔ ka gem
Gusunɔn wuswaaɔ ka Kirisi Yesun
wuswaaɔ wi u koo wasobu ka
gɔribu siri, na maa nun yiiremɔ win
wuramaru ka win bandun sɔ̃,
2 a Gusunɔn gari waasu koowo a n
sɔɔru sãa baa ɲ n mɛren na, ba wura
ba ɲ wure. A bu kabia buo, a bu
gerusio, kpa a bu dam kɛ̃ ka suuru
baka, kpa a n bu Gusunɔn garin keu
sɔ̃ɔsimɔ.
3 Domi saa gaa wee yè sɔɔ tɔmba
kun ko n kĩ bu sɔ̃ɔsi geeru swaa
daki, adama ba koo ben tii keu
koosio dabinu kasua be ba koo ben
swaa nukiri ka gari yi ba nɔɔbu kĩ,
4 kpa bu ben swaa sĩiya saa gem di
bu wura gari yi tɔmba seka sɔɔ.
5 Adama wunɛ, a de a n yɛ̃ ye a
mɔ̀ kpuro sɔɔ. A ka nɔni swãaru
tɛmanɔ, a Labaari gean waasu

kowon sɔmburu koowo, a maa
wunɛn sɔma yibio mam mam.
6 Adama nɛ maa, nɛn wãara kua
nge doma tam, nɛn saa ya turuku
kua ye kon ka dunia deri.
7 Na taa geebu kua na kpa, na maa
tura yõra yerɔ, na naanɛ dokebu
nɛni dim dim.
8 Tẽ, nasaran are man mara, yi yi
sãa gem mɛ Yinni siri kowo gemgii
koo man wẽ tõɔ te. N ṅ mɔ nɛ
tɔna, ka be kpurowa be ba win
wuramaru mara ka kĩru.

Ye Pɔlu u maa Timɔte yiire

9 A kookari koowo a man
naamwɛma a ku tɛ.
10 Domi Demasi u man deri
u doona Tɛsalonika gia yèn sõ u
handunian kĩru mɔ too. Kɛrɛsansi
u doona wi maa Galati gia, ma Titun
tii maa da Darumasi gia.
11 Luku turowa ka man wãa mini.
À n sisi a de i na ka Maaku sannu,
domi u koo kpĩ u man somi nɛn
sɔmburu sɔɔ.
12 Na Tisiki gɔra Efesuɔ.
13 À n wee, a nɛn woorun yaberu
tama te na deri Torasiɔ Kaapusin
wɔɔrɔ, ka maa nɛn tirenu, n ku mam
ko ni ba kua ka gɔna.
14 Alesandu seko wi, u man kõsa
kua gem gem. Yinni u koo nùn kɔsie
ye u kua.
15 A tii laakari koowo ka wi, domi
u kõrua gem gem u bɛsɛn gari yina.
16 Goo sari wi u ka man yõra nɔn
gbiikiru ye na ka tii yinamɔ, be
kpurowa ba man deri. Gusunɔ u ku
ye garisi ben wirɔ.
17 Adama, Yinni ka man yõra u
man dam kã na ka kpĩa na Labaari
gea waasu kua tɔn tukobu kpuron
wuswaaɔ. Na maa yara gbee sunɔn
nɔɔn di.
18 Yinni koo man yakia saa kõsa
kpuron di kpa u ka man du win
bandu sɔɔ wɔllɔ ka alafia. Wiya yi-
iko mɔ sere ka baadommaɔ. Ami.

Nɔɔ kanabu

19 Na Pirisila ka Akilasi tɔbura ka
maa Onɛsifun yɛnugibu.
20 Erasutu u yõra Korintiɔ, na
maa Torofimu deri Miletuɔ yèn sõ u
barɔ.
21 A kookari koowo a na woorun
saa yu sere turi.
Ebulusi ka Pudɛnsi ka Linusi ka
Kolodia ka bɛsɛgibu kpuro gesi ba
nun tɔbura.
22 Yinni u n ka nun wãa.
Kpa Gusunɔn durom mu n ka bɛɛ
kpuro wãa.

TIRE TE PƆLU U TITU KUA

Titu u sãaɩwa Gɛrɛki. U Yesu naanɛ dokewa Pɔlun min di, wiru 1:4. U Pɔlu yɔ̃siri Labaari gean kparabu sɔɔ. Pɔlu u nùn gɔra nɔn ita u ka Korintigibun kɛ̃nu mwaama ni ba wɛ̃ Yerusalɛmugibun sɔ̃, Korinti II, 8:6 ka 12:18. Gɔra yeni ya sun sɔ̃ɔsi ma Pɔlu u Titu naanɛ sãa. Sanam mɛ Pɔlu u Kɛrɛtigibu beram da, u Titu deri mi, u ka Yesun yigbɛrugibu tãsisia, domi Pɔlu kun kpĩa u tɛ mi, wiru 1:5. Yen biruwa u nùn tire teni yorua u ka nùn sɔ̃ nge mɛ u koo koosina u ka yigbɛ te kpara. Tire ten gari yi sɔ̃ɔsimɔ nge mɛ Gusunɔn sɔm kowo u ko n sãa ka sere maa nge mɛ Yesugii u koo win wãaru diisina handunia ye sɔɔ. Mɛya ta sun sɔ̃ɔsimɔ ma Yesun Labaari gea ya ra tɔnu faaba ko kpa yu nùn sãrasia, wiru 1:1-3 ka wiru 2:11-14 ka wiru 3:3-7.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, wiru 1:1-4.
2. Yesun yigbɛ sɔm kowo, wiru 1:5-16.
3. Nge mɛ Yesugii u koo win wãaru diisina, wiru 2.
4. Kirɔba, wiru 3:1-11.
5. Gari dãaki, wiru 3:12-15.

Tɔbiribu

1-4 Titu, na nun tire teni kuammɛ wunɛ wi a sãa nɛn bii maruro naanɛ dokebun saabu bì sa mɔ Yesu Kirisi sɔɔ bɛsɛ kpuro. Kpa Gusunɔ Baaba ka Yesu Kirisi bɛsɛn Faaba kowo bu nun durom kua kpa bu nun alafia kɛ̃. Nɛna Pɔlu, Gusunɔn yoo ka Yesu Kirisin gɔro. Ba man gɔra n ka be Gusunɔ u gɔsa somi bu ka naanɛ doke, kpa n ka bu gem giasia mɛ mu Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ, ba n ka wãaru te ta ku ra kpe yĩiyɔ. Gusunɔ u ku ra weesu ko. Wiya u sun wãa te nɔɔ mwɛɛru kua toren di. Ma tɛ̃, win saa ye u gɔsa sɔɔ, u win gari terasia waasu sɔɔ yi ba man nɔma bɛria nge mɛ Gusunɔ bɛsɛn Faaba kowo u yiire.

Sɔmbu te ba Titu

nɔmu sɔndia Kɛrɛtiɔ

5 Na nun deriwa Kɛrɛtiɔ a ka ye ya tien wunanɔ ko, kpa a Yesun yigbɛ tɔnwerobu gɔsi wuu baagere sɔɔ nge mɛ na nun yiire.

6 Wi n weenɛ a gɔsi wee, wi u sãa taarɛ sarirugii kpa u n kurɔ turo dege dege mɔ kpa win biba n sãa naanɛ dokeobu, n ɩ̀ mɔ be ba ka daa bɛrɛtɛkɛ wĩimɔ ɩ̀ kun mɛ mɛm nɔɔ sariru.

7 N weenɛwa yigbɛ kparo u n sãa taarɛ sarirugii yèn sɔ̃ u Gusunɔn sɔmburu nɛni. N ɩ̀ weenɛ u n sãa tii suo, ɩ̀ kun mɛ mɔrugii, ɩ̀ kun mɛ tam nɔro, ɩ̀ kun mɛ nɔɔ gɔmunugii, ɩ̀ kun mɛ wi u dukia kasu ka keeta.

8 Adama u n sãa sɔbun yaarɛ kowo kpa u n da gean kobu kã. U n sãa wi u tii yɛ̃. U n sãa dee dee ka tɔn dɛɛro kpa u n gaya mɔ.

9 N weenɛ u n Gusunɔn gari naanɛgii nɛni dim dim nge mɛ ba nùn yi giasia, kpa u ka kpĩ u maa gabu dam kɛ̃ ka sɔ̃ɔsi geeru kpa u maa sikirinɔsugibu kamia.

10 Domi tɔn bɛrɛtɛkɛ dabinu wãa ka wiira gari gerobu ka be ba tɔmbu nɔni wɔ̃kumɔ, n kun mam ko Yuuba.

11 Ben bwesera n weenɛ bu nɔsu marisia, domi ba yɛnu dabinun tɔmbu bitani dokemɔ yèn sɔ̃ ba bu sɔ̃ɔsimɔ ye n kun weenɛ bu ka gobi wan sɔ̃.

12 Kɛrɛtigii ben tiin sɔmɔ turo u nɛɛ, baadommawa ba sãa wee kowobu ka gbeeku yɛɛ kɔ̃si ka maa dim kĩro yikurobu.

13 Geema u gerua. Yen sɔ̃, a bu gerusio gem gem kpa ba n tãsa naanɛ dokebu sɔɔ dim dim,

14 kpa bu ku raa maa Yuuban gari sekurɛ nɛnɛ, bu ku maa tɔn ben yiirebu swĩi be ba gem yina.

15 Gãanu baanire nu dɛɛre be ba dɛɛren mi, adama gãanu sari ni nu dɛɛre disinugibu ka naanɛ doke sarirugibun mi, yèn sɔ̃ ben

bwisikunu ka ben gɔ̃rusu kun dɛɛre.
16 Ba gerumɔ ka nɔɔ ba Gusunɔ
yɛ̃, adama ben kookoosu ben gari
siki. Ba sãa tɔn kɔ̃sobu ka mɛm nɔɔ
sarirugibu, ba ɲ̀ kpɛ̃ bu gãa geenu
ganu ko.

2

Sɔ̃ɔsi geeru

1 Adama wunɛ, a n sɔ̃ɔsi geerun
gari gerumɔ.
2 A durɔ bukurobu sɔ̃ɔwɔ bu de ba
n gaya mɔ, kpa ba n sãa bɛɛrɛgibu
ka be ba tii yɛ̃, kpa ba n yɔ̃ dim
dim naanɛ dokebu sɔɔ ka kĩru ka
tɛmanabu.
3 Mɛya maa kurɔ tɔkɔnu, a nu
sɔ̃ɔwɔ nu de nin sanu sanusu su n
dɛɛre, kpa nu kun sãa tɔn wĩɔbu ɲ̀
kun mɛ tam yobu. N weenɛwa nu n
bwisi gee sɔ̃ɔsimɔ
4 kpa nu kpĩ nu kurɔ mɔro
kpɛmminu sɔ̃ɔsi nge mɛ n weenɛ
bu ben durɔbu ka bibu kĩa,
5 kpa ba n tii yɛ̃ ba n sãa tɔn
dɛɛrobu ka tɔn geobu be ba ben
mɔraru nɔni doke, ma ba ben
durɔbu wiru kpĩiyammɛ, kpa goo
ku kpĩ u Gusunɔn gari gari kam
gerusi.
6 Mɛya maa, a aluwaasiba sɔ̃ɔwɔ
bu de ba n gaya mɔ.
7 Wunɛn tii maa, a n bu kom gem
sɔ̃ɔsimɔ. A n da Gusunɔn garin keu
sɔ̃ɔsi ka bɛɛrɛ, murafiti sariru sɔɔ.
8 A bu sɔ̃ɔsio ka gari gee yi ba ɲ̀ kpɛ̃
bu taarɛ wɛ̃, kpa sekuru tu wunɛn
yibɛrɛba mwa yèn sɔ̃ ba gãa kɔ̃sunu
bia ni ba koo gere bɛsɛ sɔɔ.
9 A maa yobu sɔ̃ɔwɔ bu ben yin-
nibu wiru kpĩiya kpuro sɔɔ, kpa bu
ko ye ya koo bu wɛ̃re bu ku ka bu
sikirina.
10 Ba kun sãa bèn nɔma yam mɔ,
adama ba n tii sɔ̃ɔsimɔ naanɛgibu
kpuro sɔɔ, kpa bu kpuro ko Gusunɔ
bɛsɛn Faaba kowon sɔ̃ɔsiru tu ka ko
bɛɛrɛgiru.
11 Domi Gusunɔ u win durom
sɔ̃ɔsi tɔmbu kpuron faaban sɔ̃.
12 Durom mɛ, mu sun sɔ̃ɔsimɔ
ma n weenɛ su wãa te ta kun
Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ deri ka maa
handunian kĩru kankam, kpa sa
n wãa handunia mini gem sɔɔ ka
laakari ka Gusunɔn bɛɛrɛ wɛ̃ɛbu,
13 kpa sa n tɔ̃ɔ doo nɔɔrugii te
swaa daki ka yĩiyɔbu, tè sɔɔ Gusunɔ
bɛsɛn Yinni boko ka bɛsɛn Faaba
kowo Yesu Kirisin yiiko ya koo
sɔ̃ɔsira.
14 Yesu Kirisi wi, u win tii wɛ̃
bɛsɛn sɔ̃ u ka sun yakia saa kom
kɔ̃sum kpuron di, kpa u ka sun ko
tɔn dɛɛrobu be ba sãa wi tɔnagibu
be ba maa hania mɔ bu ka sɔm
geenu ko.
15 Nge mɛya n weenɛ a gari gere.
A tɔmbu dam kɛ̃ kpa a maa bu
gerusi ka wunɛn yiiko kpuro. A ku
de goo u nun gɛm.

3

Yesugibun sanu sanusu

1 A wunɛn tɔmbu yaayasio ba n
tem yɛ̃robu ka wuun tɔnwerobu
wiru kpĩiyammɛ ba n bu mɛm
nɔɔwammɛ, kpa ba n sɔɔru sãa sɔm
geenu kpuron sɔ̃.
2 A bu sɔ̃ɔwɔ bu ku raa goon kɔ̃sa
gere bu ku maa goo nɔɔ kasu, adama
bu baawure ben daa duudwia sɔ̃ɔsi.
3 Domi bɛsɛn tii sa raa sãa gari
bakasu ka mɛm nɔɔ sarirugibu
ka be ba tore. Sa raa sãa gɔ̃ru
kĩru kankam ka handunian kĩru
baateren yobu. Sa raa wãa nuku
kɔ̃suru ka binɛ sɔɔ. Sa sãa be tɔmba
tusa, sa maa tusinɛ.
4 Adama sanam mɛ Gusunɔ bɛsɛn
Faaba kowo u win tɔn geeru sɔ̃ɔsi ka
win kĩru tɔmbu sɔɔ,
5 u sun faaba kua ka sãrasia bi
bu dera sa marura nɔn mɛɛruse, ma
Hunde Dɛɛro sun wãa kpaaru wɛ̃. U
ɲ̀ sun faaba kue sɔm gee ni bɛsɛn
tii sa kuan sɔ̃ ma n kun mɔ win
wɔnwɔndun sɔ̃.
6 Domi Gusunɔ u sun Hunde
Dɛɛro wi wɛ̃ n banda Yesu Kirisi
bɛsɛn Faaba kowon saabu,
7 kpa win durom sɔ̃ su ka ko
geegibu Gusunɔn mi, kpa su ka

wãaru te ta ku ra kpe tubi di te sa
yĩiyɔ.
8 Gari yi, gari naanɛgiiya.
Na kĩ a yi gere a sire kpa be ba
Gusunə naanɛ doke bu ben saa di
səm geenun kobu səə. Gari yi, yi wã
yi maa sãa təmbun arufaani.
9 Adama a wiira gari suurio ka
maa sikadoban yĩsan mɛɛribu ka
sikirinəsu ka maa woodan sannəsu.
Yeni kpuro ya sãawa kam, ya ǹ
arufaani gaa mɔ.
10 Wi u karanaa dokemə, a nùn
gerusio nge nən yiru a sere nùn fɛ̃ra
bee tia.
11 Domi a yɛ̃ ma tənu win bwesera
sankire, u toramə ma u tii taarɛ
wɛ̃ɛmə.

Yiire dãakibu

12 Sanam mɛ kon nun Aatemasi
ǹ kun mɛ Tisiki gəriama, a hania
koowo a ka man naamwɛma
Nikopolisiɔ, domi miya na gɔ̃ru
doke na n wãa woorun saa.
13 A Senasi wooda yɛ̃ro wi ka
Apolo kusenu kuo nu n wã ben
sanum səə, kpa gãanu ku raa bu
kəmia.
14 N weenɛ bɛsɛgibun tii bu hania
ko səm geenun kobu səə, kpa ba n
nəmu mə bukata tilasigia ye səə, kpa
ba kun wãaru dimə kam səə.
15 Be ba wãa nɛn mini ba nun
təbura be kpuro. A bu təbirio be ba
bɛsɛn kĩru mə naanɛ dokebu səə.
Kpa Gusunən durom mu n ka bɛɛ
kpuro wãa.

TIRE TE PƆLU U FILEMƆƆ KUA

Filemɔɔ u sãawa Pɔlun bɔrɔ wi u Yesu naanɛ doke Koloseɔ, Kolose 4:9. Wiya u dera Yesugibu ba ra mɛnnɛ win dirɔ bu ka sãaru ko. N deema u yoo mɔ wi ba mɔ̀ Onɛsimu. Onɛsimu wi, u nùn gobi gbɛna, ma u duka yakura u da wuu maroɔ, ge ba mɔ̀ Romu. Romu miya Onɛsimu u Pɔlu gia, miya u maa Yesu naanɛ doke. Saa yera Pɔlu u nùn kua nge win tiin bii. Yen sɔ̃na u Filemɔɔ tire te yorua u ka win yoo Onɛsimu suuru kua, domi u daa kɔsa. Yen sɔ̃, u ku maa nùn garisi nge yoo, ǹ kun mɛ gbɛnɔ, adama u nùn garisio win dusi Yesu sɔɔ.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, naasu 1-3.
2. Pɔlu u Gusunɔ siaramɔ Filemɔɔn sɔ̃, naasu 4-7.
3. Pɔlu u Filemɔɔ suuru kanamɔ Onɛsimun sɔ̃, naasu 8-21.
4. Tɔbiri dãakibu, naasu 22-25.

Tɔbiribu

1-3 Filemɔɔ, bɛsɛn kĩnasi ka bɛsɛn sɔm kowosi, ka maa Yesun yigbɛ te ta ra mɛnnɛ wunɛn yɛnuɔ ka bɛsɛn sesu Apia ka maa Aasipu bɛsɛn tabu kowosi sɔmburu sɔɔ, bɛɛya sa tire teni kua. Gusunɔ bɛsɛn Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bɛɛ durom kua kpa bu bɛɛ alafia kɛ̃. Nɛna Pɔlu wi ba pirisɔm sãa Yesu Kirisin sɔ̃, nɛ ka bɛsɛgii Timɔte, sa bɛɛ tɔbura.

Filemɔɔn kĩru

ka win naanɛ dokebu

4 Na ra n nɛn Gusunɔ siaramɔ baadomma nà n kanaru mɔ̀ wunɛn sɔ̃,

5 domi na wunɛn kĩrun baaru nɔɔmɔ te a naanɛ dokeobu kĩ ka maa wunɛn naanɛ doke bi a mɔ Yinni Yesu sɔɔ.

6 Na nùn kanamɔ u de nɔɔ tia ye bɛsɛ ka wunɛ sa mɔɔsinɛ naanɛ dokebun sɔ̃ yu sɔ̃sira kookoosu sɔɔ kpa a gãa geenu kpuro tubu ni sa mɔ Kirisin saabu.

7 Wunɛn kĩru ta man nuku doo bakabu wɛ̃ nɛn kĩnasi, ta man dam kã gem gem, domi a Gusunɔgibun bwɛ̃ra yɛmiasia.

Pɔlu u Onɛsimu

suuru kanammɛ

8 Yen sɔ̃, baa mɛ nɛn toro sindu Kirisin sɔ̃ ta tura n ka nun yiire a ka ko mɛ n weenɛ,

9 ka mɛ, kĩrun sɔ̃na na nun suuru kanamɔ, nɛ Pɔlu, nɛ wi na bukura ma na tɛ̃ wãa pirisɔm sɔɔ Yesu Kirisin sɔ̃.

10 Na nun suuru kanamɔ Onɛsimun sɔ̃ wi u kua nɛn bii naanɛ dokebu sɔɔ pirisɔm diru mini.

11 Yellu u ǹ daa sãa gãanu wunɛn mi, adama tɛ̃, u arufaani mɔ wunɛn mi ka nɛn tiin mi.

12 Na nun nùn gɔriama tɛ̃, a nùn mɔɔ nge nɛn tii tii.

13 Na raa kĩ u n wãa nɛn bɔkuɔ pirisɔm sɔɔ mi na wãa Labaari gean sɔ̃ u ka man somi wunɛn ayerɔ.

14 Adama na ǹ kĩ n gãanu ganu ko ma n kun mɔ a wura, kpa wunɛn somiru ta kun sãa tilasi. Na kĩwa ta n sãa wunɛn gɔ̃ru kĩru.

15 À ku tuba yenin saabuwa i ka karana wunɛ ka Onɛsimu saa fiiko kpa a wa a n ka nùn mɔ ka baadommaɔ,

16 n ǹ mɔ nge yoo tɔna, adama tɛ̃ u yoo kera. U kua kĩnasi Kirisi sɔɔ n ku mam ko nɛn mi, adama n weenɛ u n kere mɛ gem gem wunɛn mi, domi u ǹ sãa wunɛn yoo tɔna, u maa sãawa wunɛn kĩnasi Yinni sɔɔ.

17 Yen sɔ̃, à n man garisi wunɛn sɔm kowosi, a nùn dam koosio nge mɛ kaa man dam koosia.

18 U n nun gãanu tora ǹ kun mɛ ù n wunɛn dibu nɛni, n kua nɛn sɔmunu.

19 Wee, na yeni yorumɔ ka nɛn tii tiin nɔma. Nɛ Pɔlu, kon nun ye kpuro kɔsia. Baa nà kun gerua, wunɛn tii a yɛ̃ ma wunɛn wãara nɛn dibu nɛni.

20 Yen sɔ̃na nɛgii, a man durom mɛ kuo Yinnin sɔ̃. A man gɔ̃ru yɛmiasio Kirisi sɔɔ.

21 Na nun tire teni kuammɛ yèn
sõ na wunɛn mɛm nɔɔbu naanɛ sãa,
domi na yɛ̃ kam kam kaa ko n kere
ye na mam nun kanamɔ.
22 Gãa teena nu tie, a man diru
kasuo yèn sõ na yĩiyɔ Gusunɔ u koo
bɛɛn kanaru mwa kpa u man bɛɛ
wesia.

Nɔɔ kana tɔbiribu

23 Epafasi, nɛ ka wì sa wãa pirisɔm
dirɔ Kirisi Yesun sõ, u nun tɔbura.
24 Mɛya maa nɛn sɔm kowosibu
Maaku ka Aritaaki ka Demasi ka
sere Luku, ba nun tɔbura.
25 Yinni Yesu Kirisin durom mu n
ka bɛɛ wãa.

TIRE TE BA HEBERUBA KUA

Ba ɲ̀ yɛ̃ wi u tire te yorua. Gaba nɛɛ, Pəluwa u tu yorua yèn sɔ̃ ba Timəten gari mɔ̀ te sɔɔ, wiru 13:23. Ba ko n tu yoruawa bu sere Yerusalɛmun sãa yeru kəsuku, wiru 10:11.

Saa ye ba tire te yorua, Heberu be ba Yesu naanɛ doke ba dam kɛ̃run bukata mə. Domi ben gabu ba wãa sika sɔɔ. Ma ba wuramə ben yellun yãki yãki sɔɔ. Yeniba kpuron sɔ̃na ba tire te yorua bu ka Yuu be sɔ̃si ma ben yellun yãki yãki kpuro yi kpa. Yesu Kirisi u yellun wooda kpuro yibia ye u gu. U kua yãku kowo tənwero wi u Yuuban yãku kowo tənwerobu kpuro kere.

Tire te, ta maa sun sɔ̃əmə ma Yesu u Gusunən gəradoba kere ka Məwisi ka Aroni ka Yosue. Mɛya nəə mwɛɛ kpaa te Yesu u sun kua tɛ̃, ya kere ye Gusunə u Məwisi kua. Domi Yesu u na u ka yellugii te yibia kpa u sun yakia ye kpuron kookoosun di.

Tire ten kpunaa

1. Gusunə u ka təmbu gari mɔ̀ saa yellun di, wiru 1:1-3.
2. Yesu u kpuro kere, wiru 1:4n di sere wiru 10:18.
3. Be ba gbia ba Gusunə naanɛ doken seeda, wiru 10:19n di sere wiru 13:19.
4. Domaru ka dam kɛ̃ru, wiru 13:20-25.

Gusunə u gari gerua

win Biin min di

1 Gasə Gusunə u ka bɛsɛn sikadoba gari kua nən dabinu ka swaa dabinu saa win səməbun min di.

2 Adama sanam dãakim mɛni sɔə u ka sun gari kua saa win Biin min di. Bii wiya u handunia taka kua, Gusunə u maa nùn gəsa u ka nùn gãanu kpuro nəmu bɛria.

3 Win yiiko ya sɔ̃əsiramə win min di. Bii wi, u sãa Gusunən tii tiin weenasii, u maa baayere kpuro nɛni ka win gari damgii. Ye u təmbu sãrasia ben toranun di u kpa, u da u sina wəllə Gusunə dam kpurogiin nəm geuə.

Gusunən Bii

u Gusunən gəradoba kere

4 Nge mɛ Gusunə u win Bii yĩsiru kã te ta win gəradobaginu kpãaru kere, nge mɛya maa Bii win tii u Gusunən gəradoba kere.

5 Ka gem, Gusunə u ɲ win gəradoban goo sɔ̃əre u nɛɛ,
"Wuna a sãa nɛn Bii.
Gisəra na kua wunɛn tundo."
N ɲ̀ maa mə win gərado goo u ka yã ye u nɛɛ,
"Kon ko win tundo,
u koo maa ko nɛn bii."

6 Adama saa ye u win Bii yeruma gəriə handunia səə u nɛɛ,
"Gusunən gəradoba kpuro bu yiiro bu nùn sã."

7 Wee ye u gerua win gəradoban sɔ̃. U nɛɛ,
"Gusunə u win gəradoba kuawa nge woo,
ma u win səm kowobu kua nge dɔ̃ə yari."

8 Adama win Biin sɔ̃na u nɛɛ,
"Gusunə, ba wunɛn bandu swĩi sere ka baadommaə.
Gema a ka wunɛn bandu nɛni.

9 A gea kĩ ma a kɔ̃sa tusa.
Yen sɔ̃na Gusunə wi u sãa wunɛn Yinni u nun gəsa.
U maa nun nuku dobu wɛ̃
ye u ka nun aye bɛɛrɛgiru wɛ̃
te ta wunɛn kpaasibuginu kpãaru kere."

10 U maa kpam nɛɛ,
"Yinni, toren di wuna a tem taka kua.
Wunɛn nəma a maa ka wəllu kua.

11 Ye kpuro ya koo doona adama wunɛ kaa n wãa.
Ya koo təkəru ko nge yãnu.

12 Kaa ye kure nge yaberu.
Ya ko ya n maa kəsiməwa nge yãnu.
Adama wunɛ, wuna mi, a ɲ̀ təkəru mɔ̀."

13 Gusunɔ kun maa win gɔradoban
goo sɔ̃ɔre u nɛɛ,
“A sinɔ nɛn nɔm geuɔ
sere n ka nun wunɛn yibɛrɛba
taarea.”
14 N n mɛn na, mba wɔllun gɔradoba
ba sãa. Ba sãawa hundeba be ba
Gusunɔ sãamɔ. Bera u ra maa gɔri
bu da bu be ba koo faaba wa somi.

2

Faaba ye, ya kpã too

1 Yen sõ, n weenɛ su gari yi sa
nua nɛnɛ sim sim kpa su ku ka nim
doona.
2 Gari yi wɔllun gɔrado ba ka na,
yi yin dam sõɔsi sere baawure wi
u yi sara ɲ̀ kun mɛ wi u ɲ̀ yi mɛm
nɔɔwɛ, u sɛɛyasiabu wa bi u ka
weenɛ.
3 N n mɛn na, amɔna sa ko ka kpĩ
su sɛɛyasiabu suuri, sà n faaba baka
yen bweseru atafiiru kua. Yinnin
tii u gbia u faaba yen gari nɔɔsia.
Yen biru be ba yi nua ba sun yi
sɔ̃ɔwa ba sire ma gema.
4 Saa ye sɔɔra Gusunɔ u ben seeda
dam sosi ka yĩrenu ka maamaaki ka
sɔm damgii bwese bweseka. U maa
kpam tɔmbu Hunde Dɛɛron kɛ̃nu
bɔnu kua nge mɛ u kĩ.

Wi u tɔmbu kparamɔ

bu ka faaba wa

5 Geema, n ɲ̀ mɔ wɔllun
gɔradobara Gusunɔ u handunia ye
ya koo nan dam wɛ̃, yèn gari sa mɔ̀.
6 Adama Gusunɔn gari sɔɔ, goo u
geruа u nɛɛ,
“Yinni Gusunɔ, mba tɔnu sãa a n
sere ka nùn yaaye.
Wara ra n tɔnu a n sere ka nùn
nɔɔrimɔ.
7 A nùn kua u wunɛn gɔradoba
kɔmiɛ fiiko.
Ka mɛ, a nùn yiiko ka bɛɛrɛ wɛ̃ nge
sunɔ.
8 A nùn kua wirugii taka koora
kpuron wɔllɔ.”
Sanam mɛ Gusunɔ u tɔnu dam wɛ̃
gãanu kpuron wɔllɔ, gãanu sari ni u
ɲ̀ deri nu nùn wiru kpĩiya. Adama
sa ɲ̀ gina wa ma gãa ni kpuro nu nùn
wiru kpĩiyɛ.
9 Ka mɛ sa Yesu wa. Saa fiiko sɔɔ ba
nùn kua wi u ɲ̀ Gusunɔn gɔradoba
tura, kpa u ka gbi tɔmbu kpuron sõ
Gusunɔn durom saabu. Tɛ̃, sa nùn
waamɔ ka win yiiko ka bɛɛrɛ nge
sunɔ, win gɔɔ wi u gun sõ.
10 Ka gem, n weenɛ Gusunɔ wi u
kpuro taka kua ma ya wãa win sõ,
u Yesu ko tɔn giro nɔni swãaru sɔɔ,
kpa u ka tɔn dabinu ko win bibu be
ba koo win yiiko bɔnu ko. Domi
Yesu wiya u bu kparamɔ bu ka faaba
wa.
11 Yesu wi u tɔmbu sãrasiamɔ ben
toranun di, wi ka be ba sãre ba kua
tundo turon bibu. Yen sõna sekura
kun nùn mɔ̀ u ka bu soku wigibu
12 sanam mɛ u nɛɛ,
“Yinni Gusunɔ, kon nɛgibu wunɛn
gari sõ.
Kon nun siara ka womusu mi ba
mɛnnɛ.”
13 U maa kpam nɛɛ,
“Kon nɛn naanɛ doke Gusunɔ sɔɔ.”
Yen biru kpam u nɛɛ,
“Nɛ wee ka bii be Gusunɔ u man kã.”
14 Nge mɛ bii be, ba wasi mɔ ka
yɛm, Yesu win tii u kua nge be. U
kua mɛ kpa u ka gbi. Win gɔɔ wi,
u Yibirisi kpeerasia ye ya raa gɔɔn
dam nɛni.
15 Kpa u maa ka bu yakia be ba sãa
nge yobu ben wãaru kpuro sɔɔ gɔɔn
bɛrum sõ.
16 Ka gem, n ɲ̀ mɔ win gɔradobara
u somiru na, Aburahamun biba u
somiru na.
17 Yen sõna u ɲ̀ koo ko u kun ka
win wɔnɔbu weenɛ kpuro sɔɔ, kpa
u ka ko ben yãku kowo tɔnwero wi
u wɔnwɔndu ka naanɛ mɔ Gusunɔn
sɔmburu sɔɔ, kpa u ka tɔmbun
torarun yãkuru ko.
18 Tɛ̃, u koo kpĩ u bu somi be ba
wãa kɔkiribu sɔɔ yèn sõ win tii u
nɔni swãaru wa kɔkiribu sɔɔ.

3

Yesu u Mɔwisi bɛɛrɛ kere

1 Yen sõ nɛgibu, bɛɛ be Gusunɔ u
soka i ka ko wigibu, i de i n Yesu

mεεra wi Gusunɔ u gɔrima u ka ko
yãku kowo tɔnwero wìn seeda sa
dimɔ.
2 Wiya u ka Gusunɔ turo yɔ̃ra wi
u nùn gɔsa sɔmbu ten saabu nge
mε Mɔwisi u kua win sɔmburu sɔɔ
Gusunɔn yεnugibu kpuron suunu
sɔɔ.
3 Wi u yεnu kua u bεεrε mɔ u kere
yεnu gen tii. Nge mεya Yesu u ka
bεεrε baka nε ye ya Mɔwisigia kere.
4 Geema, yεnu baagere ga gen
yε̃ro mɔ, adama Gusunɔwa u sãa
kpuron yε̃ro.
5 Mɔwisi u kua sɔm kowo naanεgii
Gusunɔn yεnugibu kpuron suunu
sɔɔ u ka garin seeda di yi Gusunɔ u
koo ra gere.
6 Adama Kirisi u sãa Bii naanεgii
wi Gusunɔ u kua win yεnu yε̃ro.
Bεsεra sa sãa win yεnugibu sà n
yĩiyɔbu mɔ sere ka nɔrɔ ka toro
sindu ka naanε.

Wε̃ra te Gusunɔ u wigibu
wε̃εmɔ

7 Yen sɔ̃na nge mε Hunde Dεεro u
gerua,
"I n Gusunɔn nɔɔ nɔɔmɔ gisɔ,
8 i ku de bεεn gɔ̃rusu bɔbia
nge mε bεεn baababa ba kua
dɔma te ba Gusunɔ seesi
ka sanam mε ba win laakari mεεra
gbaburu sɔɔ.
9 Miya ba man wε̃εra ka laakari
mεεribu.
Ba maa wa ye na kua sere wɔ̃ɔ
weeru.
10 Yen sɔ̃na na ka tɔn be mɔru kua.
Ma na nεε, baadommawa ba toramɔ
ben bwisikunu sɔɔ.
Ba ɲ nεn swεε tuba.
11 Na mɔru kua ma na bɔ̃rua na nεε,
ba ɲ sisi bu ka man wε̃ra mi na
wε̃re."
12 Yen sɔ̃ nεgibu, i tii laakari
koowo, i ku de bεεn goo u n gɔ̃ru
kɔ̃su mɔ ge ga ɲ naanε doke, ge
ga koo nùn biru wurasia Gusunɔ,
Yinni wason min di.
13 Adama i n dam kε̃εnamɔ
baadomma saa yè sɔɔ ba mɔ̀ gisɔ,
kpa bεεn goo u ku de toraru tu win
nɔni wɔ̃ke tu win gɔ̃ru bɔbiasia.
14 Geema, sa kua be ba gbinnε ka
Kirisi sà n toro sindu mɔ sere ka
nɔrɔ te sa mɔ toren di.
15 Nge mε Gusunɔn gari gerumɔ,
"I n Gusunɔn nɔɔ nɔɔmɔ gisɔ,
i ku de bεεn gɔ̃rusu bɔbia
nge mε bεεn baababa ba kua
dɔma te ba nùn seesi."
16 Berà be ba Gusunɔn nɔɔ nua ma
ba nùn seesi. Beya be Mɔwisi u
kpara kpuro saa Egibitin di.
17 Berà Gusunɔ u ka mɔru mɔ̀ sere
wɔ̃ɔ weeru. Beya be ba tora ma ba
gbisuka gbaburu sɔɔ.
18 Sanam mε Gusunɔ u bɔ̃rua u nεε,
"ba ɲ sisi bu ka man wε̃ra mi na
wε̃re," berà u ka yã ma n kun mɔ be
ba ɲ nùn mεm nɔɔwε.
19 Nge mεya sa wa ma ba ɲ kpĩa
ba due wε̃ra yee te sɔɔ yèn sɔ̃ ba ɲ
naanε doke.

4

1 Gusunɔ u sun nɔɔ mwεεru kua u
nεε, sa ko kpĩ su du mi sa ko wε̃ra ka
wi sannu. N n mεn na, su laakari ko,
kpa bεεn goo u ku raa deemε u wε̃ra
yee te bia.
2 Domi ba sun Labaari gea waasu
kua nge mε ba bu kua be ba gasɔ
wãa gbaburu sɔɔ. Ba gari yi nua,
adama yi ɲ bu arufaani gaa kue
domi sanam mε ba yi nua, ba ɲ yi
naanε doke.
3 Bεsε be sa naanε doke, sa ko du
wε̃ra yee te sɔɔ tèn sɔ̃ Gusunɔ u nεε,
"Na mɔru kua ma na bɔ̃rua na nεε,
ba ɲ sisi bu ka
man wε̃ra mi na wε̃re."
U gari yi gerua baa mε win sɔmbura
kpa saa mìn di u handunia taka kua.
4 Ka geema, gam gum Gusunɔn
gari sɔɔ ba sɔ̃ɔ nɔɔba yirusen gari
gerua ba nεε, "Gusunɔ u win
sɔmburu kpuro deri u wε̃ra sɔ̃ɔ
nɔɔba yiruse."
5 Ma Gusunɔ u kpam gari tee yi
gerua u nεε, "Ba ɲ sisi bu ka man
wε̃ra mi na wε̃re."
6 Be ba gbia ba Labaari gea ye nua
ba ɲ due wε̃ra yee te sɔɔ yèn sɔ̃ ba
ɲ mεm nua. N n mεn na, ayera wãa
gina gabu bu ka du te sɔɔ.

7 Yen sɔ̃na Gusunɔ u kpam tɔ̃ru yii te
u soka gisɔ. Wɔ̃ɔ dabinun biru u ten
gari gerua saa Dafidin min di, nge
mɛ sa wa kɔ. U nɛɛ,
“I n Gusunɔn nɔɔ nɔɔmɔ gisɔ,
i ku de bɛɛn gɔ̃rusu bɔbia.”
8 Geema, Yosue ù n daa tɔn be
kpara u ka dua wɛ̃ra yee te sɔɔ,
Gusunɔ u ɲ̀ daa maa tɔ̃ru garun gari
mɔ̀.
9 N n mɛn na, wɛ̃ra te ta ka
Gusunɔn sɔ̃ɔ nɔɔba yirusegiru
weenɛ, ta wãa Gusunɔn tɔmbun sɔ̃.
10 Domi wi u dua Gusunɔn wɛ̃ra
yerɔ u win sɔmburu deriwa nge mɛ
Gusunɔ u wigiru deri.
11 N n mɛn na, su hania ko su ka
du wɛ̃ra yee te sɔɔ, kpa goo u ku ko
mɛm nɔɔ sarirugii nge tɔn be, kpa u
kam ko.
12 Domi Gusunɔn gari yi wasi
yi maa dam mɔ. Yi nɔɔ do n
kere takobi ye ba dɛ̃ɛra biru ka
wuswaa. Yi dam mɔ yi ka tɔnun
gɔ̃ru ka win hunde sɔku ka maa win
gbinnu sere yu kpɛ̃ɛru girari. Yi
tɔnun gɔ̃run kĩru ka gen bwisikunu
sirimɔ.
13 Gãanu sari ni nu Gusunɔ berue
win taka koora sɔɔ. Kpuro ya
wukiarewa ya yii win wuswaaɔ.
Wiya bɛsɛ kpuro sa ko maa bɛsɛn
wãaru tusia.

Yesu,

yãku kowo tɔnwero boko

14 Ka geema sa yãku kowo
tɔnwero boko mɔ wi u tura sere
Gusunɔn mi, wiya Yesu Gusunɔn
Bii. N n mɛn na, su yɔ̃ra dim dim
bɛsɛn seeda ye sa di sɔɔ.
15 Domi sa yãku kowo tɔnwero
mɔ wi u koo kpĩ u ka sun duura
bɛsɛn dam sariru sɔɔ yèn sɔ̃ ba nùn
kɔkura gãanu kpuro sɔɔ nge bɛsɛ,
adama u ɲ̀ durum koore.
16 N n mɛn na, su Gusunɔ
duromgiin sina turaru susi ka toro
sindu kpa su ka wɔnwɔndu wa ka
durom mɛ mu koo sun somi saa ye
sa mɛn bukata mɔ.

5

1 Yãku kowo tɔnwero baawure wi
ba gɔsa tɔmbun suunu sɔɔn di, ba
nùn yiiwa u ka Gusunɔ sã ben sɔ̃.
U ra Gusunɔ ben kɛ̃nu wɛ̃ kpa u
yãkunu ko ben toranun sɔ̃.
2 U koo kpĩ u suuru ko ka yɛ̃ru
sarirugibu ka be ba swaa sare yèn sɔ̃
win tii u dam biare.
3 Yen sɔ̃na maa, u ɲ̀ koo ko u kun
yãkunu kue win tiin toranun sɔ̃ nge
mɛ u mɔ̀ tɔmbuginun sɔ̃.
4 Goo kun kpɛ̃ u tii yãku kowo
tɔnwerorun bɛɛrɛ wɛ̃. Gusunɔwa u
ra tɔnu gɔsi u wɛ̃ nge mɛ u Aroni
kua.
5 Nge mɛya Kirisi kun tii yãku
kowo tɔnwerorun yiiko wɛ̃.
Gusunɔwa u nùn ye wɛ̃ wi u nɛɛ,
“Wuna nɛn Bii.
Gisɔra na kua wunɛn tundo.”
6 Gam gum maa u kpam gerua u nɛɛ,
“Wuna kaa ko yãku kowo ka
baadommaɔ
nge Mɛɛkisidɛki.”
7 Yesun handunian wãaru sɔɔ u
Gusunɔ kana wi u koo kpĩ u nùn
wɔra gɔɔn nɔman di. U maa nùn
suuru kana ka wuri bɛkɛ ka yĩresu.
Ma Gusunɔ u nùn swaa daki win wii
kpĩibun sɔ̃.
8 Baa mɛ u sãa Gusunɔn Bii, u
mɛm nɔɔbu gia nɔni swãa te u wan
sɔ̃.
9 Ye u yiba u kpa, u ka faaba na ye
ya ku ra kpe, be kpuron sɔ̃ be ba nùn
mɛm nɔɔwa.
10 Ma Gusunɔ u nùn kua yãku
kowo tɔnwero nge Mɛɛkisidɛki.

Naanɛ doke deribun kirɔ

11 Gãa dabinu wãa ni sa ko kpĩ su
gere gari yin sɔ̃, adama ya sɛ̃ n ka bɛɛ
yi tubusia domi i kua be gari ku ra
yeeri fuuku.
12 Saa ya tura i ka ko keu
koosiobu. Ka mɛ, i gina goon bukata
mɔ wi u koo bɛɛ Gusunɔn garin
torubu sɔ̃ɔsi. Bɛɛ be n weenɛ i n
dĩa dɔki dimɔ, i kpam bɔm bukata
mɔ.
13 Wi u bɔm nɔrumɔ kpuro biiwa,
u ɲ̀ Gusunɔn gari geen dɔɔnɛ mɔ.

14 Adama dĩa dɔki sãawa guro gurobun dĩanu be ba gea ka kõsan wunanabu gia yèn sõ ba yen dɔɔnɛ mɔ.

6

1 N n mɛn na, su Kirisin garin torubu deri kpa su da wuswaaɔ su ka ko tɔn yebunu. Su ku maa gari yin kpɛɛkpɛɛku sura, gera gõru gɔsiabu kookoo kamgisun di ka naanɛ dokebu Gusunɔ sɔɔ,
2 ka wasi dɛɛrasiabun woronu ka nɔman sɔndibu yãkurun wɔllɔ ka gɔribun seebun gari ka sian siribu.
3 Wuswaa daa biya sa ko hania ko Gusunɔ ù n wura.
4 N n ben sõn na, be ba raa yam wa Gusunɔn gari sɔɔ, ma ba win kɛ̃nu denda, ma ba bɔnu wa Hunde Dɛɛro sɔɔ,
5 ma ba wa ma Gusunɔn gari wã, ma ba sian wãarun dam gia,
6 yen biru bà n biru kisi ba naanɛ dokebu deri mam mam, n ɲ maa koorɔ bu bu gõru gɔsiasia. Domi ba kpam Gusunɔn Bii kparemɔwa ben tii dãa bunanarɔ ma ba nùn sekuru dokemɔ batuma sɔɔ.
7 Sanam mɛ tem mu guri nim nɔrumɔ kiri kiri ma mu dĩanu kpiisiamɔ ni nu koo mɛn yɛ̃robu arufaani kua, Gusunɔ u ra mu domaru kuewa.
8 Adama mù n sãki ka awĩi kpiimɔ mu ɲ garu koorɔ. N n sosi Gusunɔ u koo mu bɔ̃rusi, amɛn biru kpa mu dɔ̃ɔ mwaara.
9 Adama kĩnasibu, baa sà n gari yin bweseru gerumɔ, sa bɛɛ naanɛ sãa sa yĩiyɔ ma i ko n wãa faaban swaa sɔɔ.
10 Gusunɔ u sãawa gemgii, u ɲ bɛɛn sɔmburu duarimɔ ka kĩi te i sõɔsi win yĩsirun sõ, sanam mɛ i wigibu nɔɔri nge mɛ i bu nɔɔrimɔ tɛ̃.
11 Ka mɛ, sa kĩ bɛɛn baawure u n hania ye mɔ sere ka nɔrɔ, kpa ye i yĩiyɔ yu ka koora mam mam.
12 Sa ɲ kĩ i ko nge be ba tɛmanabu kpana, adama i bu saario be ba naanɛ doke ma ba tɛmana ba ka tubi dimɔ ye Gusunɔ u bu nɔɔ mwɛɛru kua.

Gusunɔn nɔɔ mwɛɛ

te ta ɲ sika mɔ

13 Sanam mɛ Gusunɔ u Aburahamu nɔɔ mwɛɛru kua, ka yen bõri sanna. U bõrua ka win tiin yĩsiru yèn sõ goo sari wi u maa nùn kere wìn yĩsiru u koo ka bõre.
14 U nɛɛ, kon nun domaru kua ka gem, kon de wunɛn bweseru tu dabia.
15 Nge mɛya Aburahamu u tɛmana, ma u wa yèn nɔɔ mwɛɛru Gusunɔ u nùn kua.
16 Tɔmbu bà n bõrumɔ ba ra bõrewa ka wi u bu keren yĩsiru, kpa bõri yi, yi ben gari sire kpa yi sikirinɔsu kpuro kpeesia.
17 Nge mɛya Gusunɔ u kĩa u be ba koo kɛ̃ru mwa te u bu nɔɔ mwɛɛru kua sõɔsi kpasasa ma win gari kun kɔbiarɔ. Yen sõna u nɔɔ mwɛɛru kua u sire ka bõri.
18 N n mɛn na, gari yiru wãa yi yi ɲ kɔsirɔ, yì sɔɔ Gusunɔ kun kpɛ̃ u weesu ko. Yiya yi sun dam kãa gem gem bɛsɛ be sa kuku yeru kasu, kpa su ka wa su mwa ye sa yĩiyɔ ba sun yiiye.
19 Yĩiyɔ bi, bu bɛsɛn gõru nɛni sim sim nge goo nimkuun marutia gu ku ka kõɔra. Bu dam mɔ, bu ɲ sika mɔ, ma bu dua sere Gusunɔn wãa yerun suunu sɔɔ.
20 Miya Yesu u gbia u dua bɛsɛn sõ u kua yãku kowo tɔnwero ka baadommaɔ nge Mɛɛkisidɛki.

7

Mɛɛkisidɛki u sãa sunɔ

ka maa yãku kowo

1 Mɛɛkisidɛki wi, u sãawa Salɛmun sunɔ ka Wɔrukoon yãku kowo. Ye Aburahamu u sinambu tabu diima u wee, yera Mɛɛkisidɛki nùn sennɔ da u nùn domaru kua.
2 Aburahamu u ye u waama bɔnu kua ma u wɔkuru baateren wɔllɔ tia tia sua u nùn wɛ̃. Gbiikaa win yĩsirun tubusiana sunɔ gemgii.

Yen biru u sãa Salɛmun sunɔ, yen
tubusiana alafian sunɔ.
3 Goo kun win tundo ka win mɛro
ka win sikado goo yɛ̃. Ba ɲ win
marubu ka win gɔɔn gari koore.
U ka Gusunɔn Bii weenɛ, u sãawa
yãku kowo ka baadommaɔ.
4 I mɛɛrio nge mɛ durɔ win kpãara
nɛ. Domi Aburahamu bɛsɛn sikado
boko u gãa gee ni u tabu diima u
ka wee bɔnu kua, ma u wɔkuru
baateren wɔllɔ tia tia sua u nùn wɛ̃.
5 Wooda ya Lefin bibu be ba sãa
yãku kowobu yiire bu de Isireliba
bu ben mɔru kpuro bɔnu ko, kpa
bu wɔkuru baateren wɔllɔ tia tia
sua bu bu wɛ̃. Be ba bu bɔnu ye
wɛ̃ɛmɔ ba sãa ben dusibu, ben tii
maa Aburahamun biba.
6 Adama Mɛɛkisidɛki u ɲ yara
Lefin bweserun di. Ka mɛ,
Aburahamu u nùn bɔnu ye wɛ̃. Yen
biru Mɛɛkisidɛki u nùn domaru
kua, wi, wi Gusunɔ u nɔɔ mwɛɛ ni
kua.
7 Sika gaa sari, wi u bo wiya u ra
yãkabu domaru kue.
8 Lefin bibu, be ba wɔkuru
baateren wɔllɔ tia tia mwaamɔ ba
sãa be ba ra gbi, adama Mɛɛkisidɛki,
wi, u sãa wi u ɲ gbimɔ nge mɛ
Gusunɔn gari gerua.
9 Tɛ̃, su gere ma sanam mɛ
Aburahamu u nùn bɔnu ye wɛ̃, Lefi
wìn biba bɔnu mwaamɔ u maa bɔnu
ye wɛ̃ win tii saa Aburahamun min
di.
10 Domi baa mɛ ba ɲ gina nùn
mara sanam mɛ, u wãa win baaban
wasi sɔɔ ye u ka Mɛɛkisidɛki yinna.
11 Wooda ye Gusunɔ u Isireliba
wɛ̃ yera yãku kowo Lefigiba ka
sɔmburu mɔ̀. Tɛ̃, yãku kowo be, bà
n sɔmburu kua te ta yiba, n ɲ tilasi
yãku kowo tuko goo u kpam na wi
u sãa nge Mɛɛkisidɛki wi u ɲ sãa
Aronin bweseru.
12 Domi bà n yãku kowobun bwe-
seru kɔsa tilasi bu maa wooda kɔsi.
13 Geema bɛsɛn Yinni wi gari yi, yi
ka yã, u sãawa bweseru garugii tèn
tɔmba kun yãku kobun sɔmburu
koore.
14 Domi sa yɛ̃ ma ba nùn marawa
Yudan bweseru sɔɔ. Mɔwisi kun
maa bwese ten gari gerua yãku
kowobun gari sɔɔ.

Yãku kowo goo

wi u sãa nge Mɛɛkisidɛki

15 Gari gɛɛ wee yi yi ye kpuro
bururasiamɔ. Yãku kowo tuko goo
yara wi u sãa nge Mɛɛkisidɛki.
16 Ba ɲ nùn kue yãku kowo
marumarurun di ma n kun mɔ ka
wãaru te ta ku ra kpen dam.
17 Ka geema, Gusunɔn gari gerua
win sõ yi nɛɛ,
"Wuna kaa ko yãku kowo ka
baadommaɔ
nge Mɛɛkisidɛki."
18 Nge mɛya ba ka wooda gura go
yèn sõ ya ɲ dam mɔ ya ɲ maa
arufaani mɔ.
19 Geema, Mɔwisin wooda ya ɲ
gãanu ganu yibie. Adama tɛ̃, sa swaa
gea mɔ yèn min di sa ko Gusunɔ
susi.
20 Yen biru Gusunɔ u bõrua.
Beɔnɔ ba kua yãku kowobu n ɲ ka
bõri.
21 Adama wi u Yesu kua yãku
kowo u ye kuawa ka bõri u nɛɛ,
"Yinni Gusunɔ u bõrua.
U ɲ maa win gari seeyamɔ.
U nɛɛ, kaa ko yãku kowo ka
baadommaɔ."
22 Yen sõna Yesu ka sun nɔɔ mwɛɛru
naawa te ta buram bo.
23 Mi Yesun gari ka yãku kowo
ben gari yi kpam wunana wee.
Yãku kowo be, ba dabia yèn sõ gɔɔ
ku ra wure ba n wãa sɔmbu te sɔɔ
ka baadomma,
24 adama Yesu u ko n wãawa ka
baadommaɔ. Ba ɲ maa win yãku
kowo sɔmburu suamɔ bu goo wɛ̃.
25 Yen sõna u koo kpĩ u bu faaba
ko tɛ̃n di ka baadommaɔ be ba
Gusunɔ susimɔ win min di, domi u
wãawa u ka Gusunɔ suuru kana ben
sõ.
26 N n mɛn na, Yesu sãawa yãku
kowo tɔnwero wìn bukata sa mɔ.
U Gusunɔ wɛ̃re, u dɛɛre, u ɲ du-
rum koore. Wi ka durumgibu ba

wunanɛ. Ba nùn sua ba ka da sere wɔllɔ.
27 U ɩ̀ sãa nge yãku kowo tɔnwero beɔnɔ. U ɩ̀ baadomman yãku kobun bukata mɔ, gbiikaa win tiin toranun sõ ka sere gabuginu. U yãku teeru kua te ta tura sere ka baadommaɔ sanam mɛ u ka win tii abɔru kua.
28 Mɔwisin wooda ya dam sarirugibu kua yãku kowo tɔnwerobu. Adama Gusunɔn gari yi u kua ka bõri, yi yi na woodan biru, yi Bii wi u yiba ka baadommaɔ kua yãku kowo tɔnwero.

8

Yesu

bɛsɛn yãku kowo tɔnwero

1 Tɛ̃ gari yin wiru wee. Bɛsɛ sa yãku kowo tɔnwero win bweseru mɔ wi u sõ wɔllɔ Gusunɔ dam kpurogiin sina turarun nɔm geuɔ.
2 U yãku kowo tɔnwerorun sɔmburu mɔ̀ aye dɛɛraru sɔɔ te ta sãa Gusunɔn wãa yerun tii tii, te Yinni u kua, n ɩ̀ mɔ tɔnu.
3 Ba ra yãku kowo tɔnwero gɔsiwa u ka Gusunɔ kɛ̃nu wɛ̃ kpa u yãkunu ko. N n mɛn na, bɛsɛn yãku kowo tɔnweron tii u ko n gãanu mɔwa ni u koo ka yãkuru ko.
4 U n wãa handunia sɔɔ, u ɩ̀ ko n mam sãa yãku kowo domi yãku kowoba wãa be ba ra yãkuru ko nge mɛ Mɔwisin wooda ya yiiremɔ.
5 Yãku kowo ben sɔmburu ta sãa te ta wãa wɔllɔn weenasiru tɔna ka ten yaayaasu, nge mɛ Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa sanam mɛ u kĩ u kuu bekurugiru ko, u nɛɛ, "A de a kuu te ko ta n sãa nge te na nun sõɔsi guuru wɔllɔ."
6 Adama tɛ̃ ba Yesu sɔmburu nɔmu sɔndia te ta begiru bɛɛrɛ kere, domi u sãa arukawani ye ya bɛɛrɛ bon swaa sɔmɔ. Ba arukawani ye bɔkuawa ka nɔɔ mwɛɛ ni nu bɛɛrɛ bo.
7 Arukawani gbiikaa yà kun serere mɔ, n ɩ̀ maa koorɔ gaa yu ye kɔsire ko.
8 Adama Gusunɔ u win tɔmbu gerusimɔ ye u nɛɛ,
"Yinni Gusunɔ u nɛɛ, tõnu ganu sisi nì sɔɔ kon ka Isireliba ka Yudaba arukawani kpaa bɔke.
9 Adama ya ɩ̀ ko n sãa yèn bweseru na raa ka ben baababa bɔkua dɔma te na bu nɔmu nɛnua na yara Egibitin tem di.
Ba ɩ̀ ka nɛn arukawani ye yõre ye na ka bu bɔkua.
Yen sõna na bu atafiiru kua.
Yeya Yinni Gusunɔ u gerua.
10 U kpam nɛɛ, arukawani kpaa ye wee,
ye kon ka Isireliba bɔke amɛn biru.
Kon nɛn wooda doke ben bwisikunu sɔɔ.
Kon ye yorusi ben gõrusɔ.
Kon ko ben Yinni kpa bu ko nɛn tɔmbu.
11 Goo sari be sɔɔ wi u koo win wuugii ɩ̀ kun mɛ win temgii keu sõɔsi u nɛɛ,
u Yinni Gusunɔ gio.
Domi be kpurowa ba ko n man yɛ̃ saa bii piimunun di sere ka bukurobɔ.
12 Kon bu ben toranu suuru kua.
Na ɩ̀ maa ben toranu yaayamɔ."
13 Sanam mɛ Gusunɔ u arukawani kpaan gari mɔ̀, ya geruawa u gbiikaa kua gura. Ye ya maa sãa gura ya tɔkɔ mɔ̀ ya doonɔ.

9

Sãa temkiru ka wɔrukiru

1 Arukawani gbiikaa ya sãarun wooda mɔ ka maa sãa yeru handunia sɔɔ.
2 Ba kuu bekurugiru gira. Ten adɛrɔwa ba soka dii dɛɛraru. Miya fitila ga wãa ka tabulu ka Yinni Gusunɔn pɛ̃ɛ.
3 Ta maa dii sɔɔ mɔ ge ba kua ka beku kareru. Geya ba soka dii te ta dɛɛre gem gem.
4 Miya kpakorora wãa te ba wura pote tèn wɔllɔ ba ra turare dõɔ doke. Miya maa woodan kpakorora wãa te ba maa wura pote. Kpakoro te sɔɔ, weke wuragira wãa, mi ba manna doke ka Aronin dɛka ye ya

kpara ka kpee bɛsi mi ba woodan gari yorusi.
5 Kpakoro ten wɔlləwa wɔllun kɔ̃sobun weenasiba wãa be ba Gusunɔn yiikon girima sɔ̃ɔsimɔ. Ben kasa ya dɛriare ya wukiri mi ba ra yãku yɛm yɛ̃ke toranun sɔ̃. Adama sa ɲ kpɛ̃ su gãa ni kpuron gari saari tɛ̃.

6 Tɛ̃, bà n ye kpuro yi yi nge mɛ, yera yãku kowobu ba ra du adɛrɔ ge sɔɔ bu ben sãarun sɔmburu ko.
7 Adama yãku kowo tɔnwero wi turowa u ra du dii sɔɔ ge sɔɔ, wɔ̃ɔ ka wɔ̃ɔ nɔn teeru ka yãku yɛm mɛ u ra Gusunɔ tusie win tiin toranun sɔ̃ ka maa tɔmbuginu ni ba kua yɛ̃ru sariru sɔɔ.
8 Nge mɛya Hunde Dɛɛro u sɔ̃ɔsimɔ ma swaa ye ya dɔɔ dii te ta dɛɛre gem gem sɔɔ ya ɲ gina kɛniare saa yè sɔɔ adɛrɔ ge, ga wãa,
9 domi ga sãawa saa yen weenasia. Ya gerumɔ ma kɛ̃nu ka yãku ni ba Gusunɔ kuammɛ, nu ɲ kpɛ̃ nu tɔnu wi u sãa te mɔ̀n gɔ̃ru dɛɛrasia mam mam.
10 Domi ya sãawa wasi tɔnan wooda ye ya ka dim ka nɔrubu ka wasin dɛɛrasiabun woronu yã. Ba wooda ye yi sere kpaa yu ka na.

11 Adama Kirisi nawa u n ka sãa gãa gee ni nu wãa tɛ̃n yãku kowo tɔnwero. U dua kuru garun min di te ta kpãaru bo ma ta buram bo. N ɲ mɔ tɔmbu ba tu kua. Ta ɲ wãa handunia ye sɔɔ.
12 Ye Kirisi u dua nɔn teeru ten dii te ta dɛɛre gem gem sɔɔ ya tura sere ka baadommaɔ. U ɲ due ka bonu ka naa binun yɛm. Win tii tiin yɛma u ka dua, ma u sun yakia sere ka baadommaɔ.
13 Ba ra bonu ka naa kinɛnun yɛm ka naa ye ba dɔ̃ɔ mɛnin torom yɛ̃ke tɔmbu sɔɔ be ba ɲ dɛɛre bu ka dɛɛra woodan nɔni sɔɔ.
14 N n mɛn na, amɔna Kirisin yɛm arufaani ko n nɛ. Domi Gusunɔn Hunde wi u ku ra kpen saabuwa u tii Gusunɔ wɛ̃ nge yãku te ta ɲ bau mɔ. Win yɛma mu koo bɛsɛn gɔ̃ru dɛɛrasia saa sɔm kamginun di kpa su ka kpĩ su Gusunɔ, Yinni waso sã.
15 Yen sɔ̃na Kirisi u sãa nɔɔ mwɛɛ kpaarun swaa sɔmɔ. Win min diya be Gusunɔ u soka ba gãa ni nu ku ra kpe tubi dimɔ ni Gusunɔ u bu nɔɔ mwɛɛru kua. Ba koo kpĩ mɛ, yèn sɔ̃ gɔɔn gari dua sɔɔ, wi u tɔmbu yakiamɔ ben toranun di ni ba kua nɔɔ mwɛɛ gururun saa sɔɔ.
16 Domi nɔɔ mwɛɛ ten bweseru tu ka koora tilasi wi u tu kua u gbi.
17 Geema, nɔɔ mwɛɛ ten bweseru ta ɲ arufaani mɔ ma n kun mɔ wi u tu kua u gu. Ta ɲ dam gam mɔ saa ye yɛ̃ro u wasi.
18 Yen sɔ̃na nɔɔ mwɛɛ gbiikiru ta ɲ yibiare sanam mɛ ba ɲ yɛm yɛ̃ke.
19 Gbiikaa Mɔwisi u tɔmbu kpuro wooda baayere nɔɔsia nge mɛ Gusunɔ u yi. Yen biru u naa binu ka bonun yɛm sua ka nim, u yãa san swãasu ka isɔpun kikisu kpɛ̃ɛ, ma u woodan tireru ka tɔmbu kpuro yɛm mɛ yɛ̃ke.
20 Ma u nɛɛ, yeniwa yɛm mɛ mu woodan gari sire ye Gusunɔ u wɛ̃ bɛɛn sɔ̃.
21 Mɔwisi u maa kuu bekurugii te ka gãanu kpuro ni ba ra ka sãaru ko yɛm yɛ̃ke.
22 Woodan komaru sɔɔ yɛma mu ra gãa dabinu dɛɛrasie. Toranu kun maa suuru waarɔ ma n kun mɔ ba yɛm yɛ̃ka.

Kirisin yãkura durum wɔkamɔ

23 N weenɛ bu wɔllun gãanun weenasii ni dɛɛrasia nge mɛ. Adama wɔllun gãanun tii nu yãkunun bukata mɔ ni nu bɛɛrɛ kere.
24 Domi Kirisi u ɲ due dii dɛɛraru sɔɔ te tɔnu kua, te ta sãa Gusunɔn wãa yerun weenasiru. U duawa sere wɔllun tii tii sɔɔ u n ka yɔ̃ tɛ̃ Gusunɔn wuswaaɔ bɛsɛn sɔ̃.
25 Yuuban yãku kowo tɔnwero u ra du wɔ̃ɔ ka wɔ̃ɔ dii te ta dɛɛre gem gem sɔɔ ka yɛm mɛ mu ɲ sãa win tiigim. Adama Kirisi u ɲ due u ka tii abɔru ko nɔn dabiru.

26 U n kua mɛ, u koo raa nɔni sɔ̃ɔra
nɔn dabinu saa toren di. Adama
u dua tɛ̃ nɔn teeru sanam dãakim
mɛni sɔɔ u ka toraru wuna sanam
mɛ u ka tii wɛ̃ nge abɔru.
27 Nge mɛ Gusunɔ u baawure
bure u gbi nɔn teeru u sere nùn siri,
28 nge mɛya Kirisi u tii wɛ̃ nɔn
teeru nge abɔru u ka tɔn dabinun
toranu sɔbe. U koo maa kurama nɔn
mɛɛruse, n ɩ̀ mɔ u ka toranu sɔbe,
adama u ka bu faaba kowa be ba
nùn mara.

10

1 Yuuban wooda ya ɩ̀ gãa gee ni
nu wãa tɛ̃n gari tubusie sãa sãa, ya
sãawa nin yaayaasu. Yen sɔ̃na ya ɩ̀
kpɛ̃ yu ka yãku tee ni ba ra ko wɔ̃ɔ ka
wɔ̃ɔ tɔmbu dɛɛrasia mam mam be
ba Gusunɔ susimɔ ka ni.
2 Tɔn be ba Gusunɔ sãamɔ nge
mɛn bweseru, bà n daa dɛɛra mam
mam ben toranun di, ben gɔ̃ru ga
ɩ̀ koo raa maa bu taarɛ wɛ̃, yãkunu
kun ko n daa maa wãa.
3 Adama yãku ni, nu sãawa ni nu
koo tɔmbu ben toranu yaayasia wɔ̃ɔ
ka wɔ̃ɔ.
4 Domi naa kinɛnu ka bonun yɛm
mu ɩ̀ kpɛ̃ mu toranu wuna.
5 Yen sɔ̃na, sanam mɛ Kirisi u kĩ u
na handunia sɔɔ, u Gusunɔ sɔ̃ɔwa u
nɛɛ,
“A ɩ̀ yãkuru kĩ ɩ̀ kun mɛ kɛ̃ru.
Yen sɔ̃na a man wasi kua.
6 A ɩ̀ nuku dobu mɔ yãku dɔ̃ɔ
mwaararuginu ɩ̀ kun mɛ
torarun yãkunun sɔ̃.
7 Ma na nɛɛ, nɛ wee Gusunɔ,
na sisi n ka wunɛn kĩru ko
nge mɛ ba nɛn gari yorua woodan
tireru sɔɔ.”
8 Gbiikaa u gerua u nɛɛ, “A ɩ̀ yãkuru
kĩ ɩ̀ kun mɛ kɛ̃ru, ɩ̀ kun mɛ yãku dɔ̃ɔ
mwaararugiru, ɩ̀ kun mɛ torarun
yãkuru. A ɩ̀ maa nuku dobu mɔ ni
sɔɔ.” Ka mɛ, ba ni mɔ̀ nge mɛ wooda
ya yiire.
9 Yen biru u nɛɛ, “Nɛ wee na sisi n
ka wunɛn kĩru ko.” Nge mɛya u ka
sãa gururu kpeerasia ma u kpaaru
kɔsire kua.
10 Yesu Kirisi u Gusunɔn kĩi te kua,
yen sɔ̃na sa dɛɛra bɛsɛn toranun di
ka abɔ te u kua ka win wasi nɔn
teeru.
11 Tɔ̃ru baatere yãku kowo
baawure ra n yɔ̃wa u ka win
sɔmburu ko. Yãku tee niya u ra
n mɔ̀ baa mɛ nu ɩ̀ kpɛ̃ nu toranu
wuna.
12 Adama yãku teera Kirisi u
kua toranun sɔ̃ te ta tura sere ka
baadommaɔ. Yen biru u da u sina
Gusunɔn nɔm geuɔ,
13 u n ka mara sere Gusunɔ u ka
win yibɛrɛba sura bu ko win naa
sɔnditiru.
14 Domi ka abɔ teera u bu dɛɛrasia
mam mam sere ka baadommaɔ be
Gusunɔ u kua wigibu.
15 Hunde Dɛɛro u maa sun ye
sɔ̃ɔmɔ. Gbiikaa u nɛɛ,
16 “Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
arukawani kpaa ye wee
ye kon ka bu bɔke amɛn biru.
Kon nɛn wooda doke ben
bwisikunu sɔɔ.
Kon ye yorusi ben gɔ̃rusɔ.”
17 Ma u kpam nɛɛ, “Na ɩ̀ maa
ben toranu ka ben wooda sarabu
yaayamɔ.”
18 Tɛ̃ bà n goon toranu wuna, n ɩ̀
maa tilasi bu yãkuru garu ko ten sɔ̃.

Su Gusunɔ susi

19 Yen sɔ̃na nɛgibu sa toro sindu
mɔ su ka du dii te ta dɛɛre gem gem
sɔɔ Yesun yɛm saabu.
20 U sun swaa kpaa yaba ye ya
wasi saa karerun min di te ta sãa
win wasi.
21 Sa maa yãku kowo tɔnwero mɔ
wi ba swĩi Gusunɔn tɔmbun sɔ̃.
22 N n mɛn na, i de su Gusunɔ susi
ka murafiti sariru ka naanɛ doke bi
bu toro sindu mɔ ka gɔ̃ru dɛɛrɔ ge ga
ɩ̀ taarɛ mɔ ka wasi yi ba dɛɛrasia ka
nim dɛɛram.
23 Su de sa n yĩiyɔ bini nɛni
dim dim bìn seeda sa dimɔ, domi
Gusunɔ wi u nɔɔ mwɛɛru kua u sãa
naanɛgii.
24 Su laakari kuana kpa su dam
kɛ̃ɛna, sa n ka kĩru sɔ̃ɔsimɔ kpa sa n
sɔm geenu mɔ̀.

25 Su ku mɛnnəsu sina ngɛ mɛ n
sãa gabun dəənɛ. Adama su dam
kɛ̃ɛna n kere, yèn sõ i waamə ma
Yinnin tõru ta turuku kooma.
26 Domi sà n yɛ̃ ma torara sa ka
mò sanam mɛ sa gem gia kɔ, yãkuru
garu maa sari te ta koo bɛsɛn toranu
wuna.
27 N tiewa sa n siribu mara ka dõə
boko wi u koo Gusunən yibɛrɛba
kam koosia.
28 Baawure wi u Məwisin wooda
sara ba ra nùn gowa ka wənwəndu
sariru, tənu yiru ɲ̀ kun mɛ ita bà n
seeda di ma u taarɛ mə.
29 N n mɛn na, amənа n ko n
sãa siribun sanam ka wi u Hunde
duromgii wənwa ma u Gusunən Bii
gɛma ma u win yɛm kam mɛɛra mɛ
Gusunə u ka win nəə mwɛɛrun gari
sire ma u ka yɛ̃ro dɛɛrasia. I n yɛ̃ ma
yɛ̃ro win sɛɛyasiabu koo kpɛ̃a.
30 Domi bɛsɛ sa yɛ̃ro yɛ̃ wi u gerua
u nɛɛ, "Nɛna kon məru kəsia, nɛna
kon dibu kəsia." U maa kpam nɛɛ,
"Yinni Gusunə u koo win təmbu
siria."
31 Gari kõsiya Gusunə Yinni waso
ù n tənu nəma doke.
32 I yaayo ngɛ mɛ i gasə kua.
Sanam mɛ i Gusunən yam bururam
wa i kpa, i nəni sõəra gem gem
adama i yõra sim sim taa bi səə.
33 Gasə ba bɛɛ wəmmə ma ba bɛɛ
nəni sõəmə batuma səə, gasə maa i
gabu dam kɛ̃mə be ba wahala yen
bweseru waamə.
34 Geema, i ka pirisəmba nəni
swãaru bənu kua. Ye ba maa bɛɛ
bɛɛn dukia wərari, i wura ka nuku
dobu, domi i yɛ̃ ma i dukia mə
ye ya bɛɛrɛ bo ye ya ko n wãa ka
baadommaə.
35 N n mɛn na, i ku wərugəru
kpana, domi ten are kpã.
36 Ka gem, i ɲ̀ ko ko i kun tɛmanɛ i
ka Gusunən kĩru ko kpa i wa i mwa
yèn nəə mwɛɛru u bɛɛ kua.
37 Geema, ngɛ mɛ Gusunən gari
gerumə,
"N tiewa fiiko, kɛ̃ɛriki təna.
Wi u koo na u ka tunuma, u ɲ̀ tɛɛmə.
38 Ma wi u sãa gemgii nɛn nəni səə,
u ko n wãa naanɛ dokebun saabu.
Adama ù n biru wura,
nɛn gõru ga ɲ̀ maa ka nùn doramə."
39 Sa ɲ̀ wãa be ba biru wurə bu ka
kam kon wuurə, sa wãawa be ba
naanɛ doke bu ka ben hunden faaba
wan wuurə.

11

Naanɛ dokebu

1 Wi u naanɛ doke u yɛ̃ kam kam
ma ye u yĩiyə u koo ye wa. U maa yɛ̃
ma ye ya ɲ̀ waarə ka nəni ya wãawa
ka gem.
2 Naanɛ doke bin bwesera yeruku
təmba mə. Yen sõna ba bu seeda gea
diiya.
3 Ka naanɛ dokeba sa tuba ma
Gusunən gariya handunia ya ka
taka koora. Ngɛ mɛya ba ye sa
waamə kua ye sa kun waamən di.
4 Ka naanɛ dokeba Abɛli u Gusunə
yãkuru kua te ta Kaɛnigiru bɛɛrɛ
kere. Win naanɛ dokebun saabuwa
ba nùn soka gemgii domi Gusunən
tii u win kɛ̃nu mwa. Ka naanɛ
dokeba Abɛli u maa gari mò ka tɛ̃ baa
mɛ u gu.
5 Naanɛ dokebun sõna ba Enəku
sua Gusunən mi u ɲ̀ gu. Goo sari
wi u maa ka nùn nəni waare, domi
Gusunə u nùn sua u ka da win
mi. Gusunən gari maa gerumə, bu
sere nùn sua win kookoosu Gusunə
wɛ̃re.
6 N deema goo sari wìn kookoosu
koo Gusunə wɛ̃re n kun ka naanɛ
dokebu. Geema, wi u Gusunə
susimə u naanɛ sãa ma Gusunə u
wãa ma u ra be ba nùn kasu durom
kue.
7 Ka naanɛ dokeba Nəwɛ u
Gusunən gari swaa daki sanam mɛ
u nùn kirə kua ye ya sisin sõ ye u
ɲ̀ gina wa. U Gusunə nasia u nùn
mɛm nəəwa ma u goo nimkuu dãka
gè səə wi ka win yɛnugibu ba faaba
wa. Ngɛ mɛya u handuniagibu taarɛ
wɛ̃ ma u gem wa Gusunən nəni səə
naanɛ dokebun saabu.
8 Ka naanɛ dokeba Aburahamu u
Gusunən sokuru wura ma u swaa
wəri u dəə tem gam gia mɛ Gusunə
u koo nùn wɛ̃ ngɛ tubi ma u dəə mi
u ɲ̀ yɛ̃.

9 Ka naanɛ dokeba u sina nge
sɔɔ tem mɛ sɔɔ, mɛ Gusunɔ u nùn
nɔɔ mwɛɛru kua. U wãa kuu
bekuruginu sɔɔ wi ka Isaki ka
Yakɔbu. Ben tii, nɔɔ mwɛɛ tee tera
Gusunɔ u maa bu kua.
10 Domi Aburahamu u wuu bɔkɔ
mara ge ga kpɛɛkpɛɛku damguu mɔ.
Gusunɔwa u wuu gen kpunaa kua
ma u gu bana.

11 Naanɛ dokebun saabuwa
Saaraan tii maa dam wa u ka gura
sua baa mɛ u yen saa doona. U yɛ̃
ma Gusunɔ wi u nɔɔ mwɛɛru kua u
sãa naanɛgii.
12 Nge mɛya, saa tɔn durɔ turon
min di, wi u gɔɔ tura, tɔmba marura
ba dabia nge wɔllun kperi ka nim
wɔ̃kun yani sɛɛri yi goo kun kpɛ̃ u
gari.

13 Naanɛ dokebu sɔɔra tɔn be
kpuro ba gu. Ba ṅ gãa gee ni wa ba
mwɛ nìn nɔɔ mwɛɛru Gusunɔ u kua,
adama ba nu wawa sarun di ba dam
koosia ma ba wura ma ba sãa sɔbu
ka tem yarobu handunia sɔɔ.
14 Be ba gerumɔ mɛ, ba sɔ̃ɔsimɔ
kpasasa ma ba tem kasu.
15 Tem mɛ ba derin bɛkɛ yà n daa
bu mɔ̀, ba koo raa ayeru wa bu ka
gɔsira mi.
16 Adama tɛ̃ ba tem kasu mɛ mu
buram bo, tem mɛya tem wɔllugim.
Yen sɔ̃na sekura kun Gusunɔ mɔ̀ bu
ka nùn soku ben Yinni domi u bu
wuu gagu sɔɔru kua.

17 Naanɛ dokebun sɔ̃na
Aburahamu u ka Isaki yãkuru kua
ye Gusunɔ u win laakari mɛɛrimɔ.
Aburahamu wiya Gusunɔ u nɔɔ
mwɛɛru kua. Ka mɛ, u sɔɔru kpa
u ka win bii teereru yãkuru ko.
18 Gusunɔ u raa nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
“Isakin min diya wunɛn bwesera
koo yari.”
19 U bwisika ma Gusunɔ u dam
mɔ u ka tɔnu seesia gɔrin di mam,
ma ka gem u Isaki wa nge u wurama
gɔrin di.

20 Ka naanɛ dokeba, Isaki u
Yakɔbu ka Esau domaru kua, ma
u bu sɔ̃ɔwa ye ya koo koora.
21 Ka naanɛ dokeba Yakɔbu u
Yosɛfun bibu domaru kua tia tia ye
u gɔɔ turuku kua, ma u dɛka tãsa u
ka Gusunɔ sãwa.
22 Ye Yosɛfu u gɔɔ turuku kua, ka
naanɛ dokeba u Isireliba sɔ̃ɔwa ma
saa ya sisi yè sɔɔ ba koo yari Egibitin
di, ma u bu sɔ̃ɔwa nge mɛ ba koo
win kukunu koosina.
23 Sanam mɛ ba Mɔwisi mara,
ka naanɛ dokeba win mɔwɔba nùn
berua suru ita, domi ba wa ma u sãa
bii durɔ burɔ, ba ṅ maa bɛrum kue
bu ka sunɔn wooda sara.
24 Ka naanɛ dokeba, ye Mɔwisi
kpɛ̃a u yina bu nùn soku Egibitin
sunɔn bii tɔn kurɔn bii.
25 U kĩa bu nùn nɔni sɔ̃ ka
Gusunɔn tɔmbu sannu ka sere ye
u koo yɛ̃ɛri durum sɔɔ saa fiiko.
26 U bwisika u wa n sanɔ bu nùn
gɛm nge wi Gusunɔ u gɔsa n kere u
Egibitin dukia wa, domi sian areya
u mɛɛra.
27 Ka naanɛ dokeba Mɔwisi u yara
Egibitin di, u ṅ sunɔn mɔrun bɛrum
kue. U yɔ̃ra dim dim nge wi u
Gusunɔ waamɔ baa mɛ u ṅ waarɔ.
28 Ka naanɛ dokeba u ka Gɔɔ
sararibun tɔ̃ɔ bakaru torua ma u
dera ba yɛm yɛ̃ka dii kɔnnɔsɔ kpa wi
u bii yerumaba goomɔ u ku Isire-
libagibu baba.
29 Ka naanɛ dokeba Isireliba ba
nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Naa yari tɔbura
nge tem dira. Adama sanam mɛ
Egibitigiba kĩa bu ko nge mɛ, ba nim
diira.
30 Naanɛ dokebun sɔ̃na Yerikon
gbãrara ka wɔruma ye Isireliba ba
wuu ge sikerena sɔ̃ɔ nɔɔba yiru.
31 Naanɛ dokebun saabuwa
Rahabu kurɔ tanɔ wi, u ṅ gu ka be
ba ṅ Gusunɔ mɛm nɔɔwɛ sannu yèn
sɔ̃ u Isireliban gɔrobu dam koosia
ka nuku tia.
32 Mba kon maa gere. Ayera kun
man turi n ka Gedeonin gari gere
ka Barakigii, ka Sansom ka Yɛfite ka
Dafidi ka Samuɛli ka sere Gusunɔn
sɔmɔbu.
33 Naanɛ dokebun sɔ̃na ba
sinambu tabu di, ba kua ye ya wã,
ba wa ba mwa ye Gusunɔ u bu nɔɔ

mwɛɛru kua. Ba gbee sinansun
nəsu kərua,
34 ba dɔ̃ə boko go, ba takobin gəə
kisirari. Ba ɲ̀ daa dam mə adama ba
kua damgibu. Ba bu nasia tabu səə,
ba tən tukobu tabu di.
35 Tən kurəbu gabu ba ben təmbu
wa ba wurama gərin di.
Ba gabu tɔ̃ya kua ba ka go. Ba yina
bu bu faaba ko bu ka wa bu se bu du
wãaru səə te ta buram bo.
36 Ba maa kpam gabu yaakoru
kua, ba bu sɛni so. Ba gabu bəkua
ka yəni ba doke pirisəm səə.
37 Ba gabu kpenu kasuka ba go, ba
gabu bətira kpirinu yiru, ba gabu go
ka takobi. Ba yãa gəni ka boo gəni
deewa ba ka bəsi. Ba sãa sãarobu, ba
nəni sɔ̃ərа, ba tɔ̃ya wa.
38 Ben gem sɔ̃, handunia kun
weenɛ ya n sãa ben wãa yeru. Ba
yaayaare kua gbabunə ka guunu
wəllə ka kpee baaba səə ka wərusə.
39 Ba tən be kpuro seeda gea diiya
ben naanɛ dokebun saabu. Ka mɛ,
ba ɲ̀ wa ba mwɛ yèn nəə mwɛɛru
Gusunə u kua.
40 Geema, nge mɛ Gusunə u sun
gãanu yiiye ni nu bɛɛrɛ bo, u ɲ̀ kĩɛ
bu ko be ba yiba n kun ka bɛsɛ
sannu.

12

Gusunə bɛsɛn Baaba

1 Bɛsɛ maa, seeda dio dabi teniwa
ta sun sikerenɛ. N n mɛn na, i de su
ye fɛ̃ra su kɔ̃ ye ya sun baasi bɛsɛn
sanum səə ka durum ye ya ra sun
fuuku mani sim sim, kpa su tɛmana
garasan duka səə ye ya sun mara.
2 Su nəni wukia sa n Yesu mɛɛra.
Win min diya bɛsɛn naanɛ dokebu
wee, wiya maa bu yibiamə. U wura
ba nùn go dãa bunanaru səə, u ɲ̀ gəə
win bweserun sekuru mɛɛra domi
u nuku dobu yĩiyə bu nùn yiiye.
Tɛ̃ u sɔ̃ Gusunən sina kitarun nəm
geuə.
3 I win gari bwisikuo nge mɛ u
tɛmana ka yibɛrɛ tɛɛ te durumgiba
ka nùn nɛnua, kpa i ku mwia kpana
i dam bia.
4 Domi bɛɛ ka durum gabirinaa
səə, i ɲ̀ gina gabirinɛ sere n ka ko gəə.
5 I dam kɛ̃ɛ gari duari yi Gusunə u
bɛɛ sɔ̃əmə nge win bibu? U nɛɛ,
“Nɛn bii, a ku Yinni Gusunən
sɛɛyasiabu atafiiru ko.
A ku maa nuki sankira ù n nun
gerusimə.
6 Domi wi Yinni u kĩ wiya u ra
sɛɛyasie,
kpa u tənu baawure sɛna so wi u
garisi win bii.”
7 I ka bɛɛn nəni swãaru tɛmanə,
Gusunə u bɛɛ kuammɛwa nge win
bibu. Bii wara wãa wi win baaba ku
ra sɛɛyasie.
8 Bà kun bɛɛ sɛɛyasie, nge bii be ba
tie, ɲ̀ n mɛn na, i ɲ̀ sãa baan bibu,
bɛɛ bii seegebara.
9 Su bɛsɛn tundobu yaaya. Ba sun
sɛɛyasia sa maa bu bɛɛrɛ wɛ̃. N
n mɛn na, sa ɲ̀ ko bɛsɛn Baaba
wərukoo wiru kpĩiya kpa sa n
wãaru mə?
10 Bɛsɛn tundo be, ba sun sɛɛyasia
saa fiiko səə nge mɛ n bu wɛ̃re.
Adama Gusunə u ra sun sɛɛyasie
bɛsɛn arufaanin sɔ̃ kpa sa n ka dɛɛre
nge wi.
11 Bà n sun sɛɛyasiamə n da n gina
sãawa nuku sankiranu, n ɲ̀ mə
nuku dobu. Adama amɛn biru be
ba swaa gea gia sɛɛyasia bi səə, ba ra
bin arufaani di ye ya sãa bəri yɛndu
ka daa gea.

Bwisi kɛ̃ru ka kirə

12 Bɛɛ be i wasire i nəma sãare, i tii
tãsisio i nəma sua kpa i de bɛɛn dũa
ya n dam mə.
13 I n sĩimə swɛɛ yi yi wã səə, kpa
naa si su ɲ̀ bwãa do, su ka bɛkura
kpa su ku ka kirira.
14 I hania koowo i n ka nəə tia sãa
ka təmbu kpuro kpa i n wãaru dimə
te ta dɛɛre, domi goo sari wi u koo
Yinni wa, win wãaru tà kun dɛɛre.
15 I n tii sɛ kpa bɛɛn goo u ku raa
Gusunən durom bia. I n tii sɛ kpa
məru ye i yi gɔ̃ruə yu ku raa se nge
kpii pətura yu wahala doke, kpa yen
dɛ̃ɛ yi tən dabinu baba.

16 I n tii sɛ kpa goo u ku ka goo
kɔ̃ɔ mɛnna tantanaru sɔɔ, kpa goo u
ku maa yina u gãa dɛɛranu bɛɛrɛ wɛ̃,
nge Esau wi u bii yerumarun tubi
dɔra dĩa gbɛ̃ɛ teerun sɔ̃.
17 Amɛn biru bɛɛn tii i yɛ̃ ma u
kĩa win baaba u nùn domaru kua
adama u nùn yinari domi u ɲ̀ swaa
wa u ka kɔsi ye u kua baa mɛ u kasu
ka swĩi.
18 Bɛɛ, i ɲ̀ susimɛ guurɔ te ba koo
kpĩ bu baba, nge mɛ Isireliba ba guu
te ba mɔ̀ Sinai susi. Guu te, ta dɔ̃ɔ
boko mɔ, ka yam wɔ̃kuru ka yam
tĩreru ka woo guna,
19 ka kɔban wurenu ka nɔɔgiru.
Ye Isireliba ba nɔɔgii te nua ba su-
uru kana nɔɔ ge, gu ku maa ka bu
gari gɛɛ ko.
20 Domi ba ɲ̀ yiire bin dam mɔ bi
bu nɛɛ, “Hunde koni baayere ye ya
guu te baba baa ɲ̀ n gbeeku yaan na,
ba koo ye kpenu kasukuwa bu go.”
21 Ye ba wa mi, ya bɛrum mɔ sere
Mɔwisi u geruа u nɛɛ, “Bɛrum man
mɔ̀ sere na diirumɔ.”
22 Adama bɛɛ, Siɔnin guura i susi
ka Gusunɔ Yinni wason wuu ge ga
sãa Yerusalɛmu wɔrukaa, ka gen
gɔrado dabi dabiru te ta ɲ̀ garirɔ te
ta mɛnnɛ ka nuku dobu.
23 Gusunɔwa i susi wi u sãa
tɔmbu kpuron siri kowo, ka win bii
yerumaban mɛnnɔ bèn yĩsa yorua
wɔllɔ, ka maa tɔn geebun hundeba
be Gusunɔ u dɛɛrasia mam mam.
24 Yesuwa i susi wi u sãa nɔɔ mwɛɛ
kpaa ten swaa sɔmɔ, ka win yɛm
mɛ mu yɛ̃kara, mɛ mu gari mɔ̀ yi yi
Abɛlin yɛmgii nɔɔbu dobu kere.
25 N n mɛn na, i n tii sɛ kpa i ku
yɛ̃ron nɔɔ yina wi u ka bɛɛ gari mɔ̀.
Be ba yina bu win gari swaa daki
wi u bu kirɔ mɔ̀ handunia sɔɔ, ba ɲ̀
sɛɛyasiabu kisirari. Kaa sere gere
bɛsɛ? Sa ɲ̀ kisiramɔ sà n nùn biru
kisi wi u ka sun gari mɔ̀ wɔllun di.
26 Win nɔɔ ga tem yĩira sanam mɛ,
adama tɛ̃ u sun nɔɔ mwɛɛ teni kua
u nɛɛ, “Kon kpam wure n tem yĩire
nɔn teeru, adama n ɲ̀ maa mɔ mɛ
tɔna, ka wɔlla.”
27 Ye u nɛɛ, “Kon kpam ko nɔn
teeru,” ya sɔ̃ɔsimɔ ma taka koora
koo yĩirura yu doona kpa ye ya kun
yĩirurɔ ya n ka wãa.
28 Yen sɔ̃, su Gusunɔ siara domi
sa bandu mɔ te ta ɲ̀ yĩirurɔ kpa su
nùn sã nge mɛ u kĩ ka bɛɛrɛ wɛ̃ɛbu
ka nasiaru.
29 Geema, Gusunɔ bɛsɛn Yinni u
sãawa nge dɔ̃ɔ wi u ra kam koosie.

13

Nge mɛ bɛsɛn kookoosu

koo ka Gusunɔ wɛ̃re

1 I n da n bɛɛn naanɛ dokeosibu kĩ.
2 I yaayo ma n weenɛ i sɔbu yaarɛ
ko, domi be ba kua mɛ, ben gaba
wɔllun gɔradoba yaarɛ kua ba ɲ̀ ka
baaru.
3 I pirisɔmba yaayo nge mɛ i ko ko
ì n ka bu wãa sannu. I be ba nɔni
sɔ̃ɔmɔ yaayo domi bɛɛn tii, wasiya i
maa mɔ.
4 I de baawure u n durɔ ka kurɔn
suanaan bɛɛrɛ yɛ̃ kpa durɔ ka kurɔ
sɔɔ torara kun wãa. Domi Gusunɔ
u koo bu siri be ba kɔ̃ɔ mɛnnamɔ
tantanaru sɔɔ ka be ba sakararu mɔ̀.
5 I ku de gobin kĩru ta n bɛɛ nɛni.
I de ye i mɔ yu ka bɛɛ nɛrena domi
Gusunɔ u nɛɛ, “Na ɲ̀ nun derimɔ pai,
mɛya na ɲ̀ maa nun biru kisimɔ ka
baadommaɔ.”
6 Yen sɔ̃na sa ko kpĩ su tororu so
su nɛɛ,
“Yinni Gusunɔwa sãa wi u koo man
somi.
Na ɲ̀ gãanu ganun bɛrum mɔ.
Mba tɔnu koo kpĩ u man kua.”
7 I bɛɛn gasɔn swaa gbiobu yaayo
be ba bɛɛ Gusunɔn gari nɔɔsia. I
bwisikuo nge mɛ ba ben wãaru di-
isina ma ba gu, kpa i ben naanɛ
dokebu saari.
8 Yesu Kirisi turo wiya mi, gĩa ka
gisɔ ka baadommaɔ.
9 I ku de bu bɛɛ torasia ka sɔ̃ɔsi
tuku dabinu. Domi Gusunɔn
duroma mu weenɛ mu n bɛɛn
gɔ̃rusu tãsisiamɔ, n ɲ̀ mɔ dĩanun
sesenu. Be ba yabu ye kpuro swĩi
ba ɲ̀ yen arufaani gaa waare.

10 Sa yãku yeru mɔ tèn yãkunu
Yuuban yãku kowo be ba ra raa
sɔmburu ko dii dɛɛrarɔ ba ɲ̀ kpɛ̃ bu
di.
11 Domi ba ra yaa sabe nin gonu
dɔ̃ɔ mɛniwa wuun biruɔ sanam mɛ
yãku kowo tɔnwero u ka nin yɛm
dua dii te ta dɛɛre gem gem sɔɔ u ka
mu Gusunɔ tusia tɔmbun durum sɔ̃.
12 Yen sɔ̃na Yesun tii maa nɔni
sɔ̃ɔra wuun biruɔ u ka wa u tɔmbu
dɛɛrasia ka win tii tiin yɛm.
13 N n mɛn na, su da win mi wuun
biruɔ kpa ba n sun gɛma nge wi.
14 Domi sa ɲ̀ wuu gagu mɔ tem mɛ
sɔɔ, ge ga ko n wãa ka baadommaɔ.
Wuu ge ga wee geya sa kasu.
15 N n mɛn na, sa n Gusunɔ
siaramɔ saa Yesun min di kpeetim
sari nge yãku kobu, yera sa n da win
yĩsiru siare ka bɛsɛn nɔɔ.
16 I ku gean kobu duari, kpa i n
sominamɔ ka ye i mɔ. Ya sãawa nge
yãku ni nu ra Gusunɔ wɛ̃re.
17 I bɛɛn swaa gbiobu mɛm nɔɔwɔ
kpa i bu wiru kpĩiya. Domi bɛɛn
hunden gariya ba ra n ka wasire yèn
sɔ̃ Gusunɔ u koo bu yen gari bikia.
I de bu kpĩ bu wisi ka nuku dobu,
n kun ka nuku sankiranu. Bà n
wisa ka nuku sankiranu, ya ɲ̀ bɛɛ
arufaani gaa kuammɛ.
18 I n da sun kanaru kue. Sa yɛ̃
kam kam ma bɛsɛn gɔ̃ru ga dɛɛre
domi sa kĩwa sa n tii kpare dee dee
gãanu kpuro sɔɔ.
19 Ye na bɛɛ bikiamɔ gem gem,
yera i kanaru ko kpa Gusunɔ u de n
wurama bɛɛn mi fuuku.

Kanaru

20 Gusunɔ wi u alafia wɛ̃ɛmɔ u
bɛsɛn Yinni Yesu seeya gɔrin di, ma
Yesu wi, u kua bɛsɛn yãa kparo boko
win yɛm sɔ̃ mɛ mu nɔɔ mwɛɛ te ta ku
ra kpen gari sire.
21 Gusunɔ turo wi, u bɛɛ dam kɛ̃ i
ka daa gea ko kpa i ka win kĩru ko,
kpa u maa sɔmburu ko bɛɛ sɔɔ te ta
koo nùn wɛ̃re saa Yesu Kirisin min
di wi sa ko n bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ sere ka
baadommaɔ. Ami.

Garin wii goberu ka tɔbiribu

22 Nɛgibu, na bɛɛ kanamɔ i de
i dam kɛ̃ɛ gari yi swaa daki ka
tɛmanabu, domi ye na bɛɛ yorua
tire teni sɔɔ ya ɲ̀ dɛ̃u.
23 Na kĩ i n yɛ̃ ma ba bɛsɛgii Timɔte
kara pirisɔm di. Ʊ n tunuma yellu,
sa ko na bɛɛn mi sannu.
24 I bɛɛn swaa gbiobu kpuro
tɔbirio ka maa naanɛ dokeobu
kpuro. Italin naanɛ dokeobu ba
maa bɛɛ tɔbura.
25 Gusunɔn durom mu n ka bɛɛ
kpuro wãa.

TIRE
TE YAKƆBU Ũ YORUA

Yakəbun tire te, ta ka naanɛ dokeobu yã be ba yarinɛ baama mi Romugiba bandu dii. Ta sun sõəmə nge mɛ n weenɛ Yesugii u win wãaru diisina. Wahala yà n nùn deema, n weenɛ u tɛmana, u ku Gusunə taarɛ wɛ̃. Domi win min diya u koo somiru wa. N weenɛwa u win yara kpĩ, kpa u sõəsi win kookoosu səə ma u sãa Yesugii. N ǹ weenɛ u goo gɛm. Təmbu kpuro ba sãawa tia Gusunən nəni səə.

Tire ten gari mɛro ya sãawa kookoosu səərа tənun naanɛ dokebu bu koo sõəsira.

Tire ten kpunaa

1. Təbiribu, wiru 1:1.
2. Naanɛ ka bwisi, wiru 1:2-8.
3. Sãaro ka gobigii, wiru 1:9-11.
4. Laakari mɛɛribu ka kəkiribu, wiru 1:12-18.
5. Nəəbu ka kobu, wiru 1:19-27.
6. A ku goo gɛm, wiru 2:1-13.
7. Naanɛ dokebu ka bin kookoosu, wiru 2:14-26.
8. Yesugii ka win yara, wiru 3:1-12.
9. Bwisi yi yi wee wəllun di, wiru 3:13-18.
10. Kookoo kõsusun kirəba, wiru 4:1n di sere wiru 5:6.
11. Tɛmanabu ka kanaru, wiru 5:7-20.

Təbiribu

1 Bɛɛ, bwesenu wəkura yiru, bɛɛ be i yarinɛ handunia kpuro səə, nɛ Yakəbu, Gusunə ka Yinni Yesu Kirisin yoo, na bɛɛ təbura.

A bwisi kanə ka naanɛ

2 Nɛgibu, laakari mɛɛri bwese bweseka yè səə i wəri kpuro i ye garisio gõru dobu.

3 Domi i yɛ̃ ma bɛɛn naanɛ dokebu bù kun laakari mɛɛribu kpanɛ bu koo bɛɛ tɛmanabu maruа.

4 Adama i de tɛmanabu bu bin səmburu ko sãa sãa kpa i n ka sãa tən girobu be ba yiba, kpa gãanu kun maa bɛɛ tie.

5 Bwisi yì n bɛɛn goo kəmiɛ u Gusunə bikio, u koo nùn yi wɛ̃ domi Gusunə wiya u yi təmbu kpuro wɛ̃ɛmə ka nuku tia gerusibu sari.

6 Adama yɛ̃ro u bikio ka naanɛ, n kun ka sika. Domi wi u sika mò u sãawa nge nim wõkun nim mɛ woo ga suamə ga bərikiamə yam kpuro.

7-8 U sãawa gõrusu yirugii wi u ǹ swaa tia swĩi win wãaru səə. Tənu win bweseru u ku bwisiku ma u koo gãanu ganu wa Yinni Gusunən mi.

Sãaro ka gobigii

9 I de naanɛ dokeo bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ u woo kana yèn sõ Gusunə u nùn wəlle sua.

10 Dukiagii maa u woo kanə win kawabun sõ, domi u koo doona nge yakasun wɛ̃su.

11 Sõə yara ka win yam susuru ma yakasu gbera, sin wɛ̃su dɛrura ma sin burам kpa. Nge mɛya dukiagii u koo dɛrura win səma səə.

Laakari mɛɛribu ka kəkiribu

12 Doo nəərugiiwa wi u laakari mɛɛribun saa səə tɛmana. Domi win laakari mɛɛribun biru u koo wãaru wa tèn nəə mwɛɛru Yinni bu kua be ba nùn kĩ.

13 Bà n ka goo kõsa kəkura u ku raa gere u nɛɛ, Gusunəwa u nùn kəkura. Domi ba ku ra ka Gusunə kõsa kəkiri, mɛya win tii u ku ra maa ka goo kõsa kəkiri.

14 Adama sanam mɛ tənun kĩru kankam ta nùn soka ta gawa, yera u kəkirira.

15 Yen biru kĩru kankam ra gura sue kpa tu toraru ma, toraru tà n maa kpɛ̃a ta kpa, kpa tu gəə ma.

16 Nɛn kĩnasibu, i ku tii nəni wõke.

17 Kɛ̃ɛ geeru baatere ka kɛ̃ɛ buranu kpuro saa wəllun diya nu ra nɛ. Nu maa weewa Gusunən min di wi u sõə ka suru taka kua. Wiya wi u ku ra kəsi, u ǹ maa tiro mə.

18 Win tii tiin kĩru səərа u ka sun kua win bibu ka win gari gee su ka ko nge yãku gbiikii te u mwa win taka koora kpuron di.

Nəəbu ka kobu

19 Nɛn kĩnasibu, i yeni yɛ̃ sãa sãa,
adama i de baawure u n da nɔ
kpaaka, kpa u n da saku u sere gere,
kpa u n da tɛ u sere mɔru bara.
20 Domi tɔnun mɔru ku ra kom
gem ko Gusunɔn nɔniɔ.
21 Yen sõ, i daa disinugia ka kom
kɔ̃sum kpuro derio kpa i gari yi
mwa ka tii kawabu yi Gusunɔ u
duura bɛɛn gɔ̃ruɔ domi yiya yi koo
kpĩ yi bɛɛn hunde faaba ko.
22 Adama i de i ko gari yin
kowobu, n ɲ mɔ yin nɔwɔbu tɔna
be ba tii nɔni wɔ̃kumɔ.
23 Domi wi u gari nua ma u ɲ
kue, u sãawa nge durɔ goo wi u win
wuswaa mɛɛra diki sɔɔ.
24 Ye u mɛɛra u kpa u doona ma u
duari mii mii nge mɛ u sãa.
25 Adama wi u wooda gea
wɛ̃ɛrimɔ ye ya tɔnu yakiamɔ ma u
ye mɛm nɔɔwammɛ ka tɛmanabu,
ma u ɲ sãa nɔwɔ wi u koo duari,
wiya sãa doo nɔɔrugii win sɔmburu
sɔɔ.
26 Goo ù n tamaa u Gusunɔ sãamɔ
ma u ɲ win yara kpĩa, u tii weesu
kuammɛwa, win sãaru kama.
27 Wi Gusunɔ Baaba u garisi win
sãɔ geon tii, wiya wi u ra gobekuba
ka gɔminibu nɔɔri ben nɔni swãaru
sɔɔ kpa u tii nɛnɛ handunian disi-
nun di.

2

A ku goo gɛm

1 Nɛgibu, bɛɛ be i bɛsɛn Yinni yi-
ikogii Yesu Kirisi naanɛ doke, i ku
tɔmbun bɛɛrɛ keranaa mɛɛri.
2 Nge mɛ n tɛ̃ wãa, gobigii goo u du
bɛɛn mɛnnɔ yerɔ ka wuran taabu ka
yabe buraru, kpa sãaro goo u maa
duuma ka yabe kĩanu.
3 I n yabe burarugii bɛɛrɛ wɛ̃ i nɛɛ,
u sinɔ tɔn giro sin yerɔ, ma i maa
sãaro sɔ̃ɔwa wi, u yɔ̃ro giɔ, ɲ kun mɛ
u sinɔ temɔ,
4 i ɲ tɔmbun bɛɛrɛ keranaa
mɛɛrimɔ? I ɲ maa bu sirimɔ ka
bwisiku ni nu kun dɛnde?
5 Nɛn kĩnasibu, i swaa dakio.
Gusunɔ u bu gɔsa be ba sãa sãarobu
handunian nɔni sɔɔ bu ka ko
dukiagibu ben naanɛ dokebun sõ,
kpa bu bandu di te u be ba nùn kĩ
nɔɔ mwɛɛru kua.
6 Adama bɛɛ i sãaro be gema. N ɲ
dukiagii bera ba bɛɛ dam dɔremɔ ba
bɛɛ gawamɔ ba ka daamɔ siri yerɔ?
7 Beya ba maa yĩsi gee te gari kam
gerusimɔ te Gusunɔ u bɛɛ wɛ̃.
8 Ka gem, gea i mɔ̀, ì n ban te
Gusunɔ u swĩin wooda mɛm nɔɔwa
nge mɛ Gusunɔn gari gerua yi nɛɛ,
“A wunɛn tɔnusi kĩɔ nge wunɛn tii
tii.”
9 Adama ì n tɔmbun bɛɛrɛ keranaa
mɛɛra durumwa i mɔ̀, ma wooda ya
bɛɛ taarɛ wɛ̃ɛmɔ yèn sõ i ɲ ye mɛm
nɔɔwɛ.
10 Domi baawure wi u woodaba
kpuro swĩi ma u tia tora, yɛ̃ro ye
kpuro torariwa.
11 Geema, wi u nɛɛ, “I ku sakararu
ko,” wiya maa nɛɛ, “I ku tɔnu go.”
Yen sõ, à kun sakararu kue, adama
ma a tɔnu go, a wooda sarawa.
12 I gari geruo kpa i n mɔ̀ nge
be Gusunɔ koo siri ka wooda ye ya
tɔnu yakiamɔ.
13 Domi wi u kun wɔnwɔndu mɔ,
wɔnwɔndu sariru sɔɔra ba koo yɛ̃ro
siri, adama wɔnwɔnda ta koo kpĩ tu
woo kana siribun wuswaaɔ.

Naanɛ dokebu

ka bin kookoosu

14 Nɛgibu, are yerà n mɔ, goo ù
n gerua u nɛɛ, u naanɛ dokebu mɔ,
kpa u kun bin kookoosu mɔ̀. Naanɛ
doke bi, bu koo yɛ̃ro faaba ko?
15 Su gesi nɛɛ, bɛɛgii goo, tɔn durɔ
ɲ kun mɛ tɔn kurɔ u yãnun yãaru
mɔ̀ ma u ɲ maa mɔ ye u koo di.
16 Bɛɛn goo ù n nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
kpuna mu n do, a ku de wooru tu
nun go, kpa a di a debu, adama u ɲ
nùn wɛ̃ yèn bukata u mɔ wasin sõ,
arufaani yerà n mɔ.
17 Nge mɛya naanɛ dokebu bù
n wãa bi tɔna, bù kun sɔ̃ɔsire ka
kookoosu, bu kua kam.
18 Adama goo u koo nɛɛ, wini u
naanɛ doke, wiɔnɔ maa u kookoosu
mɔ. Kon gere, a man wunɛn naanɛ
dokebu sɔ̃ɔsio n kun ka kookoosu,

kpa nɛ maa n nun nɛn naanɛ dokebu sɔ̃əsi ka nɛn kookoosu.
19 Geema, a naanɛ doke ma Gusunə turowa wãa. N wɛ̃ra mɛ. Wɛrɛkunun tii nu maa yɛ̃ mɛ, ma nu diirimə bɛrum sɔ̃.
20 Adama wunɛ laakari sarirugii, a ɲ̀ tuba ma naanɛ doke bi bu ɲ̀ sɔ̃əsire kookoosu sɔə bu sãawa kam?
21 Mba n dera bɛsɛn sikado Aburahamu u gem wa Gusunən wuswaaə. Win kookoosa, ye u ka win bii Isaki yãkuru kua.
22 A ɲ̀ wa win naanɛ dokebu ka win kookoosu sĩimə sannu? Ma win kookoosu sɔ̃əsi ma win naanɛ dokebu yiba.
23 Ma Gusunən gari koora yi yi nɛɛ, "Aburahamu u Gusunə naanɛ kua, ma Gusunə u nùn garisi gemgii." Ma ba nùn soka Gusunən bərə.
24 N n mɛn na, i wa ma Gusunə u tənu gem wɛ̃ɛmə win kookoosun sɔ̃, n ɲ̀ mə win naanɛ dokebu tənan sɔ̃.
25 Nge mɛya n maa sãa ka Rahabu, kurə tanə wi. U gem wa Gusunən wuswaaə win kookoosun sɔ̃ ye u ka dera Yuuban gəro be, ba dua win yɛnuə ma u bu yara ka swaa tuka gaa.
26 Nge mɛ wasi yi yi kun hunde mə gora, nge mɛya maa naanɛ doke bi bu kun sɔ̃əsire kookoosu sɔə, bu kua kam.

3

Yesugii ka win yara

1 Nɛgibu, i ku de i n dabi bɛɛ be i kĩ i ko Gusunən garin keu koosiobu. Domi i yɛ̃ ma bɛsɛ be sa Gusunən garin keu sɔ̃əsimə ba koo sun siri ka wənwəndu sariru n kere gabu.
2 Gãa dabinu sɔərа bɛsɛ kpuro sa ra tore. Goo ù kun tore gere sɔə u sãawa tənun tii wi u koo kpĩ u win wasi kpuro yaruka doke.
3 Sa ra dumi yaruki dokeye yi ka sun mɛm nɔəwa. Nge mɛya sa ko kpĩ su yin wasi kpuro gəsikia.
4 I kpam goo nimkusu mɛɛrio. Baa mɛ su kpã ma woo damgisu su bərikiamə, sɛsɛ piibuwa ba ra ka su gəsikie, nge mɛ goo tɛmə u kĩ.
5 Nge mɛya yara ya sãa gãa piibu wasi sɔə. Adama ya ra woo kanɛ gãa bakanun sɔ̃.
I mɛɛrio nge mɛ dɔ̃ə yɛ̃ɛ piibu ga koo kpĩ gu dãa sube bakaru dɔ̃ə mɛni.
6 Yara ya maa sãawa nge dɔ̃ə. Ya sãa nge kɔ̃san wãa yeru bɛsɛn wasin doo dookan suunu sɔə, ma ya wasi kpuro sankumə, ya maa bɛsɛn handunian wãaru kpuro dɔ̃ə mɛnimə ka gərin dɔ̃ə.
7 Tənu u koo kpĩ u yɛɛ bwese bweseka kamia, yi yi naasu nnɛ mə ka yi yi kabirimə ka yi yi wãa nim sɔə, ka sere gunəsu. U mam yi kamia kə.
8 Adama goo sari wi u koo kpĩ u yara kamia. Ya sãawa gãa kɔ̃sunu ni goo kun kpɛ̃ u dwiiyasia. Ma ya dɛ̃ɛ gəəgii yiba.
9 Yera sa dendimə sa ka Yinni bɛsɛn Baaba siaramə, sa maa kpam ka ye təmbu bɔ̃rusimə be Gusunə u taka kua win weenasibu.
10 Siarabun gari ka bɔ̃rin gari yarimə nɔə teu gen min di. Nɛgibu, n ɲ̀ weenɛ n sãa nge mɛ.
11 Bwii tian di nim durom ka nim taatam ko n swĩ sannu?
12 Nɛgibu, mango ya koo sɔ̃əbun binu ma? Nge bere tɔ̃ka ya koo mango ma? Mɛya maa ba ku ra nim durom səke nim mɛ mu bəru mən di.

Bwisi yi yi wee wəllun di

13 Bɛɛn wara u bwisi ka yɛ̃ru mə. U bwisi yi sɔ̃əsio win daa gea sɔə ka kookoo si u mɔ̀ ka tii kawabu ka laakari.
14 Adama ì n nisi kɔ̃sunu ka kinɛnu mə bɛɛn gɔ̃ruə, i ku woo kana. I ku maa gem weesu kua.
15 Bwisi yin bwesera kun wee wəllun di. Yi sãawa handuniagii, ka wasigii, ka Setamgii.
16 Domi mi nisinu ka kinɛnu wãa, miya daa bɛrɛtɛkɛ ka kɔ̃sa kpuro ra n wãa.
17 Adama bwisi yi yi na wəllun di, gbiikaa yi dɛɛre, yen biru yi nɔə tia

kasu, yi du, yi ɲ̀ ka wesianə sɛ̃, yi wənwəndu mə ma yi ra səm geenu ko. Yi ɲ̀ kĩru gem wɛ̃ɛmə, yi ɲ̀ maa murafitiru mə.
18 Be ba nəə tia kasu ba duurumə ka alafia, ma ba gem gɛ̃ɛmə.

4

Handunian kĩru

1 Man diya sannəsu ka sikirinəsu naamə bɛɛn suunu səə. Su naaməwa gãa dabinun binɛn di ye ya ra n tabu mə̀ bɛɛn wasi səə.
2 I kĩ i n gãanu mə ni i ɲ̀ kpɛ̃ i wa, ma i səəru sãa i ka tənu go. I gãanun binɛ mə ni i ɲ̀ kpɛ̃ i wa, ma i sikirinamə, i sankinamə. Ye i kĩ, i ɲ̀ ye mə domi i ku ra Gusunə bikie.
3 I n maa bikia i ku ra wa yèn sõ torara i ka bikiamə kpa i ka ye dendi bɛɛn tii tiin kĩru səə.
4 Bɛɛ be i ɲ̀ ka tən turo yõ, i ɲ̀ yɛ̃ ma handunian bərə Gusunən yibɛrɛwa? N n mɛn na wi u kĩ u ko handunian bərə, u tii kua Gusunən yibɛrɛ.
5 I kun tamaa kam səərə Gusunən gari gerua yi nɛɛ, "Gusunə u bɛsɛn hunde ye u sun wɛ̃n kĩru bikiamə ka nisinu."
6 Adama u ra tənu durom kue mɛ n kpãaru kere, domi Gusunən gari nɛɛ, "Gusunə kun wãa be ba tii suen biruə, adama u tii kawobu durom kuammɛ."
7 N n mɛn na, i Gusunə wiru kpĩiyə. I Setam yinə kpa u bɛɛ suuri.
8 I Gusunə susio, u koo maa bɛɛ susi. I bɛɛn nəma dɛɛrasio, bɛɛ durumgibu. I bɛɛn gõrusu sãrasio, bɛɛ gõrusu yirugibu.
9 I de i n nuki sankire kpa i n gəə wooru sõ kpa i swĩ. I de bɛɛn yɛ̃ɛsu su gəsia swĩi kpa bɛɛn nuku dobu bu gəsia nuku sankiranu.
10 I bɛɛn tii kawo Yinni Gusunən wuswaaə kpa u bɛɛ sua wəllə.

A ku wunɛgii siri

11 Nɛgibu, i ku kõsa manina. Wi u win winsim kõsa gerumə, ɲ̀ kun mɛ wi u nùn sirimə, woodan kõsa u gerumə ma u ye sirimə. Wee, à n wooda sirimə, a ɲ̀ maa sãa wi u ra ye mɛm nəəwɛ ma n kun mə wi u ye sirimə.
12 Gusunə turowa wooda wɛ̃ɛmə, wiya maa sãa siri kowo. Wi turowa koo kpĩ u faaba ko, wiya koo maa kam koosia. N n mɛn na, wara ra n wunɛ a ka wunɛn winsim siri.

I ku tii sua

13 I man swaa dakio tɛ̃, bɛɛ be i mə̀, gisə ɲ̀ kun mɛ sia i ko da wuu kasa i ko mi wõə tia kpa i tenkuru ko i are di.
14 Domi i ɲ̀ yɛ̃ ye bɛɛn wãara ko n sãa sia. I sãawa nge bukə ge ga ra wərumɛ saa fiiko səə, yen biru kpa gu yarina.
15 Mɛ n weenɛ i gere wee. Yinni Gusunə ù n kĩ, ma i wãa, i ko yeni ko, ɲ̀ kun mɛ yeənə.
16 Adama tɛ̃ i woo kanamə i tii suamə. Woo kana bin bweseru kpuro bu ɲ̀ wã.
17 Nge mɛya baawure wi u gean kobu yɛ̃ ma u kun kue, u torawa.

5

Dukiagibun kirə

1 Tɛ̃ bɛɛ dukiagibu, i man swaa dakio. I swĩiyə kpa i n araru mə̀ wahala ye ya bɛɛ sisien sõ.
2 Bɛɛn dukia sankira, ma gɛmi bɛɛn yãnu di.
3 Bɛɛn wura ka bɛɛn sii geesu wurura diira. Wurura yera ya koo bɛɛ are kõsuru diiya, kpa yu bɛɛn wasin yaa baasi di nge dõə. I dukia gura i taasinɛ sanam dãakim mɛni səə.
4 Wee, i ɲ̀ səm kowobu ben gobi kəsie be ba ka bɛɛ dĩanu gura gberə, ma gobi yi, yi wuri mə̀. Dĩa guro ben wuri maa dumə wəllu ka tem Yinnin swaa səə.
5 I bɛɛn wãaru di handunia səə ka dukia baka ka yɛ̃ɛribu. I dimə i bəriamə nge yãa saka yãaru.
6 I geegii taarɛ wɛ̃ i go, u ɲ̀ maa ka bɛɛ gabirinɛ.

Tɛmanabu ka kanaru

7 Yen sõ, nɛgibu, i tɛmanə sere Yinni u ka wurama. I mɛɛrio nge mɛ gbee wuko ra n suuru sãa u n ka tem

mara mu nùn dĩa geenu marua. U ra
n guri gbiikii ka dãaki mara.
8 Bεεn tii maa, i n suuru sãa, i n
yɔ̃ dim dim domi Yinnin naaru ta
turuku kooma.
9 Nεgibu, i ku gəburu waana kpa
bu ku raa bεε taarε wɛ̃n sɔ̃. Wee siri
kowo u yɔ̃ dii kɔnnəwə.
10 Nεgibu, i Gusunən səməbu
yaayo be ba gari gerua ka Yinnin
yĩsiru. I ben suuru saario ye ba kua
nəni swãaru səə.
11 Wee, sa bu sokumə doo
nəərugibu yèn sɔ̃ ba yɔ̃ra dim dim.
I Yoobun tεmanabun baaru nua,
i maa yɛ̃ ye Yinni Gusunə u nùn
kua yen biru. Domi Yinni u ra
wənwəndu ka tən geeru ko.
12 Ye n kpuro kere nεgibu, i ku
ka wəllu bɔ̃re, ǹ kun mε ka tem, ǹ
kun mε ka gãanu ganu. I gesi geruo
mεya sanam mε n sãa mε, kpa i gere
aawo, n ǹ mε, sanam mε n ǹ mε, kpa
i ku ka wəri Gusunən siribu səə.
13 Nəni swãara bεεn goo
deemawa? U kanaru koowo. Goon
nukura ta do? U Gusunə siaro ka
womusu.
14 Bεεn goowa barə? U Yesun
yigbε tənwerobu sokusio. Bera ba
koo nùn gum tãre ka Yinnin yĩsiru
kpa bu nùn kanaru koosi.
15 Kana naanεgii te, ta koo barə wi
faaba ko. Yinni Gusunə u koo nùn
bwãa dobu wɛ̃. U n daa maa tora, ba
koo nùn suuru kua.
16 N n mεn na, i bεεn du-
rum tuuba kuanə, kpa i n
kanaru kuanammε, kpa i ka wa i
bεkura. Gemgiin kanaru ta dam
arufaanigum mə n kpã.
17 Eli, tənuwa nge bεsε. U kanaru
kua gem gem gura yu ku nε, ma
gura kun na sere wɔ̃ə ita ka suru
nəəba tia.
18 Yen biru u kpam kanaru kua,
ma Gusunə u gura nεεsia ma u dera
dĩanu kpia temə.
19 Nεgibu, bεεn goo ù n ka gem
tonda ma goo ka nùn wurama mi
kpam,
20 i n yɛ̃ ma wi u ka toro wurama
saa torarun swaan di, u koo toro
win hunde wəra gəən nəman di kpa
u de bu tora dabinu kpeesia.

TIRE GBIIKII TE PIƐƐ U YORUA

Piɛɛ, Yesun bɔ̃ɔ turowa u tire te yorua. Yuu be ba yarinɛ Asin temɔwa u tu yorua. U bu yoruawa u ka bu dam kɛ̃ ben nɔni swãaru sɔɔ te ba waamɔ yèn sɔ̃ ba Yesu naanɛ doke. Nɔni swãa ten biru Gusunɔ u koo bu tãsisia be ka Yesu Kirisin gbinnaa sɔɔ.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, wiru 1:1-2.
2. Yĩiyɔ bi sa mɔ Yesu sɔɔ, wiru 1:3-12.
3. Tii nɛnubu dɛɛraru sɔɔ, wiru 1:13n di sere wiru 2:10.
4. Gusunɔn sɔm kowon wãaru, wiru 2:11-25.
5. Kurɔbu ka ben durɔbun wãasinaa, wiru 3:1-7.
6. Yesugiin tɛmanabu nɔni swãarun saa, wiru 3:8n di sere wiru 4:19.
7. Gusunɔn yãa gɔ̃ɔn nɔɔribu, wiru 5:1-11.
8. Tɔbiri dãakibu, wiru 5:12-14.

Tɔbiribu

1-2 Bɛɛ be Gusunɔ u gɔsa ma i yarina i sãa sɔbu Pontuɔ ka Galatiɔ ka Kapadosiɔ ka Asiɔ ka Bitiniɔ, Gusunɔ Baaba u bɛɛ gɔsa nge mɛ u raa gɔ̃ru doke u ko. Ma i kua wigibu win Hunden saabu, kpa i ka Yesu Kirisi mɛm nɔɔwa, kpa win yɛm mu bɛɛ dɛɛrasia. Nɛ Piɛɛ, Yesu Kirisin gɔrowa, na bɛɛ tire teni yoruammɛ.

Durom ka alafia n bɛɛ sosia.

Yĩiyɔ bi sa mɔ Yesu sɔɔ

3 Su Gusunɔ siara, bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin Baaba. Win wɔnwɔn bakaru sɔɔra u sun mara nɔn mɛɛruse Yesu Kirisin seebu gɔrin din sɔ̃ kpa sa n ka yĩiyɔ wãarugibu mɔ

4 kpa su ka tubi di ye Gusunɔ u wigibu yiiye. Tubi ye, ya ɲ̀ sankiramɔ, ya ɲ̀ disinu mɔ̀, yen buram kun maa kpeemɔ. Yera ba bɛɛ yiiye wɔllɔ,

5 bɛɛ be Gusunɔn dam mu kɔ̃su naanɛ dokebun saabu i ka faaba wa ye ya sɔɔru sãa yu ka sɔ̃ɔsira sanam dãakim sɔɔ.

6 Yen sɔ̃na i nuku doo bakabu mɔ, baa mɛ nuku sankiranu nu kua tilasi tɛ̃ saa fiiko sɔɔ, laakari mɛɛri bwese bwesekan sɔ̃.

7 Laakari mɛɛri bi, bu bɛɛn naanɛ dokebu wɛ̃ɛrimɔ. Nge mɛ ba ra wura mɛɛri ka dɔ̃ɔ, baa mɛ ya koo kam ko, nge mɛya ba bɛɛn naanɛ dokebu mɛɛrimɔ, bi bu wura bɛɛrɛ kere gem gem, bu ka bin dam gia. Kpa i siarabu ka yiiko ka bɛɛrɛ wa sanam mɛ Kirisi koo kurama.

8 I nùn kĩ baa mɛ i ɲ̀ nùn waare. I nùn naanɛ doke baa mɛ i ɲ̀ gina nùn wa. Ma i nuku doo bakabu mɔ bi bu ɲ̀ ka nɔɔ gerurɔ.

9 Domi i bɛɛn naanɛ dokebun are waamɔ, yeya bɛɛn hunden faaba.

10 Gusunɔn sɔmɔbu ba faaba yen gari mɛɛra, ba yen saria kasu, ma ba durom mɛn gari gerua mɛ Gusunɔ u bɛɛ yiiye.

11 Domi Kirisin hunde wi u wãa be sɔɔ u bu sɔ̃ɔwa yellu ma Kirisi u koo nɔni swãaru wa, yen biru u koo maa yiiko wa. Ma ba hania kua bu ka gia sanam mɛrà ka swaa yerà u ka yã.

12 Gusunɔ u win sɔmɔ be sɔ̃ɔsi ma gari yi u bu nɔmu sɔndia, yi ɲ̀ sãa ben tiigii, ma n kun mɔ bɛɛgii. Tɛ̃ i gari yi nua. Labaari gean waasu kowoba bɛɛ yi nɔɔsia. Ba gari gerua ka Hunde Dɛɛron dam wi u na wɔllun di. Ma Gusunɔn gɔradoban tii ba kĩ bu gari yin saria gia.

Tii nɛnubu dɛɛraru sɔɔ

13 Yen sɔ̃, i de i n tii sɛ. I ku dom yĩbiri, kpa i n durom mɛ yĩiyɔ kam kam mɛ ba koo bɛɛ wɛ̃ sanam mɛ Yesu Kirisi koo kurama.

14 I koowo bii mɛm nɔwɔbu kpa i ku de bɛɛn wãarun daa yu ka kɔdɛ mɛnna ye i raa mɔ sanam mɛ i ɲ̀ gãanu yɛ̃.

15 Adama i de i n dɛɛre bɛɛn sanu sanusu kpuro sɔɔ nge mɛ Gusunɔ wi u bɛɛ soka u dɛɛre.

16 Mɛya Gusunɔ u gerua win gari
sɔɔ u nɛɛ, “I n dɛɛre domi nɛn tii na
dɛɛre.”
17 Bɛɛn kanaru sɔɔ i Gusunɔ
sokumɔ Baaba. Wee, wiya u tɔmbu
kpuro ka siri teebu sirimɔ nge mɛ
baawure u kua. Yen sɔ̃, saa ye ya
bɛɛ tie handunia sɔɔ, i ye dio ka win
nasiaru.
18 Bɛɛn tii i yɛ̃ ye ba ka bɛɛ yakia
saa bɛɛn wãa kamgirun di te i tubi
di bɛɛn sikadobaṇ min di. N ṅ mɔ ka
gãa ni nu koo sankira, nge sii geesu
ṅ kun mɛ wura.
19 Ka Kirisin yɛm bɛɛrɛgima ba ka
bɛɛ yakia wi u ka yãa kinɛ kpɛndu
weenɛ te ta ṅ alebu ṅ kun mɛ disinu
ganu mɔ.
20 Gusunɔ u Kirisi wi gɔsa u yi
ba sere handunia taka kua, ma u
sɔ̃ɔsira bɛɛn arufaanin sɔ̃ sanam
dãakim mɛni sɔɔ.
21 Saa win min diya i Gusunɔ
naanɛ doke wi u nùn seeya gɔrin di
ma u nùn yiiko wɛ̃. Nge mɛya i bɛɛn
naanɛ ka bɛɛn yĩiyɔbu doke Gusunɔ
sɔɔ.
22 Tɛ̃ ye i tii sãrasia sanam mɛ i
gem mɛm nɔɔwa, ma i bɛɛn naanɛ
dokeosibu kĩ murafitiru sariru sɔɔ,
ṅ n mɛn na, i n kĩanɛ gem gem ka
bɛɛn gɔ̃ru kpuro.
23 Domi ba ṅ bɛɛ mara nɔn
mɛɛruse ka bwese te ta koo gbi. Ba
bɛɛ marawa ka bwese te ta ṅ gbimɔ
te ta sãa Gusunɔn gari yi yi wasi yi
yi ku ra kpe.
24 Nge mɛ Gusunɔn gari gerumɔ,
“Tɔmbu kpuro ba sãawa nge
yakasu.
Ma ben bɛɛrɛ kpuro sãa nge sin
wɛ̃su.
Yakasu ra gbere, kpa sin wɛ̃su
dɛrura.
25 Adama Yinni Gusunɔn gari ko n
wãawa ka baadomma.”
Gari yi, yi sãawa Labaari gea ye ba
bɛɛ waasu kua.

2

Kpee wasiru ka bwese dɛɛraru

1 N n mɛn na, i kɔ̃sa kpuro derio
ka weesu kpuro ka murafitiru, ka
nisinu, ka tɔn yaa kasikibu.
2 Nge mɛ bii wɛ̃ɛnu ra bɔm kã, i
hunden dĩa dɛɛranu kĩɔ ni nu sãa
Gusunɔn gari kpa i ka kpɛ̃a faaban
swaa sɔɔ.
3 Domi i Yinnin durom denda.
4 I susio win mi, wi u sãa nge
kpee wasiru te tɔmba yina adama
Gusunɔ u tu gɔsa ta maa bɛɛrɛ mɔ
win mi.
5 I na bɛɛn tii nge kpee wasinu
bu ka bɛɛ dendi bu ka hunden wãa
yeru bani. Miya i ko n sãa yãku
kowo dɛɛrobu be ba tii Gusunɔ
wɛ̃ɛmɔ nge yãku ni u koo mwa Yesu
Kirisin saabu.
6 Domi ba yorua Gusunɔn gari
sɔɔ, Gusunɔ u nɛɛ,
“Na kpee bɛɛrɛgiru gɔsa
na tu kua gani gɔmburun dam
Siɔniɔ.
Wi u tu naanɛ doke, u ṅ sekuru
wasi.”
7 Kpee te, ta bɛɛrɛ mɔ bɛɛ be i naanɛ
doken mi, adama be ba ṅ naanɛ
doken mi, ba yorua ba nɛɛ,
“Kpee te banɔba yina,
teya ta kua gani gɔmburun dam.”
8 Ma gam gum ba kpam nɛɛ,
“Kpee tera ta tɔmbu sokurasiamɔ.
Teya ta maa bu suramɔ.”
Ba sokura yèn sɔ̃ ba yina bu gari yi
naanɛ doke. Yeya Gusunɔ u raa gɔru
doke ben sɔ̃.
9 Adama bɛɛ i sãawa bwese te ba
gɔsa, i maa sãa sina bokon yãku
kowobu, i sãa bwese te Gusunɔ u
yakia u yii nɛnɛm, kpa i ka win
tɔn geeru kpara wi, wi u bɛɛ soka
yam wɔ̃kurun di i ka du win yam
bururam maamaakigim sɔɔ.
10 Gasɔ, i ṅ sãa bwese te goo u
yɛ̃, adama tɛ̃ i kua Gusunɔn tɔmbu.
Gasɔ i ṅ daa wɔnwɔndu wa, adama
tɛ̃ i wɔnwɔndu wa.

Gusunɔn sɔm kowon wãaru

11 Kĩnasibu na bɛɛ kanamɔ, bɛɛ be
i sãa nge sɔbu ka kpikobu handunia
ye sɔɔ, i de i tii kpĩ ka wasin binɛ ye
ya ra n tabu mɔ̀ ka bɛɛn hunde.

12 I de i n daa gea mɔ̀ be ba ɲ̀ naanɛ
doken wuswaaɔ. Nge mɛya baa bà
n bɛɛ daa kɔ̃sa mani ba koo bɛɛn
sɔm geenu wa kpa bu Gusunɔ siara
sanam mɛ u koo bu siri.
13 I wirugibu kpuro wiru kpĩiyɔ
Yinnin sɔ̃, ɲ̀ n tem yɛ̃ron na, wi u
dam bo,
14 ɲ̀ n maa wuu yɛ̃robun na,
be u gɔrimɔ bu ka kɔ̃san kowobu
sɛɛyasia kpa bu gean kowobu siara.
15 Ka gem, ye Gusunɔ u kĩ, yera
i ka bɛɛn sɔm geenu gari baka yɛ̃ru
sariba marisia.
16 I tii kparo nge be ba tii mɔ,
adama i ku bɛɛn tii mɔru dendi i ka
kɔ̃sa wukiri. I n bɛɛn wãaru dimɔ
nge Gusunɔn yobu.
17 I tɔmbu kpuro bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ, i
bɛɛn naanɛ dokeosibu kĩɔ, i Gusunɔ
nasio, kpa i tem yɛ̃ro bɛɛrɛ wɛ̃.

Ye Kirisin nɔni swãara

sun sɔ̃ɔsimɔ

18 Bɛɛ sɔm kowobu, i bɛɛn
yinnibu wiru kpĩiyɔ ka bɛɛrɛ wɛ̃ɛ
bakabu, n ɲ̀ mɔ be ba sãa tɔn geobu
ka be ba du tɔna, adama ka be ba sɛ̃n
tii.
19 Ka gem, siaraba, ì n ka nɔni
swãaru tɛmana Gusunɔn sɔ̃, te i ɲ̀ ka
weenɛ.
20 Nge arufaani yerà n mɔ ì n
ka soberu tɛmana tora te i kuan
sɔ̃. Adama ì n nɔni swãaru wa gea
ye i kuan sɔ̃, ma i tɛmana, siaraba
Gusunɔn mi.
21 Yenin sɔ̃na Gusunɔ u bɛɛ soka
domi Kirisin tii u nɔni swãaru wa
bɛɛn sɔ̃ ma u bɛɛ kom gem sɔ̃ɔsi kpa
i ka win yira swĩi.
22 U ɲ̀ torare, ba ɲ̀ maa weesu
nɔɔre win nɔɔn di.
23 Ye ba nùn wɔnwa u ɲ̀ wɔmburu
kɔsie. Ye ba nùn nɔni sɔ̃ɔwa u ɲ̀ bu
bɔ̃rusi, adama u tii Gusunɔ wi u ra
siri dee dee wɛ̃wa.
24 Kirisin tii u bɛsɛn toranu sɔɔwa
win wasi sɔɔ dãa bunanaru wɔllɔ,
kpa su ka toranu karana kpa sa n
wãaru dimɔ gem sɔɔ. Win mɛɛran
bosun sɔ̃na i bɛkura.
25 Domi i raa sãawa nge yãa ni
nu kɔ̃ɔre, adama tɛ̃ i wurama bɛɛn
hunden kparon mi, wi u bɛɛ kɔ̃su.

3

Kurɔbu ka ben durɔbun

wãasinaa

1 Bɛɛ maa kurɔbu, i bɛɛn durɔbu
wiru kpĩiyɔ, kpa baa ben gabu bà
kun Gusunɔn gari naanɛ doke, bɛɛn
daa yu de bu naanɛ doke. N ɲ̀ maa
tilasi i gari gere,
2 domi ba koo wa ma bɛɛn wãara
dɛɛre i maa tɔnun bɛɛrɛ yɛ̃.
3 I ku kasu i tii ko kurɔ burabu ka
bɛɛn serin tara, ka wuraba, ka yãa
buranu.
4 Adama i de bɛɛn buraru ta n
sãa sɔɔkiru te ta ɲ̀ kpeemɔ, teya
daa duudwia. Yeniwa gãa bɛɛrɛginu
Gusunɔn wuswaaɔ.
5 Nge mɛya yellun tɔn kurɔ be ba
Gusunɔ sãamɔ ma ba nùn yĩiyɔ, ba ra
raa tii sɔmɛ, ma ba ben durɔbu wiru
kpĩiya.
6 Mɛya Saaraa u kua, u
Aburahamu mɛm nɔɔwa sere u nùn
soka yinni. Tɛ̃, bɛɛ ì n gea mɔ̀ ma
bɛrum kun bɛɛ mɔ̀, i sãawa win bii
tɔn kurɔbu.
7 Bɛɛ maa durɔbu, i n wãasinɛ ka
bɛɛn kurɔbu i n yaaye ma ba ɲ̀ bɛɛ
dam tura. I bu bɛɛrɛn kookoosu
kuo, domi Gusunɔ u koo maa bu
wãaru kɛ̃ ka bɛɛ sannu. I n mɔ̀ mɛ
kpa gãanu ganu nu ku bɛɛn kanaru
gbara.

Nɔni swãaru gem saabu

8 Ye kpuron biru i n bwisiku
teenu ka kĩi teeru mɔ. I n kĩanɛ nge
maabu ka wɔnɔbu. I n wɔnwɔndu
mɔɔsinɛ ka tii kawabu.
9 I ku kɔ̃sa kɔsiena, i ku wɔnna,
adama i domaru kuanɔ, domi
Gusunɔ u bɛɛ sokawa i ka ko mɛ kpa
i domaru wa.
10 Nge mɛ Gusunɔn gari gerumɔ,
“Wi u kĩ u wãa geeru di,
kpa u n nuku dobu mɔ tɔ̃ru baatere,
u kɔ̃san gerubu de kpa u win nɔɔ kpĩ
ka weesu.
11 U de u kɔ̃sa suuri kpa u gea ko,
kpa u n alafia naa gire.
12 Domi gemgiba Yinni Gusunɔ u
nɔni wɛ̃ɛ.
Ma u ben kanaru swaa daki.

Adama u kɔ̃san kowobu nɔni mɛnimɔ."
13 Wara u koo bɛɛ nɔni sɔ̃ ì n hania mɔ̀ i ka gea ko.
14 Baa ì n nɔni swãaru wa gem sɔ̃, doo nɔɔrugiba bɛɛ. I ku tɔmbun bɛrum ko, i ku maa wurura.
15 Adama i de Kirisi u n sãa Yinni bɛɛn gɔ̃ruɔ. I n sɔɔru sãa i ka bu wisi be ba bɛɛ bɛɛn yĩiyɔbun asansi bikiamɔ.
16 Adama i bu wisio tɛɛru ka bɛɛrɛ. I de bɛɛn gɔ̃ru ga n dɛɛre kpa be ba bɛɛn daa gea ye ya wee Kirisin min di kɔ̃sa gerusimɔ bu sekuru wa sanam mɛ ba bɛɛ nɔɔ mani.
17 Domi n sanɔ tɔnu u nɔni swãaru wa gean kobun sɔ̃, ǹ n sãa Gusunɔn kĩru, n kere u tu wa kɔ̃san kobun sɔ̃.
18 Nɔn teera Kirisi u gu gem sarirugibun durum sɔ̃, wi, wi u sãa gemgii, kpa u ka bɛɛ da Gusunɔn mi. Ba nùn go, u guwa nge mɛ tɔmba ra gbi, adama ba nùn seeya ka Hunde Dɛɛron dam.
19 Ka Hunde win dama u da u gɔribu waasu kua be ba nɛni gɔriɔ,
20 be ba ǹ daa Gusunɔ mɛm nɔɔwɛ sanam mɛ u tɛmanɛ sere Nɔwɛ u ka goo nimkuu dãka u kpa. Goo nimkuu ge sɔɔ, tɔmbu fiikowa ba dua nge be nɔɔba ita, ma ba faaba wa saa nim di.
21 Nim mɛ, mu raa sãawa batɛmun weenasia ye ya bɛɛ faaba mɔ̀ tɛ̃. N ǹ mɔ ya wasin disinu wɔkamɔ, adama ya sãawa seeda ma sa tii Gusunɔ wɛ̃ ka gɔ̃ru dɛɛrɔ Yesu Kirisin seebun sɔ̃,
22 wi u da wɔllɔ ma u wãa Gusunɔn nɔm geuɔ. Miya Gusunɔn gɔradoba ka wɔllun yiikogibu ka damgibu ba nùn wiru kpĩiyɛ.

4

Wãaru te ta kɔsa

1 Kirisi u nɔni swãaru wa win wasi sɔɔ, yen sɔ̃, bɛɛ maa n weenɛ bwisiku tee ni, nu n bɛɛ dam kãa. Domi wi u ka nɔni swãaru tɛmana win wasi sɔɔ u torarun baa deriwa,
2 kpa saa ye ya nùn tie win handunian wãaru sɔɔ u n ka wãa u ka Gusunɔn kĩru ko, n ǹ mɔ wasin kĩru kankam.
3 Geema, gasɔn saa ye i raa di i ka kua ye tɔn tukoba ra kã, ya tura. I raa wãa daa bɛrɛtɛkɛ sɔɔ ka binɛ ka aka tam nɔrubu ka tam nɔrubun wɔrusu ka bũu sãaru te Gusunɔ u yina.
4 Tɛ̃, ba biti soore yèn sɔ̃ i ǹ maa ka bu koma bɛrɛtɛkɛ ni mɔ̀, ma ba bɛɛ wɔmmɔ.
5 Adama ba ǹ koo ko ba kun gari yi Gusunɔ tusie wi u sɔɔru sãa u ka wasobu ka gɔribu siri.
6 Yen sɔ̃na ba raa bu Labaari gea waasu kua be ba gu kpa ben hunde ya n ka wasi nge mɛ Gusunɔ u wasi, baa mɛ ba bu siri nge tɔmbu handunian wãaru sɔɔ.

Be ba ka Gusunɔn kɛ̃nu

sɔmburu mɔ̀ dee dee

7 Baayere kpuron kpeeru ta turuku kua. N n mɛn na, i tii nɛnuɔ ka laakari, kpa i se i yɔ̃ra i ka kpĩ i kanaru ko.
8 Ye n kpuro kere, yera i hania koowo i n kĩanɛ domi kĩru ta tora dabinu wukirimɔ.
9 I dam koosianɔ bɛɛn tii tiinɛ sɔɔ ka nuku tia.
10 Bɛɛn baawure u de u ka win kɛ̃ɛ te Gusunɔ u nùn nɔmu sɔndia dendi gabun sɔ̃ nge wi u ka Gusunɔn kɛ̃ɛ bwese bweseka sɔmburu mɔ̀ dee dee.
11 Wi u waasu mɔ̀ u de u Gusunɔn gari gere. Wi u maa goo sɔmburu kuammɛ u tu koowo ka dam mɛ Gusunɔ u nùn wɛ̃, kpa gãanu kpuro sɔɔ bu Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ saa Yesu Kirisin min di, wi u yiiko ka dam mɔ sere ka baadommaɔ. Ami.

Kirisigiin tɛmanabu

nɔni swãaru sɔɔ

12 Kĩnasibu, i ku biti soora ka laakari mɛɛri bi bu bɛɛ wɛ̃ɛrimɔ nge dɔ̃ɔ. I ku bu garisi gãa tukunu.
13 Adama i gɔ̃ru doro ye i ka Kirisin nɔni swãaru sɔɔ bɔnu mɔ, kpa i n maa nuku doo bakabu mɔ tɔ̃ɔ te win yiiko ya koo sɔ̃ɔsira.
14 Doo nɔɔroba bɛɛ, bà n bɛɛ wɔmmɔ Kirisin yĩsirun sɔ̃, domi

Gusunən Hunde yiikogii u wãa ka bɛɛ.
15 Bɛɛn goo u ku de u nəni swãaru
wa tən goberun sõ, ǹ kun mɛ gbɛnan
sõ, ǹ kun mɛ kõsan kobun sõ, ǹ kun
mɛ yèn sõ u gari wəbia wəri.
16 Adama ù n nəni swãaru wa yèn
sõ u sãa Kirisigii, u ku de sekuru
tu nùn mwa. N weenɛwa u Gusunə
bɛɛrɛ wẽ yèn sõ u yĩsi te mə.
17 Saa ya tura siribu bu ka tore.
Gusunən təmba bu koo maa gbi bu
ka tore. Too, bù n torua bɛsɛn min
di, amənа bin wii goberu ta ko n sãa
be ba yina bu Gusunən Labaari gea
naanɛ doken mi.
18 Nge mɛ Gusunən gari gerumə,
"Geegiin faaba yà n sẽsia,
amənа n ko n sãa kõsan kowo ka
durumgiin mi."
19 Nge mɛya, be Gusunə u dera ba
nəni swãaru waamə, ba n da gea
ko, kpa bu ka ben Taka kowo wi u
naanɛ mə yõra.

5

Gusunən yãa gõən nəəribu

1 Yesun yigbɛ guro guro be ba wãa
bɛɛn suunu səə, bera na ka yã. Nɛn
tii na sãawa yigbɛ guro guro nge
be, na maa sãa Kirisin nəni swãarun
seeda dio ma na bənu mə yiiko ye ya
koo sõəsira səə.
2 Na bɛɛ kanamə, i Gusunən tən be
ba wãa bɛɛn suunu səə kparo ka kĩru
nge mɛ Gusunə u kĩ, n ǹ mə ka tilasi
ǹ kun mɛ kəsia bakarun sõ, adama i
tii wẽɛyə bɛɛn səmburu səə.
3 I ku bu dam dəre be ba bɛɛ nəmu
səndia i kõsu, adama i bu kom gem
sõəsio mɛ ba koo swĩi.
4 Ma sanam mɛ kparobun wirugii
koo kurama, i ko are yiikogii mwa
yìn buram kun kpeemə.
5 Mɛya maa, bɛɛ aluwaasiba, i
yigbɛ guro gurobu wiru kpĩiyə.
Bɛɛ kpuro i tii kawabu sebuo nge
yaberu bɛɛn wãasinaa səə, domi
Gusunən gari gerumə, "Gusunə kun
wãa be ba tii suen biruə, adama u tii
kawobu durom kuammɛ."
6 N n mɛn na, i tii kawo kpa i tii
deri Gusunən nəm damguuə, kpa u
bɛɛ sua wəllə saa ye u yi yà n tura.
7 I bɛɛn wahala kpuro səbio win
mi, u koo bɛɛ nəəri.
8 I seewo i yõra kpa i n tii sɛ, domi
Setam, bɛɛn yibɛrɛ u bəsu u wuri mò
nge gbee sunə u kasu wi u koo go u
tem.
9 I ka tii yinə win wuswaaə ka
toro sindu naanɛ dokebun sõ kpa i
n yẽ ma nəni swãa tenin bwesera
ta bɛɛgibu wãasi be ba yarinɛ
handunia səə.
10 Gusunə durom kpurogii, wi u
bɛɛ soka i n ka bənu mə win yi-
iko nəru sari səə, bɛɛ ka Kirisin
gbinnaan saabu, wiya u koo bɛɛ ko
tən yebunu kpa u bɛɛ yõrasia sim
sim, kpa u bɛɛ dam kẽ, kpa u bɛɛ
tãsisia, sanam mɛ i nəni swãaru wa
saa fiiko səə i kpa.
11 Wiya ko n bandu dii sere ka
baadommaə. Ami.

Təbiri dãakibu

12 Ka Silasi, bɛsɛgii wi na naanɛ
sãan somira na ka bɛɛ gari fiiko ye
yorua n ka bɛɛ dam kẽ kpa n seeda di
ma Gusunən durom mè səə i yõ sim
sim, mu sãawa gem.
13 Yesun yigbɛ te ta wãa Babiloniə,
te Gusunə u gəsa nge bɛɛ, ta bɛɛ
təbura, mɛya maa Maaku nɛn bii u
bɛɛ təbura.
14 I təbirinə ka kĩru.
Kpa alafia ya n ka bɛɛ wãa bɛɛ be i
sãa Kirisigibu.

TIRERU YIRUSE TE PIƐƐ U YORUA

Piɛɛn tireru yiruse teni, Yesugibu kpurowa u tu yorua. Ten gari mɛro sãawa, ba n tii sɛ ka keu koosio weesugibu be ba koo kurama ka ben sɔ̃ɔsi weesuginu ka kom bɛrɛtɛkɛ. N weenɛ bu Gusunɔ ka Yesu bɛsɛn Yinnin bɛɛrɛ nɛnɛ bu wa bu ka sɔ̃ɔsi ni fɛ̃ra ben suunu sɔɔn di. U maa bu tubusia yèn sɔ̃ Yesu kun wuramɛ fuuku. U nɛɛ, Gusunɔ kun kĩ tɔmbu bu kam ko. U kĩwa bu wurama win mi kpa bu ben durum tuuba ko. Yen sɔ̃na Yesu u tɛɛmɔ.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, wiru 1:1-2.
2. Yesugiin daa, wiru 1:3-15.
3. Be ba Kirisin yiiko wa, wiru 1:16-21.
4. Keu koosio weesugibu, wiru 2.
5. Yinnin wuramarun nɔɔ mwɛɛru, wiru 3.

Tɔbiribu

1 Bɛɛ be Yesu Kirisi bɛsɛn Yinni ka bɛsɛn Faaba kowo geegii u naanɛ dokebu wɛ̃ nge bɛsɛ, nɛ Simɔɔ Piɛɛ, win yoo ka win gɔro, nɛna na bɛɛ tire te yoruammɛ.

2 Durom ka alafia n bɛɛ sosia yèn sɔ̃ i Gusunɔ yɛ̃ ka maa Yesu bɛsɛn Yinni.

Yesugiin daa

3 Win sinaru ta sun kpuro wɛ̃ yèn bukata sa mɔ sa n ka wãaru mɔ sa n Gusunɔ sãamɔ, kpa sa n nùn giamɔ wi, wi u sun soka ka win yiiko ka win tɔn geeru.

4 Nge mɛya u sun nɔɔ mwɛɛ baka bɛɛrɛginu kua kpa i n ka bɔnu mɔ win daa sɔɔ, sanam mɛ i sankiranu suuri ni nu wãa handunia sɔɔ binɛn sɔ̃.

5 Yen sɔ̃, i kookari koowo i ka bɛɛn naanɛ dokebu sɔɔ lasabu gea sosi, kpa i lasabu gea sɔɔ yɛ̃ru sosi,

6 kpa i yɛ̃ru sɔɔ gaya sosi, kpa i gaya sɔɔ, suuru sosi, kpa i suuru sɔɔ Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃ru sosi,

7 kpa i Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃ru sɔɔ tɔn geeru sosi, kpa i tɔn geeru sɔɔ kĩru sosi.

8 Gãa nini, nù n wãa bɛɛ sɔɔ ma nu sosimɔ nu ɲ̀ derimɔ i ko garu koo sarirugibu. Bɛɛn sɔmbura kun maa mɔ̀ arufaani sarirugiru n wa i ka bɛsɛn Yinni Yesu Kirisi gia sãa sãa.

9 Adama wìn mi gãa ni, nu ɲ̀ wãa, wiya sãa nge wɔ̃ko, u ku ra wa saruɔ. U maa duari ma ba nùn dɛɛrasia win gasɔn durum di.

10 Yen sɔ̃, nɛgibu, i hania sosio i ka gia sãa sãa ma Gusunɔwa u bɛɛ soka ma u bɛɛ gɔsa, domi ì n kua mɛ, i ɲ̀ sokuramɔ ka baadommaɔ.

11 Nge mɛya ba koo de i du ka bɛɛrɛ mi bɛsɛn Yinni Faaba kowo Yesu Kirisi u bandu dii sere ka baadommaɔ.

12 Yen sɔ̃na, ko na n da n sɔɔru sãa n ka bɛɛ gãa ni yaayasia baa mɛ i nu yɛ̃ kɔ, baa mɛ i maa yɔ̃ dim dim gem mɛ sɔɔ, mɛ i wura.

13 Adama na tamaa n weenɛ saa ye na wãa hunde sɔɔ, na n da n bɛɛ gãa ni yaayasiamɔ kpa bɛɛn laakari ya n ka seewa.

14 Domi na yɛ̃ ma ɲ̀ n sosi kon wasi yini deri nge mɛ bɛsɛn Yinni Yesu Kirisi u man sɔ̃ɔsi.

15 Mɛya kon kookari ko kpa i ka kpĩ i gãa ni yaaya saa baayere nɛn doonarun biru.

Be ba Kirisin yiiko wa

16 Ka gem, sa ɲ̀ suka swĩi ye tɔmba kua ka ben bwisi, sanam mɛ sa bɛɛ bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin dam ka win wuramaru giasia. Sa win kpãaru wawa ka bɛsɛn nɔni.

17 Domi sanam mɛ Gusunɔ Baaba u nùn bɛɛrɛ ka yiiko wɛ̃, u nɔɔ gagu nua saa yiiko bakagiin min di ga nɛɛ, “Winiwa nɛn Bii kĩnasi wì sɔɔ nɛn gɔ̃ru dobu kpuro wãa.”

18 Bɛsɛn tii sa nɔɔ ge nua ga na wɔllun di sanam mɛ sa wãa ka wi guu dɛɛra ten wɔllɔ.

19 Nge mɛya Gusunɔn sɔmɔbun gari yi sirera. N weenɛ i yi swaa daki domi yi sãawa nge fitila ge ga ballimɔ yam wɔ̃kurɔ sere yam mu

ka sãra kpa Yesu wi u sãa nge yam
sãrerun kpera yu ka bɛɛn gɔ̃rusu
bururasia.
20 Gbiikaa i de i n yeni yɛ̃ ma gari
yi Gusunɔ u win sɔmɔbu sɔ̃ɔwa yin
gɛɛ sari yi tɔnu u koo kpĩ u tubusia
ka win tii.
21 Domi Gusunɔn gari gɛɛ kun
wãa yi tɔnu u gerua ka win tiin kĩru.
Adama tɔmba Gusunɔn gari gerua
nge mɛ Hunde Dɛɛro u bu sɔ̃ɔsi.

2

Keu koosio weesugibu
(I maa mɛɛrio Yudu 4-13)

1 Adama sɔmɔ weesugiba raa wãa
tɔn ben suunu sɔɔ. Mɛya maa
keu koosio weesugiba koo kurama
bɛɛn suunu sɔɔ. Ba koo ka sɔ̃ɔsi
weesuginu na ka bwisi, ni nu ra
tɔmbu kam koosie kpa bu Yinni wi
u bu yakia yina. Nge mɛya ba koo tii
kam kobu sure suaru sɔɔ.
2 Tɔn dabira koo ben daa bɛrɛtɛkɛ
swĩi, kpa ben sɔ̃, gabu bu gem swaa
wɔmɛ.
3 Keu koosio weesugii ben binɛn
sɔ̃, ba koo bɛɛ taki di ka ben gari
yi ba bwisika ba seka. Adama saa
tɛɛbun di ben siri kowo sɔɔru sãa u
ka bu siri. Wi u koo maa bu kam
koosia u ɲ̀ dò.
4 Domi Gusunɔ u ɲ̀ wɔllun
gɔradoba deri be ba raa tora, adama
u bu sure gɔriɔ mi ba bu nɛni wɔru
sɔɔ yam wɔ̃kurɔ sere siribun tɔ̃ru.
5 U ɲ̀ maa yeruku tɔmbu deri
adama u Nɔwɛ faaba kua wi u gem
kpara ka kpam tɔmbu nɔɔba yiru
gabu ye u ka dera nim yibu bakara
na ta handunian tɔmbu wukiri be
ba ɲ̀ win bɛɛrɛ yɛ̃.
6 U wuu si ba sokumɔ Sodomu
ka Gomɔra taarɛ wɛ̃ ma u su kam
koosia ka dɔ̃ɔ. Nge mɛya su kua
yĩreru tɔn kɔ̃so be ba koo ra nan sɔ̃.
7 Ma u tɔn geo wi ba mɔ̀ Lɔtu yara
wi u ra n nuki sankire tɔn kɔ̃so ben
daa bɛrɛtɛkɛn sɔ̃.
8 Domi durɔ wi, u sãa tɔn geo
tɔn ben suunu sɔɔ. Yam sãreru
baateren kɔ̃sa ye u waamɔ ka ye u
nɔɔmɔ ya win gɔ̃ru dɛɛrɔ tɔ̃ya mɔ̀.
9 N n mɛn na Gusunɔ u yɛ̃ mɛ u
koo ka be ba win bɛɛrɛ yɛ̃ yara saa
laakari mɛɛribun di. U maa yɛ̃ mɛ u
koo tɔn kɔ̃sobu yi u ka bu wahala ko
siribun sanam,
10 n mam nɛɛre be ba ben wasin
kĩru kankam mɔ̀ ma ba Gusunɔn
yiiko gɛma.

Keu koosio weesugii be, ba sãawa
wɔbiagibu ka tii suobu, ba ɲ̀ maa
bɛrum mɔ bu ka wɔllun yiikogibu
wɔmɛ.
11 Baa Gusunɔn gɔradoba, be
ba bu dam ka yiiko kere gem
gem, ba ɲ̀ wɔllun yiikogibu taarɛ
wɛ̃ɛmɔ ka wɔmburu Yinni Gusunɔn
wuswaaɔ.
12 Adama marumara tɔn be, ba ka
yeni mɔ̀ nge yɛɛ yi yi wãa bu ka mwa
bu gon sɔ̃. Ye ba kun tuba yera ba
wɔmmɔ. Ba koo maa kam kowa nge
yɛɛ yi.
13 Kɔ̃sa ye ba gabu kua, yera ba
koo bu kɔsie. Ba ra n nuku dobu mɔ
bà n ben wasin kĩnu kankam mɔ̀ sɔ̃ɔ
sɔɔ gbãara. Ba sãa nge too yãkuru,
sanam mɛ ba dimɔ ka bɛɛ sannu ka
ben akanu, ma ba yɛ̃ɛrimɔ ben taki
ye ba tɔmbu dimɔ sɔɔ.
14 Ba ra n sakararun nɔni mɔ,
toranu ku ra bu turi. Ba ra be ba
kun yɔ̃ dim dim yina mwɛ. Ben gɔ̃ru
ga binɛn dɔɔnɛ mɔ. Gusunɔ u bu
bɔ̃rusi.
15 Ba swaa gea deri ma ba kɔ̃ɔra.
Ba Balamu, Beorun biin swaa swĩi
wi u kɔ̃san kobun are kĩa.
16 Adama Gusunɔ u nùn gerusi
win torarun sɔ̃. Geema kɛtɛku ge ga
ku ra gari ko ga ka nùn gari kua nge
tɔnu ma ga Gusunɔn sɔmɔ win wiira
kookoosu yɔ̃rasia.
17 Tɔn be, ba sãawa bwii nim
sariba ka bukɔ ge woo ga bɔrikiamɔ.
Gusunɔ u bu yam wɔ̃kuru yiiye ta
kpã.
18 Ba woo kana gari gerumɔ yi yi
ɲ̀ wiru mɔ. Ba tɔnun gɔ̃run binɛ
kankam dendimɔ bu ka gabu yina
mwa be ba kisirama saa be ba toren
min di.
19 Ba bu tii mɔru nɔɔ mwɛɛru
kuammɛ, adama ben tii ba sãawa

ye ya ka bu kam koore dɔɔn yobu. Domi baawure sãawa ye ya nùn kamian yoo.

20 Geema, tɔmbu bà n handunian daa bɛrɛtɛkɛ kisirari yèn sõ ba bɛsɛn Yinni Faaba kowo Yesu Kirisi gia, ma ba kpam dera ya bu mwa ya kamia nɔn mɛɛruse, ben wãa gbiikira koo sãaya ka sere dãakiru.

21 N ko n daa sanɔ ba kun gem swaa giare ka sere bu ye gia kpa bu wooda dɛɛra biru kisi ye ba bu wɛ̃.

22 Ye n bu deema ya sõɔsimɔ ma mɔn teni ta gem gerumɔ te ta nɛɛ, "Bõɔ ga wura ga gen sianu dabirimɔ, ma kurusɔ ge ba wobura ga kpam yironu burimɔ."

3

Yinnin wuramarun

nɔɔ mwɛɛru

1 Nɛn kĩnasibu, tire teni ta sãawa tireru yiruse te na bɛɛ yoruammɛ. Ten baatere sɔɔ na kasu n bɛɛn bwisi gee yamia ka sõɔsi te na bɛɛ yaayasiamɔ.

2 Na kĩ i Gusunɔn sɔmɔ dɛɛrobun gari yaaya yi ba raa gerua, ka maa Yinni Faaba kowon wooda ye gɔroba bɛɛ sõɔsi.

3 Gbiikaa, i n yɛ̃ ma sanam dãakim sɔɔ, tɔmba koo yarima ba n sĩimɔ ka ben tiin gõru kĩru. Ba koo bɛɛ yaakoru ko

4 kpa bu gere bu nɛɛ, Yesu u nɔɔ mwɛɛru kua ma u koo na, nge n ɲ mɛ. N n mɛn na, mana u wãa. Domi saa mìn di bɛsɛn sikadoba ba gu, baayere ya wãawa nge toren di.

5 Ba yeni duari sobun sõ, ma gasɔ gariya Gusunɔ u gerua u ka wɔllu ka tem taka kua. U tem wuna nim sɔɔn di, ma u mu mɔma ka nim.

6 Nim mɛya u dera mu handunia yerukaa kam koosia, ka mɛn yibu bakaru.

7 Ka gari tee yiya ba maa ka tɛ̃n wɔllu ka tem yii dõɔn sõ, sere tõɔ te Gusunɔ u koo be ba ɲ win bɛɛrɛ yɛ̃ siri, kpa u bu kam koosia.

8 Adama nɛn kĩnasibu, i ku maa de i gãa tee nini duari ma Yinni Gusunɔn mi, sõɔ teera sãawa nge wõɔ nɔrɔbu, wõɔ nɔrɔbu ya maa sãa nge sõɔ teeru.

9 Gaba tamaa Yinni u tɛɛmɔ u ka win nɔɔ mwɛɛru yibia. Adama u ɲ tɛɛmɔ. N n sãare u tɛɛmɔ, u ka bɛɛ suuru sãawa domi u ɲ kĩ baa tɔn turo u kam ko. U kĩwa tɔmbu kpuro bu gõru gɔsia.

10 Ka mɛ, Yinnin tõra koo nawa nge gbɛnɔ. Tõɔ te sɔɔra wɔlla koo doona ka wure bakanu. Ye ya wãa wom dirum sɔɔ ya koo yanda ka yam susu bakaru, kpa tem mu dõɔ mwaara ka gãa ni nu wãa mɛ sɔɔ.

11 Yèn sõ gãa ni kpuro nu koo kam ko nge mɛ, i yɛ̃ sãa sãa nge mɛ n weenɛ bɛɛn sanum mu n dɛɛre kpa i n Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃.

12 Kpa i n win tõru mara i n kookari mɔ̀ tu ka na fuuku. Tõɔ te sɔɔra dõɔ koo wɔllu kam koosia, kpa ye ya wãa handunia sɔɔ yu yanda ka dõɔn yam susuru.

13 Adama Gusunɔ u wɔn kpaaru ka tem kpam nɔɔ mwɛɛru kua mi gem ko n wãa. Yera sa mara.

14 Yen saabu kĩnasibu, nge mɛ i tõɔ te mara, i kookari koowo u ka bɛɛ deema bɔri yɛndu sɔɔ kpa i kun disinu ka toraru mɔ.

15 Bɛsɛn Yinni ù n tɛmanɛ, ayera u sun derie su ka faaba wa, nge mɛ bɛsɛn kĩnasi Pɔlu u maa bɛɛ yorua ka bwisi yi Gusunɔ u nùn kã.

16 Yera u yorua tirenu kpuro sɔɔ mi u gari yi gerua. Win tirenu sɔɔ gam ka gam wãa mi n tubusianu sɛ̃, ma yɛ̃ru sarirugibu be ba ɲ yõ dim dim, ba gari yi gɔsikiamɔ, nge mɛ ba ra ko ka Gusunɔn gari gɛɛ. Nge mɛya ba ka ben tii kam kobu gawemɔ.

17 Adama bɛɛ nɛn kĩnasibu i gãa ni yɛ̃ kɔ. N n mɛn na, i n tii sɛ kpa i ku de i kõɔra i wɔruma be ba ɲ Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃n torarun sõ.

18 Adama i n kpɛ̃amɔ bɛsɛn Yinni Faaba kowo Yesu Kirisin durom sɔɔ kpa i n nùn giamɔ. Su nùn bɛɛrɛ wɛ̃ tɛ̃n di sere ka baadommaɔ. Ami.

TIRE GBIIKII TE YOHANU U YORUA

Tɔmba tamaa Yohanuwa u tire te yorua baa mɛ win yĩsiru ta ṅ wãa mi. Mban sõna u tire teni yorua. Ben waati ye sɔɔ, sõɔsiru gara tem pusi. Tera ba mɔ̀, ye tɔnu u koo kpĩ u baba u nɛnɛ, ya ṅ dɛɛre. Adama ye ya ṅ waarɔ ka nɔni nge hunde, yen bwesera ya dɛɛre. Adama sõɔsi te, ta sãawa weesu. Ta ṅ wure ma Yesu u kua tɔnu. Ta nɛɛ, u sãawa hunde tɔna ye ya ṅ kpẽ yu gbi. Yen sõna Yohanu u win tɔmbu kirɔ mɔ̀. U nɛɛ, Yesu ù kun daa kue tɔnu ma u ṅ gu bɛsɛn sõ, u ṅ daa kpẽ u sun faaba ko. Adama u gu ma sa kua win bibu. Sõɔ teeru sa ko n ka nùn weenɛ.

Tire te, ta maa nɛɛ, Gusunɔ u sãawa yam bururam. Mɛya u maa kĩ tɔmbu ba n wãa mɛ sɔɔ. U maa sãawa kĩrun nuuru. Yen sõna n weenɛ win tɔmbu ba n kĩanɛ.

Tire ten kpunaa

1. Wãasinaa ka Gusunɔ ka maa tɔnusi, wiru 1:1n di sere wiru 2:17.
2. Kirisin yibɛrɛ, wiru 2:18-29.
3. Gusunɔn bibun daa, wiru 3.
4. Gusunɔn Hunde ka yibɛrɛn hunde, wiru 4:1-6.
5. Gusunɔ u sãawa kĩrun nuuru, wiru 4:7-21.
6. Naanɛ dokeobun nasara, wiru 5.

Gari wãarugii

1-2 Wãaru te ta ku ra kpe ta sõɔsira. Sa tu wa. Sa ten seeda dimɔ, sa bɛɛ ten gari nɔɔsiamɔ te ta raa wãa Baaban mi, ma ba sun tu sõɔsi. Ye wãa ten gari ka yã, ye ya wãa toren di, sa ye nua, sa ye wa ka nɔni, sa ye mɛɛra mam mam, bɛsɛn nɔma maa ye baba.

3 Yeya sa maa bɛɛ sõɔmɔ kpa sa n ka sãa nɔɔ tia bɛsɛ ka bɛɛ, nge mɛ sa nɔɔ tia sãa ka Gusunɔ Baaba ka win Bii Yesu Kirisi.

4 Sa bɛɛ gari yini yoruammɛwa kpa bɛsɛ kpuron nuku dobu bu ka yibu.

Gusunɔ sãawa yam bururam

5 Labaari wee ye sa nua saa Yesu Kirisi win min di, ma sa bɛɛ ye nɔɔsiamɔ. Gusunɔ sãawa yam bururam, yam wõkuru sari win mi.

6 Sà n nɛɛ, sa nɔɔ tia sãa ka wi, ma sa sĩimɔ yam wõkuru sɔɔ, sa weesu mɔ̀wa, sa ṅ maa gem kookoosu mɔ̀.

7 Adama sà n sĩimɔ yam bururam sɔɔ, nge mɛ win tii u wãa yam bururam sɔɔ, sa ko n nɔɔ tia sãa bɛsɛn tii tiinɛ. Win Bii Yesun yɛm mu maa sun dɛɛrasiamɔ saa toraru kpuron di.

8 Sà n nɛɛ, sa ṅ toraru mɔ, sa tii nɔni wõkumɔwa, gem sari bɛsɛ sɔɔ.

9 Adama sà n bɛsɛn toraru wura, Gusunɔ u koo sun suuru kua kpa u sun dɛɛrasia bɛsɛn kom kõsum kpuron di domi u sãawa naanɛgii, wi u ra ko dee dee.

10 Sà n nɛɛ, sa ṅ tore sa Gusunɔ weesugii mɔ̀wa, win gari kun maa wãa bɛsɛ sɔɔ.

2

Kirisi sun somimɔ

1 Bɛɛ nɛn bibu, na bɛɛ gari yini yoruammɛwa, i ku ka tora. Adama goo ù n tora, sa goo mɔ, wi u koo sun suuru kana Baaban mi, wiya Yesu Kirisi geegii.

2 Win tii u kua abɔru te ta ka bɛsɛn toranu kpuro doona, n ṅ mɔ bɛsɛginu tɔna, ka handuniagibu kpuron torana.

3 Sà n win wooda mɛm nɔɔwammɛ, sanam mɛya sa ko gia ma sa nùn yẽ.

4 Goo ù n nɛɛ, u nùn yẽ, ma u kun win wooda mɛm nɔɔwammɛ, yẽro sãawa weesugii, gee sari wi sɔɔ.

5 Adama wi u win gari mɛm nɔɔwa, wi sɔɔra Gusunɔn kĩra yiba ka gem. Amɛniwa sa ko n ka yẽ ma sa gbinnɛ ka wi.

6 Wi u gerumɔ u ka nùn maninɛ, n weenɛ u n sĩimɔ nge mɛ win tii u sĩa.

Wooda kpaa

7 Nɛn kĩnasibu, n ǹ mɔ wooda
kpaa na bɛɛ yoruammɛ, wooda
gura, ye i raa mɔ saa toren di.
Wooda gura ye, ya sãawa gari yi i
nua kɔ.
8 Ka mɛ, wooda ye na bɛɛ
yoruammɛ ya sãawa wooda kpaa,
ma yen gem mu sõɔsira Kirisi sɔɔ
ka maa bɛɛ sɔɔ. Domi yam wõkura
doonɔ, ma yam bururam gem mu
ballimɔ.
9 Wi u gerumɔ u wãa yam bu-
ruram sɔɔ, ma u win beruse tusa, u
wãawa yam wõkuru sɔɔ gina.
10 Wi u win beruse kĩ, yɛ̃ro
wãawa yam bururam sɔɔ, gãanu
maa sari wi sɔɔ ni nu koo goo
sokurasia.
11 Adama wi u win beruse tusa, u
wãawa yam wõkuru sɔɔ, u maa sĩimɔ
yam wõkurɔ. U ǹ yɛ̃ mi u dɔɔ yèn sõ
yam wõkura nùn wõko kua.
12 Na bɛɛ yoruammɛ nɛn bibu,
yèn sõ ba bɛɛ bɛɛn toranu kpeesia
Yesun yĩsirun sõ.
13 Na bɛɛ yoruammɛ bɛɛ baababa,
yèn sõ i nùn yɛ̃ wi u wãa saa toren di.
Na bɛɛ yoruammɛ bɛɛ aluwaasiba,
yèn sõ i tɔn kõso wi tabu di.
14 Na bɛɛ yorua bɛɛ bibu, yèn sõ
i Gusunɔ Baaba gia. Na bɛɛ yorua
bɛɛ baababa, yèn sõ i nùn yɛ̃ wi u
wãa saa toren di. Na bɛɛ yorua
bɛɛ aluwaasiba, yèn sõ i dam mɔ,
Gusunɔn gari maa wãa bɛɛ sɔɔ, ma
i tɔn kõso wi tabu di.
15 I ku ra handunian yakande kĩa,
ka gãa ni nu wãa handunia sɔɔ. Wi
u ye kĩ, Baaban kĩra kun wãa wi sɔɔ.
16 Domi kpuro ye ya wãa
handunia sɔɔ, tɔnun kĩru kankam,
ka ye nɔni wan kɔdɛ, ka tii suabu,
yen gaa kun nɛ saa Baaban min di,
handunia miya ya wãa.
17 Handunia maa doonɔwa mi,
ka yen binɛ, adama wi u Gusunɔn
kĩru mɔ̀, u ko n wãawa sere ka
baadommaɔ.

Kirisin yibɛrɛ

18 Nɛn bibu, saa dãaka mini. Nge
mɛ i nua ma Kirisin yibɛrɛ u koo
na, n wee tɛ̃, Kirisin yibɛrɛ dabira
tunuma. Yen sõna sa yɛ̃ ma saa
dãaka mini.
19 Bɛsɛn suunu sɔɔn diya ba yara,
adama ba ǹ sãa bɛsɛgibu. Domi bà
n daa sãan na bɛsɛgibu, ba ko n daa
wãa ka bɛsɛ. Adama ba yara, ma ya
sõɔsira ma be kpuro ba ǹ daa sãawa
bɛsɛgibu ka gem.
20 Adama bɛɛ i Hunde Dɛɛro mwa
Kirisin min di ma bɛɛ kpuro i kua
yɛ̃rugibu.
21 Na bɛɛ yorua, n ǹ mɔ yèn sõ i ǹ
gem yɛ̃, adama yèn sõ i mu yɛ̃wa, i
maa yɛ̃ ma weesu kun kpɛ̃ su yari
gem di.
22 Wara sãa wee kowo ma n kun
mɔ wi u nɛɛ Yesu kun sãa Kirisi.
Yɛ̃ro wi, Kirisin yibɛrɛwa wi u
Gusunɔ Baaba ka win Bii yinamɔ.
23 Domi wi u Bii yina, u ǹ maa
Baaba mɔ. Wi u Bii wura, u maa
Baaba mɔwa.
24 Bɛɛ maa, i de ye i nua saa toren
di, ya n wãa bɛɛn gɔ̃ruɔ, i ko n gbinnɛ
ka Bii ka Baaba.
25 Nɔɔ mwɛɛru wee te Kirisi sun
kua, teya wãaru te ta ku ra kpe.
26 Na bɛɛ yeni yoruawa be ba kĩ
bu bɛɛ nɔni wõken sõ.
27 Adama bɛɛ, Hunde Dɛɛro wi i
mwa Kirisin min di, u wãa bɛɛ sɔɔ.
Yen sõ, i ǹ goon bukata mɔ wi u
koo bɛɛ gãanu keu koosia. Adama
yèn sõ Hunde Dɛɛro wi, u bɛɛ gãanu
baanire keu koosiamɔ, ni nu sãa
gem, n ǹ mɔ weesu, yen sõ, i n ka
Kirisi maninɛ, nge mɛ Hunde Dɛɛro
u bɛɛ sõɔsi.
28 Tɛ̃ nɛn bibu, i n maninɛ ka wi,
kpa sa n ka wɔrugɔru mɔ sanam mɛ
u koo kurama, kpa su ku tii bere
sekurun sõ tõɔ te u koo na.
29 I n yɛ̃ ma Kirisi u sãawa geegii,
i n maa yɛ̃ ma baawure wi u mɔ̀ dee
dee, Kirisin biiwa.

3

Gusunɔn bibu

1 I mɛɛrio i wa, kĩi baka te Baaba
sun kĩa, sere ba sun soka Gusunɔn

bibu. Geema, mɛya sa sãa. Yenin sɔ̃na handuniagibu ba ɲ̀ sun yɛ̃ yèn sɔ̃ ba ɲ̀ nùn yɛ̃.

2 Nɛn kĩnasibu, tɛ̃ sɔɔ sa sãa Gusunɔn bibu, sa ɲ̀ yɛ̃ gina amɔna sa ko n sãa sia. Adama sa yɛ̃ ma sanam mɛ Kirisi u koo kurama sa ko n ka nùn weenɛ domi sa ko nùn wa nge mɛ u sãa.

3 Baawure wi u yĩiyɔ binin bweseru mɔ, u tii sãrasiamɔwa, nge mɛ Kirisi u sãre.

4 Baawure wi u toramɔ, u wooda saramɔwa, domi toraru, wooda saraba.

5 I yɛ̃ ma Yesu u nawa u ka toraru wuna, toraru maa sari wi sɔɔ.

6 Baawure wi u ka Kirisi maninɛ, u ku ra n toramɔ. Wi u ra n toramɔ, yɛ̃ro kun nùn waare, u sere nùn gia.

7 Nɛn bibu i ku de goo u bɛɛ nɔni wɔ̃ke. Wi u gea mɔ̀ u sãawa gemgii, nge mɛ Yesun tii u sãa.

8 Wi u ra n toramɔ, Setamgiiwa, domi saa toren diya Setam toramɔ. Ma Gusunɔn Bii u na u ka Setam sɔma kpeerasia.

9 Baawure wi u sãa Gusunɔn bii, u ku ra n maa toramɔ yèn sɔ̃ Gusunɔn wãara wãa wi sɔɔ. U ɲ̀ kpɛ̃ u n toramɔ domi u kua Gusunɔn bii.

10 Tɛ̃, sa ko kpĩ su tubu wi u sãa Gusunɔn bii ka wi u sãa Setamgii. Baawure wi u kun gea mɔ̀, ka maa wi u kun win beruse kĩ, u ɲ̀ sãa Gusunɔgii.

Su kĩana

11 Gari wee yi i nua saa toren di. Su kĩana

12 kpa sa kun sãa nge Kaɛni wi u sãa tɔn kɔ̃so wigii ma u win wɔnɔ go. Mban sɔ̃na u nùn go. U nùn go yèn sɔ̃ win tii u kom kɔ̃sum kua, wɔnɔ maa kom gem kua.

13 Nɛgibu, i ku biti soora handuniagibu bà n bɛɛ tusa.

14 Yèn sɔ̃ sa bɛsɛn berusebu kĩ, sa yɛ̃ ma sa gɔɔ sarari, sa dua wãaru sɔɔ. Wi u kun tɔnun kĩru mɔ, u wãawa gɔɔ sɔɔ.

15 Baawure wi u win beruse tusa, u sãawa tɔn gowo. Bɛɛn tii i maa yɛ̃ ma tɔn gowo goo sari wi u wãaru te ta ku ra kpe mɔ.

16 Yeni sɔɔra sa ka gia nge mɛ kĩra sãa, domi Kirisi u win wãaru wɛ̃ bɛsɛn sɔ̃. Nge mɛya, n maa weenɛ su bɛsɛn tiin wãaru wɛ̃ bɛsɛn berusebun sɔ̃.

17 Goo ù n dukia mɔ handunia ye sɔɔ, ma u wa win beruse u yãaru mɔ, ma u nùn biru kisi, amɔna Gusunɔn kĩra ko n ka wãa yɛ̃ro sɔɔ.

18 Nɛn bibu i ku de su kĩana ka gari tɔna, adama su kĩi geeru sɔ̃ɔsi bɛsɛn kookoosu sɔɔ.

Gusunɔn wuswaaɔ

19 Kookoo si sɔɔn diya sa ko n yɛ̃ ma sa sãa gemgibu kpa sa n toro sindu mɔ Gusunɔn wuswaaɔ.

20 Domi bɛsɛn gɔ̃ru gà n sun taarɛ wɛ̃ɛmɔ sa yɛ̃ ma Gusunɔ u bɛsɛn gɔ̃ru kere, u maa kpuro yɛ̃.

21 Yen sɔ̃, nɛn kĩnasibu, bɛsɛn gɔ̃ru gà kun sun taarɛ wɛ̃ɛmɔ, sa ko n toro sindu mɔ Gusunɔn wuswaaɔ.

22 Ma baayere kpuro ye sa bikiamɔ, sa ye waamɔ saa win min di, domi sa win wooda nɛni, sa maa mɔ̀ ye n wã win nɔni sɔɔ.

23 Win wooda wee, su win Bii Yesu Kirisin yĩsiru naanɛ doke, kpa su kĩana nge mɛ u sun sɔ̃ɔwa.

24 Wi u win woodaba swĩi u ka Gusunɔ maninɛ, Gusunɔ maa ka nùn maninɛ. Yenin min diya sa yɛ̃ ma u ka sun maninɛ win Hunde Dɛɛro wi u sun wɛ̃n sɔ̃.

4

Gusunɔn Hunde

ka yibɛrɛn hunde

1 Nɛn kĩnasibu i ku tɔmbu kpuro naanɛ ko be ba gerumɔ ba Hunde Dɛɛro mɔ, adama i bu wɛ̃ɛrio bà n sãa Gusunɔgibun na, domi Gusunɔn sɔmɔ weesugiba yiba handunia ye sɔɔ.

2 Yenin min diya i ko kpĩ i tubu be ba Gusunɔn Hunde mɔ. Baawure wi u wura ma Yesu Kirisi u kua tɔnu, wiya u sãa Gusunɔgii.

3 Wi u kun maa wure ma Yesu u kua tɔnu, u ɲ̀ sãa Gusunɔgii, Kirisin

yibɛrɛwa, wìn gari i nua u sisi, u mam tunuma handunia sɔɔ kɔ.
4 Bɛɛ nɛn bibu, i sãa Gusunɔgibu i maa sɔmɔ weesugii be kamia kɔ. Domi wi u wãa bɛɛ sɔɔ u dam mɔ u kere wi u wãa handunia ye sɔɔ.
5 Beni handuniagiba ba sãa, yen sɔ̃na ba ka handunian bwisi gari mɔ̀, ma handuniagiba bu swaa daki.
6 Bɛsɛ sa sãawa Gusunɔgibu. Baawure wi u Gusunɔ yɛ̃ u ra sun swaa daki, adama wi u kun Gusunɔ yɛ̃ u ku ra sun swaa daki. Yenin min diya sa ko kpĩ su gem ka weesu wunana.

Gusunɔ u sãawa kĩrun nuuru

7 Nɛn kĩnasibu, i de su kĩana, domi kĩra naamɔwa saa Gusunɔn min di. Baawure wi u tɔnun kĩru mɔ u sãawa Gusunɔn bii, u maa Gusunɔ yɛ̃.
8 Wi u kun tɔnun kĩru mɔ, yɛ̃ro kun Gusunɔ yɛ̃ domi Gusunɔ sãawa kĩrun nuuru.
9 Wee mɛ Gusunɔ u sun win kĩru sɔ̃ɔsisina, u win Bii teereru gɔrima handunia ye sɔɔ sa n ka wãaru te ta ku ra kpe mɔ wi sɔɔ.
10 Amɛniwa kĩi te, ta sãa, n ǹ mɔ bɛsɛra sa Gusunɔ kĩa, adama wiya sun kĩa, ma u win Bii gɔrima u ka ko abɔru bɛsɛn toranun sɔ̃.
11 Nɛn kĩnasibu, Gusunɔ ù n sun kĩ too nge mɛ, n weenɛ bɛsɛn tii su maa kĩana.
12 Goo kun Gusunɔ waare. Sà n kĩanɛ, Gusunɔ u ka sun maninɛ, ma win kĩra yibumɔ bɛsɛ sɔɔ.
13 Sa yɛ̃ ma sa ka nùn maninɛ, win tii maa ka sun maninɛ domi u sun win Hunde Dɛɛro kã.
14 Bɛsɛ maa sa wa, sa maa seeda dimɔ ma Baaba u win Bii gɔrima u ka ko handunian Faaba kowo.
15 Baawure wi u wura ma Yesu sãawa Gusunɔn Bii, Gusunɔ ka nùn maninɛ, ma yɛ̃ro maa ka Gusunɔ maninɛ.
16 Ma bɛsɛ sa kĩi te yɛ̃, sa maa tu naanɛ doke te Gusunɔ u mɔ bɛsɛ sɔɔ.
Gusunɔ sãawa kĩrun nuuru. Baawure wi u tɔnun kĩru mɔ u ka Gusunɔ maninɛ, Gusunɔ maa ka nùn maninɛ.
17 Nge mɛya win kĩra yibusinɛ bɛsɛ sɔɔ, kpa sa n ka toro sindu mɔ siribun sanam, domi nge mɛ Kirisi u sãa, mɛya maa bɛsɛn tii sa sãa handunia ye sɔɔ.
18 Bɛrum sari kĩru sɔɔ, kĩi te ta yiba ta ra bɛrum kpuro gire. N n mɛn na, wi u bɛrum mɔ, kĩra kun yiba wi sɔɔ, domi u sɛɛyasiabu yĩiyɔ.
19 Kĩra wãa bɛsɛ sɔɔ yèn sɔ̃ Gusunɔ u gbia u sun kĩa.
20 Goo ù n nɛɛ u Gusunɔ kĩ ma u win beruse tusa, u sãawa wee kowo. Domi wi u kun win beruse kĩ wi u waamɔ, u ǹ kpɛ̃ u Gusunɔ kĩa wi u kun waare.
21 Gusunɔ maa sun wooda yeni wɛ̃ u nɛɛ, wi u nùn kĩ, u de u n maa win beruse kĩ.

5

Handunian kamiabu

1 Baawure wi u naanɛ doke ma Yesu sãa Kirisi wi, yɛ̃ro sãawa Gusunɔn bii, ma baawure wi u tundo kĩ, u maa bii kĩwa.
2 Sà n Gusunɔ kĩ ma sa win wooda mɛm nɔɔwammɛ, sa ko n yɛ̃ ma sa win bibu kĩ.
3 Sà n Gusunɔ kĩ sa ko maa win wooda nɛnɛ. Win wooda kun maa sɛ̃.
4 Domi Gusunɔn bii baawure u ra handunia kamiɛ. Ka bɛsɛn naanɛ dokeba sa ra handunia kamiɛ.
5 Wi u handunia kamiamɔ, wiya wi u naanɛ doke ma Yesu sãawa Gusunɔn Bii.

Seeda ye ba Yesu Kirisi diiya

6 Yesu Kirisi wiya wi u na ka nim ka yɛm. U ǹ nɛ ka nim tɔna, adama ka yɛm sanna. Hunde Dɛɛron tii u yen seeda dimɔ, yèn sɔ̃ u sãa gemgii.
7 Domi seedagibu itawa ba wãa [Gusunɔ wɔllɔ, Baaba, ka Gari, ka Hunde Dɛɛro. Be ita ye, ba sãa nɔɔ tia. Ma seeda ita maa wãa handunia ye sɔɔ,]
8 Hunde Dɛɛro, ka nim, ka yɛm. Be ita ye, ba maa sãa nɔɔ tia.
9 Bɛsɛ sa tɔmbun seeda wuramɔ, adama Gusunɔn seeda kpãaru kere

mɛ, domi Gusunɔn seeda sãa seeda
ye u win Bii diiya.
10 Wi u Gusunɔn Bii naanɛ doke,
u seeda ye mɔ win tii sɔɔ. Wi u kun
naanɛ doke, u Gusunɔ wee kowo
kuawa yèn sɔ̃ u ǹ seeda wure ye u
win Bii diiya.
11 Seeda ye wee, Gusunɔ sun
wãaru te ta ku ra kpe wɛ̃. Wãa te,
ta wãawa win Bii sɔɔ.
12 Wi u Bii mɔ, u maa wãa te mɔ.
Wi u kun Gusunɔn Bii mɔ, u ǹ wãa
te mɔ.

Wãaru te ta ku ra kpe

13 Na bɛɛ yeni yoruawa bɛɛ be
i Gusunɔn Biin yĩsiru naanɛ doke,
kpa i n ka yɛ̃ ma i wãaru te ta ku ra
kpe mɔ.
14 Sa naanɛ sãa ma sà n nùn gãanu
kana ni nu sãa win kĩru, u sun swaa
daki.
15 Sà n maa yɛ̃ ma u bɛsɛn kanaru
swaa daki, sa yɛ̃ ma baayere ye sa
kanamɔ win mi, bɛsɛgia kɔ.
16 Goo ù n wa win beruse u
toramɔ te ta kun sãa gɔɔgiru, u
kanaru koowo. Gusunɔ u koo bu
wãaru wɛ̃ be ba toramɔ te ta kun sãa
gɔɔgiru. Adama toraru gara wãa te
ta ra gɔɔ ma. Na ǹ gerumɔ goo u
kanaru ko ten sɔ̃.
17 Gem sariru baatere ta sãawa
toraru, adama n ǹ mɔ te kpuro ta
sãa gɔɔgiru.
18 Sa yɛ̃ ma baawure wi u sãa
Gusunɔn bii u ku ra n toramɔ, domi
Gusunɔn Bii nùn kɔ̃su, tɔn kɔ̃so wi
kun maa kpɛ̃ u nùn baba.
19 Bɛsɛ sa yɛ̃ ma sa sãa
Gusunɔgibu, adama handunia
kpuro wãa tɔn kɔ̃so win nɔma sɔɔ.
20 Sa maa yɛ̃ ma Gusunɔn Bii u
na, ma u sun bwisi kã su ka Gusunɔ
Yinni gemgii gia. Sa gbinnɛ ka
gemgii wi, win Bii Yesu Kirisin min
di. Yesu Kirisi wiya sãa Gusunɔ
Yinni gemgii. U maa sãa wãaru te ta
ku ra kpen nuuru.
21 Nɛn bibu, i n tii sɛ ka bũu sãaru.

TIRERU YIRUSE TE YOHANU U YORUA

Dabiru ba nɛɛ, Yesun yigbɛru gara ba ka yã mini te Yohanu u soka kurɔ ka win bibu. U bu sõɔmɔ bu kĩanɔ. U maa bu kirɔ mɔ̀ ba n tii sɛ ka keu koosio weesugibu ka ben sõɔsinu.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, naasu 1-3.
2. Gem ka kĩru, naasu 4-11.
3. Gari dãaki, naasu 12-13.

Tɔbiribu

1 Kurɔ wunɛ *, nɛ wi na sãa Yesun yigbɛ guro guro, na nun tɔbura, wunɛ wi Gusunɔ u gɔsa ka wunɛn bibu be na kĩ gem sɔɔ. N ǹ mɔ nɛ tɔna na bu kĩ, ka be ba gem gia kpurowa,

2 yèn sõ gem mɛ, mu wãa bɛsɛn gõruɔ, mu ko n maa ka sun wãa sere ka baadomma.

3 Gusunɔ Baaba, ka Yesu Kirisi win Bii bu sun durom, ka wɔnwɔndu kua, kpa bu sun alafia wẽ kĩru ka gem sɔɔ.

Gem ka kĩru

4 Nɛn nukura dora gem gem ye na wa wunɛn bibu gaba sĩimɔ gem sɔɔ nge mɛ Gusunɔ Baaba sun yiire.

5 Tẽ, kurɔ wunɛ, ye na nun yoruammɛ, ya ǹ sãa wooda kpaa, ya sãawa ye sa mɔ toren di. Na nun kanamɔ, su de su kĩana.

6 Kĩru ta sãawa Gusunɔn woodan mɛm nɔɔbu. Yeya wooda ye i nua saa toren di, yè sɔɔ n weenɛ i n sĩimɔ.

7 Dabira ba yarinɛ handunia sɔɔ ba tɔmbu swaa nim wiamɔ. Ba ǹ wure ma Yesu Kirisi u na handunia sɔɔ u kua tɔnu. Wi u sãa nge mɛ, wiya swaa nim wio ka Kirisin yibɛrɛ.

8 I tii laakari koowo, kpa i ku bɛsɛn sɔmburun are kõ, i de i ten arufaani wa.

9 Baawure wi u ǹ yõre Kirisin sõɔsiru sɔɔ, ma u tu sarari, u ǹ Gusunɔ mɔ. Adama wi u yõ te sɔɔ, u Baaba ka maa Bii mɔ.

10 Goo ù n na bɛɛn mi, ma n kun ka Kirisin sõɔsi te, i ku yɛ̃ro dam koosia, i ku maa nùn domaru kua.

11 Domi wi u nùn yen gaa kua, u bɔnu mɔ win kom kõsum sɔɔ.

Gari dãaki

12 Baa mɛ na gãa dabinu mɔ n bɛɛ yorua, na ǹ kĩ n ni kpuro yore tireru sɔɔ. Adama na yĩiyɔ n bɛɛ beram na, kpa n ka bɛɛ gari ko nɔɔ ka nɔɔ kpa bɛsɛn nuku dobu bu ka yibu.

13 Wunɛn wɔnɔ wi Gusunɔ u maa gɔsa, win biba nun tɔbura.

---

* **1:1** ***kurɔ wunɛ*** - Dabiru ba nɛɛ, Yesun yigbɛru gara ba ka yã mini, te ba soka kurɔ ka win bibu.

TIRERU ITASE TE YOHANU U YORUA

Gayusiwa Yohanu u tire te yorua. Durɔ wi, u sãawa tɔn geo. U ra waasu kowobu somi. Adama goo u wãa ka wi, wi ba mɔ̀ Diotɛfu. Wi, u kĩwa u n sãa tɔnwero. U Yohanun gari yina. Tire te, ta sun sɔ̃ɔsimɔ nge mɛ yellu, Yesugibu ba wahala mɔ nɔɔsinaa sarirun sɔ̃.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, naasu 1-4.
2. Waasu kowobun dam koosiabu, naasu 5-8.
3. Diotɛfu ka Demɛtiru, naasu 9-12.
4. Tɔbiri dãakibu, naasu 13-15.

Tɔbiribu

1 Gayusi, wunɛ wi na kĩ ka gem, nɛ wi na sãa Yesun yigbɛ guro guro, nɛna na nun tɔbura.

2 Nɛn kĩnasi na kanamɔ a n kuuramɔ gãanu baanire sɔɔ, kpa wunɛn wasi yi n bwãa do nge mɛ wunɛn hunde ya sãa.

3 Nɛn nukura dora too too sanam mɛ naanɛ dokeobu gaba na, ma ba seeda di nge mɛ gem mu wãa wunɛ sɔɔ, ka nge mɛ a sĩimɔ gem mɛ sɔɔ.

4 Nuku dobu gabu sari bi bu kere n nɔ nɛn biba sĩimɔ gem sɔɔ.

Waasu kowobun dam koosiabu

5 Nɛn kĩnasi, naanɛ dokeon koma a mɔ̀ sanam mɛ a naanɛ dokeobu nɔɔrimɔ, n ku mam ko be ba sãa sɔbu.

6 Ba wunɛn kĩrun seeda dimɔ Yesun yigbɛrun wuswaaɔ. A de a n da bu kusenu kue ben sanum sɔɔ nge mɛ n weenɛ Gusunɔgii u ko.

7 Domi Yinnin yĩsirun sɔ̃na ba doona, ba ṅ gãanu mwɛ naanɛ doke sarirugibun mi.

8 Yen sɔ̃, bɛsɛra n weenɛ su tɔn ben bweseru somi, kpa bɛsɛn tii sa n bɔnu mɔ ka be, gem kparabu sɔɔ.

Diotɛfu ka Demɛtiru

9 Na Yesun yigbɛru tire piibu gagu yorua, adama Diotɛfu, wi u kĩ u n sãa ben gbiikoo u ṅ nɛn gari wure.

10 Yen sɔ̃na nà n na, kon gere daa ye u mɔ̀ u ka sun gari kɔ̃si manimɔ. N ṅ ye tɔna, u ku ra maa naanɛ dokeobu dam koosie. Be ba maa kĩ bu bu dam koosia, u ra bu yinariwa, kpa u bu gira saa Yesun yigbɛrun di.

11 Nɛn kĩnasi a ku kom kɔ̃sum saari ma n kun mɔ kom gem. Wi u gea mɔ̀ u sãawa Gusunɔgii, adama wi u kɔ̃sa mɔ̀ u ṅ Gusunɔ yɛ̃wa.

12 Demɛtiru u seeda gea mɔ baawure kpuron mi, ka maa gem tiin wuswaaɔ. Bɛsɛn tii sa nùn seeda diiyammɛ, a maa yɛ̃ ma bɛsɛn seeda sãawa gem.

Tɔbiri dãakibu

13 Na gãa dabinu mɔ n ka nun yorua, adama na ṅ kĩ n ni kpuro yore tireru sɔɔ.

14 Na yĩiyɔ sa ko waana ṅ n sosi, kpa su gari ko nɔɔ ka nɔɔ.

15 Alafia ya n wãa ka wunɛ.

Wunɛn bɔrɔba kpuro ba nun tɔbura. A maa man bɛsɛn bɔrɔba tɔbirio tia tia.

TIRE
TE YUDU U YORUA

Yudu u sãawa Yesu Kirisin wɔnɔ turo. Yesugibu kpurowa u tire te yorua. Saa ye, gaba seewa ben suunu sɔɔ ba sõɔsi weesuginu sõɔsimɔ ni nu koo de ben Yesun yigbɛnu nu karana. Tɔn be ba sõɔsi ni mɔ̀ mi, ba wãawa kom bɛrɛtɛkɛ sɔɔ. Adama Gusunɔ u koo bu kam koosia nge mɛ u yeruku tɔmbu gabu kua be ba ɲ̀ nùn mɛm nɔɔwɛ. N weenɛwa Yesugibu bu ka tii yina. Domi ba Gusunɔn gari mɔ yi yi sãa gem sere ka baadommaɔ. Yiya n weenɛ ba n da dendi.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, naasu 1-2.
2. Keu koosio weesugibu, naasu 3-16.
3. Yiirebu ka kirɔ, naasu 17-23.
4. Siara dãakibu, naasu 24-25.

Tɔbiribu

1 Nɛ Yudu, Yesu Kirisin yoo, nɛ wi na sãa Yakɔbun wɔnɔ, na bɛɛ tire teni yoruammɛ, bɛɛ be Gusunɔ Baaba u soka. U bɛɛ kĩ, ma u bɛɛ kõsu Yesu Kirisin sõ.

2 Gusunɔ u n bɛɛ wɔnwɔndu ka alafia ka kĩru sosiammɛ.

Keu koosio weesugibu
(I maa mɛɛrio Piɛɛ II, 2:1-17)

3 Nɛn kĩnasibu, na raa kĩ n bɛɛ tireru yorua, nɛ ka bɛɛn faaban garin sõ, adama wee tẽ n kua tilasi n ka bɛɛ tire teni yorua n ka bɛɛ hania koosia kpa i ka gari yi i naanɛ doke suna yi Gusunɔ u wigibu wẽ nɔn teeru sere ka baadommaɔ.

4 Domi tɔn kõsobu gaba dua gbɛnum bɛɛn suunu sɔɔ be ba Gusunɔn durom gɔsikia, bu ka ben kom kõsum gafara wa, ma ba Yesu Kirisi yina, wi u sãa bɛsɛn Yinni boko. Saa gasɔ gasɔn diya ba yorua ye n koo bu deema siribun biru.

5 Baa mɛ i ye kpuro yẽ sãa sãa, ka mɛ, na kĩ n bɛɛ yaayasia ma ye Yinni Gusunɔ u Isirelin tɔmbu wɔra saa Egibitin tem di u kpa, yen biru u be ba ɲ̀ naanɛ doke kam koosia.

6 I maa wɔllun gɔradoba yaayo bèn ayera kun bu turie, ma ba ben tiin wãa yeru gɛma ba deri. Gusunɔ u ka bu yɔni bɔkua, u kpẽɛ yam wɔ̃kuru sɔɔ ba ka siribun tõɔ bentembereru mara.

7 Mɛya maa Sodomu ka Gomɔra, ka wuu si su su sikerenɛ, si kpuron tɔmbu ba maa daa bɛrɛtɛkɛ kua, tɔn durɔbu ka tɔn durɔbu ba tii sankunamɔ. Ba wuu si kpeerasia ka dõɔ wi u ku ra gbi, ma n kua yĩreru tɔmbun sõ.

8 Ka mɛ, tɔn kõso be maa, ben bwisikunu sɔɔ ba ka toranu tii disi dokemɔ, ba ɲ̀ wirugibu wiru kpĩiyammɛ ma ba wɔllun yiikogibu wɔmmɔ.

9 Adama Misɛli, wi u sãa Gusunɔn gɔradoban wirugii, u ɲ̀ kãka u Setam taarɛ wẽ ka wɔmburu dɔma te ba sanna ba Mɔwisin goru sikirinɛ, adama u Setam sõɔwawa u nɛɛ, "Yinni Gusunɔwa u koo nun gerusi."

10 Adama tɔn kõso be, ye ya kun bu yeeri yeya ba wɔmmɔ, ye ba maa mɔ̀ ka marumaruru nge yɛɛ yeya ya bu kam koosiamɔ.

11 Nɔni swãarugiba ba sãa. Domi ba Kaɛnin yira swĩi, ba tii sure toraru sɔɔ bu ka are wan sõ nge mɛ Balamu u kua, ma ba Gusunɔ seesi nge mɛ Kore u kua, ma ba tii kam koosia.

12 Tɔn be, ba sãawa sankara kowobu bɛɛn tõɔ baka ni i ra ko kĩrun sõ sɔɔ, ba ka bɛɛ dimɔ, ka sekuru sariru, ba ben tii nɔɔrimɔ tɔna. Ba sãawa nge guru winu ni woo ga bɔrikiamɔ, ni nu ku ra ka gura nɛ. Ba sãa nge dãa ni nu dɛrura nu ɲ̀ binu mɔ, ni ba wuka ka gbiniɔ, ni nu gu mam mam.

13 Ba sãawa nge nim wɔ̃kun nim kure ni nu kukumɔ. Nge mɛ nu nin yakeru kõɔmɔ mɛya ba maa ben sekuru sari kom sõɔsimɔ. Ba sãawa nge wɔllun kperi yi yi yin swaa bie, Gusunɔ u bu yam wɔ̃ku te ta kpã yiiye tè sɔɔ ba koo du ka baadomma.

14 Enɔku maa, wi u sãa Adamun
sikadobun tɔ̃ka nɔɔba yiruse u
Gusunɔn gari gerua ben sɔ̃ u nɛɛ,
wee, Yinni u sisi ka win gɔrado
dɛɛro dabi dabiru
15 u ka baawure kpuro siri kpa u
ka Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃ru sarirugibu
kpuro taarɛ wɛ̃ ben kom kɔ̃sum
kpuron sɔ̃ mɛ ba kua Gusunɔn
gɛndun sɔ̃, ka maa gari kɔ̃sin sɔ̃ yi
torobu be ba ǹ Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃ ba
nùn gerusi.
16 Tɔn be, ba ra n wure, gãanu
sari ni nu ra bu wɛ̃re, ben binɛ bu
kpare. Ba ra woo kana gari gere,
ba maa tɔmbu gari dori sɔ̃ɔmɔ bu ka
yɛ̃robun gãanu wa.

Yiirebu ka kirɔ

17 Adama bɛɛ nɛn kĩnasibu, n
weenɛ i gari yi yaaya yi bɛsɛn Yinni
Yesu Kirisin gɔroba raa gerua.
18 Domi ba bɛɛ sɔ̃ɔwa ma sanam
dãakim sɔɔ tɔn yaako kowoba koo
na be Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃ɛ sarira koo
de ben binɛ ya n bu kpare.
19 Beya ba ka karanaa naamɔ, ba
ben tiin bwisikunu mɔ̀, ba ǹ Hunde
Dɛɛro mɔ.
20 Adama bɛɛ nɛn kĩnasibu, i tii
tãsisio bɛɛn naanɛ doke dɛɛrabu sɔɔ
i n kanaru mɔ̀ ka Hunde Dɛɛron
dam.
21 I tii nɛnuɔ Gusunɔn kĩru sɔɔ,
i n ka bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin
wɔnwɔndu mara te ta koo ka bɛɛ
wãaru te ta ku ra kpe naawa.
22 I ben wɔnwɔndu waawo be ba
gɔ̃rusu yiru yiru mɔ̀.
23 I n gabu gawamɔ dɔ̃ɔ sɔɔn di
i n bu faaba mɔ̀. I maa gabun
wɔnwɔndu waawo ta n ka bɛrum
mɛnnɛ, adama i n ben toranu tusa
sere ka ben yabenɔ ni ben daa ya
disinu tɛɛni.

Siara dãakibu

24-25 Gusunɔ turo sãa bɛsɛn Faaba
kowo wi u koo kpĩ u bɛɛ kɔ̃su i ku
ka wɔruma, kpa u bɛɛ terasia win
yiiko sɔɔ taarɛ sariru sɔɔ ka nuku
dobu. Wiya u yiiko ka kpãaru ka
dam ka girima mɔ saa bɛsɛn Yinni
Yesu Kirisin min di, yee yellun di,
ka tɛ̃, sere ka baadommaɔ. Ami.

YOHANUN KÃSIRU TE TA YESU KIRISI SƆƆSI

Yohanu u win kãsi teni yoruawa sanam mɛ ba Yesugibu nəni sõəmə ben naanɛ dokebun sõ. Yera u bu yorua u ka bu dam kẽ ben nəni swãaru səə. Tire ten gari dabinu nu sãawa yĩrenu ni nu tubum sẽ.

Tire teni, ta sãawa Bibelin tire dãakiru. Ta sun sõəsimə nge mɛ handunia ya koo ka wiru goora ka nge mɛ Yesu u ko n sãa sanam mɛ u koo wurama.

Ta maa sun sõəmə nge mɛ Yesu u sãa. U sãawa wi u raa wãa, mɛya u wãa gisə, u ko n maa wãawa sere ka baadommaə. U sãawa gãanu kpuron tore ka nin wii gowo. U maa sãa sinambun sunə ka yinnibun Yinni. U maa sãa win yigbɛrun wirugii. U sãawa nge gbee sunə ge ga yara Yudan bweserun di. U sãawa yãku kowo tənwero, ma u maa sãa nge yãa kinɛ kpɛndu te ba ka yãkuru kua.

Tire ten gari mɛro ya sãawa, Gusunə u koo Setam tabu di mam mam saa Yesu Kirisin min di. Mɛya u koo be ba nùn naanɛ sãa doo nəəru wẽ ù n wən kpaaru ka tem kpam swĩi.

Tire ten kpunaa

1. Təbiribu, wiru 1:1-8.
2. Tire ni ba Yesun yigbɛnu nəəba yiru yorua, wiru 1:9n di sere wiru 3:22.
3. Ye ya koo koora sia, wiru 4:1n di sere wiru 22:5.
4. Yesun wuramaru, wiru 22:6-21.

Tire tenin asansi

1 Tire teni səə ba gãa ni yorua ni Yesu Kirisi u terasia. Gusunəwa u nùn gãa ni wẽ u ka win səm kowobu sõəsi ye ya koo koora ǹ n sosi. Nɛ Yohanu, nɛ wi na sãa Kirisin yoo, u man ye sõəsi, saa win gəradon min di wi u man gəria.

2 Na ye kpuron seeda di ye na ka nəni wa. Na Gusunən gari nəəsia ka seeda ye Yesu Kirisi u di.

3 Doo nəərugiiwa wi u Gusunən gari yinin gari garimə, doo nəərugiba maa be ba yi swaa daki, ma ba nɛni ye ba yorua səə. Domi yen saa ya turuku kooma.

Yesun yigbɛnu nəəba yirun təbiribu

4-5 Nɛ Yohanu, na bɛɛ Yesun yigbɛnu nəəba yiru təbura Asin tem səə.

Gusunə Yinni wi u wãa, wi u raa wãa, wi u maa sisi, ka hundeba nəəba yiru be ba wãa Gusunən sina kitarun wuswaaə, ka maa Yesu Kirisi wi u sãa seeda dio naanɛgii wi ba gbia ba seeya gərin di, wi u maa sãa sina boko, bu bɛɛ durom kua kpa bu bɛɛ alafia wẽ.

Yesu u sun kĩ. Ka win yɛma u sun yakia bɛsɛn toranun di.

6 Ma u sun mɛnna u kua bɛsɛn sunə, u sun kua win Baaba Gusunən yãku kowobu. Wiya u sinandu ka yiiko mə sere ka baadommaə. Ami.

7 Wee, u sisi guru winu səə. Baawure u koo nùn wa, baa be ba nùn səkan tii. Handunian bwesenu kpuro nu koo gəə wuri ko win sõ. Mɛya n ko n sãa. Ami.

8 Gusunə Yinni Dam kpurogii, wi u wãa, wi u raa wãa, wi u maa sisi, u nɛɛ, wiya gãanu kpuro torua, u koo maa ni wiru go.

Yohanu u Kirisi wa kãsiru səə

9 Nɛna Yohanu bɛɛgii, nɛ wi na maa bənu mə ka bɛɛ nəni swãaru səə ka Gusunən bandu səə ka tɛmanabu səə yèn sõ sa gbinnɛ ka Yesu. Ba ka man na tem bure teni səə te ba mò Patuməsi Gusunən garin sõ ka Yesun seedan sõ.

10 Yinnin tõru səə Hunde Dɛɛro dera na kãsa, ma na nəə damguu nua nɛn biruə nge kãakãagi

11 ga nɛɛ, n yoruo tireru səə ye na waamə, kpa n tire te mərisia Yesun yigbɛnu nəəba yirun mi, Efesuə, ka Simiiniə, ka Pɛɛgamuə, ka Tiatiraə, ka Saaduə, ka Filadɛɛfiə, ka Lodiseə.

12 Ye na sĩira n ka wa wi u ka man
gari mɔ̀, yera na dabu wuraginu
nɔɔba yiru wa.
13 Ma na goo wa nge tɔnun bii u
yɔ̃ dabu nin suunu sɔɔ. U yaberu
sebua ta wãa sere win naa kɔɔnɔ ma
u kpaki wuragia sɛ̃ke win gãasɔ.
14 Win wiru ka win seri buririwa
nge wɛ̃su ǹ kun mɛ nge gunsu ma
win nɔni sãa nge dɔ̃ɔ yara.
15 Win naasu ballimɔwa nge sii
gan te ba yania ba tea, ma win nɔɔ
ga sãa nge surun bakaru.
16 Ma u kperi nɔɔba yiru nɛni win
nɔm geuɔ, ma takobi nɔɔ durora ye
ba dɛ̃ɛra biru ka wuswaa ya yarimɔ
win nɔɔn di, ma win wuswaa
ballimɔ nge sɔ̃ɔ wii wɔllun sɔ̃ɔ.
17 Ye na nùn wa, na wɔruma win
naasɔ nge goru. Ma u man win nɔm
geu sɔndi u nɛɛ, n ku bɛrum ko,
wiya u sãa gbiikoo ka dãako.
18 Wiya u sãa wasɔ, u raa
gu adama tɛ̃ u ko n wãawa ka
baadommaɔ. U yiiko mɔ gɔɔn wɔllɔ
ka gɔribun wãa yerɔ.
19 Ǹ n mɛn na, n yoruo ye na wa,
ka ye ya kooramɔ tɛ̃, ka ye ya koo
koora amɛn biru.
20 Kperi nɔɔba yiru ye na wa
nɛn nɔm geuɔ ka dabu wuraginu
nɔɔba yiru ye kpuron tubusianun
asansi wee. Kperi nɔɔba yiru ye,
ya sãawa Yesun yigbɛnu nɔɔba yiru
yen gɔradoba. Dabu wuraginu
nɔɔba yiru ye maa, ya sãawa yigbɛ
nin tii.

2

Gari yi ba Efesugibu sɔ̃ɔwa

1 Kirisi u Yohanu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
a Efesun Yesun yigbɛrun gɔrado
yoruo a nɛɛ, nɛ wi na kperi nɔɔba
yiru ye nɛni nɛn nɔm geuɔ, ma
na sĩimɔ dabu wuraginu nɔɔba yiru
yen suunu sɔɔ na nɛɛ,
2 na win kookoosu yɛ̃ ka win sɔma
ka win tɛmana bi u mɔ. Na yɛ̃ ma u
ǹ kpɛ̃ u ka tɔn kɔ̃sobu tɛmana, ma u
ben laakari mɛɛra be ba tii sokumɔ
gɔrobu, adama ba ǹ sãa mɛ, u deema
wee kowoba ba sãa.
3 U suuru mɔ, u ka nɔni swãaru
tɛmana nɛn yĩsirun sɔ̃, u ǹ maa
wasire.
4 Adama ye na nùn waasi wee, u ǹ
maa man kĩ nge yellu.
5 Ǹ n mɛn na, u yaayo mìn di u
wɔruma kpa u gɔ̃ru gɔsia u ko nge
mɛ u ra raa ko. Ù kun kue mɛ, kon
na n win dabu sua gen ayerun di.
6 Ka mɛ, u gãa teenu mɔ ni nu wã.
U Nikolaitigibun kookoosu tusa nge
mɛ nɛn tii na su tusa.
7 Baawure wi u swaa mɔ u nɔɔwɔ
ye Hunde Dɛɛro u Yesun yigbɛnu
sɔ̃ɔmɔ.
Wi u tabu di, kon de u dãa
wãarugii te ta wãa Gusunɔn wãa
yerɔn binu di.

Gari yi ba Simiinigibu sɔ̃ɔwa

8 Kirisi u maa nɛɛ, a Simiinin
Yesun yigbɛrun gɔrado yoruo a nɛɛ,
nɛ wi na sãa gbiikoo ka dãako, nɛ wi
na raa gu ma na seewa na wasi, na
nɛɛ,
9 na win nɔni swãaru yɛ̃, na maa
win sãaru yɛ̃. Ka mɛ, u sãa atasiri.
Na yɛ̃ kɔ̃sa ye ba nùn gerusimɔ be
ba tii sokumɔ Yuuba adama ba ǹ sãa
mɛ, Setam tɔmba ba sãa.
10 U ku bɛrum ko nɔni swãa te ta
nùn sisien sɔ̃. Wee, Setam u koo
de bu ben gabu pirisɔm doke u ka
ben laakari mɛɛri. Ba koo wahala
wa sere sɔ̃ɔ wɔkuru. U de u n sãa
bɔrɔkini sere ka gɔɔwɔ, kpa n nùn
wãaru wɛ̃ nge sina furɔ.
11 Baawure wi u swaa mɔ u nɔɔwɔ
ye Hunde Dɛɛro u Yesun yigbɛnu
sɔ̃ɔmɔ.
Wi u tabu di, gɔɔ yiruse kun nùn
wasi.

Gari yi ba Pɛɛgamugibu sɔ̃ɔwa

12 Kirisi u maa nɛɛ, a Pɛɛgamun
Yesun yigbɛrun gɔrado yoruo a nɛɛ,
nɛ wi na takobi nɔɔ durora ye ba
dɛ̃ɛra biru ka wuswaa nɛni na nɛɛ,
13 na win wãa yeru yɛ̃ mi Setam
sina kpaara wãa. U nɛn yĩsiru wure,
u ǹ win naanɛ ye u man sãa fɛ̃re, baa

sanam mɛ ba nɛn seeda dio naanɛgii Antipasi gɔ ben mi, mi Setam wãa yera wãa.

14 Adama ka mɛ, gãanu fiiko ni na nùn waasi wee, gaba nùn wãasi be ba Balamun sõɔsiru swĩi. Balamu wi, u ra n Balaki sõɔsimɔ nge mɛ u koo ko u ka Isireliba torasia, kpa bu bũu sãa dĩanu di, kpa bu kõɔ mɛnna tantanaru sɔɔ.

15 Nge mɛya gaba nùn wãasi be ba Nikolaitigibun sõɔsiru swĩi.

16 Ǹ n mɛn na, u gõru gɔsio. Ù kun kue mɛ, kon nùn naa swĩima tẽ, kpa n ka bu tabu ko ka takobi ye ya yarimɔ nɛn nɔɔn di.

17 Baawure wi u swaa mɔ u nɔɔwɔ ye Hunde Dɛɛro u Yesun yigbɛnu sõɔmɔ.

Wi u tabu di, wiya kon manna ye ya berua wẽ u di. Kon nùn kpee kpikiru wẽ tè sɔɔ ba yĩsi kpaaru yorua te goo kun yẽ ma n kun mɔ wi ba tu wẽ.

Gari yi ba Tiatiragibu sõɔwa

18 Kirisi u maa nɛɛ, a Tiatiran Yesun yigbɛrun gɔrado yoruo a nɛɛ, nɛ Gusunɔn Bii wìn nɔni sãa nge dõɔ yara ma nɛn naasu ballimɔ nge sii gan te ba yania ba tea, na nɛɛ,

19 na win kookoosu yẽ. Na win kĩru yẽ, ka win bɔrɔkiniru, ka win tɔn geeru ka maa win tɛmanabu. Na yẽ ma win sɔm dãakiru ta gbiikiru kere.

20 Adama ye na nùn waasi wee. Kurɔ wi ba mɔ̀ Yesabɛli wi u tii sokumɔ Gusunɔn sɔmɔ, u dera u nɛn sɔm kowobu swaa nim wia ka win sõɔsiru bu ka kõɔ mɛnna tantanaru sɔɔ kpa bu bũu sãa dĩanu di.

21 Na nùn ayeru wẽ u ka gõru gɔsia adama u ǹ kĩ u win kom bɛrɛtɛkɛ deri.

22 Yen sõna kon nùn kpĩ ka bararu kpa n be ba ka nùn sakararu kua kpẽɛ nɔni swãa bakaru sɔɔ bà kun gõru gɔsie ba kom kõsum deri mɛ u bu sõɔsi.

23 Yen biru kon win bibu go. Saa yera Yesun yigbɛnu kpuro nu koo gia ma nɛna na tɔmbun bwisikunu ka ben gõrusu yẽ. Kon ben baawure kɔsie nge mɛ win kookoosu nɛ.

24 Adama be ba tie Tiatira sɔɔ, be ba ǹ sõɔsi kõsu ni swĩi, ba ǹ gie ye gaba sokumɔ Setam asiri baka, na bu sõɔmɔ, na ǹ kon maa bu sɔmunu ganu sɔbi.

25 Adama ye ba mɔ bu ye nɛnuɔ sim sim sere n ka tunuma.

26-27 Wi u tabu di ma u mɔ̀ ye na kĩ sere ka nɔrɔ, wiya kon yiiko ye wẽ ye na mwa nɛn Baaban min di. Kon nùn yiiko ye wẽ bwesenu kpuron wɔllɔ u n bu kpare ka sii bokuru kpa u bu so u kɔsuku nge wekenu.

28 Na kon maa nùn yam sãrerun kpera wẽ.

29 Baawure wi u swaa mɔ u nɔɔwɔ ye Hunde Dɛɛro u Yesun yigbɛnu sõɔmɔ.

3

Gari yi ba Saadugibu sõɔwa

1 Kirisi u maa nɛɛ, a Saadun Yesun yigbɛrun gɔrado yoruo a nɛɛ, nɛ wi na Gusunɔn Hundeba nɔɔba yiru ye mɔ ka maa kperi nɔɔba yiru ye, na nɛɛ, na win kookoosu yẽ. Na yẽ ma ba gerumɔ u sãa waso baa mɛ u sãa gɔri.

2 Ǹ n mɛn na, u yando kpa u ye ya nùn tie tãsisia yu sere gbi mam mam. Domi na wa ma win kookoosu kun dɛnde sãa sãa Gusunɔ nɛn Yinnin mi.

3 Yen sõ, u yaayo ye ba nùn sõɔsi ka nge mɛ u ye nua. U ye mɛm nɔɔwɔ kpa u win gõru gɔsia. Ù kun yande, kon na n nùn deema wɔ̃kuru nge gbɛnɔ. U ǹ ko n maa yẽ saa ye kon na.

4 Ka mɛ, gaba wãa Saaduɔ be ba kun tii disinu tɛɛni, beya ba koo ka man sĩ kpa ba n yãa kpikinu doke, domi beya n ka weenɛ.

5 Wi u tabu di, wiya u koo yãa kpikinu doke mɛsum. Na ǹ kon maa win yĩsiru gɔ wãarun tireru sɔɔ. Batuma sɔɔ kon wura nɛn Baaban wuswaaɔ ka win gɔradoban mi ma u sãa nɛgii.

6 Baawure wi u swaa mɔ u nɔɔwɔ
ye Hunde Dɛɛro u Yesun yigbɛnu
sɔ̃ɔmɔ.

Gari yi ba Filadɛɛfigibu sɔ̃ɔwa

7 Kirisi u maa nɛɛ, a Filadɛɛfin
Yesun yigbɛrun gɔrado yoruo a nɛɛ,
nɛ wi na sãa Dɛɛro ka Gemgii, nɛ wi
na sina boko Dafidin yɛnun kɔkɔrɔ
nɛni, nɛ wi nà n kɛnia, goo ku ra
kɛnɛ, nɛ wi nà n maa kɛnua, goo ku
ra kɛniɛ, nɛna na nɛɛ,
8 na win kookoosu yɛ̃. Na yɛ̃ ma
win dam kun kpã. Ka mɛ, u nɛn gari
mɛm nɔɔwa, u ǹ nɛn yĩsiru siki. Yen
sɔ̃na na nùn gambo kɛnia ye goo kùn
kpɛ̃ u kɛnɛ.
9 Wee kon nùn Setam tɔn be nɔmu
sɔndia be ba tii sokumɔ Yuuba
adama ba ǹ sãa mɛ, domi weesa ba
mɔ̀. Kon de bu na win wuswaaɔ bu
kpuna bu nùn bɛɛrɛ wɛ̃. Be kpuro
ba koo gia ma na nùn kĩ.
10 Yèn sɔ̃ u tɛmana u man mɛm
nɔɔwa, yen sɔ̃na kon nùn bere
wahalan saa sɔɔ ye ya sisi handunia
kpuro sɔɔ yu ka tɔmbun laakari
mɛɛri be ba wãa handunia sɔɔ.
11 Na sisi na ǹ tɛɛmɔ. Ye u mɔ, u
ye nɛnuɔ kem kem kpa goo u ku raa
nùn win nasaran are mwaari.
12 Wi u tabu di wiya kon ko gbere
Gusunɔ nɛn Yinnin sãa yerɔ, u ǹ
maa yariɔ. Kon nɛn Yinnin yĩsiru
yore win wɔllɔ ka maa win wuun
yĩsiru ge ga sãa Yerusalɛmu kpaa, ge
ga koo sarama win wɔllun di. Kon
maa nɛn yĩsi kpaaru yore win wɔllɔ.
13 Baawure wi u swaa mɔ u nɔɔwɔ
ye Hunde Dɛɛro u Yesun yigbɛnu
sɔ̃ɔmɔ.

Gari yi ba Lodisegibu sɔ̃ɔwa

14 Kirisi u maa nɛɛ, a Lodisen
Yesun yigbɛrun gɔrado yoruo a nɛɛ,
nɛ gemgii, nɛ wi na sãa seeda dio
geo naanɛgii, Gusunɔn taka kooran
nuuru, na nɛɛ,
15 na win kookoosu yɛ̃. Na yɛ̃ ma
u ǹ yɛm, u ǹ maa sum. Na raa kĩwa
u n sum ǹ kun mɛ u n yɛm.
16 Adama yèn sɔ̃ u sãa wurɔ wurɔ,
u ǹ sum u ǹ maa yɛm, kon nùn pura
nɛn nɔɔn di.
17 U gerumɔ u mɔ̀, u sãa atasiri, u
kua dukiagii, u ǹ gãanun yãaru mɔ.
Adama na nùn sɔ̃ɔmɔ, wi, gɔ̃ru garin
barɔwa, ka wɔnwɔndo, ka masaasi
ka wɔ̃ko ka tererugii.
18 Yen saabuwa na nùn bwisi
kɛ̃mɔ, u de u wura dwe nɛn mi ye
dɔ̃ɔ sɔnwa, kpa u ka ko dukiagii. U
maa kpam yãa kpikinu dweo ni u
koo ka win tereru bere kpa u kun
maa sekuru mɔ̀. U kpam maa nɔnin
tibu dweo u doke kpa u yam wa.
19 Be na kĩ kpuro beya na ra nɔni
doke kpa n bu sɛɛyasia. Yen sɔ̃, u
hania koowo kpa u gɔ̃ru gɔsia.
20 Wee, na yɔ̃ dii kɔnnɔwɔ na taka
mɔ̀. Baawure wi u nɛn nɔɔ nɔɔmɔ
ma u kɛnia, kon du win mi, kpa n ka
nùn di kpa u maa ka man di.
21 Wi u tabu di, wiya kon de u ka
man sina nɛn sina gɔnaɔ, nge mɛ na
tabu di ma na sina ka nɛn Baaba win
sina gɔnaɔ.
22 Wi u swaa mɔ u nɔɔwɔ ye
Hunde Dɛɛro u Yesun yigbɛnu
sɔ̃ɔmɔ.

4

Sãa te ta wãa Gusunɔ wɔllɔ

1 Yen biru nɛ Yohanu na mɛɛra na
wa kɔnnɔ gagu ga kɛniare Gusunɔ
wɔllɔ.
Ma na maa nɔɔ ge nua ge ga sãa
nge kãakãagi ge ga raa gbia ga ka
man gari kua. Ga kpam nɛɛ, n yɔɔma
mi kpa u man sɔ̃ɔsi ye ya koo na
amɛn biru.
2 Mii mii Hunde Dɛɛro dera na
kãsa. Wee, na sina kitaru wa
Gusunɔ wɔllɔ, goo u sɔ̃ te sɔɔ.
3 Wi u sɔ̃ mi, win wuswaa ballimɔ
nge ni nu nɔni bwese bweseka mɔ
ka ni nu nɔni swãaru mɔ. Guru waa
ya sina kita te sikerenɛ ya ballimɔ
nge kpee te ta nɔni wuru beku mɔ.
4 Ma sina kitanu yɛnda nnɛ nu
sina kita te kooro bure. Ma guro
gurobu yɛnda nnɛ ba sɔ̃ kita nin
wɔllɔ ba yãa kpikinu doke ka furɔ
wuragisu.
5 Yera saa sina kita ten min di
guru maakinu yarimɔ ka wurenu

ka guru gbãsukunu. Fitilakunu
nɔɔba yiru ni nu sɔ̃re nu wãa sina
kita ten wuswaaɔ. Niya nu sãa
Gusunɔn hundeba nɔɔba yiru.
6 Sina kita ten wuswaaɔ yɛru
gagun bwesera wãa mi, ge ga ka diki
weenɛ.
Sina kita ten suunu sɔɔ ka ten
gɔn gɔnka, hunde koniba nnɛ ba
wãa mi, ba nɔni dabinu mɔ biru ka
wuswaa.
7 Hunde koni gbiikaa ya sãa
nge gbee sunɔ, ma yiruse sãa nge
naa buu. Itasen wuswaa sãa nge
tɔnugia, ma nnɛse ya ka gunɔ
bakeru weenɛ te ta yɔ̃ɔwa.
8 Hunde koni nnɛ yen baayere ya
kasa nɔɔba tia tia mɔ, ma yi nɔni mɔ
yam kpuro tɔɔwɔ ka sɔɔwɔ. Ba ra
n womu mɔ̀ kpeetim sari sɔ̃ɔ sɔɔ ka
wɔ̃kuru ba n mɔ̀,
Dɛɛro! Dɛɛro! Dɛɛro!
Mɛya Yinni Gusunɔ Dam kpurogii u
sãa,
wi u raa wãa, wi u wãa, wi u maa
sisi.
9 Sanam mɛ hunde koni be, ba yiiko
ka bɛɛrɛ ka takarun womusu nùn
kuammɛ wi u wãa ka baadommaɔ,
ma u sɔ̃ sina kita ten wɔllɔ,
10 sanam mɛya guro gurobu yɛnda
nnɛ ye, ba nùn kpunammɛ ba nùn
sãamɔ. Ba maa ben furɔsu pwe-
tirimɔ ba kasi mɔ̀ sina kita ten
wuswaaɔ ba mɔ̀,
11 Gusunɔ bɛsɛn Yinni, wuna a dam
ka yiiko mɔ,
wuna sa ko bɛɛrɛ wɛ̃.
Domi wuna a gãanu kpuro taka kua.
Wunɛn kĩrun saabuwa nu ka wãa nu
wasi.
Ten saabuwa nu maa ka taka koora.

5

Tire kureru

ka Yãa kinɛ kpɛndu

1 Wee na wa wi u sɔ̃ sina kita ten
wɔllɔ u tire kureru garu nɛni win
nɔm geuɔ. Ba tire te yoruawa biru
ka wuswaa, ma ba tu yĩrenu nɔɔba
yiru koosi.
2 Ma na wɔllun gɔrado damgii goo
wa u gbãra ka dam u nɛɛ, wara yiiko
mɔ u ka yĩre ni kusia kpa u tire kure
te wukia.
3 Adama goo sari wi u wãa wɔllɔ
ǹ kun mɛ temɔ ǹ kun mɛ tem sɔɔwɔ
wi u kpĩa u tire kure te wukia u
mɛɛra ten sɔɔwɔ.
4 Na swĩ gem gem yèn sɔ̃ goo sari
wi u yiiko mɔ u ka tire kure te
wukia u ten sɔɔ mɛɛri.
5 Yera guro guro ben turo man
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n ku swĩ. Wee, gbee
sunɔ ge ga yara Yudan bweserun di,
ge ga sãa nge kpii kpaaru Dafidin
yɛnuɔ, ga tabu di, ga koo kpĩ gu
yĩrenu nɔɔba yiru ye kusia kpa gu
tire te wukia.
6 Na mɛɛra ma na Yãa kinɛ kpɛndu
wa ta yɔ̃ sina kitarun suunu sɔɔ, ma
hunde koni nnɛ ka guro guro be, ba
tu sikerenɛ. Yãa kinɛ kpɛm te, ta
sãare ba ka tu yãkuru koore, ta kɔba
nɔɔba yiru mɔ ka maa nɔni nɔɔba
yiru yi yi sãa Gusunɔn hundeba
nɔɔba yiru, be u gɔra handunia
kpuro sɔɔ.
7 Yãa kinɛ kpɛm te, ta da win mi
wi u sɔ̃ sina kitarɔ, ma ta tire kure
te mwa win nɔm geun di.
8 Ye ta kua mɛ, yera hunde koni
nnɛ ye ka guro gurobu yɛnda nnɛ
ye, ba kpuna Yãa kinɛ kpɛm ten
wuswaaɔ. Ben baawure u mɔrɔku
mɔ ka wuran bweebu mì sɔɔ turare
wãa ye ya sãa naanɛ dokeobun
kananu.
9 Ma ba wom kpɔɔ kua ba mɔ̀,
wuna a yiiko mɔ a ka tire kure te
mwa
kpa a yĩre ni kusia.
Domi ba raa ka nun yãkuru kua.
Ma a Gusunɔn tɔmbu yakia ka
wunɛn yɛm
saa bweseru baatere ka barum
baamɛre
ka tɔmbu kpuro ka tem baamɛren
min di.
10 A bu mɛnna a kua ben sunɔ,
a bu kua Gusunɔ bɛsɛn Yinnin yãku
kowobu.
Ba koo bandu di handunia kpuro
sɔɔ.
11 Na kpam mɛɛra ma na wɔllun
gɔrado dabirun nɔɔ nua, ben geera
tura nɔrɔn nɔrɔn suba nɔrɔbu. Ba

sina kita te ka maa hunde koni nnɛ
ye ka guro guro be sikerenɛ.
12 Ba nɔɔgiru sua ba mɔ̀,
Yãa kinɛ kpɛm te ba raa ka yãkuru
kua,
ta tura bu ka tu yiiko wɛ̃,
ka dukia, ka yɛ̃ru, ka dam,
ka bɛɛrɛ, ka girima, ka siarabu.
13 Ma na nua taka koora kpuro,
ye ya wãa wɔllɔ ka temɔ, ka tem
sɔɔwɔ, ka nim wɔ̃ku sɔɔ, ye ya wãa
handunia sɔɔ kpuro gesi ya nɔɔgiru
sue ya mɔ̀,
wi u sɔ̃ sina kitarɔ ka Yãa kinɛ kpɛm
te,
beya ba siarabu ka bɛɛrɛ ka yiiko ka
sinandu mɔ
sere ka baadommaɔ.
14 Ma hunde koni nnɛ ye, ya wura
ya nɛɛ, ami. Ma guro guro be, ba
kpuna ba sãaru kua.

6

Yĩrenu

1 Yera na wa Yãa kinɛ kpɛm te, ta
yĩrenu nɔɔba yiru yen teeru kusia,
ma na nua hunde koni ben turo
gbãra nge gura u goo sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
yarima.
2 Ye na mɛɛra, yera na dum kaa
wa. Wi u ye sɔni u tɛndu nɛni, ma
ba nùn sina furɔ dokea. U swaa wɔri
nge tabu dio wi u dɔɔ u kpam tabu
diima.
3 Yera Yãa kinɛ kpɛm te, ta yĩreru
yiruse kusia, ma na nua hunde koni
ben yiruse u goo sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
yarima.
4 Duma gaa kpam yara ya sãa dum
swãa. Wi u ye sɔni ba nùn dam
kã u ka tabu yɛ̃bi handunia sɔɔ kpa
tɔmbu bu ka goona. Ma ba nùn
takobi baka gaa wɛ̃.
5 Yera Yãa kinɛ kpɛm te, ta yĩreru
itase kusia, ma na nua hunde koni
ben itase u goo sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
yarima. Na mɛɛra ma na dum wɔ̃ka
wa. Wi u ye sɔni u tongoro nɛni win
nɔmaɔ.
6 Ma na nɔɔ gagu nua ga sãare ga
wee hunde koni nnɛ yen min di ga
nɛɛ, alikama kilo tian geera sãa sɔ̃ɔ
teerun sɔmburun gobi. Mɛya maa
ɔɔsu kilo itan geera nɛ. Adama a ku
gum ka tam sanku.
7 Yera Yãa kinɛ kpɛm te, ta yĩreru
nnɛse kusia. Ma na nua hunde
koni ben nnɛse u goo sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
a yarima.
8 Na mɛɛra ma na wa dum bɛrɔ
wuruwa. Wi u ye sɔni, win yĩsira
Gɔɔ, ma gɔribun wãa yera nùn swĩi.
Beya ba yiiko wɛ̃ bu ka handunian
bɔnu nnɛse go ka takobi, ka gɔ̃ɔru,
ka baranu, ka maa gbeeku yɛɛ yi yi
wã̃a tem mɛ sɔɔ.
9 Yen biru Yãa kinɛ kpɛm te,
ta yĩreru nɔɔbuse kusia. Ma na
tɔmbun hundeba wa yãku yerun
kɔkɔrɔ be ba go Gusunɔn gari ka
seeda ye ba din sɔ̃.
10 Tɔmbun hunde beya ba gbãra
ba nɛɛ, Yinni dɛɛro, gemgii, sere saa
yerà a mara a ka handunian tɔmbu
siri kpa a bu sɛɛyasia yèn sɔ̃ ba sun
go.
11 Ba ben baawure yabe kpikiru
sebusia, ma ba bu sɔ̃ɔwa bu wɛ̃ro
fiiko gina sere ben sɔm kowosibu
ka begibun geeru tu ka yibu be n tie
bu go, nge mɛ ba maa be go.
12 Na kpam mɛɛra sanam mɛ Yãa
kinɛ kpɛm te, ta yĩreru nɔɔba tiase
kusia. Ma tem mu yĩira ka dam,
ma sɔ̃ɔ tĩra niki niki nge beku wɔ̃ku
sinumgiru, ma suru swɛ̃ra kom
kom nge yɛm.
13 Kperi maa wɔrukumɔ temɔ nge
mɛ gandun bii birenu ra dɛrure
sanam mɛ woo damguu ga tu
siramɔ.
14 Ma wɔlla kurura nge tireru
ma guuru baatere ka tem bureru
baatere nu sin yenu kɔsa.
15 Sanam mɛya handunian
sinambu ka tem yɛ̃robu ka tabu
sinambu ka atasiriba ka damgibu,
tɔmbu kpuro gesi, yobu ka tii
mɔwɔbu, ba tii berua kpee wɔrusɔ
ka kpee baaba sɔɔ.
16 Ba guunu ka kpenu nɔɔgiru mɔ̀
ba mɔ̀, i sun sɛ̃sikio, i bere saa win
wuswaan di wi u sɔ̃ sina kitarɔ ka
sere Yãa kinɛ kpɛm ten mɔrun di.

17 Domi ben mərun tõɔ bembere
te, ta tunuma. Wara u koo kpĩ u
yõra u tu ma.

7

Isirelin təmbu 144.000

1 Yen biruwa na wəllun gəradoba
nnɛ wa ba yõ handunian goonu nnɛ
sɔɔ ba handunian wosu nnɛ nɛni,
kpa woo gu ku ka ko tem sɔɔ, ka
nimə, kpa gu ku dãru garu yĩiri.
2 Na maa wəllun gərado goo wa
u wee saa sõɔ yari yerun di, u
Gusunə Yinni wason yĩreru nɛni.
U gəradoba nnɛ ye nəəgiru kua be
Gusunə u dam kã bu ka tem ka nim
wõku kõsa kua,
3 u nɛɛ, i ku handunia ka nim
wõku ka dãnu kõsa gaa kua sere
su ka Gusunə bɛsɛn Yinnin səm
kowobu yĩreru kua ben sirinə.
4 Yera ba man ben geeru sõɔwa
Isirelin bibun bwesenu kpuro sɔɔ
bèn sirinə ba Gusunən yĩreru doke.
Ba sãa tənu nərəbun suba wunaa
weeru ka nnɛ (144.000).
5 Yudan bweseru sɔɔ tənu
nərəbun suba wəkura yiruwa
(12.000) ba yĩreru kua. Mɛya maa
Rubɛnin bweseru sɔɔ tənu nərəbun
suba wəkura yiru. Gadin bweseru
sɔɔ tənu nərəbun suba wəkura yiru.
6 Asɛɛn bweseru sɔɔ, tənu
nərəbun suba wəkura yiru.
Nɛfitalin bweseru sɔɔ tənu nərəbun
suba wəkura yiru. Manasen
bweseru sɔɔ tənu nərəbun suba
wəkura yiru.
7 Simɛən bweseru sɔɔ tənu
nərəbun suba wəkura yiru. Lefin
bweseru sɔɔ tənu nərəbun suba
wəkura yiru. Isakarin bweseru sɔɔ
tənu nərəbun suba wəkura yiru.
8 Sabulonin bweseru sɔɔ tənu
nərəbun suba wəkura yiru. Yosɛfun
bweseru sɔɔ tənu nərəbun suba
wəkura yiru. Bɛnyamɛɛn bweseru
sɔɔ tənu nərəbun suba wəkura yiru.

Tən wəru guna

9 Yen biru na kpam mɛɛra ma na
tən dabi dabinu wa be goo kun kpẽ
u gari. Ba yara saa tem baamɛre ka
bweseru baatere ka təmbu kpuro
ka barum baamɛren min di. Be
kpuro ba yõra sina kitaru ka Yãa
kinɛ kpɛndun wuswaaɔ, ba yabe
kpikinu sebua, ma ba bãa kakosu
nɛni nəmaɔ.
10 Ba nəəgiru kua ba nɛɛ, bɛsɛn
faaba ya weewa Gusunə bɛsɛn Yin-
nin min di wi u sõ sina kitarə, ka
maa Yãa kinɛ kpɛm ten min di.
11 Ma wəllun gəradoba kpuro
ba yõra ba sina kita te ka guro
guro be ka hunde koni nnɛ ye
sikerenɛ. Yera ba kpuna sina kita
ten wuswaaɔ ba Gusunə sãamə
12 ba nɛɛ, ami. Gusunə bɛsɛn Yin-
niwa u siarabu ka girima ka yɛ̃ru ka
takaru ka bɛɛrɛ, ka dam, ka yiiko mə
sere ka baadommaɔ. Ami.
13 Yera guro guro ben turo man
bikia u nɛɛ, berà beni be ba yabe
kpikinu sebua. Man diya ba na.
14 Na wisa na nɛɛ, na ǹ yɛ̃ ni
tənwero, wuna kaa n yɛ̃.
U man sõɔwa u nɛɛ, tən beni ba
yarimawa bənɛ bakan di. Ba ben
yabenu tea ba bururasia ka Yãa kinɛ
kpɛm ten yɛm.
15 Yenin sõna ba yõ Gusunən sina
kitarun wuswaaɔ ba nùn sãamə
wõkuru ka sõɔ sɔɔ win sãa yerə. Wi
u sõ sina kitarə u koo bu win wãaru
wukiri.
16 Ba ǹ maa gõɔru wasi, ǹ kun
mɛ nim nəru. Sõɔ kun maa bu
soomə, mɛya maa yam susura kun
bu wahala mò.
17 Domi Yãa kinɛ kpɛm te ta wãa
sina kitarun suunu sɔɔ, tera ta koo
bu kpara, tu ka da wãarun bwiaɔ.
Gusunə u koo maa bu ben nəni
yĩresu kpuro woka.

8

Yĩreru nəəba yiruse

1 Sanam mɛ Yãa kinɛ kpɛm te,
ta yĩreru nəəba yiruse kusia, ma
yam mari Gusunə wəllə nge nəni
kpakinu tɛnan saka.
2 Yen biru na wəllun gəradoba
nəəba yiru wa be ba ra n yõ
Gusunən wuswaaɔ. Ba bu kəbi
nəəba yiru wɛ̃.

3 Yen biru wɔllun gɔrado goo na
u yɔ̃ra yãku yerun bɔkuɔ u wuran
bweebu nɛni ge ga turare mɔ. Ba
nùn turare wɛ̃ ya kpã u ka ye naanɛ
dokeobun kananu mɛnna yãku yee
wuragirun wɔllɔ te ta wãa Gusunɔn
sina kitarun wuswaaɔ.
4 Turare yen wiisu seewa
wɔllɔ Gusunɔn wuswaaɔ ka naanɛ
dokeobun kananu sannu saa
gɔrado win nɔman di.
5 Yera gɔrado wi, u turaren
bweebu ge sua u gu dɔ̃ɔ yibia
saa yãku yeru min di, ma u gu
kɔ̃ɔma temɔ. Sanam mɛ sɔɔra guru
gbãsukunu na ka wurenu ka guru
maakinu ka maa tem yĩiribu.

Kɔbi

6 Yen biru wɔllun gɔradoba nɔɔba
yiru be ba kɔbi nɔɔba yiru ye nɛni,
ba sɔɔru kua bu ka yi so.
7 Gɔrado gbiikoo u win kɔba so.
Yera guru kpenu ka dɔ̃ɔ ka yɛm
sannu n burina, ma ya nɛɛra ka dam
saa wɔllun di. Ma tem bɔnu itase ya
dɔ̃ɔ mwaara ka dãan bɔnu itase ka
maa yaka bekusu kpuro.
8 Ma gɔrado yiruse u win kɔba so.
Ma gãa ni nu sãare nge guu bakaru
te ta dɔ̃ɔ mwaamɔ, ba nu kasa kua
nim wɔ̃ku sɔɔ. Nim wɔ̃kun bɔnu
itase ya gɔsira yɛm,
9 ma hunde koniba kpuro be ba
wãa nim wɔ̃ku sɔɔn bɔnu itase ba
gu, goo nimkusu kpuron bɔnu itase
ya maa kam kua.
10 Yen biru, gɔrado itase u win
kɔba so. Yera kperi baka gaa ye
ya dɔ̃ɔ yabure nge wii bɔndu, ya
wɔruma wɔllun di daru kokin bɔnu
itase sɔɔ ka maa bwii sɔɔ.
11 Wee, kpera yen yĩsira sosubu.
Ma nim mɛn bɔnu itase sosia ma tɔn
dabira gu ye ba nim mɛ nɔra yèn sɔ̃
mu sosia.
12 Yen biru gɔrado nnɛse u win
kɔba so. Yera sɔ̃ɔn bɔnu itase ka
surun bɔnu itase ka kperin bɔnu
itase tĩra, ma sɔ̃ɔ sɔɔn bɔnu itasen
yam bururam kun maa wãa, mɛya
maa wɔ̃kurun bɔnu itasen yam bu-
ruram.
13 Na kpam mɛɛra ma na gunɔ
bakerun swĩi nua ta yɔ̃ɔwa sere
sere Gusunɔ wɔllɔ ta gbãramɔ too
too ta mɔ̀, waiyo, waiyo, amɔna
handuniagibun nɔni swãara koo
nɛra sanam mɛ gɔradoba ita be ba
tie ba koo ben kɔbi so.

9

1 Yen biru gɔrado nɔɔbuse u win
kɔba so. Ma na kpera wa ye ya raa
wɔruma temɔ saa wɔllun di, ba ye
wɔru bɔkɔ nɔru sariruguun kɔkɔrɔ
wɛ̃.
2 Kpera ye, ya wɔru ge wukia ma
wiisu yara nge dɔ̃ɔ bokon wiisu, ma
sɔ̃ɔ ka wom tĩra wɔru gen wii sin
saabu.
3 Ma twee yi yarima wii sin min
di yi tɛria temɔ, ma ba yi dam kã nge
nian bwãaru.
4 Ba yi wooda wɛ̃ yi ku yakasu
sanku, ǹ kun mɛ gãa bekunu, ǹ kun
mɛ dãru garu ma n kun mɔ tɔn be ba
kun Gusunɔn yĩreru mɔ ben sirinɔ.
5 Twee yi, yi ǹ wooda wa yi ka
tɔmbu go ma n kun mɔ yi bu nɔni
sɔ̃ sere suru nɔɔbu. Nɔni swãa ten
wuriribu sãawa nge nia yà n tɔnu
toban wuriribu.
6 Suru nɔɔbu ye sɔɔ, tɔmba koo gɔɔ
kasu adama ba ǹ wasi. Ba koo gɔɔ
kĩa adama u koo bu duka suuri.
7 Twee yi, yi sãawa nge dumi yi
ba sɔɔru kua tabun sɔ̃. Yin winɔ
gãanu wãa nge furɔ wuragisu, ma
yin wuswɛɛ sãa nge tɔmbugii.
8 Yin sɛrum sãa nge tɔn kurɔbun
seri, ma yin donnu sãa nge gbee
sunɔginu.
9 Yin toronu maa sãawa nge
tarakpe sisuginu, ma yin kasan
wurenu sãa nge kɛkɛ sisugii yi dum
dabinu gawe tabu sɔɔ.
10 Yi sinu mɔ ka sɔsɔnu nge nia, sii
ni sɔɔra dam wãa yi ka tɔmbu nɔni
sɔ̃ suru nɔɔbu.
11 Yi sunɔ mɔ yin suunu sɔɔ wi
u sãa wɔru bɔkɔ nɔru sariruguu
gen gɔrado wirugii. Win yĩsira ka
Heberum Abadoni. Ka Gɛrɛkim
maa wiya ba mɔ̀, Apolioni.

12 Tɛ̃, ye gbee swãa gbiikira doona
n tie gbee swãanu yiru ni nu sisi.
13 Yera gərado nəəba tiase u win
kəba so. Ma na nəə gagu nua saa
yãku yee wuragirun kaanu nnɛn di
te ta wãa Gusunən wuswaaə.
14 Nəə ge, ga gərado nəəba tiase wi
u kəba nɛni sõəwa ga nɛɛ, a gəradoba
nnɛ ye yõsuo be ba bəkua daa baka
ten mi te ba mɔ̀ Efarati.
15 Yera ba gəradoba nnɛ ye yõsu
be ba səəru sãa wõə gen suru win tõə
ten kəba yen sõ ye Gusunə u yii bu
ka handunian bənu itasen təmbu
go.
16 Ba man tabu kowo be ba dumi
sənin geeru sõəwa. Ba nɛɛ, ba sãawa
yako goobu (200.000.000).
17 Mɛ na dumi ka yin maasəbu
waasina nɛn kãsiru səə wee. Ba
tarakpenu doke ni nu sõri nge dõə,
ma nu boogu sãa nge bura, ma nu
maa sãa nge sõə bisu. Dumi yin
winu sãa nge gbee sunən wiru, ma
yin nəən di dõə ka wiisu ka sõə bisu
yarimə.
18 Handunian bənu itasen təmbu
ba gu gãa sɛ̃səginu ita yen saabu,
dõə, ka wiisu, ka sõə bisu, ye ya
yarimə dumi yin nəsun di.
19 Domi dumi yin dam wãawa
yin nəsə ka maa yin sinə. Yin sinu
sãawa nge wɛɛ, nu winu mə. Niya
yi ra ka təmbu nəni sõ.
20 Handunian təmbu be ba tie, be
ba kun gu ka gãa sɛ̃səgii ni, ba ǹ gõru
gəsie, bu ye ba ka nəma kuan sãaru
deri, ka Setam bwãabu ka bũu ni
ba kua ka wura ka sii geesu ka sii
gandu ka kpenu ka dãa, ni nu kun
kpɛ̃ nu gari nə, nu ǹ maa kpɛ̃ nu yam
wa, nu sere sĩ.
21 Mɛya maa tən be, ba ǹ ben tən
goberu deri ka ben dobo dobo, ka
ben kõə mɛnnabu tantanaru səə, ka
ben gbɛna.

10

Wəllun gərado

ka tire kure piibu

1 Na maa kpam wəllun gərado
damgii goo wa u saram wee wəllun
di. Guru wira nùn wukiri, guru waa
win wiru tɛ̃ke, win wuswaa ballimə
nge sõə, ma win naasu sãare dõə
yari.
2 U tire kure piibu gagu nɛni ga
wukiare win nəmuə. U win nəm
geun nəə səndi nim wõkun wəllə,
ma u maa nəm dwaruguu səndi
temə,
3 ma u kukura nge gbee sunən
swĩi. Ye u kukura u kpa, yera guru
kukiribu nəəba yiru ya nəəra.
4 Ye guru kukiri bi, bu nəəra bu
kpa, mii mii na səəru kpa n ka gari
yi yore. Adama na nəə gagu nua saa
wəllun di ga nɛɛ, ye guru kukiribu
nəəba yiru ye, ya gerua a ku ye yore.
A gari yi nɛnuə asiri səə.
5 Yera gərado wi na raa wa u yõ
tem səə ka nimə, u win nəm geu
yiiya wəllə,
6 ma u bõrua ka Gusunən yĩsiru
wi u wãa sere ka baadommaə, wi u
wəllu ka ten gãanu taka kua, ka tem
ka mɛn gãanu ka maa nim wõku ka
gen gãanu. Gərado wi, u gerua u
nɛɛ, saa kun maa dɛnyasiarə.
7 Adama sanam mɛ gərado nəəba
yiruse u koo win kəba so, sanam
mɛya Gusunə u koo win himba ye
goo kun yɛ̃ yibia nge mɛ u raa win
səməbu sõəwa.
8 Yen biruwa nəə ge na raa nua
wəllun di ga ka kpam man gari kua
ga nɛɛ, a doo a tire kure piibu ge
ga wukiare mi mwa gərado win
nəmun di wi u yõ tem ka nim wəllə.
9 Na da gərado win mi, na nùn
kana u man tire kure piibu ge wɛ̃.
Ma u man sõəwa u nɛɛ, n gu məə
n tem n mwɛ. Ga koo sosia nɛn
nukurə, adama nɛn nəəwə ga koo
dorawa nge tim.
10 Na tire kure piibu ge mwa
win nəmun di, ma na gu tema.
Geema, nɛn nəəwə ga dorawa nge
tim, adama ye na gu mwɛ na kpa, ga
sosiawa daka daka nɛn nukurə.

11 Yera ba man sõɔwa ba nɛɛ, kon
kpam Gusunɔn gari gere tɔn dabiru
ka tem dabinun sõ, ka bwese dabiru
ka maa sinam dabinun sõ.

11

Seeda diobu yiru

1 Yen biru, ba man yĩirutia gaa wɛ̃,
ye ya sãa nge dɛka ma ba man sõɔwa
ba nɛɛ, n seewo n da n Gusunɔn sãa
yeru yĩire ka yãku yeru, kpa n bu
gari be ba sãaru mɔ̀ mi.
2 Adama n ku yen tɔɔ yaara yĩire,
domi ba ye tɔn tukobu kã be ba koo
wuu dɛɛrɔ taaku sere suru weeru
ka yiru.
3 U koo de win seeda diobu yiru
bu win gari gere ba n saakiba sebua,
sere sõɔ nɔrɔbu ka goobu ka wata
(1.260).
4 Seeda diobu yiru ye, ba sãa
olifin dãnu yiru ye, ka dabunu yiru
ni nu yõ Gusunɔ tem kpuron Yinnin
wuswaaɔ.
5 Goo ù n kĩ u bu kõsa kua, dõɔwa
ra yari ben nɔsun di u ben yibɛrɛba
kpeerasia, nge mɛya wi u kasu u bu
kõsa kua, u koo ka gbi.
6 Ba dam mɔ bu ka wɔllu kɛnɛ,
gura yu ku ka nɛ saa ye ba Gusunɔn
gari gerumɔ. Ba maa dam mɔ nim
wɔllɔ bu ka mu gɔsia yɛm. Ba maa
kpam dam mɔ bu ka handunia bara
bwese bweseka kpɛ̃ɛ nge mɛn nɔɔ
ba kĩ.
7 Sanam mɛ ba koo seeda di bu
kpe, yera gbeeku yaa ye ya yara
wɔru nɔru sariruguu gen min di ya
koo ka bu tabu ko, yu bu kamia kpa
yu bu go.
8 Ben gonu ko n kpĩ wuu bɔkɔ gen
swaa sɔɔ, wuu mi ba ben Yinni dãa
bunanaru kpare. Wuu gen yĩsira ba
weenasina ka Sodomu, ǹ kun mɛ ka
Egibiti.
9 Tɔn dabinu saa handunian
tɔmbu kpuron min di ka bwesenu
kpuron di ka barum baamɛren di
ka sere tem kpuron di ba koo ben
gonu mɛɛri sõɔ ita ka bɔnu, ba ǹ koo
wura bu bu sike.
10 Handunian tɔmbun nukura
koo dora, ba koo tõɔ bakaru ko
kpa bu kɛ̃nu mɔrisiana yèn sõ
Gusunɔn sɔmɔbu yiru be ba raa
handuniagibu tõya kua mi, ba gu.
11 Sõɔ ita ka bɔnu yen biru,
Gusunɔ u kpam goo ni wɛ̃sia
wãarugiru wesia, ma nu seewa nu
yõra. Bɛrum bakam tɔn be kpuro
mwa be ba nu wa.
12 Yera Gusunɔn sɔmɔbu yiru ye,
ba nɔɔgiru nua wɔllun di ba nɛɛ, i
yɔɔma gee. Ba yɔɔwa wɔllɔ guru
wiru sɔɔ sanam mɛ ben yibɛrɛba ba
bu mɛɛra.
13 Mii mii ma tem yĩira gem gem,
ma wuu gen bɔnu wɔkuruse ya
wɔruma. Tɔn be ba gu tem yĩiru
bi sɔɔ, ben geera sãa tɔnu nɔrɔbun
suba nɔɔba yiru (7.000). Tɔn be ba
tie, ma ba nanda gem gem, ma ba
Wɔrukoo bɛɛrɛ wɛ̃.
14 Tɛ̃, gbee swãa yirusera doona,
wee itasera nɔɔ kɔruma.

Kɔba nɔɔba yiruse

15 Yen biru wɔllun gɔrado nɔɔba
yiruse u win kɔba so. Yera nɔɔ
damgisu nɔɔra Gusunɔ wɔllɔ su nɛɛ,
handunia yenin banda kua Gusunɔ
bɛsɛn Yinni ka win Kirisigiru. U ko
n bandu dii sere ka baadommaɔ.
16 Sanam mɛya guro gurobu
yɛnda nnɛ ye, be ba sõ ben sina
kitanu wɔllɔ Gusunɔn wuswaaɔ, ba
kpuna ba Gusunɔ sãamɔ
17 ba mɔ̀,
Gusunɔ Yinni dam kpurogii,
wunɛ wi a wãa tɛ̃,
a raa maa wãa,
sa nun siaramɔ
yèn sõ a wunɛn dam bakam denda,
ma a wunɛn ban dibu torua.
18 Handuniagibu ba mɔru bɛsira.
Ma wunɛn mɔru ya tunuma.
Saa ya tura bu ka gɔribu siri.
Saa maa tura bu ka wunɛn sɔmɔbu
are wɛ̃,
ka be ba nun naanɛ doke
ka be ba wunɛn yĩsiru nasie, baka ka
buu.
Saa maa tura bu ka bu kam koosia
be ba handunia kam mɔ̀.

19 Yera ba sãa yee te ta wãa
Gusunɔ wɔllɔ kɛnia ma woodan
kpakorora tera win sãa yee te
sɔɔ. Ma guru maakinu wãa mi, ka
wurenu, ka guru gbãsukunu ka tem
yĩirubu, ka maa guru kpee bakanu.

12

Kurɔ goo ka yaa binti bintiru

1 Yera yĩre bakaru gara sõɔsira
Gusunɔ wɔllɔ. Kurɔ goo wãa mi,
sõɔwa sãa win yaberu ma u suru
yõrari ma u furɔ kperi wɔkura
yiruguu doke.
2 Kurɔ wi, u gura mɔ, marubun
wahala ka nuku wuriribu dera u
wuri mɔ̀.
3 Yera yĩreru gara kpam sõɔsira
Gusunɔ wɔllɔ. Yaa binti binti
swãaru garu ta wãa mi, ta winu
nɔɔba yiru mɔ ka kɔba wɔkuru ma
ta sina furɔsu nɔɔba yiru doke.
4 Yaa ye, ya ka yen siru wɔllun
kperin bɔnu itase wɔka ya kõ temɔ.
Ma ya da ya yõra kurɔ win wuswaaɔ
wi u kĩ u ma mi, yu ka wa yu win bii
tem ù n wɔruma.
5 Yera kurɔ wi, u bii tɔn durɔ mara
wi u koo bwesenu kpuro kpara ka
sii bokuru. Adama ba bii wi mwa ba
ka nùn da Gusunɔn mi, mi u sõ win
sina kitarɔ.
6 Kurɔ wi, u maa duka doona
gbaburu gia mi Gusunɔ u nùn
ayeru sɔɔru kua bu ka nùn nɔɔri sõɔ
nɔrɔbu ka goobu ka wata (1.260).
7 Yera tabu seewa wɔllu mi, Misɛli
Gusunɔn gɔradoban wirugii ka win
gɔradoba ba tabu kua ka yaa binti
binti te. Yaa ye, ka yen bwãa be, ba
tabu kua.
8 Adama ba bu tabu di, ba ǹ wure
yaa ye, ka yen bwãabu ba n wãa
wɔllu mi.
9 Ba yaa binti binti bembere te
kasa kua temɔ. Yaa ye, ya sãawa
gasɔ gasɔn waa ye ba mɔ̀ Yibirisi, ǹ
kun mɛ Setam, ye ya handuniagibu
kpuro nɔni wõkua. Ba ye kasa kua
temɔ ka yen gɔradoba sannu.
10 Yen biru, ma na nɔɔgiru garu
nua wɔllɔ ta nɛɛ, tẽ sɔɔra Gusunɔ
bɛsɛn Yinni u ka faaba na. Win
dam ka win banda sõɔsira, ka win
Kirisin yiiko. Domi ba bɛsɛgibun
mɛm maniɔ kasa kua wɔllun di wi
u ra n bu mɛm manimɔ bururu ka
yoka Gusunɔn wuswaaɔ.
11 Bɛsɛgii be, ba nùn tabu di ka Yãa
kinɛ kpɛm ten yɛm ka ben seedan
gari. Ba ǹ ben wãaru garisi gãanu,
ba tu gɔɔ deria.
12 Yen saabu, wɔllu ka wɔrukobu
i nukuru doro. Adama tem ka nim
wõkun gbee swãara ko n kpã! Domi
Setam ya bɛɛ sarema ka mɔru baka
yèn sõ ya yẽ ma saa fiikowa n ye tie.
13 Ye yaa ye, ya wa ma ba ye kõwa
temɔ, yera ya kurɔ wi nɔni sõɔbu
wɔri wi u bii tɔn durɔ mara mi.
14 Adama ba kurɔ wi gunɔ bake
bakarun kasa yiru wẽ u ka yõ sere
win ayerɔ gbaburɔ mi n toma waa
yen bɔkun di, mi ba koo nùn nɔɔri
saa ita ka bɔnu.
15 Yera waa ye, ya yen nɔɔ wukia
ma ya nim sia nge daa bakaru kurɔ
win biruɔ kpa u ka nim diira.
16 Adama tem mu kurɔ wi faaba
kua, mu mɛn nɔɔ baaya mu nim mɛ
mwɛ mɛ mu yara yaa yen nɔɔn di.
17 Sanam mɛya yaa ye, ya ka kurɔ
wi mɔru bara gem gem, ma ya da yu
ka win bwese te ta tie tabu ko, be
kpuro be ba Gusunɔn wooda mɛm
nɔɔwammɛ, be ba Yesun seeda
dimɔ.
18 Ma yaa ye, ya da ya yõra yani
sɛɛri sɔɔ nim wõkun goorɔ.

13

Gbeeku yɛɛ yiru

1 Yen biruwa na gbeeku yaa gaa
wa ya yariɔ nim wõkun di. Ya kɔbi
wɔkuru mɔ ka winu nɔɔba yiru, ma
sina furɔ ga wãa kɔbi yin baayeren
wɔllɔ, ma yĩsi kõsunu yorua yen
winɔ.
2 Gbeeku yaa ye na wa ya sãa nge
musuku gbeeku, ma yen naasu sãa
nge wɔm gbãrogisu, yen nɔɔ ga maa
sãa nge gbee sunɔguu. Yaa binti
binti te, ta ten tiin dam gbeeku yaa

ye wɛ̃ ka maa ten sina kitaru ka ten yiiko baka.

3 Gbeeku yaa yen wii teeru ta sãare ta mɛɛra wa goo gookum, adama mɛɛra ye, ya bɛkura. Handuniagibu kpuro ba ye mɛɛra ka gidi, ma ba ye swĩi.

4 Tɔmbu kpuro ba yaa binti binti te sãwa yèn sõ ta ten yiiko gbeeku yaa ye wɛ̃. Ba maa gbeeku yaa ye sãwa ba mɔ̀, wara sãa nge gbeeku yaa yeni. Wara koo kpĩ u ka ye tabu ko.

5 Ba dera gbeeku yaa ye, yu woo kana gari ka gari kam gere, ba maa ye yiiko kã yu ka yegiru ko suru weeru, ka yiru.

6 Yera ya yen nɔɔ wukia ya Gusunɔ gari kam gerusim wɔri ka maa win yĩsiru, ka win wãa yeru, ka be ba wãa wɔllɔ.

7 Ba ye swaa kã yu ka naanɛ dokeobu tabu ko kpa yu bu tabu di. Ba maa ye yiiko wɛ̃ bweseru baateren wɔllɔ, ka tɔmbu kpuro ka barum baamɛre ka tem baamɛre.

8 Bèn yĩsinu ba ǹ yorua bu sere handunia tore, wãarun tireru sɔɔ te ta sãa Yãa kinɛ kpɛndugiru te ba ka yãkuru kua, beya ba koo gbeeku yaa ye sã.

9 Ǹ n mɛn na, baawure wi u swaa mɔ, u nɔɔwɔ.

10 Wi ba koo pirisɔm mwa, pirisɔmwa ba koo nùn mwa. Wi ba koo go ka takobi, takobiwa ba koo ka nùn go. Saa ye sɔɔ, n weenɛ naanɛ dokeobu ba n tɛmanɛ ben naanɛ dokebu sɔɔ.

11 Yen biruwa, na kpam gbeeku yaa gaa wa ya yariɔ tem sɔɔn di. Ya kɔbi yiru mɔ nge yãa kinɛ kpɛndun kɔbi, ma ya gari mɔ̀ nge yaa binti bintiru.

12 Yaa gbiikaa ya dera ya yen yiiko dendimɔ yen nɔni biru. Ya tem ka mɛn tɔmbu tilasi kua bu ka yaa gbiikaa ye sã ye ba raa mɛɛra kua goo gookum, ma ya bɛkura.

13 Yaa yiruse yeni ya maamaaki dabinu kua, sere ya dera dɔ̃ɔ u sarama wɔllun di temɔ tɔmbun wuswaaɔ.

14 Ya handunian tɔmbu nɔni wɔ̃kua ka maamaaki yèn yiiko ba ye wɛ̃ yu ko yaa gbiikaa yen nɔni biru. Ya handuniagibu sõɔmɔ bu yaa gbiikaa yen weenasia koowo ye ba raa ka takobi mɛɛra kua, ma ya kun gu.

15 Yaa dãaka ye, ya yiiko wa yu ka yaa gbiikaan weenasia ye wɛ̃sia wãarugiru wɛ̃ yu ka kpĩ yu gari ko nge tɔnu, kpa yu be ba yina bu ye sã kpuro go.

16 Ma yaa ye, ya tɔmbu kpuro tilasi kua, damgibu ka bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu, gobigibu ka sãarobu, yobu ka tii mɔwɔbu bu ka bu yĩreru kua ben nɔm geuɔ ǹ kun mɛ ben sirinɔ.

17 Goo sari wi u koo kpĩ u dwe ǹ kun mɛ u dɔra ma n kun mɔ ka gbeeku yaa yen yĩreru te ta sãa yen yĩsiru, ǹ kun mɛ yen yĩsirun damba.

18 Ye ya bwisi bikiamɔ wee. Baawure wi u bwisi mɔ u koo kpĩ u gbeeku yaa yen damban tubusianu gia. Domi damba ye, ya sãawa tɔnu goon damba. Yeya nata ka wata ka nɔɔba tia (666).

14

Be ba yakian womu

1 Yen biruwa na mɛɛra ma na Yãa kinɛ kpɛm te wa ta yõ Siɔnin guuru wɔllɔ. Tɔnu nɔrɔbun suba wunaa weeru ka nnɛ (144.000) ba ka nùn wãa mi, be ba win yĩsiru ka win Baaban yĩsiru yorua ben sirinɔ.

2 Ma na nɔɔ gagu nua wɔllun di nge surun bakarun wurenu, nge guru gbãra bakabu. Nɔɔ ge na nua ga sãawa nge ni mɔrɔku sowoba soomɔn swĩi.

3 Ba yõ sina kitarun wuswaaɔ, mi hunde koniba nnɛ ye ka guro guro be, ba wãa. Ba womu kpɔɔ mɔ̀ ge goo kun kpɛ̃ u gia ma n kun mɔ tɔnu nɔrɔbun suba wunaa weeru ka nnɛ be ba yakia handunian di.

4 Tɔn be, ba sãa be ba tii nɛnua dɛɛraru sɔɔ, ba ǹ kurɔ damaru koore. Ba Yãa kinɛ kpɛm te swĩiwa

baama kpuro mi ta dɔɔ. Ba bu yakiawa saa tɔmbun suunu sɔɔn di ba n ka sãa nge yãku gbiikii te ba Gusunɔ ka Yãa kinɛ kpɛm te kua.

5 Goo kun weesu nɔɔre ben nɔɔn di, ba sãawa taarɛ sarirugibu.

Wɔllun gɔradoba ita

6 Yera na kpam wɔllun gɔrado goo wa u yɔ̃ɔwa sere sere Gusunɔ wɔllɔ, wi u koo Labaari gea ye ya ku ra kpe kpara handuniagibun mi, tem baamɛre ka bweseru baatere ka barum baamɛre ka tɔmbu kpuron mi.

7 U nɔɔgiru sua u nɛɛ, i Gusunɔ nasio kpa i nùn bɛɛrɛ wɛ̃, domi saa ya tura u ka tɔmbu kpuro siri. I nùn sãawɔ wi u wɔllu ka tem taka kua ka nim wɔ̃ku ka bwii.

8 Wɔllun gɔrado yiruse u gbiikoo swĩi u nɛɛ, Babiloni, wuu bɔkɔ ge, ga wɔruma, ga wɔruma, ge, ge ga tɔmbu kpuro tilasi kua ba ka gen daa bɛrɛtɛkɛ bakan tam nɔra.

9 Gɔrado itase u gbiikobu yiru ye swĩi, ma u nɔɔgiru sua u nɛɛ, baawure wi u gbeeku yaa ye sãamɔ ka yen weenasia, ma u yen yĩsiru mɔ win sirirɔ ǹ kun mɛ win nɔmuɔ,

10 wiya u koo maa Gusunɔn mɔrun tam nɔ mɛ u koo wisi ka mɛn dam win mɔrun nɔra sɔɔ. Baawure wi u mɔ̀ nge mɛ, u koo tɔ̃ya wa dɔ̃ɔ ka sɔ̃ɔ bisu sɔɔ, gɔrado dɛɛrobu ka Yãa kinɛ kpɛm ten wuswaaɔ.

11 Dɔ̃ɔ wi u nùn tɔ̃ya mɔ̀ win wiisu su ko su n seemɔwa wɔllɔ ka baadommaɔ. Ba ǹ ko ba n maa wɛ̃rabu mɔ bururu ka yoka, be ba gbeeku yaa ye sãwa ka yen weenasia, ka be ba yen yĩsirun yĩreru mɔ.

12 Gari yi sɔɔ, n weenɛ naanɛ dokeobu bu tɛmana, be ba Gusunɔn wooda mɛm nɔɔwa ma ba Yesu naanɛ kua.

13 Yen biru na kpam nɔɔ gagu nua wɔllun di ga nɛɛ, n yeni yoruo, doo nɔɔrugiba be ba gbimɔ saa tɛ̃n di Yinnin naanɛ dokebu sɔɔ. Gusunɔn Hunde gerumɔ u mɔ̀, mɛya ni, ba koo wɛ̃ra, domi ben sɔm geerun are koo bu swĩi.

Handunian gɛ̃ɛbu

14 Yen biru na mɛɛra ma na guru wii kpikiru wa, goo sɔ̃ mi nge tɔnun bii. Yɛ̃ro sina furɔ wuraguu doke win wirɔ, ma u kɔmbɔ nɛni ge ga nɔɔ do.

15 Wɔllun gɔrado goo u yara sãa yerun di, ma u wi u sɔ̃ guru wiru wɔllɔ nɔɔgiru sua u nɛɛ, a wunɛn kɔmbɔ suo a gɛ̃, domi gɛ̃ɛbun sanam mu tura, handunia ya ye bu ka gɛ̃.

16 Yera wi u sɔ̃ guru wiru wɔllɔ u win kɔmbɔ doke handunia sɔɔ, ma u ye gã.

17 Gɔrado goo kpam yara sãa yerun di te ta wãa wɔllɔ, win tii maa kɔmbɔ nɛni ge ga nɔɔ do.

18 Gɔrado goo maa yarima saa yãku yerun di, wi u dam mɔ dɔ̃ɔn wɔllɔ. U gbãra tãa tãa u wi u kɔmbɔ nɔɔ durorɔ nɛni sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a wunɛn kɔmbɔ dokeo kpa a handunian dãa bii ni ba mɔ̀ resɛm sɔri, domi nu ye.

19 Gɔrado wi, u win kɔmbɔ doke ma u dãa binu sɔra. Ma u nu wisi Gusunɔn mɔru bakan dãa bii gama yerɔ.

20 Ba resɛm dãa bii ni gama nin gama yerɔ wuun biruɔ. Ma dãa bii gama yee ten min di yɛm mu koka mu tɛria sere kilo gooba wunɔbu (300), ma mɛn dukum maa tura sere dumin toro gɛndɛɔ.

15

Wɔllun gɔradoba

ka gbee swãa dãakinu

1 Yen biru, na kpam yĩreru garu wa Gusunɔ wɔllɔ, ta kpã ma ta bɛrum mɔ. Ye na wa wee. Wɔllun gɔradoba nɔɔba yiru ba gbee swãanu nɔɔba yiru nɛni. Niya nu sãa gbee swãa dãakinu, domi ni sɔɔra Gusunɔn mɔru ya koo ka kpe.

2 Yera na gãanu wa ni nu sãare yɛru dikiguu ge ga burinɛ ka dɔ̃ɔ. Na maa tɔn be wa be ba gbeeku yaa ye ka yen weenasia, ka yen yĩsirun damba tabu di. Tɔn be, ba yɔ̃

yɛru gen wɔllɔ ba mɔrɔkunu nɛni ni
Gusunɔ u bu wɛ̃.
3 Ba Mɔwisi Gusunɔn sɔm
kowon womu mɔ̀ ka maa Yãa kinɛ
kpɛnduguu ba mɔ̀,
“Yinni Gusunɔ dam kpurogii,
wunɛn sɔma kpã, ya maa sãa
maamaaki.
Wuna a tem kpuron sina boko.
Wunɛn swɛɛ yi sãa gem, yi dɛnde.
4 Yinni, wara kun wunɛn bɛrum mɔ.
Wara koo yina u wunɛn yĩsiru bɛɛrɛ
wɛ̃.
Domi wunɛ turowa a sãa dɛɛro.
Tem baamɛren tɔmba koo na
wunɛn mi, bu nun sã.
Domi baawure u wunɛn sɔm geenu
wa.”
5 Yen biru na mɛɛra na wa ba sãa
yeru kɛnia Gusunɔ wɔllɔ mi win
kuu bekurugira wãa.
6 Wɔllun gɔradoba nɔɔba yiru be
ba gbee swãanu nɔɔba yiru nɛni mi,
ba yara sãa yee ten min di. Ba
yãa kpikinu sebua ni nu dɛɛre wasa
wasa ma ba kpaki wuragii sɛ̃ke ben
gãasɔ.
7 Yera hunde koniba nnɛ ben
turo u gɔrado nɔɔba yiru ye yoruku
wuraginu nɔɔba yiru wɛ̃ ni nu
Gusunɔn mɔru yiba. Gusunɔ u
sãawa Yinni wi u wãa sere ka
baadommaɔ.
8 Ma sãa yee te, ta wiisu yiba
Gusunɔn yiiko ka win dam sõ. Goo
kun maa kpɛ̃ u du mi sere wɔllun
gɔradoba nɔɔba yirun gbee swãanu
nɔɔba yiru ye, yu ka wiru goora.

16

Gusunɔn mɔrun yorukunu

1 Yera na nɔɔgiru garu nua saa sãa
yee ten min di ta wɔllun gɔrado be
sõɔwa ta nɛɛ, bu doo bu Gusunɔn
mɔrun yorukunu nɔɔba yiru wisi
handunia sɔɔ.
2 Gɔrado gbiikoo u da ma u win
yoruku wisi temɔ. Yera bwisi tobi
bu wisi nge fɔrɔnu be ba gbeeku
yaa yen yĩreru mɔ ba yen weenasia
sãamɔ.
3 Sanam mɛya gɔrado yiruse u
win yoruku wisi nim wõku sɔɔ.
Nim mɛ, mu gɔsia nge tɔn gorun
yɛm, ma hunde koni baayere ya gu
nim mɛ sɔɔ.
4 Yera gɔrado itase u win yoruku
wisi daa bakanu ka bwii sɔɔ, ma nim
mu gɔsia yɛm.
5 Ma na gɔrado winin nɔɔ nua wi
u dam mɔ nim wɔllɔ, u nɛɛ, Dɛɛro,
wunɛ wi a wãa, a raa maa wãa, wuna
a sãa gemgii a ka siri mɛsum.
6 Domi ba naanɛ dokeobu ka
Gusunɔn sɔmɔbun yɛm yari, ma a
bu yɛm wɛ̃ bu nɔ. Mɛya ba ka weenɛ.
7 Yen biru na nɔɔ gagu nua saa
yãku yeru min di ga nɛɛ, geema
Gusunɔ Yinni dam kpurogii, wunɛn
siribu sãa gem bu maa dɛnde.
8 Yera gɔrado nnɛse u win yoruku
wisi sõɔ wɔllɔ, ma sõɔ u dam wa u ka
tɔmbu dõɔ kpakiri.
9 Ma tɔmba dõɔ kpakirira yam
susu bakarun sõ. Ma ba Gusunɔn
yĩsiru gari kam gerusi wi u yiiko mɔ
gbee swãa nin wɔllɔ. Adama ba yina
bu gõru gɔsia bu nùn bɛɛrɛ wɛ̃.
10 Yera gɔrado nɔɔbuse u win
yoruku wisi gbeeku yaa yen sina
kitaru wɔllɔ. Ma n kua yam wõkuru
ketem yen bandun tem sɔɔ. Ma
tɔmbu ba ben yari temmɔ wuriri-
bun sõ.
11 Ma ba Wɔrukoo gari kam
gerusi ben wuriribu ka bwisinun
sõ. Adama ba yina bu ben kom
kõsum deri.
12 Yera gɔrado nɔɔba tiase u win
yoruku wisi daa bakaru sɔɔ te ba mɔ̀
Efarati, ma ta gbera mam mam tu ka
sõɔ yari yerun sinambu swaa kɛ̃ bu
tɔbura.
13 Ma na wɛrɛkunu ita wa ni nu
tii gɔsia nge surenu, nu yarimɔ yaa
binti binti ten nɔɔn di ka gbeeku yaa
yen nɔɔn di ka maa sɔmɔ weesugiin
nɔɔn di.
14 Wɛrɛku ni, nu sãawa Setam
bwãabu, be ba maamaaki mɔ̀, ma ba
dɔɔ handunia kpuron sinambun mi
bu ka bu mɛnna bu tabu ko Gusunɔ
Yinni dam kpurogiin siribun tõru
sɔɔ.
15 Ma Yesun nɔɔ ga nɔɔra u
nɛɛ, wee, na sisi nge gbɛnɔ. Doo

nɔɔrugiiwa wi u swaa mɛɛra ma u win yãnu kparenu sãa u ku ka swaa wɔri tereru kpa u sekuru wa batuma sɔɔ.
16 Yera wɛrɛku ni, nu sinambu kpuro mɛnna gam gum mi ba ra soku ka Heberum Aamagedom.
17 Yen biru, gɔrado nɔɔba yiruse u win yoruku wisi wom dirum sɔɔ. Ma nɔɔgiru gara nɔɔra sina kitarun di sãa yerɔ ta nɛɛ, gari kpa.
18 Yera guru maakinu seewa ka wurenu ka guru gbãsukubu ka tem yĩiru bakabu. Tem yĩiru bin kpãara banda. Bin bweseru ta ɲ koore saa mìn di ba tɔnu taka kua.
19 Wuu bɔkɔ ge, ga kurana wasi ita, ma tɔn tukobun wusu su wɔruka. Gusunɔ u Babiloni, wuu bɔkɔ ge yaaya ma u gu win mɔru bakan nɔran tam wẽ gu nɔ.
20 Tem burenu kpuro nu doona, guunu kun maa waarɔ.
21 Yera guru kpee bakanu, nìn teera kilo weeru tura, nu tɔmbu wɔriki wɔllun di. Ma ba Gusunɔ gari kam gerusi guru kpee nin nɔni swãarun sõ domi nɔni swãa te, ta banda.

17

Kurɔ tanɔ kpoko

1 Yera gɔradoba nɔɔba yiru be ba yorukunu nɔɔba yiru ye nɛni, ben turo u na u man sõɔwa u nɛɛ, n na u koo man sõɔsi nge mɛ ba koo ka kurɔ tanɔ kpoko wi siri bu sɛɛyasia wi u sõ nim bakam wɔllɔ.
2 Handunian sinamba ka kurɔ tanɔ kpoko wi daa bɛrɛtɛkɛ kua, ma kurɔ tanɔ win daa bɛrɛtɛkɛn tam mu handunian tɔmbu laakari bira.
3 Sanam mɛya gɔrado wi, u nɛn bwẽra sua kãsi kãsikum u ka da gbaburɔ. Miya na kurɔ goo wa u sõ gbeeku yaa swãa gaan wɔllɔ. Yen baama ba yĩsi kõsunu yorua ma ya winu nɔɔba yiru mɔ ka kɔbi wɔkuru.
4 Kurɔ wi, u yãnu sebua ni nu kɔrɔnnɔ ka swãa tobe sãa, ma u buraru kua ka wura ka goo kpee gobi bɛkɛginu ka goo kpikinu. U wuran nɔra nɛni win nɔmaɔ yè sɔɔ gãa kõsunu ka win kurɔ tanɔ disi yiba.
5 Win sirirɔ yĩsiru gara yorua tèn tubusianu sãa asiri. Yĩsi te wee, Babiloni baka, handunian kurɔ tanɔbu ka daa bɛrɛtɛkɛ kpuron mɛro.
6 Ma na wa tɔn be ba Yesu naanɛ doken yɛm ka maa be ba win seeda din yɛm mu kurɔ wi bãarumɔ.

Ye na nùn wa, na biti soora gem gem.
7 Yera gɔrado wi, u man sõɔwa u nɛɛ, mban sõna na biti soore. U koo man kurɔ win asiri tubusia ka maa gbeeku yaa ye u sɔni, ye ya winu nɔɔba yiru ka kɔbi wɔkuru mɔ.
8 Gbeeku yaa ye na wa mi, ya raa wasi adama ya ɲ maa wãa. Ɲ n sosi ya koo yari wɔru bɔkɔ nɔru sariruguun di yu da kam koo yerɔ. Handunian tɔmbu, bèn yĩsa kun wãa wãarun tireru sɔɔ bu sere handunia tore, ba koo biti soora bà n gbeeku yaa ye wa ya kpam kurama. Domi ya raa wasi adama ya ɲ maa wãa.
9 Ye ya bwisi bikiamɔ wee. Winu nɔɔba yiru ye, ya sãawa guunu nɔɔba yiru nìn wɔllɔ kurɔ wi, u sõ. Ya maa kpam sãa sinambu nɔɔba yiru.
10 Be nɔɔbu ba wɔruma kɔ, turo u gina wãa, wi u tie u ɲ tunumam kpa. Sanam mɛ u koo maa na, u ɲ koo tɛ.
11 Ma gbeeku yaa ye ya raa wasi ma ya kun maa wãa, yen tiiwa ya sãa sunɔ nɔɔba itase, u yarawa nɔɔba yiru yen min di ma u dɔɔ kam koo yerɔ.
12 Kɔbi wɔku te na maa wa mi, ta sãawa sinambu wɔkuru be ba kun gina bandu dim kpa, adama ba koo yiiko wa bu bandu di kɔbi tia ka gbeeku yaa ye sannu.
13 Be wɔku te kpuro, himba tia ba mɔ, ba koo ben dam ka ben yiiko gbeeku yaa ye wẽ.
14 Ba koo ka Yãa kinɛ kpɛndu tabu ko, adama Yãa kinɛ kpɛm te, ta koo bu tabu di yèn sõ ta sãa yinnibun

Yinni ka sina boko. Ma be Gusunɔ u soka u gɔsa, be ba sãa bɔrɔkiniba, be ka Yãa kinɛ kpɛm te sannu ba koo maa sinam be tabu di.
15 Gɔrado wi, u maa man sõɔwa u nɛɛ, nim mɛ na wa mi, mèn wɔllɔ kurɔ tanɔ wi, u sõ, mu sãawa tɔmbu ka tɔn wɔru guni ka tem dabinun tɔmbu ka bwese dabinu.
16 Kɔbi wɔku te na maa wa mi ka gbeeku yaa ye, ye kpurowa ya koo kurɔ tanɔ wi tusi. Ba koo ye u mɔ kpuro sua kpa bu nùn deri tereru. Ba koo win yaa tem kpa bu ye ya tie dõɔ mɛni muku muku.
17 Domi Gusunɔ u dera ba win gõru kĩru kua. U dera ba nɔɔ tia kua ba ben sinandun yiiko gbeeku yaa ye wɛ̃, sere win gari yi ka koora.
18 Kurɔ wi na wa mi, u maa sãawa wuu bɔkɔ ge ga tem kpuron sinambu taare.

18

Babilonin wɔrumaa

1 Yenin biru na kpam wɔllun gɔrado goo wa u saram wee wɔllun di. U yiiko baka mɔ, win buram, u ballimɔwa pari pari handunia kpuro sɔɔ.
2 U nɔɔgiru sua u nɛɛ, ya wɔruma, Babiloni baka ye, ya wɔruma. Ya tɛ̃ kua Setam bwãabun wãa yeru ka wɛrɛku kõsu baageren kuku yeru ka gunɔ bɔrɔnugisu ka si su gɔbun wãa yeru.
3 Domi tem kpuron tɔmbu ba yen daa bɛrɛtɛkɛn tam nɔra. Handunian sinambu ba ka ye kurɔ tanɔ kookoosu kua, ma handunian tenkuba ba kua gobigibu yen daa bɛrɛtɛkɛn kpãarun sõ.
4 Yera na kpam nɔɔ gagu nua wɔllun di ga nɛɛ, i yarima nɛn tɔmbu, i yarima yen min di kpa i ku ka ye yen durum bɔnu ko kpa i ku ra tii kpɛ̃ɛ yen gbee swãanu sɔɔ.
5 Domi yen durum ya wɔllu girari, ma Gusunɔ u yen kom kõsum yaaya.
6 I ye kɔsieyo nge mɛ ya bɛɛ kua. I ye kɔsieyo nge mɛ ya bɛɛ kuan nɔn yiru. I yen nɔra yibio ka tam mɛ mu bɔɔbu nɔn yiru n kere nge mɛ ya bɛɛ sɔka.
7 I ye tõya ka nuku sankiranu kɔsio, nge mɛ ya yen yiiko ka dukian doo nɔɔru di. Domi ya yen tii sõɔwa ya nɛɛ, wee, ya sõ nge sina boko, ya ǹ sãa gɔmini. Mɛya ya ǹ maa nuku sankiranu wasi pai.
8 Yen sõ, yen gbee swãara koo ye deema sõɔ teerun sõɔ, baranu ka nuku sankiranu ka maa gõɔru, kpa yu dõɔ mwaara muku muku. Domi Yinni Gusunɔ wi u ye siri u sãa damgii.
9 Handunian sinambu kpuro be ba ka ye kurɔ tanɔru ka daa bɛrɛtɛkɛ kua ba koo swĩ, ba koo weeweenu ko yen sõ, sanam mɛ ba yen dõɔ mwaarabun wiisu mɛɛra.
10 Ba ko ba n yõ n dɛsire yèn sõ ba yen nɔni swãarun bɛrum mɔ, kpa bu nɛɛ, Babiloni wuu bɔkɔ damguu, a kam kua, a kam kua. Kɔbi tia sɔɔra siribu nun di.
11 Handunian tenkuba ba koo ye swĩisi ka nuku sankiranu yèn sõ goo kun maa ben kianu dwemɔ
12 ni nu sãa wura ka sii geesu ka kpee gobi bɛkɛginu ka goo kpikinu ka beka ye ba kua ka wɛ̃ɛ damgii, ka ni ba kua ka kɔrɔnnɔ ka beku mari marinu ka maa beku wunɔmginu. Goo kun maa dãa gobigia dwemɔ ka yabu bwese bweseka ye ba kua ka suunu donnu ka dãa yĩsinuginu ka sii gandu ka sisu ka kpee kpikinu,
13 ka maa dãrun kokosun buuru te ba mɔ̀ kanɛli, ka kpee yãnu ka turare ka gum mɛ ba mɔ̀ miru, ka gum swãm ka tam ka gum ka som ka alikama ka nɛɛ ka yãanu ka dumi ka yin kɛkɛba ka maa tɔmbun tii.
14 Ma tenku be, ba ye sõɔwa ba nɛɛ, gãa geenu kpuro ni a ra raa kã nu n sãa wunɛginu nu nun doonari, wunɛn dukia ka gãa buranu kpuro nu nun nɔma yande, tɔnu kun maa ni wasi pai.
15 Gãanu kpuron tenkuba be ba yen sõ kua dukiagibu, ba koo yõra

n tonde, ba n sumɔ ba n weeweenu
mɔ̀ yen nɔni swãarun bɛrum sõ
16 ba n mɔ̀, wee, wuu bɔkɔ ge,
ga kam kua ge ga raa tii buraru
bɛra ka yãa ni ba kua ka wɛ̃ɛ damgii
ka ni ba kua ka kɔrɔnnɔ ka beku
wunɔmginu ka sere maa wuraba ka
kpee gobi bɛkɛginu ka goo kpikinu.
17 Ma kɔbi tia sɔɔ gen dukia kpuro
ya kam kua.

Goo nimkusu kpuron wirugibu
ka be ba dua sɔɔ ka goo nimkusun
sɔm kowobu ka be kpuro gesi be ba
dim waamɔ nim wɔ̃ku sɔɔ, ba yɔ̃ra
ba dɛsire
18 ba nɔɔgiru sua ye ba wuu gen
dɔ̃ɔ mwaarabun wiisu wa ba nɛɛ,
wuu gagu maa sari nge wuu bɔkɔ
geni.
19 Ba tii yanim wisimɔ winɔ ba
sumɔ ka nuku sankiranu ba nɔɔgiru
mɔ̀ ba mɔ̀, wuu bɔkɔ ge, ga kam
kuawa. Gen dukiawa be ba goo
nimkusu mɔ ba ka kua gobigibu.
Ma kɔbi tia sɔɔ ye kpuro ya kua
bansu.
20 Wɔllu, a gɔ̃ru doro wuu gen sõ.
Bɛɛ maa naanɛ dokeobu ka gɔrobu
ka Gusunɔn sɔmɔbu, i gɔ̃ru doro yèn
sõ Gusunɔ u gu siri ye ga bɛɛ kuan sõ.
21 Yera wɔllun gɔrado damgii goo
kperu sua ta ka nɛɛ bakaru nɛ ma
u tu sure nim wɔ̃ku sɔɔ u nɛɛ, nge
mɛya ba Babiloni wuu bɔkɔ ge sura
temɔ ka dam, ga ǹ maa waarɔ pai.
22 Ba ǹ koo maa mɔrɔkunun swĩi
nɔ wunɛn mi ka wom kowobu ka
gaasiranu ka kɔbi. Ba ǹ koo maa
sɔm bwese bwesekan kowobu wa,
ba ǹ koo maa nɛɛ te ba nammɔn
damu nɔ.
23 Ba ǹ maa fitilan yam bururam
wasi mi, ba ǹ maa kurɔ kpaa
durɔbu ka kurɔ kpaobun nɔɔ
nɔɔmɔ. Wunɛn tenkubara ba raa
dam bo handunia gira sɔɔ, ma a ka
wunɛn dobo dobo tem kpurogibu
nɔni wɔ̃kua.
24 Ba maa Gusunɔn sɔmɔbun yɛm
ka naanɛ dokeobugum wa wunɛ sɔɔ
ka be kpuron yɛm gesi be ba go
handunia kpuro sɔɔ.

19

1 Yen biru na nɔɔ nua nge tɔn
wɔrun wurenu wɔllɔ ga nɛɛ, su
Gusunɔ bɛsɛn Yinni siara. U sãawa
faaba kowo, u yiiko ka dam mɔ.
2 Win siribu sãa gem bu maa
dɛnde. Domi u kurɔ tanɔ kpoko wi
siri wi u handunia kpuro sanka ka
win daa bɛrɛtɛkɛ ma u nùn sɛɛyasia
yèn sõ u win sɔm kowobu go.
3 Ma ba kpam nɔɔgiru sua ba
nɛɛ, su Gusunɔ siara, wuu bɔkɔ gen
dɔ̃ɔ wiisu ko n yɔɔmɔwa sere ka
baadommaɔ.
4 Yera guro gurobu yɛnda nnɛ ye
ka hunde koni nnɛ ye, ba kpuna
Gusunɔn wuswaaɔ mi u sõ win sina
kitarɔ, ba nùn sãwa ba nɛɛ, ami, su
Gusunɔ siara.

Yãa kinɛ kpɛndun

kurɔ kpaa tɔ̃ɔ bakaru

5 Sanam mɛya nɔɔ gaga maa nɔɔra
saa sina kitaru gian di ga nɛɛ, i
Gusunɔ bɛsɛn Yinni siaro bɛɛ win
sɔm kowobu kpuro, bɛɛ be i nùn
nasie, baka ka buu.
6 Yera na nɔɔ nua nge tɔn wɔrun
wurenu, ga sãa nge surun bakaru
ǹ kun mɛ guru gbãsuku bakanu,
ga nɛɛ, su Gusunɔ bɛsɛn Yinni dam
kpurogii siara domi u bandu di.
7 I de su yɛ̃ɛri kpa bɛsɛn nuki yi
dora. I de su nùn bɛɛrɛ wɛ̃ domi Yãa
kinɛ kpɛndun kurɔ kpaara tunuma,
kurɔn tii maa sɔɔru kpa.
8 Ba dera u yãa kpiki bɛɛrɛginu
sebua ni nu dɛɛre wasa wasa.
Yãa bɛɛrɛgii ni, nu sãawa naanɛ
dokeobun kookoo geesu.
9 Yera gɔrado wi, u man sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, a yeni yoruo, doo nɔɔrugiba be
ba dim soka Yãa kinɛ kpɛndun kurɔ
kpaa yerɔ.

U maa man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, gari yi,
Gusunɔn gari geen tii tiiwa.
10 Yera na yiira win naasɔ n ka
nùn sã, adama u nɛɛ, n ku ko mɛ,
u sãawa nɛn sɔm kowosi ka maa
nɛn berusebu kpurogii be ba Yesun
gem seeda di, n Gusunɔ sãawɔ.

Domi seeda ye ba Yesu diiya, yeya
ya sãa Gusunɔn sɔmɔbun garin nu-
uru.

Maasɔ dum kaagii

11 Na maa wa Gusunɔ wɔlla
wukiara ma dum kaa gaa kurama.
Wi u ye sɔni win yĩsira Gemgii ka
Bɔrɔkini. Gem sɔɔra u ra siri, mɛya
u ra maa ka tabu ko.
12 Win nɔni sãawa nge dõɔ yara,
ma u sina furɔ dabinu doke win
wirɔ. Ba yĩsiru garu yorua win sirirɔ
te goo kun yɛ̃ ma n kun mɔ wi turo.
13 U yaberu sebua te ba wasa yɛm
sɔɔ. Win yĩsira Gusunɔn gari.
14 Wɔllun tabu kowobu ba nùn
swĩi ba dum kaaba sɔni, ma ba yabe
kpiki bɛɛrɛginu sebua ni nu dɛɛre
wasa wasa.
15 Win nɔɔn di takobi nɔɔ doragia
yara ye u koo ka tem dabinun
tɔmbu tabu di. U koo bu kpara ka
sii bokuru kpa u dãa binun nim
gama mɛ mu sãa Gusunɔ Yinni dam
kpurogiin mɔru baka.
16 Win yaberɔ ka win taarɔ yĩsi
teniwa ta yorua, sina boko ka yinni-
bun Yinni.
17 Na maa wɔllun gɔrado goo wa
u yõ sõɔ sɔɔ. Ma u gunɔsu kpuro
nɔɔgiru sue si su yõɔwa sere sere
wɔllɔ u nɛɛ, i mɛnnama Gusunɔn
dim soku yerɔ.
18 I na kpa i sinambu ka tabu
sinambun yaa di ka tabu kowo
damgibugia, ka dumi ka yin
maasɔbugia ka sere tɔmbu kpuron
yaa, yobu ka tii mɔwɔbu, baka ka
buu.
19 Yera na gbeeku yaa ye wa ka
handunian sinambu ka ben tabu
kowobu. Be kpuro ba mɛnna bu ka
wi u duma sɔni mi tabu ko ka win
tabu kowobu.
20 Ba gbeeku yaa ye mwa ka
sɔmɔ weesugii wi sannu, wi u raa
sɔm maamaakiginu kua gbeeku
yaa yen nɔni biru. Win sɔm
maamaakiginun sõna u bu nɔni
wõkua be ba raa gbeeku yaa yen
yĩreru mɔ, ma ba yen weenasia
sãwa. Ba gbeeku yaa ye ka sɔmɔ
weesugii wi kpɛ̃ɛ wasi wasiru dõɔ
bweru sɔɔ, wi u mwaaramɔ ka sõɔ
bisu.
21 Ba ben tabu kowobu go ka
takobi ye ya yara saa maasɔ win
nɔɔn di. Ma gunɔsu kpuro su ben
yaa di su deba.

20

Wõɔ nɔrɔbu

1 Yen biru na kpam wɔllun gɔrado
goo wa u saram wee wɔllun di,
u wɔru bɔkɔ nɔru sariruguu gen
kɔkɔrɔ nɛni ka yɔni bɛkɛ.
2 U yaa binti binti te sɛ̃re ye ya
sãa gasɔn waa ye ba mɔ̀ Yibirisi ka
Setam, ma u ye bɔkua ka yɔni yi,
sere wõɔ nɔrɔbu (1.000).
3 Ma gɔrado wi, u ye bɔrie wɔru
bɔkɔ ge sɔɔ, u bɛrisi ma u yĩreru doke
kpa yu ku maa ka bwesenu kpuro
nɔni wõke sere wõɔ nɔrɔbu yu ka
kpe. Yen biruwa ba koo ye kɛnia bu
ye kusia saa fiiko.
4 Na maa sina kitanu wa. Be ba
sõ nin wɔllɔ ba bu yɔllaa kua bu ka
siribu ko. Na maa tɔmbun hundeba
wa be ba wiru bura Gusunɔn gari ka
Yesun seedan sõ, ka be ba ǹ gbeeku
yaa ye sãwa ǹ kun mɛ yen weenasia,
ba ǹ maa wure ba n yen yĩreru mɔ
ben sirinɔ ǹ kun mɛ ben nɔmaɔ. Ba
seewa gɔrin di ma ba bandu di ka
Kirisi sannu wõɔ nɔrɔbu.
5 Yeniwa ya sãa gɔribun see
gbiikibu. N deema, gɔri be ba tie ba
ǹ seewe gɔrin di sere wõɔ nɔrɔbu
ye, yu ka yibu.
6 Doo nɔɔrugiba be ba bɔnu mɔ
see gbiikibu sɔɔ. Ba sãa be ba wuna
nɛnɛm Gusunɔn sõ. Gɔɔ yiruse kun
maa yiiko mɔ be sɔɔ, domi ba ko
ba n sãawa Gusunɔ ka Kirisin yãku
kowobu, ba ko n ka nùn bandu dii
wõɔ nɔrɔbu.

Ba Setam tabu di

7 Wõɔ nɔrɔbu yà n yiba ba koo
Setam yõsu yen pirisɔm di,
8 ya koo yari yu da yu handunian
bwesenu kpuro nɔni wõke ni ba mɔ̀
Magɔgu ka nin wirugii Gɔgu, kpa yu

nu mɛnna bu ka tabu ko. Ba koo dabia nge nim wɔ̃kun goorun yani sɛɛri.
9 Be wee ba wee ba tɛrie, tem kpuro sɔɔ ma ba naanɛ dokeobun sansani sikerena ka wuu ge Gusunɔ u kĩ. Adama u dera dɔ̃ɔ u sarama wɔllun di, ma be kpuro ba dɔ̃ɔ mwaara.
10 Yera ba Setam ye ya raa tɔmbu nɔni wɔ̃kua kpɛ̃ɛ dɔ̃ɔ bwerɔ wi u mwaaramɔ ka sɔ̃ɔ bisu, mì sɔɔ ba raa gbeeku yaa ye ka sɔmɔ weesugii wi kpɛ̃ɛ. Miya ba koo nɔni swãa bakaru wa wɔ̃kuru ka sɔ̃ɔ sɔɔ sere ka baadommaɔ.

Siri dãakibu

11 Yera na maa sina kita kpiki bakaru wa ka wi u sɔ̃ ten wɔllɔ. Ma tem ka wɔlla duka doona win wuswaan di, yen gaa kun maa waarɔ.
12 Yen biru na gɔribu wa, baka ka buu, ba yɔ̃ sina kita ten wuswaaɔ. Ma ba tirenu wukia ka maa tireru garu te ba mɔ̀ wãarun tireru. Ba gɔribu siri nge mɛ ben kookoosu nɛ si ba yorusi tire ni sɔɔ.
13 Sanam mɛya nim wɔ̃ku ga ka gen gɔribu na, ma gɔɔ ka gɔribun wãa yera maa ka begibu na be ba raa nɛni. Ma ba be kpuro siri nge mɛ ben baawuren kookoosu nɛ.
14 Yera ba gɔɔ ka gɔribun wãa yee te sua ba kpɛ̃ɛ dɔ̃ɔ bwee te sɔɔ. N deema, dɔ̃ɔ bwee tera ta sãa gɔɔ yiruse.
15 Baawure wìn yĩsiru ba ǹ yorua wãarun tire te sɔɔ, ba nùn sua ba kpɛ̃ɛ dɔ̃ɔ bwee te sɔɔ.

21

Wɔn kpaaru ka tem kpam

1 Yen biruwa na wɔn kpaaru ka tem kpam wa. Wɔn gururu ka tem gurum baa doona, nim wɔ̃ku ga ǹ maa wãa.
2 Ma na wuu dɛɛrɔ wa, ge ga sãa Yerusalɛmu kpaa, ga saram wee Gusunɔ wɔllun di, ga sɔɔru sãa nge kurɔ kpao wi u buraru sãa u win durɔ mara.
3 Na maa nɔɔgiru nua sina kitarun di ta nɛɛ, wee tɛ̃, Gusunɔn wãa yera wãa tɔmbun suunu sɔɔ, u ko n wãa ka be, ba koo maa ko wigibu. Gusunɔn tii u ko n wãa ben suunu sɔɔ.
4 U koo bu ben nɔni yĩresu kpuro woka. Gɔɔ kun ko n maa wãa ka win nuku sankiranu ka swĩi ka wuriribu domi gasɔn gãanu nu doona kpuro.
5 Sanam mɛya wi u sɔ̃ sina kitarɔ u nɛɛ, wee na gãanu kpuro kua kpaanu.
U maa man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n yeni yoruo domi win gari, gari geeya, yi maa sãa naanɛgii.
6 Ma u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ye kpuro ya kpa, wiya gãanu kpuron tore ka nin wii gowo wiya maa gbiikoo ka dãako. Baawure wi nim nɔru ga mɔ̀ u koo nùn nim kɛ̃ nim wãarugim bwian di n kun ka kɔsiaru.
7 Baawure wi u tabu di, win tubi wee, u ko n sãa win Yinni kpa wi, u maa ko win bii.
8 Adama bɛrurobu ka naanɛ doke sarirugibu ka kom kɔ̃sumgibu ka tɔn gowobu ka sakara kowobu ka dobo dobogibu ka bũu sãɔbu ka wee kowobu kpuro, ba koo ben bɔnu wa dɔ̃ɔ bwerɔ wi u mwaamɔ ka sɔ̃ɔ bisu. Yera ya sãa gɔɔ yiruse.

Yerusalɛmu kpaa

9 Yera gɔradoba nɔɔba yiru be ba raa yorukunu nɔɔba yiru nɛni nì sɔɔ gbee swãanu nɔɔba yiru wãa, ben turo u na u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n na, u koo man kurɔ kpao sɔ̃ɔsi wi u sãa Yãa kinɛ kpɛm ten kurɔ.
10 Sanam mɛya gɔrado wi, u nɛn bwɛ̃ra sua kãsi kãsikum u ka da guu bakaru garun wɔllɔ. U man Yerusalɛmu wuu dɛɛrɔ ge sɔ̃ɔsi ga saram wee Gusunɔ wɔllun di,
11 ga ballimɔ Gusunɔn yiikon giriman sɔ̃ nge kpee sɔ̃ɔ tiro gobi bɛkɛguu ge ba mɔ̀ yasipu, ge ga dɛɛre nge diki kpika.
12 Ma gbãra bakara gu sikerenɛ te ta kɔnnɔsu wɔkura yiru mɔ, ma wɔllun gɔradoba wɔkura yiru ba

kənnə si kɔ̃su. Kənnə si sɔɔra Isirelin bibun bwesenu wəkura yirun yĩsa yorua.
13 Gbãra ten goonu nnɛ nnɛ ye, kənnəsu ita itawa nu mə. Kənnəsu ita wãa sɔ̃ɔ duu yeru gia, ita maa wãa sɔ̃ɔ yari yeru gia, ma ita ita wãa yɛ̃sa ka yɛ̃sa.
14 Ba wuu gen gbãraru swĩiwa kpenu wəkura yirun wəllə, nìn wəllə ba Yãa kinɛ kpɛndun gərobu wəkura yirun yĩsa yorua.
15 Wəllun gərado wi u ka man gari kua u yĩirutia wuragia nɛni u ka wuu ge yĩire ka gen kənnəsu ka gen gbãraru.
16 Wuu gen goonu kpuro nu nɛwa, gen yasum ka gen dɛ̃ɛbu tia. Gərado wi, u gu yĩira ka win yĩirutia. Wee, gen dɛ̃ɛbu kua kilo nərəbun suba yiru ka goobu (2.200). Mɛya maa gen yasum ka gen gurum.
17 Gərado wi, u maa gbãra te yĩira ma ta kua gəm soonu wunaa weeru ka nnɛ. U yĩirumə ka win yĩirutia yèn bweseru təmba maa mə.
18 Ba wuu gen gbãraru kuawa ka kpee gobiginu ni nu nəni bwese bweseka mə ma ba wuu gen tii kua ka wuran tii tii ye ya dɛɛre nge diki.
19 Ba wuu gen gbãrarun kpɛɛkpɛɛku buraru kua ka kpee gobiginu. Kpee nin gbiikira ni nu nəni swãaru mə, nin yiruseru ni nu nəni boogu mə, itaseru ni nu nəni bwese bweseka gɛɛ mə, nnɛseru ni nu nəni wuru beku mə.
20 Nəəbuseru ni nu nəni bɛrə wuru mə, nəəba tiaseru ni nu nəni swãaru mə, nəəba yiruseru ni nu nəni wuru beku mə, nəəba itaseru ni nu nəni berə wuru mə, nəəba nnɛseru ni nu nəni dəm buuru mə, wəkuruseru ni nu nəni wuru beku ka dəm buuru mə, wəkura tiaseru ni nu nəni dəm buuru ka swãaru mə, wəkura yiruseru ni nu nəni gaadura mə.
21 Ma ba gamboba wəkura yiru kua ka kpee kpiki gobi bɛkɛginu wəkura yiru. Ba gambo baayere kua ka kpee kpiki nin teeru. Ma ba wuu gen swaa kua ka wuran tii tii ye ya sãa nge diki kpika.
22 Na ǹ sãa yeru wa wuu ge sɔɔ yèn sɔ̃ Gusunə Yinni dam kpurogiin tii ka maa Yãa kinɛ kpɛm te, ba sãa gen sãa yeru.
23 Wuu ge, ga ǹ maa sɔ̃ɔ ǹ kun mɛ surun bukata mə ga n ka yam dɛɛre, yèn sɔ̃ Gusunən yiikon girima ballimə ge sɔɔ, ma Yãa kinɛ kpɛm te, ta sãa gen fitila.
24 Tem kpuron təmbu ba koo sĩ gen yam bururam sɔɔ, kpa tem girum sinambu bu ka ben yiiko ye ba raa mə na ge sɔɔ.
25 Wuu gen kənnəsu su ko su n kɛniarewa saa baayere, domi wɔ̃kura kun maa koorə mi.
26 Ba koo ka tem kpuron yiiko ka mɛn bɛɛrɛ na wuu ge sɔɔ.
27 Adama gãa kɔ̃sunu kun duə wuu ge sɔɔ pai, mɛya maa tənu wi u kom kɔ̃sum ka weesu mɔ̀. Be ba koo du mi, beya bèn yĩsa ba yorua Yãa kinɛ kpɛm ten tireru sɔɔ te ta sãa wãarun tireru.

22

1 Gərado wi, u man nim wãarugim daaru sɔ̃ɔsi te ta ballimə nge diki kpika, te ta kokumə Gusunə ka Yãa kinɛ kpɛm ten sina kitarun di.
2 Ma ta kokusimə wuu gen swaan suunu sɔɔ. Dãa wãaruginu yɔ̃ daa ten goo gooka ni nu ra ma nən wəkura yiru wɔ̃ɔ tia sɔɔ, nən teeru suru baawure. Dãa nin wurusa ba ra ka tim ko bu ka tem kpuron təmbu bɛkia.
3 Bɔ̃ri gɛɛ kun ko n maa wãa wuu ge sɔɔ.

Gusunə ka Yãa kinɛ kpɛm ten sina turara ta ko n wãa mi, kpa win sɔm kowobu bu nùn sã.
4 Ba koo win wuswaa wa kpa win yĩsiru ta n yorua ben sirinə.
5 Wɔ̃kura kun ko n maa wãa mi. Ba ǹ ko ba n fitilan yam bururam bukata mə ǹ kun mɛ sɔ̃ɔgim, domi Yinni Gusunəwa u ko n sãa ben yam

bururam. Ba koo maa bandu di sere ka baadommaɔ.

Yesun wuramaru

6 Yera gɔrado wi, u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, gari yini gari geen tiiwa, yi maa naanɛ mɔ. Gusunɔ wi u win sɔmɔbu kpare, u win gɔrado gɔrima win sɔm kowobun mi u ka bu sɔ̃ɔsi ye ya koo ko ɲ̀ n sosi fiiko.

7 Yesu nɛɛ, wee u sisi u ɲ̀ tɛɛmɔ. Doo nɔɔrugiiwa wi u tire tenin gari mɛm nɔɔwa.

8 Nɛ Yohanu na yabu yeni nua, na maa ye wa. Ye na ye nua na ye wa na kpa, na kpuna wɔllun gɔrado win wuswaaɔ wi u man ye kpuro sɔ̃ɔsi, n ka nùn sã.

9 Adama u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n ku ko mɛ, u sãawa nɛn sɔm kowosi ka nɛn beruse Gusunɔn sɔmɔbugii, ka sere be kpurogii be ba tire tenin gari mɛm nɔɔwa. N Gusunɔ sãawɔ.

10 Yera u maa nɛɛ, n ku tire tenin gari bere domi saa ya turuku kua yi ka koora.

11 Wi u kɔ̃sa mɔ̀ u n win kɔ̃sa mɔ̀ u n bɔ. Wi u daa disinugia mɔ̀, u n win daa disinugia mɔ̀ u n bɔ. Wi u maa gea mɔ̀ u n win gea mɔ̀ u n bɔ. Wi u maa ṣãa ṭɔn dɛɛro u de Gusunɔ u n maa nùn dɛɛrasiamɔ.

12 Yesu nɛɛ, wee, u sisi u ɲ̀ tɛɛmɔ. U koo ka are na u baawure kɔsia nge mɛ win sɔmbura nɛ.

13 Wiya u sãa gbiikoo ka biruko, wiya gãanu kpuron tore ka nin wii gowo.

14 Doo nɔrugiba be ba ben yãnu tea wasa wasa, ba n ka bɔnu mɔ dãa wãarugirun binu sɔɔ kpa bu du wuu ge sɔɔ, saa gen kɔnnɔn di.

15 Adama kom kɔ̃sum kowoba kun duɔ wuu ge sɔɔ, ka dobo dobo kowobu ka sakara kowobu ka tɔn gowobu ka bũu sãɔbu ka baawure wi u weesu kĩ u mɔ̀.

16 Wi, Yesu u bɛɛ win gɔrado gɔria u ka bɛɛ gari yini sɔ̃ win yigbɛnun sɔ̃. Wiya Dafidin sikadobu wi u sãa nge kpii kpaaru win yɛnuɔ. U sãawa yam sãrerun kpera ye ya ballimɔ.

17 Hunde Dɛɛro ka maa kurɔ kpao ba gerumɔ, u na.

Baawure wi u gari yi nɔɔmɔ u de u maa nɛɛ, u na.

Wi nim nɔru ga mɔ̀ u na. Wi u maa nim wãarugim kĩ, u mɔɔ n kun ka kɔsiaru.

Garin wii goberu

18 Nɛ Yohanu na baawure sɔ̃ɔmɔ, wi u tire tenin gari nɔɔmɔ, goo ù n gari gɛɛ sosi yi ba yorua mini sɔɔ, Gusunɔ u koo yɛ̃ron tɔ̃ya sosi ka gbee swãa ni ba yorua tire teni sɔɔ.

19 Mɛya maa wi u gari gɛɛ kawa tire tenin garin di Gusunɔ u koo yɛ̃ro bɔnu bira dãa wãarugirun binu sɔɔ, ka maa wuu dɛɛrɔ ge sɔɔ, ge ba tubusia tire teni sɔɔ.

20 Wi u gari yini kpuro gerua u yi sirewa u nɛɛ, mɛya, u sisi u ɲ̀ tɛɛmɔ.

Ami, a na Yinni Yesu.

21 Yinni Yesun durom mu n ka wigibu kpuro wãa. Ami.

WOMU SI BA GUSUNƆ KUA

Tire teni, ten gari sãawa womu si ba Gusunə kua yellun di. Womu sin gasu su sãawa siarabu, gasu kanaru, gasu bu ka tora run suuru kana, gasu bu ka faaba kana Gusunən mi, kõsa gaa yà n bu deema, gasu maa nuku sankiranun sõ.

Yesun tii u womu sin gari gɛɛ sia win sõəsiru səə. Gisə womu si, su kua gãa girinu naanɛ dokeobun sãaru səə.

Ba womu si bənu kuawa suba nəəbu. Bənu baayere ya domarun gari mə yen wii goberə.

Tire ten kpunaa

1. Womusun bənu gbiikaa, womu 1n di sere womu 41.
2. Womusun bənu yiruse, womu 42n di sere womu 72.
3. Womusun bənu itase, womu 73n di sere womu 89.
4. Womusun bənu nnɛse, womu 90n di sere womu 106.
5. Womusun bənu nəəbuse, womu 107n di sere womu 150.

WOMUSUN BƆNU GBIIKAA

1

1 Wi u sãa doo nəərugii,
wiya u ku ra tən kõsobun gari nə.
Wiya u ku ra durumgibu swĩi.
Wiya u ku ra n wãa ka be ba Gusunə atafiiru mò.
2 Wiya u ra n nuku dobu mò Gusunən gari səə sõə səə.
Wiya u ra n Gusunən gari bwisikumə wɔ̃kuru.
Wiya u ra n Gusunən gari kĩ saa kpuro.
3 U sãa nge dãa te ta yõ daarə.
Ten wurusu ra n bekusu sãawa saa kpuro.
Ta ra mawa ten marubun saa səə.
Tənu wi u sãa nge mɛ,
ye u seewa u wəri kpuro, ya ra koorewa.
4 Adama tən kõso kun doo nəəru wasi.
U ṅ sãa nge dãa te.
Yaka gbebusa u ka weenɛ si woo ga ra yarinasie.
5 U ṅ gem wasi Gusunə ù n nùn siri.
U ṅ maa kpɛ̃ u n wãa gemgibun wuurə.
6 Domi win swaa dəəwa kam koo yerə.
Adama Yinni Gusunəwa u gemgibu swaa gbiiye.

2

1-2 Yinni Gusunə u goo gəsa u bandu wɛ̃.
Mban sõna sinambu ba nùn seesimə.
Mban sõna tem yɛ̃robu ba nùn seesimə.
Mban sõna tem wirugibu ba tabun səəru mò.
Mban sõna bwesenu nu arukawani bəkumə.
Mban sõna təmba nəə tia mò ba mò,
3 su ben dam bua, su tii yakia ben yorun di.
4-6 Ba n yɛ̃ ma kama mi,
domi Gusunə u bu yɛ̃ɛmə.
Yinni u sõ wəllə u bu yaakoru mò.
U sunə wi u gəsa swĩi kə win guurə te ba mò Siəni.
Yen sõ, i n tii sɛ,
kpa u ku bɛɛ sɛɛyasia ka məru,
kpa i nanda win məru bakan sõ.
7 Sunə wi, u nɛɛ, kon kpara ye Yinni Gusunə u man sõəwa.
U nɛɛ, gisə na kua win bii.
Gisə u kua nɛn tundo.
8 U man sõəwa u nɛɛ,
nà n nùn bwesenu kpuro kana,
u koo man nu wɛ̃.
Nà n nùn handunian goonu nnɛ kana,
u koo man ye wɛ̃.
9 U maa man sõəwa u nɛɛ,
kon kpĩ n bu kpara nge wi u kparamə ka sii bokuru,
kon kpĩ n bu kəsuku nge weke te ba məma.
10 Tɛ̃, bɛɛ sinambu, bɛɛ be i tem kpare,
i kirə yeni swaa dakio.
Bɛɛ sinambu, bɛɛ be i tem kpare, i yɛ̃ru kasuo.
11 I Yinni Gusunə sãawə ka bɛɛrɛ.

I Yinni Gusunɔ wiru kpĩiyɔ ka
nasiaru,
12 kpa u ku raa mɔru ko subaru sɔɔ.
Domi win mɔru yà n seewa, u koo
de i kam ko.
Adama doo nɔɔrugiba be ba nùn
naanɛ sãa kpuro.

3

1 Dafidin womu geni ga ka
kpikiru yã te u sua win bii
Abusalɔmun sõ. Ge wee.
2 Yinni Gusunɔ, nɛn yibɛrɛba ba
dabi.
Be ba man seesi ba dabi.
3 Geema dabira ta gerumɔ,
na ɩ̀ somiru wasi wunɛn min di.
4 Adama nɛ, na nɛɛ,
wuna a ra man ganɛ nge tɛrɛru,
wuna a ra man nasara wɛ̃,
wuna a ra man sekuru yare.
5 Nà n nun nɔɔgiru sue na somiru
kana,
a ra nɛn nɔɔ nɔ wunɛn guurun di mi
a wãa.
6 Nà n kpuna na dweeya wɔ̃ku
giriru,
wuna a ra n man kõsu.
Nà n yanda na ra deemɛwa
wuna a man kõsu.
7 Yibɛrɛ dabinu nu man kooro bure,
yibɛrɛ dabinu nu man sikerena,
adama na ɩ̀ ben bɛrum mɔ.
8 Gusunɔ nɛn Yinni, a seewo a man
faaba ko.
A seewo a nɛn yibɛrɛba wiru
kɔsuku.
A seewo a ben nɔsu kɔsuku.
9 Wuna a ra tɔnu faaba ko.
A de wunɛn domaru ta n ka wunɛn
tɔmbu wãa.

4

1 Dafidin womu ge u wom
kowobun wirugii kua ka mɔrɔku.
Ge wee.
2 Gusunɔ, nà n wãa nɔni swãaru sɔɔ,
wuna a ra man somi.
Nà n nun soka, a man wurario.
A nɛn wɔnwɔndu waawo,
a nɛn kanaru nɔɔwɔ,
wunɛ wi a ra man sirie.
3 Bɛɛ tɔmbu, sere saa yerà i ko i n
man wɔmmɔ.
Bɛɛ tɔmbu, sere saa yerà i ko i n kam
gire.
Bɛɛ tɔmbu, sere saa yerà i ko i n
weesu swĩi.
4 I n yɛ̃ ma Gusunɔ u ra tii naanɛgii
gɔsie.
I n yɛ̃ ma Gusunɔ u ra nɛn nɔɔ nɔ.
5 I bwisikuo gɔ̃ruɔ bɛɛn kpin yenɔ
kpa i mari.
I diirio bɛrum sõ kpa i durum deri.
6 I Yinni Gusunɔ naanɛ dokeo.
I yãkunu koowo ni u bikiamɔ.
7 Tɔn dabira weeweenu mɔ̀ ta mɔ̀,
Gusunɔ, a ka sun bɔri yɛndu naawɔ.
Yinni, a ka sun nɔnu geu mɛɛrio.
8 Adama nɛ, na ra n nuku dobu mɔ
n kere be ba dĩanu yiba.
Na ra n yɛ̃ɛrimɔ n kere be ba tam
yiba.
9 Nà n kpuna na ra dweeye ka bɔri
yɛndu,
domi wunɛ turowa a man kõsu,
Yinni Gusunɔ.

5

1 Dafidin womu ge u wom
kowobun wirugii kua ka gaasiraru.
Ge wee.
2 Yinni Gusunɔ, a man swaa dakio.
Gusunɔ, a nɛn weeweenu nɔɔwɔ.
3 Yinni Gusunɔ, a nɛn wuri swaa
dakio.
Yinni, nɛn sina boko, wuna na
kanamɔ.
4 Yinni Gusunɔ, a ra nɛn kanaru nɔ
bururu.
Yinni Gusunɔ, a ra nɛn nɔɔ nɔ sɔ̃ɔ ù
n yara.
Wee na wunɛn wisibu mara.
5 Yinni Gusunɔ, a ku ra kõsa kã.
Kõsan kowobu ba ɩ̀ wãa yeru wasi
wunɛn mi.
6 Tii suobu ba ɩ̀ kpɛ̃ bu yõra wunɛn
mi.
A kõsan kowobu tusa.
7 A tɔn gowobu tusa.
A taki diobu tusa.
A ra wee kowobu kpeerasie.
8 Adama nɛ, wunɛn durom bakam
sõna
kon kpĩ n da wunɛn sãa yerɔ.
Wunɛn durom bakam sõna
kon kpĩ n yiira mi a wãa.
Miya kon kpĩ n nun bɛɛrɛ wɛ̃.
Miya kon kpĩ n nun sã.
9 Yinni Gusunɔ, a sãawa bɔrɔkini.

Yinni Gusunɔ, a man swaa sɔ̃ɔsio ye
a kĩ n swĩi.
Yinni Gusunɔ, a nɛn yibɛrɛba sɔ̃ɔsio
ma
wuna a man kpare.
10 Ben gari kun naanɛ mɔ.
Ben yara ya ra n tɔmbu fufu mɔ̀wa.
Kɔ̃sa ben bwisikunu nu ra n naa
gire.
Kam koba ben gere ya ra ka nɛ.
11 A bu nɔni sɔ̃ɔwɔ ben taarɛn sɔ̃.
A bu sureo ben tiin yina sɔɔ.
A bu giro wunɛn wuswaan di,
domi ben durum ya kpã.
Ba maa nun seesi.
12-13 Be ba sãa wunɛgibu, kaa de bu
nuku dobu wa.
Kaa de bu katinu kara.
Kaa de bu yɛ̃ɛri. Kaa bu kɔ̃su.
Kaa bu domaru kua.
Kaa bu ganɛ nge tɛrɛru wunɛn kĩrun
saabu,
domi ba nun kĩ,
ma ba nun mɛm nɔɔwammɛ.

6

1 Womu ge Dafidi u wom
kowobun wirugii kua ka mɔrɔku.
Ge wee.
2 Yinni Gusunɔ, a ka man mɔru sãa,
adama na nun kanamɔ,
a ku man gerusi, a ku man sɛɛyasia.
3 A nɛn wɔnwɔndu waawo, a man
bɛkio,
domi nɛn wasi kun dam mɔ.
Wee na gɔɔ dɔɔ.
4 Nɛn bwɛ̃ra kun kpĩ.
Yinni, sere saa yerà kaa man deri
mɛ.
Saa yerà kaa man somiru na.
5 A wurama a man faaba ko.
A man wɔro wunɛn durom sɔ̃.
6 Domi wi u gu u ǹ maa wunɛn
bwisikunu mɔ̀.
Wi ba sika u ǹ maa kpɛ̃ u nun sã.
7 Yinni Gusunɔ, weeweenu dera na
ǹ dam mɔ.
Wɔ̃kuru baatere nɛn nɔni yĩresu ra
n kokumɔwa.
Wɔ̃kuru baatere nɛn kpin yera ra n
waarewa.
8 Nɛn nɔni mɔsa swĩin sɔ̃.
Yibɛrɛbara ba man yeni kpuro
koosia.
9 Bɛɛ be i kɔ̃sa mɔ̀ kpuro, i doonɔ nɛn
min di,
domi na faaba kana.
Yinni Gusunɔ u nɛn wuri nua.
10 U nɛn weeweenu nua.
U nɛn kanaru mwa.
11 Yinni Gusunɔ u koo nɛn yibɛrɛba
kamia,
kpa bu sekuru wa.
U koo bu gira,
kpa bu biruku yira wura ka sekuru.

7

1 Womu ge Dafidi u kua sanam mɛ
u nuki sankire Kusi Bɛnyamɛɛgiin
sɔ̃. Ge wee.
2 Gusunɔ nɛn Yinni, wuna na naanɛ
sãa.
A man wɔro be ba man naa giren
nɔman di.
3 Kpa bu ku raa man mwa bu
kasuku
nge mɛ gbee sunɔ ga ra yaa kasuku,
goo u kun ye wɔre.
4-5 Gusunɔ, nɛn Yinni, wee ba man
taarɛ wɛ̃ɛmɔ ba mɔ̀,
na goo torari,
na nɛn kĩnasi bɔrɔ kɔ̃ɔru kua,
na nɛn yibɛrɛ wɔri,
na win yãnu wɔra ka wɔbia.
Adama nà n yen gaa kuan na ka
gem,
6 a de nɛn yibɛrɛ u man sɛ̃re u go.
A de u nɛn goru deri mi.
7 Yinni Gusunɔ, a nɛn yibɛrɛ wɔrio
ka mɔru.
Be ba kɔ̃rua, a bu sɛɛyasio ka mɔru.
A de a n wãa nɛn bɔkuɔ.
A de a man siria.
8 Yinni Gusunɔ, wee a sɔ̃ wunɛn sina
gɔnaɔ.
A de bwesenu nu mɛnnama mi.
A de a nu siri mi.
9 Yinni Gusunɔ, wuna kaa tɔmbu
siri.
A man sirio nge mɛ nɛn dɛɛrara nɛ.
A man nɛn gem wɛ̃ɛyɔ.
10 A de tɔn kɔ̃sobun daa yu nɔru ko,
kpa a de gemgibu bu kuura.
Yinni Gusunɔ, a sãawa gemgii.
Wuna a ra tɔnun gɔ̃run gari wɛ̃ɛri.
11 Wuna a ra man ganɛ nge tɛrɛru.
Wuna a ra bèn gɔ̃ru ga dɛɛre faaba
ko.

12 Wunɛ, a ra siriwa dee dee.
Yinni Gusunɔ, a maa sɛ̃.
13 Ka mɛ, tɔn kɔ̃so u ku ra win daa deri.
U ra win takobi nɔɔ dɛrewa.
U ra win tɛndu bɛriwa.
U win sɛ̃u sɔre u yĩisi.
14 U tabu yãa gɔɔginu kua.
Ma u sɛ̃ɛ dɔ̃ɔginu kua.
15 U win sɔmburu seewa.
U kɔ̃sa bwisikumɔ. U weesu wĩimɔ.
16 U suura gba gabun sɔ̃,
adama win tiiwa u koo ye wɔri.
17 Kɔ̃sa ye u raa kua kpuro,
win wirɔwa ya koo wɔri.
Win damgii te u raa dɔramɔ,
win wira ta koo kɔra.
18 Yinni Gusunɔ, kon nun siara,
domi a sãa naanɛgii.
Yinni Wɔrukoo, kon nun tɔma ka womu.

8

1 Dafidin womu ge u wom kowobun wirugii kua. Ge wee.
2 Gusunɔ bɛsɛn Yinni,
wunɛn yĩsira kpã handunia kpuro sɔɔ,
na nun tɔmamɔ wunɛn kpãarun sɔ̃
te ta wɔllu gunum kere.
3 Baa bii piiminu ka bii wɛ̃ɛnu nu nun siaramɔ ka womusu.
Nin womu si, su kua nge gbãraru.
Ta wunɛn yibɛrɛba ganua,
a ka be ba nun seesimɔ kamia,
a ka be ba mɔru kɔsiamɔ kamia.
4 Na wɔllun kpãaru mɛɛra te a kua.
Na suru ka kperi wa yi wãa yin ayenɔ.
5 Ma na bwisika na nɛɛ,
mba tɔnu u sãa a n sere ka nùn yaaye,
wara ra n tɔnu a n sere ka nùn nɔɔrimɔ.
6 Wee, a nùn taka kua u ka nun gɛrɛrɛm da.
Wee, a nùn yiiko ka bɛɛrɛ wɛ̃ nge sunɔ.
7-9 Wee, a nùn kua wirugii taka koora kpuro sɔɔ.
Wiya u kpaaku yɛɛ nɔma sikerenɛ.
Wiya u gbeeku yɛɛ nɔma sikerenɛ.
Wiya u gunɔsu nɔma sikerenɛ.
Wiya u swɛ̃ɛ nɔma sikerenɛ,
ka hunde koniba kpuro nim sɔɔ.
10 Gusunɔ bɛsɛn Yinni, wunɛn yĩsira kpã
handunia kpuro sɔɔ.

9

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua. Ba gu kuawa ka gɔ̃ru yãka. Ge wee.
2-3 Yinni Gusunɔ, kon nun siara ka nɛn gɔ̃ru kpuro.
Kon wunɛn sɔm maamaakigian gari kpara.
Kon womu ko ka nuku dobu.
Yinni Wɔrukoo, kon nun tɔma.
4 Nɛn yibɛrɛba ba nun wa, ba biruku yira wura.
Nɛn yibɛrɛba ba nun wa, ba wɔruka ba gbisuka.
5 Yinni Gusunɔ, wunɛ wi a sɔ̃ wunɛn sina gɔnaɔ,
a ra siri dee dee.
Wunɛ wi a sɔ̃ wunɛn sina gɔnaɔ,
a man gem wɛ̃.
6 Yinni Gusunɔ, a bwese ni nu ǹ nun yɛ̃ gerusi.
A tɔn kɔ̃sobu kpeerasia.
A ben yĩsa go sere ka baadommaɔ.
7 Yinni Gusunɔ, a nɛn yibɛrɛban wusu kɔsuka.
A ben tii kpeerasia mam mam.
Ba ǹ maa bu yaayamɔ sere ka baadommaɔ.
8-9 Yinni Gusunɔ, a sɔ̃ wunɛn sina gɔnaɔ.
Kaa n sãawa sunɔ sere ka baadommaɔ.
Wuna a handunia kpare gem sɔɔ.
Wuna a tɔmbu sirimɔ dee dee.
10 Yinni Gusunɔ, a sãawa be ba dam dɔremɔn kɔ̃so.
A sãawa be ba kpikiru suan kuku yeru.
11 Yinni Gusunɔ, be ba wunɛn yĩsirun bɛɛrɛ yɛ̃,
ba ra n nun naanɛ sãa.
Be ba nun kasu, a ku ra bu biru kisi.
12 Yinni Gusunɔ u win sina gɔna tɛria Siɔniɔ.
I nùn siaro ka womusu. I win sɔman gari kparo.
I de bwesenu kpuro nu yi nɔ.
13 U ra be ba wuri mɔ̀ yaaye.

U ra be ba nəni sõɔren kanaru nɔ.
U ra be ba bu dam dəremə sɛɛyasie.
14 Yinni Gusunə, a man durom kuo.
A mɛɛrio wahala ye na mɔ̀ be ba
man tusan sõ.
A man wəro gəən nəman di,
15 kpa n kpĩ na n wãa Siənin təmbun
suunu səə,
na n takaru mɔ̀ ye a man kuan sõ,
na n nuku dobu mɔ̀ faaba ye a man
kuan sõ.
16-17 Wee bwese tukunu nu suura
gba gabun sõ,
ma nin tii nu wəri ye səə.
Nu gabu yina bɛria, ma nin tiin
naasu wəri ye səə.
Tən kõsoba səm kõsunu kua.
Ma ben tii ba nin are wa.
Yinni Gusunə u sõəsi ma u ra siri
dee dee.
18 Wee ye u koo de n koora.
Tən kõsoba koo gbiwa.
Be ba nùn yina ba koo kam ko.
19 Adama u ku ra yãarobu duari.
U ra de wənwəndobu ba n yĩiyəbu
mə wi səə.
20 Yinni Gusunə, a seewo.
A ku de bu nɛɛ, tənuwa u ka nun
kinɛnu mɔ̀.
A ku de bwese tukunu nu nun
atafiiru ko.
A bu sɛɛyasio nge mɛ n weenɛ,
21 kpa nu bɛrum soora,
nu gia ma nu sãawa tən dirobu.
Yinni Gusunə, a seewo.

10

1 Yinni Gusunə, sa nəni sõəre.
Mban sõna a ka sun toma.
Mban sõna a kukua.
2 A mɛɛrio nge mɛ tən kõsoba tii sue.
Ba yãarobu nəni sõəmə bɛrum
sariru səə.
Ba bu kəkirimə ba suremə ben yina
səə.
3 Tən kõsoba woo kanamə.
Ye ben gõru ga binɛ sãa, yera ba ra
kasu.
Bà n ye wa, kpa bu Gusunə wəmɛ bu
nùn yaakoru koosi.
4 Ben tii suabu səə, ba ra nɛɛ,
Gusunə sari, u ṅ bikiamə ye ba mɔ̀.
5 Ye ba nia sãa, ya ra koorewa.
Ba ṅ kpẽ bu Gusunən siribu tubu.
Ba ra ben yibɛrɛba yãatam siewa.
6 Kpa bu tii sõ bu nɛɛ, ba ṅ
wərumamə pai!
Kõsa gaa kun bu deemamə.
7 Bõri ka weesu ka gari kõsiya
yi ra n yiba ben nəsə.
Kõsa ben yara ya ra n wuuwa.
8 Wuun biruəra ba ra n kukua.
Miya ba ra n təmbu yəəru bwẽɛyɛ.
Taarɛ sarirugii goo ù n yara,
bu nùn sẽre bu go.
Dam sarirugii ù n yarima,
bu nùn mwa bu go.
9 Ba ra n kukuawa nge gbee sunə ge
ga yaa mara.
Bà n dam sarirugii mwa ben yina
səə,
kpa bu nùn gawa bu ka doona,
10 kpa bu nùn sẽsuku bu go.
Ben dam bakam mu nùn kamia.
11 Ba ra tii sõwa bu nɛɛ, Gusunə kun
ben gari mɔ̀.
U ku ra mɛɛri ye ba mɔ̀.
12 Yinni Gusunə, a seewo,
a ku be ba nəni sõəre duari,
a bu somiə.
13 Mban sõna kaa de tən kõsobu bu
nun wəmɛ
bu nɛɛ, a ku ra bu sɛɛyasie.
14 Yinni Gusunə, a ra n yẽ nəni swãa
te təmba mə handunia səə.
A ra bu somi. A ra maa gobekuba
nəəri.
Yen sõna ba ra nun tii wẽ.
15 A tən kõson dam buo,
a nùn win kõsa kəsieyo.
Kpa win nuku kõsuru tu kpe mam
mam.
16 Yinni Gusunə, wuna a sãa sina
boko sere ka baadommaə.
Kaa be ba ṅ nun sãamə gira wunɛn
tem di.
17-18 Yinni Gusunə, a kana nini swaa
dakio.
Wənwəndo ù n nun kana, a nùn
dam kẽɛyə.
Be ba dam dəremə, bà n nun soka, a
bu wəro.
Be ba gobekuba dam dəremə, a bu
sirio,
kpa goo u ku maa de ba n win
bɛrum mə.

11

1 Womu ɡe Dafidi u wom
kowobun wirugii kua. Ge wee.
Yinni Gusunɔ u sãawa nɛn kàrì.
Yen sõ, i ku maa nɛɛ,
n yõɔwɔ nge gunɔ n da n kuke
guunɔ.
2 Wee tɔn kõso u win tɛndu bɛri,
u win sɛ̃u sɔri u ka taarɛ sarirugii to
yam wɔ̃kuru sɔɔ.
3 Sanam mɛ dunia kpuro sankira,
mba gemgii u koo maa kpĩ u ko.
4 Adama i n yɛ̃ ma Yinni Gusunɔ u
wãa win sãa yee dɛɛrarɔ,
ma u win sina gɔna swĩi wɔllɔ.
5 U ra tɔn kõso ka maa tɔn geon daa
wɛ̃ɛri,
kpa u n dam diobu tusa.
6 Ben are wee.
U ra bu sɛɛyasie ka dõɔ ka sõɔ bisu ka
woo bɔkɔ.
7 Adama u ra gemgii dam koosie,
domi win tii u sãawa gemgii,
u ra maa daa gea kã.

12

1 Womu ɡe Dafidi u wom
kowobun wirugii kua ka mɔrɔku.
Ge wee.
2 Yinni Gusunɔ, a na a sun faaba ko.
Wee gemgiba doona.
Naanɛgii goo maa sari handunia sɔɔ.
3 Weesa baawure u ra n win winsim
kuammɛ,
u n nùn nɔni wɔ̃kumɔ ka gari dori.
4 Yinni Gusunɔ, a be ba tɔmbu fufu
mɔ̀n nɔsu kɔruo.
A be ba gari gerumɔ ka tii suabu
marisio.
5 Domi ba gerumɔ ba mɔ̀,
ba ra wa ye ba kĩ ben nɔɔ dobun
saabu,
ba gari gerubu yɛ̃,
ba ɲ̀ goon bɛrum mɔ.
6 Adama Yinni Gusunɔ, a nɛɛ,
a wɔnwɔndo be ba dam dɔremɔ
waamɔ.
A sãaro be ba weeweenu mɔ̀
waamɔ.
A be ba yãatam siemɔ waamɔ.
Tɛ̃, kaa se a be kpuro faaba ko.
7 Yinni Gusunɔ, wunɛn gari yi
dɛɛrewa.
Yi sãawa nge sii gee si ba sɔwa nɔn
nɔɔba yiru.
Yinni Gusunɔ, na yi naanɛ sãa.
8-9 Wee tɔn kõsobu ba wãa yam
kpuro.
Ma tɔmba sankiramɔ ba dɔɔ.
Yinni Gusunɔ, a sun kõsuo.
A sun gbaro ben nɔman di.

13

1 Womu ɡe Dafidi u wom
kowobun wirugii kua. Ge wee.
2 Yinni Gusunɔ, sere domma kaa n
man duari.
Sere domma kaa n man wuswaa
berue.
3 Sere domma kaa n dera na n
bwisikumɔ nɛn gɔ̃ruɔ.
Sere domma kaa n dera na n nuki
sankire.
Sere domma kaa n dera nɛn yibɛrɛ
u n man taare.
4 Yinni Gusunɔ, a suuru koowo.
A man wisio. A man dam kɛ̃ɛyɔ.
A de nɛn nɔni yi gɛlla.
A ku de n gbi.
5 A ku de nɛn yibɛrɛba bu man
kamia,
kpa bu woo kana.
A ku de na n bãarimɔ,
kpa ba n nuku dobu mɔ̀.
6 Na nun naanɛ sãa domi a man kĩ
sere ka baadommaɔ.
Na nun naanɛ sãa domi a man gea
kua.
Na nun naanɛ sãa domi a man faaba
kua.
Yen sõna na nuku dobu mɔ.
Wuna kon siara ka womusu.

14

(I maa mɛɛrio 53)

1 Dafidin womu ɡe u wom
kowobun wirugii kua. Ge wee.
Wee nge mɛ gari bakasu su sãa.
Su ra nɛɛ, Gusunɔ sari.
Su sankire.
Su kom kõsum mɔ̀.
Sin gagu sari ge ga gea mɔ̀.
2 Yinni Gusunɔ u tɔmbu mɛɛrima
saa wɔllun di,
u ka wa goo ù n wãa u bwisi mɔ,
u ka wa goo ù n wãa u nùn sãamɔ.
3 Adama u wa, be kpurowa ba kɔ̃ɔre,
be kpurowa ba sankire,

be kpurowa ba kɔ̃sa mɔ̀.
Baa ben turo kun gea mɔ̀.
4 Ye u wa mɛ, yera u tii bikia u nɛɛ,
kɔ̃san kowo be, ba ɲ̀ yɛ̃ru mɔ?
Wee ba nɛn tɔmbu gbɛnimɔ,
ben goo kun man sãamɔ.
5 Yen sɔ̃, kon de bu diiri gem gem
domi ko na n wãa be ba man mɛm nɔɔwammɛn suunu sɔɔ.
6 Bɛɛ kɔ̃san kowobu, i sãarobun himba sankumɔ,
i bu sekuru dokemɔ.
Adama Yinni Gusunɔ u bu kɔ̃su.
7 Yinni Gusunɔ, na nun kanamɔ,
a de faaba kowo goo u yari Siɔnin di
u Isireliba, Yakɔbun bweseru yara dɛsirun di,
kpa ba n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
À n kua mɛ,
anna a nuku dobu wa bi ba koo ko mi.

15

1 Dafidin womu.
Yinni Gusunɔ, wara koo du wunɛn sãa yerɔ.
Wara ko n wãa guu te a gɔsan mi.
2 Wiya wi u sĩimɔ dee dee, u gea mɔ̀,
u gem gerumɔ win gɔ̃ruɔ,
3 u ku ra goo kɔ̃sa mani,
u ku ra win tɔnusi tore,
u ku ra win beruse wĩ,
4 u ra be ba Gusunɔ nasie bɛɛrɛ wɛ̃,
u ra wi Gusunɔ u yina kam mɛɛri,
u ra win nɔɔ mwɛɛru yibie baa ɲ̀ n mɛren na n nùn sãa,
5 u ku ra tɔmbu gobi nim dokeye,
u ku ra kɛ̃ru mwɛ u ka seeda weesugia di.
Wi u sĩimɔ nge mɛ, u ɲ̀ sokuramɔ pai.

16

1 Dafidin womu.
Yinni Gusunɔ, wuna na naanɛ sãa.
Wunɛn miya kon kuku yeru wa.
A man kɔ̃suo.
2 Wuna na sɔ̃ɔmɔ ma a sãa nɛn Yinni.
Wunɛ turowa a ra man gãa geenu wɛ̃.
3 Be ba nun mɛm nɔɔwammɛ tem mɛ sɔɔ, bera ba bɛɛrɛ mɔ.
Be sɔɔra nɛn kĩru kpuro wãa.
4 Adama be ba bũnu sãamɔ, ba tii nuku sankiranu sosiammɛwa.
Na ɲ̀ ka bu bũu yãkunu mɔ̀.
Na ɲ̀ bũu nin yĩsiru sokumɔ.
5 Yinni Gusunɔ, wuna a ra man wɛ̃ yèn bukata na mɔ.
Wuna a maa yɛ̃ ye n koo man deema.
6 Wuna kaa man tubi gea wɛ̃.
Ka gem na nuku dobu mɔ.
7 Yinni Gusunɔ, wuna na siaramɔ yèn sɔ̃ a ra man bwisi kɛ̃.
Wuna na siaramɔ yèn sɔ̃ a ra man kirɔ ko baa ka wɔ̃kurɔ.
8 Wuna na ra n mɛɛra baadomma.
Wuna a ra n wãa ka nɛ.
Wuna a ra n man kɔ̃su.
Gãanu kun kpɛ̃ nu man sura.
9 Nɛn nukura do.
Nɛn bwɛ̃ra yɛmia.
Nɛn wasi koo wɛ̃ra bɔri yɛndu sɔɔ.
10 Domi ko na n ka nun wãa.
A ɲ̀ nɛn hunde derimɔ gɔribun wãa yerɔ.
A ɲ̀ wuramɔ wunɛn kĩnasin wasi yi kɔ̃si.
11 Adama kaa man wãarun swaa sɔ̃ɔsi.
Wunɛn miya kon yɛ̃ɛri.
Wunɛn miya kon nuku dobu ko bi bu ɲ̀ kpeemɔ.

17

1 Dafidin kanaru.
Yinni Gusunɔ, a nɛn weeweenu nɔɔwɔ,
na kĩwa a man gem wɛ̃.
Yinni Gusunɔ, a swaa tem kpĩiyɔ a nɔ,
wunɛn somira na kĩ.
A nɛn kanaru nɔɔwɔ,
nɛn gɔ̃run diya ta wee.
2 A man sirio,
a yɛ̃ ma na gem mɔ.
3 Wɔ̃kuru, a na nɛn mi,
a wɛ̃ɛra ye na bwisikumɔ,
a wɛ̃ɛra ye na gerumɔ,
adama a ɲ̀ toraru garu wa.
4 A wa ma nɛn daa ya ɲ̀ tia ka gabugia.
Na wunɛn gari mɛm nɔɔwa.
Na ɲ̀ tɔn kɔ̃sobun yira swĩi.
5 Na yɔ̃rawa dim dim wunɛn swaa sɔɔ.

Na ɲ̀ gɛrare yen min di.
6 Tɛ̃, wuna na soku, Yinni Gusunɔ.
A man wisio.
A nɛn gari nɔɔwɔ.
7 A man wunɛn durom bakam sɔ̃ɔsio,
domi a ra be ba nun naanɛ sãa wɔre ben yibɛrɛban nɔman di.
8 A nɛn laakari koowo
nge mɛ tɔnu u ra n win nɔnin laakari mɔ.
A man beruo
nge mɛ gua ya ra yen binu bere yen kasa sɔɔ.
9 Domi tɔn kɔ̃soba man nɔni sɔ̃ɔmɔ,
yibɛrɛba ba man sikerenɛ, ba kĩ bu man go.
10 Ba nuki sosu ba ɲ̀ wɔnwɔndu mɔ.
Ba gari mɔ̀ ka tii suabu.
11-12 Be wee ba sãa nge gbee sunɔ ge ga yaa mara gu kasuku.
Ba nɛn yira swĩi.
Ba man naamwɛ ba kooro bure,
ba man nɔni girari bu ka man gaba bu sura.
13 Yinni Gusunɔ, a seewo a bu wɔri,
a ben dam buo.
A man wɔro ben nɔman di.
A bu goowo ka wunɛn takobi.
14 A ben wãarun dɛ̃ɛbu kawo.
A de bu ben daa kɔ̃sa kpuron are wa,
kpa yi n bu wãasi sere ka ben bibun bibɔ.
15 Adama nɛ, nà n seewa, kon wunɛn wuswaa wa yèn sɔ̃ na dɛɛre,
kpa na n nuku dobu yiba.

18

(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 22)

1 Womu ge Dafidi, Yinni Gusunɔn sɔm kowo u wom kowobun wirugii kua. Gari yiniwa u Yinni Gusunɔ sɔ̃ɔwa sanam mɛ u nùn wɔra saa win yibɛrɛban nɔman di, n mam nɛɛre Sɔɔlu. U nɛɛ,
2 Yinni Gusunɔ, wuna a sãa nɛn dam. Wuna na kĩ.
3 A sãawa nge kpee baa yè sɔɔ kon kuke.
A sãawa nɛn kuku yee naanɛgiru.
Wuna a sãa nɛn Yinni wi u man yakia.
Wuna a sãa nɛn tɛrɛru.
Wunɛn dama mu man wɔra.
Wuna a sãa nɛn kàrì.
4 I ka man Yinni Gusunɔ siaro.
Nà n nùn nɔɔgiru sue na faaba kana,
u ra man wɔrewa nɛn yibɛrɛban nɔman di.
5 Gɔɔ raa man bɔkua,
u ka man doonɔ nge nim tori baka.
6 Gɔribun wãa yera man tɛ̃kua,
gɔɔ man taa bɛrie.
7 Ma na nɔɔgiru sua nɛn nuku sankiraru sɔɔ,
na Yinni Gusunɔ soka.
Ma u nɛn nɔɔ nua saa win wãa yerun di.
Mɛya maa nɛn weeweenu wɔri win swasɔ.
8 Tem mu yĩira, ma guunu diira,
yèn sɔ̃ Yinni Gusunɔ u mɔru bɛsira.
9 Ma win mɔru seewa nge wiisu,
ma ya yabura nge dɔ̃ɔ yara,
ma ya yarimɔ win nɔɔn di nge dɔ̃ɔ buri.
10 U dera wɔlla ka tem dɛbɛ dɛbɛ kua,
ma u sarama u guru wii bakaru taakumɔ.
11 U wɔllun kɔ̃so goo sɔni nge duma.
Ma u bɛllimɔ woo sɔɔ.
12 U kukua yam wɔ̃kuru sɔɔ,
ma guru wii sinumginu nùn wukiri.
13 Win wuswaaɔ yam bururam mu wãa.
Min diya gura nɛmɔ ka guru kpenu ka dɔ̃ɔ buri.
14 Win nɔɔ ga nɔɔra wɔllun di nge guru gbãsukubu.
Ma guru kpenu nɛɛramɔ ka dɔ̃ɔ buri.
15 U nɛn yibɛrɛba yarinasia ka guru kpenu ni nu sãa nge sɛ̃ɛnu.
U bu gira baama ka guru maakinu.
16 U wɛ̃ru wura, yibɛrɛba ba nanda.
Ma guru woo bɔkɔ ga daanu gberasia.
Ma dunian kpɛɛkpɛɛku ga sɔ̃ɔsira.
17 Ma u win nɔmu dɛmiama wɔllun di
u man nɛnua u yara nim bwee bakarun di.
18 U man wɔra yibɛrɛban nɔman di.
Yibɛrɛ be, ba man dam kere,
ma ba man tusa.

19 Yibɛrɛ be, ba man wɔriwa nɔni swãarun saa sɔɔ.
Adama Yinni Gusunɔ u kua nɛn tãsi yeru.
20 U man wɔra ben nɔman di,
na n ka tii mɔ,
domi u man kĩ.
21 U man domaru kua yèn sõ na dɛɛre.
U man domaru kua yèn sõ na gem swĩi.
22 Na win wooda mɛm nɔɔwa.
Na ṅ nùn seesi.
23 Na win wooda kpuro swĩi.
Na ṅ win gere yinɛ.
24 Na nɛn tii nɛnua
kpa n ku ra ka durum ko.
Na sãawa dee dee win wuswaaɔ.
25 Yen sõna u man kɔsia nge mɛ nɛn daa gea nɛ.
U man kɔsia nge mɛ nɛn gõru ga dɛɛram nɛ.
26 Sà n sãa naanɛgibu, kaa n sun sãawɛwa naanɛgii.
Sà n sãa gemgibu, kaa n sun sãawɛwa gemgii.
27 Sà n sãa dɛɛrobu, kaa n sun sãawɛwa dɛɛro.
Sà n maa sãa keetagibu, kaa n sun sãawɛwa keetagii.
28 Yinni Gusunɔ, wunɛn tiiwa a ra tɔn be ba tii kawe faaba ko.
Wunɛn tiiwa a ra be ba tii sue kawe.
29 Yinni Gusunɔ, a sãawa nɛn fitila.
A ra man yam bururasie.
30 A ra man dam kẽ n ka kpĩ n yibɛrɛ be ba tabu yãnu mɔ wɔri,
kpa n yõ n ben gbãraru sure.
31 Ye Yinni Gusunɔ u mò, ya ra n dɛndewa.
Bwisi geeya u ra tɔnu kẽ.
U sãawa be ba nùn naanɛ sãan tɛrɛru.
32 Gusunɔ turowa u wãa.
Wi turowa u sãa bɛsɛn Yinni.
Wi turowa u koo sun kõsu.
33 Wiya u ra man dam kẽ.
Wiya u ra man swaa gea sure,
34 kpa u de nɛn naasu su n sãu nge nɛmu,
na n ka yõ dim dim guuru wɔllɔ.
35 Wiya u ra man tabu sõɔsi.
Wiya u ra man dam kẽ n ka tɛndu gawa te ta bɔ.
36 Yinni Gusunɔ, wuna a ra man faaba ko nge tɛrɛru.
Wuna a ra man bere ka wunɛn dam bakam.
Wunɛn durom saabuwa na ka kua damgii.
37 Nà n duka mò, a ra de na n sãu.
Nà n duka mò, na ku ra maa sokure.
38 Nà n nɛn yibɛrɛba naa gire,
wuna a ra de n bu naamwɛ.
Wuna a ku ra de n gɔsirama
na kun bu kpeerasie.
39 Na ra bu suririwa temɔ n kɔsuku
kpa bu kpana bu se.
40 Yinni, wuna a ra man dam kẽ n ka tabu ko.
Wuna a ra man nasara wẽ nɛn yibɛrɛban wɔllɔ.
41 Wuna a ra de nɛn yibɛrɛba bu man biru kisi.
Wuna a ra de n be ba man tusa kpeerasia.
42-43 Na ra bu munkuwa kpa bu ko nge tua.
Na ra bu taakuwa kpa bu ko nge pɔtɔkɔ.
Yinni Gusunɔ, bà n nɔɔgiru sua ba faaba kana,
a ku bu faaba ko.
Bà n somiru kana, a ku bu wisi.
44 Yinni Gusunɔ, wuna a man wɔra be ba man seesin nɔman di.
Wuna a man kua bwese tukunun wirugii.
Wuna a dera ba man yoru diiyammɛ.
45 Bà n yande nɛn gari nua, ba ra n man mɛm nɔɔwammɛwa.
Bà n man wa, ba ra n man sãamɔwa.
46 Bà n man wa, ba ra nandewa.
Bà n man wa, ba ra yarimɛwa ben kuku yerun di ba n diirimɔ.
47 Yinni Gusunɔ u wãa.
I nùn siaro. Wiya u sãa nge kperu mi na ra kuke.
I nùn bɛɛrɛ wẽɛyɔ. Wiya u man faaba kua.
48 Wiya u ra man mɔru kɔsie nɛn yibɛrɛban mi.
Wiya u ra de bwesenu nu man yiira.
49 Wiya u ra de n kisira yibɛrɛban nɔman di.

Yinni, a man wɔlle sua ben wuswaaɔ.
Wuna a man faaba kua tɔn kɔ̃sobun nɔman di.
50 Yen sɔ̃na kon womusu ko ka wunɛn yĩsiru.
Wuna kon siara bwesenun suunu sɔɔ.
51 Yinni Gusunɔ, a man gɔsa a kua sunɔ.
Wuna a man nasara baka wɛ̃.
Na yɛ̃ ma kaa n nɛ Dafidi durom sɔ̃ɔsimɔ
nɛ ka nɛn bweseru sere ka baadommaɔ.

19

1 Dafidin womu ge u wom kowobun wirugii kua. Ge wee.
2 Wɔllu ka kperi yi Gusunɔn yiiko sɔ̃ɔsimɔ.
Sɔ̃ɔ ka suru ba Gusunɔn bɛɛrɛ sɔ̃ɔsimɔ.
Ka win nɔma u saaba yi yi.
3 Tɔ̃ru baatere ta ten seeda dimɔ.
Wɔ̃kuru baatere ta ten areru dimɔ.
4 Adama n ǹ ka nɔɔ gagu,
n ǹ ka gari gɛɛ,
n ǹ ka barum gam.
5 Ka mɛ, ba yiiko yen seeda nɔɔmɔ handunia kpuro sɔɔ.
Ba ye mɛɛra handunian goonu nnɛ sɔɔ.
A sɔ̃ɔ mɛɛrio.
Wɔllu miya Gusunɔ u nùn wãa yeru kua.
6 U n yara u ra n sãawa nge kurɔ kpaon durɔ.
U n sĩimɔ u ra n sãawa nge tabu durɔ.
7 U ra yariwa wɔllun bee tia,
kpa u du bera giɔ.
U n sĩimɔ, gãanu sari ni nu koo win yam susuru suuri.

8 Yinni Gusunɔn gari yi yiba.
Yi ra tɔnu wãaru ka dam wɛ̃.
Yinni Gusunɔn nɔɔn gari yi naanɛ mɔ.
Yi ra yɛ̃ru sarirugii bwisi kɛ̃.
9 Yinni Gusunɔn gere ya dɛnde.
Ya ra tɔnu nuku dobu wɛ̃.
Yinni Gusunɔn sɔ̃ɔsiru ta dɛɛre.
Ta ra tɔnu yam waasie.
10 Yinni Gusunɔn sãaru ta sãa gem.
Ta ko n wãawa sere ka baadommaɔ.
Ye Yinni Gusunɔ u yi, ya sãawa dee dee,
ya ra tɔmbu kpuro siriwa.
11 Domi win gari yi wura gea kere.
Win gere ya tim gɔm dobu kere.
12 Nà n win gari yi swĩi,
yi ra man kirɔ ko.
Nà n win woodaba mɛm nɔɔwa,
na ra yen arufaani wa.
13 Ka yen de kpuro tɔnu koo kpĩ u win toranu kpuro tubu?
Yinni Gusunɔ, a man dɛɛrasio nɛn tora ni na ǹ tuban di.
14 A ku maa de n durum ko ka degangam.
A ku de yu man dɔɔrɛ ko,
kpa na n durum bakan taarɛ mɔ.
Adama a de na n dɛɛre.
15 Yinni Gusunɔ, a de a n sãa nɛn kuku yeru.
Yinni Gusunɔ, a man faaba koowo durum kpuron di.
A de nɛn gari yi nun wɛ̃re.
A de nɛn bwisikunu nu nun wɛ̃re.

20

1 Kana te wom kowobun wirugii u kua Dafidin sɔ̃.
2 Gusunɔ, Yakɔbun Yinni, a sina boko swaa dakio sanam mɛ u kanaru mɔ̀.
A nùn kɔ̃suo sanam mɛ u wãa nɔni swãaru sɔɔ.
3 Yinni Gusunɔ, wunɛ wi a wãa wunɛn sãa yee dɛɛrarɔ te ta wãa Siɔniɔ,
a sina boko somima, kpa a n yɔ̃ win biruɔ.
4 A win kɛ̃nu kpuro yaayo,
kpa a win yãkunu kpuro mwa.
5 A nùn wɛ̃ɛyɔ ye win gɔ̃ru ga kĩ kpuro,
kpa a de win himba kpuro yu koora.
6 A de ye u nun bikia kpuro yu koora,
kpa bɛsɛ kpuro su yɛ̃ɛri sina bokon nasaran sɔ̃,
kpa su wunɛn yĩsiru wɔlle sua.
7 Tɛ̃, na yɛ̃ ma wuna a sina boko gɔsa,
a ra maa nùn somi.
Wuna a ra win kanaru nɔ saa wɔllun di,
kpa a nùn nasara wɛ̃ ka wunɛn dam bakam.

8 Gaba ben tabu kɛkɛba ka ben dumi naanɛ sãa,
adama bɛsɛ, wunɛ Yinni Gusunɔwa sa naanɛ sãa.
9 A de tɔn be, bu dam bia bu wɔruku,
adama a sun dam sosio bɛsɛ, su ka yɔ̃ra dim dim.
10 Yinni Gusunɔ, a bɛsɛn nɔɔ nɔɔwɔ sanam mɛ sa nun soku.
A sina boko somiɔ.

21

1 Womu ge wom kowobun wirugii u kua Dafidin sɔ̃.
2 Yinni Gusunɔ, sina boko u nuku dobu mɔ wunɛn dam sɔ̃.
U ra yɛ̃ɛri wunɛn somirun sɔ̃.
3 Domi a nùn wɛ̃ ye win gɔ̃ru ga kĩ.
A ɲ̀ nùn yinari ye u nun bikia.
4 Wee, a ka nùn doma geeru naawa.
A nùn furɔ wuraguu dokea a kua sina boko.
5 U nun bikia a win wãaru dakaa daasia,
ma a tu dakaa daasia n ka tɛ.
6 Wunɛn somirun saabuwa win bɛɛrɛ ya ka kpɛ̃a.
Wunɛn faaban saabuwa u ka girima baka wa.
7 Wunɛn domara ko n wãa ka wi sere ka baadommaɔ.
A ra n wãa ka wi baadomma,
kpa u n nuku dobu mɔ.
8 Yinni Wɔrukoo, sina boko u nun naanɛ sãa.
Wunɛn durom saabu a ɲ̀ derimɔ u sokura.
9-10 Sina boko, dɔma te kaa tii sɔ̃ɔsi,
kaa wunɛn yibɛrɛba nɔma turi,
kaa be ba nun tusa nɔma turi,
kaa bu doke dɔ̃ɔ bwee bakaru sɔɔ.
Yinni Gusunɔn mɔru ya sãawa nge dɔ̃ɔ boko.
Dɔ̃ɔ wi, u koo bu mwa.
11 Kaa de ben bibu bu gbi.
Kaa de ben bweseru tu nɔru ko handunia yeni sɔɔ.
12 Bà n nɔɔ tia kua bu ka nun kɔ̃sa kua,
ya ɲ̀ koorɔ.
13 A wunɛn tɛndu bɛrio a bu twee.
Ba koo nun biru kisi.
14 Yinni Gusunɔ, a seewo.
Sa ko nun womu kua wunɛn dam sɔ̃.
Sa ko nun tɔma wunɛn yiikon sɔ̃.
Yinni Gusunɔ, a seewo.

22

1 Dafidin womu ge u wom kowobun wirugii kua. U nɛɛ,
2 Gusunɔ, nɛn Yinni, mba n kua a ka man deri.
Mban sɔ̃na a ɲ̀ man swaa daki
sanam mɛ na nun weeweenu koosimɔ.
Mban sɔ̃na a ɲ̀ man faaba kue.
3 Mban sɔ̃na a ku ra man wurari
sanam mɛ na nun soka sɔ̃ɔ sɔɔ.
Mban sɔ̃na a ku ra man wisi
sanam mɛ na nun kana wɔ̃kuru.
4 Wuna a sere sãa Dɛɛro, a sɔ̃ wunɛn sina kitarɔ.
Isireliba ba nun tɔmamɔ.
5 Wuna bɛsɛn sikadoba ba naanɛ kua,
ma a bu yakia.
6 Ba nun somiru kana, ma a bu faaba kua.
Ba nun naanɛ kua, ma a bu sekuru yara.
7 Adama nɛ, na maa sãawa tɔnu mi?
Aawo, na sãawa nge kɔkɔbu.
Ma tɔmba man yaakoru mɔ̀,
ba man gɛma.
8 Be ba man wa kpuro,
ba ra n man yɛ̃ɛmɔwa,
ba n man nɔɔ swiikinu mɔ̀,
ba n wii gimanu koosimɔ, ba n mɔ̀,
9 na nɛn tii Gusunɔ nɔmu sɔndia.
Mban sɔ̃na u ɲ̀ man faaba kue.
U n man kĩn na, mban sɔ̃na u ɲ̀ man yakie.
10 Adama Yinni Gusunɔ, wuna a man yara nɛn mɛron nukurun di.
Wuna a man bwɛ̃ɛ dora wɛ̃ ye na nɛn mɛron bom nɔrumɔ.
11 Wuna a man kɔ̃su saa mìn di ba man mara.
Wuna a sãa nɛn Yinni saa nɛn mɛron nukurun di.
12 A ku ka man tonda,
domi nɔni swãara man turuku koosima.
Goo maa sari wi u koo man somi.
13 Yibɛrɛ dabinu nu man sikerenɛ nge naa kinɛ ni nu gɔbu.
Ba man kooro bure nge Basanin kɛtɛ gɔbi.
14 Ba man kukirisimɔ

nge gbee sunɔ ge ga yaa kasu.
15 Nɛn dam mu doona
nge nim mɛ mu yari yani sɛɛri sɔɔ.
Nɛn kukunun gbin gbinka kpuro sɔsikiana.
Nɛn mwia doona nge gum mɛ mu yanda.
16 Nɛn gõru ga gbera nge sɔndu,
ma nɛn yara ya nɛn daro mani.
Na kpĩ yanim sɔɔ nge goru.
17 Domi yibɛrɛ dabina nu man kooro bure baama
nge gbeeku bõnu.
Ba nɛn nɔma ka nɛn naasu yabura.
18 Na woore sere nɛn kukunu kpuro nu sõɔsire.
Tɔmbu ba man mɛɛra ba nɔɔ yaare.
19 Ba nɛn yãnu bɔnu mɔ̀ ben tii tiinɛ sɔɔ.
Ma ba nɛn yabe bakaru tɛtɛ toosimɔ.
20 Wunɛ Yinni Gusunɔ, wuna a sãa nɛn dam.
A kun ka man tonde mɛ.
A na fuuku a man faaba ko.
21 A man wɔro yibɛrɛban takobin di.
Ba dam mɔ nge gbeeku bõnu.
A nɛn wãaru wɔro ben nɔman di.
22 Ba man wɔrimɔ nge gbee sinansu.
Ba man kooro buremɔ nge kɛtɛ gbeekinu.
23 Kon nɛgibu kpuro wunɛn gari sõ.
Kon nun siara mi ba mɛnnɛ.
24 Yakɔbun bweseru, bɛɛ be i Yinni Gusunɔ nasie,
i nùn siaro.
Bɛɛ Isireliba, Yakɔbun bweseru, i nùn tɔmɔ.
Bɛɛ Isireliba, i nùn sãawɔ.
25 Domi u ku ra nɔni swãarugiin wahala yaakoru ko.
U ku ra maa ye atafiiru ko.
U ku ra nùn biru kisi.
U ra win sokuru wurewa.
26 Kon nun siara sanam mɛ be ba nun nasie ba mɛnnɛ.
Kon nɛn nɔɔ mwɛɛnu yibia ben baawuren wuswaaɔ.
27 Sãarobu ba koo di bu debu.
Be ba Yinni Gusunɔ kasu, bera ba koo nùn siara.
Kpa ben hunde yu dakaa da.
28 Handunian goonu nnɛn tɔmbu ba koo Yinni Gusunɔ yaaya
kpa bu gɔsirama win mi.
Bwesenu kpuro nu koo yiira win wuswaaɔ.
29 Domi Yinni Gusunɔwa u sãa sunɔ.
U bandu dii bwesenu kpuron wɔllɔ.
30 Baa handunian damgibu ba koo nùn kpuna.
Tɔmbu kpurowa ba koo nùn yiira.
31-32 Be ba koo marura, ba koo bu Yinni Gusunɔn gari sõ.
Be ba ǹ gina nɛ dunia sɔɔ, ba koo win gari kpara,
kpa bu ben bibu sõ ye u win tɔmbu kua,
kpa be kpuro bu nùn sã.

23

1 Dafidin womu.
Yinni Gusunɔ wuna a sãa nɛn kparo,
na sãawa nge wunɛn yãaru.
Na ǹ gãanu bie.
2 Wuna a ra ka man de mi yaka bekusu wãa.
Wuna a ra ka man de mi nim mu maari.
Kpa a man wɛ̃rasia mi.
3 A ra de nɛn dam mu wurama,
a ra man sure swaa gea sɔɔ,
wunɛn yĩsirun bɛɛrɛn sõ.
4 Nà n sĩimɔ yam wõku bakaru sɔɔ,
na ǹ kõsa nasie,
yèn sõ, a ka man wãa.
Wunɛn dɛka ya ra man kpare.
Wunɛn bokura ta ra man gbare.
Yeniwa ya ra man dam kɛ̃.
5 Yinni, baa yibɛrɛba bà n man sikerenɛ,
a ra man dam koosie ka bɛɛrɛ,
a turare gumgia wisi nɛn wirɔ,
a dĩa bwese bweseka yi nɛn wuswaaɔ,
a nɛn nɔra yibia pɛrɛrɛ.
6 Yinni Gusunɔ, na yɛ̃ ma tõɔ baatere
kaa man tɔn geeru sõɔsi nɛn wãaru sɔɔ.
Tõɔ baatere kaa man gea kua nɛn wãaru sɔɔ.
Kpa na n wãa wunɛn mi sere ka nɛn gɔɔwɔ.

24

1 Dafidin womu.
Yinni Gusunɔ, wuna a tem mɔ ka ye ya wãa mɛ sɔɔ.

Wuna a handunia mɔ ka yen hunde
koniba kpuro.
2 Wuna a tem kpɛɛkpɛɛku swĩi nim
wɔ̃ku sɔɔ.
Wuna a mu bɔnu kua ka daanu.
3 Wara u koo kpĩ u yɔ wunɛn guurɔ
mi wunɛn wãa yee dɛɛrara wãa.
4 Wi u koo yɔ mi,
wiya wìn gɔ̃ru ga dɛɛre.
Wiya wìn nɔma ya sãre.
Wiya wi u ku ra weesu swĩi.
Wiya wi u ku ra bɔ̃re u ka tɔnu nɔni
wɔ̃ke.
5-6 Wiya wi u wunɛ Gusunɔ,
Yakɔbun Yinni soku.
Wi u sãa nge mɛ,
wiya kaa domaru kua.
Wiya kaa faaba ko.
Wiya kaa gem wɛ̃.
7 Bɛɛ wuun kɔ̃sobu, i kɔnnɔ gunum
sosio.
I Yinni Gusunɔn sãa yerun kɔnnɔ
kɛniɔ.
I de sina boko bɛɛrɛgii u du.
8 Wara u sãa sina boko wi.
Yinni Gusunɔwa.
U dam mɔ, u yiiko mɔ,
u sãawa tabu durɔ damgii.
9 Bɛɛ wuun kɔ̃sobu, i kɔnnɔ gunum
sosio.
I Yinni Gusunɔn sãa yerun kɔnnɔ
kɛniɔ.
I de sina boko bɛɛrɛgii u du.
10 Wara u sãa sina boko wi.
Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinniwa.
Wiya sina boko bɛɛrɛgii.

25

1 Dafidin womu.
Yinni Gusunɔ, wuna na soku.
Wee na yiire na nun kanamɔ.
2 Na nun naanɛ sãa.
A ku de n sekuru wa.
A ku de nɛn yibɛrɛba bu man yɛ̃ɛ.
3 Be ba nun naanɛ sãa ba ɲ sekuru
wasi,
adama be ba ɲ ka nun yɔ̃, ba koo
sekuru wa.
4 Yinni Gusunɔ, na nun kanamɔ,
a man wunɛn swaa sɔ̃ɔsio.
A man sɔ̃ɔsio nge mɛ kon sĩ ye sɔɔ.
5 Nɛn Faaba kowo, a man kparo gem
swaa sɔɔ.
A man keu koowo.
Domi wuna na naanɛ sãa
baadomma.
6 Yinni Gusunɔ, na nun kanamɔ,
a wunɛn durom ka wunɛn
wɔnwɔndu yaayo,
ye a man sɔ̃ɔsi yellun di.
7 A ku maa yaaya durum ye na kua
nɛn aluwaasiru sɔɔ.
A ku nɛn mɛm nɔɔbu sariru mɛɛri.
A man yaayo wunɛn wɔnwɔndu ka
wunɛn tɔn geerun sɔ̃.
8 Yinni Gusunɔ, a sãawa tɔn geo.
A maa sãawa gemgii.
A ra durumgii swaa gea sɔ̃ɔsi.
9 A ra be ba tii kawe swaa gea sɔ̃ɔsi,
kpa a bu kpara ye sɔɔ.
10 Domi be ba wunɛn arukawani
nɛni,
ma ba wunɛn woodaba swĩi,
a bu kĩ, a maa sãa naanɛgii ben mi.
11 Yinni, wunɛn yĩsirun sɔ̃,
a nɛn durum wɔko domi ya kpã.
12 Na yɛ̃ ma wi u nun nasie,
wiya a ra swaa sɔ̃ɔsi ye u koo kpe.
13 Wiya u ko n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
Win bwesera ta koo tem mɛ tubi di.
14 Yinni Gusunɔ, wi u nun nasie,
wiya a ra wunɛn asiri sɔ̃.
Wiya a ra wunɛn arukawanin
woodaba giasie.
15 Na yɛ̃ ma wuna a ra nɛn naasu
yare saa yinan di.
Yen sɔ̃na ko na n nun mɛɛra
baadomma.
16 Yinni Gusunɔ, a nɛn wɔnwɔndu
waawo.
Wee, ba man deri, na wãa nuku
sankiranu sɔɔ.
17 A man tu wunɔ.
A man yaro nɔni swãarun di.
18 A nɛn wahala mɛɛrio.
Wee, na wɔnwɔndu soore.
A nɛn durum wɔko.
19 A mɛɛrio nge mɛ nɛn yibɛrɛba ba
dabi,
ba man tusa ba kɔ̃rua.
20 A man wɔro, a man kɔ̃suo.
A ku de n sekuru wa domi na kukua
wunɛn mi.
21 A man somiɔ na n ka dɛɛre.
A man somiɔ na n ka wãa gem sɔɔ.
Wuna na naanɛ sãa,
kaa man kɔ̃su.

22 Gusunɔ, a wunɛn tɔmbu Isire-
liba yaro ben nɔni swãaru
kpuron di.

26

1 Dafidin womu.
Yinni Gusunɔ, wuna na naanɛ sãa
mam mam.
Na sĩimɔwa dee dee wunɛn
woodaba sɔɔ.
A man gem wɛ̃ɛyɔ.
2 A nɛn bwisikunu ka nɛn bwɛ̃ra
sirio.
A man wɛ̃ɛrio kpa a man gia.
3 Domi wunɛn kĩra na nɔni girari.
Ma na sĩimɔ wunɛn durom sɔɔ.
4 Yen sɔ̃na na ku ra ka tɔn kɔ̃sobu
sinɛ.
Mɛya na ku ra maa ka murafitiba sĩ.
5 Na kɔ̃san kowobu tusa.
Na ku ra ka bu sinɛ.
6 Na ra nɛn nɔma niɛwa n ka sɔ̃ɔsi ma
na ɲ̀ taarɛ mɔ.
Na ra de n nun sã na n wunɛn yãku
yeru sikerenamɔ,
7 na n nun siaramɔ,
na n wunɛn sɔm maamaakiginun
gari kparamɔ.
8 Na ra kã n da wunɛn sãa yerɔ
domi miya a ra n wãa wunɛn yiikon
girima sɔɔ.
9 Yinni Gusunɔ, a ku de n gbi ka
durumgibu sannu.
A ku de n kam ko ka be ba tɔmbun
yɛm yarimɔ sannu.
10 A ku man siri ka be ba daa kɔ̃sa mɔ̀
sannu.
A ku man siri ka be ba ra nɔm biran
kɛ̃nu mwɛ sannu.
11 Na sĩimɔwa dee dee wunɛn
woodaba sɔɔ.
Yinni Gusunɔ, a man durom kuo, a
man faaba koowo.
12 Na yɔ̃wa dim dim swaa gea sɔɔ.
Yen sɔ̃na kon nun siara mi wunɛn
tɔmba mɛnnɛ.

27

1 Dafidin womu.
Yinni Gusunɔwa u ra nɛn swaa yam
bururasie,
u man faaba mɔ̀.
Na ɲ̀ goon bɛrum mɔ.
Yinni Gusunɔ u sãawa nɛn kuku
yeru.
Na ɲ̀ gãanun bɛrum mɔ.
2 Nɛn yibɛrɛba bà n man wɔrima bu
ka man go,
ba ɲ̀ man wasi.
Kɔ̃san kowobu bà n man susima bu
ka man nɔni sɔ̃,
gãanu kun man mɔ̀.
Be kpurowa ba koo wɔruku.
3 Nɛn yibɛrɛba bà n man sikerena ba
man tabu wɔrima,
nɛn tororа kun karamɔ.
Gusunɔwa ko na n naanɛ sãa.
4 Gãa teena na Gusunɔ kanamɔ ni nu
man nɛni gem gem.
Niya, na n wãa ka wi, win wãa yerɔ
nɛn wãarun tɔ̃ru kpuro sɔɔ.
Kpa n win durom denda
kpa na n nùn sãamɔ.
5 Domi u koo man bere win wãa
yerɔ nɔni swãarun sanam,
kpa u ka man da kperu wɔllɔ mi goo
kun man naa turi.
6 Yen sɔ̃na kon kpĩ n nɛn yibɛrɛba
yɛ̃ɛ be ba ka man sikerenɛ.
Kon da Yinni Gusunɔn wãa yee
dɛɛraru mi,
kpa n nùn yãkunu kua,
kpa n nùn siara ka womusu.
7 Yinni Gusunɔ, na nun soku.
A nɛn nɔɔ nɔɔwɔ.
A nɛn wɔnwɔndu waawo.
A man wurario.
8 Wuna a nɛɛ, bu nun sãawɔ.
Wee, na nun sãamɔ.
9 Na sãawa wunɛn sɔmɔ.
A ku man biru kisi.
A ku man gira ka mɔru.
Wuna a ra man somi.
A ku man deri.
Gusunɔ nɛn Faaba kowo,
a ku man yina.
10 Na yɛ̃ ma baa nɛn tundo ka nɛn
mɛro bà n man yina,
wunɛ Yinni Gusunɔ, kaa man mwa.
11 Yinni Gusunɔ, a man wunɛn swaa
sɔ̃ɔsio
kpa a de n sĩ dee dee ye sɔɔ,
domi nɛn yibɛrɛba ba dabi.
12 A ku man bɛri yibɛrɛban nɔmaɔ.
A ku de bu man kua ye na ɲ̀ kĩ.
Domi seeda dio weesugibu ba man
seesimɔ,
be, be ba dam dɔrebun wasikiranu
mɔ̀.

13 Na yĩiyɔbu mɔ ma kon Yinnin durom denda,
wasobun suunu sɔɔ.
14 Yen sõ, a n Yinni Gusunɔ naanɛ sãa.
A ku mwia kpana.
A de wunɛn tororu ta n sõ sim sim.
A n Yinni Gusunɔ naanɛ sãa.

28

1 Dafidin womu.
Yinni Gusunɔ, wuna na wuri koosimɔ.
Wunɛ wi a sãa nge nɛn kpee baa mi na ra kuke,
a ku man duari.
Domi à n maari mɛsum,
ko na n sãawa nge wi u gɔɔ dɔɔ.
2 Nà n nɔma yiiya na kanaru mɔ̀ sãa yee dɛɛra ten mi,
a nɛn kanaru swaa dakio.
3 A ku man garisi tia ka tɔn kõsobu,
ka be ba maa ka ben winsim gari mɔ̀ nge kĩru,
adama ben gõruɔ kõsa ya yiba.
4 A bu ben kookoosun are wɛ̃ɛyɔ nge mɛ yi nɛ.
Ye ba gabu kua, a de yu wɔri ben wirɔ.
5 Domi ba ń gara ye wunɛ Gusunɔ a mɔ̀.
Yen sõ, a bu kɔsukuo kpa bu ku raa maa se.
6 Yinni Gusunɔ, wuna kon siara,
domi a ra nɛn kanaru nɔ.
7 Wuna a man ganua nge tɛrɛru,
a sãawa nɛn dam.
Wunɛ sɔɔra nɛn naanɛ wãa, domi a man faaba kua.
Ma na nuku dobu mɔ,
na nun siaramɔ ka womusu.
8 Yinni Gusunɔ, a sãawa wunɛn tɔmbun dam.
Domi a sãawa nge kàrì, a ka wi a gɔsa faaba ko.
9 A wunɛn tɔmbu faaba koowo kpa a bu domaru kua,
be, be ba sãa wunɛn arumani.
A bu kparo kpa a bu nɔɔri sere ka baadommaɔ.

29

1 Dafidin womu.
Bɛɛ be i wãa wɔllɔ, i Yinni Gusunɔ siaro
win yiiko ka win dam sõ.
2 I win yĩsiru wɔlle suo,
kpa i yiira win wuswaaɔ win dɛɛrarun sõ.
3 Yinni Gusunɔ yiiko kpurogii
u dera gura ya gbãramɔ.
Win nɔɔ ga nɔɔra guru winu sɔɔ.
U dam mɔ nim bakam wɔllɔ.
4 Win nɔɔ ga nɔɔra ka dam ka yiiko.
5 Win nɔɔ ge, ga Libanin dãa damginu bɛsukumɔ.
6 U dera Libanin guunu nu yɔ̃ɔkumɔ
nge kɛtɛ kpɛmminu.
Ma guu te ba mɔ̀ Hɛɛmɔɔ ta suara dika
nge kɛtɛ gbeeku kpɛmbu.
7 Win nɔɔ ga dera guru maakinu kooramɔ.
8 Win nɔɔ ga nɔɔra,
ma ye ya wãa Kadɛsin gbaburɔ kpuro ya diira.
9 U gbãra sere nɛm guraginu nu nanda nu mara.
Ma dãnu kpuron wurusu dɛlla sõɔwɔ.
Yera win sina kpaarun di ba mɔ̀,
yiikogiiwa Yinni Gusunɔ.
10 Wiya u dam mɔ nim wɔllɔ.
Wiya u ko n sãa sunɔ sere ka baadommaɔ.
11 Wiya u koo maa tɔmbu dam kɛ̃.
Wiya u koo bu domaru kua u bu bɔri yɛndu wɛ̃.

30

1 Womu ge Dafidi u kua bu ka Yinni Gusunɔn sãa yeru wukia. U nɛɛ,
2 Yinni Gusunɔ, kon wunɛn kpãaru kpara.
Domi a man yara saa wɔrun di.
A ń maa dere nɛn yibɛrɛba bu man yɛ̃ɛ.
3 Gusunɔ nɛn Yinni, na nun nɔɔgiru sue
na faaba kana, ma a man bɛkia.
4 A man wɔra gɔɔn nɔman di,
ma a dera sa tondinɛ ka be ba gu.
5 I Yinni Gusunɔ siaro ka womusu,
bɛɛ be i ka nùn yõ dim dim.
I win yĩsi dɛɛra te wɔlle suo.
6 Domi win mɔru ku ra tɛ.
Adama u ra tɔnu durom kuewa win wãaru kpuro sɔɔ.

Nuku sankiranu nù n nùn deema yoka,
sisiru bururu, u ra deemɛ nuku doo bakaba.
7 Na raa nɛɛ, nɛn nuku doo bini sɔɔ,
na ɲ̀ sokuramɔ pai.
8 Yinni Gusunɔ, wunɛn saabuwa na ka wãa bɔri yɛndu sɔɔ
nge wi u kukua kpee baa sɔɔ.
Adama ye a wunɛn wuswaa berua,
nɛn laakari ya burisina.
9 Yen biruwa na nɔɔgiru sua
na nun somiru kana.
10 Na nɛɛ, mba kaa wa à n man go,
a man doke siki wɔruɔ.
Nà n gɔsira tua, kon kpĩ n nun sã?
Kon kpĩ n wunɛn gem gari kpara?
11 Yinni Gusunɔ, a man swaa dakio,
kpa a man durom kua. Yinni, a man somiɔ.
12 Wee tɛ̃, nɛn nuku sankiraru ta kua nuku dobu.
A nɛn saaki ye na wukiri nuku sankirarun sõ wuna.
Ma a man tõɔ baka yãnu sebusia n ka nuku dobu ko.
13 Nɛn bwɛ̃ra ya koo nun bɛɛrɛ wɛ̃ ka womusu,
na ɲ̀ nɔɔ marimɔ.
Gusunɔ nɛn Yinni,
wuna kon siara sere ka baadommaɔ.

31

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua. U nɛɛ,
2 Yinni Gusunɔ, wuna a sãa nɛn kuku yeru.
A ku de n sekuru wa.
A man wɔro domi wuna a sãa gemgii.
3 A man swaa dakio. A man wɔro fuuku.
A de a n sãa nɛn kpee baa ka nɛn gbãraru
mi kon kpĩ n kuke, kpa n ka faaba wa.
4 A man kparo kpa bu wa ma a naanɛ mɔ,
kpa na n kukua wunɛn mi.
5 Mɛya kaa man yara saa taa ye ba man bɛrien di,
domi wuna a man kõsu.
6 Na nun nɛn wãaru nɔmu sɔndia,
domi wuna a man wɔra Yinni Gusunɔ,
wunɛ wi a naanɛ mɔ.
7 Na be ba bũnu sãamɔ tusa,
ma na nun naanɛ sãa.
8 Ko na n wãawa nuku dobu sɔɔ wunɛn durom saabu,
domi a nɛn nɔni swãaru yɛ̃.
Mɛya a maa yɛ̃ nge mɛ na nuki sankire.
9 A man wɔra yibɛrɛban nɔman di.
Wee a dera na tii mɔ.
10 Yinni Gusunɔ, a man durom kuo.
Domi na wãa nuku sankiraru sɔɔ.
Nuku sankira te, ta dera nɛn bwɛ̃ra ka nɛn wuswaa ka nɛn wasi kpuro burisinɛ.
11 Wahala ya man goomɔ,
ma weeweenu dera na tɔkɔ mɔ̀.
Nɛn dam mu doonɔ nɛn torarun sõ,
ma nɛn gɔma dwiiyamɔ.
12 Nɛn yibɛrɛba ba man sekuru doke,
ma be ba sãa nɛgibu ba tu sosimɔ.
Be ba man yɛ̃, beya ba nɛn bɛrum mɔ̀.
Bà n ka man yinna swaaɔ, ba ra duki suwa.
13 Tɔmba man duari nge wi u gu.
Na sãawa nge gãa ni ba kõ.
14 Na nɔɔmɔ kõsa ye tɔmba gerumɔ nɛn sõ.
Ma be ba man sikerenɛ kpuron bɛrum man mɔ̀.
Domi ba wesianamɔ bu ka man go.
15 Adama Yinni Gusunɔ, wuna na naanɛ sãa.
Domi wuna a sãa nɛn Yinni.
16 Nɛn sian wãaru kpuro wunɛn nɔmu sɔɔra ta wãa.
A man wɔro saa nɛn yibɛrɛba
ka be ba man nɔni sõɔmɔn nɔman di.
17 A man wunɛn yam bururam sõɔsio.
A man wɔro wunɛn durom sõ.
18 Yinni Gusunɔ, nà n nun soka, a ku de n sekuru wa.
Adama a de tɔn kõso u sekuru wa,
kpa u da gɔribun wãa yerɔ
gɔɔ u nùn nɔɔ marisia.
19 A ku de wee kowobu bu gari gere,
ka be ba tii sua gari mɔ̀, ba gabu gɛma.
20 Yinni Gusunɔ, wunɛn durom mu kpã,
mɛ a be ba nun nasie yiiye,

ka be ba ben naanɛ doke wunɛ sɔɔ.
Tɔmbu ba koo kpĩ bu wa durom mɛ
a ra bu kue.
21 Domi a ra be ba nun nasie kõsu,
kpa ba n wãa wunɛn wuswaaɔ
bu ku ka du naanaanu sɔɔ,
kpa a bu bere wunɛn dirɔ tɔn
kõsobun sõ.
22 Yinni Gusunɔ, wuna kon siara,
domi a man wunɛn durom sõɔsi.
Na raa sãawa nge wuu ge ba tarusi,
23 sere nɛn laakari ya burisina,
na nɛɛ, wee a man gira wunɛn
wuswaan di.
Adama a nɛn weeweenu nua
sanam mɛ na nɔɔgiru sua na nun
soka.
24 Yen sõ, i Yinni Gusunɔ kĩɔ,
bɛɛ be i nùn naanɛ sãa.
Domi u be ba nùn naanɛ doke kõsu.
Adama u ra be ba tii sue sɛɛyasie ka
dam.
25 Bɛɛ be i yĩiyɔbu mɔ Yinni
Gusunɔn mi,
i nukuru doro,
kpa i de bɛɛn bwɛ̃ra yu wurama.

32

1 Dafidin womu.
Doo nɔɔrugiiwa wìn toranu ba su-
uru kua,
ma ba win durum wuna.
2 Doo nɔɔrugiiwa wìn kõsa Yinni
Gusunɔ kun garisi,
ma u ɲ̀ maa keeta mɔ win gõruɔ.
3 Sanam mɛ na ɲ̀ nɛn durum wure,
nɛn kukunu gbisa,
na weeweenu kua tõɔ giriru,
4 domi wunɛn nɔmu ga man sɛ̃re
bururu ka yoka.
Nɛn dam mu dɛlla nge mɛ dãa wu-
rusu su ra ko sõɔ sãrerun saa.
5 Na nɛɛ, kon nɛn toranu wura
wunɛ Yinni Gusunɔn mi.
Na nɛn durum tuuba kua wunɛn
mi,
na ɲ̀ nɛn kõsa berua.
Ma a man nɛn durum taarɛ wunari.
6 Yen sõ, n weenɛ baawure wi u nun
naanɛ sãa
u nun kana wahalan saa sɔɔ.
Baa nim bakam mù n yiba mu sara,
mu ɲ̀ yɛ̃ro turi.
7 Wuna sãa nɛn kuku yeru,
a ra man gbare wahalan di.
A dera na womusu mɔ̀ wunɛn
faaban sõ.
8 Yinni Gusunɔ, a nɛɛ, kaa man keu
ko,
kpa a man swaa sõɔsi ye n weenɛ n
swĩi.
Kaa man bwisi kɛ̃, kpa a n man kõsu.
9 A maa nɛɛ, n ku ko bwisi sarirugii
nge duma,
ɲ̀ kun mɛ nge birakɔ,
yìn nɔɔwɔ ba ɲ̀ koo ko ba kun
yaruka
ka karabasuuru doke,
ba n ka yi gawe, kpa yi ku raa tɔnu
wɔri.
10 Tɔn kõsobun wahala kpã,
adama wi u Yinni Gusunɔ naanɛ
sãa,
win durom mu ra n yɛ̃ro wãasiwa.
11 Yen sõ, bɛɛ gemgibu, i gõru doro
Yinni Gusunɔ sɔɔ,
kpa i dɛsinu kara.
Bɛɛ bèn gõru ga dɛɛre,
i guuda koowo ka nuku dobu, bɛɛ
kpuro.

33

1 Bɛɛ be i sãa gemgibu, i Gusunɔ
siaro ka womusu.
Bɛɛ be i dɛɛre, i nùn siaro
baadomma.
2 I nùn siaro ka mɔrɔkunu
kpa i womusu ko ka gõɔgenu.
3 I nùn bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ ka wom kpɔɔ,
kpa i gãasu tora i ka nùn siara.
4 Yinni Gusunɔ u ra gem gerewa.
Ye u maa gerua kpuro ya ra
koorewa mam mam.
5 U ra ye ya wooda ka gem swĩi kã.
Win durom mu yiba tem kpuro sɔɔ.
6 Win nɔɔn gariya wɔlla ka taka
koora,
ka gãa ni nu wãa te sɔɔ kpuro.
7 Ma u dera nim wõkun nim mu
mɛnna yãatem.
8 Bɛɛ handuniagibu, i Yinni Gusunɔ
nasio.
I diirio win wuswaaɔ.
9 Domi ye u gerua kpuro, yera ya ra
koore.
U n wooda wɛ̃ kpa yu koora.
10 Yinni Gusunɔ u ra bwesenun
himba gɔsie,
kpa yu kam ko mam mam.

11 Adama win himba ya ku ra gəsiare,
ya ko n wãawa sere ka baadommaə.
12 Bwese te ta Gusunə mə Yinni,
ta ko n nuku dobu məwa.
Mɛya bwese te u maa gəsa win tiin sɔ̃
ta koo yɛ̃ɛriwa.
13 Saa wəllun diya Yinni Gusunə u təmbu kpuro mɛɛra.
14 Saa win wãa yerun di, u handuniagibu kpuro mɛɛra.
15 Wi, wi u təmbu kpuro bwisikunu wɛ̃,
u maa ben kookoosu kpuron laakari mə.
16 Sina boko ù n nasara wa tabu səə,
n ǹ mə yèn sɔ̃ u tabu kowo dabiru mə.
N ǹ maa tabu durən dam
mu ra nùn yare win yibɛrɛn nəman di.
17 Wi u win naanɛ doke duma səə,
u ǹ nasara wasi.
Mɛya ka yen dam kpuro
ya ǹ kpɛ̃ yu nùn wəra karin di.
18 Adama be ba Yinni Gusunə nasie,
ma ba ben yĩiyəbu doke win durom səə,
beya u kɔ̃su,
19 u ka ben hunde wəra gəən di,
kpa ba n wasi baa gɔ̃əru tà n dua ben tem səə.
20 Bɛsɛ, Yinni Gusunən miya bɛsɛn yĩiyəbu wãa.
Wiya u koo sun somi kpa u sun kɔ̃su nge tɛrɛru.
21 Bɛsɛn gɔ̃ru ga do win sɔ̃.
Sa maa nùn naanɛ sãa win dɛɛrarun sɔ̃.
22 Yinni Gusunə, a de wunɛn durom mu n wãa ka bɛsɛ.
Domi wunɛ səərа bɛsɛn yĩiyəbu wãa.

34

1 Dafidi u tii gəsia wiiro Abimɛlɛkin wuswaaə, yera durə wi,
u nùn gira win min di. Saa yera Dafidi u womu geni kua u nɛɛ,
2 na kon Yinni Gusunə siara saa baayere.
Mɛya nɛn nəə ga ǹ marimə na kun nùn təmɛ.
3 Yinni Gusunə səərа kon yɛ̃ɛri.
Bɛɛ wənwəndobu, i swaa dakio,
kpa i gɔ̃ru dora.
4 I ka man Yinni Gusunə wəlle suo,
su win yĩsiru bɛɛrɛ wɛ̃ sannu.
5 Na Yinni Gusunə soka, ma u man wurari,
u man yara nɛn bɛrum kpuron di.
6 Be ba nùn wuswaa kisi, ba ra n nuku dobu məwa.
Ba ǹ maa ben wuswaa wukirimə sekurun sɔ̃.
7 Yinni Gusunə u ra wənwəndon sokuru nə.
Mɛya u ra maa nùn yare nuku sankiranu kpuron di.
8 Win gərado u ra be ba nùn nasie kɔ̃su,
kpa u bu yara karin di.
9 I na, i win durom denda kpa i wa nge mɛ mu kpã.
Doo nəərugiiwa wi u kuku yeru kasu win mi.
10 Bɛɛ be i sãa wigibu, i nùn nasio.
Domi be ba nùn nasie, gãanu ku ra bu kəmiɛ.
11 Baa gbee sunə kpɛmu ga ra gasə bie gu di.
Adama be ba Yinni Gusunə kasu,
gãa geenu kun bu sararimə.
12 Bɛɛ nɛn bibu, i susima i nə,
kpa n bɛɛ sɔ̃əsi nge mɛ i ko ka Yinni Gusunə nasia.
13 Wi u kĩ u wãaru di bəri yɛndu səə,
kpa u tɛ,
14 u kɔ̃san gerubu de, kpa u weesu deri.
15 U kɔ̃sa suurio, kpa u gea ko.
U alafia naa giro.
16 Gemgiba Yinni Gusunə u ra n nəni wɛ̃ɛ.
Mɛya u ra maa ben wuri swaa daki.
17 Yinni Gusunə u ra ka kɔ̃san kowobu sannɛ,
kpa u de bu ben gari duari tem mɛni səə.
18 Yinni Gusunə u ra gemgibun sokuru wure,
kpa u bu wuna ben wahala kpuron di.
19 U ra n ka be ba nuki sankire wãa,
kpa u be ba mwia kpana faaba ko.
20 Kɔ̃sa dabina nu ra gemgii deemɛ,
adama Yinni Gusunəwa u ra nùn wəre ye kpuron di.

21 Wiya u win wasin gbin gbinka
kɔ̃su.
U ɲ̀ derimə baa win kuku teeru tu
kəsira.
22 Adama kɔ̃sa yà n tən kɔ̃so deema,
ya ra nùn gowa.
Mɛya u ra maa gemgiin yibɛrɛba
sɛɛyasie.
23 Wiya u ra win səm kowobun
hunde wəre karin di.
Be ba maa nùn naanɛ sãa ba ɲ̀ taarɛ
wasi.

35

1 Dafidin womu.
Yinni Gusunə, be ba man wərim
wee,
a bu wərio.
Be ba ka man sannamə, a ka bu
sannə.
2 A tɛrɛ piibu ka bakaru suo,
kpa a na a man somi.
3 A wunɛn yaasa suo a be ba man
nəni sɔ̃əmə sɔ̃əsi,
kpa na n yɛ̃ ma wuna a sãa nɛn faaba
kowo.
4 A de be ba man kasu bu go bu
sekuru wa.
A de be ba kĩ n kam ko bu biti soora
kpa bu biru wura.
5 A de ba n sãa nge yaka si woo ga ka
doonə,
kpa Yinni Gusunən gərado u bu
gira.
6 A de ben swaa yu wəria,
kpa yam wɔ̃kuru tu ye wukiri.
Kpa Yinni Gusunən gərado u bu naa
swĩi.
7 Wee na ɲ̀ gãanu kue ba ka man
suura bɛriammɛ.
8 A de bu kam ko subaru səə,
bu wəri ben suura ye səə, bu gbi.
9 Kpa na n nuku dobu mɔ̀ wunɛn sɔ̃
Yinni Gusunə,
faaba ye a man kuan sɔ̃.
10 Kpa saa nɛn gɔ̃ru səən di, n nɛɛ,
goo sari wi u dam mə nge wunɛ.
Domi a nɛ wənwəndo yara
saa wi u man dam keren nəman di.
11 Wee, wee kowobu ba seewa ba
man gari manimə yi na ɲ̀ yɛ̃.
12 Nà n bu gea kua, kɔ̃sa ba ra man
kəsie,
kpa bu man deri nɛ turo.
13 Adama sanam mɛ nɛn yibɛrɛ be,
ba barə,
na saakin yaberu sebua nuku
sankirarun sɔ̃.
Ma na tii tɔ̃ya mɔ̀ ka nəə bəkuru.
Na ra n yiirewa na n kanaru mɔ̀,
14 na n sãa nge ben kpaasi, ɲ̀ kun mɛ
nge ben mɛro bisi.
Na nuki sankire nge wi u win mɛro
bia.
15 Adama be, ba ra mɛnnɛwa bu
nuku dobu ko,
sanam mɛ na sokura.
Ba ra mɛnnɛwa nɛn biru bu ka man
kɔ̃sa bwisikusi,
kpa ba n man yaa kasikimə
baadomma.
16 Baa ka be ba ɲ̀ Gusunə yɛ̃ ba man
yɛ̃ɛməwa.
Ba man kɔ̃rusi, ba nəə dənnɛ gbam
gbam.
17 Yinni, sere domma kaa n yeniba
mɛɛra.
A ku de bu man wəri,
domi ba sãawa nge gbee sina
kpɛnsu.
18 Wuna kon siara mi wunɛn təmba
mɛnnɛ,
kpa n nun bɛɛrɛ wɛ̃ tən dabinun
suunu səə.
19 A ku de be ba sãa nɛn yibɛrɛba ba
n man yɛ̃ɛmə kam səə,
kpa be ba man tusa kam səə ba n
man wəmmə ka gənibu.
20 Domi ben gari gerubu kun do.
Kɔ̃sa ba ra n təmbu manimə,
be ba wãa bəri yɛndu səə tem mɛ səə.
21 Ba ra n man nəə gɛ̃ɛwa ba n mɔ̀, ba
man wa.
22 Yinni Gusunə, wuna a ye kpuro
waamə.
Yen sɔ̃, a ku nəə mari,
a ku maa ka man tonda.
23 Gusunə, nɛn Yinni, a seewo a man
siria.
A ka man yinə.
24 Gusunə nɛn Yinni, a sãawa
gemgii, a man sirio,
kpa bu ku raa maa nuku dobu ko
nɛn sɔ̃,
25 bu gere ben gɔ̃ruə bu nɛɛ,
wee, ye ba kĩ, ya koora, ba man
kamia.

26 A de be, be ba nuku dobu mɔ̀ nɛn
wahalan sɔ̃,
be kpuro bu sekuru wa sannu
sannu.
A de be, be ba man seesimɔ,
bu sekuru wa ta n kpã.
27 Adama a de be ba nuku dobu mɔ
nɛn taarɛ sarirun sɔ̃ bu yɛ̃ɛri,
kpa ba n wunɛ Yinni Gusunɔ
siaramɔ baadomma,
wunɛ, wi a kĩ nɛ, wunɛn sɔm kowo
na n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
28 Yinni, na kon wunɛn gem gari
kpara.
Kon maa nun tɔma baadomma.

36

1 Womu ge Dafidi Gusunɔn sɔm
kowo u wom kowobun wirugii kua.
U nɛɛ,
2 tɔn kɔ̃so wi u ɲ̀ ka Gusunɔ yɔ̃n gari
man sɔkumɔ nɛn gɔ̃ruɔ,
domi u ɲ̀ bwisikumɔ ma n weenɛ u
Gusunɔ nasia.
3 U win tii sue too.
Yen sɔ̃na u ɲ̀ win toraru wuramɔ,
kpa u tu tusi.
4 Win gari kpuro, weesa yi sãa.
U ku ra wure u gãanu ko ka laakari
u sere gea ko.
5 Kɔ̃sa u ra n bwisikumɔ win kpin
yerɔ.
Yen swaa sɔɔra u ra n maa wãa.
U ku ra ye duka suuri.
6 Adama Yinni Gusunɔ, wunɛn
durom mu wãawa sere ka
wɔllɔ.
Wunɛn bɔrɔkiniru ta maa sɔ̃ɔsire
sere ka guru winɔ.
7 Mɛya maa wunɛn gem mu kpã nge
guu bakanu.
Wunɛn siribu bu duku nge nim
wɔ̃kun bweru.
Yinni Gusunɔ, wuna a ra tɔmbu ka
yɛɛ nɔɔri,
8 domi wunɛn kĩru ta kpã.
Wunɛn kasenun kɔkɔrɔwa tɔmba
kuku yenu kasu.
9 A ra wunɛn durom yibie nge be ba
di ba deba.
A ra bu nuku dobu wɛ̃ nge be ba
nim gem wa ba nɔra.
10 Domi wuna a sãa wãarun nuuru.
Wunɛn yam bururam saabuwa sa
ka wãarun asansi tubumɔ.
11 A be ba nun yɛ̃ durom kuo.
A bèn gɔ̃ru ga dɛɛre bɔrɔkiniru
sɔ̃ɔsio.
12 A ku de tii suobu bu man naa turi,
kpa tɔn kɔ̃sobu bu de n duka
yakura.
13 Wee be ba kɔ̃sa mɔ̀, ba wɔrukumɔ,
ma ba kpanɛ bu se.

37

1 Dafidin womu.
A ku tii nɔwia ko tɔn kɔ̃sobun sɔ̃.
A ku ka kɔ̃san kowobu kinɛnu ko.
2 Domi ba ra mundewa nge yaka
ɡbebusu,
kpa bu yanda nge yaka bekusu.
3 A n Yinni Gusunɔ naanɛ sãa kpa a
n gea mɔ̀.
Nge mɛya kaa n ka wãa yeru mɔ tem
mɛ sɔɔ,
kpa a n bɔri yɛndu mɔ.
4 A wunɛn nuku dobu kasuo Yinni
Gusunɔn mi.
U koo maa nun wɛ̃ ye wunɛn gɔ̃ru ga
kĩ.
5 A Yinni Gusunɔ wunɛn wãaru
nɔmu sɔndio,
a n nùn naanɛ sãa.
Wiya u koo nun kpuro wunana.
6 U koo de wunɛn gem mu sɔ̃ɔsira
nge sɔ̃ɔ wii wɔllun sɔ̃ɔ.
7 Wi u kpĩa u kɔ̃sa kua ye u gɔ̃ru
doke,
a ku tii nɔwia ko win sɔ̃.
A n maari kpa a n Yinni Gusunɔ
swaa daki.
8 A mɔru derio, a nuku ɡbisibu yinɔ,
a ku tii nɔwia ko.
Ye kpurowa ya koo ra nun kɔ̃sa
koosia.
9 Domi ba koo tɔn kɔ̃sobu kpeerasia,
adama be ba Yinni Gusunɔ naanɛ
sãa,
bera ba ko n tem mɛ mɔ.
10 N tie fiiko ye tɔn kɔ̃soba kun ko n
maa ka wãa.
Baa à n mɛɛra mi ba raa wãa, a ɲ̀ maa
bu wasi.
11 Adama be ba tii yɛ̃, ba koo tem mɛ
tubi di,
kpa ba n yɛ̃ɛrimɔ gem gem alafia sɔɔ.
12 Tɔn kɔ̃soba gemgibu bwisiku
kɔ̃sunu koosimɔ,

ma ba bu wiru diirisimə.
13 Yinni u tən kɔ̃so be yɛ̃ɛmə,
u yɛ̃ ma tɔ̃ra bu sisie.
14 Tən kɔ̃soba ben takobi womamə,
ma ba ben tɛnnu bɛrimə
bu ka sãarobu ka wənwəndobu hunde wuna,
kpa bu be ba gea mɔ̀ go.
15 Adama ben takobi be, ba koo duwa ben tiin toronə,
kpa ben tɛnnu nu bəəkira.
16 Gãa piimii ni gemgii u mə,
nu tən kɔ̃so dabinun dukia kere.
17 Domi ba koo tən kɔ̃sobun dam kpeerasia,
adama Yinni Gusunə u yɔ̃ gemgibun biruə.
18 Yinni Gusunə u yɛ̃
ye n koo taarɛ sarirugibu deema ben wãaru səə.
Ben yɛnu ga ɲ̀ bansu mɔ̀.
19 Ba ɲ̀ sekuru wasi wahalan saa səə.
Ba ko ba n maa deburu mə gɔ̃ərun sanam.
20 Adama tən kɔ̃soba koo kam ko.
Yinni Gusunən yibɛrɛba ba ka yakasun wɛ̃su weenɛ.
Ba koo yarinawa nge dɔ̃ə wiisu.
21 Tən kɔ̃sobu bà n bəkura, ba ku ra wesie.
Adama gemgii u ra kɛ̃ ka nuku tia.
22 Be Yinni Gusunə u domaru kua,
ba ko n tem mɛ mə,
adama be u bɔ̃rusi, beya ba koo kpeerasia.
23 Yinni Gusunə u ra tən geo kpare win sanum səə.
Yɛ̃ron swaa ra nùn wɛ̃re.
24 U n sokura u wəruma, u ra sewa,
domi Yinni Gusunə u win nəma nɛni.
25 Na raa sãa bii, tɛ̃ na bukura.
Na ɲ̀ maa waare Gusunə u gemgii deri,
ɲ̀ kun mɛ win bibu bu bara ko bu ka di.
26 Baadomma u wɛ̃ɛmə ka nuku tia.
U ɲ̀ be ba bəkuramə yinarimə.
Win bibu ba ra maa gabu arufaani kue.
27 A kɔ̃sa derio kpa a gea ko,
kpa wunɛn bibun bweseru ta n tem mɛ mə ka baadommaə.
28 Yinni Gusunə u gem kĩ.
U ɲ̀ win təmbu derimə, u ra n bu kɔ̃su.
Adama ba koo tən kɔ̃sobun bweseru kpeerasia.
29 Gemgiba ko n tem mɛ mə,
kpa ba n wãa mi, ka baadommaə.
30 Gemgiin nəə, gari bwisigiiya ga ra yare.
Win yara, gema ya ra maa gere.
31 Gusunən wooda ya ra n wãa win gɔ̃ruə.
Win naasu kun maa sokuramə.
32 Tən kɔ̃so u ra n gemgii sãkiriammɛwa,
kpa u n swaa kasu u ka nùn go.
33 Adama Yinni Gusunɔ kun derimə u nùn nəma turi.
U ɲ̀ maa nùn taarɛ wɛ̃ɛmə siribun sanam.
34 A n Yinni Gusunə yĩiyə kpa a n win swaa swĩi.
U koo nun wəlle sua kpa a n ka tem mɛ mə.
Kaa wa tən kɔ̃soba kpeerə.
35 Na tən kɔ̃sobu wa ka ben dam kpuro,
ba yɛki nge dãa kɛrigiru te ta kpare.
36 Adama ben baa ya doona, wee ba ɲ̀ maa wãa.
Na bu kasu, adama ba ɲ̀ waarə.
37 A taarɛ sarirugii mɛɛrio
kpa a n nùn lasabu sãa.
Domi wi u ra bəri yɛndu kãn bwesera kun kpeemə.
38 Adama mɛm nəə sarirugiba koo kam kowa kpuro,
kpa tən kɔ̃sobun bweseru tu kpeera.
39 Yinni Gusunəwa u gemgibu faaba mɔ̀.
Wiya u ra bu bere nəni swãarun sanam.
40 U bu somimə, u bu wəramə tən kɔ̃sobun nəman di,
u bu faaba mɔ̀, domi win miya ba ben kuku yeru kasu.

38

1 Dafidin womu ge u kua Gusunə
u ka nùn yaaya.
2 Yinni Gusunə, a ku man sɛɛyasia wunɛn məru səə.
A ku man so sanam mɛ a məru bɛsire.
3 Domi wunɛn sɛ̃ɛnu nu man girari,

ma wunɛn nɔmu ga man so ga sura.
4 Wunɛn mɔrun saabu, nɛn wasin gam sari mi n bwãa do.
Nɛn durum saabu na ṅ maa dam gam mɔ.
5 Domi nɛn toranu kpɛ̃a sere nu man gunum kera.
Nu sãa nge sɔmu bakanu ni nu man bunum kere.
6 Nɛn booboosu kɔ̃sa sere su numia nɛn gari bakarun sɔ̃.
7 Na dɛbara, na wasira sere na ṅ maa dam mɔ.
Baadomma, na ra n sĩimɔwa ka nuku sankiranu.
8 Domi barara nɛn wasi kpuro mwa.
Yin gam maa sari mi n bwãa do.
9 Na kɔsikirawa muku muku, na ṅ maa dam gam mɔ.
Nɛn gɔ̃ru ga burisinɛ sere na wee-weenu mɔ̀.
10 Yinni, ye na kĩ kpuro, wuna a yɛ̃.
Nɛn weeweenu kun maa nun berue.
11 Nɛn gɔ̃ru ga ṅ sɔ̃ sɛ̃ɛ, nɛn dam man doonarimɔ.
Wee nɛn nɔni kun maa wãaru tere.
12 Nɛn kpaasibu ka be ba man yɛ̃ kpuro
ba man duki suurimɔ nɛn bararun sɔ̃.
Ma be ba maa wãa nɛn turuku,
ba tii mɛna nɛnɛm.
13 Be ba kasu bu man go,
ba man yɛ̃ri bɛriammɛ baadomma.
Be ba nɛn kɔ̃sa kasu, ba man kɔ̃sa siemɔ,
ba kasu bu man nɔni wɔ̃ke.
14 Adama nɛ, na maariwa piti nge soso
wi u kun gãanu nɔɔmɔ,
u ṅ maa gãanu gerumɔ.
15 Mɛya na sãa nge soso.
Na ṅ bu gãanu wisa.
16 Yinni Gusunɔ, wunɛ sɔɔra nɛn yĩiyɔbu wãa.
Gusunɔ nɛn Yinni, a de a man wisi.
17 A ku de bu nuku dobu ko nɛn sɔ̃,
kpa bu man seesi sanam mɛ na sokuramɔ.
18 Wee na wɔrumaa dɔɔ,
ma nɛn wahala ya man wãasi.
19 Na nɛn toranu tuuba mɔ̀.
Tora ni, nu man bɛrum mɔ̀.
20 Wee nɛn yibɛrɛba ba bwãa do,
ba maa dam mɔ.
Be ba man tusa kam sɔɔ, ba dabi.
21 Kɔ̃sa ba man kɔsiemɔ, ye na bu gea kua.
Ba nɛn kɔ̃sa kasu yèn sɔ̃ na ra n gea mɔ̀.
22 Yinni Gusunɔ, a ku man deri.
Nɛn Yinni, a ku ka man tonda.
23 A na fuuku a man yakia,
wuna a sãa nɛn faaba kowo.

39

1 Dafidin womu ge u Yedutum,
wom kowobun wirugii kua. U nɛɛ,
2 na raa nɛɛ, kon nɛn sanu sanusu laakari ko
kpa n ku durum ko nɛn gari gerubu sɔɔ.
Kon nɛn nɔɔ kpĩ sanam mɛ nuku kɔ̃surugii wãa nɛn bɔkuɔ.
3 Na raa maari, na ṅ gãanu gerua,
ma na deema n kua kam,
domi nɛn nɔni swãaru ta sosiwa.
4 Nɛn laakari ya seewa.
Ye na bwisikumɔ ya man nɛni nge dɔ̃ɔ,
ma na gerua na nɛɛ,
5 Yinni Gusunɔ, a man nɛn wãarun saka sɔ̃ɔsio
kpa na n yɛ̃ nge mɛ na ṅ dam mɔ.
6 N wee a nɛn tɔ̃ru yĩira ka wunɛn nɔman yasum,
ma nɛn wãarun sanam kun gãanu tura wunɛn nɔni sɔɔ.
Ka geema tɔnu baawure koo doona nge woo tia,
7 ṅ kun mɛ nge tiro.
Ye u mɔ̀ kpuro kama.
U arumani mɛnnamɔ, u ṅ yɛ̃ wara koo ye di.
8 Tɛ̃ Yinni, mba na maa mara.
Nɛn yĩiyɔbu wãa wunɛ sɔɔ.
9 A man yakio nɛn durum kpuron di.
A ku de gari bakasu su n man yaakoru mɔ̀.
10 Kon mari, na ṅ gari gerumɔ,
domi wuna a dera ya koora mɛ.
11 A ku maa man wahala ko.
Na wasikiramɔ wunɛn nɔm gɛran sɔ̃.
12 A ra tɔnu gerusi
kpa a nùn sɛɛyasia win toranun sɔ̃.

Ye tɔnu u kĩ, yera a ra di nge kɔkɔbu.
Geema, tɔnu baawure u koo doonawa nge woo tia.
13 Yinni Gusunɔ, a nɛn kanaru nɔɔwɔ,
kpa a nɛn sokuru swaa daki.
A ku nɛn wuri atafiiru ko,
domi na sãawa sɔɔ wunɛn mi nge nɛn sikadoba kpuro.
14 A man derio sẽɛ,
kpa n wom wa n sere sariru ko.

40

(I maa mɛɛrio naasu 14-18, 70:2-6)

1 Dafidin womu ge u wom kowobun wirugii kua. U nɛɛ,
2 na nɛn yĩiyɔbu doke Yinni Gusunɔn mi.
Ma u man sĩirema u nɛn nɔɔ swaa daki.
3 U man gawa u yara saa kam kobun wɔrun di,
mi pɔtɔkɔ wãa.
U nɛn naasu sɔndi kpee saara wɔllɔ,
kpa n ka yõra dim dim.
4 Gusunɔ u dera na womu kpɔɔ mɔ̀
ge na ka nùn siaramɔ.
Tɔn dabiru ta nua ma ta bɛrum kua,
ma ta ten naanɛ doke Yinni Gusunɔ sɔɔ.
5 Doo nɔɔrugiiwa wi u Yinni Gusunɔ naanɛ sãa,
wi u ku ra gɛre u tii suobu ka wee kowobu swĩi.
6 Gusunɔ nɛn Yinni, wunɛn sɔm geenu
ka wunɛn himba ye a sun kua ya dabi.
Gusunɔ, a kpã, a ǹ saara mɔ.
Na kĩ n ye kpuro kpara n tɔmbu nɔɔsia.
Adama yen geera kpã sere na ǹ kpẽ n ye saari.
7 A ǹ yãkuru kĩ, ǹ kun mɛ kẽru.
A ǹ yãku dõɔ mwaararugiru bikie,
ǹ kun mɛ torarugiru.
Adama a nɛn swasu kɔria.
8 Ma na nɛɛ, nɛ wee,
nge mɛ ba nɛn gari yorua woodan tireru sɔɔ.
9 Gusunɔ nɛn Yinni, na kĩ n wunɛn kĩru ko.
Wunɛn wooda ya wãa nɛn gõruɔ.
10 Tɔn wɔrun suunu sɔɔ,
na ra wunɛn faaban labaari gea kpare.
Yinni Gusunɔ, a yẽ ma na ku ra nɛn nɔɔ mari.
11 Na ǹ wunɛn faaban gari berua nɛn gõruɔ.
Na wunɛn naanɛ ka wunɛn somiru tɔmbu nɔɔsia.
Na tɔn wɔru guna wunɛn tɔn geeru
ka wunɛn bɔrɔkiniru sõɔsi.
12 Yinni Gusunɔ, a ku de n wunɛn wɔnwɔndu bia.
A de wunɛn tɔn geeru ka wunɛn bɔrɔkiniru
tu man kõsu saa kpuro sɔɔ.

13 Domi kõsa ye ya man sikerenɛ ya ǹ garirɔ.
Nɛn kom kõsum kpuro man girari,
mu ǹ waabu wã.
Mu nɛn wirun seri dabiru kere.
Na mwia kpana.
14 Yinni Gusunɔ, a man wɔro,
a na fuuku a man faaba ko.
15 A de be ba kasu bu man hunde wuna
bu seku bakaru wa.
A de be ba nuku dobu mɔ nɛn wahalan sõ
bu biru wura kpa bu sekuru di.
16 A de be ba man yaakoru mɔ̀
ba n wãa dɛsirun biti sɔɔ.
17 Adama a de be ba nun kasu
ba n nuku dobu mɔ.
Kpa be ba wunɛn faaba wura
ba n yẽɛrimɔ wunɛn sõ.
Kpa ba n gerumɔ ma Yinni Gusunɔwa kpãaru bo.
18 Adama nɛ sãarowa, na ǹ gãanu mɔ.
Ka mɛ, Yinni u man yaaye.
Nɛn Yinni, wunɛ wi a ra man somi kpa a man wɔra,
a ku tɛ.

41

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua. U nɛɛ,
2 doo nɔɔrugiiwa wi u ra sãaron bwisikunu ko.
U n wãa wahala sɔɔ, Yinni Gusunɔ u koo nùn yara.
3 Yinni Gusunɔ u koo nùn kõsu,
kpa u n win wãaru nɛni.

Mɛya u ko n nuku dobu mɔ win
wãaru sɔɔ.
U ɲ̀ maa derimɔ u wɔri win
yibɛrɛban nɔmaɔ.
4 Yinni Gusunɔwa u koo nùn kɔ̃su
kpa u nùn nɔɔri sanam mɛ u barɔ u
kpĩ.
5 Wee, na gerumɔ na mɔ̀,
Yinni Gusunɔ, a nɛn wɔnwɔndu
waawo,
a nɛn hunde bɛkio.
Domi na nun torari.
6 Nuku kɔ̃surun sɔ̃, nɛn yibɛrɛba ba
mɔ̀,
saa yerà kon gbi.
Kpa bu wa bu nɛn yĩsiru duari.
7 Goo ù n na nɛn mi, weesa yɛ̃ro u ra
man kue,
kpa u nɛn gari gura u ka da u nɛn
kɔ̃sa gere tɔɔwɔ.
8 Nɛn yibɛrɛba kpuro ba gunnu
gunnu gari mɔ̀.
Ba man kɔ̃sa bwisikusimɔ.
9 Domi ba mɔ̀, wahala ye, ya man
nɛni gem ka tia.
Nɛ wee na kpĩ, n ɲ̀ koorɔ n maa se.
10 Nɛn bɔrɔ kĩnasi, ka wì sa wãa
sannu bɔri yɛndu sɔɔ,
na maa nùn naanɛ sãa, ma sa dimɔ
sannu,
wiya u kua nɛn yibɛrɛ.
11 Yen sɔ̃, Yinni Gusunɔ, a nɛn
wɔnwɔndu waawo,
a man wɔro, kpa n bu kua ye n
weenɛ n bu kua.
12 Nɛn yibɛrɛ ù kun man kamiɛ,
saa ye sɔɔra kon gia ma a man kĩ.
13 A man kɔ̃su nɛn mɛm nɔɔbun sɔ̃.
Ma a dera na wãa wunɛn mi sere ka
baadommaɔ.

14 Na Gusunɔ Isireliban Yinni siara.
U ko n wãawa sere ka baadommaɔ.
Ami.

WOMUSUN BƆNU YIRUSE

42

1 Koren bibun womu ge ba wom
kowobun wirugii kua. Ge wee.
2 Nge mɛ nim nɔru ga ra de nɛmu ga
n daarun nim kasu,
nge mɛya nɛn gɔ̃ru ga nun kasu
Yinni Gusunɔ.
3 Nɛn gɔ̃ru ga wunɛn bɛkɛ barɔ,
Yinni Gusunɔ, wunɛ wi a
wãa.
Saa yerà na kon tii sɔ̃ɔsi wunɛn
wuswaaɔ Yinni.
4 Nɛn nɔni yĩresu su kua nɛn nim
nɔruram wɔ̃kuru ka sɔ̃ɔ sɔɔ,
sanam mɛ ba man bikiamɔ ba mɔ̀,
mana Gusunɔ nɛn Yinni u wãa.
5 Nɛn tororu ta ra karewa nà n yaaya
sanam mɛ tɔn dabiru ta ra n man
sikerenɛ,
na n tu gbiiye su ka da Gusunɔn sãa
yerɔ,
sa n nuku dobu mɔ̀, sa n Gusunɔ
siaramɔ sannu.
6 Mban sɔ̃na ko na n nuki sankire,
kpa na n weeweenu mɔ̀.
Na ko n nɛn yĩiyɔbu doke Gusunɔ
nɛn Yinnin mi,
kpa n maa nùn siara.
Domi u sãawa nɛn Yinni ka nɛn
Faaba kowo.
7 Nɛn Yinni, na nuki sankire.
Yen sɔ̃na na nun yaayamɔ saa
Yuudɛnin daarun di,
ka guu te ba mɔ̀ Hɛɛmɔɔn di
ka guu te ba mɔ̀ Miseaan di.
8 Wuna a ra de daarun nim mu
kukiri,
kpa nim kureru tu se tu garu sua,
kpa ni kpuro nu man wukiri.
9 A man wunɛn kĩru sɔ̃ɔsio sɔ̃ɔ sɔɔ,
wɔ̃kuru kpa na n womusu mɔ̀, na n
nun tɔmamɔ,
na n nun kanamɔ wunɛ wi a man
wãaru wɛ̃.
10 Gusunɔ, nɛn Yinni, a sãawa nɛn
kpee saara.
Mban sɔ̃na a man duari.
Mban sɔ̃na kaa de nɛn yibɛrɛba ba n
man dam dɔremɔ
kpa na n nuki sankire.
11 Nɛn kukunu bɛsikiramɔ sanam
mɛ ba man nɔni sɔ̃ɔmɔ,
ba man wɔmmɔ, ba gerumɔ ba mɔ̀,
mana Gusunɔ nɛn Yinni wi.
12 Mban sɔ̃na na kon nuki sankire.
Mban sɔ̃na ko na n weeweenu mɔ̀
nɛn gɔ̃ruɔ.
Nɛ, kon nɛn naanɛ dokewa wunɛ
sɔɔ,
kpa n nun siara kpam.
Domi a sãawa nɛn Yinni ka nɛn
Faaba kowo.

43

1 A man gem wɛ̃ɛyɔ Gusunɔ nɛn Yinni.
A ka man yinɔ be ba ɲ̀ nun nasien wuswaaɔ.
A man yakio wee kowobu ka tɔn kɔ̃sobun min di.
2 Gusunɔ, wunɛ wi a man kɔ̃su, mban sɔ̃na a man yinamɔ.
Mban sɔ̃na kaa de nɛn yibɛrɛba ba n man dam dɔremɔ
kpa na n nuki sankire.
3 A de wunɛn yam bururam ka wunɛn bɔrɔkinira n man kpare.
A ka man doo sere wunɛn guu dɛɛra ten mi, mi a wãa,
4 kpa n da wunɛn yãku yerɔ.
Gusunɔ, wunɛ wì sɔɔ na nuku dobu mɔ,
kon nun siara ka womusu, ka mɔrɔku.
Gusunɔ, wuna a sãa nɛn Yinni.
5 Mban sɔ̃na na kon nuki sankire,
kpa na n weeweenu mɔ̀ nɛn gɔ̃ruɔ.
Na kon nɛn naanɛ dokewa wunɛ sɔɔ,
kpa n wure n nun siara.
A sãawa nɛn Yinni ka nɛn Faaba kowo.

44

1 Womu ge Koren bibu ba wom kowobun wirugii kua. Ge wee.
2 Gusunɔ, sa nua ka bɛsɛn tiin swaa wunɛn sɔma ye a kua bɛsɛn baababan waati.
Bera ba sun ye sɔ̃ɔwa.
3 Ka wunɛn tiin nɔma a bwese tukunu gira.
A bwese ni so nu yarina,
ma a bɛsɛn baababa swĩi nin wãa yenɔ.
4 Bɛsɛn baaba be, ba bwese nin tem mwa.
N ɲ̀ mɔ yèn sɔ̃ ba takobi mɔ,
n ɲ̀ maa mɔ yèn sɔ̃ ba dam mɔ,
adama yèn sɔ̃ a bu kĩwa ma a wãa ka be,
ma a bu yara ka wunɛn nɔmu.
5 Gusunɔ, wuna a sãa nɛn sina boko.
A wunɛn tɔmbu nasara wɛ̃ɛyɔ.
6 Ka wunɛn dama sa ko bɛsɛn yibɛrɛba suriri.
Ka wunɛn yĩsira sa ko bu suni.
7 Domi na yɛ̃ ma n ɲ̀ nɛn tɛndu,
ɲ̀ kun mɛ nɛn takobi ya koo man faaba ko.
8 Wuna kaa sun wɔra bɛsɛn yibɛrɛban nɔman di.
Kpa a be ba sun tusa burisina.
9 Sa ko n woo kanamɔ tɔ̃ru baatere wunɛn sɔ̃,
sa n nun siaramɔ sere ka baadommaɔ.
10 Ka mɛ, wee a sun yina, a sun sekuru doke,
a ku ra n maa ka bɛsɛn tabu kowobu wãa bà n tabu yariɔ.
11 A dera sa biruku yira wurɔ bɛsɛn yibɛrɛban wuswaaɔ,
be, be ba sun tusa ba bɛsɛn yãnu guramɔ.
12 A sun bɛri ben nɔmaɔ nge mɛ ba ra arari yãaru nɔmu bɛrie.
Ma a dera sa yarina, sa yabi bwese tukunu sɔɔ.
13 A bɛsɛ, wunɛn tɔmbu dɔramɔ gobi sari,
a ɲ̀ maa sun garisi gãa geenu.
14 Wee a sun sekuru doke bɛsɛn berusebun wuswaaɔ,
15 be, be ba sun sikerenɛ, ba sun yɛ̃ɛmɔ, ba sun yaakoru mɔ̀.
A dera bwese tukunu nu sun womu dokemɔ,
ma nu sun wii gimanu koosimɔ ka yaakoru.
16 Wee sere ka tɛ̃, seku te, ta ra n man mɔ̀wa,
kpa na n nɛn wuswaa wukiri
17 yèn sɔ̃ nɛn yibɛrɛ u man wɔri, u wɔmmɔ
u man nɔɔ kuurimɔ.
18 Yeniba kpurowa ya ra sun deemɛ.
Ka mɛ, sa ɲ̀ nun duari,
sa ɲ̀ maa wunɛn arukawani kusie.
19 Bɛsɛn gɔ̃ru ga ɲ̀ sĩire wunɛn min di,
sa ɲ̀ maa gɛre wunɛn swaan di.
20 Adama ka mɛ, a sun kɔsuka gbaburɔ dɛmakunun wãa yerɔ.
Ma a sun yam wɔ̃kuru wukiri.
21 Gusunɔ, sà n daa wunɛn yĩsiru duari,
ma sa da sa bũnu ganu sãamɔ,
22 a ɲ̀ kaa tubu, wunɛ wi a tɔnun gɔ̃run gari yɛ̃?

23 Adama wunɛn sɔ̃na ba sun goomɔ
bururu ka yoka,
ba sun mɛɛra nge yãa ni ba ka dɔɔ bu
go.
24 A dom yando Yinni! Mban sɔ̃na a
do.
A dom yando. A ku sun yina sere ka
baadommaɔ.
25 Mban sɔ̃na a wunɛn wuswaa
berumɔ.
Mban sɔ̃na a ɲ̀ bɛsɛn wɔnwɔndu mɔ̀.
A ɲ̀ wa nge mɛ ba sun taare?
26 Domi sa nuki sankire. Sa kpĩ tua
sɔɔ.
27 A seewo a sun somi.
A sun wɔro wunɛn durom bakam
sɔ̃.

45

1 Kĩrun womu ge Koren bibu ba
wom kowobun wirugii kua. Ge
wee.
2 Nɛn gɔ̃ru ga bwisiku duronu yiba
sere nu yarimɔ.
Na womu geni mɔ̀ sunɔn sɔ̃.
Nɛn yara ya sãa nge yoro geon
yorutia.
3 Wuna a buram bo tɔn bibun su-
unu sɔɔ.
Wunɛn gari yi durom yiba.
Yen sɔ̃na a Gusunɔn domaru mɔ
sere ka baadommaɔ.
4 Tabu kowo damgii, a wunɛn
takobi bɛkio,
wuna a yiiko ka bɛɛrɛ baka mɔ.
5 Ka wunɛn sinandun dam,
a wunɛn tabu kɛkɛ yɔɔwo a da a
nasara sua,
kpa a gem sanna ka daa duudwia ka
gean kobu,
kpa a sɔm maamaakiginu ko ka
wunɛn nɔm geun dam.
6 Wunɛn sɛ̃ɛnu nu nɔɔ do,
nu koo wunɛn yibɛrɛba sɔku,
kpa tɔmbu bu wɔruku wunɛn
wuswaaɔ.
7 Gusunɔ, ba wunɛn bandu swĩi
sere ka baadommaɔ.
Gema a ka wunɛn bandu nɛni.
8 A gea kĩ, ma a kɔ̃sa tusa.
Yen sɔ̃na Gusunɔ wi u sãa wunɛn
Yinni, u nun gɔsa.
U maa nun nuku dobu wɛ̃ ye u ka
nun aye bɛɛrɛgiru wɛ̃
te ta wunɛn kpaasibugiru kpãaru
kere.
9 Wunɛn yãnu nu turare numɔ
ye ba ra soku miru ka aloɛsi ka kasi.
Ba mɔrɔkunu soomɔ a ka nuku
dobu wa
wunɛn sina gbaburɔ te ba suunu
donnu mani mani.
10 Sina bii wɔndiaba ba sãa wunɛn
kurɔ kpaa sãkobu.
Kurɔ kpao u yɔ̃ wunɛn nɔm geuɔ u
wura sebua ye ya na Ofirin
di.
11 A swaa dakio, bii kurɔbu a nɛn
gari nɔ,
kpa a yi bwisiku.
A wunɛn tɔmbu duario ka wunɛn
baan yɛnugibu.
12 Wunɛn buram mu ka sina boko
naawa gem gem.
A nùn bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ yèn sɔ̃ u sãa
wunɛn yinni.
13 Tirin tɔmbu be ba bwesenu
kpuro arumani kere,
ba koo ka nun dukia bwese bwe-
seka naawa
bu ka wunɛn kĩi geeru kasu.
14 Sina bii wɔndia kurɔ kpao wi, u
wãa sina kpaarɔ,
u yãnu sebua ni ba buraru koosi ka
wuraba.
15 Ba ka nùn da sunɔn mi ka win yãa
bura nɔnigii ni,
ma win kurɔ kpaa sãkoba nùn swĩi.
16 Ba bu duusia sina kpaarɔ ka nuku
dobu ka yɛ̃ɛribu.
17 Sina boko, wunɛn biba koo
wunɛn baababan tubi di,
kpa bu bandu di tem kpuro sɔɔ.
18 Nɛn womu geni, ga koo de bu
wunɛn yĩsiru yaaya tɔ̃ru
baatere,
kpa bwesenu kpuro nu nun siara
sere ka baadommaɔ.

46

1 Womu ge Koren bibu ba wom
kowobun wirugii kua. Ba gu kuawa
ka gɔ̃ru yãka. Ba nɛɛ,
2 Gusunɔwa u sãa bɛsɛn kuku yee
naanɛgiru
ka bɛsɛn tãsi yeru.
Baa nuku sankiranu sɔɔ,

u ra n sɔɔru sãawa u ka tɔnu somi.
3 Yen sɔ̃na sa ǹ bɛrum mɔ̀ sanam mɛ tem mu yĩirimɔ,
ǹ kun mɛ sanam mɛ guunu diirimɔ nim wɔ̃kun sɔɔwɔ.
4 Sa ǹ nande sanam mɛ nim wɔ̃kun nim kurenu nu wɔki nu yaka mɔ̀
sanam mɛ nu guunu yĩirimɔ.
5 Daaru gara wãa tèn nim mu ka nuku dobu naamɔ Wɔrukoon wãa yerɔ,
dii dɛɛra ten mi, mi wi, Gusunɔ u wãa.
6 Gusunɔ u wãa te sɔɔ, yen sɔ̃na ta ǹ wɔrumɛ.
Gusunɔ u ra tu gabewa saa buru buru yellun di.
7 Bwesenu nu burisinɛ, ma bannu wɔrukumɔ.
Gusunɔ u gbãra, ma tem mu yanda.
8 Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u ka sun wãa.
Yakɔbun Yinni, u sãawa bɛsɛn kuku yee naanɛgiru.
9 I na i wa ye Yinni Gusunɔ u kua.
U sɔm maamaakiginu kua handunia sɔɔ.
10 U tabu kpeesia yen goonu nnɛ ye sɔɔ.
U tɛnnu ka yaasi bɔɔka,
ma u tabu kɛkɛ yi dumi gawe dɔ̃ɔ mɛni.
11 U nɛɛ, i yɔ̃ro, kpa i gia ma wiya Gusunɔ.
U bandu dii bwesenu kpuro sɔɔ, ka tem kpuro sɔɔ.
12 Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u ka sun wãa.
Wi, Yakɔbun Yinni u sãawa bɛsɛn kuku yee naanɛgiru.

47

1 Womu ge Koren bibu ba wom kowobun wirugii kua. Ge wee.
2 Bɛɛ handunian bwesenu, i taki koowo,
kpa i kuuki ko ka nuku dobu Yinni Gusunɔn mi.
3 Domi u sãawa Yinni Wɔrukoo wi u nanum mɔ.
U sãawa sina boko tem kpuro sɔɔ,
4 wi u ra de su bwesenu ganu tɛɛsi,
kpa sa n nu taare.
5 Wiya u sun bɛsɛn tem gɔsia, ma sa yen woo kanamɔ,
bɛsɛ Yakɔbun bweseru te wi, Yinni u kĩ.
6 Gusunɔ u yɔɔmɔ Siɔniɔ, ma ba nasaran taki mɔ̀.
U gbia u dɔɔ, ma ba kɔba soomɔ.
7 I Gusunɔ womu kuo, i Gusunɔ womu kuo.
I Yinni, sina boko siaro ka womu.
8 Domi wiya u sãa handunia kpuron sunɔ.
I nùn womu kuo.
9 Wiya u bandu dii bwesenu kpuro sɔɔ,
ma u sɔ̃ win sina gɔni dɛɛra sɔɔ.
10 Bwese tukunun sina biba mɛnnamɔ ka Gusunɔ Aburahamun Yinnin tɔmbu.
Domi wiya u ka be ba tem kɔ̃su wãa.
Wiya u kpuro kere.

48

1 Womu ge Koren bibu ba kua. Ge wee.
2 Yinni Gusunɔ, a kpã,
yen sɔ̃na n weenɛ bu nun tɔma baama,
wunɛn wuuɔ ka wunɛn guu dɛɛra ten wɔllɔ te ba mɔ̀ Siɔni.
3 Ta yɔ̃ buram buram tɔna.
Wi u tu mɛɛra kpa u n nuku dobu mɔ̀ ten buram sɔ̃.
Guu ten sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia, sina bokon sina kpaara mi.
4 Yinni Gusunɔ, wunɛn sina kpaaru sɔɔ,
a ra sun sɔ̃ɔsiwa ma a sãa bɛsɛn kuku yeru ka gem.
5 Domi wee, sinambu ba mɛnna,
ba nɔɔ tia kua bu ka Siɔni wɔri.
6-7 Adama ye ba nun wa,
miya bɛrum bu mwa, ba wurura nge tɔn kurɔ
wi marubun wahala ya nɛnua sanam mɛ u yiire.
Yera ba nanda ba duki sua.
8 Ba fukura ba wɔruka nge goo nimkuu ge sɔ̃ɔ yari yerun woo ga fuka.
9 Ye sa nɔɔmɔ ba gerumɔ, sa ye wa Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinnin wuuɔ.
Sa ye wa Gusunɔ bɛsɛn Yinnin wuuɔ.

Wiya u koo de wuu ge, ga n wãa sere
ka baadommaɔ.
10 Gusunɔ, sa wunɛn durom
bwisikunu mɔ̀ wunɛn sãa
yee ten mi.
11 Nge mɛ a yĩsiru yara,
nge mɛya ba koo nun tɔma
handunian goonu nnɛ sɔɔ.
Domi a ra tɔmbu kpare gem sɔɔ.
12 Be ba wãa Siɔnin guurɔ, ba nuku
dobu mɔ̀.
Yudan tɔmbu ba yɛ̃ɛrimɔ wunɛn siri
bi a kuan sõ.
13 I sĩiyɔ i ka Siɔni sikerena.
I yen kõsu yenu gario.
14 I yen gbãra te mɛɛrio,
kpa i yen sina kpaanu mɛɛri
i ra ka bɛɛn bibu yen faagi kua,
15 i nɛɛ, Yinni Gusunɔwa u sãa bɛsɛn
Yinni
sere ka baadommaɔ.
Wiya u koo maa sun kpara sere ka
bɛsɛn gɔɔn tõrɔ.

49

1 Womu ge Koren bibu ba wom
kowobun wirugii kua. Ge wee.
2 Bɛɛ bwesenu kpuro, i swaa dakio i
nɔ.
Bɛɛ handuniagibu, i swaa tem
kpĩiyɔ i nɔ.
3 Damgibu ka bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu, i swaa
dakio i nɔ.
Sãarobu ka gobigibu, i swaa tem
kpĩiyɔ i nɔ.
4 Na kon gari bwisigii gere.
Nɛn bwisikunu nu maa asansi mɔ.
5 Na bwisigibun mɔnnu swaa daki,
na kon maa bɛɛ nu tubusia ka
mɔrɔku.
6 Mban sõna kon bɛrum ko wahalan
saa sɔɔ.
Mban sõna kon bɛrum ko sanam
mɛ nɛn yibɛrɛba ba man sik-
erenɛ nuku kõsurun sõ.
7 Ba ben dukia naanɛ sãa.
Ma ba tii sue dukia yen kpãarun sõ.
8 Adama ben goo kun kpɛ̃ u win
winsim hunde yakia,
kpa u Gusunɔ yen kɔsiaru wɛ̃.
9 Domi hunden yakiabu gãa bakana,
bu ɲ̀ nɔru mɔ.
Yen sõna n ɲ̀ koorɔ bu kpĩ bu ye ko,
10 n ɲ̀ maa koorɔ ba n wãa sere ka
baadommaɔ.
Ba ɲ̀ kpɛ̃ bu gɔɔ yina.
11 Domi sa waamɔ ma bwisigibu
ka gari bakasu kpurowa ba
gbimɔ.
Ma ba ben dukia derimɔ gabu bu
gura.
12 Mɛya be ba yĩsiru yara ba ra n
bwisika
ma ben yɛnusu ko n wãawa sere ka
baadommaɔ.
Ben wãa yenu kun maa kam mɔ̀.
13 Adama tɔnu wi u bɛɛrɛ mɔ u ku ra
tɛ.
U sãawa nge yɛɛ yi ba ra sakiri.
14 Nge mɛya ben are sãa,
be ka be ba bu swĩi ba ben gari swaa
daki.
15 Ba ra bu surewa gɔriɔ nge yãa gõɔ
ge ba sure wɔru sɔɔ,
kpa gɔɔ u bu di.
N sosi, tɔn dɛɛroba koo bu taaku,
kpa ben bɛɛrɛ yu kpe,
kpa gɔribun wãa yeru tu ko ben
yɛnu.
16 Adama Gusunɔ u koo nɛn hunde
wɔra saa gɔribun wãa yerun
di.
Domi u koo man kõsu.
17 Yen sõ, a ku nanda tɔnu ù n dukia
guramɔ,
ma win yɛnun arumani ya sosimɔ.
18 A n yɛ̃ ma u ɲ̀ ka yen gaa dɔɔ gɔriɔ,
ba ɲ̀ maa ka nùn yen gaa sikumɔ.
19 U ko n nuku dobu mɔ win wãaru
sɔɔ,
kpa ba n nùn siaramɔ nuku doo bi u
mɔ̀n sõ.
20 Adama yen kɔkɔrɔ, u koo win
baababa deemawa gɔriɔ.
Be, ba ɲ̀ maa handunian yam bu-
ruram wasi.
21 Tɔnu wi ba bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ, ma u ɲ̀
bwisi mɔ,
u sãawa nge yɛɛ yi ba mwɛɛrima bu
sakiri.

50

1 Asafun womu. Ge wee.
Yinni Gusunɔ u gari mɔ̀, u
handuniagibu soku
be ba wãa sõɔ yari yerɔ n ka da sõɔ
duu yerɔ.

2 Gusunɔ u kurama saa Siɔni wuu
burɔ gen min di ka yam bu-
ruram.
3 Bɛsɛn Yinni u wee wi, wi u ku ra
mari.
Win wuswaaɔ dɔ̃ɔ boko sɔ̃rua,
ma guru woo bɔkɔ ga ka nùn sik-
erenɛ.
4 U nɔɔgiru sue wɔllɔ ka temɔ u ka
win tɔmbu siri.
5 U mɔ̀, i man nɛn tɔmbu mɛnnama
be ba man naanɛ sãa,
be, be ba ka man arukawani bɔkua
ma ba ye sire ka yãkuru.
6 Wɔllu kpuro ta koo win gem gari
kpara.
Domi wiya u sãa siri kowo.
7 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
i swaa dakio bɛɛ nɛn tɔmbu Isire-
liba.
Na kon bɛɛ sɔ̃ ma nɛna na sãa bɛɛn
Yinni.
8 N ǹ bɛɛn yãkunun sɔ̃ na bɛɛ
gerusimɔ.
Domi na ra bɛɛn yãku dɔ̃ɔ
mwaararuginu mwɛ
baadomma.
9 Na ǹ maa naa kinɛnu mwaamɔ
bɛɛn yɛnuɔ,
ǹ kun mɛ boo kinɛnu bɛɛn boo gɔ̃sɔ.
10 Domi nɛna na gbeeku yɛɛ kpuro
mɔ
ka yi yi wãa guunɔ dabi dabinu.
11 Na gunɔ si su wãa guunɔ kpuro yɛ̃
ka maa yɛɛ yi yi wãa yakasɔ.
Yi maa sãawa nɛgii.
12 N n gɔ̃ɔrun na ta man mɔ̀, n ǹ
wunɛ kon sɔ̃.
Domi nɛna na handunia mɔ ka ye ya
wãa ye sɔɔ kpuro.
13 I tamaa kon naa kinɛnun yaa
temwa?
I tamaa boo kinɛnun yɛma kon nɔ?
14 Ye n buram bo, yera i nɛ Gusunɔ
bɛɛn Yinni siara.
Kpa i bɛɛn nɔɔ mwɛɛnu yibia ni i
man kua.
15 A man sokuo sanam mɛ a nuki
sankire.
Saa ye sɔɔ, kon nun wurari, kpa a
man bɛɛrɛ wɛ̃.
16 Adama Gusunɔ u kɔ̃san kowo
sɔ̃ɔmɔ u mɔ̀,
mban sɔ̃na a nɛn woodaba siamɔ
ma a nɛn arukawanin gari
gerumɔ,
17 wunɛ wi a ku ra sɔ̃ɔsiru kã,
ma a nɛn gere atafiiru sãa.
18 À n gbɛnɔ wa, a ra ka nùn nɔɔ tia
ko,
a ra n wãa ka sakara kowobu.
19 Wunɛn nɔɔ ga ra n kɔ̃sa yibawa,
wunɛn yara ya weesu sekumɔ.
20 Mi a sina kpuro, wunɛn win-
simwa a ra n wĩimɔ,
kpa a n wunɛn mɛro bisin kɔ̃sa
gerumɔ.
21 Yeniba kpurowa a kua, ma na
maari.
Domi a tamaa na sãawa nge wunɛ.
Adama kon nun taarɛ wɛ̃
kpa n kpuro terasia wunɛn
wuswaaɔ.
22 I laakari koowo, kpa i swaa daki i
nɔ
bɛɛ be i nɛ Gusunɔ duari.
Ma n kun mɛ, kon bɛɛ sɛ̃re n yaaku.
Goo kun maa kpɛ̃ u bɛɛ wɔra.
23 Wìn yãkuru ta sãa siarabu,
yɛ̃rowa u man bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.
Wi u maa win tii nɛni dee dee
yɛ̃rowa u koo nɛn faaba wa.

51

1-2 Ye Dafidi u ka Bati Seba kpuna
u kpa, Gusunɔn sɔmɔ Natani u da
win mi. Yen biruwa Dafidi u wom
kowobun wirugii womu geni kua.
Ge wee.
3 Gusunɔ, a man durom kuo wunɛn
kĩi geerun sɔ̃.
A nɛn toraru wunɔ wunɛn
wɔnwɔndun sɔ̃.
4 A man woburuo sãa sãa kpa a nɛn
kom kɔ̃sum wɔka.
A nɛn durum wunɔ kpa n sãra.
5 Domi na nɛn toraru wura,
nɛn durum ya maa man bitani mɔ̀
baadomma.
6 Wunɛ turowa na torari,
na maa kua ye ya ǹ nun dore.
Yen sɔ̃, a gem mɔ ye a ka man taarɛ
wɛ̃.
Wunɛn siribu bu dɛnde.
7 N wee, kom kɔ̃sum sɔɔra ba man
mara.
Nɛn mɛro wi u maa nɛn gura sua,
win tii u sãawa durumgii.

8 Adama gema a bikiamɔ gɔ̃ruɔ.
N n mɛn na, a de wunɛn bwisi yi n
man wãasi.
9 A man dɛɛrasiabun wororu *
koosio kpa n dɛɛra.
A man woburuo kpa n burura n
wɛ̃su kera.
10 A man nuku dobu wɛ̃ɛyɔ kpa na n
dɛsinu karamɔ.
Baa mɛ a nɛn gɔma dwiiyasia, kon
kpam yɛ̃ɛri.
11 A ku nɛn durum mɛɛri,
a nɛn kom kɔ̃sum kpuro wɔko.
12 Gusunɔ, a man gɔ̃ru wɛ̃ɛyɔ ge ga
dɛɛre,
kpa a man hunde kpaa wɛ̃ ye ya koo
yɔ̃ra sim sim.
13 A ku man gira wunɛn bɔkun di,
a ku maa man wunɛn Hunde Dɛɛro
mwaari.
14 A kpam man wunɛn faaban nuku
dobu wɛ̃ɛyɔ,
kpa kĩi geeru tu nɛn hunde dam kɛ̃.
15 Sanam mɛya kon durumgibu
wunɛn swaa sɔ̃ɔsi,
be, be ba nun torari,
kpa bu wurama wunɛn mi.
16 Gusunɔ, wunɛ wi a man faaba
kua,
a ku maa man goon yɛm bikia.
Ko na n wunɛn gem mɛ a man wɛ̃
takaru mɔ̀.
17 Yinni Gusunɔ, a nɛn nɔɔ wukio
kpa gu nun siara bu nɔ yam kpuro.
18 À n daa yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru
kĩ,
na n daa nun tu kue.
Adama a ǹ yãkunu kĩ.
19 Yãku te ta nun wɛ̃re,
teya gɔ̃ru ge ga tii kawa.
Gusunɔ, a ǹ tɔmbu yinamɔ
be ba tuuba kua ka tii kawabu.
20 A de a ka Siɔni nɔnu geu mɛɛri kpa
a ye gea kua,
kpa a Yerusalɛmun gbãraru seeya.
21 Sanam mɛya kaa yãkunu mwa ni
a bikia.
Niya yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu.
Kpa bu naa kinɛnu go wunɛn yãku
yerɔ.

52

1 Dafidin womu ge u wom
kowobun wirugii kua.
2 U gu kuawa sanam mɛ Dɔɛgu
Edɔmu u na Sɔɔlun mi u ka nùn
sɔ̃ ma Dafidi u da Akimɛlɛkin mi.
Womu ge wee.
3 Tabu durɔ, mban sɔ̃na a tii siaramɔ
kɔ̃sa ye a mɔ̀n sɔ̃.
A n yɛ̃ ma Gusunɔn durom mu ko n
wãa sere ka baadommaɔ.
4 Kɔ̃sa tɔnawa wunɛn yara ya ra n
gerumɔ.
Ya sãawa nge wobu te ta nɔɔ do,
murafiti wunɛ,
5 a ra kɔ̃sa kã n kere gea,
kpa a n weesu kĩ n kere gem.
6 Gari kɔ̃siya yi ra n yiba wunɛn
nɔɔwɔ
kpa a n wãa keetan swɛɛ sɔɔ.
7 Yen sɔ̃, a n yɛ̃ ma Gusunɔ u koo nun
sura sere ka baadommaɔ.
U koo nun gawa u yara saa wunɛn
kuu bekurugirun di,
kpa u nun wuna wasobun suunu
sɔɔn di.
8 Be ba Gusunɔ naanɛ sãa, ba koo
nun wa,
kpa biti bu mwa bu nun yɛ̃ɛ bu nɛɛ,
9 durɔ winiwa u yina Gusunɔ u nùn
kɔ̃su,
ma u win naanɛ doke win dukia sɔɔ,
u tii kɔ̃su win bwisi sɔɔ.
10 Nɛ, na wãawa Yinni Gusunɔn sãa
yerɔ
nge olifin dãa beku te ta kpare, ta
wɛ̃su sãa.
Na win durom naanɛ sãa sere ka
baadommaɔ.
11 Na kon nùn siarawa sere ka
baadommaɔ, domi u kua.
Wi sɔɔra kon nɛn yĩiyɔbu doke be ba
nùn naanɛ sãan suunu sɔɔ
yèn sɔ̃ u sãa tɔn geo.

53

(I maa mɛɛrio 14)

1 Dafidin womu ge u wom
kowobun wirugii kua ka gaasiraru.
Ge wee.
2 Wee nge mɛ gari bakasu su sãa.
Su ra nɛɛ, Gusunɔ sari.

* **51:9** ***wororu*** - Yuuba bà n dɛɛrasiabun wororu mɔ̀, ba ra dãa kiku ge ba mɔ̀ isɔpu wasiwa dɛɛrasiabun nim sɔɔ kpa bu ka gu durumgii yɛ̃ka.

Su sankire. Su kom kɔ̃sum mɔ̀.
Sin gagu sari ge ga gea mɔ̀.
3 Yinni Gusunɔ u tɔmbu mɛɛrima saa wɔllun di,
u ka wa goo ù n wãa u bwisi mɔ,
u ka wa goo ù n wãa u nùn sãamɔ.
4 Adama u wa be kpurowa ba kɔ̃ɔre.
Be kpurowa ba sankire.
Be kpurowa ba kɔ̃sa mɔ̀.
Baa ben turo kun gea mɔ̀.
5 Ye u wa mɛ, yera u tii bikia u nɛɛ,
kɔ̃san kowo be, ba ɲ̀ yɛ̃ru mɔ?
Wee ba nɛn tɔmbu gbɛnimɔ.
Ben goo kun man sãamɔ.
6 Yen sɔ̃, ba koo nanda bu diiri
sanam mɛ gãa bɛrumginu sari.
Be ba ka nun tabu mɔ̀,
Gusunɔ u koo ben kukunu yarinasia.
Ba koo sekuru wa yèn sɔ̃ u bu yina.
7 Yinni Gusunɔ, na nun kanamɔ
a de faaba kowo goo u yari Siɔnin di
u Isireliba, Yakɔbun bweseru yara dɛsirun di,
kpa ba n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
À n kua mɛ, anna a nuku dobu wa bi ba koo ko mi.

54

1 Dafidin womu ge u wom kowobun wirugii kua ka mɔrɔku
2 sanam mɛ Sifugibu ba na Sɔɔlun mi bu ka nùn sɔ̃ ma Dafidi u kukua ben temɔ. Ge wee.
3 Gusunɔ, a man faaba koowo wunɛn yĩsirun sɔ̃.
A de a man siria ka wunɛn dam bakam.
4 Yinni Gusunɔ, a swaa tem kpĩiyɔ kpa a nɛn kanaru nɔ.
5 Domi tɔn tukobu ba man seesi.
Tɔn kɔ̃sobu ba kasu bu man go.
Ben bwisikunu sɔɔ, ba nɛɛ, wunɛ Gusunɔ a sari.
6 Adama nɛn mi, wuna a sãa nɛn faaba kowo.
Be ba ka man yɔ̃, bera a maa ka yɔ̃.
7 A nɛn yibɛrɛba kɔ̃sa kɔsio.
A man bɔrɔkiniru sɔ̃ɔsio, a bu go.
8 Kon nun yãkunu kua ka nuku tia.
Kon womu ko ka wunɛn yĩsiru n nun tɔma,
domi a sãa tɔn geo.
9 Wuna a ra man nuku sankiraru wunari,
kpa na n nuku dobu mɔ nà n nɛn yibɛrɛba wa.

55

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua ka mɔrɔku. Ge wee.
2 Yinni Gusunɔ, a swaa tem kpĩiyɔ a nɛn kanaru nɔ.
A ku man biru kisi nà n nun kanamɔ.
3 A nɛn laakari koowo kpa a man wisi.
Wee na sirenɛ ka nuku sankiraru,
4 na burisinɛ yibɛrɛban garin sɔ̃
ka tɔn kɔ̃sobun dam dɔrebun sɔ̃.
Tɔmba man kɔ̃sa kuammɛ,
ba man taarɛ wɛ̃ ka mɔru baka.
5 Na nuki sankire too nɛn gɔ̃ruɔ.
Ma gɔɔn bɛrum man nɛnua.
6 Na nanda sere na diirimɔ.
7 Na nɛɛ, nà n daa kasa mɔ nge kparuko,
kon yɔ̃wa n da n sina na n wɛ̃re.
8 Kon duka yakura n da mi n toma,
kpa na n wãa gbaburɔ.
9 Kon duka yakura fuuku n kuku yeru kasu,
kpa guru woo damguu gu ku raa man so.
10 Yinni, a nɛn yibɛrɛban kpunaa kam koosio,
kpa bu ku nɔɔsina.
Domi na waamɔ tɔmba wɔbia ka sannɔsu mɔ̀ wuuɔ
11 ba ka gen gbãraru sikerenɛ sɔ̃ɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru.
Mɛya kɔ̃sa ba mɔ̀ wuu ge sɔɔ.
12 Nuku kɔ̃surugibu ka gbɛnɔbu ka keetagiba
ba yiba wuu ge sɔɔ.
13 N n yibɛrɛn na u na u man wɔnwa,
na ɲ̀ gam gerumɔ.
Goo ù n man tusa, kon kuke win sɔ̃.
14 Adama wuna a kua mɛ,
wunɛ wi a sãa nɛn beruse ka nɛn bɔrɔ,
wunɛ wi na ra nɛn asiri sɔ̃.
15 Nɛ ka wunɛ, kĩi bakara ta sun maninɛ,
ma sa dɔɔ sannu Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.

16 A de gɔɔ u tɔn kɔ̃sobu sɛ̃re subaru
sɔɔ,
kpa bu da gɔribun wãa yerɔ wasiru.
Domi nuku kɔ̃sura yiba ben swaa
sɔɔ.
17 Adama Yinni Gusunɔ, wuna na
faaba kanamɔ.
Kaa maa man faaba ko.
18 Tɔ̃ɔ giriru kpuro, na ra n wee-
weenu mɔ̀wa.
Mɛya a maa nɛn nɔɔ nɔɔmɔ.
19 A ɲ̀ kaa de yibɛrɛba bu man nɔma
turi baa mɛ ba dabi.
Kaa man bɔri yɛndu wɛ̃.
20 Yinni Gusunɔ, wunɛ wi a sɔ̃
wunɛn sina gɔnaɔ sere ka
baadommaɔ,
wuna kaa nɛgii nɔ, kpa a bu sekuru
doke.
Domi n ɲ̀ koorɔ bu gɔ̃ru gɔsia
yèn sɔ̃ ba ɲ̀ nun nasie.
21 Ba wi u ka bu wãa bɔri yɛndu sɔɔ
sannɔ wɔri.
Ba arukawani ye u ka bu bɔkua
kusia.
22 Gari doriya yi ra n wãa tɔn kɔ̃so
win nɔɔwɔ.
Adama tabun gariya yi ra n wãa win
nukurɔ.
Mɛya maa win gari yi ra n
kokumɔwa nge gum yarum.
Adama yi ra n sãawa nge takobiba.
23 A wunɛn wãaru kpuro Yinni
Gusunɔ nɔmu sɔndio,
kpa u nun nɔɔri.
Domi u ɲ̀ derimɔ gemgii u wɔruma.
24 Yinni Gusunɔ, wuna kaa de tɔn
kɔ̃sobu bu da gɔribun wãa
yerɔ.
Kpa tɔn gowobu ka be ba bwisi kɔ̃si
mɔ bu gbi sɛkum.
Adama nɛ, wuna na naanɛ sãa, Yinni
Gusunɔ.

56

1 Womu ge Dafidi u wom
kowobun wirugii kua. Ba gu kuawa
ka dɔkɔ te ta sãare nge kparukogiru
ge ga sumɔ dãa bakaru garun wɔllɔ.
Dafidi u womu ge kuawa sanam mɛ
Filisitiba ba nùn mwa ba nɛni Gatiɔ.
Ge wee.
2 Gusunɔ, a nɛn wɔnwɔndu waawo,
domi tɔn dabira ta man buku buku
mɔ̀.
Ta ka man tabu mɔ̀,
ma ta man nɔni sɔ̃ɔmɔ tɔ̃ɔ baatere.
3 Nɛn yibɛrɛ be, ba dabi,
ba man buku buku mɔ̀wa saa
kpuro,
be, be ba ka man tabu mɔ̀ mi,
ba man wɔri ba taare.
4 Bɛrum mù n man mwa.
Wuna na ra n naanɛ sãa.
5 Yinni, na nun siara gari yi a geruan
sɔ̃.
Na ɲ̀ gãanu ganun bɛrum mɔ,
domi na nun naanɛ sãa.
Mba tɔnu u koo kpĩ u man kua.
6 Tɔ̃ɔ baatere ba ra man gari kɔsiwa,
kpa ba n man gãa kɔ̃sunu
bwisikusimɔ.
7 Ba nɔɔ tia kua, ba man sakiriammɛ.
Ba nɛn yira kasu bu ka man hunde
wuna.
8 Domi ba tamaa kɔ̃sa ya koo bu
yara.
Yinni, a bu suro ka mɔru.
9 A nɛn yira kpuro swĩi mi na
kpikiru da.
A nɛn nɔni yĩresu gãrio wunɛn
bwãaru * sɔɔ.
A sin geeru yorua wunɛn tireru sɔɔ.
10 Gusunɔ, nà n nun nɔɔgiru sue,
nɛn yibɛrɛba ba koo biru wura.
Domi na yɛ̃ kam kam ma a sãawa
nɛgii.
11 Yinni Gusunɔ, na nun siara gari yi
a geruan sɔ̃.
Mɛya kon maa nun tɔma wunɛn gari
yin sɔ̃.
12 Na ɲ̀ gãanu ganun bɛrum mɔ,
domi na nun naanɛ sãa Yinni.
N n mɛn na, mba tɔnu u koo kpĩ u
man kua.
13 Gusunɔ, kon nɛn nɔɔ mwɛɛru
yibia te na nun kua.
Kon yãkunu ko n ka nun siara.
14 Domi a man yara saa gɔɔn di.
Mɛya a ɲ̀ derimɔ nɛn naasu su
sokura.
Kpa n kpĩ n sĩ wunɛn wuswaaɔ
tɔmbun suunu sɔɔ.

57

(I maa mɛɛrio naasu 8-12, 108:2-6)

* **56:9** ***bwãaru*** - Bwãa te, Yuuba ba ra tu kowa ka gɔna.

1 Womu ɡe Dafidi u wom
kowobun wirugii kua. U womu
ɡeni kuawa sanam mɛ Sɔɔlu u nùn
naa ɡire u ɡo. Ma u da u kukua kpee
baa sɔɔ. Ge wee.
2 Gusunɔ, a nɛn wɔnwɔndu waawo.
Wunɛn miya na kuku yeru kasu.
Wunɛn kasan saara ta koo man bere
sere nɛn nɔni swãaru kpuro tu ka
kpe.
3 Yinni Wɔrukoo, wuna na nɔɔɡiru
sue,
domi wuna a ra man nɔɔri.
4 Saa wɔllun diya kaa man somima.
Kaa nɛn yibɛrɛba burisina.
A man wunɛn bɔrɔkiniru ka wunɛn
tɔn ɡeeru sõɔsima.
5 Wee na wãa tɔn kõsobun suunu sɔɔ
be ba sãa nɡe ɡbee sinan si su ra
tɔmbu tem.
Ben donna nu sãa ben yaasi ka ben
sɛ̃ɛnu.
Ma ben yara sãa nɡe takobi ye ya nɔɔ
do.
6 Gusunɔ, wɔllu ta ɲ̀ kpɛ̃ tu nun
mwa wunɛn kpãarun sõ.
A wunɛn yiiko sõɔsio tem kpuro sɔɔ.
7 Nɛn yibɛrɛ be, ba man yɛ̃ri bɛria
nɛn swɛɛ kpuro sɔɔ,
ma na tem tuke na wa ba wɔru ɡba
nɛn wuswaaɔ.
Adama bera ba ɡu wɔri.
8 Gusunɔ, nɛn tororа sõ.
Kon nun womu kua kpa n nɛn
baranu so.
9 A yando nɛn bwɛ̃ra.
Mana nɛn ɡõɔɡera wãa.
Mana nɛn mɔrɔku ɡa wãa n ka sõɔ
bɔɔsia.
10 Yinni Gusunɔ, kon nun siara
tɔmbun suunu sɔɔ,
kpa n maa nun tɔma ka womusu.
11 Domi wunɛn tɔn ɡeera wãawa
sere ka wɔllɔ.
Mɛya maa wunɛn bɔrɔkiniru ta
sõɔsiramɔ sere ka ɡuru winɔ.
12 Gusunɔ, wɔllu ta ɲ̀ kpɛ̃ tu wunɛn
kpãaru mwa.
A wunɛn yiiko sõɔsio handunia
kpuro sɔɔ.

58

1 Womu ɡe Dafidi u wom
kowobun wirugii kua. Ge wee.
2 Bɛɛ Wɔrukoon tɔmbu,
i ko kpĩ i baawure siri dee dee i n ka
sere nɔɔ maari?
3 Aawo, i kõsa mɔ̀wa ɡõruɔ.
Ma i bɔbunu ayeru kɛ̃mɔ.
4 Daa kõsaɡii u ra sõɔsirewa saa win
mɛron nukurun di.
Wee kowo u ra kõɔrewa saa win
birun di.
5 Ben nɔɔ ɡa ra n dɛ̃ɛ yibawa nɡe
waa,
kpa ba n ben swasu kɔrua nɡe
surɔkɔru
6 te ta kun kĩ tu dobo doboɡibun
ɡari nɔ,
baa mam wi u dobo dobo yɛ̃ru bon
ɡari.
7 Yinni Gusunɔ, a bu nɔɔ kɔsukuo.
Be, be ba sãa nɡe ɡbee sinan
kpɛmminu mi,
a ben baa saburosu yakirio.
8 A de bu yarina nɡe nim mɛ mu
kokumɔ,
kpa a bu twee bu ko kpanɔbu.
9 Bu ɡbio bu yanda nɡe sokoro,
kpa a ku de bu sõɔ wa
nɡe bii wìn suru kun yiba ba ka
mara.
10 Kaa bu ɡurawa fuuku ka woo
ɡuna sere bu ka nɛɛ,
weke te ba swɛ̃n koru ta dõɔ wa ta
swĩa, baa dãa yà n ɡbere.
11 Adama ɡemɡii u ko n nuku dobu
mɔwa
ù n wa ba nùn mɔru bara.
U koo win naasu kpakia tɔn
kõsobun yɛm sɔɔ,
12 kpa tɔmbu bu nɛɛ, ɡemɡiiwa u
koo are wa.
Domi Gusunɔwa u handunian
tɔmbu kpuro sirimɔ.

59

1 Womu ɡe Dafidi u wom
kowobun wirugii kua. U ɡu kuawa
sanam mɛ Sɔɔlu u ɡɔra bu da bu wi,
Dafidin diru tarusi bu nùn ɡo. Ge
wee.
2 Nɛn Yinni, a man wɔro nɛn
yibɛrɛban nɔman di.
A man kõsuo ben sõ.
3 A man wɔro tɔn kõsobun nɔman
di,

kpa a man yakia be ba tɔmbun yɛm
yarimɔn nɔman di.
4 Domi be wee ba man kasu bu go.
Daa bɔɔbɔyagiba ba nɔɔ tia mɔ̀ bu ka
man go.
Na ɲ̀ kɔ̃sa kue, na ɲ̀ maa durum kue,
Yinni Gusunɔ.
5 Ka mɛ, ba sɔɔru mɔ̀ bu ka man
wɔri.
Yinni, a seewo, a man mɛɛrio, a na a
man somi.
6 Gusunɔ Isiriliban Yinni, wunɛ wi
a wɔllu ka tem mɔ,
a seewo a tɔn kɔ̃so be sɛɛyasia be, be
ba ɲ̀ nun nasie.
A ku ben goon wɔnwɔndu ko.
7 Yoka baayere ba ra nɛwa ba n wori
nge bɔ̃nu
kpa ba n ka wuu sikerenɛ.
8 Kɔ̃sa yarimɔ saa ben nɔsun di,
ma n sãa nge ba takobi wuuwa.
Domi ba mɔ̀, wara koo nɔ ye ba
gerumɔ.
9 Adama wunɛ, Yinni Gusunɔ, a bu
yɛ̃ɛmɔ.
A bwesenu kpuro atafiiru sãa.
10 Baa bà n dam mɔ amɔ, wuna na
naanɛ sãa.
Domi wuna nɛn kuku yee bakaru.
11 Yinni kĩrugii, a na a man swaa
gbiiya.
Wee a dera na nɛn yibɛrɛba mɛɛra
ka nuku dobu.
12 A ku bu go kpa nɛn tɔmbu bu ku
raa ye duari.
Adama a de bu sirena, kpa bu
wɔruku wunɛn dam sɔ̃.
Domi wunɛ, Yinni Gusunɔ, wuna a
sãa bɛsɛn tɛrɛru.
13 Ben gere kpuro ya durum
yibawa.
A de ben tii suabu bu bu sura.
Domi ba ra n weesu ka gari kɔ̃si
gerumɔwa.
14 Yinni, a bu kam koosio ka mɔru,
kpa ba kun maa wãa.
Kpa bu gia ma wuna a bandu
dii Yakɔbun bibu sɔɔ ka
handunia kpuro sɔɔ.
15 Yoka baayere, yibɛrɛ be,
ba ra nɛwa ba n wori nge bɔ̃nu
kpa ba n ka wuu sikerenɛ,
16 ba n kasu ye ba koo di.
Kpa ba n wãa mi, wɔ̃ku giriru, domi
ba ku ra debu.
17 Adama nɛ, na kon womu ko
wunɛn dam sɔ̃.
Buru buru yellu, na kon nun tɔma
wunɛn kĩrun sɔ̃,
domi a sãawa nɛn kuku yee
damgiru,
kpa n kuke wunɛn mi nà n nuki
sankire.
18 Yinni Gusunɔ, wuna a sãa nɛn
dam ka maa nɛn kuku yee
damgiru.
Wuna kon tɔma, domi a sãawa tɔn
geo.

60

(I maa mɛɛrio naasu 7-14, 108:7-14)

1 Womu ge Dafidi u wom
kowobun wirugii kua ka mɔrɔku.
U gu kuawa u ka keu sɔ̃ɔsi.
2 Womu ge, Dafidin taba ga
ka yã bi u ka Sirigii be ba wãa
Mɛsopotamiɔ ka Sobaɔ kua. Ye
Dafidi u taa bi wee, win tabu sunɔ
Yoabu u Edɔmun tabu kowobu
gowa nɔrɔbun suba wɔkura yiru
(12.000) wɔwa gaa sɔɔ ye ba mɔ̀
Bɔru. Womu ge wee.
3 Gusunɔ, wee a sun yina ma a sun
yarinasia.
Baa mɛ a mɔru sãa, a sun seeyo.
4 A dera tem mu yĩira ma mu
bɛsikira.
A mu kpaasinɔ domi mu
kankiramɔ.
5 A dera wunɛn tɔmba nɔni sɔ̃ɔra,
ma ba tam nɔra mu ben wiru gɔsia.
6 Be ba nun nasie, bera a wunɛn gidi
bɔra wɛ̃,
kpa yu sɔ̃ɔsira gem sɔ̃.
7 A sun wɔro ka wunɛn dam.
A bɛsɛn kanaru nɔɔwɔ,
kpa su faaba wa bɛsɛ wunɛn
kĩnasibu.
8 Gusunɔ u gerua win sãa yee
dɛɛrarɔ u nɛɛ, u koo nasara
wa.
U koo Sikɛmu bɔnu ko kpa u tɔmbu
Sukɔtun wɔwa yabua.
9 Wiya u Galadi mɔ. Wiya u maa
Manase mɔ.

Efaraimu ya sãawa nge win sii furɔ
kɔkɔru.
Ma Yuda ya sãa nge win sina dɛka.
10 Adama Mɔabu ya sãawa win
woburutia.
U koo Edɔmu bara nɔɔ teu kɔ̃ɔwa u
ka sɔ̃ɔsi ma ya kua wigia.
Filisitiba ba koo nùn nasaran kuuki
koosi ka nuku dobu.
11 Wara u koo ka man da wuu
gbãraruguu gen mi.
Wara u koo man kpara u ka da
Edɔmuɔ.
12 Yinni Gusunɔ, wuna kaa ka man
da, wunɛ wi a raa sun yina,
ma a ku ra maa ka bɛsɛn tabu
kowobu yari.
13 A sun somiɔ su ka yari nɔni
swãarun di.
Tɔnun somiru ta sãawa wom
dirum.
14 À n wãa ka bɛsɛ, sa ko kpĩ su tabu
ko ka wɔrugɔru.
Kpa a bɛsɛn yibɛrɛba kɔsuku.

61

1 Dafidin womu ge u wom
kowobun wirugii kua ka mɔrɔku.
U nɛɛ,
2 Gusunɔ, a nɛn weeweenu nɔɔwɔ,
kpa a nɛn kanaru nɔ.
3 Saa tontonden diya na nun
nɔɔgiru sue ka nuku
sankiranu.
A ka man guuru yɔɔwo te na ǹ kpɛ̃ n
ka tii yɔ.
4 Domi a sãawa nɛn kuku yeru.
Ma a maa sãa nɛn gbãraru nɛn
yibɛrɛban wuswaaɔ.
5 Na kĩ na n wãa wunɛn
kuu bekurugirɔ sere ka
baadommaɔ,
na n kukua wunɛn kaserun kɔkɔrɔ.
6 Domi a ra man kue ye na kĩ,
kpa a man tubi wɛ̃ ye a ra be ba
wunɛn yĩsiru nasie wɛ̃.
7 Gusunɔ, a bɛsɛn sina bokon wãaru
dakaa daasio.
A de win wãaru tu dɛnya.
8 Kpa a de u n bandu dii sere
ka baadommaɔ wunɛn
wuswaaɔ.
A de wunɛn bɔrɔkiniru ka wunɛn
tɔn geera n wãa wi sɔɔ.
9 Saa yera kon nun tɔma sere ka
baadommaɔ,
kpa na n nɛn nɔɔ mwɛɛru yibiamɔ
tɔ̃ɔ baatere.

62

1 Womu ge Dafidi u Yedutum ka
wom kowobun wirugii kua. Ge
wee.
2 Ka geema, Gusunɔ wunɛ sɔɔra nɛn
naanɛ wãa.
Wuna a ra man faaba ko.
3 Wuna a maa sãa nɛn kperu tèn mi
na ra kuke n ka faaba wa.
Wuna a sãa nɛn kuku yee bakaru.
A ǹ derimɔ nɛn naasu su sokura.
4 Sere saa yerà i ko i n tɔnu kunisi i
n sɛ̃re,
nge mɛ ba ra gana ye ya dɛbura sure,
ǹ kun mɛ kara ye ya wɔrumaa dɔɔ.
5 Geema, ba nɔɔ tia mɔ̀
bu ka durɔ wi sura win aye bakarun
di.
Ba ku ra n weesu mɛɛra gãanu ben
mi.
Ka nɔɔwa ba ra n tɔnu domaru
kuammɛ,
gɔ̃ruɔ kpa ba n nùn bɔ̃rusimɔ.
6 Gusunɔ, wunɛ sɔɔra nɛn naanɛ
wãa.
Wunɛ sɔɔra nɛn yĩiyɔbu wãa.
7 Wuna a sãa nɛn kperu tèn mi kon
kuke n ka faaba wa.
Wuna a sãa nɛn kuku yee bakaru.
Nɛn naasu kun maa sokuramɔ.
8 Gusunɔ, wuna a ra man faaba ko,
kpa a de na n bɛɛrɛ mɔ.
Wuna nɛn kuku yee damgiru.
9 Bɛɛ tɔmbu, i nùn naanɛ koowo saa
kpuro.
I nùn sɔ̃ɔwɔ ye ya bɛɛ nɛni.
Domi wiya u sãa bɛsɛn kuku yeru.
10 Tɔnu u sãawa wom dirum.
Mɛya u maa sãa weesu.
Bà n nùn kilo sɔndi, kaa deema u ǹ
woo bunum tura.
11 I ku bɛɛn naanɛ doke daa bɔɔbɔya
sɔɔ.
I ku maa bɛɛn yĩiyɔbu doke wɔbia
sɔɔ.
Bɛɛn dukia yà n kuuramɔ, i ku bɛɛn
bwɛ̃ra kpuro doke ye sɔɔ.
12 N ǹ nɔn teeru na Gusunɔn gere
yeni nua ye u nɛɛ, wiya u
dam mɔ.

13 Yinni Gusunɔ, wuna a durom mɔ.
A ra baawure kɔsiewa ye u kua.

63

1 Dafidin womu. U gu kuawa
sanam mɛ u wãa Yudan gbaburɔ. Ge
wee.
2 Gusunɔ, a sãawa nɛn Yinni.
Wuna na soku.
Na wunɛn bɛkɛ barɔ.
Ma nɛn wasi kpuro bɛsikiramɔ
wunɛn sarirun sõ
nge mɛ tem gbebum mu ra n
bɛsikiramɔ nim sarirun sõ.
3 Wee na wãa wunɛn sãa yerɔ na
nun mɛɛra,
kpa n ka wunɛn dam ka wunɛn yi-
iko wa.
4 Domi wunɛn tɔn geeru ta gisɔn
wãaru kere.
Yen sõna kon nun tɔma ka womusu.
5 Kon nun siara nɛn wãaru kpuro
sɔɔ,
kpa n nɔma sua wɔllɔ n ka nun sã.
6 Nɛn hunde koo debu
nge wi u dĩa duronu ka yaa gumgia
di.
Kon nun siara ka nuku dobun
kuuki.
7 Nà n kpĩ, na ra n nun yaayewa
na n wunɛn bwisikunu mò
wɔ̃kuru.
8 Domi a sãawa nɛn somiɔ.
Nà n kukua wunɛn kasenun kɔkɔrɔ,
na ra n nuku dobu mɔ.
9 Na ka nun maninɛwa dim dim,
ma wunɛn nɔm geu ga man nɛni.
10 Be ba kasu bu man go
ba koo dawa sere tem sɔɔ sɔɔwɔ.
11 Takobiwa ba koo ka bu go,
kpa purukanu nu ben gonu tem.
12 Nɛ, sina boko kon yɛ̃ɛri wunɛ sɔɔ.
Wi u ka nun bõrua u koo tii siara,
adama kaa wee kowobun nɔsu
kɔre.

64

1 Womu ge Dafidi u wom
kowobun wirugii kua. Ge wee.
2 Gusunɔ, a nɛn nɔɔ nɔɔwɔ sanam mɛ
na weeweenu mò.
A man kõsuo nɛn yibɛrɛ wi na
nasien sõ.
3 A man yaro tɔn kõsobun
wesianɔsun di.
Kpa a man yara daa kõsagibun suu-
nun di.
4 Ba ben yara nɔɔ deramɔ nge
takobi,
kpa ba n gari kõsi kasukumɔ nge
sɛ̃ɛnu,
5 bu ka wi u kun gãanu kue to asiri
sɔɔ.
6 Ba tii dam kɛ̃mɔwa kõsan kobu sɔɔ.
Ba ra nɔɔ tia ko bu ka tɔmbu yina
bɛria
ba n mò, goo kun bu wasi.
7 Kõsa ba himba mò ba mò, ben
kpunaa ye, ya wãwa mam
mam.
Domi goo kun kpɛ̃ u tɔnun gõrun
gari tubu.
8 Gusunɔ u bu sɛ̃ɛnu twee.
Wee nu bu girari.
9 U bu mwa ka ben tii tiin gari.
Be ba bu wa kpuro ba ra wii gimanu
kowa.
10 Kpa bɛrum mu be kpuro mwa ba
n kparamɔ ye Gusunɔ u kua,
kpa ba n yen bwisikunu mò.
11 Yinni Gusunɔn miya gemgii u ra
kuku yeru ka nuku dobu wa.
Kpa bèn gõru ga dɛɛre bu bɛɛrɛ wa
win mi.

65

1 Womu ge Dafidi u wom
kowobun wirugii kua. Ge wee.
2 Yinni Gusunɔ, sa ko nun siara ka
naanɛ dokebu Siɔniɔ,
kpa su nɔɔ mwɛɛ ni sa nun kua
yibia.
3 Yinni Gusunɔ, wunɛ wi a ra
tɔmbun kanaru nɔ,
tɔmbu kpuro ba koo na wunɛn mi.
4 Bɛsɛn toranu sun buniɛ.
Wuna kaa sun nu suuru kua.
5 Doo nɔɔrugiiwa wi a gɔsa u nun
susi u wãa wunɛn sãa yerɔ.
Wunɛn wãa yerun nuku dobu koo
de su debu wunɛn sãa yee
dɛɛrarɔ.
6 Gusunɔ bɛsɛn faaba kowo, wunɛn
kĩrun saabu,
a ra bɛsɛn kanaru wure,
kpa a sun sɔm maamaakiginu sõɔsi.
Wuna tɔmbu kpuro ba naanɛ sãa
temɔ sere ka be ba wãa nim
wɔ̃kun tem burenɔ.

7 Wuna a dam mɔ.
Ka dam mɛya a ka guunu swĩi nin ayenɔ.
8 Wuna a ra nim wɔ̃kun wɔkinu marisie,
kpa a gen nim kurenu yɔ̃rasia.
Mɛya a ra maa tɔmbun wurenu kpeesie.
9 Handunian goonu nnɛ sɔɔ,
tɔmbu kpuro ba wunɛn sɔm maamaakiginu nasie.
Wunɛ wi a ra sɔ̃ɔ yari yerugibu ka sɔ̃ɔ duu yerugibu nuku dobu wɛ̃.
10 Wuna a ra tem nɔɔri, kpa a mu nim yɛ̃ka mu n kpã.
A ra maa de mu n dukia mɔ.
Gusunɔ, wunɛn bwia ya nim yibawa.
Mɛya a ra ka tem dwiiyasie, kpa dĩanu nu wa nu ka kpi.
11 A ra gberun kpĩin tem kusanu kɔsuku kpa a nu nim yɛ̃ka.
A ra maa de gura yu nu dwiiyasia mam mam,
kpa a ye ba duura mi domaru kua yu ka kpi.
12 A ra dewa wɔ̃ɔ gu tore kpa gu kpe ka wunɛn durom,
kpa debura n wãa mi a sara kpuro.
13 Debu te, ta wãawa ka kpara yenɔ,
ma nuku dobu nɔɔramɔ guunɔ.
14 Ma yãanu tɛrie kpara yenu mi.
Mɛya alikama ya kpia ya wɔwa wukiri,
ma baayere kpuro ya nun takaru mɔ̀, ya womu mɔ̀ ka nuku dobu.

66

1 Womu ge ba wom kowobun wirugii kua. Ge wee.
Bɛɛ handunian tɔmbu kpuro,
i Gusunɔ nɔɔgiru sueyo ka nuku dobu.
2 I womu koowo win yĩsirun yiikon sõ.
I win yĩsiru wɔlle suo ka womusu,
3 kpa i nùn sõ ma win sɔma ya nanum mɔ,
domi win dam mu kpã.
Yen sõna win yibɛrɛba ba nùn wiru kpĩiyammɛ.
4 Handuniagibu kpuro ba nùn yiirammɛ.
Ba nùn tɔmamɔ ka womusu,
ma ba win yĩsiru bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.
5 I na i Gusunɔn sɔma mɛɛri ye u kua.
U nanum mɔ ù n sɔmburu mɔ̀ tɔmbun suunu sɔɔ.
6 U dera daara gbera,
ma sa tɔbura bɛsɛn naasu kun nim wa,
ma sa nuku dobu kua wi sɔɔ.
7 U bandu diiwa sere ka baadommaɔ win dam saabu.
U bwesenu kpuro mɛɛra ka laakari,
kpa mɛm nɔɔ sariba bu ku raa nùn seesi.
8 I Gusunɔ siaro bɛɛ bwesenu kpuro.
I nùn tɔmɔ bu nɔ baama.
9 Domi u bɛsɛn wãaru wɔra.
U ǹ dere su sokura.
10 Gusunɔ, a sun doke laakari mɛɛribu sɔɔ.
A dera sa wãa dɔ̃ɔ sɔɔ nge sii geesu.
11 A sun kpɛ̃ɛ yina sɔɔ ma a sun sɔmu bakanu sɔbi.
12 A dera bɛsɛn yibɛrɛba ba sun sɔni,
ma sa dɔ̃ɔ ka nim sara.
Adama a sun yara min di sa n ka bɔri yɛndu mɔ.
13 Kon du wunɛn sãa yerɔ n ka nun yãkuru kua,
kpa n nɛn nɔɔ mwɛɛnu yibia
14 ni na nun kua nɛn wahalan saa sɔɔ.
15 Kon ka nun kɛtɛba ka bonu yãkuru kua,
kpa n ka nun yãa ni nu gum mɔ yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kua.
16 Bɛɛ be i Gusunɔ nasie, i na i nɔ,
kpa n bɛɛ sõ ye u man kua.
17 Na nùn nɔɔgiru sue u man somi,
ma na nùn siara ka womusu.
18 Nà n daa toraru garu mɔ nɛn gɔ̃ruɔ,
Yinni Gusunɔ kun daa man wurarimɔ.
19 Adama u nɛn kanaru swaa daki u man wurari.
20 Na nùn siara domi u nɛn kanaru mwa.
Ma u ǹ man win durom wunari.

67

1 Womu ge Dafidi u wom
kowobun wirugii kua ka mərəku.
Ge wee.
2 Gusunə, a bɛsɛn wənwəndu waawo,
kpa a sun domaru kua.
A de a ka sun nənu geu mɛɛri,
3 kpa təmbu bu wunɛn swaa gia handunia səə,
kpa ba n yɛ̃ ma wuna a ra tənu faaba ko.
4 Gusunə, bwesenu kpuro nu nun siaramə
ma nu nun təmamə.
5 Nu wãa nuku dobu səə, domi a ra nu siriewa dee dee.
Wuna a maa nu kpare tem mɛ səə.
6 Bwesenu kpuro nu nun siaramə ma nu nun təmamə.
7 Domi a ra de tem mu dĩanu ma.
Gusunə, wuna a sãa bɛsɛn Yinni.
A ra sun domaru kue.
8 A sun domaru kuo. Handuniagibu kpuro ba nun nasie.

68

1 Womu ge Dafidi u wom
kowobun wirugii kua. Ge wee.
2 Gusunə, a seewa ma wunɛn yibɛrɛba ba yarina.
Wunɛn wɛrəbu ba duki sua wunɛn wuswaan di.
3 A bu yarinasia nge wiisu.
Ma ba yanda nge gum minɛru te ba dõə tĩi.
Tən kõsobu ba munda wunɛn wuswaaə Gusunə.
4 Adama gemgibu ba ra n nuku dobu ka nasara ṃəwa wunɛn mi kpa ba n yɛ̃ɛrimə.
5 I Gusunən yĩsiru wəlle suo ka womusu.
I nùn swaa kuo, u gbaburu mò,
u guru winu səni u wee.
Win yĩsira Yinni Gusunə.
I nuku dobu koowo win wuswaaə.
6 Yinni Gusunə, wuna a sãa gobekuban baaba ka gəminibun kõso.
A wãa wunɛn wãa yee dɛɛrarə.
7 Wuna a ra be təmba yina yɛnu wɛ̃,
kpa a yobu yakia, a bu nuku dobu wɛ̃.
Adama kaa mɛm nəə sariba deriwa mi gãanu sari.
8 Gusunə, sanam mɛ a wunɛn təmbu swaa gbiiye gbaburə,
9 tem mu yĩira, ma wəlla wukiara ka dam wunɛn wuswaaə.
Ma Sinain guura diira wunɛ Isireliban Yinnin wuswaaə.
10 A dera guri barukagia ya na,
ma wunɛn tem səə wãara wurama.
11 Mɛ səərə wunɛn təmba ben wãa yeru kua,
mɛ, mɛ a səəru kua ka kĩru wənwəndobun sõ.
12 Yinni Gusunə, a wooda wɛ̃,
ma tən kurə səmə dabiru ba ye kpara.
13 Yibɛrɛban tabu sinamba yakikiramə,
ma ben kurəbu ba ben yãnu bənu mò ni ba deri.
14 N sãare kparukonun kasi yi sii geesu səəwa
ma nin sansu wura mənsi, ma i sere da i kpĩ yãa gõsə?
15 Sanam mɛ Dam kpurogii wi, u sinam be yarinasia,
tem mu burura guu te ba mò Salumənia.
16 Basanin guunu nu sãawa guu bakanu.
Nin gungunu maa dabi.
17 Bɛɛ guu ni i gunguu dabinu mə,
mban sõna i ka Gusunən guu te u gəsa nisinu mò.
I n yɛ̃ ma miya u koo win wãa yeru ko sere ka baadommaə.
18 Yinni Gusunə, a tabu kɛkɛ dabinu mə,
ma a sĩimə yen nərəm nərəm ka yen nərəm nərəm suba yɛndun suunu səə.
Wunɛn yiiko ye ya sõəsira Sinaia ya wura wunɛn sãa yerə.
19 Yinni Gusunə, a yəəwa guurun wəllə, ma a təmbu yoru mwɛɛra.
Ma ba nun kɛ̃nu kã, ka mam be ba nun seesimən tii.
20 Gusunə u ra sun nəəri.
Wiya u sãa bɛsɛn faaba kowo.
Yen sõ, sa ko nùn siara tõə baatere.
21 Wiya u ra tənu faaba ko.

Wi turowa u koo kpĩ u nùn yakia saa
gɔɔn di.
22 Wiya u koo win yibɛrɛban wiru
kɔra.
Kpa u be ba wãa durum sɔɔn wii
suunu yabe.
23 Wiya u nɛɛ, u koo ka bu na saa
Basanin di,
kpa u bu yarama saa nim wɔ̃ku sɔɔn
di,
24 kpa su bɛsɛn naasu kpɛ̃ɛ ben yɛm
sɔɔ,
kpa bɛsɛn bɔ̃nu nu ben gonu tem.
25 Gusunɔ nɛn Yinni, nɛn sina boko,
ba wunɛn sanum waamɔ wunɛn sãa
yee dɛɛrarɔ.
26 Wom kowoba ba swaa gbia,
ma be ba baranu ka mɔrɔkunu
soomɔ ba bu swĩi,
ba wãa wɔndia be ba baranu
soomɔn suunu sɔɔ.
27 I Yinni Gusunɔ siaro mi tɔmba
mɛnna.
Bɛɛ Isireliban bweseru, i nùn wɔlle
suo.
28 Bɛnyamɛɛ wi u piiburu bo, win
bwesera ta bu swaa gbiiye,
ma Yudan bwese kɛran wirugibu
ka ben tɔmbu ba bu swĩi.
Yen biru, Sabulonin bwese kɛra ka
Nɛfitaligian wirugibu ba bu
swĩi.
29 Gusunɔ u wooda wɛ̃ bu nùn ko
damgii.
Gusunɔ, a ye a sun kua dam sireo.
30 Sinamba koo ka nun kɛ̃nu
naawa wunɛn sãa yerɔ te
ta Yerusalɛmun dia kpuro
gunum kere.
31 Yinni Gusunɔ, a Egibiti yam
swĩɛyɔ, ye ya nun sãamɔ ka
sii geesu,
ye, ye ya sãa nge karaku ge ga wãa
daarun bɔkuɔ,
ɲ kun mɛ nge naa kinɛ ni nu wãa
gɔ̃sɔ,
ye, ye ya bwesenu dam dɔremɔ.
A be ba ra n tabu kĩ yarinasio.
32 Damgiba wee saa Egibitin di.
Ma Etiopigiba duki mɔ̀ ba nɔma sue
Gusunɔn mi gia.
33 Handunian sinambu, i Yinni
Gusunɔ siaro ka womusu.
I nùn wɔlle suo.
34 I nùn siaro ka womusu
wi, wi u sĩimɔ wɔllɔ te ta wãa saa
yellun di.
Wee win nɔɔ damguu ga nɔɔra.
35 I Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ.
Win yiiko ya wãawa Isireliba sɔɔ.
Ma win dam mu wãa wɔllɔ.
36 Gusunɔ, a nanum mɔ wunɛn sãa
yerɔ.
Wunɛ Isireliban Yinni, a ra wunɛn
tɔmbu dam wɛ̃.
Gusunɔ, sa nun siara.

69

1 Womu ge Dafidi u wom
kowobun wirugii kua. Ge wee.
2 Gusunɔ, a man faaba koowo.
Na sãare na nim mwɛɛre wahalan
sɔ̃.
3 Na nummɔ yironu sɔɔ, na ɲ kpɛ̃ n
yɔ̃ra.
Na wɔri nim bwerɔ ma nim tora ka
man doonɔ.
4 Na swĩ na wasira sere nɛn gɔ̃ru ga
gbera.
Nɛn nɔni dam dwiiya ye na wunɛn
somiru mara.
5 Be ba man tusa ba ɲ ten wiru ka
naasu yɛ̃,
ba dabi ba nɛn wirun seri kere.
Nɛn yibɛrɛ be ba kĩ bu man go kam
ba dam mɔ.
Ye na ɲ gbɛnɛ, ba kĩ n yen kɔsire wɛ̃.
6 Gusunɔ, a nɛn asansi sariru yɛ̃.
Nɛn toranu nu ɲ maa berua wunɛn
mi.
7 Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
a ku de be ba nun yĩiyɔ bu sekuru
wa nɛn sɔ̃.
Isireliban Yinni,
a ku de be ba nun kasu bu sekuru di
nɛn sɔ̃.
8 Domi wunɛn sɔ̃na na seku bakaru
sɔɔwa ta dera na nɛn wuswaa
wukiri.
9 Nɛn mɛro bisibu ba man mɛɛra
tuko.
Nɛn mɛro turosibu ba ɲ man yɛ̃.
10 Wunɛn dirun kĩra man mɛnimɔ
nge dɔ̃ɔ.
Be ba nun wɔmmɔ, ben wɔma wɔri
nɛ sɔɔ.
11 Sanam mɛ na tii kawa na nɔɔ
bɔkua, ba man funɛ wuna.
12 Sanam mɛ na saaki sebua nuku
sankiranun sɔ̃,

ba man yaakoru mɔ̀.
13 Be ba sɔ̃ gbãra kɔnnɔwɔ ba man
wĩimɔ.
Tam nɔrobu ba ka nɛn yĩsiru womu
mɔ̀.
14 Adama Yinni Gusunɔ, wuna nɛ,
na kanamɔ.
Gusunɔ, a man wurario wunɛn
durom bakam sɔ̃ saa ye a kĩ.
Domi a ra tɔnu faaba ko ka gem.
15 Kpa a man yara yironun di n ku
ka kpam num.
A man wɔro nɛn yibɛrɛban nɔman
di ka nim bwerun di.
16 A ku de nim yiburu tu man
wukiri,
kpa nim bweru tu man di.
A ku de wɔru bɔkɔ gu man kɔrusi.
17 Yinni Gusunɔ, a man wurario
wunɛn tɔn geerun sɔ̃.
Wunɛn wɔnwɔn bakaru sɔɔ, a man
sĩirema.
18 A ku nɛ wunɛn sɔm kowo biru
kisi.
A man wurario fuuku, wee na wãa
nuku sankira bakanu sɔɔ.
19 A susima a nɛn hunde wɔra.
A man faaba koowo nɛn yibɛrɛban
nɔman di.
20 A yɛ̃ nge mɛ ba man funɛ wuna.
Ba man sekuru doke, ba man kam
mɛɛra.
A maa nɛn yibɛrɛba kpuro yɛ̃.
21 Sekura man nuki sanka sere na
kom yaa bie.
Na mara goo u man wɔnwɔndu kua,
adama sari.
Na kasu wi u koo man nukuru
yɛmiasia,
na ǹ wa baa turo.
22 Sanam mɛ gɔ̃ɔra man mɔ̀, ba dɛ̃ɛ
doke nɛn dĩanu sɔɔ.
Sanam mɛ nim nɔru ga man mɔ̀, tam
mɔmmɔma ba man wɛ̃ n nɔ.
23 A de ben tɔ̃ɔ baka dim mu ko yina
sanam mɛ ba sɔ̃ sɛ̃ɛ ka bɔri
yɛndu.
24 A ben nɔni wukirio bu ku maa ka
yam wa,
kpa ben dam mu dwiiya.
25 A bu wunɛn mɔru seesio,
kpa wunɛn mɔru baka ye, yu bu
deema.
26 A de ben wãa yenu nu ko bansu.
Kpa goo u kun maa wãa ben kuu
bekunuginu sɔɔ.
27 Domi wi a soomɔ, wiya ba nɔni
sɔ̃ɔmɔ.
Wi a maa yaasa sɔka a mɛɛra kua,
ba win nuku sankiranu sosimɔ.
28 A ben toranu kpuro yaayo.
A ku bu wɔnwɔndu kua baa fiiko.
29 A ben yĩsinu goowo wãarun tire-
nun di,
kpa a ku bu mɛnna ka gemgibu.
30 Adama na wãa nuku sankiranu
ka wahala sɔɔ.
Gusunɔ, a de wunɛn somiru tu man
yara.
31 Kon Gusunɔ siara ka womusu.
Kon takaru ko n nùn wɔlle sua.
32 Yeya ya ra Yinni Gusunɔ wɛ̃re n
kere naa kinɛ yeburu.
33 Be ba gɛma, bà n yeni wa, ba ko n
nuku dobu mɔ.
Bɛɛ be i Gusunɔ kasu, i ko n gɔ̃ru
dobu mɔ bɛɛn wãaru sɔɔ.
34 Domi Yinni Gusunɔ u ra
sãarobun gari nɔ.
U ku ra wigibu duari be ba wãa
dɛsiru sɔɔ.
35 Wɔllu ka tem ka nim wɔ̃ku ka
kpuro ye ya wasi mi sɔɔ,
yu nùn tɔmɔ.
36 Gusunɔ u koo Siɔni faaba ko.
U koo maa Yudan wusu bani.
Win sɔm kowobu ba koo sina wuu
si sɔɔ kpa su ko begisu.
37 Ben bibun bwesera koo tem mɛ
tubi di.
Be ba Gusunɔ kĩ, ba ko n ben wãa
yeru mɔ mi.

70

(I maa mɛɛrio 40:14-18)

1 Dafidin womu ge u kua u ka
Gusunɔ yaaya. Ge wee.
2 Yinni Gusunɔ, a na fuuku a man
wɔra.
A ku tɛ a ka man faaba ko.
3 A de be ba kasu bu man go bu
burisina kpa bu sekuru wa.
A de be ba kasu n kam ko bu sekuru
wa kpa bu biruku yira wura.
4 A de be ba man yɛ̃ɛmɔ mi, bu biru
wura seku ten sɔ̃.
5 A de be ba nun kasu ba n wãa nuku
dobu sɔɔ.
Kpa ba n yɛ̃ɛrimɔ wunɛ sɔɔ.

A de be ba maa wunɛn faaba kĩ ba n kparamɔ saa kpuro ma a kpã.
6 Gusunɔ, na sãawa sãaro ka wɔnwɔndo.
Yen sõ, a na nɛn bɔkuɔ fuuku.
Domi wuna a ra man somi kpa a man wɔra.
Yinni Gusunɔ, a ku tɛ.

71

1 Yinni Gusunɔ, wunɛn miya na kuku yeru kasu.
A ku de n sekuru wa baa fiiko.
2 Wunɛ wi a ra siri dee dee,
a man wɔro kpa a man faaba ko.
A man swaa dakio, kpa a man somi.
3 A de a n sãa nɛn kpee baa mi kon kuke.
Kpa na n wãa mi baadomma.
Wuna a gõru doke a man faaba ko.
Domi a sãawa nɛn kuku yeru nge kpee baa damgia.
4 Gusunɔ nɛn Yinni, a man wɔro tɔn kõsobun nɔman di
ka nuku kõsurugibun nɔman di.
5 Domi wunɛ sɔɔra na yĩiyɔbu mɔ.
Saa nɛn piiburun di, wuna na naanɛ sãa.
6 Saa dɔma tèn di ba man mara, wunɛ sɔɔra nɛn naanɛ ya wãa.
Wuna a maa man yara nɛn mɛron nukurun di.
Wuna ko na n siaramɔ baadomma.
7 Tɔn dabiru tà n man wa, biti ra bu mwɛwa.
Adama wunɛ, a kua nɛn kuku yee damgiru.
8 Yinni Gusunɔ, a de na n nun siaramɔ baadomma.
A de na n nun bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ tõɔ baatere.
9 A ku man deri nɛn tɔkɔru sɔɔ.
A de a n ka man wãa baa nà n dam dwiiya.
10 Domi nɛn yibɛrɛba ba nɛn gari mɔ̀.
Be ba kasu bu man go, ba nɔɔ tia mɔ̀.
11 Ba gerumɔ ba mɔ̀, wee a man deri.
Ba koo man naa swĩiwa bu mwa.
Domi na ǹ goo mɔ u man wɔra.
12 N n mɛn na, Gusunɔ nɛn Yinni, a ku man deri.
A na fuuku a man somi.
13 A de be ba kasu bu man go mi, bu burisina bu kam ko.
A de be ba nɛn kam kobu kĩ bu sekuru wa.
14 Adama nɛ, wuna na yĩiyɔ.
Na kon nun siaramɔwa na n dɔɔ.
15 Kpa n wunɛn gem ka wunɛn faaban gari kpara tõɔ baatere.
Domi ya ǹ nɔru mɔ.
16 Yinni Gusunɔ, kon wunɛn sɔm damginun gari gere.
Wunɛ turon gem gariya kon kpara.
17 Gusunɔ, wuna a man keu koosia saa nɛn birun di.
Yen sõna sere ka tɛ̃ na wunɛn sɔm geenun gari kparamɔ.
18 Gusunɔ, a ku man deri baa nà n tɔkɔ kua,
kpa n kpĩ n ka tɛ̃n aluwaasiba
ka be ba koo ra marura wunɛn dam gari sõ.
19 Wunɛn gem mu wãawa sere ka wɔllɔ.
Gusunɔ, gãa bakana a kua.
Wara u ka nun weenɛ.
20 Wuna a dera sa wahala ka nuku sankiranu wa.
Adama kaa na a sun wãaru wɛ̃,
kpa a sun yara saa siki wɔrun di.
21 A man nukuru yɛmiasio kpa a de n nun bɛɛrɛ wɛ̃.
22 Yinni, kon nun tɔma ka mɔrɔku,
kpa n nun siara ka womusu wunɛn bɔrɔkinirun sõ.
Kon wunɛn yĩsiru wɔlle sua ka mɔrɔku,
wunɛ wi a sãa Isireliban Yinni Dɛɛro.
23 Nà n nun siaramɔ, ba koo nɛn nuku dobu wa nɛn wuswaan di.
Mɛya maa nɛn hunde ye a wɔra ya koo nun takaru ko.
24 Mɛya maa nɛn yara ya ko n wunɛn gari kparamɔ saa baayere.
Be ba kasu bu man go, ba burisina ba sekuru wa.

72

1 Womu ge Salomɔɔ u kua. Ge wee.
Gusunɔ, a nɛ sina boko bwisi kɛ̃ɛyɔ
n ka siri nge mɛ a ra siri,
2 kpa n wunɛn tɔmbu siri gem sɔɔ
baa be ba sãa sãarobu.

3 Wunɛn gem sɔ̃, ben gungunu ka ben guunu nu koo bu arumani wɛ̃.
4 Kon sãarobu siria kpa n bu ben gem wɛ̃,
kpa n bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbun bibu faaba ko,
n be ba bu dam dɔremɔ kɔsuku.
5 Mèn nɔɔ sɔ̃ɔ ka suru yarimɔ,
mɛya ba ko n maa nun nasie sere ka baadommaɔ.
6 Yinni Gusunɔ, a de nɛ, sina boko na n arufaani mɔ
nge gura ye ya nɛmɔ gbee te ba kɔrɔ kua sɔɔ,
ɲ kun mɛ nge nim arufaanigum mɛ mu kokumɔ gberɔ,
7 kpa nɛn bandu sɔɔ gem mu n wãa,
kpa dukia yu kuura mèn nɔɔ suru yarimɔ.
8 A de na n bandu dii
saa nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛn di
sere n ka girari nim wɔ̃ku bɔruguuɔ,
saa maa daa te ba mɔ̀ Efaratin di
sere handunian nɔrɔ.
9 Kpa a maa de be ba wãa gbaburɔ kpuro
bu na nɛn wuswaaɔ bu man yiira,
kpa nɛn yibɛrɛba bu tua nɔ.
10 Taasisi ka tem mɛ mu toman sinambu
ba koo ka man gbere gobi naawa.
Seba ka Saban sinambu ba koo ka man kɛ̃nu naawa.
11 Kpa sinambu kpuro bu man yiira,
kpa bwesenu kpuro nu man sã.
12 Domi kon sãaro wi u weeweenu mɔ̀ wɔra,
kpa n bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ wi u kun goo mɔ somi.
13 Mɛya na kon maa sãaron wɔnwɔndu wa,
kpa n bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛn wãaru wɔra.
14 Kon bu wɔra be ba bu dam dɔremɔn min di.
Kon bu yakia be ba bu nɔni sɔ̃ɔmɔn nɔman di.
Domi ben wãaru ta sãawa gãa girinu nɛn nɔni sɔɔ.
15 Kpa nɛ sina bokon wãaru tu dakaa da,
kpa bu ka man Saban wura naawa.
Ba ko n da man kanaru kue tɔ̃ɔ baatere
ba n man domaru kuammɛ.
16 Kpa alikama yu marura tem sɔɔ ka guunɔ.
Kpa yen winu nu n wom sooramɔ nge Libanin dãnu.
Mɛya maa tɔmba koo marura wusu sɔɔ nge yaka bii.
17 Kpa nɛ sina bokon yĩsiru ta n yara sere ka baadommaɔ,
ba n tu soku mèn nɔɔ sɔ̃ɔ yarimɔ.
Tɔmbu bà n ben winsim domaru kuammɛ,
ba n da nɛn yĩsiru soku,
kpa bwesenu kpuro nu nɛɛ,
doo nɔɔrugiiwa nɛ sina boko.
18 Su Gusunɔ Isireliban Yinni siara.
Domi wi turowa u ra sɔm maamaakiginu ko.
19 Su nùn siara win yĩsi bɛɛrɛgii ten sɔ̃.
Win yiiko yu sɔ̃ɔsira handunia kpuro sɔɔ.
Ami! Ami!

20 Womu geniwa Dafidi Isain bii u ka win kananu wiru go.

WOMUSUN BƆNU ITASE 73

1 Womu ge Asafu u kua. Ge wee.
Geema, Gusunɔ u sãawa tɔn geo Isireliban sɔ̃ ka maa bèn gɔ̃rusu dɛɛre.
2 Na raa wɔrumaa dɔɔ, n tie fiiko n ka tem turi.
3 Domi na raa ka gari bakasu nisinu kua
yèn sɔ̃ na waamɔ tɔn kɔ̃sobu ba nuku dobu mɔ̀.
4 Gãanu ganu kun bu nɔni sɔ̃ɔmɔ ben wãarun tɔ̃ru kpuro sɔɔ.
Mɛya ben wasi yi bwãa do ma yi ballimɔ.
5 Ba ɲ dunian wãarun wahala gaa yɛ̃.
Mɛya ba ɲ maa yɛ̃ nɔni swãa te tɔn be ba tie ba ka wãa.
6 Ba tii suabu sebua nge saba ye ba ra sebe wĩirɔ.
Ma ba daa bɔɔbɔya sebua nge yaberu.
7 Ben nuku kɔ̃surun kom mu yarimɔ saa ben nukurun di,

ma ben gɔ̃run bwisikunu nu
sɔ̃ɔsiramə tɔɔwɔ.
8 Ba ra n tənu yɛ̃ɛməwa ba n mɔ̀,
ba koo nùn dam dəre ka nuku
kɔ̃suru.
Kpa ba n tii sua gari gerumə,
9 ba n Gusunə wəllu wəmmə.
Mɛya maa ben yara ku ra goo deri
handunia mi.
10 Yen sɔ̃na təmbu kpuro ba
wuramə ben mi gia.
Ma ba ben gari nərumə nge nim,
11 ba mɔ̀, Gusunə kun gãanu yɛ̃.
Wi, Wərukoo, u ṅ yɛ̃ru mə.
12 Nge mɛya tən kɔ̃sobun wãara sãa.
Ba ku ra n wurure. Ba ra n ben
dukia kuurasiaməwa.
13 Ma na tii sɔ̃ɔwa na nɛɛ, ṅ n mɛn na,
kam sɔɔra na nɛn gɔ̃ru dɛɛrasia,
ma na nia n ka sɔ̃ɔsi ma na dɛɛre.
14 Yinni, tɔ̃ru baatere a ra man
sɛɛyasiewa,
kpa a man nəni sɔ̃ bururu baatere.
15 Nà n nɛɛ, kon ko nge tən kɔ̃so be,
ko na n kĩ n nɛn bweseru siki te a
gəsa.
16 Ye na gari yin asansi kasu n ka yi
tubu,
ma na wa yi man sɛ̃sie too.
17 Adama dəma te na dua wunɛ
Gusunən sãa yerə,
saa yera na gia ye ya tən kɔ̃sobu
mara.
18 Geema, Yinni Gusunə, a bu
surewa
swaa yè sɔɔ ba koo sella,
kpa bu wəruma bu gbi.
19 Kaa de bu kam ko mii mii,
kpa ben wãaru tu nəru ko subaru
sɔɔ.
20 Yinni, a ra bu kpeerasiewa,
kpa bu ben gari duari
nge mɛ tənu u ra dosu duari.
21 Ye nɛn gɔ̃ru ga sankira,
n sãawa nge gãanu sɔka nɛn nukurə.
22 Ma na kua nge gari bɔkə,
na ṅ gãanu tuba nge gbeeku yaa.
23 Adama ka mɛ, na wãa ka wunɛ.
Ma a man mwa ka wunɛn nəm geu.
24 Kaa man kpara ka wunɛn bwisi.
Yen biru, kaa man mwa wunɛn yi-
iko sɔɔ.
25 Wara na mə wəllə, wunɛ baasi.
Mɛya na ṅ maa goo yĩiyə handunia
yeni sɔɔ.
26 Nɛn wasi ka nɛn bwisikunu
kpuro koo doona.
Adama wunɛ Yinni Gusunə, wuna a
ra man dam kɛ̃.
A sãawa nɛn dukia sere ka
baadommaə.
27 Wee be ba ka nun tonda ba gbimə.
Mɛya a be ba nun deri go.
28 Adama nɛ, n man wɛ̃re na n wãa
wunɛn bəkuə Yinni Gusunə.
Domi na kuku yee naanɛgiru wa
wunɛ sɔɔ.
Kon kpara ye a man kua kpuro.

74

1 Womu ge Asafu u kua. Ge wee.
Gusunə, mban sɔ̃na a sun yina.
Mban sɔ̃na a ka sun məru mɔ̀
bɛsɛ be a kpare nge yãa gɔ̃ə.
2 A bɛsɛ wunɛn təmbu yaayo,
bɛsɛ be a yakia saa yellun di.
A bɛsɛn bwese kɛri yaayo
yi yi kua wunɛgii.
A Siənin guu te yaayo
tèn mi wunɛn wãa yera raa wãa.
3 A doo a wa nge mɛ yam mi, n
bansu kua mam mam.
Yibɛrɛba ba gãanu kpuro sanka sãa
yee te sɔɔ.
4 Wunɛn yibɛrɛba ba kukura sãa
yeru mi nge gbee sinansu
ma ba ben gidi bəra gira mi.
5 Ba sãare nge dãa buro be ba gbãa
yiiyamə dãa sɔ̃ɔwə.
6 Ma ba sãa yee ten bura yãnu kpuro
kəsuka ka gbɛ̃ɛ ka matalaka.
7 Ba wunɛn sãa yee te dɔ̃ə mɛni.
Ba tu disi doke te, te ta wunɛn yĩsiru
sɔɔwa.
8 Ma ba gerumə ben gɔ̃ruə ba mɔ̀, su
bu nəni sɔ̃ ka dam.
Ma ba bɛsɛn sãa yenu kpuro dɔ̃ə
mɛni tem mɛ sɔɔ.
9 Yinni, sa ṅ maa yĩreru garu waamə
te ta sun sɔ̃ɔsimə ma a wãa bɛsɛn
suunu sɔɔ.
Wunɛn səməbu ba ṅ maa wãa.
Bɛsɛn goo kun maa yɛ̃ sere saa yerà
kaa n sun deri mɛ.
10 Sere saa yerà kaa n mara
yibɛrɛ u n nun nəə kuurimə.
Sere saa yerà kaa n nəə maari

yibɛrɛ u n wunɛn yĩsiru kam mɛɛra.
11 Mban sɔ̃na a wunɛn nɔmu kurua.
A gu dɛmiɔ kpa a bu kam koosia.
12 Gusunɔ, saa yellun di wuna a sãa
nɛn sunɔ.
Wuna a sun faaba kua nɔn dabinu.
13 Wuna a nim wɔ̃ku burana ka
wunɛn dam
ma a yɛɛ gɔbi wiru kɔsuka.
14 Wuna a karaku wiru kɔra,
ma a dera be ba wãa mi gãanu ku ra
kpi ba gu tema.
15 A dera bwia ka daara yara,
ma a daanu gberasia ni nu ku ra nim
kpe.
16 Wuna a wɔ̃kuru ka sɔ̃ɔ sɔɔ kua.
Wuna a yam bururam ka sɔ̃ɔ kua.
17 Ma a tem nɔɔ bura yenu kua.
Ma a yam susuru ka puran saaba yi.
18 Yinni Gusunɔ, a yaayo ma yibɛrɛ
u nun yɛ̃ɛmɔ.
Bwese te ta ɲ bwisi mɔ, ta wunɛn
yĩsiru gema.
19 A ku wunɛn tɔn be a kĩ mi gbeeku
yɛɛ deria.
A ku bu duari be, be ba sãa
wɔnwɔndobu.
20 A wunɛn arukawani yaayo.
Domi dam diobu ba yiba ba kukua
mi ba ɲ bu wasi tem mɛ sɔɔ.
21 A ku de wi ba dam dɔre u sekuru
wa.
A de wɔnwɔndo ka sãaro bu nun
siara.
22 Yinni Gusunɔ, a seewo a ka tii
yina.
A yaayo wɔma ye gari bakasu ra n
nun mɔ̀.
23 A ku wunɛn yibɛrɛban wɔkinu
duari.
A be ba nun seesimɔ baadomman
wɔkinu nɔɔwɔ.

75

1 Womu ge Asafu u wom
kowobun wirugii kua ge ba mɔ̀, a
ku kam koosia. Ge wee.
2 Gusunɔ, sa nun siara.
Wunɛn yĩsiru ta yiba bɛsɛn nɔɔwɔ.
Sa wunɛn sɔm geerun gari
kparamɔ.
3 Wunɛ, Yinni Gusunɔ, a nɛɛ,
saa ye a yi yà n tunuma, kaa tɔmbu
siri gem sɔɔ.
4 Tem mu koo kpĩ mu yĩiri ka ye ya
wãa mɛ sɔɔ.
Adama wuna a yen gbereba nɛni.
5 A nɛɛ, be ba tii sue bu ku maa tii
sua.
A maa tɔn kɔ̃sobu sɔ̃ɔmɔ bu tii
suabu derio.
6 Bu ku tii wɔlle sua, kpa bu tɔn bia
gari de.
7 Domi wɔlle suabu kun wee saa sɔ̃ɔ
yari yerun di,
ɲ kun mɛ sɔ̃ɔ duu yerun di,
bu ɲ maa wee sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru
gian di.
8 Wunɛ Gusunɔwa a ra tɔmbu siri.
Wuna a ra gabu kawe kpa a gabu
wɔlle sua.
9 Yinni Gusunɔ, a nɔra * nɛni ya tam
yiba mu gbisimɔ,
ma a mu handunian tɔn kɔ̃sobu
wɛ̃ɛmɔ.
Ba koo mu nɔwa mam mam sere ka
mɛn kɔtɔrɔ.
10 Adama nɛ, na ɲ nɔɔ marimɔ.
Kon Gusunɔ Yakɔbun Yinni tɔmawa
ka womusu.
11 U koo tɔn kɔ̃sobun tii suabu
kpeerasia,
kpa u be ba nùn mɛm nɔɔwammɛ
kuurasia.

76

1 Womu ge Asafu u wom
kowobun wirugii kua ka mɔrɔku.
Ge wee.
2 Ba Gusunɔ tuba Yudaɔ,
ma u yĩsiru yara Isireliɔ.
3 Win wãa yera wãawa Salɛmuɔ ye
ba mɔ̀ Siɔni.
4 Miya u tabu yãnu bɔɔka.
Niya, sɛ̃ɛnu ka tɛrɛnu ka takobiba.
5 Yinni Gusunɔ, a sãawa wi ba koo
nasia.
Wunɛn nanum mu kpã mu kere
guu ni nu wãa saa yellun di.
6 Ba tabu durɔ wɔrugɔban yãnu
potira.
Wee ba kpuna ba gu.
Ba kpana bu ka tii yina be, be ba raa
dam mɔ mi.
7 Gusunɔ Yakɔbun Yinni, ye a gbãra,

* **75:9** ***nɔra*** - Nɔra ye ba ka yã mini ya sãawa Gusunɔn mɔru ye u koo ka tɔn kɔ̃sobu siri.

yera maasəba wəruka ka ben dumi.
8 Gusunə, wuna ba koo nasia.
Wunɛn məru yà n seewa wara u koo kpĩ u yõra wunɛn wuswaaə.
9-10 Wunɛn siribu nəəra saa wəllun di.
Sanam mɛ a seewa a təmbu siri,
ma a be ba tii kawe faaba kua,
yera handunian təmbu kpuro ba bɛrum soora ma ba tii deri sɛ̃ɛ.
11 Baa tənun məru yà n seewa, wunɛn yiikowa ya koo sõəsira.
Be ba maa yara wunɛn mərun di, ba koo yen tõə bakaru diwa.
12 I Gusunə bɛɛn Yinni nəə mwɛɛnu kuo kpa i nu yibia.
Bɛɛ be i ka nùn sikerenɛ i nùn nasie, i ka nùn kɛ̃nu naawə.
13 Wiya u ra sinam be ba tii sue kawe.
Sinambu kpuro ba nùn nasie.

77

1 Asafun womu ge u Yedutum kua. Ge wee.
2 Na Gusunə nəəgiru sue.
Na nùn soku, u koo man swaa daki.
3 Nà n nuki sankire, na ra Gusunə kasuwa.
Wõkuru na ku ra wɛ̃re.
Na ra nɛn nəma yiiyewa wəllə nà n kanaru mò.
Adama ka mɛ, nɛn bwɛ̃ra ku ra kpunɛ.
4 Nà n Gusunə yaaya, na ra n weeweenu mòwa.
Nà n bwisika, nɛn gəma ya ra dwiiyewa.
5 Yinni Gusunə u ku ra de n dweeya.
Na ku ra kpĩ n gari gere nɛn nəni swãarun sõ.
6 Na ra yellu yaayewa kpa na n gasən gari bwisikumə.
7 Na nɛn womusu yaayamə wõkuru,
ma na bwisikumə na mò,
8 Yinni Gusunə u koo sun yinawa sere ka baadommaə?
U ṅ maa ka sun nənu geu mɛɛrimə?
9 Win durom mu kpawa mi sere ka baadommaə?
U ṅ maa gari gɛɛ mə u sun sõ sere ka baadommaə?
10 U duariwa u sun durom kua?
U sun win wənwəndu wunariwa win mərun sõ?
11 Ma na nɛn tii sõəwa na nɛɛ, wee ye ya man dumə,
yera Wərukoon dam kun maa ka sun wãa.
12 Yinni Gusunə, kon wunɛn səma yaaya.
Domi na yaaya səm maamaakigii ni a kua.
13 Kon wunɛn səma kpuron gari kpara.
Kon səm maamaakiginun gari saari.
14 Gusunə, wunɛn swɛɛ yi dɛɛrewa.
Wara u ka nun kpãaru nɛ.
15 A sãawa wi u ra səm maamaakiginu ko.
A dera wunɛn dam mu sõəsira bwesenu səə.
16 Ka wunɛn dama a wunɛn təmbu yakia
be, be ba sãa Yakəbu ka Yosɛfun sikadominu.
17 Gusunə, ye nim mu nun wa, ma mu diira,
mu gbisa sere səəwə.
18 Ma gura nɛmə nge daa surundu.
Ma guru gbãsukubu nəəramə.
Ma guru maakinu daamə wəllun baama.
19 Gura ya gbãra ma guru maakinu nu handunia kpuro yam bururasia,
ma tem mu diira bɛrum sõ.
20 A sĩa nim wõkun wəllə ka maa mɛn səəwə.
Adama goo kun wunɛn yira wa.
21 A dera Məwisi ka Aroni ba wunɛn təmbu kpara nge yãa gõə.

78

1 Womu ge Asafu u kua. Ge wee.
Nɛn təmbu, i nɛn gari swaa dakio.
I swaa tem kpĩiyə i nə ye na gerumə.
2 Kon bɛɛ faagi gaa kua ka mənnu ye ya sãa yellun gari.
3 Ye sa nua ka ye sa gia ka ye bɛsɛn baababa ba sun sõəwa,
4 sa ṅ ye bɛsɛn bibu beruammɛ.
Sa ko bu Yinni Gusunən təmaru sõwa ka win dam gari ka səm maamaakigii ni u kua.

5 U bɛsɛ Isireliba, Yakɔbun bweseru
wooda wɛ̃.
Wooda yera u bɛsɛn baababa wɛ̃ bu
ka ye ben bibu sɔ̃ɔsi.
6 Bii be ba koo marura, ben tii ba
koo ye gia,
kpa bu maa ye ben bibu sɔ̃ɔsi.
7 Saa yera ba koo Yinni Gusunɔ
naanɛ ko.
Ba ṅ maa duarimɔ ye u kua.
Kpa bu win woodaba mɛm nɔɔwa.
8 Ba ṅ maa mɔ̀ nge ben baababa.
Domi baaba be, ba kua mɛm nɔɔ
sariba,
ma ben gɔ̃ru ga ṅ ka Gusunɔ turo
yɔ̃re.
Ma ba kua naanɛ sariba Gusunɔn
mi.
9 Efaraimun bweseru te ta tɛnnu mɔ
ta biruku yira wura tabun saa.
10 Ta ṅ ten arukawani yibie ye ta ka
Gusunɔ bɔkua.
Ta yina tu win woodaba mɛm
nɔɔwa.
11 Ta win sɔm maamaakigii ni duari
ni u tu sɔ̃ɔsi.
12 U maamaaki kua ben sikadoban
wuswaaɔ Soaniɔ Egibitin
temɔ.
13 U nim wɔ̃ku bɛra ga kpaasina ga
yɔ̃ra nge gana,
ma u dera ba tɔbura.
14 Guru wii wurora u dera ta bu
gbiiye sɔ̃ɔ sɔɔ.
Wɔ̃kuru, kpa u de dɔ̃ɔ yara ya n
sɔ̃ɔsire guru wii wuro te sɔɔ.
15 U kpenu bɛsuka gbaburɔ,
ma nim bakam mu kura ba nɔra.
16 U dera nim mu yara kpenun di,
ma mu kokumɔ nge daa bakarun
nim.
17 Adama ka mɛ, baaba be, ba wi,
Wɔrukoo torarimɔwa ba dɔɔ.
Ba nùn seesiwa gbaburu mi, mi
gãanu ku ra kpi.
18 Ma ba wi, Gusunɔ nɔɔ kuura ba
nùn dĩanu kana ni ba kĩ.
19 Ba nɛɛ, ka gem, Gusunɔ u koo kpĩ
u sun diisia gbaburu mini?
20 Geema, Mɔwisi u kpee te so,
ma nim mu koka nge daarun
nim.
Adama u koo kpĩ u sun diisia?
U koo kpĩ u sun yaa wɛ̃ su tem?
21 Ye Yinni Gusunɔ u yeni kpuro
nua,
yera win mɔru ya seewa nge dɔ̃ɔ
wi ba sɔ̃re win tɔmbu Isireliban sɔ̃.
22 Domi ba ṅ nùn naanɛ kue.
Ba ṅ win somiru yĩiyɔ.
23 Ka mɛ, u guru wiru wooda wɛ̃.
Ma u wɔllun gamboba kɛnia.
24 U dera dĩa ni ba mɔ̀ manna nu bu
nɛɛya saa wɔllun di.
25 U bu ye wɛ̃wa nge mèn nɔɔ ba kĩ.
Tɔn boko dima ba di.
26 Yen biru, u dera woo ga na
saa sɔ̃ɔ yari yerun di ga wɔllu swee.
Ka win dama u woo seeyama
sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gian di,
27 ma u dera gunɔsu su sarama
su bu wukiri nge tua.
Su dabi nge yani sɛɛri nim wɔ̃kun
goorɔ.
28 U dera su wɔruka su tɛrie baama
ben sansaniɔ.
29 Ma Gusunɔ u bu wɛ̃ ye ba kĩ.
Ma ba di ba deba.
30 Adama ye ba dimɔ ba ṅ kpa, dĩanu
yiba ben nɔsɔ.
31 Sanam mɛya Gusunɔ u ka bu
mɔru kua.
Ma u be ba dam bo go.
U ben aluwaasiba so u surura.
32 Ka mɛ, ba wure ba tora.
Ba ṅ win sɔm maamaakigii ni naanɛ
kue.
33 Ma Yinni Gusunɔ u bu doke
bɛrum sɔɔ u ben wãaru nɔru
koosia nge woo.
U bu kam koosia nɔni kpaki teeru.
34 Yinni Gusunɔ ù n kĩ u bu go,
yera ben gabu ba ra gɔsiramɛ win
mi gia.
35 Kpa bu yaaya ma wi, Wɔrukoowa
u sãa ben kpee baa mì ba ra
kuke.
Wiya u ra maa bu wɔre.
36 Adama ba ku ra gem gere.
Ba ra n kĩ bu nùn nɔni wɔ̃kewa ka
ben gari.
37 Ben gɔ̃ru ga ṅ ka nùn wãa.
Ba ṅ maa ben arukawani yibie.
38 Adama ka mɛ, Yinni Gusunɔ u ra
tii nɛnɛ
u kun win mɔru kpuro yɔ̃su.
U ra bu wɔnwɔndu kue,

kpa u bu ben durum wɔka u kun bu
go.
39 U ra yaaye ma ba sãawa tɔmbu.
Ba sãawa nge woo.
Gà n doona, ga ku ra wuramɛ.
40 Nɔn dabina ba Gusunɔ seesi
gbaburɔ.
Nɔn dabina ba win mɔru seeya.
41 Ba maa wure ba nùn nɔɔ kuura
wi, wi u sãa ben Yinni Dɛɛro.
42 Ba ɲ̀ tõɔ te yaaye tè sɔɔ u bu wɔra
yibɛrɛban nɔman di ka win
dam.
43 Ba ɲ̀ maa yaaye sɔm maamaakigii
ni u kua Egibitiɔ ka Soanin
gberu kpaanɛɔ.
44 U Egibitigibun daanun nim gɔsia
yɛm,
ma ba kpana bu mu nɔ.
45 U dera gbabu swɛ̃ɛ yi bu wɔri yi
di.
Ma u dera surenu nu bu kam kua.
46 U dera twee yi ben dĩanu wɔri yi
di.
Ma u dera ben hanian are kam kua.
47 U dera guru kpenu nu ben resɛm
gbaanu kam koosia.
Ma woora ben dãa gbaanu sanka.
48 U dera guru gbãa ka guru kpenu
ben yaa sabenu di.
49 Ma u ka Egibitigii be mɔru seewa
ka dam u bu nɔni sõɔwa.
U dera gɔɔn gɔradoba ba na dabi
dabinu ba bu wɔri.
50 U ɲ̀ dere win mɔru yu goo sɛ̃ɛna.
U bu kɛ̃si kɛ̃si baranu kpɛ̃ɛ u ka bu
go.
51 U Egibitigibu be, be ba sãa Kamun
bibun bweserun bii tɔn durɔ
gbiikoo baawure go,
be, be ba sãa ben aluwaasirun bibu.
52 U dera win tɔmba yara nge yãa gõɔ
ge ga yarima gõrun di.
Ma u bu kpara gbaburɔ.
53 U bu kpara ka bɔri yɛndu, ba ɲ̀
diira.
Ma u dera nim wɔ̃ku ga ben
yibɛrɛba wukiri.
54 Ma u ka bu da win tem dɛɛramɔ,
guu ten mi, te u mwa ka win dam.
55 U bwese tukunu gira win tɔmbu
Isireliban sõ.
Ma u tem mɛ bɔnu kua u dera ba
sina mi, kuu bekuruginu sɔɔ.
56 Adama ba Gusunɔ nɔɔ kuura.
Ba wi, Wɔrukoo seesi.
Ba ɲ̀ win woodaba mɛm nɔɔwɛ.
57 Ba Gusunɔ dɛsirari, ma ba kua
naanɛ sariba
nge mɛ ben baababa ba raa kua.
Ba wurura nge tɛn tèn kirika ya
kusira.
58 Ba win mɔru seeya ka ben bũu
turanu.
Ba win nisinu seeya ka ben
bwãarokunu.
59 Ye Gusunɔ u ye kpuro wa, yera
win mɔru seewa,
ma u Isireliba yina.
60 U sãa yee te deri te ta wãa Siloɔ.
U kuu bekurugii te deri tèn mi u ra
ka bu yinnɛ.
61 Ma u dera yibɛrɛba ba win
woodan kpakororu mwa,
tè sɔɔ u ra win dam ka win yiiko
sõɔsi.
U dera ba ka tu doona tem tukumɔ.
62 U ka win tɔmbu mɔru kua,
ma u dera ba bu go tabu sɔɔ.
63 U dera aluwaasiba ba dõɔ
mwaara,
ma wɔndiaba ba durɔbu bia.
64 U dera ba ben yãku kowobu go
tabu sɔɔ ka takobi.
Ma ben gɔminibu ba ɲ̀ ben gɔɔ swĩ.
65 Yera Yinni Gusunɔ u seewa nge
tɔnu wi u dom yandama.
U seewa nge tabu durɔ wɔrugɔ wi
tam mu goomɔ.
66 Ma u win yibɛrɛba so u gira.
U bu sekuru doke te ta ɲ̀ kpeemɔ
sere ka baadommaɔ.
67 U Efaraimu Yosɛfun biin bwe-
seru yina.
U ɲ̀ tu gɔsa.
68 Yudan bweseru ka Siɔnin guura u
kĩa u gɔsa.
69 Guuru miya u win sãa yeru bana
ta dam mɔ nge wɔllu ka tem
mɛ u swĩi sere ka baadommaɔ.
70 U Dafidi gɔsa u n ka sãa win sɔm
kowo.
Yãa kpara yerun diya u nùn
mwaama
71 u ka ko Isireliba, Yakɔbun bwe-
serun kparo

be, be ba sãa wi, Yinni Gusunɔn
tɔmbu.
72 Dafidi wi, u tɔn be kparawa ka
gɔ̃ru dɛɛrɔ, ka laakari.

79

1 Womu ge Asafu u kua. Ge wee.
Gusunɔ, wee tɔn tukobu ba wunɛn
tem wɔri.
Ba dera wunɛn sãa yeru ta disi
duura.
Ba dera Yerusalɛmu ya kua bansu.
2 Ba wunɛn tɔmbu go,
ma ba dera gunɔsu ben gonu di.
Ba dera gbeeku yɛɛ yi be, be ba nun
sãamɔ min gonu tema.
3 Ba ben yɛm yari mu ka
Yerusalɛmu sikerenɛ nge
nim,
ma ba ben gonu deri mi, goo kun nu
sikua.
4 Be ba ka sun sikerenɛ ba sun
wɔmmɔ.
Bɛsɛn berusebu ba sun yaakoru mɔ̀.
5 Yinni Gusunɔ, sere saa yerà
wunɛn mɔru ko n seewa.
Sere saa yerà kaa n nisinu seewa
nge dɔ̃ɔ.
6 A de wunɛn mɔru yu wɔri bwese
ni nu ɲ̀ nun yɛ̃
ka ni nu ɲ̀ nun sãamɔ sɔɔ.
7 Domi ba Isireliba go, ma ben tem
mu kua bansu.
8 A ku sun bɛsɛn sikadoban durum
sɔbi.
Adama wunɛn kĩrun sɔ̃, a sun
wɔnwɔndu kuo.
Domi sa kua wɔnwɔndobu.
9 Gusunɔ bɛsɛn faaba kowo, a sun
somiɔ
kpa wunɛn yĩsiru tu bɛɛrɛ wa.
A sun wɔro kpa a sun bɛsɛn durum
wɔka.
10 Mban sɔ̃na kaa de bwesenu nu n
mɔ̀,
mana bɛsɛn Yinni u wãa.
A be ba wunɛn tɔmbun yɛm yari
mɔru kɔsieyo
bwesenun suunu sɔɔ bɛsɛn
wuswaaɔ.
11 Yinni Gusunɔ, a dɛsobun wee-
weenu nɔɔwɔ,
kpa a be ba ka dɔɔ bu go faaba ko ka
wunɛn dam.
12 Yinni, bwese ni nu ka nun sik-
erenɛ nu nun wɔnwa,
a nu nin durum kɔsieyo sere nɔn
nɔɔba yiru.
13 Adama bɛsɛ wunɛn tɔn be a
kpare, sa ko nun tɔma sere ka
baadommaɔ,
kpa bɛsɛ ka bɛsɛn bibun bweseru sa
n nun bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.

80

1 Womu ge Asafu u wom
kowobun wirugii kua ka mɔrɔku.
Ge wee.
2 Wunɛ Isireliban kparo, a swaa
dakio a nɔ.
Wunɛ wi a ra wunɛn tɔmbu kpare
nge yãa gɔ̃ɔ,
ma a sɔ̃ wɔllun kɔ̃sobun suunu sɔɔ,
a tii sɔ̃ɔsio wunɛn yiiko sɔɔ.
3 A bɛsɛ Efaraimu ka Bɛnyamɛɛ ka
Manasen bwese kɛri wunɛn
dam sɔ̃ɔsio,
kpa a sun faaba ko.
4 Yinni Gusunɔ, a sun wɔro.
A ka sun nɔnu geu mɛɛrio, kpa a sun
faaba ko.
5 Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni,
sere saa yerà kaa n ka sun mɔru sãa
a n bɛsɛn kanaru yinamɔ.
6 Wee a dera nuku sankiranu nu
kua bɛsɛn dĩanu,
ma a dera bɛsɛn nɔni yĩresu kua
bɛsɛn nim.
7 A dera be ba ka sun sikerenɛ ba
sannamɔ bɛsɛn sɔ̃.
Ma bɛsɛn yibɛrɛba ba sun yɛ̃ɛmɔ.
8 Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni, a sun
wɔro.
A ka sun nɔnu geu mɛɛrio kpa su
faaba wa.
9 Wee a resɛm dãa wukama Egibitin
di,
ma a tɔmbu seeya ben wãa yenun
di,
ma a resɛm ye gira mi.
10 A ye ayeru kua mam mam, ma ya
seewa ya nuwi gira.
Ya kpɛ̃a ya tem kpuro
11 ka guunu wukiri,
ma yen kãasi yi kpɛ̃a nge dãa ye ba
mɔ̀ sɛduru.
12 Yen kãasi yi, yi da sere nim
wɔ̃kuɔ,

ma yin nuwi yi da sere daa bakarɔ
yi kpara.
13 Yinni Gusunɔ, mban sɔ̃na a yen
karan gambo kɔsuka,
ma a dera be ba sarɔ mi, ba ye
guramɔ.
14 Ma a dera sakanu ka gbeeku yɛɛ yi
yi tie, yi naamɔ yi ye dimɔ.
15 Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, a
wurama.
A mɛɛrio wɔllun di kpa a wunɛn
resɛm ye nɔni doke.
A ye kɔ̃suo.
16 A resɛm dãa te nɔɔrio
te, te ta sãa nge wunɛn bii wi a gɔsa.
17 Wee ba resɛm bɔɔra ba dɔ̃ɔ mɛni.
A bu mɔru kɔsieyo bu gbi.
18 A de wunɛn dam mu n ka wi a
gɔsa u sɔ̃ wunɛn nɔm geuɔ
wãa.
19 Saa yera sa ɲ̀ maa ka nun
tondamɔ.
A de sa n wãa kpa sa n nun sãamɔ.
20 Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, a sun
wɔro.
A ka sun nɔnu geu mɛɛrio, kpa su
faaba wa.

81

1 Womu ge Asafu u wom
kowobun wirugii kua ka mɔrɔku.
Ge wee.
2 Yinni Gusunɔwa u sãa bɛsɛn dam.
I nùn womu kuo ka nuku dobu.
I Gusunɔ Yakɔbun Yinni takaru
koowo ka nuku dobu.
3 I womusu koowo.
I gãasu ka mɔrɔkunu ka gɔ̃ɔgenu
soowo.
4 I kɔba soowo suru kpaon tɔ̃ɔ
bakaru sɔɔ.
I kɔba wureo Kunun tɔ̃ɔ bakaru sɔɔ
suru ù n tarum kua.
5 Domi wooda yera Yakɔbun Yinni
u Isireliba wɛ̃.
6 Wooda yera u Yosɛfun yɛnugibu
wɛ̃
sanam mɛ u Egibiti wɔri.
Ma na nɔɔ gagu nua ge na ɲ̀ tuba. Ga
nɛɛ,
7 na bɛɛ sɔmunu swɛnya bɛɛn senun
di,
na dera i yoo sɔma deri.
8 Sanam mɛ i wãa nɔni swãaru sɔɔ,
i man soka, ma na bɛɛ yakia.
Na bɛɛ wisa guru maakinu sɔɔ.
Na bɛɛn laakari mɛɛra Mɛriban
bwiaɔ.
9 Bɛɛ nɛn tɔmbu Isireliba,
i man swaa dakio i nɔ ye kon bɛɛ sɔ̃.
10 I ku de bũu goo u n maa wãa bɛɛn
suunu sɔɔ.
I ku maa nu yiira i sã.
11 Nɛna Gusunɔ bɛɛn Yinni wi u bɛɛ
yara Egibitin di.
I bɛɛn nɔɔ wukio kpa n bɛɛ diisia.
12 Adama bɛɛ nɛn tɔmbu, i ɲ̀ man
swaa daki,
i ɲ̀ maa man mɛm nɔɔwɛ.
13 Na dera i wɔri bɛɛn gɔ̃ru bɔbunu
sɔɔ,
ma i bɛɛn tiin bwisi swĩi.
14 Bɛɛ nɛn tɔmbu, ì n daa man swaa
daki i sĩimɔ nɛn swaa sɔɔ,
15 kon daa bɛɛn yibɛrɛba sekuru
doke,
kpa n bu naa swĩi n go go.
16 Saa ye sɔɔra nɛ, Yinni Gusunɔn
yibɛrɛban tii suabu koo nɔru
ko,
kpa Isireliban doo nɔɔru tu tɛ.
17 Kon bu dĩa geenu wɛ̃,
kpa bu kperun tim gem di.

82

1 Womu ge Asafu u kua. Ge wee.
Gusunɔ u wãa wɔllun tɔmbun su-
unu sɔɔ.
Miya u wãa u ka sirimɔ. U nɛɛ,
2 sere saa yerà i ko i n wãa i n sirimɔ
ka weesu,
i n yɔ̃ taarɛgibun biruɔ.
3 I dam sarirugibu ka gobekuba ben
gem wɛ̃ɛyɔ.
I wɔnwɔndobu ka sãarobu ben gem
wɛ̃ɛyɔ.
4 I dam sarirugibu ka be ba dam
dɔremɔ faaba koowo.
I bu wɔro tɔn kɔ̃sobun nɔman di.
5 Adama bɛɛ, i ɲ̀ gãanu ganu yɛ̃.
I ɲ̀ maa bwisi gɛɛ mɔ. I kom kɔ̃sum
mɔ̀wa,
ma ya dera gem mu doona
handunian di.
6 Na raa nɛɛ, i sãawa wɔllun tɔmbu.
I sãawa Wɔrukoon bibu.
7 Adama i ko i gbiwa nge tɔn dirobu.
I ko i gbiwa nge sinambu kpuro.
8 Gusunɔ, a seewo a handunia siri.

Domi wuna a bwesenu kpuro mɔ.

83

1 Womu ge Asafu u kua. U nɛɛ,
2 Gusunɔ, a ku mari, a ku maa wɛ̃ra.
3 Domi wee wunɛn yibɛrɛba ba seewa,
be, be ba nun tusa ba wiru yɔ̃rasie.
4 Wee ba kɔ̃sa wesianamɔ wunɛn tɔmbun sɔ̃.
Ba nɔɔ tia mɔ̀ be a kɔ̃sun sɔ̃.
5 Ba gerumɔ ba mɔ̀,
bu na bu sun kpeerasia bwesenu kpuron suunu sɔɔn di,
kpa bu ku maa bɛsɛ Isirelibɔn yĩsiru yaaya.
6 Wee ba wesiana,
ma be kpuro ba nɔɔ tia kua bu ka nun wɔri.
7 Beya, Edɔmuba ka Isimɛɛliba ka Mɔabuba ka Agariba
8 ka Gebaliba ka Amɔniba ka Amalɛkiba
ka Filisitiba ka sere Tirigibu.
9 Asirigibun tii ba na ba ka bu nɔɔ tia kua,
ba Lɔtun bibun bweseru, Amɔniba ka Mɔabuba nɔma kã.
10 Yinni Gusunɔ, a bu kuo nge mɛ ba Sisera ka Yabini ka Madianiba kua Kisionin daarɔ.
11 Ba bu kpeerasiawa Eni Doriɔ,
ma ba ben gonu deri mi, nu tem kɔ̃sisia nge naa bisu.
12 A de ben sinambu bu gbi nge sinam beni,
Orɛbu ka Seebu ka Seba ka Salumuna,
13 be, be ba raa geruna ba nɛɛ,
bu da bu Gusunɔn arumani gura.
14 Yinni Gusunɔ, a bu suo a ka doona nge mɛ woo guna ya ra ka yakasu doonɛ.
15 A de bu dɔ̃ɔ mwaara nge mɛ dɔ̃ɔ u ra dãa sɔ̃ɔ mwɛ,
ǹ kun mɛ nge mɛ dɔ̃ɔ yara ya ra guunu dabiri.
16 A bu naa giro ka guru woo bɔkɔ.
A bu nandasio ka woo guna.
17 Yinni Gusunɔ, a bu sekuru dokeo,
kpa bu wa bu gɔsirama wunɛn mi.
18 A de bu sekuru wa,
kpa ba n nande sere ka baadommaɔ.
A ben yĩiyɔbu wunɔ, kpa bu kam ko.
19 Kpa bu gia ma wunɛ turowa a sãa Yinni Wɔrukoo handunia ye sɔɔ.

84

1 Womu ge Koren bibu ba wom kowobun wirugii kua. Ba gu kuawa ka mɔrɔku. Ge wee.
2 Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
wunɛn wãa yeru ta man wɛ̃re.
3 Na sɛnde, na diirimɔ n wa n ka du wunɛn sãa yerɔ.
Nɛn gɔ̃ru ka nɛn wasi kpuro nuku dobun kuuki mɔ̀
wunɛ Yinni Gusunɔn sɔ̃, wunɛ wi a wãa.
4 Nɛn Yinni, nɛn sina boko!
Baa ka gunɔminɔ nu ra n wãa yeru mɔ.
Wɔllu ka tem Yinni, a ra mam de
nu sokunu ko wunɛn yãku yerun bɔkuɔ.
5 Doo nɔɔrugiba be ba wãa wunɛn sãa yerɔ
ba nun tɔmamɔ baadomma.
6 Doo nɔɔrugiba be ba tãsa wunɛ sɔɔ.
Ba ra n sɔɔru sãa bu ka sãaru da.
7 Bà n sarɔ wɔwan di ye ba mɔ̀ Yĩresu,
a ra de bwii yi koorawa mi,
kpa gura yu ka ye domaru naawa.
8 Nge mɛ ba dɔɔ bu ka Gusunɔ yinnibun Yinni sã Siɔniɔ,
nge mɛya ben dam mu ra n sosimɔ gbabu te sɔɔ.
9 Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni, a man swaa dakio.
Gusunɔ Yakɔbun Yinni, a nɛn kanaru nɔɔwɔ.
10 Yinni, wunɛ wi a sãa bɛsɛn tɛrɛru,
a wi a gɔsan wuswaa mɛɛrio.
11 Nɛn sɔ̃ɔ teerun wãaru wunɛn sãa yerɔ,
ta nɛn yam tukum wãarun sɔ̃ɔ dabi dabinu kere.
N buram bo na n wãa wunɛn sãa yerun kɔnnɔwɔ,
ye ko na n ka wãa diru mi tɔn kɔ̃soba wãa.
12 Yinni Gusunɔ, a sãawa nge sɔ̃ɔ.
A maa sãawa nge tɛrɛru.
Wuna a ra tɔmbu durom ka bɛɛrɛ kue.
Be ba sĩimɔ gem sɔɔ, a ku ra ka bu gea yinari.

13 Gusunɔ, wɔllu kɑ tem Yinni,
doo nɔɔrugiiwɑ wi u nun naanɛ sãɑ.

85

1 Womu ge Koren bibu bɑ wom
kowobun wirugii kuɑ. Ge wee.
2 Yinni Gusunɔ, ɑ wunɛn tem durom kuɑ.
Wee ɑ kɑ bɛsɛ Isireli be sɑ sãɑ Yakɔbun bweseru wurɑmɑ.
3 A bɛsɛ wunɛn tɔmbun torɑnu wɔkɑ.
A bɛsɛn durum kpuro wukiri.
4 A ǹ mɑɑ kɑ sun mɔru sãɑ.
A derɑ wunɛn mɔru kpuro yɑ sure.
5 Gusunɔ bɛsɛn faɑbɑ kowo, ɑ sun wesio nge yellu.
A ku mɑɑ kɑ sun mɔru ko.
6 Nge kɑɑ n kɑ sun mɔru sãɑwɑ sere kɑ bɑɑdommɑɔ?
Nge kɑɑ n mɔru sãɑwɑ sere kɑ bɛsɛn bibun bibu sɔɔ?
7 A ǹ sun wãɑru wesiɑmɔ
kpɑ bɛsɛ wunɛn tɔmbu su wɑ su nuku dobu ko wunɛn sõ?
8 Yinni Gusunɔ, ɑ sun wunɛn durom sõɔsio
kpɑ ɑ sun faɑbɑ ko.
9 Yinni Gusunɔ, kon swɑɑ dɑki n nɔ ye ɑ gerumɔ.
Domi bɔri yɛndun gɑriyɑ ɑ rɑ n wunɛn tɔmbu sõɔmɔ
be bɑ nun nɑɑnɛ sãɑ
mɑ bɑ kun wure wiirɑ gɑri sɔɔ.
10 Be bɑ nun nɑsiewɑ ɑ rɑ faɑbɑ ko.
Kpɑ ɑ de bɛɛrɛ yɑ n wãɑ bɛsɛn tem sɔɔ.
11 Tɔn geeru kɑ bɔrɔkinirɑ koo wurɑmɑ
kpɑ gem kɑ bɔri yɛndɑ n wãɑ tem mɛ sɔɔ.
12 Bɔrɔkiniru tɑ koo se tem mɛ sɔɔ nge dĩɑ bwese te bɑ duurɑ,
kpɑ gem mu sɑrɑmɑ wɔllun di.
13 Yinni Gusunɔn tiiwɑ u koo sun bɔri yɛndu wẽ,
kpɑ bɛsɛn tem mu binu mɑ.
14 Gemɑ mu ko n nùn gbiiye, kpɑ mu win swɑɑ sɔmɛ.

86

1 Dɑfidi u kɑnɑru kuɑ u nɛɛ,
Yinni Gusunɔ, ɑ mɑn swɑɑ dɑkio kpɑ ɑ nɛn kɑnɑru nɔ.
Wee nɑ sãɑru kɑ wɔnwɔndu soore.
2 A nɛn hunde beruo, domi nɑ rɑ nun sã.
Gusunɔ, nɑ nun nɑɑnɛ sãɑ,
ɑ mɑn faɑbɑ koowo.
3 Yinni, wunɑ nɑ rɑ nɔɔgiru sue bɑɑdommɑ.
A mɑn wɔnwɔndu kuo.
4 Yinni, ɑ mɑn nuku dobu wẽɛyɔ.
Wunɑ nɑ rɑ n kɑnɑmɔ kɑ nɛn gõru kpuro.
5 Yinni, ɑ sãɑwɑ tɔn geo,
ɑ rɑ mɑɑ tɔmbu ben durum wɔke.
A rɑ be bɑ nun soku kpuro kĩru sõɔsi tɑ n kpã.
6 Yinni Gusunɔ, ɑ nɛn kɑnɑru nɔɔwɔ.
A nɛn weeweenu swɑɑ dɑkio.
7 Domi nà n nun kɑnɑ nɔni swãɑrun sɑɑ,
ɑ rɑ mɑn wisi.
8 Gãɑnu sɑri ni nu kɑ nun weenɛ ye bɑ rɑ sã kpuro sɔɔ.
Gãɑnu mɑɑ sɑri ni nu kɑ wunɛn sɔmɑ weenɛ.
9 Bwese ni ɑ tɑkɑ kuɑ kpuro nu koo nɑ nu yiirɑ wunɛn wuswɑɑɔ,
kpɑ nu wunɛn yĩsiru bɛɛrɛ wẽ.
10 Domi ɑ kpã, ɑ rɑ mɑɑ sɔm mɑɑmɑɑkiginu ko.
Wunɛ turowɑ ɑ sãɑ Gusunɔ.
11 Yinni Gusunɔ, ɑ mɑn wunɛn swɛɛ sõɔsio,
kpɑ n wɑ n sĩ wunɛn gem sɔɔ.
A de n wunɛn yĩsiru nɑsiɑ.
12 Gusunɔ nɛn Yinni, kon nun siɑrɑ kɑ nɛn gõru kpuro,
kpɑ n nun bɛɛrɛ wẽ sere kɑ bɑɑdommɑɔ.
13 Domi ɑ mɑn durom bɑkɑm kuɑ,
ɑ mɑn yɑrɑ gɔribun wãɑ yerun sɔɔ sɔɔn di.
14 Yinni Gusunɔ, tii suobu bɑ mɑn seesi.
Tɔn kõsobu bɑ kĩ bu mɑn hunde wunɑ,
be, bèn bwisikunu ku rɑ n wãɑ wunɛn mi giɑ.
15 Adɑmɑ wunɛ Gusunɔ, ɑ sãɑwɑ Yinni wɔnwɔndugii.
A ku rɑ mɔru se fuuku.
Wunɛn kĩru tɑ kpã.
A mɑɑ sãɑwɑ bɔrɔkini.
16 A mɑn mɛɛrimɑ kpɑ ɑ nɛn wɔnwɔndu wɑ.
A nɛ, wunɛn sɔm kowo dɑm kẽɛyɔ,

kpa a man faaba ko nɛ, wunɛn sɔm
kowon bii.
17 Yinni Gusunɔ, a man yĩreru sɔ̃ɔsio
te ta koo man koora,
kpa a de nɛn yibɛrɛba bu ye wa kpa
sekuru tu bu mwa.
Domi wuna a ra man faaba ko, kpa
a man nukuru yɛmiasia.

87

1 Womu geniwa Koren bibu ba
kua. Ba nɛɛ,
Yinni Gusunɔ u Yerusalɛmun
kpɛɛkpɛɛku swĩiwa
guu te win tii u gɔsa u dɛɛrasian
wɔllɔ.
2 U Yerusalɛmu ye kĩ n kere wuu
si su wãa Yakɔbun bweserun
tem kpuro sɔɔ.
3 Yerusalɛmu, Gusunɔn wuu,
ba wunɛn bɛɛrɛ bakan gari gerumɔ.
4 Nɛ, Yinni Gusunɔ, nà n bwesenun
yĩsinu yorumɔ ni nu man yẽ,
kon Egibitigibu ka Babilonigibu
ka Filisitiba ka Tirigibu ka
Etiopigibun yĩsinu yore.
Domi ba bu maraWa Yerusalɛmu
mini.
5 Adama Yerusalɛmugibu ba koo
nɛɛ, ben tema mi ka gem.
Wɔrukoowa u mɛn kpɛɛkpɛɛku
swĩi.
6 Yinni Gusunɔ u koo bwesenun
yĩsinu yore kpa u nɛɛ,
Yerusalɛmuɔra ba bu mara.
7 Be ba womusu mɔ̀ ba yaamɔ, ba
koo nɔɔgiru sua ba n mɔ̀,
Yinni, bɛsɛn nuuru kpuro ta woowa
wunɛn mi.

88

1 Womu ge Koren bibu ba wom
kowobun wirugii kua. Ba gu kuawa
ka guuru. Hemani Esirahigiiwa u
gu kua. Ge wee.
2 Yinni Gusunɔ nɛn faaba koowo,
na ra n nɔɔgiru suewa wunɛn
wuswaaɔ wɔ̃kuru ka sɔ̃ɔ sɔɔ.
3 A de a nɛn kanaru nɔ.
A swaa tem kpĩiyɔ a nɔ ye na nun
kanamɔ.
4 Wee wahala ya man deema n kpã
sere na gɔribun wãa yeru turuku
kua.
5 Na wãa be ba gɔɔ dɔɔn wuurɔ.
Na ǹ maa dam mɔ.
6 Wee na kpĩ ka gɔribu sannu.
A dera na wãa ka be sannu sikirɔ,
be, be a ǹ maa yaayamɔ, a ǹ maa bu
nɔɔrimɔ.
7 A man kpẽɛ wɔru bɔkɔ sɔɔ mi yam
wɔ̃kura wãa.
8 A man mɔru seesi,
ma n sãare na nim mwɛɛre.
9 A dera nɛn kpaasibu ba man deri.
A dera ba man tusa,
ma na taarere na ǹ kpẽ n nunda nɛn
wahalan di.
10 Nɛn nɔni dam dwiiya nɔni
swãarun sɔ̃.
Yinni Gusunɔ, tɔ̃ru baatere na ra
nɔma yiiyewa wunɛn mi gia
na n nun somiru kanamɔ.
11 Gɔriba a ra maamaaki kue?
Gɔriba ba koo kpĩ bu se bu nun sã?
12 Gɔriba ba koo kpĩ bu wunɛn
bɔrɔkinirun gari gere siki
wɔruɔ?
Ba koo kpĩ bu wunɛn tɔn geerun
gari gere gɔribun wãa yerɔ?
13 Ba koo kpĩ bu wunɛn maamaaki
wa yam wɔ̃kurɔ?
Ba koo kpĩ bu wunɛn gem tubu
gɔriɔ mi ba ra tɔmbu duari?
14 Yinni Gusunɔ, wuna na ra faaba
kanɛ.
Bururu baatere, wuna na ra nɔɔgiru
sue.
15 Yinni Gusunɔ, mban sɔ̃na a man
wunɛn wuswaa berue.
Mban sɔ̃na a ǹ kĩ n nun wa.
16 Saa nɛn birun di, na wɔnwɔndu
soorewa na gɔɔ dɔɔ.
Na burisinɛ nɔni swãa te a man
kpẽɛn sɔ̃.
17 Nɛ sɔɔra wunɛn mɔru ya wɔri, ma
ya man goomɔ.
18 Ya ka man sikerenɛ tɔ̃ɔ baatere
nge nim bweru.
Ye kpurowa ya man wukiri.
19 A dera nɛn kpaasibu ka nɛn
bɔrɔba ba man biru kisi.
Be kpuro ba man deri.

89

1 Womu ge Etani Esirahigii u kua.
Ge wee.

2 Yinni Gusunɔ, kon wunɛn tɔn
geerun womu ko sere ka
baadommaɔ.
Kon wunɛn bɔrɔkiniru kpara sere
ka baadommaɔ.
3 Na yɛ̃ ma wunɛn kĩru ta ko n
wãawa sere ka baadommaɔ.
Wunɛn bɔrɔkiniru ta girewa wɔllɔ.
4 Yinni Gusunɔ, a nɛɛ,
a ka Dafidi wi a gɔsa arukawani
bɔkua.
A wi, wunɛn sɔm kowo nɔɔ mwɛɛru
kua ka bɔ̃ri
5 a nɛɛ, kaa goo wuna win bweseru
sɔɔ
u ko sunɔ sere ka baadommaɔ,
kpa a win bandu tãsisia sere ka
baadommaɔ.
6 Yinni Gusunɔ, wɔllu ta nun bɛɛrɛ
wɛ̃ɛmɔ
maamaaki ye a mɔ̀n sɔ̃.
Wunɛn gɔradoban wuuru ta nun
siaramɔ
wunɛn bɔrɔkinirun sɔ̃.
7 Yinni Gusunɔ, a ǹ saara mɔ wɔllɔ.
Wunɛn gɔradoba sɔɔ, goo sari wi u
ka nun nɛ.
8 A nanum mɔ wunɛn gɔrado
dɛɛrobun suunu sɔɔ.
Wunɛn yiiko ya kpã be ba nun sik-
erenɛn suunu sɔɔ.
9 Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, wara
u dam mɔ nge wunɛ.
Wunɛn bɔrɔkinira nun karewa ta
ka sikerenɛ.
10 Wuna a ra nim wɔ̃kun tii suabu
yɔ̃rasie.
Gen nim kurenu nù n seewa, a ra
nu suresie.
11 A Egibitigibu taaka a pɛsuka nge
goru.
A be, wunɛn yibɛrɛba yarinasia ka
wunɛn dam.
12 Wuna a wɔllu ka tem mɔ.
Wuna a handunia taka kua ka ye ya
wãa ye sɔɔ.
13 Wuna a sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu ka nɔm
dwaru kua.
Guu ni ba mɔ̀ Tabori ka Hɛɛmɔɔ nu
wunɛn yĩsiru bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.
14 Wunɛn gãseru ta dam mɔ.
Wunɛn nɔmu ga dam mɔ.
15 Gema mu sãa wunɛn bandun
kpɛɛkpɛɛku.
Kĩru ka bɔrɔkinira ra n wãa wunɛn
wuswaaɔ.
16 Yinni Gusunɔ, doo nɔɔrugiba be
ba ra nun takaru ko.
Ba ra sĩwa yam bururam sɔɔ wunɛn
wuswaaɔ.
17 Ba koo nuku dobu ko tɔ̃ɔ baatere
wunɛn yĩsirun sɔ̃.
Kpa bu bɛɛrɛ wa wunɛn gem sɔ̃.
18 Domi wuna a sãa ben dam ka ben
bɛɛrɛ.
Wunɛn saabuwa sa tãsimɔ.
19 Yinni Gusunɔ, wuna a sãa bɛsɛ
Isireliban tɛrɛru.
Wunɛ Dɛɛro, wuna a sãa bɛsɛn sina
boko.
20 Gasɔ, a ka wunɛn sɔm kowo be a
naanɛ sãa gari kua kãsiru sɔɔ
a nɛɛ,
a wunɛn dam tabu durɔ damgii goo
wɛ̃.
A nùn gɔsa wunɛn tɔmbun suunu
sɔɔn di a wɔlle sua.
21 Wiya Dafidi wunɛn sɔm kowo.
Wiya a bandun gum tãre.
22 Wunɛn nɔmu ga ko n nùn nɛniwa
kem kem.
Geya ga ko n sãa win dam.
23 Yibɛrɛba ba ǹ kpɛ̃ bu nùn samba
ko.
Tɔn kɔ̃sobu ba ǹ kpɛ̃ bu nùn dam
dɔre.
24 Kaa win yibɛrɛba kpeerasia.
Kaa be ba nùn tusa sɛ̃suku.
25 Wunɛn bɔrɔkiniru ka wunɛn tɔn
geera ko n wãa ka wi.
Kpa a nùn dam wɛ̃ ka wunɛn yĩsiru.
26 Kaa de win bandun dam mu teria
saa nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛn
di
sere ka daa te ba mɔ̀ Efaratiɔ.
27 U koo nun sɔ̃ u nɛɛ, a sãawa win
tundo ka win Yinni.
A sãawa win faaba kowo nge kpee
baa mì u ra kuke.
28 Kaa nùn ko wunɛn bii tɔn durɔ
gbiikoo.
Kpa u n sãa handunian sinambu
kpuron sina boko.
29 Kaa de wunɛn tɔn geeru ta n nùn
wãasi.
Kpa a ka nùn arukawani bɔke ye ya
ǹ nɔru mɔ.
30 Kaa de win bibun bweseru
ta n bandu dimɔ sere ka
baadommaɔ.
Kaa de win bandu tu dam gira nge
wɔllu.

31 Adama win bibun bwese te, tà
n yina tu wunɛn woodaba
mɛm nɔɔwa,
ma ta wunɛn yiirebu atafiiru kua,
32 ma ta ɲ̀ wunɛn sɔ̃ɔsiru swĩi,
ma ta ɲ̀ wunɛn gere mɛm nɔɔwɛ,
33 kaa tu sɛɛyasiawa ka bokuru ten
mɛm nɔɔbu sarirun sɔ̃.
34 Adama a ɲ̀ yinamɔ a tu wunɛn tɔn
geeru sɔ̃ɔsi win sɔ̃.
A ɲ̀ nùn tɔnu kandu kuammɛ.
35 A ɲ̀ wunɛn arukawani kusiamɔ.
A ɲ̀ maa wunɛn gere kɔbiamɔ.
36 A bɔ̃rua ka wunɛn yĩsi dɛɛraru ma
a ɲ̀ Dafidi weesu kuammɛ.
37 Kaa de win bibun bweseru
ta n bandu dimɔ sere ka
baadommaɔ.
Kpa win bandu ta n wãa baadomma
nge sɔ̃ɔ.
38 Kpa tu tɛ nge suru.
Win seedagii wi u wãa wɔllɔ u sãa
bɔrɔkini.
39 Adama wee a sunɔ wi a raa gɔsa
deri,
ma a ka nùn mɔru kua too.
40 A wunɛn arukawani kusia ye
a raa ka wunɛn sɔm kowo
bɔkua.
Ma a win sina furɔ kasa kua.
41 A win gbãranu kpuro kɔsuka,
ma a win kuku yenu sururа.
42 A dera be ba sarɔ mi, ba win
arumani gura.
Ma ba nùn sekuru doke.
43 A win yibɛrɛba dam kã.
A dera ba nuku dobu kua.
44 A dera win tabu yãnu nu dam
dwiiya.
A ɲ̀ ka nùn yɔ̃re tabu sɔɔ.
45 A win bɛɛrɛ kpeesia.
Ma a win bandu sura sere ka temɔ.
46 A dera u tɔkɔ kua fuuku, ma a nùn
sekuru doke.
47 Yinni Gusunɔ, sere saa yerà kaa n
kukua.
Sere saa yerà wunɛn mɔru ya ko n
seewa nge dɔ̃ɔ yara.
48 A yaayo nge mɛ nɛn wãarun tɔ̃ru
ta dɛ̃ɛbu nɛ.
A yaayo ma tɔnu wi a taka kua
kpuro u koo ra gbi.
49 Wara u koo kpĩ u n wãa u kun gu.
Wara u koo kpĩ u tii yara gɔribun
wãa yerun di.
50 Yinni, mana wunɛn gasɔn durom
mɛ, mu da.
Mana nɔɔ mwɛɛ te a Dafidi kua ka
bɔrɔkiniru ta wãa.
51 Yinni, a mɛɛrio seku te wunɛn
tɔmba dimɔ.
A yaayo ma nɛna na wunɛn tɔn dabi
te kpare.
52 Yinni Gusunɔ, yibɛrɛba ba wunɛn
tɔmbu sekuru dokemɔ,
ma ba wi a gɔsa wɔmmɔ mi u dɔɔ
kpuro.
53 Yinni Gusunɔ, wuna sa ko n
siaramɔ sere ka baadommaɔ.
Ami! Ami!

WOMUSUN BƆNU NNƐSE

90

1 Mɔwisi Gusunɔn sɔm kowo u
kanaru kua u nɛɛ,
Yinni, saa yellun di, wuna a sãa
bɛsɛn kuku yeru.
2 A sãawa Gusunɔ a sere guunu ka
handunia taka kua.
Mɛya kaa n maa sãa sere ka
baadommaɔ.
3 A ra de tɔnu u gɔsira tua.
A ra nùn sɔ̃ a nɛɛ, u gɔsiro min di, u
we.
4 Wunɛn mi, wɔ̃ɔ nɔrɔbu (1.000) ra
n sãawa nge gĩan tɔ̃ru te ta
doona kɔ,
ɲ̀ kun mɛ nge wɔ̃kurun sãkiru.
5 A ra tɔnun wãaru nɔru koosiewa
nge mɛ dosu ga ra doonɛ bu-
ruru.
Ga ku ra tɛ nge yakasu
6 sìn wɛ̃su ra n baare bururu,
ɲ̀ n kua yoka bu su bura kpa su
gbera.
7 Wunɛn mɔru ya dera sa gɔɔ dɔɔ.
Ma sa nanda yen saabu.
8 A ra bɛsɛn toranu terasiewa
wunɛn wuswaaɔ,
kpa wunɛn yam bururam mu bɛsɛn
asiri kpuro sɔ̃ɔsi.
9 Bɛsɛn wãaru ta ra doonɛwa wunɛn
mɔrun sɔ̃.
Ta ra doonɛwa nge wɛ̃sia teeru.
10 Tɔnun wãaru ta ra turi sere wɔ̃ɔ
wata ka wɔkuru,
wi u maa dam mɔ, wɔ̃ɔ wɛnɛ,

adama ka mɛ, tənun wãara ku ra n arufaani gaa mə
sere wahala ka nəni swãaru.
Domi ta ra doonɛwa fuuku gəri gia.
11 Wara u wunɛn mərun dam yɛ̃.
Wara u nun nasie yen sõ.
12 A de sa n yɛ̃ ma bɛsɛn wãarun tõra kun dɛ̃u,
kpa su ko bwisigibu.
13 Yinni Gusunə, sere domma kaa gõru gəsia a wunɛn məru deri.
A bɛsɛ wunɛn səm kowobun wənwəndu waawo.
14 A sun wunɛn durom bakam sõəsio bururu baatere.
Kpa sa n nuku dobu mə sa n womusu mɔ̀ bɛsɛn wãarun tõru kpuro səə.
15 A sun nuku dobu wɛ̃ɛyə nge mèn nəə a sun sɛɛyasia.
Kpa a bɛsɛn nuku sankira ten wõsu gəsia nuku dobun wõsu.
16 A de su wunɛn səma wa bɛsɛ wunɛn səm kowobu,
kpa a bɛsɛn bibun bweseru wunɛn yiiko sõəsi.
17 Gusunə bɛsɛn Yinni, a sun durom kuo,
kpa a de bɛsɛn səma kpuro yu arufaani ko.

91

1 Wunɛ wi Wərukoo u kõsu,
a wɛ̃rewa Dam kpurogiin təbuə.
2 Kon Yinni Gusunə sõ ma wiya nɛn kuku yeru ka nɛn kàrì.
Wiya nɛn Yinni wi na naanɛ sãa.
3 Domi wiya u nun wəramə saa taan di.
Wiya maa nun wəramə saa kɛ̃si kɛ̃si gəə ka win wahalan di.
4 U koo nun win sansu wukiri.
Kaa kuku yeru wa win kasan səəwə.
Win bərəkinira sãawa nge tɛrɛru ka tarakpe.
5 Wõkurun kari ṅ kun mɛ sɛ̃u ge ga wee sõə səə,
yen gaa kun nun bɛrum mɔ̀.
6 Kɛ̃si kɛ̃si gəə wi u bəsu wõkuru,
ṅ kun mɛ bara te ta təmbu goomə sõə səə gbãara,
yen gaa kun nun bɛrum mɔ̀.
7 Baa bara ni, nù n təmbu nərəbu (1.000) go wunɛn bəkuə,
ma nu təmbu nərəbun suba wəkuru (10.000) wəri wunɛn nəm geuə,
gãanu kun nun babamə.
8 Nəniya kaa ka mɛɛri təna kpa a tən kõsobun are wa.
9 Yèn sõ Yinni Gusunə u kua wunɛn kuku yeru,
ma wi, Wərukoo u kua wunɛn wãa yeru,
10 yen sõna nəni swãaru gara kun nun sisie,
bararu gara kun maa wunɛn yɛnu susiə.
11 Domi u koo win gəradoba nəə kɛ̃ wunɛn sõ,
ba n nun kõsu wunɛn swɛɛ kpuro səə,
12 bu nun nɛnɛ ka ben nəma
kpa a ku ra ka wunɛn naasu kperu sokura.
13 Kaa gbee sunə ka surəkəru yə a sara,
kpa a gbee sunə kpɛmu ka yaa gəba tem taare.
14 Yinni Gusunə u nɛɛ, yèn sõ u man kĩ,
kon nùn yakia kpa n nùn kõsu domi u nɛn yĩsiru yɛ̃.
15 Ʊ n man soka kon nùn wurari.
Ko na n wãa ka wi nəni swãarun saa.
Kon nùn yakia kpa n nùn bɛɛrɛ wɛ̃.
16 Kon de u təkəru ko bəri yɛndu səə,
kpa n nùn nɛn faaba sõəsi.

92

1 Womu ge ba kua tõə wɛ̃rarugirun sõ. Ge wee.
2 Ya ra n do ba n nun təmamə Yinni Gusunə,
kpa ba n wunɛn yĩsiru bɛɛrɛ wɛ̃ɛmə, wunɛ Wərukoo,
3 ba n wunɛn durom gari kparamə bururu,
kpa ba n wunɛn bərəkinirun gari kparamə wõkuru
4 ka mərəku ka gõəgeru.
5 Yinni Gusunə, ye a kua ya man nuku dobu wɛ̃.
Ma na ye kpuro siaramə ka womusu.

6 Yinni Gusunɔ, wunɛn sɔma ye a
kua ya kpã.
Wunɛn bwisikunu nu duku.
7 Gari bɔkɔ ga ɲ̀ kpɛ̃ gu nu tubu,
mɛya nu ɲ̀ maa kpɛ̃ nu nùn yeeri.
8 Geema, tɔn kɔ̃sobu ba seemɔ nge
yakasu,
ma nuku kɔ̃surugibu ba kparamɔ
nge dãa.
Ka mɛ, sɔ̃ɔ teeru ba koo
bu kpeerasia sere ka
baadommaɔ.
9 Adama wunɛ Yinni Gusunɔ,
wuna a kpuro kere sere ka
baadommaɔ.
10 Wunɛn yibɛrɛba kpuro ba koo
kam ko.
Be ba kɔ̃sa mɔ̀ kpuro ba koo yarina.
11 A man gbeeku kɛtɛn dam kã,
ma a man domaru kua a man gum
yarum tãre.
12 Tɛ̃, na waamɔ nɛn yibɛrɛba ba
wɔrukumɔ.
Na nɔɔmɔ ba kuuki mɔ̀.
13 Gemgibu ba koo kpɛ̃a nge kpakpa
bãa.
Ba koo se nge Libanin dãa ye ba mɔ̀
sɛduru.
14 Ba ko n sãawa nge dãa te ba gira ta
kparamɔ
Gusunɔ bɛsɛn Yinnin sãa yerɔ.
15 Baa tà n tɔkɔ kua, ta ko n binu
marumɔwa,
kpa ta n bɔrɔm mɔ ta n wurusu
sɔɔwa.
16 Yeya ya koo sɔ̃ɔsi ma Yinni
Gusunɔ u sãawa gemgii.
U maa sãawa nɛn kpee baa mi na ra
kuke.
Wi sɔɔ, durum gaa sari.

93

1 Yinni Gusunɔ, a bandu dii,
ma a wunɛn yiiko sebua nge
yaberu.
Ma a dam sɛ̃ke nge kpaka.
A maa dera tem mu dam mɔ, mu ɲ̀
yĩirimɔ.
2 Saa yee yellun diya a wunɛn
bandu swĩi.
Saa yee yellun diya a wãa.
3 Yinni Gusunɔ, daanu nu ra n
nɔɔgiru sue nu n wɔki,
kpa nu n kuuki mɔ̀.
4 Adama wunɛ, a dam mɔ a ni kpuro
kere.
A bandu dii wɔllɔ.
5 Yinni Gusunɔ, wunɛn gari yi
sãawa gem.
Wunɛn sãa yeru ta ko n sãawa
dɛɛraru sere ka baadommaɔ.

94

1 Yinni Gusunɔ, wunɛ wi a ra tɔnu
mɔru kɔsie,
a wunɛn yiiko sɔ̃ɔsio.
2 Wunɛ handunian siri kowo, a
seewo.
A be ba tii sue ben kɔ̃sa kɔsieyo.
3 Sere saa yerà kaa n dera tɔn
kɔ̃sobu ba n wãa.
Sere saa yerà kaa n dera ba n nuku
dobu mɔ.
4 Wee be ba ra n tɔmbu kɔ̃sa
kuammɛ ba gari saarimɔ ka
tii suabu.
5 Yinni Gusunɔ, ba wunɛn tɔmbu
dam dɔremɔ
be, be ba sãa wunɛn arumani.
6 Ba gɔminibu ka sɔbu goomɔ.
Ma ba gobekuba sɛ̃remɔ ba goomɔ.
7 Ba mɔ̀, Yinni Gusunɔ kun sun
mɛɛra.
Gusunɔ Yakɔbun Yinni wi, kun
bɛsɛn laakari mɔ̀.
8 Bɛɛ gari bakasu, i n tii sɛ.
Sere saa yerà i ko i bwisi ko.
9 Gusunɔ wi u tɔnu swasu gira, wiya
kun kpɛ̃ u gari nɔ?
Wi, wi u tɔnu nɔni gira, wiya kun
kpɛ̃ u yam wa?
10 Wi, wi u ra bwesenu sɛɛyasie,
wiya kun tɔnu sɛɛyasiamɔ?
Wi, wi u ra tɔnu yɛ̃ru wɛ̃, wiya kun
bwisi mɔ?
11 Yinni Gusunɔ u tɔmbun
bwisikunu yɛ̃.
U yɛ̃ ma nu sãawa kam dirum.
12 Yinni Gusunɔ, doo nɔɔrugiiwa wi
a sɛɛyasiamɔ.
Doo nɔɔrugiiwa wi a seeya ka
wunɛn wooda.
13 Wahalan saa sɔɔ, u ko n wãawa
bɔri yɛndu sɔɔ
sere bu ka tɔn kɔ̃so suura gbea.
14 Yinni Gusunɔ kun win tɔmbu de-
rimɔ.

U ɲ̀ bu biru kisimɔ, be, be ba sãa win arumani.
15 Domi gemgiiwa u koo siribu di.
Bèn gɔ̃ru ga dɛɛre kpa bu siri bi wura.
16 Wara u koo man sanna tɔn kɔ̃sobun mi.
Wara u koo ka man yina kɔ̃san kowo ben nɔman di.
17 Yinni Gusunɔ ù kun daa man somi,
na n daa wãa gɔribun wãa yerɔ.
18 Yinni Gusunɔ, nà n bãarimɔ,
wunɛn duroma mu ra de na n tãsa.
19 Bwisiku dabinu nù n wãa nɛn gɔ̃ruɔ,
a ra man nukuru yɛmiasie.
Kpa na n nuku dobu mɔ.
20 Yinni Gusunɔ, mba n bɛɛ mɔɔsinɛ wunɛ ka siri kowo tɔn gowo
be ba ra n wunɛn woodaba gɛma ba n tɔmbu dam dɔremɔ,
21 kpa ba n nɔɔ tia mɔ̀ bu ka gemgibu wɔri.
Kpa ba n taarɛ sarirugibu taarɛ wɛ̃ɛmɔ.
22 Adama Yinni Gusunɔ, wuna a sãa nɛn gbãra damgiru.
A sãawa nɛn kpee baa yèn mi na ra kuke.
23 Kaa de ben toranu nu wɔri ben wiru wɔllɔ.
Kaa de ben tiin nuku kɔ̃suru tu bu marisia.
Gusunɔ nɛn Yinni, kaa bu nɔɔ marisia.

95

1 I na su Yinni Gusunɔ womu kua.
Su nùn nɔɔgiru sue ka nuku dobu
wi, wi u sãa faaba kowo damgii nge kpee bakaru.
2 I de su da win wuswaaɔ su nùn siara.
Su nùn bɛɛrɛ wɛ̃ ka siarabun womusu ka nuku dobu.
3 Domi u kpã.
U sãa sina boko wi u ye ba sãamɔ kpuro kere.
4 Win nɔma ya kpuro nɛni ye ya wãa tem sɔɔwɔ.
Guunun wii kpiinu nu maa sãa wiginu.
5 Nim wɔ̃ku ga sãawa wiguu.
Wiya u gu kua.
Win nɔma ya maa tem kua.
6 I na su kpuna su tii kawa.
Su yiira Yinni Gusunɔ bɛsɛn taka kowon wuswaaɔ.
7 Domi u sãawa bɛsɛn Yinni.
Sa maa sãa win tɔmbu be u kpare nge naa gɔ̃ɔ.
I de i win nɔɔ nɔ gisɔ.
8 I ku de bɛɛn gɔ̃rusu su bɔbia
nge mɛ bɛɛn baababa ba kua Mɛribaɔ
ka maa dɔma te ba wãa Masaɔ gbaburɔ,
9 mi ba man wɛ̃ɛra,
ba nɛn laakari mɛɛra baa mɛ ba nɛn sɔma waare.
10 Wɔ̃ɔ weeruwa na bwese te bwɛ̃ra yara,
ma na nɛɛ, tɔn ben gɔ̃rusu ka man tonda.
Ba yina bu nɛn woodaba swĩi.
11 Yen sɔ̃na na mɔru kua ma na bɔ̃rua na nɛɛ,
ba ɲ̀ sisi bu ka man wɛ̃ra mi na wɛ̃re.
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 16:23-33)

96

1 I Yinni Gusunɔ wom kpɔɔ kuo.
Bɛɛ handuniagibu, i nùn womu kuo.
2 I Yinni Gusunɔ womu kuo.
I nùn bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ.
I win faaban labaari kparo tɔ̃ɔ baatere.
3 I bwesenu win yiikon faagi kuo.
Kpa i win maamaakin gari gere.
4 Domi wi, Yinni Gusunɔ u kpã.
Wiya ba koo bɛɛrɛ wɛ̃. U bũnu kpuro dam kere.
5 Domi nu sãawa kam dirum.
Wiya u wɔllu taka kua.
6 Yam bururam ka yiiko baka ya ra n nùn wãasi.
Dam ka girima ya wãa win sãa yerɔ.
7 Bwesenu kpuro, i na i Yinni Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃.
I na i win dam ka win yiikon gari kpara.
8 I Yinni Gusunɔn yĩsiru bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ.
I duo win sãa yerɔ ka kɛ̃nu.
9 I na i nùn kpuna ka bɛɛn sãa yãnu.
Bɛɛ handuniagibu kpuro, i diirio.

10 I bwesenu kpuro sɔ̃ɔwɔ i nɛɛ,
Yinni Gusunɔ u bandu di.
U tem swĩi mu dam mɔ, mu ǹ maa
yĩirimɔ.
U ra tɔmbu siriwa dee dee.
11 Wɔllu tu nukuru doro. Tem mu
yɛ̃ɛrio.
Nim wɔ̃ku ka ye ya wãa ge sɔɔ kpuro
yu kukirio.
12-13 Gberu kpaanɛ yu nukuru doro
ka ye ya wãa ye sɔɔ kpuro.
Dãnu nu taki koowo Yinni Gusunɔn
wuswaaɔ, domi u wee.
U wee u handunia siri, kpa u yen
tɔmbu siria dee dee.

97

1 Yinni Gusunɔ u bandu dii.
Tem mu nukuru doro.
Be ba wãa n toma bu yɛ̃ɛrio.
2 Guru wii wuroru ka yam wɔ̃kura
ra n ka nùn sikerenɛwa.
Gem wɔllɔwa u win sina gɔna tɛrie.
3 Dɔ̃ɔwa u ra n nùn swaa gbiiye.
Kpa u n win yibɛrɛba mwaamɔ.
4 U ra de guru maakinu nu
handunia yam bururasia.
Tem mù n nu wa, mu ra diiriwa.
5 Guunu nu ra yandewa nge gum
win wuswaaɔ,
wi, wi u sãa tem kpuron Yinni.
6 Wɔllu ta win gem sɔ̃ɔsimɔ.
Ma bwesenu kpuro nu win yiiko
waamɔ.
7 Be ba bwãarokunu sãamɔ, ba koo
sekuru wa.
Be ba bũnu siaramɔ, ba koo yɔ̃ra ka
dukiri.
Bũnu kpuro nu koo yiira win
wuswaaɔ.
8 Yinni Gusunɔ, Siɔnigibu ba ye nua
ma ba nukuru dora.
Yudaba ba nuku dobu mɔ̀ wunɛn
siribun sɔ̃.
9 Domi wuna a kpãaru bo handunia
kpuro sɔɔ.
Wuna a maa bũnu kpuro dam kere.
10 Bɛɛ be i Yinni Gusunɔ kĩ, i kɔ̃sa
tusio.
U ra be ba nùn naanɛ sãa wɔre tɔn
kɔ̃sobun nɔman di.
11 Yam bururam mu wãawa
gemgiin sɔ̃.
Nuku dobu bu wãawa bèn gɔ̃ru ga
dɛɛren sɔ̃.
12 Bɛɛ gemgibu, i nuku dobu koowo
Yinni Gusunɔn sɔ̃.
Kpa i win yĩsi dɛɛra te wɔlle sua.

98

1 I Yinni Gusunɔ wom kpɔɔ kuo,
domi u sɔm maamaakiginu kua.
Win dam saabu u nasara wa.
2 Yinni Gusunɔ u tɔmbu win faaban
gari tubusia.
U sɔ̃ɔsi ma u sãa gemgii.
3 U win durom ka win bɔrɔkiniru
yaaya Isireliban sɔ̃.
Handunian goonu nnɛ kpuro sɔɔ ba
win faaba ye wa.
4 Bɛɛ handuniagibu kpuro, i nɔɔgiru
suo ka nuku dobu.
I nuku dobun kuuki koowo i ka nùn
siara i nùn tɔma ka womusu.
5 I nùn womusu kuo ka mɔrɔkunu.
I nùn tɔmɔ ka gɔ̃ɔgenu.
6 I nùn womusu kuo ka kɔbi ka
guunu.
I taki koowo wi, sina bokon
wuswaaɔ ka nuku dobu.
7 Nim wɔ̃ku ka ye ya wãa ge sɔɔ, yu
nɔɔgiru suo.
Tem ka ye ya wãa mɛ sɔɔ, yu womu
koowo.
8 Daa bakanu nu taki koowo.
Guunu nu nuku dobun kuuki
koowo
sannu sannu Yinni Gusunɔn
wuswaaɔ.
9 Domi u wee u handuniagibu siri.
U koo bu siriwa gem sɔɔ.

99

1 Yinni Gusunɔ u bandu dii ma
tɔmba diirimɔ.
U sɔ̃ wɔllun kɔ̃sobun suunu sɔɔ ma
tem mu yĩirimɔ.
2 Yinni Gusunɔ u kpã Siɔniɔ.
Wiya u bwesenu kpuro mɔ.
3 I Yinni Gusunɔn yĩsiru wɔlle suo.
Ta kpã, ta nanum mɔ. U dɛɛrewa.
4 I Yinni Gusunɔn dam wɔlle suo.
Domi u sãawa sina boko wi u ra gem
kã.
Yinni Gusunɔ, wuna a sun sɔ̃ɔsi nge
mɛ sa ko ka bɛsɛn wãaru di-
isina.
Wuna a Yakɔbun bweseru wooda
wɛ̃ Isireliɔ.
5 Yinni Gusunɔ u dɛɛre.
I nùn wɔlle suo.

I na i yiira win sina kitarun nuurɔ.
6 Mɔwisi ka Aroni ba wãawa win yãku kowobu sɔɔ.
Samuɛli u sãawa be ba ra nùn sokun turo.
Be kpurowa ba nùn soka ma u bu wurari.
7 U ka bu gari kua saa guru wii wurorun di.
Ma ba win woodaba mɛm nɔɔwa ye u bu wɛ̃.
8 Gusunɔ bɛsɛn Yinni, wuna a bu wisa.
Ma a kua ben Yinni wi u ra bu toraru suuru kue.
Adama a bu sɛɛyasia ben kɔ̃san sɔ̃.
9 I Gusunɔ bɛsɛn Yinni siaro.
I yiiro win guu dɛɛrarɔ i nùn bɛɛrɛ wɛ̃.
Domi u sãawa Dɛɛro.

100

1 Siarabun womu. Ge wee.
Bɛɛ handuniagibu kpuro,
i Yinni Gusunɔ takaru koowo ka nuku dobu.
2 I nùn sãawɔ ka gɔ̃ru dobu.
I na win mi, i n womusu mɔ̀ ka yɛ̃ɛribu.
3 I n yɛ̃ ma wi turowa u sãa Gusunɔ.
Wiya u sun taka kua.
Sa sãawa win tɔmbu.
Sa sãawa nge yãa gɔ̃ɔ ge u kpare.
4 I duo win sãa yerɔ i nùn siara.
I duo mi, i nùn tɔma.
I nùn wɔlle suo.
I win yĩsiru bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ.
5 U sãawa tɔn geo.
Win kĩru ta ɲ nɔru mɔ.
U sãawa naanɛgii sere ka baadommaɔ.

101

1 Womu ge Dafidi u kua. Ge wee.
Wee kon womu ko ge ga ka siribu ka durom yã.
Yinni Gusunɔ, kon gu kowa n ka nun bɛɛrɛ wɛ̃.
2 Kon nɛn laakari doke swaa gea sɔɔ.
Saa yerà kaa man naawa.
Kon sĩwa dee dee nɛn yɛnugibun suunu sɔɔ.
3 Na ɲ wuramɔ n kɔ̃sa mɛɛri.
Na mɛm nɔɔbu sariban daa tusa.
Na ɲ wuramɔ yu man tia.
4 Na ɲ wuramɔ kɔ̃sa ya n wãa nɛ sɔɔ.
Kon ka tɔn kɔ̃sobu tonda.
5 Kon de wi u ra kpaasi wĩi u kam ko.
Na ɲ ka wi u tii sue nɔɔ tia mɔ̀.
6 Kon mɛɛri n wa be ba naanɛ mɔ tem mɛ sɔɔ,
kpa ba n wãa nɛn bɔkuɔ.
Wi u sĩimɔ gem sɔɔ, wiya u koo ko nɛn sɔm kowo.
7 Gbɛnɔ kun ayeru wasi nɛn yɛnuɔ.
Mɛya maa wee kowo u ɲ yɔ̃ramɔ nɛn wuswaaɔ.
8 Bururu baatere, na ko n da tem mɛn tɔn kɔ̃sobu nɔɔ marisiewa.
Kpa n wa n ka bu wuna mam mam Yinni Gusunɔn wuun di.

102

1 Wɔnwɔndon kanaru sanam mɛ u nuki sankire ma u win wee-weenu Yinni Gusunɔ saariammɛ.
2 Yinni Gusunɔ, a nɛn kanaru swaa dakio.
A de a nɛn wuri nɔ.
3 A ku man biru kisi sanam mɛ na nuki sankire.
A man swaa dakio sanam mɛ na nun soku,
a man wurari fuuku.
4 Domi nɛn wãarun tɔ̃ra doonɔ nge wiisu,
ma nɛn kukunu dɔ̃ɔ mɔ̀ nge dãa nɔɔ.
5 Nɛn tororа kara ma nɛn gɔ̃ru ga gbera nge yakɔ gbebu,
sere dĩanu kun man binɛ mɔ̀.
6 Nɛn weeweenun saabu na woora.
7 Na ka kpakpayɛ gbeeku weenɛ.
Na sãawa nge booro ge ga wãa bansɔ.
8 Na ku ra dweeye, na sãawa nge gunɔ
ge ga wãa ge teu diru wɔllɔ.
9 Nɛn yibɛrɛba ba ra n man wɔmmɔwa baadomma
kpa ba n ka nɛn yĩsiru bɔ̃rumɔ.
10-11 Wunɛn mɔru bakan sɔ̃, torom mu kua nɛn dĩanu.
Ma nɛn nɔni yĩresu su wɔrikimɔ nɛn nim nɔruram sɔɔ.
Domi a man yara a kasa kɔ̃ n toma.
12 Nɛn wãarun tɔ̃ru ta doonɔ nge dãa saaru,
ma na dam dwiiyamɔ nge yakɔ gbebu.
13 Adama wunɛ Yinni Gusunɔ,
kaa n bandu diiwa sere ka nɔrɔ.

Mɛya ba ko n nun yaaye sere ka
baadommaɔ.
14 Kaa sewa a Siɔni wɔnwɔndu kua,
domi saa ye a yi ya tura a ka ye
wɔnwɔndu kua.
15 Wunɛn sɔm kowobu ba ye kĩ sere
ka yen bansɔ.
Ba maa yen tua mɛɛra gãa geenu.
16 Mɛya bwesenu kpuro nu koo
wunɛn yĩsiru nasia.
Kpa nin sinambu kpuro bu wunɛn
yiikon bɛrum ko.
17 Sanam mɛ Yinni Gusunɔ u koo
wure u Siɔni bani,
u koo tii sõɔsi win yiiko sɔɔ.
18 U ra sãaron kanaru nɔ.
U ku ra tu atafiiru ko.
19 A de bu yeni yore bwese te ta koo
maruran sõ,
kpa tɔn be ba ko n wãa, bu Yinni
Gusunɔ siara.
20 Domi wɔllun diya Yinni Gusunɔ u
tem mɛɛra.
U mɛɛrimɔ saa win wãa yee
dɛɛrarun di
21 u ka yobun weeweenu nɔ u be ba
gbiɔ yakia.
22 Kpa bu win yĩsiru kpara
bu nùn siara Yerusalɛmuɔ
23 sanam mɛ bwesenu kpuro nu koo
mɛnna ka nin sinambu
bu ka nùn sã.
24 U nɛn dam dwiiyasia nɛn wãarun
suunu sɔɔ.
U nɛn tõru kawa.
25 Na gerua na nɛɛ, nɛn Yinni, wunɛ
wi a wãa ka baadomma,
a ku man wuna sɛkum sɔɔ.
26 Toren di a tem taka kua.
Wunɛn nɔma a maa ka wɔllu kua.
27 Ye kpuro ya koo doona, adama
wunɛ, kaa n wãawa.
Ya koo tɔkɔru ko nge yãnu.
Kaa ye kɔsi nge yaberu.
Mɛya ya koo maa saara.
28 Adama wunɛ, wuna mi. A ṅ
tɔkɔru mɔ̀.
29 Wunɛn sɔm kowobun bibu ba ko
n wãawa ben temɔ.
Ben bweseru ta koo tãsi wunɛn
wuswaaɔ.

103

1 Womu ge Dafidi u kua. U nɛɛ,
kon Yinni Gusunɔ siara.
Kon win yĩsi dɛɛraru tɔma ka nɛn
gõru kpuro.
2 Kon Yinni Gusunɔ siara.
Win ye u kua, na ṅ duarimɔ, baa
yen tia.
3 U ra man nɛn toranu kpuro suuru
kue.
U ra nɛn baranu kpuro kpeesie.
4 U ra man yare saa siki wɔrun di.
U ra man durom ka wɔnwɔndu kue.
5 U ra nɛn wãaru doo nɔɔru yibie.
Kpa u man ko nge aluwaasi nɛn
tɔkɔru sɔɔ,
na n dam mɔ nge gunɔ bakeru te ta
yõɔwa.
6 Yinni Gusunɔ u ra siriwa gem sɔɔ.
U ra be ba dam dɔremɔ wɔre.
7 U Mɔwisi win woodaba sõɔsi.
Ma u Isireliba win sɔm maamaakiginu
sõɔsi.
8 Yinni Gusunɔ u wɔnwɔndu mɔ.
U ra maa tɔnu durom kue.
Win durom mu kpã.
Win mɔru ku ra se fuuku.
9 U ku ra tɔmbu gerusi kiri kiri.
U ku ra maa mɔru ko n ka tɛ.
10 U ku ra sun sɛɛyasie nge mɛ bɛsɛn
torara nɛ.
U ku ra sun bɛsɛn toranu kɔsie.
11-12 Adama nge mɛ sõɔ yari yeru ta
ka sõɔ duu yeru tondinɛ,
nge mɛya u ra maa bɛsɛn toranu
tondasie.
Nge mɛ wɔlla ka tem toma,
nge mɛya win durom mu kpãaru nɛ
be ba nùn nasien mi.
13 Nge mɛ tundo u ra n win bibun
wɔnwɔndu mɔ,
nge mɛya Yinni u be ba nùn nasien
wɔnwɔndu mɔ.
14 Domi u yẽ ye ba ka sun taka kua.
U ṅ duari ma yanima ba ka sun
mɔma.
15 Tɔnun wãarun tõnu nu ku ra tɛ.
Nu sãawa nge yakasu.
U ra sewa nge dãa wẽsu.
16 Woo gà n su swee kpa su doona.
Baa sin yĩreru a ṅ maa wasi.
17-18 Adama Yinni Gusunɔn durom
mu ra n wãawa sere ka
baadommaɔ
be ba nùn nasien mi, ma ba win
arukawani nɛni,
ma ba win woodaba mɛm
nɔɔwamme.

Mɛya maa win gem mu ra n ka bu
wãa sere ka ben bibun bibɔ.
19 Yinni Gusunɔ u win sina gɔna
tɛria wɔllɔ.
Ma u bandu dii gãanu kpuron wɔllɔ.
20 Bɛɛ Yinni Gusunɔn gɔradoba, bɛɛ
be i dam mɔ
i ra win gari mɛm nɔɔwɛ, i nùn siaro.
21 Bɛɛ win tabu kowobu kpuro,
bɛɛ be i nùn sãamɔ,
i win kĩru mɔ̀,
i nùn siaro.
22 Bɛɛ win taka koora, i nùn siaro mi
u bandu dii kpuro.
Yinni Gusunɔ, kon nun siara.

104

1 Yinni Gusunɔ, kon nun siara.
Gusunɔ nɛn Yinni, a kpã, a ṅ nɔru
mɔ.
Yam bururam ka yiiko ya nun
wukiri.
2 A ra tii yam bururam wukiri nge
bekuru.
A ra wɔllu tɛrie nge beku bakaru.
3 Wunɛn wãa yera wãa sere wɔllun
nim wɔllɔ.
Ma guru wira sãa wunɛn tabu kɛkɛ.
Ma a bɛllimɔ wom wɔllɔ.
4 Ma a woo kua wunɛn gɔro.
Ma guru maakinu kua wunɛn sɔm
kowobu.
5 A tem swĩi mɛn kpɛɛkpɛɛku wɔllɔ.
Mu ṅ wɔrumamɔ sere ka
baadommaɔ.
6 A dera nim mu mɛ wukiri sere ka
guunɔ nge beku bakaru.
7 Adama ye a nim mɛ narua, ma mu
doona.
Ye mu wunɛn gbãsukubu nua, mu
duka sua,
8 mu sara guunun di, mu da wɔwi
sɔɔ sere mi a mu ayeru kua.
9 A nim mɛ yɔ̃ra yeru kua mu ku raa
ka sara mu maa tem wukiri.
10 Wuna a bwiin nim kpare mɛ mu
kokumɔ guunun baa sɔɔ.
11 Miya gbeeku yɛɛ ka gbeeku
kɛtɛkunu nu ra nɛ nu nim nɔ.
12 Yen bɔkuɔra gunɔsu su sin
sokunu mɔ.
Ma su wãa dãa kikisɔ su swĩi dori
mɔ̀.
13 Saa wɔllun di, a ra de gura yu
guunu swee,
kpa tem mu wunɛn sɔman are di.
14 Kpa a de yakasu su kpi yaa
sabenun sɔ̃
ka dĩa ni tɔnu u koo din sɔ̃.
15 Kpa bu tam wa ba n ka nuku dobu
mɔ̀.
Kpa bu gum wa ben wasi yi n ka wã.
Kpa bu dĩanu wa ben wasi yi n ka
dam mɔ.
16 Baa ka dãa koo bakanɔ, nu ra nim
wa
mèn bukata nu mɔ nge dãa ye ba mɔ̀
sɛduru ye ya wãa Libaniɔ.
17 Miya gunɔsu su ra nɛ su sin
sokunu ko.
Miya kpakpayɛ gbeeku ga ra gen
wãa yeru ko.
18 Guu ni nu gunu nu kua kpee
bɛran wãa yeru.
Ma kpee baa maa kua yaa ye ba mɔ̀
damaan * wãa yeru.
19 Yinni Gusunɔ, wuna a suru kua a
ka saaba wunana.
Sɔ̃ɔ u yɛ̃ saa ye u koo kpuna.
20 Yam wɔ̃kuru tà n tunuma, yam
tĩrawa mi.
Saa ye sɔɔra gbeeku yɛɛ yi ra bɔsum
se.
21 Gbee sinan piiminu nù n yaa wa,
nu ra kukiriwa nu ka nun nin dĩanu
bikia.
22 Sɔ̃ɔ ù n yara, nu ra wurewa nin
wãa yerɔ nu kpuna.
23 Kpa tɔnu u maa yari u da u win
sɔmburu ko sere sɔ̃ɔ u ka du.
24 Yinni Gusunɔ, wunɛn sɔma ya
dabi.
A ye kpuro kua ka laakari.
Wunɛn taka koora ya wãa tem sɔɔ
kpuro.
25 Wee nim wɔ̃ku ga kpã, ga maa
yasu.
Ge sɔɔra yɛɛ dabi dabinu wãa, baka
ka buu.
26 Gen wɔlloɔwa goo nimkusu su
sĩimɔ.
Miya a dera yaa baka ya wãa
ya dweemɔ gen nim kurenu sɔɔ.
27 Yɛɛ kpuro, wunɛ turowa yi mɛɛra
yi ka yin dĩanu wa nin saa sɔɔ.

---

* **104:18** ***damaa*** - Damaa ya ka saataburu weenɛ.

28 À n yi wɛ̃ kpa yi mwa.
À n yi yɔ̃sua kpa yi debu.
29 À n yi biru kisi, yi ra nandewa.
À n yi wɛ̃siaru wunari, yi guwa mi,
kpa yi gəsia tem.
30 À n maa yi wɛ̃siaru wɛ̃, yi ra sewa
kpa tem mu wurama nge yellu.
31 Yinni Gusunə, wunɛn yiiko yu
dakaa da.
Kpa a n nuku dobu mə ye a kuan sɔ̃.
32 À n tem mɛɛra, mu ra yĩiriwa.
À n maa guunu baba, wiisa su ra
yari.
33 Kon Gusunə nɛn Yinni womu kua
nɛn wãarun tɔ̃ru kpuro səə.
Kon nùn təma sere ka nɛn gəən tɔ̃rə.
34 Yinni Gusunə, a de nɛn gari yi
nun dore.
Na kĩ n nuku dobu ko wunɛ səə.
35 Durumgibu bu gbio, kpa ba kun
maa wãa tem mɛ səə.
Na Yinni Gusunə siara ka nɛn gɔ̃ru
kpuro.
I Yinni Gusunə siaro.
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 16:8-22)

105

1 I Yinni Gusunə siaro. I win yĩsiru
sokuo.
I win gea ye u kua kparo.
2 I nùn womu kuo.
I win səm maamaakiginu kparo.
3 I nuki doro wi, Yinni Gusunən yĩsi
dɛɛrarun sɔ̃.
Be ba nùn kasu bu nukuru doro.
4 I Yinni Gusunən dam kasuo.
I kasuo i n ka nùn wãa.
5-6 Bɛɛ Aburahamu Gusunən səm
kowon bweseru,
bɛɛ Yakəbun bweseru, bɛɛ be u gəsa,
i win səm maamaakigii ni yaayo.
I siribu yaayo bi u bɛɛ kua.
7 Wiya Gusunə bɛsɛn Yinni wi u koo
handunia kpuro siria.
8 U ku ra win arukawani ye u ka
təmbu bəkua duari sere ka
baadommaə.
U ra n ye yaayewa sere ka ben bi-
bun bibun waatiə.
9 Arukawani yera u ka Aburahamu
ka Isaki bəkua.
10 U ka Yakəbu wi ba mò Isireli
arukawani ye bəkua
ye ya ko n wãa sere ka baadommaə.
11 U nɛɛ, kon nun Kananin tem wɛ̃.
Mɛya mu ko n sãa wunɛn tubi wunɛ
ka wunɛn bibun bweseru.
12 Saa ye səə, ba ṅ dabi. Ba sãawa
səbu mi.
13 Ba ra n bəsuwa tem ka tem səə.
Bà n da bwese tenin mi, bu wura
teənən mi.
14 Adama Gusunə kun dere bwe-
seru garu tu bu dam dəre.
U sinambu sɛɛyasiawa ben sɔ̃.
15 U nɛɛ, i ku be na gəsa baba.
I ku be, nɛn səməbu kɔ̃sa kua.
16 U dera gɔ̃ərа na tem mɛ səə.
Ma ba dĩanu bia bu di.
17 Ma u dera goo gbia u da tem mi
ben sɔ̃.
Wiya Yosɛfu wi ba dəra nge yoo.
18 Ba ka nùn yəni bəkua naasə.
Ma ba nùn sisun gandaru dokea
wĩirə.
19 Ba win laakari mɛɛra
sere yu ka koora ye u raa gerua.
20 Saa ye səərа sina boko u wooda wɛ̃
u nɛɛ, bu nùn yarama.
Ma u dera ba nùn kusia.
21 Ma u nùn kua win yɛnu ka win ye
u mə kpuron wirugii,
22 kpa u wa u ka win sina asakpəbu
kpara nge mɛ u kĩ.
Kpa u sina bokon bwisi kɛ̃əbu bwisi
kɛ̃.
23 Saa yera Yakəbu ka wigibu ba na
ba sina Egibitiə Kamun bwe-
serun temə.
24 Ma Gusunə u dera ba marura too.
Ba dam kua ba ben yibɛrɛba
Egibitigibu kera.
25 Ma u yibɛrɛ ben gɔ̃ru gəsia.
Ba wi, Gusunən tən be tusa.
Ma ba bu nəni sɔ̃əwa be, be ba sãa
win səm kowobu mi.
26 Ma u Məwisi ka Aroni gəsa ba kua
win səm kowobu,
ma u bu gəra.
27 Ma ba maamaaki kua ka win dam
tən ben suunu səə Kamun
tem mi.
28 U dera yam wɔ̃ku sinumgiru ta
na.

Ka mɛ, Egibitigii be, ba ɲ̀ wi,
Gusunɔn gere wure.
29 U ben nim gɔsia yɛm ma swɛ̃ɛ
kpuro yi gu.
30 U maa dera surenu nu yiba ben
tem sɔɔ
sere ka sina bokon kpin yerɔ.
31 U dera gbabu swɛ̃ɛ ka gaanikunu
nu na ben tem kpuro sɔɔ.
32 Ma u dera guru kpenu ka dɔ̃ɔ na
tem mɛ sɔɔ.
33 Ma ya ben dãa gbaanu ka dãa ni
nu tie ben tem mɛ sɔɔ kpuro
kam koosia.
34 Yen biru, u dera twee yi na dabi
dabinu.
35 Ma yi tem min yakasu ka mɛn
gbean dĩanu kpuro di.
36 U maa Egibitigibun bii gbiikobu
go,
be, be ba mara ben aluwaasiru sɔɔ.
37 Ma u win tɔmbu yara Egibitin di
ba wura ka sii geesu wa ba sɔɔwa.
Ben goo kun maa sanum kpanɛ
swaa sɔɔ.
38 Saa ye sɔɔra Egibitigibun nukura
dora
yèn sɔ̃ Isireliba ba doona.
Domi ba raa ben bɛrum mɔ too.
39 Ma Gusunɔ u Isireliba guru wii
wuronu wukiri,
ma u bu yam bururasie wɔ̃kuru bu
ka yam wa.
40 Ye ba tura gbaburɔ,
yera ba Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue
ba dĩanu kana,
ma u bu kusunu wɛ̃.
Mɛya u dera pɛ̃ɛ ya na wɔllun di ba
di ba deba.
41 U kperu wukia ma nim mu
kurama mu tɛria nge daaru
tem diraɔ.
42 Domi u win nɔɔ mwɛɛ dɛɛra te
yaaye te u win sɔm kowo
Aburahamu kua.
43 U win tɔn be u gɔsa yara ka nuku
dobu.
Ma ba nuku dobun kuuki mɔ̀.
44 Ma u bu bwesenu ganun tem wɛ̃.
Ma ba bwese nin gberun are tubi di,
45 bu wa bu ka wi, Gusunɔn
woodaba mɛm nɔɔwa.
N n mɛn na, i Yinni Gusunɔ siaro!
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 16:34-36)

106

1 I Yinni Gusunɔ siaro.
I Yinni Gusunɔ siaro, domi u sãawa
tɔn geo.
Win kĩru ta ra n wãawa sere ka
baadommaɔ.
2 Wara u koo Yinni Gusunɔn sɔm
maamaakiginu gere.
Wara u koo kpĩ u nùn tɔma u
naamwɛ.
3 Doo nɔɔrugiba be ba win woodaba
mɛm nɔɔwɛ.
Doo nɔɔrugiba be ba gem swĩi
baadomma.
4 Yinni Gusunɔ, a man yaayo durom
mɛ a ra wunɛn tɔmbu kuen
sɔ̃.
A man yaayo kpa a bu somi.
5 Kpa n ben nuku dobu wa be, be a
gɔsa.
Kpa n nuku dobu ko ben nuku doo
bin sɔ̃.
Kpa n yɛ̃ɛri ka be sannu be, be ba sãa
wunɛn arumani.
6 Wee sa tora nge bɛsɛn baababa, sa
kɔ̃sa kua.
7 Sanam mɛ bɛsɛn sikado be, ba wãa
Egibitiɔ,
ba ɲ̀ wunɛn sɔm maamaakigii ni
garisi.
Ba ɲ̀ wunɛn durom mɛ yaaye mɛ a
bu sɔ̃ɔsi nɔn dabi dabinu.
Ma ba nun seesi nim wɔ̃kuɔ ge ba
mɔ̀ Naa yari.
8 Adama a bu faaba kua wunɛn
yĩsirun sɔ̃,
a ka wunɛn dam sɔ̃ɔsi.
9 A nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Naa yari
gbãre ma ga gbera.
A dera ba sĩa gen suunu sɔɔ gbebum
nge tem saaramɔ.
10 A bu yakia saa wi u bu tusan
nɔman di.
A bu wɔra yibɛrɛban nɔman di.
11 Nim mu ben yibɛrɛba wukiri, baa
ben turo u ɲ̀ kisire.
12 Ma ba wunɛ Yinni Gusunɔn gari
naanɛ kua.
Ma ba nun siaramɔ ka womusu.
13 Adama mii mii, ba wunɛn sɔm
maamaakigii ni duari.

Ba ɲ̀ maa mara a wunɛn himba yibia.
14 Ben binɛ ya seewa gbaburɔ,
ma ba wunɛ Gusunɔn laakari mɛɛra mi.
15 A bu yaa wɛ̃ ye ba bikia, ma ba di ba deba too.
16 Yera ba ka Mɔwisi ka Aroni wi ba yi nɛnɛm wunɛn sɔmburun sɔ̃ nisinu seewa sansaniɔ.
17 Ma tem mu nɔɔ wukia mu Datani mwɛ.
Ma mu maa Abiramu ka win tɔmbu wukiri.
18 Dɔ̃ɔ u ben tɔmbu kpuro di.
Dɔ̃ɔ yara ya tɔn kɔ̃sobu di.
19 Ba naa buu sii ganduguu kua Horɛbuɔ.
Ma ba yiira ba gu sãwa.
20 Ba wunɛ Gusunɔ wi a sãa ben bɛɛrɛ kɔsina ka kɛtɛ ye ya ra yakasu di.
21-22 Ba wunɛ Gusunɔ ben faaba kowo duari,
wunɛ wi a bu gãa bakanu kua Egibitiɔ Kamun temɔ.
A sɔm maamaakiginu kua mi.
A sɔm maamaakiginu kua nim wɔ̃kuɔ ge ba mɔ̀ Naa yari.
23 Yen biru, a gɔ̃ru doke a bu kpeerasia.
Adama Mɔwisi wunɛn sɔm kowo u nun suuru kana
a ka wunɛn mɔru suresia,
kpa a ku maa bu kam koosia.
24 Ba tem durom mɛ gɛma.
Ba ɲ̀ wunɛ Yinni Gusunɔn gari naanɛ kue.
25 Ba wɔkiwa ben kunɔ.
Ba ɲ̀ wunɛn gari mɛm nɔɔwɛ.
26 Ma a nɔma sua wɔllɔ a bɔ̃rua ma kaa bu kam koosia gbaburɔ.
27 Kpa a ben bibu yarinasia tem kpuro sɔɔ bwese tukunun suunu sɔɔ.
28 Ba tii bũu wi ba mɔ̀ Baali Peori wɛ̃.
Ma ba yãkunu di ni ba gɔribu kua.
29 Ma ba wunɛ Yinni Gusunɔn mɔru seeya ka ben kookoosu.
Yera kɛsi kɛsi gɔɔ u dua ben suunu sɔɔ.
30 Ma Finɛɛsi u wunɛ Gusunɔ kana, ma gɔɔ wi, u yɔ̃ra.
31 Ma a nùn garisi gemgii sere ka win bibun bweserɔ ka baadommaɔ.
32 Ba maa wunɛ Yinni Gusunɔn mɔru seeya nim mɛ ba ra soku Mɛriban bɔkuɔ.
Ma a Mɔwisi sɛɛyasia ben sɔ̃.
33 Domi ba nùn nuki sanka.
Ma u ɲ̀ bwisika u ka gari gerua.
34 Ba ɲ̀ Kananin bwese ni go ni a nɛɛ, bu go.
35 Ba ka nu burinawa, ma nu bu nin kookoosu tie.
36 Ma ba nin bũnu sãwa. Ma nu kua ben yina.
37 Ba ka ben bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu bũu yãkunu kua.
38 Nge mɛya ba gemgibun yɛm yari.
Ba ka ben bibu Kananin bũnu yãkuru kua.
Ma tem mɛ kpuro mu disi duura tɔn gobe ten sɔ̃.
39 Ba disi duura ben kookoosun sɔ̃.
Domi su dera ba ra n bũnu gasirimɔ.
40 Ma wunɛ Yinni Gusunɔ a ka wunɛn tɔmbu mɔru bɛsira,
a bu tusa be, be ba sãa wunɛn arumani.
41 A bu bwese tukunu nɔmu sɔndia ni nu bu tusa nu taare.
42 Ben yibɛrɛba ba bu dam dɔre. Ma ba bu sekuru doke.
43 Nɔn dabina a bu yakia.
Adama ba yɔ̃rariwa ba n nun seesi.
Ma ba kua wɔnwɔndobu ben durum sɔ̃.
44 A ben nɔni swãaru wa sanam mɛ a ben weeweenu nua.
45 A wunɛn arukawani yaaya.
Ma a ben wɔnwɔndu wa wunɛn durom bakam sɔ̃.
46 A dera be ba bu yoru nɛni ba ben wɔnwɔndu wa.
47 Gusunɔ bɛsɛn Yinni, a sun faaba koowo.
A sun wunɔ bwese tukunun suunu sɔɔn di,
kpa a sun mɛnna, su wa su wunɛn yĩsi dɛɛraru tɔma,
kpa sa n yɛ̃ɛrimɔ su ka nun sã.
48 Gusunɔ bɛsɛ Isiriliban Yinni,
sa ko n nun siaramɔwa sere ka baadommaɔ.
Kpa tɔmbu kpuro bu nɛɛ, ami!
I Yinni Gusunɔ siaro.

WOMUSUN BƆNU NƆƆBUSE

107

1 I Yinni Gusunɔ siaro win tɔn geerun sõ.
Win durom mu ra n wãawa sere ka baadommaɔ.
2 Be u yakia, bu nùn siaro.
Be u wɔra yibɛrɛban nɔman di, bu nùn tɔmɔ.
3 Be u mɛnnama tem kpuron di, bu nùn siaro.
Be u sokuma saa sõɔ yari yeru gian di, ka sõɔ duu yeru gian di,
ka sõɔ yɛ̃san nɔm geu gian di, ka sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gian di,
bu nùn wɔlle suo.
4 Wee ba raa kõɔre gbaburɔ mi gãanu ku ra kpi ba sirenɛ,
ba ṅ wuu wa mi ba koo sina.
5 Gõɔru ka nim nɔru ga bu go.
Ma ba wurure ba ṅ dam mɔ.
6 Ben nɔni swãa te sɔɔ, ba Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue ba somiru kana,
ma u bu yara nɔni swãa ten di.
7 U bu kpara swaa gea sɔɔ ba ka tura mi ba koo sina.
8 Bu nùn siaro win tɔn geeru ka win sɔm maamaakiginun sõ ni u ra ko tɔnun sõ.
9 Domi u wi nim nɔru ga mɔ̀ nim kã.
Ma u wi gõɔra mɔ̀ debusia.
10 Gabu ba raa wãa yam wɔ̃kuru sɔɔ sere gɔribun wãa yerɔ ba yoru dimɔ,
ma ba ka bu yɔni bɔkua
11 yèn sõ ba Yinni Gusunɔn gari yina,
ma ba wi, Wɔrukoon bwisi kɛ̃ru gɛma.
12 Ma u dera ba tii kawa wahala yen sõ.
Ma ba wɔruka ba gu, goo kun bu somiru de.
13 Adama ben nɔni swãa te sɔɔ,
ba Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue ba somiru kana.
Ma u bu yara nɔni swãa ten di.
14 U bu yara yam wɔ̃ku te, ka gɔribun wãa yee ten min di,
ma u ben yorun yɔni yi kusia.
15 Bu Yinni Gusunɔ siaro win tɔn geerun sõ.
Bu nùn siaro win sɔm maamaakiginun sõ ni u ra ko tɔnun sõ.
16 Domi u sii gandun gamboba kɔsuka.
Ma u kɔkɔrɔ sisugii bɔɔka.
17 Gari bakasu su tii kua wɔnwɔndobu sin daa ka sin toranun sõ.
18 Ba ku ra maa dĩanu kã ma ba gɔɔ turuku kua.
19 Ben nɔni swãa te sɔɔ, ba Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue ba somiru kana.
Ma u bu yara nɔni swãa ten di.
20 Ka win gariya u bu faaba kua,
ma u bu yara wɔru bɔkɔ gen min di.
21 Bu Yinni Gusunɔ siaro win tɔn geeru ka win sɔm maamaakiginun sõ ni u ra ko tɔnun sõ.
22 Bu nùn siarabun yãkunu kuo.
Kpa bu win sɔm maamaakigii nin gari kpara ka nuku dobu.
23 Be ba goo nimkusu dua, ma ba ben sɔmburu mɔ̀ si sɔɔ,
24 ba Yinni Gusunɔn nɔman sɔma wa
ka maa maamaaki ye u kua nim wɔ̃ku sɔɔ.
25 U gari gerua, ma u dera woo bɔkɔ ga seewa
ga nim kurenu seeya.
26 Nù n da wɔllɔ, kpa nu sarama.
Be ba wãa goo nimkuu si sɔɔ, ba nande kari yen sõ.
27 Tirerabu bu mwa, ba bãarimɔ nge tam nɔrobu.
Ben bwisi kpuro yi kpa.
28 Ben nɔni swãa te sɔɔ,
ba Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue ba somiru kana.
Ma u bu yara nɔni swãa ten di.
29 U woo guna ye yɔ̃rasia, ma nim kurenu nu mari.
30 Ma be kpuron nuki dora ye u ka ye kpuro marisia.
Ma Yinni Gusunɔ u bu kpara u ka tura sere mi ba dɔɔ.
31 Bu Yinni Gusunɔ siaro win tɔn geeru
ka win sɔm maamaakiginun sõ ni u ra ko tɔnun sõ.

32 Bu nùn wɔlle suo mi tɔmba
mɛnnɛ.
Bu nùn siaro guro gurobun suunu
sɔɔ.
33 Yinni Gusunɔwa u ra daarun nim
gberasie,
kpa u bwiin nim kpeerasia mam
mam.
34 Kpa u tem gem gɔsia tem
bɔrugum mɛn tɔmbun nuku
kɔ̃surun sɔ̃.
35 Wi turowa u ra mi gãanu ku ra kpi
gɔsie nim bwee bakaru.
Kpa u tem gbeba gɔsia nim bwii.
36 Kpa u be ba gɔ̃ɔru barɔ sinasia mi,
kpa bu wuu ko mi ba koo sina,
37 kpa bu resɛm dãnu duure mi, nu
ma dabi dabiru.
38 U ra bu domaru kue bu dabia.
Kpa u ben yaa sabenu kuurasia.
39 Adama gabu ba dabiru kaare ba
wãa sekuru sɔɔ
yèn sɔ̃ ba yoru dimɔ ba nɔni sɔ̃ɔre.
40 Ma Yinni Gusunɔ u dera ba ben
wirugibu gɛma,
ma ba sirenɛ kam sɔɔ ba ń yɛ̃ mi ba
dɔɔ.
41 Adama u ra sãaro yare win
sãarun di.
Kpa u win bweseru dabiasia nge
sabe gɔ̃su.
42 Gemgibu bà n nùn wa, ba ra
yɛ̃ɛriwa.
Kpa tɔn kɔ̃sobu bu nɔɔ mari.
43 Wi u bwisi mɔ, u de u gari yi
kpuro nɛnɛ
kpa u gia ma Yinni Gusunɔ u sãawa
duromgii.

108

1 Womu ge Dafidi u kua. U nɛɛ,
2 Gusunɔ, na sɔɔru sãa.
Kon womu ko ka nɛn dwee yãnu, ka
nɛn gɔ̃ru kpuro.
3 Nɛn mɔrɔku ka nɛn guuru, i dom
yando,
kpa n womu ko yam sãreru.
4 Yinni Gusunɔ, kon nun siara
tɔmbun suunu sɔɔ sere ka
baadommaɔ.
Kon nun womu kua bwesenu sɔɔ.
5 Domi wunɛn tɔn geera kpã ta
wɔllu girari.
Mɛya maa wunɛn bɔrɔkinira sɔ̃ɔsire
sere guru wirɔ.
6 Gusunɔ, a seewo a tii wɔlle sua.
Kpa wunɛn yiiko yu sɔ̃ɔsira
handunia kpuro sɔɔ.
7 Kpa a wa a ka bɛsɛ wunɛn kĩnasibu
faaba ko.
A bɛsɛn kanaru nɔɔwɔ kpa a sun
faaba ko ka wunɛn nɔm geu.
8 Gusunɔ u gerua win sãa yee
dɛɛrarɔ u nɛɛ, u koo nasara
wa.
U koo Sikɛmu bɔnu ko kpa u tɔmbu
Sukɔtun wɔwa yabua.
9 Wiya u Galadi mɔ. Wiya u maa
Manase mɔ.
Efaraimu ya sãawa nge win sii furɔ
kɔkɔru.
Ma Yuda ya sãa nge win sina dɛka.
10 Adama Mɔabu ya sãawa win
woburutia.
U koo Edɔmu bara nɔɔ teu kɔ̃ɔwa u
ka sɔ̃ɔsi ma ya kua wigia.
Kpa u nuku dobun kuuki ko Fil-
isitiban tem sɔɔ.
11 Wara u koo ka man da wuu
gbãraruguu gen mi.
Wara u koo man kpara u ka da
Edɔmuɔ.
12 Yinni Gusunɔ, wuna kaa ka man
da, wunɛ wi a raa sun yina,
ma a ku ra maa ka bɛsɛn tabu
kowobu yari.
13 A sun somiɔ su ka yari nɔni
swãarun di.
Tɔnun somiru ta sãawa wom
dirum.
14 À n wãa ka bɛsɛ, sa ko kpĩ su tabu
ko ka wɔrugɔru.
Kpa a bɛsɛn yibɛrɛba kɔsuku.

109

1 Dafidin womu ge u wom
kowobun wirugii kua. U nɛɛ,
Yinni Gusunɔ, wuna na siaramɔ, a
ku nɔɔ mari.
2 Wee tɔn kɔ̃sobu ba man gari
gerusimɔ ma ba man weesu
kuammɛ.
3 Ba ka man gari mɔ̀ ka tusiru, ma ba
ka man sannamɔ kam sɔɔ.
4 Nɛ, na bu kĩ, adama ba man nɔɔ
kuurimɔ.

Ma na kanaru mɔ̀ be, nɛn yibɛrɛban
sɔ̃.
5 Wee ba man kɔ̃sa kɔsiemɔ gem
ayerɔ.
Ma ba man tusa baa mɛ na bu kĩru
sɔ̃ɔsimɔ.
6 A de tɔn kɔ̃so u nɛn yibɛrɛ kpara,
kpa wi u koo nùn taarɛ wɛ̃ u n wãa
win nɔm geuɔ.
7 Bà n nùn siri kpa bu deema u tore.
Kpa bu win kanaru garisi durum.
8 Win tɔ̃ru tu ku dɛnya kpa goo u
nùn kɔsire ko win sɔmburu
sɔɔ.
9 Kpa win bibu bu ko gobekuba,
kpa win kurɔ u gɔminiru sina.
10 Kpa win bibu bu ko yaayaare
kowobu, ba n bara mɔ̀.
Kpa bu ben wuu deri gu ko bansu,
bu da ba n dĩanu kasu mi n toma.
11 Bèn dibu u nɛni,
bu na bu win yãnu kpuro gura.
Kpa tɔn tukobu bu win dukia gura.
12 Goo u ku raa nùn durom kua.
Goo u ku maa win bii gobekuban
wɔnwɔndu ko.
13 Bu win bibun bweseru goowo,
kpa win yĩsiru tu gbi.
14 Gusunɔ u win baababan toranu
yaayo,
kpa u ku win mɛro nùn win durum
suuru kua.
15 Yinni Gusunɔ u de u n win tora ni
yaaye,
kpa u win yĩsiru go mam mam.
16 Domi u ǹ wɔnwɔndu sɔ̃ɔsi.
U sãarobu ka wɔnwɔndobu nɔni
sɔ̃ɔwaWa
sere u tɔnu go wi u nuki sankire.
17 Bɔ̃riya u kĩa. N n mɛn na, yi nùn
dio.
U ǹ domaru kĩɛ. N n mɛn na, tu ka
nùn tondo.
18 Bɔ̃ri yi nùn wukirio nge yaberu.
Yi duurio win wasin sɔɔwɔ nge nim,
kpa yi du win kukunu sɔɔ nge gum.
19 Bɔ̃ri yi, yi nùn wukirio nge yãa ni
ba ra doke,
kpa yi n nùn sɛ̃ke baadomma nge
kpaka.
20 Yeniwa Yinni Gusunɔ u koo de yu
nɛn yibɛrɛba
ka be ba man kɔ̃sa gerusimɔ deema.
21 Wunɛ Yinni Gusunɔ,
a na a man sanna wunɛn yĩsirun sɔ̃.
A man wɔro. Domi wunɛn tɔn
geeru ta kpã.
22 Wee na sãa wɔnwɔndo, na ǹ
gãanu mɔ,
ma na nuki sankire.
23 Wee na doonɔ nge saaru.
Ma ba man gire nge twee.
24 Nɛn dũu winu dam dwiiya nɔɔ
bɔkurun sɔ̃.
Ma na wasire woorarun sɔ̃.
25 Na kua wi u sekuru sɔɔwa ben mi.
Ma ba man mɛɛra ba wii gimanu
koosimɔ.
26 Gusunɔ nɛn Yinni, a man somiɔ.
A man faaba koowo wunɛn tɔn
geerun sɔ̃,
27 kpa bu gia ma wuna a nɔmu mɔ
be sɔɔ.
Wuna a maa kpuro mɔ̀.
28 Ye ba bɔ̃rusimɔ, yera wunɛ kaa
domaru kua.
Bà n seewa, ba koo sekuru wa.
Kpa nɛ, wunɛn sɔm kowo n nuku
dobu ko.
29 Nɛn yibɛrɛba ba koo sekuru wa,
kpa tu bu wukiri nge yabe bakaru.
30 Kon nɔɔgiru sua n Yinni Gusunɔ
siara.
Kon nùn siara tɔn dabinun
wuswaaɔ.
31 Domi u ra n wãa bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbun
bɔkuɔ
u ka bu faaba ko be ba bu taarɛ
wɛ̃ɛmɔn nɔman di.

110

1 Womu ge Dafidi u kua. U nɛɛ,
Yinni Gusunɔ u nɛn Yinni sɔ̃ɔwa u
nɛɛ,
u sinɔ win nɔm geuɔ sere u ka nùn
win yibɛrɛba taarea.
2 Nɛn Yinni, Yinni Gusunɔ u koo
nun ko sunɔ damgii Siɔniɔ,
kpa a wunɛn wɛrɔbu taare.
3 Dɔma te kaa wunɛn tabu kowobu
mɛnna
Gusunɔn aye dɛɛraru sɔɔ,
wunɛn tɔmba koo nun ben tii wɛ̃ ka
kĩru.
Wunɛn aluwaasirun dam mu koo
wurama bururu baatere
nge mɛ dirum mu ra yari.
4 Yinni Gusunɔ u bɔ̃rua,
mɛya u ǹ maa win gari seeyamɔ u
nɛɛ,

kaa ko yãku kowo ka baadommaɔ
nge Mɛɛkisidɛki
5 Gusunɔ u wãa wunɛn nɔm geuɔ.
U koo sinambu kam koosia dɔma te
win mɔru seewa.
6 U koo bwesenu siri.
Sanam mɛya gonu ko n yiba yam
kpuro.
Kpa u sinambu kpeerasia tem
kpuro sɔɔ.
7 Sunɔ u koo nim nɔ bwiaɔ win
sanum sɔɔ,
kpa u dam wa u ka nasara sua.

111

1 I Yinni Gusunɔ siaro.
Kon Yinni Gusunɔ siara ka nɛn gɔ̃ru
kpuro.
Kon nùn siara tɔn dɛɛrobun suunu
sɔɔ.
2 Yinni Gusunɔn nɔman sɔma ya
kpã.
Ma be ba ye kĩ ba kasu bu ye gia.
3 Ye u kua ya ra n girima ka bɛɛrɛ
mɔwa.
Win gem mu ra n wãawa sere ka
baadommaɔ.
4 U ra de su win sɔm maamaakiginu
yaaya.
Yinni Gusunɔ u sãawa duromgii ka
wɔnwɔndugii.
5 U ra be ba nùn nasie dĩanu wɛ̃,
kpa u win arukawani yaaya.
6 U win tɔmbu win sɔm
maamaakiginun dam sɔ̃ɔsi
ni u ka bu tɔn tukobun tem wɛ̃.
7 Win sɔm maamaakigii ni, nu
sãawa gem mam mam.
Win woodaba ba maa naanɛ mɔ.
8 Ya ko n sirerewa sere ka
baadommaɔ,
domi ba ye kuawa gem sɔɔ mam
mam.
9 U dera ba win tɔmbu yakia.
Ma u ka bu arukawani bɔkua sere
ka baadommaɔ.
Win yĩsiru ta dɛɛre, ta maa nanum
mɔ.
10 À n kĩ a ko bwisigii, a de a gina
Gusunɔ nasia.
Be ba bwisi mɔ, beya ba ra yira ye
swĩi.
Win bɛɛrɛ ya ko n wãawa sere ka
baadommaɔ.

112

1 I Yinni Gusunɔ siaro.
Doo nɔɔrugiiwa wi u Yinni Gusunɔ
nasie,
ma win woodaba ba nùn nuku
dobu wɛ̃ɛmɔ.
2 Yɛ̃ron bwesera koo dam ko
handunia sɔɔ.
Geegibun bibu ba koo domaru wa.
3 Alafia ka dukia ko n wãa win
yɛnuɔ.
Win gem kun kpeemɔ ka
baadommaɔ.
4 Tɔn geo wi u wɔnwɔndu mɔ, u ra
ka tɔnu duure,
u maa sãa gemgii, wɔ̃kura yam
dɛɛramɔ win sɔ̃.
5 Doo nɔɔrugiiwa wi u ra bɔkure ka
nuku tia,
ma u ku ra goo taki di win sɔmburu
sɔɔ.
6 Domi geegii kun sokuramɔ pai.
Ba ko n nùn yaayewa ka
baadommaɔ.
7 Labaari kɔ̃sa ku ra nùn nande.
Win torora ra n sɔ̃wa sim sim u n
Yinni Gusunɔ naanɛ sãa.
8 U ku ra wurure, bɛrum kun nùn
mɔ̀,
sere u ka win yibɛrɛba kua mɛ u kĩ.
9 U ra sãarobu kɛ̃nu kɛ̃ ka nuku tia.
Win gem mu ko n wãawa ka
baadommaɔ.
Win dam mu koo sosi ka bɛɛrɛ.
10 Tɔn kɔ̃so ù n nùn wa, win mɔru ra
sewa,
kpa u nùn wiru diirisi ka nuku
gbisibu.
Tɔn kɔ̃sobun yĩiyɔbu kpuro bu
sãawa kam dirum.

113

1 I Yinni Gusunɔ siaro.
Bɛɛ win sɔm kowobu, i nùn siaro.
2 Su win yĩsiru bɛɛrɛ wɛ̃ saa tɛ̃n di
sere ka baadommaɔ.
3 Su nùn siara saa bururun di sere
ka yokaɔ.
4 Yinni Gusunɔwa u bwesenu
kpuro kere.
Win yiiko ya wãa sere wɔnwɔlleɔ.
5 Gusunɔ bɛsɛn Yinnin wãa yera
wãa wɔllɔ.
Wara u ka nùn weenɛ.
6 U ra tukewa u ka wɔllu ka tem
mɛɛri.

7 U ra dam sarirugii seeye tem
di, kpa u wɔnwɔndo seeya
kubanun di.
8 Kpa u de bu sina ka win tɔmbun
wirugibu.
9 U ra wĩro yɛnu baniɛ u sina,
kpa u nùn ko bii mɛro wi u nuku
dobu mɔ win bibun suunu
sɔɔ.
Yen sõ, i Yinni Gusunɔ siaro.

114

1 Sanam mɛ Isireliba, Yakɔbun bi-
bun bweseru
ba yara Egibitin di, ma ba ka
Egibitigibu tonda
bèn barum ba ń nɔɔmɔ,
2 Yuda ya kua Yinni Gusunɔn sãa
yeru,
ma Isireli ya kua win tem.
3 Sanam mɛ nim wɔ̃ku ga bu wa,
yera ga duka yakura,
ma daa te ba mɔ̀ Yuudɛni ta biru
wura.
4 Guunu yɔ̃ɔkumɔ nge yãa kinɛnu,
ma gungunu yɔ̃ɔkumɔ nge yãa binu.
5 Mba n nun deema nim wɔ̃ku a ka
duka mɔ̀.
Mba n nun mɔ̀ Yuudɛni a ka biru
wurɔ.
6 Mba n bɛɛ mɔ̀ guunu i ka yɔ̃ɔkumɔ
nge yãa kinɛnu.
Mba n bɛɛ deema gungunu i ka
yɔ̃ɔkumɔ nge yãa binu.
7 Handuniagibu, i diirio Gusunɔ
Yakɔbun Yinnin wuswaaɔ,
8 wi, wi u ra kperu gɔsie yɛru,
kpa u de kpee saara yu ko nim
bweru.

115

1 Yinni Gusunɔ, n ń bɛsɛ sa bɛɛrɛ mɔ,
wuna a bɛɛrɛ mɔ wunɛn tɔn geeru
ka wunɛn bɔrɔkinirun sõ.
2 Mban sõna tɔn tukobu ba koo nɛɛ,
mana Gusunɔ bɛsɛn Yinni u wãa.
3 Gusunɔ bɛsɛn Yinni u wãa wɔllɔ, u
mɔ̀ ye u kĩ.
4 Adama tɔn tukoba ben bũnun
bwãarokunu kuawa ka wura
ka sii geesu.
Nu sãawa tɔmbun nɔman sɔma.
5 Bwãaroku ni, nu nɔsu mɔ, adama
nu ku ra gari gere.
Nu nɔni mɔ, adama nu ń yam
waamɔ.
6 Nu swasu mɔ, adama nu ń gari
nɔɔmɔ.
Nu wɛ̃ru mɔ, adama nu ń numiamɔ.
7 Nu nɔma mɔ, adama nu ń ka gãanu
babamɔ.
Nu naasu mɔ, adama nu ku ra sĩ.
Nin dɔkɔra kun maa nɔɔrɔ.
8 Be ba bwãaroku ni mɔ̀ ka be ba ben
naanɛ doke ni sɔɔ,
ba sãawa nge ni.
9 Bɛɛ Isireliba, i bɛɛn naanɛ dokeo
Yinni Gusunɔ sɔɔ.
U sãawa bɛɛn faaba kowo ka bɛɛn
tɛrɛru.
10 Bɛɛ yãku kowobu Aronin bwe-
seru,
i bɛɛn naanɛ dokeo Yinni Gusunɔ
sɔɔ.
U sãawa bɛɛn faaba kowo ka bɛɛn
tɛrɛru.
11 Bɛɛ be i Yinni Gusunɔ nasie,
i bɛɛn naanɛ dokeo wi sɔɔ.
U sãawa bɛɛn faaba kowo ka bɛɛn
tɛrɛru.
12 Yinni Gusunɔ u sun yaaye.
U koo sun domaru kua.
U koo Isireliba domaru kua.
U koo Aronin bibun bweseru
domaru kua.
13 U koo be ba nùn nasie domaru
kua, bukurobu ka bibu.
14 U koo bɛɛ ka bɛɛn bibu win
durom dabiasia.
15 Yinni Gusunɔ u bɛɛ domaru kuo
wi, wi u wɔllu ka tem taka
kua.
16 Wɔllu ta sãawa wigiru,
ma u tɔmbu tem wɛ̃.
17 N ń gɔribu ba ra Yinni Gusunɔ sã
be, be ba wãa mi yam da n maari sõɔ
sõɔ.
18 Adama bɛsɛra sa ko nùn sã saa tɛ̃n
di sere ka baadommaɔ.
Yen sõ, i Yinni Gusunɔ siaro.

116

1 Na Yinni Gusunɔ kĩ,
domi u ra nɛn nɔɔ nɔ nà n nùn soka.
2 U ra nɛn gari swaa daki.
Wiya ko na n da soku nɛn wãarun
tõru kpuro sɔɔ.
3 Gɔɔn yɔni yi raa man bɔkua,
ma gɔribun wãa yerun nuku
sankiranu man nɛni.
Na wãa nɔni swãaru ka wuriribu
sɔɔ.

4 Yera na Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue
na nɛɛ,
Yinni Gusunɔ, a nɛn wãaru wɔro.
5 Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sãawa tɔn
geo ka gemgii.
Mɛya win wɔnwɔnda kpã.
6 Yinni Gusunɔ u ra bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu
kɔ̃su.
Na raa wɔnwɔndu soore,
adama u man faaba kua.
7 Nɛn bwɛ̃ra, a wɛ̃ro,
domi Yinni Gusunɔ u man gea kua.
8 Geema, u man wɔra gɔɔn di,
ma u nɛn nɔni yĩresu woka, u ǹ dere
n sokura.
9 Kon sĩ win wuswaaɔ handunia ye
sɔɔ.

10 Na nùn naanɛ doke, baa mɛ na nɛɛ,
na wɔnwɔndu soore.
11 Nɛn nuku sankiraru sɔɔ,
na nɛɛ, goo sari wi u naanɛ mɔ.
12 Mba kon Yinni Gusunɔ dibu kɔsia
gea ye u man kuan sɔ̃.
13 Kon tam tãra win wuswaaɔ,
kpa n win yĩsiru soku n ka nùn siara
faaba ye u man kuan sɔ̃.
14 Nɔɔ mwɛɛ ni na nùn kua,
kon nu yibia win tɔmbu kpuron
nɔni biru.
15 Be ba Yinni Gusunɔ naanɛ sãan
gɔɔ u sãawa gãa bakanu win
mi.
16 Yinni Gusunɔ, a nɛ, wunɛn sɔm
kowo swaa dakio.
Na sãawa wunɛn sɔm kowo tɔn
kurɔn bii.
Wuna a nɛn yorun wɛ̃ɛ bura.
17 Yen sɔ̃na kon nun siarabun
yãkuru kua,
kpa n wunɛn yĩsiru soku.
18 Nɔɔ mwɛɛ ni na nun kua,
kon nu yibia wunɛn tɔmbu kpuron
nɔni biru,
19 wunɛn sãa yerɔ Yerusalɛmun su-
unu sɔɔ.
Yen sɔ̃, i Yinni Gusunɔ siaro.

117

1 Bɛɛ bwesenu kpuro, i Yinni
Gusunɔ siaro.
Bɛɛ handuniagibu kpuro, i Yinni
Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ.
2 Win tɔn gee te u ra sun sɔ̃ɔsi ta kpã.
Win bɔrɔkiniru ta ra n wãawa sere
ka baadommaɔ.
I Yinni Gusunɔ siaro.

118

1 I Yinni Gusunɔ siaro, u sãawa tɔn
geo.
Win kĩru ta ra n wãawa sere ka
baadommaɔ.
2 Bɛɛ Isireliba kpuro, i wuro i nɛɛ,
Yinni Gusunɔn kĩru ta ra n wãawa
sere ka baadommaɔ.
3 Bɛɛ yãku kowobu Aronin bwe-
seru, i wuro i nɛɛ,
Yinni Gusunɔn kĩru ta ra n wãawa
sere ka baadommaɔ.
4 Bɛɛ be i Yinni Gusunɔ nasie, i wuro
i nɛɛ,
Yinni Gusunɔn kĩru ta ra n wãawa
sere ka baadommaɔ.
5 Nɛn nuku sankiranu sɔɔ, na Yinni
Gusunɔ somiru kana.
U nɛn kanaru nua, ma u man yara.
6 Yinni Gusunɔ u sãa nɛgii, na ǹ
gãanu ganun bɛrum mɔ.
Mba tɔnu u koo kpĩ u man kua.
7 Yinni Gusunɔwa u sãa nɛn faaba
kowo.
Yen sɔ̃na ko na n yɛ̃ɛrimɔ nà n nɛn
yibɛrɛban biru wa.
8 A Yinni Gusunɔ naanɛ koowo ye
kaa ka tɔnu naanɛ ko.
9 A Yinni Gusunɔ naanɛ koowo ye
kaa ka damgibu naanɛ ko.
10 Bwese dabinu nu man tarusi,
ma na nu yarinasia ka Yinni
Gusunɔn dam.
11 Nu man wukiriwa mam mam,
ma na nu yarinasia ka Yinni
Gusunɔn yĩsiru.
12 Nu man mɔnsima nge tĩi.
Adama na nu yarinasia ka Yinni
Gusunɔn dam
ma nu gbisuka nge sãki yi yi dɔ̃ɔ
mwaara.
13 Nu raa man bɔriamɔ nu ka man
sura,
adama Yinni Gusunɔ u man somiru
na.
14 Yinni Gusunɔwa u sãa nɛn dam.
Wiya ko na n da siare. Wiya u man
faaba kua.
15 Nasaran kuuki yi nɔɔramɔ
gemgibun yɛnusɔ.
Yinni Gusunɔn dam mu sɔ̃ɔsira.

16 U win nɔm geu sue, ga win dam
sɔ̃ɔsimɔ.
17 Na ɲ̀ maa gbimɔ, ko na n wãawa,
kpa n win sɔma ye u kuan gari
kpara.
18 Yinni Gusunɔ u man sɛɛyasia.
Adama u ɲ̀ man gɔɔ nɔmu bɛrie.
19 I man gem kɔnnɔsu kɛniɔ,
kpa n du n Yinni Gusunɔ siara.
20 Win kɔnnɔ ge wee. Min diya
gemgibu ba ra du.
21 Yinni Gusunɔ, na nun siara, domi
a nɛn kanaru mwa,
ma a man faaba kua.
22 Wee kpee te banɔbu ba yina, tera
ta kua gani gɔmburun dam.
23 Yinni Gusunɔwa u ye kua ma
n kua maamaaki bɛsɛn nɔni
sɔɔ.
24 Yinni Gusunɔwa u tɔ̃ɔ te kua.
Su nuku dobun kuuki ko.
25 Yinni Gusunɔ, a sun somiɔ, kpa a
sun kuurasia.
26 Wi u sisi ka wunɛn yĩsiru u sãawa
domarugii.
Sa ko nùn siara Yinni Gusunɔn sãa
yerɔ.
27 Gusunɔ u sãawa Yinni. Wiya u
sun yam bururasie.
I yãku yaa bɔkuo. I ka ye doo sere
yãku yerun kãanɔ.
28 Gusunɔ, a sãawa nɛn Yinni.
Kon nun siara. Kon nun wɔlle sua.
29 I Yinni Gusunɔ siaro, u sãa tɔn
geo.
Win kĩru ta ra n wãawa sere ka
baadommaɔ.

119

1 Doo nɔɔrugiba be ba kun taarɛ mɔ
ben sanu sanusu sɔɔ,
ma ba sĩimɔ nge mɛ Yinni Gusunɔn
wooda ya bu sɔ̃ɔsimɔ.
2 Doo nɔɔrugiba be ba win gere swĩi,
ma ba nùn kasu gem ka tia,
3 ma ba ku ra gɔba ko, ba sĩimɔ win
swɛɛ sɔɔ.
4 A wunɛn woodaba kuawa bu ka ye
swĩi dee dee.
5 A de nɛn kookoosu su n swaa swĩi,
n wa n ka wunɛn gere mɛm nɔɔwa.
6 Nà n wunɛn woodaba kpuro
laakari sãa,
saa yera sekura kun man mwaamɔ.
7 Nà n wunɛn sɔ̃ɔsi geeru gia,
kon nun siara ka gɔ̃ru tia.
8 Kon wunɛn woodaba nɛnɛ.
A ku man deri mam mam.

9 Aluwaasi ù n kĩ win sanu sanusu
su n dɛɛre,
sere u n wunɛn gari mɛm
nɔɔwammɛ.
10 Na nun kasu ka nɛn gɔ̃ru kpuro.
A de n wunɛn swaa swĩi.
11 Na wunɛn gari nɛnisi nɛn gɔ̃ruɔ
kpa n ku ra ka nun torari.
12 Yinni Gusunɔ, na nun siara,
a man wunɛn woodaba keu koosio.
13 Na nɔɔgiru sua na wunɛn gere
kpuro kpara.
14 Wunɛn woodan mɛm nɔɔbu bu
man nuku dobu wɛ̃ɛmɔ nge
dukia baka.
15 Kon wunɛn sɔ̃ɔsiru bwisiku, kpa
n wunɛn yiirebu nɔni doke.
16 Na kon nuku dobu ko wunɛn gere
sɔɔ.
Na ɲ̀ maa wunɛn gari duarimɔ.

17 A nɛ wunɛn sɔm kowo durom
kuo kpa n wa na n wãa,
kpa n wa n wunɛn gere mɛm nɔɔwa.
18 A nɛn nɔni wukio, kpa n wa n gia
gãa gee ni nu wãa wunɛn gari sɔɔ.
19 Na sãawa sɔɔ handunia ye sɔɔ.
A ku man wunɛn woodaba berua.
20 Nɛn bwɛ̃ra ya ra n woowa
baadomma wunɛn yiirebu
sɔɔ kĩrun sɔ̃.
21 A ra tii suobu gerusi be, be ba sãa
bɔ̃rurobu,
ma ba ku ra wunɛn woodaba swĩi.
22 A man sekuru ka gɛndu wunario,
domi na wunɛn gere swĩi.
23 Baa mɛ sina bibu ba ra sinɛ bu
man wĩi,
ka mɛ, nɛ, wunɛn sɔm kowo na ra n
wunɛn sɔ̃ɔsiru bwisikumɔ.
24 Wunɛn woodaba ba ra man nuku
dobu wɛ̃wa,
kpa bu man bwisi kɛ̃.

25 Nɛ wee na mwia kpana nge wi u
kpĩ tua sɔɔ.
A man nɛn wãaru wesio nge mɛ a
nɔɔ mwɛɛru kua.
26 Na nun nɛn wãarun daa kpuro
tusia, ma a man suuru kua.

A man wunɛn woodaba sɔ̃ɔsio.
27 A man ben asansi tubusio,
kpa na n da wunɛn sɔm maamaakiginu bwisiku.
28 Wee na wuri mɔ̀ nuku sankiranun sɔ̃.
A man dam kɛ̃ɛyɔ nge mɛ a nɔɔ mwɛɛru kua.
29 A de n ka weesun swaa tonda,
kpa a man durom kua na n ka wunɛn gere swĩi.

30 Na gɔ̃ru doke n gem swĩi.
Na wunɛn woodaba nɔni girari.
31 Na nɛn tii wɛ̃ be sɔɔ.
Yen sɔ̃, a ku de n sekuru wa.
32 Wunɛn woodabara na swĩi, domi a nɛn nɔni wukia.
33 Yinni Gusunɔ, a man wunɛn swɛɛ sɔ̃ɔsio,
kpa n kpĩ n yi swĩi nɛn wãarun tɔ̃ru kpuro sɔɔ.
34 A man bwisi kɛ̃ɛyɔ kpa n kpĩ n ka wunɛn woodaba mɛm nɔɔwa.
35 Na wunɛn swaa kĩ.
A man sureo ye sɔɔ.
36 A de nɛn bwɛ̃ra yu wura ye sɔɔ.
A ku de nɛn kĩru tu wura gobi gia.
37 A nɛn binɛ wunɔ gãa kankam di,
kpa a de na n wãa wunɛn swɛɛ sɔɔ.
38 A wunɛn nɔɔ mwɛɛru yibio nɛ, wunɛn sɔm kowon sɔ̃,
ta wãawa be ba nun nasien sɔ̃.
39 A man yaro seku te na nasien di,
wunɛn siribu bu ra n wã.
40 Na kĩwa n wunɛn woodaba mɛm nɔɔwa too.
A de na n wãa wãaru sɔɔ wunɛn gem sɔ̃.

41 Yinni Gusunɔ, a de a nɛn wɔnwɔndu wa,
kpa a man faaba ko nɔɔ mwɛɛ te a man kuan sɔ̃.
42 Saa ye sɔɔ, kon kpĩ n be ba man sekuru dokemɔ gari wisi.
Domi na nɛn naanɛ doke wunɛn gari sɔɔ.
43 A ku wunɛn gem wuna nɛn nɔɔn di,
na yĩiyɔbu mɔ wunɛn siribu sɔɔ.
44 Ko na n wunɛn woodaba nɛniwa saa kpuro.
Ya ko n wãa nɛn mi sere ka baadommaɔ.
45 Kon sĩ ka tii mɔru, domi wunɛn woodabara na kasu.
46 Kon ben gari sinambu sɔ̃.
Na ǹ ko na n maa wãa sekuru sɔɔ.
47 Na wunɛn woodaba kĩ.
Na ra n nuku dobu mɔ ye sɔɔ.
48 Na ra nɛn nɔma yiiye wɔllɔ n ka kanaru ko
wunɛn gari yi na kĩn sɔ̃.
Domi na kĩ na n yi bwisikumɔ nɛn gɔ̃ruɔ.

49 Wee a man yĩiyɔbu wɛ̃.
A wunɛn nɔɔ mwɛɛru yaayo te a nɛ, wunɛn sɔm kowo kua.
50 Tera ta ra man nukuru yɛmiasie nɛn nɔni swãaru sɔɔ,
kpa tu man wãaru wɛ̃.
51 Wee tii suobu ba man yɛ̃ɛsu wɔri.
Adama ka mɛ, na ǹ wunɛn woodaba deri.
52 Yinni Gusunɔ, na wunɛn yellun siribu yaaye.
Biya bu man dam kã.
53 Nà n wa tɔn kɔ̃sobu ba wunɛn woodaba deri,
mɔru baka na ra ko.
54 Wunɛn garin sɔ̃na na ra womusu ko mi na sɔru dimɔ.
55 Wɔ̃kuru nà n wunɛn yĩsiru yaaya,
na ra n wunɛn woodaba nɛnusiwa.
56 Ye ya sãa nɛgia, yera n wunɛn gere mɛm nɔɔwa.

57 Na maa wure na gerumɔ,
Yinni Gusunɔ, nɛgia n wunɛn gere mɛm nɔɔwa.
58 Ka nɛn gɔ̃ru kpurowa na nun sokumɔ.
A wunɛn nɔɔ mwɛɛru yaayo kpa a nɛn wɔnwɔndu wa.
59 Nà n nɛn daa bwisika, na ra wurewa n sĩ wunɛn swɛɛ sɔɔ.
60 Na ra n sɛndewa n ka da mi gia, na kun tɔ̃ru gɔsie.
Kpa n wunɛn woodaba mɛm nɔɔwa.
61 Tɔn kɔ̃sobun yini man sikerenɛ.
Adama ka mɛ, na ǹ wunɛn gari deri.
62 Wɔ̃ku suunu na ra sewa n nun siara wunɛn siri bi a ra ko dee deen sɔ̃.
63 Na sãawa be ba nun nasie kpuro

ka be ba wunɛn woodaba mɛm
nɔɔwammɛn bɔrɔ.
64 Yinni Gusunɔ, wunɛn durom
yiba handunia kpuro sɔɔ.
A man wunɛn woodaba kpuro
sɔ̃ɔsio.

65 Yinni Gusunɔ, a ra wunɛn sɔm
kowo gea kue
nge mɛ a nɔɔ mwɛɛru kua.
66 A man laakari ka bwisi kɛ̃ɛyɔ
domi na wunɛn woodaba naanɛ sãa.
67 N sere sekuru wa, na raa kɔ̃rewa.
Adama tɛ̃, na wunɛn gari nɛni.
68 A sãawa tɔn geo.
A man wunɛn woodaba sɔ̃ɔsio.
69 Tii suobu ba man weesu koosimɔ.
Adama nɛ, na wunɛn yiirebu nɛni
ka nɛn gɔ̃ru kpuro.
70 Ben gɔ̃ru ga bɔɔbu, gãanu ku ra bu
yeeri.
Adama nɛ, wunɛn gari yi ra man
nuku dobu wɛ̃.
71 N burɔm bo n sekuru wa kpa n ka
kpĩ n wunɛn woodaba gia.
72 Na wunɛn nɔɔn gere kĩ n kere
gãanu nɔrɔbu (1.000) ye ba
kua ka wura ka sii geesu.

73 Wunɛn nɔma ya man mɔma.
Yera ya man tãsisia.
A man bwisi kɛ̃ɛyɔ n ka wunɛn
woodaba gia.
74 Be ba nun nasie, bà n man wa, ba
ra nuku dobu kowa.
Domi na wunɛn nɔɔ mwɛɛru naanɛ
sãa.
75 Yinni Gusunɔ, na yɛ̃ ma wunɛn
siribu bu sãawa dee dee.
Wunɛn bɔrɔkinirun sɔ̃na a man
sekuru doke.
76 A de wunɛn durom mu man
nukuru yɛmiasia
nge mɛ a nɛ wunɛn sɔm kowo nɔɔ
mwɛɛru kua.
77 A man wɔnwɔndu kuo kpa n wa
na n wãa.
Domi wunɛn sɔ̃ɔsiru ta ra man
nuku dobu wɛ̃.
78 A be ba tii sue sekuru dokeo, wee
ba man dam dɔremɔ kam sɔɔ.
Adama nɛ, wunɛn woodabara na ra
n bwisikumɔ.
79 Be ba nun nasie a de bu wurama
nɛn mi.
Be ba wunɛn woodaba yɛ̃ a de bu
wurama nɛn mi.
80 A de na n wunɛn yiirebu mɛm
nɔɔwammɛ mam mam,
kpa n ku ra sekuru wa.

81 Na kasu a man faaba ko.
Na wunɛn nɔɔ mwɛɛru naanɛ sãa.
82 Na kasu n wunɛn nɔɔ mwɛɛru gia
sere nɛn nɔni dam dwiiya.
Ma na tii sɔ̃ɔmɔ na mɔ̀, sere saa yerà
kaa man nukuru yɛmiasia.
83 Na sãare nge gɔnan bɔɔru te ba
bwɛ̃ wiisu sɔɔ.
Na ǹ wunɛn woodaba duari.
84 Sere saa yerà kaa de nɛ, wunɛn
sɔm kowo na n wãaru dii.
Domma kaa be ba man nɔni sɔ̃ɔmɔ
siri.
85 Tii suobu ba suura gbemɔ nɛn
wuswaaɔ.
Ba ǹ wunɛn woodaba swĩi.
86 Wunɛn gari kpuro yi naanɛ mɔ.
Wee yibɛrɛba ba man nɔni sɔ̃ɔmɔ
kam sɔɔ.
A man faaba koowo.
87 N tiewa fiiko bu ka man sura bu
go.
Adama ka mɛ, nɛ, na ǹ wunɛn
woodaba derimɔ.
88 A man nɛn wãaru wesio wunɛn
durom sɔ̃,
kpa n kpĩ n wunɛn gere mɛm
nɔɔwa.

89 Yinni Gusunɔ, wunɛn gari yi
ko n wãawa wɔllɔ sere ka
baadommaɔ.
90 Wunɛn bɔrɔkiniru ta ko n maa
wãawa sere ka baadommaɔ.
Wuna a tem swĩi ma a mu sire dim
dim.
91 Wunɛn woodaban sɔ̃na gãanu
kpuro ka wãa gisɔ.
Ni kpurowa nu maa wãa wunɛn sɔ̃.
92 Nà kun daa nuku dobu wa wunɛn
wooda be sɔɔ,
na n daa gu nɛn nɔni swãaru sɔɔ.
93 Na ǹ wunɛn gere duarimɔ pai,
domi yera ya man wãaru wɛ̃ɛmɔ.
94 Na sãawa wunɛgii, a man faaba
koowo.
Wunɛn woodabara na kĩ n swĩi.
95 Tɔn kɔ̃sobu ba man mara bu go.
Adama nɛ, wunɛn gariya na
bwisikumɔ.

96 Ye ya yiba kpuro, ya maa nɔru mɔ.
Adama wunɛn woodaba ba ɲ̀ kpeeru mɔ.
97 Na wunɛn woodaba kĩ too.
Ba ra n wãawa nɛn bwisikunu sɔɔ tɔ̃ɔ giriru baadomma.
98 Wunɛn woodaba ba ra man bwisi kɛ̃ n kere nɛn yibɛrɛba.
Domi na ra n bu nɛniwa baadomma.
99 Na nɛn yinnibu kpuro yɛ̃ru kera.
Domi wunɛn woodaba ba ra n wãawa nɛn bwisikunu sɔɔ.
100 Na durɔ tɔkɔnu bwisi kere,
domi na wunɛn gere mɛm nɔɔwammɛ.
101 Na ku ra swaa kɔ̃sa mwɛ, kpa n wa n ka wunɛn gari nɛnɛ.
102 Na ku ra de wunɛn woodaba bu ka man tonda.
Domi wuna a man keu sɔ̃ɔsimɔ.
103 Wunɛn gari yi tim dobu kere nɛn nɔɔwɔ.
104 Na kua bwisigii wunɛn woodaban sɔ̃.
Yen sɔ̃na na weesun swɛɛ kpuro tusa.

105 Wunɛn gari yi sãawa nge fitila
ye ya man swaa sɔ̃ɔsimɔ.
106 Na bɔ̃rua na sire na nɛɛ,
kon wunɛn sɔ̃ɔsiru mɛm nɔɔwa,
domi ta sãawa dee dee.
107 Na nɔni sɔ̃ɔre gem gem.
Yinni Gusunɔ, a man dam kɛ̃
nge mɛ a nɔɔ mwɛɛru kua.
108 Yinni Gusunɔ, a nɛn siarabu wuro,
kpa a man wunɛn sɔ̃ɔsiru giasia.
109 Nɛn wãara wãawa kari sɔɔ baadomma,
adama na ɲ̀ wunɛn woodaba duarimɔ pai!
110 Tɔn kɔ̃sobu ba man yɛ̃ri bɛrie.
Ka mɛ, na wunɛn gere swĩi.
111 Wunɛn gari sãawa nɛn tubi ka baadommaɔ,
domi yi sɔɔra nɛn gɔ̃ru dobu wãa.
112 Nɛn gɔ̃ru ga kĩ gu wunɛn woodaba mɛm nɔɔwa baadomma sere ka nɔrɔ.

113 Na gɔ̃rusu yirugibu tusa, adama na wunɛn woodaba kĩ.
114 Wuna a sãa nɛn kuku yeru ka nɛn tɛrɛru.
Wunɛn nɔɔ mwɛɛru sɔɔra nɛn yĩiyɔbu wãa.
115 Tɔn kɔ̃sobu, i ka man tondo,
kpa n wa n Gusunɔ nɛn Yinnin woodaba swĩi.
116 Yinni Gusunɔ, a man kɔ̃suo na n ka wãa nge mɛ a nɔɔ mwɛɛru kua.
A ku man sekuru doke nɛn yĩiyɔbu sɔɔ.
117 A de a n sãa nɛn tãsi yeru kpa n faaba wa.
Kpa na n wunɛn woodaba laakari sãa baadomma.
118 A ra be ba ra wunɛn woodaba deri gɛmwa.
Domi ben nɔni wɔ̃kubu bu ɲ̀ arufaani mɔ.
119 A ra tɔn kɔ̃sobu gɛriewa tem mɛn di nge nim yaka.
Yen sɔ̃na na wunɛn woodaba swĩi.
120 Wunɛn nanum mu dera nɛn wasi diirimɔ.
Na wunɛn siribu nasie.

121 Na wunɛn woodaba ka wunɛn gem mɛm nɔɔwammɛ.
A ku man be ba man dam dɔremɔ nɔmu sɔndia.
122 A nɛ, wunɛn sɔm kowo nɔɔ mwɛɛru kuo ma kaa man somi.
A ku de tii suobu bu man dam dɔre.
123 Nɛn nɔni dam dwiiya ye na wunɛn faaba
ka wunɛn gem mɛ̀n nɔɔ mwɛɛru a kua mara.
124 A nɛ, wunɛn sɔm kowo kuo nge mɛ wunɛn tɔn geera nɛ.
A man wunɛn woodaban keu sɔ̃ɔsio.
125 Na sãawa wunɛn sɔm kowo.
A man bwisi kɛ̃ɛyɔ n ka wunɛn sɔ̃ɔsiru gia.
126 Yinni Gusunɔ, saa ya den tura a ka se
domi wee ba wunɛn wooda saramɔ.
127 Adama nɛ, na ye kĩ n kere wura gean tii.
128 Na ye kpuro garisiwa dee dee.
Na swɛɛ yi yi ɲ̀ dɛnde kpuro tusa.

129 Wunɛn yiirebu bu ra n wã, yen sɔ̃na na bu nɛni.
130 Wunɛn garin giabu bu ra tɔnu yam bururasiewa,

kpa yi bwisi sariba bwisi kɛ̃.
131 Na kasu gem ka tia n wa n wunɛn
woodaba gia.
132 Yinni Gusunɔ a man mɛɛrima,
kpa a man durom kua nge mɛ a ra
be ba nun kĩ kue.
133 A de na n tãsa wunɛn gari sɔɔ.
A ku de toraru garu ta n man wãasi.
134 A man wɔro tɔmbun dam
dɔrebun di,
kpa n kpĩ n wunɛn sõɔsiru mɛm
nɔɔwa.
135 A ka man nɔnu geu mɛɛrio,
kpa a man wunɛn yiirebu sõɔsi.
136 Wee na nɔni yĩresu kokumɔ nge
daaru,
domi tɔmba kun wunɛn woodaba
mɛm nɔɔwɛ.

137 Yinni Gusunɔ, a sãawa gemgii.
Wunɛn siribu bu ra n sãawa dee
dee.
138 A wunɛn wooda yiiwa gem sɔɔ.
Ya maa naanɛ mɔ.
139 Nà n nɛn yibɛrɛba wa be ba
wunɛn gari duari,
nɛn mɔru ra sewa.
140 Wunɛn gari yi naanɛ mɔ.
Nɛ, wunɛn sɔm kowo na yi kĩ.
141 Wee na ǹ kpã, ma ba man gɛma.
Ka mɛ, na ǹ wunɛn woodaba duari.
142 Wunɛn gem mu ku ra kpe.
Mɛya wunɛn gari yi sãawa gem.
143 Nuku sankiranu ka nɔni swãara
man wɔrimɔ,
adama wunɛn woodaba ba ra man
nuku dobu wɛ̃.
144 Wunɛn yiirebu bu sãawa dee
dee sere ka baadommaɔ.
A man bwisi kɛ̃ɛyɔ yi yi koo de na n
wãa.

145 Yinni Gusunɔ, na nun
sokumɔwa ka nɛn gõru
kpuro.
A man wurario, kpa n kpĩ n wunɛn
sõɔsiru nɛnɛ.
146 Na nun kanamɔ, a man faaba
koowo,
kpa n kpĩ n wunɛn woodaba mɛm
nɔɔwa.
147 Na ra kanaru kowa yam mu sere
sãra,
kpa na n wunɛn nɔɔ mwɛɛnu naanɛ
sãa.
148 Yam mu sere sãra na ra sewa n
ka wunɛn gari mɛɛri.
149 A nɛn nɔɔ nɔɔwɔ wunɛn durom
sõ.
A man sirio nge mɛ a ra siri, kpa n
wa na n wã̃a.
150 Be ba kõsa bwisikumɔ,
be wee ba man turuku kua.
Ba wunɛn woodaba deri.
151 Wunɛ Yinni Gusunɔ, a wãawa
nɛn turuku.
Wunɛn gari yi sãawa gem.
152 Na yɛ̃ saa yee yellun di ma a
wunɛn woodaba yiiwa
ba n ka wãa sere ka baadommaɔ.

153 A nɛn nɔni swãaru mɛɛrio, kpa a
man wɔra.
Na ǹ wunɛn woodaba duarimɔ.
154 A ka man yinɔ kpa a man yakia.
A de na n wãa nge mɛ a nɔɔ mwɛɛru
kua.
155 Tɔn kõsoba kun faaba wasi,
domi ba ku ra wunɛn sõɔsiru kasu.
156 Yinni Gusunɔ, wunɛn durom
mu kpã.
A man sirio nge mɛ a ra siri, kpa n
wa na n wã̃a.
157 Nɛn yibɛrɛ be ba man nɔni sõɔmɔ
ba dabi.
Adama ka mɛ, na ǹ wunɛn gere
yinamɔ.
158 Na tɔnu kamba tusa, domi ba ku
ra wunɛn woodaba swĩi.
159 Yinni Gusunɔ, a n yɛ̃ ma na
wunɛn woodaba kĩ.
A de na n wã̃a wunɛn durom sõ.
160 Gema mu sãa wunɛn garin nu-
uru.
Wunɛn woodaba kpuro ba
kon sãawa gem sere ka
baadommaɔ.

161 Wee sina biba man nɔni sõɔmɔ
kam sɔɔ.
Adama wunɛn gari tɔnawa na nasie.
162 Na ra n nuku dobu mɔ wunɛn
gari sɔɔ nge wi u dukia baka
wa u gura.
163 Na weesu tusa. Ma na wunɛn
woodaba kĩ.
164 Sõɔ teeru, nɔn nɔɔba yiruwa na
ra nun siare wunɛn siri bi bu
sãa dee deen sõ.
165 Be ba wunɛn woodaba kĩ, ba ra n
bɔri yɛn bakaru mɔ.
Kõsa ku ra bu deemɛ.

166 Yinni Gusunɔ, na wunɛn faaba
yĩiyɔ.
Yen sɔ̃, na wunɛn woodaba mɛm
nɔɔwɛ.
167 Na ra wunɛn yiirebu mɛm
nɔɔwɛ.
Na ra bu kã too too.
168 Na wunɛn yiirebu ka wunɛn
woodaba swĩi,
domi nɛn kookoosu kpuro wãa
wunɛn wuswaaɔ.

169 A de a nɛn wuri nɔ.
A man bwisi kɛ̃ɛyɔ nge mɛ a nɔɔ
mwɛɛru kua.
170 A nɛn kanaru nɔɔwɔ.
A man wɔro nge mɛ a nɔɔ mwɛɛru
kua.
171 A ra man wunɛn woodaban keu
sɔ̃ɔsi.
A de wunɛn siarabu bu nɔɔra nɛn
nɔɔn di.
172 Wooda be kpuro ba dɛɛrewa.
A de n womu ko ben sɔ̃.
173 Na wunɛn sɔ̃ɔsiru wura.
A na a man somi.
174 Yinni Gusunɔ, wunɛn faabawa
na mara ka gem.
Mɛya wunɛn woodaba ba ra man
nuku dobu wɛ̃.
175 A de na n wunɛn siribu tãsiri,
kpa na n wãa n ka nun siara.
176 Wee na sirenɛ nge yãa te ta kɔ̃ɔre.
A nɛ, wunɛn sɔm kowo kasuo,
na ǹ wunɛn woodaba duarimɔ.

120

1 Sãa daarun womu. Ge wee.
Sanam mɛ na wãa nuku sankiranu
sɔɔ,
na Yinni Gusunɔ soka, ma u man
wurari.
2 Yinni Gusunɔ, a man wɔro wee
kowobun nɔman di.
A man yakio be ba tɔmbu nɔni
wɔ̃kumɔn nɔman di.
3 Mba weesu koo ka bu naawa,
4 ma n kun mɔ tabu sɛ̃ɛnu ka dɔ̃ɔ
bokon gɛ̃ɛ.
5 Wee na kua kam koore,
na wãa Mɛsɛkiɔ Kedanin kuu
bekurugirɔ.
6 Na sɔ̃ n tɛ ka be ba ku ra bɔri yɛndu
kã.
7 Nà n bɔri yɛndun gari gerubu
torua,
ba ra n tabun sɔɔru mɔ̀wa.

121

1 Sãa daarun womu. Ge wee.
Na nɛn nɔni sue guunu gia.
Man diya kon somiru wa.
2 Nɛn somira weewa saa Yinni
Gusunɔn min di
wi u wɔllu ka tem taka kua.
3 U ǹ derimɔ wunɛn naasu su
sokura.
Wi u nun kɔ̃su, u ǹ dom yĩbirimɔ.
4 Wee wi u Isireliba kɔ̃su u ku ra
dom yĩbiri,
u ku ra maa dweeye.
5 Yinni Gusunɔ u sãawa wunɛn
kɔ̃so.
U wãa wunɛn nɔn geuɔ u nun saaru
sãawɛ.
6 Sɔ̃ɔ sɔɔ, sɔ̃ɔ kun nun soomɔ.
Wɔ̃kuru, suru tarum kun maa nun
soomɔ.
7 Yinni Gusunɔ u koo nun bere gãa
kɔ̃sunu kpuron di.
U koo wunɛn hunde kɔ̃su,
8 kpa u nun kpara wunɛn daaru ka
weru
saa tɛ̃n di sere ka baadommaɔ.

122

1 Sãa daarun womu ge Dafidi u
kua. Ge wee.
Bà n nɛɛ, su da Yinni Gusunɔn sãa
yerɔ,
nɛn nukura ra dorewa.
2 Yerusalɛmu, bɛsɛn naasu su yɔ̃
wunɛn kɔnnɔsɔ.
3 Yerusalɛmu, a sãawa wuu ge ba
bana gea kua,
ma ba gu gbãraru toosi ba ka sik-
erena.
4 Wunɛn miya Isireliba, Yinni
Gusunɔn tɔmbu ba ra nɛ bu
ka nùn siara,
nge mɛ u bu wooda wɛ̃.
5 Wunɛn miya siri gbabura wãa.
Wunɛn miya Dafidin bibun bwe-
serun sina gɔna wãa.
6 I bɔri yɛndu kanɔ Yerusalɛmun sɔ̃,
kpa be ba wunɛ Yerusalɛmu kĩ ba n
wãa bwɛ̃ɛ dora sɔɔ.
7 Yerusalɛmu, bɔri yɛnda n wãa
wunɛn gbãraru sɔɔ ka wunɛn
sina kpaarɔ.
8 Nɛn mɛro bisibu ka nɛn bɔrɔban
sɔ̃,

kon nɛɛ, Gusunɔ u de bɔri yɛndɑ n
wãɑ Yerusɑlɛmuɔ.
9 Yerusɑlɛmu, wunɛn gɛɑ nɑ kɑsu,
Gusunɔ bɛsɛn Yinnin sãɑ
yerun sõ.

123

1 Sãɑ dɑɑrun womu. Ge wee.
Gusunɔ, wunɛ wi ɑ wunɛn sinɑ gɔnɑ
tɛrie wɔllɔ,
wunɑ nɑ nɔni twɛ̃ɛ.
2 Nge mɛ yobun nɔni yi rɑ n ben
yinnibun nɔmɑ mɛɛrɑ,
nge mɛyɑ bɛsɛn nɔni yi Gusunɔ
bɛsɛn Yinnigiɑ mɛɛrɑ,
sɑ n kɑ mɑrɑ sere dɔmɑ te u koo sun
durom kuɑ.
3 Yinni Gusunɔ, ɑ sun wɔnwɔndu
kuo too too.
Domi bɑ sun gɛmɑ n kpã.
4 Be bɑ tii sue bɑ sun gɛmɑ
mɑ bɑ sun yɑɑkoru kuɑ too sere n
den sun nuɑ.

124

1 Sãɑ dɑɑrun womu ge Dɑfidi u
kuɑ. U nɛɛ,
Gusunɔ Isireliban Yinni ù kun dɑɑ
kɑ sun wãɑ,
wɑrɑ u koo sun kõsu.
Isireliba bu wureo bu gere bu nɛɛ,
2-4 sɑnɑm mɛ tɔn kõsobun mɔru yɑ
seewɑ, mɑ bɑ sun seesi,
Yinni Gusunɔ ù kun dɑɑ kɑ sun wãɑ,
bɑ koo sun mwɛ wɑsiru,
kpɑ bu sun wukiri nge nim mɛ mu
kokumɔ dɑɑ torɑɔ.
5 Nim kure dɑmginɑ nu koo sun
tɑɑre.
6 Sɑ Yinni Gusunɔ siɑrɑ,
domi u ɲ dere bɛsɛn yibɛrɛbɑ bu
sun nɔɔ bɛri.
7 U derɑ bɛsɛn hunde yɑ kisirɑ sɑɑ
tɑɑn di nge gunɔ.
Tɑɑ yɑ kɑsikirɑ mɑ sɑ yɑrɑ.
8 Yinni Gusunɔwɑ u sãɑ bɛsɛn fɑɑbɑ
kowo.
Wiyɑ u wɔllu kɑ tem tɑkɑ kuɑ.

125

1 Sãɑ dɑɑrun womu. Ge wee.
Be bɑ Yinni Gusunɔ nɑɑnɛ sãɑ,
bɑ rɑ n yõwɑ dim dim nge Siɔnin
guuru.
Tɑ ku rɑ bãɑri. Tɑ ko n yõwɑ sere kɑ
bɑɑdommɑɔ.
2 Nge mɛ guunu kɑ Yerusɑlɛmu sik-
erenɛ,
nge mɛyɑ Gusunɔ u kɑ win tɔmbu
sikerenɛ sɑɑ tɛ̃n di sere kɑ
bɑɑdommɑɔ.
3 Tɔn kõso kun bɑndu dimɔ
gemgibun temɔ.
Domi ù n tu di, ben tii bɑ koo kõsɑ
ko.
4 Yinni Gusunɔ, ɑ be bɑ gɛɑ mɔ̀ gɛɑ
sõɔsio.
A bèn gõru gɑ dɛɛre durom kuo.
5 Adɑmɑ be bɑ swɑɑ mwɑɑmɔ ye yɑ
ɲ̀ dɛnde
ɑ bu yɑrinɑsio kɑ kõsɑn kowobu
sɑnnu.
Yinni Gusunɔ, ɑ de bɔri yɛndɑ n wãɑ
Isireliɔ.

126

1 Sãɑ dɑɑrun womu. Ge wee.
Sɑnɑm mɛ Yinni Gusunɔ u kɑ
bɛsɛgii be bɑ yoru mwɛɛrɑ
wurɑmɑ Siɔniɔ,
yɑ sun sãɑwɛwɑ nge dosu.
2 Mɑ sɑ nuku dobu mɔ̀ sɑ yɛ̃ɛmɔ.
Mɑ sɑ nɑsɑrɑn kuuki mɔ̀.
Mɑ bɑ gerumɔ bwesenun suunu sɔɔ
bɑ mɔ̀,
Yinni Gusunɔ u sun gãɑ bɑkɑnu
kuɑ.
3 Mɛyɑ u sun gãɑ bɑkɑnu kuɑ.
Wee sɑ wãɑ tɛ̃ nuku dobu sɔɔ.
4 Yinni Gusunɔ, ɑ kɑ bɛsɛgii be bɑ
rɑɑ yoru mwɛɛrɑ wurɑmɑ
bɑ n kokumɔ nge dɑɑ tori sõɔ yɛ̃sɑn
nɔm dwɑru giɑ.
5 Be bɑ duurumɔ kɑ nɔni yĩresu,
bɑ koo gɛ̃ kɑ nuku dobun kuuki.
6 Wi u duurubu dɔɔ kɑ wuri,
u koo wurɑmɑ kɑ nuku dobu,
u n doo bɔkunu sɔɔwɑ.

127

1 Sãɑ dɑɑrun womu ge Sɑlomɔɔ u
kuɑ. Ge wee.
Yinni Gusunɔ ù kun diru bɑnimɔ,
be bɑ tu bɑnimɔ sɔmburu kɑmɑ bɑ
mɔ̀.
Yinni Gusunɔ ù kun wuu kõsu,
be bɑ gu kõsu bɑ dom serɑwɑ kɑm.
2 Kɑm sɔɔrɑ kɑɑ wɑhɑlɑ ko ɑ kɑ
wunɛn dĩɑnu wɑ ɑ di.

Kaa se buru buru yellu kpa a kpuna
sere wɔ̃ku suunu sɔmburun
sɔ̃.
Adama wi Gusunɔ u kĩ,
u ra nùn dĩanu wɛ̃wa baa yɛ̃ro ù n
dò.
3 Wee, bibu ba sãawa tubi ye ya wee
Gusunɔn min di.
Ba sãawa soseru te ta wee Gusunɔn
min di.
4 Bii be ba mara aluwaasiru sɔɔ,
ba sãawa nge sɛ̃ɛnu tabu durɔ
damgiin nɔmaɔ.
5 Doo nɔɔrugiiwa wi u bu wa n dabi.
U sãawa nge wìn sɛ̃ɛ bwãara sɛ̃ɛnu
yiba.
U ṅ sekuru wasi sanam mɛ u koo
ka win yibɛrɛba yinna wuun
gbãrarun kɔnnɔwɔ.

128

1 Sãa daarun womu. Ge wee.
Doo nɔɔrugiiwa wi u Yinni Gusunɔ
nasie,
ma u sĩimɔ win swɛɛ sɔɔ.
2 U koo win sɔmburun arufaani di,
kpa u n nuku dobu mɔ u n kuuramɔ.
3 Win yɛnuɔ
win kurɔ u ko n sãawa nge resɛm ye
ya ra ma.
Mi ba sɔ̃ ba dimɔ,
kpa win bibu ba n sãa nge olifin dãa
kpɛmminu.
4 Doma ten bweṣera wi u Yinni
Gusunɔ nasie u ra wa.
5 Yinni Gusunɔ u nun domaru kuo
Siɔnin di,
kpa a n waamɔ nge mɛ Yerusalɛmu
ya kuuramɔ wunɛn wãarun
tɔ̃ru kpuro sɔɔ.
6 Kaa wunɛn bibun bibu wa.
Gusunɔ u de bɔri yɛnda n wãa
Isireliɔ.

129

1 Sãa daarun womu. Ge wee.
Isireliba bu geruo sannu sannu bu
nɛɛ,
geema, tɔn kɔ̃sobu ba ra n sun dam
dɔremɔwa
saa bɛsɛn bweserun toren di.
2 Ba sun nɔni sɔ̃ɔwa bɛsɛn bweserun
toren di.
Adama ba ṅ nasara wa bɛsɛn wɔllɔ.
3 Ba wuka bɛsɛn birusun wɔllɔ ba
kpĩi wuna wuna.
4 Adama Yinni Gusunɔ u sãawa
gemgii,
u ben wɛ̃ɛ kasuka.
5 Yinni Gusunɔ, a de be ba
Yerusalɛmu tusa bu sekuru
wa,
kpa bu biruku yira wura,
6 ba n sãa nge yaka si su ra kpi diru
wɔllɔ.
Su ra gberewa ba kun su wukura.
7 Wi u su gɛ̃ɛmɔ, su ku ra win nɔmu
yibu.
Wi u maa su guramɔ, su ku ra win
nɔm koto teeru turi.
8 Be ba sarɔ mi, bu ku bu domaru
kua bu nɛɛ,
Gusunɔn domaru ta n ka bu wãa.
Bu ku raa maa nɛɛ, ba bu domaru
kua ka Yinni Gusunɔn yĩsiru.

130

1 Sãa daarun womu. Ge wee.
Yinni Gusunɔ, saa wɔru bakɔn diya
na nun nɔɔgiru sue.
2 Yinni, a nɛn nɔɔ nɔɔwɔ.
A swaa tem kpĩiyɔ a nɛn kanaru nɔ.
3 Yinni Gusunɔ, à n da tɔmbun
toranu yaaye,
wara u ko n maa wãa.
4 Wuna a ra tɔmbu suuru kue bu ka
nun nasia.
5 Na Yinni Gusunɔ naanɛ sãa.
Na win nɔɔ mwɛɛru mara.
6 Na Yinni Gusunɔ mara
n kere nge mɛ wuu kɔ̃so u ra n yam
sãreru mara.
7 Isireliba, i bɛɛn naanɛ dokeo Yinni
Gusunɔ sɔɔ,
domi u wɔnwɔndu mɔ.
Wiya u ra tɔmbu yakie ka swaa
dabinu.
8 Wiya u koo bɛɛ Isireliba yakia,
kpa u bɛɛn toranu kpuro suuru ko.

131

1 Sãa daarun womu ge Dafidi u
kua. Ge wee.
Yinni Gusunɔ, na ṅ tii sue.
Na ku ra n gãa bakanu naa gire.
2 Na sãawa sɛ̃ɛ nge bii wi ba bom
kara
u wãa win mɛron nuurɔ.
3 Bɛɛ Isireliba, i bɛɛn yĩiyɔbu dokeo
Yinni Gusunɔ sɔɔ
saa tɛ̃n di sere ka baadommaɔ.

132

1 Sãa daarun womu. Ge wee.
Yinni Gusunɔ, a Dafidi yaayo
win wahala ye u kua kpuron sõ.
2 Domi u wunɛ Yakɔbun Yinni
damgii nɔɔ mwɛɛru kua u
nɛɛ,
3 u ṅ duɔ win kuu bekurugirɔ u sere
nɛɛ,
u koo kpuna win kpin yerɔ mi u ra
wɛ̃re.
4 U ṅ dom yĩbirimɔ, u ṅ maa doyamɔ
5 ma n kun mɔ u wunɛ Yakɔbun
Yinni damgii wãa yeru kua.
6 Wee sa nua ma woodan
kpakororu ta wãa Efarataɔ,
ma sa tu deema Yaarin gberɔ.
7 Su du Yinni Gusunɔn sãa yerɔ, kpa
su nùn kpuna.
8 Yinni Gusunɔ, a seewo kpa a na mi
a ra wɛ̃re
wunɛ ka wunɛn woodan kpakororu
tèn wɔllɔ a ra wunɛn yiiko sõɔsi.
9 A de wunɛn yãku kowobu ba n
gem swĩi,
kpa be ba nun naanɛ sãa ba n nuku
dobun kuuki mɔ̀.
10 A ku wi a gɔsa yina Dafidi wunɛn
sɔm kowon sõ.
11 Yinni Gusunɔ u Dafidi gem sõɔwa
ka bõri u nɛɛ,
u koo win nɔɔ mwɛɛru yibiawa kam
kam te u nɛɛ,
Dafidin bibun turowa u koo nùn
kɔsire ko win bandu sɔɔ.
12 Bii be, bà n win arukawani yibia,
ma ba win woodaba mɛm nɔɔwa be
u bu wɛ̃,
ben bibun bwesera ta ko n bandu
dii sere ka baadommaɔ.
13 Yinni Gusunɔ u Siɔni gɔsa.
U ye gɔsa ya n ka sãa win wãa yeru.
14 Ma u nɛɛ, ya ko n sãa win wɛ̃ra
yeru sere ka baadommaɔ.
U koo sina mi, domi wiya u ye gɔsa.
15 U koo ye domaru kua,
kpa u ye dĩanu wɛ̃.
16 U koo yen yãku kowobu faaba ko.
Kpa be ba nùn naanɛ sãa bu nuku
dobun kuuki ko.
17 Miya u koo Dafidi wi u gɔsan dam
sosi,
kpa u win bweserun goo swĩi, u n
sãa nge fitila.
18 U koo de win yibɛrɛba bu sekuru
wa.
Adama wi, win sina furɔ ga ko n
ballimɔwa win wiru wɔllɔ.

133

1 Sãa daarun womu ge Dafidi u
kua. Ge wee.
Wee, n wã, n maa nuku dobu mɔ
mɛro bisibu bà n wãa sannu.
2 Ya sãawa nge gum mɛ ba wisi
Aronin wirɔ,
ma mu kokumɔ sere ka win toburɔ
ka win yabe wĩirɔ.
3 Mu sãawa nge kako te ta saramamɔ
guu te ba mɔ̀ Hɛɛmɔɔn di te ta
wãa Siɔniɔ.
Domi miya Yinni Gusunɔ u ra
tɔmbu domaru kue,
kpa u bu wãaru wɛ̃ te ta ṅ kpeemɔ.

134

1 Sãa daarun womu. Ge wee.
I Yinni Gusunɔ siaro bɛɛ win sɔm
kowobu kpuro.
Bɛɛ be i ra n wãa win sãa yerɔ sere
ka wɔ̃kurɔ,
2 i bɛɛn nɔma yiiyo win sãa yerun
bera gia kpa i nùn siara.
3 Yinni Gusunɔ u bɛɛ domaru kuo
Siɔnin di
wi, wi u wɔllu ka tem taka kua.

135

1 I Yinni Gusunɔ siaro. I win yĩsiru
tɔmɔ.
Bɛɛ win sɔm kowobu,
2 bɛɛ be i sɔmburu mɔ̀ win sãa yerɔ,
i nùn siaro.
3 I nùn siaro, u sãawa tɔn geo.
I ka win yĩsiru womu koowo, u
sãawa tɔn geo.
4 Yinni Gusunɔ u tii Isireliba
Yakɔbun bweseru gɔsia
ba n ka sãa wigibu.
5 Na yɛ̃ ma u kpã, mɛya wi, bɛsɛn
Yinni u bũnu kpuro kere.
6 Ye u kĩ, yera u ra ko wɔllɔ ka temɔ
ka nim wɔ̃kuɔ ka gen sɔɔwɔ.
7 U ra de guru winu nu sõɔsira
handunia kpuro sɔɔ.
U ra de guru maakinu nu koora kpa
u de gura yu nɛ.

Kpa u woo kusiama gen wãa yerun di.
8 U Egibitigibun bii gbiikobu go sere ka ben yaa sabenun bii gbiikinɔ.
9 U sɔm maamaakiginu kua Egibitiɔ u ka yen sina boko
ka win sɔm kowobu kpuro sɛɛyasia.
10 U bwese dabinu go, ma u sinam damgibu go.
11 Beya, Sihoni Amɔreban sunɔ ka Ogu Basanin sunɔ
ka sere maa Kananiban sinambu kpuro.
12 U sinam ben tem sua
u win tɔmbu Isireliba wɛ̃ ba tubi di.
13 Yinni Gusunɔ, wunɛn yĩsiru ta ko n wãawa sere ka baadommaɔ.
Ba ko n nun yaayewa waati baayere sɔɔ.
14 Yinni Gusunɔ u koo win tɔmbu siria,
kpa u win sɔm kowobun wɔnwɔndu wa.
15 Ba bwesenun bũnun bwãarokunu kuawa ka sii geesu ka wura.
Tɔmbun nɔman sɔmbura.
16 Nu nɔsu mɔ, adama nu ku ra gari gere.
Nu nɔni mɔ, adama nu ku ra yam wa.
17 Nu swasu mɔ, adama nu ku ra gari nɔ.
Nu ɲ̀ wɛ̃siaru mɔ nin nɔɔwɔ.
18 Be ba nu sekumɔ ka be ba nu naanɛ sãa,
be kpuro ba sãawa nge ni.
19 Isireliba, i Yinni Gusunɔ siaro.
Aronin bweseru, i Yinni Gusunɔ siaro.
20 Lefin yɛnugibu, i Yinni Gusunɔ siaro.
Bɛɛ be i nùn nasie, i nùn siaro.
21 Yinni Gusunɔ u wãa Yerusalɛmuɔ.
I nùn siaro saa Siɔnin di.
I Yinni Gusunɔ siaro.

136

1 I Yinni Gusunɔ siaro domi u sãa tɔn geo.
Win wɔnwɔndu ta ku ra kpe.
2 I Gusunɔ siaro, u bũnu kpuro kere.
Win wɔnwɔndu ta ku ra kpe.
3 I yinnibun Yinni siaro.
Win wɔnwɔndu ta ku ra kpe.
4 Wi turowa u ra sɔm maamaakigii bakanu ko.
Win wɔnwɔndu ta ku ra kpe.
5 Wiya u wɔllu ka tem taka kua ka win bwisi.
Win wɔnwɔndu ta ku ra kpe.
6-9 U tem tɛria nim wɔllɔ, ma u sɔ̃ɔ ka suru kua.
U sɔ̃ɔ kuawa u ka yam bururasia sɔ̃ɔ sɔɔ,
ma u suru ka kperi kua ye kpuro yu ka yam bururasia wɔ̃kuru.
Win wɔnwɔndu ta ku ra kpe.
10-11 Wiya u Egibitigibun bii gbiikobu go.
Ma u Isireliba yara Egibitigii ben suunu sɔɔn di.
Win wɔnwɔndu ta ku ra kpe.
12-15 Ka win dama u ka nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Naa yari burana yiru,
ma u dera Isireliba ba tɔbura gen suunu sɔɔn di.
Ma u Egibitin sina boko ka win tabu kowobu sure nim wɔ̃ku ge sɔɔ.
Win wɔnwɔndu ta ku ra kpe.
16 Wiya u win tɔmbu kpara gbaburɔ.
Win wɔnwɔndu ta ku ra kpe.
17-20 Wiya u sinambu go be ba dam mɔ.
Beya, Sihoni Amɔreban sunɔ ka Ogu Basanin sunɔ.
Win wɔnwɔndu ta ku ra kpe.
21-22 Wiya u tɔn ben tem win sɔm kowobu Isireliba wɛ̃ ba tubi di.
Win wɔnwɔndu ta ku ra kpe.
23-24 Wiya u sun yaaya sanam mɛ sa wãa sekuru sɔɔ.
Ma u sun wɔra be ba sun dam dɔremɔn nɔman di.
Win wɔnwɔndu ta ku ra kpe.
25 Wiya u ra hunde koni baayere dĩanu wɛ̃.
Win wɔnwɔndu ta ku ra kpe.
26 I Wɔrukoo siaro.
Win wɔnwɔndu ta ku ra kpe.

137

1 Sa sɔ̃wa Babilonin daarun goorɔ
ma sa sumɔ sa ka Siɔni yaayamɔ.
2 Sa bɛsɛn mɔrɔkunu bwɛ̃ dãaɔ.

3 Be ba sun tabu di ba nɛɛ, su womu
koowo.
Be ba sun dam dəremə ba nɛɛ, su
Siənin womusu ko ka nuku
dobu.
4 Adama amənа sa ko kpĩ su Yinni
Gusunə womusu kua tem
tukumə.
5 Yerusalɛmu, nà n nun duari, nɛn
nəm geu gu gbio.
6 Nà kun nun yaaye kpa a n sãa nɛn
nuku dobun nuuru,
nɛn yara yu nɛn daro maniə.
7 Yinni Gusunə, a de a Edəmuban
gari yaaya
yi ba gerua sanam mɛ ba
Yerusalɛmu kam koosiamə
ba nɛɛ, bu ye kɛro mam mam sere
ka yen kpɛɛkpɛɛkuə.
8 Babilonigibu, i sãawa be ba koo
kam koosia.
Doo nəərugiiwa wi u koo bɛɛ kõsa
yèn bweseru i raa sun kua
kəsie.
9 Doo nəərugiiwa wi u koo bɛɛn
bibu sɛ̃re u kəsuku kperu
wəllə.

138

1 Womu ge Dafidi u kua. Ge wee.
Yinni Gusunə, na nun siaramə ka
nɛn gõru kpuro.
Kon nun təma wəllun təmbun
wuswaaə.
2 Kon nun kpuna wunɛn sãa yee
dɛɛrarə,
kpa n nun təma wunɛn tən geeru ka
wunɛn bərəkinirun sõ.
Domi a yĩsiru yara wunɛn nəə mwɛɛ
te a ra yibien sõ.
3 Saa ye na nun soka, a man wurari.
A man dam kã, a man toro sindu wɛ̃.
4 Yinni Gusunə, sinambu kpurowa
ba koo nun siara.
Domi ba wunɛn gari nua.
5 Ba koo wunɛn kookoosu siara.
Domi wunɛn bɛɛrɛ ya kpã.
6 Yinni Gusunə, baa mɛ a kpã, a be
ba tii kawe waamə.
Ma a ra be ba tii sue tubu saa ton-
tonden di.
7 Nà n sĩimə nuku sankiranun swaa
səə,
a ra man wãaru wɛ̃.
A ra nɛn yibɛrɛba nəmu dɛmiɛ bà n
ka man məru seewa.
Mɛya wunɛn dam mu ra man faaba
ko.
8 Yinni Gusunə, kaa man sanna.
Wunɛn tən geeru ta ǹ nəru mə.
Be a taka kua, a ku bu deri.

139

1 Dafidin womu ge u wom
kowobun wirugii kua. U nɛɛ,
Yinni Gusunə, a man wɛ̃ɛra, a maa
man gia.
2 A nɛn sindu ka nɛn seebu yɛ̃.
A nɛn bwisikunu tuba sarun di.
3 A nɛn sanum ka nɛn kpindu yɛ̃.
A maa nɛn swɛɛ kpuro yɛ̃.
4 N sere nəə wukia, a nɛn gere kpuro
yɛ̃ kə Yinni Gusunə.
5 A ka man wãa biru ka wuswaa,
ma a man wunɛn nəmu səndi.
6 Yɛ̃ɛ ten bweseru ta man sãawɛ
maamaaki baka.
Ta kpã, na ǹ kpɛ̃ n tu tubu.
7 Ma gia kon wunɛn Hunde kisirari
n da.
Nge ma gia kon duka we a kun ka
man wa.
8 Nà n yəəwa sere wəllə, a wãa mi.
Nà n da gəriə, a maa wãa mi.
9 Nà n da sõə yari yerə ǹ kun mɛ sõə
duu yerə nim wɔ̃kun goorə,
10 min tii, wunɛn nəmuwa ga koo
man kpara,
kpa wunɛn nəm geu gu man nɛnɛ.
11 Nà n nɛɛ, yam wɔ̃kura koo man
bere,
yam da bururewa mi na wãa.
12 Baa yam wɔ̃kuru ta ǹ tĩri wunɛn
mi.
Wɔ̃kuru ta buririwa nge sõə səə.
Yam wɔ̃kuru ta balliməwa nge yam
bururam.
13 Wuna a nɛn wasin doo dooka
məma.
Wuna a man swɛɛna nɛn mɛron
nukurə.
14 Na nun siara yèn sõ a man taka
kua
ka wunɛn dam maamaakigim.
Wunɛn nəman səma kun gere mə.
Yeniwa na yɛ̃ sãa sãa nɛn gõruə.
15 Sanam mɛ ba man məma asiri səə,

ma ba man swɛɛna nɛn mɛron nukurɔ,
nɛn wasi kun nun berue.
16 A man wa saa ba nɛn nukuru dumɔn di.
Wunɛn tireru sɔɔra ba nɛn wãarun tɔ̃nun geeru yorua na sere nu dibu torua.
17 Gusunɔ, wunɛn bwisikunu nu duku.
Nin dabira banda.
18 Nà n nu garimɔ, nu yani sɛɛri dabiru kere.
Nà n maa dom seewa, na ra n wãa ka wunɛ.
19 Gusunɔ, a de tɔn kɔ̃sobu bu gbi,
kpa tɔn gowobu ba n ka man tonde.
20 Be, be ba sãa wunɛn yibɛrɛba,
ba nun gari kɔ̃si manimɔ.
Wunɛn yĩsira ba ka weesu mɔ̀.
21 Yinni Gusunɔ, be ba nun tusa ka be ba ra nun seesi,
na ṅ kon bu tusi?
22 Na bu tusa too too, na bu garisi nɛn yibɛrɛba.
23 Gusunɔ, a man wɛ̃ɛrio kpa a nɛn gɔ̃ru gia.
A nɛn laakari mɛɛrio kpa a nɛn bwisikunu tubu.
24 A mɛɛrio a wa nà n wãa swaa kɔ̃sa sɔɔ,
kpa a ka man da wãaru te ta ku ra kpen swaa sɔɔ.

140

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua. Ge wee.
2 Yinni Gusunɔ, a man wɔro tɔn kɔ̃sobun nɔman di.
A man gbaro gbanagibun nɔman di.
3 Domi kɔ̃sa ba ra n bwisikumɔ ben gɔ̃ruɔ.
Kpa ba n sɔɔru kpeere baadomma bu ka tabu ko.
4 Ba ra ben yara derewa nge waa.
Kpa ben nɔɔ ga n dɛ̃ɛ mɔ nge surɔkɔru.
5 Yinni Gusunɔ, a man tɔn kɔ̃so gbaro.
A man gbanagibu giro be ba kasu bu man sura.
6 Wee tii suobu ba man yina bɛriammɛ.
Ba man taa yinuammɛ swaa sɔɔ.
Ma ba man yɔɔru bwɛ̃ɛyɛ.
7 Adama na nɛɛ, Gusunɔ, wuna a sãa nɛn Yinni.
A swaa tem kpĩiyɔ a nɛn kanaru nɔ.
8 Yinni Gusunɔ, a sãawa gbãraru tèn mi na ra kuke n ka faaba wa.
A ra nɛn wiru bere tabun saa sɔɔ.
9 A ku de tɔn kɔ̃son kĩru tu koora.
A ku de ye u nia sãa yu koora, kpa u ku raa tii sua.
10 Be ba man kooro buremɔ
a de ben toranu nu wɔri ben wiru wɔllɔ.
11 A bu dɔ̃ɔ wisio kpa a de bu wɔri wɔru bɔkɔ sɔɔ
gèn min di ba ṅ maa kpɛ̃ bu yari.
12 Wi u weesu mɔ̀ u ṅ tãsimɔ tem mɛ sɔɔ.
Kɔ̃sa ya ko n maa gbanagii swĩiwa sere u ka kam ko.
13 Na yɛ̃ ma Yinni Gusunɔ u ra wɔnwɔndo siriewa dee dee.
Kpa u maa sãaro nùn win gem wɛ̃.
14 Geema, gemgibu ba koo nun tɔma kpa ba n wãa wunɛn wuswaaɔ.

141

1 Womu ge Dafidi u kua. Ge wee.
Yinni Gusunɔ, na nun soku, a na fuuku nɛn mi.
A nɛn nɔɔ swaa dakio nà n nun sokumɔ.
2 A de nɛn kanaru tu nun girari nge turare nubu durorugian wiisu.
Kpa nɔma ye na yiiye ya n sãa nge kɛ̃ru
te ba ra ka nun naawɛ wunɛn sãa yerɔ yoka.
3 Yinni Gusunɔ, a nɛn nɔɔ bɔkuo.
A nɛn nɔɔ sarusu kɔ̃suo.
4 A ku de nɛn gɔ̃ru gu da kɔ̃sa gia.
A ku de n kom kɔ̃sum ko ka be ba gem sariru swĩi.
A ku de n ka bu tɔ̃ɔ baka dim di.
5 Gemgii ù n man so, kĩra u man sɔ̃ɔsi.
U n man gerusi, u man gum tãrewa nɛn wirɔ.
Na ṅ ye yinamɔ.
Adama na ṅ nɛn kanaru marimɔ tɔn kɔ̃sobun sɔ̃.
6 Gusunɔ, a ben siri kowobu sureo kpenu sɔɔ,
kpa bu nɛn gari swaa daki,
domi yi sãawa gari dori.

7 Nge mɛ bà n kɔrɔ mɔ̀ tem mu ra nɔɔ baare,
nge mɛya gɔribun wãa yera koo nɔɔ baara
tu ben kukunu mwɛ ni nu yarinɛ.
8 Yinni Gusunɔ, wuna na mɛɛra.
Wunɛn miya na kukua.
A ku nɛn wãaru doke kari sɔɔ.
9 A man gbaro tɔn kɔ̃sobun yina ye ba man bɛrien di.
A man gbaro ben taa ye ba man bɛrien di.
10 A de tɔn kɔ̃so be, bu wɔri ben yina sɔɔ,
kpa nɛ, n kisira min di.

142

1 Dafidin womu ge u kua sanam mɛ u kanaru kua kpee wɔru sɔɔ. Ge wee.
2 Na Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue na nùn suuru kanamɔ.
3 Na nùn nɛn nuku sankiranu sɔ̃ɔmɔ.
Na nùn nɛn wahala saariammɛ.
4 Nà n mwia kpana, wuna ra n yɛ̃ ye kon ko.
Ba man yina bɛria swaa yè sɔɔ na sĩimɔ.
5 A mɛɛrio nɔm geuɔ a wa ma goo sari wi u ka man yɔ̃.
Na ǹ kuku yeru mɔ.
Goo sari wi u maa nɛn bwisikunu mɔ̀.
6 Yinni Gusunɔ, wuna na sokumɔ.
Na nɛɛ, wuna a sãa nɛn kuku yeru.
Wunɛ turowa a sãa nɛgii dunia ye sɔɔ.
7 A nɛn wuri swaa dakio, domi na nuki sankire too.
A man yakio be ba man nɔni sɔ̃ɔmɔn nɔman di,
domi ba man dam kere.
8 A man yaro dɛsirun di, kpa n nun takaru ko.
À n man durom kua, geegiba koo na bu man sikerena.

143

1 Womu ge Dafidi u kua. Ge wee.
Yinni Gusunɔ, a nɛn kanaru nɔɔwɔ.
Kpa a nɛn bikiabu swaa daki.
A man wisio wunɛn bɔrɔkiniru ka wunɛn gem sɔɔ.
2 A ku nɛ, wunɛn sɔm kowo siri,
domi goo sari wi u koo gem wa wunɛn mi.
3 Nɛn yibɛrɛ u man naa swĩi.
U nɛn wãaru tem taare.
U dera na wãa yam wɔ̃kurɔ nge be ba gu n tɛ.
4 Yen sɔ̃na nɛn hunde ya dam dwiiya,
ma na nuki sankire too.
5 Na gasɔn wãaru yaaye.
Na wunɛn sɔma kpuro lasabu mɔ̀,
ma na wunɛn nɔman sɔmburu bwisikumɔ.
6 Wuna na nɔma tĩi.
Nɛn gɔ̃ru ga wunɛn bɛkɛ barɔ
nge mɛ tem gbeba ra n nim kĩ.
7 Yinni Gusunɔ, na mwia kpana.
A man wisio kpaaka.
A ku man biru kisi kpa n ku ko nge be ba wãa gɔriɔ.
8 A man wunɛn tɔn geeru sɔ̃ɔsio bururu ka yoka,
wuna na naanɛ sãa.
A man swaa sɔ̃ɔsio ye kon swĩi,
wuna na nɛn hunde nɔmu sɔndia.
9 Yinni Gusunɔ, a man wɔro saa nɛn yibɛrɛban nɔman di,
wunɛn miya na kuku yeru kasu.
10 Wuna sãa nɛn Yinni.
A man sɔ̃ɔsio mɛ ko na n da wunɛn kĩru ko.
A de wunɛn Hunde geo wi, u man kpara swaa ye ya nɔɔ nɛ sɔɔ.
11 Yinni Gusunɔ, a man wɔro nge mɛ a nɔɔ mwɛɛru kua.
A nɛn hunde wunɔ wahalan di wunɛn gem sɔ̃.
12 A nɛn yibɛrɛba kam koosio,
kpa a nɛn wɛrɔbu kpuro kpeerasia yèn sɔ̃ a man kĩ.
Na sãawa wunɛn sɔm kowo.

144

1 Womu ge Dafidi u kua. Ge wee.
Yinni Gusunɔ, na nun siara
wunɛ wi a sãa nge nɛn kpee baa.
Wuna a ra man tabu sɔ̃ɔsi.
2 Wuna a ra man durom kue kpa a man kɔ̃su.
Wuna a sãa nɛn kuku yee damgiru ka nɛn faaba kowo.
Wuna a sãa nɛn tɛrɛru te ta ra man ganɛ.

Wuna a ra de bwesenu nu n man
wiru kpĩiyɛ.
3 Yinni Gusunɔ, wara ra n tɔnu a n
sere ka win bwisikunu mɔ̀.
Wara ra n tɔnu a n sere ka win
weeweenu mɔ̀.
4 Tɔnu u sãawa nge woo.
Win wãarun tõnu nu sãawa nge
saaru te ta ra doonɛ.
5 Yinni Gusunɔ, a de wɔllu tu tem
dɛbɛ dɛbɛ ko kpa a sarama.
A guunu babo kpa dɔ̃ɔ u yari ni sɔɔn
di.
6 A de guru maakinu nu sɔ̃ɔsira, kpa
a nɛn yibɛrɛba yarinasia.
A bu sɛ̃ɛnu tweeyo kpa a de bu
yarina.
7 A wunɛn nɔmu dɛmiama wɔllun
di.
A man wɔro kpa a man faaba ko
nim bakam ka tɔn tukobun min di
8 be ba ra n gari kam yaramɔ ben
nɔsun di,
kpa ba n ben nɔm geu yiiye
bu ka nɔɔ mwɛɛ weesuginu ko.
9 Yinni Gusunɔ, kon nun wom kpɔɔ
kua.
Kon nun womu kua ka mɔrɔku
sɛrum wɔkuruguu,
10 wunɛ wi a ra sinambu faaba ko,
kpa a nɛ, Dafidi wunɛn sɔm kowo
yara takobi gɔɔgian di.
11 Yinni Gusunɔ, a man wɔro,
kpa a man faaba ko tɔn tukobun
nɔman di,
be ba ra n gari kam yaramɔ ben
nɔsun di,
kpa ba n ben nɔm geu yiiye
bu ka nɔɔ mwɛɛ weesuginu ko.
12 A de bɛsɛn bii aluwaasiba bu ko
nge dãa
ni nu kpia dee dee nin piiburun di,
kpa bɛsɛn bii wɔndiaba bu maa ko
kurɔ burabu
nge gbere be ba dãka ba sãa sina
kpaarun buraru.
13 A de bɛsɛn biranu nu dĩa bwese
bweseka yibu,
kpa bɛsɛn yaa sabenu nu dabia nu
ko suba nɔrɔm nɔrɔm
ka nɔrɔm nɔrɔm suba wɔku
wɔkubu bɛsɛn gberu
kpaanɛɔ.
14 A de bɛsɛn kɛtɛba bu kuura.
A ku de goo u sun wɔri kpa u sun
yoru mwɛɛri u ka doona.
A ku maa de nuku sankiranun wuri
yi nɔɔra bɛsɛn swɛɛ sɔɔ.
15 Doo nɔɔrugira bwese te ta sãa nge
mɛ.
Doo nɔɔrugira bwese te ta Gusunɔ
mɔ Yinni.

145

1 Womu ge Dafidi u kua u ka
Gusunɔ siara. Ge wee.
Gusunɔ nɛn sina boko, kon nun
wɔlle sua.
Kon wunɛn yĩsiru tɔma sere ka
baadommaɔ.
2 Tõɔ baatere kon nun siara.
Mɛya kon wunɛn yĩsiru tɔma sere ka
baadommaɔ.
3 Yinni Gusunɔ, a kpã. Wuna n
weenɛ bu siara.
Wunɛn kpãaru ta ǹ nɔru mɔ.
4 Saa baayeren tɔmbu bu wunɛn
sɔma siaro.
5 Kon wunɛn yiikon giriman kpãaru
gere.
Kpa n wunɛn sɔm maamaakiginun
gari kpara ka womu.
6 Ba koo wunɛn dam bakam gari
gere,
kpa nɛ, n maa wunɛn kpãarun gari
kpara.
7 Ba koo wunɛn tɔn geerun kpãaru
yaaya
kpa bu taki ko wunɛn gem sõ.
8 Yinni Gusunɔ, a wɔnwɔndu mɔ, a
ra maa tɔmbu durom kue.
A ku ra mɔru se fuuku. Wunɛn tɔn
geera kpã.
9 Yinni Gusunɔ, a tɔmbu kpuro kĩ.
Wunɛn wɔnwɔndu ta ra sõɔsirewa
wunɛn taka koora kpuro sɔɔ.
10 Yinni Gusunɔ, wunɛn taka koora
kpuro ya koo nun bɛɛrɛ wẽ,
kpa be ba sãa wunɛgibu bu nun
siara.
11 Ba koo wunɛn bandun bɛɛrɛn gari
gere,
kpa bu wunɛn dam gari kpara
12 bu ka wunɛn sɔm maamaakiginu
tɔmbu sõɔsi
ka sere wunɛn bandun yiikon
girima.
13 Wunɛn bandu ta ko n wãawa sere
ka baadommaɔ.

Mɛya kaa n tu dii sere ka
baadommaɔ.
Yinni Gusunɔ u ra win nɔɔ mwɛɛnu
yibie.
Ye u mɔ̀ kpuro sɔɔ, u ra win tɔn
geeru sɔ̃ɔsi *.
14 Yinni Gusunɔ, a ra tɔn be ba
wɔrumaa dɔɔ gabe,
kpa a be ba dam dwiiya tãsisia.
15 Tɔmbu kpurowa ba mɛɛra wunɛn
mi gia ka yĩiyɔbu,
domi wuna a ra bu dĩanu wɛ̃ nin saa
sɔɔ.
16 A ra wunɛn nɔma dɛmiɛ
kpa a hunde koni baayere wɛ̃ yèn
bukata ya mɔ.
17 Yinni Gusunɔ, a sãawa gemgii
wunɛn swɛɛ kpuro sɔɔ.
Mɛya a ra maa wunɛn wɔnwɔndu
sɔ̃ɔsi sɔma ye a mɔ̀ kpuro sɔɔ.
18 Yinni Gusunɔ, be ba nun sokumɔ
ka gɔ̃ru dɛɛrɔ,
ben bɔkuɔra a ra n wãa.
19 A ra be ba nun nasie kĩru yibie
kpa a ben wuri nɔ a bu faaba ko.
20 A ra be ba nun kĩ kɔ̃su
kpa a tɔn kɔ̃sobu kam koosia.
21 Kon wunɛ Yinni Gusunɔ tɔma
kpa tɔmbu kpuro bu wunɛn yĩsi
dɛɛraru bɛɛrɛ wɛ̃ sere ka
baadommaɔ.

146

1 I Yinni Gusunɔ siaro.
Nɛn bwɛ̃ra, a Yinni Gusunɔ siaro.
2 Kon wunɛ Yinni Gusunɔ siara nɛn
wãarun tɔ̃nu kpuro sɔɔ.
Kon wunɛ Gusunɔ nɛn Yinni womu
kua nɛn wãarun tɔ̃nu kpuro
sɔɔ.
3 I ku bɛɛn naanɛ doke sinambu sɔɔ,
ba sãawa tɔmbu,
ba ǹ kpɛ̃ bu bɛɛ faaba ko.
4 Ben wɛ̃siaru ta ra doonɛwa kpa bu
wura bu ko tem.
Yen tɔ̃ɔ te, ben himba kpuro ya kam
kuawa mi.
5 Doo nɔɔrugiiwa wìn yĩiyɔbu wãa
wunɛ Gusunɔ Yakɔbun Yinni
sɔɔ.
Doo nɔɔrugiiwa wi u win naanɛ
doke Gusunɔ win Yinni sɔɔ.
6 Wiya u wɔllu ka tem kua ka nim
wɔ̃ku
ka ye ya wãa ye kpuro sɔɔ.
U sãawa gemgii sere ka baadommaɔ.
7 U ra be ba dam dɔremɔ ben gem
wɛ̃.
Kpa u be ba gɔ̃ɔru soore dĩanu wɛ̃.
Yinni Gusunɔ u ra yobu yakie.
8 U ra wɔ̃kobu nɔni wukie.
U ra be ba taare seeye. U ra gemgibu
kã.
9 U ra sɔbu kɔ̃su. U ra maa gɔminibu
ka gobekuba nɔɔri.
Kpa u tɔn kɔ̃sobun himba kam
koosia.
10 Yinni Gusunɔ, u ko n bandu diiwa
sere ka baadommaɔ.
Gusunɔ Siɔnin Yinni, u ko n wãawa
sere ka baadommaɔ.
Yen sɔ̃, i Yinni Gusunɔ siaro.

147

1 I Yinni Gusunɔ siaro.
Domi n wã bu Gusunɔ bɛsɛn Yinni
siara.
N maa wã bu nùn tɔma.
2 Yinni Gusunɔ u Yerusalɛmu
seeyamɔ.
U Yerusalɛmugii be ba raa yoru
mwɛɛra mɛnnamɔ.
3 U be ba nuki sankire nukuru
yɛmiasiamɔ.
U ben mɛɛran bosu bɔkumɔ.
4 U kperi garimɔ ma u yin baayere
yĩsiru kɛ̃mɔ.
5 Bɛsɛn Yinni u kpã, u maa dam mɔ.
Win bwisi kun nɔru mɔ.
6 Yinni Gusunɔ u ra wɔnwɔndobu
nɔɔri.
Kpa u tɔn kɔ̃sobu sura sere temɔ.
7 I Yinni Gusunɔ siarabun womusu
kuo.
I Gusunɔ bɛsɛn Yinni siaro ka
mɔrɔku.
8 U ra de guru wiru tu wɔllu wukiri,
kpa u gura sɔɔru kua yu ka nɛ tem
sɔɔ,
kpa u yakasu kpiisia guunu wɔllɔ.
9 Wiya u ra yaa sabenu dĩanu wɛ̃,
kpa u gunɔ binu dĩanu wɛ̃ sanam mɛ
nu kuuki mɔ̀.
10 Win naanɛ kun wãa dumin dam
sɔɔ.

* **145:13** - Naa sinin bɔnu ya ǹ wãa yellun tirenu kpuro sɔɔ. Adama ya wãa Heberum tireru garu sɔɔ te ba wa dãku te.

Win yĩiyɔbu kun maa wãa tɔnun
dukan dam sɔɔ.
11 Be ba nùn nasie ka be ba win
durom yĩiyɔ, beya u kĩ.

12 Yerusalɛmu, a Yinni Gusunɔ
siaro.
Siɔni, a Gusunɔ wunɛn Yinni bɛɛrɛ
wɛ̃ɛyɔ.
13 Domi wiya u ra wunɛn kɔnnɔn
gambon sɛ̃retii dam sire,
kpa u wunɛn tɔmbu domaru kua.
14 U ra de bɔri yɛndu ta n wãa
wunɛn temɔ.
Kpa u de alikama ya n yiba wunɛ
sɔɔ.
15 U ra win woodaba nɔɔsie
handunia sɔɔ.
Win gari yi ra duka dewa fuuku
fuuku.
16 U ra de nim kperugim mu nɛ,
kpa mu n buriri nge yãa sansu.
U ra de guru kpenu nu nɛ kpa nu n
sãa nge torom.
17 U ra n guru kpee ni kasi mɔ̀wa tia
tia.
Wara koo kpĩ u yɔ̃ra u yen wooru
ma.
18 U n gari gerua, nim kperugim mɛ,
mu ra yandewa.
U n maa dera woo ga mu swee, mu
ra kokuwa mu doona.
19 U win gari ka win woodaba ka
win gere Yakɔbu wi ba mɔ̀
Isireli sɔ̃ɔwa.
20 U ṅ bweseru garu kue mɛ.
Ten garu ta ṅ maa win woodaba yɛ̃.
Yen sɔ̃, i Yinni Gusunɔ siaro.

148

1 I Yinni Gusunɔ siaro.
I Yinni Gusunɔ siaro saa wɔllun di.
I nùn siaro saa wɔllun sɔɔ sɔɔn di.
2 Bɛɛ win gɔradoba kpuro, i nùn
siaro.
Bɛɛ win tabu kowobu kpuro, i nùn
siaro.
3 Sɔ̃ɔ ka suru, i nùn siaro.
Bɛɛ kperi kpuro, bɛɛ be i ballimɔ, i
nùn siaro.
4 Bɛɛ be i wãa wɔllun sɔɔ sɔɔwɔ, i nùn
siaro.
Bɛɛ nim mɛ mu wãa wɔllɔ, i nùn
siaro.
5 U wooda wɛ̃, ye kpuro ya koora.
Ye kpuro yu nùn siaro.
6 U ye tãsisia sere ka baadommaɔ.
U koo wooda yi, win tii kun maa ye
saramɔ.
7 Saa tem sɔɔn di, i Yinni Gusunɔ
siaro.
Bɛɛ nim wɔ̃ku ka nim bwee bakanu
ka yɛɛ nanumgii yi yi wãa sɔɔ,
i Yinni Gusunɔ siaro.
8 Dɔ̃ɔ ka guru kpenu ka guri baka ka
bukɔ ka woo bɔkɔ,
bɛɛ be i win woodaba mɛm
nɔɔwammɛ, i Yinni Gusunɔ
siaro.
9 Bɛɛ guunu ka gungunu ka dãa ye
ya ra ma ka sɛduruba,
i Yinni Gusunɔ siaro.
10 Gbeeku yɛɛ ka yaa sabenu kpuro
ka yɛɛ yi yi kabirimɔ ka
gunɔsu,
i Yinni Gusunɔ siaro.
11 Handunian sinambu ka bwe-
senu kpuro ka sina bibu
ka handunian siri kowobu
kpuro,
i Yinni Gusunɔ siaro.
12 Aluwaasiba ka wɔndiaba, tɔkɔnu
ka bibu,
13 bɛɛ kpuro, i Yinni Gusunɔn yĩsiru
bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ.
Win yĩsira kpã. Win girima ya wɔllu
ka tem sare.
14 U win tɔmbu Isireliba be, be ba
nun naanɛ sãa
ba wãa win bɔkuɔ dam wesia ma n
kua bɛɛrɛ baka.
Yen sɔ̃, i Yinni Gusunɔ siaro.

149

1 I Yinni Gusunɔ siaro.
I Yinni Gusunɔ wom kpɔɔ kuo.
I nùn tɔmɔ tɔmbun suunu sɔɔ be ba
nùn naanɛ sãa.
2 Isireli, a yɛ̃ɛrio wi u nun taka kua
sɔɔ.
Siɔnigibu, i yɛ̃ɛrio bɛɛn sina bokon
sɔ̃.
3 I nùn siaro ka yaabu.
I nùn siaro ka baranu ka mɔrɔkunu.
4 Yinni Gusunɔ u win tɔmbu kĩ.
U ra wɔnwɔndobu bɛɛrɛ wɛ̃ u bu
faaba ko.
5 Be ba Yinni Gusunɔ naanɛ sãa, bu
nasara suo ka bɛɛrɛ baka.
Bu nuku dobun kuuki koowo ben
kpin yenu wɔllɔ.
6 Ba n da Gusunɔ siare ka
baadomma

kpa takobi ye ba dɛ̃ɛra biru ka
wuswaa ya n wãa ben nəmaə
7 bu ka bwese tukunu məru kəsie,
kpa bu nu sɛɛyasia.
8 Kpa bu nin sinambu bəke ka yəni,
kpa bu maa nin wirugibu bəke ka
sisu,
9 kpa bu nu siri nge mɛ ba yorua.
Ya ko n sãawa bɛɛrɛ baka win
təmbun mi be ba nùn naanɛ
sãa.
I Yinni Gusunə siaro.

150

1 I Yinni Gusunə siaro.
I nùn siaro win sãa yerə.
I nùn bɛɛrɛ wɛ̃ɛyə batuma mi win
yiiko ya sɔ̃əsiramə.
2 I nùn siaro win səm maamaakigii
ni u kuan sɔ̃.
I nùn bɛɛrɛ wɛ̃ɛyə nge mɛ win
kpãara nɛ.
3 I nùn siaro ka kəbi.
I nùn siaro ka mərəkunu ka
gɔ̃əgenu.
4 I nùn siaro ka baranu ka yaabu.
I nùn siaro ka mərəkunu ka koronu.
5 I nùn siaro ka sɛkɛtirɛ ni nu som
do.
6 Hunde koni baayere ye ya gesi
wɛ̃siamə, yu Yinni Gusunə
siaro.
I Yinni Gusunə siaro.